GH. BUZATU
(COORDONATOR)

DISCURSURI ȘI DEZBATERI PARLAMENTARE 1864-2004

Editura Mica Valahie
București

GH. BUZATU
(COORDONATOR)

DISCURSURI ȘI DEZBATERI PARLAMENTARE 1864-2004

Editura Mica Valahie
București

Gh. Buzatu

(coordonator)

Discursuri și dezbateri parlamentare

(1864-2004)

Volumul 2

Studiu introductiv

Gh. Buzatu

MICA VALAHIE

2011

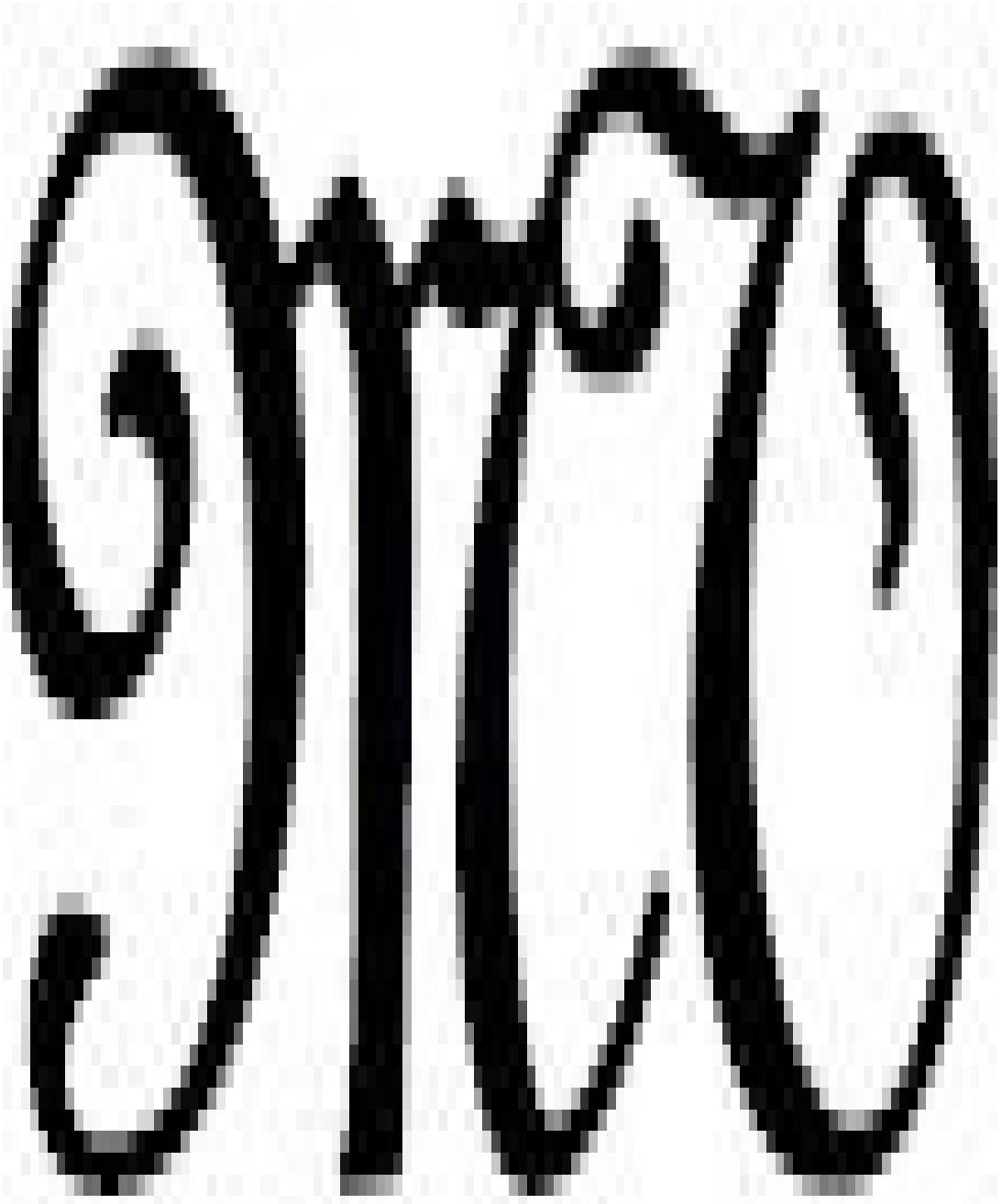

COLECȚIA

SENATUL ROMÂNIEI - 2

SERIA

Românii în istoria universală

The Romanians in world history

(Vol. 119)

Coordonator:

Gh. Buzatu

EDITURA MICA VALAHIE

Tel. 0722.33.99.84, 021-642.51.02

www.micavalahie.ro

micavalahie@yahoo.com

ISBN ePUB: 978-606-738-001-9

ISBN PDF: 978-973-7858-76-4

Copyright © 2011 Mica Valahie

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiei, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepseşte penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată de elefant.ro

elefant

VIRTUȚILE ELOCINȚEI PARLAMENTARE: ÎNTRE NECESAR ȘI ABSOLUT

- STUDIU INTRODUCTIV -

ORIUNDE ȘI ORICÂND, discuțiile despre PARLAMENT, PARLAMENTARI și PARLAMENTARISM au fost și se dovedesc, cel mai ades, aprige și controversate, antrenând largi cercuri neinteresate sau cointeresate, altele chiar diletante, presupun eforturi și pasiuni și, nu mai puțin, se dovedesc cronofage la extrem. Cu totul recent, d-l Adrian Năstase, premierul României, a subliniat, cu deplin temei: „… Vreau să fie foarte clar. Cheia de boltă a democrației românești și, în general, a oricărei democrații moderne, este Parlamentul. Toate celelalte instituții ale politicii, de la partidele politice, la Guvern sau Președintele țării alcătuiesc împreună un sistem politic democratic doar pentru că Parlamentul există, este rezultatul unor alegeri libere și domină, prin puterea sa, toate celelalte instituții politice. Toată lumea critică Parlamentul; mass-media, specialiștii, comentatorii vieții politice, adesea chiar parlamentarii. Unele din acest critici sunt justificate, iar mult sunt convingătoare. Asemenea parlamentelor din toate țările democratice, Parlamentul român are și el o mulțime de păcate și poate prezenta multe aspecte negative sau neplăcute. E ușor de acuzat că este lent, că se pierde în detalii de procedură, că, uneori, parlamentarii sunt neserioși, că este costisitor. Toate acesta acuzații și încă mult altele i-au fost aduse, uneori pe drept, alteori pe nedrept. Dincolo de ele însă Parlamentul este garanția democrației. Și, în același timp, principala arenă a vieții politice românești…“[1] În raport cu cele relevate, față de diversitate de aspecte specifice vieții parlamentare din România și de oriunde, a căuta cineva să-și impună – în lipsa unor investigații și cunoașteri profunde – punctul de vedere devine, mai mult decât o imposibilitate, o himeră, trebuind, în consecință, să se mulțumească doar cu avansul unor considerații și – de ce nu? – cu publicarea unor contribuții, unele esențiale, privind materia în dezbatere. Fapt remarcabil, în toate situațiile, specialiști sau nespecialiști au la dispoziție un imens material arhivistic și presa timpului, dar, mai presus de orice, o categorie cu totul specială de lucrări pe care o poți întâlni – pentru că, mutatis mutandi,

indiferent de cheltuieli şi de condiţii, se tipăreşte cu o periodicitate şi o dărnicie vecine cu … perfecţiunea – pretutindeni pe mapamond. Aceste lucrări sunt înseşi dezbaterile parlamentare sau colecţiile de acte şi documente oficiale, rod al eforturilor parlamentarilor, indiferent de sistemele de reprezentare existente într-un stat ori altul – unicameral sau bicameral. Înregistrarea şi păstrarea dezbaterilor parlamentelor, care, de regulă, însumează sute şi mii de paginii tipărite anual, iar pentru decenii şi secole au ajuns de-acum la colecţii impresionante, în privinţa proporţiilor, desigur, înlesnesc munca specialiştilor (istorici, juriști, comentatori şi publicişti, sociologi, statisticieni etc.) şi permit un spor de calitate netăgăduit studiilor rezultate. Dar, în acelaşi timp, bogăția şi varietatea materialelor determină, prin forţa lucrurilor, o anume „abatere“ în percepția fenomenului parlamentar în toată amplitudinea sa. Este şi imposibil să fie altfel, de vreme ce studiosul ori cititorul au fost şi rămân atraşi de personajele principale ale scenei parlamentare din orice epocă, în speță de şefii guvernelor sau de miniştrii care au avansat şi-şi apără proiectele de legi, de senatorii şi deputaţii care, indiferent de condiţii, au etalat charismă ori au demonstrat din plin că posedă arta discursului. Cu alte cuvinte, peste toate detaliile, s-au impus oratorii de elită, cei care, orişicând, obţinând în rândul întâi o largă şi temeinică recunoaştere şi consacrare a calităţilor şi meritelor lor, au dat/dau forţă instituţiei parlamentare, îi asigură prestigiul, soliditatea şi continuitatea. În asemenea cazuri, istoria de o sută ori de două sute de ani a unui parlament poate fi „comprimată“, ea surprinzând trăsăturile de ansamblu fundamentale doar prin analiza activităţii personajelor ilustre care s-au perindat la tribunele Senatului sau ale Camerei, incomparabilii şi, întotdeauna, regretaţii „oameni cari au fost“ – după expresia fericită a celebrului nostru polihistor Nicolae Iorga, el însuşi un orator de calibru – poate numărul 1, cine ştie? – în galeria parlamentarilor români.

Prezentul volum, apărut la împlinirea a 140 de ani de la debutul activităţii Senatului României, în 6/18 decembrie 1864, reprezintă tomul secund al colecţiei pe care Camera Superioară a iniţiat-o cu acest prilej. Având în vedere că Senatul a traversat de la înfiinţare şi până astăzi două perioade distincte – 1864-1940 şi 1990-2004, iar între 1940 şi 1990 pur şi simplu n-a funcţionat -, documentele reunite în volum, discursuri şi stenogramele unor dezbateri parlamentare, cu prioritate ale Senatului, acoperă ambele epoci, de o manieră, sperăm, echilibrată. Cum este lesne de bănuit, discursurile aparţin marilor debateri ai Camerelor. Astfel, după inaugurarea lucrărilor Senatului la 6/18 decembrie 1864, prin Mesajul Tronului susţinut de domnitorul Alexandru Ioan Cuza în persoană (document nr. 1), în volum se întâlnesc cuvântările rostite de

către maeștrii recunoscuți ai elocinței parlamentare de dinainte și după Războiul Mondial din 1914-1918[2], mai precis: M. Kogălniceanu (4, 5), Titu Maiorescu (2, 3), P. P. Carp (6, 8, 10), Alexandru Marghiloman (7), I. I. C. Brătianu (13, 25), Take Ionescu (9, 14), N. Iorga (12, 18, 48, 58), mitropolitul Miron Cristea (23, 26), Iuliu Maniu (44, 45), Constantin (Dinu) I. C. Brătianu (44), Octavian Goga (51), Armand Călinescu (38, 47, 50), N. Titulescu (32, 49, 53), Al. Vaida-Voievod (15), I. G. Duca (24, 29), A. C. Cuza (35, 42). Petre Andrei (35), Grigore Gafencu (34, 54, 59), M. Ralea (33), M. Manoilescu (40), Gh. I. Brătianu (45), Grigore Antipa (55), Gh. Tătărescu (30, 61) ș.a. În ceea privește perioada de după 1990, au fost reținute: declarația lui Alexandru Bârlădeanu (61), cel dintâi președinte al Senatului României după reinaugurarea lui în urma prăbușirii regimului comunist în decembrie 1989, intervențiile parlamentare ale domnilor Ion Iliescu (77), Corneliu Vadim Tudor (69, 78), Adrian Năstase (63), Nicolae Văcăroiu (67), președintele Senatului în legislatura 2000-2004, ș.a., iar, dintre documentele Senatului, stenogramele dezbaterilor prilejuite de aderarea României la NATO, de procesul elaborării Constituției din anul 2003, de avizarea Tratatului dintre România și Federația Rusă (4 iulie 2003), de celebrarea a 14 ani de la desfășurarea, în mai 1990, a primelor alegeri libere după prăbușirea regimului comunist și renașterea sistemului parlamentar bicameral în România.

Este cazul să precizăm că, în vederea jubileului de 140 de ani de la fondare, Senatul României a proiectat tipărirea celei dintâi Istorii complete a instituției (în două tomuri), iar pentru aceasta a solicitat marilor biblioteci din țară bibliografii fundamentale pe tema parlamentarismului român. Nu a constituit, de fel, o surpriză faptul că, în listele transmise de Biblioteca Militară Națională din București (19 titluri), Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga“ din Cluj-Napoca (48 de titluri), Biblioteca Centrală Universitară din București (61 titluri), Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu“ din Iași (560 titluri), Biblioteca Facultății de Istorie a Universității din București (8 titluri), Biblioteca Institutului de Istorie „N. Iorga“ din București (22 titluri), predomină net sub raport cantitativ volumele de discursuri parlamentare[3]. Dacă un repertoriu complet[4] al cărților și publicațiilor reunind intervențiile în Cameră și Senat ale oamenilor politici români din epoca sistemului parlamentar bicameral, deci de la 1864 încoace, însumează mai mult decât sigur sute de titluri, atunci literatura de strictă specialitate, referințele și comentariile științifice ori de presă relativ la activitatea Senatului și Camerei Deputaților sunt nu mai puțin impresionante. Nefiind posibil să cuprindem totul, ne vom limita, se înțelege, să menționăm pe unii dintre autorii, de preferință istorici, ai studiilor publicate în domeniu: A. D.

Xenopol, N. Iorga, Gh. I. Brătianu, I. C. Filitti, Constantin C. Angelescu, Keith Hitchins, Dan Berindei, Gh. Tătărescu, Barbu B. Berceanu, I. Scurtu, Hans-Christian Maner, Klaus P. Beer, Gh. I. Florescu, Ion Mamina, Anastasie Iordache, Paraschiva Câncea, Mircea Iosa, Apostol Stan, Mircea Djuvara, Tudor Drăganu, Adrian Năstase, Henri Stahl, Radu I. Matei, Al. Gh. Savu, C. Paraschiv, Ion Bitoleanu, Daniel Barbu, Jean Dragu, Cristian Ionescu, C. Stănescu, Irina Zlătescu, Nichita Adăniloaie, Angela Banciu, Ioan Bojan, Aurelia Bunea, Constanţa Călinoiu, Victor Duculescu, Aurel Duţu, Maria Dvoracek, V. Goia, Sabin Ivan, Mircea Preda, Valeriu Stan, Marcel Ştirban, Florin Tănăsescu, I. Agrigoroaiei, I. Căpreanu, I. Ciupercă, S. Mândruţ, Cezar Papacostea, Ion Bulei, Ion Alexandrescu, Corvin M. Petrescu, A. Corteanu, Eleodor Focşăneanu, Vasile M. Russu, Alexandru Dumitrescu, Petre Ţurlea, D. Bălăeţ, M. Rusu-Abrudeanu, M. Rusenescu, I. Saizu, M. Ivan, Matei Dogan, Gh. Sbârnă, Alexandru Tileman-Timan, Mihai T. Oroveanu, Eufrosina Popescu, Dionisie Ionescu, Gh. Ţuţui, Gh. Matei, Marian Enache, Mihai Constantinescu, Gh. Tănase Gheorghe ș.a.

Se impune atenţiei faptul decisiv că, în perioada cât a funcţionat sistemul bicameral (1864-1940 şi 1990-2004), toate problemele fundamentale ale României au fost dezbătute şi multe şi-au aflat soluţionarea în Parlamentul de la Bucureşti. Astfel, pentru început, Constituţia de la 1866 şi modernizarea ţării, Independenţa, Unirea Dobrogei şi Regatul, iar, la confluenţa secolelor al XIX-lea - al XX-lea, problema naţională au reţinut, adeseori în chip copleşitor atenţia Camerelor, pentru ca ulterior, în ajunul şi în cursul Războiului Mondial din 1914-1918, Unirea tuturor provinciilor istorice cu Patria-Mamă, chestiunea reformelor (exproprierea marilor moşii şi împroprietărirea ţăranilor, naţionalizarea subsolului, votul universal) şi continuarea luptei pentru Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 să se instaleze la ordinei zilei. După 1918, în etapa consolidării României Întregite[5], Parlamentul de la Bucureşti a adoptat legile privind unirea definitivă a provinciilor istorice cu ţara (decembrie 1919), mai apoi a elaborat Constituţia din 1923 şi legile pentru unificarea administrativă, juridică şi monetară, pentru asigurarea propăşirii economice, a avizat sistemul de alianţe la care aderase România pentru a-şi asigura suveranitatea, independenţa şi integritatea teritorială, iar, în preajma şi la începutul Războiului Mondial din 1939-1945, a respins toate ameninţările puterilor totalitare fasciste ori comuniste, pentru ca, în acelaşi împrejurări, să condamne în mod categoric dezmembrarea României Mari prin „notele ultimative“ şi „arbitrajele“ transmise Bucureştilor la 26-27 iunie şi 30 august 1940.

În desfășurarea faptelor, după un moment de vârf precum cel de la 9 mai 1877, când M. Kogălniceanu a proclamat independența absolută a României[6], un alt capitol decisiv al istoriei Parlamentului a survenit în 1916-1918, atunci când Camerele s-au aflat „în pribegie“ la Iași, străvechea reședință a Moldovei medievale devenită pentru scurt timp însăși capitala României tuturor românilor, angajați în confruntarea supremă pentru salvarea ultimului bastion de rezistență națională a reconstituire a Patriei Întregite.

***

Evenimentele politice și militare intervenite în ultimele luni ale anului 1916[7] nu puteau să nu marcheze o nouă pagină în istoria Parlamentului României, mai ales că, în urma eșecurilor de pe front în fața forțelor armate ale Puterilor Centrale, trupele române s-au retras în Moldova, la sfârșitul lunii decembrie 1916, frontul stabilizându-se pe un traseu care lega Munții Oituzului de Valea Siretului și, mai departe, de-a lungul râului conducea până la vărsarea lui în Dunăre[8]. O parte a populației s-a refugiat în Moldova, dar, mai cu seamă, autoritățile centrale, instituțiile miliare și comandamentul Armatei Române, Băncii Naționale a României, cele mai de seamă instituții culturale și Academia Română, cea mai mare parte a corpului bisericesc și universitar, presa etc. În atare condiții, România a fost redusă la limitele unei provincii istorice – Moldova, care a ajuns, vreme de peste doi ani, să poarte stindardul luptei întregului popor român pentru eliberarea și refacerea Țării și, mai mult decât atât, pentru înfăptuirea României Mari. În acest fel, Moldova deveni nu numai centru al rezistenței românești[9], ci și magnetul care avea să atragă, în condițiile prăbușirii Puterilor Centrale și Rusiei țariste în 1917-1918, restul tuturor provinciilor istorice dornice a se uni cu Țara-mamă. Iașii, străvechea și faimoasa reședință a domnilor Moldovei, va reprezenta – în perioada 1916-1918 - Capitala României, simbol al încrederii în revanșă și în reconstrucția patriei, în unirea tuturor românilor[10] mai precis – astfel după cum s-a spus atât de inspirat în epocă – orașul rezistenței până la capăt[11]. Constantin Kirițescu, autorul cunoscutei trilogii consacrate războiului unității naționale din 1916-1919, a reținut inspirat că: „Viața Moldovei în acești doi ani [1916-1918] este o bucată din istoria României independente. Acolo s-a concentrat toată vlaga țării, acolo e mintea care plănuiește și brațul care lovește“[12]. Referitor la noua capitală a României

pentru moment mutilate, nimeni altul decât strălucitul N. Iorga a observat, cu deplin temei, chiar în cursul evenimentelor: „Iaşul e, azi, nu un oraş, ci un simbol de rezistenţă naţională, de afirmare nezguduită a unei datorii pe care n-o părăsim, fiindcă nu voim a o părăsi. Steagul României ce sângerează din rănile ei eroice a fost adus aici şi spre el se ridică ochii ostaşilor care fac supreme sforţări (pentru a rezista în faţa invadatorilor – n.ns.“)“[13]. Simultan, un cotidian ieşean, care se va remarca în perioada refugiului, a înregistrat situaţia şi a pronosticat că, dacă „… aici la Iaşi s-a făurit în vremuri mari unirea [de la 1859], aici în vremuri grele se va făuri România nouă“[14].

Cu numai trei zile înainte de intrarea trupelor Centralilor în Bucureşti, la 20 noiembrie/3 decembrie 1916, guvernul I. I. C. Brătianu a părăsit oraşul, pentru a se stabili la Iaşi, transformaţi în Capitala provizorie a României. Acolo, după numai câteva zile, mai precis la 11/24 decembrie 1916, premierul I. I. C. Brătianu a constituit un guvern de uniune naţională, adecvat necesităţilor momentului, prin cuprinderea unor miniştri conservatori – democraţi, în frunte cu însuşi liderul lor, Take Ionescu.

În context, un eveniment politic major a constat în faptul că, o dată cu membrii guvernului şi personalul ministerelor, au luat calea pribegiei la Iaşi aleşii neamului, senatorii şi deputaţii[15], care urmau a se întâlni la deschiderea unei noi sesiuni a Parlamentului reformelor (Constituanta), deja convocată pentru cea dintâi decadă a lunii decembrie 1916[16]. Aşa cum a precizat unul dintre politicienii implicaţi în evenimente, evacuarea Parlamentului la Iaşi a reprezentat un act „impus ca o necesitate de stat“[17]. Întrucât în cazul în care lucrările forumului legislativ suprem al ţării ar fi continuat să se desfăşoare în capitala ocupată de armatele invadatoare, „erau posibile – observa liberalul C. D. Dissescu – concesiuni de stat şi descurajarea celor rămaşi. Cu alte cuvinte trebuia înlăturat defetismul“[18]. Aşadar, Parlamentul a fost evacuat în zona liberă, întrucât, altfel, ar fi fost obligat să suporte consecinţele ocupaţiei, ceea ce s-ar fi repercutat, cât se poate de nefavorabil, atât asupra celor care, cu arma în mână, încercau să stăvilească înaintarea trupelor invadatoare, cât şi asupra celor rămaşi în teritoriul ocupat. Iar, în împrejurările de atunci, când descurajarea luase locul entuziasmului din august-septembrie 1916, Parlamentul avea şi el menirea de a întreţine în sufletul românilor credinţa în victorie şi aspiraţia realizării în final a deplinei unităţi naţionale, convingerea că va sosi momentul în care România va redeveni ea însăşi. Odată refugiul încheiat, deputaţii şi senatorii prezenţi în ţara liberă, redusă la Moldova, fură convocaţi pentru deschiderea unei noi sesiuni la Iaşi, la 9/22 decembrie 1916.

Deschiderea lucrărilor parlamentare din sesiunea 1916-1917, în împrejurările extrem de dificile existente, a fost considerată, fără reţineri, drept un moment de importanţă naţională. Convingerea generală era aceea că „Parlamentul care a fost ales pentru înfăptuirea unor mari reforme democratice[19] este chemat să prezideze la realizarea unui mare ideal naţional; Constituanta care trebuia să deie ţării o mai largă viaţă politică şi o mai dreaptă organizare economică are misiunea de a da neamului o nouă viaţă naţională şi de a colabora cu opera de statornicire a hotarelor fireşti ale unei României noi, sporite în întindere şi înălţată în prestigiu“. Conştienţi de complexitatea împrejurărilor, toţi cei ce vedeau în tribuna Adunărilor legiuitoare o instanţă istorică relevau că „deschiderea Parlamentului se produce în toiul luptei şi al jertfelor; dar tocmai decorul tragic în care se deschide dă Adunării Naţionale – evidenţia presa locală – coloritul maiestuos al împrejurărilor grele prin care trecem şi înţelesul celui mai bun prilej pentru manifestarea solidarităţii ce leagă toate sufletele româneşti şi a întregii energii morale de care este capabil poporul român“[20]. Niciodată, în întreaga istorie a Parlamentului român, reunirea sa n-a trezit în sufletele românilor atâtea speranţe precum în condiţiile deosebit de complexe din 1916-1917. Un singur lucru era clar pentru toţi cei ce aşteptau cu încredere deschiderea sesiunii: hotărârea de a rezista şi de a izgoni apoi, dincolo de fruntariile naţionale, pe cei ce ocupaseră ţara în virtutea dreptului forţei, dar împotriva drepturilor istorice. Pentru moldoveni, faptul că o asemenea sesiune parlamentară urma să se desfăşoare la Iaşi avea şi o semnificaţie sentimentală. Ieşenii erau convinşi că, nu întâmplător, în fosta cetate de scaun a lui Ştefan cel Mare urmau a fi adoptate hotărârile care asigurau realizarea României noi. De altfel, N. Iorga a observat că fosta capitală moldavă devenise simbolul rezistenţei naţionale[21]. Reluând această afirmaţie, cineva remarca, întrutotul îndreptăţit, că „în Iaşul simbolic dl. Iorga vede întregul trecut al acestui oraş care a întruchipat ideile cele mai măreţe de care au fost însufleţite generaţiile trecute. În Iaşul simbolic, dl. Iorga ceteşte cele mai însemnate acte şi înfăptuiri din istoria ţării. Destinul a vrut ca şi acum, când luptătorii noştri făuresc o Românie nouă, Iaşul să participe cu tot sufletul, cu tot avântul, la lupta naţională. În această luptă măreaţă, Iaşul, ca şi în trecut, a luat locul întâi“[22]. În zilele din preajma deschiderii lucrărilor Corpurilor legiuitoare, revenea în amintiri istoria Moldovei şi a capitalei sale, spre care se îndreptau speranţele şi recunoştinţa celor aflaţi în „oraşul celor mai frumoase tradiţii“[23]. Nicicând oraşul nu adunase atâtea nădejdi de izbândă şi îndreptare. Unde, în alt colţ al pământurilor româneşti, se adunase vreodată Ţara, în clipe atât de grele, pentru a-şi decide soarta? Cărui alt oraş îi hărăzise istoria dreptul şi înalta răspundere de a deveni capitală a ţării, în răstimpul în care trupul patriei fusese schilodit de ocupanţi hotărâţi să transforme România într-o provincie oarecare, a

unui imperiu ce se voia mai mare decât Europa însăşi? Nimeni nu se îndoia că de acolo, de la Iaşi, nu se va întoarce acasă învingător. „Oraşul amintirilor glorioase, oraşul de lumină de cultură şi de generozitate, vechea şi încântătoarea Capitală a Moldovei – se remarca – a devenit Capitala întregului neam românesc. Aci, unde s-a zămislit Unirea Principatelor Române, se va zămisli în curând şi unirea tuturor ţărilor locuite de Români. Aici îşi găsesc azi refugiul şi mântuirea fiii pribegi ai ţării“[24]. Iar unul dintre parlamentarii convocaţi pentru 9 decembrie 1916 va consemna, peste ani, că oraşul reprezentase „… colţul unde s-au făurit unirile şi mari şi mici, unde s-au zămislit aproape toate aspiraţiunile poporului român…“[25]

În acest climat, la 9/22 decembrie 1916, ora 12, în sala Teatrului Naţional din Iaşi are loc deschiderea sesiunii Parlamentului[26], în prezenţa Regelui Ferdinand I şi a Reginei Maria, a prinţului moştenitor şi a membrilor guvernului, în frunte cu însuşi premierul Ion I. C. Brătianu. Nimic nu s-a modificat din ceremonialul respectat odinioară la Bucureşti. „Regele – a consemnat I. G. Duca – ţinuse ca tot protocolul să nu fie schimbat, să nu se dea cu nimic impresia că restriştile au ştirbit întru ceva din strălucirea şi autoritatea regală“[27]. Mesajul Tronului, după ce amintea că în răstimpul scurs de la închiderea ultimei sesiuni România a intrat în războiul unităţii naţionale, evidenţia faptul că „armata noastră a susţinut lupta în aceste grele împrejurări, cu o vitejie demnă de tradiţiunile glorioase ale strămoşilor noştri şi care ne îndreptăţeşte să privim viitorul cu desăvârşită încredere“. După acest elogiu aduse celor aflaţi pe câmpul de luptă, spre care în acele momente se îndreptau speranţele tuturor, Mesajul reţinea că „până acum războiul ne-a impus jertfe mari şi dureroase. Le vom îndura însă cu bărbăţie fiindcă păstrăm neştirbită credinţa în izbânda finală a aliaţilor noştri şi, oricare ar fi greutăţile şi suferinţele, suntem hotărâţi să luptăm alături de dânşii cu energie şi până la capăt“[28]. Făcând apel la sentimentul de unitate naţională, Mesajul cerea ca „în faţa pericolului comun să fim cu toţii însufleţiţi de patriotismul cel mai călduros, să ne arătăm uniţi în sentimente şi în gânduri, să înconjurăm cu dragoste şi admiraţie pe soldaţii noştri care apără pământul strămoşesc încălcat de vrăjmaşi“[29]. Nu încheia înainte de a recomanda tuturor: „să spunem ţăranului că, luptând pentru unitatea naţională, el luptă totdeodată pentru dezrobirea lui politică şi economică“[30]. Aşadar, hotărârea României era aceea de a continua războiul, alături de forţele Antantei, cu convingerea că eforturile întregii ţări şi eroismul soldaţilor vor impune în cele din urmă realizarea idealului naţional. Convingerea aceasta era exprimată şi de preşedintele Camerei, M. Pherekyde, care, deschizând sesiunea parlamentară ieşeană, declara că „suntem încredinţaţi că ziua de mâine va vedea România Mare; vom vedea cu mândrie că s-a asigurat

viitorul țării“; insistând asupra rosturilor celor aflați în sala Teatrului Național, el arăta că „în momentul de față nu avem cu toții decât o singură preocupare, să nu privim înapoi, să fim cu ochii țintă înainte, să ne facem datoria, astfel cum și soldații noștri și-o fac pe câmpul de onoare[31].

O impresionantă manifestare pentru susținerea luptei pentru realizarea aspirațiilor firești ale tuturor românilor s-a desfășurat la Camera Deputaților, în ședința din 14/27 decembrie 1916, prilejuită fiind tot de dezbaterile impuse de redactarea răspunsului la Mesajul Tronului din 9/22 decembrie. Atunci, prin glasurile celor care s-au adresat țării de la tribuna parlamentară, a vorbit națiunea însăși, mai hotărâtă ca niciodată să facă totul pentru a-și vedea toți fiii adunați laolaltă, în granițele firești. Și, parcă, pentru a nu lăsa nici o urmă de îndoială asupra adevărurilor ce urmau a fi rostite într-o zi ce intra deja în istorie, cel care s-a adresat mai întâi țării a fost N. Iorga[32]. Nicicând în decursul evenimentelor din 1916—1918 nu au fost expuse în cuvinte mai vibrante, mai simple și, totuși, mai convingătoare decizia fermă a României libere de a se opune triumfătorilor de moment până la atingerea țelului pentru care a intrat în luptă: „...Oriunde am fi, oricum am fi, suntem hotărâți – a declarat strălucitul cărturar și patriot - să mergem până la capăt, în credința că nu se poate, cu nici un chip, ca, și înaintea celei mai sălbatice forțe organizate, să piară drepturile unui popor de a trăi pe pământul în care nu este fir de țărână care să nu fie acoperit de cel mai nobil sânge“[33]. Armata română fusese numai momentan învinsă, însă ea stătea gata „să se întoarcă asupra biruitorilor“[34], pentru a câștiga „dreptul nostru întreg. Pentru atât, și pentru nimic mai mult, nu“[35]. Și, încrezător în faptul că armata noastră, care reprezenta „un popor întreg“[36], va repurta victoria finală, singura care într-adevăr conta, oratorul, într-un moment de genială inspirație, a încheiat în aclamațiile asistenței amintind cuvintele rostite de Petru Rareș, într-o situație similară, cu câteva secole mai de vreme, și anume că „vom fi iarăși ce am fost, și mai mult decât atât (subl. ns.)“[37].

Discursul lui N. Iorga, care reprezintă „una din cele mai strălucite pagini de elocință din antologia oratorilor români“[38], a avut un puternic ecou în țară și peste hotare. Prin hotărârea unanimă a Camerei, discursul a fost imprimat și afișat în toate satele și orașele României libere ori distribuit trupelor pe front[39]. Se cunosc cazuri de solicitări pentru suplimentarea exemplarelor trimise armatei[40]. Astfel, discursul a fost amplu comentat, reproducându-se pasaje semnificative. Numeroase ziare au calificat în termeni din cei mai elogioși cuvântarea marelui istoric: „un discurs patriotic“ („Le Matin“, 30 decembrie 1916); un discurs în care s-a întreprins „procesul Germaniei“ („Le Figaro“, 30

decembrie 1916); un mare discurs („Gazette de Biaritz“, 6 ianuarie 1917); „un discurs magnific“ rare exprimă „sentimentele tuturor românilor“ („Le Nouvelliste“ - Bordeaux, 7 ianuarie 1917) etc. Ministrul Franţei la Iaşi, Contele de Saint-Aulaire, a ţinut să-l felicite pe N. Iorga, la 7/20 ianuarie 1917, pentru „emoţionantul discurs“ în care, „cu atâta elevaţie, sunt exprimate conştiinţa şi speranţa României“[41].

Lui N. Iorga i-au succedat la tribuna Camerei premierul I. I. C. Brătianu şi Take Ionescu, vice-premier, care au adus noi şi strălucite argumente[42]. Astfel, premierul a declarat că „oricare ar fi durerile noastre de azi, şi le simţim tot atât de adânc ca cel mai îndurerat fiu al acestei ţări, oricare ar fi ele şi chiar dacă n-aş avea credinţa neştirbită care este în sufletul meu, că prin victoria definitivă vom avea în acest război despăgubirea acestor suferinţi şi vom avea compensarea lor, chiar dacă n-aş avea această credinţă, cred că jertfele pe cari le-am făcut nu sunt sterile, căci am introdus în conştiinţa Europei drepturile românilor pe acest pământ. A fost în instinctul naţional secular al poporului nostru drepturile unităţii sale, de azi înainte ele au fost proclamate şi recunoscute în Europa prin acte internaţionale care constituie fapte istorice. Oricare ar fi fazele dureroase ale zilei de azi, când asemenea idealuri sunt consacrate de opinia lumii şi recunoscute, ele nu pot să ajungă la alt rezultat ultim decât la triumful lor“[43]. În ceea ce-l priveşte pe Take Ionescu, vicepreşedintele guvernului a observat: „Trebuie să spunem ţării care suferă, trebuie să spunem armatei care s-a luptat, trebuie să spunem tuturor, sfântul adevăr, că chiar dacă n-am fi crezut în victorie, noi tot am fi intrat în război. Trebuie să spunem tuturor că nu a pornit hotărârea noastră dintr-o socoteală materială care poate uneori să grecească, ci a pornit din privirea în faţă a unei probleme seculare, din supunerea la instinctul naţiunii care niciodată nu greşeşte. Trebuie să spunem ţării că dacă nu e nici un preţ, dar nici unul, chiar dacă ar fi ani mulţi de război, chiar dacă ar fi ruina generală, o astfel de distrugere încât să ne rămâie doar pământul negru, care să nu fie un preţ prea mic, pentru ceea ce are să ne dea România Mare. Va fi o minune care nu s-a întâmplat încă cu nici unul din popoarele cari au luptat pentru unitatea lor naţională, ca s-o fi dobândit dintr-o singură sforţare. Acestea sunt adevărurile cari trebuie să stea în conştiinţa tuturor“[44].

Desfăşurarea ulterioară a evenimentelor interne şi internaţionale, de natură politică sau militară, nu va îngădui decât reluarea episodică a dezbaterilor parlamentare[45]. În tot acest interval, însă, hotărârea României a rămas nestrămutată. Adresându-se armatei, la l ianuarie 1918, regele şi guvernul declarau că, „stând acum cu arma la picior, ochiul vostru să fie mereu ţintit

înspre inamic; inima voastră să bată cu aceeaşi încredere şi căldură pentru ţară“[46]. Cum se ştie, guvernul generalului Al. Averescu a trebuit să accepte începerea negocierilor în vederea încheierii unei păci separate cu Germania şi aliaţii ei. Confruntaţi cu o asemenea stare de fapt, deputaţii aflaţi la Iaşi s-au întrunit la 19 februarie 1918, fără a fi convocaţi de noul premier, protestând împotriva condiţiilor umilitoare avansate de oficialităţile germane cu care se purtau tratativele preliminare de la Buftea. După ce Delavrancea remarca „... imposibilitatea morală a cedării faţă de concesiunile ce ni se cer...“, N. Iorga reamintea că „... nu teritoriul, nici capetele de oameni nu formează o naţie, ci meritele ce li s-au creat prin sacrificiile unora şi grija altora de demnitatea şi onoarea ţării“[47]. Apelul redactat de marele patriot şi adresat regelui, în numele tuturor parlamentarilor, preciza că aceştia „... reprezentând deosebitele părţi ale ţerii şi putând da expresie astfel sentimentelor de îngrijorare şi durere care mişcă ţara în acest moment, când integritatea ei e ameninţată, cred de datoria lor să arate că: părerea tuturor oamenilor cari au simţul onoarei naţionale şi cari sunt imensa majoritate a ţerii, de acord în această privinţă cu întreaga noastră armată biruitoare, este că nu se poate ceda nimic din pământul pe care ni l-au transmis strămoşii noştri şi pe care s-a vărsat din nou atâta sânge pentru cel mai legitim ideal“[48].

În anul 1918, în condiţiile păcii separate cu Puterile Centrale, s-au desfăşurat alegerile pentru un nou parlament, la 19, 21 şi 29 mai 1918 pentru Senat şi la 23, 25 şi 27 mai 1918 pentru Adunarea Deputaţilor[49]. Potrivit estimărilor, Partidul Conservator al noului premier Al. Marghiloman a câştigat majoritatea în ambele Camere (165 mandate de deputaţi şi 108 mandate de senatori), ponderea „opoziţiei“ fiind extrem de firavă: la Cameră, 4 mandate ale Ligii Poporului (Al. Averescu), 1 mandat al Partidului Muncii, 2 mandate ale Partidului Naţionalist Democrat (N. Iorga) şi 2 ale Partidului Conservator P. P. Carp, iar la Senat numai 2 averescani şi 2 conservatori[50].

Potrivit tradiţiei, Regele a inaugurat sesiunea noilor Camere, reunite tot în sala Teatrului Naţional din Iaşi, la 4/17 iunie 1918[51]. Suveranul, primit de această dată cu răceală de majoritatea conservatoare[52], a relevat în Mesaj că pacea încheiată cu Puterile Centrale se impusese „ca o condiţiune de viaţă“ pentru România[53] şi, deşi obliga la „sacrificii dureroase“, ea trebuia analizată şi privită „cu bărbăţie“ de poporul român. De altfel, avertiza Mesajul, Tratatul din 7 mai 1918 avea să fie supus, fără întârziere, atenţiei Corpurilor legiuitoare[54]. Unirea Basarabiei, intervenită în „ceasuri grele“, reprezenta, firește, un succes, probând o dată mai mult „simţul superior al neamului“[55]. În final, nu lipsea precizarea că

punctul culminant al operei de legiferare ce cădea în seama Camerelor consta în precizarea „punctelor de revizuit“ ale Constituţiei, astfel încât – era voinţa clară a şefului statului - „să ajungem la înfăptuirea efectivă a reformei agrare şi la chemarea adevărată a păturilor adânci ale ţării la viaţa politică“[56].

În continuare, lucrările Parlamentului s-au concentrat asupra dezbaterii - la Cameră, precum şi la Senat – a aceloraşi probleme, predominând: pentru început, întocmirea răspunsului la Mesajul Tronului, apoi pedepsirea membrilor fostului guvern I. I. C. Brătianu vinovaţi de „dezastrul ţării“ în acţiunea militar-politică din 1916-1917, combaterea reformelor decise în 1917, dar, mai presus de orice, ratificarea Tratatului de Pace al României cu Puterile Centrale[57]. La 16/29 iunie 1918, însuşi premierul Al. Marghiloman a prezentat Senatului proiectul de lege privind ratificarea Tratatului de Pace din 7 mai 1918, solicitând, totodată, discutarea lui în procedură de urgenţă[58]. Raportul, susţinut de M. Theodorian-Carada, avea să justifice încheierea păcii cu Centralii, insistând, bineînţeles, asupra rolului guvernului marghilomanist[59]. Au intervenit în discuţii dr. D. Gerota, C. Rădulescu-Motru, generalul C. Iancovescu, mitropolitul Moldovei şi Sucevei, C. C. Arion, titularul Externelor, şi alţii, unii exprimând anume rezerve. Cu toate acestea, în şedinţa din 21 iunie 1918, proiectul de lege a întrunit votul … tuturor senatorilor prezenţi[60]. Voturile celor două Camere n-au eprezentat decât un succes parţial. Pentru că, după cum este foarte bine cunoscut, în lunile următoare Regele Ferdinand I avea să tergiverseze într-una promulgarea legii pentru ratificarea Tratatului de Pace din 7 mai 1918[61], situaţie din care rezulta evident caducitatea documentului. La 24 octombrie/6 noiembrie 1918, în contextul eşecului forţelor armate ale Puterilor Centrale pe toate fronturile europene, guvernul Al. Marghiloman a fost nevoit să-şi înainteze demisia, formându-se la Iaşi cabinetul generalului Constantin Coandă, care avea înscrise în program dizolvarea „Parlamentului păcii ruşinoase de la Bucureşti“, cum a fost denumit în epocă, anularea întregii sale „opere legislative“ şi mobilizarea armatei în vederea reintrării „în acţiune“ alături de Antantă pentru alungarea Centralilor de pe teritoriul naţional[62]. În Proclamaţia către ţară, dată cu prilejul constituirii noului guvern, Ferdinand I, concomitent cu asigurarea ce dădea în privinţa înfăptuirii neîntârziate a reformelor, aprecia că „împrejurările dau ţării noastre putinţa de a îndeplini ceea ce am făgăduit: realizarea dezideratului naţional“[63]. După numai trei zile, generalul Eremia Grigorescu remitea generalului August von Mackensen o notă cu caracter ultimativ şi de declaraţie de război a României împotriva forţelor de ocupaţie ale Puterilor Centrale[64]. Nu vor întârzia, la 6/19 noiembrie 1918, dizolvarea Parlamentului[65] şi anularea întregii legislaţii a guvernului precedent[66]. În sfârşit, la 14/27 noiembrie 1918,

deci înaintea Adunării Naţionale de la Alba Iulia, a intervenit, în chip fericit, decretul regal nr. 3 402 privitor la convocarea alegerilor generale pentru Cameră şi Senat în baza votului universal[67].

În felul acesta, în perioada 1916-1918, chiar dacă nu întotdeauna, Parlamentul României a reprezentat o călăuză statornică în drumul românilor către victoria cauzei lor, în clipele de restriște, hotărâtoare pentru existența ființei naționale, s-a găsit de fiecare dată cineva care, de la tribuna Camerei sau a Senatului, să readucă – după cum a remarcat istoricul Gh. I. Florescu - speranța sau încrederea acelora care, prin sacrificiul lor, adesea anonim, urmau a reda tuturor fiilor țării demnitatea rănită odată cu ocuparea pământurilor strămoșești. În decembrie 1919, la deschiderea lucrărilor primului Parlament al României Mari, un „Parlament al sufletului românesc“, cum va fi numit apoi, Ferdinand avea grijă să releve că „gândul nostru cel dintâi trebuie să fie la acei cari prin truda, prin vitejia şi prin jertfele lor, au luptat pentru întregirea neamului“[68].

Este deosebit de semnificativ faptul că, de la prima sesiune din 1919-1920 şi până la ultima din 1940, Corpurile legiuitoare de la București s-au constituit – așa cum s-a exprimat în plenul Camerei Deputaților din 25 noiembrie/8 decembrie 1919 – într-un „mare sfat al poporului român“[69] şi care, timp de peste 20 de ani, va constitui „instituția reprezentativă a sistemului democratic parlamentar-constituțional, arena unor dezbateri şi confruntări libere de idei, la tribuna căreia s-au succedat membrii cei mai valoroşi ai partidelor existente în epocă“[70]. Nu sunt, desigur, nici cadrul, nici locul, să intrăm în detalii, realitatea fundamentală ce s-a impus fiind aceea că, din noiembrie 1919 şi până în iulie 1940, Camera Deputaților şi Senatul au avut în atenție toate problemele mari ale României, cărora, cel mai adesea, li s-au aflat ori li s-au recomandat soluții, fie în opera legislativă înfăptuită, fie în intervențiile şi declarațiile liderilor politici ai vremii[71], fie în diverse documente adoptate ori în Mesajele Regale de deschidere a sesiunilor[72]. Astfel, în perioada 1919-1919 Camerei Deputaților i s-au prezentat 3 245 proiecte de legi din inițiativă guvernamentală, iar Senatului 2 592 proiecte de legi[73]. Concomitent, parlamentarii au avut inițiativa a 1 329 proiecte de legi, din care 1 244 la Cameră şi 85 la Senat[74], ceea ce atestă că, în materie legislativă, intervenția guvernelor a fost predominantă în proporție de aproximativ 3/4[75]. În mod corespunzător, din totalul proiectelor legislative înaintate Camerelor au „trecut“ cu prioritate acelea inițiate de guverne (în circa 85-90% dintre cazuri)[76]. Totodată, dacă în problemele de politică internă în ambele Camere aveau să persiste atitudini, proiecte şi ambiții care au exclus compromisul (precum, de exemplu, cu prilejul adoptării Constituției în 1923 ori al „legilor organice“ de

dezvoltare economică în 1924 şi 1929), în domeniul politicii externe acordul realizat între liderii politici a condus, adeseori, la promovarea unei politici internaţionale coerente de apărarea a drepturilor şi intereselor României.

În această privinţă, s-a bucurat de toată înţelegerea apelul lansat de I. G. Duca, în şedinţa Senatului din 30 ianuarie 1922, în sensul că „în faţa străinătăţii nu trebuie să fie partide, ci o singură şi nedespărţită România“[77]. În anii următori, un rol esenţial avea să-i revină lui N. Titulescu, care, fie în activitatea diplomatică, fie de la tribuna Parlamentului[78], a exprimat în chip strălucit voinţa României de a-şi apăra suveranitatea şi integritatea teritorială, de-a combate hotărât revizionismul şi atentatele la adresa păcii generale[79]. Sub acest aspect, în şedinţa Camerei Deputaţilor din 4 aprilie 1934 s-a realizat un acord istoric între N. Titulescu, Iuliu Maniu şi C. I. C. Brătianu, liderii PNŢ şi PNL, asupra voinţei comune a forţelor politice interne de-a promova o politică externă unitară a României pe scena internaţională[80], mai ales în condiţiile ascensiunii statelor totalitare – Germania hitleristă, Italia mussoliniană şi Rusia stalinistă. Aceeaşi atitudine a forţelor politice s-a exprimat în Parlamentul de la Bucureşti, după cum vom constata, şi în iunie-iulie 1940, o dată cu raptul prin forţă al Basarabiei şi Bucovinei de Nord de către URSS[81].

Semnificaţia majoră recunoscută actului de la 1 Decembrie 1918 nu i-a determinat pe contemporani să ignore că, odată împlinit idealul unităţii naţionale integrale, obiective noi se profilau la orizont, în rândul întâi consolidarea Marii Uniri şi recunoaşterea ei pe plan internaţional. Cu alte cuvinte, România Mare trebuia să devină şi România Nouă, un stat al tuturor cetăţenilor, liberi şi egali în faţa legilor. Nu este lipsit de însemnătate, în acest cadru, faptul că lucrările Corpurilor legiuitoare întrunite în epoca României Mari practic au debutat şi s-au încheiat, în 1919 şi, respectiv, în 1940, sub semnul preocupărilor majore pentru a impune respectul unităţii naţionale şi al integrităţii teritoriale[82]. Este motivul pentru care vom reveni la şedinţa istorică a Camerelor din 29 decembrie 1919[83]. Pregătindu-se să plece într-un turneu la Paris şi Londra, pentru a negocia problemele pendinte rămase între România şi Marii Aliaţi, Al. Vaida-Voievod, prim-ministru şi titular al Externelor, care avea să fie suplinit la Bucureşti de ardeleanul Ştefan Cicio-Pop, a ales această zi pentru a depune pe birourile Parlamentului proiectele de lege pentru ratificarea unirii tuturor provinciilor istorice cu România în 1918. Erau documente care – considera Vaida-Voievod, fiind confirmat de fapte - aveau să-i slujească în cursul misiunii sale în Occident. Aşadar, la 29 decembrie 1919, Regele Ferdinand, în baza rapoartelor lui Al. Vaida-Voievod, preşedintele Consiliului de Miniştri, şi miniştrilor de stat delegaţi

cu administrarea Basarabiei, Bucovinei şi Transilvaniei (I. Inculeţ, I. Nistor şi Ştefan Cicio-Pop), a înaintat, mai întâi Adunării Deputaţilor şi apoi Senatului, separat, cele trei proiecte de lege, însoţite de câte o expunere de motive, prin care decretele-legi nr. 842, 3 744 şi 3 631 din 1918 erau supuse ratificării, fiind, astfel, investite cu putere de lege. După adoptarea în unanimitate a tuturor proiectelor de lege privind unirea provinciilor istorice cu România de către Cameră, sub preşedinţia lui N. Iorga, i-a revenit acestuia misiunea – credem că a fost o şansă a momentului! – de a rosti alocuţiunea ce anunţa rezultatul votului şi, totodată, descifra atotcuprinzător semnificaţia lui. Aşa cum ştia s-o facă numai el, istoricul de calibru care era. Şi, în adevăr, dovedind o inspiraţie cel puţin egală cu aceea pe care o etalase şi în clipele înălţătoare de la Iaşi, din 14/27 decembrie 1916, preşedintele în exerciţiu al Camerei a adăugat, la însemnătatea excepţională a actului proclamat, celebritatea unui discurs care, din chiar momentul acela, a rămas în paginile de aur ale oratoriei noastre parlamentare în ansamblu. Iată de ce, cu îngăduinţa presupusă a cititorului, vom reţine – din stenograma dezbaterilor parlamentare – cuvintele inegalabilului orator care au străpuns aidoma tunetului peste aplauzele generale ale asistenţei:

„… Adunarea Deputaţilor adaugă, o dată cu forma legii, devotamentul absolut al unei ţări întregi în a menţine întregi şi a transmite urmaşilor cele dobândite cu sânge şi lacrimi de fericita generaţiune a Marelui Război. Ca Preşedinte al ei şi ca unul din reprezentanţii acestei Românii dintre Carpaţi şi Dunăre, care a purtat şase sute de ani prin cele mai mari primejdii, o dată cu steagul românesc, soarta însăşi a neamului întreg, în numele României mutilate de ieri, care strângea în inima ei rănită atâta din jalea şi nădejdea ţinuturilor înstrăinate, în numele României care a plâns cu fraţii pierduţi şi a nădăjduit cu ei şi în care n-a fost om cinstit care să nu păstreze în sfânta sfintelor a sufletului său dorul desăvârşitei uniri naţionale şi hotărârea de a ne jertfi toţi pentru aceasta, simt negrăita fericire de a putea face, în numele dv. al tuturor, acest legământ solemn pentru viitorul neamului în sfârşit şi pentru vecie unit. România unită o avem, o vom apăra şi o vom întregi“[84].

Spre deosebire de ceea ce se va petrece la Senat, la Cameră adoptarea proiectelor de legi privind unirea nu a întrunit unanimitatea aleşilor. La 30 decembrie 1919, cu sprijinul lui N. Iorga, care a îndemnat la „cea mai mare toleranţă“, deputatul Gh. Cristescu a făcut o declaraţie de abţinere a grupului socialist. Acesta a pretins că intenţionase să intervină în plenul din ajun, dar citirea declaraţiei nu-i fusese … „îngăduită“[85]. Vorbitorul, întrerupt de Octavian Goga, A. C. Cuza şi alţii, a reuşit totuşi să motive abţinerea grupului socialist, şi anume pretinzând că

„Unirea de azi“ (în fapt, de ieri!) nu se făcuse „după norme democratice prin libera exprimare a voinţei celor interesaţi şi nedecretându-se, măcar acum, o dată cu Unirea, şi demobilizarea generală, desfiinţarea stării de asediu şi amnistia politică şi militară“[86]. În felul acesta, Gh. Cristescu, care avea să devină primul secretar general al comuniştilor în 1922-1924, prefigura atitudinea viitorului PCR format în 1921 şi care, afiliat Internaţionalei a III-a, se va afirma făţiş pe poziţia Kremlinului în problemele apărării şi respectării unităţii naţionale şi integrităţii teritoriale, motiv pentru care, în 1924, avea să fie scos în afara legii.

La Senat, dezbaterea proiectelor de legi privind Unirea a urmat de îndată după votul Camerei Deputaţilor, într-o procedură asemănătoare. Din partea guvernului au fost prezenţi, în primul rând, premierul Vaida-Voievod şi miniştrii de stat I. Inculeţ, I. Nistor şi Ştefan Cicio-Pop[87]. Fiecare dintre proiectele de lege privind Basarabia, Bucovina şi Transilvania erau recomandate de câte un Mesaj Regal, însoţit de expuneri de motive distincte, semnate de premier şi de miniştrii de resort ai provinciilor. În toate cazurile, s-a cerut şi s-a obţinut procedura de urgenţă[88]. Discuţiile s-au desfăşurat, de la un capăt la altul, într-o atmosferă înălţătoare, fapt pe care desprindem din stenograma şedinţei: „Aplauze frenetice. Senatul întreg se ridică în picioare şi aplaudă mai multe minute. Mare entuziasm în sală şi în tribune“[89]. Fiecare dintre expunerile de motive ale proiectelor de lege cuprindea date istorice specifice, exacte şi precizări asupra rostului provinciilor reunite. Spre exemplificare, în expunerea de motive a proiectului de lege relativ la Basarabia, Vaida-Voievod şi Ion Inculeţ precizau: „…Făcută în libera voinţă a întregului norod, reintrarea Basarabiei în unitatea românească trebuie înţeleasă nu ca un act de putere, ci ca un act de cea mai înaltă echitate, ca ultima etapă a unui proces complex de restaurarea dreptăţii, călcate în picioare de ţarismul rus în timp de 106 ani … Unirea tuturor românilor într-un singur stat este un act al dreptăţii istorice şi al civilizaţiunii umane“[90]. Nu lipseau asigurări în sensul că restabilirea dreptăţii în provincie avea să se realizeze „pentru toţi locuitorii, indiferent de naţionalitate şi de confesiune“[91]. Expunerea de motive a proiectului de lege relativ la Bucovina, întocmită de Vaida-Voievod şi Ion Nistor, insista asupra deciziei Congresul General de la Cernăuţi din 15/28 noiembrie 1918 care, „întrupând suprema putere a ţării şi fiind investit singur cu puterile legiuitoare în numele suveranităţii naţionale, a hotărât unirea necondiţionată şi pentru vecie a Bucovinei în vechile ei hotare până la Ceremuş, Colacim şi Nistru, cu Regatul României“[92]. În sfârşit, textul expunerii de motive a proiectului de lege privind Transilvania, care nu putea fi semnat decât de Vaida-Voievod şi Ştefan Cicio-Pop, cel mai vast dintre toate, descifra ca fiind „o minune a istoriei“ rezistenţa românilor de peste munţi timp de un mileniu, răstimp în care ei nu-şi pierduseră

„conștiința unității sufletești“, rămânând neschimbați în „limbă, credință și datini“[93]. Expunerea de motive surprindea în acest chip „ziua victoriei depline“: „… Și când oștirea de milioane de soldați ai imperiului Habsburgilor se prăbușea, românii din Ardeal, Banat, Crișana, Satmar și Maramureș își luau drumul spre cetatea viteazului Mihai-Vodă, sfințită prin martiriul lui Horia-țăranul, și, în timp de iarnă grea și în ploaie ghețoasă în 1 Decembrie din anul Domnului 1918, 100 000 români sub cerul liber consacrară unirea celor 14 000 000 români, strigând într-un glas: Trăiască România Mare!“[94]. Relativ la importanța evenimentului, documentul îi surprindea cu precizie sensul: „Unirea tuturor românilor într-un singur stat național este urmarea firească a unirii sale sufletești, care în cursul tuturor timpurilor și-a păstrat conștiința ființei sale etnice distincte, unitatea limbii, a credinței și a datinelor. Unirea tuturor românilor într-un singur stat este un act al dreptății istorice și o pretenție a civilizațiunii umane“[95].

În continuarea dezbaterilor, Senatul nu a admis solicitările generalului D. Lambru și ale Mitropolitului Moldovei și Sucevei ca proiectele de lege să fie imediat citite și votate prin aclamațiuni[96], prevalență având respectul normelor regulamentului. În consecință, cele trei proiecte de lege au fost distribuite unor comitete reunind pe delegații celor opt secțiuni ce funcționau în cadrul Senatului. În acest fel, s-au constituit următoarele comitete de delegați: pentru proiectul de lege privind unirea Basarabiei – 8 membri, dintre care Mitropolitul Moldovei și Sucevei (președinte) și Zamfir Arbore (raportor)[97]; pentru proiectul de lege privind unirea Bucovinei – 8 membri, dintre care Mitropolitul Bucovinei (președinte) și dr. N. Cotlarciuc (raportor)[98]; pentru proiectul de lege privind unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei, Satmarului și Maramureșul cu Vechiul Regat al României – 8 membri, dintre care părintele I. Teculescu (președinte) și părintele Nicolae Ivan (raportor)[99]. Trei dintre senatori (doctorii N. Cotlarciuc și Ștefan Bogdan, dar și Ilie Beu) au avut onoarea de-a face parte din toate comitetele de delegați. Fiecare comitet a informat plenul că proiectul de lege ce-i căzuse în seamă fusese „din nou cercetat“ și adoptat „cu unanimitate și entuziasm“[100]. Readuse, în cel mai scurt timp, în atenția Senatului, cele trei proiecte de legi au fost prezentate plenului de către raportori, mai precis de către Zamfir Arbore, Nicolae Cotlarciuc și părintele Nicolae Ivan[101]. În aceeași ordine în care au fost citite rapoartele și proiectele de legi, Senatul le-a adoptat, separat, în unanimitate, „prin aclamațiuni și cu aplauze prelungite și îndelung repetate“ – după cum extragem din stenogramă după votul proiectului referitor la Basarabia[102]; ori, în cazul adoptării proiectului privind unirea Transilvania, desprindem tot din stenogramă:

„D-l dr. Corneliu Șumuleanu, vicepreședinte: Discuțiunea generală este deschisă.

Voci unanime: Prin aclamațiune!

- *Se pune la vot proiectul de lege și se admite în unanimitate cu aclamațiuni și aplauze frenetice și entuziaste.*

(Întreg Senatul în picioare aplaudă și strigă: Trăiască Ardealul! Trăiască România Mare!).

I.P.S.S. Mitropolitul Moldovei: Dumnezeu să binecuvânteze România Mare! (Aplauze prelungite).

- *Ședința se suspendă pentru 10 minute“*[103].

Având să-și reia lucrările, Senatul s-a concentrat asupra proiectului de răspuns la Mesajului Tronului din 20 noiembrie 1919, documentul fiind dezbătut, definitivat și adoptat, de asemenea, în unanimitate. Răspunsul[104] evidenția faptul că „primul Senat al României Mari“ se anagaja să acorde „tot sprijinul“ pentru împlinirea programului expus de guvernul „Blocului Democratic“, că „va colabora la desăvârșirea organizației constituționale prin consfințirea unirii cu țările surori și prin revizuirea Constituției, pentru ca ea să corespundă noilor stări de fapt pe tot cuprinsul României întregite“[105]. Se exprima, în același timp, încrederea Senatului României în reușita guvernului de a face „toate sforțările pentru a convinge Conferința de Pace că este în însuși interesul liniștii și propășii statelor din Orientul Europei ca revendicările noastre drepte și firești să fie înfăptuite“[106]. Răspunsul la Mesaj se încheia într-un ton corespunzător momentului: „Trăiască România Mare pe veci întregită!“[107]. Președintele Senatului, Paul Bujor, după cum s-a putut constata, n-a participat, fiind bolnav, la ședința din 29 decembrie 1919 și care – a apreciat el însuși – avea să rămână „memorabilă în analele vieții poporului român“[108]. De altfel, reîntors după numai două zile la conducerea Camerei Superioare, Paul Bujor a ținut, fie și cu întârziere, să omagieze votul unanim din 29 decembrie 1919[109].

Este mai mult decât sigur că nu a fost nicidecum întâmplător faptul că, după mai mult de 20 de ani, în 1940, activitatea instituțiilor parlamentare ale României Mari avea să se încheie în condițiile în care la ordinei zilei se aflau aceleași probleme fundamentale privind manifestarea unității naționale integrale și respectul integrității teritoriale depline. La 1 septembrie 1939, declanșarea celui de-al doilea război mondial, după parafarea monstruoasei coaliții sovieto-

germane prin faimosul pacte de negresiune din 23 august 1919, a pus România într-o situaţie internaţională foarte gravă[110]. În condiţiile în care realităţile interne involuau continuu (viaţa politică, problema minorităţilor etc.), România a intrat în plin proces de izolare externă, faţă de care contra-măsurile adoptate şi urmate (proclamarea neutralităţii, eforturi susţinute pentru menţinerea status quo-ului teritorial şi evitarea extinderii agresiunii în sud-estul Europei) s-au dovedit ineficiente, ele depinzând decisiv de mersul ostilităţilor pe vechiul continent. De exemplu, la 15 martie 1940, Titus Czerkawski, reprezentantul minoritarilor poloni din România, avea toată bucuria să constate în Senatul de la Bucureşti că rămăsese „unicul parlamentar de origine etnică polonă din întreaga Europă“[111], pentru ca, în continuare, succesele militare ale Germaniei în nordul şi vestul Europei şi acţiunile agresive ale URSS şi Italiei să arunce bătrânul continent, şi România asemenea, în pragul catastrofei. La 26-27 iunie 1940, după cum este cunoscut, URSS, de conivenţă cu Reichul hitlerist, a pretins prin note ultimative cedarea Basarabiei şi a Bucovinei de Nord. Acţiunea brutală a Moscovei a inaugurat procesul prăbuşirii României Mari, întrucât, o dată satisfăcute pretenţiile teritoriale sovietice, Bucureştii vor fi asaltaţi cu noi cereri din partea celorlaţi vecini revizionişti[112]. Preocupat să-şi salveze cu orice preţ tronul şi speriat de riscul unui conflict armat cu URSS, Regele Carol II a impus guvernului Gh. Tătărescu să accepte notele ultimative sovietice şi să procedeze, în consecinţă, în zorii zilei de 28 iunie 1940, la evacuarea Basarabiei şi Bucovinei de Nord, ocupate în zilele imediat următoare de forţele Armatei Roşii.

În asemenea situaţie, la 2 iulie 1940, atunci când cedarea teritoriilor răsăritene practic se încheiase, au fost convocate comisiile pentru afaceri externe ale Parlamentului de la Bucureşti, cu scopul de a-i audia pe oficialii cel mai bine plasaţi în derularea evenimentelor în curs. Aşa se face că, în faţa comisiilor reunite, au ajuns să depună mărturii – în fapt că justifice acceptarea notelor ultimative ale Kremlinului – premierul Gh. Tătărescu şi noul ministru de Externe, C. Argetoianu, care nu era altul decât preşedintele în funcţie al Senatului României! Ambii demnitari au motivat, bineînţeles, decizia luată, Gh. Tătărescu, de pildă, asigurând comisiile că, dacă se hotărâse evacuarea Basarabiei şi Bucovinei de Nord, aceasta se făcuse pentru a se … salva „fiinţa statului român şi pentru a nu pune în primejdie viitorul românismului“[113]. Oficial, sesiunile Corpurilor legiuitoare aveau să se închidă (şi, prin aceasta, înseşi activităţile din vremea României Mari) a doua zi, 3 iulie 1940[114], când, la propunerile senatorului Anibal Teodorescu şi deputatului C. Rădulescu-Motru, cele două Camere, separat, au păstrat câteva momente de reculegere pentru a deplânge soarta provinciilor istorice pierdute[115]. În aceeaşi zi, un grup de senatori

(Iuliu Maniu, C. I. C. Brătianu, Ion Mihalache, dr. N. Lupu, Mihai Popovici şi Aurel Dobrescu), care au opinat că „nu-şi pot exercita mandatul şi deci participa la lucrările Maturului Corp“, au adresat, prin prof. Alexandru Lapedatu, preşedintelui Senatului o declaraţie de protest contra raptului teritorial spre a fi citită în plen[116]. Nu a fost cazul, întrucât C. Argetoianu nu a admis decât înregistrarea în arhiva Senatului, sub nr. 000824/1940[117], a protestului, care avea următorul conţinut:

„Corpurile Legiuitoare şi Comisia afacerilor străine fiind convocate pentru chestia cedării Basarabiei şi parte din Bucovina, noi, senatorii de drept, fiind împiedicaţi în mod arbitrar de a lua parte la lucrările Senatului şi de a ne spune cuvântul nostru într-o chestiune vitală a unităţii noastre naţionale, declarăm următoarele:

Poporul român, care a făcut imense sacrificii pentru apărarea naţională, nu poate să înţeleagă pentru ce în momentul când armata trebuia să apere fruntariile Ţării a primit ordin să se retragă precipitat şi să lase vrăjmaşului mână liberă pentru ocuparea a două provincii părăsind în voia URSS trei milioane de români.

Nu Corpurile Legiuitoare actuale pot reprezenta voinţa naţională. Ele au fost create printr-o lovitură de stat, printr-un decret-lege, ca emanaţiune a Frontului Renaşterii Naţionale.

Această organizaţie, străină de voinţa alegătorilor, a fost dizolvată printr-un alt decret-lege. Prin urmare Camera şi Senatul nu au nici din acest punct de vedere fiinţă legală.

De aceea, noi, senatorii de drept, care în mai bine de zece legislaturi am reprezentat voinţa naţională şi am luptat pentru constituirea României Mari, protestăm împotriva cedării Basarabiei şi a unei părţi din Bucovina. Trimitem fraţilor noştri din aceste provincii salutul nostru frăţesc, profunda noastră simpatie pentru suferinţele lor, cu credinţa că în curând vor fi readuşi în sânul Patriei Mume“[118].

Tot atunci s-a adresat senatorilor Mitropolitul Gurie al Basarabiei, pentru a deplânge şi protesta în contra ocupării ţinutului dintre Prut şi Nistru de către trupele sovietice, ceea ce echivala cu „o mare dramă naţională, … o tragedie grozavă, sfâşietoare de inimi creştineşti şi româneşti“[119].

În fapt, încă în ajun, la reuniunea comună din 2 iulie 1940 a comisiilor de politică externă ale Camerelor, se înregistraseră vehemente proteste verbale ori scrise ale unor remarcabile personalităţi politice, culturale şi religioase, acţiuni ce s-au bucurat de un impact profund în rândul opiniei publice naţionale, mai cu seamă că documentele transmise purtau zeci sau sute de semnături ale celor care, cu adevărat, reprezentau – în rând cu elita politicii şi culturii naţionale - însăşi „talpa ţării“.

Cel dintâi document despre care facem vorbire era Protestul înaintat Preşedintelui Senatului de ilustrul N. Iorga, fost prim-ministru al României, deputat în majoritatea legislaturilor de după 1907 şi senator de drept în funcţie, preşedinte al Senatului în iunie 1939, el însuşi unul dintre întemeietorii României întregite în 1918, fapt pentru care a fost proclamat de opinia publică Apostol al neamului românesc. Istoricul, semnând la 2 iulie 1940 în nume propriu şi adăugând numele unora dintre făuritorii de marcă ai României Mari[120], ţinea ca documentul, prezentat în şedinţa comisiilor pentru afacerile externe ale Parlamentului, să fie păstrat în arhiva Senatului, probă incontestabilă că, în zilele dezastrului naţional din vara anului 1940, liderii politici proeminenţi ai ţării respinseseră ultimatumul URSS, căruia nu-i aflaseră „nici un temei istoric şi legal“[121]. Având în vedere splendoarea textului, redactat mai mult ca sigur de N. Iorga, consistenţa argumentelor politico-istorice şi lista semnatarilor Protestului, reţinem din textul documentului de referinţă depistat în arhive:

Domnule Preşedinte,

Un număr de bărbaţi politici români, care şi ei sunt întemeietorii României depline, înaintează prin mine acest MEMORIU DE PROTEST, pe care vă rog să-l păstraţi în arhivele Senatului, dându-se o copie fotografică de pe dânsul.

Sunt toţi acei care au jucat un rol în realizarea României întregite şi care prin anume împrejurări nu sunt aici, dar care trebuie să se ştie că sufleteşte sunt împreună cu noi.

. . . . . .

ULTIMATUM-ul de ieri, urmat de o luare în stăpânire imediat, nu poate găsi

nici un temei istoric şi legal şi înstrăinarea unei atât de largi părţi a României Unite calcă peste dreptul a trei milioane de ţărani români şi al unei pături de intelectuali devotată cauzei naţionale.

Fără a pune în discuţie necesităţi care s-au socotit că nu se pot evita, subsemnaţii, dintre care cei mai mulţi sunt întemeietorii înşişi ai Statului Român nou în hotarele lui firești, nu pot admite ca în orice formă să se dea o recunoaștere legală în numele statului şi poporului român la ceea ce nu este decât o uzurpaţie determinată de confuzia de noţiuni, firește trecătoare, a unei epoci de criză fără pereche».

De asemenea, tot în şedinţa din 2 iulie 1940 a comisiilor de politică externă ale Camerei Deputaţilor şi Senatului, acad. Prof. Ştefan Ciobanu, senator reprezentând în forumul de la Bucureşti chiar ţinutul dintre Prut şi Nistru, a rostit un amplu şi hotărât protest contra „încălcării nelegiuite a celor mai sfinte drepturi ale noastre – istorice, etnice şi umane“. De remarcat că documentul a fost grabnic acoperit cu mai multe mii de semnături[122], iar ulterior a văzut lumina tiparului în diverse împrejurări, inclusiv în prestigioasa „Revistă a Fundaţiilor Regale“[123]. Din motive lesne de înţeles, reţinem atenţia cititorului şi asupra intervenţiei prof. Ştefan Ciobanu de la 2 iulie 1940[124]:

Domnule preşedinte,

Domnilor Senatori,

Domnilor Deputaţi,

În ceasurile de grele încercări prin care trece neamul românesc, grupul parlamentarilor basarabeni, Asociaţia foştilor deputaţi în „Sfatul Ţării“ şi foştii deputaţi basarabeni în toate parlamentele României - de la 1918 la 1940 -, precum şi fruntaşii vieţii publice şi culturale ai acestei provincii, cu sufletul zdrobit de durere, îşi ridică strigătul lor de protest în faţa Parlamentului român şi în faţa întregii lumi civilizate – în contra actului de răpire nouă a Basarabiei de către Uniunea Sovietică rusă.

Această provincie românească, care încă din vremurile antice a făcut parte

integrantă din trupul neamului românesc, la început intrând în hotarele coloniei romane Dacia, iar mai târziu un şir de veacuri făcând parte indisolubil din formaţiunea de stat românească, cunoscută sub denumirea de Moldova, prin întreaga istorie, prin tradiţie culturală şi prin structura ei etnică, a fost şi este o provincie românească.

Neamul românesc din Basarabia împărtăşeşte soarta întregului popor român, luând parte la formarea individualităţii lui etnice şi la apărarea fiinţei lui naţionale.

În lunga ei istorie, Basarabia, ca şi celelalte regiuni locuite de români, n-a avut şi nu putea să aibă nici un fel de contact politic cu formaţiunile de stat rusesc, care, despărţite de românime prin statul polon şi prin regiunile de tătari ale Oceakovului de sub stăpânirea turcă, se găseau la o mare depărtare de grosul poporului românesc. Politica imperialistă a statului rus, după ce acest stat se reface de lovitura dată de dominaţia tătarilor, duce la înglobarea în cadrul lui a mai multor popoare ne-ruseşti.

. . . . . .

Organizarea Sfatului Ţării, autonomia şi independenţa Basarabiei sunt etape logice, care duceau Basarabia la restabilirea unei dreptăţi istorice, încălcate de către Rusia ţaristă, după cum se încălcaseră şi drepturile altor popoare. Şi Sfatul Ţării – organ perfect legal al Basarabiei, ales pe baza pe care se alegeau toate organizaţiile revoluţionare din Rusia - desăvârşeşte lupta pentru dezrobire prin proclamarea Unirii Basarabiei cu România, la 27 Martie 1918.

Astfel, poporul român din Basarabia, alături de celelalte naţionalităţi din această provincie, care cu diferite împrejurări au recunoscut dreptatea noastră, manifestându-se prin Unire, îşi recapătă libertatea.

Valabilitatea actului Unirii Basarabiei cu România şi dreptatea cauzei româneşti au fost recunoscute şi de către Puterile mari, printre care au fost şi Germania şi Italia, cărora Basarabia le-a manifestat, nu o dată, cea mai caldă recunoştinţă.

Acei 22 de ani de viaţă naţională, în cadrul Statului român, au dus la progrese

enorme pe terenul cultural, social şi economic. Analfabetismul, acea ruşine a stăpânirii ţariste, aproape dispare. Reforma agrară făcută în mod egal pentru toate naţionalităţile duce la o înflorire a economiei rurale, iar minorităţile din Basarabia se bucură de drepturi de care nu s-au bucurat niciodată sub ruşi.

Dovadă este că, cu toată propaganda comunistă prin numeroşi agenţi, prin crearea Republicii Moldoveneşti, care de altfel este un indiciu că elementul românesc este predominant, chiar între Nistru şi Bug, prin înfiinţarea postului de radio-emisie, pentru aceleaşi scopuri, de la Tiraspol, n-a dat rezultate. În Basarabia a domnit perfectă linişte. Iar numeroasele alegeri libere în Basarabia, care au avut un caracter cu adevărat plebiscitar, pentru această provincie, cu mulţi deputaţi minoritari, au fost o confirmare strălucită a sentimentelor bune pentru România a întregii populaţii a Basarabiei.

Astăzi, prin mijloace necunoscute în istorie, folosindu-se şi de forţa ei numerică şi de situaţia tulbure din Europa, încercând să falsifice datele istorice şi statistice, Rusia Sovietică invadează din nou această provincie şi populaţia acestei provincii, şi cea românească şi cea minoritară - germani, bulgari şi chiar ruteni şi ruşi –, refractari unui regim comunist, este lăsată pradă unei situaţii pe care n-o doreşte.

Aserţiunile posturilor de radio sovietice, cum că sovieticii sunt întâmpinaţi cu flori, sunt falsificări, fiindcă în Basarabia de astăzi curg râuri de lacrimi şi de sânge. Iar cei ce-i întâmpină cu flori n-au nimic comun nici cu neamul românesc şi nici cu populaţia muncitoare de alte naţionalităţi din această provincie.

Dacă mai există dreptate pe acest pământ, dacă principiile umane mai au un rost pe lume, dacă drepturile popoarelor, sfinte chiar în timpurile întunecare ale istoriei, mai au vreo valoare – noi, parlamentarii şi fruntaşii vieţii publice şi culturale din Basarabia, români şi minoritari, în numele poporului dintre Prut şi Nistru, astăzi redus la tăcere, apelăm la lumea civilizată şi atragem atenţia asupra dramei sfâşietoare prin care trece populaţia Basarabiei; în acelaşi timp, ridicăm glasul nostru de protest riguros în contra încălcării nelegiuite a celor mai sfinte drepturi ale noastre – istorice, etnice şi umane.

[Urmează mai multe mii de semnături.]

În concluzie, oricât de drastică ar fi judecata noastră în privința operei Parlamentului României de la 1919 la 1940, un lucru este sigur: instituția reprezentativă fundamentală a statului și-a desfășurat activitatea, de la un capăt la altul, în mijlocul poporului român și, alături de el, a traversat marile-i bucurii și tragedii, știind, atunci când condițiile i-au impus, să-și asume riscul propriilor decizii și erori, comise mai ales din inițiativa guvernanților.

***

Premisele, esența și rostul regimului regelui Carol II – unul de autoritate monarhică, care l-a înlocuit pe cel democratic în funcțiune de la 1918[125] - au constituit și rămân subiecte predilecte ale istoricilor români și străini[126]. În fond, Carol II a pregătit instaurarea propriei dictaturi din primul moment al urcării sale pe tronul României, la 8 iunie 1930[127], el neexcluzând recurgerea la o „lovitură de stat“, înfăptuită – cu o „zăbavă“ de atâția ani (N. Iorga) - la 10 februarie 1938[128], în situația în care, la 18 ianuarie 1938, Corpurile legiuitoare fuseseră dizolvate și se fixaseră noi alegeri generale pentru 2-6 martie 1938[129]. Evenimentul marca, după cum s-a observat, „sfârșitul regimului democratic din România. Acest act s-a produs într-un anumit context istoric, dar în fapt a fost rezultatul unei evoluții desfășurate în timp[130]. Un rol important în precipitarea condițiilor l-au avut presiunile legionarilor în contextul ce a succedat succesului lor în alegerile din decembrie 1937 (locul III după PNL și PNȚ)[131], cât și evoluțiile pe plan extern, avântul totalitarismului pe plan european deopotrivă cu renașterea „grijii“ imperialismelor german, italian și sovietic pentru Europa Est-Centrală[132]. Au predominat însă carențele de fond ale democrației în România ce s-au accentuat după 1930, situație care i-a permis lui Carol II „să apară în postura de «salvator» al ordinii și liniștii interne“[133]. Este simptomatic că textul declarației regale din 10 februarie 1938 insista asupra deciziei suveranului de a „salva“ România, chiar prin „mijloace eroice“[134]. Tot atunci, primind jurământul de credință al noului guvern, condus de patriarhul Miron Cristea, Carol II sublinia că începea „o eră nouă în istoria patriei: o eră de îndreptare, o eră în care erorile trecutului trebuiesc corectate cu cea mai adâncă chibzuială“[135].

Regimul de autoritate monarhică instaurat la 10 februarie 1938, întrupând „spiritul vremii“, a reprezentat în fond un amalgam între evoluțiile concrete

naţionale, tradiţiile democratice băştinaşe (câte şi care erau!) şi noile „modele“ de dreapta în curs de extindere pe bătrânul continent. Faptul se desprinde din politica internă şi externă inaugurată, din obiectivele propuse şi din sarcinile asumate. Reţinem în context că, la 30 martie 1938, concomitent cu instituirea Consiliilor de Coroană, ca organe „cu titlu consultativ“, prin decretul regal nr. 1 422, au fost dizolvate toate partidele politice[136]. Mai apoi, la 14 aprilie 1938, s-a difuzat decretul regal privind asigurarea ordinii de stat; sindicatele au fost dizolvate, iar în octombrie 1938 s-au creat breslele de lucrători, funcţionari şi meseriaşi[137]. La 16 decembrie 1938, tot prin decret regal, s-a creat Frontul Renaşterii Naţionale, proclamat şi impus drept „unica organizaţie politică în stat“, în care unii lideri politici marcanţi ai epocii (Iuliu Maniu, C. I. C. Brătianu, Ion Mihalache ş.a.) au refuzat să se înregimenteze, motiv pentru care n-au fost cuprinşi în rândul consilierilor regali ori ai membrilor Parlamentului din 1939-1940. La 22 iunie 1940, pe atunci când Carol II îşi serbase „deceniul de domnie“, deşi în fapt regimul său se afla în pragul prăbuşirii şi însăşi România Mare, în urma notelor ultimative ale U.R.S.S. din 26-27 iunie 1940, locul Frontului Renaşterii Naţionale a fost luat de Partidul Naţiunii, un partid „unic şi totalitar“, aflat sub comanda supremă a suveranului[138].

Organizarea şi funcţionarea regimului carlist s-au realizat în temeiul faimoasei Constituţii din 1938. Imediat după lovitura de stat din 10 februarie 1939, cabinetul Miron Cristea (februarie – martie 1938) a avut în specială atenţie înlocuirea Constituţiei din 1923 cu una nouă, elaborată în mare grabă (sub coordonarea unui reputat jurist, Istrate Micescu) şi deja avizată de executiv la 20 februarie 1938. După numai patru zile, la 24 februarie 1938, ea a fost adoptată în urma unui spectaculos plebiscit, organizat sub regimul stării de asediu, proclamată la 10-11 februarie 1938, şi în care, dintr-un număr total de 4 303 064 votanţi la scara întregii ţări, 4 297 581 s-au pronunţat „pentru“ şi numai 5 483 „contra“[139]. În consecinţă, la 27 februarie 1938, prin decretul regal nr. 1 045 a fost promulgată noua Constituţie[140], care o „abroga“ (?!) pe cea precedentă promulgată cu decretul regal nr. 1 360 din 28 martie 1923 (art. 98)[141]. Aşa după cum s-a observat, „termenul «abrogare» nu se putea aplica unei Constituţii, căci aceasta însemna denunţarea pactului fundamental şi, deci, anarhia. Numai prin revizuire pactul fundamental poate fi modificat, operaţie la care trebuie să ia parte naţiunea însăşi direct, prin referendum, sau indirect, printr-o adunare constituantă. Puterea executivă, regele, nu are nici cel puţin puterea de abroga o lege ordinară, ci de a o promulga după adoptarea ei de către adunările legiuitoare. Cu atât mai puţin o Constituţie. Aşa-zisa consultare populară, plebiscitul din 24 februarie 1938, nu a putut reprezenta aprobarea naţiunii. Pe de

o parte, pentru că a fost organizat în mod nedemocratic, sub stare de asediu, cu vot deschis, oral şi cu o listă separată pentru opozanţi, care se expuneau la repercusiuni şi, deci, voinţa populară era viciată. Pe de altă parte, o consultare populară adevărată, un referendum, cu vot secret, se foloseşte pentru a obţine învoirea naţiunii pentru adoptarea unor măsuri bine determinate“[142]. Un jurist care s-a aplecat special asupra Constituţiei lui Carol II, a considerat textul nou ca „substituindu-se“ celui din 1923 (ce nu suferise nici o modificare vreme de 15 ani)[143] şi „rigid“[144]. Relativ la un aspect fundamental al Constituţiei, acela al separaţiei puterilor în stat[145], nimeni altul decât profesorul Gh. Gh. Mironescu, fostul preşedinte al Consiliului de Miniştri din 1930-1931, a remarcat în 1939: „În cadrul organizării puterilor în stat, cele trei puteri au fost menţinute separat... dar puterea executivă a fost considerabil întărită şi prerogativele regale au fost sporite. Vechiul dicton: «Regele domneşte, dar nu guvernează» nu corespunde noii legislaţii. Conform acesteia, Regele domneşte şi guvernează, devenind un factor activ şi decisiv în stat. Prerogativele Adunărilor legiuitoare au fost restrânse. Acestea nu mai au rol preponderent, ci un rol de colaborare cu puterea executivă care, ea, a devenit preponderentă“[146]. În ceea ce-l priveşte pe Alexandru Tilman-Timon, el a descoperit că textul Constituţiei din 1938, având probabil puţine defecte de ordin formal, prezenta „grave contradicţii interne“: autoritarism-democraţie, individualism-solidarism, corporatism alogen-“breslele“ româneşti etc.[147].

La 30 martie 1938, în momentul în care a socotit că, după ce se adoptase noua Constituţie şi se puseseră „bazele noului regim“[148], guvernul îşi îndeplinise misiunea, patriarhul Miron Cristea şi-a prezentat demisia. A fost însă reinvestit ca prim-ministru, iar, după decesul său, la 7 martie 1939 s-a constituit guvernul Armand Călinescu (martie – septembrie 1939), succedat – ca semn evident al crizei de autoritate şi de continuitate, atât de mult jinduite de regimul carlist[149] - de o serie de cabinete conduse de personalităţi considerate „fidele“ regelui[150].

Prin legea electorală din 9 mai 1939, guvernul Armand Călinescu a introdus precizările de rigoare la articolele din Constituţia de la 27 februarie 1938 relative la corpurile legiuitoare[151], stabilind, între altele, numărul deputaţilor (258) şi al senatorilor (88 aleşi prin vot universal şi 88 numiţi de rege, pe lângă cei recunoscuţi „de drept“). Alegerile parlamentare s-au desfăşurat la 1-2 iunie 1939[152]. Potrivit unei sinteze cercetate în arhiva Camerei Deputaţilor din Bucureşti[153], la data de 1 decembrie 1939 Structura Senatului României, conform Constituţiei Carol II din 1938, includea următoarele categorii de membri: 1 – cei de drept (potrivit art. 64 din legea fundamentală a statului), care-i recunoştea ca

atare pe senatorii ce beneficiaseră, până la 27 februarie 1938, de așa-zisele „drepturi câștigate“, mai puțin președintele Academiei Române[154]; 2 – cei numiți de rege, până la 1 decembrie 1939, fiind desemnați, prin decret regal, 71 din cei 88 posibili, mai precis: 2 consilieri regali, 11 membri fondatori ai Frontului Renașterii Naționale, 16 membri ai Consiliului Superior al Frontului Renașterii Naționale, 5 reprezentanți ai agriculturii, 5 ai industriei și comerțului, 3 foști miniștri, 10 reprezentanți ai științei, 4 ai publicisticii, 5 ai muzicii și artelor, 3 ai Aviației și Marinei, 5 ai Cultelor, 6 ai sportului și educației tineretului[155]; 3 – 88 de senatori aleși, prin votul bărbaților și femeilor de peste 30 de ani, știutori de carte și reprezentând corpurile constituite în stat din cele trei categorii de îndeletniciri (agricultură și muncă, industrie și comerț, activități intelectuale)[156]. Mandatele au fost repartizate după cum urmează: agricultură – 30, muncă – 14, comerț – 11, industrie – 11, ocupațiuni intelectuale - 22[157]. Constituția din 1938, acordând în premieră în România drepturi femeilor de a vota și de a fi eligibile, în Senat fusese aleasă, la categoria agricultură, Maria N. Pop[158]. La data menționată, Senatul avea 229 membri, din care 8 senatori de drept, nedepunând jurământul prevăzut de Constituție, își pierduseră exercițiul mandatului[159].

Parlamentul ales la 1-2 iunie 1939 și-a deschis lucrările la 7 iunie 1939. Mai mulți senatori de drept (Iuliu Maniu, Ion Mihalache, C. I. C. Brătianu și dr. N. Lupu), refuzând să poarte uniforma Frontului Renașterii Naționale, nu aveau să participe la lucrările legislaturii inaugurate.

Cei prezenți au trebuit să depună jurământul: „Jur credință regelui Carol II. Jur să păstrez Constituția și legile țării, să mențin unitatea națională și să apăr integritatea teritoriului României“[160].

A fost șocant, ca, după numai 12-15 luni, în condițiile prăbușirii României Mari și a regimului carlist, toate angajamentele să fi fost ignorate, dacă nu chiar încălcate: Regele Carol II - silit să abdice, după ce el însuși abrogase Constituția din 27 februarie 1938, unitatea națională – sfărâmată, iar integritatea teritorială violată, în urma notelor ultimative ale U.R.S.S. din 26-27 iunie 1940 care au prefațat dictatul de la Viena din 30 august 1940 și Tratatul de la Craiova din 7 septembrie 1940!

În atare condiții, s-a consumat iremediabil sfârșitul regimului carlist și, nu mai puțin, eșecul regimului parlamentar de la București. Dictaturii carliste i-au succedat, precum într-o piesă riguros executată, regimul legionar-antonescian (septembrie 1940 – ianuarie 1941) și regimul antonescian (ianuarie 1941 –

august 1944), apoi unul de sorginte şi orientare democratică şi liberală, pentru ca, începând cu data de 6 martie 1945, o dată cu instalarea guvernului dr. Petru Groza, să se realizeze, în premieră absolută pe teritoriul României, trecerea directă la regimul comunist (1945-1989). Eşecul sistemului politic interbelic, condiţiile speciale şi generale ale războiului, confluenţa ismelor (fascism, nazism, comunism), tutela germană (1940-1944) etc. au influenţat decisiv evoluţiile (practic, involuţiile) politice ale României. Nici nu se putea să fie altfel într-o ţară în care tradiţia şi consistenţa curentelor politice democratice nu excelau, iar adoptarea în grabă a modelelor străine ajunsese să reprezinte mai degrabă o ... virtute. Se înţelege de ce, după numai 80 de ani de viaţă parlamentară, instituţiile reprezentative – Adunarea Deputaţilor şi Senatul, deopotrivă – ajunseseră a fi suprimate pe durata războiului şi, în continuare, mai mult decât atât, Camera Superioară pentru nu mai puţin de 44 de ani! În viziunea prof. Barbu B. Berceanu, „România a fost, sub conducerea lui Ion Antonescu, un stat de drept cu limite subiective, adică un stat în care dictatorul crede în statul de drept, realizându-l în măsura în care îl concepe propria sa etică. Justificarea dreptului vremii ca aparţinând statului de drept «starea de extremă necesitate», în care dreptul constituţional e temporar dat deoparte pentru a se face faţă crizei respective; departe de o teoretizare totalitară, generalul Antonescu n-a schimbat ordinea socială existentă, lăsând în fapt să se desfăşoare viaţa politică a partidelor ce guvernaseră până atunci, schimbând cu ele puncte de vedere, ba chiar oferind, cu ştiinţa regelui, puterea acestora, care – în contextul politic internaţional dat – refuzau, socotind conducerea sa ca necesară ...“[161].

Survenită într-un context intern şi internaţional extrem de complex, lovitura de stat de la 23 august 1944[162], soldată cu răsturnarea regimului Antonescu şi desprinderea României din Axa fascistă şi trecerea ei în rândurile Naţiunilor Unite, a determinat revenirea ţării la sistemul partidelor politice, a renăscut speranţa reîntronării unui regim constituţional şi al recâştigării libertăţii şi drepturilor democratice. Au fost doar speranţe, întrucât ţara a fost ocupată simultan de forţele armate sovietice. Totodată, cedată prin acorduri secrete în „sfera de interese“ a U.R.S.S., România, lăsată în grija Kremlinului, avea să suporte procesul stalinizării şi comunizării forţate. Anii 1944-1947 au fost aceia ai bătăliei decisive, ai confruntării deschise şi finale ce a precedat nemijlocit debutul „erei comuniste“, care, odată impusă, avea să se prelungească aproximativ o jumătate de veac (1947-1989). Desfăşurările şi fenomenele politico-sociale şi economice survenite şi-au aflat în epocă – nu se putea să fie altfel - reflexele în măsurile constituţionale promovate. Mai întâi, prin decretul regal nr. 1 626 din 31 august 1944, publicat în „Monitorul Oficial“ la 2

septembrie 1944, s-a procedat la recunoaşterea drepturilor democratice, potrivit Constituţiilor de la 1866 şi 1923 (art. 1)[163]. Sub anumite rezerve, puterile statului se exercitau după potrivit Constituţiei din 1923. Art. 3 al decretului regal cuprindea referiri speciale privind reintroducerea sistemului parlamentar: „Un decret dat în urma hotărârii Consiliului de Miniştri – se prevedea în acest sens - va organiza Reprezentanţa Naţională. Până la organizarea Reprezentanţei Naţionale, puterea legislativă se exercită de către rege, la propunerea Consiliului de Miniştri“[164]. Ordinea constituţională a fost completată prin decretul regal nr. 1 849 din 10 octombrie 1944, publicat în „Monitorul Oficial“ din 11 octombrie 1944[165]. După un timp, decretul nr. 2 218 din 15 iulie 1946, care a avut un rol esenţial în stabilirea normelor eligibile pentru alegerile generale faimoase, falsificate, din noiembrie 1946, reafirma că puterea legislativă se exercita „colectiv“ de rege şi de Reprezentanţa Naţională (art. 1), care însă nu mai cuprindea două Camere, în speţă Senatul. În această privinţă, articolul 1 era categoric: „Reprezentanţa Naţională se organizează într-un singur corp: Adunarea Naţională“[166]. Momentul merită toată atenţia: el corespundea oficial cu desfiinţarea Senatului României, pentru o perioadă ce se va întinde pe nu mai puţin de 44 de ani! Transformările „revoluţionare“ care au survenit în cadrul procesului de comunizare a ţării, articulate şi în domeniul vieţii parlamentare după 30 decembrie 1947, aveau să fie pline de consecinţe. Nu numai pentru că, în ansamblu, Parlamentul, o instituţie fundamentală a statului modern, botezat Marea Adunare Naţională, avea să-şi piardă enorm din conţinut şi formă, dar o componentă de bază a ei, Senatul, nu numai că-şi înceta complet activitatea, ci, în acelaşi timp, vreme de decenii, avea să „beneficieze“ de blamul public în regimul moralei comuniste, pe un motiv propagandistic fals şi imoral. Şi anume se considera că – desprindem dintr-o Istorie inedită a parlamentarismului românesc, încheiată prin anii 1969-1970 – dispariţia Senatului reprezenta un act binefăcător, în primul rând pentru că instituţia avusese un „rol reacţionar“ ce era „îndeobşte recunoscut şi de către … politicienii burghezi“[167].

În ansamblu, în toată perioada de la 1946 la 1989, „Parlamentul României şi întregul sistem de instituţii politice şi administrative au fost restructurate după modelul regimului politic totalitar de guvernare. Pe baza Constituţiei din 1948 şi a legislaţiei care i-a urmat, s-a instaurat regimul de dictatură comunist […] Suprimarea pluralismului politic, a libertăţilor politice şi civice, anularea principiului constituţional al separaţiei puterilor în favoarea principiului nedemocratic al unicităţii puterii în stat, au dus la exercitarea abuzivă şi discreţionară a puterii, la împiedicarea oricărui control al societăţii şi al cetăţenilor asupra autorităţilor publice. Regimul comunist, care a durat mai bine

de patru decenii, a menţinut un simulacru de Parlament unicameral numit, din 1948, Marea Adunare Naţională […] Viaţa parlamentară a devenit una strict formală, fără conţinut, iar procedurile democratice, mimate şi deformate, nu au avut nici o expresie concretă în condiţiile în care atât puterea legislativă, cât şi cea executivă erau subordonate total comandamentelor ideologice ale partidului unic“[168].

După prăbuşirea regimului comunist, în decembrie 1989, potrivit Constituţiei adoptată prin referendumul din 8 decembrie 1991, Parlamentul, consacrat drept „organ reprezentativ suprem al poporului român şi unică autoritate legiuitoare a ţării“, a fost alcătuit din Camera Deputaţilor şi Senat (art. 58). Se revenea, în acest fel, la tradiţia constituţională şi politică a României din perioada ei de maximă înflorire din a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi din primele decenii al secolului al XX-lea. De remarcat că sistemul bicameral s-a menţinut şi prin Constituţia revizuită din octombrie 2003.

În noile condiţii istorice, intervenite după 1989, Parlamentul şi-a dovedit rolul şi eficienţa, ambele de excepţie, în asigurarea procesului de tranziţie a României spre democraţie, construcţia statului de drept şi a economiei de piaţă, spre integrarea ţării în structurile NATO şi ale Uniunii Europene.

***

Este evident că, nu din dorinţa de a abuza cumva de bunăvoinţa cititorului ori din plăcerea de divaga, ne vom referi, în încheierea acestui studiu ce prefaţează o serie de discursuri şi dezbateri parlamentare, la arta oratorilor români. Fără a judeca nici o clipă lucrurile din perspectiva raportării lor la Demostene ori la Cicero, deci la atingerea perfecţiunii, ne vom limita în a susţine – deopotrivă cu Henri Stahl, care a avut prilejul fericit, decenii la rând, să urmărească şi să comenteze prestaţiile oratorilor români din elita primei jumătăţi a veacului trecut – cât de îndreptăţită era observaţia sa, în sensul că: Românul se naşte nu numai poet, ci şi orator; mai cu seamă orator![169] În temeiul experienţei sale de la 1906-1916, autorul ne-a lăsat consideraţii, portrete şi clasificări demne de tot interesul şi peste care, astăzi, nu putem trece oricum. Din motive lesne de explicat, mai precis prezenţa unor oratori în acest volum, vom apela la distincţia pe care a

stabilit-o Henri Stahl după cum urmează:

- oratorii care puteau oricând improviza un bun discurs (Barbu Ştefănescu Delavrancea, Take Ionescu, Nicolae Iorga);

- oratorii care ţineau discursuri bune, dar neimprovizate (Mihail G. Cantacuzino, Simion Mehedinţi);

- oratorii care-i citeau discursurile aidoma unor lucrări literare (Titu Maiorescu, Alexandru Marghiloman);

- debaterii, adică cei care, fără pretenţii de talent oratoric, ţineau discursuri bune asupra unei teme (P. P. Carp, Spiru C. Haret, N. Filipescu);

- oratorii care gesticulau în chip exagerat (Petre Missir);

- oratorii imposibil de stenografiat (P. S. Aurelian, A. D. Xenopol)[170].

Preferinţele lui Stahl se îndreptau, de fel surprinzător, spre cei din capul listei. Barbu Ştefănescu Delavrancea, de exemplu, era – dintre toţi – „cel mai iubitor al formei, cel mai stăpân pe arta oratorică şi ştie, prin gesturi largi, prin intonaţiile vocii, prin mlădierea trupului, să dea o deosebită putere cristalizării ideilor“, ajungând la „forma impecabilă“ a stilizării textului[171]. În schimb, Take Ionescu, cel poreclit în epocă „Guriţă de aur“, dovedea un „mai mare talent de improvizator“, secretul inspiraţiei sale aflându-se „în inteligenţa-i superioară, în activitatea-i prodigioasă, în sesizarea instantanee, divinatoare, a esenţei unei chestiuni cu toate punctele ei şubrede sau tari, într-o sensibilitate feminină, într-o emotivitate de fiecare clipă contra căreia luptă dar care-l consumă, în marea-i tenacitate de rezistenţă combativă, în conştiinţa ce are despre valoarea sa, în ambiţia lui, proteguitoare“[172]. Dar socotim că este preferabil să-l urmărim pe biograful consacrat al lui Take Ionescu, pe Constantin Xeni, surprinzându-şi eroul în momentele sale de triumf parlamentar incontestabil la finele anului 1915:

„Atunci, în decembrie 1915, în zilele de 16 şi 17, rosti Take Ionescu cel mai important, cel mai răsunător, cel mai elocvent discurs din viaţa lui: discursul politicii instinctului naţional[173]. Acesta a fost tradus în franceză şi engleză[174] şi conţine adevărate pagini de antologie. Camera era ocupată până în ultimul loc.

Senatorii abandonaseră şedinţa Senatului, care trebui să fie ridicată. Tribunele publice erau supraîncărcate. Banca ministerială în completul ei, cu Ion Brătianu în cap, palid şi copleşit de o emoţie pe care şi-a stăpânea cu greu. Take Ionescu, în redingotă, se urca la tribună. Într-o tăcere impresionantă, oratorul începe astfel: «Domnilor deputaţi, dezbaterile Adresei din anul acesta …» Camera fu ridicată în picioare. O furtună de entuziasm se descărcă în lungi ovaţii cu care amicii, ca şi adversarii, acoperiră ultimele lui cuvinte. Şedinţa se ridică imediat. O rumoare îndelungată plutea deasupra valului de lume, care încet-încet se îndrepta spre ieşiri. Niciodată Parlamentul românesc nu trăise astfel de clipe. La ieşire E. Costinescu, ministrul Finanţelor, radia de fericire. Vechiul adversar politic al marelui orator, spunea la ieşire:

- S-a făcut. Vom intra [în război]. Aşa discurs n-a răsunat încă în acest Parlament.

Un scriitor francez, analizând acest discurs, scrie: «Nu s-a găsit niciodată mai mult idealism, în nici un discurs antic, nici mai mult realism în nici o discuţie precisă de afaceri. Politica se împleteşte cu morala, calculul cu sentimentul, istoria trecutului cu perspectivele viitorului, ironia cu pateticul, fără ca inspiraţia largă şi puternică a oratorului să aibă o ezitare sau o slăbiciune. E elocinţa clasică cea mai desăvârşită şi mai senină…». Iar un altul scrie: «Era cu neputinţă să se vorbească mai de sus şi să se vadă mai departe»“[175].

Henri Stahl, la care revenim, şi-a compus textul pe atunci când Nicolae Iorga nu strălucise încă de la tribuna Parlamentului, deşi convingerea autorului era aceea că istoricul avea să devină „cel mai puternic orator al neamului“[176]. Să-l urmărim pe N. Iorga din momentul surprinderii de către Henri Stahl[177]:

„Speriat, stângaciu, în redingota-i strânsă ce-i prinde trupul înalt, înaintează d-l Niculae Iorga la tribună şi începe a vorbi pripit, uneori prea pripit, sunând pe R într-un chip special, tulburat de aplauzele cu care este întâmpinat.

Fraze de efect nu face, intonaţiuni căutate de voce nu are, gesturi nu face de loc, ba chiar îşi prinde mâna stângă de cea dreaptă trecută pe la spate. Vastele-i cunoştinţe în domeniul istoriei, al literaturii, numeroasele călătorii ce a făcut, temperamentu-i de artist apreciator a tot ce este mare şi frumos, imaginaţiunea-i puternică, o memorie prodigioasă şi un spirit de contrazicere original şi hazliu, sunt secretul copleşitorului său talent oratoric; iar ochii lui mari, negri, aici ironici, aici inspiraţi, aici furibunzi, strălucitori de superioară inteligenţă şi

claritate, au atâta putere de convingere; vocea-i, la evocarea unui trecut duios, la batjocorirea usturătoare a unui prezent dubios, sau la întrevederea unui viitor glorios, vibrează de atâta sinceră emoțiune, încât această emoțiune cuprinde și stăpânește o ală întreagă și sunt momente când nu poți opri lacrămile să-ți înece ochii.

La Iași, la Teatrul Național, am văzut pe orator întrerupt de o sală întreagă, elita societății ieșene, spre a intona Deșteaptă-te Române!, și am auzit doamnele în lojă cântând imnul nostru național. Care este oratorul care, fără mijloace artificiale, a putut comunica altora în acest grad, emoțiunea sinceră de care este cuprins?

Îi place să presare în cuvântarea sa biciuiri usturătoare, caracterizări lapidare, comparațiuni hazlii care fixează în minte un adevăr și, atunci, ochii săi râd înainte de a fi ajuns la comparațiunea hazlie, iar sala râde și ea, presimțind-o. Creier intuitiv, zvârlă din belșug, tumultuos, idei noi, vederi originale; fire adânc impresionabilă, de copil nervos și susceptibil în multe privințe, redă cu o curagioasă sinceritate toate impresiunile sufletului său, cucerind inimile prin necontenitele asalturi ce le dă spre a goni apatia sau viițiile de care le crede cuprinse; mintea însă cu greu poate urmări ideea diriguitoare care ar trebui să înlănțuie mai strâns seria de impresiuni; iar idei secundare, aluzii și înțepături, prea subtile și prea personale, te abat de la esența cuvântării. Ai dori parcă mai puțină bogăție, mai puține digresiuni și aluzii prea subtile, în favoarea unei așezări mai strategice a ideilor ce luptă pentru a infiltra în inimă și în minte convingerea“.

În acest volum am cuprins mai multe cuvântări de-ale celebrului nostru polihistor[178]. Ele trebuie citite și recitite, fără a ignora opiniile și impresiile celor care, dintre personalitățile noastre de elită, l-au „văzut“ ori l-au „interpretat“ pe savant și patriot - George Călinescu, Șerban Călinescu, Dimitrie Anghel, Pompiliu Constantinescu, Constantin Ciopraga ș.a., unii referindu-se fie la „efectul hipnotic“ al discursurilor sale, alții fie la un „Moise spărgând tablele legii“[179]. Mai aproape de noi, istoricul Valeriu Râpeanu, care ar fi fost preferabil dacă nu i-ar fi ignorat pe Brătieni, Vasile Conta, Iuliu Maniu, Al. Vaida-Voievod, Vasile Goldiș, M. Manoilescu sau Gh. Tătărescu, l-a încadrat admirabil pe N. Iorga în galeria ilustră a celor „cari au fost“ maeștri ai elocinței la români: „… Dacă oratorul e pentru noi o abstracțiune, pentru contemporani a fost una dintre cele mai fascinante apariții. Așa se explică și faptul că cele mai semnificative pagini despre Iorga pun în prim plan portretul oratorului care a dominat epoca

într-o vreme în care oratoria cunoştea la noi reprezentanţi de mare clasă, maeştri ai genului fiind prezenţi în parlament sau la catedră. El nu l-a mai ascultat pe Kogălniceanu, ale cărui discursuri i-au servit drept model şi a căror tehnică o regăsim câteodată în structura discursurilor lui Iorga, dar a fost contemporan, a putut fi comparat cu colegi de universitate, cu oratori parlamentari, alături de care sau împotriva cărora a fost. Să amintim că N. Iorga a fost orator în acelaşi timp cu câteva generaţii de mari oratori ai catedrei, ai parlamentului, ai întrunirii publice: Titu Maiorescu, Nicolae Filipescu, C. C. Arion, P. P. Carp, Gh. Panu, Alexandru Lahovary, Take Ionescu, Delavrancea, Alexandru Djuvara, Al Marghiloman, iar după primul război mondial cu Nicolae Titulescu, Grigore Iunian, Vasile Pârvan, Simion Mehedinţi, Constantin Stere, Armand Călinescu, Virgil Madgearu, Octavian Goga, Ion Petrovici, I. G. Duca, Victor Iamandi, Petre Andrei, Ion Mihalache etc. Cu toţi a fost comparat, cu cei mai mulţi s-a înfruntat, deoarece a fost adversarul unora dintre ei şi, în primul rând, al celor ce susţineau o politică de dreapta, conservatoare, anti-populară. Pentru că, spre deosebire de cei mai mulţi amintiţi, N. Iorga avea şi darul de a fascina, de a ţine sub puterea magnetică a cuvântului său auditorul, de a-l face să participe. Iorga întrunea înzestrările oratorului care capta auditorul cu o idee, îl însufleţea putând chiar să declanşeze mişcări colective. Dar nu în sensul facil al unui Nicolae Fleva, «tribunul poporului», unul dintre acei care, după cum spunea Caragiale, instaurase «tirania vorbei». Oratorul N. Iorga reuşea să creeze acea stare de spirit fascinantă despre care am vorbit prin ceea ce se credea atunci a fi puţin «popular», adică prin caracterul primordial savant al cuvântărilor sale, încărcate de acea erudiţie ramificată pe toate meridianele gândului, ale cunoaşterii, ale sensibilităţii, mereu învolburată, deoarece răscolea straturile cele mai adânci ale trecutului şi aducea la lumină faţa acoperită pe care o releva cu forţa unui mag. A fost oratorul popular prin excelenţă, servindu-se de darurile unei erudiţii neobişnuite. Aici, la confluenţa elocvenţei, a plasticităţii şi a erudiţiei copleşitoare, toate retopite într-un farmec aparte ce făcea din apariţia lui la tribună un spectacol în sensul superior al cuvântului, s-a născut acest fenomen: oratorul Iorga“[180].

CONCLUZIA ESENŢIALĂ ce se degajă din cercetările efectuate justifică integral opinia unui distins istoric britanic, l-am numit pe E. A. Freedman, în sensul că: Istoria este politică în trecut, iar politica – istorie în prezent.

Cât priveşte „probele“ adunate în acest volum (discursurile şi stenogramele unor dezbateri din Camera Deputaţilor şi Senat)[181], care obligatoriu în cazul ediţiilor viitoare vor fi mult mai numeroase şi mai diversificate, ele atestă

indubitabil că, dacă istoria naţională din răstimpul 1864-2004 nu poate şi nu trebuie redusă la istoria Parlamentului român, atunci nici tentativa de a privi şi judeca din această perspectivă trecutul nu prea îndepărtat, care marchează înseşi fazele cruciale ale devenirii noastre actuale, nu este lipsită de orice fundament şi nicidecum hazardantă, aşa după cum, mult prea lesne şi fără vreun temei, am fi tentaţi să admitem.

Prof. Univ. Dr. Gh. Buzatu

Senator al României

Bucureşti, 6 iulie 2004

---

[1] Adrian Năstase, Discursuri parlamentare, București, Editura MondoMedia, 2004, p. 8-9.

[2] Pentru fapte, comentarii, discursuri și portretele unor parlamentari ai epocii respective, vezi îndeosebi George D. Nicolescu, 1866-1901 – Parlamentul român. Biografii și portrete, București, I. V. Socec, 1903, 626 p. – 516 p., iar, dintre sintezele academice, Paraschiva Câncea, Mircea Iosa, Apostol Stan, coordonatori, Istoria Parlamentului și a vieții parlamentare în România până la 1918, București, Editura Academiei, 1983, 496 p. și Anastasie Iordache, Parlamentul României în anii reformelor și ai primului război mondial. 1907-1918, București, Editura Paideia, 2001, 162 p. Referitor la evoluția noastră constituțională dispunem de o excelentă sinteză: Barbu B. Berceanu, Istoria constituțională a României în context internațional comentată juridic, București, Editura Rosetti, 2003, pp. 129-380.

[3] Reținem, pentru informarea cititorului, unele dintre titlurile de referință care pot și trebuie să se afle, fără nici o ordine de preferință, în atenția noastră: M. Kogălniceanu, Cestiunea Strousberg. Cuvânt rostit în Adunarea deputaților… Ședința din 15/27 decembrie 1871 (Iași, Editura Goldner, 1872); idem, Cestiunea Universității din Iași înaintea Senatului. Cuvinte rostite în ședințele din 1, 2 și 4

februarie 1877 (București, Imprimeria Statului, 1877); idem, Opere, volumele III-V, Oratorie, câte 2-3 tomuri pentru fiecare volum (București, Editura Academiei, 1974-1989); idem, Discursuri parlamentare, București, Editura Minerva, 1994; Titu Maiorescu, Discursuri parlamentare cu priviri asupra dezvoltării politice a României sub domnia lui Carol I, 5 volume (București, 1897-1915) (Reeditare, începând din 2001, sub excelenta coordonare a d-lui C. Schifirneț); Ion C. Brătianu, Acte și cuvântări, publicate de G. Marinescu și G. Grecescu, volumele 1-8 (București, 1935-1941); Ion I. C. Brătianu, Cuvintele unui mare român. Fragmente și discursuri. 1914-1927 (Craiova, Editura Ramuri, 1927); idem, Discursurile lui …, publicate de George Fotino, volumele 1-4 (București, Editura Cartea Românească, 1933-1940); Vintilă I. C. Brătianu, Scrieri și cuvântări, publicate de G. Mironescu și C. Grecescu, volumele 1-2 (București, Imprimeriile Independența, 1937); idem, Chestia Dunării. Expunere făcută în Adunarea Deputaților (5 martie 1920) (București, 1920); Alexandru Marghiloman, Discursuri politice (1885-1895) (I, București, 1916); N. Iorga, Discursuri parlamentare, 3 volume (București, Tip. I. E. Torouțiu, 1939-1940); idem, În era reformelor. Discursuri politice. 1907-1909 (Vălenii de Munte, Neamul Românesc, 1909); idem, Pentru întregirea neamului. Cuvântări din război. 1915-1917 (București, 1925); idem, Discursuri parlamentare. 1907-1917, ediție Ion Constantinescu (București, Editura Politică, 1981) (Reținem că reputatul istoric s-a preocupat asiduu de valorificare discursurilor și conferințelor sale, multe dintre ele apărând în numeroase broșuri ocazionale – cf. N. Iorga, Conferințe. Ideea unității românești, ediție Ștefan Lemny și Rodica Rotaru, București, Editura Minerva, 1987, bibliografie, pp. 355-358; Gh. Buzatu și colaboratori, editori, N. Iorga – Omul și opera, volumele I-III, Iași – Bacău, 1971-1999); P. S. Aurelian, Discurs rostit în ședința Senatului din 17 iunie (București, Editura Speranța, 1899); Alexandru Averescu, Cuvântul d-lui general … rostit în ședința Senatului de la 4 și 5 noiembrie 1927, cu o Prefață de Octavian Goga (București, Editura Îndreptarea, 1927); Mihail Antonescu, Revizuirea Constituției. Discurs pronunțat în ședința Senatului de la 1 martie 1914 (București, Socec, 1914) (autorul nu trebuie confundat cu ministrul nostru de externe din perioada 1941-1944); C. Boerescu, Discursuri politice. 1866-1891 (București, Socec, 1903); George Ionescu-Brăila, Cuvântare rostită în Senat cu ocazia discuției proiectului de lege al Camerelor de Agricultură – martie 1940 (București, Tip. „Bucovina“ I. E. Torouțiu, 1940); I. Măgura, Reforma agrară – Cuvântare rostită în Senat în ziua de 7 martie 1921 (București, Imprimeria Statului, 1921); D. A. Sturdza, Biserica Ortodoxă Română – Cuvântarea rostită în Senat,(București, Tip. „Voința Națională“, 1893); idem, Discuția răspunsului la Mesajul Regal – Discurs rostit de d-l … în Senat la 27 noiembrie 1893

(București, „Voința Națională“, 1893); idem, Discursuri (București, Göbl, 1898); idem, Istoria și conservatorii. Două discursuri rostite în Senat (București, Voința Națională, 1892); idem, Trei cuvântări rostite în Senat în martie și aprilie 1904 (București, Monitorul Oficial, 1905); Grigore M. Sturdza, Cuvânt rostit în ședința senatului de la 8 decembrie 1885 (Iași, 1886); Vasile Goldiș, Subvenționarea cultelor în statul român – Discursul d-lui …, ministrul Cultelor și Artelor, rostit în Senat în ziua de 16 decembrie 1926 (Arad, Tipografia Diecezană, 1927); P. P. Carp, Discursuri parlamentare (București, Tip. Curții Regale, 1895); idem, Patru discursuri rostite în Senat (Iași, Tipografia Națională, 1878); idem, Discursuri parlamentare, ediție Marcel Duță (București, Editura Grai și Suflet – Cultura Națională, 2000); Vasile Alecsandri, Nicolae Gane, Iacob Negruzzi, Vasile Pogor, Discursuri parlamentare junimiste, ediție Liviu Papuc (Iași, Editura Timpul, 2000); Parlamentari evrei în forul legislativ al României (1919-1940), ediție Ion Șerbănescu și colaboratori (București, Editura Hasefer, 1998); Gabriel Țepelea, Dezbateri parlamentare: Cuvântări, interpelări, amendamente. 1990-1998, ediție Viola Vancea (București, Editura Tritonic, 1999); Dr. C. Angelescu, Discurs ținut la mesaj asupra problemei culturale. 2 decembrie 1931 (București, Monitorul Oficial, 1932); idem, Proprietatea rurală în Cadrilater. Discursuri ținute la Senat în ziua de 4 martie 1926 (București, Tipografiile Române Unite, 1925); Lascăr Antoniu, Discursul rostit în ședințele Senatului de la 19 februarie 1913 cu privire la înființarea Academiei Comercială (București, Imprimeria Statului, 1913); Ioan Botez, Discurs rostit în ședința Senatului de la 18 martie 1940 (București, Monitorul Oficial, 1940); Pavel Brătășeanu, Cuvântarea rostită în Senat la discuția asupra legii pentru valorificarea produselor agricole (București, Imprimeria Statului, 1931); Armand Călinescu, Discursuri parlamentare. 1926-1933 (București, Imprimeria Centrală, 1933); idem, Discursuri parlamentare, I-II (București, Monitorul Oficial, 1938; reeditare 1994); Mihail G. Cantacuzino, Din zilele noastre grele. Discursuri din 1901-1905 (București, Editura Minerva, 1905); Grigore G. Cantacuzino, Discurs rostit în ședința de la 6 februarie a Senatului (București, Editura Minerva, 1915); Horia Carp, Discursuri parlamentare. Sesiunea Senatului. Octombrie 1927-aprilie 1928 (București, Editura Adevărul, 1928); Vasile Conta, Discursuri parlamentare. 1878-1881 (Iași, Editura Dacia, 1899); Nicolae Costăchescu, Cuvântarea rostită în Senat la discuția asupra proiectului de răspuns la Mesajul Tronului (București, Göbl, 1931); A. C. Cuza, Agricultura și industria în România. Discurs asupra proiectului de lege privitor la organizarea Ministerului Agriculturii și Domeniilor rostit în ședința Adunării deputaților de la 4 aprilie 1927 (București, Imprimeria Statului, 1927); idem, Discurs asupra proiectului de răspuns la Mesagiul Tronului, rostit în ședința Camerei de la 10 decembrie 1893

(București, Imprimeria Statului, 1893); Emil Diaconescu, Cuvântare rostită în ședința Senatului din 4 decembrie 1935 cu prilejul discuțiunii la Mesaj (București, Monitorul Oficial, 1936); I. G. Duca, Discurs relativ la legea pentru învoieli agricole (București, Imprimeria Statului, 1908); Victor Eftimiu, Discurs la Mesaj și o comunicare (București, Monitorul Oficial, 1932); Nicolae Filipescu, Discursuri politice, publicate de Nicolae Pandele, volumele 1-2 (București, Editura Minerva, 1912-1915); Nicolae Fleva, Afacerea Goetz. Interpelare dezvoltată în ședința Senatului (București, Imprimeria Statului, 1889); Ion Găvănescul, Pentru întărirea sufletească a țării. Formarea educatorilor poporului. Discurs ținut în ședința Senatului de la 14 decembrie 1904 (București, Göbl, 1905); I. P. Gigurtu, Discurs rostit cu ocazia discuției generale a adresei de răspuns la Mesajul Tronului (București, Editura Adevărul, 1939); Octavian Goga, Discurs asupra adresei de răspuns la Mesajul Tronului (București, Editura Îndreptarea, 1929); Idem, Afirmarea ideii național-creștine. Discursuri (București, Editura Universul, 1936); Gheorghe Tătărescu, Doui ani de guvernare. Declarație rostită în Parlament la 14 decembrie 1935 (București, Independența, 1935); idem, Discursuri program, expozeuri, cuvântări (București, 1946); Petru Grădișteanu, Discurs rostit în ședința Senatului de la 5 decembrie 1897 cu ocaziunea discuțiunii proiectului de răspuns la Mesajul Tronului (București, Imprimeria Statului, 1897); idem, Discurs rostit în ședința Senatului de la 2 decembrie 1902 (București, Imprimeria Statului, 1902); Spiru C. Haret, Discursul pronunțat în ședințele Camerei deputaților de la 3 și 4 decembrie 1909 cu ocaziunea discuțiunii asupra răspunsului la Mesagiu (București, Göbl, 1909); Spiru C. Haret, D. A. Sturdza, Discursuri … în chestiunea macedoneană (București, Imprimeria Statului, 1902); C. N. Ifrim, Discurs rostit ca raportor la Mesajul Tronului (București, Monitorul Oficial, 1932); Take Ionescu, Discursurile lui … de la 20 ianuarie – 22 iunie 1908, publicate de Barbu Pălțineanu și Mihail Dragomirescu (București, Editura Socec, 1908); Toma Ionescu, Socialismul și naționalismul. Interpelare (București, Imprimeria Statului, 1916); G. Ionescu-Sisești, Discursuri parlamentare. Sesiunea 7 martie – 19 aprilie 1940 (București, Monitorul Oficial, 1940); Grigore N. Iunian, Cuvântarea în chestia reformelor agrară și electorală la 1 și 3 iunie 1917 (Târgu-Jiu, Editura Niculescu, 1918); Victor Jinga, Discurs la Mesajul Tronului (București, Monitorul Oficial, 1940); Nicolae Lupu, Afacerea Skoda. Discursuri, rostite în Cameră (București, Tipografia Carmen-Sylva, 1933); Virgil N. Madgearu, Doi ani de guvernare. Discurs ținut cu prilejul discuțiunii răspunsului la Mesajul Tronului în ședința de la 17 decembrie 1930 a Adunării Deputaților (București, Imprimeria Națională, 1931); George Mârzescu, Patru interpelări cu discursurile rostite în senat relative la violarea convențiunii comerciale de către

Austro-Ungaria: la revizuirea legilor şi la punerea în armonie cu Constituţiunea ţării… cu un apendice conţinând programul politic din 1885 al grupurilor liberale (Iaşi, Tipografia Naţională, 1888); George G. Mârzescu, Discurs la mesajul Tronului (Bucureşti, Imprimeria Statului, 1922); Istrate N. Micescu, Discursul pronunţat în şedinţa Camerei deputaţilor din 11 aprilie 1922 (Bucureşti, Imprimeria Statului, 1922); Ion Mihalache, Discursul rostit în Camera deputaţilor în şedinţa din 28 iulie 1920 (Bucureşti, Editura Ţara Nouă, 1920); Patriarhul Miron Cristea, Cuvântare rostită în Senat la Mesaj – 29 noiembrie 1930 (Bucureşti, Tipografia Cărţilor Bisericeşti, 1930); idem, reforma constituţională la Senat. Cuvântare (Bucureşti, Editura Independenţa, 1923); Vasile G. Morţun, Casa rurală. Cuvântare rostită la şedinţa Camerei de la 21 februarie 1894 (Bucureşti, Imprimeria Statului, 1894); idem, Al 4-lea răspuns la Mesagiu. Cuvântare (Bucureşti, Wiegand, 1895); Ion I. Nistor, Discurs la proiectul de răspuns la Mesagiul Tronului rostit în numele Guvernului în şedinţa Camerei din 6 martie 1934 (Bucureşti, 1934); M. G. Orleanu, Discurs cu ocazia dezbaterii răspunsului la Mesagiu (Galaţi, Tip. Moldova, 1907); Vespasian I. Pella, Dezbaterile Constituantei. Discurs (Bucureşti, Monitorul Oficial, 1920); Virgil Potârcă, Discursuri pronunţate în Senat (Craiova, Ramuri, 1931); Eugen Titeanu, Rechizitoriul unui regim nefast. Discurs la mesaj (Bucureşti, Independenţa, 1932); C. A. Rosetti, Discurs asupra tocmelilor agricole rostit în şedinţa Camerei de la 12 februarie 1882 (Bucureşti, Tip. Grecescu, 1882); Vasile Serdici, Discursuri parlamentare. 1936-1937 (Bucureşti, Monitorul Oficial, 1937); Victor Slăvescu, Politica financiară a P.N.L. Discursuri rostite în Camera Deputaţilor (Bucureşti, Independenţa, 1934); Toma Stelian, Discurs rostit în şedinţa senatului de la 29 martie 1911 cu ocaziunea discuţiunii răspunsului la Mesagiu (Bucureşti, Göbl, 1911); Grigore I. Trancu-Iaşi, Patru ani în Constituantă. Activitatea mea parlamentară de la 1914-1917. Cuvântări, propuneri, rapoarte, interpelări (Bârlad, Tip Lupaşcu,1918); idem, Ritm nou. O lună de activitate parlamentară. 15 iunie 1931-15 iulie 1931 (Bucureşti, Monitorul Oficial, 1931); V. A. Urechia, Cuvântare la dezbaterea generală a răspunsului la Mesagiul Regal în ziua de 28 noiembrie 1888 (Bucureşti, Imprimeria Statului, 1888); Paul Zota, Discursul ţinut în sesiunea ordinară a Senatului în şedinţa de marţi 11 decembrie 1934 (Bucureşti, Universul, 1935); Petre Andrei, Discursuri parlamentare. 1929-1933 (Iaşi, Ankarom, 1996); Corneliu Vadim Tudor, Discursuri, I-II (Bucureşti, Editura Fundaţiei România Mare, 2001, în pregătire - volumul III); Adrian Năstase, Discursuri parlamentare (Bucureşti, Editura MondoMedia, 2004); Ion Solcanu, O istorie a artei … parlamentare. Declaraţii politice, intervenţii şi interpelări rostite în Parlamentul României, 1990-2003 (Iaşi, Editura Tipo Moldova, 2004); Vasile Diacon,

Reîntregirea: Basarabia, Bucovina şi Insula Şerpilor în dezbateri ale Parlamentului României (Iaşi, Editura Unirea, 1992); Deputaţii socialişti în Parlamentul român. Discursuri (1888-1899; 1919-1921) (Bucureşti, Editura Politică, 1983); Sesiunea solemnă a Parlamentului României la Alba Iulia – 1 Decembrie 1990. Documente, ediție Victor Faur (București, 1992).

[4] Care încă nu s-a întocmit, iar noi nu am reținut volumele de Cuvântări ale regilor României, de la Carol I la Mihai I, editate de-a lungul anilor și cuprinzând importante și frecvente intervenții în Parlament (discursuri, adrese, mesaje periodice de deschidere a sesiunilor Camerelor etc.).

[5] Vezi Academia Română, Istoria Românilor, vol. VIII, coordonator Ioan Scurtu, București, Editura Enciclopedică, 2003, passim.

[6] M. Kogălniceanu, Opere, vol. IV, Oratorie, vol. II/4, 1874-1878, ediție Georgeta Penelea, București, Editura Academiei, 1978, p. 478-481.

[7] Pentru perioada de după 1916, vezi capitolele întocmite de Gh. Buzatu, Gh. I. Florescu, Vlad Hogea și Dana Beldiman din Istoria Senatului, vol. I/1, București, 2004.

[8] Pentru detalii şi consideraţii asupra evenimentele militar-politice şi impactului lor vezi îndeosebi: Ministerul Apărării Naționale, Marele Stat Major – Serviciul Istoric, România în războiul mondial. 1916-1919, vol. I, București, Imprimeria Națională, 1934; Gh. Buzatu, A. Karețchi, D. Vitcu, coordonatori, Aspecte ale luptei pentru unitate națională. Iași: 1600 – 1859 - 1918, Iași, Editura Junimea, 1983; Const. Kirițescu, Istoria războiului pentru întregirea României, 1916-1919, II, ediția a II-a, București, Casa Școalelor, f.a.; Istoria Românilor, vol. VII/2, București, Editura Enciclopedică, 2003; V. Atanasiu şi colaboratori, România în primul război mondial, București, Editura Militară, 1979; Mircea N. Popa, Primul război mondial. 1914-1918, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979; I. G. Duca, Amintiri politice, I-II, München, Jon Dumitru-Verlag, 1981; Mareșal Al. Averescu, Notițe zilnice din război (1916-1918), ediția a II-a, București, f.a.; Al. Marghiloman, Note politice, I, București, Editura Scripta, 1993; Iorgu Iordan, Memorii, I, București, Editura Eminescu, 1976.

[9] Academia Română, Istoria Românilor, vol. VII/2, coordonator Gh. Platon, București, Editura Enciclopedică, 2003, p. 435

[10] Vezi N. A. Bogdan, Iașul – leagăn al Unirii neamului românesc. 1916-1919,

manuscris (Arhivele Naţionale Iaşi, colecţia N. A. Bogdan, dosar 1).

[11] Gh. Buzatu şi colaboratori, Iaşi: 1600 – 1859 – 1918, p. 219 şi urm.

[12] Const. Kirițescu, op. cit., II, p. 4.

[13] Vezi „Neamul Românesc“, 29.XI.1916.

[14] Iașul simbolic, în „Mișcarea“, 29.XI.1916.

[15] Necesitatea retragerii Parlamentului a fost argumentată în diverse moduri (cf. Gr. Procopiu, Parlamentul în pribegie, 1916-1918. Amintiri, note și impresii, Râmnicu Vâlcea, 1920; Vasile Th. Cancicov, Impresiuni și păreri personale din timpul războiului României. Jurnal zilnic. 13 august 1916 – 31 decembrie 1918, I, București, 1921; Pascal Tomescu, Un an de pribegie, Odessa, 19l7, p. 36). I. G. Duca a avut în vedere legile de maximă importanţă pe care urmau să le adopte cele două camere și pentru care „va trebui să se constituie o majoritate, pentru ca legalitatea acestora să nu fie pusă în discuție“ (I. G. Duca, op. cit., II, p. 68). Unii parlamentari au avut obiecții. Așa, de pildă, D. D. Pătrășcanu, deși ales la Bacău, deci în zona rămasă neocupată de Centrali, credea că putea rămâne în București. În ceea ce-l privește, Titu Maiorescu argumenta că funcționarea camerelor la Iași era neconstituțională, de vreme ce legea fundamentală a statului stipula că Parlamentul nu-și putea desfășura lucrările decât în capitala desemnată – București (cf. Barbu B. Berceanu, Istoria constituțională a României în context internațional. Comentată juridic, București, Editura Rosetti, 2003, p. 219-220).

[16] Gh. Buzatu şi colaboratori, Iaşi: 1600 – 1859 – 1918, p. 230-231; Paraschiva Câncea și colaboratori, Istoria Parlamentului și a vieții parlamentare din România până la 1918, p. 451-452.

[17] Cf. Gh. I. Florescu, Unitatea națională în dezbaterea Parlamentului de la Iași (1916-1918), în „Studii și comunicări“, IV, Focșani, 1981, p. 202.

[18] C. D. Disescu, în Gr. Procopiu, Parlamentul în pribegie, p. II.

[19] Aluzie la programul anunțat în anul 1914, privind modificarea sistemului electoral și problema țărănească (vezi Dezbaterile Adunării Deputaților, ședința din 21 februarie 1914, p. 1) (în continuare, se va cita DAD, ședința din …).

[20] Deschiderea Parlamentului, în „Mișcarea“, 9 decembrie 1916.

[21] Cf. „Mișcarea“, 29 noiembrie 1916.

[22] Ibidem.

[23] „Evenimentul“, 22 august 1918.

[24] Iașul ospitalier, în „Mișcarea“ , 8 decembrie 1916.

[25] Gr. Trancu-Iași, Oameni și năzuințe, Craiova, f. a., p.6.

[26] Vezi detalii în Dezbaterile Senatului, ședința din 9 decembrie 1916, p. 1-4 (în continuare, se va cita: DS, ședința din …); Anastasie Iordache, Parlamentul României în anii reformelor și ai primului război mondial. 1907-1918, București, Editura Paideia, 2001, passim; idem, Take Ionescu, București, Editura Mica Valahie, 2001, p. 221 și urm.; Arhivele Naționale ale României, București, fond Casa Regală, dosar 4/1916, f. 6.

[27] I. G. Duca, Amintiri politice, II, p. 96.

[28] Apud Ion Mamina, Monarhia constituțională în România. Enciclopedie politică. 1866-1938, București, Editura Enciclopedică, 2000, p. 254.

[29] Ibidem.

[30] Ibidem, p. 255; cf. și „Mișcarea“, 10 decembrie1916. Mesajul Regal fusese întocmit de I. G. Duca și avizat de I. I. C. Brătianu. Despre atmosfera în care s-a deschis sesiunea, vezi Memoriile lui I. G. Duca.

[31] „Mișcarea“, 11 decembrie 1916. Vezi, de asemenea, Paraschiva Câncea și colaboratori, Istoria Parlamentului, p. 452 și urm.

[32] DAD, ședința din 14 decembrie 1916, p. 38.

[33] N. Iorga, Pentru întregirea neamului. Cuvântări din război. 1915-1917, București, 1925, p. 230.

[34] Ibidem, p. 233.

[35] Ibidem, p. 234.

[36] Ibidem, p. 235.

[37] Ibidem, p. 240.

[38] I. N. Lungulescu, N. Iorga. Omul de muncă, oratorul, patriotul, R. Vâlcea, 1931, p. 23.

[39] Biblioteca Academiei Române, fond Corespondența N. Iorga, vol. 262, f. 365.

[40] Idem, vol. 266, f. 23.

[41] Ibidem, passim. Vezi și Paraschiva Cîncea și colaboratori, Istoria Parlamentului, p. 452-453.

[42] DAD, ședința din 11 decembrie 1916, p. 40.

[43] Ibidem, p. 42.

[44] DAD, ședința din 14 decembrie 1916, p. 44.

[45] Ibidem; Mareșal Alexandru Averescu, op. cit., p. 290; N. Iorga, O viață de om așa cum a fost, II, p. 298-299.

[46] „Monitorul Oficial“, nr. 2134 din 1/14 ianuarie 1918.

[47] N. Iorga, op. cit., II, p. 291.

[48] Ibidem; Arhivele Naționale ale României, București, fond Casa Regală, dosar 3/1918, f. 6.

[49] Ion Mamina, op. cit., p. 256.

[50] Ibidem. Alegerile, din motive evidente, aveau să fie considerate neconstituționale: Parlamentul anterior nu putea fi dizolvat; alegerile se desfășuraseră în bună măsură în teritoriul aflat sub regimul ocupației, iar, în Dobrogea, nu s-au organizat de fel; PNL nu participase și, în plus, cu toate că fusese proclamat votul universal, electoratul fusese convocat tot pe colegii (cf. Barbu B. Berceanu, Istoria constituțională, p. 229). Au fost, desigur, argumente solide, care aveau a cântări greu la 6/19 noiembrie 1918 la dizolvarea Corpurilor legiuitoare și la declararea tuturor actelor sale drept „inexistente și lipsite de orice putere legală“ (Ion Mamina, op. cit., p. 257).

[51] A. Iordache, Parlamentul României, p. 136.

[52] Ibidem.

[53] Ion Mamina, op. cit., p. 256.

[54] Ibidem.

[55] Ibidem.

[56] Ibidem, p. 257; Paraschiva Câncea și colaboratori, Istoria Parlamentului, p. 466.

[57] Ibidem, p. 466-467.

[58] DS, ședința din 16 iunie 1918, p. 115.

[59] DS, ședința din 21 iunie 1918, p. 133-134.

[60] Ibidem, pp. 138-141. Camera deja adoptase proiectul de lege, la 15/28 iunie 1918 (cf. Paraschiva Câncea și colaboratori, Istoria Parlamentului, p. 472).

[61] Barbu B. Berceanu, Istoria constituțională a României, p. 230.

[62] Gh. Buzatu și colaboratori, Iași: 1600 – 1859 – 1918, p. 313-314.

[63] Ibidem, pp. 303, 314.

[64] Ibidem.

[65] „Monitorul Oficial“, nr. 183 din 6 noiembrie 1918.

[66] Vezi decretele regale nr. 3 272 și 3 273 (Arhivele Naționale ale României, fond Casa Regală, dosar 55/1918, passim); Gh. Buzatu și colaboratori, Iași: 1600 – 1859 – 1918, p. 303.

[67] „Monitorul Oficial“, nr. 191 din 16 noiembrie 1918.

[68] DAD, ședința din 20 noiembrie 1919, p. 1; DAD, ședința din 26 decembrie 1919, p. 284.

[69] Apud Ion Bitoleanu, Politica externă a României Mari în dezbaterile Parlamentului. 1919-1939, Constanța. Editura Mondograf, 1995, p. 11.

[70] Ibidem.

[71] Ibidem, passim; Ion Mamina, op. cit., passim; Ioan Scurtu, Gh. Buzatu, Istoria Românilor în secolul XX (1918-1948), București, Editura Paideia, 1999, passim; Gheorghe Sbârnă, Parlamentul și politica externă a României. 1919-1940, București, Editura Sylvi, 2000, passim; Florea Tănăsescu, Parlamentul și viața parlamentară din România. 1930-1940, București, Editura Lumina Lex, 2000, passim; I, Scurtu, I. Bulei, Democrația la români. 1866-1938, București, Editura Humanitas, 1990, passim; I. Scurtu, coordonator, Structuri politice în Europa Centrală și de Sud-Est (1918-2001), I, București, Editura Fundației Culturale Române, 2002, passim; Istoria Românilor, VIII, București, Editura Enciclopedică, 2003, pp. 185-188; Keith Hitchins, România. 1866-1947, ediția a II-a, București, Editura Humanitas, 1998, p. 374 și urm.

[72] Vezi textele acestora, în Ion Mamina, op. cit., pp. 257-297.

[73] Cf. Matei Dogan, Analiza statistică a „democrației parlamentare“ din România, București, Editura Partidului Social-Democrat, 1946, p. 65.

[74] Ibidem.

[75] Ibidem, p. 66.

[76] Ibidem, p. 68.

[77] Apud Ion Bitoleanu, op. cit., p. 17.

[78] Vezi Gh. I. Florescu, Interesele păcii și drepturile României în dezbatere parlamentară, în Gh. Buzatu, coordonator, Titulescu și strategia păcii, Iași, Editura Junimea, 1982, p. 219 și urm.

[79] Vezi Gheorghe Sbârnă, op. cit., passim.

[80] Vezi DAD, ședința din 4 aprilie 1934, p. 1 611 și urm.; România și revizuirea tratatelor. Discursurile d-lor Iuliu Maniu și C. I. C. Brătianu în ședința Adunării Deputaților din 4 aprilie 1934. Răspunsul d-lui N. Titulescu, București, 1934, passim.

[81] Gheorghe Sbârnă, op. cit., pp. 48-50.

[82] Vezi, pe larg, Gh. I. Florescu, 1 Decembrie 1918 în dezbaterile Parlamentului român (1919-1938), în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»“, Iași, t. XVII/1980, pp. 243- 254.

[83] Eufrosina Popescu, Din istoria politică a României. Constituția din 1923, București, Editura Politică, 1923, p. 65.

[84] DAD, ședința din 29 decembrie 1919, p. 306. Vezi textul integral, în acest volum, doc. nr. 18.

[85] DAD, ședința din 30 decembrie 1919, p. 311.

[86] Ibidem.

[87] DS, ședința din 29 decembrie 1919, p. 156 și urm.

[88] Ibidem, p. 156.

[89] Ibidem, pp. 156-158.

[90] Ibidem, p. 156-157.

[91] Ibidem, p. 157.

[92] Ibidem.

[93] Ibidem, p. 158.

[94] Ibidem.

[95] Ibidem.

[96] Ibidem.

[97] Arhivele Naționale ale României, fond Senat, dosar 13 108, f. 13.

[98] Idem, fond 13 109, f. 12.

[99] Idem, fond 13 110, f. 13.

[100] Idem, dosar 13 108, f. 15 (Basarabia); idem, dosar 13 109, f. 14 (Bucovina); idem, dosar 13 100, f. 15 (Transilvania).

[101] DS, ședința din 29 decembrie 1919, pp. 158-160.

[102] Ibidem, p. 159.

[103] Ibidem, p. 160.

[104] Ibidem, pp. 160-162.

[105] Ibidem, p. 161.

[106] Ibidem.

[107] Ibidem, p. 162.

[108] DS, ședința din 31 decembrie 1919, p. 167.

[109] Ibidem, p. 168.

[110] Vezi Gh. Buzatu, România și Marile Puteri. 1939-1947, București, Editura Enciclopedică, 2003, p. 55-56.

[111] Ibidem, p. 58.

[112] Ibidem, p. 82 și urm.

[113] Gheorghe Sbârnă, op. cit. p. 48-49.

[114] DAD, ședința din 3 iulie 1940, p. 1; DS, ședința din 3 iulie 1940, p. 1.

[115] Ibidem; Gheorghe Sbârnă, op. cit., p. 50.

[116] Arhivele Naționale, fond Senat, dosar 18 106, f. 7.

[117] Ibidem, f. 6.

[118] Ibidem, f. 8.

[119] Ibidem, f. 4-5. Documentul a fost înregistrat la Senat sub nr. 000823/3 iulie

1940.

[120] Documentul în copie – Arhivele Naționale, fond Senat, dosar 18 106, ff. 23-25.

[121] Textul, cu recomandarea lui C. Argetoianu și semnăturile originale ale lui Iuliu Maniu, C. I. C. Brătianu, Ion Mihalache, A. C. Cuza, G. G. Mironescu ș.a., a fost înregistrat în arhiva senatului, sub nr. 000822 din 3 iulie 1940 (ibidem, f. 1-2).

[122] Ibidem, ff. 12-16.

[123] Vezi „Revista Fundațiilor Regale“, București, nr. 7-9/august-septembrie 1941, pp. 704-710.

[124] Intervenţia prof. Ștefan Ciobanu a coincis în ton și în spirit cu declarațiile sale în cele două Consilii de Coroană din 27 iunie 1940 în care s-a dezbătut ultimatumul URSS din 26 iunie 1940 (cf. Arhivele Naționale, fond Senat, dosar 18 106, ff. 9-11).

[125] Ioan Scurtu, în Istoria Românilor, vol. VIII, București, Editura Enciclopedică, 2003, p. 391.

[126] Vezi, mai ales, Al. Gh. Savu, Dictatura regală (1938-1940), București, Editura Științifică, 1970; Fl. Tănăsescu, Parlamentul și viața parlamentară în România (1930-1940), București, Editura Lumina Lex, 2000; Florea Nedelcu, De la restaurație la dictatura regală, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1981; idem, Viața politică în preajma instaurării dictaturii regale, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1973; Gh. Buzatu și colaboratori, Radiografia dreptei românești 1927-1941, București, FFPress, 1996.

[127] Vezi Ioan Scurtu, Gh. Buzatu, Istoria Românilor în secolul XX (1918-1948), p. 212-214.

[128] Ibidem, pp. 338-340.

[129] Eleodor Focșăneanu, Istoria constituțională a României (1859-1991), București, Editura Humanitas, 1992, p. 72.

[130] Ibidem, p. 338-339.

[131] Gh. Buzatu și colaboratori, Radiografia dreptei românești, p. 56.

[132] Cf. Gh. Buzatu, România și Marile Puteri (1939-1947), București, Editura Enciclopedică, 2003, p. 21 și urm.

[133] Ioan Scurtu, Gh. Buzatu, Istoria Românilor în secolul XX, p. 339-340.

[134] Ibidem, p. 344.

[135] Ibidem, p. 343-344.

[136] Academia Română, Istoria Românilor, vol. VIII, p. 394-395; Barbu B. Berceanu, Istoria constituțională a României, p. 345.

[137] Ibidem, p. 395-396.

[138] Academia Română, Istoria Românilor, vol. VIII, p. 419-420; Barbu B. Berceanu, Istoria constituțională a României, p. 345.

[139] Constituțiunea Regele Carol II, București, Liga pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor, 1938, p. 29.

[140] Ibidem, pp. 1-28; Cristian Ionescu, Dezvoltarea constituțională a României. Acte și documente. 1741-1991, București, Editura Lumina Lex, 1998, pp. 589-604.

[141] Ibidem, p. 604.

[142] Eleodor Focșeneanu, op. cit., p. 73-74.

[143] Vezi Alexandre Tilman-Timon, Les actes constitutionnels en Roumanie de 1938 à 1944, București, Cugetarea, 1947, p. 9.

[144] Ibidem, p. 97.

[145] Vezi un studiu comparativ și referiri la regimul din 1938 în Gh. Tănase Gheorghe, Separația puterilor în stat (Marea Britanie, SUA, Franța, România), București, Editura Științifică, 1994, p. 278 și urm. Se observă că. prin Constituție, regele a fost investit „cu un drept de veto absolut, întrucât el poate refuza sancționarea unei legi, fără ca să fie nevoit să explice refuzul sancționării

legii“ (ibidem, p. 279).

[146] Apud Alexandre Tilman-Timon, op. cit., p. 102-103.

[147] Ibidem, p. 112.

[148] Ioan Scurtu, Gh. Buzatu, Istoria Românilor, p. 346.

[149] Cf. Armand Călinescu, Însemnări politice. 1916-1939, București, Editura Humanitas, 1990, p. 404 și urm.

[150] Este vorba de guvernele general Gh. Argeșanu (septembrie 1939), C. Argetoianu (septembrie – noiembrie 1939), Gh. Tătărescu (noiembrie 1939 – iulie 1940), I. Gigurtu (iulie – septembrie 1940) și general Ion Antonescu, numit prim-ministru la 4 septembrie 19490 și care, după ce la 5 septembrie 1940, prin decret regal, și-a asumat deplinele puteri, a doua zi a impus abdicarea regelui Carol II (Gh. Buzatu și colaboratori, Mareșalul Antonescu în fața istoriei, I, Iași, 1990, pp. 85-88; Barbu B. Berceanu, Istoria constituțională a României, p. 380).

[151] Academia Română, Istoria Românilor, vol. VIII, p. 394.

[152] Ioan Scurtu, Gh. Buzatu, Istoria Românilor, p. 353.

[153] Precizăm că avem în vedere o notă, redactată în limba franceză, semnată de Al. Lapedatu, privind modalitățile de alegeri și de constituire a Corpurilor legiuitoare conform Constituției din 27 februarie 1938 (filele 1-5); sinteza Norme noui în ordinea de lucru a Senatului, inspirate de principiile Constituțiunii din 27 februarie 1938 (filele 1-4), semnate de Constantin D. Velcescu, la 1 decembrie 1939; sinteza Compunerea Senatului României între anii 1864-1939 (filele 1-7), semnate de același Constantin D. Velcescu, de asemenea la 1 decembrie 1939.

[154] Constantin D. Velcescu, Compunerea Senatului României între anii 1864-1939 (arhiva Camerei Deputaților, București), f. 6.

[155] Ibidem.

[156] Ibidem.

[157] Ibidem.

[158] Ibidem, f. 7.

[159] Ibidem.

[160] Apud Ioan Scurtu, Gh. Buzatu, Istoria Românilor, p. 353.

[161] Ibidem, p. 382-383.

[162] Vezi Gh. Buzatu, coordonator, Mareșalul Antonescu la judecata istoriei, București, Editura Mica Valahie, 2002, p. 248 și urm.

[163] Cristian Ionescu, op. cit., p. 690.

[164] Ibidem. Vezi comentarii la Alexandre Tilman-Timon, op. cit., p. 137 și urm.; Barbu B. Berceanu, Istoria constituțională a României, p. 437-438.

[165] Ibidem; Alexandre Tilman-Timon, op. cit., pp. 137-143.

[166] Cristian Ionescu, op. cit., p. 733.

[167] Vezi Din istoricul Parlamentului român, f. 82 (Arhiva Camerei Deputaților, București, text dactilografiat).

[168] Alexandru Dumitrescu, coordonator, Senatul – o instituție fundamentală a statului român modern, București, Monitorul Oficial, 1999, p. 101-102.

[169] Cf. Henri Stahl, Schițe parlamentare, vol. I, București, Editura „Națională“ S. Ciornei, f.a., p. 5.

[170] Ibidem, p. 16-17.

[171] Ibidem, p. 17, 21.

[172] Ibidem, p. 25.

[173] Vezi, în acest volum, doc. nr. 9.

[174] În mod semnificativ, discursul în discuție avea să fie inclus de Take Ionescu și în volumul său de amintiri acoperind epoca primului război mondial (cf. Take Jonesco, Souvenirs, Paris, Payot and C-ie, 1919, p. 201-249).

[175] Constantin Xeni, Take Ionescu, București, Editura Tritonic, 2002, p. 148-149.

[176] Henri Stahl, op. cit., p. 29.

[177] Ibidem, p. 26-28.

[178] Vezi doc. nr. 12, 18, 48, 52 și 58.

[179] Vezi Florin Mihăilescu, N. Iorga interpretat de …, București, Editura Eminescu, 1979, p. 90-91.

[180] Ibidem, p. 87-88. Vezi și N. Iorga, Sfaturi pe întuneric. Conferințe la radio, I-II, București, 1936-1940; idem, Conferințe. Ideea unității românești, ediție Ștefan Lemny și Rodica Rotaru, p. 341 și urm.; Vasile V. Haneș, Antologia oratorilor români, București, Editura Socec, 1944.

[181] Vezi mărturiile binecunoscute ale lui G. Panu (Portrete și tipuri parlamentare, ediție Dan Jumară, Iași, Editura Alfa, 2001) și, îndeosebi, textele și studiile recente (cf. Discursul oratoric românesc. De la începuturi și până la instaurarea regimului comunist, ediție Adrian Săvoiu, București, Editura C.N.I. Coresi, 2003).

1. Bucureşti, 6/18 decembrie 1864 - Dezbaterile Senatului şi Adunării Elective. Deschiderea sesiunii din 1864-1865: Mesajul Tronului, semnat de Domnul României, Alexandru Ioan Cuza, precum şi de M. Kogălniceanu, N. Cretzulescu, L. Steege, N. R. Bălănescu, nr. 1 762/6 decembrie 1864, susţinut în şedinţa comună a Camerelor de către Alexandru Ioan Cuza

Senatul României.

Deschiderea sesiunii pentru anul 1864-1865.

Sesiunea se deschide în sala şedinţelor Adunării elective, prin celebrarea oficiului divin, după a cărui terminare Măria Sa Domnul adresează Corpurilor Legiuitoare întrunite următorul discurs:

Domnilor senatori, domnilor deputaţi,

Cu o vie mulţumire a inimii mele, cu o dreaptă mândrie de domn şi de român, văd adunate împrejurul tronului două Adunări Legislative care în fine împlinesc marea dorinţă şi trebuinţă a ţării, exprimată prin Adunările mume din 1857, aceea de a avea o plină şi întreagă reprezentaţiune a tuturor intereselor naţiunii şi societăţii române.

Rezultat şi expresiune a noilor instituţiuni ce România şi-a dat prin plebiscitul din 10-14 mai trecut, Dv., domnilor senatori şi domnilor deputaţi, cunoaşteţi cu ţara întreagă cauzele care au provocat ultimele schimbări făcute în Constituţiunea dată Principatelor Unite prin Convenţiunea din 7/19 august 1858.

Dv. vă aduceţi aminte în ce stare de pieire luptele de partid şi visurile unor ambiţioşi aduseseră ţara, este acum un an. Înlăuntru autoritatea era surpată din toate părţile; nimic nu mai era stabil şi respectat şi facţiunile ridicaseră capul până la tron. În afară cuvântul de anarhie în contra noastră se rostise atât de sus, încât mai că era o osândă decretată în contra României.

Mai la această epocă şi acest loc, eu, în sesiunea trecută, m-am încercat a face un

de pe urmă apel Adunării Elective.

Eu i-am pus înainte cercul drepturilor şi dorinţelor sale, precum erau prescrise de Convenţiunea din 7/19 august 1858; eu i-am arătat că ţara, după cinci ani de zadarnice lupte, aştepta încă organizaţiunea sa; că în acest lung interval, nimic nu se făcuse, mai ales în interesul claselor împilate; în numele patriei eu am chemat partidele la pace, la legalitate şi la lucru; şi cuvintele mele au fost precedate şi urmate de acte de împăcare, făcând concesiuni peste concesiuni.

Zadarnică aşteptare; glasul meu a fost neascultat, consiliile mele au fost respinse, concesiunile mele au fost tratate de slăbiciune. Însăşi ordinea materială nu mai era chezăşuită; căci puţin lipsea însă ca anarhia din Cameră să se răspândească în stradă. De aş mai fi întârziat, însăşi naţiunea, însăşi societatea erau în pericol.

Am trebuit dar să iau o energică hotărâre. Această hotărâre am luat-o rezemându-mă în protecţiunea divină şi în mărimea datorinţelor mele de domn. Am dizolvat dar Adunarea Electivă şi prin proclamaţiunea mea din 2 mai am apelat la însuşi poporul român, ca la firescul judecător.

Naţiunea, presimţind pericolul, printr-un sublim elan, prin o admirabilă unanimitate, s-a rostit în favoarea prezentului şi viitorului său! În zilele memorabile de 10-14 mai, naţiunea a votat noile instituţiuni supuse sufragiului său, instituţiuni care reaşează echilibrul între puterile statului, care dau tronului autoritatea trebuitoare, instituţiuni care sunt bazate pe istoria, moravurile, pe trebuinţele noastre naţionale şi sociale.

Martore ale admirabilului bun simţ, ale ordinii, ale patriotismului de care naţiunea română a dat o probă atât de manifestă, în mijlocul celor mai critice evenimente ale fiecărei ţări, şi Înalta Poartă şi Puterile Garante, pururi binevoitoare, pururi generoase pentru noi, s-au grăbit a recunoaşte noul Statut, ce alesul ţării şi voinţa naţională l-au judecat ca neapărat pentru fericirea dinlăuntru a României.

Domnilor senatori, domnilor deputaţi,

Aceste noi instituţiuni, recunoscute înăuntru şi în afară, primesc astăzi definitiva lor aplicare prin convocarea dv. şi începerea constituţionalei dv. activităţi.

Să ne bucurăm dar cu toţii de un asemenea rezultat, care pune România în starea ei normală; căci dacă în 2 mai eu am reaşezat ordinea şi autoritatea, eu astăzi în 5

decembrie reaşez ţara în deplinul exerciţiu al Constituţiunii sale.

Şi acest rezultat, odată constatat, am o îndoită şi sacră datorie de împlinit.

Am a mulţumi şi toată România va mulţumi cu mine Înaltei Providenţe, care, în tot cursul criticelor împrejurări prin care am trecut, a apărat ţara şi naţiunea în chipul cel mai vederat şi mai scutitor.

Avem a exprima cea mai adâncă şi cea mai sinceră a noastră recunoştinţă către majestatea sa sultanul, augustul nostru suzeran şi către auguştii monarhi garanţi ai existenţei noastre politice, pentru că, ţinând seamă de drepturile şi trebuinţele României, ei au recunoscut noile instituţiuni ce naţiunea şi-a votat, pentru că ei au dat o chezăşuire mai mult autonomiei noastre, înscriind în capul unui nou act internaţional principiul că „Principatele Unite pot în viitor a modifica şi schimba legile care privesc administraţiunea lor din lăuntru cu concursul legal al puterilor stabilite şi fără nici o intervenţiune“.

Dv. cunoaşteţi binevoitoarea primire şi onorurile ce majestatea sa sultanul şi reprezentanţii Puterilor Garante mi-au făcut în călătoria mea la Constantinopol. O asemenea primire strălucită trebuie să îndoiască simţămintele de recunoştinţă ale ţării pentru înalţii noştri arbitri; căci onorurile date domnului României sunt onoruri date însăşi României.

Şi cum, d-lor senatori şi d-lor deputaţi, să nu mulţumesc şi tuturor claselor naţiunii române şi mai cu deosebire acelor populaţiuni urbane şi rurale, care deşi până la 2 mai erau depărtate de la mai toate drepturile cetăţeneşti, deşi până atunci nu au avut decât îndatoriri, totuşi au răspuns cu unanimitatea cea mai călduroasă şi cu entuziasmul cel mai viu la apelul domnului lor şi în tot intervalul acesta au fost cel mai puternic sprijin al ordinii şi stabilităţii?

În scurtul timp de şapte luni, poporul român de patru ori a fost convocat împrejurul urnei: la plebiscit, la alegerile consiliilor comunale şi ale consiliilor judeţene şi la alegerea deputaţilor; şi de patru ori el a venit prin votul său de a consolida autoritatea, liniştea publică şi prin urmare şi adevărata libertate.

Cine va mai zice că acest popor nu este primitor de orice progres, nu este matur pentru viaţa politică şi că prin urmare nu este demn de viitorul ce-l aşteaptă? Cum să nu-i mulţumesc dar şi cum să nu fiu mândru de a fi domnul unui asemenea popor?

Domnilor senatori, domnilor deputaţi,

Prin plebiscitul din 10-14 mai, naţiunea mi-a încredinţat puteri excepţionale. Astăzi, dar, mă socotesc dator a vă da seamă de întrebuinţarea ce am făcut cu aceste puteri.

Încă de la 1859, eu am arătat ţării şi adunărilor desfiinţate care erau proiectele, care erau îmbunătăţirile ce le socoteam ca neapărate pentru a opera organizaţiunea României, pentru a aşterne prosperitatea ei morală şi materială. Adoptarea acestor proiecte însă s-a amânat pururi din sesiune în sesiune.

Învestit odată de dreptul de a opri răul şi de a face binele, eu n-am mai întârziat de a săvârşi singur aceea ce n-am putut dobândi prin concursul Adunării.

Guvernul meu vă va prezenta expunerea specială despre situaţiunea ţării de la 2 mai şi până astăzi. Dv. veţi compara ce s-a făcut în cei de pe urmă cinci ani ai unui regim tulburat şi necontenit lovit prin luptele partidelor, cu marele act ce am putut realiza în cele din urmă cinci luni ale unei administraţiuni liniştite, tari şi respectate.

Nu mă pot însă opri de a nu vă arăta unele din aceste acte, care în toate ţările şi la toate naţiunile sunt menite a face epocă în analele lor.

Consiliile comunale şi consiliile judeţene astăzi funcţionează în toată România. Numai de la înfiinţarea lor, comuna şi judeţul, primind o viaţă proprie a lor, au devenit o realitate. Mulţumită acestei descentralizări, de acum înainte toate interesele locale îşi vor găsi îndestularea lor la faţa locului şi sub controlul autorităţii alese.

Guvernul meu va păşi pe această cale, care singură va putea deprinde ţara de a se rezema numai pe inteligenţa şi activitatea sa şi aşa de a ajunge la singura formă de ocârmuire adevărat folositoare, la ocârmuirea prin sine.

Păşind pe calea de descentralizare, guvernul meu nu va păstra pentru sine decât acele atribute inerente ale fiecărui guvern central, ale fiecărei administraţiuni, chemată de a da impulsiune reformelor şi îmbunătăţirilor, de a asigura drepturile şi îndatoririle cetăţeneşti.

Ambele Principate s-au înzestrat cu un nou şi acelaşi cod penal, cu un nou cod de procedură penală, cu instituţiunea juriului şi cu cea mai deplină închezăşuire a

libertăţii individuale şi a respectului domiciliului.

Moldova şi Ţara Românească aveau fiecare un cod civil deosebit; acestea s-au înlocuit prin un singur cod civil, marea lucrare a Consiliului de Stat. Acest cod este bazat pe principiile nemuritoare ale codului Napoleon; fondează statul civil şi căsătoria civilă pentru toţi locuitorii şi a făcut să dispară cele de pe urmă rămăşiţe ale separatismului dintre ambele ţări surori.

Egalitatea cultelor şi libertatea conştiinţei au primit noi închezăşuiri; Biserica ortodoxă română din ambele Principate s-a întrunit prin înfiinţarea Sinodului central pentru toată România. O nouă eparhie cu rezidenţa la Ismail s-a înfiinţat pentru judeţele Dunării de Jos.

Populaţiunile noastre catolice, mai ales de peste Milcov, vor vedea, prin înfiinţarea unui seminar catolic, îndestulându-se trebuinţa de mult simţită a unui cler catolic pământean.

Ţinând seama de împrejurările locale, guvernul meu a luat şi va lua măsurile cuvenite pentru a grăbi pe cât cu putinţă emanciparea românilor de ritul israelit.

Legea instrucţiunii publice introduce un larg sistem de învăţământ pentru toate clasele societăţii. Instrucţiunea primară, plătită din fondurile de binefacere ale statului, este obligatorie şi gratuită pentru toţi copii de ambele sexe; şi, astfel, nu mai târziu decât într-un an pe toată suprafaţa României nu va mai exista un singur oraş, orăşel sau sat, care să nu aibă şcoala sa, care să nu poată îndestula tânăra generaţie cu pâinea intelectuală.

Sistemul metric s-a adoptat ca obligatoriu pentru toată ţara.

O lege de expropriaţiune pentru cauză de utilitate publică a îndeplinit o lipsă mare în legislaţiunea noastră şi va activa puternic lucrările publice întreprinse de stat sau de comune.

Camere de comerţ în curând vor fi înfiinţate în toate oraşele principale ale României.

Mai multe serviciuri neapărat trebuitoare pentru asigurarea legiuitei percepţiuni a impozitelor şi pentru dezvoltarea resurselor noastre financiare s-au organizat în acest interval de Ministerul Finanţelor.

O Casă de Consemnaţiuni va face producătoare fondurile de depozite şi de cauţiuni, care până astăzi stau fără nici un folos închise în lăzile tribunalelor.

Armata noastră a primit o nouă lege de recrutare şi de organizaţiune, în vedere de a cruţa resursele noastre bugetare şi totodată de a spori mijloacele noastre de apărare. Mai multe stabilimente militare s-au înfiinţat şi în curând ţara va fi înzestrată cu acele ce-i mai lipsesc. Şi, vorbind aici de armată, nu pot decât de a o felicita pentru spiritul său de ordine şi pentru devotamentul către ţară şi către tron de care pururi şi în toate ocaziunile mi-a dat puternice dovezi.

Agricultura este singurul şi puternicul izvor al avuţiei noastre naţionale. Guvernul meu s-a silit a-i activa dezvoltarea prin toate mijloacele de care a putut dispune. Împreună cu dv., recunosc că împrejurările ce până acum s-au dat nu sunt decât parţiale şi deocamdată numai de ordin secundar, în faţa crizei momentane prin care trece proprietatea cea mare.

Dv., domnilor senatori şi deputaţi, ştiţi pe ce baze anormale era constituită la noi proprietatea funciară. Moşiile erau şerbite, braţele erau şerbite; cunoaşteţi strigătele şi ale sătenilor şi ale proprietarilor luminaţi, care, încă de la 1857 în adunările mume şi în toate sesiunile desfiinţatelor adunări, necontenit reclamau emanciparea proprietăţii, prin emanciparea muncii.

Art. 46 al Convenţiunii, numai în această chestiune gravă şi critică pentru toate ţările unde s-a rezolvat, cerea o nemijlocită şi grabnică soluţiune în vederea de a îmbunătăţi soarta sătenilor. Şi întâiul ministru al Franţei, preşedintele conferinţelor din care a ieşit Convenţiunea de la 7/19 august însemna însuşi modul acestei soluţiuni, care, conform şi cu raportul majorităţii Comisiunii Internaţionale din 1857, conchidea la oborârea clăcii prin împroprietărirea cu despăgubire a sătenilor pe pământurile date stăpânirii lor în puterea legilor în fiinţă. Cu toate acestea, deşi soluţiunea acestei chestiuni se reclama imperios de art. 46 al Convenţiunii, de reformele analoge operate împrejurul României, de glasul a jumătate de milion de clăcaşi, de însuşi interesul bine înţeles al proprietăţii mari, această soluţiune tot s-a amânat din sesiune în sesiune, până când ea a ajuns a servi de pretext votului din 13 aprilie, până când eu am fost nevoit a recurge la actul din 2 mai.

Odată puternic de aşteptările clăcaşilor concentrate de domnul lor, eu am trebuit în interesul ordinii şi chiar al proprietăţii să curm chestiunea socială prin decretarea Legii rurale din 14 august.

Ispita şi istoria se vor însărcina a dovedi cât de neapărată era această reformă. Eu sper ca într-un curând viitor cei întâi care vor fi a binecuvânta rodurile acestei legiuiri vor fi înşişi stăpânii de moşii, a căror proprietate funciară numai de la 14 august a devenit absolută şi sacră.

Pentru acum, mă mărginesc numai a constata, spre lauda claselor agricole, că în nici o ţară o asemenea mare reformă socială nu s-a operat cu mai puţină zguduitură decât în România. Proprietarii şi foştii clăcaşi rivalizează în pace şi în aplicarea noii legiuiri. Pretutindeni a predominat şi predomnesc cea mai completă ordine; şi la 23 aprilie viitor să pot asigura că noua lege va fi aplicată în toată cuprinderea ei. Şi aşa claca şi monopolurile vor fi şterse pentru de-a pururi de pe pământul României.

Guvernul meu de pe acum a şi luat şi va lua măsurile cele mai energice pentru a face ca despăgubirea cuvenită proprietarilor să li se plătească la timpul şi în cifrele prescrise de lege. Acesta este o datorie naţională, care este pusă sub garanţia şi sub scutul onoarei guvernului şi ţării.

Legea care acordă străinilor dreptul de a cumpăra pământ în România va contribui la sporirea valorii proprietăţii funciare.

Puternica dezvoltare a agriculturii noastre şi ridicarea preţului pământului stau însă numai în deschiderea căilor de comunicaţiune, mai ales în crearea căilor ferate, care pe de o parte ne vor da tranzitul Europei cu Orientul, iar pe de alta vor înlesni şi ieftini exportarea bogăţiilor noastre agricole. În privinţa construirii şoselelor, guvernul meu a găsit tot de făcut; şi din nenorocire trebuie să o recunosc că avem încă multe de făcut, mai ales dincoace de Milcov. Totuşi, deşi cu mijloace mici, linia şoselelor noastre de la 1861 până astăzi s-a sporit cu 300 km, alţi 260 km sunt în lucrare; şi, după calculele făcute, suntem în drept a spera că în termen de patru ani, toată reţeaua şoselelor noastre capitale va fi gata. Tot în acest timp ţara va avea pe râurile sale principale poduri de fier a căror construcţiune este contractată cu o companie engleză.

Necesităţi comerciale şi politice totodată reclamă înfiinţarea unui port pe Marea Neagră; guvernul mea a făcut studiile pregătitoare care, prin anumite proiecte de lege, se vor supune apreciaţiunii dv.

În privinţa căilor ferate, guvernul meu nu a putut izbuti decât în parte. Condiţiunile mai mult decât nefavorabile pentru orice întreprinzător solid, în

care de către ultima Adunare s-au dat concesiunile căilor ferate de dincoace şi de dincolo de Milcov şi criza financiară survenită în Europa au făcut că concesionarii nu şi-au putut îndeplini îndatoririle. Pentru căile ferate de peste Milcov, cu o sporire de foloase, făcută mai ales în privinţa unei necesităţi politice, guvernul mea se ocupă cu anularea concesiunii Ward, care a lăsat a expira termenul legiuit, fără a ne înfăţişa, până acum cel puţin, probabilitatea unei întreprinderi serioase.

Orice cerere de noi concesiuni, ce întru aceasta s-ar face de alte companii, guvernul meu nu va lipsi de a le comunica dv.

Eu sunt în drept a spera că asemenea cereri nu vor întârzia a ni se adresa. Aceasta o zic cu asigurarea ce o trag din contractarea împrumutului de 48 milioane, care, în conformitate cu votul fostei Adunări din 30 decembrie anul trecut, s-a săvârşit de către ministrul meu de Finanţe la Londra şi care împrumut s-a contractat în condiţiuni cu mult mai favorabile decât ale altor state, mai întemeiat şi cu creditul de mai mult cunoscut pe pieţele financiare ale Europei.

Îndeplinind cu religiozitate îndatoririle noastre către casele de bancă, prin care am operat acest împrumut, noi putem fi siguri că de acum înainte creditul României va fi aşezat şi că capitaliştii străini nu se vor îndoi de a răspunde la apelul nostru.

Aceasta se dovedeşte şi prin împrejurarea că un număr de capitalişti din Paris şi Londra care, este un an, dobândiseră de la guvernul meu concesiunea provizorie pentru înfiinţarea unei bănci de cont şi de circulaţiune, astăzi stăruiesc pentru a se preface în concesiune definitivă. Această cerere, precum şi alta, pentru aşezarea unei bănci funciare vor fi supuse apreciaţiunii dv.

Iată, d-lor senatori şi d-lor deputaţi, şirul lucrărilor celor mai importante, care s-au realizat într-o perioadă nu mai lungă decât cinci luni.

Puţine ţări au văzut o organizaţiune atât de întinsă, o reformă atât de mare, politică şi socială totodată, operându-se într-un timp aşa de scurt.

Îmi place a crede că şi Senatul şi Adunarea vor recunoaşte activitatea şi energia ce ministerul meu a dezvelit în acest interval, statornicind şi menţinând ordinea în ţară, administrând-o şi organizând-o totodată. Asemenea sunt sigur, d-lor, că vă veţi asocia împreună cu mine în mulţumirile ce adresez Consiliului de Stat, care a luat o parte atât de mare la confecţionarea noilor legi şi care, prin luminele

şi neîntrerupta sa râvnă, s-a întrecut pe sine însuşi.

Din însăşi seria legilor ce v-am citat, dv., d-lor senatori şi d-lor deputaţi, vă veţi convinge că de acum puţin mai avem de făcut, spre a completa organizaţiunea României, atât de mult întârziată, atât de mult reclamată de dorinţele şi trebuinţele naţiunii.

Ce s-au făcut în aceste cinci luni, se datoresc voinţei naţionale, care a venit de s-a făcut una cu voinţa mea, care mi-a dat putere ca să realizez în sfârşit nişte planuri de îmbunătăţiri, pe care nu de astăzi le hrănesc în inima mea şi pe care numai nenorocitele lupte de partid m-au împiedicat de a le realiza mai de timpuriu.

Am simţit o mare mulţumire a vă face această expunere şi mă simt fericit, vă mărturisesc, că am putut înzestra România cu nişte instituţiuni atât de mari, atât de liberale, atât de râvnite de alte multe naţiuni. Dar, d-lor senatori şi d-lor deputaţi, sunt fericit pentru că naţiunea m-a înţeles, sunt recunoscător pentru că ţara a răspuns atât de bine şi atât de unanim la aşteptările mele. Sunt mândru, o mai repet odată, de a fi domnul şi întâiul cetăţean al unui popor care, în împrejurările cele mai critice, s-a arătat atât de mare prin înţelepciunea sa şi prin patriotismul său!

Mai este o chestiune pe care o socotesc de datorie a o întreţine; aceasta este chestiunea secularizării averilor mânăstirilor zise închinate. Această chestiune, pentru noi, este definitiv hotărâtă prin legea din 17 decembrie anul curent [1863]. Însă dv. cunoaşteţi fazele prin care a trecut această chestiune naţională, pe care ţara o urmăreşte de jumătate de secol. În privinţa câtimii ajutorului făgăduit locurilor de jos, urmează negocieri la Constantinopol. Dv. veţi fi puşi în poziţia de a cunoaşte fazele acestor negocieri, precum şi ce am socotit că trebuie să promit în numele generozităţii române.

Buna voinţă şi călduroasele simpatii de care am avut atâtea dovezi, din partea Înaltei Porţi şi a Puterilor Garante, îmi dau dreptul de a crede că şi această chestiune va dobândi şi din afară, ca şi înăuntru, o soluţie conform cu demnitatea şi drepturilor neprescriptibile ale României.

Domnilor senatori, domnilor deputaţi,

De astăzi, dv. aveţi a începe importantele dv. lucrări.

Cea mai importantă din aceste lucrări, d-lor deputaţi, este chestiunea financiară şi cercetarea socotelilor anilor trecuţi. Şi în una, şi în alta, eu reclam tot luminatul dv. concurs, tot neatârnatul dv. control.

Echilibrul finanţelor noastre de mai mulţi ani este zdruncinat. Aceasta a fost consecinţa logică a împrejurărilor prin care am trecut. Deficitul neînsemnat cu bogăţiile nedezvoltate încă ale ţării ce astăzi îl avem a provenit în mare parte din cauza unei mari datorii ce guvernul meu l-a moştenit de la guvernele de mai înainte; a provenit, de asemenea, din cauza mai multor creaţii, efectuate cu ani în urmă, ca cerute de noua noastră organizaţie, şi pentru care fosta adunare nu s-a îngrijit a afecta şi resurse îndestulătoare pentru înfiinţarea şi întreţinerea lor. Dv. veţi preţui, însă, că o organizaţie cu totul patriarhală nu s-a putut transforma într-o organizaţie modernă, reclamată de convenţie şi de îndestularea trebuinţelor tuturor claselor societăţii noastre, nu s-a putut opera fără sporire de cheltuieli; cu toate acestea, în afară de deficitul moştenit din anii trecuţi, cheltuielile anului 1864 s-au acoperit prin veniturile normale ale aceluiaşi an, fără ca să fi fost trebuinţă de a spori şi sarcinile contribuabililor.

Subvenţia ce statul o dă casei de îndemnizare a proprietarilor de moşii pentru răscumpărarea clăcii va aduce însă un însemnat gol în bugetul reţetelor noastre pe anul viitor.

Ministrul meu de Finanţe vă va prezenta bugetul general pe exerciţiul acestui an. Din expunerea de motive a acestui buget, dv., domnilor deputaţi, vă veţi convinge că ţara nu are de ce să se îngrijoreze pentru viitorul ei financiar. Cu ordine, cu economie şi cu puţine sacrificii din partea contribuabililor, cerute acestea de împrejurările excepţionale în care ne aflăm, în curând vom ajunge la restabilirea echilibrului între veniturile şi cheltuielile noastre.

În privinţa socotelilor anilor trecuţi, ele, domnilor deputaţi, vi se vor înfăţişa în deplină lumină. Curtea de conturi astăzi funcţionează; ea are dreptul şi datoria de a cerceta cu scrupulozitate întrebuinţarea banilor publici.

Aici nu se împlineşte chemarea dv.

Dv., domnilor senatori şi domnilor deputaţi, aveţi mai cu deosebire misiunea de a consolida statul român; dv. aveţi misiunea de a întări bazele şi trăinicia instituţiilor constituţionale, mai trebuitoare în România decât ori şi unde aiurea, pentru că ele aici sunt sorgintea tuturor puterilor statului.

Aceste baze au fost, în anii trecuți, prea mult zdruncinate prin intrigile și luptele partidelor; ele nu se pot reîntări decât prin strânsă armonie între toate puterile statului.

Feriți dar noile Corpuri Legiuitoare de calea periculoasă în care atâția ani au umblat desființatele Camere; gândiți, domnilor, că, noile Adunări compromise, totul este în pericol, totul este haos și pentru autonomie și chiar pentru națiune.

Instituțiunile noastre s-au completat prin înființarea Senatului, care, ca corp ponderator, compus din elemente conservatoare, puternic de experiența dobândită în conducerea afacerilor generale și județene al țării, va ști a feri ciocnirile între puterile statului, va menține echilibrul între dânsele, și așa vor apărea neatinse pactul fundamental și libertățile publice ale României.

Și senatori și deputați, dv. în patriotismul și în luminile dv. veți găsi dar mijlocul de a feri noile Adunări și țara de luptele care în trecut le adusese pe marginea prăpastiei.

Dv. veți înțelege, ca și mine, cum a înțeles și țara în zilele de 10-14 mai, că autoritatea nu este necompatibilă cu libertatea. Negreșit, domnilor, numai întinderea votului electoral, numai emanciparea clăcașilor nu se poate zice că sunt acte liberale. Ei bine, ce conflicte, ce dezordine, aplicarea acestor două mari reforme, una politică și alta socială, n-ar fi produs în țară, dacă guvernul meu n-ar fi avut autoritatea care i-a dat-o plebiscitul?

Dv. veți sprijini această autoritate, producătoare de bine.

Dorința și ambițiunea mea este și va fi de a face ca poporul român să dobândească, sub domnia mea, toate libertățile de care se bucură națiunile cele mai înaintate.

Dacă de astăzi nu deschid mâna întreagă, este pentru că nu odată s-au văzut partidele anarhice servind-se de armele libertății, de presă și de tribună, spre a ucide libertatea, este pentru că nu voiesc a expune la furtuni tinerele noastre instituțiuni, înainte de a prinde rădăcini în pământul României.

Aceste instituțiuni odată consolidate, fiți fără grijă pentru viitor. Cu aceste instituțiuni, toate întemeiate pe sistemul electiv, de la comună până la stat, de la bază și până la culme, numai guvernele rele și arbitrare nu mai sunt cu putință în țara noastră.

Cât despre mine, d-lor senatori şi d-lor deputaţi, precum am declarat-o şi desfiinţatei Camere, v-o declar şi dv., şi aceasta în chipul cel mai solemn. Eu am conştiinţa misiunii mele, care este de a fonda statul şi societatea română pe baza drepturilor vechii noastre autonomii, pe baza marilor principii ale egalităţii şi civilizaţiunii moderne. Această misiune voi şti a o îndeplini în tot timpul şi în toate împrejurările.

Aşadar, domnilor senatori şi domnilor deputaţi, păşiţi cu energie în îndeplinirea mandatului dv. Autoritatea ce naţiunea mi-a dat-o la 10-14 mai, eu astăzi o împărtăşesc cu dv. Apucaţi-vă serios de lucru. În cercetarea legilor ce vi se vor prezenta, puneţi acea lealitate care decurge din tăria convincţiunilor, care dă putere consiliilor şi care dovedeşte cu atât mai mult credinţa şi patriotismul cetăţeanului. Daţi sinceramente guvernului meu concursul luminelor dv. Aduceţi-vă aminte şi acum şi totdeauna, prin dureroasa ispită prin care a trecut ţara, că nu este progres, că nu este ordine şi libertate, fără o înţelegere deplină între deosebitele puteri ale statului.

Ajutaţi-mă în stingerea patimilor şi a urilor, prin înfrăţirea tuturor claselor societăţii noastre sub un singur drapel, acela al binelui comun. Sub acest drapel toţi îşi pot da mâna fără umilinţă.

Eu sunt cel dintâi a arunca un văl asupra durerosului trecut; doresc ca noua eră în care astăzi păşesc românii să fie nu numai de libertate şi de egalitate, dar şi de pace şi înfrăţire; şi de aceea şi întind mâna fără deosebire la toţi fiii ţării, chemându-i de a contribui la mărirea şi fericirea României.

Dv., domnilor senatori şi domnilor deputaţi, mă veţi urma pe această cale. Dv. veţi fi cei dintâi a da exemplul păcii şi înfrăţirii. Aceasta va mări încă puterea morală a consiliilor şi a lucrărilor dv.; căci, făcând aşa, atunci toţi veţi vorbi şi lucra în numele României; căci toţi, preoţi şi înalţi funcţionari ai statului, magistraţi, ofiţeri, proprietari, specialităţi, neguţători şi voi, foşti clăcaşi, astăzi stăpâni liberi pe braţele şi ogoarele voastre, toţi pe care astăzi vă văd împrejurul meu, toţi sunteţi însăşi România.

Cât pentru mine, domnilor senatori şi domnilor deputaţi, aceasta este cea mai frumoasă zi a vieţii mele; pentru că, după ce pentru un minut, spre a salva naţiunea şi societatea română, am fost nevoit a mă pune mai presus de legi, eu astăzi mă aflu în fericita poziţiune de a pune în aplicaţiune noile instituţii ale României, încredinţându-le inimii, inteligenţei şi patriotismului unei adevărate

reprezentaţiuni naţionale.

Dumnezeu dar să binecuvânteze lucrările dv.

Dumnezeu să facă ca ele să aştearnă mărirea şi gloria naţiunii.

Dumnezeu să ocrotească România.

(Vie emoţiune şi strigări entuziaste de Urra din partea domnilor senatori şi domnilor deputaţi cum şi din tribunele publicului).

Prea Sfinţia Sa Părintele Mitropolit citeşte următoarea formulă de jurământ:

„Jur supunere Constituţiunii şi legilor Ţării.

Jur credinţă Domnului; aşa să-mi ajute Dumnezeu“.

D-l secretar al Consiliului de Miniştri face apelul nominal şi fiecare senator şi deputat de religiune ortodoxă, sculându-se în picioare, răspunde cu voce tare: Jur!

Tot asemenea şi capii clerului celorlalte rituri creştine au dat citire aceleiaşi formule de jurământ şi senatorii şi deputaţii acelor rituri au răspuns prin cuvântul: Jur!

După depunerea jurământului de către toţi domnii senatori şi deputaţi prezenţi la această solemnitate, Măria Sa Domnul, sculându-se de pe tron şi descoperindu-se, a zis că, după vechiul obicei strămoşesc al românilor, care arătau recunoştinţă străinilor binevoitori pentru naţiune, trebuie să fim şi noi recunoscători Curţii Suzerane şi celorlalte Mari Puteri europene garante, mulţumită concursului şi protecţiunii cărora este şi în secole România va fi una şi autonomă. (Entuziaste strigări de: Urra).

D-l Preşedinte al Consiliului de Miniştri, în numele şi din ordinul Înălţimii Sale Domnului, declară că sesiunea Senatului şi a Adunării Elective pentru anul 1864-1865 este deschisă.

Măria Sa Domnul părăseşte sala adunării, însoţit de Miniştrii şi Consilierii de

Stat.

Senatul şi Adunarea Electivă se despart spre a procede fiecare la lucrările ce îl privesc.

Întâia şedinţă a Senatului se anunţă pentru marţi, 8 decembrie.

● Desbaterile Senatului României. Sessiunea 1864-65 (şedinţa din 6 decembrie 1864), p. 1-7.

2. Discursul lui Titu Maiorescu cu privire la libertatea presei (Şedinţa Camerei Deputaţilor din 23 ianuarie/4 februarie 1873)

T. Maiorescu: Eu aş propune, d-lor, ca odată cu discutarea articolului 58 să se împreune şi articolul 96, fiindcă amândouă aceste articole sunt relative la presă; unul priveşte sechestrele şi altul arestările.

Voci: Nu se poate!

D-l preşedinte: Pentru a sprijini ideile d-sale, d-l Maiorescu este liber a face menţiune şi de alte articole.

T. Maiorescu: D-lor deputaţi, voi avea onoarea de a vorbi în contra articolului 58 din proiectul de faţă, fiindcă dispoziţiunea cea nouă, care admite ca măsură preventivă sechestrarea jurnalelor de judecătorul de instrucţiune, îmi pare că este o lovire adusă libertăţii presei şi libertatea presei, fiind înscrisă în Constituţiunea noastră, este prin urmare o lovire indirectă adusă Constituţiunii.

D-lor deputaţi, în Constituţiunea noastră este înscrisă libertatea presei. Cuvântul libertate a presei nu e un cuvânt care să fi luat naştere în această latitudine geografică, ci a luat naştere în statele civilizate ale Apusului; şi, prin urmare, când voim să ne întrebăm ce însemnează libertatea presei pe care o avem în Constituţiune, trebuie să vedem ce se înţelege în acele state, unde ea a luat naştere; şi nu este lăsat la arbitrul fiecărui din noi să zică „aşa înţeleg eu libertatea presei“; pentru că libertatea presei e una.

La început, presa era sub autoritatea disciplinară a guvernului; dar cu timpul s-a văzut că nu totdeauna când se pedepseau jurnaliştii avea guvernul dreptate, ci dimpotrivă; şi astfel s-a adoptat principiul de a se lăsa presa liberă, oricât de mare ar fi primejdia acestei libertăţi. Libertatea presei va să zică, dar, mai întâi: liberarea ei de sub autoritatea disciplinară a guvernului, a puterii executive, dar nu va să zică niciodată şi nicăieri licenţa presei şi impunitatea ei.

Pretutindeni, în orice stat european constituit, sunt legi care pedepsesc ziarele care comit un delict; însă organele care sunt chemate a recunoaşte dacă este un delict de presă, aceste organe sunt luate, când vorbim de libertatea presei, de sub

autoritatea puterii executive. Acum, dacă judecă şi apreciază tribunalele sau juraţii, aceasta este o chestiune secundară; atât numai ca să fie o autoritate, care să nu atârne de puterea executivă. Când însă prin Constituţiunea noastră s-a mai zis: avem libertatea presei şi presa va trebui judecată pentru delictele sale de către juraţi, s-a zis prin aceasta: nu am încredere în nici un alt organ al statului pentru a recunoaşte care sunt delictele de presă, decât în juraţi; nu voi nici poliţie, nici judecătorii obişnuiţi ca să judece, voi numai curţile cu juraţi.

Înţeleg că acest sistem să nu pară raţional, şi aş găsi atunci consecvent ca să vină cineva să zică: toată această idee este primejdioasă pentru noi, să o schimbăm. Aceasta va fi o schimbare a Constituţiunii, pe care Constituţiunea o permite pe calea indicată de dânsa pentru revizuire. Dar a veni şi a zice: deşi în Constituţiune este înscrisă libertatea presei şi jurisdicţiunea juraţilor, totuşi voi să introduc prin judecătorul de instrucţie o măsură preventivă contra ei, aceasta nu o înţeleg şi este o contrazicere. Pentru ce este contrazicere? Pentru că măsura, cum este prevăzută în articolul acesta 58 şi în art. 96, este o adevărată aplicare de pedeapsă din partea unor organe neprevăzute în Constituţiune mai înainte de a se constata şi judeca delictul din partea organelor prevăzute în Constituţiune. Căci iată ce s-ar întâmpla în practică: un ziarist ar publica un articol şi acel articol ar cuprinde ceva, care după părerea judecătorului de instrucţie este un delict, de exemplu o incriminare mala fide contra guvernului; şi judecătorul de instrucţie este atunci în drept să sechestreze teascul întreg; să oprească publicarea ziarului şi să aresteze pe jurnalist în mod preventiv. Ce drept se dă jurnalistului în privinţa acestei măsuri? Se zice: jurnalistul poate imediat să facă opoziţiune la camera de punere sub acuzare. Jurnalistul va face opoziţiune imediat. Dar camera de punere sub acuzare nu este ţinută să judece imediat şi este foarte cu putinţă ca ea să ia chestiunea în cercetare mai târziu şi, astfel, să dureze arestul preventiv două, trei luni şi mai departe.

D-lor, este adaos mai pe urmă că acest sechestru va putea fi ridicat, oricând judecătorul de instrucţiune va obţine convingerea că acuzarea nu este fundată. Acest aliniat mi se pare cu totul de prisos. Dacă judecătorul de instrucţie, bunăoară astăzi, citeşte un jurnal oarecare şi vede că acest jurnal cuprinde un delict de presă şi-l sechestrează, iar a doua zi dimineaţa, fiind mai treaz, zice: a! ieri am dobândit convingerea că în acest articol este un delict, astăzi văd că nu este nici un delict de presă: atunci aceasta ar trebui să dea loc la o măsură disciplinară în contra judecătorului, iar nu la un drept al judecătorului în contra jurnalistului. Dar de obicei şi în mod normal este evident că judecătorul de instrucţiune, care a sechestrat un jurnal, are să-l ţie sechestrat şi are să-l ţie şi

camera de acuzare, instituită pe aceeaşi cale pe care este instituit şi judecătorul de instrucţiune.

Dar în cazul art. 96 se dă chiar dreptul de a se aresta jurnalistul; şi, deşi în proiectul guvernului se zicea că nu este mandat de arestare în contra jurnalistului, însă văd că s-a modificat de comisiune şi a rămas ca să se poată da mandat de arestare. Însă şi guvernul, care zice că nu este mandat de arestare, am văzut că lasă mai jos un mandat mai primejdios, un mandat de depunere. Este mai primejdios, d-lor, pentru că el se face fără a se asculta procurorul, iar liberarea jurnalistului arestat nu se poate face decât sub concluziunile procurorului, concluziuni care, dacă nu vor fi conforme, atunci jurnalistul se va ţine sub arest oricât de mult timp.

Va să zică sistemul este acesta: este vorba întâi de a se obţine sechestrarea jurnalului din capul locului şi, dacă al doilea număr aduce acelaşi fel de articol, se va sechestra şi acela, şi aşa mai departe, şi a treia şi a patra oară, încât este cu putinţă ca sechestrarea să se facă într-un mod continuu şi, astfel, înainte de a fi ajuns cazul la curtea cu juraţi, să se aducă jurnalistului o pagubă nereparabilă. Şi este vorba al doilea ca să se aresteze jurnalistul şi să fie ţinut arestat trei luni, până la sesiunea curţii cu juraţi, şi după aceste trei luni se poate să se caute un defect de formă; lipsa vreunui martor sau alte lipsuri şi astfel să se mai amâne pentru altă curte cu juraţi, aşa încât jurnalistul să se ţină arestat 6 şi 9 luni de zile: de aci înainte judecătorul de instrucţiune, după facultatea ce are, sau curtea cu juraţi pot să-l libereze, dar el a şezut în arest 9 luni de zile.

Cum vedeţi, d-lor, deşi în Constituţiune este scrisă libertatea presei, cu alte cuvinte, că jurnalistul nu va putea fi pedepsit şi nici judecat decât de curtea cu juraţi, prin legea de faţă se dau mijloace să se închidă, adică în fapt să se pedepsească jurnalistul în mod preventiv şi să i se sechestreze jurnalul, ceea ce nu poate fi decât o violare a Constituţiunii.

Acum, d-lor deputaţi, mărturisesc că nu aparţin acelei opoziţiuni dintre dv. care, îndată ce găseşte o asemenea măsură pusă în lege, admite intenţiuni rele guvernului, ci sunt convins că guvernul a propus şi comisiunea a înăsprit măsurile represive din cele mai patriotice intenţii. Eu recunosc că presa a ajuns la noi într-o stare deplorabilă, deşi sunt câteva excepţii; recunosc că, de regulă, jurnaliştii nu observă măsura pentru ceea ce este de respectat şi pentru ceea ce este de atacat; recunosc că, dacă a fost cineva în ţara aceasta care a pus în pericol Constituţiunea, au fost acei care au trecut peste limitele unui atac admisibil şi au

mers atât de departe încât au atacat instituţiuni ce sunt inviolabile, declarate astfel de Constituţiune şi care trebuie să fie puse mai presus de orice. (Aplauze). Aşa, când vine un jurnal şi atacă persoana Domnitorului ţării, violează pactul constituţional. Recunosc aceasta.

Va să zică este interesul nostru, nu al unui partid, ci interesul tuturor, ca să scăpăm de acest defect al presei. Dar, d-lor deputaţi, totul este cum să procedem; căci nu trebuie ca remediul să fie mai rău decât răul ce voim să vindecăm. (Aplauze). Răul care există se poate măsura şi prin dispreţul universal ce l-au deşteptat asemenea organe de publicitate şi nimeni nu va putea zice că presa noastră de astăzi este mai respectată decât acea de acum 30 ani, care era lăsată la represiunea guvernului; vina este a presei, care prin defectele ei a comis atâtea greşeli.

Recunosc aceasta.

Sunt dar cuvinte în contra presei. Dar când va veni guvernul şi va zice: iată un jurnalist care a insultat dinastia, a comis un delict, judecătorul de instrucţiune îl va închide, îi va sechestra jurnalul şi, după ce l-a ţinut închis câteva luni de zile, îl va trimite înaintea juraţilor, şi apoi juraţii îl achită: atunci jurnalistul va veni cu mai multă gravitate să arunce aceleaşi insulte, şi eu unul, care sunt dinastic şi conservator, n-aş voi să văd guvernul şi dinastia tratate aşa şi amestecate cu idei de injustiţie şi de arbitrar. (Aplauze).

De aceea zic că ar fi mult mai primejdios a se aduce lucrul acolo, decât calomnia de acum. Dar este ceva mai mult: de câte ori între ceea ce stă în Constituţiunea generală şi între ceea ce se face într-o lege specială se vede o contrazicere, de atâtea ori acesta este unul din cele mai mari rele ce se poate produce într-o societate şi nu este iertat cuiva, nepedepsit, să atace Constituţiunea prin modificări indirecte. Ar fi mai bine să vie şi să zică: voi să modific câteva dispoziţii din Constituţiune; căci Constituţiunea însăşi prevede cum se poate modifica, şi atunci ar fi un act legal din partea aceluia care ar cere astfel modificarea Constituţiunii. Reformarea Constituţiunii pe calea constituţională este afirmarea ei. Totul este să nu fie procedura despotică. Prin urmare aş fi înţeles să se ceară o modificare la cutare dispoziţie din Constituţiune, de la judecarea presei prin juraţi; însă aceasta prin mecanismul constituţional. Dar ceea ce nu pot admite niciodată este că, întrucât cineva nu are curajul sau nu găseşte oportun de a reforma ceva în Constituţiune şi lasă să existe într-însa principiul general, apoi să vină prin legi deturnate şi să surpe acel principiu

general, acel fundament pus în Constituţiune. Orice lege deocamdată este o hârtie albă pe care sunt scrise litere negre; ceea ce face din această hârtie albă un fapt cetăţenesc este întipărirea ei, nu prin teascul Monitorului, ci întipărirea ei morală în sufletul cetăţenilor; şi este cu neputinţă ca, atunci când ai întipărit în sufletul cetăţeanului libertatea presei, să pui alături o măsură prin care să ucizi acea libertate, fiindcă ai produs atunci în sufletul cetăţenilor acea dizarmonie, de care cu drept cuvânt se fereşte actualul d. ministru al Trebilor Străine, dizarmonia juridică, şi ai făcut pe om indiferent pentru ceea ce este drept şi l-ai făcut să nu mai înţeleagă ce va să zică libertatea; prin urmare ai şters din inima lui unul din puternicele elemente de cultură ce le avea. Aceasta nu este iertat şi nici un om de stat, care procede pe o cale organică, nu poate să îngăduie a se introduce această contrazicere în spiritul cetăţenilor. Poate pentru un moment să se pară că este bine, poate ca cineva, exasperat de atitudinea ostilă a presei, să ia şi această măsură momentană, dar desigur comite o greşeală pentru viitor, fiindcă este cu neputinţă ca să se admită asemenea conflicte în conştiinţele oamenilor. (Aplauze).

Vine însă ceva mai mult, d-lor deputaţi: aceasta ar fi o măsură inadmisibilă chiar atunci când magistratura la noi ar fi inamovibilă şi independentă de guvern. La noi însă, unde magistratura este amovibilă şi dependentă de guvern, această măsură mi se pare în orice caz de condamnat, chiar atunci când în Constituţiune nu ar fi scrisă libertatea presei. Şi, dacă voiţi să traducem aceasta cu un cuvânt străin, fiindcă la mulţi dintre noi, din nenorocire, cuvintele străine le sunt mai clare decât cele de aici, această măsură, pe care o vedem pusă la articolele 58 şi 96, s-ar traduce în Franţa aşa: poliţaiului îi dau dreptul de a sechestra jurnalul (aplauze), poliţaiului îi dau dreptul de a aresta pe jurnalist şi de a-l ţine arestat cât va voi (aplauze), fiindcă eu nu văd ce osebire este la noi în starea de astăzi între un poliţai şi un judecător de instrucţiune. (Aplauze). Până când într-un stat constituţional, şi pe aceste baze noi existăm, nu avem o lege de inamovibilitate şi o lege de admisibilitate, care să facă independentă magistratura de puterea executivă, până atunci judecătorul de instrucţiune este mai rău decât poliţaiul, şi ştiţi pentru ce? Mai întâi la noi poliţai poate să fie oricine şi să aibă calificaţiunea de a deveni mai târziu judecător de instrucţiune, după cum am şi văzut comisari de poliţie devenind judecători de instrucţie. Am văzut: sunt în Iaşi, există şi acum. Şi tot asemenea se poate ca un judecător de instrucţiune să devie comisar de poliţie; căci în alte ţări se cere de la judecătorul de instrucţiune să aibă cunoştinţe juridice speciale, să-l recomande alte autorităţi decât guvernul şi apoi să fie inamovibil. Aceasta, în alte părţi, distinge pe judecătorul de instrucţiune de comisarul de poliţie. Dar la noi necesitatea a adus-o aşa şi toate guvernele au

făcut-o, nu numai cel de faţă; ministrul Justiţiei numeşte pe cineva ce i se prezintă ca un cunoscut sau i se recomandă prin o epistolă pentru un post şi, dacă postul este vacant la poliţie, îl numeşte acolo; dacă este în magistratură, îl numeşte în magistratură, fără ca persoana numită în postul de judecător de instrucţiune să aibă cunoştinţele speciale, fără să fi fost introdus şi recomandat printr-un alt organ şi apoi să fie inamovibil. Acolo unde se numeşte cu modul acesta, acolo acest judecător de instrucţiune este cu totul la dispoziţia guvernului. Acolo, unde printr-o simplă adresă se numeşte şi printr-o simplă adresă se depărtează judecătorii de instrucţiune, care nu ar voi să intre pe o cale ce li se indică şi printr-o simplă adresă se pun alţii în loc, acolo judecătorul de instrucţiune este mai rău decât poliţaiul; pentru că în contra poliţaiului legea penală îmi dă dreptul de a-l acţiona la tribunalele ordinare şi pot să-i zic: eşti răspunzător pentru ceea ce mi-ai făcut, te chem la secţiunea a 4-a, cum se zice în Iaşi; pe când în contra judecătorului de instrucţiune nu am această măsură. (Aplauze). Va să zică garanţia ce-mi este dată mie în contra autorităţii administrative este reală; dar, în privinţa judecătorului de instrucţiune, nu am nici această garanţie, nici garanţia morală care îl face pe el vrednic de această poziţiune. Prin urmare am un judecător de instrucţiune în teoria poliţiei administrative, dar fără nici o răspundere faţă de mine. Dacă majoritatea lor face excepţiune la aceasta, dacă magistratura noastră este mult mai bună decât ar putea să fie după modul numirii, aceasta îi face onoare ei, dar nu sistemului. (Aplauze). Ea este în mare parte bună, deşi acest sistem este aşa de pernicios precum este, şi e o dovadă mai mult că acolo unde este un element bun, el persistă chiar în mijlocul unui mecanism foarte pernicios, precum este acela de a lăsa să se numească magistraţii numai de puterea executivă. (Aplauze). Avem dar după dispoziţiunea acestei legi să dăm sechestrarea jurnalelor şi arestarea jurnaliştilor în mâna unei autorităţi, care se numeşte autoritate judiciară de drept, dar a cărei numire, înlocuire şi destituire atârnă în fapt de la arbitrul guvernului.

Acum recunosc că guvernul de azi, de exemplu, nu ar abuza prea mult de aceste dispoziţii. (Ilaritate). Dar cine mă garantează pentru guvernele viitoare? Poate să nu fie partidul acesta mult timp la guvern, poate să mai fie încă, dar în fine va veni altul; şi cine va fi acela? Legea nu se face pentru anume persoane. Când ar veni la guvern nişte oameni exageraţi în pasiunile lor, atunci ce armă am eu în contra unei exagerări pasionate? Şi cine mă garantează că nu vor zice ei atunci: A!... acuma am să exploatez eu maşina guvernamentală! (Aplauze).

De aceea, onorată Cameră, când s-a zis libertatea presei, s-a înţeles independenţa presei de puterea executivă. Nu se poate ca să daţi presa sub puterea executivă.

S-au comis multe rele de către presă (aplauze); să se îndrepteze. Este în proiectul acesta de reforme şi reforma curţilor cu juraţi. Camera întreagă să se ocupe şi să vază ce este de legiferat pentru ca o curte cu juraţi să facă dreptate unde trebuie să fie făcută dreptate şi sunt convins că liberalii, chiar cei ultraliberali, acei inteligenţi şi cu bun simţ, vor fi cei dintâi care în interesul presei chiar vor dori ca excesele de presă, calomniile, injuriile să fie pedepsite. Care om cuminte s-ar opune la aceasta? Şi, dacă în Constituţiunea noastră se zice că juraţii trebuie să judece şi să pedepsească pe aceşti jurnalişti, atunci instituţiunea juraţilor să fie reformată, juraţii să fie instituiţi astfel încât pedeapsa să fie o realitate, dar nu această instituţiune să fie un refugiu, în care culpabilii să scape de severitatea legilor, de pedeapsa ce merită.

La noi, d-lor, guvernul, după modul cum administrează, are în aparenţă mai multă putere decât oriunde. Să vă numesc statul cel mai disciplinat, cel mai milităreşte sever din Europa cultă... toţi vă gândiţi de îndată la Prusia. Fără îndoială, d-lor, că în Prusia un ministru are mult mai puţină putere legală decât la noi. Credeţi că unui ministru de Justiţie din Prusia i-a trecut or îi trece vreodată prin cap ca de la sine, deodată, să trimită o hârtie unui judecător prin care să-i zică: de la 20 ale curentei luni eşti destituit or demisionat din funcţiune? Credeţi că în Prusia este iertat unui ministru vreodată de a depărta un judecător după simpla sa voinţă, fără ca acel judecător să fi fost supus mai întâi cercetărilor disciplinare ale unui curţi speciale instituite pentru aceasta? Niciodată. Cu toate acestea, moralicește vorbind, guvernul prusian este foarte tare şi guvernul nostru, cu mai puternice măsuri în mână, este foarte slab. De unde provine aceasta? Din faptul că la noi, în loc de măsuri generale, armonice, în loc de o Constituţiune potrivită cu legi speciale şi în loc de legi speciale potrivite cu Constituţiunea, se iau măsuri de alături, care lasă la arbitrul guvernului schimbător ceea ce trebuie lăsat în paza legilor permanente. Căci astăzi, dacă ar fi un guvern care ar îndrăzni să aresteze prin judecătorii de instrucţiune pe toţi jurnaliştii ostili, peste câţiva ani va veni un alt guvern opus acestuia, care va face la rândul său să se aresteze toţi jurnaliştii favorabili guvernului trecut şi contrarii lui; astfel că am vedea, în timpul de 4 ani de exemplu, cum s-a văzut mai înainte, un şir de jurnalişti închişi şi de funcţionari persecutaţi de o parte şi susţinuţi de alta, şi apoi peste acelaşi timp pe cei persecutaţi devenind puternici persecutând pe ceilalţi. Şi rezultatul care este? O perturbare completă în conştiinţa publică. Şi funcţionarii pe care astăzi îi daţi afară într-un mod arbitrar şi jurnaliştii pe care îi închideţi astăzi printr-o presiune pe care o exercitaţi asupra judecătorilor de instrucţiune, în loc să simtă puterea guvernului, să se umilească şi să zică: altădată nu mai fac, căci voi păţi mai rău, ei îşi zic: apoi aceştia nu au să ţie mult,

mă duc să sporesc cifra opoziţiei, să strig mai tare decât toţi pentru ca să mă pun bine cu opoziţia; şi astfel peste 4 ani persecutaţii vin la putere, nu cu sentimente de cetăţeni chemaţi să facă cât mai mult bine, ci cu sentimente de răzbunare. (Aplauze).

Dar e evident, d-lor deputaţi, că statul român nu e nici alb nici roşu, statul român este alb şi roşu împreună şi opoziţia ce se face de către un partid sau celălalt este iertată până la un punct, până acolo unde nu se atacă chiar fundamentul existenţei statului. Prin urmare nu este iertat să se persecute un partid de către celălalt într-un mod arbitrar, fiindcă trebuie ca existenţa românilor să meargă laolaltă şi nu înţeleg care român poate să aibă dreptul să zică altui român: eu să exist în stat, dar tu să nu exişti. Aşadar, ne trebuie o măsură egală pentru toţi; ne trebuie o lege care să fie armonică în toate dispoziţiile ei şi găsesc din partea mea că cea mai primejdioasă armă, o sabie cu două tăişuri, ce poate întrebuinţa un guvern, este de a lăsa guvernului dreptul să disciplineze el presa prin asemenea dispoziţii; fiindcă atunci tocmai ceea ce voieşte guvernul, prestigiul dinastiei şi autoritatea guvernului, tocmai aceasta se periclitează; şi este mai presus autoritatea dinastică şi mai presus autoritatea guvernului în stat, încât să fie expuse la arbitrar, la măsuri prealabile şi în definitiv la un verdict al juraţilor care să zică: voi v-aţi înşelat, acuzaţii au dreptate.

Pentru aceste cuvinte, d-lor, conservator constituţional fiind, n-am putut să iau asupră-mi de a mă uni cu propunerea făcută de guvern în această privinţă, fiindcă o cred pernicioasă pentru oricare guvern şi prin urmare şi pentru un guvern conservator. În sensul acesta am onoare de a vă propune amendamentul după care să se şteargă aliniatul din urmă de la art. 58, iar la art. 96 să se zică: în această ţară eminente constituţională nu se va da niciodată un mandat de arestare, nici de depunere în contra unui jurnalist. (Aplauze prelungite).

● T. Maiorescu, Discursuri parlamentare cu priviri asupra dezvoltării politice. România sub domnia lui Carol I, vol. I, 1866-1876, ediţie C. Schifirneţ, Editura Albatros, Bucureşti, 2001, p. 97-107.

3. Titu Maiorescu cu privire la libertatea alegerilor (Şedinţa Camerei Deputaţilor din 4/16 iunie 1875)

T. Maiorescu, ministrul Cultelor: D-lor deputaţi, de către doi din cei mai însemnaţi membri ai opoziţiunii, d-l Ion Brătianu şi d-l G. Vernescu, am fost tras în discuţie; de d. Brătianu am fost pus în chestie ca reprezentant al „Junimii“ sau, cum zice d-sa, cu un termen pentru mine mai puţin lămurit, al Junei drepte; de d-l Vernescu pentru ceea ce vorbisem ca deputat şi ca ministru în chestiunea presei. Sunt dator dar pentru poziţiunea ce am şi pentru respectul ce datoresc Camerei şi îndeosebi minorităţii, oricare ar fi, să răspund câteva cuvinte.

D-lor, în chestia presei vă aduceţi aminte că stă lucrul aşa: s-a adus de d-l Costa-Foru împreună cu d-l M. Kostake Iepureanu, pe atunci ministru al Justiţiei, un proiect de lege, prin care se introducea sechestrarea prealabilă a foilor şi teascurilor şi arestul preventiv al jurnaliştilor. Ca deputat m-am opus, amendamentul meu s-a primit, proiectul de lege s-a retras. Am şi astăzi aceeaşi părere; cred că după Constituţiunea noastră nu este admisibil arestul preventiv contra jurnaliştilor, nici sechestrarea jurnalelor. Am spus-o ca deputat, o repet ca ministru. Poate că vreunul sau altul din d-nii deputaţi sau din colegii mei de la minister să fie de altă părere, aceasta nu-mi importă, întrucât părerea rămâne teoretică şi nu se traduce în fapt prin un proiect de lege.

Este vederat însă că nu aş mai sta pe această bancă, îndată ce un proiect legislativ s-ar face din partea Consiliului Miniştrilor, în care mi s-ar cere şi iscălitura mea şi care ar fi în contrazicere cu convingerea ce am în această chestiune de princip. Acest act însă nu s-a făcut; căci procedura penală, aşa cum o prezentase d-l Costa-Foru, nu s-a mai prezentat înaintea dv. Iar ceea ce crede colegul meu de la Justiţie în privinţa aplicării legii de procedură penală oarecum în simplă teorie, aceasta nu mă priveşte; fiindcă nici d-sa, nici eu nu suntem chemaţi a aplica şi a interpreta legile penale, ci numai tribunalele. Dacă însă tribunalele, dacă şi camera de punere sub acuzare precum şi Curtea de casaţiune au interpretat că arestul preventiv este admisibil în materie de presă cu toată Constituţiunea noastră, întreb pe liberalul d. Vernescu: ce să fac eu, ministrul Cultelor? Voiţi dv. ca d-l ministrul al Justiţiei, or eu, or guvernul în genere să invalideze hotărârile camerelor de punere sub acuzare şi ale curţilor de

casațiune? Aceasta nu o puteți cere. Prin urmare vă răspund la ceea ce ați zis că, dacă dv. vă pare că nu este dreaptă acea interpretare, aveți inițiativa legilor, faceți un proiect de lege, interpretați în sensul cel mai nemerit, dar vă rog scutiți-mă de acuzări nedrepte. Sunt și rămân răspunzător de orice act, care nu se poate face decât prin concursul meu, de orice proiect de lege prezentat de guvern de când am onoare a face parte din el, de orice deciziune a Consiliului de Miniștri de atunci încoace; dar nu sunt răspunzător de interpretările legale în afară din resortul Consiliului de Miniștri. Acesta este adevărul, d-lor deputați, și m-am grăbit a-l spune, pentru a trece pe cât se poate de iute peste această chestiune prea individuală și prin urmare prea puțin importantă.

Important este în discuțiunea noastră, după părerea mea, un singur lucru: starea spiritului public în urma alegerilor, atitudinea majorității, direcțiunea opoziționii. Poate nu vor fi pierdute acele câteva minute, în care vă rog să-mi dați atențiunea dv. pentru o observare generală asupra acestui lucru important. Ați venit adineaori, d-le Vernescu, și vorbind de colegiul III, ca și d. Iepureanu - și aceasta mă interesează, fiindcă eu sunt singurul dintre miniștri, care sunt ales de colegiul III și aș vrea să știu dacă sunt valid sau nu -, vorbind de acest colegiu, ziceați că s-au falsificat alegerile, că nu este Camera expresiunea sinceră a țării, că nu avem regim constituțional, ci numai forma lui. Ați adăogat prin program, cu violența obișnuită a limbajului dv., că am adus țara la prăpastie.

D-lor, eu sunt tânăr între dv. și vă mărturisesc că voiesc cu cea mai deplină bună credință ca să învăț de la aceia pe care din copilărie am fost deprins să-i privesc ca pe înaintemergătorii și luptătorii țării mele pe calea ei de cultură, precum sunt d-nii Kogălniceanu, M. Kostake, Goleștii, Brătienii și alții. Ce lecțiune însă îmi dați mie, membru al tinerimii, care vine după dv. și are fericirea de a fi încă împreună cu dv., cu dorința de a se asocia, fie cu puteri cât de slabe, la continuarea operei de cultură ce ați început-o? Ce povățuire, ce exemplu îmi dați? Voiți oare să ziceți că dv., după ce ați încoronat la 1866 lucrarea dv. tradițională, după ce dorința Divanului ad-hoc a fost îndeplinită, după ce am dobândit Principele străin și o dinastie din cele dintâi ale Europei, după ce dv., floarea României, la 1866 nu ați primit, ca în tractatul de Paris, o organizare de pe masa verde a diplomației străine, ci însăvă ați elaborat în deplină libertate Constituțiunea ce avem, voiți să ziceți că astăzi am ajuns cu lucrarea dv. la prăpastia pieirii? De ce, d-lor?

S-au falsificat alegerile, afirmați dv. Nu este exact, afirmă alții. Dați-mi voie a atinge punctul de căpetenie și a face legistului Vernescu și tuturor oamenilor mai

deosebiţi din opoziţiune următoarea întrebare decisivă pentru orice stat constituit: cine să judece această contestaţiune? Aţi introdus sistemul constituţional cu Camera care validează alegerile. Ei bine, alegerile s-au validat de Cameră. Nu admiteţi instanţa? Foarte bine. Dar atunci spuneţi-ne: ce altă instanţă admiteţi ca să valideze alegerile făcute după legea electorală, lucrată de dv.? (Aplauze). Aţi zis la 1866: fundamentul libertăţilor publice este întâi libertatea întrunirilor, aţi avut-o; este al doilea libertatea presei, aţi avut şi pe aceasta. Eu, care citesc cu multă atenţiune Românul, mă vedeam tratat în vremea alegerilor de bandit; eram bandiţi toţi miniştrii, trădători ai ţării. Să fie şi aşa; căci libertatea presei aţi avut-o, aţi avut-o cum nu o are nici o ţară a Europei într-un grad aşa de întins. Garanţie pentru confecţionarea listelor electorale aţi avut după Constituţiunea dv., pentru că ele s-au făcut de primar, iar nu de guvern. Garanţie pentru dreptul de înscriere în listele electorale aţi avut; erau după Constituţiunea dv. tribunalele şi Curtea de Casaţiune; unde v-aţi crezut nedreptăţiţi, aţi apelat sau aţi putut apela (şi dacă nu aţi făcut-o, este vina dv. şi denotă lipsă de spirit cetăţenesc) la tribunalele şi apoi la Curtea de Casaţiune, instanţa judecătorească cea mai înaltă, inamovibilă, pe care guvernul nu o poate schimba. Aud că sub ministerul d-lui Brătianu s-a schimbat chiar şi ea, o secţiune întreagă a curţii de casaţiune a fost suprimată. Noi însă nu am atins acest înalt institut judecătoresc. (Aplauze). Această instanţă cuprinde într-însa floarea magistraturii române şi este felurită, oarecum un mozaic de colori politice, după cum s-au completat vacanţele sub deosebitele ministere. Aţi recurs dar şi la dânsa şi cu toate acestea ziceţi că actuala Cameră nu este expresiunea ţării. Ce însemnează aceasta? (Aplauze).

Dacă este astfel, atunci permiteţi-mi a spune că eu nu sunt aşa de slab în expresiuni, precum este chiar programul dv. Căci dacă declaraţi dv., cu toată libertatea presei, cu toată libertatea întrunirilor, cu toate tribunalele ţării, cu toată curtea de casaţiune independentă, cu toate primăriile, care toate acestea constituiesc garanţii constituţionale pentru alegeri, că reprezentaţiunea naţională tot este falsificată, atunci declaraţi că ţara noastră este incapabilă de a avea o Constituţiune liberală ca aceasta.

Voci: Bravo, bravo! (Aplauze prelungite).

T. Maiorescu, ministrul Cultelor: Încă odată, d-l Vernescu să-mi răspunză, cine judecă afirmaţiunile dv.? Aţi prevăzut că se validează alegerile de Cameră; s-au validat - de ce le invalidaţi a doua zi? Din momentul când alegerile s-au validat de Cameră, singura autoritate competentă conform legii nu mai este permis

nimănui să vie a le contesta; şi, dacă totuşi o face, atunci trece din statul normal constituit în statul anarhic şi devine un revoluţionar. (Aplauze prelungite).

I. Brătianu: Trimiteţi-ne la puşcărie.

T. Maiorescu, ministrul Cultelor: Noi nu trimitem la puşcărie pe nimeni dintre deputaţi, fiindcă avem libertatea cuvântului, inviolabilitatea deputaţilor. Dar ironica întrerupere a d-lui Ioan Brătianu şi apelul d-sale la intoleranţă le găsesc puţin potrivite. N-am fost în Camera aleasă când eraţi dv. la minister, d-le Brătianu, dar mi se spune ca era atunci o stranie netoleranţă, că oratorii de altă parte decât dv. nici nu puteau să vorbească aci; pe când în Camera aceasta s-a văzut chiar ieri un domn, al căruia nume nu-l mai citez, care, vorbindu-se de încercarea de la Ploieşti, a întrerupt şi în toată libertatea, a zis: Nu, n-am voit să fac republică, am voit să fac guvern provizoriu. Nu ne imputaţi dar tocmai toleranţa noastră pentru vorbele dv. Toleranţa este un adevărat merit parlamentar.

Dar mărturisesc că un alt fapt de necrezut m-a surprins mai mult: am văzut pe d-l Manolache Kostake şi pe d-l Kogălniceanu, foşti prezidenţi de consiliu, iscăliţi astăzi în programul de prin jurnale alături cu acest domn de la Ploieşti. (Aplauze prelungite). Încă odată: ce lecţiune îmi daţi mie, tânărul?

Este adevărat, da sau nu, că în ţara aceasta, ca în orice stat constituit, trebuie să fie câteva lucruri în privinţa cărora să fim cu toţii de aceeaşi părere, pe care în comun să le aprobăm sau în comun să le disprețuim? Dar cum se poate ca dv., oameni care voiţi ordinea constituită în statul acesta, să veniţi şi să ne daţi exemplu de răsturnare şi dezordine? Dv., d-le Vernescu, care ziceaţi adineaori că legea nu se interpretă după temperament şi după cum îi vine bine cuiva, ci că respectul ei se arată, mai ales, când o păzim chiar în contra arbitriului nostru individual, cum veniţi acum să ziceţi că această Cameră, care este aleasă pe toate căile legale, aşa cum este prevăzut în Constituţiunea de la 1866, dar nu v-a dat majoritatea dv., este o Cameră ilegală? Cine vă dă dreptul s-o judecaţi? (Aplauze prelungite). Or manifestul dv. nu are nici un înţeles, or este o provocare la revoltă şi aşteptaţi momentul favorabil. (Aplauze). Nu mai respectaţi ordinea legală; pentru dv. nu mai este Cameră, nu mai este primărie, nu mai sunt liste electorale, nu mai e nimic: este o stare de anarhie. (Aplauze prelungite).

Pentru a termina, permiteţi-mi a face şi eu o relevare din micul meu trecut politic: când, în urma regretabilului incident de la martie 1871, se vorbea pe la

noi, provincialii din Iași, despre efectele acelui fapt și părea că s-au zdruncinat lucrurile așa încât chiar chestiunea dinastică era pusă pe tapet și se zicea că poate să ne aflăm iarăși înaintea unei alegeri de Domn, aceasta ne-a liniștit foarte mult și astfel noi, mai juni, care până atunci nu intrasem în politică decât o singură dată pe câteva luni, la 1866, când era vorba a apăra unirea în contra separatiștilor, am zis: poate este momentul venit ca să dăm și noi slabul nostru glas în concertul comun al României. Atunci, văzând că Constituțiunea, elaborată de dv. la 1866, adusese lucrurile din schimbare de minister în schimbare de minister, așa încât, după cinci ani de funcționare a ei, iarăși stam înaintea chestiunii dinastice, atunci, zic, noi provincialii, și eu unul, în cercul mărginit al unui provincial, ne-am zis: trebuie să schimbăm Constituțiunea și să dăm mai multă stabilitate mersului lucrărilor de stat în această țară. Și ne-am zis, să schimbăm Constituțiunea, dar nu prin o lovitură de stat, ci tot prin calea constituțională; și dv. știți că schimbarea Constituțiunii prin canalul constituțional, departe de a fi o lovitură, este o afirmare a sistemului constituțional. Ne ziceam, noi burghezii liberali, să facem această Constituțiune, dacă se poate, în câteva dispoziții ale ei fundamentale mai puțin democratică, mai mult protectoare pentru clasa avută, ca prin aceasta să garantăm independența și liniștea votului electoral. Această programă a noastră cu aceste principii, elaborată de prințul Grigorie Sturdza, am avut onoarea a o iscăli alăturea cu d-l Manolache Kostake - ce e drept nu alăturea cu d-l Candiano Popescu - și am prezentat-o onoratei Camere.

Am venit apoi în București și, se înțelege, am încercat să vorbesc despre ea cu d-l Catargi, președintele Consiliului, pe care de abia îl cunoșteam, nu-l văzusem decât de două ori în viața mea. D-l Lascăr Catargi însă mi-a răspuns că nu crede că trebuie schimbată Constituțiunea, că și cu Constituțiunea așa liberală cum este poate să meargă țara înainte. Țara este blândă, bună și vrea o bună administrațiune. Lumea este sătulă de teorii și frazeologii, voiește justiție și o bună administrare în toate ramurile publice. Eu, d-lor, care știu că acel care a apărat Constituțiunea și s-a opus celor ce propuneau schimbarea ei este d-l Catargi, sunt în drept a respinge acuzațiunile actuale ce i se aduc de călcarea Constituțiunii. Așadar spuindu-ni-se nouă, celor tineri, de oameni bătrâni și cu experiență, că țara poate să meargă cu Constituțiunea așa cum este, că însă după ce-am făcut Constituțiunea, după ce libertățile publice sunt dobândite, apoi nu mai încap lupte așa de înverșunate între liberali și reacționari, că în țara aceasta nu mai există aristocrație, că fiecare e considerat după talentul și drepturile sale, că țara astăzi n-are trebuință decât de o bună administrare, că fiecare ministru de resort să fie la locul său și să facă încercarea administrativă; spuindu-ni-se, zic,

nouă, celor tineri, toate acestea de oameni cu experienţă în afacerile statului, am primit, am lăsat reforma constituţională şi ne-am pus la lucru în cadrul vechii Constituţiuni. Atunci, d-lor, eram deputat din majoritate şi poate îmi veţi face onoarea a mă crede că eram independent şi ţineam cu sinceritate hotărârea astfel luată.

De aceea, când am văzut pe d-l Costa-Foru ca vine cu o procedură penală prin care mi se părea că răstoarnă un princip stabilit de Constituţiunea noastră, m-am ridicat, am combătut proiectul şi am zis că nu primesc să se răstoarne un princip stabilit de Constituţiune prin o lege alăturea. Dacă mergem cu Constituţiunea înainte, să mergem cu dânsa aşa cum este, dar nu să venim prin legi a o atinge într-un mod pieziş. Primindu-se amendamentul meu, proiectul a căzut şi d-l Costa-Foru s-a retras mai târziu din minister. Ce vedeţi dv. în aceasta de neconstituţional?

Tot în Camera trecută a venit un proiect de lege asupra creditului fonciar străin susţinut de d-l Manolache Kostake Iepureanu, Camera nu l-a primit şi proiectul s-a retras împreună cu d-l Iepureanu.

Astfel, vedeţi că s-a păzit Constituţiunea şi, din contră, totdeauna când un ministru a fost în dizarmonie cu Camera, el s-a retras.

Ei bine, întru ce vedeţi dv. că ministerul nu a fost constituţional, nu este parlamentar?

Chestiunea este tot aşa astăzi ca şi atunci, în privinţa chestiunilor de princip puse în programul dv., noi ne declarăm uniţi; voim tot ceea ce voiţi şi dv., voim alegeri libere, voim legalitate întru toate, voim confecţionarea listelor electorale de către primari, voim dreptul de contestaţiune la consiliul comunal, la tribunale şi recursul în casaţiune. Voim toate acestea. Întinderea instrucţiunii publice o dorim din inimă: voiţi finanţe bune, voiţi justiţie, le voim şi noi. Într-un cuvânt: voiţi administraţiune bună şi constituţională în toate ramurile publice, o voim şi noi; şi dacă credeţi dv. că este cineva din noi incapabil pentru aceasta, că eu sunt incapabil pentru a vă face şcoli bune, că d-l Lahovari este incapabil pentru a vă face bună justiţie, şi aşa mai departe cu ceilalţi, atunci aveţi precedentele din Camera trecută în curs de patru ani: când unul din miniştri nu avea încrederea dv., primea un refuz asupra unui proiect important şi însuşi se retrăgea. Tot astfel şi acum. Iată eu v-am prezentat legea pentru reorganizarea instrucţiuni publice, dv. o veţi discuta şi, dacă nu voi avea asentimentul dv. relativ la dânsa în

chestiunile de princip, atunci voi înțelege că nu sunt la locul meu după părerea dv. şi mă voi retrage.

Ei bine, ce vedeţi dv. nelegal în toate acestea? Pentru ce dar acest apel înverşunat? Pentru ce această programă? Pentru ce strigaţi că ţara a ajuns la prăpastie, la ruină? Ţara a ajuns acolo unde a dus-o regimul constituţional votat de dv. la 1866. De ce vă grăbiți chiar dv., generaţiunea care aţi produs, ca rodul cel copt al muncii dv., Constituţiunea de la 1866 şi aveţi să ne-o arătaţi nouă ca model, de ce vă grăbiți a arunca piatra în contra dv. înşivă şi a declara ţara în prăpastie, fiindcă aparatul dv. constituţional nu v-a procurat majoritatea?

Vă rog, mai păstraţi României o iluziune fericită, nu vă osândiţi dv. cei bătrâni înaintea noastră celor tineri, că aţi fost necopţi când aţi făcut legea fundamentală din 1866. (Aplauze prelungite).

● T. Maiorescu, Discursuri parlamentare cu priviri asupra dezvoltării politice, vol. I, ediția citată, p. 186-194.

4. Discursul lui Mihail Kogălniceanu asupra politicii externe a României în condiţiile crizei orientale (Şedinţa Senatului României din 17/29 aprilie 1877)

[D-l. M. Kogălniceanu]: Domnilor senatori, când în mijlocul nopţii vedem reprezentanţii maturului Corp în număr atât de mare, cum arareori se întâmplă, când am văzut iarăşi la mijlocul nopţii reprezentanţii din celălalt Corp, reprezentanţii tuturor claselor naţiunii române alergând în unanimitate şi astfel când am văzut şedinţele ambelor noastre Corpuri legiuitoare într-un complet fără exemplu, când vedem că dacă această incintă ar fi de 10 ori mai mare ea încă n-ar putea să coprinză această mulţime de bărbaţi şi de femei, care au făcut din noapte zi şi din toate unghiurile, nu ale oraşului, ci ale ţării au venit să asculte vocea mandatarilor naţiunii; negreşit, cu toţii trebuie să ne zicem că mare chestiune este la ordinea zilei. Da! Mare chestiune este la ordinea zilei. Este însăşi Patria, este pământul părinţilor noştri, sunt drepturile lăsate nouă de la strămoşii noştri, care toate astăzi sunt în pericol şi pe care ne îngrijim să nu le vedem pierdute pentru urmaşii noştri şi pe care suntem datori să le apărăm cu orice preţ. (Aplauze prelungite).

Când văd această Adunare mare unde şi senatori şi deputaţi şi ascultători nu au decât o singură inimă, nu constituie decât însăşi naţiunea română întrunită, fără să vrem ne transportăm în acele epoci de durere când tot pământul nostru, toată naţiunea română trebuiau să pătimească, când cei mari, certându-se între ei, călcau hotarele noastre, şi noi plăteam cu suferinţele, cu sărăcia, cu sângele fiilor ţării. (Aplauze).

A fost poate dat de la Dumnezeu, a fost poate un blestem pentru acest pământ ca el din timpurile cele mai străvechi să fie destinat de a fi frământat de copita cailor năvălitorilor. Nu voi merge la timpurile cele antice, nu voi desfăşura călcarea barbarilor din timpurile evului de mijloc, voi lua numai istoria de la descălicarea Ţărilor Române şi, aruncându-ne ochii asupra cronicilor noastre, vom vedea că fiecare pagină nu ne vorbeşte decât de bătălii între unguri, între leşi, între turci, făcute pe pământul nostru, sau de bătălii făcute de părinţii noştri cu leşii, cu ungurii, cu cazacii, cu tătarii, cu turcii. Şi apoi când a căzut Ungaria, când a căzut Polonia, lupte nu am mai avut noi românii, dară au fost bătălii între

Austria şi Turcia, bătălii între Rusia şi Turcia şi mai toate pe pământul nostru. Şi victima mai tuturor acestor războaie străine era tot biata România, care plătea pentru toţi, care plătea certele, neînţelegerile, ambiţiunile altora şi plătea pierzând chiar părţi din trupul ei: când Bucovina, când Basarabia.

Cu toate acestea, deşi trunchiată, tot ne-a rămas o patrie şi tot în această patrie se poate ridica încă un glas care să vorbească ţării de drepturile ei şi să se îngrijească de viitorul ei! Şi cui datorim acest mare bun? Îl datorim acelei înţelepciuni naturale, acelei înţelepciuni - permiteţi-mi expresiunea - necioplite a părinţilor noştri, care niciodată şi chiar în ora pericolului nu a dezesperat de ţară; îl datorim patriotismului părinţilor noştri, care la grelele cumpene îşi uitau certele, se adunau, discutau, hotărau; şi când dârji, când smeriţi, dară pururea români, salvau ţara şi astfel ne-a lăsat-o nouă! (Bravo! Aplauze). Da, domnilor, ei erau pururea români.

Când Mihai Viteazul mergea şi se îngenunchea cezarului german, Rudolf II, la Praga şi consimţea ca să fie numit guvernator al Transilvaniei, pe care el o biruise cu sabia sa, nu devenea german; el era tot român, el rămânea tot figura cea mai măreaţă a vitejiei române. Când Dimitrie Cantemir, care văzuse, nu după dânsul, ci şi înaintea lui, domniile fanarioţilor, ale acelor greci degeneraţi din Ţarigrad, de care zicea Niculcea bătrânul că: „De foc, de apă şi de furtună te poţi apăra, dară de răutatea fanarioţilor Ţările Române nu vor putea niciodată scăpa“ (Aplauze); când Dimitrie Cantemir chema pe Petru cel Mare tocmai de la Petersburg, atunci în faşe devenea el rus? Nu, el rămânea tot român. Şi nu este aci timpul să vă desfăşor toate acele teribile împrejurări care au precedat tractatul ce el a încheiat cu Petru cel Mare.

Voi îndrepta numai o mică greşală istorică făcută de onorabilul domn Carp, când ne vorbeşte de un general român carele în acele timpuri ar fi întors armele contra muscalilor, cum se zicea pe atunci. Domnia-sa cred că vorbeşte de Lupu Costachi. Lupu Costachi n-a fost general, el nu purta sabie, dară avea mai mult decât sabie, el era logofăt mare şi avea curajul civic al bătrânilor români. Lupu Costachi împreună cu alţi boieri, împreună cu Cantemir promisese concurs lui Petru cel Mare şi se însărcinase chiar cu îndestularea armatei cu proviziuni. Însă în urmă intervenind vrajbă între Cantemir vodă şi între Lupu Costachi, acesta se retrase la Iaşi şi se închise în mănăstirea Bursuci cu mulţi alţi refugiaţi, cu băjanie, cum se zice în limbagiul vechi, şi când a trimis Petru cel Mare după proviziuni şi cu ordin de a-l ridica şi pe dânsul, el şi cu ai lui s-au împotrivit cu arme în contra trupelor rosiane.

Această rezistenţă Lupu Costachi a plătit-o cu blestemele din toate bisericile Rusiei, care au ţinut până la mitropolitul Veniamin Costachi şi pentru a cărui mare evlavie şi mari virtuţi biserica rusească a consimţit a înceta cu blestemele aruncate în contra lui Lupu Costachi, Brîncoveanu şi Mazepa şi care au ţinut nu mai puţin de un secol … (Senzaţiune).

Dară acolo unde Lupu Costachi a arătat un curagiu mai mare şi mai bărbătesc a fost atuncea când, după pacea de la Stănileşti, Lupu Costachi a fost adus în tabăra turcească şi s-a văzut de către marele vizir apostrofat, el, împreună cu ţara, de haini, adică de trădători, şi el a avut curagiul de a răspunde că nu ţara a fost haină, ci domnii ce Turcia îi da în contra voinţei ei! (Aplauze). „Nu Moldova este vinovată“, a urmat a zice Costachi, „ci Turcia, care a rupt vechile noastre legăminte, Turcia care în loc să îngrijească de Moldova şi de Valahia ca să atragă şi alte popoare, întocmai ca păsărarul cel cu minte, care-şi hrăneşte păsările din colivii ca să atragă şi altele. În loc de a face aceasta, voi ne-aţi sfărâmat unul după altul drepturile noastre, şi dară nu ţara este haină, ci Turcia, care a silit pe români să cheme în ajutor pe Petru cel Mare“.

În urma acestui bărbătesc limbaj, Lupu Costachi a fost numit caimacam până la noua domnie; însă curând după aceasta el fu luat de turci, dus în fiare la Şumla şi acolo tăiat în bucăţi. Iată cine a fost Lupu Costachi, de aceea familia Costachi este una din puţinele familii vechi boiereşti care până astăzi şi-a păstrat un nume bun în popor!

Domnilor senatori, tot români au fost şi acei domni, Şerban Cantacuzino şi Gheorghe Ghica, care, siliţi să meargă cu oştirile lor alăturea cu ordiile turceşti ca să ia Viena (Beciul cum se zicea atunci), ei în mijlocul ordiilor turceşti ridicase spre închinăciune sfânta cruce şi fiind siliţi de a trage cu tunurile în zidurile Vienei ei le încărcau cu paie! După ridicarea asediului mulţumită lui Sobiesky, vienezii, spre recunoştinţă, au luat sfânta cruce, ridicată de domnii români, şi mulţi ani acea cruce s-a păstrat în Viena.

Când sub Caterina cea Mare, adunarea boierilor, ai Ţării Româneşti şi ai Moldovei, au trimis la Petersburg deputaţiuni, cu mitropolitul în cap, ca să ceară protecţiunea marii împărătese pentru Ţările Române, făcutu-s-a aceasta în interesul Rusiei? Nu, s-a făcut în interesul României. Şi stăruinţelor acestora se datoresc foloasele ce tratatul de la Cainargi a adus Moldovei şi Valahiei!

Tot aşa au făcut părinţii noştri când s-a lucrat Regulamentul Organic. Dară

aceştia nu erau trataţi de străini, de ruşi şi de rusofili! (Aplauze). Când astăzi toate aceste nume se dau miniştrilor actuali, acelora care la 1848 au protestat în contra protectoratului rusesc, şi nu uitaţi că acel protest se făcea în alte condiţiuni decât astăzi, căci atunci nu aveam libertatea asigurată, nu aveam Constituţiunea, nu aveam Camere de către care imperatorul rusesc să primească a se aproba intrarea armatelor sale în ţară. (Aplauze).

Această calificare de rus, de rusofil s-a dat fiului lui Ion Câmpineanu, care a plătit cu închisoare curajul său de a apăra drepturile ţării! (Aplauze). Dară să lăsăm deoparte nişte calificaţiuni care nu zic nimic, fiindcă n-au temei!

Venim, domnilor, franc înaintea dv. cu convenţiunile de faţă, povăţuindu-ne de spiritul părinţilor noştri şi de tradiţiunile lor. Nu suntem ruşi, suntem români şi credem de asemenea că şi aceia care ne combat sunt români, credem chiar că domniile lor sunt convinşi că procedând astfel cum proced că îşi fac datoria şi lucrează pentru binele României.

Să discutăm dară în pace între noi şi să dea Dumnezeu ca prin hotărârea ce vom lua să ne arătăm demni de părinţii noştri, care au ştiut a-şi apăra patria în timpuri mult mai grele, mult mai viforoase decât ale noastre. (Aplauze prelungite).

S-a vorbit de frică, s-a zis că de frică se sprijină aceste convenţiuni! Oamenii îmbătrâniţi în lupte au să voteze de frică? Şi aceasta pentru că ar fi 300 000 soldaţi pe teritoriul nostru! Dară se poate susţine aceasta când monarhul Rusiei primeşte ca capitala României să nu fie atinsă de armatele neutre, ca mai bine să se simbolizeze, să se consfinţească autonomia şi Constituţiunea şi prin urmare libertatea noastră de a vota cum ne va spune mintea şi inima! Nu, domnilor, nu poate să fie frică, fiecare aveţi votul liber; prin urmare, nedrept se pretinde că dv. sunteţi chemaţi a vota aceste convenţiuni sub presiunea de nenumărate baionete! Dv. nu veţi vota de frică; dară, dacă veţi vota, aceasta o veţi face pentru că aţi găsit că este bine a se face aceste convenţiuni, din punctul de vedere al conservării, din punctul de vedere al unei politici bine chibzuite. (Aplauze).

Acum, domnilor, să vin la materie şi la adversarii noştri, şi încep cu onor. domn Sturdza.

Onor. domn Sturdza zice că temelia existenţei noastre politice este Tratatul de la Paris şi se susţine că, prin convenţiunea de faţă, Tratatul de la Paris este sfâşiat de noi.

Domnul Sturdza nu va nega că scopul Tratatului de la Paris a fost mai întâi garanţia şi neutralitatea asigurată Turciei şi că aceste numai ca deducţiune revin apoi şi României.

Ei bine, domnule Sturdza, unde este garanţia şi neutralitatea asigurată Turciei, când 300 000 de ruşi intră pentru ca să silească pe Înalta Poartă a face reformele promise şi asupra căror reforme este de acord şi Europa? Într-adevăr, domnilor, şi eu recunosc: mare act este Tratatul de la Paris, el ne-a făcut şi nouă românilor mult bine, însă să nu căutăm totdeauna la străini temelia drepturilor noastre; să nu credem că tot ce suntem ne vine de la străini; forţa noastră sunt acele capitulaţiuni vechi pe care părinţii noştri le-au încheiat cu Înalta Poartă şi printre toate învechirile secolelor au ştiut să ni le păstreze până astăzi. Aceste capitulaţiuni de către Rusia ni s-au recunoscut şi susţinut mai întâi prin Tratatul de la Cainargi şi apoi prin acel de la Andrianopol. Şi atât de adevărat este acest lucru că în momentul izbucnirii războiului din Crimeea, atunci când Rusia luase Principatele zălog pentru cheile Ierusalimului, fac apel la memoria domnului Sturdza să-şi aducă aminte de nota ministrului de Externe al Franţei, care zicea Rusiei: că existenţa noastră politică nu se datorează tratatelor Rusiei încheiate cu Poarta; drepturile noastre derivă de la acte mai vechi; că aceste drepturi au o existenţă mult mai anterioară decât tratatele încheiate între Rusia şi Turcia; aceste drepturi decurg din tratatele încheiate de strămoşii noştri cu padişahii otomani! (Aplauze prelungite).

Onor. domn Sturdza ne-a mai spus că Tratatului de la Paris datorim dezvoltarea naţională făcută în timp de 20 de ani. Fie-mi permis să-i spun astăzi, când acel tratat este călcat în partea sa principală de către acei ce l-au subscris, că românii s-au dezvoltat tocmai înlăturând, cel puţin în mod indirect, mai multe dispoziţiuni ale Tratatului de la Paris şi când românii făceau aceasta ei căutau forţa de a o face în propria lor inteligenţă, în propriul lor patriotism şi, fie-mi permis de a o zice, profitând şi de ocaziuni!

Când s-a subscris Convenţiunea de la Paris, ce scop se da acestui act în lumea diplomatică, şi de un ministru al unui mare imperiu, de cancelarul Imperiului Austriei? Că convenţiunea era făcută ca să oprească aspiraţiunile naţiunii pentru unire şi că, prin urmare, de se va mai face încercare pentru a ajunge la unire, aceasta nu s-ar putea face decât pe cale revoluţionară! Cu toate acestea noi am făcut îndoita alegere din 5 şi 24 ianuarie 1859! Am făcut Unirea de la 1862, am răsturnat Convenţiunea în cele din lăuntru din ziua de 2 mai şi la 11 februarie 1866 ne-am dat principe străin. Făcutu-s-au toate acestea în puterea Tratatului de

la Paris? (Aplauze). Şi dacă este aşa, acestea le-am făcut în puterea Tratatului de la Paris, cine ne-a împiedicat mai mult în aceste opere, şi anume de la 1857 şi până astăzi, adică în 20 ani, decât Turcia? Şi numai Turcia? Pururea sultanul, ca un al doilea papă, ca papa islamului, a răspuns la cererile noastre prin zicerea: Non possumus, acelaşi cuvânt în Roma şi Constantinopole: Non possumus. (Bravo! Aplauze prelungite şi frenetice).

A! Poarta ne cere acum ajutor. A! Poarta ne reclamă acum să ne înţelegem cu Abdul Kerim spre apărarea fruntariilor? Dară ce înţelegere au avut Poarta cu noi timp de 20 ani? Venit-a ea să ne zică: dezvoltaţi-vă mijloacele militare; făceţi-vă cetăţi, întăriţi trecerile Prutului spre apărarea voastră ş-a noastră?

Din contra, în tot timpul domnului Cuza au fost necontenite certe, necontenite împiedicări de câte ori se auzea în Constantinopol că Vodă Cuza sporea cu un singur regiment armata noastră …

Sub Vodă Carol, toate puterile, până şi Englitera, ne-a recunoscut numele strămoşesc, numele de România; singură Poarta până astăzi ne cualifică de două Principate: Moldova şi Valahia, şi astăzi, chiar în ora pericolului, cum s-a adresat marele-vizir către noi? Prin o simplă depeşă către domnitorul nostru! Nu s-a adresat către guvern! Uită Poarta că suntem o ţară constituţională. Şi dacă a voit a se adresa către domn, adresatu-s-a măcar dându-i titlul de domn al României? Nu. Depeşa era adresată simplu: Alteţei Sale Principelui Carol, în Bucureşti, fără nume şi fără calitate. (Aplauze prelungite).

Iată dară, onor. domnule Sturdza, că nu numai Tratatului de la Paris datorim dezvoltarea noastră naţională! Da, domnilor mei, o susţin astăzi, dacă avem o ţară, o datorim generaţiunilor bătrâne şi tinere; o datorim prudenţei, energiei, patriotismului românilor; o datorim însăşi naţiunii, care în ora pericolului a uitat certele lor din năutru, aducându-şi aminte că sunt români şi că trebuie să lucreze româneşte.

Onor. domn Sturdza ne-a mai vorbit de neutralitate, care este pretutindeni, afară decât unde trebuia să fie! Pledând în favoarea neutralităţii, ne-a citat programul partidului naţional şi din Moldova şi din Ţara Românească din anul 1857! Ne-a citat şi propunerea de unire făcută în Adunarea mumă a Moldovei!

Domnul Demetru Sturdza are dreptul de a împrospăta aceste memorabile acte. Domnia-sa, deşi foarte tânăr încă pe atunci, prin patriotismul său, prin activitatea

sa, ocupa pe atunci un loc însemnat între cei mai bătrâni şi între noi nu era luptătorul cel mai slab. Domnul Sturdza ştie că şi eu am fost redactor al acelui program. Domnia-sa ştie că propunerea de unire pe care a citat-o a fost redigiată de mine şi făcută de mine la tribuna Adunării.

Aşadar, am şi eu dreptate de a vorbi despre aceste două acte mari! Dar, domnule Sturdza, de atunci am cerut şi cerem neutralitatea ţării noastre. Însă zică-ne însuşi domnul Sturdza dacă am dobândit-o, dacă o avem? Nu, domnilor mei, după 20 de ani nu o avem încă, şi nimenea nu ne-a dat-o. Şi, dacă totuşi domnul Demetru Sturdza susţine că neutralitatea noastră nu este recunoscută de Europa, atunci fie-mi permis a-i zice că acel ce combate afirmarea domnului Sturdza mai mult nu sunt eu şi cel mai mare contrazicător al domnului Sturdza este domnul Carp!

Iată propriile cuvinte ale domnului Carp: Rău aţi făcut că aţi cerut neutralitatea; această neutralitate nu o puteţi cere şi avea decât la facerea păcii! Atunci când Rusia biruitoare, în biruinţă va încheia pace, atuncea era momentul ca şi românii să-şi aşterne pretenţiunile sale, că ceară garantarea neutralităţii. Iată, acestea sunt propriile cuvinte ale domnului P. Carp. Apoi bine, domnilor Sturdza şi Carp, voiţi a vă înţelege între dv.; unul zice că avem neutralitatea şi altul zice că nu avem şi nici nu se cuvine să o cerem şi că rău am făcut că am cerut-o.

Ei bine, să-mi permită onor. domn Sturdza, care ştie cât îl stimez, chiar şi când nu este de opiniunea mea, să-mi permită a zice că unul din toţi care este cel mai culpabil că s-a făcut o asemenea cerere este domnia-sa şi cel puţin aci domnia-sa nu va putea zice că nu este solidar cu ceilalţi colegi ai mei şi că domnia-sa nu a ştiut nimic de această cerere. Eu susţin că domnia-sa a ştiut-o şi voi dovedi! Şi mai întâi am o mărturisire de făcut. Am făcut un mic vicleşug când am citit în şedinţă secretă, v-am citit actele diplomatice, am voit să fac, cum se zice, o chichiţă parlamentară, rezervând, pentru şedinţă publică, citirea unui act ce are un mare merit de actualitate.

Iată aci instrucţiile care au fost date domnului Dimitrie Brătianu când a mers la Ţarigrad în misiune lângă conferinţă.

Iată conţinutul: „Guvernul român, consecvent cu demarşele făcute până acum lângă puterile garante, vine şi cere de la conferinţă conservaţiunea statutului politic al României prin o garanţie specială pentru neutralitatea ei perpetuă“.

Și instrucțiunile nu se opresc aci, se prevede că, noi neavând neutralitatea recunoscută, urmează a i se cere o garanție specială și chiar povățuire de linia de purtare în caz de război.

Iată propriile cuvinte ale acestor instrucțiuni:

„În eventualitatea unui războiu dintre una din puterile garante cu Poarta, cerem ca celelalte puteri garante să indice României linia sa de purtare, dându-i o garanție specială pentru respectarea drepturilor și a neutralității teritoriului României“. București 26 noiembrie 1876.

Aceste instrucții sunt înscrise de însăși mâna domnului Dimitrie Sturdza …

D-l D. Sturdza: Nu este nici o contradicție cu ceea ce zic astăzi, zic garanția specială și colectivă.

[D-l. M. Kogălniceanu]: Domnul Dimitrie Brătianu mai avea misiunea de a cere Delta Dunării în conformitate cu instrucțiunile sale; iată ce domnul Brătianu, trimis la Constantinopole, cerea de la puteri:

„Guvernul Alteței-Sale Serenisime Principele Carol al României m-a însărcinat a supune la apreciațiunea conferinței întrunite la Constantinopol chestiunea Deltei Dunării“. Încolo vin considerante în privința acestei cereri, pe care nu le citesc spre a nu abuza de răbdarea Senatului.

D-l D. Sturdza: Am dat o hârtie contra acestei instrucții pentru Delta Dunării, fac apel la domnul Brătianu. Am aici însemnat - pentru că am crezut că este nepolitic …

[D-l M. Kogălniceanu]: Onor. domnule D-l Sturdza, v-am ascultat două ore cu cel mai mare respect și religiozitate, vă rog dar să nu mă întrerupeți. Dv. vorbiți pentru prima dată astăzi, sunteți odihnit și eu de 3 zile și 3 nopți sunt silit să vorbesc, să răspund la toți, să fac o întreagă campanie de limbă.

Dar să mergem mai departe, găsesc în cartoanele mele ceva încă și mai caracteristic și aici iar poate va zice domnul Sturdza că nu știe nimic, la Constantinopole se cerea și mai mult încă, „independența“.

D-l vicepreședinte D. Brătianu: Este de inițiativa mea …

[D-l M. Kogălniceanu]: Se poate, eu cât pentru mine susţin că trimisul nostru nu putea să lucreze decât după instrucţiunile care le avea.

D-l vicepreşedinte: Din iniţiativa mea.

[D-l M. Kogălniceanu]: Nu mă priveşte, aţi făcut ce aţi socotit, aţi încunoştinţat guvernul dv. şi găsesc o depeşă reprodusă cu însăşi mâna domnului Ionescu, care constată. Prin urmare, nu trebuie să aruncăm toate numai în sarcina preşedintelui Consiliului şi ceilalţi colegi ai săi să se mărginească a zice: n-am ştiut nimic şi aşa să respingă solidaritatea.

În adevăr am văzut că cele cerute la Constantinopole, deşi respinse, au fost a fi recunoscute şi aprobate de toţi, chiar şi de domnul Dimitrie Sturdza. După acestea rezumez că a urmat divergenţă de opiniuni în Consiliul de Miniştri, după care domnul Sturdza s-a retras de la Finanţe şi preşedintele Consiliului singur a venit şi a declarat în Cameră că dintre toţi colegii săi numai unul are dreptul să-l combată, adică domnul Sturdza, fiindcă domnia-sa nu s-a unit cu vederile colegilor şi preşedintelui său.

Prin urmare, vedeţi, domnilor, şi rog pe domnul Sturdza a vedea că noi nu înţelegem deloc să-l facem solidar cu cele ce nu a făcut, decât să fie şi domnia-sa atât de drept să vadă că, cu toată logica şi cu toată a sa conduită, consecinţa domniei-sale în faţa situaţiunii care în tot momentul se schimbă, şi domnia-sa chiar a avut mijloace pe care astăzi le descuviinţează! Domnia-sa ne-a mai zis mai adineaori că Tratatul de la Paris ne garantează neutralitatea şi tot domnia-sa, cu propria mână a domniei-sale, în instrucţiunile ce da domnului Dimitrie Brătianu, se uneşte că în cazul unui război cu greu am fi putut să ne rezemăm pe acea neutralitate fictivă şi că trebuia să căutăm să cerem o garanţie specială, tot domnia-sa invitând pe domnul Dimitrie Brătianu să ceară de la puteri sfat ce era de făcut în eventualitatea izbucnirii rezbelului.

Ei bine, conferinţele şi fiecare putere în parte n-au vrut să ne dea nici un sfat, n-au vrut să ne dea încă mai puţin o neutralitate specială şi tot aşa şi o garanţie specială. Ba, din contra, fiecare din puteri, mai mult sau mai puţin, ne-a declarat că Tratatul de la Paris nu ne asigură nici o neutralitate în caz de război şi mai ales acea putere a cărei politică onor. domn Sturdza şi cu amicii săi ne consiliază de a o urma, şi acea putere ne-a zis în plin Parlament:

„România face parte integrantă din Turcia şi, în caz când va voi Poarta, poate să

treacă Dunărea, fiindcă ea intră tot în statele sale, precum Rusia când va trece Prutul va trece în Turcia, așa Turcia trecând intră tot în Turcia“. Intervenţiunea care, prin Tratatul de la Paris, este oprită Turciei de a o face României, fără consimțământul Europei, nu este o garanţie de neutralitate, e numai o mărginire făcută Turciei să nu intervie când ar fi tulburări în România fără aprobarea Europei. Aceasta s-a stipulat spre a precurma numai dreptul exclusiv ce-l are Rusia, prin Tratatul de la Adrianopole, de a zice și ea cuvântul ei în fața prefacerilor din lăuntru a României, și așa Europa s-a substituit Rusiei!

Dar iată, domnilor, că rezbelul s-a hotărât, cu toate promisiunile de la Londra și de la Constantinopole că nu va fi rezbel; rezbelul a devenit iminent. Ei bine, domnilor senatori, ce trebuie să facă guvernul? Aci este toată cheia întrebării! Și mie-mi este foarte ușor să vorbesc, fiindcă eu sunt mai puțin răspunzător de cele petrecute decât onor. domn Dimitrie Sturdza, odată constatat că neutralitatea nu era în special garantată prin Tratatul de la Paris, că toate puterile, după însăși mărturisirea domnul P. Carp, nici nu trebuia a fi somate de a ne recunoaște ceea ce ele niciodată nu ne garantează, odată având convicțiunea că Rusia voiește a intra în Turcia prin țara noastră și aceasta cu consimțământul mai mult sau mai puțin tacit al Europei.

România trebuia să ia o hotărâre! Și, când susţin că Rusia intră în România cu învoirea Europei, eu chem iarăşi pe domnul P. Carp în ajutorul meu, căci iată ce a zis domnia-sa: „Recunosc că Europa a consimţit ca Rusia să treacă în Bulgaria“. Așa și este. Onor. domn Carp, deși zice că nu votează convenţiunea, însă domnia-sa recunoaște că Rusia intră în Bulgaria cu consimțământul mai mult sau mai puțin dat de Europa. Dară Rusia, în puterea a două protocoale subscrise de toate puterile și chiar de Anglia, intră în Bulgaria spre a împlini o misiune de civilizaţiune, spre a proclama drepturile omenirii. Cum voiți ca noi să opunem baioneta? Cu toate acestea în fața mea primesc să cercetez drumurile ce erau de luat în fața intrării armatelor rosiane în România. După opiniunea mea nu erau decât trei drumuri de adoptat.

Iată aceste drumuri de luat: un drum de a sta așa … (punându-și mâinile în sân), adică de a lăsa rușii să intre și să facă în țară ce vor voi și de a lăsa de asemenea și pe turci să intre și să facă și ei ce vor voi, și noi în acest timp să purtăm la pălărie floricica cea frumoasă a domnului Sturdza, care poartă numele de neutralitate, fără culori și fără miros. Un al doilea drum era să facem ce făcuse Dimitrie Cantemir, să ne unim franc și direct cu Rusia, să punem armata noastră în rândurile armatelor Rusiei, să trecem Dunărea și să luăm și noi parte la

emanciparea popoarelor creştine din Orient; iată un drum care nu este de aruncat, cu condiţiune de a cere şi dobândi drept avantaje: Independenţa, Gurile Dunării, Dobrogea etc., avantaje care domnul Sturdza le vede deja în convenţiunea de faţă, care din nenorocire nu există, căci convenţiunea de faţă nu ne dă nici un avantaj altul decât acel al silinţelor noastre să păstrăm ce avem. Al treilea drum era nici să stăm cu mâinile în sân, nici să ne punem alăturea cu armatele rosiene şi să trecem Dunărea. Acest drum l-am ales ascultând astă dată vorbele pline de deznădejde ale Europei, ce la toate întrebările noastre s-a mărginit a ne zice: „Consultaţi înţelepciunea voastră, ţineţi-vă de interesele voastre, nu atacaţi pe nimeni şi mai presus de toate căutaţi să treceţi prin aceste încurcături cum Dumnezeu va voi şi vă va povăţui“.

Iată ce am făcut după 20 de ani, am socotit că trebuia să facem un pas mai mult decât ceea ce au făcut părinţii noştri la 1854.

N-am voit să facem numai o convenţiune care să reguleze cum să se ia: care, salahori, zaharele, cum să se facă cuartiruirea, căci numai atâta s-a stipulat la 1854; am voit să ştim şi cine avea să dea aceasta. Am voit, dară, să mai conservăm ceva, să mai conservăm ceea ce spunea domnul Sturdza în instrucţiunile sale, să ne conservăm respectarea drepturilor şi a integrităţii teritoriului român şi chiar a neutralităţii noastre pe cât e cu putinţă. Şi de ce am voit s-o facem aceasta? Pentru că ne aducem aminte cele întâmplate la 1854! Pentru că ne-am socotit că astăzi era patriotic ceea ce s-a făcut la 1854. Şi experienţa vine în ajutorul nostru. La 1854 s-a făcut o simplă convenţiune regulatoare îndestulării trebuinţelor armatei. În Moldova această convenţiune s-a făcut cu ministrul de Interne Ştefan Catargi; în Ţara Românească nu ştiu de cine s-a încheiat o asemenea convenţiune. Peste câteva luni şi Vodă Ştirbei şi Vodă Ghica trebuiau să se ducă din ţară, iară în locul domnilor noştri naţionali dobândirăm ca preşedinte la divanurile cnezilor Moldovei şi Valahiei pe generalul Budberg în Bucureşti şi pe principele Uruzov în Iaşi. Aceasta n-am voit-o noi s-o mai avem, s-o mai vedem cu ochii şi dară de aceea prin întâia convenţiune am căutat să ferim ţara noastră de o asemenea dureroasă eventualitate. Am făcut dară o convenţiune privitoare la mai mult decât la dare de cară şi cuartire. Şi, v-o mărturisesc, n-am crezut că dv. ne veţi face o crimă că prin convenţiunile noastre am căutat să asigurăm ceva mai mult decât cuartiruirile şi transporturile. În jurul războiului ni s-a zis de pretutindeni, începând cu Germania: consultaţi-vă propriile voastre interese şi întru aceasta nu consultaţi pe alţii; noi am făcut ca părinţii noştri, când mai tari când mai slabi, dară totdeauna români! Ne-am folosit de propunerile Rusiei care ne zicea: „Deşi

suntem hotărâţi să trecem prin România ca să mergem în Turcia, spre a da drepturile omenirii fraţilor noştri în religiune, însă ca unii ce am contribuit la liberarea voastră nu voim să intrăm în ţara voastră începând prin a sfărâma drepturile voastre, prin a jicni autonomia voastră revendicată de noi, consfinţită de noi prin Tratatul de la Cainargi, prin Tratatul de la Adrianopole, prin chiar Tratatul de la Paris. Nu voim să se zică că trecem prin ţara voastră fără voia voastră, nu voim mergând în ajutorul creştinilor de peste Dunăre să găsim la fruntarii proteste din partea unui popor creştin! De aceea voim să tratăm cu voi. Voim ca intrarea noastră să fie primită şi regulată de voi“. Şi aceste tratăţii au ţinut mult şi au dat loc la multe dezbateri. Preşedintele consiliului v-a spus că dintru întâi Rusia nu voia să facă prima convenţiune, ci ea ne propunea numai încheierea celei de-a doua. Şi iată că acum ni se impută ca o crimă pentru că am dobândit ceea ce Rusia nu voia să ne dea, când ar trebui din contra ca să se recunoască că dobândirea întâiei convenţiuni face onoare patriotismului guvernului! La refuzurile noastre de a încheia o convenţiune fără cealaltă, ni se zice: „Am putea să vă zdrobim“, şi preşedintele nostru răspunde: „Ne veţi zdrobi, dară ne veţi stima!“ (Aplauze). Rusia, recunoscând drepturile noastre, a consimţit a încheia convenţiunile punând în capul celei dintâi acel preambul care este justificarea noastră, care arată că Rusia ne-a propus a încheia acele convenţiuni în vederea misiunii ce ea lua în numele Europei de a trece Dunărea, spre a aplica acolo nişte reforme recunoscute de Europa întreagă. Prin această convenţiune, Rusia ne recunoaşte şi individualitatea politică şi Constituţiunea noastră şi ce ne linişteşte chiar frica cea mare, foarte mare - frică care sunt sigur că o are şi domnul Dimitrie Sturdza - că ni se va relua şi acea părticică din Basarabia luată întreagă la 1812 şi care ni s-a redat prin Tratatul de la Paris.

În adevăr, marele reformator al Rusiei, imperatorul Alessandru, are o ţară atât de mare, el are încă atâtea binefaceri de făcut în întinderea Rusiei, încât n-are nevoie să ne ia şi acea bucăţică de pământ din o ţară ce odată a fost a noastră. De aceea Majestatea Sa a putut a ne lăsa şi a ne garanta integritatea teritoriului fără un mare sacrificiu din partea Rusiei. Ce crimă am făcut dară? În ce am vândut ţara noastră? Rusia în timpul războiului ne recunoaşte, ne garantează acea condiţiune politică pe care în timpul războiului Europa a contenit de a ne-o mai da!

Dară vă declaraţi în contra Turciei, ni se obiectează. În ce ne declarăm contra turcilor? În ce articol al convenţiunei este stipulat ca să rupem relaţiunile noastre cu Poarta? Unde ne dezlegăm de a nu mai plăti Porţii aceea ce Poarta numeşte tribut? Nimic din aceasta nu vedem. Însă ni se mai zice: înlesniţi trecerea ruşilor.

Apoi, dacă nu înlesneam noi, aceasta o făceau ei fără voia noastră. Armatele ruseşti treceau şi fără să ne mai întrebe! Apoi aceasta ar fi fost mai bine pentru noi, pentru interesele noastre, pentru ţara noastră? Apoi, noi, până astăzi şi până ce nu se vor promulga aceste convenţiuni, nu am dat la nici o autoritate ordin de a da ceva armatelor rosiane, de a ne pune chiar în contact cu dânsele. Cunoaşteţi hotărârea Consiliului de Miniştri întru aceasta. În Iaşi, când au venit câteva mii de soldaţi, ei au şezut în ploaie şi fără cartier opt ore, pentru că domnul primar cerea ordin de la ministrul de Interne şi ministrul nu putea da acest ordin. Asemenea a fost şi cu direcţiunile drumurilor de fer; ele s-au refuzat de a da trenuri zicând că nu aveau ordin de la noi şi acest refuz a ţinut două zile. Dară dacă Rusia lua singură, începând cu luarea vagoanelor, mergea apoi înainte luând şi pe prefect, şi pe poliţai, şi pe ministru şi ajungând a mai lua şi altceva, ceea ce ţara nu voia ca să i se ia, şi în loc se punea un Uruzov sau un Budberg? Vă convenea aceasta? Îmi place a crede că nu! Apoi, unde vedeţi dumneavoastră crima noastră? A! Ziceţi că este o crimă, căci ceea ce aţi făcut pentru Rusia trebuia să faceţi şi pentru Turcia, altfel convenţiunea dumneavoastră este o declarare de război în contra Turciei, şi aceasta dovedeşte că chiar aţi făcut şi fortificaţiuni despre Dunăre; trebuie aci să aduc aminte onorabilului d. Sturdza că fortificaţiunile de la Barboşi şi de la Calafat sunt făcute cu două-trei luni mai înainte, adică când şi domnia-sa era la minister. Ş-apoi aceste fortificaţiuni nu erau făcute pentru armata rusească; ele erau făcute cu hotărâre luată cu consimţământul domnului Sturdza de a nu se lăsa turcii ca să intre în ţară. A! ni se mai zice că ar fi trebuit pentru a păstra o adevărată neutralitate să dăm şi ruşilor şi turcilor câte o zonă; să lăsăm o zonă pentru unii în jos, şi altă zonă pentru alţii în sus, într-alte cuvinte să aducem noi înşine ciocnirea ambelor armate în ţara noastră, să consimţim ca teatrul războiului să fie pe pământul României (Aplauze).

Această declaraţiune o facem nu într-un chip ascuns, o facem dacă nu la lumina soarelui, dară o facem în chip vederat în faţa ţării. Cât vom fi la putere, aceasta va fi conduita noastră, în nici un caz nu vom aduce cu voia noastră pe turci în ţară şi sigur că şi onor. domn Sturdza nu va consimţi la aceasta, căci ruşii trec prin ţara noastră cu o misiune, dacă nu providenţială, dar cel puţin civilizatrice şi făcută în numele Europei. Turcii însă ar intra în ţară fără voinţa Europei, căci însăşi Europa a osândit pe Turcia prin două protocoale. Europa a recunoscut că popoarele creştine din Imperiul Otoman au dreptul la legile omenirii, la demnitatea de om, au dreptul să aibă şi ele nu numai nume ci şi un Dumnezeu, dară şi legi, şi o limbă, şi o administraţiune naţională. Aceasta a recunoscut chiar şi Englitera, amica Turciei. Cine dară astăzi aduce pe ruşi în ţara noastră? Noi

sau înșiși turcii? (Aplauze prelungite). Și acum s-ar putea găsi între noi unul singur care ar vrea ca noi să lăsăm pământul nostru să fie frământat și pustiit de bașibuzuci? Aceasta nu o cred, pentru onoarea numelui de român.

Domnilor, făcusem aceste 4 pagini de însemnări (arată 4 foi de hârtie pe care luase note) ca să refuz unul după altul toate punctele din discursul domnului Sturdza, însă mă opresc, căci sunt sigur că însuși domnul Sturdza s-a convins că ceea ce cere nu se poate și ca dovadă și ca încheiere voi avea recurs tot la cronicile noastre. Din ele voi copia, voi reproduce nişte cuvinte zise într-o ocaziune analogă de cel mai mare om de stat care l-a avut țara noastră, de Miron Costin, cu dânsul, voi zice țării, cu dânsul voi zice Senatului, voi zice domnului: Să nu dăm, Măria-Ta, acest pământ, căci acest pământ este stropit cu sângele moșilor și al străbunilor noștri.

Ei bine, domnule Sturdza, pământul românesc, pământul părinților și al copiilor noștri, noi nu-l vom da turcilor (Bravo frenetice; aplauze prelungite în Senat și în tribune de mai multe minute).

Răspunde intervenției lui Manolache Kostake Iepureanu.

[D-l M. Kogălniceanu]: Onor. senatori! Domnul Manolache Iepureanu, unul din oamenii cei mai eminenți ai țării noastre, socoteam că suindu-se la tribună va vorbi ca un bărbat ce de atâtea ori a fost cap de guvern. Credeam, zic, că domnia-sa va combate argumentele mele în favoarea Convenției, iară nu că se va agăța de un cuvânt ce l-am zis cu totul incidental, spre a formula din acest cuvânt tema combaterii sale. Cu cuvântul de chichiță, domnia-sa ne acuză că, prin această convenție, am făcut un act cu care avem să dăm foc Orientului, avem să trecem Dunărea și avem să ne așezăm în locul sultanului la Stambul. Să-mi permită onor. domn Manolache Kostake a-i spune că de la domnia-sa mă așteptam la altceva. Asemenea nu credeam că-mi va invidia aplauzele care le-am primit și pe care le-a avut și domnia-sa.

D-l M. Iepureanu: Tocmai de aceea nu au valoare.

[D-l M. Kogălniceanu]: Am fost răbdător și nu v-am întrerupt o singură dată, rog dară să nu ne punem pe calea întreruptiunilor. Domnilor, ia să vedem care sunt motivele care fac că domnul Manolache Iepureanu se pune în opoziție cu noi. Cauza este că eu, anul trecut, am făcut un memoriu, în privința bulgarilor, că domnia-sa nu a știut nimic de acest memoriu; că ieșind din minister domnia-sa a

doua zi a venit la mine, că m-a întrebat ce este acel memoriu şi că, înainte de a mă întreba, domnia-sa dase deja o declaraţiune unora din miniştri, că nu ştia nimic de acest memoriu.

D-l M. Iepureanu: Am vrut să văd atitudinea guvernului.

[D-l M. Kogălniceanu]: N-a fost atitudinea guvernului, n-a fost politica guvernului; acel memoriu a fost făcut din iniţiativa mea. Nu este aci locul să vă spun de ce acest memoriu nu s-a comunicat colegilor mei. Tot ce pot să vă pot zice e că dumneavoastră nu aveaţi nici o răspundere în această privinţă, fiindcă lucrarea era făcută din iniţiativa mea şi în atribuţiunile mele.

D-l M. Iepureanu: Daţi-mi voie să vă explic.

[D-l M. Kogălniceanu]: Nu vă dau nici o voie. Voiesc a intra în chestiune, onorabile domnule Iepurene. Dusu-ne-am noi la Petersburg să rugăm să facă rezbel turcilor? Făcut-am ca Cantemir? Nu!

Onor. domn Iepureanu era preşedinte al Consiliului de Miniştri, din care făceam şi eu parte; şi am ieşit din minister împreună şi în aceeaşi vreme.

Apoi domnia-sa ştie foarte bine că cea mai mare frică a noastră era tocmai războiul şi că nici domnia-sa, nici domnul Brătianu, nici eu nu l-am dorit şi nu l-am provocat! Dacă ar fi fost posibil să îndepărtăm războiul de la hotarele noastre, poate că fiecare din noi am fi dat câţiva ani din viaţa noastră. A venit însă războiul fără voia noastră şi spre nenorocirea noastră. Din cauza poziţiunii geografice, românii ne-am văzut în picioarele şi ale armatelor turceşti şi ale armatelor ruseşti. Ei bine! Fac întrebarea domnului Iepureanu. Domnia-sa, fiind preşedinte al consiliului, care din singurile trei drumuri ce aveam s-ar fi luat: independenţa, trecerea Dunării …? Negreşit că nu ar fi luat acest drum!

Vin acum la al doilea drum. Domnia-lui recunoaşte însuşi că armata noastră este menită pentru a apăra ţara şi recunoaşte că suntem datori să ne apărăm de başibuzuci. Dară dacă başibuzucii fac parte din armata otomană, dacă ei sunt avantgarda armatei turceşti, cum cazacii sunt avantgarda armatei ruseşti; dar dacă, după başibuzuci, şi armata Turciei ar fi venit aci la noi, ce ar fi trebuit să facem? Fac întrebarea onor. domn Iepureanu şi întrebarea îşi are în ea însăşi răspunsul.

Al treilea drum era de a sta cu braţele încrucişate şi a lăsa şi pe turci şi pe ruşi să

facă ce or vrea. Nu cred că printr-aceasta s-ar fi făcut ţării o poziţiune bună, chiar în privinţa intereselor materiale. După mine, o ţară poate a se feri de pagubele ce aduce o armată pe teritoriul ei numai regulând prin învoială condiţiunile trecerii. Dacă domnia-sa cunoaşte un alt mod, îl rog să mi-l spuie. La aceasta vreau să-mi răspundă domnia-sa. Nu cred că domnia-sa ar voi ca pe de o parte să vie ruşii şi pe de alta turcii şi noi să facem numai jandarmerie pe malul Dunării, ca să ne ferim acolo de circaziani. Nu cred că domnia-sa ar consimţi ca atunci când aceştia ar veni în Bucureşti armata noastră să stea deoparte. Domnul Manolache, nu de astăzi am spus că domnia-sa, când este în guvern, este atât de conştiincios încât ajunge a fi fricos. Când, din contră, domnia-sa este simplu cetăţean, nu-i este teamă de nimic şi de aceea îl vedem astăzi neavând cea mai mică îngrijire de situaţiunea în care s-ar afla ţara ocupată şi de turci şi de ruşi. Cu totul altfel ar vorbi şi ar lucra domnia-sa, fiind ministru, atunci ar fi avut cu desăvârşire cunoştiinţa responsabilităţii sale; eu cred că, chiar dacă n-ar fi zis că guvernul este responsabil de orice pagube în ţară, ar fi cunoscut foarte bine că cea mai mare nenorocire ce se poate face în ţară este de a deveni teatrul războiului. Îi mai fac acum o altă întrebare.

Gânditu-s-a domnia-sa ce se va fi întâmplat pentru noi dacă noi am fi oprit pe Rusia să intre sau i-am fi protestat intrarea? Ne ziceţi dacă ne-am gândit ce s-ar putea întâmpla dacă Rusia ar fi biruită? Ei bine, la aceasta, domnule Iepureanu, să-mi daţi voie a vă răspunde prin o altă întrebare.

Gânditu-v-aţi dumneavoastră la ce se putea întâmpla pentru România dacă noi am fi refuzat Rusiei intrarea, şi că Rusia, ceea ce este mai mult decât probabil, va ieşi triumfătoare? Îmi garantează domnul Iepureanu, [în] acest caz nenorocit, acele avantaje pe care noi le avem deja garantate astăzi, făcând convenţiunile? Şi, apoi, domnilor, ce ne cere Rusia astăzi? Ne zice ea ca să sfărâmăm Tratatul de la Paris? Ne zice ea că ne va face regat? Ne zice că ne va da independenţa, mărire şi teritoriu şi Dumnezeu ştie ce? Nimic din toate astea; convenţiunile sunt făcute simplu pentru a învoi şi regula trecerea ruşilor prin ţara noastră, fapt care avea să se facă cu voia sau fără voia noastră. Pe lângă acestea, convenţiunile ne garantează în vremea războiului guvernul şi instituţiunile noastre naţionale; şi merge mai departe, stipulând că la încheierea păcii Rusia ne garantează că nu vom pierde nimic din ce avem. Până mai deunăzi ni se făcea propagande că noi să părăsim oraşele şi să ne retragem la munţi; acum a început a ni se cânta că trebuie să ne ţinem neutri, având aceleaşi condiţiuni ca Belgia şi Elveţia. Eh! Domnilor, alte ţări şi alte garanţii… Da, domnilor, de treizeci de ani şi noi visăm şi dorim poziţiunea Belgiei; dară cine ne-a dat-o! Ni se mai vorbeşte de articolul

123 din Constituţiune, adică că armatele ruseşti nu puteau să intre în ţara noastră decât în puterea unei legi. Frumos lucru. Dară vă rog să consideraţi că şi aci este o mică eroare. Să-mi permiteţi să zic ceva respectuos în privinţa acestui articol. Acest articol s-a împrumutat din Constituţiunea Belgiei. Această Constituţiune zice că Belgia este un stat neutru şi apoi vine un alt articol care proclamă că nici o armată străină nu poate să treacă pe pământul său, dară pentru ce? Pentru că statul este neutru şi această neutralitate este garantată de toată Europa. Şi, aşa fiind, spre păstrarea neutralităţii era natural ca să se înscrie în Constituţiunea belgică mărginirea de a nu se lăsa în voia puterii executive de a compromite această neutralitate prin trecerea unei armate străine. Ei bine, noi, când am înscris în Constituţiune articolul 123, am uitat că ţara noastră nu este în condiţiunile Belgiei, că nu avem acea neutralitate care este dată Belgiei, nu atât în interesul Belgiei pe cât în interesul Europei! Am fi voit şi noi să ni se dea o asemenea neutralitate, dară Europa n-a voit să ne-o dea.

Mai repet încă o dată, neutralitatea Belgiei s-a dat ca un interes european şi aceasta este atât de adevărat, că atunci când a izbucnit războiul între Franţa şi Prusia, Englitera a făcut un tratat cu Franţa şi cu Germania prin care se recunoaşte încă o dată neutralitatea Belgiei. Ministerul englez fiind interpelat în Parlament dacă la facerea acestui tratat se consultase Belgia, ministrul a răspuns că nici nu a avut nevoie de a întreba întru aceasta pe Belgia, căci neutralitatea ei nu a fost făcută pentru ochii cei frumoşi ai Belgiei, ci pentru un interes european! Iaca cum se face că articolul 123 care l-am împrumutat de la belgi[eni], în practică, nu însemnează nimic! În fine, fiindcă acest articol este scris în Constituţiune, noi am zis ruşilor: vă rugăm, nu treceţi Prutul până la 17 aprilie, căci până atunci vom dobândi de la Adunările noastre învoirea trecerii dumneavoastră. Şi ruşii, care ne garantau instituţiunile noastre, ne-au zis, în mod serios, aşa vom face! Dacă însă intrarea lor s-a precipitat, în contra rostirii Constituţiunei, să nu credeţi că aceasta s-a făcut în dispreţul angajamentelor luate. V-am arătat documentele şi fiecare din dumneavoastră ştie cum, ba chiar este de notorietate publică, că unele din puteri, sfătuind pe Turcia să ceară mediaţiunea Europei şi Rusia, nemaivoind această târzie mediaţiune, a găsit de cuviinţă să răspundă la această cerere prin cuvântul: trop tard! printr-un fapt îndeplinit. Iaca cauza adevărată a precipitării intrării armatelor ruse, făcută aceasta cu două zile mai nainte de ce se cuvenea spre a vă da timpul de a vă rosti. Ni se mai zice: dacă au trecut odată, nu mai este trebuinţă de aceste convenţiuni. Dar, domnilor, se poate susţine aceasta în mod serios? Cum, eu fac, de exemplu, un contract cu altul şi statornicesc că acel act are să fie omologat de tribunal şi, pentru că, până a se face omologarea tribunalului, a venit termenul

condițiunilor stipulate în acel contract, tranzacțiunea nu ar mai avea valoare? Dacă aceasta ar fi în dreptul comun chiar permis, totuşi în dreptul public, în învoielile politice ar fi absurd. Puterea executivă, care reprezintă România în fața străinilor, a făcut convenţiunile; survine un fapt, o cauză de forţă majoră etc.; socotiți, domnilor, socotiți dumneavoastră că prin aceasta convenţiunile sunt rupte? Dară nu gândiți la consecinţe? Dară admit ca pentru un minut să zicem Rusiei: nu mai primim nimic de a vota ceva, primim faptul îndeplinit. Dară atunci, cu ce am rămânea? Fără convenţiune, fără nici o garanţie, fără aranjamente. Prin urmare şi integritatea teritoriului nostru şi drepturile noastre şi guvernul nostru şi chiar interesele noastre lăsate în voia întâmplărilor! Socotesc că domnul Iepureanu singur va înţelege că această purtare, că această nepăsare nu ne era permisă.

Onor. domn Iepureanu mai argumentează în contra concentrării armatei noastre, bazându-se pe starea rea a finanţelor noastre. Aceasta este o stafie foarte îngrozitoare, o recunoaştem cu toţii, da, suntem în situaţiunea financiară cea mai rea, da, nu avem bani, însă socoteşte domnul Iepureanu că vom avea mai mulţi lăsând pe turci să intre în țară?

Apoi, domnilor, este de demnitatea onor. domn Iepureanu, bărbat de stat, bărbat matur, bărbat cu atâtea inteligenţă şi experienţă, ca după atâtea argumente slabe să vie în fine înaintea domniilor-voastră şi cu citaţiuni luate de la un mic ziar, de la un pamflet care ne învinovăţeşte că trădăm ţara!

Să dea Dumnezeu ca această ţară să fie pururea trădată cum o trădăm noi!

Poate să fim greşiți, însă defiăm ca alţii să aibă mai bune intenţiuni decât noi! Şi credem că, dacă n-am fi făcut alta decât de a fi oprit prin convenţiunile noastre violenţele ce s-ar fi făcut în lipsa lor, încă n-am fi demeritat de la patria noastră.

Domnul M. Costache, sunt dator să declar, sunt încredinţat că nu combate chipul nostru de vedere şi actele noastre decât dintr-un pur sentiment de patriotism luminat; dar să-mi permită a-i spune că de ce şi domnia-lui să nu fie greşit, precum după domnia-sa, noi am fi greşit? Am avut trei drumuri de ales; am socotit că cel mai bun era acel de a ține seamă de împrejurări.

Preambulul din convenţiune nu este al nostru; preambulul arată motivele care au îndemnat pe Rusia de a ne propune încheierea convenţiunilor. „Sunt nevoită să trec prin ţara voastră şi prin urmare, iată, ne explicăm mai întâi cauzele trecerii“.

Acest preambul este introducţiunea, după dânsa numai vine Convenţiunea încheiată de noi.

Mă rezum, domnilor. Noi ţinem să fim bine şi cu Turcia şi cu Rusia şi cu toate puterile din lume. Dacă Turcia n-ar fi fost aşa de îndărătnică către bulgari şi către celelalte popoare creştine, precum din nenorocire ea a fost şi către noi - şi aceasta în timp de 20 ani -, lucrurile ar fi fost altfel; însă oamenii de stat ai Turciei n-au văzut că interesul lor era ca să fim tari, că încă după însuşi scopul puterilor europene să ajungem a fi în adevăr un bulevard, un tampon, spre a feri ciocnirea între marile puteri ce ne înconjură. Nu ne-a acordat Tratatul de la Paris neutralitatea, dară Turcia trebuia să lucreze nu numai ca să o putem dobândi, dară chiar ca să o putem apăra la caz de trebuinţă.

Ş-apoi astăzi ni se cere să păzim neutralitatea? Prin urmare, neutralitatea să lăsăm pe başibuzuci şi cerchezi să treacă la Calafat, la Oltenița, la Giurgiu şi Dumnezeu ştie unde. Dară locuitorii după ţărmurile Dunării nu plătesc şi ei dări şi n-au şi ei fiii lor în armată? N-au dară şi ei drept să ceară să fie apăraţi? (Aplauze). Şi cei din Galaţi şi cei din Brăila n-au dreptul să reclame aceeaşi apărare? Să nu ni se zică că căutăm ceartă turcilor apărând pământul nostru. Şi asemenea să fie bine încredinţat domnul Iepureanu că armata noastră nu va fi şi nu voiesc să fie o jandarmerie. Nu s-au cheltuit în timp de zece ani 200 milioane pentru această armată, ca să facă numai meseria de jandarmi. Ea, când soarta noastră este în pericol, este în drept, este datoare să-şi facă datoria, să moară pentru ţara aceasta (Aplauze prelungite). Fiţi bine încredinţaţi că nu facem război Turciei, dară îl vom primi; nu atacăm pe nimeni, dară vom respinge atacul, apărând căminele noastre şi mormintele părinţilor noştri! (Aplauze frenetice).

● Mihail Kogălniceanu, Discursuri parlamentare, Antologie, prefaţă, tabel cronologic şi note de Georgeta Penelea Filitti, Editura Minerva, Bucureşti, 1994, p. 89-113.

5. Declararea „independenţei absolute a României“ – discursul primului ministru Mihail Kogălniceanu (Şedinţa Camerei Deputaţilor din 9 mai 1877)

[Mihail Kogălniceanu]: Domnilor deputaţi, în de afară de poziţiunea mea de ministru, ca român am aplaudat la limbajul românesc, energic, patriotic al onor. domn Fleva. Aceasta odată zis, trebuie să mă întreb pe mine dacă mie, ministrul Trebilor din Afară şi prin a cărui slabă voce România astăzi vorbeşte în străinătate, îmi este permis să-l urmez pe domnia-sa şi să consult mai mult inima decât raţiunea rece.

Onor. domn Fleva a zis un cuvânt pe care mi-l voi apropia. Domnia-sa, vorbind despre spionii care cutreieră ţărmii noştri dunăreni, faţă în faţă şi chiar în mijlocul armatei noastre, a zis că un cuvânt, o literă poate să compromită soarta armatei române. Voi zice şi eu la rândul meu: un cuvânt, o literă zisă sau scrisă în mod imprudent de acela care are onoare a dirige interesele ţării faţă cu străinătatea poate să compromită mai mult decât soarta oştirii României, poate să compromită soarta naţiunii române.

Vă voi ruga, dară, să binevoiţi a ţine seamă de această rezervă care sunt dator să o pun sentimentelor mele şi să binevoiţi a nu aştepta de la mine, nu voi zice entuziasm, dară nici chiar căldura şi nici fraze altele decât acelea care se reclamă de gingăşia chestiunei. Ceea ce am zis, împrumutând o frază a unui mare diplomat străin, când am răspuns la interpelarea domnului Stolojan, aceea zic şi astăzi: că la Gurile Dunării nu sunt numai interese locale; sunt interese europene, e centrul de gravitate al Europei. Aci e norocirea României, dară aci este sau mai bine zis ar putea să fie şi nenorocirea României.

Domnilor, când s-a votat convenţiunea cu Rusia, precum şi cu ocaziunea interpelării domnului Stolojan, am vorbit nu numai ca ministru, dară poate că am vorbit şi ca român. Astăzi însă sunt dator să vorbesc numai ca ministru, şi negreşit ca ministru al României.

Domnilor, şi Camera şi Senatul, la interpelările domnilor Stolojan şi Fălcoianu, au recunoscut că suntem în stare de războiu, au recunoscut că suntem dezlegaţi de legăturile noastre cu Înalta Poartă şi că acele legături sunt rupte mai întâi de către

Înalta Poartă. Aceste două voturi au hotărât situaţiunea şi nu mai aveau nevoie de un comentariu mai mare. În stare de război, cu legăturile rupte, ce suntem? Suntem independenţi; suntem naţiune de sine stătătoare. (Aplauze). Avem domn de sine stătător. (Aplauze). Însă, domnilor, aci se opreşte travaliul nostru? Aci se opreşte misiunea noastră? Am ajuns la scopul urmărit nu de azi, ci, pot zice, de secole, şi mai cu deosebire urmărit de la 1848 încoace? Mai întâi de toate, domnilor, să ne facem întrebare: ce am fost înainte de declararea războiului? Fost-am noi dependenţi către Turcia? Fost-am noi provincie turcească? Fost-am noi vasali ai Turciei? Avut-am noi pe sultanul ca suzeran? Străinii au zis aceasta; noi nu am zis-o niciodată. Noi nu am fost vasali. Sultanul nu a fost suzeranul nostru, însă, era ceva: erau nişte legături sui generis; nişte legături care erau slabe când românii erau tari; nişte legături care erau tari când românii erau slabi. (Aplauze generale).

Încercările Turciei, pretenţiunile Turciei în contra noastră, dacă în adevăr nu sporeau, cel puţin se repetau necontenit; şi mai mult în scris, căci în fapt nu se puteau face, pentru că Turcia slăbea din ce în ce mai mult, şi numai când slăbea socotea de cuviinţă a-şi arăta puterea către noi, pe care ne credea slabi, în acest mod rezistenţa Turciei ni s-a manifestat mai cu seamă în aceşti din urmă 20 de ani, nevoind să intre în înţelegere cu noi spre a preface acele legături sui generis, care nu mai sunt ale secolului actual şi care, dacă nu mai erau de folos pentru noi, nu mai erau de folos nici pentru Turcia. Rezultatul a dovedit aceasta. (Aplauze).

Domnilor, eu nu voi să fac procesul Turciei; aceasta este treaba oamenilor de stat, şi care sunt în guvern, şi care au fost, şi care astăzi iau parte în Parlamentul otoman. Ei sunt datori să vază că au greşit când au răspuns pururea şi într-un mod sistematic cu non possumus la toate cererile noastre. Aceasta este ceea ce ne-a adus pe noi în trista necesitate de a îndrepta armele noastre în contra armelor turceşti îndreptate asupra noastră; aceasta ne-a adus în trista necesitate ca, precum pe noi ne pâra Poarta şi ne învinovăţea că am trădat interesele imperiului, că am rupt buna-credinţă, să declarăm şi noi la rândul nostru că, fiindcă tunul raţionează şi pune în aplicaţiune ameninţările cuprinse în nota din 2 mai a lui Savfet Paşa, asemenea şi noi am făcut recurs la tun, şi tunul nostru răspunde tunului otoman. (Aplauze). Ne întrebaţi acum ce suntem? Suntem în stare de război cu turcii; legăturile noastre cu Înalta Poartă sunt rupte şi când va fi ca pacea să se facă nu crez că un singur român va mai consimţi ca România să reintre în poziţiunea ei de mai nainte, rău definită, hibridă şi jignitoare atât intereselor României, cât şi intereselor Turciei. (Aplauze).

Aşadară, domnilor deputaţi, nu am cea mai mică îndoială şi frică de a declara în faţa reprezentaţiunei naţionale că noi suntem o naţiune liberă şi independentă. (Aplauze îndelung repetate). Însă, domnilor, acum încep greutăţile, fiindcă noua noastră condiţiune cu definirea independenţei noastre într-un mod mai determinat şi mai absolut trebuie să fie acceptată de Europa. Aci este chestiunea, aci se reclamă patriotismul, aci se reclamă prudenţa, aci se reclamă sânge rece. Eu, cât pentru mine, nu m-am îngrijit deloc de notele lui Savfet Paşa (aplauze), dară foarte mult m-am îngrijit de acele cuvinte, zise la tribuna Parlamentului din Londra, că România face parte integrantă din Imperiul Otoman şi că armata otomană poate trece Dunărea. Aceste cuvinte m-au îngrijit. Dară ce să facem! Să stăm morţi? Nu, domnilor, căci morţilor nimeni nu le poate ajuta; nimeni nu comptează cu morţii. (Aplauze prelungite). Noi trebuie să dovedim că suntem naţiune vie, trebuie să dovedim că avem conştiinţa misiunii noastre, trebuie să dovedim că suntem în stare să facem şi noi sacrificii pentru ca să păstrăm această ţară şi drepturile ei pentru copiii noştri, şi această misiune în momentele de faţă este încredinţată fraţilor şi fiilor noştri, care mor la hotare. (Aplauze prelungite).

Dară, odată aceasta făcută, trebuie nu numai guvernul, dară şi Camera, şi Senatul, şi naţiunea să pledeze naintea Europei, naintea marelui areopag, acel areopag naintea căruia însăşi Rusia se adresează şi-şi pledează cauza sa; să ne adresăm şi să pledăm cu fermitate şi cu înţelepciune buna noastră credinţă şi buna cauză a independenţei noastre. (Aplauze). Trebuie să dovedim că, dacă noi voim să fim mai independenţi decât am fost până acum, aceasta este pentru că nu mai voim să depindem de certele altora, nu mai voim să depindem de greşelile pe care le face Poarta, fiindcă, fără a acuza, sunt dator să constat că acest război a provenit din cauză că Turcia n-a voit să ţină seamă de o hotărâre unanimă a Europei, care a constatat că Poarta nu a dat creştinilor acele îmbunătăţiri pe care le-a promis prin Tratatul de Paris, nu le-a făcut măcar o condiţiune de om. Ei bine, pentru că Poarta a făcut asemenea greşeală, trebuie oare să pătimim noi? Pentru că, domnilor, dacă războiul încă nu a venit, au venit însă greutăţile lui, greutăţile armatelor mari venite pe pământul nostru, şi aceasta din greşeala Turciei. Iată dară pentru ce voim să fim independenţi, ca să nu mai atârnăm de capriciul sau de greşelile cutărui sau cutărui vizir din Constantinopole. Trebuie să dovedim că reclamăm independenţa pentru că şi noi ca naţiune avem dreptul să trăim cu viaţa noastră. Când toată Europa predică sentimentele de justiţie, este cu drept ca aceste sentimente să se răspândească şi asupra noastră şi să ne lase să trăim cu viaţa noastră proprie, răspunzând numai pentru greşelile noastre şi primind chiar pedepse pentru greşelile noastre, iară nu pentru ale altora. Trebuie să arătăm Europei că nu voim ca noi care, în timp de 20 de ani, am lucrat şi am

dat un avânt de progres şi de civilizaţiune acestei naţiuni, nu voim să vedem acest travaliu al nostru ca să fie pus în cumpănă afară din hotarele noastre.

Aşadară, trebuie să dovedim că, dacă voim să fim naţiune liberă şi independentă, nu este pentru ca să neliniştim pe vecinii noştri, nu este pentru ca să fim un popor de îngrijiri pentru dânşii; din contra, şi încă mai mult decât până acum, să arătăm că suntem o naţiune hotărâtă să ne ocupăm de noi, să ne ocupăm de naţiunea noastră, să ne ocupăm de dezvoltarea ei, de dezvoltarea bunei stări morale şi materiale, iară nicidecum ca să îngrijim, ca să neliniştim pe cineva. Noi voim să fim bine cu toate puterile, şi cu Rusia, şi cu Austria, şi chiar cu Turcia; şi cu Turcia vom face legături nouă, dară legături de acelea cum se cuvine să se facă în secolul al XIX-lea, cum am făcut cu Austria, cum am făcut cu Rusia etc., iară nu să rămânem în acele legături ca până astăzi, care nu mai au raţiunea lor de a fi.

Mă rezum, domnilor; voim să fim independenţi, pentru că voim să trăim cu viaţa noastră proprie, pentru că nu voim să mai pătimim pentru greşelile altora, pentru că voim ca la Gurile Dunării de Jos să fim un bulevard în contra războiului. (Aplauze).

Vor fi greutăţi foarte mari, pentru că din nenorocire interesele europene de multe ori se încrucişează, dară cu prudenţă, cu patriotism, urmând o politică energică, dară pururea ţinând seamă de greutăţi, precum am făcut de 20 de ani, cum am făcut totdeauna de când eram două mici provincii şi astfel am ajuns să fim ceea ce suntem astăzi; dacă, zic, vom pune o asemenea energie şi dacă energia noastră va fi nedezlipită de înţelepciune, eu cred că vom ajunge ca, atunci când pacea se va face, România să fie şi ea naţiune de sine stătătoare şi să nu i se mai zică de nicăieri că face parte din Imperiul otoman.

O mai declar încă o dată, nu crez eu că dreptatea Europei, că chiar interesul Europei ar voi să ne mai întoarcem în condiţiunile de mai înainte, jignitoare şi nouă şi chiar păcii Europei întregi.

Domnilor, crez că este de prisos să răspund mai pe larg la întrebarea ce mi se face prin această interpelare, dacă am notificat puterilor ruperea relaţiunilor noastre cu Înalta Poartă; căci circulara guvernului este în mâna tuturor puterilor şi nici un guvern nu şi-a făcut iluziuni despre dânsa. Au putut să se găsească ziare care au făcut aprecierile lor după cum au crezut ele, dară circulara aceea este categorică şi constată că legăturile noastre cu Înalta Poartă sunt rupte, că

suntem în stare de război și că starea noastră de război este făcută de însăși Turcia, nu numai pe teritoriul nostru, dară și în apele noastre.

Încât se atinge de ceea ce avem să facem, noi ne vom face datoria. Vocea țării și datoria acelora care sunt pe aceste bănci vor face și mai mult, și ceea ce vor face ei va face Dumnezeu, va face puterea care niciodată nu ne-a lipsit. Atâta numai, că trebuie să ținem seamă totdeauna că noi suntem stat mic, dară european, și nu ne este permis să facem nimic în contra marilor interese europene și mai cu osebire în contra sentimentelor de dreptate și în contra bunei-voințe ce Europa ne-a arătat de 20 de ani, și care crez că nu ne va lipsi și de acum înainte.

Încă o dată vă declar, domnilor, în numele guvernului, că noi ne privim ca în război cu Poarta, că legăturile noastre cu Poarta sunt rupte, că guvernul va face tot ce va fi cu putință ca starea noastră de stat independent și de sine stătător să fie recunoscută de Europa la viitoarea pace, pe care și guvern și dumneavoastră și țara întreagă o dorește să o vază cu o oră mai înainte. (Aplauze prelungite).

Domnul N. Fleva : Domnule președinte, cer cuvântul pentru a mulțămi și a arăta deplina mea satisfacere în privința celor zise de domnul ministru de Externe.

N-am cerut și nici nu voi cere niciodată de la un guvern să facă mai mult decât a făcut acum. Să însoțească energia cu înțelepciunea, să ducă cu dânsul inima celor tineri și mintea celor bătrâni și împreună cu toți să ducă țara la limanul pe care tot românul 1-a dorit, adică la libertate și independență, care să fie o garanție de pace și de progres atât pentru țară, cât și pentru Europa întreagă.

Domnilor, în urma cuvintelor domnului ministru, ca să nu vă obosesc mai mult, mi-am permis să fac următoarea moțiune motivată și crez că toți domnii deputați vor primi să o voteze în unanimitate, fără a-i face vreo obiecțiune: „Camera, mulțumită de explicările guvernului asupra urmărilor ce a dat votului ei de la 29 aprilie anul curent, ia act că războiul între România și Turcia, că ruperea legăturilor noastre cu Poarta și independența absolută a României au primit consacrarea lor oficiale

Și, contând pe dreptatea puterilor garante, trece la ordinea zilei“. (Aplauze prelungite).

[Mihail Kogălniceanu]: Domnilor, la moțiunea făcută de onor. domn Fleva n-am a zice decât două cuvinte: domnia-sa a binevoit, în dezvoltarea interpelațiunii sale, a zice că pe această bancă ministerială sunt din acei bărbați care au lucrat la

aducerea stării actuale a lucrurilor, la renaşterea României. Aşa este; se află pe această bancă din acei bărbaţi care din tinereţe au lucrat pentru ca să ajungem unde am ajuns; dară se află pe această bancă şi juni, care vor duce mai departe ceea ce bătrânii au început.

Un singur cuvânt am să vă mai zic astăzi: ne vedeţi pe noi reci, fără entuziasm, raţionând cu sânge rece. Ei bine, în ziua când Europa va recunoaşte aceea la care toţi trebuie să lucrăm, va recunoaşte hotărârea noastră şi ne va pune sub scutul unui viitor tratat de pace european -, în ziua aceea, pe această bancă nu veţi mai găsi pe bătrâni; ne veţi găsi pe toţi tineri şi plini de entuziasm. (Aplauze prelungite.)

• Mihail Kogălniceanu, Opere, IV, Oratorie, II, 1864-1878¸ partea a IV-a, 1874-1878, text stabilit, studiu introductiv, note şi comentarii de Georgeta Penelea, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1978, p. 478-481.

6. Discursul lui P. P. Carp cu privire la „chestiunea evreiască“ (Şedinţa Senatului din 28 februarie/12 martie 1879)

D-l P. P. Carp: Domnilor senatori, mai înainte de toate, îmi veţi permite a respinge în numele dv. o acuzaţiune adusă de d-l Iepureanu prin cuvintele că noi n-am ştiut a ne menţine la înălţimea situaţiunii ce reclamă noua stare de independenţă a României. Ca exemplu al acelei înălţimi, la care d-lui ne invită să ne ridicăm, ne-a ţinut un cuvânt în care se oglindea imaginea unei inimi melancolice şi dezamăgite. Înţeleg pe d-l Iepureanu. Dacă ne raportăm cu trei ani înapoi şi ne amintim cu ce entuziasm, cu ce frăţească dragoste se făcuse coaliţiunea de la Mazar-Paşa, ce în mersul său triumfal răsturnase ministerul Catargi şi când, după trei ani de zile ajungem la rezultatele la care am ajuns azi, înţeleg şi melancolia şi dezamăgirea d-lui Iepureanu. Pentru noi însă, care n-am avut nici atunci aceleaşi iluziuni, să ne fie permis a fi astăzi mai puţin dezamăgiţi.

D-l Iepureanu vine şi critică întreaga situaţiune în care ne aflăm. Cine neagă că cultura noastră nu se poate asemăna cu aceea a Engliterei şi a Franţei, a cărei Constituţiune am copiat-o, dară cine este în drept a ne acuza că noi în 30 [de] ani de viaţă politică n-am ajuns acolo au ajuns alte state prin secole de muncă, de luptă şi vărsări de sânge?

Constituţiunea noastră este în adevăr mai sus decât nivelul intelectual şi moral al ţării; dar pentru aceasta trebuie să aveţi un îndemn a ajunge la idealul acela, iar nu un îndemn de a-l răsturna.

Cu aceste puţine cuvinte am stabilit poziţiunea noastră faţă cu acele încercări care vin şi cer modificarea Constituţiunii.

Noi credem - şi majoritatea cred că se va uni cu această credinţă - că, cu toate defectele Constituţiunii noastre de astăzi, ea fiind operă a unui compromis, opera tuturor partidelor din ţară care au cules din constituţiunile celorlalte ţări mierea ce trebuie să ne hrănească, noi credem că orice atingere astăzi nu poate să fie decât unilaterală şi astfel nu poate decât zdruncina acel echilibru ce a fost câştigat prin coalizarea tuturor partidelor la 1866; şi eu, pentru mine unul, vă declar că dacă aş crede că Partidul Liberal astăzi ar voi să modifice

Constituţiunea în sens mai liberal, eu unul nu m-aş mai crede în drept a respecta acea Constituţiune, fiindcă ea atunci n-ar mai fi opera ţării, ci ar fi opera unui singur partid; şi că ce zic de adversari, trebuie să o recunosc şi pentru mine; şi, precum lor nu le dau dreptul să o modifice în sens mai liberal decât este astăzi, tot asemenea şi mie-mi refuz dreptul să o modific în sens mai restrictiv. Iată punctul de plecare care ne-a făcut pe noi a nu atinge defel Constituţiunea şi relele pe care le descria d-l Iepureanu nu provin din Constituţiune, ele provin din noi înşine. Puteţi să modificaţi Constituţiunea oricât veţi voi, însă nici rivalitatea, nici pasiunile, nici luptele între partide nu vor dispare şi, prin urmare, nici dezamăgirile (Aplauze).

Odată acestea stabilite, îmi veţi permite a mă scoborî de pe acea înălţime la care s-a suit onor. d. Iepureanu şi a reveni la chestiune.

Mai înainte de toate însă voi stabili în puţine cuvinte poziţiunea mea şi a câtorva amici faţă cu guvernul actual.

Sunt obligat cu atât mai mult să o fac, cu cât onor. D-l Boerescu a făcut-o ieri şi că d-l Iepureanu a repetat astăzi dorinţa exprimată ieri de d-l Boerescu.

D-l Boerescu ne zicea ieri cum că acest ultim act al dramei inaugurate prin coaliţiunea de la Mazar-Paşa - mă iertaţi, cuvântul de dramă este expresiunea d-lui Iepureanu - trebuie să se dezlege de toate partidele întrunite şi că nu crede că guvernul actual este în stare a dezlega el singur chestiunea evreilor. Să ne înţelegem. Dacă este vorba de a da în această chestiune sprijinul nostru leal guvernului, apoi acela l-am promis de mult şi astăzi facem onoare cuvântului nostru; dacă este însă chestiunea de a intra în minister şi de a coopera ca guvern la soluţiunea acestei chestiuni, eu cred că nu este în interesul nostru de a o face. D-l Boerescu zicea că intrarea tuturor partidelor la guvern pentru dezlegarea comună a acestei chestiuni d-lui o cere ca garanţie de libertate în alegeri. Să-mi permiteţi a vă aduce aminte o mica episodă din Camera d-lui Lascăr Catargi. Atunci, d-l Vernescu prilejuindu-se de un cuvânt imprudent al primului ministru a adresat guvernului o interpelare, acuzându-l că vrea să înrâurească alegerile şi cerând garanţii în această privire. Majoritatea de atunci m-a însărcinat pe mine de a răspunde şi răspunsul meu a culminat în cuvintele: că libertatea nu se cere, libertatea se ia. Cuvântul a fost atunci taxat de un act de îngâmfare a unei majorităţi puternice faţă cu infima minoritate. Ei bine, eu astăzi, la rândul meu, infimă minoritate faţă cu o majoritate ostilă, repet aceleaşi cuvinte: libertatea nu se cere, libertatea se ia. Şi veţi crede poate acum că cuvintele mele de atunci nu

erau o desfidere brutală aruncată unui adversar învins, dar expresiunea unei convingeri intime care am avut-o atunci şi o am şi astăzi. Ce autoritate mai putem avea noi faţă cu ţara atunci când rândurile conservatorilor se vor mări, dar se vor mări numai ca o pomană dată de aceia care i-am combătut toată viaţa lor, şi care de multe ori, în această combatere, au mers mai departe decât permiteau cele mai elementare noţiuni echitate? Nu vom putea avea o asemenea autoritate morală; şi, pentru mine unul, resping o putere care e rezultatul unei bune-voinţe şi voi primi numai acea putere care va fi rezultatul unei lupte triumfătoare.

Aceasta e poziţia noastră faţă cu guvernul actual. Vom da sprijin nostru, vom dezlega cu toţii uniţi chestiunea evreilor, fără participarea noastră la guvern şi când, după terminarea acestei chestiuni, ţara aceasta, obosită de atâtea lupte, va căta să consolideze aceea ce a obţinut şi va putea distinge cu sânge rece ceea ce nu a fost decât un folos trecător şi ceea ce trebuie să devie un câştig solid şi permanent al României, atunci cred că va fi timp ca aceste elemente, care nu vor să meargă pururea înainte, care cred că, după o epocă de progres repede, trebuie să fie şi o epocă de lucrare liniştită, care dă vreme copacului răsădit de a prinde rădăcini, atunci cred că va începe şi rolul nostru şi, cu toată puterea de astăzi a partidului d-lui Brătianu, el nu ne va putea opri în împlinirea misiunii firești ce avem.

Aceasta, d-lor, întrucât priveşte situaţia mea faţă cu guvernul actual.

Îmi veţi permite acum a veni şi la chestiunea evreilor, căci asupra Dobrogei nu am decât puţine de zis. D-l Boerescu, în cuvântul său de ieri, a recunoscut că eu, acela care am refuzat, - şi dacă aş vrea să fac o aluziune neplăcută - care am respins, alături cu actualul ministru de Finanţe, eu nu pot să am în privinţa Dobrogei ideile care le au alţii, - şi când am zis, în cuvântul de atunci, că asemenea chestiune trebuie dezlegată prin Constituantă, era evident că nu se poate raporta la Dobrogea, căci, chiar de aş susţine că e nevoie de Constituantă ca să primim Dobrogea, veţi conveni cu mine că nu e nevoie de aceasta pentru a o respinge. Astăzi însă, în privinţa Dobrogei, situaţia s-a schimbat şi nu ştiu dacă, chiar în interesul acelora care vreau s-o ia, e bine să o menţinem în Constituţiunea noastră. Astăzi, cred că ne-am convins cu toţii de aceea ce susţineam la început, că Dobrogea este o adevărată cutie a Pandorei, un izvor de lupte perpetue între ţara noastră şi elementele ostile care ne înconjoară. Şi a venit vremea să ne punem întrebarea dacă nu este bine să ne creăm un drept mai mult asupra acestei ţări, care va fi câmpul de bătaie în un viitor apropiat, lăsând populaţiunea ca să se pronunţe ea şi să înscrie ea, în o Constituţiune votată de

dânsa, că face parte integrantă din România una şi indivizibilă; şi atunci sunt convins că chestiunea constituţională, încât priveşte Dobrogea, va fi mai lămurită, decât ni se face prin sistemul d-lui Boerescu.

Vin acum la chestiunea israeliţilor şi aci voi respinge o acuzaţiune a d-lui Voinov. D-sa, apărându-se în contra acuzării, cum că face reclamă electorală, ne-a zis cum că noi, care suntem nemotivişti, facem reclamă ministerială. Cu alte cuvinte cum că noi, într-o chestiune care nu se poate dezlega într-un mod unilateral nici de Europa, nici de ţară, unii ne-am gândit numai la ţară, iar alţii ne-am gândit numai la Europa.

D-l N. Voinov: Nu m-am gândit la dv., căci nici nu sunteţi posibil de a veni la minister.

D-l P. P. Carp: La aceasta voi răspunde printr-un dicton francez: „qui a bu, boira“.

Eu cred, d-lor, că chestiunea evreilor nu se poate dezlega decât displăcând şi ţării şi Europei; trebuie însă să spunem că această chestiune noi nu o putem dezlega în modul în care vrea să o dezlege fracţiunea, care nici în momentele acestea nu uită nici erorile, nici pasiunile sale şi care ne dă dreptul a o acuza, cum că ea priveşte chestiunea astăzi, ca şi ieri, ca o armă politică. (Aplauze).

Cu toate acestea, dacă este vreuna din Puteri - cu toate că nu ştiu -, dar zic, dacă este vreuna din Puteri care crede că Tratatul de la Berlin va putea fi astfel aplicat încât să dăm în bloc drepturi tuturor evreilor, trebuie să răspundem că nu se va găsi nici un ministru care să facă aceasta.

Suntem, prin urmare, într-o poziţiune foarte neplăcută. Eu unul, d-lor, v-o declar francamente, nu văd în populaţiunea ebraică, care este în ţara noastră, pericolul care-l vedeţi dv. Dar admit că este aşa; v-aş întreba însă, ce aţi câştigat cu măsurile restrictive luate până acum? Şi la statistica adusă de d-l Iepureanu, v-aş ruga să faceţi o altă statistică, aceea de a vedea câţi evrei au intrat în ţară înainte de măsurile restrictive şi câţi după acele măsuri? Şi v-aş mai întreba, dacă cu toate aceste măsuri nu se poate lecui răul, atunci n-a venit oare timpul să vă gândiţi că v-aţi pus într-o situaţiune greşită? Eu cred că timpul acesta a venit şi din Tratatul de la Berlin culeg binele care-l conţine şi acel bine este că el ne sileşte să privim cu ochii deschişi această chestiune, să o studiem mai bine şi să vedem ce măsuri trebuie să luăm, ca să evităm răul întrucât el există. Am văzut

cu toţii astăzi, şi aceasta este evident, că măsurile ce am luat până acum nu au fost bune.

De aceea, deplâng când unii merg în această chestiune aşa departe, încât d-l Ionescu, în Camera de jos, să felicite emoţiunile poporului din 1866, şi d-l Lecca vine la această tribună, şi face apel la o rezistenţă violentă. Venit-au, d-lor, printr-aceasta la mijlocul adevărat de a îndrepta răul? Este evident că în toată atitudinea aceasta nu probaţi decât un lucru: că de la 1866 şi până astăzi, nici nu aţi uitat nimic, nici nu aţi învăţat nimic şi că, dacă vom lăsa dv. dezlegarea acestei chestiuni, răul va creşte în loc să scadă. (Aplauze).

Dacă voiţi să scăpaţi de evrei, nu este decât un singur mijloc: munciţi şi civilizaţi-vă; aceasta am spus-o în toate parlamentele, ori de câte ori s-a tratat chestiunea evreilor. De la 1866, în luptă continuă cu fracţiunea, am zis că singura cale ce poate să ne scape este munca, calea economică; căci şi în concurenţa evreilor eu nu văd decât un stimulent de a dezvolta, pe câmpul economic, o muncă mai intensivă decât aceea de astăzi. Convingerea mea este că, dacă am da toţi evreii afară, noi, în loc de a propăşi economi[ce]şte, ne-am întoarce la lenea noastră tradiţională şi am reveni la starea de acum cincizeci de ani înapoi. (Aplauze).

Iată, d-lor, cum, după mine, trebuie să privim chestiunea evreilor. Recunosc însă că nu poate trece o naţiune de la o situaţiune la alta decât printr-o tranziţiune şi acesta este singurul argument ce se poate aduce în favoarea acelora care nu vor să dea drepturi în bloc; trebuie epocă de tranziţiune, însă trebuie să fie fixată prin legi ordinare, iară nu prin Constituţiune, cum reclamă minoritatea dv. Şi, când după 10, 15 ani vom avea convincţiuni formate prin experienţă şi dacă ne vom pune pe muncă şi vom vedea că temerile ce ne preocupă astăzi nu sunt întemeiate, atunci, încet-încet, vom putea lărgi cercul şi astfel peste 30 sau 40 de ani vom ajunge a îndeplini, în toată întinderea ei, dorinţa exprimată de Europa.

D-l N. Voinov: Mi-e teamă că vei cere drepturi la evrei atunci.

D-l P. P. Carp: Dacă nu vei munci, vei cere drepturi la evrei şi vei merita aceasta; dacă însă vei munci, vă asigur, d-le Voinov, ca nu va fi astfel.

D-l N. Voinov: Nu cunoaşteţi poziţiunile şi nu prevedeţi răul.

D-l vice-preşedinte: Vă rog, nu întrerupeţi.

D-l P. P. Carp: Acum, d-lor, viu şi la concluziunea raportului dv. S-a adus acuzaţiune, dacă nu mă înşel de d-l Boerescu, cum că de ce n-am amintit în capul declaraţiunii Tratatul de Berlin, deşi în raportul primitiv al comisiunii, în care eram subscris şi eu, se făcea menţiune de dânsul. Aci voi observa că alta este un raport şi alta este o declaraţiune ce trebuie să se voteze. Noi, ca Corpuri Legiuitoare, nu avem de-a face cu Puterile, noi avem a face cu guvernul; noi toţi ştim, şi nimeni n-a tăgăduit, că prima iniţiativă în această chestiune a fost luată de Puteri şi că guvernul a accedat la această cerere şi ne-a sesizat de dânsa. Noi nu putem vota o declaraţiune în care să afirmăm cum că iniţiativa, faţă cu Corpurile Legiuitoare, a fost luată de alte puteri decât de cele legale, adică de puterile statului ce este chemat a da dezlegarea. Ar fi a recunoaşte ca principiu aceea ce nu este decât o silă trecătoare.

Iată, d-lor, pentru ce n-am putut şi nu putem face menţiune de Tratatul de la Berlin în declaraţiunea dv. Acum viu la opiniunea minorităţii. D-lor, am respins opiniunea minorităţii, pentru că indica o soluţiune, şi pentru că, în starea în care ne aflăm astăzi, noi nu puteam da o formulă exactă soluţiunii care avem a da. De aceea am respins orice indicare de soluţiune, pentru că, oricum ne vom purta, este evident că soluţiunea trebuie să se dea după o cooperare comună între Puteri şi ţară. Puterile nu s-au pronunţat încă, ţara, aceea care este chemată a da soluţiunea, nu; ei bine, cum voiţi dv. s-o formulaţi de astăzi? Şi când dv. veţi formula astăzi o soluţiune care mâine va fi imposibilă, atunci vă întreb: pentru ce aţi amăgit ţara, făcând-o să apere un ce de care eraţi convinşi că este irealizabil? Prin urmare, situaţiunea însăşi ne pune în poziţiunea să procedăm în mod negativ, iar nu în mod afirmativ; şi, neputându-ne înţelege de astăzi deja asupra unei soluţiuni, nici asupra formulei cu care am îmbrăca acea soluţiune, am zis: mai bine să nu facem nici o motivare, ci să facem o declaraţiune, pur şi simplu, ca aceea care este supusă la aprecierea dv. şi pe care vă rog s-o primiţi.

● P. P. Carp, Discursuri parlamentare, ediţie îngrijită de Marcel Duţă, studiu introductiv de Ion Bulei, Editura „Grai şi suflet – Cultura Naţională“, Bucureşti, 2000, p. 78-84.

7. Cuvântarea lui Alexandru Marghiloman cu privire la reforma magistraturii şi inamovibilitatea judecătorească (Şedinţa Camerei Deputaţilor din 30 noiembrie/12 decembrie 1885)

Domnilor deputaţi,

Momentul în care cer cuvântul vă spune pentru ce iau această libertate. Înainte de a mă înscrie asupra adresei către Tron, mi-am adus aminte de perceptul poetului latin, şi mi-am cumpănit sarcina ce-mi puteau ridica umerii. Nu mi-a fost greu să recunosc că în discuţia generală numai celor al căror nume este mai demult legat de istoria parlamentară a ţării lor le era dat să judece oamenii, să cerceteze faptele, să formuleze programe. Într-o chestiune însă, mai restrânsă, care ne ţine tuturor la adâncul inimii, am crezut de datoria mea de a-mi exprima sentimentul.

Am avut un moment de mare nedumerire după cuvântarea domnului Maiorescu: unde a trecut puternica coasă a domnului Maiorescu, nu rămâne mult de spicuit. Domnul ministru al Justiţiei mi-a deschis uşcioara pe care mă voi strecura, nu pentru a face act de opoziţie, ci pentru a reclama în numele tinerilor…

Voci: Cine sunt acei tineri?

D-l Alexandru Marghiloman: Dacă nu mi-aţi fi luat cu pripă vorba din gură, vă spuneam tocmai că este în numele acelor tineri care împreună cu mine şi-au frecat coatele pe băncile şcolii, care împreună cu mine au intrat în viaţa publică după ce împreună am avut lungi şi interesante consfătuiri cu membrii autorizaţi ai Partidului Liberal.

În numele lor, domnii mei, vin să reclam îndeplinirea unei promisiuni formale.

Nu mă plâng de cauzele neîndeplinirii ei, nu acuz pe nimeni; cred însă că a venit ceasul de a o reaminti cu stăruinţă.

Să ne întoarcem cu un an şi jumătate înapoi. Era electorală se deschisese. Ne găseam cu toţii într-o casă amică. La întâlnirile noastre lua parte un membru influent al majorităţii Camerei care făcuse revizuirea, leader şi astăzi; un

profesor elocinte al cărui talent îi făcuse, în fostul Parlament, un loc destul de însemnat pentru ca avântul public să-l desemneze ca rezervat pentru un portofoliu; mai era, în fine, un tânăr deputat al cărui cuvânt trăgea o autoritate particulară din poziția lui în capul unui ziar eminamente prieten al guvernului.

Când zic eminamente guvernamental, reflexiunea aceasta nu implică o critică din partea mea. Opiniile sale și le poate susține oricine cu cinste, în opoziție sau în sprijinul ministerului, numai din convicție s-o facă.

Aceste trei persoane se găsesc în adunarea de azi, aproape în aceeași situație din trecut, aproape cu aceeași autoritate.

Iată programul măgulitor ce ne desfășurau: „S-a închis ciclul evoluțiilor, ne ziceau ele. Statul român a ajuns în scurt timp acolo unde nu sperau a-l împinge visurile cele mai patriotice. Suntem Regat, suntem independenți, suntem respectați în afară. Acum a venit timpul să întărim ceea ce am obținut. Acest edificiu frumos să-l consolidăm, să-l împodobim pe dinăuntru.

Domnul Brătianu, om de prevedere și de vedere înaltă, simte nevoia reorganizației, simte nevoia infuziunii de sânge nou, simte nevoia de a pune altoaie tinere pe vechiul arbore al Partidului Liberal. Pe tinerime comptează dumneasa pentru această operă“.

Și așa mai departe ni se arată cum că nu la lupta de partide eram chemați, ci la treabă. Primele măsuri ce formal intrau în vederile acestea erau: reforma administrației, reforma justiției.

Mi-aduc aminte cum, atunci ca acum, precizam că nu ne însușim dreptul de a critica politica exterioară, ca unii care, neavând nici experiență, nici posibilitate de a ne pune pe dată în curent, preferam a da încredere celor ce făcuseră ceva, și mult încă, pentru țara lor. Nu ne însușeam, de asemenea, dreptul de a avea o politică financiară, căci nu este destul a citi în cărți pentru a ști ce este un buget. Voiam însă ca în tot ce este organizație internă să avem liberul nostru examen.

După ce ni s-a acordat întrebuințarea liberă a bunei-voințe și a cunoștințelor noastre, nu am strigat ura! – căci eram puțini –, dar am plecat la luptă în numele domnului Brătianu și cu îndreptarea administrației și a justiției înscrisă pe drapelul nostru.

Am zis lupta, mai mult ca imagine și, adevărul mă împinge să constat că multora

din noi s-a întins acea punte de aur pe care adineauri a recunoscut-o domnul C. C. Arion.

Intrăm în Parlament. Nu toţi, firește; sunt dintre camarazii noştri care au rămas afară în profesorat sau în presă şi care vor continua să propovăduiască ideile sănătoase ce nu erau atunci comune, după cum arătai. Nu sunt orbit până în punctul de a zice că primii paşi ai tineretului au fost plini de dibăcie. Aceasta e o lege naturală: nici omul nu începe a vorbi până nu gângurește, nici pasărea nu zboară până nu se lovește de crăcile arborelui care-i ţin cuibul. Câteodată chiar, cu încercările ei, cade jos de pe cracă şi o sfâşie pisica. Dacă e vreunul din noi care l-a furat pisica, să nu ridice mâna în sus: nu-i cere nimeni numele.

Îmi aduc aminte termenii în care domnul Nacu salută venirea noastră, în discursul domniei sale: „Felicit ţara că a introdus tineretul pe tărâmul politic. Ţara nu mai cere sacrificii de acelea care le-au făcut bătrânii. Se cere numai muncă şi corectitudine politică“.

Vorbele acestea au rămas întipărite în fiecare din noi. Nu cerem azi altceva decât muncă şi corectitudine politică.

Nu se poate plânge nimeni de ardoarea la lucru în trecut; au fost legi asupra cărora ne-am dezbinat, poate, dar nu este una care să fi trecut fără ca noi, tinerii, să nu-i fi dat atenţia cea mai de aproape.

Dar azi, după un an trecut, văzând drumul ce am făcut şi calea ce mai rămâne de parcurs, ne aducem aminte de punctul de plecare şi nu putem fără tristeţe să constatăm că puţin din idealul nostru s-a realizat.

Care sunt legile organice, generale la care să fi conlucrat? Câte sunt legile din acea programă la care am pus mâna? Nu vorbesc de art. 291. Am calificat-o la timpul ei şi domnul ministru al Justiţiei a preţuit-o mai ieri destul de aspru, pentru ca să nu revin asupra ei; dar numai lege organică nu a fost. Nu vorbesc de legea filoxerică: o nenorocire ne-a impus o lege de expedient. Se poate numi numai lege generală, legea impozitului funciar? Aparenţă de lege generală are; când însă o măsură legislativă este atât de discutată în Parlament; când ea rămâne aşa de profund criticată în masa naţiunii, este greu de a-i da însuşirile unei măsuri organice, adică a cărei lipsă să fie simţită de toată lumea.

A rămas legea sanitară şi pe aceasta o voi nota. Aşa de mult am urmat programul nostru, că într-o materie aridă, afară din competinţa noastră, nu ne-am dat în

lături şi dacă concursul nostru nu a adus multă lumină fondului, nu a fost însă inutil formei. Ne-am silit cel puţin ca eticheta să fie destul de limpede, ca să nu dea loc la interpretaţii arbitrare sau controversabile.

Aici se închide bilanţul legislativ.

Întreb din nou: ce s-a îndeplinit din programul nostru?

Am făcut ceva pentru administraţie, se poate; pentru justiţie, nimic. Am mai fi răbdători, domnii mei, dacă indicii grave nu s-ar fi arătat, care par a amâna în îndefinit îndreptarea justiţiei şi a soartei magistraţilor. Domnul Nacu s-a urcat la tribună şi în aplauzele majorităţii a afirmat că nu suntem copţi pentru reforma magistraturii. „Să rezervăm, a exclamat domnia lui, timpul pentru meditaţiunile serioase“.

Domnul ministru a venit ieri şi a zis că nu este momentul să facem această reformă şi în mai multe rânduri ne-a arătat că această lege are să rămână mai la o parte. Când se pune înainte, fie lipsa bănească, fie dificultatea soluţiei de ales, fie alte mijloace dilatorii, când, în fine, propoziţia singură de a înscrie urgent reforma judiciară în adresă dezbină adânc pe membrii comisiei, suntem în drept de a ne neliniști.

În vederea acestor semne caracteristice, ne sculăm unanimi pentru a cere, cum am început, realizarea unei promisiuni formale.

Am dreptul să afirm unanimitatea acestei revendicări, când văd pe prietenul a cărui părăsire în discuţiile din anul trecut amiciţia noastră alarmată o calificase de dezertare de la principii, când îl văd alături de minoritatea comisiei asupra acestui punct. Am numit pe domnul Dissescu. Suntem azi o apă pentru a formula plângerea noastră.

De ce luptăm pentru organizarea noastră judecătorească, când se poate zice că sunt alte proiecte mai urgente? Nu numai pentru că s-a făgăduit, dar pentru că, luând act de declaraţia Coroanei, noi înşine am înscris în răspunsul nostru reforma în domeniul administraţiei, reforma în domeniul judecătoresc, reforma în cler, reforma în domeniul învăţământului.

Pentru că clasificarea aceasta n-o fi avut în gândul Camerei importanţa ce-i dăm noi, însă pentru noi a fost simbolul unui adevărat crez politic. Şi ne îndreptăm atunci către solii cu care am tratat şi le strigăm: „rugaţi cu noi pe miniştrii, rugaţi

cu noi pe majoritate, să țină cuvântul ce ne-au dat“.

Nu cerem nimic exorbitant: ne mulţumim cu făgăduiala platonică ce ar reieşi din înscrierea reformei judecătoreşti în cadrul anului acesta.

O voce: Cu făgăduiala ce o să faci?

D-l Alexandru Marghiloman: Eu mă mulţumesc şi cu făgăduiala. Să mi se dea numai, şi alt zălog nu-mi trebuie. Suntem gata să executăm programul. Cerem muncă, dar nu numai munca sterilă a frământărilor de partid, nu discuţia neroditoare a legilor personale şi a imputaţiilor reciproce.

Se va vedea atunci că nu este opoziţie sistematică şi că ştim a impune tăcere preferinţelor noastre în vederea scopului obştesc de atins.

Ne-am agăţat de reforma magistraturii şi am făcut din ea un obiect de crezământ politic, numai pentru că credeam că răspunde unei necesităţi bine simţite şi reale.

Pentru că socotim că magistratura este într-o stare rea.

Când zic aceasta, nu mă bazez pe experienţa mea personală. Nu! Mă sprijin pe ce s-a zis mai nou, pe ce s-a scris mai de curând în această privinţă.

S-a auzit glasul justiţiabililor; bine sau rău, păsul lor l-a dat domnul Maiorescu.

Să auzim însă şi doleanţele judecătorilor. Nu ştiu dacă am autoritatea deplină, dar nu este de mult de când am părăsit rândurile magistraturii şi am păstrat cu foştii mei colegi sau superiori legături de amiciţie cu care mă onorez. Simţământul lor îl traduc aici.

Domnul Tacu, în numele majorităţii, a afirmat că starea este neliniştitoare. Domnul ministru al Justiţiei se tânguia şi anul trecut, ca deputat, şi anul acesta, ca ministru, că, dacă după 1865 s-a accentuat un mers ascendent, el însă nu s-a menţinut; regresul chiar s-a accentuat în anii din urmă, astfel că sunt temeri serioase ca nivelul ştiinţific să nu descrească.

Citez fidel, domnii mei; căci această diagnoză se îngreunează când ministrul confirmă azi că suntem într-o stare destul de satisfăcătoare pentru a admite o reformă radicală.

Voiți să ne urcăm mai sus? Mesajul Coroanei de la 1866 conținea: „Nestabilitatea în magistratură, care în loc să dispară, am găsit-o ajunsă la culme, un personal judecătoresc în mare parte rău ales sau neîndestulător, trista stare a închisorilor, și, îndrăznim a o zice, un spirit de a face din justiție un instrument politic, toate acestea au contribuit de a găsit lucrurile judecătorilor… într-o situație puțin satisfăcătoare“.

Puține lucruri ar fi de scos – poate numai în ceea ce privește la personalul neîndestulător – pentru ca să credem că acest tablou este făcut de ieri sau de astăzi.

Credeți oare că este numai părerea oamenilor politici? Auziți ce scrie unul din fruntașii Înaltei Curți de Casație, într-un opuscul mic ca format, dar mare sub raportul cugetării și al erudiției: „Suntem conduși a conchide că justiția la noi este rea“. Iar puțin mai jos: „Trebuie să convenim că plângerile contra justiției nu sunt numai niște strigăte de partide, niște fraze vagi a unor oameni frondori, ele par în unele cazuri a fi expresia sentimentului de dreptate al publicului froasat“.

Ei bine, domnilor, când de la ‘68 încoace avem glasuri puternice care spun acestea; când însuși cenzorul de la Înalta Curte, prin mâinile căruia trec toate judecățile, nu se sfiește a o constata; când în sânul Parlamentului s-a putut întrevedea trista pornire a spiritului care vede soluția procesului nu în ocrotirea judecătorului, ci în influența avocatului; când de pe aceste bănci nu s-a putut riposta decât că tot așa era și sub guvernele trecute; eu, domnilor, care nu am a spăla trecutul, nici a justifica prezentul, pot zice cu durere: există o boală care bântuie justiția, care mineză garanția familiei, proprietății, moralității publice și tuturor vă cer, cu o oră înainte, s-o lecuim.

Ce ne împiedică, vă întreb, ca de la constatare să facem numai un pas la lecuire?

Oare izvoarele răului nu se cunosc? De ce atunci nu le sleim? De ce, pentru că nu putem îndrepta totul dintr-un condei, trebuie să stăm locului?

Ascultați, domnilor, și plângerile magistraturii. N-am procură să vorbesc în numele ei, dar spun adevărul.

Magistraților noștri nu le dăm traiul material și nici măcar, în schimb, puțina siguranță și stabilitate sau cel puțin onorurile ce li se cuvin.

Traiul material? Ni se răspunde pururea: nu avem parale.

Suntem într-o stare financiară care nu ne permite să găsim fonduri pentru mărirea apuntamentelor! S-a întrebat însă dacă în acest Parlament cei mai mulţi n-ar vota cu amândouă mâinile, orice mijloc s-ar propune pentru a se găsi banii necesari?

Nu ştiu dacă nu chiar proprietarii mari n-ar primi bucuros a se face o sporire de impozit special, căci ei au interes ca cei mici, cei de jos, cei care suferă mai adânc de neajunsurile justiţiei să binecuvânteze o reformă. (Mişcări).

Cum că starea materială a judecătorului este deplorabilă, comparaţi-i numai traiul cu acela al celorlalţi funcţionari de treapta lui. Luaţi tânărul magistrat din provincie înfundat într-un orăşel. Să-l presupunem sărac, ceea ce este majoritatea cazurilor; să-l presupunem fără protectori, ceea ce se întâmplă încă; vedeţi bine că nu sunt din cei care cred că fără protector nu ajungi la nimic în ţara noastră; dar şi protectorul este ca aurul: dacă nu ne face fericiţi, grozav însă ne ajută să fim fericiţi!

Mai împovăraţi pe magistratul meu cu o familie săracă ca el şi gândiţi-vă ce este atunci traiul lui. Prins între pasiunile locale, având sentimentul, poate eronat, dar plauzibil, că este la discreţia puternicului zilei, existenţa lui devine un lung compromis între datorie şi nevoie!

Dar când încă, din nenorocire, trece pe dinaintea lui un proces politic, sau în care se simte coada stăpânirii, sau când compare înaintea lui avocatul influent – atunci pentru el a fost făcut versul lui La Fontaine, „Un soufle, une ombre, un rien, tout lui donnait la fièvre“.

Pe acela nimeni să nu-l condamne, căci nu sunt mulţi care ar putea face mai bine.

Mergeţi mai departe: Un căpitan în armată are tocmai leafa unui judecător, dar militarul are o uniformă de paradă şi una de casă, magistratul nu. Militarul are un servitor dat de stat, poate trăi pe puţin, are intrări reduse pretutindeni, se bucură de reduceri la călătorii.

Nimic de soiul acesta pentru judecător, deşi şi el are datoria să-şi ţină rangul cu decenţă! Dar în schimb îi cerem carte, capacitate, stăruinţă!

Are el oare, ca compensaţie, onoruri, satisfacţii exterioare care să-l însufleţească? Ia vedeţi:

Cine trebuie să fie într-un judeţ capii autorităţii civile? Prefectul şi prezidentul tribunalului. Puneți-i în paralelă; prefectul are emolumente bune; prefectul planton la poartă, sergent la uşă; pe prefect îl primesc slujbaşii la gară, la prefect se concentrează aparatul autorităţii.

Cine însă vede trecând pe prezidentul tribunalului, greu îşi poate închipui că sub ochi i-a trecut majestatea dreptăţii. Şi, dacă ar trebui să dăm cuiva precădere, prezidentului ar trebui să o dăm, căci între prefect şi Dumnezeu este inspectorul, secretarul ministrului, ministrul, consiliul de miniştri: între prezident şi Dumnezeu de multe ori nu este decât conştiinţa lui. (Aplauze).

Căci de multe ori actele lui sunt neapelabile, necasabile.

Prin urmare, nu dăm magistratului cu ce să trăiască: printr-o justă compensaţie îi refuzăm şi cu ce să se fălească!

Îi acordăm oare cel puţin siguranţa carierei, certitudinea unui viitor? Numai vorba de inamovibilitate sperie pe unii, oprindu-l de a vedea roadele ce ea a dat la Curtea de Casaţiune!

Nu este inamovibilitatea care a pus această Înaltă Curte la nivelul de ştiinţă la care o admirăm? Nu este această curte care, ca un mareşalat promis, susţine şi încurajează pe magistraţii curţilor de apel?

Nu vorbesc de aceste instanţe chiar. Prin tradiţie, prin respectul către opinie, miniştrii au stabilit un fel de inamovibilitate, de fapt. Recunosc voios că actualul ministru a respectat până azi tradiţia; am credinţa că o va respecta şi în viitor, deşi orişicine poate face rezerve pentru cazurile care indirect provoacă retragerea magistraţilor.

Dar să ne coborâm cu o treaptă, să ajungem acolo unde justiţia intră în contact mai direct cu populaţia, adică la tribunale şi la judecătoriile de ocoale. Vom vedea pe dată în ce hal ne aflăm! Domnul ministru Nacu se mândrea că de 15 ani încoace proporţia între titraţi şi cei netitraţi este atare că cei din urmă nu mai figurează decât în număr infim în rândurile magistraturii. Aceasta nu este fructul vreunei îndreptări, domnule ministru, aceasta este pur şi simplu mersul timpului...

Voci: Aşa este.

D-l Alexandru Marghiloman: Ca probă este că un prefect de poliţie liberal mângâia visul de a pune licenţiaţi în toate comisariatele de poliţie şi că un ministru rezervă titraţilor posturile de subprefecţi şi de pomojnici.

Avem, deci, pletoră de titraţi, trebuie numai să ştim a-i atrage în ramura judecătorească şi a-i menţine. În această privinţă permiteţi-mi o amintire personală: la anul 1881, când am intrat în magistratură la tribunalul de Ilfov, eram şapte doctori de la Facultatea din Paris; ei bine, azi câţi din ei au rămas? Din cei de atunci, nici unul, şi pentru ce aceasta? Pentru că nu ne-am făcut datoria? Nu! Dar pentru că ne-am format repede convingerea că magistratura nu este încă la noi o carieră. Anul acesta chiar au venit din străinătate trei tineri a căror reputaţie îi precedase în ţară înainte de a fi pus piciorul pe solul patriei lor. Unul a intrat în administraţie, pe care o felicit de buna achiziţie ce a făcut, cel de-al doilea s-a consacrat profesoratului, adică mai mult sau mai puţin baroului; cel de-al treilea nici că a voit să bată la uşa funcţiilor judiciare! De ce? Pentru că magistratura nu este o carieră şi nu este o carieră pentru că nu prezintă stabilitate şi garanţii de viitor...

D-l Dr. Râmniceanu: Ba, pentru că sunt lefurile mici.

D-l Alexandru Marghiloman: Dumneata munceşti degeaba, domnule doctor? Tinerii ar intra şi ar rămâne în magistratură azi chiar, cu apuntamentele mici care li se dau, dacă s-ar bucura de mai multă cădere şi onoruri şi dacă ar avea puţină stabilitate şi garanţii de înaintare. Să permită domnul ministru al Justiţiei să-i citez un exemplu şi va vedea cum lipsa unei legi asupra poziţiei magistraţilor poate duce la cele mai deplorabile rezultate.

Domnul ministru a făcut la tribunalul din Ilfov o înaintare, şi o înaintare meritată, iar, pentru a împlini golul, a operat câteva premutări.

La moment patru magistraţi şi-au dat demisia. Ei bine, să spună domnul ministru câtă stăruinţă a trebuit să pună pentru ca să pareze la această dislocare. Totuşi, doi dintre cei retraşi au rămas pe dinafară şi, din nefericire, erau din lemnul din care se fac judecătorii cei buni, lemn ce nu se taie în toate desişurile.

Să fi fost o lege, faptul nu era să se întâmple. Sunt cel dintâi care proclam că, în lipsa ei, ministrul are singur dreptul de a preţui măsurile ce ia în interesul serviciului; dar, când aceste măsuri nu au de bază mecanismul unei legi cunoscute tuturor, fiecare are dreptul de a se crede lezat. Faceţi legea, domnule

ministru, şi atunci atât cel înaintat se va bucura de o autoritate necontestată, cât şi cei rămaşi pe loc vor rămâne în bunele sentimente de deferenţă personală, atât de necesară în constituirea unui tribunal!

Îngrădiţi magistratura cu legi. Dumneata, domnule ministru, eşti un om onest; promite şi vei ţine, căci vei respecta pe judecători.

Dar succesorul dumnitale? Cine-l cunoaşte? Cine poate garanta că va avea aceeaşi moderaţie? Nu ajunge aprehensiunea aceasta a viitorului pentru ca locul sfânt al funcţiei să nu se aprindă în sânul tinerilor magistraţi?

Am arătat cauzele stării de lâncezire. Dacă nu le putem stârpi pe toate, cel puţin unele să le smulgem.

Cred, domnilor deputaţi, că, dacă nu în tot, cel puţin în trăsături generale, am dreptul să spun că am vorbit în numele magistraturii.

Mă măgulesc că nu se vor interpreta cu maliţie cuvintele mele, cum au fost travestite ale domnului Maiorescu. Nu atacăm justiţia; doctorul care constată boala şi nu o tăinuieşte, nu este un inamic. El este adevăratul prieten.

Dacă acum, domnii mei, privim şi la starea în care se află localurile noastre judecătoreşti, veţi conveni cu mine că totul conspiră pentru a ţine aparatul justiţiei la treapta de jos.

Uitaţi-vă pe fereastră, veţi vedea un palat. Mai multe de felul lui, în toate suburbiile: acolo este o şcoală. Uitaţi-vă acum în stânga, spre Dealul Spirii. Pe înălţime, şi, mai departe, la Cotroceni veţi zări construcţii mari, curate, bine aerisite, înconjurate de grădini bine ţinute: acolo sunt cazărmi.

Colea, pe calea Victoriei, sau în strada Academiei, edificii moderne, măreţe, cu un portar galonat la intrare, cu mobilier decent, dacă nu chiar somptuos înăuntru: acolo sunt ministere.

Dar nu vă îndemn pe nimeni să urcaţi scara noroioasă a Palatului de Justiţie! Lesne veţi recunoaşte că, în promiscuitatea de judecători şi pârâţi, de arestaţi şi condamnaţi, de avocaţi şi samsari, este imposibil ca hermina justiţiei să treacă fără a-şi mânji albeaţa. (Aplauze prelungite).

Iată adevăratele rădăcini ale răului pe care nu eu le-am constatat, ci alţii, al căror

ecou slăbit m-am făcut azi!

Aici să le căutaţi, domnule ministru, dar nu în influenţa pernicioasă a baroului.

Aţi uitat că baroul a fost acela care a dat pe Buzoianu, Costaforu, Boerescu, Brăiloiu (aplauze), pe toţi făurarii legilor noastre şi a vieţii noastre interne.

Aţi uitat că înşişi colaboratorii dumneavoastră de ieri sau cei de astăzi sunt membrii baroului şi n-am decât să mă uit pe aceste bănci pentru a număra avocaţii, ilustraţii ale ţării lor.

Avem avocaţi şi avocăţei, după cum avem medici şi medicaştri, chirurgi şi şarlatani. (Aplauze).

Avem pe aceia care-şi onorează profesia lor şi pe aceia care încearcă s-o păteze; oare magistratura noastră este atât de slabă încât aceştia din urmă, amestecătură de samsar şi de om de afaceri veros, să aibă înrâurire asupra ei? Ceilalţi au poate influenţă asupra mersului justiţiei, dar o au tocmai pentru că ies din rândurile magistraturii şi influenţa lor este salutară, pentru că, pe lângă ştiinţă, au adăugat experienţa.

De altminteri, pentru ce nu faceţi o lege asupra baroului? Veniţi cu dânsa şi vom fi unanimi pentru a fi severi şi asupra condiţiilor de admisibilitate şi asupra condiţiilor de menţinere într-însul. Baroul este încă o carieră liberă mănoasă; toţi tinerii se îmbulzesc la uşa lui, avem dreptul acolo să culegem, dar să şi alegem. Reforma acestui auxiliar al justiţiei face tocmai parte din reorganizarea generală ce-o concepem. (Aplauze).

Să nu ne plângem, domnule ministru, că magistraţii noştri de astăzi sunt mai slabi decât cei din trecut, căci nu-mi e pe deplin probată slăbiciunea studiilor afirmată de dumneavoastră. Eu văd zilnic că în toate ramurile de administraţie răsar tineri care fac onoare şcolilor ce i-au format. Prin urmare, nu ştiu dacă este o depresie sau nu în rândurile magistraturii. În orice caz, dacă ar fi, să nu ne mirăm de dânsa. Să felicităm pe generoşii întreprinzători care mai consimt a risipi capitalul lor de muncă şi de ştiinţă în schimbul sentimentului că fac puţin bine şi al aşteptării că vor recolta multă stimă. (Aplauze). Căci, deocamdată atât le oferim.

Acestea sunt, domnilor, punctele principale care m-au silit să vin aici, nu să ridic, ci, din contră, să caut să mă depărtez de orice imputaţie.

Am tresărit când am văzut respins de comisie un amendament care cerea o realizare urgentă a binelui ce ne doreau prietenii noştri în comisia europeană de la 1857.

Convenţia din 1858 ne arată calea. Legea de organizaţie din 1868 pune germenele inamovibilităţii, şi noi azi, în faţa răului necunoscut, ne încrucişăm braţele şi nu ne simţim capabili să operăm ameliorarea ce prevedea deja Regulamentul Organic!

Să nu credeţi că în inamovibilitate vedem îndreptarea generală. Ştim că şi în urmă vor putea mijloci influenţe personale, înrâuriri de amiciţie sau interese, dar atunci opinia publică va putea desemna pe magistratul abătut, dar nu va putea murmura în contra unei întregi şi respectabile instituţii.

Atunci vor mijloci şi ridicarea nivelului moral şi meditaţiile serioase cerute de domnul Tacu. Dar asta nu poate fi decât opera viitorului şi a ideilor. Ideile sunt ca oamenii, ajută-le dacă vrei să te ajute.

Al acestei lungi cuvântări, care este scurtul înţeles, cum întreba odată domnul Kogălniceanu?

Acest scurt înţeles trebuie să-l trag pentru ca să mă desfăt în ideea că tineretul, în numele căruia m-am sculat, mă va urma până în concluzie. Fiecare din noi are să voteze cum îi impune conştiinţa.

Eu unul, domnii mei, dacă şi în urma acestei rugăciuni fierbinţi, onor. majoritate ar respinge amendamentul care cere preferinţa şi întâietatea pentru legea judecătorească, eu, care n-am interes, nici de aproape, nici de departe, eu unul aş fi silit să votez în contra Adresei.

Ştiu că votul meu nu va tulbura chietudinea dumneavoastră, dar, domnii mei, aceasta este singura probă ce azi pot da de adevărat respect şi devotament pentru Coroană.

Când Mesajul din anul trecut priveşte reforma magistraturii ca un ce de căpetenie; când noi, Camera, am luat act de acest sentiment exprimat, când, în fine, anul acesta chiar Coroana ne reaminteşte legile din anul trecut rămase numai proiectate, eu unul nu mă cred în drept a mă dezlega singur; să mă dezlege cuvântul înalt care ne-a aşternut un program ce cu toţi am acceptat.

Acesta va fi votul meu și nădăjduiesc a-mi fi făcut astfel datoria! (Aplauze).

● Al. Marghiloman, Discursuri politice, vol. I, 1885-1895, publicate de Comitetul Cercului de Studii al Partidului Conservator, Bucureşti, 1916, p. 1-13.

8. Discursul lui P. P. Carp cu privire la politica externă şi politica internă (Şedinţa Camerei Deputaţilor din 4/16 decembrie 1909)

D-l P. P. Carp: Domnule preşedinte, sunt unul din rarii supravieţuitori ai celor care la 1866 au reînfiinţat această tribună dărâmată de o lovitură de Stat şi au realizat una din dorinţele Divanului ad-hoc, întemeind, pe tânărul tron al României libere, o dinastie străină, menită a ne apăra în contra nemărginitelor noastre ambiţiuni şi necugetatelor noastre rivalităţi. În acest spaţiu de timp, de aproape jumătate de secol, am fost servitorul fidel al dinastiei. Şi, deşi fidelitatea mea - ca toate fidelităţile - a fost supusă la oarecari încercări, însă ea a ieşit biruitoare din toate ispitele şi de aceea, când dau aprobaţiunea mea azi tuturor pasajelor din Adresă privitoare la familia regală, nu rostesc o frază de curtenie banală, ci dau o expresiune unui adânc simţământ de devotament încercat (Aplauze).

Tot aşa, d-nii mei, dau aprobaţiunea mea pasajului privitor la politica externă.

Şi nu dau aprobaţiunea mea, numai sub forma care se află în Adresă, dar chiar sub forma ceva mai explicită, care i-a dat-o d-l Duca. Şi când d-l Fleva, unul din domnii diplomaţiei noastre, şi-a exprimat nedumirirea sa despre cuvântarea d-lui Duca şi a cerut să se pronunţe guvernul, eu cred că, cu o mică explicaţiune, nedumirirea d-sale va dispărea. Guvernul a vorbit de raporturile noastre amicale cu toate puterile, adică de starea actuală a politicii noastre externe.

D-l Duca a adăugat câteva indicaţiuni asupra orientării ce politica noastră trebuie să aibă în anumite cazuri.

D-nii mei, am fost totdeauna de părere că o politică externă serioasă, bine cugetată, nu poate să fie apanajul partidelor; nu poate să fie un câmp de război, pe care partidele pot să se dedea la o luptă de idei contrare; aceasta nu poate şi nu trebuie să fie, pentru că o politică externă serioasă nu este bună decât atunci când gândul conducătorilor este egal cu gândul naţiunii întregi. Şi, ca să ajungem la aceasta, noi trebuie să ne întrebăm: care este interesul serios, care este interesul permanent care trebuie să conducă şi ideile conducătorilor şi aspiraţiunile condușilor?

D-nii mei, politica este o știință, dar politica totdeodată este și o artă și, precum poetul nu este un adevărat poet decât atunci când el dă o formă plastică simțămintelor, idealurilor și aspirațiunilor ce zac de multe ori nebuloase în inimile noastre, tot așa și în politica externă adevărat conducător este acela care dă o formă practică problemelor imense de viitor care frământă inima unui popor ce are conștiință de menirea lui. (Aplauze).

Ei bine, d-nii mei, să căutăm, găsim noi oare formula aceasta care să corespundă nu numai intereselor de astăzi, dar care să corespundă intereselor permanente ale acestei țări, o formulă care ar fi de natură a apăra prezentul și a pregăti viitorul?

Dacă ne uităm la poziținea noastră geografică, constatăm un lucru pe care nimeni nu-l va tăgădui. Slavi la nord, slavi la sud, slavi la răsărit, slavi la apus; oriunde ne-am întinde ochirea, un ocean imens de slavi, ale căror valuri bat la țărmurile noastre și amenință a ne surpa malul. Și atunci trebuie să ne opunem, că numai acea politică poate să fie bună, care slăbește puterea de expansiune a elementului slav care ne înconjură, și în această privință noi trebuie să fim fericiți că ne putem rezima pe dualismul slav.

Dualismul slav este reprezentat de imperiul vecin, de Austro-Ungaria, și dacă ne uităm la ceea ce se petrece în statul vecin, trebuie să ajungem la convingerea că dualismul slav reprezentat prin Imperiul Austro-Maghiar nu poate să fie puternic, nu poate să fie așa cum îl dorim noi, decât atunci când conducerea elementelor slavone, din imperiul vecin, este încredințată elementului germano-ungar.

Să ne uităm puțin la ceea ce s-a întâmplat dincolo.

S-a anexat Bosnia și Herțegovina. Ar crede cineva la prima vedere că era un lucru atât de firesc încât rezultatul nu ar fi trebuit să fie decât mutarea capitolului privitor la Bosnia și Herțegovina, în Almanahul de la Gotha, de la Imperiul Otoman la Imperiul Austro-Ungar.

Deodată o mișcare puternică se ridică pe piețele Pragăi, se ridică cehii în contra anexiunii; Serbia consideră anexiunea nu ca un ce firesc, ci ca o crimă de lèse panslavism și constatăm că elementul slav, lăsat la propria lui impulsiune în Imperiul Austro-Ungar, nu ar dori decât un lucru, decât ca Austro-Ungaria să fie un Negotium gestor al panslavismului, iar nu un reprezentant al dualismului slav.

Fiind dat că lucrurile sunt așa, care trebuie să fie orientarea politicii noastre? Ea

nu poate să fie, cum a zis d-l Duca, decât îndreptată către Tripla Alianţă, dar şi aci nu mă sfiesc, d-le preşedinte, să mă ocup de o chestiune care aţâţă spiritele şi sufletele la noi, mai ales acelor tineri care încă n-au experimentat imensa deosebire care este între ideal şi realitate, între dorinţi şi posibilitate.

Alipirea noastră către Tripla Alianţă evident că trage după sine o amiciţie strânsă cu Imperiul Austro-Maghiar; dar, ni se va obiecta, fraţii noştri de sânge sunt asupriţi dincolo de graniţe, oare aceasta nu este o piedică pentru noi de a urmări politica pe care o indicaţi? Eu cred că nu. Că guvernul actual şi toate guvernele următoare trebuie să păstreze o neutralitate absolută faţă de ceea ce se petrece între maghiari şi români. Pentru aceasta nu am nevoie de o afirmare, aceasta este o chestiune de bună vecinătate şi, în ultimă instanţă, de onestitate politică. Dar pentru noi, care nu suntem la guvern, cum de stăm noi nepăsători? Stau nepăsător, d-nii mei, pentru că, mai mândru decât naţionaliştii noştri, eu nu am nici o îndoială de rezultatul luptei.

Încercarea de a ridica unui neam limba lui, încercarea de a-i surpa credinţa, este o încercare neputincioasă a priori. (Aplauze prelungite).

Cine zice limbă, nu zice numai posibilitatea de a stabili raporturi între om şi om, cine zice limbă, indică cum se reflectă în inima şi sufletul nostru tot universul care ne înconjoară.

Cine zice limbă, zice modul nostru de a iubi, modul nostru de a urî, modul nostru de a ne bucura de prezent şi de a pregăti viitorul; e forma ce dăm idealelor noastre. (Aplauze).

Şi acei care cred că românii vor adopta o altă formă de a iubi, se înşeală. (Aplauze prelungite).

Şi o să vadă prin experienţă că se înşeală, şi atunci când vor ajunge la această convicţiune, şi atunci ne vor pune întrebarea dacă nu e bine, în loc de a cerca imposibilul, să facă singurul lucru ce e posibil, să se mulţumească prin dreptate a face din românii de dincolo cetăţeni ai Imperiului Austro-Ungar. (Aplauze).

La aceasta poate că va contribui în anume momente şi o frăţie de arme, nu vreau să prejudec viitorul, dar un observator atent trebuie să înţeleagă că se pregătesc transformaţiuni în care fără voia noastră avem să fim atraşi în complicaţiunile europene.

Și, atunci, d-nii mei, se va vedea că vechea vitejie a românilor poate să fie fidelă fără să fie maghiară. De aceea, d-nii mei, conchid: orientarea politicii noastre nu poate și nu trebuie să fie decât o alipire strânsă către Imperiul Austro-Ungar.

Dar, d-le președinte, politica aceasta la un moment dat implică sacrificii. La un moment dat implică sforțări mai mari decât ne putem gândi. Și atunci ne întrebăm, și cu aceasta ajung în mod firesc la chestiunile interioare, ce facem noi ca să întărim România liberă așa încât, la un moment dat, să fie la înălțimea misiunii ei și să corespundă la ceea ce noi visăm pentru dânsa? Cu alte cuvinte, ce facem noi cu armata noastră?

D-lor, făcut-am noi tot ce trebuia ca să punem armata la înălțimea la care trebuie să fie?

Eu cred că nu.

Făcutu-ne-am noi culpabili de o asemenea neglijență pentru că nu aveam mijloacele de a o face, sau pentru că nu am avut destulă stăpânire de sine ca să o facem? Și veți vedea îndată ce înțeleg eu prin stăpânire de sine.

Prin stăpânire de sine înțeleg a ști să te mărginești a avea o perspectivă politică, a ști ce este de primul plan și ce este pe al doilea și pe al treilea plan, și a te ocupa și a condamna la așteptare lucrurile secundare, chiar atunci când el satisface mai mult interesele momentului. Noi am voit ca să le facem toate odată.

Noi am voit ca toate ramurile administrațiunii noastre, toate ramurile activității noastre ca stat să fie toate pe aceeași linie. Ei, aceasta nu se poate.

Și când confecționăm un buget, atunci trebuie să ne zicem: întâi să vedem de nevoile armatei și, numai după ce am făcut aceasta, să ne ocupăm și de alte nevoi ale țării.

La noi s-a făcut din nenorocire inversul. Când era să se facă economii, economiile se făceau la Ministerul de Război. Lipseau 2-3 milioane? 2-3 milioane se da din echipament. Lipseau alte 2-3 milioane? Se introducea sistemul de concedii de 6 luni, care reducea efectivul companiilor, așa încât instrucțiunea oamenilor era defectuoasă.

Și aceasta nu este o critică care o aduc guvernului actual, pentru că de această greșeală, de această lipsă de perspectivă s-au făcut culpabile mai toate guvernele

şi mai toate partidele. Ei, trebuie să revenim, aşa nu merge şi de aceea, înainte de toate, trebuiesc studiate nevoile armatei şi găsite mijloace pentru satisfacerea acestor nevoi.

Pentru aceasta, trebuie, d-nii mei, însă, ca administraţia finanţelor sau mai bine zis politica financiară care o urmăm de o bucată de vreme să fie schimbată. Noi suferim şi suferim mult de fantasmagoria economiilor d-lui Sturdza. Când în ultimul minister pe care am avut onoarea să-l prezidez mi s-a cerut să reduc bugetul nostru la cifra de 220 milioane m-am refuzat la aceasta.

Şi când mi s-a zis că d-l Sturdza este gata a executa acest program, am răspuns: el poate să o zică, dar nu poate să o facă!

Şi nu a făcut-o!

Şi nu a făcut-o pentru că chiar în anul acela, în întâiul an de economii, bugetul de 220 de milioane a fost în realitate de 228 de milioane!

Nu aveţi decât să luaţi creditele extraordinare, dintre care unul e de 2 şi jumătate milioane, şi celălalt de 5 milioane şi să le purificaţi oleacă şi o să vedeţi în ce consistă acele credite. Consistă ele în cheltuieli neprevăzute, în cheltuieli extraordinare, care s-au făcut aşa fără ca să se poată prevedea? Nu!

Ca să vă dau un singur exemplu, şi toate erau aşa, în acele credite figura o cifră de 500 000 de lei pentru cărbunii trebuitori societăţii de navigaţiune!

Apoi un buget de două sute douăzeci de milioane, care nu prevede nici cărbunele necesar pentru un serviciu al statului, este el serios, şi n-am dreptate când afirm că bugetul de 220 milioane nu a fost un singur moment real, pentru că nu putea să fie executat? Dar nu acesta e obiectul criticilor mele, nu pentru aceasta am acuzat sistemul d-lui Sturdza. Ceea ce acuz e că acest sistem ne-a dus direct la următorul rău: de a scinda bugetul nostru ordinar în două: un buget ordinar şi un buget extraordinar, atunci când şi cheltuielile ordinare şi când şi cheltuielile extraordinare ar fi trebuit să vină în bugetul ordinar. Şi un alt rău e că aţi sustras de la controlul Parlamentului o mare parte din buget.

Aţi introdus sistemul excedentelor.

Sistemul excedentelor, d-nii mei, este un ce rău, pentru că din două una: ori dv. cereţi de la contribuabili mai mult decât este nevoie, pentru a îndestula serviciile

statului, şi atunci trebuie să procedaţi la reducere, ori dv., ceea ce se întâmplă, ascundeţi adevăratele nevoi ale statului, ca să vă faceţi gloriola unor excedente, pe care pe urmă le puteţi întrebuința aproape cum vreţi şi aproape cum gândiţi şi unde milioanele statului, nu zic că se delapidează, dar se cheltuiesc pentru lucruri care n-ar trebui să fie cheltuite. Excedentele pe care le avem noi de lungă vreme, n-am făcut adiţiunea, dar d-l ministru de Finanţe poate să mă întrerupă şi să mă controleze, eu le evaluez, aşa grosso-modo, la 230-240 milioane, în diferite exerciţii.

Poate ceva mai mult, nu-i aşa?

D-l Em. Costinescu, ministrul Finanţelor: Este o notă, care are să vi se arate.

D-l P. P. Carp: 240 milioane, eu cred că întrebuinţate astfel, eu cred că întrebuinţate pentru a satisface mai ales nevoile armatei, ar fi fost mai bine întrebuinţate dacă le puneaţi dv. în bugetul ordinar al Ministerului de Război şi aţi fi dat posibilitatea ministrului nostru de Război de a pune armata pe piciorul pe care trebuie s-o pună.

Mi s-a zis, d-le ministru de Război, că dv. v-aţi fi făcut intrarea în minister atârnată de o condiţiune, şi anume: de condiţiunea ca bugetul d-tale să devie odată un buget real. Simpatiile noastre vă întovărăşesc. Vă previn însă că aveţi să aveţi o luptă grozavă pentru a ajunge la acest rezultat, pentru că, în chestiunea de buget, înrâurirea politicii şi înrâurirea partizanilor politici este câteodată mai mare decât conştiinţa cea mai clară a nevoilor şi îndatoririlor noastre.

Dacă însă, d-nii mei, în materie de armată, nu văd din partea guvernului o concordanţă, între ceea ce ar trebui să fie şi măsurile ce le ia, cu părere de rău constat că această discordanţă se poate constata în toate ramurile activităţii guvernamentale.

Oriunde îmi îndrept privirea nu văd, o repet, decât o inegalitate imensă între ce ar trebui să fie şi între ce face guvernul. Să luăm un exemplu, d-nii mei. Nimeni dintre noi, cred cel puţin, nu doreşte altceva decât să fie pace în biserică; nu doreşte altceva decât ca ura să nu ia locul iubirii în relaţiunile clerului nostru dintre dânşii.

Dacă studiem însă starea actuală a bisericii noastre, trebuie să spunem, dacă suntem franşi, şi nu văd de ce, şi în orice caz eu nu împărtăşesc părerea celor care caută să ascundă, care cred că, dacă amână leacul, boala va trece de la sine,

fiind dată natura puternică a pacientului. Nu, când văd un rău, eu zic că trebuie curmat.

Ei bine, raporturile în biserica noastră, ale Episcopatului cu clerul mirean, lasă mult de dorit şi că nu erau decât două căi de urmat: ori aplică guvernul proverbul latin „ne quieta movere“, ori, fără teamă de dificultăţile care le va putea întâmpina, să apuce taurul de coarne, cum se zice, şi să caute să îndrepteze ceea ce, în de comun acord, noi credem că este un rău, o racilă în biserica noastră.

S-a hotărât nu pentru „ne quieta movere“, s-a hotărât pentru o îndreptare. Şi, când mi s-a cerut avizul meu, am dat deplina mea aprobaţiune la această încercare.

Este evident că astăzi este un abis, să nu ziceţi că cuvântul este exagerat, căci el corespunde cu realitatea, este un abis între Episcopatul nostru şi clerul mirean. Că acest abis poate să producă frământări, poate să producă agitaţiuni periculoase pentru societatea noastră, periculoase pentru credinţa noastră, despre aceasta sunt convins şi cred că sunteţi convinşi cu toţii.

Ei, abisul acela era să se podească, dând un acces mai mare clerului mirean în administraţiunea bisericii noastre.

Ei, ţelul acesta a fost el atins? Eu cred că nu şi nu a fost atins din lipsă de curaj.

Primul proiect era ceva incisiv; se ridică opoziţiunea, se retrage, se modifică, se vine cu un al doilea proiect şi acela întâmpină modificări şi, în fine, după multe tratări, se vine cu legea care a fost votată de dv. şi de Senat.

Dat-a ea însă o dezlegare a acestei chestiuni? Puteţi zice că aţi introdus pace în biserică? Răspunsul trebuie să fie negativ. Şi nu mă uit, domnii mei, la faptul că un episcop pe care eu din primul moment l-am condamnat şi-l condamn şi astăzi (Aplauze), s-a încercat să se puie mai presus decât votul dv., mai presus decât votul Senatului, şi ce e mai grav pentru dânsul, ca episcop, mai presus decât adeziunea dată de Sf. Sinod, mai presus de sancţiunea regală, şi a crezut că el poate dărâma şi votul dv. şi votul Senatului şi sancţiunea regală cu afurisenie episcopală. (Aplauze prelungite). Aceasta nu se poate şi nu trebuie să se poată. (Aplauze, bravo).

Şi ce va face guvernul, nu o ştiu; dar ştiu ce aş face eu la guvern. (Ilaritate, aplauze prelungite).

Înțelegeți, d-lor, că nu aceasta este pentru mine un argument, o probă cum că pacea nu domnește în biserică; argumentul meu este că raporturile între Episcopat și clerul mirean sunt astăzi aceleași care erau și înaintea legii și mă tem foarte că grelele consecințe ale conflictului dintre Episcopat și clerul mirean se vor produce mai iute decât credeați.

Trec la justiție, și acolo iarăși, domnii mei, contradicțiune flagrantă între intențiuni și executare.

Avem o lege prin care s-a înființat contenciosul administrativ, contenciosul administrativ menit a pune un frâu arbitrarului administrativ, contencios administrativ care n-a fost înființat tocmai cum îl vrem noi și în această privință, prin organul d-lui Marghiloman, noi am expus, la votarea legii, care sunt părerile noastre. D-lor, dacă n-ar fi decât atât în legea actuală, că ea a moderat întrucâtva atotputernicia arbitrariului d-lui Haret (aplauze, ilaritate), încă contenciosul administrativ ar trebui să aibă astăzi binecuvântarea noastră, chiar a acelora care l-am combătut sub forma care ni s-a prezentat atunci. (Aplauze).

Guvernul afirmă că dacă suprimă contenciosul administrativ este ca să-i dea o formă mai practică pentru apărarea administrațiilor în contra arbitrariului puterii executive.

Aceasta e intenţiunea. Cum se redijează ea?

Se suprimă contenciosul administrativ și se înlocuiește cu ce? Cu starea anterioară. Apoi starea anterioară am experimentat-o; starea anterioară nu dădea absolut nici o posibilitate de a lupta contra arbitrariului administrativ. Prin urmare, iacătă o disproporţiune între voinţă și realitate.

Dar cu această ocaziune trebuie să fac o amendă onorabilă: este un punct în care d-l ministru al Justiției a pus în perfectă concordanță legea cu voința d-sale.

Care este voința unui ministru de Justiție care se uită înainte de toate la interesele de partid, iar nu la interesele generale ale țării? Voința unui asemenea ministru este de a pune justiția la dispoziţiunea puterii executive și când d-l ministru al Justiției vine și împarte consilierii de la Curtea de Casație în consilieri de clasa întâi și în consilieri de clasa a doua; când d-lui permanentizează o secțiune și îi dă toate procesele mari și cele bune și le lasă la celelalte două secțiuni numai procesele cele de mâna a doua și suprimă rotațiunea și tragerea la sorți, d-lui a pus într-o perfectă concordanță voința d-sale de a avea justiția la dispoziţiunea d-

sale cu legea ce ne propune d-sa. (Aplauze).

D-lor, acum să venim la ceva mai important.

După armată, după justiție, după culte, să venim la Ministerul de Interne.

Ministerul de Interne are, în guvernul actual, o însemnătate neobișnuită. Nu cred să fi fost până acum un ministru de Interne care să aibă însărcinarea imensă şi rolul frumos pe care îl are astăzi d-l ministru de Interne. D-lui a venit într-un moment când o puternică răscoală impunea obligaţiune guvernului de a se ocupa de chestiunile agrare, de chestiunea țărănească. Atunci când a venit la guvern, îmi aduc aminte că am dat o indicaţiune asupra mersului de urmat. Am zis: reprimați întâi, vom aviza pe urmă.

Partea întâi a indicaţiunii mele a executat-o d-l ministru cu prisosință. Nu voi pune întrebarea dacă aţi întrecut limitele. Sunt prea om de guvern ca să nu știu că în asemenea împrejurări e prea greu de a menține linia de demarcaţie şi foarte greu de a face ca printre cei vinovați, atunci când reprimi, să nu se găsească pe ici pe colo şi câte un nevinovat, care a fost victima împrejurărilor, iar nu a voinței precugetate a celui care reprimă. Le știu acestea.

Dar partea a doua? Aţi avizat? Şi, dacă aţi avizat, cum aţi avizat? Aci să-mi permiteți să intru în oarecare amănunte despre legislaţiunea dv. Dv. aţi gândit că dezlegați chestiunile agrare întâi printr-o lege a islazurilor, al doilea printr-o lege a tocmelilor agricole şi al treilea printr-o lege care permitea cumpărarea de moşii şi împărţirea lor la țărani.

Ia să vedem dacă aceste trei măsuri dau rezultate şi dacă putem zice, cu spirit împăcat, că e drept că aţi reprimat, dar e şi drept că aţi şi avizat.

D-lor, s-a căutat să se probeze de la această tribună cum că legile dv. nu au fost aplicate şi nu pot să fie aplicate şi s-au adus exemple de imposibilitate.

La aceasta aţi răspuns, şi o recunosc, cu un aer de dreptate. Fiecare lege se poate eluda şi nu este vina ei dacă executorii infideli nu ştiu să aplice măsurile pe care ea le dispune.

Dar când imposibilitatea este în legea însăşi? Când legea însăşi - şi vă voi dovedi aceasta - împiedică aplicarea ei? Atunci mai puteți veni cu argumentul cum că se poate eluda fiecare lege şi că eludarea nu este vina concepţiunii, eludarea este

vina celor care o aplică?

Ei, eludarea este vina concepţiunii.

Dv. aţi făcut o lege de islazuri. Nu mă preocup dacă toată lumea a făcut ofertă. Eu mă pun pe tărâmul că toată lumea a făcut ofertă, că nu este un proprietar care să nu fi dat pământ de islaz ţăranilor şi că nu este o comună care să n-o fi primit.

Ei, d-nii mei, cu toate acestea legea n-are să se aplice. Aţi dat imaş. Aţi pus ţăranii în stăpânire. În această privinţă raporturile dintre proprietari şi săteni sunt perfect stabilite. Cu toate acestea, legea nu se aplică. Pentru ce? Pentru că în curând or să vie ţăranii să ceară, ca să li se permită de a cumpăra, pentru ca să le dea culturii, imaşurile pe care le-aţi dat dv. astăzi şi aceasta pentru simplul motiv că ei nu au să le poată plăti.

În legea dv. nu aţi cerut imaşuri pentru vitele de astăzi, ci aţi cerut imaşuri pentru vitele de mâine şi astăzi ţăranul plăteşte mult mai scump decât cum plătea înainte, pentru motivul că el trebuie să plătească şi pentru vita lui şi el trebuie să plătească şi pentru ţăranul care nu are vite, dar pe care dv. printr-o ficţiune legală l-aţi transformat în proprietar de vite.

Când dv. aţi zis: Nu se dă imaş după trebuinţele vitelor, imaşul se dă după numărul locuitorilor, aţi presupus că toţi locuitorii au vite şi nu v-aţi gândit cum că acela care are vite astăzi are să fie obligat să plătească pentru acela care nu are vite. Şi în asemenea condiţiuni, ce era să se întâmple?

Mi s-a pus de multe ori întrebarea: Ce ai să faci d-ta cu islazurile, dacă vei veni la guvern? Dacă voi veni la guvern, voi căuta în mod sincer, căci am adeziunea mea la această lege - şi să nu credeţi că cuvintele mele de azi sunt în contradicţiune cu atitudinea mea de atunci, când v-am spus foarte franc de la această tribună: legea pe care am făcut-o în comun nu este o lege bună, este o lege rea şi nu am convicţiunea că am făcut ceva în folosul ţăranilor, am însă convicţiunea că, având a alege între o lege rea şi o faptă rea, am preferat legea cea rea faptei celei rele. (Aplauze).

Dar am dat adeziunea şi atunci voi aplica-o sincer, însă voi introduce o modificare: oriunde comunele vor să transforme imaşurile lor în pământ de hrană, eu am să le dau permisiunea aceasta şi am să şterg oprirea pe care o puneţi dv. în lege de a deda culturii imaşurile pe care le-am dat astăzi.

Este imposibil, d-nii mei, să faceţi, cu mijloace forţate, ca un pogon de pământ, care cultivat dă 60 de lei, să dea ca imaş numai 20 lei, este imposibil ca pentru un capriciu să sustrageţi sute de mii de hectare de la cultura intensivă şi să micşoraţi astfel avuţia naţională. Aveţi să veniţi în privinţa imaşurilor la soluţiunea noastră:

Introduceţi obligativitatea fâneţelor artificiale şi atunci, d-nii mei, atunci veţi fi dezlegat chestiunea imaşurilor fără a micşora avuţia naţională. De aceea eu nu consider, precum am făcut-o din capul locului, legea dv. de imaşuri ca un remediu al unui raport nesuferit între proprietari şi ţărani, dar ca o mică împroprietărire, la care de comun acord ne-am hotărât cu toţii.

Voci: Foarte bine.

D-l P. P. Carp: Dar tocmelile legii agricole? Oare în legea agricolă putea găsi şi acolo cum că imposibilitatea aplicării nu stă în nefidelitatea acelora care o aplică, dar stă în legea însăşi?

Am fost totdeauna de părere, d-nii mei, cum că învoiala la tarla este cu mult mai folositoare proprietarilor decât ţăranilor. Şi am fost aşa convins de acest lucru, încât în legea de tocmeli agricole, care am supus-o dezbaterilor dv. - pe care însă nu aţi dezbătut-o - am căutat dintâi să suprim cu desăvârşire învoiala la tarla.

Şi atunci mi s-a făcut obiecţiunea: Da! Ai dreptate!

Sunt cazuri însă în care ţăranii au ei înşişi interes să fie învoială la tarla. Şi, atunci, am zis: în cazurile acelea în care şi proprietarii şi ţăranii sunt de un comun acord convinşi că au interes de a face alcătuiala la tarla, în cazurile acelea atunci, nu are nevoie de sancţiunea legii şi guvernului. Şi am zis: învoielile la tarla puteţi să le faceţi, dacă vreţi; dar când va veni la executare şi când o parte sau cealaltă nu ar vrea să execute, eu nu pun la dispoziţiune nici uneia din părţi puterea statului.

Şi cu învoielile la tarla fac ceea ce face şi statul cu jocurile de bursă. „Puteţi să jucaţi la bursă, dar diferenţele când se reclamă, eu nu le execut“. Dv. nu aţi făcut aşa. Dv. aţi permis învoielile la tarla şi aţi cerut numai două contracte în loc de unul, aţi indicat prin propria dv. lege, nu prin fineţea şi prin dibăcia acelora ce o aplică. Impropria dv. lege indică cum trebuie să se pună legea la o parte, cum putem rămâne în starea anterioară şi care învoieli la tarla când am voi, cum vom voi, unde vom voi, chiar dacă ţăranii vor sau nu vor.

Dar legea de maxim și de minim? Nu se aplică. În zadar îmi veți spune dv. cum că se aplică. În zadar îmi veţi aduce rapoartele oficiale ale prefecţilor. Eu vă afirm că nu se aplică nicăieri. Nu se aplică nicăieri, pentru că avem în lege chiar un mijloc de a o eluda, dar mijlocul de a nu adopta prețurile dv., chiar aplicând legea perfect. Nu fac învoielile, și cu o lună înainte de muncă, eu stabilesc cu țăranii mei prețurile după legea cererii și a ofertei. Dar aceasta nu a avut numai consecința de a împiedica aplicarea legii, a avut și consecința foarte rea pentru săteni că a slăbit, că a micșorat creditul de care se bucura până acum țăranul de către proprietar. Și când în legislațiunea noastră, legislațiune pe care d-l Duca o trata din Haute de sa grandeure ca o concepțiune inferioară, ca rezultatul unor spirite sărace în concepțiunea lor, noi am evitat să suprimăm raporturile directe în bani, dintre proprietari și săteni, am convingerea iarăși că am găsit mijloc de a provoca oarecare dispreţuri în favoarea țăranului, în concepțiunea lor.

Și, dacă s-ar fi făcut aceasta, vă asigur că pentru urcarea prețului, pentru raporturi intime, serioase și pașnice între proprietari și țărani ați [fi] făcut mult mai mult decât acea fantasmagorie cu maximum și minimum, care a fost încercată în atâtea rânduri, în atâtea secole, de multe guverne, de oameni mari și mici, încât ar fi fost o stranie iluziune că dv., - să se pue între cei mari, nu între cei mici, - aveți să puteți realiza ceea ce nu a realizat nimeni pe lume.

Dar cu Casa Rurală? Casa Rurală este o lege menită a da posibilitate țăranilor a cumpăra moșii. Este aceasta oare o idee nouă, o idee izvorâtă sub imperiul unei emoțiuni puternice care a zguduit acest stat?

Nu. În timp de pace, atunci când nu se prevedea răscoala și conservatorii și liberalii au vrut să vină cu o lege, cu o Casă Rurală care să dea sătenilor această posibilitate.

Numai, evident, că legea trebuia făcută așa încât să nu zguduiască creditul statului.

Și când d-l Duca ne-a acuzat pe noi conservatorii cum că legea aceasta trebuia să fie aplicată demult, și că dacă nu a fost aplicată, este că noi conservatorii am zădărnicit aplicarea ei, îmi pare rău, dar trebuie să afirm cum că buna credinţă a d-lui Duca a fost surprinsă. Legea a fost amânată nu din cauza împotrivirii noastre, legea a fost amânată din cauză că, după ce a fost votată la Cameră, d-l Sturdza a retras-o de la Senat. Știu prin cine și sub ce înrâurire d-l Sturdza a avut atunci această atitudine, dar nu v-o spun; căci nu e bine ca să le știți toate.

(Ilaritate).

Dar, d-nii mei, fie cum va fi, în starea de lucruri actuală cum se aplică? Ni se zicea, mi se pare printr-o întrerupere de către d-l ministru de Externe, că s-au dat 30 000 de hectare la țărani.

Dar iar nepotrivire între voință și realitate. Dintre aceste 30 000 de hectare, până astăzi, după cum sunt informat, nu a fost pus nici un țăran în posesiunea parcelei sale.

Voci: Au fost.

D-l P. P. Carp: Casa Rurală administrează, la moșiile cumpărate de săteni, prin ei, și cum afirmați dv. că acest mod de a procede e punerea în stăpânire a țăranilor asupra unei parcele de pământ menită a-i aduce hrană? Eu vă mărturisesc că încă nu o înțeleg. Vrea să zică neaplicare, din cauza însăși a legilor. Vrea să zică tot ce ați încercat n-a dat decât rezultate negative, cu imașurile și legea tocmelilor agricole; sau rezultate care nu se văd încă, ca acțiunea Casei Rurale. Și atunci sunt în drept să vă zic: prima parte a programului ați realizat-o, ați reprimat! Partea a doua așteaptă încă realizarea ei, și dacă este să judecați pe viitor după trecut, eu cred că nu sunteți în stare a procede la această realizare.

Dar acum, d-nii mei, îmi veți zice: ai criticat, dar tu ce ai de gând să faci?

Ajungând la această parte a cuvântării mele, trebuie să vă cer permisiunea de a face o chestiune personală. Sunt dintre aceia, și puteți să-mi dați acest testimoniu, care au privit chestiunile personale ca un ce foarte puțin necesar pentru chestiunile pe care le dezbatem, și încât pentru mine, de câte ori am fost atacat personal, fie prin presă, fie în Cameră, vă afirm ca niciodată, dar absolut niciodată, nu m-am apărat, o singură dată am făcut-o și nu am făcut bine, atunci când am răspuns la un atac personal care l-a îndreptat d-l Nicu Filipescu în contra mea, cu ocaziunea afacerii Hallier. (Mare ilaritate).

Dar de astă dată, d-nii mei, chestiunea personală are o altă întindere și i se dă o altă importanță. Dreptul meu de a mă apăra este facultativ, îl pot exercita sau nu, după cum voiesc, și când se atacă insuficiența mea personală iar îmi este indiferent, dar când din insuficiența mea se trage ca consecință imposibilitatea unui partid întreg de a veni la putere, o! atunci apărarea personală nu mai este un drept, apărarea personală este o datorie! Și aceasta am s-o îndeplinesc în toată

întinderea el.

Nu poate veni Partidul Conservator la putere, pentru că şeful lui este un visător care nu a făcut absolut nimic în ţara aceasta, pentru că şeful partidului nu este pentru nimeni o garanţie că din sferele ideologice, partidul conservator ar putea să scoboare pe terenul practic al realizării reformelor. Şi dacă ar fi aşa, atunci este evident, ori eu trebuie să mă retrag din fruntea acestui partid, ori d-l Duca are dreptate, cât va sta omul acela acolo, partidul conservator nu merită şi nu trebuie să vină la putere.

Dar, d-nii mei, ia să vedem, discursul d-lui Duca, oare probat-a el ceea ce vrea să probeze? Mie, discursul d-lui Duca îmi face efectul unei compoziţiuni de retorică, şi dacă aş supune discursul d-lui ca compoziţiune de retorică fostului meu profesor de literatură ca să-şi dea avizul lui, sunt convins că el ar fi pus ca cenzură: formă minunată, gândire slabă. (Ilaritate).

Şi cu aceeaşi bunăvoinţă paternă care caracterizează pe educatorii germani, ar fi zis: elevul Duca este rugat de acum înainte să se ferească de declamaţiuni lăudăroase şi să pună în cercetările sale istorice o scrupulozitate mai mare. (Râsete).

D-nii mei, ştiu că apărarea personală care o iau poate că mă va face să trec în ochii dv. de îngâmfat; dar v-am spus deja, şi o repet, nu fac decât de a-mi împlini o datorie faţă cu partidul meu.

Ei bine, eu cred că dacă veţi fi drepţi şi veţi căuta serios ce legitimează, în trecutul meu, prezenţa mea în capul partidului conservator, poate că veţi găsi ceva, care întrece activitatea obişnuită a multora dintre noi. La activul meu sunt trei fapte care le-am realizat adeseori singur, în orice caz, fără conlucrarea activă a partidelor istorice.

Am apărat victorios chestiunea Dunării şi...

D-l I. I. C. Brătianu, preşedintele Consiliului: Fără colaborarea unui partid istoric?

D-l P. P. Carp: Fără.

D-l N. Gr. Filipescu: Contra acelui partid, a spus Kogălniceanu.

D-l preşedinte: Se vede, d-le Filipescu, că nu eraţi în politica activă în acel moment. (Aplauze prelungite).

D-l N. Gr. Filipescu: Dacă dv. veţi binevoi, voi fi nevoit să cer, lucru excepţional, să fac o chestiune personală cu d-l preşedinte. (Zgomot).

D-l preşedinte: După închiderea discuţiei şi votarea Adresei, sunt la dispoziţiunea dv. (Ilaritate).

D-l N. Gr. Filipescu: Şi eu vă rog să nu mă întrerupeţi.

D-l preşedinte: Vă rog să nu-mi daţi lecţiune, dv. aţi făcut o întrerupere, şi eu am răspuns la întreruperea dv.

Vă rog a lăsa cuvântul d-lui Carp.

D-l N. Gr. Filipescu: Şi eu voi răspunde oricând la întreruperile dv.

D-l preşedinte: Nu aveţi cuvântul; d-l Carp singur are cuvântul.

D-l P. P. Carp: Zic fără colaborarea partidelor politice. Şi, când zic fără, să nu credeţi, d-le Brătianu, că am cea mai mică intenţiune de a micşora marele rol care l-a jucat atunci tatăl d-tale; dar şi el l-a jucat în afară de partid, şi afirm, fără voinţa partidului.

Am restabilit valuta şi am dat prin aceasta posibilitatea de a aşeza finanţele noastre pe o bază serioasă. Şi în fine, am dat pământ la 120 000 familii ţărăneşti. (D-l Ion N. Lahovari întrerupe).

D-l preşedinte: Vă rog să nu mai întrerupeţi, respectaţi libertatea tribunei; d-l Carp singur are cuvântul. (Aplauze).

D-l Ion N. Lahovari: Îi aduceam aminte un fapt.

D-l preşedinte: Nu aveţi cuvântul.

D-l P. P. Carp: Ei, sunt eu oare un visător? Eu cred că nu.

În afară de aceasta, am semănat în jurul meu idei, unele au răsărit şi au dat roade, altele răsar acum, altele stau sub pământul cel negru, care este tratat de pământ

steril de cei care nu pot să înțeleagă că pământul cel negru toamna, înverzește primăvara. (Aplauze).

Mi s-a zis de către amici părtinitori că dv. ați spicuit din lanurile mele și că v-ați hrănit de rezultatul semănăturilor mele. Eu cred ca este exagerat.

Eu cred că dacă ați adoptat unele din lucrurile puse înainte de mine, nu le-ați făcut că ați luat ideile, dar le-ați făcut pentru că în mare parte ideile mele nu erau decât un bun comun al acestui popor care se gândește la interesele lui. (Aplauze). Și v-ați găsit în acest gând cu mine, dar nu vă acuz nici ca mi-ați luat bunul, nici că poate ați profitat de activitatea mea. Va să zică nu în insuficiența șefului stă neputința partidului conservator de a veni la guvern. Dar d-l Duca, care a înțeles, poate, și-i mulțumesc că a înțeles că acest motiv nu e suficient, d-l Duca m-a apostrofat: „D-le Carp, d-ta nu poți veni la guvern, d-ta nu poți fi de nici un folos în țara aceasta, pentru că d-ta reprezinți ideile unei generațiuni învechite, unei generațiuni care n-a făcut nimic pentru această țară, unei generațiuni despre care, dacă voim să fim buni pentru dânsa, n-am trebui decât să aruncăm asupra ei vălul uitării“. Așa să fie oare?

Ia să vedem. La 1848, după o lungă perioadă de aservire, în care aservire nu era faptul elementelor indigene, ci era faptul unor elemente străine, are posibilitatea în fine România de a se deștepta, și atunci cine ia în mână redeșteptarea acestei țări? Oare elementul burghez sau democratic? Elementele noi care găsesc în înlăturarea lor de la putere, în înlăturarea lor de la serviciile acestui Stat, puterea și convingerea necesară ca să zdrobească piedicile care se pun împotriva lor? Nu; regenerarea se ia în mână de fiii vechilor boieri și dacă lupta a fost așa de ușoară, este poate că bătrânii boieri, când vedeau pe fiii lor dinaintea lor, ca adversari, ați lăsat să cadă mâna ce voia să lovească, mândri poate că găsesc în copiii lor atâta vigoare și atâta iubire de țară. (Aplauze îndelung prelungite).

Dar la ‘66, elementele democratice au reedificat această tribună? Luați lista guvernului de atunci și veți vedea că nici unul, dar absolut nici unul, nu era care să nu aparțină vechilor boieri: Golescu, Catargi, Haralamb, Dimitrie Ghica, Ion Ghica, Mavrogheni, Ion Cantacuzino, Rosetti, Lecca, care și el aparținea vechii boierimi moldovenești antefanariote și istoria vă oprește să aruncați un văl de uitare asupra unei generațiuni care vă dă posibilitatea să o insultați astăzi. (Bravo, aplauze prelungite).

Nu! Are dreptate vechiul meu profesor: „Elevul Duca este rugat să pună în

cercetările sale istorice o mai mare scrupulozitate“. (Ilaritate, aplauze).

Dar, d-nii mei, se face abuz de cuvântul de democrație, cum stăm azi, eu susțin că cuvântul de democratic este și trebuie să fie apanajul tuturor partidelor și când un partid se zice că el, pe lângă ideile lui conservatoare, are exclusiv proprietatea cuvântului democrație, îi zic: numai o parte este a ta; tu ai condominium cu toate celelalte partide, cât ești și tu democrat, sunt și eu democrat.

Ce înțelegem noi prin democrație? Am spus-o: prin democrație nu înțelegem ca prin fraze aventuroase fiecare îndrăzneț să fie la iveală; prin democrație înțelegem ca fiecare să-și aibă locul lui în această țară, care îl merită prin munca lui. (Aplauze)

Dacă el este fiu de boier, sau este fiu de țăran, nici fiul de boier, nici fiul de țăran nu trebuie să găsească loc dacă nu muncește și dacă nu servește acestei țări. (Aplauze).

Dar acum, ce avem de gând să facem? Aci v-am spus cum înlocuim și cum înțelegem să înlocuim activitatea acestui guvern. V-am spus ce avem de gând să facem cu legea islazurilor. În chestiunea tocmelilor agricole este evident că maximum și minimum avem să-l suprimăm. Nu noi vom fi aceia care să încercăm lucruri peste puterea omenească. Este evident că avem să căutăm, și cred că sunt mijloace pentru a o face, să suprimăm raporturile direct bănești între proprietari și țărani, aducând prin mijlocul acesta un spor la prețurile muncii de jos și este evident că nu vom interveni în sporul firesc al valorii pământului, pentru că acest spor firesc al valorii pământului este totodată și sporul firesc al bogăției naționale.

Casa Rurală evident este că va rămânea intactă, numai vom face dintr-însa o adevărată Casă Rurală.

Dv. ați făcut dintr-însa o Casă de scont și circulațiune, o Casă de bancă. În aplicațiune ați făcut dintr-însa administrator epitropicesc - cum se zicea sub Regulament - al țăranilor, și noi voim, dacă țăranul cumpără o moșie, să-i facilitez lui plata și el să fie imediat proprietarul pământului pe care l-a cumpărat.

Dar, d-lor, trebuie să ne preocupăm și de o altă problemă și mult mai grea, care în ochii mei va fi poate acea problemă din dezlegarea căreia atârnă poate mizeria sau fericirea clasei de Jos. Este sustragerea administrațiunii de sub înrâurirea

partidelor politice. (Aplauze).

Știu cât chestiunea este de grea, știu că și conservatorii și liberalii o să găsească în propriii lor partizani, potrivnici puternici ai acestei idei, dar trebuie să o facem, credeți-mă, dacă nu voiți ca cu vremea să ajungem și noi în starea neferită în care se află astăzi Grecia.

Nu este cu putință ca o țară, chiar bogată ca România noastră, să reziste cu vremea la un sistem la care tot, da! tot, și averea și onoarea oamenilor și educațiunea lor se subordonă intereselor de partid și se fac toate concesiunile.

Da, toate concesiunile. Și-mi aduc aminte de cuvintele bătrânului Brătianu, care și el cu durere spunea la ce l-a obligat să facă acea tiranie a partidelor, care vor ca tot, dar absolut tot să se subordoneze lor.

Ei, aceasta nu o vreau și aceasta nu se poate decât printr-un singur mijloc, printr-o descentralizare serioasă a administrațiunii noastre.

În această privință, d-nii mei, permiteți-mi să pun ideile mele, despre care niciodată nu am afirmat că sunt originale, dar - și aceasta o pot afirma - despre care pot zice că ele, deși nu originale, sunt adaptate nevoilor noastre.

Pun, zic, ideile noastre, sub scutul reorganizării regatului prusian. Când, după 1815, a fost vorba să se reorganizeze administrațiunea prusiană, s-a pus marea chestiune ce trebuie să se facă?

Să se păstreze micile circumscripțiuni administrative, prefectoriale, a sistemului francez, ori să se dea activității descentralizatoare un centru mare, care, acela, poate să aibă și individualitatea lui și acțiunea lui serioasă.

Și, atunci, după un studiu de un an și jumătate, comisiunea însărcinată cu studiul chestiunii a hotărât că descentralizarea cu centre mici este o utopie. Voiți să aveți descentralizare?

Trebuie să dați centrelor administrative posibilitatea de a avea o viață proprie, de a avea individualitatea lor.

Și de aceea, d-lor, cu prefecturile actuale, dv. nu veți ajunge la descentralizare; cu prefecturile actuale dv. voiți să mențineți administrațiunea sub imperiul înrâuririlor politice, și cu prefecturile actuale orice veți încerca are să fie în

zadar. Ei, d-nii mei, credeţi dv. că ceea ce v-am spus este suficient pentru o operă guvernamentală? Eu cred că da. Şi, în această privinţă, orice va zice d-l Duca, eu cred că sunt într-un gând şi într-o hotărâre cu întreg Partidul Conservator.

Şi acum, d-nii mei, am terminat; vă las să judecaţi dacă sunt numai un visător neputincios, care a trecut în viaţa politică a României moderne fără să lase nici o urmă şi care [căruia] la sfârşitul vieţii lui i se aruncă ca o ultimă mângâiere testimoniul că a fost un om onest. (Aplauze prelungite).

D-l preşedinte: D-lor, sunt orele prea înaintate ca d-l ministru al Justiţiei să ia cuvântul; ridic şedinţa.

● P. P. Carp, Discursuri parlamentare, p. 552-569.

9. Politica instinctului național – Discursul rostit de Take Ionescu în ședințele Camerei Deputaților din 16 și 17/29 și 30 decembrie 1915

D-lor deputați,

Dezbaterile Adresei din anul acesta nu au avut nici un precedent în istoria tribunei noastre, și e foarte probabil că nu se vor mai repeta niciodată. N-a fost în tot cursul lungii noastre istorii un ceas mai grav, mai plin de consecințe, mai zdrobitor pentru noi, prin măreția lui, decât ceasul prin care trece lumea azi și care, firește, ne atinge și pe noi, ba ne atinge poate mai mult decât pe alții. În fața acestor împrejurări, toate formele obișnuite pentru viața ordinară sunt prea mici.

Ce este, de exemplu, această formă parlamentară a dezbaterii Adresei? În genere, o luptă între partide, o întrecere pentru obținerea guvernului, care e mijlocul de a-ți aplica ideile tale; o concurență în fața opiniei publice, o exagerare dintr-o parte și dintr-alta a greșelilor comise, și a făgăduielilor pentru viitoarea activitate. Luptă de oameni pentru învingerea oamenilor, înăuntrul aceleiași țări.

Ce sunt lucrurile acestea față de măreția evenimentelor prin care trecem? Cât de mici, cât de neîncăpătoare, cât de neîndestulătoare sunt aceste formule în care ne este dat azi să ne sfătuim asupra celor mai mari hotărâri pe care a avut vreodată să le ia neamul românesc, în mijlocul unor evenimente ale căror consecințe nu s-a născut omul care să le poată vedea pe toate deodată!

Ei, d-lor, această gravitate a lucrului a făcut că în alte țări s-a spart cadrul formelor obișnuite pentru viața normală. Așa, ați văzut că în Belgia, în guvernul catolic figurează Vandervelde, șeful socialist, pe cuvântul căruia s-a rezemat regele Albert când s-a împotrivit la invazia mizerabilă a patriei lui; același lucru în Franța, unde vedem alături pe Combes cu catolicul Cochin, unde a intrat în guvern socialistul ireductibil Guesde cu moderații de altă dată. Acest lucru s-a văzut în sfârșit și în fericita Anglie, apărată de mare în contra oricărei invazii, patria regimului luptelor de partide, în care astăzi vedeți stând pe aceleași bănci unioniștii cu liberalii și cu travailiștii.

D-lor, pentru ce s-au petrecut aceste lucruri? Pentru ce s-a spart cadrul vieții normale și s-au căutat alte forme? Tocmai pentru că evenimentele prin care

trecem au o însemnătate aşa de mare că nu încap în cadrul formelor vechi.

Şi, ca să nu se creadă că aceasta ar fi un fel de apel la faimoasa idee a guvernului tuturor, a guvernului naţional, care ne-a fost imputat nouă în mai multe rânduri ca fiind ţelul ascuns al neliniştii noastre sufleteşti - căci nelinişte de un alt fel, d-lor, nu a fost, n-a fost o opoziţie mai liniştită în făptuire decât opoziţia noastră -, sunt silit să deschid o paranteză asupra guvernului naţional.

D-lor deputaţi, în cursul războiului, d-l prim-ministru m-a consultat, la un moment dat - nu zic că era dator să urmeze sfatul meu - m-a consultat şi pe mine asupra utilităţii facerii unui guvern naţional. Era imediat după moartea regelui Carol şi se întreba d-l prim-ministru dacă nu cumva începutul unei noi domnii nu ar fi bine să se petreacă în liniştea relativă pe care ar da-o suprimarea luptelor de partid. Am răspuns d-lui prim-ministru că credeam în acel moment guvernul naţional şi de prisos şi imposibil. De prisos, pentru că preocupările noastre aşa de mari asupra celor din afară stinseseră de fapt luptele de partide şi dădeau, prin urmare, putinţă noului suveran să-şi înceapă domnia într-o linişte relativă; imposibilă, pentru că intrarea în guvern a acelor dintre noi care ne pronunţasem cu atâta energie pentru politica războinică, putea să fie luată drept o provocare. Şi dacă, d-lor, am voit în mai multe rânduri întrarea noastră în război, şi o vreau şi azi, nu am voit ca ceasul să atârne de o combinaţie guvernamentală, ci de alte calcule politice superioare unor asemenea combinaţii. (Aplauze).

Dar dacă, d-lor, d-l prim-ministru a venit să-mi ceară sfatul asupra utilităţii unui guvern naţional, era aci şi o amintire a unei hotărâri luate între noi doi.

În ianuarie 1912, examinând atunci situaţiunea - mă iertaţi că fac această destăinuire care nu are nimic supărător pentru nici unul dintre noi -, în ianuarie 1912, în acel ceas când vedeam cu ochii inevitabila cădere a guvernului d-lui Carp şi când, firește, ne preocupam, ca unii care duceam campania contra guvernului d-lui Carp, de situaţiunea politică, ne-am întrebat între altele: dacă ar fi să poarte România un război, cum ar fi mai cuminte să-l ducă?

Eram amândoi de acord că un război pe care l-ar duce România, şi care ar fi un război mare şi serios, ar fi mai bine să-l ducă având la cârmă pe toţi, iar nu numai pe aceia pe care întâmplarea i-ar fi găsit la putere.

Aceasta vă explică şi de ce, când la 1913 a venit momentul în care am fost siliţi să intrăm în război, am făcut tot ceea ce mi-a stat în putinţă - şi în privinţa

aceasta istoria mă va judeca, dacă am făcut tot sau nu - ca să se înfăptuiască atunci guvernul naţional. Îl voiam din credinţa, nu că vom face în Bulgaria numai o manevră militară, dar că vom face în Bulgaria un război, căci noi nu am trecut Dunărea ca să ciupim o bucăţică de teritoriu, nu, noi am trecut Dunărea în credinţa că, fără trecerea noastră, Bulgaria ar fi strivit pe greci şi pe sârbi. Şi dacă ne era posibilă vecinătatea unei Bulgarii mari şi puternice, ne era imposibilă vecinătatea unei Bulgarii care ar fi bătut pe rând pe turci, pe greci şi pe sârbi şi, prin urmare, fatal era să ne fie ostilă şi nouă, să caute şi în contra noastră laurii victoriei. (Aplauze).

Închid dar, d-lor, episodul guvernului naţional.

Nădăjduiesc că în discuţiunile dintre noi, în luptele noastre, nu voi mai auzi vorbindu-se de dânsul, cel puţin ca o imputare care să ni se facă pentru felul nostru de a ne îndeplini datoria, într-o ţară în care s-a aşezat, ca una din bazele renaşterii sale, regimul instituţiunilor liberale şi al suveranităţii naţionale.

D-lor, să ne întrebăm ce sunt evenimentele care se desfăşură împrejurul nostru? Este vorba de un război ca toate războaiele? Este vorba de una din acele nenumărate întâmplări istorice, care par foarte importante la prima vedere şi care, mai târziu, se văd că nu aveau decât o importanţă trecătoare? Sau suntem noi în faţa uneia din acele cutremurări, care aşa de rar se întâmplă în istorie, dar care sfârşesc o lume şi încep o alta?

Contemporanii, d-lor deputaţi, rar îşi dau seama de însemnătatea momentelor pe lângă care trec; ei numără miile de victime, miliardele de pagube, dar rar îşi dau seama de consecinţele ce pot să decurgă în viitor din acele evenimente, siliţi, cum sunt, de necesităţile vieţii, să ducă existenţa de toate zilele în mijlocul tragediei care se desfăşoară.

Contemporanii lui Isus nu şi-au dat seama de ce se va petrece în istoria omenească prin venirea creştinismului. Pe timpul invaziunilor barbare nimeni nu-şi da seama la ce transformări asista, că era în joc moartea civilizaţiunii pentru o mie de ani. S-ar fi apărat altfel, dacă şi-ar fi dat seama. Contemporanii revoluţiunii franceze nu totdeauna au judecat ce consecinţe formidabile va avea această revoluţiune. Astăzi, d-lor, credinţa mea este că nu ne aflăm în faţa unui război oarecare, care va schimba numai câteva hotare iar apoi lucrurile se vor aşeza aşa cum au fost mai înainte; ne aflăm în faţa unei catastrofe a întregii omeniri, ne aflăm în faţa crepusculului unei lumi care precedează zorile unei

lumi nouă. (Aplauze).

Altfel nu s-ar explica ceea ce vedem că se întâmplă. Nu simt aceasta cei cu vederea scurtă, și nu scurtă din altă pricină, decât din pricina unui lucru pe care așa de bine îl analiza Balfour în ziua în care se retrăgea de la conducerea partidului unionist. El a spus atunci comitetului: nu sunt bătrân, căci nu am decât 64 de ani, n-am început să scad, fiindcă dacă aș fi început, nu mi-aș da seama că am 64 de ani, cu toate acestea simt că ar fi un păcat să continui la direcțiunea partidului meu. De ce? Există o vârstă în care omul nu mai este adaptabil noilor idei, noilor curente. Acest lucru este atât de adevărat încât cineva din această Cameră îmi spunea că dânsul de la 50 de ani n-a mai voit să citească, fiindcă, dacă ar mai fi citit, ar fi fost de geaba. (Ilaritate). Desigur, d-lor, că era o exagerare, dar este adevărat că omul, la o anumită vârstă, nu mai este adaptabil, și cu cât omul devine mai puțin adaptabil ideilor noi, cu atât autoritatea lui crește, fiindcă așa este omenirea; oamenii politici bătrâni au mai multă autoritate decât cei tineri. Și atunci Balfour zicea: sunt mai puțin adaptabil, dar am o autoritate mai mare, am devenit deci o piedică la progresul statului meu, trebuie să las altora conducerea partidului, care să nu judece cu prejudecățile învechite, cum făcea d-l Carp alaltăieri în frumosul său discurs. (Aplauze).

D-sa a încercat să desfacă în fărâmi, dacă se poate desface în fărâmi, marea tragedie, d-sa s-a muncit să desfire acest conflict al omenirii, d-sa a văzut un proces între Franța și Germania, un proces între Germania și Anglia, un proces între Germania și Rusia, mai știu eu câte procese! Și pentru fiecare a văzut o cauză mică, o cauză trecătoare.

Franța face minunile pe care le face și dă lumii spectacolul poporului crezut ușuratic, transformat în poporul cel mai hotărât, numai pentru provinciile pierdute! Germania face sforțările pe care le face, ca să-și creeze un domeniu colonial! Anglia dă omenirii spectacolul a 4 milioane de voluntari, care se duc la serviciul militar, la acel serviciu până acum desconsiderat, Anglia, care nu era atacată de nimeni, cheltuiește zeci de miliarde și pune în pericol imperiul pe care l-a zidit cu veacuri de sacrificiu, ca să evite o concurență a Germaniei, deși putea să facă aceasta prin atâtea alte mijloace! Nu, d-lor, o asemenea vedere a lucrurilor este prea îngustă ca să fie adevărată. Pentru ca să primească atâtea popoare jertfele pe care le primesc cu atâta voie bună și cu atâta determinare să nu înceteze decât odată cu victoria, cu acea victorie care strivește pe adversari, trebuie să fie dedesubt ceva mai adânc, care să răscolească sufletele lor: trebuie să fie altceva decât o chestiune de colonii, decât o chestiune de concurență

comercială, decât chestiunea a 14 mii de kilometri în Alsacia şi Lorena! Este altceva. Este cea din urmă luptă pe care o dau forţele reacţiunii în contra principiului suveranităţii naţionale în relaţiile din năuntru şi în cele din afară. (Aplauze prelungite).

Şi vedeţi, d-lor, cât este de gravă problema care se pune astăzi omenirii! Vedeţi că Italia, în loc să primească sporiri de teritorii gratis, se azvârle de bună voie în grozăviile războiului. Vedeţi că au tresăltat nu numai popoarele din Europa! Nu v-aţi întrebat dv. ce caută în acest conflict noile republici create de anglo-saxoni peste Ocean? Pentru ce în Canada, pentru ce în Noua Zeelandă, s-a ajuns ca 7-8 la sută din populaţiune să meargă voluntar la război? Pentru amorul patriei mame? Nu se mişcă aşa omenirea numai pentru un sentiment. Pentru ce e tulburată conştiinţa în Statele Unite ale Americii? Din amor pentru Englitera? Nu, d-lor. Nu era notă mai populară în Statele Unite pentru un orator politic, decât să facă imputare Engliterei; cuvântul era: „să tragă de coadă leul britanic“. Pentru ce s-a tulburat această democraţie de o sută de milioane, care face în omenire cea mai frumoasă experienţă: zidirea unei civilizaţiuni, fără prejudecăţi, fără clase, fără monarhie, fără militarism, fără nici o piedică, bizuită numai pe suveranitatea naţională dusă până la cele din urmă ale ei limite?...

D-l A. C. Cuza: Teoria e foarte primejdioasă. (Ilaritate).

D-l Take Ionescu: Pentru ce, d-lor? Toată această mişcare nu poate să aibă altă explicaţiune decât că ne aflăm în faţa unei transformări a omenirii, care şi-a găsit expresiunea sub această formă de masacru general. Este aici o luptă între două lumi - şi vom vedea care din ele poate să învingă -, altfel nu ar fi posibil războiul acesta şi n-ar fi dus cu îndârjirea cu care este dus.

D-lor, este în realitate, în războiul acesta, desigur, provocat de germani, ultima încercare a unui singur popor ca să capete hegemonia universală.

Dacă ar învinge astăzi ostaşul german, cea dintâi consecinţă ar fi ca aceiaşi putere militară, care este cea mai mare din lume, să fie şi cea mai mare putere navală şi n-ar mai fi independenţă pentru nimeni, nici pentru marea democraţie americană. În ziua în care acelaşi stat ar avea el stăpânirea şi pe uscat şi pe mare, în ziua în care s-ar reface Imperiul roman, după cum zicea odată împăratul Wilhelm, că va veni ceasul în care fiecare om se va bucura să zică că este german, după cum fiecare om altădată, cu fericire zicea: „civis romanus sum“, s-ar isprăvi cu viaţa liberă a tuturor.

Ei bine, această încercare pe ce se bizuie? Se bizuie ea pe e superioritate de cultură? Se bizuie ea pe o superioritate de civilizaţie de aşa natură, încât să aibă dreptul să stăpânească toată lumea şi ceilalţi să se simtă fericiţi ca să alerge după carul triumfal al învingătorului?

Aţi văzut că d-l Stere, căruia îi trebuia, firește, în discursul său să atingă și această chestie, foarte pe deasupra, nu a putut să zică decât un singur lucru: că se face o nedreptate dacă se tăgăduieşte şi germanilor aportul lor la tezaurul comun al civilizaţiei omeneşti.

Dar cine s-a gândit să tăgăduiască acest aport?

Dar este acest aport de o calitate superioară aceluia pe care l-a produs, de exemplu, Franţa, pe care l-a produs, de exemplu Italia, pe care l-a produs, de exemplu, poporul anglo-saxon?

Este vreuna din ipotezele care formează baza şi poezia ştiinţei, este vreuna din descoperirile pe care s-a întemeiat tot progresul lumii moderne, progresul material, este vreuna din ideile care au înflăcărat omenirea, este vreuna din creaţiunile artei, care s-ar pierde dacă am şterge aportul german? Nu, d-lor, ar rămâne intactă bogăţia omenească, desigur mai redusă, dar nu mai sărăcită, întreagă ar rămâne. (Aplauze prelungite).

Ce aveţi să opuneţi, din fondul german, producţiunilor extraordinare ale civilizaţiei noastre neolatine? Un singur lucru este caracteristic în cultura germana, este organizarea ei politică, care e pentru noi un rebus.

Cum se poate concilia o organizare economică ultra-modernă, cu o organizaţie politică medievală? Cum se poate concilia o instrucţie aşa de generalizată, o bună stare materială aşa de răspândită, cu un sistem politic în care un om poate să spună: „voinţa mea este legea supremă“, „eu nu datoresc puterea mea asentimentului poporului german, ci numai misiunii, divine, care m-a trimes pe pământ“?

Aceasta este caracteristica în civilizaţia germană, în faimoasa Kultur. Şi aceasta, d-lor, provine din nefericire din chipul în care s-a făcut unitatea Germaniei.

Dacă unitatea Germaniei ar fi izvorât din mişcarea liberală de la 1848, s-ar fi adăugat încă o mare naţiune la naţiunile liberale din Europa. Unitatea Germaniei, însă, s-a produs de caporalismul prusian, despre care un german, foarte inteligent

şi ocupând o înaltă situaţiune, îmi spunea acum 5-6 luni: „ai dreptate, tot ce scrii este adevărat, nimic mai antipatic decât caporalismul prusian; decât, este invincibil şi trebuie să-l primim cum primim potopul, cum primim lăcustele, cum primim, în sfârşit, toate pacostele pe care ni le poate trimite fatalitatea“.

Ei, d-lor, nu e adevărat. Când se vorbea de către d-l Diamandy de bătălia de la Marna, nu ştiu cine răspundea că a fost o bătălie; eu zic: nu a fost o bătălie, a fost un moment istoric, a fost dovada că chiar forţa brutală a caporalismului, într-un stat în care un om poate să spună că suprema lege este voinţa lui, poate fi învinsă de armatele unei republici democratice, în care abuzul de libertate era confundat de nătângi cu scăderea morală şi cu pierderea virtuţii. (Aplauze prelungite).

Şi acum, d-lor, cum s-a produs războiul? Ce era înainte de acest război, pot zice: de ce acest cutremur omenesc?

De la revoluţia franceză se iviseră două noi dogme în viaţa omenirii: una era suveranitatea naţională în viaţa internă a tuturor statelor, cealaltă aceiaşi suveranitate în relaţiile internaţionale. Rând pe rând, toate popoarele au importat, pe cât a fost compatibil cu starea lor de civilizaţiune, aceasta nouă doctrină, rând pe rând au scăzut pretutindeni toate forţele care erau în contradicţie cu noua doctrină, iar pe de altă parte suveranitatea naţională dusă în relaţiunile internaţionale ajunse la recunoaştere, la proclamarea principiului naţionalităţilor.

Căci nu este altceva principiul naţionalităţilor decât dreptul oricărei comunităţi de oameni, care se simte legată prin suvenirile trecutului, prin interesele prezentului, prin năzuinţa sufletească, să ducă o viaţă liberă şi neînfrânată, oricare ar fi numărul lor, oricare ar fi întinderea teritoriului, oricare ar fi abuzurile cuceririi, chiar dacă ar fi trecut sute de ani de la începutul ei, cum este cucerirea maghiară faţă de românii de dincolo. (Aplauze prelungite).

Acest principiu al suveranităţii naţionale duce drept la scăderea puterii monarhice în statele încă în formă medievală, duce drept la desfiinţarea Austriei, conglomerat de diferite popoare fără altă legătură între ele decât monarhia, monarhia după ideea cea veche, că nu naţiunile îşi aleg dinastiile, ci dinastia creează naţiunea, duce drept la desfiinţarea definitivă a Turciei, care, când va dispare, istoricul va putea să spună că nu lasă nici un suvenir pentru dominarea ei de peste 400 de ani, a Turciei, care astăzi, când, sper, pleacă definitiv, se încoronează, întocmai ca un Nerone, cu masacrul unui milion de armeni, care au fost măcelăriţi, fără ca aliaţii Turciei să mişte măcar un deget ca să împiedice

această ruşine a vremii noastre. (Aplauze).

Dar, pe lângă principiul acesta al suveranităţii naţionale, mai era ceva care făcea progrese în Europa. Ne place sau nu ne place, cum am ascunde-o? Teoria îndreptării stării materiale a celor mai mulţi prin satisfacerea cât mai mare, prin îndestularea câtor mai mulţi din cât mai multe bunuri pământeşti.

Această teorie era, d-lor, în creştere pretutindeni. Era aerul care se respira de toţi, de unii cu plăcere, de alţii fără plăcere, dar de toţi.

În faţa acestei mişcări a lumii, care ne-ar fi dus, dacă nu la isprăvirea definitivă a războiului, dar desigur la păci îndelungate, la îmbunătăţirea relaţiunilor dintre popoare, la acea epocă care se numeşte utopie, dar în care trebuie să crezi, pentru că trebuie să ai totdeauna un cer mai albastru, spre care să te ridici din neputinţa omenească (aplauze); în faţa acestei mişcări rămăsese în Europa un stat, care reprezintă tocmai contrariul, un stat care s-a fondat prin cuceriri, care nu s-a dat nici odată înapoi ca să zică că dreptul celui mai tare este singurul drept, care a dus până la frenezie cultul forţei brutale, care tratează de oameni sentimentali, fără rost în politică, pe oricine îndrăzneşte să vorbească de drept, de lege, de respectul iscăliturii, de tot ce constituie tezaurul moral al nostru, al neolatinilor. (Aplauze prelungite).

Şi s-a mai întâmplat ceva în Europa. S-a întâmplat un noroc, că pe tronul celeilalte ţări, care şi ea este o autocraţie în care voinţa unui om hotărăşte despre toate, venise un visător tot un Nicolae, dar un Nicolae care în loc să voiască să joace rolul lui Nicolae I, - care ştiţi că era numit „Jandarmul reacţiunii din Europa“ şi care a mers până acolo, încât să scape pe Habsburgi la 1848, numai din principiul că „ordinea înainte de toate trebuie să primeze“ -, a venit un Nicolae II, un visător, care propusese ce? Limitarea armamentelor, adică împuţinarea suferinţei omenirii, adică un pas înainte spre o epocă de dreptate.

Şi cine s-a opus, d-lor? S-a opus oare Anglia, despre care se cere acum în Austria şi Germania în fiecare zi ca să o pedepsească Dumnezeu, fiindcă ea a produs războiul? Anglia, care din război nu avea nimic de câştigat şi totul de pierdut? Dânsa s-a opus la limitarea armamentului? Nu, opunerea a venit din Germania! Şi, astfel, omenirea, în loc să meargă la dezarmare, a mers la nebunia înarmărilor până la gradul acela încât era evident că, ajungând aci, trebuia sau să se răstoarne tronurile, sau să curgă valuri de sânge ale milioanelor de victime, ca să se isprăvească odată cu lumea cea veche. (Aplauze prelungite).

Ei, d-lor, dacă acesta este războiul de astăzi, îşi poate cineva închipui că acest război se va isprăvi într-o pace obişnuită, în care mandatarii, îmbrăcaţi în fireturi şi decoraţii de sus până jos, vor discuta la o masă verde despre o serie de nimicuri? Că se va întâmpla la sfârşit ca la un duel cu floreta butonată: îşi dau mâna după ce cel lovit a zis: „touché“, se pune floreta în cui şi adversarii pleacă împreună la un supeu?

Nu, d-lor, azi se bat naţiunile, nu se bat armatele; s-a ridicat conştiinţa tuturor popoarelor; acest război va merge, şi nu poate să nu meargă, până la strivirea unuia aşa încât să impună legea lui celuilalt. Altă pace naţiunile nu vor primi.

Dacă va învinge Germania, legea va fi stăpânirea pumnului de fier, domnia singurului popor ales de Dumnezeu; dacă vor învinge ceilalţi - şi vor învinge - legea va fi legea dreptăţii, ca să se bucure toţi de binefacerile civilizaţiunii. (Aplauze prelungite). Aceasta este problema. Dar, o să-mi ziceţi: Ce? Va dispare Germania? Dar cine se gândeşte la aceasta? Poate însă, şi trebuie, să dispară Austria. (Aplauze).

Ar fi trebuit să dispară Austria de mult; despre dânsa, când va dispare, va fi ca un suspin de mulţumire generală, că în sfârşit va plăti păcatul secular, căci nu veţi găsi în toată istoria şi nici o binefacere pentru nimeni; perfidie pentru mulţi, lovituri în mulţi, da.

Ce nu aş da să-mi arate cineva binele pe care l-a făcut vreodată această monarhie? (Aplauze).

Dacă aşa este lucrul, vă puteţi dv. îndoi de ce parte va fi victoria? Nu ştiu cine spunea adineauri că a introduce idei de morală în politica internaţională este o copilărie.

Ce slabă cunoştinţă aveţi de filosofia istoriei! Indivizii, ca şi popoarele, plătesc toate păcatele săvârşite în contra moralei; pentru unii pedeapsa vine imediat, pentru alţii pedeapsa aşteaptă; dar nu ar fi ordine în univers, nu ar merita să trăim, dacă nu am avea convingerea că este o lege morală pe deasupra noastră a tuturor. (Aplauze).

Dacă, d-lor deputaţi, aşa văd eu problema, dacă aşa sunt evenimentele în mijlocul cărora trăim, se poate vorbi de neutralitate? Este un stat în lume care nu va fi atins, care nu va fi schimbat prin rezultatele acestui război? Nu, d-lor, dar iată deosebirea: unele state vor suferi consecinţele războiului, fără să-şi poată

spune cuvântul lor fiindcă şi-au păstrat ruginită în teacă sabia lor; altele vor avea şi ele să sufere consecinţele războiului, dar spunând şi ele cuvântul lor, fie cuvântul de învingător, cuvântul hotărâtor, fie cuvântul de învins, dar de învins care şi-a făcut datoria, care are drept la respectul învingătorului. (Aplauze).

Cine îşi închipuie că noi am putea să rămânem neatinşi în acest cutremur omenesc, ascunde problema.

Neatinşi, nu! Dar s-ar putea ca despre noi să se hotărască fără noi, aceasta este toată deosebirea între o politică de neutralitate şi o politică de acţiune. (Aplauze).

Am mai auzit de o altă politică, politica pe care d-l Stelian o numea politica de corb, pe care alţii au numit-o politica de hiene. Este o politică de a trata şi cu unii şi cu alţii, de a înşela ori pe unul ori pe altul, da a sta la pândă fără nici o busolă morală, fără să ştii unde îţi este datoria, fără să ştii ce porunceşte cinstea, şi, după cum se va hotărî carnajul, într-un fel sau altul, te vei duce şi tu să dai lovitura finală, pentru a scotoci buzunarele. (Aplauze prelungite din partea opoziţiei).

D-lor, nu numai că această politica este nedemnă de un popor care a arătat atâtea virtuţi în secolele trecute, dar, credeţi-mă, că este o politică proastă fiindcă nu reuşeşte niciodată. Când s-a cutremurat lumea aşa cum se cutremură, când s-au făcut jertfele ce s-au făcut, învinşii şi învingătorii, când vor şti că alţii au fost hienele care aşteptau în umbră, învinşii şi învingătorii îşi vor da mâna ca bravii care se respectă şi pedeapsa va fi pentru laşi. (Aplauze prelungite).

D-lor deputaţi, cunosc cazuri când în împrejurări mici s-a putut face politică de hienă, dar nu cunosc nici un caz în istorie în care un popor a anunţat dinainte că face politică de hienă! Aceasta este culmea incapacităţii pe lângă culmea imoralităţii. (Aplauze îndelung prelungite). Şi, d-lor, pentru noi în special, pentru români, nu vă daţi seama ce pericol ar avea o asemenea politică, care, sunt convins, nu-i politica guvernului, aceasta nu se poate; nu putea România să producă un guvern care să aibă o politică aşa de josnică. (Aplauze puternice).

D-lor, ar fi şi un pericol de ordine materială. Se zice că în vremuri de acestea, când mor oamenii cu milioanele, când s-au înviat toate virtuţile, când se scrie în litere de sânge o epopee cum n-a mai fost, rolul omului de stat este să fie cu totul realist, să nu ţie nici o socoteală de emoţii şi sentimente, ca şi cum viaţa s-ar compune numai din calcule şi nu ar fi condusă mai mult de pasiuni. (Aplauze prelungite).

Fie, d-lor! Şi pe tema calculelor ar fi o politică greşită, fiindcă noi nu putem să ne mărim decât în dauna nu a Austriei proprii, cadavru excelent de moştenit, ci în dauna Ungariei. Nouă nu ne e permis aici, cu toată ostilitatea, să nu recunoaştem în poporul unguresc o energie vitală, o forţă patriotică şi o facilitate de întorsătură cu desăvârşire remarcabilă...

(O întrerupere).

....întreruperea nu e inteligentă şi de aceea nu răspund.

D-l A. C. Cuza: A mea ar fi fost inteligentă. (Ilaritate).

D-l Take Ionescu: N-am auzit-o. (Ilaritate).

D-lor deputaţi, mărirea noastră nu se poate face decât pe socoteala Ungariei, iar desfacerea Ungariei nu este un lucru aşa de simplu. Ungurii au tradiţiuni în ţările occidentale. Ungurii au trecut drept singurul popor cu instituţiuni liberale în orientul Europei. Ungurii au şi astăzi unele legături, d-l Diamandy, pe care îl văd în faţa mea, a avut de luptat în voiajul lui în contra intrigilor partidului independent unguresc....

D-l G. Diamandy: Exact.

D-l Take Ionescu:... Ungurii, d-lor, foarte uşor ar putea să spună, dacă românii ar face politică de hienă, învingătorilor, oricare ar fi ei: noi putem servi de strajă în contra Rusiei, dacă învinge Germania: noi putem servi şi de strajă împotrivă Germaniei dacă învinge Rusia. Şi s-ar mai putea să ni se mai găsească nouă românilor şi alte împrejurări, pe care ni le-a adus istoria, cu care ar putea să intrigheze în contra noastră, ca să facă să se creadă că nu se pot bizui prea mult oamenii pe noi ca să fim străji contra Germaniei cel puţin în cei 50 de ani de aci înainte. Nu insist, nu este nevoie.

De aceea, d-lor, nu rămân decât două politici:

E politica instinctului naţiunii şi e politica susţinută de d-l Carp şi de d-l Stere.

D-lor, politica instinctului naţiunii o voi examina în afară de toate celelalte consideraţiuni. Nu mă voi ocupa de chestiunea dacă pot românii, al căror titlu de noblеţă este că sunt popor latin, să se găsească în contra tuturor latinilor care sunt acum în război.

Nu mă voi întreba dacă pot românii, care au o adevărată datorie de recunoştinţă indiscutabilă către mai toate din statele Cvadruplei, şi care nu datoresc absolut nimic decât suferinţe statelor Dublei, să calce pe suflet şi să dea al doilea exemplu al ingratitudinii. Acestea sunt consideraţiuni sentimentale. Nu mă ocup nici de chestiunea, dacă e posibil unui stat ca al nostru să meargă cu sabia lui alături de cei care au început războiul prin strivirea Serbiei nemuritoare, prin acel ultimatum care, dacă îi schimbi câteva vorbe, ni s-ar fi putut adresa nouă, dacă ar fi posibil ca noi să ne întărim şi să creştem trecând prin o infamie; nu mă voi ocupa de aceasta. (Aplauze din partea opoziţiei). Mă ocup, d-lor, de interese. Haide, fie, suntem în vremea intereselor, să stăm pe acest tărâm de interese. Ei bine, pentru mine, dacă m-aş întreba ce este mai bine de făcut, aş zice: cel dintâi lucru de consultat e instinctul neamului.

S-a vorbit de stradă şi de opinia publică pervertită. Strada sunt câteva sute de inşi care se plimbă, opinia publica se poate perverti printr-o campanie abilă de câteva luni, instinctul neamului, însă, din coliba ţăranului până în palatul bogatului, asta nu este nici operă de opinie publică pervertită, aceasta nu se cheamă nici stradă, afară numai dacă ai ideea că România nu este ţară de suveranitate naţională; ci că ea trebuie să intre pe calapodul ţărilor în care un om poate să spună că voinţa lui este suprema lege. (Aplauze).

Instinctul nimeni nu-l poate tăgădui. El vorbeşte şi vorbeşte aşa de limpede, încât atunci când noi am fost siliţi - şi o să explic şi aceasta - să ducem o altă politică oficială, n-am îndrăznit să o publicăm, a rămas un secret între câţiva oameni (aplauze), nu a fost supusă, fiindcă nu putea să fie supusă aprobării naţiunii.

Această politică instinctivă nu este o ameţeală, nu este o greşeală; nu, d-lor, ea este bazată pe un fapt primordial, tot atât de primordial ca şi dreptul la viaţă. Fiecare popor are dreptul să-şi trăiască viaţa lui, să şi-o trăiască întreagă, cu toţi ai lui, fiindcă numai aşa poate şi el să creeze o civilizaţiune a lui care să intre în armonia tuturor celorlalte civilizaţiuni.

Acest drept îl simte fiecare popor, acest drept este dreptul primordial, dreptul esenţial şi de aceea poporul român a înţeles totdeauna, câteodată poate inconştient, altădată conştient, că de o mie de ani s-a pus o problemă între el şi unguri: ori ungurii până în vârful Carpaţilor şi de acolo dominându-ne pe noi, ori noi aşezaţi în cetăţuia Transilvaniei şi de acolo dominând pusta ungurească; altfel nu se poate. (Aplauze prelungite).

De o mie de ani aşa stă problema, o mie de ani ea nu a dispărut niciodată din conştiinţa noastră: dar, firește, acei care au avut conducerea statului, au măsurat-o după puterile noastre.

Nu am fost un stat de don Quijoți, dar nici un stat de inconştienţi: de la dascălul de sat cu harta Daciei Traiane, cu numărătoarea ţărilor române stăpânite de alţii, până la omul politic, la toți - chiar în ziua în care iscăleau un tratat care ne lega cu Austria - în sufletul lor sta scris cu litere de foc „Ardealul şi unitatea națională“. (Aplauze prelungite). Să nu vă închipuiți, d-lor deputați, că ungurii se îndoiesc despre aceasta. La 1896, în ianuarie, am avut o conversațiune cu baronul Banffy, pe atunci prim-ministru al Ungariei. Eu căzusem de la guvern şi se pretindea că în guvernarea mea de la 1891 până la 1895, fără ştirea cabinetului, - mi s-au şi făcut imputări pentru aceasta - aş fi ajutat în ceva mişcarea națională de peste Carpați. Am tăgăduit-o în totdeauna şi o tăgăduiesc şi azi. Mă voi explica atunci când voi vedea aici şi pe reprezentanţii de dincolo. (Aplauze din partea minorității). Dar, d-lor, atunci un coleg al meu din guvern, cu un cinism elegant, îmi spunea: ţi-au căzut două provincii pe nas; ţi-ai închipuit că cucerim Bucovina şi Transilvania; nu s-a cucerit nimic.

Firește, lucrurile acestea ajunseseră şi la Pesta şi Banffy vrea să facă cunoştinţa ministrului căzut, care îndrăznise să ajute mişcarea națională. Cel dintâi cuvânt al ungurului a fost: n-ai să-mi spui, d-le Ionescu, că d-ta nu vrei să iei Transilvania.

Eu i-am răspuns: lucrul aceasta nu pot să-l spun, fiindcă dacă ţi l-aş spune ai crede că sau te mint, sau că sunt un nemernic. Vreau, însă ştiu că nu pot.

Şi la rândul meu i-am spus: nici d-ta nu ai să spui că nu vrei să ajungi la Marea Neagră.

Şi Banffy mi-a răspuns: vreau, dar nu pot.

Şi am examinat împreună dacă se putea găsi un modus vivendi... (Aplauze din partea minorității).

Vă spuneam, d-lor, că în această privinţă n-a fost niciodată nici o îndoială în sufletul nimănui. Iată, vă dau un exemplu de ceea ce se vorbea altădată, cu smerenie firește, în Camera noastră, în această privinţă. Începuse d-l Sturdza campania de la 1893, pentru o intervenție a noastră în favoarea românilor din Ardeal. Nu discut acum latura politică, ne-ar aduce la o politică internă şi nu am

nici un gând să scad această chestiune prin discuţiuni din trecutul luptelor noastre politice. D-l Sturdza însă zisese: „Când românii care trăiesc în afară de Regat vor fi desfiinţaţi şi zdrobiţi, va suna şi ceasul nostru foarte curând“.

Şi în altă propunere a sa zicea aşa: „Nu trece prin mintea nimănui din Regat să cucerească Transilvania, pentru că unei asemenea întreprinderi lipsesc puterile, pentru că o asemenea întreprindere de ar fi cu putinţă ar trage după sine distrugerea Austro-Ungariei, pentru că această distrugere ar fi defavorabilă românilor şi ar aduce după sine o perturbaţie generală în Europa“.

Cuvintele d-lui Sturdza mi se păreau mie o abdicare şi am avut îndrăzneala ca, după banca de ministru, la 1893, să rostesc cuvintele acestea: „Dar dacă e lucru extraordinar a discuta chestiuni de felul acesta în Parlamentul român, este şi mai extraordinar a auzi pe un om de stat al unei ţări trăgându-i hotarele acestui stat pentru vecii vecilor şi spunând astăzi, în 1893, până unde au să meargă în vecii vecilor aspiraţiunile neamului românesc“. (Aplauze pe băncile minorităţii; bravo).

Aşa că, d-lor, în realitate ligile noastre culturale, interesul nostru pentru românii de dincolo, toate acestea în fondul fondului aveau o rezervă mintală: că totul va fi un provizorat care va dura cât vor dura şi împrejurările europene care ne împiedicau de la realizarea idealului naţional. (Aplauze).

Căci scopul final, scopul din toate sufletele, scopul din toate inimile a fost totdeauna acelaşi: unitatea naţională, nu numai culturală, dar şi politică, întregirea noastră, a tuturor în graniţele în care ne-a pus Traian, călare peste Carpaţi, fulgerând şi în dreapta şi în stânga cu toate puterile noastre! (Aplauze prelungite pe băncile opoziţiei).

Acuma, d-lor, venit-a ceasul?

Aş spune, d-lor deputaţi, un mare neadevăr, dacă aş afirma că în viaţa mea mi-am închipuit că am să văd ceasul în care să se poată realiza visul secular al neamului românesc.

E aci un domn deputat - stă în faţa mea - care atunci când mă întorceam din Atena - era punctul culminant în viata mea publică, - a venit să-mi dea sfatul să mă retrag din viaţa politică. Îmi zicea: „Ţi-ai dat măsura, ce ai să faci de aci înainte?“. Iar eu i-am spus: „Dacă aş fi sigur că, în timpul zilelor pe care le mai am de trăit, nu se va întâmpla să sosească problema cea mare, aş face-o; dar, deşi

cred că nu va sosi, nu sunt sigur că nu va sosi, ori nimeni nu trebuie să fie absent în acea zi, nimeni dintre cei care au avut norocul, meritat sau nemeritat, ca să poată să hotărască prin exemplul şi glasul lui pe o parte din cetăţenii lor, nimănui nu îi este permis să se scutească de îndeplinirea acestei îndatoriri“.

A venit ceasul înainte de a ne închipui noi. Să fim fericiţi că a venit şi să ne ridicăm la înălţimea ceasului care a venit (Aplauze).

În mijlocul acestor păreri, care sunt aproape ale tuturor, am auzit două zile de-a rândul dezvoltându-se o altă politică; ni s-a spus că misiunea principală a statului român nu este ca să-şi vadă de întregirea neamului lui, să se aşeze puternic, aşa ca să poată rezista la toate greutăţile viitoare, ci că menirea noastră e să împiedicăm cu orice preţ Rusia de a ajunge la marea deschisă.

D-lor, întâi daţi-mi voie să constat o extraordinară contradicţie în acest limbaj, în care Rusia ni se înfăţişează în acelaşi timp aşa de puternică încât nici un stat vecin cu dânsa nu va putea să trăiască liber, şi aşa de slabă încât, deşi aliată cu Englitera, cu Franţa, cu Italia, cu Japonia, ar putea să fie nu numai culcată la pământ, dar gonită până la Moscova? Căci aşa ni se profeţeşte: după Basarabia, Ucraina cu 40 de milioane! Ei, d-lor, nu e Rusia nici aşa de puternică cum îşi închipuiesc unii, nici aşa de slabă cum aceeaşi oameni o prezintă peste câteva momente. Evident, Rusia este pentru noi un pericol; pentru orice stat mic, vecinătatea cu un stat mare este un pericol. Adică pentru Belgia n-ar fi fost mai bine să nu fie vecină cu Germania? Este cineva care să tăgăduiască lucrul acesta? Chiar apostolii laşităţii, care cred că Belgia făcea mai bine să se închine în faţa invaziei şi apoi să trimită nota de încasat la banca Imperiului? (Aplauze prelungite, strigăte de bravo).

În ziua în care s-au deschis Camerele la 1912, când am avut conversaţiunea mea cu Daneff, i-am spus: puteţi să ne daţi nişel teritoriu ca să ne asigurăm accesul la mare, căci aveţi asupra noastră un imens avantaj: voi nu sunteţi vecini cu nici o mare putere. Eu aş tăia din trupul meu de astăzi, dacă s-ar putea obţine o alcătuire în care să nu fim vecini nici cu Austria, nici cu Rusia. Dar ce? Îşi alege cineva vecinii? Stă în puterea d-lui Stere, dacă ar fi dictator al României, ca să mute Rusia din vecinătatea României?

Şi băgaţi de seamă până unde merge chestiunea: toate popoarele vor să ajungă la mare; noi, ca să ne asigurăm mersul la mare, am cerut o bucată din pământul Bulgariei şi mulţi spuneau că n-am ştiut cât să cerem.

Chestiune deschisă la viitorul congres, deschisă în urma purtării Bulgariei. (Aplauze prelungite din partea minorității). Și unui popor ca cel rusesc trebuie să-i oprești veșnic accesul la mare? Și rolul nostru de căpetenie este ca să fim stejarul, santinela care va opri pe Rusia să meargă la mare? Ei bine, cum Rusia va încerca totdeauna să meargă la mare, rolul nostru va fi să stăm veșnic la pândă ca să împiedicăm pe Rusia să-și îndeplinească visul secular, iar, în timpul acesta, trăiască Tisza și ordonanța lui Appony, fiindcă de aceasta nu ne-am putut ocupa. (Aplauze prelungite). Ș-a venit să ni se povestească ce a spus un general rus înainte de 1812, căci tratatul de la București, de care se vorbea cu multă abilitate, nu era acel de la 1913, ci cel de la 1812, ca să se spună că Rusia a înțeles să anexeze Moldova și Valahia. Dar bine, noi nu știm aceasta? Nu știm că Rusia a voit să ne anexeze? Dar Austro-Ungaria nu ne-a luat Oltenia? Nu ne-a luat Bucovina? Nu a voit și ne ia cu totul? Și, dacă nu ne-a anexat la un anume moment, este că Polonia a fost împărțită, Polonia a plătit și pentru noi; aceasta a împiedicat ca să nu fim și noi anexați.

Dar ni s-a mai spus că un proprietar din Basarabia scria la 1820 altui proprietar cum o să-și aranjeze moșia din Moldova. Ei și!

Ba s-a mai spus că Fonton într-o zi a zis: ce păcat că se găsesc românii între slavi de nord și slavii de sud! Dar eu nu spui: ce păcat că se găsesc rușii alături de români? (Ilaritate, aplauze).

Dar a spus Casso că cu atât ne-am ales noi, rușii, în 1878, cu frontiera de la 1812. Nu cunosc paragraful din care s-a scos citația. Nu-mi închipui să fi spus Casso că ar fi vrut Rusia să ia ceva și din România. Ar fi fost o prostie să o zică. Era vorba, probabil, de a examina rezultatul războiului din 1878 și zicea: probabil că toată lumea a câștigat la 1878, iar Rusia a câștigat numai două lucruri: Basarabia de jos, cele trei județe, și ostilitatea Bulgariei, pe care a creat-o.

Dar au fost, d-lor, noi invazii ruseşti în cursul istoriei în România.

D-lor, eu cred că putem examina lucrurile în deplină libertate. Relațiile noastre cu rușii sunt mai complicate decât își închipuie acei care, firește, sunt tulburați în judecata lor și prin faptul că s-au născut în Basarabia și prin faptul că au petrecut opt ani din tinerețea lor în Siberia. Eu sunt mai liber. Nu știu, dacă aș fi fost în Siberia, poate că m-ar fi orbit suvenirul suferinței îndurate, ca să nu văd interesul patriei mele. Se poate; dar n-am fost în Siberia! (Aplauze îndelung prelungite).

D-lor deputaţi, relaţiile noastre cu ruşii, ziceam, sunt mai complexe. După ce puterile occidentale au abandonat chestiunea cruciadei contra turcilor, ruşii au dus această cruciadă. Fireşte că au câştigat dintrânsa, nu mai încape vorbă, dar n-au câştigat numai ei. Din aceste războaie a ieşit neatârnarea Greciei; din aceste războaie a ieşit neatârnarea Serbiei, fireşte, cu sacrificii de ale grecilor, fireşte cu sacrificii de-ale sârbilor; din aceste războaie a ieşit neatârnarea Bulgariei, fără nici un sacrificiu din partea bulgarilor, de aceea, probabil, şi recunoştinţa lor e mai exemplară! Din aceste războaie a ieşit şi scăparea noastră de suferinţele de la turci, suferinţe, pe care noi, astăzi, nu ni le aducem aminte, dar toţi am apucat în copilăria noastră bătrâni care ne-au vorbit de urgia turcilor în ţările noastre. Şi am plătit, d-lor, este adevărat: ţara dintre Prut şi Nistru a plătit pentru ceea ce au câştigat toate popoarele din Balcani în emanciparea lor! Desigur, că e o mare durere că numai noi am plătit, pe când toţi ceilalţi au avut numai câştiguri din această mişcare de dezrobire a popoarelor din Balcani!

Ne e scumpă Basarabia! Cum să nu ne fie scumpă o bucată de pământ ruptă din trupul nostru! Şi eu nu mă gândesc numai la cele trei judeţe, cele mai puţin româneşti, ci la Basarabia întreagă. Eu când zic Basarabia, zic toată ţara dintre Prut şi Nistru, acea jumătate a Moldovei pe care am pierdut-o.

Dar ruşii ne-au luat jumătatea Moldovei bătându-se, pe când Austria ne-a luat Bucovina nefăcând nimic. (Aplauze prelungite din partea opoziţiei). Şi când compari cele două nedreptăţi, e cu neputinţă să atârni mai mult în partea care n-a făcut decât să înghită, după cum şi la împărţirea Poloniei, Frederic a propus-o, Rusia a acceptat-o, numai Maria Tereza a declarat că nu primeşte decât plângând, ca şi cum Polonia ar fi simţit vreun bine din cele două-trei batiste stricate de Maria Tereza cu ocaziunea înghiţirii Poloniei!

D-l G. Diamandy: Îmi daţi voie o reflexie?

Despre Maria Tereza, se spunea: „Elle pleurait toujours: mais elle en demandait davantage“. (Aplauze).

D-l A. C. Cuza: Întreruperea a fost foarte bună. (Râsete).

D-l Take Ionescu: Raporturile dintre noi şi Rusia ştiţi când s-au stricat?

Ştiţi când s-a ivit în ţara noastră un sentiment de mare ostilitate faţă de ruşi? La începutul secolului al XIX-lea şi dintr-o cauză foarte legitimă. Renaşterea noastră s-a făcut pe baza ideilor liberale pe care le adusesem din Franţa suroră,

iar Rusia era jandarmul reacţiunii europene. De aci un conflict permanent în cea mai mare parte a secolului al XIX-lea, între guvernarea rusească, care susţinea pretutindeni reacţiunea şi a susţinut-o până acolo încât a restabilit pe Habsburgi la 1848, şi tendinţa noastră de renaştere naţională. Acele vremuri au trecut, renaşterea noastră este definitivă, jandarmi ai reacţiunii s-au făcut alţii; putem prin urmare să examinăm şi raporturile noastre cu Rusia, cu aceeaşi libertate şi fără prejudecăţi, cum le examinăm pe cele cu ceilalţi. Dar, d-lor, fobiile? Fobiile sunt altfel. Vreţi să vă arăt o fobie antirusească până unde poate să meargă? Nu e nimic ce spunea d-l Stere, să vă arăt ce spunea d-l Carp la 1878. S-a comis la 1878 o crimă din partea Rusiei şi eu cred şi o greşeală din partea noastră. Nu vreau să mă ocup de greşeala din partea noastră, fiindcă nu vreau să readuc aci dezbateri din trecutul nostru politic, care fatal s-ar complica şi cu aprecieri de partid şi cu lupte dintre oameni. Dar d-l Carp, când am luat Dobrogea, ştiţi până unde mergea? Zicea: fiindcă ni s-a luat Basarabia, pe care nu ne propunem să o apărăm cu armele, să refuzăm Dobrogea, ca nu cumva să uităm ura în contra ruşilor.

Presupuneţi că l-ar fi ascultat Parlamentul român, că România nu ar fi luat Dobrogea, că s-ar fi aşezat regatul bulgar la Gurile Dunării şi noi am fi fost rupţi de orice acces la mare: care ar fi fost starea României azi? (Aplauze).

Şi, fiindcă mulţi dintre cei tineri nu cunosc vorbele d-lui Carp, daţi-mi voie să vi le citesc: „Să admitem însă că politica este o chestiune de interes, nu de morală, să admitem că de îndată ce putem obţine ceva, să nu ne uităm la jertfele ce facem, dar să vedem care sunt interesele ce satisfacem prin luarea Dobrogii? Ni s-a zis că mergem la mare. În sprijinul acestei idei, aş vrea să ştiu dacă Kiustengea are să fie pentru noi un nou debuşeu comercial? Credeţi dv. că portul Kiustengea poate concura cu un port de la gura unui mare fluviu? Arătaţi-mi un singur port, care să fi putut înflori la 30 km de gura unui mare fluviu? Marsilia, Nantes, Le Havre, Bordeaux, toate schelele cele mari din Europa sunt la gura fluviilor, iar nu alături [...].

Eu nu mă pot supune la hotărârea congresului din Berlin, în privinţa Dobrogei, pentru că luarea Dobrogei nu însemnează pentru mine altceva decât obligaţiunea de a fi în perpetuitate în alianţă cu Rusia [...].

Din toate aceste puncte de vedere, eu sunt în contra luării Dobrogei [...].

În ce priveşte Basarabia, eu sunt de părere de a primi ceea ce nu putem opri“.

Ei, d-lor, un popor, când este în faţa unei mari nedreptăţi, sau face ca Belgia lui Albert şi este strivit apărându-se, sau face diplomaţie.

Dar diplomaţie de felul acesta, ca să lase Basarabia şi să nu ia nici Dobrogea, daţi-mi voie să vă spun că este o diplomaţie de ultima categorie, care să nu poate să mă îndemne pe mine astăzi să-i ascult sfaturile pentru diplomaţia sa de acum. (Aplauze prelungite pe băncile minorităţii).

Da Rusia a vrut să ne anexeze.

Aşa e. Vreţi să ştiţi, de la cineva mai important decât d-l Stere, că Austria vrea să ne anexeze şi de ce Austria are dreptate să ne anexeze? Să vă citesc de la Bismarck. Este mai nou decât proprietarul rus de la 1820, care scria o scrisoare unui alt proprietar din Basarabia despre împărţirea unei moşii de nu ştiu unde. Iată ce spune Bismarck în memoriile lui. Era momentul în care Bismarck avusese să aleagă între alianţa seculară, tradiţională, cu Rusia şi alianţa cu Austria. Bismarck explica foarte pe lung de ce el a preferat alianţa cu Austria.

Dar Bismarck se întreabă: aceasta înseamnă că noi vom sprijini pe Austria în politica ei balcanică?

Prea ne-ar cere mult Austria, zice el, şi cu această ocaziune adaugă: „Este lesne de înţeles că locuitorii din bazinul Dunării să poată avea nevoi şi vederi care să treacă dincolo de hotarele actuale ale Monarhiei Austro-Ungare; constituirea imperiului german arată Austriei drumul pe care ar putea să împace interesele politice şi materiale care există între frontiera orientală a naţiunii române şi Cattaro“.

Va să zică, d-lor, după Bismarck, este legitimă năzuinţa locuitorilor din bazinul Dunării, adică a Austriei, să-şi întindă hotarele până la cele orientale ale rasei româneşti, adică Nistru, şi că nu are decât să caute în modul cum s-a făcut imperiul german mijlocul de a reconcilia lucrurile acestea şi de a ajunge la acest rezultat!

Din aceasta ce consecinţă trageţi?

Că nu am fi trebuit nici odată să facem politică cu Austria? Austria îşi vedea de treaba ei când vrea să ne anexeze; Rusia de asemenea îşi vedea de treaba ei când vrea şi dânsa să ne anexeze; dar eu îmi văd de treaba mea, când pot să trag din aceste evenimente mondiale puterea ca să fiu mai tare pe viitor, ca să mă opun la

toate dorințele altora. (Aplauze prelungite pe băncile opoziției).

D-lor, ni s-a mai adus aci şi panslavismul!

Credeam că, după exemplul celor petrecute în Bulgaria, v-aţi vindecat de panslavism.

Nu aveți dv. siguranța că în ziua în care Serbia îşi va vedea îndeplinită unitatea ei națională, se va petrece şi acolo, desigur nu dovada de nerecunoștința extraordinară pe care a dat-o Bulgaria, dar setea de independență în conducerea politicii sale naționale?

Nu există popor care, odată satisfăcut în năzuințele lui, să nu aibă o dragoste de neatârnare aşa încât chiar față cu binefăcătorii lui să nu-şi ție drept şi sus steagul lui de independență! (Aplauze).

D-l N. Iorga: Îmi daţi voie? Eu am fost în Serbia după război. Acolo era încă atotputernic ministrul rus care îi îndemnase pe sârbi la luptă. Eu i-am întrebat, în ceea ce priveşte sentimentele lor faţă de ruşi, şi răspunsul unanim a fost: noi toţi, în unanimitate, suntem sârbi şi mergem alături cu acel care ne servesc interesele noastre. La sârbi ideea panslavismului nu a fost în capul nimănui.

D-l Take Ionescu: D-lor, ni s-au adus aci şi cuvintele lui Mihail Kogălniceanu. Ei bine, d-lor, în această Cameră trăiesc mulţi - eu sunt aci de 31 de ani - trăiesc mulţi tot aşa de vechi, care ştiu că răposatul Kogălniceanu era unul dintre puţinii oameni politici care nu aprobase niciodată alianţa cu Puterile Centrale. Dacă nu a spus-o la alţii, aceasta mie mi-a spus-o de mai multe ori, şi mi-a mai spus şi încă ceva: „Vă închipuiţi voi că o să puteţi să puneţi în executare tratatul acesta? Va înşelaţi. Când va veni ceasul execuţiei, nu o să puteţi!“.

Lăsaţi pe Kogălniceanu să doarmă liniştit! Omul care a făcut împroprietărirea, omul care a făcut secularizarea, omul care a ţinut discursul de la împroprietărire, cel mai frumos care s-a pronunţat vreodată de vreun român, are dreptul să doarmă liniştit, fără ca să fie târât astăzi într-o discuţiune în care ni se cere să renunţăm la idealul nostru național. (Aplauze prelungite). Dar ni se spune, d-lor: rușii vor lua Strâmtorile.

Dar de noi atârnă cine va lua Strâmtorile? Ce, problema este: turcii sau rușii?

Se poate că rușii vor lua Strâmtorile. Se poate că aliații vor lua Strâmtorile. Se

poate că germanii vor lua Strâmtorile. Un lucru e sigur, însă, că turcii nu vor rămâne la Strâmtori. Trebuie să fie cineva un copil ca să-şi închipuie că din această frământare a neamurilor civilizate vor câştiga turcii. A putut să o creadă aceşti nenorociţii de tineri turci, care şi-au adus ţara la o pierzare precipitată. Aceasta nu poate să o creadă un om politic, care are două grăunţe de bun simţ în capul lui. (Aplauze).

Dar a mai venit una: ruşii ne cer Galaţiul şi Moldova de jos. Mărturisesc că auzisem de comedia aceasta în multe rânduri; o văzusem în interviul unui fost deputat de la Galaţi, care este germanofil în acest moment. E în dreptul lui, toţi care au această idee de la ei sunt în dreptul lor! Cei care o au infiltrată nu sunt în dreptul lor! Mă întrebam de unde a ieşit gluma aceasta? Căci ştiu şi eu ce se petrece şi ce s-a petrecut şi ştiu că nu a fost niciodată vorba de aşa ceva. D-l Carp ne-a zis: „Mi-a spus regele Carol“. D-lor, nu ştiu dacă e bine să aducem pe regele Carol în dezbaterile noastre. Şi mie mi-a spus regele Carol multe, dar nu voi aduce nici un cuvânt al regelui Carol aci. Voi spune că ştiu unele lucruri, dar nu voi spune că le ştiu de la regele Carol. Ştiu că sunt dator să nu mă îndoiesc de cuvântul unui orator care spune că a auzit de la regele Carol. Dacă d-l Carp nu ar fi adăugat şi altceva, aş fi spus: a greşit regele Carol; dar d-l Carp a adăugat: regele Carol a spus aceasta şi la alţii. Atunci, d-lor, am găsit pe un altul care nu face politică, al cărui cuvânt nu poate fi pus la îndoială, al cărui nume să-mi daţi voie să nu-l pun în paginile Monitorului Oficial, căruia regele Carol i-a vorbit de acest lucru. Dar ştiţi ce-a spus regele Carol? Că în Germana se vorbeşte că ruşii ar avea de gând să ia Moldova de jos cu Galaţii şi că despre acest lucru se vorbeşte şi în ziarele germane. D-lor, iată un ziar din Elveţia care spune că în Germania se vorbeşte că România va trebui să dea Dobrogea Bulgariei. Între ceea ce se spune în Germania şi ceea ce ar fi ştiut personal regele Carol, el, suveranul bătrân şi cunoscător adânc a tot ce se petrecea, este o mare deosebire, şi nu admit să se falsifice istoria venind cineva cu o afirmaţiune ca aceasta, că i-ar fi spus-o regele Carol. (Aplauze prelungite din partea opoziţiei).

D-l P. P. Carp: Domnule Ionescu, afirmaţiunea mea o pot proba.

D-l Take Ionescu Probeaz-o! D-l Carp este în totdeauna afirmativ. Daţi-mi voie să vă spun încă o afirmaţiune a sa. În Consiliul de Coroană, d-l Carp mi-a zis: vă afirm că Italia va intra în război alături de Austria şi că în acest moment tocmeşte; iar noi îi spuneam că ştim tocmai contrariul, că Italia nu tocmea cu Austria. Dovada a fost intrarea în război alături de Franţa.

D-l P. P. Carp: Vă înşelaţi, v-am spus că Italia tratează şi că va merge unde crede că va avea mai mult. (Ilaritate).

D-l Take Ionescu: S-a mai spus, d-lor, că ruşii vor să dea Porţile de Fier sârbilor! Eu nu ştiu nimic din ceea ce a făcut guvernul şi nu spun nimic din ce am vorbit cu guvernul, nici n-am dreptul să ştiu şi nici nu ştiu. Ştiu însă atât: că în discuţiunea - nu cu guvernul - despre harta viitoare a Europei, a fost neînţelegere asupra părţii apusene a Banatului, dar asupra ţinutului Caraş-Severinului în care cad Porţile de Fier, unde românii sunt mai compacţi decât în orice altă parte a Ungariei, n-a fost discuţiune niciodată. Atunci de unde scoateţi Porţile de Fier?

D-l N. Iorga: Nici sârbii n-au cerut-o.

D-l Take Ionescu: Dar cum să o ceară? Am harta cererilor lor. Nu se cuprinde comitatul Caraş-Severinului. Ceva mai mult: când se făcuse Voivodina sârbească, care a durat doar câţiva ani - era una din acele plăţi pe care Austria o dă celor care slujesc, dar pe care o retrage imediat după ce a dat-o -, Serbia a cerut atunci să se despartă partea românească a Caraş-Severinului de Voivodina lor. Acest document există, este istorie. D-l Iorga probabil îl cunoaşte; l-am citit şi eu. Ce mai rămâne?

A mai făcut o descoperire d-l Stere: trebuie să mergem contra ruşilor pentru că acum, când bulgarii s-au purtat rău cu dânşii, ruşii vor anexa şi Bulgaria. (Ilaritate). Ei, dar dacă bulgarii se purtau bine? Trebuia sa mergem în sensul celălalt? (Ilaritate).

Ce ziceţi de conştiinţa unui neam a cărui directivă, într-un mare cataclism, atârnă de chipul cum se poartă Ferdinand de Coburg al Bulgariei - iar nu Bulgaria, căci biata Bulgarie nu ştie nimic de ceea ce a făcut el în numele ei. (Aplauze îndelung prelungite).

D-l Mihail Pherekyde, preşedintele Adunării: Consult Adunarea dacă încuviinţează prelungirea şedinţei. (Aprobări).

Şedinţa e prelungită.

D-l Take Ionescu: D-lor deputaţi, mi se spune însă: dar viitorul? Ce o să facă Rusia în viitor?

Ei, d-lor, greu lucru este să te ocupi și de chestiunea viitorului îndepărtat N-am capacitate suficientă pentru aceasta. Dacă ar putea scoate cineva din mormânt pe cel mai mare om care a călcat vreodată pe pământ, pe Napoleon, și i-ar arăta situațiunea politică de astăzi, el n-ar pricepe nimic. Așa de puțin e posibil să se prevadă.

Dacă s-ar aduce Richelieu, ar zice că e într-o casă de nebuni în Europa de astăzi; lumea de acum ar raporta-o la ceea ce știa el și ar întreba; dar unde e Suedia, unde e Polonia, ce zice Marele Elector, ce zice regele Spaniei? Nici prin gând nu i-ar trece să spună: ce zice Japonia, ce zic Statele Unite, ce zice Italia, ce zice Rusia? Viitorul, d-lor, se va ocupa de problemele viitorului și dacă se va întâmpla ca, după încercarea care va fi zdrobită, a Germaniei, de a stabili împărăția universală, Rusia să facă și ea aceeași încercare, se va încheia o nouă coaliţiune în contra ei și tot de la această tribună se va vorbi pentru intrarea în noua coaliţiune; căci, d-lor, nimeni nu se leagă pentru eternitate: toate ceasurile au soluțiunile lor; tot ce se cere e să fii sincer, cinstit, de bună credința, când te aliezi. Dar sute de ani să le prevezi de azi și să le reguleze d-l Stere printr-un discurs patetic, aceasta dați-mi voie să găsesc că nu e serios!

Acum, d-lor deputați, să trec la executarea politicii aceleia. Cum să se execute politica aceea?

Întâi că politica aceea presupune - știți ce? Siguranța înfrângerii Quadruplei Înțelegeri, dar nu a înfrângerii cum o cere acum Germania pentru o pace statu-quo, ci a unei înfrângeri, așa încât din Imperiul rus să se taie nu numai Polonia, care în orice caz va ieși mai liberă din acest război - nedreptățile făcute în contra ei se vor răzbuna oricum s-ar întâmpla să se isprăvească războiul -, dar să se taie din trupul ei nu numai Basarabia pentru noi -, într-o vreme eram gâdilați și cu Odesa...

D-l N. Iorga: Kievul.

D-l Take Ionescu: Kievul nu. Kievul era scop militar, Odesa era scop de anexiune; atunci am descoperit într-un articol din Viața Românească că Odesa ar putea fi la rigoare și oraș românesc, fiindcă sunt acolo 50 de mii români, restul sunt ovrei, și, prin urmare, putem să-l facem oraș românesc. (Râsete). Era o descoperire care a tulburat cunoștințele mele geografice, și cum nu puteam să lupt cu Viața Românească, a trebuit să mă supun la noua ei învățătură!

Dar nu numai atât. Pentru ca să putem păstra noi Basarabia, după ce ar fi luată prin război în contra Rusiei, mai trebuie încă ceva, trebuie creată şi Ukraina. Ukraina, d-lor, vă mărturisesc, nu ştiu ce e.

D-l N. Iorga: Nici nu există.

D-l Take Ionescu : Ce este Polonia, ştiu, ştiinţa o spune, istoria o spune, literatura o spune, oamenii mari pe care i-a produs o spun. Dacă nu ar îi decât Chopin şi tot am şti toţi ce este Polonia.

Ce este Polonia? O spune eroismul tenace, lupta aceasta de o sută şi atâţia de ani în contra celei mai crude soarte, a împărţirii în trei fără un colţ de loc cu viaţă independentă!

Ce este Polonia? O spune inima oricărui om, care ştie să aprecieze ideea morală în omenire. (Aplauze prelungite). Dar Ukraina?

D-l A. C. Cuza: Ukraina este patria d-lui Stere. (Ilaritate).

D-l Take Ionescu: Prima oară când am făcut cunoştinţă cu Ukraina eram în liceu.

Am dat atunci peste o broşură, fără nume de autor, tipărită la Paris, la Imprimeria Naţională, la 1861, asupra Ukrainei; pe atuncea se numea „Petite Russie“, Mica Rusie. Ce era, d-lor? Napoleon al III-lea, marele visător, care a stat pe tronul Franţei, visa şi el transformări mari; cine ştie ce refugiat îi vorbise şi de posibilitatea unei Ukraine. N-am mai auzit de dânsa până la războiul acesta; în războiul acesta a ieşit Ukraina, a ieşit chiar un român care s-a transformat în ukrainean, ce este drept, când nu mai avea parale, când se ruinase; de atunci văd şi reviste ukrainiene.

D-lor, o fi, n-o fi, nu ştiu, ceea ce ştiu este că mersul războiului nu e de aşa natură încât să facă pe cineva să creadă că se va putea îndeplini programul consilierului de stat Riedel, care mi-l explica mie la 1912, când îmi cerea să intrăm în Zollverein cu Austria, drept plata concursului pe care ni l-ar da la un eventual atac din partea Rusiei şi când îmi spunea că Rusia va fi scoasă şi de la accesul la Marea Baltică şi de la accesul la Marea Neagră, că va fi gonită până la Caucaz! Dar, d-lor, dacă ar fi aşa, tot ar fi o copilărie.

Uitaţi-vă pe hartă, nu sunt fruntarii. Şi, ori Moscova ar cuceri din nou Ukraina,

ca să ajungă la mare, ori Ukraina ar cuceri Moscova, iar noi tot în faţa unei mari puteri ne-am găsi, cu toată straja la care ne osândeşte d-l Stere!

Şi, d-lor, fiindcă vorbeam de suferinţe, d-l Stere a vorbit de Polonia rusească: dar celei din Posen îi merge mai bine? Dar legile prin care un polonez cetăţean al statului prusian n-are dreptul să cumpere pământ? Dar legile prin care se cumpără cu de-a sila pământul polonilor, ca să se aducă în locul lor colonii? Dar vorba lui Bullow, că „am trebuit să fac aceasta, fiindcă polonezii se înmulţesc ca iepurii de casă, pe când ai mei nu se înmulţesc decât ca iepurii de pădure“. Ei, d-lor, aceasta nu este nimic?

Acestea sunt mai dureroase când vin de la un popor cu cultură, decât când vin de la un gârbaci rusesc, care loveşte şi pe ruşi şi pe poloni, - fiindcă aşa este starea internă a imperiului rus.

Se va îndrepta cu vremea, desigur. Nu trebuie să fii un mare filosof ca să-ţi dai seama că este un semn al vremilor ca autocraţia orientală să stea aliată ca cele trei democraţii din Occident şi că în această alianţă din acest război iese cea mai mase speranţă pentru triumful ideilor celor noi şi în marea împărăţie a ţarului. (Aplauze pe băncile minorităţii).

Şi acum, d-lor, haide, fie să ne îndeplinim misiunea cea nouă, de veşnică strajă în contra Rusiei, pentru a o împiedica să ajungă la mare, la acea mare la care Bismarck - iar îl voi cita - avea convingerea că are dreptul să ajungă. Iată ce spune Bismarck în memoriile lui: „Dacă aş fi ministru austriac, nu aş împiedeca pe ruşi să ajungă la Constantinopol, dar nu aş căuta să mă înţeleg cu ei decât atunci când mişcarea lor ofensivă ar fi executată“.

O să vedeţi şi în memoriile lui Crispi, care are lungi conversaţiuni cu Bismarck, că Bismarck îi spune: „Să lăsăm pe ruşi să meargă la Strâmtori, căci, dacă nu, îi vom vedea în Galiţia şi în Carpaţi“. Şi Crispi îi zicea: „Dar nu te temi pentru independenţa statelor celor mici din orientul Europei?“.

Bismarck răspunde: „Nu, ruşii ajunşi la Strâmtori sub o formă sau alta, sunt mai puţin periculoşi pentru statale mici, care nu le mai stau în drum, decât astăzi, când ele constituiesc o barieră în mersul lor către marea deschisă“.

Dar, d-lor, preţul? Cu ce vom plăti noi această politică? Căci nu este o politică de câţiva ani, este o politică de permanenţă.

Rusia va vrea întotdeauna să ajungă la mare şi noi vom trebui întotdeauna să o împiedicăm să ajungă acolo. Preţul? Iată preţul. Cel dintâi preţ: desfiinţarea definitivă a românismului de peste Carpaţi. Ce n-au putut să facă dispoziţiuni militare neumane, căci degeaba d-l Carp se mângâie cu faptul că românii au murit ca eroi, căci dacă sistematic au fost trimişi în mai mare proporţie decât alţii ca să moară ca eroi, atunci s-a pustiit pământul pe care îl locuiau pentru ca să facă loc colonilor, scârbelor adunate din toată omenirea. (Bravo, aplauze prelungite pe băncile opoziţiei).

Dar nu vom pierde, d-lor, numai trupurile românilor de dincolo, ci vom pierde şi sufletele lor. Oamenii aceia îşi vor zice: dacă nici în această împrejurare, pe care nimeni nu o prevăzuse, în împrejurarea că statele cele mai puternice din lume sunt coalizate şi interesate la nimicirea Austriei, dacă nici atunci fraţii noştri nu au îndrăznit pentru noi, când să mai vie ceasul în care ei să îndrăznească?

Şi s-ar stinge în lacrimi amestecate cu blesteme şi dispreţ ultima flacără a lor pentru patria românească! (Bravo, aplauze îndelung prelungite pe băncile opoziţiei).

Înţeleg, d-lor deputaţi, înţeleg dacă urgia vremurilor nu ar fi deschis niciodată nici o împrejurare în care noi să putem trece cu tricolorul peste Carpaţi; dar ca noi în faţa împrejurării unice, ultime - alta cum s-ar mai putea să vină? - noi să stăm nemişcaţi? Am fi pierduţi pentru totdeauna în faţa fraţilor noştri şi am merita soarta noastră. Nu ai dreptul să ceri nimănui să se jertfească pentru laşi; aceasta nu se poate! (Aplauze prelungite pe băncile opoziţiei).

Ei, fie, d-lor! Am sacrificat pe românii de dincolo ca sa facem strajă în contra Rusiei!

Pentru noi însă, pentru cei de aci, ce s-ar întâmpla? Credeţi dv. că am rămâne măcar aşa cum suntem? Din războiul acesta, dacă iese învingătoare Germania, două popoare se ridică: germanii şi maghiarii, şi se ridica cu drept cuvânt, căci dacă nu se înalţă în ordinea morală, se înalţă în ordinea materială şi este destulă ticăloşenie în omenire ca să se găsească cine să aduleze succesele de ordine materială. (Aplauze prelungite pe băncile opoziţiei).

Vă închipuiţi dv. că Ungaria ar tolera ca aci să continue o viaţă independentă?

Nu, d-lor, Zollverein-ul la început, pentru ca să ajungem la federaţia habsburgică!

Eu pricep, ca în epoci de adâncă descurajare, atunci când românii se întrebau ce să facem ca să fim cu toţii la un loc, să se fi găsit suflete destul de oţelite care să viseze uniunea în sclavie sub Habsburgi.

Nu am visat-o niciodată. Am crezut totdeauna că e un vis urât. La Gross Oestereich nu am contribuit niciodată. Şi dacă aş fi contribuit, ar fi fost numai ca să pavăm drumul pentru o Grösser Rumänien. (Aplauze prelungite).

Idealul nostru după 18 secole de viaţă, după veacuri de suferinţe, să fie să trecem din vasalitatea turcească în vasalitatea ungureasca?! Ferească-ne Dumnezeu de domnia birocraţiei austriace!

Priviţi Bucovina şi întrebaţi-vă unde am ajunge sub această domnie! (Aplauze).

Dar, d-lor, şi cu aceasta voi încheia pentru astăzi, politica care ni se propune are un alt cusur mai mare decât toate. D-lor, ştiţi povestea acelui doctor care inventase mijlocul cum caii lui să nu mai mănânce: le dădea în fiecare zi mai puţină mâncare...

D-l A. C. Cuza: Acela era jidan.

D-l Take Ionescu: … Şi când a reuşit să nu le mai dea nici o hrană, au murit caii. (Ilaritate).

Politica dv. are cusurul că e imposibilă. Politica aceasta poate face cel mult să producă câteva discursuri, să creeze câteva ziare adevărate, să creeze multe ziare murdare, să spurce câteva conştiinţe, dar ea nu se poate aduce la împlinire. (Aplauze).

Afirm cu cea mai mare siguranţă că nu e om politic, nu e partid, nu e Parlament, nu e nimeni care să poată duce România pe cărarea pe care voieşte să o ducă d-l Carp şi d-l Stere. (Aplauze prelungite).

*

D-lor deputaţi, am arătat ieri, după puterile de care dispun, care era situaţiunea

României în războiul general şi care e singura politică pe care ea poate s-o urmeze conform cu instinctul naţiunii şi menită să ne ducă la satisfacerea idealului nostru naţional.

Cu toate acestea, este evident că la începutul războiului mondial au fost ezitări, au trecut câteva săptămâni până când s-au aşezat, cel puţin la cea mai mare parte dintre noi, ideile definitive şi hotărârea statornică.

Dacă instinctul naţiunii e aşa de puternic cum pretinde, sunt dator să explic la ce se datoresc ezitările, fluctuaţiunile din primele zile care au urmat izbucnirii războiului.

D-lor deputaţi, a fost întâi surprinderea. De multă vreme trăieşte lumea în ideea că un război general este posibil, dar întotdeauna toţi au nădăjduit că nu vor trăi să vază o astfel de calamitate. Sperau oamenii în contra evidenţei. Înainte de a primi ca o necesitate a vremilor noastre un asemenea măcel, toată lumea îşi agăţa speranţele când în dispoziţiunile trecătoare ale unui suveran, când în înţelepciunea altora, când în acţiunea partidelor extreme, care ar constitui o piedică. Lucrul acesta, d-lor, era pretutindeni, prin urmare nu putea să lipsească de la noi.

Evident că în ziua în care s-a comis atentatul de la Sarajevo a fost o tremurare generală. Toţi cei care ştiau cât fusese de enervată Austro-Ungaria în tot cursul anului 1912-1913, toţi cât ştiau cum ea de-abia fusese ţinută în frâu de către împăratul Germaniei în acea vreme, când spusese chiar vorba caracteristică: „faceţi prea mult zgomot la Viena cu sabia mea“ toţi care fuseseră în culisele politice şi care ştiau de câte ori pacea fusese cât p-aci să fie tulburată prin acţiunea nervoasă, aproape morbidă a cabinetului din Viena, au fost foarte îngrijaţi când s-a întâmplat crima din Sarajevo. Toţi s-au întrebat: ce capital vor cerca tulburătorii păcii să tragă din acest eveniment?

D-lor, grija aceasta totuşi nu era încă vestitoare de izbucnirea războiului chiar pentru oamenii cei mai cunoscători. Şi, fără a face o indiscreţie, pot spune azi că regele defunct, în momentul în care eu am plecat vara în străinătate, era aşa de sigur de menţinerea păcii, încât îmi spunea: anul acesta vei avea vacanţă liniştită, te vei bucura de cele trei luni. Şi când eu îi ziceam: dar nu se ştie încă ce-o să facă Austria, regele Carol mă asigura că pacea lumii măcar pentru trei, patru ani era asigurată.

Acelaşi lucru, d-lor, era şi în străinătate, îmi aduc aminte că în miercurea care a precedat ultimatumul Austriei adresat Serbiei, ministrul de Externe al Angliei îmi spunea că este îngrijat, dar nu-şi poate închipui să fie cineva aşa de nebun încât să stârnească războiul general, pe care îl numea bancruta civilizaţiei, un cataclism despre care nu s-a născut om care să-i poată prevedea toate consecinţele.

D-lor, este cât se poate de natural ca această surprindere a unor evenimente posibile dar despre care oamenii sperau că nu aveau să vină, a tulburat câtva timp toate conştiinţele; a tulburat mai ales, până în ziua declarării de război, conştiinţele noastre, ale celor câtorva români care cunoşteam legăturile noastre internaţionale.

Grija cea mai mare, care aproape desfiinţase puterea de judecată şi vlaga de viaţă în noi, era ca nu cumva să aibă provocatorii războiului abilitatea ca să-şi pună masca pacifică până la sfârşit şi războiul să fie declarat de ceilalţi, de provocaţi, şi atunci sa intrăm în slova tratatului! D-lor, nu e un mister pentru nimeni, că, dacă s-ar fi produs războiul, aşa încât tratatul să ne oblige, cinstea noastră seculară desigur că ne-ar fi făcut să mergem în contra intereselor noastre naţionale. Am fi respectat iscălitura noastră, căci noi nu cunoaştem teoria zdrenţelor de hârtie, care se pot arunca la coş. (Aplauze pe băncile opoziţiei).

A doua greutate, a doua tulburare, era însăşi grozăvia cataclismului. De exemplu, la Viena, vă afirm, că în joia din săptămâna patimilor, - declaraţiunea de război a venit sâmbătă - se socotea cu siguranţă cum că Anglia nu va ieşi din neutralitate; se socotea cu siguranţă că Italia va merge cu Austria; se socotea cu siguranţă pe Bulgaria, pe Turcia şi Japonia; era oarecare îndoială asupra Suediei şi asupra noastră. Este o notă bună pe care o dau guvernului, că în joia patimilor era la Viena îndoială asupra lui; voi ajunge şi la notele rele ale guvernului; încep cu cele bune, era îndoială.

D-lor deputaţi, mai era un lucru care nu putea să nu ne tulbure. Noi ştiam toţi de formidabila preparaţiune militară a Germaniei. Noi toţi ştiam starea de nepreparare a aliaţilor! Ştiam noi toţi că războiul era opera unui trio al cărui şef era Tisza, al cărui executant era Forgaş, şi al treilea era ambasadorul german Tshirsky! Mai ştiam că nota către Serbia se redactase într-adins, ca să nu poată să fie primită şi că nu era frică mai mare la Viena decât ca Serbia să primească nota şi să se scape ocazia de a se da o lecţie Serbiei, dacă Rusia nu va îndrăzni, cum credeau dânşii până la sfârşit, că nu va îndrăzni de a pune omenirea în foc şi de a

asigura astfel hegemonia, dacă Rusia va îndrăzni să nu primească umilința fără război.

D-lor, a fost însă un lucru, care ne-a dat un suspin de ușurare. Când războiul a pornit, așa încât nici litera tratatului, nici spiritul tratatului nu ne mai obliga, când am avut norocul ca Italia, care avea un tratat întocmai ca al nostru, să facă să se accepte interpretarea ei, și anume că tratatul nu ne obligă, atunci, d-lor, a venit prima noastră ușurare sufletească. O greutate s-a ridicat de pe sufletele noastre, oricare ar fi fost soarta acestui cataclism, un lucru era sigur: eram scăpați de rușinea de a contribui cu sângele nostru la victorie, care ar fi fost propria noastră pieire. (Aplauze).

În ajunul Consiliului de Coroană, într-o convorbire pe care am avut-o cu unul din oamenii politici cei mai însemnați din țara aceasta și cu care, firește, examinam toate ipotezele, i-am făcut în acel moment o declarațiune, care sunt sigur că, la ceasul când va trebui să fie mărturisită, va fi. I-am zis: sunt dator să susțin acțiunea țării mele în orice împrejurări, e însă una la care nu m-aș alia niciodată; e una pe care nu aș face-o niciodată în ceea ce mă privește pe mine, oricare ar fi soarta războiului, oricare ar fi puterea statelor centrale, oricare ar fi slăbiciunea aliaților: eu, în ce mă privește pe mine, niciodată nu mi-aș da cuvântul, niciodată nu mi-aș da sprijinul la mergerea noastră alături de Austro-Ungaria în războiul mondial așa cum s-a produs în anul 1914.

Dar, d-lor, mai era ceva care apăsa atunci asupra noastră; dacă casus foederis prevăzut în tratatul de alianță nu se împlinise, așa încât să se poată trage polița asupra noastră, să se tragă cu dreptate, vă închipuiți lesne că el tot apăsa asupra statului nostru. Nu puteai să fi fost 31 de ani aliatul unei puteri și a doua zi să scoți sabia contra ei. Sunt și imposibilități morale. A! Statele mari își pot plăti toate luxurile, își pot plăti și luxul imoralității, dar națiunile mici, care s-au născut prin propria lor muncă, care au nevoie să trăiască prin respectul cinstei lor, nu le pot face pe toate. Apăsa asupra noastră cu toată greutatea lui și tratatul, pe care îl voi examina în urmă, care nu a murit politicește decât în ziua Consiliului de Coroană, și nu a murit juridicește decât în ziua în care Italia a declarat război Austriei. Politicește tratatul e mort din ziua Consiliului de Coroană, căci atunci s-a lămurit că o alianță defensivă pentru apărarea păcii europene nu putea să o transforme unul din aliați, oricât de mare ar fi, într-o alianță ofensivă pentru tulburarea păcii și satisfacerea dorințelor de cucerire. Iar pentru un cazuist de drept internațional intrarea Italiei în război ridica și posibilitatea unei sofisticări asupra alianței noastre. Aliat cu trei, ce fac când doi

din ei s-au luat la ceartă? Nu mai poţi zice că sunt mai mult aliatul unuia decât al altuia. Măcar atât, că am scăpat de orice legătură şi am intrat în libertatea deplină a acţiunii noastre. (Aplauze).

Şi acum, domnilor deputaţi, cred că ar fi drept, după ce am constatat că alianţa noastră de 31 de ani a murit politiceşte, a murit juridiceşte, după ce am constatat, şi o simţim cu toţii, că a apăsat greu asupra noastră în aceste 17 luni, să nu lăsăm să treacă la veşnica odihnă acest mort al politicii noastre fără a-i lămuri origina, fără a-i arăta necesitatea în ceasul în care s-a încheiat, fără a-i spune ce folos am putut trage dintr-însul şi care sunt pagubele pe care le-am suferit din pricina lui.

D-lor deputaţi, politică externă România nu putea face, în sensul european, înainte de întemeierea independenţei şi a întăririi noastre interne. A vrut odată - şi găsesc dovada într-un discurs al lui Stolojan de la 1883, asupra căruia voi reveni în curând, - a vrut odată, zice dânsul, România să facă politică externă, tot în sensul în care vorbeam ieri, tot ca să treacă peste Carpaţi.

Şi s-a pierdut atunci momentul.

Iată, d-lor, ce spunea la 1883 Stolojan, despre epoca războiului Italiei: „Politica lui Napoleon III în privinţa noastră avea două ţinte: una pe care o spunea, să ridice o barieră contra Rusiei, şi alta pe care o tăinuia încă, să creeze în flancul Austriei un stat care să-i fie de ajutor în lupta ce pregătea în contra statelor habsburgice. Să intru în detaliul propunerilor ce ni s-au făcut, să vă narez greşelile ce am comis, în discuţiunile ce ne-au înstrăinat încrederea marelui împărat, nu este de trebuinţă; e destul să vă spun că noi nu am intrat în acele vederi. Rămâne ca aceia care atunci aveau influenţă şi erau ascultaţi să se justifice înaintea istoriei pentru ce nu s-au folosit de acele momente“. După această împrejurare, politică externă, în adevăratul sens al cuvântului, noi nu am mai făcut, d-lor, până la război. După război ne-am găsit, în sfârşit, constituiţi într-un stat independent, ridicaţi şi la demnitatea regală, având de aci înainte restabilită virtutea noastră militară şi, ceva mai important, am căpătat pe câmpurile de război încrederea în propriile noastre forţe, care este, poate, arma cea mai puternică a unei naţiuni în îndeplinirea misiunii ei. Şi, atunci, d-lor, firește, în opinia publică a început să se răscolească din nou vechea idee seculară, niciodată trezită, a trecerii peste Carpaţi.

Mihai Viteazul, eroul legendar, fiindcă a trecut peste Carpaţi, a început să se creadă că va fi reînviat din gloria de la Plevna, din luptele de peste Dunăre. De

aceea, mişcare aci, o mişcare care nu urzea nici un complot, nici nu ducea la vreo iridentă supărătoare, dar o mişcare de trezire sufletească, de încredere în propriile noastre puteri, de speranţe mai vii pentru viitorul nostru. Atunci Austria a ales momentul ca să ne pună la ordine. Aţi auzit mărturisirea însuşi a d-lui Carp, că la 1881 Austria a voit să ne pună sub protectoratul ei. Adevărul este aceasta: Austria, care se opusese la Unirea Principatelor, cum de altminteri la 1866 se opusese şi Rusia, voia să ne îngenunche. (Întreruperi). Cunoaşteţi circulara Ministerului de Externe rus de la 1866 prin care se cerea ca din nou să voteze separat Adunările Moldovei şi Valahiei asupra Unirii, fiindcă ea fusese personală pentru Cuza. Sunt hotărât, d-lor, să spun adevărul întreg, fără nici o consideraţie pentru politica de astăzi, pentru că eu cred că adevărata alianţă între popoare nu se poate bizui pe închiderea ochilor, ci, din contră, pe lumina vie, pe satisfacerea intereselor comune de astăzi, cu speranţa în concordanţa şi a intereselor de mâine. (Aplauze)

Ei, d-lor, cu ce voiaţi Austria să ne strângă de gât? A iscodit chestiunea Dunării, şi şi-a ales un moment cu desăvârşire prielnic. Nu era nimeni în Europa care ar fi putut să o împiedice. Ruşi?? Rusia şi-a dat consimţimântul fiindcă avea şi ea o chestie la Dunărea de Jos, şi apoi Rusia la 1881 nu era în măsură să aibă cu noi relaţiuni foarte calde. O să ziceţi că dânsa fusese de vină. Cele mai mari necazuri nu le ai în contra aceluia care ţi-a făcut răul, ci în contra aceluia căruia tu i-ai făcut răul, după cum dragostea cea mai mare nu este pentru cei care ţi-au făcut bine, ci pentru cei cărora le-ai făcut tu bine. Sunt adevăruri sufleteşti care nu se pot tăgădui. (Aplauze).

Germania? Germania se aliase de curând, de la 1879, cu Austria. Italia? Italia, d-lor, peste un an era să intre în Tripla Alianţă, la 1882. Franţa? Franţa în acel moment ca factor internaţional era foarte scăzută, fiindcă prea de curând ieşise din tragedia ei de la 1870. Şi, în Franţa, Gambeta se hrănea cu iluziunea unei alianţe cu Austria în vederea revanşei, bazându-se pe spusele a celor câtorva Schwartz-gelbi de la burgul din Viena, care şopteau discret la urechile diplomaţilor naivi, la urechile celor care nu vedeau imposibilitatea ca revanşa Franţei să se bizuie pe cadavrul austriac. Anglia? Anglia era foarte intimă cu Germania. Aşa, d-lor, Austria a început chestiunea Dunării. Eram tocmai atunci venit din străinătate şi îmi aduc aminte ce agitaţie producea în ţară chestiunea Dunării. Toată lumea înţelegea că nu era atâta vorba de Dunăre; era vorba de ceva mai grav, era vorba de pierderea neatârnării noastre.

D-l Carp vă spunea că în chestiunea Dunării ne-a apărat Germania singură. Să

îmi daţi voie să-i spun că se înşală. Iată faptele: când s-a strâns conferinţa de la Londra, prima chestiune care s-a ridicat a fost: România are să fie primită? Şi atunci citesc: „Anglia, şi până la un oarecare punct şi Italia, au fost de părere ca România să fie admisă în conferinţa de la Londra“. Ambasadorul Germaniei însă s-a opus „pentru că, dându-i dreptul la vot, zise excelenţa sa, i s-ar crea o poziţie care n-ar fi de dorit... aceea de a putea zice veto după dorinţa sa“...

Citez din d-l Nenițescu:

A! D-lor, după ce s-a votat fără noi tratatul, când a cerut plenipotenţiarul Austriei, contele Karoly, ca stipulaţiunile Conferinţei din Londra să fie declarate executorii, atunci de abia contele Munster, reprezentantul Germaniei, s-a opus, declarând că nici o măsură de coerciţiune nu se poate lua pentru executarea deciziunii Conferinţei de la Londra.

D-l Zamfir Filotti: Intervenise protestarea noastră din partea lui Sturdza, prin care declara că nu acceptă Conferinţa de la Londra.

D-l Take Ionescu. Firește, dar erau două mijloace ca să triumfe părerea noastră. Unul era să fim primiți în conferință, unde votul nostru ar fi împiedicat; altul era că, după ce s-a votat tratatul fără noi, să nu ni se impună. România a fost abandonată de Germania, în primul act, când am avut pe Anglia şi pe Italia cu noi; Germania ne-a ajutat în actul al doilea.

Dar preţul? Preţul a fost tratatul nostru de alianţă cu Austria. În adevăr, după ce s-a votat la Londra Tratatul asupra Dunării, care îi dădea Austriei, cum zicea foarte bine d-l Carp, protectoratul asupra României.....

D-l P. P. Carp: Am zis asupra Dunării.

D-l Take Ionescu: Ai zis asupra României, retragi ce ai spus? Bine; dar desigur că consecinţele politice erau să se restrângă şi asupra României.

D-l P. P. Carp: Evident.

D-l Take Ionescu: După aceasta, d-lor, cum România se tot opunea, i-a venit Austriei, ca din cer, un nou eveniment. La 5 iunie 1883, la dezvelirea statuii lui Ştefan cel Mare la Iaşi, un deputat, d-l Petre Grădişteanu, nu-mi aduc bine aminte dacă era senator sau deputat, la banchet a vorbit de cele două mărgăritare care lipseau din coroana lui Ştefan cel Mare.

D-lor, pietrele erau una peste Prut, piatra cea mare, Basarabia, şi piatra cea mică, dincolo, Bucovina.

Din Rusia nu s-a făcut nici o protestare, nu-şi închipuia Rusia că într-un pahar de şampanie se va topi forţa militară a Rusiei ca să nu mai poată să-şi apere frontiera.

De dincolo însă, unde ni se căuta ceartă cu lumânarea - să-mi iertaţi vulgaritatea expresiunii -, unde se voia cu orice preţ ce s-a voit şi cu Serbia, să se stârpească aroganţa românească, câştigată prin victoriile din câmpiile Bulgariei, pe care o considera ca periculoasă pentru Ungaria, de acolo au venit strașnice protestări. Scuzele noastre, explicaţiunile care au urmat, n-au servit la nimic, situaţiunea devenise intolerabilă.

Cuvântul „intolerabil“ îl am de la unul din autorii alianţei de atunci, de la unul care îşi da bine seama de ceea ce făcuse. El mi-a spus că a fost scăparea dintr-o situare intolerabilă. Repet „intolerabilă“.

Şi atunci, d-lor, a plecat Ion Brătianu în concediu de 40 de zile, la 12 iulie; regele Carol a plecat la 4 august. S-a întâlnit la 6 august cu Ion Brătianu la Breslau. La 10 august s-a întors Brătianu în ţară. Regele de la Berlin a trecut la Viena, a descins la burg şi s-a întors la Predeal la 16 august. Iar la 23 august Brătianu pleacă din nou pentru 15 zile la Gastein. Atunci s-a încheiat alianţa.

Vreţi să ştiţi motivul acestor călătorii? Iată ce spune Ion Brătianu în discursul lui de la 29 octombrie 1883: „Aţi văzut că o singură vorbă care s-a tradus rău: sub cuvânt, care s-a tradus în franţuzeşte cu cuvântul sous pretexte, câte greutăţi ne-a adus; aţi văzut că în faţa statuii lui Ştefan cel Mare, care a fost cel mai vechi amic al Austriei“....

Amic al Austriei? Îi trebuia lui Brătianu ceva ca să iasă din încurcătură şi a introdus un mic anacronism istoric. D-l Iorga ne va controla.

„S-au zis câteva cuvinte la un banchet, şi fiindcă acel banchet era qvasi-oficial, cuvintele acelea care s-au spus într-un moment-de entuziasm patriotic, câte dificultăţi ne-au atras“.

Din această citare se vede lămurit cum Austria ne înghesuise şi cum nu găsisem altă dezlegare decât alianţa.

Şi mai la vale: „Atunci prinţul Bismarck mi-a zis: apoi dv. sunteţi de vină, fiindcă nici dv. miniştrii, nici regele dv. nu mai călătoriţi în Europa şi vorbesc în contul dv. numai cei care voiesc să vă denigreze“.

Eram bănuiţi, eram acuzaţi că vrem să provocăm Austria.

„Nu au trecut după aceasta decât 4 sau 5 zile şi regele nostru a primit invitaţiune ca să meargă la Berlin, pentru botezul nepotului împăratului Germaniei. Eu am comunicat atunci colegului meu de la Externe că sunt din toate puterile mele ca regele să meargă la acea invitaţiune, pentru ca să se vadă că nici regele, nici ţara, nici noi, miniştrii, nu ne-am pierdut până şi instinctul de conservaţiune, pentru ca noi să voim războiul“.

Acuzaţiunea adusă Serbiei la 1914, că proiectează război contra Austriei, e tocmai învinuirea în contra noastră la 1883, că proiectăm război contra Austriei. Şi mai la vale:

„Dar dv. mă întrebaţi ce am căutat şi eu acolo? M-am dus, d-lor, înaintea Regelui la Breslau... A voit să mă vadă principele Bismarck cu contele Kalnoky; au voit să vadă dacă este vreo rezervă din partea cuiva sau nu“.

Urmează apoi o serie de explicaţiuni care se termină prin cuvintele: „Eu am luat de maximă cuvintele repetate în două rânduri de principele Bismarck, şi zic: noi suntem pentru pace şi oricine va provoca războiul sau va face invaziune, vom fi inimicii lui“.

Cuvinte profetice. Atunci ele serveau ca să justifice alianţa cu Austria. Azi ele se aplică întocmai: suntem şi azi inimicii celor care au provocat războiul! (Aplauze).

V-am arătat origina alianţei de la 1883, care a ţinut 31 de ani, care ne-a făcut şi bine, şi o să-l arăt, care ne-a făcut şi rău, şi iarăşi o să-l arăt.

Încheierea acelei alianţe nu a pornit atât de la frica noastră de Rusia, cât din faptul că vecina noastră cealaltă ne făcea viaţa intolerabilă şi nu am găsit alt mijloc ca să ieşim din acea viaţă intolerabilă decât alianţa.

În schimb, firește, s-a renunţat şi la protocolul relativ la Dunăre, fiindcă nu ai nevoie să ţii de gât pe un aliat, e de prisos; aceasta se rezervă pentru neutri sau pentru vrăjmaşi

Ziceam, d-lor, că alianța noastră a fost o alianță forțată. De aceea acum câțiva ani, când mă întrebau la Paris doi foști miniștri de Externe - unul era în exercițiu -: “cum se face că dv., care nu puteți să deveniți o țară mare decât pe socoteala Ungariei, să fiți aliați cu Ungaria?“.

Eu am răspuns: „D-ta pricepi alianța Italiei cu Austria?“

Mi-a spus: „Cum nu, este alianța fricii“.

- „De ce vrei ca numai Italiei să-i fie frică?“

Și atunci mi-au zis: „Ai dreptate, un singur lucru nădăjduim, că, în ceasul când s-ar ivi nevoia să alegeți, să fie astfel de împrejurări încât să alegeți în libertate și să fiți și destul de tari ca să vă puteți aduce la îndeplinire alegerea dv.“. (Aplauze prelungite).

Dar acum, d-lor deputați, alianța aceasta nu ne-a fost folositoare? Cum nu? Ne-a dat bani. E adevărat. D-l Carp zicea: vedeți cine ne-a dat bani pentru întreprinderile noastre? Germania. Franța nu ne-a dat decât cu greutate.

D-le Carp, eu dacă aș fi azi la guvern și dacă aș cere bani din Austria așa e că aș fi un nebun? Era posibil ca noi să fim într-o alianță care putea să ne pună la un moment dat într-un alt câmp de război decât acela al Franței și să ne așteptăm ca Franța să ne dea bani? Eu găsesc că acele câteva sute de milioane de rentă română ce se găsesc în Franța sunt o minune, fiindcă natural ar fi fost ca toate împrumuturile noastre să rămână la aceia care aveau să tragă profit din dezvoltarea noastră economică și militară.

Ne-a mai dat, d-lor, alianța liniște. Mare lucru! Am trăit un număr de ani în liniște, am putut să ne dezvoltăm. Acest lucru trebuie să-l recunoaștem pentru meritul celor care au încheiat-o de nevoie, dar au încheiat-o.

Ne-a mai dat, d-lor, încă un lucru - cum îmi zicea amicul Filipescu zilele trecute. Persecuțiunile în contra Românilor de dincolo tot s-au mai îndulcit din când în când prin prezența noastră în alianță. Orice s-ar zice, mai puțin poți să strângi de gât populațiunea românească, când România ți-e aliată, decât când ar fi într-un grup ostil.

Și ne-a mai dat încă ceva, care a fost jucăria sufletească, jucăria inimilor noastre în vremurile din urmă: unele proiecte de concesiuni care se făceau la Budapesta

pentru românii din Ungaria, proiecte, d-lor, care erau un adevărat termometru: de câte ori era teamă de război general, creșteau concesiunile; cum scădea teama de război general, se retrăgeau concesiunile deja convenite. Aceste concesiuni, d-lor, nici un om serios nu le poate lua niciodată ca o soluțiune a problemei. Nu există concesiuni în asemenea chestiune în care viața unuia exclude viața celuilalt; sunt un modus vivendi trecător, sunt acele stări sufletești inferioare la care trebuie să te resemnezi, dacă nu poți să ai pe celelalte, care sunt viața superioară a unității naționale. (Aplauze prelungite).

La început, d-lor, alianța noastră ne dăduse și iluziuni. Firește era greu unui popor care trăise toată viața lui în speranța de a trece Carpații să-i spui că s-a închis pentru totdeauna visul lui; trebuia să-i deschizi altă fereastră. Nu vă dați idee cât sună de curios astăzi – o să-l citesc – discursul program al lui Stolojan, când cu interpelarea din octombrie 1883, interpelare pusă la cale ca să se dea ocaziune lui Ion Brătianu să facă declarațiunea pe care am citit-o.

În discursul lui Stolojan, calificat de Brătianu drept „învățat, patriotic și dibaci“, ni se oferea nu mai puțin decât toată Peninsula Balcanică și Constantinopolul. În aceeași interpretare însă se comitea și o greșeală de neiertat, căci pentru prima oară noi apăream ca partizani ai statelor poliglote, declaram drept ideal îngust statul dintr-un singur neam și cu o singură limbă.

Voi cita, d-lor, câteva bucăți din această interpelare. E bine astăzi, când facem bilanțul definitiv al trecutului, al unui trecut care s-a sfârșit și pe care nimeni nu-l va putea face să renască, să se știe și ce am câștigat și ce am păgubit și cu ce iluzie am fost hrăniți la un moment dat.

„D-lor, spunea Stolojan, cultura în mare parte ne-a venit din Transilvania și idealul nostru național se resimte din această împrejurare. E cam unilateral. După mine și acesta este și scopul pentru care am făcut aceste digresiuni, e de trebuință să mai lărgim conceptul nostru național, să mai înălțăm idealul nostru“.

După această afirmare, Stolojan se ocupa de Peninsula Balcanică și zicea:

„Existența Imperiului Otoman astăzi e sfârșită, numai prin minune își mai prelungește viața condamnată: toți îi văd sfârșitul; ceea ce preocupă pe fiecare este cine va înlocui pe turci. De aceea fiecare vine și oferă serviciile sale pentru ca să nu lase Orientul fără stăpâni“.

Apoi spune că ungurii se arată moștenitori ai Turciei. Oratorul examina

pretenţiunea ungurilor şi găsea că a noastră ar fi mai legitimă. Citez:

„Eu, d-lor, v-am declarat că nu v-am cerut să examinez dacă sunt posibile asemenea aspiraţiuni din partea poporului unguresc; mă voi mărgini numai să vă întreb: apoi, noi, românii, care singuri suntem mai numeroşi decât toate celelalte naţionalităţi din Orient, ce, nu trebuie să ne gândim noi la rolul ce suntem chemaţi să îndeplinim în Orient când avem numărul pentru noi? Orientul e presărat de coloniile noastre. Sârbii şi bulgarii se urăsc. De la Vidin, în jos în Bulgaria, în Serbia occidentală, e o populaţiune deasă, neamestecată, de români, care desparte pe sârbi de bulgari. Prin Macedonia, Tesalia, Epirul, numai români, în dese şi compacte colonii, despart pe bulgari de greci, pe arnăuţi de greci; cu limba română voiajezi toată peninsula, tradiţiunile, suvenirile istorice sunt pentru noi; am făcut un stat politic cu bulgarii, sârbii recunosc cu plăcere că numai cu românii nu au avut în istoria lor nici un război; arnăuţii, în rivalitate cu grecii, trăiesc în înţelegere cu românii“.

Şi, ca să fie lucrul şi mai înţeles, adăuga: „Nu cerem nimănui să-şi renege naţionalitatea, căci pe drapelul nostru e scris: guvern popular; la noi, ca şi la popoarele din Orient, nu există aristocraţie; tot pe drapelul nostru e scris nu numai toleranţă religioasă, dar şi toleranţă naţională.

Idealul nostru, o declarăm sus şi tare, e Elveţia, [e] Belgia, unde statul politic protejează deopotrivă toate naţionalităţile; în fine, am dovedit că ştim să guvernăm neamuri străine cu mulţumirea lor“. (Aplauze).

Acest nou ideal, care se zicea că lărgeşte aspiraţiunile noastre, era în realitate condamnarea bazei existenţei noastre. Existenţa noastră nu este bazată nici pe o dinastie care a strâns în jurui ei diferite provincii, nici pe o necesitate geografică; existenţa noastră nu are alt temei decât suveranitatea naţională, ieşită din unitatea naţională, din omogenitatea noastră etnică, din unitatea noastră sufletească. (Aplauze prelungite).

M-am dus, d-lor, la acest trecut, ca să vă arăt că, chiar atunci când din nevoia ca să scăpăm de ultimatul à la Serbia, intram în alianţă, tot ni se deschidea fereastra cu alte aspiraţiuni, iar astăzi, în ziua când Bulgaria s-a pus la carul ungurilor, când Pesta şi Sofia sunt una, ni se cere să facem aceeaşi politică; însă închişi şi Carpaţii, închisă şi Dunărea, adică nici măcar fărâmile acestea de iluziuni ale statului poliglot, pe care aveam noi să-l guvernăm cu dreptate pentru toate naţionalităţile, ca un ideal belgian sau ca un ideal şviţeran! (Aplauze prelungite).

Dar măcar, d-lor, s-au ţinut de cuvânt? Câţiva ani după încheierea alianţei, câţiva ani numai, Bulgaria a voit să facă cu noi uniunea personală. Când se vor cerceta arhivele, se va vedea că la această uniune personală s-a opus şi Austria; absolut sigur s-a opus şi Austria.

A fost mai târziu un moment în care Serbia a voit să facă uniune personală cu noi. Nu este timpul astăzi să spun tot ce ştiu în această privinţă, fiindcă am fost una din verigile prin care s-a cercat să se lege acest lucru. Am refuzat noi şi nu puteam să nu refuzăm, căci era imposibil.

Ştiam bine că în alianţa noastră nu s-ar fi tolerat uniunea personală a două iridente: a iridentei sârbeşti cu iridenta românească.

Toate iluziile, toate, au fost spulberate. În anii 1912 şi 1913, în încercările noastre aşa de dureroase, un lucru este sigur, că, în afară de ajutorul oficial din buze, am simţit întotdeauna piedica, căci la Viena se zicea, şi cu dreptate pentru ei: România şi Serbia prea tari sunt pericole pentru noi. Bulgaria singură nu are iridenta în Austro-Ungaria. O Bulgarie tare e în interesul nostru. Politica mea, d-lor, mica mea influenţă în politica balcanică a României, din 1912 şi 1913, după care am tras destule, faimosul filo-bulgarism care mi s-a atribuit, pornea dintr-o singură preocupare: nu voiam nici un fel de act politic, nici un fel de combinaţiune politică, care să ne pună în ostilitate cu toţi creştinii din sudul Dunării - căci atunci erau toţi legaţi - şi care fatal să ne ducă la sprijinul ungurilor, la alianţa pe hârtie pe care o aveam cu dânşii.

Întreaga mea preocupare, firul meu conducător era atunci să nu facem nimic care ne-ar duce la frăţia de arme cu Austro-Ungaria.

Am preferat, d-lor, să înghiţim multe, să suferim greu, decât să ne expunem la nenorocirea ca noi să provocăm războiul general, un război general în care noi am fi fost de partea Austriei în contra popoarelor de dincolo de Dunăre, a sârbilor, a bulgarilor şi a grecilor, în contra întreitei înţelegeri.

Dacă am trecut Dunărea mai târziu, nu ştiu dacă toată lumea a ştiut pentru ce a trecut-o, eu ştiu că n-am trecut-o decât atunci când am înţeles că trecerea Dunării nu provoacă războiul general şi că trecerea Dunării de către noi, dacă face sânge rău la unii din aliaţii noştri convine celuilalt grup de puteri, de care speram într-o zi cât de depărtată să ne alăturăm pentru a realiza unitatea noastră naţională. (Aplauze prelungite din partea minorităţii).

Sunt, d-lor, unele lucruri pe care nici o combinaţiune diplomatică nu le poate schimba. Daneff trăieşte. În conversaţiunea pe care am avut-o cu el, în ziua în care se deschidea Parlamentul din 1912, i-am spus: suntem datori să avem relaţii bune între noi. Dv. aveţi nevoie de noi fiindcă vă despărţim de marile împărăţii, şi noi avem nevoie de dv. fiindcă nu vrem să fim într-o foarfecă, cum nenorocirea ne-a adus astăzi, nu vrem să fim într-o foarfecă, căci dacă avem ostilitatea permanentă a voastră, dincolo de Carpaţi nu putem să avem decât tot o ostilitate permanentă, deoarece chiar dacă noi am avea laşitatea să părăsim idealul nostru, ungurii nu vor crede niciodată în sinceritatea acestei laşităţi şi tot vom avea ostilitatea lor, orice am spune, orice am face noi. (Aplauze prelungite din partea minorităţii).

Şi instinctul naţiunii a fost aşa de puternic, încât atunci când noi, guvernul, mobilizam ca să trecem în Bulgaria, poporul interpreta mobilizarea noastră prin pancartele purtate pe stradă pe care era scris: „Jos Austria!“.

Când trimiteam soldaţi peste Dunăre, soldaţii în cazărmi credeau că trec Dunărea ca să ajungă în Transilvania. Drumul Transilvaniei prin Bulgaria. Experienţa de astăzi dovedeşte că instinctul lor era mai înţelept decât toată judecata noastră. (Aplauze prelungite pe băncile minorităţii).

Nevoia de a ieşi din cleştele în care ne-a pus soarta nu mai poate să fie satisfăcută prin combinaţii diplomatice, ci numai pe o aşa sporire a forţelor noastre, o aşa întărire a energiilor noastre, încât să putem lupta şi în dreapta şi în stânga, apărând drepturile noastre seculare. (Aplauze prelungite pe băncile opoziţiei).

D-lor deputaţi, am avut însă şi alte pagube din alianţa din 1883. Se fac - şi cu drept cuvânt - mari acuzaţiuni nu numai guvernului actual, dar tuturor guvernelor, că împrejurarea actuală nu ne-a găsit destul de pregătiţi. Nu sufleteşte, cum zicea d-l Stere, nu, d-lor, căci sufleteşte vom fi totdeauna pregătiţi pentru acţiunea naţională; în 24 de ore după ce s-ar şti că s-a hotărât acţiunea, aţi vedea cum ar dispare, ca în gaură de şarpe, toţi acei care azi spun că sunt în contra ei. (Aplauze prelungite şi îndelung repetate pe băncile opoziţiei, strigăte de bravo).

Dar pregătirea materială! Da, d-lor, pregătirea materială lasă de dorit! Pregătirea noastră materială a fost jertfă alianţei care dura de 31 de ani. Nu ne-am gândit şi la alte ipoteze. Compunerea artileriei noastre, sistemul de fortificaţii,

neînfiinţarea de fabrici de arme şi muniţii, neaprovizionarea noastră din timp cu materiale prime pentru această fabricare, întreaga noastră organizaţiune era veşnic rezemată pe ipoteza că frontiera de apus ne este deschisă, că prin frontiera de apus ne vor veni toate de câte vom avea nevoie la ceasul oportun.

Aceasta e desigur una din greutăţile care au apăsat acum asupra noastră şi aceasta este desigur, d-lor, una din ultimele urmări care ne-au rămas din alianţa de 31 de ani.

Greşeala noastră a fost nu că am încheiat la 1883 alianţa, dar că ne-am prea mult întârziat într-însa şi mai ales că nu am practicat-o cu oarecare libertate.

Nu este forţă mai puternică decât a inerţiei. Aşa ne-a găsit războiul. Ce a fost în ceasul când a izbucnit războiul, nu atârna de noi. Ce s-a petrecut în primele zile după declaraţiunea războiului nu atârna de noi. Ce s-a petrecut o lună însă după declararea războiului atârna de noi.

Ei bine, d-lor, făcut-am noi ceea ce trebuia să facem? Acuzaţiunile relative la scăparea de moment au ele vreun temei? Sau pornesc numai dintr-o exagerаţiune a noastră?

Faptul, d-lor, că anul trecut n-am vorbit nimeni, nu este el caracteristic? De ce nu am vorbit anul trecut? De ce vorbim anul acesta? Pentru pofta de a face discursuri? Dar care dintre noi nu ştie că dacă ar pune tot ceea ce este în el, toată puterea lui, şi încă discursul lui ar fi mai prejos decât evenimentele pe care le analizează.

Pentru că vrem să stabilim răspunderi? Dar ce să facem cu răspunderile? Care dintre noi este aşa de mic, încât să-şi închipuiască că în chestiunea aceasta a destinului neamului nostru ne interesează răspunderile unui om, unui guvern, unui partid sau Parlament? (Aplauze prelungite, repetate, strigări de bravo).

D-l A. C. Cuza: Şi aceasta este o teorie primejdioasă.

D-l Take Ionescu: D-lor deputaţi, nu e nici chestiunea răspunderii. Dar, dacă vreau să stabilesc şi eu, după ce au stabilit ceilalţi membri din opoziţiune, unele puncte, unele greşeli, nu e în alt scop decât ca să se evite greşelile viitoare. Căci, d-lor, consecinţele greşelilor în viaţa obişnuită sunt simple; se schimbă guvernele şi se îndreptează lucrurile. Poate însă să se schimbe toate guvernele, în evenimente ca cele de azi nu se îndreptează nimic din păcatele deja comise.

Consecinţele în viaţa ordinară? Oameni care cad, partide care slăbesc. Dar ce poate să ne facă nouă menţinerea sau căderea oamenilor ori a partidelor, în asemenea împrejurări? (Aplauze prelungite).

Cine dintre noi este aşa de vanitos, ca să-şi închipuiască că persoana lui, că viaţa lui, că cariera lui, că cariera şi viitorul amicilor lui, atârnă ceva în balanţa în care se cântăresc destinele unei naţiuni? (Aplauze prelungite şi îndelung repetate, strigări de bravo). Cine este acela dintre noi care nu ar da voios şi trecutul şi prezentul şi viitorul lui, care nu ar primi să fie întunecat pentru totdeauna, aşa încât să nu se mai vadă niciodată, să nu i se mai ştie nici de nume, de lumina cea mare care o va provoca eroul care ne va da România Mare? (Aplauze prelungite şi îndelung repetate, strigări de bravo).

Dar încrederea neraţionată, dar tăcerea nemotivată, ar fi, d-lor, un păcat şi în contra ţării, pe care o reprezentăm, ar fi un păcat şi faţă de dv., care aveţi în mână direcţiunea forţelor ei, ar fi păcat faţă de generaţiunile care ne-au precedat şi faţă de cele care vor veni după noi. În conştiinţa noastră sinceră, şi din toată inima urez să mă înşel, în conştiinţa noastră sinceră noi credem că aţi făcut greşeli, că aţi lăsat să treacă momente mari, şi stăm la grea îndoială dacă momente de aceeaşi valoare pot să se repete. S-au discutat aceste momente, s-a vorbit de Lemberg şi ştiu că s-a zis: a, ce? Strategie? Nu mă ocup de strategia militară, mă voi ocupa de strategia politică. E sigur că, după Lemberg, Austria îşi pierduse capul.

Este sigur că a fost atunci o adevărată groază de intrarea noastră în război, e sigur că atunci puteam face minuni, dar, cum sunt om drept, mai ştiu şi de alte greutăţi care s-ar fi pus atunci în drumul oricărui guvern român.

În aceste momente, nu-mi este permis, mai cu seamă că noi vorbim, iar ceilalţi, nu răspund şi prin urmare vorba noastră nu trebuie să fie nici vorba care întinde curse, nici vorba care păcătuieşte prin nedreptate, dacă vorbesc de bogăţia momentului, să nu amintesc şi greutăţile momentului, greutăţi care nu se puteau învinge decât prin unele hotărâri care mie mi se mi păreau uşor de luat, dar care pricep că altora să le fi părut grele.

Şi iarăşi nu mă prind, în faţa conştiinţei mele, că posibilitatea la care mă gândeam eu era mai adevărată decât greutăţile la care se gândeau alţii.

A venit, d-lor deputaţi, un alt moment, moment pe care îl aştepta ţara întreagă,

când greutățile de care vă vorbii - din vremea Lembergului - nu mai existau. Convingerea mea este că nici nu ar îi putut să se repete; iar o chestiune de convingere. Atunci, d-lor, în momentul intrării Italiei, era așa de firească intrarea noastră în război și ar fi adus probabil și o altă direcție politică în Bulgaria, cu toată încăpățânarea Regelui Ferdinand.

Știu și în această privință că pot fi circumstanțe atenuante discutabile, dar iarăși știu, d-lor, că eu unul - și nu m-am dat în lături să o spun și atunci - găseam că trebuie să profităm de moment, fie chiar cu sacrificii.

Numai dacă urma va dovedi că aceste sacrificii au putut fi evitate până la sfârșit, dar și cu câștigarea a ceea ce atunci era mai sigur decât astăzi că se putea câștiga, voi face mea culpa, și o voi face cu bucurie, pentru că nu e unul dintre noi căruia nu-i va părea mai bine să se înșele și să ceară iertare, decât să se petreacă evenimentele așa încât să-i dea dreptate când este vorba de un moment pierdut pentru țară. (Aplauze îndelung prelungite).

Dar a venit, d-lor, al treilea moment, a venit momentul în care Bulgaria și-a aruncat masca pe care o purtase un timp așa de îndelungat. S-a azvârlit într-o acțiune care poate să se explice într-o politică de tarabă, dar care nu va fi niciodată iertată într-o politică mai înaltă.

E momentul în care noi aveam obligațiunea - și cum sunt unul din aceia care au scris și au iscălit, știu - aveam obligațiunea să apărăm Serbia. Dar mai mult decât o obligațiune; căci ce este o obligațiune în vremile acestea în care tratatele se nesocotesc, aveam interesul să apărăm Serbia.

D-lor deputați, știu ce grea este problema: ce ar fi fost dacă n-ar fi fost.

E astăzi greu să judeci, dacă e sigur că România, mobilizând odată cu Bulgaria, în Grecia nu ar fi rămas în picioare marele om care s-a dovedit că era mai mare decât poporul lui, ceea ce e o nenorocire, ca și atunci când e mai mic decât poporul lui acela care dirige un popor. (Aplauze).

Era însă o posibilitate, eu sunt convins că era o probabilitate și nu cred că s-a făcut tot ceea ce se putea face pentru acea posibilitate. Aș vrea și aici să mă înșel dar nu cred să mă înșel.

Și văd, d-lor, în ceea ce am pierdut noi prin neintrarea noastră atunci, când puteam să împiedicăm strivirea armatei sârbești, mersul germanilor spre sud,

când ştiam că au să vină şi aliaţii, cum au venit, când eram de talie să ţinem vrăjmaşul pe loc până ce veneau dânşii - avem un general deputat, care a spus tot timpul că da, şi nu era singurul care spunea că da -, cred că am pierdut şi altceva decât faimoasa încercuire materială, mă tem că am căzut în izolarea morală, în care eu văd un pericol mai mare decât chiar în încercuirea materială.

D-lor deputaţi, se uită cam prea mult că politica astăzi nu o fac cabinetele, că politica azi o fac popoarele.

Ceasul acesta era ceasul în care noi, apărându-ne interesele noastre, apărân- du-ne mersul nostru către idealul nostru, aduceam cel mai mare serviciu, pe care nu-l vom mai putea aduce aşa de integral oricât ar dura războiul.... (aplauze din partea minorităţii) şi, prin urmare, căpătăm acel drept faţă de popoarele care conduc Europa, drept de care, d-lor, se poate ca mâine sau poimâine să avem nevoie pentru că nimeni nu ştie cum au să se întoarcă evenimentele şi sub ce pericol ne vom găsi. Era în puterea noastră să împiedicăm această durere sufletească a împătritei înţelegeri, abandonarea Serbiei. Numai noi o puteam împiedica; nimeni altul. Zece milioane de soldaţi la Paris nu făceau cât armata noastră la faţa locului. Numai noi puteam sosi la vreme, numai noi putem împiedica lucrul, numai noi puteam căpăta drepturi în orientul Europei, o adevărată hegemonie sufletească, şi în acelaşi timp juca un rol european, fiindcă am fi determinat o acţiune europeană! (Strigăte de bravo, aplauze prelungite pe băncile opoziţiei).

Nu este vorba, nu, de „panache“. Nimeni nu are dreptul să joace vieţile oamenilor în cabotinaj politic. Dar cum ştim că în război tot va trebui să intrăm, - cel puţin eu care cred aşa - aş fi preferat ca intrarea noastră în război să coincidă şi cu posibilitatea unui rol european pentru România cea mică, care prin poziţiunea ei, în acel moment istoric - care niciodată nu se va repeta - putea să facă operă de putere mare, deşi este o putere mică! (Strigăte de bravo, aplauze prelungite pe băncile opoziţiei).

D-lor deputaţi, sunt atât de convins de acest lucru, încât - credeţi-mă, azi în conştiinţa mea se pune încă un punct de întrebare: nu că nu cunosc datele problemei, dar mă întreb încă - nu este vreo taină, pe care tu nu o cunoşti? Nu vreo dată a problemei, dar vreo taină? Căci tot ce îmi spune mintea, tot ce îmi spune cunoştinţa exactă, pe cât se poate, pe care o am asupra situaţiunii, mă face să nu pricep, cu nici un preţ să nu pricep, cum România nu şi-a făcut datoria în momentul intrării în campanie a Bulgariei, cum România a dat cu piciorul şi la o

pagină de glorie și la o măsură de siguranță?

D-lor, din cuvântarea d-lui Stere un singur lucru mi-a făcut impresiune, și trebuie să vă facă impresiune. D-l Stere zicea: bine, admit că Austria va fi zdrobită - eu nu admit, eu sunt convins că va fi lichidată, ca toate lucrurile artificiale, care nu supraviețuiesc la așa comoțiuni terestre -, dar, zicea d-l Stere, sunt alții care au luat inscripțiuni ipotecare anterioare nouă, pe aceștia trebuiește întâi să-i satisfacă: pe Italia, pe Rusia, pe Serbia; dv., care v-ați lua așa de târziu inscripțiunea, dv. sunteți siguri că o veți putea aduce la îndeplinire?

Ați pierdut întâietatea, zicea d-l Stere, chiar în politica dv. Are dreptate! Este o întâietate pierdută, doresc din toată inima să o putem recâștiga, căci, d-lor deputați, dacă am insistat și insist asupra acestor greșeli, o fac nu din altă dorință, decât ca greșala să nu se mai repete.

Veni-va alt ceas? Câteodată judecata mă face să mă îndoiesc, dar patima dogoritoare mă împiedică să mă îndoiesc și, dacă nu aș crede că va veni un alt ceas, nu aș avea unde să găsesc destulă putere ca să mă urc la această tribună.

Cred că are să vină ceasul, dar cer în fața acestui ceas, în loc de atitudinea pasivă care așteaptă evenimentele, atitudinea activă care prepară ceasul și-l face să sosească. (Aplauze prelungite și îndelung repetate).

Când o națiune are pretenții așa de mari ca ale noastre, când de satisfacerea acestor pretenții atârnă o chestiune de viață și de moarte, găsesc că nu ne îndeplinim datoria stând numai să vedem cum are să treacă norocul pe lângă noi, trebuie să preparăm venirea lui, să facem și noi acțiunea noastră ca să sosească ceasul în care să putem pune în balanță întreaga noastră putere, întreaga noastră vigoare. (Aplauze prelungite). Căci, d-lor, ia închipuiți-vă dv., ce ar fi viața noastră, dacă nu ar mai veni ceasul cel bun, dacă am rămâne în situațiunea de astăzi! Vă dați scama? Ar fi, d-lor, viața într-o permanentă rușine, care i-ar ridica tot prețul, ar fi sfârșitul zilelor noastre în cel mai groaznic din chinurile sufletești.

La un moment dat a venit un fost prieten și mi-a făcut o imputare. Unii dintre noi ne gândeam, rău făceam că ne gândeam, și la soarta noastră personală. Într-o Românie care și-ar face datoria dar care nu ar avea noroc, datoria omului este să stea până la ultima suflare a lui, să muncească cu mai multă vigoare decât oricând. Dar într-o Românie care s-ar dezonora, ce viață am mai putea trăi? Și

mă gândeam într-o zi - slăbiciune sufletească - că nu ne-ar rămâne decât pribegia. Dar şi pribegia e imposibilă, fiindcă aş vrea să-mi spuneţi prin ce colţ de pământ ar putea să umble un român atunci, fără să-şi ţie privirea veşnic îndreptată la pământ? (Aplauze). D-lor, ia priviţi şi ipoteza cealaltă!

Ia închipuiţi-vă că sacrificiile noastre mari - vor fi foarte mari - făcute în acest moment în care împrejurările ne deschid o perspectivă, pe care nu am aşteptat-o niciodată şi pe care nu ne-o vor mai da niciodată, vor reuşi să ne creeze România la care visăm!

Ia gândiţi-vă, nu la mărirea ei teritorială, nu la mulţimea de locuitori, gândiţi-vă la mărirea sufletească a României celei noi. Toată viaţa noastră, toate micile noastre combinaţii, toate certurile noastre, în care ne-am sleit forţele noastre, care au putrezit tinereţele, toate aceste alcătuiri artificiale, resturi ale unei oligarhii dintr-un mic principat, gândiţi-vă cum ar fi măturate de curentele cele vii care vor pune o viaţă nouă în locul lor! (Aplauze prelungite şi îndelung repetate).

Ia gândiţi-vă la problemele ce se vor pune odată ce s-ar întruni oameni despărţiţi de o mie de ani; ia gândiţi-vă la cei tineri ce operă fecundă şi utilă vor avea să facă ei, ca să organizeze din nou toate temeliile noului stat românesc! Văd deschizându-se uşile raiului, şi o teamă superstiţioasă îmi zice să închid ochii; este prea frumos! (Aplauze prelungite şi îndelung repetate şi strigări de bravo).

Sarcina aceasta de a scrie o epopee vie a căzut pe generaţiunea noastră, deşi nu a fost generaţiune mai puţin pregătită pentru o viaţă eroică decât generaţiunea noastră. Noi suntem prima generaţiune românească, care a moştenit fără să producă.

Din munca generaţiilor trecute, din suferinţele lor, războinici în vremea războaielor, diplomaţi în vremea diplomaţiei, s-a înălţat această tribună, din jertfa lor, dreptul pentru noi să vorbim cum vorbim. Noi nu am contribuit cu nimic la stabilirea acestui drept. (Aplauze prelungite).

Generaţiunea noastră, trăită în îmbogăţirea cam repede a României, a căpătat şi un gust de bunăstare, care o goneşte de la eroism.

Oare viaţa factice a Bucureştilor în aceste 17 luni, în mijlocul tragediei românilor de pretutindeni, care se bat sub toate steagurile şi suferă toate invaziunile, nu e ea şi o insultă la suferinţa neamului? (Aplauze îndelung prelungite).

Adică zgomotul acesta de vagoane, care se aude chiar la această tribună, unde se vorbeşte de tainele neamului, nu este şi el o dovadă de ce puţin preparată pentru rolul ce ar trebui să-l joace este această generaţie? (Aplauze îndelung prelungite).

Şi, cu toate acestea, d-lor deputaţi, pe această generaţie a urzit-o soarta să îndeplinească fapta cea mare. Ea va fi sau gropaşa muncii de veacuri sau zămislitoarea unei vremi aşa de frumoase, încât vedenia ei mă smereşte. (Aplauze îndelung prelungite, strigări nesfârşite de bravo).

● Take Ionescu, Pentru România Mare. Discursuri din război 1915-1917, Bucureşti, 1919, p. 66-113.

10. Ultimul discurs al lui P. P. Carp în Parlamentul României cu privire la problema neutralităţii şi a viitorului statului român (Şedinţa Camerei Deputaţilor din 18/31 decembrie 1915)

D-l P. P. Carp: Domnule preşedinte, voi începe cu o mică chestiune personală. D-l Take Ionescu a crezut de cuviinţă să cetească pasaje dintr-un discurs al meu, rostit cu ocazia tratatului din Berlin. Atunci am susţinut două teze: una, că nu e bine să consimţim noi înşine la retrocedarea Basarabiei; a doua, că stăpânirea Gurilor Dunării, economiceşte vorbind, are mai mare importanţă pentru noi decât Dobrogea. Ceea ce am spus atunci, o repet şi azi: Gurile Dunării deplin stăpânite de noi, au pentru mine o importanţă mai mare decât Dobrogea, şi în cât priveşte retrocedarea azi, ca şi atunci, susţin că un popor care are simţul datoriei sale nu face din populaţia sa un obiect de trafic.

Viu acum la chestiune. D-l Take Ionescu ne-a dat două zile de-a rândul exemplul unei mistificări de o genialitate cum nu s-a mai văzut încă în viaţa noastră parlamentară. Cu o artă subtilă, dumnealui a indicat o politică fără însă s-o justifice, şi e interesant poate să vedem cum a procedat d-sa. D-sa a început prin a constata superioritatea sa intelectuală asupra adversarului.

D-sa nu se uită la lucrurile cele mici; d-sa, spirit pătrunzător, caută să vadă care sunt cauzele unor evenimente ca acelea la care asistăm noi azi. Şi atunci, tot în calitatea sa de spirit superior, indică nu numai cauzele, dar indică şi rezultatele. Ce s-a petrecut însă între cauză şi rezultate, aceasta s-a subtilizat aşa de tare încât n-am avut absolut nici o cunoştinţă de dânsele. Cauzele: azi dumnealui ne afirmă cum că cauza nu e apărarea micilor interese care le-am semnalat, cauza adevărată e că popoarele sătule de o presiune germană s-au ridicat cu toatele în contra ei.

Rezultatele? Rezultatele acestei revolte mondiale este triumful democraţiei şi este posibilitatea pentru popoare a reintra în posesiunea de sine însuşi. Faţă cu asemenea rezultate - ne zice dumnealui - o inimă înaltă nu poate să eziteze. Să se uite el la micile detalii? Ar fi o inferioritate sufletească de care dumnealui nu se crede capabil. Franţa cu 14 mii de kilometri pătraţi în Alsacia şi Lorena? Dar cine s-a gândit la aceasta. Interesele comerciale ale Angliei? Dar aceasta e

nimica faţă cu renaşterea libertăţii în toate popoarele. Şi, atunci, el ne aduce spectacolul măreţ al ţarului tuturor Rusiilor, care se suie pe Kremlin să anunţe popoarelor că de astăzi înainte vocea naţiunii va fi legea guvernelor.

Înţelegeţi prea bine că, faţă cu asemenea rezultate grandioase, noi suntem spirite mici când ne gândim la interesele ţării noastre, în loc să fim fericiţi că am contribuit şi noi la renaşterea popoarelor, şi că ne-a fost permis să zicem, ca şi gladiatorii antici: „Salve imperator, morituri te salutant“ şi să nu uităm că, dacă gladiatorii au putut să facă aşa, ei nu aveau nici patrie, nici familie.

Dar nu totdeauna a fost spiritul d-lui Take Ionescu aşa de ascuţit; nu totdeauna a fost inima lui aşa de înaltă. A fost o vreme când şi el se uita la interesele ţării sale; a fost o vreme când şi el discuta care pot fi rezultatele furtunii în care ne aflăm. Şi, atunci, el, spirit mic, iaca ce zicea: „Politica românească nu are şi nu poate avea preferinţă, ea nu se poate înfeuda nici unei puteri. Ca întotdeauna însă ea va urma pe acela care va desfăşura în Europa steagul rezistenţei contra cotropirii Nordului. Acest steag glorios este în mâinile Puterilor Centrale. A subordona existenţa Statului român intereselor trecătoare ale românilor celorlalţi, ar fi o politică greşită“.

O voce: Când? La ce dată?

D-l P. P. Carp: La 1890. (Râsete).

D-l P. P. Carp: Când a avut dreptate d-l Take Ionescu? A avut dreptate atunci, ori a avut dreptate astăzi? După cum ne punem, a avut dreptate atunci, a avut dreptate şi astăzi, şi n-a avut dreptate nici atunci, n-a avut dreptate nici astăzi. (Râsete).

A avut dreptate atunci, pentru că atunci, ca şi astăzi, pleda o cauză. N-a avut dreptate nici atunci, nici astăzi, pentru că nici atunci, nici astăzi nu apăra o convincţiune.

După aceasta, după ce v-a făcut să aplaudaţi lipsa de justificare a politicii sale, d-l Take Ionescu a trecut la neutralitate. Şi atunci, cu un limbaj de o rară violenţă, dumnealui a atacat guvernele neutrale. Şi a mers cu violenţa până acolo, încât a pronunţat cu o voce tremurândă cuvântul de laş şi l-a aruncat ca o stigmată eternă pe fruntea guvernelor neutrale.

Eu cred că a exagerat; neutralitatea nu este totdeauna un semn de laşitate,

neutralitatea este câteodată şi un semn de slăbiciune şi, dacă suntem răspunzători de laşitatea noastră, nu suntem răspunzători de slăbiciunea noastră.

Dar şi aci constatăm o schimbare, acum un an - şi poate că urmărind cele ce s-au întâmplat, vom găsi explicaţiunea acestei schimbări - d-l Take Ionescu era pentru neutralitatea fixă, permanentă şi hotărâtoare; cauza era că atunci Quadrupla credea în victoria ei, şi că n-avea nevoie de participarea noastră, azi ea se îndoieşte ceva de victorie şi atunci şi acei care sunt neutrali sunt nişte laşi, fiindcă nu vor să vâre România într-o conflagraţiune fără să dea totodată raţiunile pentru care o vâră în foc. (Aplauze).

Va să zică asistăm iar la o nouă incarnaţiune a d-lui Take Ionescu. Dar să-mi permiteţi să amintesc că talentul nu justifică toate incarnaţiunile, precum frumuseţea nu justifică toate prostituţiunile...

D-l Leonte Moldovanu: D-le preşedinte, acest cuvânt parcă nu ar fi parlamentar.

D-l Barbu Şt. Delavrancea: Dar nu e parlamentar deloc. (Întreruperi).

D-l P. P. Carp: Viu la singura parte reală a cuvântării d-lui Take Ionescu, la tratatul nostru cu Puterile Centrale, şi rog pe d-l preşedinte de consiliu să binevoiască a ne acorda o atenţiune încordată, pentru că vreau să istorisesc o pagină glorioasă din viaţa părintelui său.

Ni s-a zis că tratatul nostru este rezultatul fricii. Atunci, ia să vedem puţin geneza lui şi să vedem cum şi în ce condiţiuni el a fost făcut şi dacă este într-adevăr rezultatul fricii sau dacă este rezultatul unui studiu adânc şi serios al intereselor reale ale acestei ţări.

Când d-l Brătianu m-a trimis la Viena pentru chestiunea Dunării, după câtăva vreme, studiind situaţiunea de acolo, am trimis un raport ministrului, în care se găseau următoarele cuvinte: „Ştiţi, d-le ministru, cât ţin eu ca, în conflictul european ce va avea loc mai târziu, nu mai devreme, România să fie alături de Austro-Ungaria. Dar tocmai fiindcă ţin la aceasta, eu sunt de părere că trebuie să împingem în chestiunea Dunării rezistenţa până la ultima ei limită, pentru că valoarea aliatului creşte după cum se ştie că el are putere de rezistenţă sau nu“. Câtăva vreme după aceasta mă văd chemat la Bucureşti de d-l Brătianu şi atunci împreună am studiat care poate şi care trebuie să fie situaţiunea României şi, înainte de toate, care va fi situaţiunea faţă de românii de dincolo, căci nu am nevoie să spun că zgomotul nu este totdeauna un semn de iubire şi că poate aceia

care tac mai mult se gândesc mai mult la românii din Transilvania, decât aceia care le declară iubirea lor la Capșa și pe străzile Bucureștilor. (Ilaritate).

Atunci, zic, am cercetat și chestiunea românilor de dincolo. Mi-am dat seama cum că situațiunea lor de acolo va fi o piedică pentru o conlucrare cu Austro-Ungaria. Dar am vrut să ne dăm totdeodată seama dacă nu interese superioare ne-ar face să trecem peste această piedică și să nu ținem cont de dânsa.

Și atunci am găsit că ni se ofereau numai două căi: Nu putem noi ajunge la îmbunătățirea soartei românilor de dincolo decât ori prin conchistă, ori aducând pe unguri să facă concesiunile necesare.

Conchista! Conchista se complica, căci nu era vorba ca noi, românii, să mergem contra ungurilor, nu era vorba ca noi singuri să ridicăm drapelul și să trecem Carpații și să-i învingem pe unguri...

Conchista nu putea să aibă loc decât în conlucrare cu altă putere. Conchista nu putea să fie decât rezultatul unei zdrobiri a Imperiului Austro-Ungar, și atunci se naște chestiunea pentru noi, dacă zdrobirea Imperiului Austro-Ungar nu lăsa pe un alt vecin mai tare decât Imperiul Austro-Ungar, prin urmare mai periculos.

La nord slavi, la răsărit slavi, la apus slavi, la sud slavi și noi în mijlocul acestui ocean de slavi. Izolați, chiar cu conchista Transilvaniei, am fi fost nimiciți la puțină vreme.

Prin urmare, această cale am repudiat-o atunci, și o repudiem și astăzi. Dar cealaltă cale? Cealaltă cale nu se putea produce decât prin întărirea Regatului Român. Și înainte de a ne gândi la soarta românilor din Transilvania, trebuie să ne gândim - cum a spus foarte bine d-l Stere - la soarta Regatului Român, care el este garanția viitorului, el este garanția salvării neamului nostru, și atunci ni se oferea cealaltă cale: a concesiunilor pe care ungurii trebuia să le facă românilor de dincolo. Aceste concesiuni moto proprio nu credeam că au intenţiunea să ni se facă, și atunci trebuia să așteptăm ca să ne întărim și puteam să ne întărim iarăși pe două căi: puteam să ne întărim pe calea creșterii de populațiune, pe calea creșterii de avuție și puteam să ne întărim prin câștigarea provinciilor pe care le-am avut și pe care puteam să le căpătăm fără zdrobirea imperiului rusesc.

Aș voi să știu ce s-ar zice la Paris, dacă un francez s-ar ridica și ar zice: „Alsacia și Lotaringia, aceasta nu corespunde cu idealul național, cu idealul național corespund Geneva și Lausanne“. Eu cred că l-ar lua binișor și l-ar trimite la

Charenton. Iar la noi când se ridică unul şi zice: înainte de a ne gândi la întregirea neamului, lucrul ce deocamdată este imposibil, trebuie să revendicăm ce avem dreptul să revendicăm; trebuie să revendicăm ce e al nostru şi înainte de a întregi erori trebuie să întregim Moldova. (Aplauze pe băncile majorităţii).

La această ultimă cale s-a oprit Brătianu, s-a oprit, desigur, pentru că a înţeles mărimea chestiunii, dar s-a oprit şi pentru că era sub impresiunea a ceea ce se întâmplase cu ocaziunea războiului de la 1877, când a fost silit să concentreze armata noastră la poalele Carpaţilor, pentru că Rusia voia să dezarmeze braţul care o scăpase la Plevna. Şi atunci de frică s-a hotărât să oferim noi Puterilor Centrale un tratat de alianţă. Pe vremea aceea Regele era să se ducă la Berlin, l-am întovărăşit până la Breslau, d-l Brătianu a venit de la băi să întâmpine pe Majestatea Sa şi într-o seară, memorabilă pentru istoria noastră, a discutat cu regele chestiunea şi regele a convenit la ceea ce hotărâse d-l Brătianu. Şi târziu, după miezul nopţii, a venit la mine şi mi-a spus: d-le Carp, du-te la Viena, „resistence à outrance“ şi oferă tratatul de alianţă. Tratatul de alianţă a realizat o parte din program; tratatul de alianţă ne-a dat o linişte de 35 de ani; tratatul de alianţă a făcut să sporească valoarea noastră ca aliat. Ni se oferă şi cealaltă ocazie: ni se oferă să recâştigăm ceea ce am pierdut şi noi lăsând pradă pentru umbră, umblăm după un ideal naţional care azi sigur nu se poate realiza şi care ar fi nenorocirea ţării dacă s-ar realiza. (Mişcare).

D-l Leonte Moldovanu: D-le Carp, protestez pentru bătrâneţea d-tale. (Zgomot).

D-l P. P. Carp: D-nii mei, admit că el s-a realizat, să vedem efectele lui. El nu se poate realiza decât cu zdrobirea Imperiului Austro-Ungar, şi atunci care vor fi rezultatele pentru noi ale zdrobirii acestui imperiu? Deşi sub acuzaţiunea unui spirit strâmt, totuşi trebuie să-mi dau seama care sunt intenţiunile beligeranţilor; trebuie să-mi dau seama care au să fie condiţiunile de pace şi numai atunci se va putea dezlega chestiunea: cine din noi are dreptate.

Intenţiunea Rusiei este cunoscută printr-un discurs memorabil, rostit de ministrul de Externe rusesc. Ministrul rusesc a zis: noi voim să ieşim din acest război cu stăpânirea completă a Mării Negre, şi a adăugat: pe toată întinderea ei, noi voim Strâmtorile, noi voim Dardanelele. Şi ca un ecou depărtat răspunde vocea lui Asquitt: Rusia are asupra Strâmtorilor, asupra Ţarigradului nişte drepturi care trebuiesc să fie luate de noi în serioasă consideraţiune. Cine cunoaşte stilul cancelariei englezeşti ştie ce va să zică că cineva are dreptul de a fi luat în serioasă consideraţiune de guvernul englezesc. Şi, chiar de n-ar fi spus-o, puteţi

presupune dv. dacă Rusia poate fi la Strâmtori fără un acces la Constantinopol pe uscat?

Absolut imposibil. Și când Regele Carol ne-a spus că Rusia cere Galaţii, cere o trecătoare spre Constantinopol și ni se afirmă că zisele lui sunt bazate pe informațiuni greșite, eu zic: nu e bazată pe o rea informațiune, era bazată pe natura lucrurilor, căci e absolut imposibil ca Rusia să meargă la Țarigrad fără să aibă acces la dânsul.

O voce: Fără să treacă prin Galați

D-l P. P. Carp: Bulgaria a înțeles aceasta și de aceea vedeți că bulgarii sunt astăzi la Salonic și la Galipoli.

O voce: Să nu ne doriți pilda bulgarilor.

Altă voce: Vă rog să dați mai mult respect vârstei d-lui Carp.

Altă voce: Mai mult respect ce-i dăm noi.

Altă voce: Atunci să tăceți din gură.

D-l Leonte Moldovanu: Și noi îl ascultăm pe d-sa cum îl ascultaţi și dv.

D-l Mihail Pherekyde, președintele Adunării: Dv. aţi fost ascultat.

D-l Iulian Vrăbiescu: Dar d-sa ne revoltă pe toţi.

D-l P. P. Carp: Rezultatul păcii în caz de victoria Quadruplei are să fie: Țarigradul în mâinile Rusiei, are să fie dreptul de trecătoare militară prin România și prin Bulgaria.

De aceea zic, în condițiunile în care se prezintă astăzi idealul și încă și acela mărginit al dv., că el în cazul acesta ar părăsi Basarabia, ar fi pentru noi, pentru țara noastră, o nenorocire, căci după victorie am fi siliți să primim această umiliațiune.

Și de aceea, d-nii mei, eu nu mă uit la opinia publică, de aceea, d-nii mei, susțin că efectul tratatului a fost binefăcător și poate fi încă binefăcător pentru noi.

Susţin că în condiţiunile actuale singura noastră posibilitate de mărire nu e dincolo de Carpaţi, e dincolo de Prut.

Voci: A! A!

D-l P. P. Carp: D-nii mei, mă uit la majoritatea care mă înconjoară, cea mai mare parte dintr-însa e compusă din tineri care acum debutează în viaţa politică. Astăzi ei sunt conduşi, mâine vor fi conducători şi îi rog atunci să se gândească la bătrânul care în curând va dispare dintre dv. şi care vă zice: Soarta românilor de dincolo nu se rezolvă dincolo de Carpaţi, ea se rezolvă dincolo de Prut. (Aplauze).

● P. P. Carp, Discursuri parlamentare, p. 613-619.

11. Discursul lui P. G. Cantilli în problema naţională (Şedinţa Senatului din 26 ianuarie/8 februarie 1916)

Domnilor senatori,

Sesiunea Corpurilor Legiuitoare, care a urmat imediat după declararea războiului european, era aşteptată, în împrejurările excepţionale în care se deschidea, cu un deosebit interes.

Războiul european atingea de aproape interesele cele mai de seamă ale statului şi neamului nostru şi, în această situaţiune, cu adevărat excepţională, îndrumarea politicii noastre externe intra în măsura cea mai largă în preocupările noastre, îngrijorate de gravitatea problemei de rezolvat.

Acea sesiune a Corpurilor Legiuitoare era aşteptată cu interes, întrucât se socotea, pe drept cuvânt, că o parte cel puţin a problemei, aceea care fără inconvenient putea să fie adusă în dezbateri publice, va forma obiectul unor discuţiuni în reprezentaţiunea ţării.

Lucrul era firesc ca opinia publică în tot dreptul ei să reclame oarecare lămuriri.

Sentimentul unanim al ţării afirmase cu hotărâre direcţia în care vedea paza intereselor noastre naţionale şi oricât de ieftin a fost drămuită, de la această tribună, valoarea opiniei publice de onoratul nostru coleg, d-l Procopiu - pe care regret că nu-l văd astăzi aici -, socotesc că opinia publică şi-a făcut dovada maturităţii sale ca judecată şi perspicacitate, întrucât după un an şi jumătate de la declararea războiului a rămas neclintită în sentimentele ei, cu toată propaganda odioasă de corupţiune, menită a o abate din calea pe care şi-a însemnat-o şi cu toată trecerea timpului necesar ce se cerea, după cum se raportează de la Consiliul de Coroană de la Sinaia, ca această opiniune publică să fie pregătită de a merge în război într-o direcţiune cu totul contrarie dorinţelor ţării.

Ni s-a cerut în sesiunea aceea a Corpurilor legiuitoare ca să nu provocăm dezbateri asupra chestiunii de politică externă; într-un cuvânt ni s-a cerut acordul partidelor şi încredere în guvern. Am obtemperat atunci la această dorinţă, socotind că sunt chestiuni care, prin însemnătatea lor, stau deasupra luptelor între

partide.

Pentru că dacă în chestiune de politică internă suntem adesea, foarte adeseori, în dezacord, dezacordul în sentimente încetează atunci când este vorba de rezolvirea unei probleme de politică internaţională, care pune în cumpănă interesele superioare ale statului şi ale neamului.

Pentru acest motiv ni s-a cerut nu o conlucrare, ci mai propriu vorbind o sprijinire a politicii guvernului în chestiunea care frământă conştiinţa naţională.

Am dat guvernului tot concursul nostru, leal, foarte leal şi absolut necondiţionat, de câte ori ni s-a cerut.

În acest scop, am votat toate legile ce ni s-au prezentat, legile de ordin financiar, legile privitoare la armată, legea asupra măsurilor excepţionale, legea asupra controlului străinilor, care pare a fi lăsat în desuetudine legea asupra spionajului, întrucât niciodată spionajul nu s-a practicat în ţară la noi cu mai multă impunitate ca acum.

Am votat, d-lor, fără discuţiune şi cu toată încrederea legea asupra decretării stării de asediu, ca să ne vedem astăzi ameninţaţi în presa amică guvernului că ni se va închide gura şi ni se va sugruma glasul cu această lege.

Şi mărturisesc, d-lor, fără teamă de a cădea într-o învinuire neîntemeiată, când aş afirma că, dacă rolurile ar fi fost altele, dacă noi am fi fost în locul dv. şi dv. în locul nostru, această lege n-ar fi trecut cu atâta uşurinţă; aţi fi încercat să ridicaţi ţara în contra acestei legi, pe care aţi fi arătat-o ca ocrotitoare a ungurimei şi sprijinitoare politicii „Austriei perfide“.

Faptele însă sunt exact cum le-am arătat şi, ajunşi în stadiul actual al chestiunii, socotesc că trebuieşte să vorbim.

Care este, în adevăr, după un an şi jumătate de aşa numită acţiune diplomatică, situaţiunea noastră faţă de guvernul austro-ungar?

O politică incoerentă, echivocă, care nu e de natură să ne întărească în încrederea pe care guvernul ne-a cerut să i-o acordăm!

Care este directiva politicii noastre externe, presupunând că a fost de la început o directivă bine determinată, cu un ţel bine precizat?

Nimeni nu mai înţelege nimic şi oarecare indicii au neliniştit opinia publică!

În asemenea condiţiuni, socotesc că este de datoria noastră ca să vorbim, deoarece a continua mai departe acordul în tăcere asupra unei politici pe care nu o cunoaştem, dar pe care mişcările unor personalităţi din guvern şi afară din guvern ne-au deprins a o suspecta, ar însemna să acoperim cu o criminală laşitate tragedia ce se desfăşoară dincolo de Carpaţi şi ai cărei eroi, în formă de martiri, sunt românii ardeleni şi bucovineni!

Iată pentru care motive la apelul de acord în tăcere, ce ni s-a repetat şi în cursul actualei sesiuni parlamentare, noi n-am mai putut răspunde afirmativ, deoarece a acorda mai departe girul nostru pentru o politică pe care nu o cunoaştem, dar din care au răsărit până astăzi unele fapte simptomatice, de natură a ne îngriji, este a ne face părtaşi la îngroparea sub vălul uitării a idealului care de secole răscoleşte unanimitatea sufletelor româneşti.

Care sunt, în afară de alte consideraţiuni de ordin naţional, raporturile noastre cu Austro-Ungaria, de la stat la stat? Căci, în timp ce noi acordăm pe teritoriul ţării româneşti cea mai largă ospitalitate supuşilor austro-ungari, ospitalitate absolut largă şi din nenorocire imprudentă faţă de toţi supuşii unguri care vin în ţară pentru afaceri de îmbogăţire şi de spionaj, guvernul ungar uzează de şicanele cele mai vexatorii faţă de românii ce trec în Ungaria, aceasta şi în dispreţul raporturilor de la stat la stat, cât şi a dispoziţiunilor convenţiunii de la Haga.

În acelaşi timp, guvernul ungar, prezidat de primul-ministru Tisza, a cărui politică faţă de români şi de România voi avea onoarea a o arăta dv. prin chiar propriile lui vorbiri, urmăreşte, prin politica sa, exterminarea neamului românesc din Ardeal, prin schingiuri până la moarte şi prin ucideri în masă a nenorociţilor noştri compatrioţi de peste Carpaţi.

Şi fiindcă, d-le ministru al Afacerilor Străine, nu este posibil să lăsaţi ca să se acrediteze ideea că atitudinea dv. nu corespunde cu sentimentele ţării şi, pentru ca această idee să nu îmbrace o formă mai concretă, sunteţi dator să daţi lămuriri ţării în această privinţă.

Pe zi ce trece noi prindem în atitudinea dv. noi elemente de întristare şi de deziluziune. În faţa acestei situaţiuni, vă întreb din nou care este politica noastră faţă de guvernul austro-ungar?

Sunt dispus, d-lor, a recunoaşte că, în materie de politică externă, un guvern

poate cere să nu răspundă la anumite chestiuni. Această toleranţă însă, care constituie o scâlciere a regimului reprezentativ, are o limită şi, în nici un caz, nu poate fi ridicat la înălţimea unei dogme de guvernământ, aşa cum aţi întemeiat-o dv.

Constituţia noastră nu este încă revizuită în sensul restrictiv al libertăţilor constituţionale, pentru ca pe baze constituţionale să adoptaţi o politică de tăcere în chestiunile care privesc aşa de aproape: interesele mari ale neamului şi ale statului.

Şi îmi veţi pune desigur întrebarea: cum poţi pretinde ca să fii pus în curent cu toate secretele acţiunii noastre diplomatice într-o şedinţă publică? De bună seamă că nu pretind acest lucru şi de altfel poate că însuşi d-l ministru al Afacerilor Străine este străin de toate secretele diplomaţiei noastre şi deci nu pot cere d-lui ministru al Afacerilor Străine să-mi spună mai mult decât ştie sau să-mi dea mai mult decât are.

D-sa însă este titular al Ministerului de Afaceri Străine, îl presupun deci în curent cu o parte din acţiunea noastră diplomatică, îl presupun iarăşi în curent cu toată desfăşurarea chestiunilor în litigiu între Austro-Ungaria şi noi. Procesul dintre noi şi Ungaria, de o parte, dintre noi şi Austria, de altă parte, dăinuieşte de mult. Vechi de aproape 18 secole între noi şi Ungaria, el a luat naştere între noi şi austriaci în timpuri nu tocmai aşa depărtate ale istoriei noastre şi mai cu seamă de atunci de când împăratul Austriei a socotit cinstit, în dispreţul unui jurământ care îl lega de poporul român, supus Coroanei sale, să trădeze cauza românilor şi să-i dea pradă cupidităţii maghiare.

Războiul actual, dezlănţuit de maghiari şi în special de primul-ministru Tisza, a fost pus la cale tocmai pentru motivul că dânsul socotea momentul prielnic ca să realizeze planul politicii maghiare şi al său personal. Punctul acesta al războiului este astăzi pe deplin lămurit.

Ungaria a pornit războiul pentru că a văzut momentul priincios ca să strivească pe românii supuşi Coroanei habsburgice şi mai departe să-şi îndrepte privirile şi asupra României libere; istoria politicii ungare de la 1848 şi în special de la 1867 dezvăluie acest scop şi repetatele manifestaţii ale întăririi ideii de stat maghiar nu ascund altceva decât tendinţa de a suprima naţionalităţile şi în special pe cea românească, care stă de-a curmezişul năzuinţelor maghiare de hegemonie pe valea Dunării.

Era, deci, d-lor senatori, la începutul războiului o situaţie limpede. Se ştia care este pericolul ce ne ameninţă.

Socotesc că d-l ministru al Afacerilor Străine este în curent de asemenea cu această politică a d-lui prim-ministru Tisza, în curent cu toată politica guvernului ungar de la 1867 încoace. Totuşi, voi cere voie Senatului ca să arăt din câteva discursuri ale lui Tisza care este politica ungară faţă de români şi România.

Toate discursurile lui în repetate rânduri exprimă aceeaşi idee, conţine aceeaşi manifestare, toate poartă pecetea disprețului pentru români şi ideea pan-maghiarismului.

Astfel, d-lor senatori, un discurs ţinut de primul-ministru Tisza, cel mai vechi - voi urma ordinea cronologică cu cinci discursuri - din acesta cel mai vechi rezultă în mod evident care este baza fundamentală a politicii maghiare faţă de România, discurs ţinut la 21 septembrie 1893 la Oradea-Mare. Oradea-Mare este cercul electoral al primului-ministru Tisza.

Iată ce zice d-sa în acest discurs:

„Concetăţenii noştri români nu trebuie să treacă cu vederea faptul important că sub influenţa patriei noastre se dezvoltă România independentă...“.

Şi mai departe: „Rog pe aceia cărora le zace la inimă soarta şi viitorul României independente să se gândească că singura garanţie serioasă a independenţei României este o monarhie austro-ungară puternică“.

Se înţelege ce înseamnă o Monarhie Austro-Ungară puternică în sensul lui Tisza.

Şi, mai departe, zice: „În momentul în care s-ar zdruncina poziţia de mare putere a monarhiei, ba merg mai departe şi zic în momentul în care naţiunea maghiară şi-ar pierde influenţa ce pe drept i se cuvine în monarhie, s-ar evidenţia repede că independenţa Regatului român este o fantezie“.

Iată acum ce zice primul-ministru ungar într-un alt discurs ţinut tot la Oradia-Mare, la 5 martie 1910:“Dacă voim să rezolvăm chestiunea naţionalităţilor trebuie să întărim puterea statului contra acţiunii agitatorilor. Spre acest sfârşit trebuie să înlăturăm unele piedici, căci trebuie să recunosc că piedici există şi că noi cei dintâi suntem vinovaţi de existenţa acestor piedici“.

Și mai departe: „Îndată ce un partid se constituie ca partid român, sârb ori slovac, cu un cuvânt se constituie pe baze naţionale, acel partid nu mai este pentru mine partid. Unui astfel de partid eu nu-i sunt prieten, nici aliat, pentru că atacă caracterul naţional al statului şi al vieţii publice maghiare. Pentru noi este de importanţă ca să facem să înceteze peste tot partidele naţionaliste...

Pentru că oricine este pe deplin convins că certele şi frecările dintre naţionalităţi sunt o nenorocire pentru noi, pentru concetăţenii de altă limbă, pentru dinastie, pentru poziţia de mare putere a monarhiei. Aceste certe şi neînţelegeri nu vor putea înceta, chestiunea de naţionalitate nu va putea dispărea de la ordinea zilei decât numai în cazul dacă fiecare îşi subordonează interesele particulare celor ale statului, ideii mari a unităţii naţionale“.

Și, mai departe, în discursul rostit la Arad, la 12 martie 1910, câteva zile de la discursul rostit la Oradea-Mare, spune următoarele:

„Astfel, prin muncă sinceră şi onestă şi în plină armonie cu noi, să-şi facă datoria de buni români şi buni patrioţi.

Situaţiunea este extraordinar de serioasă. Ne aflăm la răscrucea de unde trebuie să apucăm sau în dreapta sau în stânga, pentru a decide soarta ţării.

Să nu scape, deci, prilejul, căci cine ştie dacă acesta nu este ultimul ce li se îmbie“.

Cu ocaziunea discuţiunii pentru răspunsul la Mesajul Tronului din Camera ungară, Tisza rostește în Camera din Budapesta, la 11 iunie 1910, următorul discurs, în care se evidenţiază şi mai mult dorinţele sale de maghiarizare:

„Vecinii noştri din răsărit să nu uite că nouă trebuie să ne mulţumească că i-am introdus în politica europeană şi garanţia acestei direcţiuni stă în faptul că aici, în valea Dunării, să dăinuiască o mare Putere Europeană“.

(Această putere este, de bună seamă, Ungaria).

Mai departe: „Vecinii noştri, al căror sprijin cel mai puternic, la drept vorbind, suntem noi, şi trebuie să fim, căci ei trebuie să vadă în noi sprijinul cel mai puternic al lor“.

Vedeţi această repetare, după care urmează fanfaronada: „Concetăţenii noştri

nemaghiari trebuie, în primul rând, să ţină seamă de faptul că ei aparţin unui stat naţional, unui stat care nu-i un conglomerat de popoare de diferite rase. Ei trebuie să facă un serviciu propriei lor dezvoltări naţionale, precum şi dezvoltării naţionale a fraţilor lor independenţi, stând cetăţeni credincioşi ai statului naţional maghiar.

Abstracţiune făcând de consideraţii de partid, că noi n-am stat la înălţimea chemării noastre, n-am creat mijloacele necesare pentru a opune rezistenţă agitatorilor... Ceea ce am întârziat să facem trebuie să o facem acuma“.

În ce fel, ia să vedem mai departe:

„Din partea mea n-am dorit niciodată un pact cu naţionalităţile...., cu partidele naţionalităţilor nu voia încheia niciodată pace.

Întărindu-se poziţia naţiunii maghiare care va interveni, cu toată greutatea sa, pentru independenţa României... căci, în clipa în care concetăţenii noştri nemaghiari formează partide pe baze naţionaliste, se opun unităţii politice a naţiunii ungureşti. Faţă cu aceste tendinţe, nu mai poate fi vorba de târguieli, ci trebuie să ne luptăm cu ele şi dacă putem să le distrugem.

Aici, în partea sud-estică a Europei, unde evenimentele se precipită..., aici poate de zeci de ani n-a fost o clipă mai potrivită pentru ca să asigurăm naţiunii noastre poziţia pe care o merită, pentru a-şi împlini chemarea, pentru a se menţine, pentru a ajunge mare şi pentru a apără independenţa vecinilor noştri“.

(D-l vice-preşedinte C. F. Robescu ocupă fotoliul preşedinţial).

D-l P. Cantilli: Vă cer voie să vă mai citesc un discurs ţinut în Camera ungară la 20 februarie 1914, aşadar în timpul războiului; acest discurs este un reviriment, produs probabil de strâmtorarea în care se află ungurii în războiul actual.

Iată ce zice în acest discurs primul ministru ungur: „.... Precum aţi binevoit a citi în ziare, a apărut declaraţia partidului naţional român, care încheie schimbul de vederi între mine şi reprezentanţii partidului naţional.... Politica naţională maghiară îşi caută succesele şi valorificarea în faptul că, pe lângă conservarea caracterului naţional al statului ungar şi al naţiunii maghiare, stă armonizarea lor cu interesele juste şi năzuinţele îndreptăţite ale cetăţenilor de altă limbă din ţară. Şi aceasta se face pe temeiul egalei îndreptăţiri şi trebuie să se facă pe temeiul sentimentului frăţesc, pentru că numai generozitatea pe tărâmul drepturilor

împreună cu sentimentul frățesc pot crea pentru cetățenii nemaghiari ai patriei acesteia buna lor stare. Apoi mai pot crea acea atmosferă în care ei să devie cetățeni mulţumiţi ai patriei acesteia... Aceasta m-a îndemnat să caut o înțelegere cu cetățenii români ai acestei țări... căci văd ce teren prielnic se află în sufletul lor accesibil la orice manifestare de bunăvoinţă, de simpatie... E dar lucru firesc ca acuma, când din nou cade asupra mea răspunderea şi am sarcina să dau direcţie şi dezvoltare ulterioară politicii naţionale maghiare, să îmbrăţişez din nou, cu toată abnegaţiunea, chestiunea aceasta a lămuririi reciproce, năzuind din tot sufletul să înlătur toate momentele de antagonism şi neîncredere, care astăzi încă, vai!, formează zidul de despărţire între naţiunea maghiară şi o parte însemnată a românimii...“.

Mai departe: „Cetățenii liberi dintr-un stat liber nu pot fi despoiați de dreptul de a întemeia partid politic, fie și pe baze naționaliste, dacă se pot forma partide confesionale, dacă este permis să se înființeze partide pe bazele urii de clase, atunci trebuie să permitem și formarea de partide pe baze naționaliste, oricât de regretabil și de greșit ar fi lucrul acesta. Și faptul că aceasta nu s-a acceptat, aceasta, să mă iertați, n-a fost decât o anumită politică ungară de struț“.

Într-un discurs din decemvrie 1915, iată, iarăși, ce zice:

„Este momentul ca să ne contopim în dragostea pentru patrie, să creiem o completă egalitate de drepturi, ca să se simtă bine și cetățenii de limba nemaghiară...“.

Discursul acesta, culme a ipocriziei, confirmă totuși faptul că în Ungaria popoarele nemaghiare nu se simt bine și fiindcă maghiarismul este la strâmtorare, trebuiesc ca aceste popoare să fie induse în eroare prin promisiuni falacioase și uneltiri viclene.

După cum vedeți, în toate manifestările vieții politicii maghiare, răsare această idee de stat unitar-maghiar ca bază a pan-maghiarismului.

Au încercat ungurii toate mijloacele pentru a ajunge la acest scop, au căutat drepturi istorice pentru a stabili stăpânirea lor asupra Ardealului și, dacă n-au reușit cu baze istorice, au recurs la deznaționalizare și la violență!

Lupta noastră, dar, contra ungurilor nu este ceva nou, izvorât din actualul război. Lupta actuală contra ungurilor este ecoul luptelor trecute, purtate de neamul românesc pentru a se dezrobi de unguri. Și mai este, în lupta contra ungurilor, un

rezultat necesitat de chiar discursurile lui Tisza, un interes direct al nostru de apărare în contra viitoarelor agresiuni ale ungurilor.

D-lor, ideea de stat maghiar, cu hegemonia absolută pe valea Dunării, constituie piatra fundamentală pe care s-a zidit politica maghiară de la 1848 încoace.

S-a vorbit în Adunarea Deputaților, pentru ca să se facă o diversiune în chestiune, de Basarabia și cu această ocaziune s-a vorbit de Dunăre și Gurile ei și s-au spus lucruri nepotrivite și cu discuțiunea de atunci și nici conforme cu adevărul istoric, nepotrivite nici cu simțământul național și nici cu adevăratul scop al actualului război.

Dar fiindcă s-a vorbit de chestia Dunării, tot în chestia aceasta într-o împrejurare oarecare s-a văzut lămurit și clar ideea politicii maghiare.

D-lor senatori, în 1881 un mare conflict s-a iscat între România și Austro-Ungaria tocmai pe chestia Dunării, în privința interpretării unor articole din Tratatul de la Berlin.

Austro-Ungaria a vroit să-și capete hegemonia absolută pe toată porțiunea Dunării, de la Porțile de Fier la Galați.

La protestul guvernului român de atunci s-a hotărât, în conferința de la Londra, că porțiunea Dunării care trece pe teritoriul românesc aparține României, iar nu Austro-Ungariei.

Scopul politicii austro-ungare atunci și-a găsit expresiunea în ziarul oficios al Ministerului de Afaceri Străine și care reprezintă politica guvernului din Budapesta. Acesta este ziarul Pester Lloyd cu data de 9 decembrie 1881, care, într-un articol ce pare a avea forma unui comunicat, spune: „Românii comit nerozia de a voi să dea o sancțiune practică visului lor de independență absolută. Scăpând de sub jugul Turciei, și, în urmă, înălțându-se la rangul de Regat, România își închipuie că a căpătat atributele unei complete independențe. România nu este în stare de a se conduce singură, ea are nevoie de a se rezema pe vreuna din puterile care decid în Orient. Cel mult România ar putea avea libertatea de a-și alege suzeranitatea căreia urmează a fi supusă; căci în ce privește supunerea altora, românii vor fi obligați a suporta orice supunere, altfel sunt incapabili de a se conduce singuri“.

Și această supunere o cerea guvernul ungar Regatului Român, trei ani după ce

România şi-a câştigat independenţa pe câmpiile Bulgariei.

De bună seamă înfrângerea turcilor fusese rău primită la Budapesta. Similitudinea de sentimente şi afinitatea rasei făcea ca ungurii să nu privească cu ochi buni micşorarea turcilor.

D-lor senatori, vorbeam adineauri că, alături de procesul dintre unguri şi noi, există şi un proces între Austria şi noi. În acest proces răsar trei mari evenimente în cursul istoriei.

Îmi veţi îngădui să trec foarte repede asupra lor. Ele prezintă un interes capital, căci explică complicitatea actuală a Austriei cu Ungaria în opera de deznaţionalizare şi de exterminare a neamului românesc.

Socotesc că d-l ministru de Externe a stabilit o corelaţiune între aceste evenimente istorice şi măsurile de rigoare luate astăzi în contra elementului românesc.

Este, d-lor senatori, cum vedeţi o politică urmărită cu persistenţă în decursul timpurilor şi socotesc că trebuieşte să ţinem seamă de toate încercările, chiar de cele ce n-au reuşit, de cotropire a ţării româneşti.

În anul 1771, Austria încheie cu Turcia un tratat prin care aceasta se obliga a o ajuta într-un eventual război cu Rusia.

Art. 6 al acestui tratat obliga pe Turcia, ca dovadă de gratitudine către împărăţia Habsburgică, a dărui Austriei Oltenia, Curtea imperială din Viena având drept de superioritate asupra Oltului.

Mai târziu, în cursul tocmelilor Austriei cu Turcia pentru răpirea Bucovinei, Kaunitz, cancelarul Austriei de pe vremuri, scria lui Tughut, ambasadorul Austriei la Constantinopol, cu data de 7 februarie 1776:

„Nouă ne trebuie Bucovina, pentru a avea în mână cheia Moldovei!“.

Şi, la 1859, Austria a stat cu hotărâre împotriva Unirii Principatelor, deoarece în sensul ei, unirea ţărilor surori Moldova şi Muntenia, pregătea o altă unire, care pe ea o înspăimântă. De aceea, încă cu trei ani înainte, în 1856, după tratatul de la Paris, în presa vieneză a apărut o serie de articole, în care situaţiunea Principatelor era criticată şi tendinţa unioniştilor viitori era atacată în mod

ostentativ. Aceste articole, semnate Stein, susţineau teza că posesiunea Principatelor Române este necesară dezvoltării Austriei şi concomitent cu acţiunea guvernului austriac se lămuresc ideile lui Stein, pe care guvernul austriac şi le-a însuşit.

Iată, d-lor, în ce priveşte trecutul.

Astăzi, Austria de fapt nu mai există; Ungaria s-a substituit Austriei în politica externă a monarhiei. Şi, cum Ungaria avea nevoie de război, pentru a-şi afirma dominaţiunea, războiul a fost dezlănţuit. Ce situaţiune a creat el românilor? Situaţiunea aceasta constituie cea mai jalnică tragedie ce s-a putut închipui vreodată; românii ardeleni şi bucovineni de o parte porniţi în război, ca să se războiască cu românii basarabeni de cealaltă parte! Românii să se ucidă între ei!

Dar cu cei ce au rămas acasă ce se petrece?

Aici vin, d-lor, la miezul chestiunii şi încerc să ridic un colţ al vălului care ascunde ororile cele mai cumplite săvârşite în pragul veacului XX.

S-a citit de la această tribună un ordin al contelui Meran, guvernatorul Bucovinei. Cred necesar a-l reciti, spre a se constata până unde poate merge terorismul administraţiei faţă de naţionalităţi. Ordinul dat în Vatra Dornei, la 13 septemvrie 1914, zice următoarele:

„Se atrage atenţiunea populaţiunii asupra acestui lucru, cu observarea că comandanţii militari au primit cel mai strict ordin să execute imediat şi pe oricine când s-ar face chiar numai suspect de trădare sau de orice acţiune duşmănoasă faţă de stat.

Vatra Dornei, în 13 septembrie 1914.

Guvernatorul imperial al Bucovinei, Meran“.

Şi în Bucovina, d-lor, a funcţionat spânzurătoarea ca instituţiune de cultură austriacă de stat, în principalele centre din Bucovina şi chiar în curtea tribunalului din Cernăuţi şi sub directa supraveghere a guvernatorului. În Ardeal s-a recrutat tot elementul românesc, el a trecut cifra de 600 000 oameni, în scopul vădit ca să nu mai rămână oameni în stare de a purta armele. Cei ce au rămas: bătrânii, femeile şi copiii au fost alungaţi de la vetrele lor. Ceva mai mult, d-lor, s-a inaugurat în Transilvania un sistem încă necunoscut în statele

civilizate, acela al recrutării femeilor. Ele sunt puse să sape tranşee sub focul inamicului. Şi, pentru ca această operă să fie completă, guvernul ungar a întreprins şi prădarea averilor româneşti.

Astfel s-au prădat averile băncilor româneşti, precum şi depozitele particulare de la bănci; faptul cel mai recent este al băncii „Albina“ din Sibiu, care avea un capital de 30 milioane şi al cărei director, Partenie Cosma, a fost înlocuit printr-un director ungur, pentru ca averea băncii să fie întrebuinţată în cheltuielile războiului.

D-lor senatori, un sistem mai puţin violent, însă tot atât de dăunător intereselor româneşti de peste Carpaţi este ideea colonizărilor, care, precum ştiţi, a făcut obiectul unor importante şi semnificative dezbateri în Parlamentul unguresc. Este vorba, mai ales astăzi, Ardealul fiind pustiit, să se umple golurile cu populaţiune maghiară căreia să i se acorde toate înlesnirile pentru a ocupa ţinuturile româneşti.

Ideea aceasta a colonizărilor a născut mai demult în spiritul guvernului ungar.

Astfel, încă cu 25 de ani în urmă, în Banat, în comitatele Caraş Severin şi Bacica, unde elementul român este foarte dens, cam 70 locuitori pe kilometru pătrat - în aceste comitate statul are moşii foarte întinse -, s-a cerut de către elementul românesc parcelarea acestor moşii.

Atunci a născut ideea colonizării cu unguri a acestor porţiuni de teritoriu.

Colonizarea s-a practicat şi în Banat şi în alte părţi din Transilvania. Astăzi, însă, este cerută cu mai multă stăruinţă şi este cerută chiar de ziarul unguresc Szabadag din Oradea Mare, ziar care reprezintă politica lui Tisza.

Acest ziar spune lămurit că „colonizarea trebuie să se aducă la îndeplinire atât prin înlocuirea românilor cu unguri în ţinuturile pustiite, cât şi prin colonizarea hotarelor dinspre România, pentru a ne fortifica contra României“.

D-lor senatori, am văzut din cele ce preced o infimă parte din neomeniile ce se săvârşesc în Ardeal şi Bucovina în contra neamului românesc, orori cu atât mai cumplite cu cât se săvârşesc asupra cetăţenilor aceluiaşi stat. Aceasta era şi este situaţia înainte şi în cursul războiului.

Ce am făcut noi-de atunci încoace?

D-lor senatori, la declararea războiului s-au petrecut trei fapte importante în România, cu o importanţă deosebită între ele, dar importante fiecare în parte şi care dezvăluie o anumită politică în chestia naţională, în anumite sfere politice de la noi, fapte menite să ameţească opiniunea publică şi să abată sentimentul ţării din calea pe care s-a îndrumat, cu o admirabilă intuiţiune, a intereselor mari ale neamului.

Două din aceste fapte s-au petrecut aproape concomitent, ceea ce denotă o oarecare corelaţiune între ele şi al treilea mai în urmă. Câteşitrele însă reclamă oarecare lămuriri, întrucât se pare că în anumite sfere politice s-au luat de la început toate măsurile necesare pentru a se uşura situaţia ungurilor. Şi, înainte de toate, socotesc că nu mă va lua în nume de rău d-l ministru de Interne, dacă am crezut necesar ca să aduc la tribuna liberă a Parlamentului român răfuiala noastră cu guvernul unguresc. Oarecare indicii mă determină ca să iau această măsură de precauţiune şi să previn pe d-l ministru de Interne că am găsit în felul d-sale de a privi anumite chestiuni, să nu zic o încurajare a propagandei ungureşti de spionaj, însă, de bună seamă, o slăbiciune faţă de oarecare uneltiri suspecte.

Astfel, la începutul războiului, populaţiunea din Moldova şi în special cea din judeţele Roman şi Bacău a fost alarmată de un gest insolit al d-lui ministru de Interne. D-sa, într-o seară, a plecat grăbit din Bucureşti la moşia d-sale din judeţul Roman şi a ridicat de acolo tot ce se putea transporta, de teama unei invaziuni ruseşti. Mai mult încă a sfătuit pe câţiva amici, unii se aflau în vilegiatură la mănăstirile din judeţul Neamţ, să se grăbească a fugi din Moldova. Şi, astfel, am asistat la spectacolul ridicol al unei bejănii ministeriale, şiruri de care transportând tablouri, mobile, covoare, vase şi toate troacele ce compun gospodăria de la moşia d-sale.

Vedeţi, dar, pe un ministru de Interne, prin exemplul şi prin sfatul său, că împrăştie panica în populaţie, în loc ca, în caz de primejdie, d-sa să liniştească spiritele şi d-sa să fie cel din urmă a-şi scăpa tablourile, de-o pildă, după ce mai întâi va fi dat ajutorul datorit celor mai mulţi.

Ce a fost adevărat în teama unei invaziuni ruseşti arătată de d-l ministru de Interne?

D-le ministru al Afacerilor Străine, vă rog să ne lămuriţi în această privinţă.

Totuşi, gestul d-lui ministru de Interne n-a găsit imitatori, populaţia nu s-a prea

îngrijorat. Ea este deprinsă cu asemenea fantezii ale d-sale. Ea a văzut în gestul d-lui ministru de Interne, ca întotdeauna, ceva dramatic, ceva teatral. Bunul simţ al poporului nu s-a prea sinchisit de asemenea procedări curioase şi d-sa n-a găsit imitatori în acest exod intempestiv. Faptul acesta putea să fie trecut cu vederea fără pagubă pentru istorie, dacă autorul n-ar fi ministru şi un gest, oricât de teatral ar fi, îmbracă o aparenţă de seriozitate când vine din partea unui ministru. El pare a fi ceva cugetat, angajează răspunderi şi, deci, necesită lămuriri.

Un alt fapt concomitent cu acesta:

Tot la începutul ostilităţilor, o personalitate de seamă în Partidul Liberal, prieten politic de aproape al d-lui ministru de Interne, a pornit în Ardeal, s-a dus acolo din oraş în oraş şi din sat în sat, şi notaţi, nesupărat de guvernul ungar, a îndemnat şi sfătuit pe românii ardeleni de a merge în război alături de unguri în contra ruşilor, deoarece şi România va porni în război în contra Rusiei.

Se spune că această excursie în Ardeal a avut ca bază o misiune, întrucât s-a mai spus că s-a făcut cu automobilul Ministerului de Interne.

Faptul acesta a fost tăgăduit şi, întrucât nu am mijloace să atac contestaţia, o primesc aşa cum este. Încercarea însă de a induce în eroare pe ardeleni şi de a-i îndemna să moară pentru unguri a existat. Vedeţi apropierea. D-l ministru de Interne face un semn ca să se evacueze Moldova şi personalitatea de care vorbesc mai sus unelteşte în Ardeal pentru ca românii şi ungurii să pornească, cot la cot, ca să dea piept cu ruşii în Moldova evacuată. Şi aici o observaţie. În numele cui s-a făcut această excursie în Ardeal? Cel care a înscenat-o declară că a pornit de la ideea cea mare a liberării a două milioane şi jumătate de români basarabeni.

De când însă acest interes deosebit pentru basarabeni? Deoarece de când a venit în Ţara Românească, refugiat din Rusia, personalitatea aceasta niciodată nu s-a tulburat de suferinţele românilor basarabeni, niciodată n-a făcut naţionalism în favoarea Basarabiei. A venit în România cu drapelul roşu al social-democraţiei, nu l-am văzut însă niciodată purtând drapelul tricolor al naţionalismului românesc în favoarea fraţilor basarabeni.

Un al treilea fapt pe care îl menţionez.

D-lor senatori, de la începutul ostilităţilor, guvernul unguresc şi-a aruncat

privirile în Țara Românească asupra Ligii pentru unitatea culturală şi naţională a românilor şi a încercat ca, prin conducătorii ei, să abată Liga de la calea pe care era îndrumată şi în vederea căreia a fost constituită.

Sunt câteva persoane în Senat: d-nii Filipescu, Grădişteanu - şi daţi-mi voie să mă număr şi pe mine între ele - care de la origină ştiau scopul pentru care a fost înfiinţată Liga, motivată tocmai de suferinţele românilor ardeleni.

Guvernul unguresc a găsit pe conducătorul Ligii de atunci - îl numesc -, Virgil Arion, pentru ca să se ştie mai târziu de cine este vorba, şi a căutat ca prin el să influenţeze mişcarea Ligii în direcţia arătată de excursionistul basarabean din Ardeal.

De aceea s-a mirat lumea, la început, de ce tace Liga, de ce preşedintele nu convoacă comitetul ca să ia o hotărâre, fiindcă Transilvania era în război.

În sfârşit, în urma stăruinţelor noastre, la l septemvrie 1914, preşedintele Ligii de atunci, Virgil Arion, ne cheamă silit, într-un congres, chiar în localul Ligii din strada Fântânei, colţ cu calea Victoriei, şi în loc de a ne arăta că Liga a luat poziţia cuvenită conformă cu scopul ei, d-sa vorbeşte, însă nu ne spune nimic, într-o cuvântare colorată de cea mai odioasă duplicitate.

Arată că Liga are vederi asupra românilor din Transilvania şi Bucovina şi de pretutindeni; că Liga trebuie să meargă acolo unde merg Regele şi armata, în sfârşit vorbeşte multe, fără a spune nimic.

La obiecţiunea noastră că Liga are un ţel bine precizat, s-a votat de congres o moţiune.

Moţiunea cerea lămurit ca Liga să lupte pentru dezrobirea ardelenilor. Virgil Arion a luat moţiunea în buzunar şi ne-a spus că se va duce să comunice d-lui prim-ministru rezultatul deciziunilor Ligii.

Noi, ligiştii, însă am găsit stranie această imixtiune a d-lui prim-ministru în afacerile noastre de la Ligă, mai ales în urma cuvântării perfide a preşedintelui Ligii, şi am hotărât înlăturarea sa de la preşedinţie.

La acest congres au asistat un număr mare de ligişti din toată ţara. Amintesc pe colegul nostru Dobrescu în întregul comitet al Ligii din Ploieşti, Liga din Iaşi cu d-nii A. D. Xenopol, A. Cuza, Găvănescul în frunte Liga din Bacău, în fine toate

secţiunile din ţară.

A urmat congresul din 14 decembrie 1914, când am scos din preşedinţia Ligii pe Virgil Arion şi l-am dat pe uşă afară. Şi, fapt semnificativ, pentru ca să se ştie de toţi, Virgil Arion de la preşedinţia Ligii a trecut prim-redactor la un ziar care apără interesele ungureşti în România.

D-lor senatori, când asistăm la asemenea uneltiri, când vedem asemenea încercări de pervertire a conştiinţei naţionale de către chiar preşedintele Ligii pentru unitatea naţională a tuturor românilor şi când acesta spune clar că stă în înţelegere cu d-l prim-ministru pentru ca Liga să nu meargă drept înainte, ci la dreapta ori la stânga, după cum a fost sintetizată politica guvernului, atunci suntem datori, d-le ministru al Afacerilor Străine, să vă întrebăm: care este politica dv.? Politica dv. este contra Ligii pentru unitatea tuturor românilor?

D-lor senatori, am văzut că procesul dintre unguri şi noi este vechi, că el are rădăcini adânci în sufletele româneşti şi a produs această ură seculară a românilor contra ungurilor; cum deci puteţi veni astăzi să cereţi românilor din România şi românilor din Ardeal să lupte pentru Ungaria şi pentru perpetuarea tiraniei maghiare?

D-lor, dar s-a mers mai departe, s-au trimis românilor ardeleni veniţi aci scrisori ca să se înroleze în armata ungară şi să-mi daţi voie să vă afirm că unii au fost găsiţi pe cale administrativă spre a li se înmâna scrisorile. Să vă citez cazuri precise: Octavian Spiridon Rozolea, din Tohanul-Vechi, primeşte o scrisoare de la notarul comunei să vină de grabă acasă căci a murit tatăl său. Scrisoarea a fost trimisă la 12 aprilie 1915 şi este primită cu trei zile în urmă. Tânărul pleacă şi la Predeal este înhăţat de jandarmii unguri şi trimis pe front fără ca să se fi putut duce acasă. Moartea tatălui era fictivă, era o minciună ungurească pentru a fi ademenit de a pleca de aici.

Un alt tânăr ardelean, să-mi daţi voie să nu-i citez numele, meseriaş din Bucureşti, primeşte o scrisoare în august 1915 să se ducă acasă, deoarece i s-a dărâmat casa în urma unui incendiu. Acesta mi-a scris mie, întrebându-mă ce să facă. Dânsul se socotea dator să plece în Ardeal. Eu însă i-am scris să nu se ducă, deoarece datoria românilor nu este de a lupta pentru unguri, datoria românilor, şi de aci şi de dincolo, este de a lupta laolaltă contra ungurilor şi pentru strivirea tiraniei maghiare. (Aplauze pe băncile opoziţiei).

Iată, d-lor, fapte. Dincolo - suferințe cumplite ale românilor, aici - uneltiri suspecte ale unei triste, dar din fericire infime minorități. Și aveați în această privință îndatoriri mari de îndeplinit dv. de la guvern.

Prevăd însă obiecțiunea: cum este cu putință ca să ne amestecăm în afacerile monarhiei vecine? Această intervențiune nu se poate concepe.

Mă ridic în contra unei asemenea teorii și sprijin protestarea mea pe principiile dreptului public al statului român și pe principiul de solidaritate națională.

În hotarele sale de astăzi România nu cuprinde decât o porțiune a națiunalității românești și în această situație suveranitatea statului român suferă o jignire atunci când se încearcă desființarea vreuneia din porțiunile neamului care stau la hotarele politice ale statului. Elementul românesc din celelalte ținuturi românești constituie un fel de pavăză a apărării integrității neamului și oricare din porțiunile neamului românesc este interesată la soarta celorlalte.

Chestiunea aceasta nu este, cum s-a spus în Cameră de unii oratori care au vorbit de Basarabia, o chestiune transilvană.

Aceasta nu e o chestiune transilvană, este o chestiune națională și, așa fiind, ne privește de aproape și pe noi.

Statul român cuprinde în teritoriul său numai o porțiune a națiunii române și, dacă națiunea română este fracționată prin vitregia soartei, de bună seamă însă fiecare din aceste porțiuni are datoria de a veghea la integritatea celeilalte. Slăbirea uneia aduce slăbirea celeilalte.

În privința datoriei ce avem de a interveni în ajutorul fraților din Ardeal, avem un precedent în istoria noastră politică.

De la această tribună, în decembrie 1893, s-a cerut de către Dimitrie Sturdza, șeful Partidului Liberal, intervențiunea statului român în chestiunea națională, în afacerile din Transilvania. Și atunci nu era vorba nici de ucideri, nici de spânzurători; era vorba, după cum a arătat d-l Filipescu, de chestiuni de manuale școlare, de procese de presă și alte vexațiuni.

Și, pentru a termina cu această parte a interpelării mele, să-mi dați voie în sprijinirea tezei mele să citez un alt discurs al lui Dimitrie Sturdza, rostit în ziua de 25 septembrie 1894, în urma procesului Memorandului, în vreme ce Lucaciu,

Rațiu și toți membrii comitetului național român din Transilvania zăceau în închisorile de la Vatz și Szeghedin. Iată, d-lor, ce zicea Dimitrie Sturdza:

„Chestiunea națională a fost înțeleasă de toți, când am văzut că pe neamul românesc îl amenință un pericol iminent.

Chestiunea națională a făcut asupra noastră, a românilor din Regat, o impresiune foarte mare. Dacă ar există dincolo de Carpați numai 300 000 români, eu cred că agitațiunea produsă la noi de nedreptățile ce ei suferă ar fi fost redusă la o simplă compătimire de suferințele lor; dar, când este vorba de desființarea (vedeți însă, în 1894 Dimitrie Sturdza vorbește de desființarea românilor) și de maghiarizarea a trei milioane de români, jumătate din populația regatului nostru, atunci ne cutremurăm noi ceștia de aci, căci ne zicem: când va fi cu putință ca trei milioane de români să fie desființați dincolo, atunci și pentru noi pericolul deznaționalizării a luat un corp palpabil.... Când vom vedea a treia parte din neamul nostru îngenuncheat și desființat, atunci va intra în noi îndoiala și îndoiala slăbește și slăbiciunea este sfârșitul. Vedem însă și pipăim astăzi că pericolul de maghiarizare de dincolo de Carpați a adus neamul românesc în grea cumpănă. (Vedeți, neamul românesc, nu numai pe românii transilvăneni). Ne temem de pericolul care poate să ne ajungă pe noi, când planurile maghiare vor ieși la capăt. Avem noi, românii din Regatul nostru, simțământul că atunci când va suna clopotul de moarte pentru cele trei milioane de români din Ungaria și clopotul de moarte al nostru a sunat.

Același simțimânt îl au și românii din Ungaria, că desființarea Regatului român este și desființarea lor...“.

Parcă trăim astăzi! Acum 20 de ani Dimitrie Sturdza ne vorbea de desființarea neamului întreg prin maghiarizarea românilor din Ardeal, căci pericolul de acolo trebuie să ne ajungă și pe noi!

Vedeți dar, d-lor, că în cauza cea mare care ne leagă pe noi toți, frați de același neam, într-o singură gândire, sunt două puncte de vedere: punctul de vedere al simțimântului de solidaritate națională și punctul de vedere al interesului statului român; și dacă punctul de vedere al simțimântului de solidaritate națională nu și-a găsit locul cuvenit în preocupările dv., e, desigur, d-lor, ceva regretabil, aș putea zice că e ceva odios. (Aplauze pe băncile opoziției).

Rămâne însă punctul de vedere celălalt, chestiunea interesului statului român în

alcătuirea lui de astăzi. Dv. aţi cuprins amândouă feţele chestiunii într-un egal dispreţ. Aţi tolerat, mai mult, aţi încurajat prin pasivitatea dv. propaganda de corupţiune şi aţi împrăştiat astfel îndoiala în suflete. Deziluziune mai crudă nu se poate concepe. (Aplauze).

N-am găsit, de la începutul războiului, nici în actele dv., nici în presa dv., vreun gest sau cuvânt, cât de discret, de vestejire a propagandei de corupţiune sau de reprobare a ororilor de peste Carpaţi. Găseşti însă continue împunsături la adresa Acţiunii Naţionale şi o vădită ostilitate faţă de mişcările noastre de protestare în contra sălbăticiilor ungureşti. Dv. nu aţi înţeles sau nu aţi vroit să înţelegeţi că Acţiunea Naţională la început şi Federaţiunea Unionistă mai în urmă au adus cauzei naţionale servicii însemnate şi dv. în loc de a vă fi pricinuit dificultăţi, v-a înlesnit cu hotărâre situaţia. Toate acestea au trecut neobservate de dv. şi aţi afectat netulburaţi grija de factori responsabili. Şi cu toate acestea câmpul dv. de acţiune era foarte larg, căci, dacă chestiunea solidarităţii naţionale nu v-a mişcat, aveaţi mari îndatoriri de îndeplinit în interesul statului român, în alcătuirea lui de astăzi.

Ce aţi făcut dv. în această privinţă? Aţi lucrat fără hotărâre, pe încercate, şi astfel vrăşmaşii noştri au devenit din ce în ce mai îndrăzneţi.

Era, d-lor, o datorie ce aveaţi de îndeplinit faţă de poporul român de aici; era o ocaziune unică de secole în viaţa neamului românesc ca să recunoaşteţi în chip solemn sacrificiile pe care acest popor le-a făcut întotdeauna pentru paza integrităţii teritoriului ţării.

D-lor, de acest popor - să fim drepţi şi să spunem lucrurile cum sunt - nu s-a ocupat nimeni niciodată şi era momentul ca astăzi, prin atitudinea dv., să-i daţi o pildă de educaţiune a sentimentului naţional şi de educaţiune a virtuţilor cetăţeneşti. Şi, dacă mulţi din noi poartă răspunderea neîndeplinirii datoriilor către acest popor, aveaţi astăzi momentul hotărâtor ca să-i daţi exemplul datorit, arătându-i că sunteţi hotărâţi a înlătura tot ce stă în calea năzuinţelor noastre naţionale, punându-vă de-a curmezişul tuturor încercărilor de pervertire a conştiinţei publice. El v-ar fi înţeles, puteţi fi sigur de aceasta; astăzi însă el este ameţit şi decepţionat. V-aţi întrebat, d-lor, ce reflecţiune îşi face acest popor de un an şi jumătate încoace? Ce privelişte îi daţi cu exemplele de virtuţi civice şi naţionale? Ia să stăm de vorbă! Aţi tolerat şi aţi înlesnit ca să se facă anchetă în Bucovina pentru stabilirea unor pretinse orori ruseşti şi ca să se stabilească că n-au existat ororile austriace săvârşite acolo. Şi, îndeosebi de cele ce se practică

pentru cauze mai bune, s-a acordat cu înlesnire paşapoarte celor ce s-au dus în anchetă. Şi, cu toţii, de la sătean până la orăşean, am aflat, cu stupoare şi cu revoltă sufletească cum derbedeii care s-au dus în Bucovina, pentru această anchetă, au benchetuit cu colonelul Fischer, organizatorul spânzurătorilor prin care românii au fost trecuţi în grupe. Aceasta, se cheamă, d-lor, cea din urmă dintre ticăloşii! Şi poporul a rămas uimit când a aflat că cei care au fost trimişi ca să facă acea anchetă sunt români şi că li s-au acordat înlesniri pentru a săvârşi această ticăloşie. (Aplauze).

Şi, d-lor, în contrazicerile care răsar zilnic în viaţa noastră politică de partid, nu puteaţi oferi un fapt mai izbitor de inconsecinţă, pe care să-l daţi ca exemplu de virtute cetăţenească poporului; poporul, neatins încă de atâta imoralitate, a văzut uluit cum este posibil că temperamente care nu se puteau apropia între ele s-au apropiat pentru săvârşirea unei cauze urâte; a văzut cum oameni, pe care părea că îi dezbină totul, s-au unit în interesul unei cauze urâte şi poporul uluit a văzut cât de uşor se uită şi fierul roşu, cât de uşor se uită afacerea tramvaielor, care pecetluia fruntea unui adversar politic cu stigmatul necinstei, cât de uşor se uită o datorie de gratitudine către Take Ionescu şi cum v-aţi potrivit sufleteşte de minune ca să vă aruncaţi umerii peste ceafă şi, cot la cot, să dănţuiţi un ceardaş indecent pe cadavrele a 500 000 de ardeleni. (Aplauze).

Mai departe, d-lor, poporul vede cum, în aceste împrejurări mari, în loc să staţi hotărâţi şi să vă puneţi de-a curmezişul tuturor încercărilor de pervertire a conştiinţei publice, grija de căpetenie este ca să dăinuiască o situaţie profitabilă multora şi astfel poporul a văzut cum, întocmai ca ciupercile după ploaie şi cu aceeaşi repeziciune, au răsărit averi însemnate care se cifrează la sume fantastice, în timp ce alţii duc greul vieţii şi stau la postul datoriei de mai bine de un an.

Şi mai departe. În timpul unei crize naţionale, cum nu am mai întâlnit alta în cursul istoriei, de-a lungul veacurilor, cu riscul prăbuşirii edificiului naţional, s-a ivit era afacerilor prospere şi cum aici, în Bucureşti, pe când ardeleni, bucovineni, pribegesc fără adăpost, se înalţă insolente palate falnice în beneficiul vreunui norocos al soartei, iar avuţii ţării se pierd în lamentări de pagube materiale. Şi, dacă ar răsfoi istoria noastră naţională, ei ar constata că această clasă a societăţii româneşti a răspuns în alt chip la speranţele neamului şi la rostul ei în stat. Averea conferă o funcţiune socială şi naţională celui ce are norocul să o posede. Şi această datorie trebuia îndeplinită. În schimb, o imensă clamoare în cerere de vagoane care să poarte cereale şi să aducă aur.

Pare că nu aud decât uruitul vagoanelor care în lungi şiruri strecoară averi muncite de mulţi şi nu uitaţi că strecoară pâinea de mâine a nevoiaşului şi în acelaşi timp viaţa nevoiaşului se îngreuiază în chip înspăimântător. O situaţie care pare a nu vă mişca. Pare că nu vă temeţi de sancţiuni. Sancţiunea însă nu poate întârzia. Eu o chem cu toată puterea convingerii şi cu toată credinţa, într-un viitor mai bun, pe urma ruinei unei vieţi politice superficiale şi pe urma ispăşirii atâtor păcate.

D-lor senatori, în faţa acestor constatări pare că trăim într-o epocă de decădere morală. Apatia caracteristică vieţii noastre politice n-a încetat un moment, nici chiar în clipa când stă în cumpănă chestiunea de existenţă a neamului românesc.

Şi ne spunea alaltăieri d-l ministru al Lucrărilor Publice că a trimis vagoane cu hrană pentru românii de acolo. Li s-au schimbat de bună seamă destinaţia.

Unii dintre dv. şi amicii dv. nu se sfiesc - cei din Cameră, că aci nu am auzit, este drept - să spună cu o vădită satisfacţie, prin localurile publice şi în toate părţile: Acum este pierdut momentul, este exclus pentru totdeauna ocaziunea de a lua Transilvania! Şi de ce această prevenire în contra unirii cu Ardealul la unii, din fericire, foarte puţini la număr?

O, Doamne! nu voiesc a pătrunde prea adânc secretul acestei preveniri, a unor aşa-zise valori superficiale.

D-l I. C. Grădişteanu: Are să fie sfârşitul mamelucismului.

D-l P. Cantilli: Pe când cu Basarabia nu este sfârşitul mamelucismului. Acolo se pot face şi afaceri bune mai târziu; se pot pune în valoare domenii, moşii etc. În sfârşit, tot ce poate combina mintea omenească pentru afaceri, se poate realiza mai uşor în Basarabia ca în Transilvania.

Mai este, d-lor senatori, o consideraţiune care trebuia să intre în preocupările noastre.

În Transilvania este obârşia neamului nostru şi acolo s-a manifestat, pentru întâia dată şi cu putere, conştiinţa naţională.

Şi, aici, să aduc o chestiune care s-a tratat cu ocazia discuţiunii răspunsului la Mesaj. D-l raportor al Adresei a spus că nu s-a putut face nimic, că nu eram pregătiţi, deoarece conştiinţa naţională nu există în România! Am protestat şi

protestez energic contra acestei păreri.

Conştiinţă naţională există în ţara românească; s-a manifestat în toate chipurile, a stat în continuă veghere şi protestare contra tuturor cotropirilor, ori de unde au pornit. De la Radu Negru şi Bogdan Dragoş, de la Alexandru Basarab şi Alexandru cel Bun, de la Mihai Viteazul şi Ştefan cel Mare, de la Grigorie Ghica, ucis de turci în Iaşi pentru că a protestat contra răpirii Bucovinei, şi Constantin Brâncoveanu ucis de turci în Constantinopol pentru că nu a voit ca să-şi lepede credinţa strămoşească şi până în zilele noastre stau peremptorii atâtea dovezi de manifestare a conştiinţei naţionale, în toate timpurile şi în toate clipele hotărâtoare ale existenţei neamului nostru. Este, deci, o imprudenţă să spui că nu există conştiinţă naţională decât numai de dată recentă, afară numai dacă aceasta serveşte să se justifice laşitatea morală în care bălăcim. (Aplauze).

D-lor senatori, vă cer să îngăduiţi încă câteva minute şi voi termina.

Nutresc speranţa că d-l ministru al Afacerilor Străine ne va da lămuririle cerute de împrejurări şi, repet ceea ce am spus de la început, că sunt cazuri în care unele guverne pot fi ţinute la oarecare rezerve.

Dar ceea ce nu admit este ca asemenea rezerve să întărească presupunerea unei subordonări politice ca zălog a unei vieţi liniştite, dar necinstite.

Altfel, este cu neputinţă ca opinia publică a ţării să vă înţeleagă şi să vă urmeze.

Datoria dv. este să vorbiţi clar şi lămurit de la tribuna Parlamentului care sunt bazele pe care stă politica noastră externă în ceea ce priveşte pe românii din Transilvania şi pe cei din Bucovina.

Mărturisesc că, oricare ar fi rezultatul acestei interpelări, fie că voi avea sau nu un răspuns, sau că voi avea un răspuns necomplet, eu socotesc că mi-am făcut datoria de român şi de reprezentant al ţării în Senatul României libere şi independente, ca să aduc la această tribună expresiunea mâhnirii şi îngrijorării noastre, precum şi ecoul vaietelor de suferinţe ale celor ce pătimesc în chinuri cumplite peste Carpaţi.

Vedeţi că 18 veacuri de suferinţe cheamă dreptatea cerească şi trezesc în sufletele noastre sentimentul sfânt al iubirii aproapelui, mai cu deosebire când cel ce pătimeşte ne este frate.

În ceasul hotărâtor, conştiinţa naţională pune în cumpăna dreptăţii răstignite un dor nesecat de 18 veacuri, idealul a 14 milioane de români şi sângele a 600 000 fii ai neamului, jertfiţi pentru un ideal străin.

Viaţa liberă de mâine se plămădeşte cu sacrificii cumplite.

Şi, în zorii acestei vieţi libere, văd cum se înalţă falnic şi strălucitor, soarele libertăţii, care, luminând întunerecul iadului de suferinţe, încălzeşte la focul razelor sale sufletele românilor din patru unghiuri, care muncesc cu râvnă la realizarea aspiraţiunilor neamului, la zămislirea României Mari. (Aplauze).

● Politica solidarității naționale, discurs rostit în Ședința Senatului de la 26 ianuarie 1916 de P. G. Cantilli, senator de Bacău, București, Tipografia Curții Regale, F. Göbl Fii, 1916.

12. Rezistența până la capăt – Discursul marelui istoric Nicolae Iorga, rostit la Iași în ședința Camerei Deputaților din 14 / 27 decembrie 1916

Onorată Cameră, aș fi dorit să înfățișez în altă atmosferă, o atmosferă de liniște și de pace, de îmbărbătare, lucrurile pe care am intenția să le spun cât de sincere și, întrucât este în puterea mea, de folositoare. S-au spus vorbe foarte grele în puținele zile ale acestei sesiuni; nu voi să repet nimic din vorbele grele care s-au spus, nici să adaug cele tot așa de grele care s-ar mai putea spune.

În criticile aduse înaintea dv., au fost unele pe care o viață întreagă le-am făcut și eu, din toată convingerea sufletului meu, fără un singur interes politic, ci numai cu gândul că s-ar putea atrage din timp atențiunea unei societăți întregi asupra marelui pericol către care mergem.

Împrejurările au făcut că această înștiințare nu și-a atins scopul. Nu zic că a fost rea voință. În acești cincisprezece-douăzeci de ani, de când durează rostul vieții mele publice, stau în mijlocul unor oameni care apreciază nevoile noastre poate tot așa ca și mine, dar sunt legați de lucruri de care eu, din fericire, nu eram legat, în acești ani de lungă, obositoare și dureroasă propagandă vană, în mijlocul uneia din cele mai inteligente societăți politice, am avut o singură părere de rău pe care o voi purta până la sfârșitul zilelor mele, una care nu se poate îndrepta prin învinuiri împotriva nimănui, ci va rămâne ca un sentiment ce va roade numai adâncul inimii mele; că nu am avut destulă pricepere, destulă putere de muncă, destul talent de a câștiga oameni împrejurul meu, ca să fiu mai folositor de cum am fost în prevenirea lucrurilor grozave care credeam că se vor întâmpla și pe care aș fi dorit să nu le văd cu ochii.

Nu voi repeta cele ce am spus o viață întreagă. Le-am spus în zilele când țara era fericită, când mulți aveau dreptul să fie mândri de această fericire, când nu bătuse asupra noastră decât acele aburiri pline de miresmele fericirii, care ne-au îmbătat. Astăzi, când la spatele nostru stă suferința țării, când străinul este pe pământul nostru, nu aș aduce nici una din învinuirile pe care le-am adus altădată. Ele s-au coborât în sufletul fiecăruia și acolo fac o operă fecundă. Și blestemat ar fi omul în sufletul căruia cuvintele care au zburat odinioară în zadar nu s-ar preface în puterea care întinerește și însănătoșează și care pune pe fiecare la

dispoziţia, nu a prietenilor săi politici, ci a neamului şi a ţării sale. (Aplauze).

Nu le voi aduce aceste învinuiri şi din două alte puncte de vedere, pe lângă acela care este mai mult de ordine sentimentală. Nu voi aduce înainte nici o învinuire, pentru că în părerea mea nu este vorba de greşeli mici, individuale, sau aparţinând unei grupări, care să susţină judecata, să fie condamnate; este vorba de drumul greşit al unui întreg regim, care se isprăveşte, pe care noi am fi voit să-l vedem isprăvindu-se prin căinţa noastră şi pe care îl vedem zdrobit sub aspra lovitură a unei fatalităţi, care vine asupră-ne. Un nou regim începe: el nu înlătură nici o bunăvoinţă, nici un patriotism, nici un ideal, dar înlătură hotărât toate rătăcirile şi toate păcatele trecutului.

În ce priveşte vechiul regim, nici o adunare deliberativă de pe lume nu-l poate judeca astăzi sau mâine. Ca toate regimele care se isprăvesc, el se găseşte astăzi în aşteptarea judecăţii generaţiunilor care vor aprecia opera lui. Şi nu este timpul pentru istoric a cerceta, a fixa cine este mai vinovat şi cine mai puţin vinovat! Cred că sentinţa aceasta venind foarte târziu, nici unul dintre noi nu va fi în viaţă în clipa hotărârii depline asupra jumătăţii de veac care a precedat nenorocirea de astăzi. Vom fi murit toţi când această sentinţă se va rosti. Doresc însă să nu se bucure în mormântul lor acei care au mai puţină vinovăţie, ci doresc numai ca acei care sunt mai vinovaţi chiar să aibă ţărâna lor mai uşoară decât păcatele pe care vremea le-a grămădit pe umerii lor.

Şi cu nici un preţ nu aş consimţi să analizez aceste greşeli ale unui neam întreg şi din alt punct de vedere. Dintr-un punct de vedere ce ar putea să mire pe mulţi, care nu au urmărit de aproape şi nu au apreciat cu dreptate activitatea ce am încercat să desfăşor. În această ţară au lipsit două lucruri - o lipsă care ne-a adus aci - şi tocmai acele două lucruri care sunt indispensabile într-o societate omenească. Am voit noi să lipsească, toţi, până la alegătorul cel din urmă, care nu şi-a făcut datoria şi care putea să şi-o facă. Aceste două lucruri mari sunt: libertatea şi autoritatea.

Am trăit un regim constituţional fără libertate jos şi fără autoritate sus, lucruri cu totul neapărate, fiindcă nu poate să existe o autoritate pe care să nu o recunoască, să nu o aclame jos libertatea, şi nu poate să existe libertate pe care să nu o coordoneze, să nu o întrebuinţeze spre un scop folositor poporului, spre o singură ţintă naţională, autoritatea.

Ne vom convinge tot mai mult de adevărul acesta. Au fost oameni de ispravă în

țara aceasta până în momentul chiar când nu am putut-o scăpa de ce am fi dorit să o scăpăm. Sunt și aici și în afară de incinta Parlamentului. Cunosc țara aceasta pe care ca un drumeț sărac am străbătut-o de atâtea ori. Poate la puține popoare există atâția oameni cinstiți, câți există în acest popor român. Am fost însă în fața primejdiei firul de nisip, în loc să fim granitul pe care să nu-l poată nimic sfărâma, fiindcă ne-a lipsit libertatea, care dă numai elementele puterii, și fiindcă ne-a lipsit și autoritatea, care poate să strângă aceste elemente în forme imposibil de sfărâmat. Trebuie să ne punem la lucru. Cei de sus, oamenii care au avut contact cu autoritatea, vor avea o mare datorie: aceea de a nu cere respect decât față de o autoritate care s-a făcut totdeauna respectabilă și care este întrupată în persoane a căror chemare pentru anumite situațiuni să fie indiscutabilă și pentru cel mai atroce revoluționar. Fiecare om la locul lui! Sunt convins că, dacă astfel puțini se vor coborî mult mai jos, atâția se vor ridica, în această țară, liberată și curățită de străini, mult mai sus. (Aplauze prelungite).

Iar noi, care am frământat viața morală a acestui popor și cărora ne pare rău că împrejurările ne-au prins prea repede, că opera nu a fost dusă atât de departe cum se putea duce în alte împrejurări, vom merge jos, nu pentru a răspândi critica la capătul căreia nu este în fiecare moment o perspectivă către îndreptare, ci acel îndemn perpetuu către subordonarea libertății la autoritatea legitimă și respectabilă.

Și când lucrurile sunt așa, de ce să insistăm asupra unei situații a cărei durere nu se poate cuprinde în cuvinte și care ar fi profanată atunci chiar când am căuta cuvintele prin care credem că s-ar putea exprima? Să ne convingem de un lucru; vorbind multe aici, putem să stabilim legătura între persoana sau între gruparea noastră și această suferință, dar suferința, ea însăși, desfid să se găsească un om care să fie în stare a o întrupa prin grai. Să ne gândim și la aceea că, în momentele acestea, nu ne vedem numai noi pe noi, deși poate ne dăm această iluziune, ci privirile multora se îndreaptă către această Adunare. Cine ar crede că în aceste priviri este numai necaz, numai răutatea care caută să osândească, și nu, în același timp, și un duios ochi de frate, care se îndreaptă către aceia care i-au fost căpetenii, cerând un sfat în momentul când inima fiecăruia se rupe și mintea nu găsește drumul pe care trebuie să se meargă pentru îndreptare, s-ar înșela. Se uită, de fapt, mulți cu încredere, cu dorința să fim mai buni; se uită toți cu credința că, dacă vom voi, suntem în stare să fim mai buni. Și atunci trebuie să ne gândim la ei toți, la acei care așteaptă de la noi un răspuns, la acele sute de mii de oameni acoperiți în nenorocire cu laurii gloriei, precum exploatatorii descoperirilor industriale de pretutindeni, acaparatorii lor sunt acoperiți de rușine

pentru înseşi mijloacele prin care şi-au câştigat biruinţa. (Aplauze).

Nici o biruinţă omenească nu valorează, în adevăr, decât prin două elemente; prin cât suflet a fost pus într-însa şi prin cât suflet se aduce de la dânsa înapoi acasă, şi deci exploatatorii de maşini vor vedea ce le va aduce la urmă execuţia care le-a dat iluzia că au supus jumătate din nenorocita Europă.

Se îndreaptă către noi în acelaşi timp privirile pline de o rugăciune tăcută ale unui popor sfios, care veacuri întregi n-a găsit atât de adeseori cuvinte mari pentru suferinţele lui, dar care le-a simţit cu atât mai adânc, cu toată gura sa mută. Se mai îndreaptă însă asupra noastră ochiul de ură al străinului, care vrea să ştie cum suferim de rana pe care a făcut-o, şi acestui străin, la urmă, trebuie să-i răspundem. Trebuie să-i răspundem că, oriunde am fi, oricum am fi, suntem hotărâţi să mergem până la capăt, în credinţa că, dacă s-a ridicat vreodată o religie pe lume, dacă s-a vorbit de dreptate şi ideal, nu se poate cu nici un chip ca, şi înaintea celei mai sălbatice forţe organizate, să piară drepturile unui popor de a trăi pe pământul în care nu este un fir de ţărână care să nu fie acoperit de cel mai nobil sânge. (Aplauze prelungite, ovaţiuni).

Domnilor deputaţi, să-mi fie îngăduit, într-un moment când ceilalţi oameni politic s-au strâns în jurul tronului – şi ei nu pot vorbi decât în calitate de consilieri ai acelui tron –, prin urmare mai mult decât oricând, să aduc omagiul care trebuie adus nu numai tronului, coroanei şi comandantului de oştiri, dar şi omului, poate din Europa întreagă, în sufletul căruia s-a jucat o mai zguduitoare dramă, care a frânt tot ce strămoşii lui cereau în el, tot ce pământul în care s-a născut înfăţişa în făptura lui fizică. E regele. Să se îngăduie unui glas care nu vorbeşte în numele tronului însuşi – cum pot să vorbească miniştrii – a recunoaşte superba pildă morală pe care Ferdinand care este, astăzi numai, regele românilor a adus-o înaintea lumii (Aplauze călduroase).

Este uşor când cineva este născut în mijlocul unui popor cu acelaşi sânge ca el, este uşor să ia o hotărâre care pleacă de la sine, fără acea luptă din toate fibrele făpturii sale, prin care a ajuns regele României la hotărârea sa din august 1916.

Aceasta o ştim noi; cei care vor veni după noi vor trebui să caute în talentul istoricului, în darul de creaţie al artistului, cele mai puternice mijloace pentru a se şti ce a zguduit acest suflet şi cât sentiment a trebuit să aibă regele de datoria şi drepturile sale faţă de idealul pe care îl urmărim, ca să-l fi văzut, la deschiderea Parlamentului, înaintea noastră cu acea seninătate pe care nu o au

toţi martirii, ci numai aceia care ştiu că au câştigat prin lupta lor o coroană de biruinţă morală pe care veacurile o vor recunoaşte şi o vor consfinţi (Aplauze călduroase).

A fost o vreme când vorbeam aci cu mândrie de Ştefan cel Mare, mare pentru talentul lui militar şi pentru energia lui nebiruită, mare printr-o încordare care a izbutit să oprească în loc, atunci când ea reprezenta un stat, o ordine şi o făgăduială de viitor, acea putere a barbariei care nu înseamnă astăzi decât mizerabila carne de tun târâtă în urma armatelor germane, pentru a pângări cu o profanare odioasă pământul nostru. În regele Ferdinand al României, acela care va cuprinde tot eroismul generaţiilor ce s-au succedat va găsit o notă pe care nici marele nostru domn nu a avut-o. La Ştefan cel Mare, de la sine a venit hotărârea la care s-a oprit. El e epic, drama internă i-a lipsit. Şi, când vom trece de aceste greutăţi, vom putea cuprinde trei mari icoane în cadrul trecutului nostru: icoana întrupată în fiinţa lui Ştefan cel Mare. Apoi icoana mare, frumoasă, întreagă în mucenicia ei dureroasă a eroului pe urmele căruia mergem – pe urmele căruia am mers în biruinţă, pe urmele căruia am mers în suferinţe şi mergem astăzi la întregirea biruinţii şi la răsplata suferinţelor: Mihai Viteazul. Am suferit cu el, ca mâine vom merge şi vom pedepsi ca el pe aceia care acopăr cu uzurparea lor pământ românesc: Gorăslău după Mirăslău. Dar a treia figură va fi a aceluia care în 1916 s-a învins pe sine, rasa sa mândră, amintirile sale de copil, secole întregi de strămoşi legaţi de alt pământ, pentru a ne oferi nouă nu numai persoana sa, dar sacrificiul tuturor strămoşilor săi. (Aplauze prelungite).

D-lor, spre noi se uită astăzi o oştire, oştirea României, care este moralicește întreagă, este mai mare chiar decât în momentul când întâiul detaşament a sfărâmat cu patul puştii piatra de nedreptate la graniţă. Atunci, om viu lingă om viu, ea reprezenta numai puterea fizică şi încrederea în biruinţă; astăzi cei vii aduc cu dânşii moştenirea sufletească a celor care au murit pe câmpul de luptă. Precum noi lăsăm la alţii averea şi numele nostru, aceia care cad pentru ţară şi viitorul neamului îşi lasă sufletul întreg, atât de mare cum era în momentul sacrificiului lor, acelora în mijlocul cărora cad. (Aplauze prelungite). Tot sufletul oştirii româneşti se găseşte astfel în acei care se întorc astăzi copleşiţi de număr, cum au fost copleşiţi soldaţii lui Ştefan străbunul, şi gata ca şi dânşii să se întoarcă asupra biruitorilor.(Aplauze). Cel din urmă soldat cu haina sfâşiată de suferinţele şi răbdările îndelungate faţă de asprimea naturii şi de cruzimea duşmanului aduce în făptura lui morală pe toţi aceia pe care nu-i vom mai vedea aevea niciodată. (Aplauze). Şi niciodată steagul românesc n-a fost mai mândru decât în momentul când a arătat celei mai superbe alcătuiri militare din Europa

că pot merge țărani fără școală, fără arme moderne, înaintea oștirilor înzestrate cu tot ce o cultură grozavă și înverșunată dă sclavilor înarmați care o reprezintă. (Aplauze prelungite).

Onorată Cameră, atât de simplu și măreț, manifestul regelui a arătat tuturor că nu am intrat în acest război cu pretenția de a dovedi sub raportul militar mai multă forță decât alții. Am intrat în război cu hotărârea de a da tot ce avem în acest moment pentru a căpăta dreptul nostru întreg. Pentru atât, și pentru mai mult nu. Și, dacă în cursul acestui război am dovedit încă o dată pe atâtea locuri ale câmpului de luptă că sufletul omenesc rămâne totdeauna superior mijloacelor pe care întâmplarea poate să le pună la dispoziție, am scris nu numai un capitol în istoria războaielor, ci unul în dezvoltarea moralității omenești. Și, dacă sunt timpuri imorale, este imposibil ca omenirea să nu-și vină în fire și să nu fixeze pentru fiecare acea judecată care se cuvine devotamentului, sacrificiului, jertfei de sine, de care fiecare a fost capabil. Cine va fi putut spune sau scrie că armata noastră, oricâte neajunsuri i-au venit din partea unor elemente pentru care ea însăși nu este răspunzătoare, că această sfântă armată nu și-a îndeplinit datoria ei, nu numai față de țară, de țara de acum, dar față de una din cele mai glorioase moșteniri și față de generațiile care ne așteaptă pentru a ne judeca, cine va spune că țăranul român a scăzut câtuși de puțin față de strălucita vitejie care i-a fixat în generațiile precedente un rang între națiuni, aceia nu numai că săvârșesc un act de nepatriotism, dar și un act de nedreptate față de partea cea mai sănătoasă, mai plină de făgăduieli și de viitor a neamului nostru. (Aplauze prelungite).

Armata noastră în împrejurările de față reprezintă un popor întreg. În afară de acei care se luptă, de cei care îi ajută, fiecare cu tot ce poate, în afară de acei care întovărășesc fiecare luptă cu suferința lor, cu adânca vibrație a ființei lor întregi, în afară de ei toți nu există popor românesc. Poporul românesc se cuprinde în cei care țin arma în mână, în cei care le dau tot sprijinul pentru a o putea întoarce împotriva dușmanului și în acei care trăiesc numai spre a admira acest eroism, a-i culege roadele pentru popor și a da mâna de ajutor care este trebuitoare pentru a garanta victoria.

În acest popor partea cea mai vrednică de iubire și partea cea mai puțin îndreptățită este țăranul nostru. Din gura regelui am auzit o făgăduială, care este a treia făgăduială, - a patra nu se poate: după a treia vine fapta. Am auzit, deci, pentru a treia oară din gura suveranului, venit din camaraderia sufletească însăși cu acești ostași, făgăduiala că țărănimea română nu va fi străină pe pământul pe care sângele celor mai de aproape a lor săi l-au sfințit din nou prin sacrificiul lor.

(Aplauze).

Nu se poate ca soarta să fi colaborat într-un chip mai vizibil pentru dreptatea țăranului decât în acest război. Dacă războiul nostru s-ar fi purtat numai pe plaiurile Ardealului, nu ar fi fost din nou, cum este acum, din cel mai depărtat colţ al Olteniei până în apropierea noastră, o nouă frământare a acestei ţărâne şi a acestui sânge.

Nu am fi vrednici de tot ce s-a făcut pentru noi dacă, pentru a uşura destul de greaua vinovăție pe care o avem cu toții, mâine chiar nu am primi pe soldații noștri, după biruința operei de dreptate, după eliberarea teritoriului nostru, după întregirea teritoriului neamului nostru, nu numai cu florile culese în acest pământ, ci şi cu darul însuşi al pământului hrănitor pe care ei îl muncesc. (Mari aplauze). Să-mi daţi voie acum să mă gândesc la acei care ne urmăresc, de departe, sau de aproape - căci, chiar dacă sunt departe, ne văd totuşi prin mijloacele lor destul de aproape -, la cei care vor să constate, cum am spus, ceas de ceas, înrâurirea biruinţei lor asupra sufletului nostru. Să ne gândim la aceia care, fără a fi provocați în interesele lor politice sau chiar economice, au alergat în numele culturii şi civilizaţiei omenirii din fundul Germaniei strâmtorate pentru ca, prin hoardele turceşti, prin bulgari, prin violenta năvală maghiară, nu numai să apere nedreptatea unde se găseşte, pe pământul de robie şi lacrimi al Ardealului, dar să împlânte aceeaşi suferinţă, aceeaşi durere, aceeaşi umilinţă pe pământul acelora care s-au ridicat ca să înlăture dincolo nedreptatea. S-au strecurat pe lume multe cuceriri, dar nici una n-a îndrăznit să pornească fără să aibă conştiinţa că serveşte un drept şi că urmăreşte ridicarea omenirii. Să pleci însă de acasă tulburând lumea întreagă, ca să ai o mai mare parte la prada materială a pământului, să nu te mulţumeşti cu aceasta când arunci zeci de milioane de tineri nevinovați, plini de bunătate, de iubire, de energie în sufletul lor, într-un mormânt pe care toată mizerabila presă de justificare care ar urma după război nu va fi în stare să-l închidă, să culegi tot ce omenirea are mai abject ca origine, mai degradat ca vicii, mai rapace şi mai călcător de orice simţăminte omeneşti, pentru a le arunca pe acest bun pământ ospitalier, care a fost jumătate de mie de ani zid de apărare pentru creştinătate şi cultură apărate cu trupuri româneşti până astăzi (aplauze prelungite), este unul din acele acte de nebunie istorică de pe care cea mai rafinată filosofie politică nu poate curăţi pecetea de sânge închegat a crimei neispăşite. Victoria criminalilor are în ea însă şi sancţiunea ei, ori dacă este un om, ori dacă este o naţiune, cea din urmă căutătură a jertfei este şi cea mai crudă osândă a ucigaşului. (Aplauze).Vor putea să se bucure de ţara noastră distrusă până la Milcov astăzi; vor putea să se bucure de

pieirea onestei opere de civilizaţie pe care am îndeplinit-o în Dobrogea, colţ de Asie, din care am făcut un mărgăritar al Europei (aplauze); vor putea să se bucure de soldaţii noştri, coborâţi în pământul care îi înconjură astăzi cu toată calda lui iubire părintească; vor putea să se bucure de steagurile noastre târâte în noroiul cruzimii lor infame; vor putea să se bucure de stăpânirea peste acele rude, fraţi, prieteni de aproape care sunt zmulşi, de o bucată de vreme, nu numai de la ajutorul nostru, dar de la însăşi cunoaşterea suferinţelor lor, pe care nu le putem vedea. De un singur lucru nu trebuie să se bucure; nu trebuie să se bucure că au putut scădea cu câtuşi de puţin energia noastră sufletească. (Aplauze prelungite).

Domnilor deputaţi, în trecutul nostru mulţi oameni au suferit. Dacă suntem ceva, nu suntem prin biruinţa strămoşilor noştri, ci suntem ceva numai prin suferinţa lor. Toate puterile noastre nu sunt altceva decât jertfa lor, strânsă laolaltă şi prefăcută în energie. Şi unul dintre aceşti strămoşi, mare, fiindcă a fost nenorocit şi el, într-o clipă de supremă restrişte, când i se zicea: lasă ţara şi du-te sub jug, el, Gheorghe Ştefan, din părţile unde luptă ostaşii noştri la Oituz, a strigat: decât să plec pentru totdeauna de aici, „mai bine să mă mănânce câinii pământului acestuia“. Au trecut trei veacuri de la 1650, când Gheorghe Vodă Ştefan spunea celor vechi această hotărâre a sa şi faţă de care nici noi nu putem spune altceva decât: „Să ne mănânce câinii pământului acestuia mai curând decât să găsim fericirea, liniştea şi binele din graţia străinului duşman“. (Aplauze).

Undeva, aici, aproape, în codrii Vasluiului, este o bisericuţă frumoasă de lemn de stejar, în care ai crede că s-au cuprins numai ţăranii din vecinătate. În această bisericuţă, acum trei sute de ani, Vasile Lupu, izgonit de tătari, s-a strâns cu familia sa şi cu toţi boierii, şi a înălţat în fiecare zi de sărbătoare rugăciuni către Dumnezeu. Vremea a trecut, tătarii s-au dus, dreptatea fiind a lui Dumnezeu, care este creştin, bun şi milos şi dă biruinţă celui drept. Pe pământul curăţit de hoarde şi astăzi însă în adâncul codrilor stă bisericuţa de stejar, înfăţişând în ea o învăţătură aşa de mare. Ea ne spune astăzi, când alte hoarde au năvălit graniţele şi ne-au călcat pământul nostru cel sfânt: în colţul acesta unde ne-am strâns, să păstrăm cu scumpătate sămânţa de credinţă, şi vom vedea şi noi la rândul nostru dispărând negura stăpânirii străine şi vom putea zice ca Petru Rareş, fiul lui Ştefan, că „vom fi iarăşi ce am fost, şi mai mult decât atâta“. (Aplauze prelungite, vii aclamaţii).

● Nicolae Iorga, Discursuri parlamentare, volumul I, partea a II-a, București, 1939, p. 349-358.

13. Discursul lui I. I. C. Brătianu cu privire la intrarea României în război (Iaşi, Şedinţa Camerei Deputaţilor din 14/27 decembrie 1916)

Domnilor,

În atmosfera înălţătoare şi îmbărbătată, creată de discursul pe care l-aţi auzit, îmi este uşor să îndeplinesc hotărârea ce-mi impusesem de mult de a nu vedea înaintea ochilor mei nici adversari, nici amici; de a nu auzi cuvintele care au putut să preceadă acel discurs, de a nu privi decât interesele ţării şi ale oştirii, care azi, ca totdeauna, sunt unele şi aceleaşi.

Din toate dezbaterile, din toată activitatea parlamentară până în acest moment, mă mărginesc a-i scoate miezul şi constat unanimitatea în ce priveşte politica naţională pe care o ducem, în ce priveşte sforţarea necesară ca să asigurăm până la capăt această politică, în ce priveşte credinţa că prin această sforţare vom ajunge la rezultatul pentru care am intrat în luptă. Oricare ar fi fost notele personale, din fericire, nu s-a auzit în Parlament nici o notă care să rupă unanimitatea asupra acestor puncte. (Aplauze).

Suntem convinşi de însemnătatea acestei unanimităţi, precum suntem convinşi de necesitatea oricărei manifestări de unire în momentele de faţă. Această convingere ne-a condus şi la modificarea guvernului, pentru a se face mai aparentă conlucrarea tuturor pentru un ţel comun. Din această nevoie simţită de toţi a ieşit formaţiunea noului cabinet. Desigur, precum vă declara ieri d-l ministru de Justiţie, noi nu am înţeles să chemăm în ajutorul nostru oameni pentru a uşura răspunderea faptelor îndeplinite de noi. Cum vă spuneam şi într-o şedinţă precedentă, nu sunt omul să cer asemenea servicii. (Aplauze). Fiecare rămâne cu răspunderile sale anterioare, dar am crezut că este bine ca prin unire împreună într-acelaşi minister să putem să facem această manifestare de ordine morală, în care ţara să simtă o îmbărbătare în lupta pe care o ducem. (Aplauze).

D-lor, în durerile suferite fiecare este, firește, pornit să-şi explice cauzele lor cu multă patimă, prin urmare cu multă nedreptate. În această patimă s-a putut lua drept cauză a acestor nenorociri, de către unii, planuri militare rău făcute, de către alţii, pregătirea militară insuficientă; de către mulţi, în fine, s-a simplificat chestiunea, aruncându-se vina pe unul sau mai mulţi oameni care ar fi vinovaţi

de grelele încercări prin care trecem.

D-lor, nu voi lua, deşi un simţimânt de dreptate mi-ar impune s-o fac, nu voi lua apărarea nici a oamenilor acuzaţi astăzi, nici măcar a guvernului, va rămâne aceasta pentru discuţiuni de altă dată, în alte împrejurări. Nu voi vorbi nici măcar de preparaţia militară, mulţumindu-mă a constată că, deşi am pus pe picior de război mai mult de o treime în plus decât în ultima campanie, această armată a fost hrănită, echipată şi nici de muniţii nu a lipsit.

Toate acestea îşi vor putea găsi obiect de discuţie în alte timpuri. Voi face să reiasă numai că adevărata cauză a greutăţilor prin care trecem este configuraţiunea geografică a ţării noastre. Dacă motive de interes naţional nu ar fi impus nevoia întinderii teritoriului României, el n-ar fi putut rămâne cum este fără permanentă primejdie pentru stat. Într-adevăr, oricine se uită pe hartă să poate mira de forma teritorială a României de azi.

Această configuraţie a hotarelor noastre, create fără a ţine seamă nici de marile interese etnice, nici de adevăratele hotare geografice, făcea că noi nu puteam să ducem război decât ofensiv. În războiul ofensiv pe care l-am întreprins, oştirea noastră a avut în faţă un duşman care cu înverşunare a concentrat toată puterea sa ofensivă pentru a lovi România, părăsind gândul de a lovi în acest timp pe oricare alt adversar, un duşman înverşunat, care avea la dispoziţiune mijloace tehnice superioare Această superioritate nu va dăinui, dar abia acum, adică în această toamnă, mijloacele tehnice ale aliaţilor noştri au ajuns egale cu acele ale germanilor. Prin progresele noii organizări a Angliei şi a Franţei, fiecare lună care trece schimbă egalitatea într-o superioritate a aliaţilor. De azi înainte, desigur, de această superioritate a Germaniei vorbă nu poate fi, dar până acum ea fost zdrobitoare pentru noi.

Astfel, germanii au îndreptat în contra noastră cea mai înverşunată sforţare, au adus aci toate trupele disponibile şi în urma batalioanelor germane a dat, cum aşa de mişcător spunea d. Iorga, a dat drumul în Dobrogea sălbăticiei distrugătoare a bulgarilor fără nici o frână.

Pentru a motiva această specială înverşunare inamicii noştri au declarat că românii erau un popor trădător. În limbajul comunicatelor oficiale ale inamicilor noştri continuu revine această idee a „României trădătoare“.

Domnilor, trădători contra cui? Fost-am trădători contra statului şi neamului pe

care-l servim? căci pe neamul nostru trebuie să-l servim. În concepţiunea duşmanilor noştri relaţiunile dintre state nu sunt de la egal la egal: un stat este trădător în contra unui alt stat al cărui instrument supus chiar împotriva propriilor sale interese nu a voit să fie. Aceasta în conştiinţa noastră nu poate să constituie un act de trădare. (Aplauze).

Da, într-adevăr, a putut ajunge la această concepţie Germania în relaţiunile sale cu două state fără viaţă proprie, care au rămas imperii fără să rămână puteri. În relaţiunile ei cu Austro-Ungaria şi cu Turcia, Germania a putut să conceapă relaţiunile între state astfel încât România să-i apară trădătoare. A putut să-i apară trădător faptul că regele unui stat, în momentele supreme, s-a considerat solidar cu interesele neamului său, (aplauze) cu interesele statului căruia regele îi jurase credinţă, încălzit de dragostea ce îl lega de popor şi care lega poporul de dânsul.

Aceasta este act de trădare?

Şi din partea cui asemenea acuzaţii? La baza însăşi a măririi Prusiei sunt acte care acelea într-adevăr considerate din punctul de vedere al angajamentelor luate pot fi aspru judecate. Frederic cel Mare, cuceritorul Sileziei şi al Poloniei, declara sentenţios că un suveran nu este legat, când prin legământul său ar putea să calce interesele statului şi ale poporului său. Dar cine nu ştia că generalul York, aliat al lui Napoleon I, în mijlocul războiului îşi întoarce armele în contra lui Napoleon I şi prin aceasta Prusia îşi reface din nou o situaţie de putere mare în Europa, pe care s-a clădit întreaga dezvoltare din urmă a Germaniei. Când asemenea sunt temeliile măririi sale şi ale dezvoltării sale naţionale ar putea Germania să-şi cumpănească mai bine acuzaţiile sale.

Am citat exemple din istoria trecutului Prusiei. Aş putea, fără să mă fi dus aşa de departe, dacă ar fi vorba numai de respectul tratatelor încheiate, să amintesc ce s-a întâmplat cu Belgia în războiul actual.

Nu a fost tratat încheiat şi semnat de Germania a neutralităţii Belgiei?

Actul de trădare să fie numai când poate să fie imputat de la cei mari la cei mici?

Am citat aceste exemple, deşi ele, desigur, nu se potrivesc cu cazul nostru.

Nu se potrivesc cu cazul nostru, pentru că în dezvoltarea relaţiunilor noastre politice cu Germania nu a fost nici act de trădare ca ale lui York, nici act de

distrugere a unui tratat care avea dreptul să fie respectat. Condiţiunile s-au schimbat şi tratatul a căzut pentru că, în dezvoltarea evenimentelor provocate de Puterile Centrale, contrarii principiilor care ne legau, tratatul nostru nu-şi mai putea exercită îndatoririle. D-lor, noi când ne-am legat cu puterile Triplei Alianţe am declarat că o facem pentru a susţine pacea şi echilibrul european. Noi înăbuşeam marele nostru dor naţional pentru că Austro-Ungaria apărea ca un element de pace şi de echilibru în Europa; ce e drept, credeam totodată că prin alianţa noastră vor înceta persecuţiunile contra fraţilor noştri din Ungaria. Nădejdea noastră a fost zadarnică. În dezvoltarea ultimelor vremuri, Austro-Ungaria şi politica ei nu a mai reprezentat nici pacea, nici echilibrul din Europa.

La 1913 am avut onoarea să spun reprezentantului Germaniei la Bucureşti: „Oricare ar fi legăturile scrise între dv. şi noi, să ştiţi că în starea actuală a Austro-Ungariei, cu politica pe care maghiarii o duc contra românilor de dincolo, nu sunt oameni politici în România care să poată să execute asemenea legături“. (Aplauze).

Mai târziu, cu câteva luni înainte de declararea războiului, ministrul Rusiei, Sassonof, întovărăşind pe suveranul său în România, în convorbirile care le-am avut cu dânsul, mi-a declarat că Rusia era doritoare de pace, că va face tot posibilul ca să o menţie, însă mi-a adăugat că ar trebui să ştie toţi că Rusia nu ar putea să admită o agresiune contra Serbiei. Şi că o agresiune contra Serbiei ar aduce după dânsa un război general. Am raportat, ca amic leal al păcii şi al celor cu care vorbeam, aceste cuvinte, prevenind şi la Viena şi la Berlin că un conflict cu Serbia însemnează un război general

Nu am pretenţiunea că ar fi fost necesare cele comunicate de mine, pentru ca cabinetele de la Viena şi Berlin să fi ştiut că ultimat ca acela dat la Belgrad nu era să fie rezolvat numai între malurile Savei şi ale Dunării. Dar constat în orice caz că şi la Viena şi la Berlin se ştia că ameninţările date la Belgrad, fără posibilitate de concesiuni, cum era redactat ultimatul, nu putea să ducă decât la război general.

Astfel fiind, eram noi oare ţinuţi prin tratatul nostru pur defensiv, încheiat în interesul păcii, ca să fim legaţi de o politică cu care nu fusesem solidarizaţi nici prin comunicare de intenţiuni, nici prin interese comune? Cum? Noi ne legasem cu nişte state ca să contribuim la asigurarea păcii Europei, iar unele din acele state, fără să ne consulte, fără măcar a înştiinţa pe suveranul României, procedează la acte de adevărată ofensivă şi ele pretind că noi suntem trădători, că

noi nu i-am urmat? Nu i-am urmat nu numai pentru că au provocat distrugerea păcii, baza legăturii noastre, dar pentru că au distrus pacea în astfel de mod încât loveau cele mai de seamă interese ale noastre, căutând să zdrobească statul sârbesc, a cărui existenţă şi necesitate era necesară şi vieţii din Balcani şi propriei noastre existenţe în Orient. (Aplauze prelungite). Nu puteam sta la îndoială. (Aplauze). Pentru motivele indicate la 1913 reprezentantului Germaniei, pentru faptul că situaţiunea se schimbase şi se transformase rupând înseşi temeliile legăturilor care le aveam; nu puteam sta la îndoială şi pentru faptul că nu ne mai găseam în faţa Triplei Alianţe; Italia se depărtase, pentru ca pe urmă să intre în luptă în contra foştilor săi aliaţi.

Iar, pe de altă parte, Anglia intrase hotărât în război de la început.

Astfel, noi, care ne legasem în interes de echilibru european, cu un sistem politic, acum găseam deoparte Europa întreagă, iar, de altă parte, o singură putere dispunând de alte două state, mari în întindere, dar care nu mai sunt puteri, ci instrumente ale ei şi căutând nu echilibrarea Europei, ci distrugerea Europei.

Iată, d-lor, pentru ce nu numai nu este vorba de trădare, dar nici de neconsecinţă politică. Ca un act al consecinţei logice, noi nu puteam să nu fim în partea aceea unde era Europa.

Neutralitatea nu ne era permisă în asemenea împrejurări.

Admisesem, ca o necesitate europeană în contra unor interese mai directe de rasă, necesitatea existenţei Austro-Ungariei. Dar aceasta, cum ziceam, trebuia să poată să rămână un factor de echilibru în Europa şi, prin urmare, pentru aceasta, în primul rând, să rămână un factor de putere. Istoria internă a Austro-Ungariei învedera din ce în ce o luptă internă care distrugea cele mai esenţiale forţe necesare dezvoltării şi vieţii unui stat.

În Cartea roşie austriacă s-a admis reproducerea conversaţiilor intime. Ea chiar le falsifică şi, din rea credinţă sau din nepricepere, le dă versiuni greşite.

Fără a imita până aci procedeul, mă cred îndrituit, pentru a caracteriza care era starea internă a Austro-Ungariei în cursul ultimilor ani, să reamintesc cuvintele care mi le-a spus mie, la Sinaia, acela care era moştenitorul tronului austro-ungar, când îmi definea astfel situaţiunea ungurilor în monarhie. El se servea de epitete care în cărţile roşii austriace s-ar reproduce, dar pe care prefer să nu le

pronunţ în Parlamentul român. Deci, suprimând epitetul, reamintesc că-mi zicea: pe aceşti „unguri“ numai prin teroare şi prin forţă poate cineva să-i pună la locul lor. (Aplauze prelungite).

Aceste cuvinte caracterizau situaţiunea internă când dispăruse singurul om hotărât să pună pe unguri la locul lor.

În ce priveşte relaţiunile sale internaţionale, manifestările ei externe, de putere mare, de putere de echilibru, Austro-Ungaria aţi văzut, a fost instrumentul docil al altora. Ca putere, ea e neexistentă, atât în manifestările militare, unde propriile ei graniţe contra noastră au fost apărate de alţii, cât şi în manifestările ei politice, unde toată voinţa şi toată hotărârea purcede de la altul.

Iată pentru care consideraţiuni, în dezvoltarea Europei viitoare, s-a pus un proces nou, procesul austro-ungar. Nu suntem noi stat destul de mare pentru a lua iniţiativa marilor procese europene. Avem, însă, datoria imperioasă pentru propria noastră siguranţă şi dezvoltare să nu lăsăm nici un proces european să se dezvolte, în care interese de ale noastre să existe, fără a revendica ceea ce legitim ni se cuvine din acest proces.

Tot în Cartea roşie austro-ungară se pomeneşte, numindu-se aceasta o „sfruntată îndrăzneală“, că am spus ministrului austro-ungar, chiar în stare de neutralitate, că noi nu putem admite ca Transilvania să fie a altora decât a noastră. (Aplauze prelungite).

Nu puteam, prin urmare, să facem altă politică decât aceea pe care am făcut-o: să arătăm clar în noua situaţiune a Europei care sunt revendicările care ni se cuvin nouă. Şi, dacă n-o făceam atunci, în adevăr românii ar fi fost trădători: trădători ai neamului, trădători ai intereselor pe care Europa le are, (aplauze), ca în această regiune să fie un popor cu o viaţă puternică şi sănătoasă, pentru civilizaţia ei; pentru asigurarea unei păci serioase, în dezvoltarea de mâine a Europei. (Aplauze prelungite).

D-lor, ca să putem asigura aceste revendicări, am încheiat cu marile puteri europene acte prin care se recunoaşte legitimitatea lor.

Oricare ar fi durerile noastre de azi, şi le simţim tot atât de adânc ca cel mai îndurerat fiu al acestei ţări, oricare ar fi ele şi chiar dacă n-aş avea credinţa neştirbită care este în sufletul meu, că prin victoria definitivă vom avea în acest război despăgubirea acestor suferinţe şi vom avea compensarea lor, chiar dacă n-

aș avea această credință, cred că jertfele pe care le-am făcut nu sunt sterile, căci am introdus în conștiința Europei drepturile românilor pe acest pământ. (Aplauze prelungite și îndelung repetate).

A fost în instinctul național secular al poporului nostru drepturile unității sale, de azi înainte ele au fost proclamate și recunoscute în Europa prin acte internaționale care constituie fapte istorice. (Aplauze prelungite). Oricare ar fi fazele dureroase ale zilei de azi, când asemenea idealuri sunt consacrate de opinia lumii și recunoscute, ele nu pot să ajungă la alt rezultat ultim decât la triumful lor. (Aplauze).

Alte popoare au avut procese ca ale noastre. În istoria unității germane, în istoria unității Italiei, veți găsi înfrângeri dureroase în luptele lor. Atunci când Frederic al II-lea punea temelia Prusiei ca putere mare în Europa, el eră înfrânt la Kunendorf. Rușii intrau la Berlin și, cu toate acestea, din frământarea luptelor acelora, pe frământarea lor, s-a așezat mărirea Prusiei din urmă.

La 1806, după Iena, fără lupte sângeroase ca ale noastre, de 92 de zile, în care un sfert din combatanți să fi fost uciși sau răniți, în care fiecare soldat să n-aibă o zi de odihnă, armata prusiană era dezarmată de escadroanele lui Napoleon I în galop. Intrau francezii la Berlin, fugea familia regală prusiană la Königsberg care, la rândul, său era ocupat. Iar Napoleon scria sultanului: „Prusia a dispărut“. Aceasta nu împiedică ca, la 1814, armatele victorioase ale Prusiei și ale aliaților să ajungă la Paris și să restabilească situațiunea europeană din care ieșea dezvoltarea Prusiei și unitatea Germaniei.

Dar Italia? În luptele pentru unitatea ei a mers ea oare numai din victorii în victorii? Dar cei care au fost înfrânți la Novarra apar ei oare ca jertfe inutile ale dezvoltării acestui popor? Dar Custozza a fost o victorie? Totuși, prin aceste lupte s-a întemeiat Italia de astăzi și prin Novarra și Custozza ea a mers la Milan și Veneția.

În înfrângerile noastre de azi nu este nimic care să ne poată descuraja, pentru că în ele chiar am avut confirmarea energiilor ostașilor noștri, ale energiilor morale ale acestui popor. (Aplauze). Nu este nimic care să poată descuraja, pentru că avem convingerea că interesele noastre sunt solidare cu condițiunile indispensabile unei vieți pașnice a Europei de mâine.

Nu este posibil, nu trebuie ca un nou proces ca al Turciei să rămână deschis

pentru alte zecimi de ani în mijlocul Europei. A suferit lumea întreagă mai bine de un secol, a trăit Europa în incertitudinea zilei de mâine din pricina chestiunii orientale, pentru că un bolnav era la una din extremităţile ei care contamina viaţa sănătoasă a întregii Europe. Astăzi, când procesul Turciei este aproape terminat, nu este posibil ca conştiinţa oamenilor care înţeleg interesul propriilor lor state şi a vieţii civilizate întregi, să admită după asemenea jertfe sângeroase să dăinuiască în mijlocul Europei de mâine un nou bolnav, care din nou şi de rândul acesta chiar în centrul Europei să contamineze pentru o nouă perioadă istorică viaţa şi dezvoltarea acestei Europe (Aplauze prelungite).

De aceea, d-lor, sunt convins că este legat de revendicările noastre un mare interes european. Numai pe un aşezământ al principiului naţionalităţilor se poate dezvolta paşnic, se poate dezvolta puternic viaţa statelor. Prin urmare, victoria aliaţilor noştri, victoria noastră ne apare nu numai ca un rezultat al forţelor care sunt în joc, dar ne apare totdeodată ca o necesitate istorică, pentru oricine crede că omenirea nu este făcută ca să meargă înapoi. Victoria aliaţilor, singură, poate asigura şi soarta Serbiei, şi soarta României, soarta Belgiei şi soarta Italiei, şi soarta Franţei ca mare putere. Cine-şi poate închipui că toate aceste probleme necesare vieţii popoarelor civilizate vor fi distruse prin victoria unui singur stat şi a trei sateliţi ai săi?

În momentul de faţă se vorbeşte de propunerile de pace ale Germaniei. Propuneri de pace în realitate nu s-au făcut; Germania a făcut o invitare trufaşă de a se constata că prin intrarea ei la Bucureşti ea ieşise victorioasă şi nu ea face propuneri de pace ci invită pe celelalte puteri ca, constatând această victorie, ele să-i facă propuneri de pace! D-lor, răspuns protocolar al acestei aşa-zise propuneri nu este făcut încă, dar nu poate fi îndoială asupra caracterului său, căci cum o să constate victoria Germaniei acei care au zilnic mai clar conştiinţa superiorităţii lor şi care zilnic îşi văd puterile crescând? Suntem convinşi că astăzi propuneri de pace serioase nu se pot face, pentru că ele nu se pot face decât atunci când ele vor putea să asigure o pace pe temelia pe care să se dezvolte Europa viitoare. Nu este admisibil ca o pace să se încheie vremelnică şi şubredă pentru că ar fi sacrificate condiţiunile vitale ale liniştii de mâine. Noi avem încredere în propriile noastre hotărâri. (Aplauze). Avem încredere în puterea aliaţilor noştri, avem încredere în legăturile ce le avem cu ei, în simţămintele pe care le au pentru noi. (Aplauze).

Să-mi daţi voie să vă citesc ultimele declaraţiuni care le-am primit de la guvernele aliate. Întâia şi cea mai de seamă manifestare este încrederea pe care

împăratul Rusiei a arătat-o când a pus sub comanda regelui Ferdinand trupele ruse care se luptă la noi. (Aplauze prelungite).

Altă manifestare a acestei încrederi este în cuvintele pe care preşedintele de consiliu al Franţei le exprima ministrului nostru la Paris pentru a ne fi transmise: „Nenorocirile nemeritate ale României n-au făcut decât să sporească încrederea fără limită pe care o avem în ea şi să mărească afecţiunea noastră pentru o ţară şi nişte oameni care suferă nedrept“.

Iar Lloyd George, preşedintele Consiliului Angliei, când a fost însărcinat cu formarea cabinetului, ne-a trimis o telegramă prin care mă asigura de sentimentele de admiraţie: „Regele, încredinţându-mi formaţiunea unui nou minister, îmi permite să asigur pe Excelenţa Voastră de sentimentele de admiraţiune ce resimt pentru curajul şi energia pe care ţara dv. le arată în încercările actuale şi [de] hotărârea nestrămutată a guvernului Majestăţii Sale de a acorda României tot sprijinul posibil în cooperarea cu ceilalţi aliaţi ai noştri până ce victoria definitivă, care singură socoteşte, va fi ajunsă“.

D-lor, astfel se exprimă convingerile statelor mari cu care luptăm, aceasta este încrederea reciprocă dintre ei şi dintre noi.

Solidaritatea noastră cu ele ne asigură victoria, încrederea noastră în propriile noastre forţe este întreagă (aplauze prelungite) şi pentru armata noastră încercările au fost izvor de energie nouă. Credinţa noastră este neştirbită, unanimitatea noastră în Parlament este un factor nou de îmbărbătare naţională şi peste suferinţele şi durerile momentului vom păşi înainte fără şovăire. (Aplauze prelungite).

În manifestările dv. de unanimitate v-aţi îndeplinit o datorie către stat, care nu va rămâne sterilă, precum nu va rămâne steril sângele vărsat: va rodi dintr-însul roade destul de mari şi destul de puternice pentru generaţiunea viitoare, pentru ca nimeni să nu îl poată regreta, oricât l-am plânge în momentul de faţă. (Aplauze prelungite şi îndelung repetate).

● Adunarea Deputaţilor, Discursul d-lui I. I. C. Brătianu, preşedintele Consiliului, rostit în şedinţa de miercuri, 14/27 decembrie 1916, Iaşi, Tipografia Naţională, 1916.

14. Cuvântarea lui Take Ionescu cu privire la rostul participării României la război, rostită la Iaşi (Şedinţa Camerei Deputaţilor din 14/ 27 decembrie 1916)

Domnilor deputaţi,

Tribuna română datează de puţini ani; nădăjduim cu toţii că, veacuri multe, niciodată însă ea nu va avea să exprime ceas mai însemnat decât acesta, sentimente mai înalte ca astăzi. (Aplauze). După imnul naţional, rostit de d-l Iorga cu atâta putere (aplauze prelungite), cu atâta înălţime de suflet şi cu atâta elocinţă, putem să spunem cu siguranţă că tribuna românească şi-a făcut datoria. (Aplauze prelungite).

Dacă nu eram în fruntea unui vechi partid istoric, n-aş fi crezut de nevoie să vin şi eu la această tribună, ca să repet acelaşi simbol de credinţă care e în sufletele tuturor, care conduce paşii noştri şi căruia nici un român nu are dreptul să-i fie necredincios, acel simbol de credinţă care ne va da puterea morală ca după victorie să pedepsim pe aceia care i-au fost necredincioşi. (Aplauze prelungite şi îndelung repetate).

S-a vorbit în aceste dezbateri despre noul guvern; s-au pus întrebări asupra originii lui şi asupra înrâuririi pe care formarea lui poate să o aibă în desfăşurarea evenimentelor viitoare.

Originile acestui guvern să nu le căutaţi numai aici; nu e naţiune beligerantă în care într-un moment dat al acestui război uriaş, guvernele de partid să nu fi fost contopite în guvernul naţiunii întregi. Ceea ce s-a petrecut în Belgia, unde socialistul Vandervelde stă alături de clericalul Broqueville; ceea ce s-a petrecut în Franţa, unde Combes a stat alături de Cochin şi Guesde alături de Ribot; ceea ce s-a petrecut în Italia, unde ştiţi că s-a ajuns la guvernul tuturor; ceea ce s-a petrecut în Englitera, unde, după mai bine de 150 de ani de guvernământ de partid, s-au spart pentru durata războiului cadrele partidelor şi s-a recurs la guvernul tuturor, acelaşi lucru s-a făcut şi în România. Nu trebuie să căutaţi în nici o hârtiuţă şi în nici o combinaţiune ceea ce a ieşit spontaneu dintr-o necesitate naţională. (Aplauze prelungite).

De altfel, ideea unui guvern comun pentru cazul unul război european, cel puțin pentru d-l Ioan Brătianu și pentru mine, e o idee veche; ne-am mărturisit-o reciproc încă din ianuarie 1912; ea a făcut adesea obiectul conversațiilor noastre chiar din 2 august 1914 st. nou, din ajunul Consiliului de Coroană din Sinaia, când am discutat pentru prima oară despre războiul mondial.

Consecințele? E mai ales una care are o mare valoare; în cazul unui război ca acesta, când se cer unei națiuni atâtea sacrificii, e un bine, e un folos neprețuit ca toată lumea să fie guvernamentală; să nu mai existe împărțire între cei cu guvernul și cei cu opoziția.

Mă întreba d-l Cuza: dar prezența dv. în guvern nu are să stânjenească opera reformelor constituționale?

D-l A. C. Cuza: N-am întrebat aceasta.

D-l Take Ionescu, ministru fără portofoliu: Eu așa am înțeles: nu are să stânjenească sau nu are să îngreuneze realizarea reformelor? Dar mai întâi: nimeni nu poate să profetizeze că guvernul războiului, guvernul până la încheierea păcii, va fi tot el guvernul reformelor după pace. Țin însă să se știe în acest ceas că înainte de război, acum șase sau șapte luni, în comitetul Partidului Conservator, am examinat cu toții, în vremea când trăia răposatul Filipescu, care n-a avut norocul nici să trăiască destul ca să vadă victoria și nici să moară înainte de începutul înfrângerilor, am examinat profundele transformări la care creațiunea României Mari trebuie să ne supună, transformări mult mai numeroase decât reformele agrare și cele electorale.

Toți am fost de părere că și o largă reformă agrară trebuie să iasă din crearea României Mari și o democratică întindere a dreptului de vot. (Aplauze prelungite).

Orice om cuminte, care cunoaște relațiile sociale și economice din părțile României neeliberate încă, nu poate să nu-și dea seama că nu se poate ajunge la asimilarea României celei noi fără ca să se prefacă profunde și radicale transformări în România cea veche. (Aplauze).

Ca o părere personală, eu cred că și partidele noastre politice, de care vorbim atâta, nu vor putea cuprinde cadrul României Mari. (Aplauze prelungite). Cred că vom asista la spărturi la care nici nu ne gândim. Lucruri care ni se păreau sacrosancte vor deveni fără importanță, așa că viața României Mari se va

desfășura cu totul altfel decât viața României de azi. (Aplauze).

Acestea zise, să-mi dați voie să vă spun, cu toată doctrina stabilită și de d-l Brătianu, în două rânduri [fiind], și de colegul meu de la Justiție ieri, că cer pentru partidul nostru și pentru mine, în special, o parte de răspundere în suferințele țării.

Doi ani de zile am propovăduit războiul; l-am propovăduit cu credința adâncă că aceasta era datoria de onoare a neamului nostru. (Aplauze prelungite și îndelung repetate). Din toată activitatea mea politică - de 32 de ani sunt în Parlament - pot să pun foc la tot, afară de acești doi ani, în care am sentimentul că am slujit din toate puterile interesele națiunii mele. (Aplauze prelungite).

Am propovăduit războiul, fiindcă am crezut indispensabilă participarea României în marele conflict mondial.

Când e vorba de lupta între două civilizațiuni, între două lumi: între lumea dreptății și lumea forței, nimeni nu poate să rămână neutru. Poți să fii pasiv, neutru nu. Neutru ar fi să rămâi în afară de urmările războiului, pe tine să nu te atingă rezultatul războiului. Repet: nimeni, în Europa cel puțin, nu poate să fie neutru. Pasiv? Da, dacă vrei să primești să se hotărască despre tine, fără tine. Or, niciodată n-am visat pentru neamul meu rolul pasivității: să hotărască alții despre el, fără voința lui, fără jertfa lui și fără brațul lui. (Aplauze prelungite șl îndelung repetate).

Am propovăduit războiul și nu asist la suferințele României ca la o surpriză. Nu mi-am închipuit nici o clipă că noi care, relativ, avem mai mult de revendicat decât oricine altul, nu vom plăti scump pentru ceea ce reclamăm. (Aplauze). Că suferințele sunt mari? Cine nu o știe? Dar așa e fatalitatea: evenimentele cele hotărâtoare vin în vremea unei generații; acea generație suferă și se sângerează, dar se sângerează nu numai pentru dânsa, ci pentru toate generațiile care au să vină. (Aplauze).

Și nu numai atât. Să fim drepți: generația noastră plătește cu sânge nu numai ceea ce vom câștiga noi, dar și ceea ce au căpătat generațiile trecute cu sacrificii, dar fără vărsări de sânge.

Suferim! Dar numai noi suferim? Numai noi plătim scump în această luptă a dreptului, în contra ultimelor zvârcoliri ale reacțiunii militariste?

Dar Belgia? Dar Belgia n-a suferit? Ea care a văzut teritoriul ei întreg ocupat; vechea şi frumoasa ei civilizaţie distrusă; Belgia care nu avea nimic de reclamat, doar onoarea de apărat. (Aplauze prelungite).

Dar Serbia n-a suferit? N-a fost gonit eroicul popor sârb de pe tot teritoriul lui într-o pribegie jalnică? (Aplauze prelungite). De abia acum, după un an de zile, s-a întors el pe un colţ sfânt al pământului strămoşesc! (Aplauze prelungite şi îndelung repetate).

Dar Franţa n-a sângerat ea ca niciodată? Ea, care pentru oamenii superficiali, trecea drept o naţie decăzută, pentru că e singura care a ştiut să împace sfinţenia muncii cu cultul frumosului şi cu surâsul etern. (Aplauze prelungite). Franţa nu e azi mai mare decât oricând? (Aplauze). E cineva care să nu ştie că, dacă ar fi primit ruşinea păcii separate, ar fi putut căpăta tot ceea ce ar fi vrut? (Aplauze prelungite).

Dar Italia? Despre italieni nemţii spuneau că mâinile lor nu sunt bune decât să cânte din mandolină iar nu să mânuiască puşca! Nu s-a ridicat astăzi Italia mai sus decât oricând? (Aplauze).

Dar Englitera, care nu avea în aparenţă nici un interes în război, căci nimeni nu se gândea, nici nu îndrăznea s-o atace? Anglia, care nu cere nimic pentru ea, doar libertatea şi dreptatea pentru noi toţi?

Nu va rămâne veşnic uimitoare minunea milioanelor de oameni armaţi, care ies ca din pământ? (Aplauze prelungite şi îndelung repetate).

Dar puternica împărăţie vecină, ai cărei flăcăi trec aşa de falnici pe străzile noastre şi se duc, în admiraţia şi dragostea noastră, să moară încă odată pe pământul nostru, pentru cauza lor, care e şi cauza noastră (aplauze prelungite şl îndelung repetate), reînnoind încă odată acea frăţie de arme istorică care a durat aproape două sute de ani fără a fi dezmințită niciodată? (Aplauze prelungite şi îndelung repetate).

Aşa de puternice şi de eterne sunt legile istoriei! Aşa spulberă ele tratatele şi alcătuirile oamenilor!

În această comunitate de suferinţe se dospeşte lumea de mâine, care va fi o lume de dreptate şi înlăuntru şi în afară. (Aplauze).

În această comunitate de suferinţe se dospesc legăturile noastre cu aliaţii (Aplauze), legături care nu se vor opri în ziua încheierii păcii, ci vor continua şi în urmă, căci tot cu ei va trebui să trăim mână în mână şi pe terenul politic şi pe terenul economic şi, mai ales, pe terenul moral, care e superior tuturor. (Aplauze prelungite).

Atunci, d-lor, ce ne rămâne de făcut?

Trebuie să spunem ţării care suferă; trebuie să spunem armatei care s-a luptat, (aplauze prelungite), trebuie să spunem tuturor sfântul adevăr că, chiar dacă n-am fi crezut în victorie, noi tot am fi intrat în război. Trebuie să spunem tuturor că nu a pornit hotărârea noastră dintr-o socoteală materială, care poate uneori să greşească, ci a pornit din privirea în faţă a unei probleme seculare, din supunerea la instinctul naţiunii care niciodată nu greşeşte. (Aplauze prelungite şi îndelung repetate).

Trebuie să spunem ţării că dacă noi am moştenit buna stare de care ne-am bucurat, o ţară neatârnată, libertăţi care ne-au permis să mărturisim adevărurile acestea fără să ne atingă nimeni, dacă am profitat de suferinţele atâtor generaţii trecute, nu e decât dreptate ca să suferim şi noi, pentru ca să transmitem o moştenire şi mai mare generaţiilor viitoare. (Aplauze prelungite).

Trebuie să spunem ţării că nu e nici un preţ, dar nici unul, chiar dacă ar fi pribegia totală, chiar dacă ar fi ani mulţi de război, chiar dacă ar fi ruina generală, o astfel de distrugere încât să ne rămână doar pământul negru, care să nu fie un preţ prea mic pentru ceea ce are să ne dea România Mare. (Aplauze prelungite şi îndelung repetate). Va fi o minune care nu s-a întâmplat încă cu nici unul din popoarele care au luptat pentru unitatea lor naţională, care s-o fi dobândit-o dintr-o singură sforţare.

Acestea sunt adevărurile care trebuie să stea în conştiinţa tuturor.

Deasupra lor avem dreptul să mai spunem că norocul face imperativul moral să se potrivească şi cu calculele sănătoase.

Va învinge armata română; vor învinge aliaţii noştri! Cred în această victorie, cum cred în lumina soarelui. (Aplauze prelungite şi îndelung repetate). Totul se poate întâmpla afară de victoria germanilor şi a sateliţilor lor. (Aplauze prelungite şi îndelung repetate). Nu e nici o producţie de instrumente tehnice, nici o acumulare de hoarde, nici un geniu militar, care să poată să pună călcâiul

pe libertatea popoarelor din Europa. (Aplauze prelungite). Ceea ce n-a putut face poporul francez, însufleţit de marile principii ale renaşterii lui liberale şi condus de cel mai mare om care a călcat vreodată pe faţa pământului, cum o s-o facă poporul german, care primeşte la el acasă sclavia cu plăcere şi care e condus de un împărat care este de-abia o imitaţie de Napoleon? (Aplauze prelungite şi îndelung repetate).

Nu, d-lor, în durerea noastră adâncă, în compătimirea noastră duioasă pentru suferinţele tuturor, să stea veşnic credinţa în izbânda de mâine! (Aplauze prelungite şi îndelung repetate).

Da, generaţia noastră sufere şi are să sufere. Să sufere pentru că îi va fi rezervat ei, care a meritat poate această onoare mai puţin decât oricare alta, să scrie epopeea neamului românesc! (Aplauze prelungite şi îndelung repetate).

● Take Ionescu, Pentru România Mare. Discursuri din război. 1915-1917, Bucureşti, 1919, p. 140-145.

15. Prezentarea programului guvernului Al. Vaida-Voievod (Şedinţa Senatului din 18/31 decembrie 1919)

D-l Al. Vaida Voevod, preşedinte al Consiliului de Miniştri şi ministru de Externe: Onorat Senat, prezentându-se guvernul în faţa dv. – primul guvern ieşit din Parlamentul României Mari – simt toată greutatea apăsătoare a momentului; dar oricât de apăsătoare ar fi această greutate, ea nu mă copleşeşte, nu mă poate birui, căci mic de suflet ar trebui să fie un prim-ministru al României întregite care, în faţa acestei mari şi grandioase Adunări Naţionale, nu s-ar simţi înălţat în toată fiinţa sa şi înfiorat de simţămintele celei mai sfinte mulţumiri (Aplauze).

Aproape două mii de ani a vieţuit neamul nostru pe aceste câmpii şi plaiuri. Veacuri amare, veacuri de lupte, de suferinţe şi de muncă, au făurit şi închegat fiinţa etnică, unitatea limbii, datinilor, a firii poporului românesc.

Dar, aşezat la răspântia Orientului şi Occidentului, politiceşte nu s-a putut uni, ci, sfâşiat prin munţi şi râuri şi prin graniţe politice, a suportat toată vitregia soartei, impusă prin situaţia sa geografică, în mijlocul acelor state care datorau spadei române originea mărimii lor din veacul al XIX-lea. Fără de ajutorul acestei spade şi Rusia şi Austro-Ungaria ar fi trebuit să-şi prădeze pe timpul închegării lor toate puterile luptând contra Semilunei. Spada vitejilor moldoveni, munteni, olteni, bănăţeni şi ardeleni ai lui Ştefan, Mircea, Corvin a apărat vecinii ameninţaţi pe atunci şi deveniţi trufaşi după ce a trecut pericolul. Sângele cel mai bun şi mai nobil românesc a fost jertfa preţioasă prin care cultura apuseană fu scutită de cotropirea barbară. În mijlocul acestor necontenite lupte pentru existenţă s-au istovit forţele neamului nostru. Cum s-ar fi putut naşte, în mijlocul acestui noian de sânge, ideea unităţii naţionale?! Dar, totuşi, prin întunericul veacurilor vijelioase, geniul de mare beliduce şi de mare bărbat de stat, geniul viteazului Mihai, a ştiut să înfăptuiască, într-o clipă de mărire, unitatea neamului. Nu a fost însă de durată. Murind eroul, unitatea s-a prăbuşit.

Dar odată înfăptuită, ideea nu s-a mai stins. Dorul unităţii naţionale a rămas viu din rând de oameni în rând de oameni şi conştiinţa că unitatea neamului nu e un vis deşert, că ea este cu putinţă, a dat forţe de rezistenţă şi nădejde celor copleşiţi

de jugul străin și a dat avânt gândirii politice a marilor dascăli ai neamului.

Cuvine-se, d-lor deputați, ca în acest Senat, care-și datorește existența voinței ferme a românilor din patru unghiuri de a fi uniți pe veci, să se închine fiecare dintre noi, în intimitatea sfântă a sufletului său, cu evlavie recunoscătoare, în fața numelui și a memoriei lui Mihai Bravul. (Aplauze prelungite).

D-lor senatori! Dezvoltarea socială și economică a poporului românesc, rupt în bucăți, nu a putut fi normală. Fără unitatea și libertatea națională nu se poate realiza, de nici o națiune, progres trainic, economic și politic. Sfinte sunt numele lui Horia, Cloșca și Crișan, ale lui Tudor Vladimirescu, al lui Iancu și ale nenumăraților noști eroi fără nume. (Aplauze). Dar jertfirea lor de sine nu a putut da roade. Jertfele acestea au fost fără efect durabil, fiind răzleţe în timp și în spațiu. Erau jertfele unui neam asuprit de țărani, și toate zbuciumările ar fi rămas zadarnice: chestii sociale și agrare fiecare neam numai prin el însuși și numai politicește închegat le poate rezolvi. Patriotismul înflăcărat al marii generații care pe la mijlocul veacului XIX-lea începuse lupta pentru libertatea și unirea Moldovei și Valahiei a fost încoronat de succes.

Piemontul neamului întreg se înfăptui.

Înțelepciunea bărbaților de stat români a știut să dea țării un rege înțelept, sub conducerea căruia eroismul soldatului român a făurit coroana de oțel a Vechiului Regat. (Aplauze prelungite). Prin întemeierea dinastiei se simbolizează unitatea României și se asigură continuitatea de dezvoltare a unității.

Progresul realizat de țara mamă, în ultima jumătate de veac, dovedește că generația mare care a întemeiat Regatul îl clădise pe temelii solide.

Dar opera ei epocală mai produce și alte efecte. Jur-împrejur prin rândurile românilor asupriți, amorțeala seculară dispare ca atinsă de varga fermecată a unei zâne. Mari mișcări politice iau naștere. Dincolo de munți, în Bucovina, în Basarabia, românimea se agită, tinzând spre libertate și unitate națională.

Teama oligarhiei maghiare de tendințele românești spre unitate contribuie la precipitarea războiului mondial.

Cu prevedere înțeleaptă, România își ia locul alături de acele Puteri care se luptau pentru apărarea principiilor generoase, fără de care națiunile nu pot exista și statele nu se pot susține.

Intrată în luptă, România își face cu prisosință datoria față de frații robiți, cât și față de Marii ei aliați. Nici o armată nu s-a luptat cu mai mare bravură decât armata românească și nici un neam nu s-a jertfit mai mult, la proporție cu numărul sufletelor și resurselor de care dispunea. (Aplauze).

În fața forței majore lupta se întrerupe, timpul grozav al ocupației străine, inamice, urmează. Ce încercări și câte umiliri! Și ce groază și ce amărăciune în sufletele românilor de sub stăpânirea străină, ca, în loc să răsară zorile libertății pentru ei și frații lor liberi, sunt amenințați să-și piardă libertatea. Nădejdea însă nu dispare. Între Tisa și Nistru ochii setoși de libertate se ațintesc asupra reorganizării armatei române, care cu dibăcie fusese salvată. În fruntea armatei stă veghe, neclintit și neînfrânt de talazurile de necazuri, cel mai altruist dintre regi, Majestatea Sa Regele Ferdinand I, iar alăturea buna lui tovarășă de suferințe și de speranțe, Majestatea Sa Regina. (Senatul în picioare strigă: Trăiască Regele! Trăiască Regina!).

Spre perechea regală se îndreaptă inimile, mărimea ei sufletească mărește forțele tuturor românilor de bine. Iar în țările aliate propaganda cauzei române e susținută cu căldură de români și de amici, fii ai acelor țări.

Și ceasul mântuirii a sunat!

Armata română reintră în acțiune, iar până la terminarea preparativelor pentru ocuparea efectivă a ținuturilor române de dincolo de hotare, acestea de grăbesc să-și decreteze din liberă voință și hotărâre unirea lor pe veci cu țara mumă. (Aplauze prelungite).

Urmează un an plin de greutăți externe și interne. Toate ramurile vieții de stat au suferit grozav sub ocupația dușmană. Totul trebuie refăcut, reîntemeiat.

În mijlocul acestei opere de refacere au loc alegerile, care dau naștere actualelor Corpuri Legiuitoare.

Neîntrunind nici un partid majoritatea, după aprige discuții s-a ajuns la întemeierea unui Bloc al celor 5 partide, drept bloc majoritar guvernamental.

Baza Blocului o formează programul său comun politic. Guvernul actual a primit acest program pe care am onoare să-l aduc la cunoștința onor Camerei.

Blocul parlamentar s-a înfăptuit pentru garantarea unui regim democratic-

național; în acest scop, el se va strădui să promoveze, pe calea aşezămintelor de stat, dezvoltarea economică, culturală şi politică a poporului.

Această Adunare Națională are mandatul de a revizui Constituţia Vechiului Regat în toată întregimea ei, astfel ca noua Constituţie să corespundă noii stări de fapt. În afară de aceasta, va mai rezolva următoarele mari chestiuni:

I. Chestia externă

În ceea ce priveşte chestia externă, Blocul este hotărât să susţină un guvern care să cimenteze şi să adâncească relaţiile cu puterile aliate şi asociate, atât în privinţa raporturilor politico-economice, cât şi în privinţa situaţiunii actuale, ţinându-se socoteală la negocierile ce se vor purta atât de interesele superioare ale ţării cât şi de interesele şi de demnitatea națională, cât şi de interesele principalelor puteri aliate şi asociate.

II. Reforma electorală

Va avea un caracter larg democratic, pe baza votului obştesc, egal, direct şi secret, cu reprezentarea proporţională.

III. Reforma agrară

Parlamentul va înfăptui reforma agrară.

Pământul va trebui să ajungă în mâna acelora care îl cultivă.

În acest scop se va înscrie în Constituţie principiul exproprierii pentru cauze de utilitate socială şi de stat. Aplicarea exproprierii în vederea împroprietăririi sătenilor se va face imediat şi pe temeiul unor legi speciale, potrivit cu nevoile sătenilor, alcătuindu-se cărţile funciare şi cadastrul.

La revizuirea decretelor-legi privitoare la reforma agrară nu se vor putea face schimbări în dezavantajul ţărănimii, nici în ceea ce priveşte întinderea exproprierii, nici în ceea ce priveşte preţul.

Se vor crea izlazuri comunale în fiecare sat.

Pentru întărirea gospodăriilor ţărăneşti, se vor face înlesnirile obştilor, cooperativelor de producţie, aprovizionare şi desfacere în comun, băncilor

populare şi se va organiza federalizarea lor pe temelii puternice şi autonome, menţinându-se controlul legal.

Ministerul Domeniilor este îndrumat să păşească fără întârziere la facerea acestor reforme.

IV. Reforma administrativă

Descentralizarea administrativă şi organizarea autonomă a comunei, plăşii şi judeţului.

Punerea în concordanţă a siguranţei generale a statului cu descentralizarea administrativă.

Desfiinţarea jandarmeriei ca organ de poliţie sătească şi reducerea ei la o poliţie de stat, la dispoziţia organelor administrative şi judiciare.

Organizarea unui corp de funcţionari de meserie, pe temeiul unui statut general, care să statornicească norme generale pentru alegerea, numirea, stabilitatea şi înaintarea tuturor funcţionarilor publici şi să asigure deplin traiul printr-un salariu potrivit, ca să li se ceară să muncească fără preget şi să aplice legile fără părtinire.

V. Refacerea economică

1. Unificarea politicii şi acţiunii statului pentru refacerea economică.

2. Organizarea procurării de materii prime, materiale, maşini şi unelte etc. necesare industriei şi agriculturii.

3. Afectarea în special a disponibilului de valută, dobândită de către stat, în scopul aprovizionării din străinătate cu materii prime, materiale, maşini şi unelte necesare refacerii industriei şi agriculturii.

4. Conlucrarea statului cu organizaţiile de breaslă ale industriei şi organizaţiile cooperative ale agriculturii, pentru procurarea şi reparaţia mijloacelor necesare sporirii producţiunii şi pentru activarea producţiunii potrivit cu necesităţile.

5. Reconstruirea regiunilor distruse de război.

6. Constatarea pagubelor de război şi achitarea cu precădere a despăgubirilor de război ale acestora.

7. Reorganizarea căilor ferate, comercializarea sistemului de exploatare şi administraţie a atelierelor.

VI. Reforma financiară

1. Stabilirea echilibrului în buget.

2. Unificarea monetară şi urgenta regulare a valutei.

3. Desfiinţarea dărilor asupra articolelor de întâia necesitate, precum şi sporirea dărilor asupra obiectelor de lux.

4. Introducerea impozitului progresiv pe venit.

5. Statornicirea unei dări pe avere, ridicată odată pentru totdeauna, care să atingă averile progresiv.

6. Revizuirea averilor făcute în timpul războiului, urmărirea şi confiscarea averilor făcute prin fraude şi prin jefuirea banilor publici.

7. Participarea statului la câştigurile importului şi exportului.

8. Întinderea impozitului pe succesiuni şi aşezarea lui pe bază progresivă. Restrângerea dreptului de moştenire în favorul statului.

9. Reforma Băncii Naţionale şi a legislaţiei privitoare la bănci.

10. Reorganizarea contabilităţii publice a controlului financiar.

VII. Organizarea muncii

1. Legiferarea dreptului de asociaţie.

2. Salariul minim.

3. Introducerea zilei de 8 ore în toate ramurile industriei în care concurenţa din afară nu va fi o piedică.

4. Mărginirea muncii copiilor ca să-şi poată continua învăţătura şi să nu-şi dăuneze sănătatea.

5. Adoptarea principiului salariului egal, fără deosebire de sex, pentru o muncă de valoare egală.

6. Mărginirea întrebuinţării femeilor la lucru, înainte şi după sarcină, în timpul nopţii, precum şi la muncile insalubre.

7. Organizarea inspecţiei muncii.

8. Înfiinţarea unui oficiu de stat pentru găsire de lucru şi lucrători.

9. Măsuri împotriva lipsei de lucru.

10. Contractul colectiv.

VIII. Sănătatea publică

1. Reconstruirea satelor şi clădirea de locuinţe sănătoase prin mijlocul cooperativelor şi cu ajutorul statului.

2. Clădirea de locuinţe ieftine pentru muncitori şi populaţiunea nevoiaşă de la oraşe.

3. Întemeierea de infirmerii, farmacii, băi populare, organizarea asistenţei femeilor lehuze, precum şi a ajutorului medicului în toate satele, prin răspândirea asigurării împotriva boalei la a cărei susţinere va contribui bănește şi statul.

4. Dezvoltarea asigurărilor sociale la oraşe.

5. Organizarea combaterii epidemiilor, a ofticii, a sifilisului şi a pelagrei.

IX. Invalizi, văduve şi orfani de război

1. Măsuri pentru asistenţa şi educaţia orfanilor de război.

2. Măsuri pentru reeducarea profesională a invalizilor de război.

3. Stabilirea unui regim echitabil pentru pensiile de război ale invalizilor, văduvelor şi orfanilor.

4. Crearea unei instituţii de stat pentru orfani, văduvele şi invalizii de război.

X. Şcoala şi biserica

1. Intensificarea şi unificarea învăţământului primar şi întregirea lui cu un învăţământ de continuare profesional.

2. Măsuri împotriva analfabetismului.

3. Dezvoltarea învăţământului profesional prin crearea de şcoli practice, agricole şi industriale, al căror program de organizare şi acţiune să fie strâns legat de viaţa practică.

4. Naţionalizarea şcoalei îndeosebi a şcoalei scundare, ţinându-se seama de drepturile minorităţilor.

5. Dezvoltarea învăţământului normal.

6. Organizarea autonomă a universităţilor.

7. Organizarea autonomă a bisericilor.

Legislaţie

8. Unificarea treptată şi sistematică a întregii legislaţii, crearea în acest scop a unui Consiliu Legislativ în vederea unificării întregii vieţi de stat.

D-lor senatori, fie-mi permis ca să nu intru în analiza amănunţită a programului. Soarta programelor politice nu atârnă nici de amploarea lor, nici de dibăcia cu care sunt stilizate.

Soarta lor depinde de situaţia politică externă şi internă, cât şi de puterea de acţiune a acelora care au luat angajamentul de a le realiza.

În ceea ce priveşte politica internă, îmi ţin de datorie, ca şef al guvernului, să declar că guvernul se va grăbi să supună Corpurilor Legiuitoare, cu cea mai mare grabă, afară de reformele indicate în program – în ordinea în care ele vor fi pregătite spre a putea fi dezbătute de dv. – legi prin care să se asigure existenţa

văduvelor şi orfanilor de război, iar, întemeind ministere pentru ocrotirea şi higiena publică, numeroase legi menite să împiedice degenerarea rasei. (Aplauze).

Una din preocupările cardinale ale ministerului va forma o asanare a stărilor necorespunzătoare care, ca urmări fatale ale războiului, s-au înstăpânit în comunicaţia noastră.

Paralel şi în proporţie cu restabilirea bunei rânduieli în comunicaţie, trebuie să facem tot ce ne va sta în putinţă spre a asigura ravitalierea populaţiei în întreaga ţară şi, îndeosebi, acolo unde lipsurile sunt mai simţitoare.

Cu deosebită dragoste va trebui să veghem cu toţii asupra exigenţelor glorioasei noastre armate. Reorganizarea ei, în armonie cu mărimea ţării, va trebui studiată şi înfăptuită.

Demobilizarea treptată s-a început. Ea se va continua în proporţia în care, prin asigurarea păcii interne şi externe, Corpurile Legiuitoare vor absolva programul lor de rodnică muncă patriotică. Îndată ce împrejurările o vor permite, guvernul va căuta să dobândească agrearea M. Sale pentru o amnistie echitabilă. (Aplauze).

Spre a asigura unificarea desăvârşită a ţinuturilor noi şi vechi, Corpurile Legiuitoare vor avea înalta datorie să introducă în Constituţia ţării unitatea naţională. (Aplauze).

Prin unificarea legilor şi aşezămintelor se va asigura treptat unitatea morală, unitatea de gândire, de cultură şi de interese. Cu cât vor fi mai mari tactul, înţelepciunea şi dragostea frăţească de care se vor lăsa conduşi cei chemaţi, - în contactul unii cu alţii, - cu atât vom izbuti mai repede şi mai neted să dăm formei unităţii politice a statului nostru conţinutul solid al unităţii adevărate, rezultatul infiltraţiunii şi absorpţiunei reciproce.

Guvernul nu va pierde din vedere că o viaţă de stat ordonată şi liniştită nu se poate asigura decât prin garantarea largă a libertăţilor publice şi a drepturilor egale, pe seama tuturor cetăţenilor.

România Mare trebuie să fie patria iubită şi iubitoare a tuturor fiilor ei, fără deosebire de clasă socială, de limbă maternă ori de confesiune. (Aplauze).

Tuturor minorităţilor naţionale li se va asigura putinţa de a-şi dezvolta limba şi cultura şi de a uza într-o largă măsură de drepturile limbii lor.

Aceste drepturi vor fi determinate prin legi fundamentale, a căror creare va trebui să aparţină programului de muncă al Corpurilor Legiuitoare.

În acelaşi timp va trebui aranjată şi situaţia de drept a diferitelor confesiuni. Libertatea de credinţă este un principiu fundamental al oricărui stat democratic constituţional.

Pentru a asigura drepturile şi datoriile reciproce dintre confesiunile numeroase şi dintre stat se va acorda fiecărei confesiuni facultatea de a-şi organiza viaţa internă în sânul unei autonomii, în cadrele statului român.

Fără de a ştirbi câtuşi de puţin principiul şi practica egalei îndreptăţiri a bisericilor celorlalte confesiuni, ele vor şti să respecte şi să recunoască, libere de orice regret, tradiţiile bisericii ortodoxe.

Va trebui găsită baza de drepturi şi de datorinţe reciproce între stat şi între cele 7-8 confesiuni diferite.

Oricât de complicate ar părea aceste probleme, aranjarea lor trebuie realizată fără întârziere, în interesul asigurării vieţii normale de stat.

La studierea lor principiul conducător trebuie să fie interesul statului român şi toleranţa reciprocă confesională.

În strânsă legătură cu chestia minorităţilor de rasă şi de credinţă, ca una dintre cele mai mult discutate chestii de această natură, a fost până în vremea din urmă chestia evreiască. Zic a fost, căci decretul-lege din 22 mai 1919 a soluţionat definitiv problema împământenirii evreilor, punând capăt întregii serii de neînţelegeri şi de nemulţumiri care tulburau în trecut relaţiile dintre evrei şi stat.

Ratificarea de către Corpurile Legiuitoare a legilor care vor fi supuse deliberării şi aprobărilor, legi corespunzătoare principiilor fundamentale ale acestui decret-lege, trebuie să urmeze fără amânare.

Pentru stat nu pot exista categorii de cetăţeni. Poporul român se distinge prin spiritul său de largă toleranţă. În privinţa aceasta putem constata, fără exagerare, că nu este întrecut de nici un alt popor.

În trecut relațiile dintre evrei și dintre populația românească erau caracterizate printr-o stare nu pe deplin satisfăcătoare.

Aceasta nu izvora dintr-o intoleranță confesională ci din cauze de ordin economic, care prin soluționarea chestiei agrare și prin acordarea sufragiului universal, mulțumită căruia clasa țărănească e emancipată și politicește, au încetat să existe.

Legați pe viitor și evreii de acest pământ, sacru prin drepturi egale și egale interese, ei au încetat de a mai fi străini. Datoria noastră a tuturora este să-i întâmpinăm cu încredere, iar a lor datorie este ca să se apropie de asemenea cu încredere deplină în noi, contribuind cu toții împreună la refacerea țării și la înaintarea ei pe calea progresului și a civilizației.

D-lor senatori, îmi dau seama că programul expus cu privire la activitatea internă a guvernului nu cuprinde, pe departe, toate problemele mari, fără rezolvarea cărora temeliile solide și trainice ale României de mâine nu pot fi închegate. Totuși, guvernul ar fi fericit dacă pe lângă cele mai urgente reforme: cea electorală, agrară și administrativă, s-ar putea soluționa, paralel pe cale legislatorică, partea mai importantă a programului expus.

Spre acest scop vor trebui organizate, fie în cadrele resorturilor existente, fie independent de ele, ministere ori sub-secretariate noi de stat. Căci legi bune și o administrație bine ordonată, fără o împărțire de muncă sistematică și fără o muncă preparatorie temeinică, nu se pot crea.

Idealul acestui guvern este ca ministerele țării noastre să evolueze, ca să poată suporta pe viitor concurența cu celelalte state, să evolueze în direcția în care vor evolua ministerele tuturor țărilor, reducându-și autoritatea politică la minimum posibil și de a satisface astfel pe deplin datoria de bune organe de funcționari, libere de politicianism.

D-lor senatori, intenționat am expus mai întâi exigențele politicii noastre interne, spre a vă atrage atențiunea asupra datoriilor pe care vom avea să le îndeplinim în casa proprie, dacă voim s-o împiedicăm să nu se surpe. Spre a putea să ne dedicăm acestei opere mari, a trebuit să accelerăm aranjarea raporturilor noastre externe.

Situația internațională a României depinde de forța reală de care dispune țara în interior și de relațiile pe care le are cu vecinii ei și cu statele mari, care prin

organizarea lor veche, prin stările lor progresate culturale şi economice se găsesc în fruntea civilizaţiei omenirii.

Cu statele vecine relaţiile noastre sunt următoarele:

Până la ratificarea păcii, vom rămânea în relaţii de aliaţi cu toate statele cu care am luptat împreună. Sperăm că aceste relaţii îşi vor afla continuarea prin armonia numeroaselor interese comune.

Deosebit de mare este comunitatea de interese între Polonia şi noi. Mari au fost greutăţile pe care a ştiut să le învingă tânărul stat polon, mulţumită atât patriotismului şi eroismului armatei sale, cât şi abnegaţiunii cu care şefii diferitelor partide politice, lăsând la o parte toate dezbinările şi interesele de partid, au ştiut să se unească întru întemeierea statului.

Nu putem decât să admirăm naţiunea polonă pentru succeselor sale obţinute, reuşind să trezească la viaţă nouă statul polon. Fie ca viitorul acestui stat amic să devină o continuare vrednică a gloriosului său trecut.

Cu poporul cehoslovac ne leagă veche tovărăşie de luptă contra duşmanilor comuni de ieri. Industria bogată a statului cehoslovac şi producţia noastră agrară crează temelia raporturilor reciproce de interese congruente.

Urăm statului cehoslovac ca să poată continua, cu recunoscuta-i cerbicie husitică, înaintarea pe calea progresului demografic.

Regatul sârbo-croato-sloven a îndurat prin război aceeaşi soartă grea ca şi România. În trecut nu au fost nicicând tulburate bunele raporturi de vecini între vechiul stat sârbesc şi între România. Să sperăm că aceste raporturi vor putea fi asigurate şi pe viitor, căutând şi găsind împreună soluţia norocoasă şi definitivă a tuturor chestiunilor a căror rezolvare este în interesul comun al ambelor state. În această nădejde, urăm statului sârbo-croato-sloven, după multele suferinţe, o consolidare paşnică şi desăvârşită.

După ce chestiunea fraţilor noştri din Macedonia e pe cale bună de a găsi, prin bazele principiale acceptate de conferinţa păcii, o rezolvare dreaptă, iar de partea bărbaţilor de stat greci o echitabilă apreciere, suntem îndrituiţi a conta cu certitudine că vechile simpatii şi interese care au asigurat raporturile bune între Grecia şi România pe viitor vor câştiga în intimitate.

Nu putem decât să dorim acestui stat amic ca realizarea deplină a visului său de unitate naţională să fie urmată de un înălţător avânt al spiritului modern elen, vrednic de mărimea sa clasică antică.

Faţă de marii noştri aliaţi va trebui să nutrim, prin generaţii, sentimente de recunoştinţă. Ceea ce eroismul armatei române şi jertfirea de sine, fără seamăn, a întregului neam românesc a dobândit, cu greu s-ar fi putut asigura ca o moştenire nediscutată pe seama viitoarelor generaţii, fără de concursul şi fără de recunoaşterea de drept din partea puterilor aliate şi asociate, sângele vărsat în comun, cimentează legături de sentimente mai trainic decât tratatele imprimate şi iscălite pe pergament.

Cum luptele de pe Jiu şi din valea Prahovei, Mărăşti şi Mărăşeşti au salvat Verdunul şi au asigurat răgazul ca mândrele oştiri ale Statelor Unite ale Americii de Nord să poată sări în ajutorul cauzei civilizaţiei, astfel jertfele de sânge şi de avere ale Engliterei, Franţei şi Italiei, ajutate de americani, au salvat neamul nostru de urmările unei umiliri, har Domnului, trecătoare.

Ştiri lansate în străinătate de duşmani haini încearcă să discute loialitatea noastră faţă de marii noştri aliaţi. Nu există român pentru care asemenea faime să poată forma obiect de discuţie. Şi nu există bărbat de stat român care să poată cântări alte planuri pentru soarta viitoare a României decât o strânsă şi călduroasă relaţie amicală alăturea de marii ei aliaţi, relaţie întemeiată pe încredere şi respect reciproc. Aceste relaţii vor putea fi mai sigur întemeiate dacă vom griji ca din tineretul nostru de pe toată întinderea României Mari să trimitem un număr cât se poate de mare în America de Nord, în Englitera, Franţa şi Italia spre a-şi face acolo educaţie. Oferindu-le astfel copiilor noştri ocazia ca să li se sădească de vreme în inimi dragostea faţă de aceste ţări şi naţiuni, şi ca prin stăpânirea limbii să adâncească bogatele comori ştiinţifice, literare şi artistice ale acestor state, fruntaşele civilizaţiei omenirii, putem fi siguri că accesul ţării noastre în comunitatea primelor state ale lumii va fi pe viitor asigurat.

România de mâine nu va fi România de ieri. Ca teritoriu şi populaţie, menirea ţării este să-şi asigure o consideraţie din ce în ce mai mare în concertul mondial.

Adevărat că Conferinţa de Pace nu ne-a îndeplinit toate aşteptările. Nu rea voinţă a determinat însă atitudinea Conferinţei faţă de noi. Împăcarea atâtor interese heterogene care adesea colidau între ele, au impus compromisele. Pentru Conferinţă şi pentru Consiliul Suprem toţi cei interesaţi erau aliaţi.

Tendința de a nu satisface pe deplin pe unii spre a nu nemulțumi prea adânc pe alții ne-a vărsat multe picături amare în paharul belșugului unității noastre naționale. Această unitate ne-a fost, însă, cu sfințenie păzită de marii aliați și recunoscută ca de drept existentă, pe veci, pururi. Rana deschisă ce ne-a lăsat-o ruperea unei părți din Banat e marea durere a noastră, de asemenea pierderea comunele apșene din Maramureș, dar prin jalea pentru ceea ce am pierdut, să nu ne lăsăm orbiți de a uita ceea ce am câștigat, ci chiar mărimea câștigului să ne oțelească nădejdile că vom izbuti să găsim remediul vindecător pentru rana rămasă deschisă. (Aplauze prelungite).

Preocuparea cea mai vie trebuie să o formeze pentru delegații noștri la Conferință și pentru guvernul nostru, aranjarea definitivă a unității Basarabiei cu Țara mamă. În chestia aceasta nu poate exista deosebire de vederi și de simțiri. Voința întregii țări, solidară cu voința întregii Basarabii, trebuie să asigure deplinul triumf moral al acestei chestii.

D-lor senatori, zice-se că iscălirea Tratatului minorităților ar însemna o abdicare de la suveranitatea țării.

Înainte de războiul mondial, suveranitatea țării din punct de vedere abstract de drept era, prin dispozițiile Tratatului de la Berlin, în mai mare grad atinsă decât cum se atinge prin Tratatul minorităților. Căci Tratatul de la Berlin ne impunea, fără o formulă atenuantă ca aceea din preambulul Tratatului minorităților, anumite obligamente. Totuși, pot afirma că suveranitatea României de ieri nu a suferit în mod practic nici o știrbire în trecut, precum nu va suferi nici pe viitor.

Dacă însă veți binevoi a studia mai de aproape obligamentele impuse statelor care s-au angajat a face parte din Liga Națiunilor, atunci o să convingeți că, dacă poate fi vorba de abdicare de la suveranitate, atunci aceasta a avut loc în momentul când am iscălit tratatul cu Germania, luând asupra noastră angajamentele obligatoare pentru toți membrii Ligii Națiunilor, care toți împreună au comis acea abdicare.

Ceea ce pe baza acestui tratat vom avea să le dăm minorităților este cu mult mai puțin decât ceea ce le-am făgăduit la Alba Iulia și decât ceea ce le-am dat de atunci încoace și le vom mai da pe viitor, nu numai pentru că e cu dreptate ca să o facem, ci și pentru că, în interesul superior al statului, trebuie să ne ținem de cuvânt.

Cu toate acestea e departe de mine intenţia să muşamalizez faptul că Tratatul cu Austria şi cel referitor la drepturile minorităţilor, în forma şi în împrejurările în care le-am iscălit, a însemnat nu alegerea liberă în faţa unei alternative, şi cedarea în faţa împrejurărilor de forţă majoră.

Până la războiul mondial, România, în urma situaţiei ei geografice şi în urma forţelor reale de care dispunea, fatal a trebuit să se supună sferei de influenţă şi de alianţă austro-germană. Nu numai prin consideraţii de ordin sentimental, ci şi din punctul de vedere al intereselor reale, politice şi de natură economică, statul mic a trebuit să se resemneze, supunându-se voinţei acestei alianţe impuse.

O astfel de suveranitate putea să fie o iluzie, nu era însă o realitate.

Relaţiile noastre cu aliaţii ne-au impus în trecut şi ne vor impune şi pe viitor compromise. Nici într-un caz însă resemnări atât de mari nu ne vor încerca, pe cât de mari au fost acelea pe care le-am îndurat în urma relaţiilor noastre cu Germania şi cu Austro-Ungaria.

Suveranitatea reală a unui stat este direct proporţională cu suma forţelor sale reale. Nu de la hrisoave atârnă suveranitatea şi libertatea unui neam, ci de la voinţa sa de a se validita. Pentru moment s-ar fi putut urma o politică de rezistenţă numai în cazul în care ea ar fi fost cu stăruinţă pretinsă şi susţinută de întregul neam şi dacă resursele noastre materiale şi morale ar fi putut da faţă, într-o măsură corespunzătoare, acestei pretenţii unanime.

Fără de a fi date aceste premise ce ar fi însemnat o încercare de rezistenţă?

Răspunsul permiteţi-mi să nu-l dau, ci să-l las aprecierii şi judecăţii fiecăruia dintre domniile voastre.

Cum ruptura aliaţilor cu noi era iminentă, cum nimeni nu voia să ia răspunderea, m-am hotărât să iau asupra mea sarcina iscălirii tratatelor litigioase.

M-am hotărât în convingerea că nu e permis să riscăm a pierde măcar o părticică din ceea ce, cu atâtea jertfe, cu atâtea vieţi de eroi, cu atâtea fericiri familiare distruse, s-a dobândit.

M-am hotărât să fac acest salt în prăpastie, căci ştiam că, deşi poate eu unul voi o jertfă, totuşi ţara va fi salvată de urmările grave ale unei rupturi cu aliaţii. Şi ştiam că în acea prăpastie nu şchilăvire, nu moarte ne aşteaptă, ci ne aşteaptă

prietenia Americii, Engliterei, Franței, Italiei, a marilor noastre aliate de ieri, de azi și de mâine.

Mulțumesc majorității alcătuită din blocul parlamentar că m-a sprijinit ca să pot îndeplini angajamentul luat și mulțumesc domnilor colegi miniștri că, mânați de aceleași convingeri ca și mine, au intrat în cabinetul meu, de asemenea d-lui general Averescu, care în acele momente grele nu a pregetat să împartă răspunderea cu membrii acestui guvern.

Domnilor senatori, mii de probleme interne așteaptă să fie rezolvite. Spre a putea însă munci în tihnă, trebuie să ne aranjăm mai întâi multele probleme externe. Pasul prim s-a făcut, rămâne să urmăm înainte pe calea apucată.

Abia înainte cu câțiva ani, versul poetului cânta cu resemnare:

„Avem un vis neîmplinit

Copil al suferinții,

De dorul lui ne-au răposat

Și moșii și părinții“.

Astăzi visul e realitate și de la înțelepciunea poporului român depinde ca România, mare ca întindere, să devie mare și ca factor de forță și ca factor moral.

D-lor senatori, când e vorba de viitorul țării, deosebirile de partide trebuie să dispară.

Această Adunare Națională, care are mandatul de a revizui Constituția vechiului regat în toată întregimea ei, astfel ca noua Constituție să corespundă noii stări de fapt, se găsește în fața unui vast program de muncă alcătuitoare.

În și afară de Corpurile Legiuitoare trebuie să strângem rândurile, să ne unim forțele, spre a corespunde mărimii momentului istoric.

Tăria credinței noastre în viitorul neamului și închegarea tuturor energiilor prin eliminarea atacurilor, învinuirilor și luptelor de partide, să ne înalțe sufletele și să ne lumineze mințile, ca să putem așterne, prin așezăminte de stat bine chibzuite, fundamentele solide și veșnice ale scumpei noastre Românii. (Aplauze

prelungite).

● D.S., ședința din 18 decembrie 1919, p. 67-73.

16. Răspunsul lui Zamfir Arbore la Mesajul Tronului (Şedinţa Senatului din 27 decembrie 1919)

D-l Zamfir Arbore: D-lor senatori, este natural, este firesc ca înaintea întâiului Parlament al României întregite să vie un român din Basarabia şi să vă zică:

- Bine v-am găsit, fraţilor! Să trăiască România Mare!!!... (Aplauze).

Basarabia, d-lor senatori, este acel teritoriu românesc lungit între Prut şi Nistru, cu picioarele muiate în Marea Neagră şi fruntea umbrită la poalele Carpaţilor, unde de secole stă sentinelă română, cu ochii ţintiţi spre pustietăţile stepelor de dincolo de Nistru. Românii din ţinuturile Hotinului, Sorocăi, Orheiului au păzit hotarul Moldovei; răzeşii şi mazilii de pe malul Nistrului, din codrii Bicului sunt descendenţii direcţi ai cetaşilor lui Ştefan cel Mare. Acolo, între Prut şi Nistru, între Cetatea Hotinului şi Cetatea Albă, la Tighina, la Lipinţi, Chilia, Lăpuşna, Soroca, s-au petrecut luptele cele mai crâncene între moldoveni şi turci, tătari şi poloni.

Pământul Basarabiei e înmuiat de sânge românesc, pe acest petec de pământ a fâlfâit, în secolul XV, steagul nebiruitor al lui Ştefan cel Mare. Numele marelui domn al Moldovei e scris cu litere de aur pe pagina istoriei Basarabiei.

S-a scurs un secol de când acest petec de pământ a fost alipit, printr-un tratat istoric, cinic, la fostul imperiu rus. Lungi şi pline de suferinţe au fost zilele de înstrăinare ale românilor basarabeni. Supuşi unei rusificări atroce, românii dintre Prut şi Nistru au ştiut să-şi păstreze neatinsă fizionomia sa etnică.

Până la alipirea silită la imperiul rus, teritoriul dintre Prut şi Nistru făcea parte integrantă cu Moldova. Cantemir, în opera sa Descriptio Moldaviae, enumerând judeţele Moldovei spune că Moldova de Sus se compune din judeţele: Hotin, Dorohoi, Hârlău, Cernăuţi, Suceava, Neamţu şi Bacău, iar Moldova de Jos se compune din judeţele: Iaşi, Cârligătura, Roman, Vaslui, Tutova, Tecuci, Putna, Covurlui, Fălciu, Lăpuşna (actualmente judeţul Bălţi), Orhei, Soroca, în fine tot Cantemir zice: Buceag, Akermam, Chilia şi Ismail făceau parte din Moldova.

Basarabia actuală, atât cea de sus, cât şi cea de jos, în toate peripeţiile culminante

ale vieţii istorice a neamului nostru, a împărtăşit soarta patriei mume.

Situată la margine spre răsărit, soarta Basarabiei a fost de a primi toate loviturile furtunelor ce se dezlănţuiau în contra României dintre Carpaţi şi Dunăre.

Aşadar, dreptul istoric al neamului nostru asupra Basarabiei este netăgăduit.

După izvoarele ruseşti, în Basarabia de azi locuiesc în judeţul Chişinău 71 la sută români, 5 la sută ruşi, 19 la sută ovrei; judeţul Bălţi 72,6 la sută români, 12,9 la sută ruşi, 12,9 la sută ovrei; judeţul Orhei 82,5 la sută români, 4,75 la sută ruşi, 12,2 la sută ovrei: judeţul Soroca 70 la sută români, 13,01 la sută ruşi, 14,19 la sută ovrei; judeţul Bender 52,8 la sută români, 16,36 la sută ruşi, 8,44 la sută ovrei, 18,4 la sută bulgari. Celelalte judeţe ale Basarabiei, ca Hotin au 52,2 la sută ruşi, 29 la sută români, 4,64 la sută ovrei; Cetatea Albă bulgari 42 la sută, moldoveni 40 la sută, germani 16 la sută; Ismailul cu 44,55 la sută români. Excepţiune face teritoriul dintre râul Prut şi lacul Ialpug, unde sunt peste 80 de procente moldoveni. Această poporaţiune locuieşte în 8 oraşe, 82 slobozii, 21 târgşoare, 1 212 sate, 84 colonii germane şi 2 cetăţi.

Aşadar, dreptul etnic al neamului nostru asupra Basarabia este netăgăduit ca şi dreptul istoric. Mai mult decât atât. Neîncăpând în cadrul teritoriului dintre Prut şi Nistru, în curgerea secolului XIX, neamul nostru a fost nevoit să-şi reverse prisosul populaţiunii dincolo de Nistru. Astfel, după statisticile oficiale ruseşti (Nicula Troimtsky) în guvernămintele Volin, la Don, Ecaterinoslav, Podolia, Kerson locuiesc peste 600 000 moldoveni-basarabeni.

Din cifrele etnice ale populaţiunii din Basarabia reiese că afară de români, care formează majoritatea populaţiunii, între Prut şi Nistru mai locuiesc ruteni, ruşi, bulgari, greci, armeni, germani.

Fiecare din aceste unităţi etnice vorbeşte limba sa proprie, are moravurile sale, obiceiurile şi modul său de a trăi; în mijlocul acestor neamuri, moldovenii din Basarabia au ştiut să le impună multe trăsături din moravurile, obiceiurile şi modul moldovenesc de trai.

În curgerea secolului în care moldoveanul din Basarabia a ştiut să rămâie credincios neamului său, în contactul cu ruşii, bulgarii, rutenii, evreii, dânsul a împrumutat de la aceste neamuri şi reciproc le-a dat multe din trăsăturile sufleteşti, din obiceiurile şi moravurile sale, astfel că în conglomeratul neamurilor care se află azi în Basarabia există o trăsătură de unire sufletească

între toate neamurile care conviețuiesc în Basarabia cot la cot.

Nici ura, nici zavistia reciprocă între aceste neamuri nu există; toate aceste neamuri au luptat deopotrivă contra despotismului asiatic al țarilor ruși; fiecare din aceste neamuri a sacrificat pe altarul patriei comune pe cei mai buni dintre ai săi, fiecare din aceste neamuri posedă mormintele sfinte ale martirilor săi în stepele nemărginite ale Siberiei, în temnițele și fortărețele vechiului imperiu rusesc.

Solidaritatea dintre aceste neamuri este cimentată deci cu sângele martirilor cauzei de dezrobire a patriei comune.

Care a fost acea patrie? Rusia țaristă n-a posedat o legislație, ci un codice de ukazuri. Rușii n-au patrie în înțelesul adevărat al cuvântului; imperialismul petersburgian a formulat-o într-un titlu bizar: L'Empire de toutes les Russies, simțind bine că acest imperiu nu e un ce organic întreg, ci este format din mai multe Rusii. Până la Petru cel Mare, împrejurările istorice au făcut ca o sumedenie de popoare să fie împinse printr-o tendință centripetă spre Moscova și Petersburg, iar de aici înainte împrejurările istorice dau pe față o tendință contrarie centrifugă care a dezagregat această formațiune socială monstruoasă. În contra acestei tendințe istorice firești nu există nici o putere de rezistență.

Și iată dar că toate aceste minorități din Basarabia stau azi în căutarea unei patrii, care le lipsește. Trebuie să-i ajutăm, trebuie să facem totul pentru ca România Mare să dea acestor minorități ceea ce le lipsește și fără de care ființa omenească nu poate trăi, o patrie. (Aplauze).

Aceasta a și făcut-o țăranul din Basarabia, blajin, compătimitor, ospitalier și supus cum este.

Țăranul român din Basarabia posedă caracterul românului din Valea Dunării. Tăcut din fire, puțin comunicativ, el se dedă muncii câmpului, legând soarta sa de pământul stropit cu sudoarea muncii sale.

El n-a fost și nu este nici antisemit, nici antibulgar, nici antigerman. De aceea tocmai s-au așezat în Basarabia toți pribegii din aceste neamuri. Pentru românul din Basarabia, inutile sunt toate paragrafele privitoare la ocrotirea minorităților, alcătuite la Conferința de Pace, căci cea mai mare ocrotire a acestor minorități de secole le-a manifestat acest popor în sufletul său blajin și uman față de toți cei care s-au așezat în țara sa.

Natura blagoslovită a Basarabiei, pământul fertil, climatul cald și sănătos recompensează din belșug munca grea a țăranului moldovean din Basarabia. Din această cauză dânsul, ca orice popor meridional, e prin caracterul său nepăsător și puțin econom; dar afară de cauza aceasta firească mai există și o altă cauză care reșade în împrejurările istorice ale Basarabiei. În zbuciumul continuu al luptelor cu hoardele străine ce mereu năvăleau în țara sa, în nesiguranța bunurilor vieții, în avutul său supus jafului, rechiziționilor și fărădelegilor ocârmuirilor – țăranul moldovean din Basarabia s-a deprins a trăi de azi pe mâine, fără agoniseală pentru zilele negre.

Țăranul moldovean din Basarabia iubește munca câmpului; între dânsul și ogorul său există o legătură puternică ce se reflectă asupra moralei sale, asupra inteligenței și modului său de a-și înfățișa lumea ce-l înconjoară, de a-și explica menirea omului pe pământ.

Din ogorul său, din pământ, țăranul din Basarabia și-a croit pârghia ce-l va scăpa din starea de mizerie, dându-i puterea de a birui toate împrejurările nefaste ce-l copleșesc din toate părțile.

Lipsa garanțiilor sociale pentru rezultatul muncii omului a avut pretutindeni, precum ne învață istoria, același rezultat – degenerarea și pieirea neamului.

Astfel fiind țăranul din Basarabia, chestiunea de căpetenie pentru dânsul este pământul.

A rezolva cât mai urgent și cât se poate de echitabil chestiunea pământului este de cea mai vitală importanță pentru Basarabia.

Programul țărănimii basarabene, tipărit încă la 1905, sună astfel:

Noi cerem pământ și voie, adică:

1. Să se dea țăranilor pământ;

2. Să se plătească biruri drepte, adică, după venit, cei bogați să plătească mult și cei săraci puțin;

3. Voie de a vorbi, scri și tipări în toate limbile, fiecare ce va vrea;

4. Voie de a se aduna oamenii și a se sfătui;

5. Voie de a crede fiecare, cum îl duce mintea;

6. Datorie de a învăța toți carte pe limba fiecăruia (adică rușii – rusește, moldovenii – moldovenește) în școli prin socoteala hasnalei;

7. Dregătorii să fie chemați la răspundere înaintea norodului, dacă vor greși.

Noi vrem pământ și voie, acestea sunt cuvintele scrise pe steagul moldovenilor din Basarabia. Cei ce vor să fie aleși ai moldovenilor - moldoveni să fie, la acest steag să se închine și înainte cu Dumnezeu, spre izbândă, fără frică, să pășească.

Pentru a încheia cu caracteristica țăranului român din Basarabia, cred nemerit să citez pe câțiva din autorii ruși care au scris despre neamul meu în Rusia imperialistă.

Astfel, generalul Obrucieff scrie în Voenîi Sbornic: „soldatul rus din moldoveni e foarte sobru și îndură mult (vînosliv), în atac cu baioneta este de neînlocuit“.

Colonelul Filatoff scrie: „soldații moldoveni sunt foarte puțin deștepți, deoarece cunosc rău limba rusă, dar cu timpul ei devin buni soldați. În batalioanele de vânători sunt mult prețuiți, ca buni țintași“.

V-am vorbit de țăranul din Basarabia, acum mă simt dator a zice câteva cuvinte de suflarea luminată a României Mari.

Înainte de toate trebuie să știți că această pătură și-a făurit sufletul sub influența culturii ruso-franceze, precum intelectualitatea română din Ardeal și Bucovina s-a adăpat la izvoarele culturii germane.

Intelectualul român din Basarabia e patriot și naționalist, dar nu este șovinist.

Manifestarea ideilor politice și religioase prezintă trei faze distincte: la început, pentru aceste idei, promotorii lor, ideologii și prozeliții, sunt persecutați, aruncați în temnițe, trimiși în ocne sau răstigniți pe cruce; apoi, în a doua fază, ideea propagată domină lumea și devine una din temeliile statului și atunci se manifestă a treia fază, în care, în numele ideii ce domnește peste tot, sunt persecutați cei care neagă aceste idei.

Astfel s-a întâmplat cu toate religiile de stat și, dacă am fi adunat osemintele

tuturor oamenilor care au fost uciși în secolul IV și V pe timpul discuțiunilor privitoare la dogmele bisericești, apoi am fi putut forma o întreagă verigă de munți; puțin mai încoace, în secolele XI, XII și XV, din osemintele oamenilor uciși în numele bisericii catolice, s-ar putea înălța un nou Mont-Blanc.

În sfera politicii, naționalismul trece și el în istoria sa prin trei faze distincte.

În faza întâia, dânsul nu este opus altruismului și solidarității umane; în faza a doua devine întemeietorul unei culturi deosebite pentru fiecare neam, iar în faza a treia, în numele lui se robesc și se deznaționalizează alte neamuri, alte popoare; și această a treia fază devine propriu-zis antiteza ideii din faza întâia a dezvoltării sale.

De pildă, lupta ungurilor cu austriacii de la 1848, pentru neatârnarea națională a Ungariei ne arată naționalismul în întâia fază a dezvoltării sale.

Istoria liberării Italiei de sub jugul austriac a fost o poemă eroică, în care istoria a înregistrat personalitățile titanice ca Mazzini, Garibaldi, Marc Aureliu, Safi, Pianori și Piscane.

Luptătorii care urmau pe acești luceferi ai Italiei urcându-se pe eșafod sau murind pe câmpul de luptă cântau cunoscutul cântec italian: „Si am venuti a morir per nostro lido / Eran trecento, eran giovani e forti: / E sono morti!“

Fără să încerc de a înșira toate elementele din care se compune chestiunea națională, mă mărginesc a prenumăra cele două esențiale, pe care se întemeiază concepțiunea națională, anume rasa și limba.

Rasa ca tip și limba ca formă psihică a colectivului național.

Și înainte de toate nu trebuie să amestecăm naționalismul cu patriotismul, deoarece există o deosebire esențială între aceste două concepții.

Astfel, noi vedem că republica elvețiană este compusă din trei naționalități: cea germanică, franceză și italiană, dar patriotismul elvețianului este unul și același, pentru cele trei naționalități deosebite.

Chestiunea națională în concepția sa esențială n-are propriu-zis nimic idealist, nimic înălțător în sensul larg umanitar, precum îl are de exemplu vechea formulă a democrației europene: libertatea, egalitatea, fraternitatea; chestiunea națională

asemenea n-are în ea nimic democratic, pentru că deşteptarea naţională nu impune neapărat vreo schimbare în sensul democratic al relaţiunilor reciproce între clasele sociale, solidaritatea în sânul unei naţiuni se întemeiază numai şi numai pe hotărârea tuturor de a păstra limba şi rasa, şi nimic mai mult.

De aceea, tocmai naţionalist poate să fie un boier de baştină şi un badea Ion orişicare.

Dreptatea în naţionalism nu este dreptatea omenirii întregi, ci dreptatea care îmbrăţişează numai şi numai o colectivitate circumscrisă într-un popor de acelaşi tip şi de aceeaşi limbă.

Această dreptate nu este inerentă numai societăţii umane şi o vedem manifestându-se şi printre alte vieţuitoare de pe pământ, deşi, desigur, nu într-un mod atât de conştient ca la om; astfel naturaliştii au descris adeseori şi descriu instinctul naţionalist între diferite specii de animale sălbatice, arătând cum turmele de tauri şi bizoni în America apără cu înverşunare păşunile lor în contra încălcărilor altor turme de tauri şi bizoni; astfel, termiţii din Africa, un fel de furnici mari, apără furnicarele lor de năvala altor societăţi de furnici.

Provocatorii mişcărilor de redeşteptare naţională, eroii şi martirii luptelor pentru neatârnarea naţională, adeseori când naţionalismul a trecut în faza a treia a dezvoltării sale, se transformă în călăii şi tiranii altor naţiuni, căci dreptatea care stimula pe aceşti eroi şi martiri naţionali a fost dreptatea pentru toţi: de aceea, Rusia, care a suferit jugul tătar în curgerea de două secole, liberându-se de sub acest jug, au asuprit poporul polon şi poporul ucrainean, poporul finlandez şi român din Basarabia.

Naţionalismul mai are şi dezavantajul de a se preta adeseori şi de a deveni o armă docilă în mâinile celor interesaţi de a pescui în ape tulburi. Istoria ne arată că reacţionarii din lumea întreagă, adăpostiţi sub scutul clericalismului sau absolutismului celui mai sălbatic, întotdeauna se ascund sub masca naţionalismului; în general putem observa că inamicii unui ideal, duşmanii ideilor umanitare, totdeauna găsesc util să recurgă la temelia zoologică a chestiunii naţionale, pentru a excita ura între popoare, sau pentru a îndepărta atenţiunea mulţimii de la chestiunile lăuntrice, fie cele sociale, fie cele politice.

Arătând în rezumat partea negativă a naţionalismului, să ne ferim a judeca această chestiune numai şi numai din punctul de vedere negativ, condamnând

naţionalismul pe temeiul acestor argumente negative.

Să nu pierdem din vedere că, dacă nu există noi indivizi din acelaşi mediu social educaţi în acelaşi mod aparţinând aceleiaşi naţiuni care să se asemene, apoi deosebirea individualităţilor colective este şi mai adâncă şi mai deosebită; şi precum fiecare individualitate umană aduce cu sine în viaţa mediului său social, în cercul semenilor săi, sufletul, intelectul său deosebit, apoi cu atât mai mult o naţiune, un popor, deosebit aduce cu sine individualitatea sa naţională, sufletul său colectiv, pe care îl revarsă în tezaurul omenirii întregi.

Ideile generale umane, progresul universal sunt rezultatul activităţii diverselor naţiuni ale Europei; deşi fiecare din aceste naţionalităţi îşi are format modul său de a privi lucrurile, codul său moral şi-a întrupat frumosul pe căi deosebite şi într-un mod deosebit.

Lung a durat întunericul pe lume până a apărut soarele culturii europene şi câtă bogăţie sufletească s-a acumulat pentru a da naştere acestor culturi rafinate europene şi câte naţiuni s-au stins şi s-au risipit în amurgul civilizaţiunii noastre.

Aşadar, dacă este incontestabil cum că fiecare naţionalitate aduce cu sine o deosebire esenţială în complexul omenirii întregi, apoi şi nemaitălăduit este că nu există pe lume nici un popor, nici o singură naţiune care să poată cuprinde în sine sufletul omenirii întregi, care să poată îmbrăţişa întregul adevăr şi a întrupa întregul frumos.

Şi ca consecinţă a acestui adevăr istoric, care în relief se degajează din sinteza istoriei omenirii, vedem că spre unirea, spre contopirea, iar nu spre desfiinţarea naţiunilor păşeşte viaţa Europei de la Apus, adică spre autonomia naţiunilor, spre federaţiunea naţiunilor din care se compune omenirea.

Firește că noi, contemporanii, mai trăim încă sub influenţa ideilor vechi, sub silnicia metodelor brutale de acţiune, dar viaţa socială care se încheagă deja împrejurul nostru ne arată calea pe care merge omenirea.

Din această viaţă socială se degajează deja marea sinteză a adunării omenirii întregi pentru rezolvarea chestiunilor generale, care ating deopotrivă fiecare naţiune din care este compusă omenirea; aşadar, nu spre izolare, nu spre duşmănie, ci spre unire şi armonie este îndreptată azi mişcarea şi deşteptarea naţională, menită a reforma radical viaţa universală a omenirii.

Aşadar, nu spre nimicirea naţionalităţilor păşesc azi popoarele, ci spre apropierea dintre diversele naţionalităţi, apropiere menită a împărtăşi tezaurul adunat de spiritul omenirii întregi eului fiecărei naţionalităţi - aceasta dintr-o parte a turna în tezaurul omenirii bogăţiile sufleteşti deosebite a individualităţilor naţionale; pentru ca din aceste două izvoare sufleteşti - una a omenirii întregi, iar alta a fiecărei naţiuni îndeosebi, să se adape întreaga suflare luminată o omenirii de pe pământ.

Dacă aruncăm o privire în jurul nostru, dacă aplecăm urechea la vocea mulţimilor ce se adună în organizaţiunile politice şi sociale formidabile, vedem că omenirea, într-un mod nediscutabil, păşeşte astăzi pe calea unei noi organizaţiuni universale internaţionale.

Cauzele care împing omenirea pe această cale sunt:

1. Dezvoltarea şi înmulţirea căilor de comunicaţie;

2. Constanta întindere a pieţelor internaţionale;

3. Treptata dispariţiune a deosebirilor etnografice, mulţumită tehnicii şi descoperirilor ştiinţifice, care devin patrimoniul tuturor naţiunilor, şi

4. Deşteptarea conştiinţei în masele poporului, mulţumită instrucţiei care încet, încet formează una şi aceeaşi conştiinţă umană generală.

Toate aceste cauze dau naştere unor organizaţiuni internaţionale care nu sunt altceva decât sâmburele viitoarei organizaţiuni sociale şi politice a naţiunilor unite într-o singură omenire; astfel, avem astăzi biroul internaţional al poştei, telegrafelor şi căilor ferate la Berna, al muncii la Basel, al agriculturii la Roma, al higienei la Paris, al cercetărilor maritime la Copenhaga şi, în fine, Liga Naţiunilor.

Despre legătura între academii şi alte instituţiuni ştiinţifice nici nu mai vorbesc, deoarece aceste instituţiuni de mult deja formează o instituţiune internaţională.

Aşadar, timpul în care trăim tinde nu numai la priceperea lumii care ne înconjoară, dar şi la unirea şi solidaritatea, la a simpatiza cu această lume imperfectă.

În simpatia pentru neam şi omenire el caută consolaţiune în dorul său după un

ideal. Atât sufletul nostru cât şi ştiinţa ne şoptesc că numai în etică mai e o scăpare pentru omul modern; sufletul nostru tinde către acele înălţimi senine, în vârful cărora stă ca simbol omenirea.

Toate acestea ar trebui să ni le amintim în zilele de sânge, de lacrimi şi de doliu prin care am trecut mulţumită domniei capitaliste.

Astfel gândeşte, astfel simte intelectualitatea din Basarabia. Astfel i se înfăţişează chestiunea naţională. Crescut sub influenţa unei literaturi umanitare, sub un regim despotic, aspru, el şi-a oţelit conştiinţa şi, fiind de un caracter încercat în suferinţe, ştie a-şi apăra modul său de a gândi şi de a simţi.

Şi aci am să fac o obiecţiune: rău s-a făcut că s-a înlăturat în Basarabia pătura intelectuală de la trebile obşteşti. Conlucrarea acestei pături cinstite, erudite, ar fi de cel mai nepreţuit folos pentru Basarabia. Dacă dânsa nu cunoaşte limba noastră, nu e vina ei, dacă dă gândirii sale forma rusească, nu este vina sa. Va învăţa limba foarte iute şi va gândi româneşte imediat ce-şi va regăsi patria de la care a fost înstrăinată prin vitregia soartei.

Înlăturarea păturii intelectuale în Basarabia a făcut că această ţară a fost invadată de putregaiul intelectual din România veche şi mult rău ne-a făcut acest putregai, sagace şi amoral!

Străin sufleteşte de populaţiunea românească basarabeană, acest element ne compromite şi strică aceea pentru care noi bătrânii am lucrat, pentru care noi am luptat şi am suferit, petrecând viaţa întreagă în temniţe, exil şi pribegie.

Trebuie să facem tot pentru a ne împăca cu intelectualii din Basarabia, odată împăcarea făcută, n-avem a ne teme de duşmanii neamului nostru ca Crupenski, Sinadinc, Porușkiewici şi toţi acei care lucrează azi pentru refacerea Rusiei ţariste.

Această refacere este imposibilă - Rusia absolutistă, Rusia ţarilor a murit pentru totdeauna, popoarele care au fost închise în această temniţă colosală au spart uşile închisorii şi au ieşit din ea, popoarele acestea nu se vor mai întoarce benevol în temniţă, fiecare din aceste popoare îşi are casa sa proprie, patria sa, acolo unde trăieşte neamul fiecăruia. Denikin, Kolceac - această Vandee a Rusiei de azi - vor pieri ca un vis urât.

Pentru ca în Basarabia noastră lucrurile să devie normale, pentru ca să dispară

nemulțumiri, din cauza unei stări de lucruri anormale, sunt necesare, d-lor senatori, următoarele măsuri:

1. Să se desființeze starea de asediu;

2. Să se desființeze cenzura;

3. Să se dea amnistie generală deplină pentru toate delictele politice.

D-lor miniștri, regele nostru are o inimă de aur, o inimă care compătimește pe cei săraci, obijduiți, năpăstuiți, dați prilej acestei inime regale de a face un bine, aduceți regelui decret de amnestie și îi veți da ocaziune de a satisface dorința inimii sale mari. Deschideți larg ușile închisorilor, unde zace un Ion Slavici, unde sunt închiși niște copii acuzați de bolșevism. Dacă Slavici e culpabil că ar fi gândit altfel decât noi, apoi și Aurel Popovici și Brote au gândit tot astfel. (Întreruperi).

Afirm că în toată viața noastră de refugiați, eu, Aurel Popovici, Slavici și Brote eram unanimi în modul nostru de a gândi și simți.

D-l dr. Mihail Popovici, ministrul Lucrărilor Publice: E mult de atunci.

D-l Zamfir Arbore: Eu vorbesc de când am fost în exil

O voce: Dar Gazeta Bucureștilor?

D-l Zamfir Arbore: D-lor, despre aceasta eu nu știu nimic, pentru că, atunci când se tipărea Gazeta Bucureștilor, Zamfir Arbore era arestat de germani.

Altă voce: Dar Ziua?

D-l Zamfir Arbore: Și cu Ziua tot așa.

Acum, d-lor, încă un lucru. Vă rog să desființați, cât mai iute, jandarmeria rurală. Această jandarmerie este o plagă așa de mare încât nu dânsa păzește averea și persoana omului, ci tu însuți trebuie să păzești viața și averea ta de jandarmi. (Aplauze).

Nu uitați, d-lor, că moșnenii și mazilii din Basarabia sunt descendenții cetașilor lui Ștefan cel Mare.

Ei bine, știți dv. că în Rusia imperialistă nu era îngăduit ca un moșnean din Basarabia să fie lovit?

Pedeapsa corporală nu exista pentru moșneni și pentru mazili în timpul lui Nicolae al II-lea, pe când azi un jandarm își permite să închidă pe acești moșneni și mazili din Basarabia și să-i lovească cu varga. (Aplauze).

O voce: Rușine!

Altă voce: E foarte adevărat!

D-l Zamfir Arbore: D-lor, dacă m-am urcat la această tribună este că am dreptul de a vorbi de Basarabia pentru că am luptat, am suferit pentru dânsa. (Aplauze).

D-l C. Moțoc: Urmașii lui Ștefan cel Mare nu trebuie să fie bătuți!

D-l I. Vulpe: Că aceia sunt boierii noștri! Aceia au fost arcașii lui Ștefan cel Mare! Ei au păzit Nistrul!

D-l Zamfir Arbore: Să se desăvârșească apoi, d-lor miniștri, împărțirea în mod echitabil a pământului la țărani, potrivit proiectului de lege elaborat de Sfatul Țării.

Acest proiect este rezultanta muncii unor adevărați patrioți.

Să se dea Basarabiei o largă descentralizare administrativă, pe care ați promis-o.

Voci. Aceeași în tot locul!

D-l Zamfir Arbore: Să se restabilească organizațiunea zemstvului administrativ, județean și al plășii (volosti), să se restabilească în același timp și organizațiunea dumelor orășenești și a upravelor.

Toate aceste reforme să fie alcătuite ca directă conlucrare și supraveghere a intelectualității basarabene, fie a celei românești, fie a celei românești rusificate, fie a celei pur rusești sau de alt neam.

Conlucrarea diferitelor grupări democratice din Basarabia la consolidarea noii stări de lucruri de acolo este de o neapărată necesitate.

Prin aceasta veţi face aceea de care avem nevoie astăzi, veţi alipi cu desăvârşire această ţărişoară la patria-mumă (Aplauze).

● D.S., şedinţa din 27 decembrie 1920, p. 129-133.

17. Discursul lui Iuliu Coroianu despre problemele unirii Transilvaniei, Basarabiei, Bucovinei, Crișanei și Maramureșului cu țara (Ședința Senatului din 28 decembrie 1919)

D-l Iuliu Coroianu: D-le președinte și d-lor senatori. În aceste momente solemne în viața mea care o trăiesc în al 8-lea deceniu, să-mi fie permis, supt impresiunea sentimentelor mele, a-mi aduce aminte de vorbele marelui Simeon Bărnuțiu, care, în anul 1848, pe câmpul Libertății, în vorbirea sa memorabilă istorică, a început astfel: „Cine să nu se închine înaintea ființei omenești când vede această adunare măreață, care face să salte de bucurie inima fiecărui român bun și care pune spaimă și îngrijorare în inima acelor ce nu voiesc libertatea popoarelor și urăsc pe români“.

Ei bine, d-lor senatori, eu sunt unul care am la dosarul meu meritul luptei unei jumătăți de veac, în marea luptă pentru drepturile naționale. (Aplauze).

Sunt unul dintre acei români din Transilvania care, tot la dosarul meu, am și o decorațiune nespus de mare, care numai doi dintre cei zece frați de ai noștri o mai au. Am fost unul dintre cei distinși de către justiția ticăloasă și barbară a Ungariei, alături de marele nostru fost prezident doctor Ion Rațiu, de veșnică memorie, și a părintelui Vasile Lucaciu; cătețtrei am fost despărțiți de tovarășii noștri, duși în închisori, separați în închisorile Seghedin, pentru ca să nu ne mai putem întâlni unul cu altul, să nu ne mai putem consfătui asupra durerilor și neajunsurilor neamului românesc. (Aplauze).

Și pentru ce această distincție? Pentru că Rațiu era prezidentul Comitetului Național, părintele Lucaciu era prim secretar al acestui Comitet, iar eu, din încrederea Adunării Naționale, am avut onoarea și distincția că am redactat și am referat cunoscutul Memorandum al românilor din Transilvania. (Aplauze prelungite).

D-lor senatori, înainte de a intra în descrierea, mai largă, a luptelor noastre naționale, ce le-am avut, după cuvântarea elogioasă, așa-zicând inspirată de un duh sfânt, a antevorbitorului meu, I. P. S. Mitropolitul Moldovei, nu pot să fac altceva decât să mă alătur la sentimentele exprimate de I. P. S. Sa.

În primul rând, d-lor senatori, dau expresiune devotamentului meu faţă de M. S. Regele, de M. S. Regina şi de întreaga dinastie a României. (Aplauze).

Voci: Să trăiască!

D-l Iuliu Coroianu: Dau expresiune simţămintelor mele de mulţumire către armata română, care a conlucrat şi s-a jertfit pentru înfiinţarea României Mari. (Aplauze).

D-lor, exprim mulţumirile mele naţiunii române din Vechiul Regat, care s-a expus la suferinţele celui mai crâncen război pe care l-a înregistrat istoria şi a făcut toate jertfele pentru unitatea neamului românesc. (Aplauze).

Şi acum, d-lor, voi să vă arăt, în treacăt, că noi, românii, atât cei din Transilvania, cât şi din toate celelalte părţi locuite de români, am fost cei dintâi dintre toate popoarele Europei Centrale care am jertfit şi am pus bazele libertăţii, egalităţii şi frăţietăţii. Şi iată cum:

S-a deschis înaintea ochilor mei sufleteşti istoria neamului românesc şi văd acolo anul 1437. Anul revoluţiunii pe care au făcut-o românii din Transilvania pentru libertate, pentru a scutura jugul servituţilor.

Văd acolo anul 1512, cu revoluţia pe care au făcut-o bănăţenii şi ungurenii sub conducerea lui Doja. Văd acolo anul 1784, revoluţia lui Horia, Cloşca şi Crişan, care, iarăşi, pentru întruparea acestui înalt ideal s-a făcut.

Văd revoluţia din 1821, revoluţia lui Tudor Vladimirescu, a românilor din Muntenia, din Valahia, care iarăşi tot în acest scop s-a făcut.

Văd anul 1848, când se ridică toată fiinţa românească ca din pământ, ca din mormânt, pentru ca să înfăptuiască cea mai frumoasă idee care o putea avea omenirea, libertatea şi, prin libertate, egalitatea şi prin libertate şi egalitate, aşa-cunoscuta frăţie.

Va să zică noi, românii, suntem cei dintâi care am făcut jertfe pentru realizarea acestor înalte idei.

D-lor senatori, în mersul ideilor trebuie să constatăm că luptele noastre, ale românilor, nu au fost numai lupte sângeroase, lupte de acelea despre care Papiu Ilarian, în istoria sa, zice că românii din Transilvania şi de peste tot au ridicat

securi, au ridicat sape, au ridicat coase, adică armele de care dispuneau în vremea aceea, și s-a arătat ca un popor tiranic.

Ei bine, dar tirania, care se arăta și se desfășura înaintea lumii și privirilor, ce era?

Era tirania pentru întruparea libertății, pentru pâine și pentru inaugurarea dreptății între oameni!

După aceste revoluții, știți cu toții câte cereri, câte plângeri, câte memorande s-au înaintat pentru cauza națională.

Știți că, în luptele acelea pe care noi le-am suportat, veneam la mama noastră în România veche; și aici nu ne uitam cine este conservator, cine este liberal, nu ne uitam de care partid se ține, ci veneam ca la frați. (Aplauze).

Veneam cu toată încrederea sufletului nostru și cu toată dragostea. Și nu numai la dv., ci mergeam și la Curtea Domnească a României vechi, la marele rege Carol I. Și acolo eram tot atât de bine primiți. (Aplauze).

Nici unul dintre dv. din România veche nu ne-a cerut ca noi să ținem la careva din partid din Țara Românească, ci, în loc să fi făcut aceasta, spuneați așa: Voi știți ce vă dictează programul vostru național, luptați înainte, pentru că noi simțim cu voi, vă iubim și vrem ca să rămânem frați și ca frățește, cu puteri unite, să înfăptuim marele ideal. (Aplauze).

Ne-ați îmbărbătat, ne-ați însuflețit cu sufletele voastre și noi mergeam îndestulați acasă și luptam înainte. Nu ne era frică de închisorile ungurești, intram zâmbind în ele (aplauze), pentru că știam că avem lângă noi frați care trăiesc într-o țară liberă, frați care sunt gata pentru a se expune pentru noi oricând, dacă nevoia o cere.

Unicul bărbat, mare român, care mi-a denegat o cerere, a fost marele Kogălniceanu.

Să vă spun în ce a constat acest refuz, pentru ca să nu fie rău interpretate cuvintele mele.

În anul 1881, cu ocaziunea încoronării regelui Carol, am venit la București și eu, pentru a lua parte la marea sărbătoare națională a neamului. Și am mers să văd

pe marele bărbat de stat Mihail Kogălniceanu, Dumnezeu să-l ierte, şi i-am spus: D-le Kogălniceanu, ce fericit sunteţi dv.! Iată, aveţi o Românie independentă, un regat independent, aveţi rege încoronat; noi, cei de dincolo, pentru toate acestea simţim o bucurie nespusă. La noi puţin-puţin poate că vă invidiem! Şi noi în ce suferinţă şi neajunsuri trăim! Faceţi bine, interveniţi în ajutorul nostru. Şi atunci marele şi distinsul om de stat s-a uitat la mine şi mi-a zis: „Ei bine, băiete, dar nu vezi că numai acum s-a născut, că acum e în faşă, dar lasă, vom îngriji pruncul, se va face mare şi îndată ce va fi în stare să prindă arma, fii liniştit, va sări în ajutorul tuturor fraţilor noştri şi va face să se audă în întreaga lume vocea pretenţiunilor pe care le are ginta noastră românească asupra vecinilor noştri hrăpăreţi“. (Aplauze prelungite).

D-lor senatori, nu e lipsă să vă explic ce sentimente de însufleţire au deşteptat aceste vorbe ale marelui bărbat român în sufletele noastre amărâte!

Apoi, începând de la anul 1881, în continuu, în fieştecare an, am fost în Bucureşti şi am văzut, rând pe rând, familia Brătianu, am văzut familia Golescu, am văzut familia Grădişteanu, Bibescu, Maiorescu, Sturdza, Cantacuzino, Filipescu, Florescu, am văzut pe d-l Dissescu, am văzut atâţi şi atâţi bărbaţi de stat, dintre cei mai distinşi şi luminaţi oameni ai neamului românesc, şi toţi, cu iubire, cu dragoste frăţească şi cu sfaturi de îmbărbătare pentru luptele noastre naţionale, ne-au încurajat şi ne-au dat speranţe de viitor.

Şi astăzi, astăzi, daţi-mi voie să vă întreb: cum stăm?

D-lor senatori, ungurii, cei mai încarnaţi inamici ai neamului românesc, au avut un bărbat de stat, cel mai încarnat inamic al nostru, pe baronul Tveselenzi. Acest om, în anul 1843, a scris o carte politică către fraţii lui maghiari şi în care acesta spunea: „Băgaţi de seamă, fraţilor, că trăim în vremurile redeşteptării popoarelor şi poporul român are conştiinţă de origina sa şi ţine mult la ea, la origina sa splendidă şi înaltă şi pe acest popor să avem grijă să-l maghiarizăm, căci acest popor, să ştiţi, are un mare viitor“.

Aceasta o zicea cel mai mare inamic al poporului român şi noi, după atâtea suferinţi, după atâtea lupte am ajuns astăzi a vedea că de ceea ce se temea baronul Tveselenzi, inamicul neamului românesc, se împlineşte.

Şi cum credeţi dv., d-lor senatori, că această împlinire a visurilor noastre s-a întâmplat numai aşa, de la sine? Numai prin luptele pe care noi le-am purtat?

O, Doamne ferește!

Am stat în închisorile din Seghedin un an și 5 luni și în acest timp am contemplat asupra vieții popoarelor și m-am ocupat și cu cele sufletești și mi-am făcut o rugăciune și această rugăciune a mea, să mă iertați a o spune, căci aceasta era rugăciunea mea de toate zilele în închisoare, care o făceam către Dumnezeu:

„Dumnezeu, pe care nici omul geniu nu Te poate cuprinde,

Dar inima-i duios doritoare în ea Te închide,

Fiinţa-ţi ca un soare luminează, străluce,

Dar ochii noștri din carne în El nu pătrunde,

Ale înțeleptei Tale mâini, minuni sunt uranele cerești,

Microbii, viermii nevăzuți de ochii omenești;

Zenitul și Nadirul pe Tine Te slăvesc,

Întristat luptă dintre viscoli Te vestesc,

Te aclamă roua în picătura ei,

Lumina fulgerului și floarea în firul ei.

A nimici ori a crea sute de luni ai putere

Și prin ale Tale zeești poteci amesuri cursul neînțeleselor vremi!

Te roagă prea umilit fiul tău: Doamne, vino,

Vino și ne mântuiește de toate relele,

În care suferim de atâtea secule“. (Aplauze).

D-lor, această rugăciune a mea a pornit din convingerea că soarta popoarelor în mâna lui Dumnezeu este.

Cele mai drepte aspirațiuni, cele mai bune intenţiuni, cele mai noi stăruințe pe

care le-am pune pentru ca să ajungem un scop mare, în cele mai multe cazuri poate să nu succeadă, poate să fie fără rezultat, pentru că noi, cu mintea noastră, cu puterea noastră sufletească suntem expuşi la asemenea împrejurări, pe care nici a le prevedea, nici a le opri nu suntem în stare.

Dar, dacă vin asemenea cazuri, când noi ştim că ne-am făcut datorinţa cu cea mai mare scumpătate, când noi ştim că ceea ce a trebuit să facem am făcut, atunci chiar şi neajunsurile, chiar şi deruta o suportăm mai uşor.

Aşa ne învaţă pe noi Scriptura, aşa ne învaţă Biserica şi acesta este adevărul pe care şi oamenii politici trebuie să-l recunoască.

Acum, în momentul de faţă, într-o situaţiune pe de o parte foarte fericită, pe de alta foarte îngrijorătoare, într-o situaţiune în care neamul românesc, unit deja, aşteaptă ca toţi să conlucrăm şi să punem fundamentul viitoarei Marei Românii, acum, fraţi români din toate părţile, puneţi de o parte arma luptelor de partid (aplauze), puneţi-le, ascuţite ori ştirbite, aşa cum sunt, în dulap şi le închideţi acolo un timp oarecare, cel puţin atâta timp cât va dura punerea bazelor României Mari. (Aplauze).

Veniţi cu toţii să lucrăm, mână în mână, cu frăţească dragoste şi cu încredere unul în altul, fără să umblăm a ne mai zice: eu ţin de Partidul Conservator, eu sunt liberal, eu sunt mai ştiu eu ce, Doamne, că sunt atâtea partide încât nici nu mai poţi şti câte sunt.

Să mergem mână în mână şi să lucrăm cu toţii uniţi la un loc pentru ca să punem temeliile măreţului templu al Marii Românii. (Aplauze, bravo).

Aceasta am dorit să vă spun.

● D.S., şedinţa din 28 decembrie 1919, p. 142-144.

18. Discursul lui Nicolae Iorga cu ocazia ratificării unirii Transilvaniei, Basarabiei şi Bucovinei, Crişanei şi Maramureşului cu ţara (Şedinţa Camerei Deputaţilor din 29 decembrie 1919)

D-l N. Iorga, preşedinte: Vă rog să-mi îngăduiţi câteva cuvinte, ca unuia căruia i-aţi încredinţat dreptul de a vorbi, în împrejurări solemne, în numele dv. (Aplauze îndelung prelungite).

În mijlocul celui mai mare şi mai greu război pe care neamul nostru l-a purtat pentru dreptul său, Basarabia şi Bucovina, ţările zmulse vechii Moldove, şi acele măreţe părţi ardelene, bănăţene, crişene şi maramureşene, care au fost cele dintâi răpite unităţii naţionale şi istorice a ţării româneşti integrale, au proclamat pe rând reintrarea lor în România deplină. (Aplauze unanime, îndelung prelungite).

Prin singur acest fapt, corespunzător celor mai sfinte principii proclamate de aliaţii noştri, dreptul nostru, care fusese un ideal de veacuri, devenise pentru totdeauna o realitate. (Aplauze generale, prelungite şi îndelung repetate).

După triumful final câştigat prin jertfa tuturor Aliaţilor, Regele românilor i-a dat recunoaşterea victoriei comune. Adunarea Deputaţilor adaugă, odată cu forma legii, devotamentul absolut al unei ţări întregi în a menţine întregi şi a transmite urmaşilor cele dobândite cu sânge şi lacrimi de fericita generaţiune a Marelui Război. (Aplauze prelungite şi îndelung repetate. Adunarea ovaţionează sculându-se în picioare).

Ca Preşedinte al ei şi ca unul din reprezentanţii acestei Românii dintre Carpaţi şi Dunăre, care a purtat şase sute de ani prin cele mai mari primejdii, o dată cu steagul românesc, soarta însăşi a neamului întreg (îndelung prelungite aplauze, strigări de „Trăiască Vechiul Regat“, ovaţiuni nesfârşite), în numele României mutilate de ieri, care strângea în inima ei rănită atâta din jalea şi nădejdea ţinuturilor înstrăinate, în numele României care a plâns cu fraţii pierduţi şi a nădăjduit cu ei şi în care n-a fost om cinstit care să nu păstreze în sfânta sfintelor a sufletului său dorul desăvârşitei uniri naţionale şi hotărârea de a ne jertfi toţi pentru aceasta, simt negrăita fericire de a putea face, în numele dv. al tuturor, acest legământ solemn pentru viitorul neamului în sfârşit şi pentru vecie unit. (Ovaţiuni îndelung repetate, nesfârşite urale).

România unită o avem, o vom apăra şi o vom întregi. (Aplauze călduroase şi unanime acoperă aceste din urmă patru cuvinte din partea tuturor deputaţilor sculaţi în picioare).

● D.A.D., şedinţa din 29 decembrie 1919, p. 306.

19. Vespasian I. Pella despre problema semnării Tratatului de Pace cu Austria (Şedinţa Senatului din 29 decembrie 1919)[182]

D-l Vespasian I. Pella: D-le preşedinte, d-lor senatori, ca fiu de transilvănean, legat de pământul Ardealului, nu numai printr-un firesc sentiment naţional, ci şi prin osemintele scumpe ale bătrânilor mei şi ca luptător democrat care de aproape un sfert de veac am susţinut prin scris şi prin grai realizarea acestor două mari reforme: împroprietărirea cât mai largă şi reală a păturii noastre ţărăneşti şi chemarea la viaţa politică cât mai intensă şi dreaptă a tuturor claselor sociale, vin să-mi spun şi eu cuvântul la Adresa de răspuns la Mesajul Tronului.

V-am evocat, d-lor, aceste două titluri cu care atât de mult mă mândresc şi care au făcut farmecul copilăriei mele şi au constituit crezul celor mai frumoşi şi entuziaşti ani ai tinereţii mele, pentru ca, dacă cumva, în unele observaţiuni ce mă cred dator să fac asupra răspunsului la Mesaj, nu voi fi poate în asentimentul şi vederile unora dintre dv., vă rog însă să credeţi că ele pornesc dintr-o inimă curată şi iubitoare de ţară şi dintr-o judecată absolut independentă, neinfluenţată de nici o consideraţie politică de partid sau grupare.

D-lor, am trăit şi trăim timpuri mari şi grele, cum poate nici unei generaţiuni din cele care s-au scurs în vremea veacurilor şi în viaţa atât de zbuciumată a neamului nostru nu i-a fost dat să trăiască.

Am scris, d-lor, în ultimii ani, cu sângele soldaţilor noştri, demni urmaşi ai gloriei străbune şi cu jertfele şi suferinţele tuturor claselor noastre sociale, cea mai măreaţă şi sublimă pagină a istoriei noastre. (Aplauze).

Am continuat, d-lor, opera de regenerare şi de mărire a neamului, începută mai ales de la 1849 încoace şi dusă cu atâta energie şi putere de credinţă de poporul nostru şi ai cărei iluştri conducători şi luptători din toate partidele stau astăzi imortalizaţi în blocuri de marmură aici, în jurul nostru.

Priviţi şi spuneţi-mi dacă de atâta fericire de care sufletele noastre sunt astăzi cuprinse nu vă fac impresia că figurile lor se înviorează, reînvie, că marmura rece din care sunt plămădite se încălzeşte, că glasul lor, care de atâtea ori a

răsunat ani de-a rândul de la această tribună, şi pentru fraţii noştri de peste Carpaţi şi pentru cei de peste Prut, prinde a vorbi văzându-ne acum pe toţi adunaţi de-a pururi laolaltă (aplauze) şi că sufletele lor parcă se scoboară în mijlocul nostru şi ne zic: „Aţi fost demni urmaşi ai noştri. Aţi realizat ceea ce noi numai am visat şi am sperat o viaţă întreagă şi am murit cu visul şi speranţele noastre!

Consolidaţi acum ceea ce Dumnezeu şi virtutea poporului v-a ajutat să înfăptuiţi, căci aceasta este singura răsplată ce vă cerem pentru toate jertfele şi chinurile noastre“. (Aplauze).

Sub imboldul acesta sfânt, îmi încheg toată cuvântarea mea de astăzi.

D-lor, Adresa comisiunii aleasă de noi pentru redactarea răspunsului Mesajului Tronului cuprinde patru părţi esenţiale:

1. Omagiul adus celui mai mare român şi celei mai mari românce: regelui şi reginei noastre;

2. Omagiul adus armatei, bravei noastre armate, cu dorinţa de a face să se menţină şi în timp de pace acea unitate sufletească care a făcut-o să înfăptuiască în cursul războiului cele mai strălucite acte de vitejie şi cu promisiunea solemnă de a se acorda toată solicitudinea meritată văduvelor, orfanilor şi invalizilor de război;

3. Chestiunea semnării de către guvern a Tratatului de Pace cu Austria şi

4. Reformele cu caracter urgent şi de ordin intern pe care guvernul se angajează a le aduce înaintea noastră, şi anume: agrară, administrativă şi electorală.

D-lor, voi examina într-un spirit cât se poate de conciliant şi drept şi într-un mod cât se poate de concis fiecare din aceste patru părţi ale Răspunsului şi în ordinea ce am indicat. […]

Ajung, d-lor, acum la a treia parte a Răspunsului, referitoare la semnarea păcii cu Austria.

Este vorba de Tratatul de la St. Germain şi pe, care după o îndelungată rezistenţă din partea guvernelor precedente, guvernul actual l-a semnat împreună cu toate convenţiile adiţionale.

În răspunsul său la Mesaj, Senatul spunea pur şi simplu că a luat act de semnarea acestui Tratat, pe când, în Mesajul ce ni s-a citit de rege cu ocaziunea deschiderii Parlamentului, ni se spunea că această chestiune ni se prezintă întreagă deliberărilor noastre.

Prin urmare, acum nu mai este vorba de a delibera şi hotărî noi, Parlamentul, deci ţara, asupra chestiunii semnării, fiind puşi în faţa unui fapt deja îndeplinit de guvern, rolul nostru rămâne deci a ne rosti cu ocaziunea ratificării tratatului, atunci când va fi adus de către guvern înaintea Parlamentului, cu toate actele adiţionale şi când vom vedea în cunoştinţă de cauză dacă trebuie pentru demnitatea ţării să-l ratificăm sau nu.

D-lor, în această privinţă şi în primul rând, înainte de orice obiecţiune, ţin să vă fac o mică profesiune de credinţă.

Când m-am prezentat alegătorilor mei din R. Sărat, la alegerile de Cameră şi Senat, eu m-am simţit obligat să le spun cum înţeleg problemele de politică externă şi internă care se agitau atunci în ţară şi care au rămas şi azi întregi înaintea noastră.

În acest scop am redactat un manifest pe care l-am răspândit în zeci de mii de exemplare în tot oraşul şi judeţul R. Sărat şi pe baza căruia solicitam voturile alegătorilor mei, privindu-mă în acţiunea mea parlamentară, dacă voi fi ales, următoarele două principii conducătoare:

„Parlamentul de mâine al României Mari, spun în manifestul meu, ieşit din primele alegeri ale votului obştesc, are de îndeplinit două îndatoriri de căpetenie:

1. Să ratifice numai o astfel de pace de pe urma căreia integritatea teritorială naţională, suveranitatea politică a statului şi independenţa lui economică să nu fie ştirbită. (Aplauze).

2. Să aşeze temelia noului nostru stat pe o legislaţie real democratică, care să ducă la ridicarea şi înfrăţirea tuturor claselor noastre sociale, puse în serviciul muncii.

Călăuzit de aceste două idei fundamentale pentru existenţa şi consolidarea naţiunii noastre întregite, solicit ca fiu al Râmnicului voturile tuturor conjudeţenilor mei etc. etc.“.

Și alegătorii mei m-au onorat cu dublul mandat de deputat și senator, împărtășind astfel vederile mele, rezumate în aceste două principii.

De atunci, d-lor, și până în prezent, un singur fapt nou s-a produs în ceea ce privește chestiunea păcii: somațiunea aliaților de ruperea relațiunilor diplomatice cu noi, dacă persistam în refuzul de a semna Tratatul cu Austria.

Această somațiune, sub formă de ultimatum, a avut darul să intimideze pe unii dintre noi și, pentru a evita țării neplăcerile trecătoare ale așa-zisului ultimatum, să-i hotărască la înjghebarea actualului guvern, a cărui primă rațiune a fost aceea de a semna Tratatul.

Vă mărturisesc, d-lor, că asupra mea și asupra multora, aș putea spune asupra foarte multora din această țară, somațiunea aliaților noștri n-a produs nici o temere și n-a influențat întru nimic spre a ne schimba convingerea.

Căci dacă pentru apărarea drepturilor patriei în lupta cu dușmanul, românul n-a cunoscut niciodată temerea, cu atât mai vârtos n-o poate cunoaște în discuțiuni cu aliatul, pentru apărarea acelorași drepturi. (Aplauze). Înaintea Senatului, discuția semnării de către guvern a Tratatului a avut loc cu prilejul expozeului făcut de către d-l prim ministru asupra politicii sale generale.

Ceea ce eu țin să relevez acum, și, dacă nu v-aș supăra pe unii dintre dv., chiar să protestez, este că nu văd trecut în răspunsul nostru la Mesaj nici un cuvânt asupra acestei chestiuni.

Din acest punct de vedere, veți recunoaște alături de mine că Adunarea Deputaților a făcut un gest în această chestiune de mai multă inițiativă, de mai mult curaj aș putea spune, afirmându-și adânca părere de rău asupra impasului cu care a fost pus guvernul de a fi forțat de aliați să semneze Tratatul.

Explicațiunea - și este totdeauna o explicațiune, chiar în actele politice cele mai neexplicate - n-aș putea-o atribui acestei semnificative și voite tăceri a Senatului decât spiritului de ponderațiune a maturului nostru Corp față de o Adunare mai tânără și mai expansivă cum este aceea a colegilor noștri parlamentari de la Cameră!

Cum, d-lor, s-au produs în Senatul nostru, cu prilejul acestei discuțiuni, care ne-a atins inimile, cătețtrei de o importanță incontestabilă pentru dreptele noastre revendicări național-teritoriale. Prima, aceea a P. S. S. Episcopul de Caransebeș,

Miron Cristea, cu privire la trunchierea scumpului nostru Banat - discurs pe care Senatul în unanimitate a dispus să fie afişat în toată România Mare, ca o dovadă de solidarizare desăvârşită cu cererile fraţilor bănăţeni rupţi din trupul României întregite - şi noi, Senatul, să nu spunem regelui nostru tot atât de atins ca şi noi de această nedreaptă trunchiere şi care a dorit tot atât ca şi noi să vadă întregit pământul ţării, durerea imensă şi nepotolită ce o simţim, şi, cu noi, ţara şi neamul întreg, de acest sacrilegiu ce se aduce patriei şi neamului nostru?

A doua şi a treia, a doi sfinţi părinţi şi colegi ai noştri, părintele vicar episcopesc Ilariu Borş, din Maramureş, scumpa patrie a lui Dragoş-Vodă, cum spunea Sfinţia Sa, cu mândrie şi părintele Romulus Ciorogariu, au adăugat protestul lor asupra liniilor de frontieră ce par a se fixa între noi şi Ungaria şi prin care zeci de sate româneşti, cu sufletele şi pământurile lor, sunt destinate a fi rupte de Patria Mumă, şi noi, Senatul, de asemenea, să nu pomenim nimic în răspunsul ce dăm regelui, tocmai când suntem în ajunul încheierii păcii şi cu Ungaria, deci în momentul util de a convinge pe aliaţii noştri de revendicările noastre atâta de drepte în aceste ţinuturi?

Noi, d-lor, nu am intrat în acest înspăimântător măcel mondial din spirit de cucerire sau dominaţiune, ci din spirit de eliberare a fraţilor noştri, de întregire a pământului locuit de neamul nostru şi ce se cuvine istoriceşte neamului nostru. (Aplauze).

De la 1914, de când s-a declarat războiul, cu toate solicitările, adeseori stânjenitoare, adeseori foarte stăruitoare, de către fiecare din beligeranţi, după cum se găseau în situaţiuni militare mai mult sau mai puţin critice, noi nu ne-am repezit la armă şi nu ne-am aruncat în balanţa luptei din simplu sentimentalism sau pentru satisfacerea exclusivă a intereselor unora sau ale altora, deşi trebuie să recunoaştem că simpatiile noastre, ale imensei majorităţi a neamului, înclinau vădit numai către unii, şi anume către Antanta.

Vederile bărbaţilor noştri de stat, cu sentimentul răspunderii, au fost la început ca să rămânem în neutralitate, pentru că aşa cereau şi interesele prezente şi cele viitoare ale neamului, deoarece aceste interese nu erau desăvârşit recunoscute şi garantate.

Şi numai când aceste interese au fost pe deplin recunoscute şi asigurate prin tratatele ce s-au semnat între guvernul nostru şi reprezentanţii autorizaţi ai puterilor aliate, atunci, d-lor, şi numai atunci, Consiliul de Coroană întrunit la

Cotroceni la 14 august 1916 a spus regelui nostru: Majestate, scoate sabia, cheamă-ţi oştirea, pune-te în fruntea ei şi treci cu şoimii tăi Carpaţii, unde milioane de glasuri frăţeşti înăbuşite de robie imploră eliberarea lor şi de va fi nevoie şi morţii din morminte vor învia şi te vor urma pentru eliberarea şi întregirea neamului. (Aplauze).

Şi a trecut, şi a făcut armata noastră minuni de vitejie, de eroism legendar, neasemănat şi neînchipuit, că toată omenirea de la un cap la altul al pământului a rămas uimită de atâta bravură.

Am adunat aici, d-lor, tot ce s-a scris de la intrarea noastră în război, de către presa mondială şi tot ce s-a vorbit de cei mai mari bărbaţi de stat în parlamentele lor şi în alte adunări - până chiar şi de duşmanii noştri - despre actele de vitejie ale armatei noastre, de marile, imensele servicii ce ele au adus cauzei aliaţilor, de pierderile grozave ce au pricinuit oştirilor inamice, pentru că voiesc să pregătesc o lucrare utilă de cercetat în anumite vremuri. Dar nu mă voi opri de a nu vă spune că admiraţiunea pe care lumea toată, şi de aci şi de peste oceane, pe care presa mondială fără deosebire şi pe care citricii militari cei mai destoinici şi necontestaţi de pretutindeni au adus-o armatei noastre şi modul cum ea şi-a îndeplinit menirea în balanţa războiului, este aşa de mare, încât constituie cea mai zdrobitoare dezminţire şi dezavuare ce se poate face învinuirii nesocotite şi pătimaşe ce s-a produs în ultimul timp până şi de la tribuna Parlamentului că noi am fi pornit la război şi am fi adus aportul nostru aliaţilor cu o armată nepregătită. (Aplauze).

Cum, d-lor, credeţi dv. că cei doi ani de aşteptare până când am intrat în război, au fost determinaţi de necesitatea pregătirii armatei sau de necesitatea altei pregătiri, anume aceea a aliaţilor pentru recunoaşterea şi asigurarea tuturor drepturilor noastre naţionale?! (Aplauze).

D-l Al. Constantinescu: Numai tratările cu Torontalul au durat şase luni!

D-l Vespasian I. Pella: Dar ce pregătire se mai putea face armatei în cursul acestor doi ani de neutralitate? Căci nu se poate pune în discuţiune o asemenea pregătire înainte de august 1914, data când a izbucnit războiul mondial!

Gândiţi-vă că, îndată ce a izbucnit războiul la 1914, turcii au închis Dardanelele şi altă cale deschisă cu apusul noi nu mai aveam decât prin Rusia.

Or, în ce stare de debandadă să găsea imperiul moscovit noi am putut constata

când, chiar după intrarea noastră în război alături de ruşi, materialele noastre de război şi tot armamentul comandat în Franţa rătăceau încă prin staţiile îndepărtate ale marelui imperiu ţarist.

Dar poate voiţi să vorbiţi de pregătirea militară, aşa-zisă instructivă a trupelor?

A! D-lor, în această privinţă, nu vom putea găsi cuvinte pentru a exprima de-ajuns omagiul meritat ofiţerilor noştri ai acestui corp de elită al oştirii noastre, începând de la cel mai înalt comandant şi sfârşind cu cel mai modest ofiţer, care toţi laolaltă şi fiecare în parte au dat dovezi strălucite de admirabile aptitudini militare, de desăvârşite cunoştinţe tehnice şi strategice, o completă erudiţiune egală a corpului ofiţeresc, a celor mai instruite şi educate armate din Apusul civilizat. (Aplauze).

Dar poate voiţi să vorbiţi de altă pregătire, anume de pregătirea sufletească a armatei? Ei bine, această pregătire nu se face cu zilele, cu lunile, nici măcar cu anii.

Armata unei naţiuni în zilele de azi, în felul cum se face mobilizarea, o formează naţiunea întreagă şi pe o naţiune n-o pregăteşti sufleteşte într-un război după voinţa sau porunca conducătorilor, ci după porunca sau voinţa sentimentului naţional care e născut într-însa şi care, printr-un fel de instinct, o mişcă şi o împinge până la cele mai sublime acte de eroism. Încercaţi să faceţi un război cu naţiunea în contra sentimentului sau conştiinţei ei naţionale şi vedeţi la ce ar folosi toată instrucţia sau educaţia ei tehnică, militară sau tot materialul ei de război oricât de abundent ar fi el.

D-l Grigore T. Coandă: Aceasta e adevărat.

D-l Vespasian I. Pella: Şi, apoi, d-lor în afară de conştiinţa naţională, de care poporul nostru a dovedit totdeauna cât de adânc e pătruns, gândiţi-vă la tot ce pătura conducătoare dominatoare a statului şi elita intelectuală a ţării au făcut în curs de decenii, de ani pentru dezvoltarea ştiinţei şi sufletului poporului nostru în direcţia patriotică.

De mici copii, de îndată ce am putut lua o carte în mână şi descifra literele, noi am aflat prin noi, citind şi învăţând ceea ce de altfel ni se povestea frumos de dascălii noştri, că neamul românesc e mare, că el nu e numai acela cuprins între munţi şi Dunăre şi Prut, ci se întinde departe până în munţii Pindului.

Că noi facem parte din vechea împărăţie daco-romană pe care o soartă vitregă ne-a şi sfâşiat în multe bucăţi stăpânite de veacuri de duşmani şi de peste Carpaţi şi de peste Prut, şi că va veni o vreme când bunul Dumnezeu şi virtutea noastră ne vor ajuta să ne unim iarăşi laolaltă aşa cum am mai fost odată. (Aplauze).

Aşa ne-au grăit nouă primii noştri dascăli de la şcoală şi mai apoi profesorii mai mari; aşa ne-au spus părinţii noştri cu ştiinţă de carte, aşa am găsit noi scris în cărţile noastre de istorie naţională şi în credinţa aceasta am crescut noi, după cum au crescut părinţii noştri şi după cum, la rândul nostru, am crescut şi noi copiii noştri şi generaţii după generaţii s-au urmat astfel, toate adăpate la aceeaşi şcoală a trecutului nostru îndepărtat plin de fapte mari şi a prezentului plin de speranţe mari.

Pregătirea aceasta naţională a poporului a făcut-o, deci, şcoala noastră, începând cu cei mai umili şi uitaţi dascăli care ne-au învăţat viaţa voievozilor noştri şi ne-au prezentat drept icoane sfinte figuri ca ale lui Mircea cel Bătrân, Alexandru cel Bun, Mihai cel Brav, Ştefan cel Mare şi alţii! (Aplauze).

Dar biserica, sfânta noastră biserică, ce rol de seamă n-a jucat ea în viaţa naţională a poporului, din timpurile cele mai vechi, fiind totdeauna nu numai o instituţiune religioasă ci şi propovăduitoare de morală, propagatoare de cultură naţională, propagatoare de cele mai nobile, mai frumoase sentimente patriotice şi pe care poporul şi domnii au cinstit-o cu atâtea frumoase monumente! (Aplauze).

Dar să ne întoarcem privirea şi spre statele care au avut pregătirea militară propriu-zisă. Oare nu s-a pregătit Germania 40 de ani în şir şi, cu toate acestea, cum a sfârşit războiul? Şi oare de când a început să se pregătească Anglia şi, în cele din urmă, America, pentru a salva omenirea?

D-l Dr. Pilescu: Tot tancurile au învins în urmă.

D-l Vespasian I. Pella: Negreşit, dar născocite şi fabricate în cursul războiului, deci posterior intrării acestor state în acţiune.

Or, nu va putea pretinde României lipsa de pregătire militară pentru că nu şi-a putut fabrica asemenea armamente. Aceste state mari, cu stabilimente imense industriale, transformate aproape toate în uzine şi arsenale de război uriaşe, în lupta lor cu Germania, care uimise şi înspăimântase lumea cu cele mai îndrăcite şi ucigătoare instrumente militare, numai după ce au intrat în război şi-au înjghebat armatele şi şi-au fabricat armamentele. Şi, în această fabricaţiune, toată

știința și toată puterea de concepție și de invenție omenească au fost puse la întrecere între unii și alții dintre beligeranți.

Ce puteam face mai mult decât am făcut?

Cum puteam să ne înarmăm în timpul războiului, decât am fost armați?

Noi știm că în această țară există o populațiune de milioane de săteni, în sufletele cărora trăiesc bătrânii și strămoșii lor care și-au apărat totdeauna cu eroism pământul patriei lor (aplauze); și această populațiune, apărându-și țara și eliberându-și frații, a dat în același timp aliaților cel mai prețios concurs recunoscut și admirat de toți aliații (aplauze), atât în ce privește sufletul lui vitejesc, cât și în ce privește organizarea ei militară (aplauze), fiind asemănată de înșiși generalii aliați, ca Berthelot, cu toată mândria, cu vestitul și nebiruitul soldat francez! (Aplauze).

Și, acum, d-lor, bine am făcut că am rămas în neutralitate și am așteptat până la 14 august 1916? Eu nu voi să discut azi, nu e nici timpul, nici ocazia, când anume, la ce dată trebuia să intrăm.

Am arătat de ce am așteptat. Pentru ca să încheiem tratatul. Și când tratatul s-a încheiat, am intrat. (Aplauze).

O voce: După 10 zile.

D-l Vespasian I. Pella: Aceasta n-are importanță. Acum, d-lor, bine am făcut că am încheiat un asemenea tratat? Dar care membru al Senatului, care român adevărat ar putea spune contrariul? (Aplauze).

Noi, d-lor, făcusem o experiență destul de dureroasă cu mulți ani în urmă, în războiul de la 1877. Atunci, d-lor, am intrat în război fără tratat și fără condițiuni. Răposatul nostru rege Carol se încrezuse în cavalerismul aliatului nostru, Rusia, și cine cunoaște istoria războiului de la 1877 știe cum, după terminarea războiului, ni s-au răpit cele trei județe pe care le stăpâneam, în urma unui act de dreptate făcut și recunoscut Țării Românești, când i se răpise întreaga Basarabie. (Aplauze). Mult a regretat defunctul rege Carol participarea sa necondiționată și neconsfințită prin tratat scris în acel război și în care Rusia îl implora să treacă cu oștirea română Dunărea în orice condițiuni va voi, căci creștinătatea e grav amenințată de Turcia.

Mi-aduc aminte de o cugetare scrisă de acest bătrân monarh pe un album: Verba volant, scripta manent. Probabil tânărul domnitor de la 1877 al Principatelor Unite se gândea că, cu actele mari ale țării în care răspunderea conducătorilor ei este atât de puternic angajată, oricât de drag ți-ar fi aliatul și oricât de multă încredere ți-ar inspira dânsul, să nu contezi niciodată pe vorba lui, care zboară, ci pe scrisul lui, care rămâne! (Aplauze).

Și acum, d-lor, nici acest „scris“, pentru numele lui Dumnezeu, să nu rămână și ce să mai încapă discuție asupra unor lucruri deja discutate și acceptate de toate părțile contractante ca definitiv recunoscute și aprobate?!

De conținutul acestui tratat care stabilește în mod precis drepturile și pretențiunile noastre ca condițiune a participării noastre la război, tratat semnat de reprezentanții marilor puteri aliate, noi am luat cunoștință acum în urmă din ziarul „Viitorul“ și din câteva ziare franceze, fiind declarat de toți semnatarii lui ca un act absolut secret, cu prilejul semnării.

Totuși, de ce era condiționată intrarea noastră în război - în ce privește satisfacerea drepturilor noastre naționale - noi am dedus-o îndată după declarația de război din telegramele șefilor de state și de guverne și din articolele elogioase ale presei aliate.

Să-mi dați voie să vă citesc câteva din ele, fiindcă sunt mulți dintre domniile voastre care nu le cunosc și fiindcă sunt foarte importante și foarte instructive pentru momentele actuale. Mai ales pentru colegii noștri ardeleni din Senat, care nici înainte de război nu puteau să vadă o gazetă românească, dar mai cu seamă după război, când nu vedeau decât telegramele pline de inexactități ale lui Wolf birou.

Prima telegramă pe care a primit-o regele nostru a fost aceea de la regele Angliei. Iată conținutul acestei telegrame:

„Londra, 19 august [1916]

Doresc să exprim M. V. marea satisfacție pe care Eu însumi, guvernul meu și întreaga națiune britanică o simte la știrea că România ia parte la război. Vă exprim bucuria că viteaza armată a României, luptând de acum alături de armatele aliate, apropiind și mai mult fericitul triumf al cauzei noastre și grăbind prin aceasta chiar îndeplinirea aspirațiunilor naționale românești.

George“

Iată telegrama regelui Italiei:

„Roma, 19 august [1916]

Hotărârea României de a intra în război în contra vrăjmaşului comun spre a realiza aspiraţiile sale naţionale şi spre a apăra cauza dreptăţii şi a civilizaţiei a fost primită cu entuziasm de naţiunea şi de armata italiană, care face urările cele mai cordiale pentru triumful cauzei române.

Trimit Majestăţii Voastre expresiunea bucuriei mele pentru legătura de fraternitate de arme care va lega de acum înainte ambele noastre ţări, ale căror glorioase origini de neam le-a asigurat o soartă victorioasă în istoria Europei.

Victor Emanuel“

Să vă citesc şi pe aceea a împăratului Rusiei. Ea este adresată Mitropolitului Primat.

„Petrograd, 20 august [1916]

Fericit de a afla despre rugile comune ale clerului român şi rus, Mă asociez din inimă la urările pe care le faceţi pentru triumful cauzei noastre drepte.

Facă Atotputernicul ca să acorde victoria apropiată armatelor noastre aliate care, împreună cu binefacerile păcii, va aduce României realizarea aspiraţiunilor naţionale.

Nicolae“

Iată acum telegrama preşedintelui Republicii Franceze:

„Paris, 19 august [1916]

Majestate,

În momentul când poporul român, răspunzând la chemarea fraţilor săi asupriţi, intră cu hotărâre pe calea glorioasă, rog pe Majestatea Voastră să primească, pentru Dânsa şi pentru nobila sa ţară, urările călduroase ale Franţei.

Poincaré“.

Dar, d-lor, v-am spus că nu numai şefii de stat, ci şi şefii de guverne s-au grăbit să îşi exprime cu entuziasm către guvernul român de atunci bucuria lor pentru intrarea noastră în război şi să declare şi să recunoască, odată mai mult, legitimitatea drepturilor noastre. […]

D-lor, în această atmosferă de dragoste şi apreciere, de recunoaştere a dreptelor noastre pretenţiuni de către toţi aliaţii, am început războiul şi l-am dus până la capăt.

În tot timpul războiului am stat nedespărţiţi de dânşii, chiar în clipele cele mai grozave ce ne-a fost dat să trăim.

N-am şovăit un moment doar în tot decursul războiului. Chiar în vremurile tragice, când ne vedeam abandonaţi, trădaţi de tovarăşul nostru de arme în propria noastră ţară şi când am fost reduşi să contăm numai pe forţele noastre.

Credinţa în victoria finală a aliaţilor noştri nu ne-a părăsit niciodată, cum nu ne-a părăsit credinţa în triumful deplin al cauzei noastre naţionale!

Am încheiat nenorocita pace de la Bucureşti forţaţi, cu cuţitul la gât - cum ni se spunea - şi numai cu ştirea şi învoirea aliaţilor noştri, cărora le declarasem că suntem hotărâţi să pierim cu toţii, de la cel mai umil soldat şi până la rege, dacă cauza lor şi interesele noastre naţionale ne cer această jertfă desăvârşită. (Aplauze).

Cuvintele de îmbărbătare ce se adresau „României sacrificate“ de către aliaţii noştri pentru groaznicul martir al neamului nostru şi angajamentele solemne luate de dânşii, că pe cât de imens e sacrificiul la care am fost supuşi, pe atât de mare va fi satisfacţia ce ne vor da-o la încheierea războiului, au fost pentru sufletul nostru singurul balsam de linişte şi speranţă.

Şi când, după terminarea războiului, am fost chemaţi la masa verde, noi ne-am prezentat nu numai cu Tratatul semnat de aliaţii noştri, dar şi cu tot capitalul nostru de jertfe, cum nici unui popor nu i-a fost dat să le încerce. (Aplauze).

Ei bine, cum am fost trataţi de tovarăşii noştri? Aţi auzit-o din naraţiunea documentată făcută la Cameră de fostul şef al guvernului şi prim-delegat al ţării la Conferinţă.

Din primul moment, d-lor, dificultăţi. Prima dificultate a fost de ordin teritorial. Am sărit în sus! Cum se poate acestea? Mai poate începăpea discuţie asupra unei asemenea chestiuni îndeajuns discutate înainte de război şi definitiv tranşate între noi şi aliaţi?

Am invocat Tratatul! Nici o valoare, nici o considerare - petec de hârtie -, aşa cum duşmanul teuton a considerat tratatul cu Belgia.

Ne-am ridicat cu energie în contra unei atare concepţiuni şi am cerut aliaţilor noştri respectarea propriilor lor semnături.

De aci neînţelegeri, care s-au accentuat din ce în ce mai mult, cu cât persistenţa noastră era mai mare.

Rezistenţă la dânşii, rezistenţă la noi. Intransigenţi dânşii, intransigenţi şi noi.

Căci, acolo, în faţa marelui areopag, ne consideram cu toţii egali sau cel puţin egal îndreptăţiţi în a reclama şi obţine satisfacerea unor drepturi pe deplin justificate şi consfinţite.

Şi, cu toate acestea, chestiunea teritorială s-a rezolvat nu conform cu Tratatul, nu conform cu angajamentul scris şi care trebuia onorat de semnatarii lui, ci conform voinţei lor.

„Aşa voim, aşa facem“, iată principiul degajat din toată această acţiune a lor.

Să recunoaştem, n-au fost nici măcar originali. Era principiul bismarckian reînviat şi cu care noi făcusem odată cunoştinţă, când ni l-a aplicat Conferinţa de la Berlin, dând Rusiei partea de jos a Basarabiei drept răsplată că am salvat-o în războiul de la 1877.

Ce trebuia, d-lor, să se facă acolo?

Să se primească hotărârea aliaţilor în chestiunea teritorială? Sau să se refuze semnarea, să se reziste!

S-a ales calea rezistenţei şi s-a rezistat.

Rău s-a făcut că s-a rezistat? Dar acel care a rezistat a fost însuşi actualul prim-ministru, care reprezintă la Conferinţă ţinuturile ardelene eliberate!

Dar mai apoi? Alături cu Tratatul ale cărui hotare, fixate printr-însul, erau schimbate, se adăugau două condiţiuni adiţionale: prima privitoare la chestia minorităţilor, secunda privitoare la chestiuni de ordin economic, ambele însă cu caracter umilitor pentru noi, căci ating demnitatea şi suveranitatea statului nostru. (Aplauze).

O revoltă legitimă a cuprins pe delegaţii noştri la citirea acestor clauze, aceeaşi revoltă care a cuprins şi întreaga ţară când a luat cunoştinţă de textul lor.

Acceptarea acestor condiţii - de către delegaţii noştri - era o imposibilitate, o monstruozitate politică!

Cum? Să primim, în veacul al XX-lea şi după un război de salvarea civilizaţiei şi dreptăţii, principiul amestecului altor state - oricare ar fi ele - în afacerile interne ale statului nostru?

Dar atunci ce mai rămâne din suveranitatea statului nostru, obţinută de neamul nostru după lupte de atâtea secole şi cu preţul sângelui?!

Noi n-am primit acest amestec nici în timpurile când eram sub suveranitatea turcească, ne spune istoria ţării din vremurile cele mai îndepărtate. Dimpotrivă, l-am trecut ca principiu indiscutabil cu toate tratatele cu Turcia, acest drept deplin şi intangibil al României ca în treburile ei interioare nimeni să nu se amestece. (Aplauze).

Aşa îl găsim în articolul 9 al Tratatului cu Mircea de la 1393, în tratatul cu Vlad Vodă de la 1460, în Tratatul cu Petru Rareş din 1529 şi în articolul l al Tratatului cu Bogdan din 1531. (Aplauze).

D-lor, cu ocaziunea discuţiunii expozeului făcut de d-l prim-ministru, Partidul Liberal s-a crezut dator ca, prin glasul unui bătrân coleg de al nostru, eminent bărbat de stat, să-şi spună cuvântul său cu privire la chestiunea Tratatului şi a clauzelor de care vă vorbeam.

Ei bine, d-l prim-ministru a înţeles greşit cuvintele d-lui Pherekyde, venerabilul nostru coleg, atunci când ne vorbea, cu experienţa şi erudiţia sa politică, de atingerea ce se aduce însăşi Coroanei prin sus-zisele clauze, ca unul ce a participat, ca sfetnic al Coroanei, în toate actele şi evenimentele mari ce s-au desfăşurat în această ţară în ultima jumătate de veac, fiind ministru chiar pe timpul când ne găseam sub suveranitate turcească, înainte de războiul

independenţei.

D-l Pherekyde a fost pe nedrept învinuit de d-l prim-ministru că amestecă Coroana în discuţia dintre partide şi mulţi dintre dv. aţi aprobat pe şeful guvernului.

Daţi-mi voie, d-lor, să mă ridic împotriva unei asemenea păreri că, atunci când este în joc suveranitatea statului nostru, nu trebuie să afirmăm că acel ce este cel dintâi atins este însuşi purtătorul acestei suveranităţi - şeful statului! (Aplauze).

Căci, d-lor, alături de întreaga naţiune - de partidele noastre politice - şi pe deasupra tuturor acestor partide - stă Coroana ca scut sfânt, intangibil şi inviolabil - fie dinăuntru, fie din afară - al suveranităţii statului.

Şi, când această suveranitate e ameninţată sau nesocotită, Coroana însăşi e atinsă; iar noi, pomenind de dânsa, nu înseamnă că o amestecăm în discuţia dintre noi, ci că o apărăm, fiindcă ne e deopotrivă de scumpă şi, prin zdruncinarea adusă ei, se zdruncină însăşi temelia statului nostru (Aplauze).

La 1877, când Rusia ne ameninţa, iată cum domnitorul Carol se adresează consulului rusesc:

„Trebuie să se ştie la Petersburg, d-le baron, că pe tronul României şi în fruntea armatei sale este un Hohenzollern şi că armata care a combătut la Plevna sub ochii împăratului nu se va lăsa să fie dezarmată. Vom fi sfărâmaţi, poate, dar dezarmaţi niciodată“. (Aplauze prelungite)

D-lor, tânărul domnitor Carol vorbea de sus, vorbea cu demnitate, cu mândrie, tare pe dreptatea noastră, pentru că pe el, cel dintâi, îl atingeau cuvintele şi atitudinea Rusiei, pentru că se discutau drepturile şi suveranitatea statului român. (Aplauze).

Şi credeţi că pe el, pe regele nostru, nu-l doare, nu-l ating cele ce ni se impun la Paris, pe el, care a declarat războiul, pe el, care s-a pus în fruntea oştirilor sale şi le-a dus la victorie, prin eliberarea fraţilor, pe el, care este chemat să primească titlul de rege al tuturor românilor, când vede că se caută de către aliaţii noştri, în contra tuturor principiilor de adevăr şi dreptate, să ni se nesocotească Tratatul pe baza căruia am intrat în război, să ni se fixeze alte hotare decât cele stabilite prin Tratat, să ni se rupă din trupul noii patrii teritorii româneşti şi când, mai presus de toate, ni se impune în afacerile interne ale României Mari amestecul altor

state, pe care nu-l aveam în România Mică! (Aplauze prelungite).

Dar, d-lor, vă spuneam că chestiunea aceasta a dreptului suveran al statului în afacerile sale interne face parte din istoria țării și a fost recunoscut și de Sublima Poartă suverană și de marile puteri europene.

D-lor, am să vă citez pe scurt acte din trei fraze importante ale istoriei de regenerare a României din ultima jumătate a veacului trecut.

Astfel, în proclamația revoluției din iunie 1848, din Țara Românească, găsim astfel consacrat principiul:

„Poporul român, încât către cele din afară nu supără pe nimeni, respectă toate puterile și cere a respecta și ele drepturile lui stipulate prin tratatele lui Mircea și Vlad Vodă și recunoscute de toate tratatele încheiate apoi între Înalta Poartă și Rusia.

Poporul român voiește cu o voință tare a-și păstra neatârnarea independenței sale, neatârnarea legiuirii sale, dreptul sau suveran în cele din năuntru.

Această voință e legală, e pe credința tratatelor și nu e în paguba nimănui“.

Iar în cele 22 de puncte ale acestei proclamațiuni găsim primul punct astfel formulat:

„Independența administrativă și legislativă, pe temeiul Tratatelor lui Mircea și Vlad-Vodă, și neamestec al nici unei puteri din afară în cele din năuntru ale sale“.

Mai târziu, în memoriul românilor, dat împăratului Napoleon III de către nemuritorul Ion Brătianu, la 1853, se declară:

„Cele două principate nu sunt o țară cucerită.

Strămoșii noștri au recunoscut suveranitatea Sublimei Porți de bună voie.

Un contract ne leagă cu sultanul cu drepturi și datorii reciproce.

Printre aceste drepturi avem pe acela al unei existențe cu totul proprii, fără ca guvernul Sublimei Porți să se poată amesteca nicidecum în afacerile noastre și

datoria Turciei este de a respecta acest drept şi chiar de a-l apăra contra oricui ar voi să-l atace“.

Şi aveau dreptate bătrânii noştri să vorbească astfel căci, răsfoind istoria, ei găseau declaraţiile proprii ale sultanilor cu privire la drepturile noastre.

Astfel, la 1699, când ambasadorii polonezi ceruseră la Carlowitz cedarea Moldovei, turcii răspunseră:

„Sultanul nu este în drept a ceda acest principat cuiva, pentru că nu fusese niciodată cucerit cu sabia!“.

Cât priveşte drepturile teritoriale naţionale, memoriul în chestiune spune:

„Românii locuiesc ţara cuprinsă între Tisa, Nistru, Marea Neagră şi Dunăre.

Numărul lor este de 12 000 000 suflete şi, deşi sub dominarea diferitelor puteri, ei nu sunt mai puţin unul din popoarele cele mai omogene ale Europei.

Misiunea lor socială este de a reprezenta în Orient ca element latin civilizaţiunea occidentală“. (Aplauze).

În fine, marele Kogălniceanu se exprima astfel, la 1877, după terminarea războiului:

„Zece mii de români dintr-o armată de 50 000 de oameni dorm astăzi ultimul lor somn împrejurul Plevnei şi în câmpiile Bulgariei.

Acest sacrificiu vitejesc, dar dureros, noi l-am îndeplinit printr-un avânt spontaneu, fără condiţii, fără tratat prealabil, căci pentru noi cuvântul M. S. împăratului preţuia ca şi tratatele cele mai formale şi purta în sine şi cea mai înaltă din toate sancţiunile.

Care e răsplata ce ne aşteaptă?

Când a fost vorba de a combate, individualitatea României şi poziţiunea ei de naţiune aliată nu au fost puse la îndoială.

Însă îndată ce chestiunea păcii a venit la ordinea zilei, deodată încetăm de a fi stat şi aliat şi picăm din nou la rangul de provincie, incapabilă de acte

internaţionale.

Nimeni nu cugetă a contesta că Rusia e tare şi România slabă. Prin forţă, Rusia poate lua mai mult decât Basarabia, ea poate răpi întreaga ţară.

Ar putea însă să se ivească o situaţiune în care România, condamnată a pierde o bucată din teritoriul său, ca preţ extraordinar al sforţărilor şi suferinţelor sale, ar protesta în contra acestei amputări, ar invoca sacrificiile ce şi-a impus şi ar apela la lealitatea, la echitatea M. Sale împăratului Rusiei însuşi. Căci mai presus de forţă este legea justiţiei eterne şi a moralei eterne şi, în acest domeniu, din care nimeni nu ne poate expropria, noi, la rândul nostru, devenim tari de acea forţă care îşi trage caracterul ei absolut din însăşi principiile din care se naşte şi din care se alimentează. (Aplauze).

Ţările cele mici, ca şi cele mari, câteodată chiar cu mai multă tenacitate, au simţăminte de conservare şi de demnitate şi merg până la capătul datoriilor ce le sunt impuse prin aceste simţăminte... (Aplauze prelungite).

Aşa vorbesc bărbaţii mari de stat.

După cum vedeţi, d-lor, deşi sub o altă formă, totuşi istoria se repetă..., şi e plină de învăţăminte pentru noi.

Ei bine, d-lor, cum puteam noi să acceptăm mutilarea teritoriului din Banat, cum puteam noi să primim principiul recunoaşterii de drepturi străinilor în ţara noastră, mai multe decât avem noi înşăşi în statul nostru? (Aplauze).

D-l Dr. Corneliu Şumuleanu, vice-preşedinte: Ora fiind 5, se consultă Senatul asupra prelungirii şedinţei.

Se aprobă prelungirea şedinţei.

D-l Dr. Corneliu Şumuleanu, vice-preşedinte: Mai aveţi mult, d-le Pella, sau suspendăm puţin şedinţa?

D-l Vespasian I. Pella: Mult nu, dar dacă Senatul voieşte....

Voci: Să continue.... Ascultăm...

Şedinţa continuă.

D-l Vespasian I. Pella: Așa fiind, cred, d-lor, că răspunsul nostru la Mesaj trebuia să vorbească de durerea și de împotrivirea noastră și, în tot cazul, să se exprime în mod vădit, cu curaj, ceea ce noi dorim de la aliații noștri până la ratificarea Tratatului. (Aplauze).

Fiindcă, d-lor, nu o spune răspunsul nostru, să i-o spunem noi guvernului și, îndeosebi, d-lui prim ministru, de aci, de la tribuna Senatului, cu toată francheța și în toată libertatea, d-sale, care este un brav luptător naționalist și care are la activul d-sale politic atâtea acte frumoase pentru apărarea drepturilor românilor din Ardeal și care a rezistat alături cu primul delegat al României la Paris și n-a acceptat până la luarea guvernului ca să semneze Tratatul în chestiune. D-sale îi cerem noi, Senatul, îi cere țara, să ducă la Paris glasul nostru de protestare, să spună la Paris că, dacă s-a semnat Tratatul acesta, s-a semnat cu durere, siliți, că toți bunii români au suferit și suferă de pe urma semnării. (Aplauze).

Nu așa, în mod vag și rece - cum spune răspunsul nostru la Mesaj: „ia act de semnarea păcii“, ci că a luat act cu inima însângerata de un asemenea Tratat nedrept și de asemenea condițiuni jignitoare și umilitoare (aplauze repetate, strigăte bravo!) și că nădăjduiește Senatul român și cu el țara întreaga nădăjduiește, când ni se va aduce spre ratificare Tratatul, el nu va fi așa cum a fost semnat și în nici un caz nu va mai avea cele două clauze umilitoare. (Aplauze).

Să se știe ca nu admitem tranzacțiuni asupra acestor clauze, căci nu încape tranzacțiune când e vorba de demnitatea și suveranitatea unui stat. (Aplauze).

● D.S., ședința din 11 februarie 1920, p. 223-229.

---

[182] Discursul a fost ținut în ședința din 29 decembrie 1919, dar stenograma a fost trimisă ulterior și publicată în „Monitorul Oficial“, nr. 24 din 11 februarie 1920.

20. Discursul preşedintelui Senatului, Paul Bujor, cu ocazia ratificării actelor de unire a provinciilor româneşti cu ţara (Şedinţa Senatului din 31 decembrie 1919)

D-l Paul Bujor, preşedinte: D-lor senatori, vă rog ca înainte de a intra în ordinea de zi, să-mi daţi voie să vă mărturisesc mâhnirea adâncă ce am simţit şi pe care o simt şi astăzi că, din cauza unei gripe, care m-a încercat de mai multe ori în cursul lunii acesteia, nu am putut asista la şedinţa de luni 29 decembrie a Senatului, la această şedinţă frumoasă, entuziastă, care va rămâne memorabilă în analele vieţii poporului român.

Dacă aş fi ştiut cu o zi înainte că, în această zi, se vor depune la Senat proiectele de legi ale Unirii, desigur că aş fi făcut toate sforţările şi, târâş-grăpiş, cum zice românul, aş fi venit la şedinţă.

Din ziare şi din povestirile câtorva prieteni şi colegi care au venit la mine imediat după şedinţă m-au convins de însemnătatea acelei zile şi de entuziasmul sincer, mare şi cald care a dominat în acea şedinţă.

După plecarea colegilor care m-au vizitat, rămas singur, cuprins de frigurile bolii, în singurătatea odăii şi în tăcerea nopţii, mi s-a perindat înaintea ochilor, ca pe o pânză de cinematograf, diferitele faze ale vieţii poporului nostru, aşa cum ni le descrie istoria: când învingător, când îngenuncheat, când strâns laolaltă, când fărămiţat, până la faza de astăzi, când, ca apoteoză, se înalţă statul român, format din unirea laolaltă a românilor de pretutindeni. (Aplauze).

Şi atunci, d-lor, apucat de zorii zilei fără să pot închide ochii, mi-au venit pe buze marile şi înţeleptele şi sfintele cuvinte ale Mântuitorului: „Pace vouă!“. (Aplauze).

Sunt aproape două mii de ani de când Crist a arătat omenirii prin aceste cuvinte sfinte adevărata cale a binelui şi a propăşirii şi câte războaie, câte măceluri, cât sânge s-a vărsat de atunci!

Ei bine, d-lor, cred că acum mai mult ca oricând, după imensele jertfe ce am făcut împreună cu toată lumea, în groaznicul măcel, din care încă nu ne-am

dezmeticit, e timpul să ne reamintim sfânta învățătura a lui Crist: „pace vouă!“.

Dacă voim ca marile jertfe ce am făcut pentru dezrobirea fraţilor noştri şi pentru ca unitatea neamului să dea roade, dacă voim ca temelii puternice să punem Marii României, dacă voim s-o îndrumăm pe calea adevăratei propăşiri, asigurând fericirea şi buna stare pentru toţi fiii ei, aceasta nu o vom putea face decât dominând pacea şi buna înţelegere, atât între noi, cât şi între noi şi vecinii noştri. (Aplauze).

„Pace vouă!“. Aceasta să fie lozinca democraţiei. (Aplauze).

Să ne facem cu toţii un examen de conştiinţă şi vom recunoaşte ce piedici de neînvins ne-am pus singuri, prin dușmănia dintre noi, ce rău am făcut şi nouă şi ţării, câtă muncă, câtă inteligenţă, cât timp am pierdut în lupte sterile şi unde am fi putut fi dacă toată această muncă şi inteligenţă am fi consacrat binelui public. (Aplauze).

Am ferma convingere că păcatele trecutului nu vor mai putea să ne întunece mintea.

Cred că evoluţiunea spre mai bine, care se afirmă în tot şi în toate, va atinge şi inima şi conştiinţa noastră.

Nu se poate ca ceea ce nu vedeam ieri să nu vedem astăzi la lumina strălucitoare a marilor evenimente care ne-au fost dat să trăim.

Cu această credinţă, strig împreună cu dv.: Trăiască România Mare, pe veci nedespărţită, pe care cu toţii, cu puteri unite într-un gând şi cu o voinţă, s-o întărim şi s-o înălţăm acolo unde cu toţii dorim să fie. (Aplauze prelungite).

● D.S., şedinţa din 31 decembrie 1919, p. 167-168.

21. Alexandru Dobrogeanu-Gherea cu privire la Legea Trancu-Iaşi (Şedinţa Camerei Deputaţilor din 7 august 1920)

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: [...] Când judecăm noi, socialiştii în general, lucrurile ca un fel permanent al nostru de a le privi, când judecăm orice lege, orice măsură legislativă, dispoziţie regulamentară, orice măsură care s-ar lua totdeauna, o punem în raport cu situaţiunea reală şi socială a ţării.

Nu putem să judecăm în nici un caz o lege fără să ţinem seama de condiţiunile reale în care urmează ca această lege să se aplice. Din acest punct de vedere trebuie să mă pun şi eu în aprecierile pe care voi avea onoarea să le fac în faţa dv. în privinţa proiectului de lege de faţă. În ce situaţie se găseşte ţara astăzi?

Daţi-mi voie ca să o caracterizez în câteva cuvinte.

Ne aflăm şi noi, ca atâtea ţări din Europa şi din lume, în urma unui război care, oricare ar fi fost rezultatul lui în privinţa măririi teritoriale, reprezintă şi la noi, mai mult ca în alte ţări, o imensă catastrofă din punct de vedere financiar şi economic. Fiecare din dv. puteţi judeca, în felul dv. deosebit, fiecare din punctul lui de vedere şi conform principiilor şi vederilor lui, dar cred că în privinţa aceasta nu poate fi nici o deosebire de păreri. Şi nu numai că avem de a face cu o catastrofă economică şi financiară extraordinară, dar totodată s-au înăsprit relaţiunile şi între clase şi lucrul s-a petrecut în decursul războiului şi nu mai puţin se prezintă astfel astăzi, după război. Raporturile între clase s-au schimbat cu mult faţă de ce erau înainte de război. În afară de aceasta, preponderenţa pe care ajunsese să o exercite şi la care nu vrea să renunţe clasa stăpânitoare asupra celor stăpânite este mai mare azi ca oricând, graţie stării de asediu, a stării excepţionale create de război, o stare pe care naţionaliştii sinceri, există şi de aceştia, o recunosc.

O voce: Nu sunt toţi sinceri?

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: Nu toţi, nu, acesta nu o recunosc. Există naţionalişti sinceri care, din moment ce cred că merg consecvent mai departe şi spun că şi starea de asediu este necesară tocmai în vederea războiului naţional, a războiului, pentru realizarea vreunui ideal naţional.

Există însă un imens număr de naționaliști foarte puțin sinceri, pe care interese proprii și încă interese foarte materiale îi conduc în atitudinea lor.

O voce: Recunoașteți că sunt și socialiști sinceri și nesinceri.

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: Sunt naționaliști care caută să terorizeze toată lumea făcând paradă și chiar mascaradă națională fără ca acest tapaj să corespundă vreunei credințe. (Întreruperi). Respect orice credință, dați-mi voie însă să nu respect pe cei care fac paradă și mascaradă cu naționalismul lor. E o regulă generală că asemenea atitudini nu corespund unei credințe rele.

Domnilor deputați, vorbesc despre aceia care au privit din primul moment războiul ca un prilej de îmbogățire, ca un prilej de a stoarce fiecare cât mai mult din veniturile statului, fiecare cât mai multe avantaje de pe urma clasei muncitoare. Astfel a început acea perioadă extraordinară de îmbogățire, acea goană după câștig, prin orice mijloace.

După încetarea războiului, bineînțeles că nu mai există motivul invocat pentru starea de asediu, care făcuse posibil atâtora să exploateze situația numai în vederea intereselor lor personale. Și din moment ce a încetat starea de război, nu mai era posibil să se mențină la infinit starea excepțională. Știți totuși că tendința de menținere a stării de asediu a persistat multă vreme, chiar și dacă azi în multe părți a fost eliminată numai de formă. Și mai știți foarte bine că în Transilvania, în Banat, în Basarabia există, de fapt, starea de asediu și astăzi în toată plenitudinea ei, cu cenzură cu tot.

O voce: Nu e adevărat.

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: Dar din nenorocire, așa cum spuneți dv., e adevărat, după cum rezultă din toate rapoartele pe care le primim.

Acei care au profitat de pe urma războiului, nu vor să priceapă că a sosit timpul să renunțe la vechile câștiguri.

În condițiile acestea, domnilor deputați, prima problemă care se pune în Țara Românească și se pune nu numai din punct de vedere socialist, ci chiar din punct de vedere constituțional, chiar din punct de vedere al unei ordini sociale oarecare, care nu poate fi întronată dacă există starea de război, fără să avem război, prima problemă este desființarea reală a stării de asediu și totodată inaugurarea unei legislații asemănătoare cu legislațiile corespunzătoare din

Occidentul democratic şi civilizat.

Ce s-a întâmplat în ţările occidentale? Prima grijă, şi nu numai după război, dar chiar încă din timpul războiului şi al stării de asediu, a fost impunerea averilor făcute în timpul războiului, impozitul unic pe averi, indiferent dacă au fost făcute în timpul războiului, apoi impozitul pe venit pe o scară progresivă foarte pronunţată, impozitul pe moşteniri.

Aceasta a fost prima grijă…

O voce: Acestea le cerem noi.

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: Aceasta a fost prima grijă pe care au avut-o guvernele din ţările occidentale. Dacă aceasta s-a făcut din singura iniţiativă a guvernului sau mai în urma unei presiuni, convingerea mea este că a fost presiunea maselor acelora care au impus guvernelor de acolo să cedeze în privinţa regimului fiscal. Aceasta este acolo situaţia, de fapt. La noi…

O voce: Şi la noi se face.

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: La noi am arătat că situaţia este mai rea încă decât în ţările celelalte care au luat parte la război.

Dar dacă avem destule dezavantaje de pe urma faptului că suntem la urma celorlalte ţări civilizate, avem însă şi un avantaj dacă vrem să profităm de el, dacă nu avem interesul să-l trecem intenţionat cu vederea şi anume avantajul că putem să ne folosim de învăţămintele şi măsurile care se iau în ţările civilizate în împrejurări analoage. În Ţara Românească, în ţara aceasta de exploatare sălbatică a clasei muncitoreşti, şi regret că nu pot să arăt mai amănunţit până la ce măsuri drastice şi feroce s-a întins această exploatare - la noi mai mult ca oriunde era indicat în primul rând între altele se instituie un nou Minister al Muncii. Măsura e lăudabilă în sine din punctul de vedere al modernizării noastre. Dar, d-lor, măsurile noi nu le apreciem după aparenţe, ci după fondul lor real. Dacă este vorba să dai numai aparenţa sau masca unei schimbări de lucruri, atunci preferăm să se facă o schimbare reală chiar mai mică şi ne lipsim bucuroşi de formele înşelătoare. S-a creat Ministerul Muncii.

Ministerul Muncii avea în Ţara Românească, mai mult ca oriunde, un domeniu imens de activitate. D-lor, nu sunt informat în privinţa ţărilor balcanice, dar îmi închipui că acolo nu este situaţiunea în această privinţă mai favorabilă decât la

noi.

Însă când facem o comparațiune, cât de depărtată, cu situațiunea din țările înaintate, atunci putem să ne dăm seama mai bine ce activitate prodigioasă, vastă, stătea în fața unui Minister al Muncii.

În primul rând Ministerul Muncii trebuia să țină seamă de legislațiunea veche a muncii, trebuia să vadă ce s-a creat pe acest teren în Țara Românească înainte de război și să caute să realizeze acele legi de protecțiune pe care le avem, așa sărăcuțe cum sunt.

În sfârșit, trebuia să elaboreze studii statistice minuțioase și comparațiuni cu țările înaintate ale Apusului, să elaboreze măsuri și legi care să dea satisfacțiune intereselor acestora atât de legitime ale clasei muncitorilor.

O voce: Noi discutăm prea mult ca să putem realiza, și cu cât vom discuta mai mult, cu atât vom realiza mai puțin.

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: D-lor, dacă aș fi sigur că dacă am discuta mult nu se vor realiza de loc măsurile care se propun prin acest proiect, atunci aș fi gata să vorbesc fără întrerupere, fără să mai încetez vreodată. Știți că suntem cu totul împotriva realizării proiectului d-lui Trancu-Iași. (Întreruperi).

Prin urmare, procedând prin felul acesta metodic și de bun simț, dacă s-ar fi urmat ca să se cerceteze legislațiunea veche, atunci de la sine s-ar fi dat peste una din legile reacționare, una din legile acelea care încătușesc muncitorimea. Și ce-ar fi fost, d-lor, dacă muncitorimea nu ar fi luptat dârz și nu ar fi dărâmat legea Orleanu?

Că aceeași părere asupra legii scelerate au avut-o și alții.

D-l R. Ioanițescu: Îmi mențin părerea.

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: Dv. vă mențineți părerea? Bine, vom vedea. Eu am să citez un pasagiu complet, ca să nu se spună că denaturez ideea.

D-sa, d-l Ioanițescu, vorbind despre legea Orleanu, susține că este locul să se ceară, ca un punct de program, desființarea legii din 1909, votată de Parlament cu ocaziunea atentatului comis de Jelea și care, sub motiv că reglementează dreptul de grevă, desființează pe cale deghizată dreptul de asociație, înscris în

art. 27 din Constituție. Este o lege care trebuie să dispară și care a fost destul de vitregă cu clasele muncitorești. Înțelegem reglementarea grevei, mai ales la instituțiile de stat, dar respingem ca sub forma reglementării să se desființeze dreptul de asociație.

Va să zică, d-l raportor, în anul 1919, a fost împotriva legii d-lui Orleanu din 1909. D-sa s-a pronunțat împotriva ei și a crezut că „este locul ca să se ceară ca un punct de program desființarea ei“.

D-l R. Ioanițescu: Numai în ceea ce privește dreptul de asociație.

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: Inexact. Vorbiți mai întâi de dreptul de asociație. Dar se vorbește mai departe și despre clasele muncitorești, că această lege a fost vitregă față de ele; adică și față de muncitori care nu sunt funcționari ai statului. Dar în afară de aceasta se vorbește foarte clar și se cere în mod categoric desființarea legii din 1909 în întregimea ei.

D-l R. Ioanițescu: Numai în ceea ce privește legea de asociațiune. Dv. nu citiți complet.

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: Nu citesc complet? Poftim: „Aici este locul să se ceară tot ca un punct de program desființarea legii din 1909“.

D-l R. Ioanițescu: Citiți mai departe, unde se vorbește de dreptul de asociațiune.

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: Se spune: „este o lege care trebuie să dispară“.

D-l Gr. L. Trancu-Iași, ministrul Muncii și Ocrotirilor Sociale: Mai citește încă o dată.

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: Se vorbește de legea Orleanu ca [despre] „o lege care trebuie să dispară“ și se cere, în consecință, ca un punct de program, „desființarea legii din 1909“. Ce mai vreți? Dar dreptul de asociațiune, acesta totdeauna...

D-l R. Ioanițescu: D-le Dobrogeanu, dați-mi voie o singură explicațiune. Al doilea punct esențial din legea de la 1909, interzicerea dreptului la grevă funcționarilor statului, deci și celor ocupați în întreprinderile statului. Și în al doilea rând, asociațiunea funcționarilor este subordonată autorizării prealabile a ministerului de care depind. În privința grevei, dacă citiți cuprinsul „Cărții

mele“, nu rezumatul care l-am făcut la urmă pentru studenţi, se arată că sunt pentru interzicerea dreptului de grevă al funcţionarilor statului şi aşa susţin şi acum. În privinţa dreptului de asociaţiune, sunt pentru libera asociaţiune şi mă ridic contra imoralităţii şi contra arbitrarului din această lege, care fără nici o necesitate interzice dreptul de asociaţiune.

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: Sunteţi împotriva acelor măsuri care privesc pe funcţionari, dar cereţi desfiinţarea în întregime a legii din 1909, prin urmare sunteţi şi împotriva acelor măsuri care privesc clasele muncitoreşti de care vorbiţi în acest pasaj, care privesc deci apărarea dreptului muncitorilor faţă de ameninţări şi violenţe de fapt.

D-lor deputaţi, ar fi fost deci în primul rând conform şi cu vederile dv. - menţin această interpretare a celor spuse de dv. -, ar fi fost conform şi cu vederile d-lui Ioanițescu şi conform şi cu prevederile şi rezultatele legislaţiunii sociale din Occident, ca să se procedă înainte de orice la curăţirea terenului, pentru instaurarea unei legislaţiuni şi a unei opere în adevăr salutare pentru clasa muncitorească în Ţara Românească. Şi aceasta ar fi fost şi datoria Ministerului Muncii, dacă este special creat, cum se pretinde, în interesul claselor muncitoreşti. Aceasta, desfiinţarea legii scelerate din 1909, nu s-a realizat până acum.

Dar nu numai că nu s-a realizat ceea ce aşteaptă întreaga muncitorime din Ţara Românească, ca un prim rezultat al sacrificiilor, cum se spune, făcute în timpul războiului, dar pentru că această lege prin mişcarea clasei muncitoreşti căzuse în desuetudine şi numai prin acţiunea ei hotărâtă ajunsese ca să nu mai poată căpăta aplicare, guvernul Partidului Poporului crede nimerit să vină cu o lege care confirmă din nou, reeditează legea d-lui Orleanu din 1909.

Şi d-l Mârzescu avea perfectă dreptate când spunea: pentru ce veniţi cu această lege, pentru ce amintiţi în articolele dv. chestiuni care au fost rezolvate dinainte, prin legea d-lui Orleanu din 1909?

D-l Gr. L. Trancu-Iaşi, ministrul Muncii şi Ocrotirilor Sociale: Îmi pare bine că sunteţi de acord cu d-l Mârzescu.

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: Într-o chestiune de fapt, eu nu înţeleg de ce nu aş putea fi de acord cu d-sa. Dv. desigur nu vă convine să fiţi puşi alături cu d-l Orleanu şi Partidul Liberal în privinţa legiuirilor pe care le faceţi. Dar e un fapt

că prin această lege, pe care aţi adus-o în faţa Parlamentului, v-aţi pus în realitate pe acelaşi teren ca şi d-l Orleanu la 1909. E totuşi o diferenţă foarte mare de situaţie dintre momentul de atunci şi cel de acum.

Atunci nu fusese încă războiul, această revoluţiune socială - cuvântul revoluţiune sperie pe toată lumea, dar nu puteţi nega că s-a petrecut cel puţin o revoluţiune în spirite şi dv. nu ţineţi seama de ea. Şi mai este încă o mare diferenţă între situaţia d-lui Orleanu şi cea a dv.

Este că d-l Orleanu venise cu legea într-un moment de panică, când elementele reacţionare care sunt aşa de puternice în Partidul Liberal, au căutat să profite de acel moment, pe când dv. veniţi tacticoşi, cu sânge rece şi aduceţi această lege, într-un moment de linişte [...].

Dar, d-lor deputaţi, în afară de faptul că au trecut 11 ani, că în timpul acesta a fost războiul şi revoluţia începută în Rusia, mai este încă o diferenţă foarte mare între situaţiunea de atunci şi cea de acum: legea pe care au adus-o liberalii în 1909 a fost adusă prin Ministerul Industriei şi Comerţului. D-lor, Ministerul Industriei şi Comerţului, precum şi Ministerul Agriculturii reprezintă, de fapt, în toate ţările, şi mai cu seamă în Ţara Românească, interesele, nevoile şi tendinţele clasei capitaliste, industriale, comerciale sau agricole. Aceasta a fost originea legii d-lui Orleanu. Pe când legea aceasta care vine acum sub guvernul d-lui general Averescu, este adusă de noul Minister al Muncii (şi de aceea spuneam, d-lor, că nu trebuie să ne amăgim de aparenţe, ci trebuie să stabilim fondul real al lucrurilor), este adusă de acel minister care este chemat, pretinde că este chemat, să apere interesele clasei muncitoare în raporturile ei cu clasa capitalistă.

Şi aici aţi văzut, d-lor, venind înaintea mea reprezentanţi destul de autorizaţi ai muncitorimii şi nu numai de la noi de aici, din Vechiul Regat, dar şi din Transilvania, care reprezintă acolo organizaţii atât de puternice sindicale, aceşti transilvăneni în care dv. aveaţi încredere, că vor fi aşa de „moderaţi“ ca să aprobe politica dv. reacţionară şi de apăsare a poporului, au venit cu toţii aici, în faţa dv., şi v-au declarat că nu pot să se asocieze, ci dimpotrivă, trebuie să combată cu energie acest proiect reacţionar.

Aceasta este marea diferenţă de la 1909 până acum. Atunci a fost un minister al clasei capitaliste; acum este un Minister – pretins al Muncii – din guvernul unui partid pretins al poporului, care vine, după război, printr-un ministru care credea că pentru democratismul lui şi prin vederile lui înaintate, poate să facă parte şi

din partidul socialist şi propune o lege care prin nimic nu este mai bună ca legea lui Orleanu, legea reacţionară din 1909.

O voce: N-aţi dovedit cu nimic că este reacţionară.

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: N-am dovedit pentru că nu am intrat încă în fond.

D-lor, în ceea ce vă voi spune mai departe mă voi mărgini să vorbesc despre chestiunea care n-a fost relevată de predecesorii mei. Găsesc o lacună în discuţia de până acum, în primul rând în privinţa tratării fondului însuşi al temei în jurul căreia se duce întreaga dezbatere.

Aici este vorba de grevă. D-lor, până acum n-am găsit să se fi dezbătut această chestiune în profunzime, să se fi arătat ce este în adevăr această grevă, în ce constă ea, care sunt elementele ei, care este valoarea ei pentru clasa muncitoare şi ce reprezintă greva în viaţa socială a unei ţări.

D-lor, greva nu este un fenomen nou, aceasta desigur o ştie fiecare. Ea este un fenomen foarte vechi; şi nu este măcar un fenomen strict şi direct legat numaidecât cu existenţa clasei proletariatului. Greva a existat chiar în anumite momente şi în anumite perioade ale breslelor. Au fost greve numeroase în veacul al XVII-lea şi al XVIII-lea, pe timpul când – cum ar vrea să le statueze şi să le categorisească şi azi d-l ministru Trancu – erau considerate ca ilegale. Atunci grevele erau cu totul interzise şi au fost interzise chiar după revoluţiunea franceză. Coaliţiunea însă a fost considerată ca ilegală sub pretextul că se urmăreşte întoarcerea vechilor regulamentări feudale care împiedicau dezvoltarea producţiunii şi înaintarea societăţii.

Greva, prin urmare, nu are nici o legătură esenţială cu doctrina socialistă şi cu atât mai puţin poate să aibă o legătură directă cu Internaţionala a III-a.

Greva, d-lor deputaţi, a existat în vremea când nici vorbă nu putea să fie despre Internaţionala a III-a. Desigur că astăzi, în interesul cauzei se prezintă lucrurile aşa ca şi cum a combate dreptul de grevă însemnează a combate Internaţionala a III-a. Desigur toate mijloacele sunt bune când e vorba de „salvarea patriei“.

D-lor deputaţi, în societatea actuală, producţiunea se mărgineşte aproape exclusiv la crearea de mărfuri. Toate produsele create de munca omenească sunt menite ca să fie vândute, sunt aduse în piaţă pentru a fi distribuite consumatorilor, acelora care au posibilitatea şi dorinţa să le achiziţioneze.

Prin urmare, există un proces continuu, acela al producerii şi distribuirii diferitelor mărfuri. Acest caracter al producţiunii în societatea actuală este aşa de înaintat şi este aşa de general, încât până şi elemente cu totul sentimentale şi intelectuale sunt considerate azi ca mărfuri.

Ştiinţa, ea însăşi este plătită şi cumpărată, aşa că în spiritul societăţii actuale şi ştiinţa şi toate sentimentele şi iubirea chiar sunt degradate până la a fi considerate mărfuri.

Mai există însă, în afară de mărfurile materiale şi morale arătate, care se contează pe piaţa lumii, există o marfă cu un caracter cu totul deosebit: aceasta este forţa de muncă.

D-lor deputaţi, societatea actuală este împărţită în aceste două clase fundamentale: clasa acelora care posedă mijloacele de producţiune şi clasa acelora care sunt lipsite de ele, dar vin cu puterea lor de muncă intelectuală sau fizică să îndeplinească procesul producţiunii. Între aceste două părţi se încheie necontenit un pact, se încheie un contract de fapt, care face posibilă dăinuirea producţiunii în societate, deci dăinuirea însăşi a societăţii.

Pactul aceste se încheie din două părţi, însă condiţiunile lui, condiţiunile acestui contract nu sunt fixate în regulă generală decât dintr-o singură parte şi anume din partea clasei capitaliste.

Şi explicaţiunea pentru ce se întâmplă aşa este foarte simplă.

Din moment ce clasei muncitoreşti nu i se dădea posibilitatea de organizare, din moment ce nu i se dădea posibilitatea să uzeze de dreptul de grevă, nu se putea ca membrii ei, fiind izolaţi, să-şi valorifice, chiar conform legilor economice burgheze, drepturile lor. În orice caz, vara aceasta, forţa de muncă nu poate fi plătită decât atâta cât face era, adică cu salariul acela care reprezintă costul reproducerii ei. Însă vânzătorul acestei mărfi sui generis – întrebuinţez un termen la modă – vânzătorul acestei mărfi sui generis este într-o situaţiune deosebită. Şi această situaţiune deosebită trebuie să o examinăm noi, pentru ca să ne dăm seama de ce va să zică greva şi ce însemnătate are ea în viaţa socială, în special în viaţa clasei muncitoreşti.

D-lor, capitalistul achiziţionează şi el din piaţă tot ce are nevoie, nu vorbesc pentru consumaţiunea lui personală, dar pentru executarea producţiunii. El îşi cumpără clădiri, instalaţiuni, combustibil, materie primă, forţă motrice dacă are

nevoie şi în acelaşi timp cumpără şi forţa de muncă. El faţă de toate aceste mărfuri care se vând pe piaţă se prezintă cu deplină libertate de acţiune, el este liber să trateze fără ca persoana lui să fie subjugată prin aceste acte ale cumpărării.

În schimb, d-lor, muncitorul se prezintă într-o situaţiune cu totul inferioară, căci unica marfă pe care o posedă el, această forţă de muncă, el nu o poate aduce în vânzare decât aducându-se pe sine însuşi în vânzare, aşa zicând, din primul moment. Forţa de muncă este organiceşte, fiziceşte, legată de el, face parte din el. Persoana lui se identifică cu forţa de muncă, unica marfă pe care o are de vânzare. Şi atunci el, când vine să-şi vândă forţa de muncă capitalistului, el se prezintă cu persoana lui şi trebuie să stea în locul capitalistului, şi în timpul de lucru destinat să lucreze ca să desfăşoare forţa sa de muncă asupra materiei prime.

D-lor, în condiţiunile acestea, muncitorul nu are libertatea de acţiune pe care o are capitalistul, persoana lui este legată, este subordonată mărfii ce o posedă, singura marfă din vânzarea căreia trebuie să trăiască el şi cu familia lui. Afară de aceasta, prin marfa aceasta el nu poate să-şi întreţină forţa lui de muncă decât vânzând-o în continuu. Această marfă nu poate fi depozitată. Muncitorul nu are posibilitatea să o păstreze măcar câteva zile încă, pentru o conjunctură mai bună, mai favorabilă, ca să o vândă cu un preţ mai bun. Aceasta este situaţiunea.

Dar aceasta nu este destul. Inferioritatea persistă mai departe. După ce muncitorul a muncit, după ce şi-a depus obolul lui, el n-a creat nici un obiect nou, în condiţiunile producţiei actuale cu diviziunea muncii, care stă la baza societăţii actuale.

El a executat o operaţiune de detaliu şi din suma acestor operaţiuni rezultă abia obiectul acela pe care l-a creat din materii prime sau din semifabricate ce a avut la îndemână, obiect care să poată fi vândut pe piaţă.

Prin urmare, el singur este izolat, nu are putere să dispuie efectiv de această marfă, el este în stare de inferioritate ca să o vânză şi afară de aceasta el prin sine însuşi nu poate să materializeze această putere de muncă într-un obiect şi poate să o materializeze numai alături cu toţi camarazii săi de fabrică. El singur nu însemnează nimic. Numai unit cu camarazii lui se reconstituie „vânzătorul“ în faţa persoanei unice a cumpărătorului. De aceea să explicaţi dv. tendinţa capitalistului ca să se adreseze muncitorilor izolaţi. În felul acesta să-i poată

subjuga și să-i impună anumite condițiuni de muncă. (Aplauze pe băncile socialiste).

D-lor, trebuie să știți ce însemnează greva, ca să vedem dacă se poate să se vie aici cu o lege prin care să se desființeze acest unic drept pe care îl are muncitorimea de a-și valorifica singura marfă pe care o are. Aceasta nu poate să treacă așa de ușor și trebuie să examinăm ce se aduce prin această lege, care ridică singura posibilitate de viață a clasei muncitorești. Nu putem să trecem cu toată ușurința, cum ați dori dv. (Întreruperi).

O voce: Știm și noi.

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: Din moment ce dv. aprobați această lege, eu trebuie să presupun că nu știți.

D-l C. Schitănescu: D-le Dobrogeanu, se supără d-l Madgearu că-l plagiați.

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: D-l Madgearu nu a vorbit despre această chestiune. Mai este o diferență enormă între această marfă, puterea de muncă, și mărfurile celelalte care se vând pe piață. Este o diferență esențială în raport cu așa-numita lege a cererii și ofertei. Când cererea unei anumite mărfi scade, vânzătorul are totdeauna posibilitatea să retragă această marfă și astfel prin compensațiune să-i ridice prețul.

O voce: Așa faci d-ta la restaurantul d-tale?

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: Eu fac așa cum ai face d-ta în locul meu.

O voce: Ești patron acolo.

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: Sunt patron și tocmai ca patron am putut să mă conving mai bine de adevărul și dreptatea cauzei socialiste.

Prin urmare, legea cererii și a ofertei dă posibilitatea ca să se remedieze acest rău și, în cazul când intervine o scădere a cererii, vânzătorul reține marfa și scade astfel și oferta. Acest mijloc de compensațiune nu există la unica marfă vândută de muncitori. Atunci când cererea scade, în momentele de criză, muncitorul este nevoit, dimpotrivă, să-și dubleze oferta. Prin ce mijloc își mărește el oferta? Prin înmulțirea orelor de lucru, prin intrarea în lucru a femeilor și copiilor și prin mărirea intensității de muncă. Prin urmare, în loc să producă în compensațiune,

se produce o agravare a situațiunii lui, muncitorul ajunge într-o situațiune din ce în ce mai grea, prin faptul că nu poate să refuze această marfă și să nu o pună la dispoziţiune, fie și cu prețurile cele mai derizorii.

În fața acestei situații, o însemnată parte dintre economiștii burghezi din alte țări au cerut legi de proteguire a muncii (despre care se vorbește că am avea și noi în Țara Românească), pentru că era amenințată existența însăși a rasei, exploatarea întrecând orice margine.

Și tot economiștii burghezi au recunoscut că nu există altă soluțiune decât ca muncitorimii să i se respecte dreptul de coaliţiune și dreptul de grevă.

D-lor deputați, d-l ministru, în expunerea de motive, legitimează acest proiect de lege prin înmulțirea grevelor, d-sa crede că acesta este un motiv ca să intervină pe viitor pentru ca să pună capăt unei situațiuni în care risipește foarte mult din bogăția națională, tocmai în momentele acestea, „așa de grave pentru țară“.

Acesta este unicul argument pe baza căruia ministrul Muncii vine cu o asemenea lege.

D-lor, noi am mai spus-o, ne aflăm în urma țărilor civilizate și trebuie să ne îndreptăm privirile spre aceste țări, de acolo să ne orientăm în chestiunile acestea sociale ale muncii.

Dacă ne vom uita acolo, vom constata că grevele sunt un fenomen apărut foarte de mult în societățile civilizate și, în tot timpul, tot progresul acesta imens pe care l-a realizat societatea omenească, în decurs de atâtea decenii, chiar de veacuri, s-a înfăptuit în timpul grevelor, ba chiar cu ajutorul lor.

D-le ministru Trancu, dv. trebuie să știți că toată ridicarea aceasta enormă a productivității muncii, care a dus, ca rezultat paradoxal, la război, toată această imensă ridicare a productivității muncii s-a realizat în timpul unui regim în care greva a fost un fenomen constant, un fenomen permanent.

Când dv. veniți și spuneți...

D-l G. L. Trancu-Iași, ministrul Muncii și Ocrotirilor Sociale: Dacă greva ar fi fost permanentă, cum s-ar fi ajuns la productivitatea mare?

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: A fost un fenomen care s-a repetat totdeauna, fără

să fi existat posibilitatea ca, pe cale legislativă, să i se pună frâu. Dimpotrivă, dreptul de coaliție și de grevă a fost cel mai mare stimulent al perfecționărilor tehnice.

Dar noi, românii, d-lor, venim la spartul târgului să facem o inovațiune.

Dv., cel puțin, credeți posibil să scăpăm de greve, deși ne aflăm la începutul dezvoltării noastre; vreți să scăpăm de aceste fenomen apărut în toate țările civilizate și să facem noi o excepțiune în lumea întreagă.

Și expunerea de motive merge mai departe și, ca să se motiveze și mai bine necesitatea acestui proiect de lege, afirmă un lucru absolut inexact, afirmă că în Anglia grevele ar fi scăzut acum, în timpul războiului, și după război.

Prin aceasta vrea să producă această impresiune, că muncitorimea engleză, din spirit de patriotism, din spirit de naționalism, a hotărât să renunțe la greve.

O voce: Nu vrea să audă de Lenin!

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: Dv. susțineți că nu se iau după Lenin și că de aceea au făcut o uniune sacră în fabrici.

Este absolut inexact, din cauza situațiunii excepționale din timpul războiului, care a existat în Anglia, a scăzut foarte mult numărul grevelor, însă imediat ce a încetat starea de lucruri excepțională, grevele au apărut într-o măsură mai mare chiar ca înainte de război. Acesta este faptul care nu trebuie trecut cu vederea, aceasta este realitatea.

D-l G. L. Trancu-Iași, ministrul Muncii și Ocrotirilor Sociale: S-a aplanat prin conciliațiune, vedeți statistica.

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: D-lor deputați și d-le ministru, în mare parte grevele se aplanează prin conciliațiune, nu numai în Anglia, dar și în România și îmi pare rău că d-l ministru al Muncii nu știe că pretutindeni s-au evitat astfel mai multe conflicte de muncă decât cele ce au izbucnit, de zece ori mai multe. D-l ministru vorbește despre conciliațiunea în Anglia ca și când ea ar fi fost la fel și la noi și în toată lumea: prin conciliațiune se aplanează o mulțime de greve. [...].

D-l G. L. Trancu-Iași, ministrul Muncii și Ocrotirilor Sociale: Dar declarațiunea

pe care a făcut-o Vandervelde, cu ocaziunea grevei institutorilor, că interesele statului sunt superioare oricăror alte interese, aţi văzut-o?

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: Revendicaţi-l pentru dv.

D-l G. L. Trancu-Iaşi, ministrul Muncii şi al Ocrotirilor Sociale: Îl revendic. La Iași l-am sărbătorit împreună cu d-ta pe Vandervelde.

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: Nu te-a cunoscut.

D-l G. L. Trancu-Iaşi, ministrul Muncii şi al Ocrotirilor Sociale: L-am cunoscut eu. Nu avea nevoie să mă cunoască el pe mine.

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: Prin urmare, greva politică e un fenomen cu care trebuie să vă deprindeţi, d-lor, pe care trebuie să-l luaţi la cunoștință și să știți și dv. că nu se poate decreta desființarea lui, oricâte legi de excepțiune ați face dv.

Orice veţi face, orice măsuri veţi lua, n-aveţi să reușiți să împiedicaţi muncitorimea să-şi apere interesele ei politice, precum și interesele ei economice, fie pe cale politică, fie prin grevă, fie prin orice alte mijloace care îi stau la dispoziție.

D-lor deputaţi, datoria Ministerului Muncii ar fi fost să-şi dea seama de ceea ce reprezintă greva pentru clasa muncitoare şi ar fi fost, de asemenea, de datoria d-lui Trancu să înțeleagă că Ministerul Muncii nu poate veni, tocmai el, cu măsuri de restricțiune în contra unicei arme a muncitorimii, de apărare a intereselor ei.

D-l Gr. L. Trancu-Iaşi, ministrul Muncii şi Ocrotirilor Sociale: Mi-am înțeles foarte bine rolul și-l voi îndeplini până la sfârșit.

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: Vă felicit. Îl îndepliniţi cu mult succes.

Cât privește măsurile legislative pentru apărarea intereselor muncitoreşti, s-a spus de aici de d-l Anibal Teodorescu că există o lege destul de însemnată. Sunt, într-adevăr, câteva legi care protejează muncitorimea, între altele am aici…

D-l C. Schităneşcu: E o carte a domnului Madgearu?

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: E a altuia mai apropiat de dv., căci e liberal, e domnul Petrescu Comnen. Așa că puteți fi liniștit.

D-l Gr. L. Trancu-Iași, ministrul Muncii și Ocrotirilor Sociale: Vă serviți de doctrina liberală aici în Cameră? Unde a ajuns partidul socialist!

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: Tocmai de aceea citez pe unul dintre cei care nu pot fi acuzați că sunt în legătură cu noi. E vorba de un fapt pe care nu aveți să-l contestați. Vă pun dumneavoastră întrebarea directă, dacă contestați o stare de fapt specifică în Țara Românească și anume că legile nu sunt respectate, că ele sunt călcate în picioare, că drepturile celor mici sunt batjocorite tocmai de agenții însărcinați cu respectarea lor și cu impunerea lor. Există o stare generală de ilegalitate, o stare generală de arbitrar și aceasta se reflectă și în privința aplicării legilor zise de ocrotire a muncii. Dumneavoastră trebuia să aveți aceasta în vedere, trebuie să căutați - dacă ați fi procedat în mod sincer cu gândul să faceți ceva bun pentru muncitorime - trebuia, cum v-am spus, să vă referiți la ce s-a făcut până acum, să cercetați dacă s-a putut realiza ceva în această materie, să vedeți dacă sunteți în drept a cere muncitorimii să renunțe la această armă a ei, pe care ea nu a putut-o exploata până acum așa de bine, încât să impună măcar respectarea legilor în favoarea ei. În loc de această cercetare, dumneavoastră veniți și îi răpiți singurul ei mijloc de luptă.

Ascultați, d-lor deputați, ce spune domnul Petrescu-Comnen - citez pe un fost deputat care e un adversar hotărât al nostru și membru al Partidului Liberal. Domnia sa vorbește, în „Studiu asupra intervenţiunii statului“, la pagina 24, despre aplicarea Legii pentru ocrotirea muncii femeilor și copiilor: „În diferite vizite întreprinse de noi, fără nici o calitate oficială, în diferite stabilimente industriale din țară, am constatat că sunt rare stabilimentele în care nu se întâlnesc copii de 7, 8 și 9 ani, lucrând de-a valma cu adulții, 13 și 14 ore. În ceea ce privește munca femeilor apoi, dispozițiile legii au rămas chiar de la început, aproape în întregime, literă moartă“.

Vreți să treceți cu vederea peste această stare de lucruri și nu înțelegeți crima pe care o faceți când veniți cu o lege ca aceasta, când legiferați cu atâta ușurință în ce privește apărarea intereselor muncitorimii?

Mai departe: „Nici un tribunal n-a judecat până în prezent vreun proces de contravenţiune la legea de față“.

Dumneavoastră ați pus din nou în aplicare, chiar înainte de a veni cu proiectul de față, legea domnului Orleanu, a tovarășului dumneavoastră (întreruperi), pe care nu-l recunoașteți, dar care este totuși tovarășul dumneavoastră. Sunteți tovarăș,

domnule Trancu, sunteţi frate de cruce al d-lui Orleanu! După cum avem noi tovarăşii noştri, aveţi şi dumneavoastră pe ai dumneavoastră.

D-l Gr. L. Trancu-Iaşi, ministrul Muncii şi Ocrotirilor Sociale: Credeţi lucrul acesta sincer?

Că nu m-am ocupat de aceasta? Că n-am făcut nimic?...

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: Dacă v-aţi fi ocupat aţi fi constatat o realitate, că în adevăr legile acestea (Întreruperi, zgomot)… Era de datoria dumneavoastră să vă puneţi ca primă problemă impunerea acestor legi existente, iar nu să veniţi cu o nouă lege, care va rămâne literă moartă, dar care, deocamdată, va servi ca un mijloc de constrângere.

D-l Gr. L. Trancu-Iaşi, ministrul Muncii şi Ocrotirilor Sociale: Domnule Dobrogeanu, îmi dai voie, dumneata ai spus că legile nu se aplică! Vrei să te întreb ceva? Ai văzut vreo grevă făcută pe tema aceasta, a minorilor şi a copiilor întrebuinţaţi în fabrici? O chestiune adevărat de revendicare muncitorească. Arată-mi, care este greva aceasta? Aţi făcut greve pentru tot ce v-a trecut prin minte. Aţi venit seara la mine cu o citaţie a lucrătorului Ilie Niculae, care n-a fost primit la lumina electrică. Le-am cerut lucrătorilor să-mi dea răgazul să cercetez citaţia lui Ilie Niculae. Dv. v-aţi jucat cu această armă mare şi pentru chestiuni importante, pentru neaplicarea legilor, pentru aceasta niciodată până acum nu v-aţi pus în grevă. Aceasta este realitatea! (Aplauze).

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: Am să-ţi răspund, domnule Trancu.

În privinţa revendicărilor muncitoreşti, există, desigur, o scară, există diferite probleme de revendicat, de o importanţă deosebită. Prima revendicare, care este pusă totdeauna în faţă în toate ţările şi este cea mai imperioasă şi care am să vă arăt numaidecât că şi la noi, în Parlament, ea joacă un rol foarte important - aceasta este chestiunea materială. De aceea avem, în primul rând, greva pentru mărirea salariului. Dumneavoastră, desigur, muncitorimii nu-i recunoaşteţi acest drept, să îşi pună toate puterile în joc ca să obţină o ridicare de salariu, dar dumneavoastră, bineînţeles, parlamentarii din majoritatea Parlamentului, aţi dus campanie în chestiunea diurnelor, dar pe urmă, după alegeri, aţi revenit, ba chiar aţi protestat când a fost vorba să se micşoreze…

Voci: Noi nu facem grevă.

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: Dar dumneavoastră aveți dreptul să decretați orice.

Voci: D-ta eşti milionar.

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: Norocul meu dacă e așa! Lasă să fiu nu numai de 7, dar de 70 de ori milionar, chiar de-ar fi așa, e destul că pentru asemenea vină, tovarășii mei nu găsesc nimănui ceva de obiectat; din contră, sunt bucuroși dacă situația mai bună a unora poate să folosească mișcării.

Din toate motivele de grevă se pot alcătui deci diferite categorii după importanța lor. Am spus că chestiunea salariilor vine în primul rând; pe urmă vine chestiunea orelor de lucru, și pe urmă toate celelalte, la rând.

Și n-am să neg că au existat sau mai bine zis că pot să existe și greve frivole în aparență […]

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: Domnilor deputați, grevele nu vor putea fi stânjenite prin oricâte legi, oricâte restricțiuni, oricâte sancțiuni veți introduce dumneavoastră. Toate încercările zadarnice făcute în alte părți trebuiau să vă învețe aceasta. În Australia vi s-a arătat de domnul Madgearu că nu s-a executat legea nici măcar în timp de război și că, dimpotrivă, grevele s-au înmulțit și mai mult.

Dar dumneavoastră mai urmăriți ceva: vreți să realizați acea faimoasă „armonie socială“.

Dar toți scriitorii care au raportat despre condițiile din Australia, au arătat tocmai că această armonie socială n-a fost realizată prin arbitrajul obligatoriu. De altfel, ea este astăzi o imposibilitate.

D-l Gr. L. Trancu-Iași, ministrul Muncii și Ocrotirilor Sociale: Deocamdată aș vrea numai liniște socială.

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: Permiteți-mi să vă citesc în scurt ce au arătat scriitorii care s-au ocupat de condițiile din Australia.

Fraser spune: „ Prin legea arbitrajului obligatoriu s-au distrus relațiile prietenești dintre patroni și lucrători“.

Va să zică declară categoric că, în loc de a se aduce armonia socială, care este imposibil, această lege a adus, din contră, învrăjbirea şi mai mare în relaţiile dintre patroni şi muncitori. Alt scriitor, Switau, în cartea sa intitulată „Die Formen des Wirtschaftskampfes“, scrie: „Ca un rezultat al acestei legi, ambele părţi sunt azi îndârjite şi nemulţumite“.

Hertz, un alt scriitor, vorbeşte de legea arbitrajului din Australia şi spune: „Ea a adâncit simţul vrăjmăşiei dintre capital şi muncă“.

Prin urmare, domnilor, pe de o parte, legea nu corespunde situaţiei din Ţara Românească.

Aici avem o stare de lucruri în care, dacă se poate şi se doreşte, cum afirmă domnul Trancu, a face ceva pentru muncitorime, e numai pe baza organizaţiilor muncitoreşti şi a dreptului de grevă prin care muncitorul poate să impună respectarea legilor şi chiar să obţină oarecare îmbunătăţiri.

Pe de altă parte, nu ţine seama nici de experienţa făcută în alte ţări înaintate.

Dacă dv. vreţi să produceţi această impresie, că greva este un război, o răzvrătire împotriva ordinii sociale şi citaţi pe Gide în această privinţă, dumneavoastră însă omiteţi să arătaţi în ce mod înţelege el această răzvrătire împotriva ordinii sociale. El spune: „greva în general e necesară azi fiindcă întreaga organizaţie economică actuală e pe picior de război“.

Aceasta spune Gide, d-lor deputaţi.

Întreaga organizaţie socială e bazată pe lupta dintre capital şi muncă, un „război“ care nu poate fi aplanat pe cale de lege.

Mai departe tot Ch. Gide: „Va fi altfel când ea (organizaţia economică) va deveni o ordine naturală“.

Aceasta e organizaţia viitoare, cea socialistă, şi Ch. Gide citează în sprijinul lui şi pe Renouard: „Morala stării de război e aplicabilă timpului actual“.

Iar domnul Anastasie Gusti defineşte astfel greva: „Ea nu este decât înfăptuirea principiului de solidaritate muncitorească în cel mai grav moment al vieţii clasei muncitoare“.

De aceea, tot domnul Gusti zice: „Pentru a se mişca, proletariatul are nevoie de libertate. El nu doreşte a fi pus sub tutelă, căci aspiră spre cea mai completă independenţă“.

Prin urmare, aceasta este situaţia de astăzi. Orice încercare de a trece peste realitate este condamnată să eşueze.

O voce: Atunci de ce vă opuneţi?

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: Pentru că se dă totuşi posibilitatea, pe baza acestei legi, ca, în anumite împrejurări, să se oprească dezvoltarea şi ridicarea muncitorimii pe singura cale pe care o are la îndemână, pe calea organizării şi luptei de clasă.

O voce: Noi garantăm.

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: Nu avem nevoie de garanţia dumneavoastră.

Nu putem să acceptăm o lege care se ridică împotriva tuturor principiilor admise de ţările cele mai civilizate. Din motivele acestea ne pronunţăm în contra ei şi vom duce mai departe împotriva ei luptă parlamentară în măsura posibilităţii. Nu vom reuşi?! Negreşit, lupta contra legii va trece şi în afară de Parlament şi cu o hotărâre şi mai mare pentru ca să eşueze în aplicarea ei.

Dar dv., care totdeauna atrageţi atenţia asupra atitudinii „bolşevice“ şi asupra campaniei „bolşevice“ şi aşa mai departe, care se duce în Ţara Românească, dv. trebuie să vă daţi seama mai întâi de toate de răspunderea care apasă în primul rând asupra dv.

Se ia ca exemplu Australia în privinţa arbitrajului şi noi vom lua ca exemplu Rusia în privinţa unui anumit tip de evoluţie socială.

Este sigur că nu toate lucrurile sunt bune în Rusia, aceasta o recunosc fără înconjur chiar Lenin şi Troţki, căci ei vorbesc clar şi pe faţă tocmai pentru că cred şi simt că clasa proletară are capacitatea istorică să îndrepte tot ce e de îndreptat în Rusia. Acei care cred că pot tămădui unele rele, aceia vorbesc franc şi deschis, aceia nu au nevoie să ascundă nimic. (Aplauze pe băncile socialiste). Prin urmare, este sigur lucrul că, datorită împrejurărilor externe şi interne, sunt condiţii grele în multe privinţe în Rusia. Dar, în ce priveşte răspunderea pentru părţile acestea rele ale perspectivei ce o pregătiţi prin asemenea legi, trebuie ca

fiecare din dv. să reflectaţi bine, să vă daţi bine seama de ceea ce faceţi.

Domnule ministru, printr-o asemenea lege de încătuşare a libertăţii muncitorimii, dv. răpiţi un drept firesc, un drept natural, un drept legitim în societatea de astăzi: dreptul de grevă.

D-l Gr. L. Trancu-Iaşi, ministrul Muncii şi Ocrotirilor Sociale: Dar nimeni nu contestă dreptul de grevă!

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: Acest drept de grevă dv. îl încătuşaţi din capul locului, prin art. 2 şi 3.

Nu înţeleg cum puteţi declara că nimeni nu contestă dreptul de grevă?

Vă rog atunci să-mi răspundeţi, domnule ministru, ce situaţie se creează întregii muncitorimi din Ţara Românească, din moment ce dv. răpiţi doar, prin proiectul dv., cu totul dreptul de grevă la marea majoritate a acestei muncitorimi. După ce, prin art. 5 răpiţi, în general, dreptul de grevă pentru alte cauze decât condiţiile de muncă, apoi prin art. 16 - citez textual - decretaţi că „orice încetare colectivă de lucru este interzisă în toate întreprinderile şi instituţiunile statului, judeţului sau comunei... precum şi în întreprinderile mai jos notate“ şi anume în:

a) Întreprinderile de transport pe uscat, pe apă şi în aer; s-a adăugat de comitetul delegaţilor şi aerul, pentru ca să nu scape nici personalul aeroplanelor de sub rigorile legii. Mai departe, interziceţi dreptul la grevă la:

b) Sondele şi distileriile de petrol, minele de combustibil, precum şi întreprinderile de captare a gazelor naturale;

c) Uzinele de gaz şi electricitate;

d) Întreprinderile de distribuţie de apă şi forţe motrice;

e) Întreprinderile de mori şi brutărie;

f) Stabilimentele spitaliceşti;

g) Întreprinderile pentru ridicarea gunoaielor şi curăţarea străzilor;

h) Serviciul de igienă publică“.

Mă rog, ce mai rămâne atunci din dreptul de grevă? (Zgomot, întreruperi).

O voce (din majoritate): Nu mai torturați stenografii!

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: Domnilor deputați și domnule ministru, acest drept absolut de grevă al muncitorimii a fost recunoscut și de altcineva. E vorba de un coleg al dv. de pe banca ministerială, dar care este alături de noi în această privință. La discuția din Cameră asupra legii domnului Orleanu din 1909 a luat cuvântul și domnul Take Ionescu. Iată cum privea domnia sa, acum 11 ani, acest drept al muncitorimii:

„Un lucru este sigur: dreptul de grevă este singurul mijloc pe care îl au lucrătorii în organizarea de azi a tuturor statelor, ca să poată să lupte cu sorți de egalitate cu capitalul“.

Iar mai departe: „Nu pot primi ultimul alineat. Cum domnilor, ce poate fi mai delicat ca aprecierea acestui lucru: amenințarea? 20 de ani jurisprudența engleză a variat asupra acestei chestiuni speciale a dreptului de grevă, asupra a ceea ce englezii numesc: „picketing“, punerea de sentinele… În drumul spre uzine, care să îndemne la grevă… În fine, după 20 de ani s-a recunoscut în Anglia dreptul de a pune asemenea sentinele“.

Domnul Take Ionescu face apoi distincția, cât privește pe funcționari, domnia sa zice: „Funcționarii statului nu se pot pune în grevă, pentru că dețin o parte de suveranitatea statului“.

Lucru e firesc la domnia sa. Cât privește pe lucrători, domnia sa recunoaște dreptul de grevă și lucrătorilor din stabilimentele industriale ori comerciale ale statului: „Unde statul face negoț ca un simplu particular, cum, de exemplu, dacă statul ar fi fabricant de zahăr ori alcool, când s-ar face monopolul lor. În asemenea caz cine ar putea să zică că muncitorii… trebuie să aibă un alt regim decât regimul tuturor lucrătorilor de la oricare alt patron particular!?“.

Aceasta o spune domnul Take Ionescu, care numai democrat nu este; pe câtă vreme domnul Trancu-Iași are a făcut de curând cerere să fie înscris în Partidul Socialist, care se pretindea deci socialist, vine cu acest proiect de lege, care creează acel „regim“ special, de care vorbește domnul Take Ionescu, și răpește astfel dreptul de grevă la imensa majoritate a populației muncitoare din această țară!

Voci (din majoritate): Să nu-l primiţi în partid!

Alte voci: Să nu-l primiţi, că este reacţionar. (Ilaritate pe băncile majorităţii).

D-l Al. Dobrogeanu-Gherea: Nici nu l-am primit, am avut noi grijă! Prin urmare, aceasta este situaţia.

Domniile voastre, prin faptul că la cei mai mulţi dintre muncitorii Țării Românești le răpiţi în mod formal dreptul de grevă, prin aceasta puneţi pe toți muncitorii într-o stare de inferioritate faţă de capital. Dv., în felul acesta, daţi câștig de cauză de mai înainte clasei capitaliste.

Această lege este părtinitoare pentru clasa patronală. Ea are un caracter curat birocratic. Noi vom lupta împotriva ei cu toate puterile noastre.

Dar vă atragem atenţia, domnule ministru, că, urmând pe calea aceasta, pe care aţi apucat, săpaţi în mod inevitabil o prăpastie de netrecut între Ministerul Muncii și organele liber alese ale muncitorimii, pe care mai pretindeţi că vreți să le căpătaţi ca colaboratoare.

Deocamdată prăpastia nu se simte aşa de mult. Muncitorimea, în totalitatea ei, nu-și dă încă seama bine de ce o aşteaptă în luptele privitoare pentru apărarea intereselor ei. Dar să nu vă lăsaţi înșelaţi; dacă nu-și dă încă seama bine azi, cu atât mai bine își va da seama mâine, când se va începe cu metodele cunoscute și păstrate și azi în „aplicarea“ legii.

Vă veţi da seama și dv. odată, că n-aţi lucrat la altceva, în toată opera dv. „pozitivă“, decât la săparea unei prăpăstii adânci între organele statului și clasele stăpânitoare de o parte și clasa muncitoare cu organele ei legitime de altă parte.

Da, va veni neapărat momentul când vă veţi da seama de ce aţi făcut și unde aţi ajuns, atât numai că atunci va fi prea târziu! (Aplauze pe băncile socialiste).

● Deputaţi socialişti în Parlamentul României – Discursuri – (1888-1899; 1919-1921), Editura Politică, București, 1983, p. 258-280.

22. Iancu I. Nistor cu privire la ratificarea Tratatului de Pace cu Ungaria (Şedinţa Senatului din 16 august 1920)

D-l I. Nistor: Domnule preşedinte, domnilor senatori. Prin Tratatul de pace ce s-a încheiat la Trianon la 4 iunie 1920, se pune capăt unui proces milenar între două neamuri învrăjbite, între români şi unguri, dând, spre marea noastră mulţumire şi bucurie, câştig de cauza românilor.

Azi, când putem constata că am câştigat acest proces, care a durat, precum am zis, mai bine de o mie de ani, datoria noastră este să trecem în revistă evenimentele şi cauzele care l-au produs şi fazele mai marcante prin care a trecut acest proces milenar, pentru a ne putea da seama de adevărata lui însemnătate în istoria neamului şi pentru...

D-l Henţescu: Domnule preşedinte, se poate discuta acest tratat în lipsa d-lui ministru de Externe?

D-l Teodor Cudalbu, ministrul Domeniilor: D-l ministru de Externe este la Cameră şi va veni imediat.

D-l I. Nistor: ... a aduce prinosul nostru de admiraţie şi recunoştinţă generaţiilor care l-au purtat şi pentru a dezveli din negura trecutului umbrele tuturor acelora care au murit şi au sângerat pe crucea răstignirii naţionale.

D-lor, am spus că prin acest tratat se încheie un proces milenar între noi şi unguri. Aşa şi este. Acest proces începe chiar în momentul închegării politice a neamului nostru, în Ardeal, îndată după încetarea migraţiunii popoarelor, când pentru români sosiseră timpuri mai liniştite şi mai prielnice pentru consolidarea lor politică, economică şi culturală, cu un cuvânt, pentru a pune temelia organizaţiei lor de stat naţional. Chiar în momentele acelea atât de vajnice pentru viitorul nostru, s-a ivit un duşman de la miazănoapte, ungurii, care, în bulucirea lor năprasnică în şesul panonic, se apropiară tot mai ameninţător de pământul românesc al Ardealului, pe care, în urma unor lupte sângeroase, îl subjugară şi-l supuseră barbarei lor stăpâniri, înăduşind astfel începuturile vieţii noastre de stat şi zădărnicind dezvoltarea firească a neamului nostru. Firește că, faţă de atacurile ungurilor, românii n-au stat cu braţele încrucişate, ci au încercat să se

împotrivească năvălitorilor cu toate puterile lor, pentru a zădărnici încercarea haină de subjugare şi de nimicire a organizaţiei lor naţionale. Şi aşa s-a început lupta aceasta între aceste două neamuri. Chiar de la început, lupta aceasta s-a purtat cu arme inegale. Ungurii au cuprins Ardealul, au subjugat pe voievozii şi cnezii români, care reprezentau organizaţia noastră naţională de stat, au oprit pe loc procesul de liberă dezvoltare a poporului, atât în ceea ce priveşte viaţa lui politică, cât şi cea culturală şi economică. Dintr-o naţiune liberă, de sine stătătoare, românii deveniră supuşii, am putea zice, iobagii sau clăcaşii ungurilor. Din o naţiune cu cârmuitorii ei proprii, cu năzuinţele ei spre lumină şi cultură, din o naţiune pricepută, harnică, vitează şi dornică de libertate, strămoşii noştri deveniră supuşii unul neam străin, pripăşit numai atunci din deşerturile sarmatice şi aruncaţi, ca o pedeapsă a lui Dumnezeu, asupra capetelor lor.

Urmarea acestei subjugări a fost că pătura noastră conducătoare, urmă să se confunde în cursul veacurilor şi să se piardă în rândurile năvălitorului, astfel că, în scurtă vreme, neamul nostru de peste Carpaţi rămase orfan de conducătorii săi fireşti, curat ca o turmă fără păstor. Năvăliseră lupii în stâna strămoşească, încolţind păstorii şi ameninţând turma cu pieirea.

Pentru a scăpa de persecuţiuni, umiliri şi asupriri şi pentru a deveni şi ei părtaşi la scutirile şi privilegiile nobilimii maghiare, mulţi dintre fruntaşii români din acele vremuri crunte trecură în tabăra năvălitorilor, identificându-se în toate cu ei. Vlăstare din trainica rădăcină a neamului nostru - dar crescuţi în duhul unguresc -, au fost guvernatorul Ardealului de pe vremuri, războinicul Ioan Huniad, numit de ai noştri Iancu Vodă, precum însuşi marele crai al Ungariei, Matias Corvinul, a cărui statuie ecvestră este una din podoabele artistice ale Clujului. Român de origină fusese şi Nicolae Olahul, organizatorul catolic al vieţii bisericeşti din Ardeal de pe la începutul veacului al XVI-lea.

După ce aserviră pe români politiceşte, ungurii căutară chip şi fel pentru a se face stăpâni pe ogoarele româneşti şi pe însăşi braţele de muncă care le cultivau. Sub diferite pretexte pământurile românilor trecură în stăpânirea regelui, a mănăstirilor catolice ce se înfiinţaseră, a nobililor maghiari şi secui şi, îndeosebi, a saşilor, chemaţi de curând să colonizeze Ardealul. Astfel, românii băştinaşi ajunseră cu vremea clăcaşi pe propriile lor ogoare!

Prin măsurile acestea de dezmoştenire a elementului românesc, aborigen şi mândru, s-a frânt legătura trainică ce exista între ţărani şi brazda muncită de ei din moşi şi strămoşi, mânându-se sătenii, astfel dezmoşteniţi, pe calea pribegiei.

Românii, despoiaţi de dreptul de proprietate asupra ogoarelor muncite de ei şi reduşi la starea de iobăgie, începură să părăsească cu grămada glia strămoşească care nu mai era a lor, pentru a-şi căuta în alte părţi condiţiuni de trai mai prielnice şi mai uşoare. Emigrările românilor se îndreptară în toate direcţiile. Unii ajunseră până în munţii Moravei şi Galiţiei, alţii o apucară spre sud-est, spre a se aşeza în Croaţia, ajungând chiar până la ţărmul Adriaticii şi pe insulele dalmatine, iar mulţimea emigranţilor se îndreptă spre sud şi răsărit, unde regiunile de dealuri şi câmpii de la poalele sudice şi răsăritene ale Carpaţilor ademeneau pe pribegi prin codrii lor frumoşi, prin păşunile lor grase şi prin murmurul argintiu al apelor curgătoare, de a se aşeza acolo. Emigrările acestea au durat decenii şi secole întregi, până ce ţinuturile dintre Carpaţi, Dunăre şi Nistru fură cuprinse în întregime de românii veniţi din Ardeal, leagănul neamului nostru. Rezultatul final al acestor emigrări seculare îl găsim pomenit în tradiţia noastră naţională sub numele de descălicat. Pe calea acestor emigrări continue au fost descălicate Ţara Românească şi Moldova, unde viaţa noastră de stat, ce fusese înăduşită în Ardeal de unguri, a reînviat urmând cursul dezvoltării ei firești, dat fiind că, peste munţi, viaţa aceasta fusese suprimată de unguri. Continuarea vechilor tradiţii politice şi culturale trecu asupra emigranţilor aşezaţi în Muntenia şi Moldova, care le cultivară cu sfinţenie până la marele act al unirii de la Alba-Iulia. Emigrările continue ale ţăranilor din Ardeal se resimţiră curând în viaţa economică de acolo. Regiuni întregi rămâneau pustii şi proprietarii de moşii nu găseau braţe de muncă suficiente pentru a-şi cultiva pământurile. Pentru a pune capăt acestui inconvenient, proprietarii nu găseau nici un mijloc prea rău pentru a împiedica emigrările, mergând până la încercarea de a împiedeca pe ţărani de a se muta de pe o moşie pe alta, necum de a emigra.

Desconsiderarea dreptului de liberă strămutare a format, fără îndoială, cauza principală pentru răscoala ţărănească de la 1437. Pentru a-şi putea impune mai hotărât punctul lor de vedere în chestia ţărănească şi pentru a-şi putea apăra mai cu succes privilegiile lor, nobilii maghiari, secui şi saşi încheiară atunci faimoasa Uniune a celor trei naţiuni privilegiate din Transilvania, eliminând cu desăvârşire pe reprezentanţii românilor din sfatul nobililor privilegiaţi.

După răscoala de la 1437, situaţia românilor deveni, din ce în ce, tot mai grea. Aceasta avu drept urmare că, la 1514, ţărănimea ardeleană se răzvrăti din nou. De astă dată răscoala fu potolită în sânge. Clasele privilegiate luară măsuri legislatorice ca iobăgimea strivită niciodată să nu se poată reculege. În amintirea acestui act de represiune, adunarea nobilimii privilegiate hotărî ca ţăranii iobagi să-şi piardă pentru totdeauna libertatea de a se mai putea strămuta de pe o moşie

pe alta şi ca în veci să fie lipiţi pământului, căci acesta este termenul românesc al latinescului „glebae adscripti“.

Ţăranii nu mai aveau nici un drept de proprietate şi trăiau din munca braţelor lor. „Rusticus praeter mercedem sui laboris nihil habet“, era formula după care se judeca problema agrară în Ardeal până la răscoala lui Horia. În contra acestei dezmoşteniri, în contra acestei vădite răpiri de libertate, românii au reacţionat prin lupte necurmate în contra asupritorilor. Şi când, la 1781, împăratul Iosif al II-lea ridică iobăgia în toate ţările sale de coroană afară de Transilvania, atunci intervine revoluţia lui Horia pentru a dobândi acest drept şi pentru români. Şi, vedeţi, d-lor, este o apreciere foarte greşită care s-a făcut şi de la tribuna Senatului de către d-l senator Grigorovici, care consideră revoluţia lui Horia ca o simplă mişcare socialistă cu caracter internaţional.

Nu, d-lor, revoluţia lui Horia este reacţiunea firească a neamului românesc din Ardeal contra asupritorilor săi de veacuri, care îi răpiseră libertatea politică, îl dezmoşteniseră, îi făcură iobag despoiat de cele elementare drepturi şi îl legară ca pe un rob de glia strămoşească, de pe care nu se putea mişca fără voia stăpânului său. (Aplauze).

Pentru aceste motive Horia, Cloşca şi Crişan sunt eroii-mucenici ai neamului întreg. (Aplauze).

Din acest punct de vedere trebuie judecată mişcarea lui Horia, care concretizează şi reprezintă la un moment dat aspiraţiunile politice şi dorul de libertate al neamului nostru, oropsit şi umilit de stăpânitorii săi maghiari. Horia şi tovarăşii săi de suferinţă sunt şi rămân eroii neamului care, prin jertfirea lor, au rupt obezile care legau pe ţărani de glie şi le-au redat libertatea de liberă migraţiune, făcându-i, din robi, oameni liberi. Aşa trebuie privită această revoluţie şi nicidecum din punctul de vedere al internaţionalei socialiste din zilele noastre. În urma revoluţiunii lui Horia, românii reuşiră, în sfârşit, să-şi redobândească libertatea de a se muta de pe o moşie pe alta, de a deprinde meşteşuguri şi de a învăţa carte, cu un cuvânt, ei ajunseră din nou stăpâni cel puţin pe munca şi pe persoana lor, dacă încă nu şi pe soarta lor politică. O viaţă mai vie şi mai vrednică începu să pulseze în sufletele lor.

Nu trebuie să scăpăm din vedere că românii, odată cu dezmoştenirea şi lipirea de glie, fură răpiţi şi de dreptul de a învaţă carte, de a deprinde vre-o meserie şi de a se închina lui Dumnezeu după prescriptele legii strămoşeşti. Ce nu s-a făcut

pentru a abate pe români de la vechea lor credinţă şi a-i face adepţi ai învăţăturii calvine şi mai apoi catolice? Pe la sfârşitul veacului al XVII-lea, o parte din românii din Ardeal s-au unit cu biserica Romei.

Nu zic că unirea aceasta n-ar fi adus românilor din Ardeal, în ceea ce priveşte viaţa culturală şi întărirea sentimentului naţional, foloase destul de remarcabile; constat numai că nu aceasta era intenţia celor ce au pus la cale această unire şi că planul lor era să slăbească pe români, dezbinându-i pe tema religioasă, pentru a-i putea deznaţionaliza mai uşor. Ce alta dacă nu desfiinţarea noastră ca neam aparte urmăreau habsburgii prin colonizarea Banatului cu sârbi şi şvabi aşezaţi acolo? Dar toate planurile lor au dat greş, fiindcă dreptul la viaţă liberă a unui neam este mai presus de toate meschinăriile politice.

De altfel politica habsburgilor - căci habsburgii dobândiră, precum ştim, la începutul veacului al XVIII-lea, de la turci, Ardealul şi Banatul - a fost pretutindeni aceeaşi: slăbirea şi desfiinţarea elementului autohton prin germanizare, catolicizare şi colonizare.

Desfiinţarea iobăgiei, fie şi pe cale revoluţionară, precum s-a făcut ea în Ardeal, avu drept urmare descătuşarea forţelor vii naţionale care zăceau amorţite în obezile feudalismului medieval, indică zorile unor timpuri mai bune, aşteptate de ai noştri cu atâta nerăbdare. Pe vremea aşa numitului absolutism luminat dobândiră şi românii dreptul de a-şi avea şcoala lor şi de a-şi trimite copii la ea. Din şcolile acestea modeste au ieşit celebrii dascăli ai Ardealului, care redobândind conştiinţa tare şi deplină a originii şi a drepturilor inalienabile şi inprescriptibile ale neamului lor, au făcut prima încercare, destul de îndrăzneaţă pentru acele vremuri, de a revendica pentru ai lor drepturi politice egale cu cele ale celorlalte naţiuni conlocuitoare.

Vestitul Suplex Libellus Valahorum de la 1791 cuprinde în mod precis revendicările politice, naţionale şi religioase ale românilor transilvăneni. Este prima sinteză clară, precisă şi convingătoare a crezului naţional din Ardeal, bazată pe acte şi documente istorice. Revendicările românilor au fost combătute cu mare înverşunare din partea naţiunilor privilegiate. Aşa se explică [faptul că] aceste revendicări, juste şi echitabile, care, cu toate stăruinţele românilor, fură trecute la dosar. Or, revendicările politice ale unei naţiuni subjugate nu pot rămâne multă vreme la dosar, îndată ce ele au intrat în conştiinţa trează şi vie a naţiunii, care aştepta numai prilejul potrivit pentru a le reclama şi cu mai multă tărie, ba chiar şi prin violenţă.

Reacţiunea şi prigonirile contra fruntaşilor mişcării naţionale determinară pe mulţi din ei de a trece în Principate, ca G. Lazăr şi alţii, unde li se deschise un larg câmp de activitate.

Prilejul pentru revendicarea acestor drepturi se oferi la 1848, când toate neamurile care alcătuiau monarhia Austriei se răsculară pentru a-şi redobândi drepturile lor călcate în picioare.

Atunci, pentru întâia oară, românii şi anume neamul întreg, acel neam oropsit şi umilit de veacuri, se ridică contra asupritorilor, pentru a declara sus şi tare că, în temeiul dreptului public şi constituţional, ei formează o naţiune de sine stătătoare, liberă de a hotărî asupra soartei ei politice în viitor. Naţiunea română din Ardeal se adună pe Câmpia Libertăţii de la Blaj pentru a revendica drepturile arătate în Suplex Libellus de la 1791. Pentru dobândirea acestor drepturi românii ridicară arma împotriva ungurilor, luând partea Austriei, care părea dispusă să recunoască drepturile revendicate. Într-un moment se putea chiar întrezări unirea tuturor românilor sub suveranitatea austriacă; interveniră ruşii şi revoluţia fu înăbuşită. Austria salvată uită de făgăduielile date românilor şi aceştia trebuiră să se resemneze, aşteptând timpuri mai bune.

Dar, d-lor, să nu credeţi că sângele românesc vărsat cu atâta îmbelşugare la 1848, a fost vărsat zadarnic. Nu, d-lor, numai în urma acestei jertfe de sânge, adusă pe altarul naţional de la Abrud, a putut Şaguna să revendice cu tărie şi să stoarcă împăratului autonomia bisericească şi culturală pentru românii din Ardeal menită să înlocuiască pe cea politică, care era să vină numai la Alba Iulia.

În urma catastrofei de la Sadova, Austria îşi perdu prestigiul ei în Ungaria şi împăratul Francisc Iosif fu silit să se încoroneze ca rege al Ungariei şi să ratifice pactul dualist. În temeiul acestui pact, Ungaria deveni regat independent, care se găsea aproape în uniune personală cu Austria. Dualismul de la 1867 crea o Ungarie naţională, căreia i se încorporau Ardealul şi Banatul.

Pactul dualist de la 1867 avu urmări foarte grave pentru români, căci unde mai înainte Banatul şi Transilvania erau provincii austriece, cu limba latină şi mai apoi nemţească în administraţie, şi unde austriecii aveau interes să susţină elementul românesc contra celui unguresc, prin crearea statului naţional maghiar românii fură abandonaţi şi jertfiţi cu desăvârşire ungurilor, care, în năzuinţele lor de a crea din Ungaria poliglotă un stat naţional unitar maghiar, începură acel proces feroce de deznaţionalizare, la care a contribuit până şi Coroana. Cu toţii

ne aducem aminte de vizita împăratului Francisc Iosif la Seghedin în 1879, unde se întâlni şi cu mitropoliţii români Ion Vancea şi Miron Românul, cărora le făcu observarea că românii să nu fie numai aderenţi zeloşi ai religiei şi naţionalităţii lor, ci totodată şi cetăţeni credincioşi ai statului maghiar, pe care trebuie să-l iubească. Este nemaipomenit, d-lor, ca însuşi împăratul să îndemne pe români la deznaţionalizare! Dualismul a fost o adevărată pacoste pentru românii ardeleni dar nu mai puţin şi pentru noi, bucovinenii, fiindcă în urma pactului dualist noi furăm despărţiţi politiceşte de ardeleni şi avizaţi la modestele noastre resurse de rezistenţă naţională.

Şaguna a înţeles foarte bine urmările detestabile ale acestui nenorocit pact, pe care el n-a putut să-l împiedece; „possum flere, sed juvare non“, au fost cuvintele lui de resemnare.

Dar, cu toate greutăţile acestea, românii n-au dezarmat, ci au continuat mai departe lupta lor pentru dobândirea drepturilor politice. Oprirea oricărei manifestaţiuni politice şi naţionale, precum şi încercările de maghiarizare determinară pe români de a aduna din nou, de astă dată într-un memoriu, toate revendicările lor politice şi de a arăta în trăsături drastice persecuţiile pe care le îndurau din partea ungurilor.

Este de reţinut că această importantă manifestaţie politică, menită să atragă opinia publică europeană asupra stărilor insuportabile din Ardeal, se produse cu ocazia aniversării de o sută de ani de la redactarea vestitului Supplex Libellus. Pe lângă revendicarea drepturilor politice, autorii memorandului arătară şi persecuţiile, asupririle şi călcările de legi ce se comiteau de maghiarii stăpânitori faţă de un neam umilit şi dezmoştenit în propria sa ţară.

În loc ca împăratul să primească delegaţiunea română care plecase la Viena spre a-i prezenta Memorandul şi în loc ca guvernul maghiar să ţină seama de revendicările românilor precum era obligat prin legea fantomă a naţionalităţilor, autorii Memorandului fură daţi în judecată pentru trădare de patrie şi desconsiderare a legilor ungare. La Cluj s-a judecat acel faimos proces al Memorandului care a adus autorilor şi susţinătorilor lui mulţi ani de temniţă la Vatz şi Seghedin.

Acest proces însă a avut darul de a atrage atenţiunea lumii politice asupra suferinţei românilor din Ardeal şi de a preocupa pe bărbaţii de stat asupra problemei naţionalităţilor din Ungaria în genere.

Protestările și revendicările românești au adus folos nu numai națiunii române, ci deopotrivă și sârbilor și slovacilor. Și vor rămâne veșnic neuitate cuvintele procurorului Jeszensky de la Cluj: „Dv. sunteți condamnați, dar învinșii suntem noi“, căci, de fapt, ideea de stat național maghiar unitar a suferit un eșec foarte simțitor. Osândirea românilor a fost un pas înainte spre izbânda cauzei românești. (Aplauze).

Grațierile condamnaților ce au urmat curând, n-au putut șterge impresia puternică pe care osândirea luptătorilor pentru libertatea națională o produsese în toate cercurile sociale din Ungaria și în cabinetele europene.

Manifestațiunile naționale, revendicarea de drepturi politice precum și lupta fățișă contra guvernului maghiar, care împiedica începuturile de organizație politică, sugrumând libertățile presei și făcând maghiarizare forțată, pe calea învățământului public, a descărcat urgia maghiarilor asupra fraților noștri din Ardeal, Banat, Maramureș și din părțile ungurene. La sute de ani se însumează condamnările românilor la temniță de stat, unde mai pui amenzile în bani și confiscările de averi. Dar, în ciuda tuturor acestor mijloace de intimidare și teroare, românii continuară cu îndârjire lupta lor pentru libertate, atrăgând asupra lor admirația lumii întregi. Lupta aceasta, purtată cu atâta eroism și resemnare totodată, ne aduce aminte de clasicele lupte politice și sociale dintre plebeii și patricienii din vechea Romă. Lupta aceasta n-a încetat nici o clipă, ci a continuat cu aceeași îndârjire pe care ți-o dă conștiința de drept, până la izbucnirea războiului mondial.

La izbucnirea acestui război, provocat în mod criminal de diplomația germano-maghiară pentru a-și asigura supremația politică asupra popoarelor subjugate, începe ultimul act din zguduitoarea dramă a neamului nostru. Acest act a fost de bună seamă cel mai sângeros dintre toate câte i-au precedat. Era parcă capriciul soartei de a ne pune la cea mai grea și mai crudă încercare, pentru a ispiti vrednicia noastră, înainte de a ne hărăzi izbânda deplină.

Românii ardeleni, deopotrivă cu cei bucovineni, fură trimiși ca carne ieftină de tun să lupte pentru izbânda steagului unguresc, în cutele căruia se ascundeau suferințele și asupririle tiranice ale părinților, moșilor și strămoșilor lor. Ei erau siliți să asigure izbânda acestui steag, sub care mai luptaseră românii și în Italia și la Sadova și în Bosnia, pentru a asigura stăpânirea neomenoasă a asupritorilor.

În vreme ce bărbații își vărsau sângele fără tocmeală prin stepele Galiției, prin

dolinele Carstului, femeile şi copiii mobilizaţilor îndurau cel mai barbar tratament din partea jandarmului ungur.

Gazetele româneşti fură silite de a-şi sista apariţia, iar cărturarii, încărunţiţi în luptele pentru adevăr şi dreptate, înfundau temniţele, ungureşti. Iar la Sibiu se alegea Mangra Mitropolit!

Distinsul nostru coleg, d-l Ioan Pecurariu, a arătat, în şedinţa de sâmbătă, ce măsuri aveau de gând ungurii să ia pentru a recompensa sacrificiile de sânge aduse de români pe diferitele câmpuri de luptă. Această recompensă era crearea acelor faimoase zone de izolare între Transilvania şi România, în care urmau să se închidă şcolile şi bisericile româneşti şi să se zădărnicească astfel orice manifestaţie naţională. Erau ultimele măsuri disperate ale unei stăpâniri, înainte de a se prăbuşi, în sfârşit, graţie vitejiei fără seamă a ostaşilor noştri şi a comandanţilor lor, a priceperii oamenilor care s-au perindat la cârma ţării şi a dragostei fiecăruia de a-şi apăra pământul strămoşesc, graţie - zic - jertfelor făcute de fiecare din noi, căci fiecare avem de plâns pierderea unei rude sau a unui prieten iubit, fără să mai ţinem seama de pierderile materiale, graţie acestor jertfe am ajuns după atâtea peripeţii, zguduiri şi emoţii, la triumful cel mare, care este reducerea Ungariei la hotarele ei fireşti şi eliberarea unui neam de sub jugul maghiar sub care a zăcut o mie de ani! (Aplauze prelungite).

Dară, d-lor, pentru a fi siguri de izbânda cauzei noastre, era nevoie de o ultimă manifestaţiune politică, pentru a contrabalansa propaganda austro-maghiară în străinătate, care caută să ducă în eroare buna credinţă a lumii civilizate, răspândind vestea că românii sunt mulţumiţi cu stăpânirea maghiară. Firește că românii rămaşi în Ardeal, ca şi cei rămaşi acasă, în Bucovina, sub teroarea stării de asediu şi a baionetelor poliţieneşti, nu puteau combate cu succes această mincinoasă propagandă. Însă ceea ce nu puteau face cei rămaşi acasă în ghearele terorii ungureşti sau austriece, o puteau face refugiaţii politici din Ardeal şi Bucovina, la Bucureşti, la Paris, la Roma, la Petrograd, la Washington şi în celelalte centre politice mondiale; şi e bine să constatăm că aceşti refugiaţi politici au înţeles să-şi facă datoria şi şi-au făcut-o. (Aplauze).

Dar pentru ca cuvântul nostru să aibă greutatea cuvenită şi să găsească crezământ, el trebuia sprijinit prin fapte. Pentru ca să se producă acele fapte, era nevoie ca prizonierii ardeleni, bănăţeni şi bucovineni din Rusia, Italia şi Franţa să se constituiască în legiuni româneşti, pentru a lupta contra asupritorilor, alături de dorobanţul eliberator din Regat. S-au format aceste legiuni şi au

încheiat frăţia de arme cu viteaza armată română pe piaţa Unirii din Iaşi! Prin fapta aceasta s-a manifestat hotărârea neclintită a românilor subjugaţi de a învinge sau a muri. Unirea militară precedase pe cea politică precum era firesc, căci numai arma biruitoare putea făuri unirea deplină şi veşnică a neamului nostru. (Aplauze). Aceasta nu întârzia să vină. Spargerea frontului de la Salonic şi înfrângerea de la Piave pricinuiră dezastrul armatei austro-maghiare; cererea de armistiţiu şi abdicarea împăratului Carol urmară repede una după alta. Dinastia şi armata care formau cheagul monarhiei austro-ungare dispărură, acoperite de blestemul suspinelor şi suferinţelor seculare a neamurilor subjugate, care ajunseră stăpâne pe soarta lor. Adunarea Naţională de la Alba-Iulia veni să consfinţească, prin unanimitatea votului ei, izbăvirea românilor de peste munţi de vitrega stăpânire maghiară şi unirea lor cu conaţionalii din Regat, în hotarele României Mari. Cu adunarea constitutivă de la Alba-Iulia se încheie procesul politic milenar între români şi unguri, se încheagă naţiunea română într-un stat naţional unitar cu mari perspective în viitor. (Aplauze).

A fost, d-lor, necesar să se amintească de întâmplările acestea, măcar în treacăt, fiindcă este un vechi obicei creştinesc ca la un praznic mare, precum este praznicul eliberării fraţilor de peste munţi de sub jugul maghiar, să se pomenească de luptele seculare şi de oamenii care au luptat pentru izbânda acestei mari cauze naţionale. (Aplauze).

După aceste observaţiuni generale, să-mi daţi voie să insist asupra tratatului însuşi. Mai înainte, însă, aş dori să deschid o mică paranteză.

D-lor, în cursul procesului acestuia mare între români şi unguri, românii din Regat, adică din ambele Principate, nu au privit cu nepăsare, ci, în repetate rânduri, ei au intervenit în procesul acesta în favorul fraţilor subjugaţi cu vorba şi cu fapta.

Să ne aducem aminte de luptele care s-au purtat pentru stăpânirea Amlaşului şi Făgăraşului, de nenumăratele expediţii muntene şi moldovene în Ardeal şi, în sfârşit, de măreţul triumf vremelnic al lui Mihai Viteazul, care a unit pentru o clipă întreg neamul românesc sub războinicul său sceptru. Ştefan cel Mare şi Petru Rareş au stăpânit feude în Ardeal. Ideea de unitate de rasă a existat întotdeauna între fraţii de dincoace şi de dincolo de munţi. Conştiinţa solidarităţii naţionale n-a cunoscut niciodată hotarul Carpaţilor. Pioşii domni munteni şi moldoveni au avut ctitoriile lor în Ardeal. Ei ridicau acolo biserici şi înfiinţau chiar episcopii româneşti pentru mângâierea sufletelor obidite. Toate acestea

dovedesc că a fost o comunitate de idei şi de luptă care s-a dus dincolo de munţi; a fost sprijinită totdeauna cu fapta de fraţii de dincoace. (Aplauze).

După observaţiunile acestea, să-mi daţi voie să trecem la dispoziţiunile tratatului însuşi.

D-lor, bucuria şi mulţumirea sufletească ce simţim la sfârşitul fericit al procesului milenar dintre români şi unguri, nu poate să ne împiedice de a constata că unele dispoziţiuni din acest tratat nu satisfac aşteptările noastre.

În art. 27, alin. 3 se fixează fruntariile noastre faţă de Ungaria; se fixează fruntariile de la Mureş, spre nord, până la hotarul Maramureşului. Nu cunoaştem însă, după acest tratat, care sunt hotarele noastre în Banat faţă de sârbi şi în Maramureş faţă de ceho-slovaci. Firește că trebuie să fie anumite protocoale ce nu le găsim anexate la acest tratat, care regulează fruntariile, într-un fel care nu ne convine de fel.

D-lor, fruntariile Banatului sunt fixate, cum ştiţi cu toţii, tăind ţinutul sau comitatul Torontalului în două. Măsura aceasta este, după noi, care nu ne lăsăm influenţaţi de conjuncturile politice ale prezentului, ci urmărim dezvoltarea istorică a lucrurilor, din acest punct de vedere, o mare greşeală politică, fiindcă, domnilor, orice s-ar zice, Banatul este, a fost şi rămâne o unitate teritorială şi, de aceea, a-l tăia în două şi a crea un hotar în mijlocul lui, însemnează incontestabil a tăia acelaşi corp în două părţi, răpind şi uneia şi alteia posibilitatea de a se dezvolta în mod firesc.

D-lor, am chiar aci o statistică de la 1829, în care protopopul Timişoarei, Vasile Gheorghevici, dă o statistică a Banatului, - statistica aceasta este dintr-o vreme destul de veche şi descoperită numai de curând de d-l Bianu într-un calendar, - în care se arată că în dioceza Aradului erau 292 897 de români şi numai 11 621 sârbi, în dioceza Timişoarei 254 540 români şi 170 432 sârbi, iar în Vârşeţ, acest Vârşeţ care rămâne dincolo de frontiera noastră, se găseau 220 746 români şi numai 28 959 sârbi.

Acum ne întrebăm dacă împărţirea Banatului este justificată, considerând statistica mai veche şi raporturile etnografice de azi?

De pe banca ministerială, d-l ministru de Externe a amintit, şi din punctul de vedere al d-sale trebuie să recunoaştem că are întrucâtva dreptate, că noi, ca un stat înconjurat din toate părţile de duşmani, de ruşi de o parte, de altă parte de

bulgari, la vest de unguri, că noi avem absolută nevoie, ca măcar într-o parte, la sud-est, să fim vecini cu o națiune amică. Este foarte adevărat lucrul acesta. Eu mă întreb însă, și poate v-ați întrebat și dv., oare Serbia nu se găsește și ea taman în aceiași situațiune ca și noi?

La vest vecină cu Italia, cu care mai are multe de împărțit, la est cu Bulgaria, la sud cu Grecia, la nord cu Ungaria. Să zicem că prietenia cu Grecia are să țină un timp, întrucât accesul liber la Marea Egee îi va fi asigurat. Dară încolo și Serbia este înconjurată de națiuni inamice ca și noi și se găsește poate într-o situația geografică chiar mai puțin favorabilă decât a noastră.

Noi avem interes să susținem o prietenie cu sârbii, dar acel interes îl au și ei, cel puțin în aceeași măsură ca și noi. D-lor, eu cred că problema nu trebuie să se pună numai din punctul de vedere al situației politice actuale. Nu trebuie să aprobăm greșeala care s-a făcut din partea unora care credeau că se poate ceda o parte din pământul românesc; eu știu că s-au găsit oameni care, în nerăbdarea lor de a vedea înfăptuit idealul național cu o oră mal înainte, erau gata să cedeze chiar Cernăuții și a fost numai o întâmplare că lucrurile s-au petrecut altfel, dar vedeți că eu trebuie să susțin de la aceasta tribună, că nimeni n-are dreptul să cedeze o parte din pământul românesc. Cine se crede în drept de a ceda un pământ care, de la Traian până azi, a făcut parte din patrimoniul neamului nostru? (Aplauze).

Băgați bine de seamă, nu avem noi oare un caz de precedență, când la 1878 am fost nevoiți de a ne retrage din Basarabia, vă întreb, iscălit-a oare regele Carol vre-un act de cedare?

N-a iscălit nici un act, a retras simplu trupele; or noi, azi, găsindu-ne într-o situațiune cu mult mai favorabilă decât atunci, putem ceda o parte din Banat?...

Eu cred că nu! Eu nu pot consimți să se cedeze o parte din Banat întrucât drepturile noastre asupra Banatului întreg sunt și rămân imprescriptibile și inalienabile! (Aplauze).

Eu țin să rămână constatat lucrul acesta, nu ca un act de dușmănie față de națiunea sârbă și statul sârbo-croato-sloven, față de care am respect și admirație. La formațiunea națiunii sârbești au contribuit în largă măsură și elementele românești din sudul Dunării. Uitați-vă la tipul sârb și veți vedea această influență etnică. Apoi noi avem foarte mulți conaționali de ai noștri în valea Timocului și

suntem gata să trăim în prietenie cu acest popor viteaz şi războinic; o recunosc, dar nu mai puţin războinici suntem şi noi. Însă de la asigurări de admiraţie şi sinceră prietenie până la cedarea unei părţi din moşia strămoşească este o distanţă foarte mare. (Aplauze).

Ţin să se accentueze aceasta de la tribuna Senatului, căci vor veni alte generaţiuni, care vor căuta să reclame acest drept al nostru şi care ar putea să ne judece foarte aspru pentru dărnicia noastră de azi.

Nu pot reprima nici teama mea, că acest Torontal ar putea să devină o a doua Alsacie-Lorenă românească între noi şi sârbi. (Aplauze).

Voci: Este sigur.

D-l I. Nistor: Sufletul poporului care trăieşte acolo este stăpânit de această idee, pe care noi n-o putem şterge din conştiinţa obştească. (Aplauze).

Să trecem la a doua fruntarie, cea dinspre Maramureş. Aceasta, se pare, că s-a fixat pe baza unui protocol încheiat la Paris. D-l dr. Bilaşcu din Maramureş va expune chestiunea în toate amănuntele ei.

Ştiu că, pe când eram în guvern, trebuia să se trimită o comisiune la faţa locului, căci Ceho-Slovacia era dispusă să trateze cu noi asupra stabilirii unei graniţe care să împace interesele naţionale şi economice ale ambelor părţi. În momentul acela m-am retras din guvern. Comisiunea a fost trimisă. Însă nu s-a dus până la Maramureş, ci s-a oprit la Satu-Mare, unde a fixat o linie demarcaţională aşa de nenorocită, încât o mare parte din populaţiunea maramureşeană nu are posibilitatea de a se aproviziona şi moare de foame.

Voci: Aşa este.

D-l I. Nistor: Rog pe d-l ministru de Externe sa dea o lămurire în privinţa aceasta.

Se susţine că membrii din comisie nu şi-ar fi făcut datoria în mod conştiincios. Nu pun temei pe vorbe, dar o anchetă se impune, pentru a stabili adevărul. Şi, în caz că comisiunea nu şi-ar fi îndeplinit datoria, atunci membrii ei trebuie traşi la răspundere, oricine ar fi ei.

D-l Henţescu: Nici acum nu e terminată lucrarea. Am avut ocazia să vorbesc cu

d-l ministru de Război.

D-l I. Nistor: Cu atât mai bine; dacă chestiunea este încă deschisă, putem avea speranţă că se rezolva în sensul justelor noastre pretenţiuni.

O voce: Linia Clemenceau.

D-l I. Nistor: Nu este vorba de linia Clemenceau, căci ceho-slovacii erau dispuşi să se înţeleagă cu noi asupra unor sate care sunt româneşti. Dvs. ştiţi că, atunci când este vorba să se apere un făcător de rele sau un simplu hotar de moşie, se angajează zeci de avocaţi; cu atât mai mult se impune acest lucru când este vorba să apărăm populaţia românească din mai multe sate care sunt aşezate pe un pământ clasic românesc, cum este întreg Maramureşul. E neapărată nevoie să punem toată stăruinţa, toate cunoştinţele şi toate puterile noastre, ca să nu pierdem nici un suflet românesc şi nici o palmă de pământ de al nostru, căci prin aceasta condamnăm la pieire sate întregi şi ştirbim moşia noastră strămoşească şi încărcăm grea răspundere asupra noastră înaintea istoriei şi a generaţiilor ce vor veni în urma noastră. (Aplauze).

În art. 45-47 se impune şi maghiarilor faimoasa clauză a minorităţilor. Foarte bine că se impune această clauză şi inimicilor şi nu numai puterilor aliate şi asociate precum suntem noi.

Cu privire la această clauză aş vrea să spun, sau mai bine zis să completez, ceea ce spusesem şi cu altă ocazie, că noi, românii, care timp de 1 000 ani am experimentat pe însăşi pielea noastră şi am suferit toate asupririle şi economice şi religioase şi culturale şi politice, credeţi dv. că am fi noi capabili, astăzi, să aplicăm acelaşi sistem faţă de minorităţile cuprinse în hotarele statului nostru naţional? Eu cred că nu.

Voci: Nu.

D-l I. Nistor: Hotărât nu. Românul este iertător şi tolerant din fire şi a dovedit-o aceasta totdeauna. Prin urmare, nu era nevoie să ni se impună şi nouă clauza minorităţilor care, de bună seamă, că nu vor avea motiv de a se plânge de tratament rău din partea noastră.

Dar când dragostea nu-i deplină, uşor e să găseşti pricină. Şi minorităţile trebuie să se împace cu situaţia creată prin evenimentele războiului, căutând o apropriere şi ataşare sinceră către elementul românesc susţinător de stat. Pentru a trăi în

hotarele aceluiaşi stat în concordie şi în bună înţelegere trebuie să fie totdeauna doi. Unul suntem noi, elementul băştinaş, iar al doilea trebuie să fie minorităţile, ale căror drepturi şi pretenţiuni întemeiate vor fi pururea respectate din partea noastră. Apucături ca cele ale deputatului rutean Krakalia nu pot contribui la cimentarea armoniei dintre majoritate şi minorităţi. Rău a servit cauză conaţionalilor săi acest deputat, cerând în Cameră plebiscit pentru părţile locuite şi de ruteni în Bucovina. Şi mirarea mea a fost cu atât mai mare, cu cât am văzut că nu s-a ridicat nici un glas care să protesteze contra acestei cereri îndrăzneţe, deşi se găseau în Cameră destui deputaţi bucovineni din majoritate. Nu-mi vine a crede că aceştia să se fi identificat şi ei cu cererea d-lui Krakalia.

Voci: Foarte regretabil.

D-l I. Nistor: Şi cum în mijlocul nostru avem un senator de naţionalitate ruteană, care este, în acelaşi timp, şi profesor universitar, d-l Kozak, îmi place să cred că d-sa, care a depus jurământul de credinţă faţă de rege şi Constituţia ţării, va găsi cuvinte prin care să protesteze în contra aceluia care cere plebiscit pentru un pământ care este al nostru... (Aplauze prelungite).

Voci: Bravo.

D-l I. Nistor: D-lor, în ceea ce priveşte art. 74, prin care se impune Ungariei să recunoască întregirea hotarelor noastre, nu am nimic de zis.

Cu privire însă la art. 77 din tratat, prin care se hotărăşte ca toate actele şi arhivele referitoare la Transilvania şi ţinuturile alipite României să fie restituite de către Ungaria, eu cred că d-l ministru de Externe ar fi trebuit, încă de cu bună vreme, să trimită oameni pricepuţi la Pesta, care să aducă în ţară aceste acte pe care maghiarii, la retragerea lor din Ardeal, le luară cu sine.

Art. 77 mai prevede şi sancţiuni în contra acelora care s-au purtat în contra legilor războiului. Articolul pomeneşte şi de lista persoanelor care s-au făcut vinovate de acte contra legilor şi obiceiurilor războiului.

● Dr. Iancu I. Nistor, Pentru consolidarea României Mari, discursuri rostite la Senat în sesiunea extraordinară din vara anului 1920, Institutul de Arte Grafice şi Editură „Glasul Bucovinei“, Cernăuţi, 1920, p. 81-95.

23. Cuvântarea mitropolitului primat dr. Miron Cristea în problema Concordatului cu Vaticanul (Şedinţa Senatului din 6 februarie 1921)

I. P. S. S. Mitropolit Primat Miron Cristea: Domnule preşedinte, onorat Senat!

Din cele ce s-au rostit în şedinţa de astăzi şi cea de ieri a onor. nostru Senat, dar mai ales din discuţiunea ziaristică care a urmat în toată ţara, în jurul acestei chestiuni, a Concordatului, aţi putut observa un lucru, că lumea noastră şi îndeosebi credincioşii bisericii mele ortodoxe sunt cuprinşi de oarecare îngrijorare. E şi un fel de temere de necunoscut.

Deci mie – ca mitropolit şi părinte al lor – să-mi daţi voie să împărtăşesc această îngrijorare a credincioşilor mei şi să o aflu motivată. (Aplauze).

Chestiunea concordatelor, vorbesc de cele încheiate în veacurile din urmă, a fost o chestiune din cele mai neplăcute chiar în ţările catolice, unde erau ambele părţi catolice.

P. S. S. Episcopul Iuliu Hossu: Cel dintâi lucru ce a făcut Serbia a fost să încheie Concordatul.

I. P. S. S. Mitropolit Primat Miron Cristea: Primul Concordat din această eră s-a încheiat de Napoleon I, la 1801-1802. Ţara lui Napoleon era o ţară mai mult catolică. El însuşi era catolic. Prin urmare, nu i se putea face imputarea că ar fi fost predispus la intoleranţă faţă de biserica lui. El avea în jurul lui pe marele diplomat Talleyrand, cardinal, pe care îl pusese să conceapă şi să redacteze proiectul de Concordat ce voia să încheie cu Pap Piu VII. Proiectul l-a trimis la Roma. Dar S. Sa Papa nu a voit la început să primească condiţiunile lui Napoleon şi a trecut chiar multă vreme până ce Papa s-a văzut silit să primească condiţiunile lui Napoleon.

Napoleon revocase pe ambasadorul său ocazional din Roma, Cacault, şi astfel a fost silit omul papei să plece la Paris şi să primească Concordatul lui Napoleon. Cu toate acestea, acest Concordat s-a publicat târziu şi cu anumite dispoziţiuni, cu cele două „articole organice“ ale lui Napoleon, care restrâng unele concesiuni din Concordat, ba chiar aproape îl desfiinţează.

Cam așa au decurs încheierea Concordatelor și imediata eludare a cuprinsului lor și în alte țări catolice.

Am făcut această digresiune numai ca să vă conving că este justificată îngrijorarea credincioșilor mei ortodocși. Dacă au fost îngrijorate țările catolice, care bun român va putea dezaproba îngrijorarea cetățenilor țării noastre? (Aplauze).

Și astfel mă simt îndatorat să iau și eu cuvântul pentru liniștirea opiniunii publice, arătându-i că cei din fruntea bisericii ortodoxe stau strajă atentă lângă interesele bisericii strămoșești; dar au și nădejdea întemeiată că și factorii hotărâtori ai țării vor ști respinge părțile ce nu se pot accepta.

Deocamdată expun numai opiniunea mea personală, căci – fiind tratativele în primul stadiu – încă n-am avut aici un dosar, un proiect oficial, pe care – întrucât ar atinge drepturile și interesele bisericii naționale ale statului – să-l prezint la timp și episcopatului, ca să mă înțeleg cu el întru apărarea intereselor acestei biserici, dacă ar fi nevoie și dacă guvernul ar fi admis ceva jignitor pentru ea. Expun numai părerea mea personală.

Biserica noastră ortodoxă a fost totdeauna animată de cel mai tolerant spirit față de alte convingeri religioase, ale oricărui cult, fie creștin și chiar necreștin.

Voci: Așa este, așa este. (Aplauze).

I. P. S. S. Mitropolit Primat Miron Cristea: În trecutul acestei țări nu cunosc nici un singur indiciu că țara noastră ar fi persecutat pe cineva pentru credința sa religioasă.

Dimpotrivă, eu – care am trăit în altă țară atâția ani – constat un lucru, că dv., cei din Vechiul Regat, nici nu băgați de seamă de ce largă toleranță s-au bucurat toți în România. Ba, în trecut s-au practica aici – e cam nepotrivit cuvântul, dar momentan nu-mi vine în minte altul mai adecvat - o mică indolență, o neglijență, în ceea ce privește controlul cultelor străine și a școlilor străine. Chiar eu am pățit-o în 1903 în Galați, unde nu mi s-a permis, ca preot ortodox și bărbat de școală, să intru în Institutul „Nôtres Dames“ să văd ce educațiune capătă copilele neamului nostru ortodox în această școală străină! (Aplauze, aprobări).

Prin urmare, nu de intoleranță pot vorbi oamenii, chiar și Appony, care pleacă în scopul acesta în America, ci de spiritul nostru larg de indulgență, că am lăsat pe

străini în ţara noastră să-şi practice confesiunile cum au vrut. (Aprobări, aplauze).

Dar nu numai în chestiunile religioase am fost toleranţi, ci şi în cele naţionale.

Toate neamurile din Balcani şi-au plămădit şi format aici aspiraţiunile lor naţionale, aici, pe pământul tolerant şi binecuvântat al nostru. (Aplauze).

Eteria grecească a mers chiar aşa de departe în organizarea ei, încât era să pericliteze interese de existenţă ale propriei noastre ţări.

Mai deunăzi aţi avut plăcerea să constataţi din vorbele şi din cele scrise cu ocazia vizitei ministrului preşedinte bulgar Stambuliiski că aci, în ţară la noi, prin borşuri şi cărţi tipărite, aci s-a născocit şi s-a plămădit pentru întâia dată avântul naţional al neamului bulgar. Şi d-l Stambuliiski a zis că dacă s-ar pierde această literatură bulgară, tipărită pe pământul nostru tolerant, atunci nu s-ar cunoaşte o pagină din cele mai însemnate ale trecutului lor naţional.

Într-o astfel de ţară nu se poate vorbi de intoleranţă! Şi daţi-mi voie să constat că acest simţământ de toleranţă faţă de confesiunea fiecăruia, biserica pravoslavnică l-a introdus în tradiţia şi simţămintele obşteşti ale neamului nostru. (Aplauze).

Nu există în istorie urme că neamul românesc ar fi iniţiat persecuţiuni religioase contra cuiva. Războaiele religioase s-au pornit în ţări cu altă biserică. Iar mie, permiteţi-mi – fără să răscolesc tot amarul adevărurilor istorice – să spun numai pe scurt că istoria neamului românesc de dincolo de Carpaţi de o mie de ani nu a fost altceva decât un şir lung de grele suferinţe, de robie sufletească, de persecuţii provenite de la dinastia catolică de Habsburg şi administraţia ungurească, care foloseau forţa şi toate armele puterii de stat împotriva credinţei noastre ortodoxe. (Aplauze).

Am putea deci avea, d-lor, fireasca slăbiciune acum – când suntem noi stăpâni – de a răsplăti cu aceeaşi măsură celor ce pe vecie se credeau stăpâni ai noştri nedrepţi. Dar departe de noi acest gând! (Aplauze).

Biserica noastră iartă, neamul nostru e nobil; uită suferinţele şi persecuţiile şi le iartă cu duh creştinesc.

De aceea sunt de părere – şi cred că şi fraţii mei întru Hristos membri ai episcopatului vor fi de acord cu mine – că biserica naţională a Ţării Româneşti şi

în chestia Concordatului trebuie să fie condusă de acelaşi spirit larg de toleranţă şi - când va veni dosarul şi proiectul de Concordat al înaltului guvern, noi nu numai vom admite în principiu ideea de a încheia Concordatul, ci în ceea ce priveşte concesiunile acceptabile vom şi sprijini înaltul guvern întru încheierea norocoasă a acestui contract bilateral între ţara noastră şi Sfântul Scaun de la Roma.

Noi – episcopii ortodocşi – dorim să se dea Sf. Papă de la Roma şi credincioşilor săi din regatul român precum şi celorlalte culte şi pe viitor cea mai deplină şi mai largă libertate confesională. (Aplauze).

Aceasta nici nu trebuie să se ceară în special. O are prevăzută Constituţia noastră veche şi Constituţia noastă nouă – când vom revizui-o – cu aceeaşi mână largă va recunoaşte-o.

Dar, onorat Senat, un lucru trebuie să se bage de seamă.

Dacă ţări aproape curat catolice – cum a fost Franţa lui Napoleon – dacă ţări şi mai curat catolice ca Bavaria, unde la 1817-1818 s-a făcut până astăzi Concordatul, pentru ca mâine aproape să se revoace prin aşa numitul „Religionsedikt“; dacă însăşi hipercatolica Austrie, unde împăratul Franz Iosif avea dreptul de veto la alegerea papei, a încheiat la 1855 Concordat, ca la 1868, prin trei legi speciale a dreptului matrimonial, a secularizării şcolilor şi a tuturor cultelor, să-l restrângă iar la 1870 să-l desfiinţeze, declarându-se Papa infailibil; dacă aceste ţări eminamente catolice au făcut Concordate fără viaţă lungă, daţi-ne voie ca noi, care suntem o ţară pravoslavnică cu cel puţin 12 000 000 cetăţeni ortodocşi, să fim la locul nostru dacă avem o îngrijorare şi vrem să vedem ce trebuie să se facă şi ce poate să se facă? (Aplauze).

Regret că ieri, fiind ocupat la Ministerul Cultelor, nu am putut auzi enunţiamentul reprezentantului înaltului guvern, al d-lui Take Ionescu, pe care nu l-aş aproba întrucât ar fi zis – precum mă informează unii – cuvintele că „Concordat îl vom face cu orice preţ şi sub orice condiţiuni“.

Voci: Nu! nu! nu! N-a zis asta!

I. P. S. S. Mitropolit Primat Miron Cristea: Îmi pare foarte bine dacă nu s-a zis.

I. P. S. Mitropolit Pimen al Moldovei: Aceasta nu se poate!

I. P. S. S. Mitropolit Primat Miron Cristea: Credeam şi eu că d-l Take Ionescu este diplomat cu mult mai distinct în expresiunile sale ca să fi zis lucrul acesta. Concordat „cu orice preţ“ nu vom face, dar cu observarea drepturilor fiecăruia şi a spiritului de toleranţă şi cu susţinerea drepturilor bisericii noastre autocefale ortodoxe, da.

Dacă Appony şi altcineva merge să facă acuzaţii pe tema aceasta şi agitaţii, binevoiască a lua cunoştinţă – ca merinde – că în Alsacia şi Lotaringia, după ce stăpânirea franceză a intrat cu triumf în Strassbourg, cu hotărâre au fost revocaţi şi demişi toţi episcopii catolici puşi de mai înainte, iar Cehoslovacia, îndată ce a devenit stăpână pe ţara care şi-a creat-o, a demis, cu excepţia unuia, toţi episcopii catolici, deşi erau din neamul lor.

Noi, onorat Senat, noi, România veche, am fost în punctul acesta atât de toleranţi, încât nici un fir de păr din capul unui episcop catolic nu s-a clintit. În biserica din Timişoara se zice că s-a găsit mitraliere, în timpul domniei româneşti. M. S. Regele a fost la Alba Iulia odată şi a fost altădată mai înainte şi A. S. Regală Principele Carol, în ţara lor, în domeniul şi moştenirea marelui Mihai. M. S. Regele a cercetat biblioteca cea vestită şi episcopul Mailat, precum sunt informat, nici de atâta onoare nu s-a ţinut, să iasă întru întâmpinarea lui şi să-l salute şi, dacă nu ca regent al ţării, dar cel puţin ca un oaspete distins, care îi cercetează casa. Noi sperăm că aceşti noi cetăţeni vor reveni ei înşişi la convingeri mai bune şi-i vom considera cu toată stima.

Domnilor! În astfel de împrejurări spiritul de intoleranţă nu se poate imputa acestei ţări. Fie deci toată lumea sigură că vom da fiecărui cetăţean român loial ceea ce se cuvine, dar nu vom lăsa să se ştirbească întru nimic drepturile inalienabile ale bisericii strămoşeşti, care e strâns legată cu tradiţiunile acestei ţări, cu ale neamului care a creat-o, încât duhul ei transpiră din fiecare arbor, din fiecare frunză a codrilor noştri din Carpaţi. (Aplauze prelungite).

● România şi Vaticanul cu discursul I. P. S. Mitropolitul Primat, ţinut în Senat la 6/19 februarie 1921, Tipografia Cărţilor bisericeşti, Bucureşti, 1921, p. 14-18.

24. Discursul ministrului de Externe I. G. Duca cu privire la rolul guvernului liberal în consolidarea internă şi externă a României întregite (Şedinţa Camerei Deputaţilor din 11 aprilie 1922)

D-l I. G. Duca, ministru de Externe: D-lor deputaţi, în stadiul actual al lucrărilor noastre parlamentare şi după atât de strălucita cuvântare a d-lui raportor Micescu, voi avea în numele guvernului foarte puţine cuvinte de adăugat.

Aşi dori ca aceste dezbateri să nu se încheie înainte de a preciza bine în faţa dv. şi în faţa ţării care este rostul guvernului nostru şi al acestei majorităţi. D-lor, după zilele de nepieritoare glorie a unităţii noastre naţionale a sunat ceasul consolidării acestei opere. Trei ani au trecut înlăuntrul cărora ţara a aşteptat în zadar venirea acestei consolidări. Şi atunci, pentru motive de ordin politic şi de ordin psihologic, pe care atât de bine şi atât de frumos d-l Micescu ni le-a analizat adineaori, Partidul Naţional Liberal a fost chemat la cârma ţării şi a luat în acele grele împrejurări răspunderea întreagă a situaţiunii.

Am venit la guvern sprijiniţi pe opiniunea publică, care ne desemna ca singura guvernare capabilă să facă opera de consolidare a României întregite. Cu sprijinul dv. vom da toată contribuţiunea noastră de muncă pentru realizarea acestei consolidări. Ca atare, d-lor, vom ruga Adunarea ca să desemneze chiar mâine comisiunea care, împreună cu reprezentanţii Senatului va trebui să cerceteze şi să întocmească proiectul de Constituţiune cerut de necesitatea vremurilor.

Vom cere de asemenea Parlamentului numirea comisiunilor necesare pentru a face opera de unitate legislativă, fără de care România actuală nu mai poate să trăiască. Vom cere întocmirea comisiunii pentru reforma administrativă atât de mult aşteptată; vom cere reforma şcolară, pentru ca să desăvârşim prin cultură opera de unitate sufletească a neamului. Vom cere reforma bisericească, de care sunt legate atâtea chestiuni delicate. Vom face legislaţiunea complectă a muncitorimii, fiindcă considerăm că, după realizarea operei noastre pentru clasa ţărănească, avem o datorie imperioasă de îndeplinit faţă de proletariatul oraşelor. Vom veghea, în sfârşit, la aplicarea complectă, sinceră şi întreagă a reformei

agrare, care este opera noastră şi vom căuta, în limitele posibilităţilor, să înlăturăm toate nedreptăţile care au fost făcute în ultimii ani printr-o incompletă, pripită şi nesinceră aplicare a operei noastre.

D-lor, n-am pretenţiunea aici să vă schiţez în întregime acest program de muncă. Îl cunoaşteţi din programul nostru de partid. Vreau numai să spun că în această operă vom avea în vedere spiritul care trebuie să domnească într-o societate modernă şi civilizată faţă de minorităţile etnice. În această privinţă să-mi daţi voie să exprim toată gratitudinea mea şi a colegilor mei d-lui deputat Bernardy pentru cuvintele care le-a rostit aseară. Punctul nostru de vedere este că toate naţionalităţile, fără deosebire de rasă sau de credinţe religioase, trebuie să fie considerate în România Mare pe un picior de perfectă egalitate cu toţi fiii ţării, cu o singură condiţiune, ca aceste naţionalităţi să se considere în cadrul statului român ca credincioşi fii ai statului nostru.

Ne-a bucurat declaraţia d-lui Bernardy de ieri, pentru că în numele numeroasei populaţiuni maghiare care se găseşte astăzi în hotarele României Mari, d-sa ne-a dat asigurări formale că în acest fel înţelege această populaţiune datoriile ei către statul român.

În ceea ce priveşte populaţiunea israelită, d-l doctor Stern ne-a întrebat aseară dacă drepturile - pe care de bună voie şi înainte de tratatul de pace le-am acordat acestei populaţiuni - vor fi sau nu înscrise în Constituţiunea ţării! Voi reaminti d-lui Stern, că printr-un comunicat al nostru de acum două luni, dat în timpul campaniei electorale, noi am dat această făgăduială şi Partidul Naţional Liberal are obiceiul să ţină făgăduielile sale.

Mai vreau să adaug că această mare operă legislativă, pentru consolidarea României întregite, noi vrem să o îndeplinim într-un spirit de largă, completă şi sinceră democraţie.

Fiindcă revendicăm pentru noi meritul de a fi reprezentat până astăzi în statul român toate triumfurile reale ale ideii democratice.

Vă putem da deci asigurarea că nu vom aştepta să ne dea lecţiuni de democraţie sănătoasă acei democraţi care, ca ţărănişti, fac parte din categoria acelora ce i-am numit odată în această incintă feciori de bani gata ai reformelor noastre.

Şi suntem, d-lor, convinşi, că sprijiniţi de dv. şi de opinia publică conştientă a acestei ţări, avem în noi posibilitatea de a duce la bun sfârşit opera mare, opera

uriașă, opera istorică la care ne-am înhămat.

Dar pentru ca această operă să poată să reușească pe deplin este nevoie ca statul român să trăiască în pace. De aceea sforțările guvernului nostru vor fi pentru a asigura în lume o politică de pace.

Nedespărțiți de marii noștri aliați, alături de care am dus și am câștigat războiul pentru unitatea națională din această parte a Europei, de care ne leagă atâtea interese comune, nu vom cruța, d-lor, nici o sforțare pentru realizarea acestei pacifice politici.

Și vă mai pot asigura, d-lor, că, atâta timp cât vom avea cinstea să fim pe aceste bănci, politica externă a Regatului român va fi nu numai o politică de pace, dar totodată și o politică de demnitate.

D-lor deputați, am dori ca la conferința de la Genova să putem contribui și noi la opera de reclădire economică a lumii, atât de adânc zdruncinată de războiul mondial.

Am încheiat în această privință o înțelegere cu Serbia, cu Cehoslovacia și cu Polonia și ne vom trudi ca împreună cu toți cei care participă la această conferință să aducem partea noastră modestă, dar hotărâtă, de contribuțiune la reclădirea economică și politică a lumii de astăzi.

Cerem numai ca această operă să se facă cu respectul suveranității tuturor și în cadrul tratatelor existente.

Dar mai avem nevoie de ceva, pentru ca această operă să poată să ajungă la un rezultat satisfăcător: avem nevoie de concursul tuturor conștiințelor românești și de ajutorul tuturor bunilor fii ai acestei țări și, de aceea, am făcut și facem și acum apel la dânșii.

Astfel fiind lucrurile, să-mi dați voie ca eu să nu mă războiesc aici cu cei absenți, fiindcă consider ca un fel de ineleganță din partea guvernului să ne războim cu cei care, pentru motive pe care nu vreau să le examinez acuma, nu sunt pe aceste bănci.

Aș vrea să spun acelor domni câteva cuvinte, aș vrea în primul rând să spun acelora care nu sunt aici că după concepțiunea noastră Ardealul nu aparține nici unui partid politic, Ardealul e al tuturor ardelenilor și Ardealul e al tuturor

românilor. Aş vrea să mai spun acelora că dacă vor duce o luptă de ură, de învrăjbire, de dezagregare socială şi naţională, ne vor găsi hotărâţi în drumul lor, fiindcă suntem în această chestiune mânaţi nu de consideraţiuni de partid, dar suntem mânaţi de interesele superioare ale neamului, care credem noi că nu poate să fie consolidat prin cuvintele de ură care au fost aruncate săptămâna trecută de la această tribună.

Vreau să mai spun ceva reprezentanţilor acelui partid şi anume că, dacă agitaţia lor politică va rămâne în cadrele legalităţii, o vom regreta, iar dacă, depăşind cadrele legalităţii, vor căuta să atenteze la fiinţa însăşi a acestui stat cu atâta trudă clădit, o vom înfrânge.

De altminteri, adaug că întrucât mă priveşte pe mine şi pe colegii mei, avem convingerea adâncă, d-lor deputaţi, că patimile atât de vii ale zilelor de astăzi se vor stinge şi că cei care au luat atitudinile pe care le cunoaşteţi vor veni în curând la o mai patriotică înţelegere a îndatoririlor lor, fiindcă, credeţi-mă, nu e vremea pigmaticilor zvârcoliri.

Suntem la răscrucea dintre două lumi, dintre lumea cea veche care apune şi lumea cea nouă care răsare. Lumina acestui răsărit nu este destul de vie ca să ne permită să întrezărim care vor fi în toate amănuntele formele sociale ale zilelor de mâine, dar lumina aceasta e deja destul de puternică pentru ca să ne arate că nu în zvârcolirile sângeroase ale unei revoluţiuni ca revoluţiunea rusească poate să se găsească formula de mântuire şi de organizare definitivă a lumii de mâine.

Şi, dacă ceea ce caracterizează ceasul de astăzi este lupta cea mare în omenirea întreagă, între revoluţiunea care sângerează pentru a distruge şi între evoluţiunea care preface pentru ca să mântuiască, atunci, d-lor, datoria tuturor spiritelor conştiente, datoria tuturor adevăraţilor patrioţi e ca să se înalţe mai presus de patimile zilelor de astăzi şi într-o viziune luminoasă să vadă datoria lor patriotică şi să dea concursul lor întreg pentru consolidarea acestei Românii cu atâtea jertfe câştigată.

● D.A.D., şedinţa din 11 aprilie 1922, p. 523-524.

25. Ion I. C. Brătianu, preşedintele Consiliului de Miniştri, despre activitatea delegaţiei române la Conferinţa de la Genova (Şedinţa Camerei Deputaţilor din 20 iunie 1922)

D-l Ion I. C. Brătianu, preşedintele Consiliului: D-lor, eram hotărât să fiu foarte scurt în expunerea mea. Aplauzele dv. mă conving să fiu încă mai scurt, fiindcă constat şi prin ele completa noastră unire în acţiunea pe care o ducem şi pe care în vremea conferinţei aţi dus-o dv. aici şi eu la Genova.

Am regretat că nu am putut să iau parte la lucrările dv. de atunci, dar pe temeiul lor, pe temeiul activităţii noastre comune şi al solidarităţii care exista între noi am dobândit ca reprezentanţi al României la Genova încrederea şi simpatia de care ne-am bucurat. Am putut astfel să fim reprezentanţii unui popor care şi-a reluat prin muncă şi înţelepciune rostul ce i se cuvine.

Am putut, atât la Genova, cât şi la Paris, la guvernul, cât şi la bărbaţii cei mai de seamă ai Franţei, să găsim dreapta consideraţie ce se cuvine României. D-lor, la Genova am fost conduşi de marele interes care stăpâneşte politica română, adică de dorul nostru de pace, de pace reală şi completă, care să permită tuturor să-şi reia viaţa normală necesară civilizaţiunii generale şi care să permită României să-şi afirme tot mai de seamă rolul pe care îl are, firește, în această civilizaţie a Europei.

Nu e stat mai sincer şi mai complet devotat ideii ca pacea întreagă să domnească decât România. Pentru că astfel sunt interesele şi hotărârea noastră, am căutat ca, în orice împrejurare ne-am afla, să contribuim după puterile noastre la menţinerea acestei păci. Într-acest scop, am considerat că pentru ca o viaţă normală să se poată stabili între toate statele Europei, victorioase, neutre şi vrăjmaşe de odinioară, prima condiţiune este ca dezbinări să nu se pronunţe între cei care au asigurat realizarea păcii, pe care voim să o consolidăm.

Prin urmare, din toate puterile noastre am căutat să fim un element de conciliaţiune zic, „să fim“ la plural nu numai noi, reprezentanţii României, dar şi reprezentanţii Quadruplei Înţelegeri, ai Cehoslovaciei, Iugoslaviei, Poloniei şi României, la care în tot cursul conferinţei, înainte şi după, am constatat cât de comune ne sunt interesele în situaţiunile internaţionale create de războiul

mondial. Nu numai am afirmat astfel, dar neîncetat am confirmat legătura acestor interese, în toată acțiunea noastră.

În tratările de la Genova ne-am bucurat de numeroase manifestări de simțăminte simpatice, nu numai din partea statelor care ne-au fost aliate, dar și a celorlalte.

De la început am avut satisfacțiunea ca reprezentantul României să fie ales în subcomisiunea care era să imprime directivele politice ale Conferinței și în special să stabilească raporturile posibile între Europa și Rusia.

Pe lângă ajutorul principial al colegilor noștri din Quadrupla Înțelegere, la această alegere a contribuit un fapt care m-a mișcat adânc. În lupta, de competițiuni firești, care era pentru a figura în această comisiune, reprezentantul României a fost ales cu voturile dominioanelor englezești, care au voit astfel să-și arate simțămintele lor pentru acela care, la Conferința de la Paris, a reprezentat egalitatea drepturilor diferitelor state.

Ziceam că am vrut și voim pace serioasă și temeinică, nu numai între acei care au condus războiul sau între acei rămași neutri, dar și cu acei care ne-au fost vrăjmași.

De aceea, am căutat să stabilim raporturi noi cu reprezentanții acelor state. Întru restabilirea cât mai intensă a acelor raporturi noi nu aveam decât o rezervă, aceea că nu înțelegem ca noile raporturi să strice pe acelea care le avem cu aliații, de care ne simțim legați prin toată opera realizată până astăzi și pe care pacea trebuie s-o consolideze.

Voim, deci, reluarea acestor raporturi pe temeiul păcii care a asigurat o nouă ființă a Europei. Întrucât sincere vor fi acțiunile acelor state, în fața păcii, ele pot fi asigurate de dorința noastră de a restabili nu numai raporturile de bună vecinătate, dar și de amiciție.

Zic aceasta pentru că suntem hotărâți să nu lăsăm să se pericliteze ceea ce, cu atâtea jertfe, a fost stabilit, adică nu numai unitatea națională a României, care nu mai poate fi atinsă, dar nici una din condițiunile necesare pentru ca în granițele noi, noul nostru stat să poată da tot ceea ce facultățile poporului și țării îi dau datoria ca să dea.

D-lor, procesul cel mai de seamă politic pe care Conferința de la Genova a avut să-l examineze au fost raporturile dintre Rusia și Europa sau, mai bine zis, dintre

civilizația lumii și Rusia. Deși Statele Unite nu erau oficial prezente dar ceea ce se făcea la Genova nu putea să nu le intereseze, iar Japonia, o altă mare putere extraeuropeană, avea nu numai un rol important, dar era putere invitată. D-lor, noi am înțeles că în noile raporturi care se încercau între Rusia și restul lumii, interesele esențiale ale statului nostru să le acordăm cu cele mondiale reprezentate de puterile mari și mici de la Genova.

De la început am făcut să apară trei interese mari pe care România le avea în aceste raporturi:

Siguranța granițelor țării statului nostru, pe veci la adăpostul granței istorice a Nistrului, nu poate să admită raporturi de nici un fel, câtă vreme această graniță a Nistrului nu este asigurată în contra oricărui fel de agresiune.

O chestiune de ordin moral, încă mai însemnată decât de ordin material, trebuia să fie clarificată în fața oricărui regim rus. În timpurile de greutăți în care cele două state erau solidare, un depozit al poporului și al statului român a fost primit în azil în statul vecin, pe când piepturile românești făceau front împreună cu oștirea rusă pentru a împiedica ca invaziunea de la sud să atingă Rusia. În lupta comună și solidară acel depozit a fost încredințat statului vecin. Între indivizi, ca și între state, sunt datorii de un caracter superior oricărui altuia. Depozitul nostru nu constituie pentru Rusia o datorie oarecare, depozitul nostru constituie o datorie morală de acel caracter fără care nu e în viața socială nici între state, nici între indivizi. Iată un adevăr care a apărut clar la Genova și a fost înscris special în condițiunile care trebuiau să fie impuse Rusiei.

O altă condițiune de ordin general ne interesa direct și pe noi. În viața statelor, fiecare stat e în drept să-și organizeze și să-și ducă viața internă care îi convine, atât mai bine pentru el sau pentru ai lui, sau atât mai rău, după cum înțelepciunea celor care îl reprezintă știe să-i constituie un regim, mai mult sau mai puțin fericit. Dar aceasta e treaba internă a fiecărui stat și fericirea nu poate să vină din afară pentru popoarele care nu știu să-și organizeze însăși viața în care poate să se dezvolte.

Noi ne-am abținut încă de la început de la orice fel de amestec în treburile interne ale Rusiei revoluționare. Eram astfel credincioși tradițiunilor noastre: în vremea imperiului autocratic, regim pe care nu-l admiteam în organizarea noastră de stat, precum și în vremea noului regim pe care de asemenea îl considerăm incompatibil cu dezvoltarea sănătoasă a societății românești, noi nu

am înţeles că putem şi că trebuie să influenţăm întru ceva viaţa poporului rus. În timpul imperiului mulţi refugiaţi revoluţionari, pe vremea aceea moderaţi în pretenţiile lor, sau nihilişti mai violenţi, şi-au găsit refugiul pe pământul ospitalier al României, precum şi din alte graniţe mulţi refugiaţi şi-au găsit refugiul şi scăparea vieţii în acest azil al României. Ea i-a primit cu condiţia esenţială că în interiorul statului nostru ei să se abţină de la orice acţiune politică, pentru că nu înţelegem ca România să devină focar pentru acţiuni politice peste graniţele ei.

Aceasta ne-a fost politica tradiţională şi această politică am menţinut-o şi în faţa miilor de nenorociţi pe care ursita i-a adus azi din Rusia în stare aşa mizerabilă, silindu-i să-şi părăsească căminurile pentru a duce astăzi viaţa nenorocită a pribegiei. Dar şi acestora le-am impus aceleaşi condiţiuni şi nici o organizaţie de nici un fel nu s-a putut întemeia în România, pentru ca din România să ducă o acţiune politică peste Nistru.

Cerem însă reciprocitate. Nu admitem ca nici de peste Nistru propagande şi acţiuni politice să fie duse pentru a înrâuri viaţa politică internă a statului român. De aceea am susţinut împreună cu unanimitatea conferinţei şi s-a pus ca condiţiune esenţială a posibilităţii unor raporturi internaţionale cu Rusia că nici acte de agresiune, nici acte de propagandă politică să nu se poată face de peste hotare. Am primit oricare termene pentru acest angajament, pentru că întrucât ne priveşte nu avem intenţii nici de agresiune, nici de propagandă, nici pentru ziua de astăzi, nici pentru ziua de mâine.

Ne-a dat Dumnezeu o ţară fecundă şi un popor sănătos ale căror facultăţi sunt mari. Dacă vom putea aşa cum trebuie în cursul muncii noastre să facem ca această ţară şi acest popor să dea tot ce poate pentru civilizaţia lumii şi viaţa Europei, misiunea noastră e destul de mare şi de mănoasă pentru ca să nu fim ispitiţi de a risipi puterile în nefructuoase încercări peste graniţă.

Astfel, d-lor, s-a introdus în pactul provizoriu dintre Rusia şi celelalte state aceste două condiţiuni de neagresiune şi de nepropagandă.

Am constatat cu regret mai deunăzi că un avion a venit de peste hotare în contra acestui angajament; să sperăm că va fi fost un caz izolat, ultimul fruct al unei recolte trecute.

Întrucât ne priveşte, nu numai că nu am lucrat în acest mod, dar aproape în

aceeaşi zi când cădea avionul, noi autorizam, dintr-un sentiment de largă umanitate, ca, cu toate greutăţile consumaţiunii interne, un număr de vagoane să poată fi date înfometaţilor de peste Nistru, fără ca să se plătească taxele vamale pe care le plătesc cei mai buni şi cei mai importanţi din aliaţii şi prietenii noştri.

Voci: Foarte bine!

D-l Ion I. C. Brătianu, preşedintele Consiliului: D-lor, la Genova s-au exprimat principii generale, care, aplicate cu înţelepciune şi cu rezervele necesare impuse de condiţiunile interioare ale fiecărui stat, pot să aibă o influenţă fericită în opera de restaurare a Europei. Restaurarea Europei, însă, nu se poate face decât prin munca şi prin restaurarea internă a fiecărui stat.

Mai mult decât oricând, astăzi pentru noi, ca să fim buni europeni, trebuie să fim buni români. Din puterile care vom şti să le dezvoltăm, din ordinea şi munca care vom şti să o asigurăm acestei ţări, vom constitui, desigur, factorul cel mai rodnic cu care România poate să contribuie la restaurarea Europei.

D-lor, la această muncă dv. şi noi suntem chemaţi. Şi permiteţi-mi în cuvântarea mea, ca şi în sufletul meu, să nu lungesc vorba, zicând: „dv. şi noi“, ci numai „noi“, pentru că noi consider că suntem unii şi alţii atât de solidari în munca noastră, încât este inutil, şi cred chiar nepotrivit, ca să fac asemenea distincţiuni.

Avem în faţa noastră un problem mare de rezolvat. Avem fericirea de a constata că am pornit bine. Votul dv. de ieri este proba că n-am stat locului, votul de ieri se întemeiază pe lucrarea noastră de alaltăieri, pe acea lucrare la care mi-a părut atât de rău că n-am putut fi prezent şi cu trupul, nu numai cu gândul.

Avem în faţa noastră un drum lung şi greu de parcurs, dar avem şi puterile pentru a-l parcurge. Printre aceste puteri, în primul rând, este credinţa şi în al doilea rând este concepţia neclintită că numai într-o atmosferă morală sănătoasă se poate realiza asemenea operă.

Ne trebuie pentru a o asigura şi voinţă şi răbdare.

Condiţiunile traiului sunt grele, ispitele sunt mari, nerăbdările sunt fireşti şi din nenorocire şi excitările interesate sunt în reaua fire a multor oameni.

Ştiu, d-lor, prin câte acuzări nedrepte se caută a se întuneca opera pe care o facem şi rezultatele pe care le-am realizat.

Este un joc de cuvinte uşor care l-aş putea face; în asemenea chestiune acuzatorii sunt cauzatorii.

Dar noi astăzi nu ne cheltuim puterile cu rezolvarea acestui proces. Să restabilim întâi situaţiunea astfel încât să apară clar, atât de clar, încât prin fapte gura acuzatorilor să fie închisă.

D-lor, în primul rând, firește, se întărâtă nevoile cauzate de greutatea traiului şi de scumpirea lui.

Aceste nevoi apar mai ales celor care trăiesc cu venituri fixe, cum sunt funcţionarii, pensionarii, rentierii.

Desigur, ca reprezentant al statului, guvernul suferă de toate aceste suferințe, care lovesc nu numai pe servitorii statului ca indivizi, dar care, desigur, îngreuiază chiar opera şi serviciul lor.

Întrucât mă privește, vă mărturisesc că nici o durere în sufletul meu nu răsună mai adânc decât greutăţile ofiţerimii, de care mă leagă amintiri atât de mari şi atât de duioase şi cu a cărei jertfă s-a stabilit toată situaţiunea care ne este încredinţată astăzi pentru a o face să rodească, aşa cum sacrificiile lor tocmai impun ca ea să rodească.

De aceea, deşi noi credem că leacul adevărat al greutăţilor trebuie să-l căutăm în suprimarea cauzelor, am socotit că prin mijloacele care ne stau la îndemână, chiar şi în situaţiunea de astăzi, trebuie să căutăm să înlesnim posibilităţile lor de viaţă, în condiţiuni cât se poate mai grabnice, şi pentru că de spor de leafă în momentele de faţă nu poate fi vorba până nu ne vom restabili condiţiunile întregi ale noului buget, pe care cu comisiunea dv. trebuie să-l stabilim în cursul acestei veri, am căutat până atunci să organizăm condiţiuni de viaţă mai bune, prin măsuri uşurând procurarea îmbrăcămintei, a cailor, a hranei necesare lumii militare.

Această soluţiune nu este nici completă, nici nu se raportează decât la o parte din acei care suferă. Adevăratul problem stă în suprimarea deprecierii monezii fără care toate celelalte măsuri nu sunt decât paliative, care luate fără prudenţă ar putea constitui chiar agravări.

D-lor, opera pe care aţi făcut-o ieri, şi aceea realizată alaltăieri în prima sesiune, sunt etape succesive pentru restabilirea unei alte stări, care să pună capăt serios

bolii de care suferim.

În cursul verii, prin munca noastă comună, prin organizarea finanţelor şi prin organizarea temeinică a întregii administraţiuni, vom continua opera noastră, pe de o parte dând încredere tot mai mare şi mai solidă tuturor în puterile acestei ţări, pe de altă parte întrebuinţând astfel mijloacele statului, încât risipă să nu fie şi nevoile lui reale să poată fi serios satisfăcute. Vom reuşi prin această muncă şi, trebuie să adaug, ajutaţi şi de Dumnezeu, fiindcă din fericire recolta se anunţă astfel încât vom fi uşuraţi în opera noastră, care trebuia să fie temeinică chiar şi în altfel de condiţiuni. Privim deci cu încredere soluţiunile greutăţilor pe care ne-am hotărât să le învingem. Nu mă îndoiesc că credinţa care o am este împărtăşită şi de dv. şi de aceea păşim astăzi mai cu hotărâre, chiar decât la sosirea noastră la guvern.

Desigur că, în orice guvernări, în cursul realizărilor apar tot mai clar dificultăţile de învins, dar ne stau în faţă totodată şi facultăţile de care dispunem şi, pentru o examinare clară, nu poate fi nici o îndoială că, între aceste dificultăţi şi aceste facultăţi, raporturile sunt astfel încât izbânda noastră este asigurată. Ea are însă nevoie, cum v-am spus de la început, de acel factor imponderabil şi stăpânitor: credinţa şi hotărârea de a înălţa neîncetat atmosfera morală de care statul are nevoie.

● D.A.D., şedinţa din 20 iunie 1922, p. 608-610.

26. Discursul mitropolitului primat dr. Miron Cristea, cu prilejul dezbaterii proiectului de Constituţie (Şedinţa Senatului din 9 martie 1923)

I. P. S. S. Mitropolitul Primat, Dr. Miron Cristea (Aplauze prelungite şi îndelung repetate): D-le preşedinte, d-lor senatori, după furtuna premersă, cred că este foarte firesc ca sfânta noastră biserică, prin graiul supremului ei ierarh să aducă în această incintă a Corpurilor noastre Legiuitoare un suflu de seninătate (aplauze), căci simţesc adânc datorinţa mea, de reprezentant al Bisericii naţionale a neamului românesc, să fiu în aceste clipe cu adevărat vestitorul cuvintelor lui Hristos şi să zic tuturor celor care reprezentaţi neamul nostru românesc din cele patru unghiuri, cuvintele evanghelice: „Pace vouă“. (Aplauze prelungite).

Sufletele celor 800 000 de mucenici naţionali care, prin jertfa lor supremă, ne-au dat România întregită, mă îndeamnă să cer tuturor fiilor neamului românesc şi ai prea iubitei noastre patrii şi îndeosebi reprezentanţilor Corpurilor legiuitoare, o jertfă de tot mică: de o parte de a nu se tot certa, de altă parte de a afla şi unii şi alţii căile unei apropieri şi conlucrări în frăţească dragoste pentru consolidarea acestei ţări care aşteaptă de la mandatarii ei împlinirea acestei cetăţeneşti datorinţe, mai ales în aceste clipe grele. (Aplauze prelungite şi îndelung repetate).

D-lor senatori, românul are un foarte bun şi creştinesc obicei, că de câte ori se apucă de un lucru mare şi însemnat, făcând semnul sfintei cruci şi rostind cuvintele „Doamne ajută!“ îşi începe cu încredere munca sa.

Consecvent acestui românesc şi frumos obicei, să-mi fie îngăduit mie ca, în numele Bisericii noastre, să deschid discuţiunea generală asupra importantului proiect de lege care este pus la ordinea zilei.

De altă parte, d-lor senatori, în aceste clipe - când ne apucăm să croim temeliile noi ale României întregite - cred că ni se cuvine tuturor, iar eu mă simt chiar dator ca să dau mulţumire Atotputernicului Dumnezeu, care a trimis neamului nostru românesc, până ieri-alaltăieri răzleţit în atâtea împărăţii străine, bărbaţi mari şi providenţiali care, din cele două ţărişoare dunărene mici şi nebăgate în seamă, să întemeieze Vechiul Regat; alţii să salveze până la ceasul mântuirii pe

românii din provinciile dezrobite, având conştiinţa trează a aparţinerii lor la acelaşi neam şi având aceleaşi aspiraţiuni. (Aplauze îndelung repetate).

Să mulţumesc din tot sufletului lui Dumnezeu care, chiar generaţiei noastre de astăzi i-a dat mari bărbaţi de stat, pe care avem fericirea să-i vedem - pe cei mai mulţi - încă vii şi voinici în mijlocul nostru, că le-a luminat mintea şi le-a inspirat înţelepciunea ca la val-vârtejul groaznicului război mondial să îndrumeze neamul şi ţara românească pe calea care ne-a dus la realizarea supremului nostru ideal, la unirea românilor de pretutindeni într-un stat unitar. (Aplauze îndelung repetate).

Să mulţumesc lui Dumnezeu că a vărsat însufleţirea în inimile celor 800 000 dintre cei mai vrednici fii ai fraţilor noştri din Vechiul Regat, care să-i determine a aduce suprema jertfă pentru dezrobirea noastră, care am zăcut veacuri, chiar milenii sub împărăţii străine. (Aplauze îndelung repetate).

Că ne-a dat nouă, robilor de odinioară a atâtor popoare străine, putinţa şi marea satisfacţie de a le adresa răspicat cuvintele psalmistului: „Cu noi este Dumnezeu, înţelegeţi neamuri şi vă plecaţi, că Dumnezeu cu noi este“.

În sfârşit, mai rog pe Dumnezeul dreptăţii să călăuzească şi pe viitor paşii noştri, ca să putem consolida iubita noastră patrie, prefăcând-o cu munca frăţească şi concordia fiilor ei de pretutindeni într-o Daco-Romania Felix, în care elementul român, care a creat-o să-i păstreze pe veci caracterul naţional-român şi ortodox-român. (Aplauze prelungite).

Iar alături de noi să-şi găsească locul cuvenit şi minorităţile etnice şi de credinţă, ca şi fiii lor pe urma potolirii convulsiunilor provocate de marile schimbări să devie şi să fie aceiaşi buni, harnici şi leali cetăţeni ai patriei, cum suntem noi, cei ce am creat această ţară.

După această introducere, d-lor senatori, să-mi fie îngăduit ca să fac o reprivire, nu tocmai lungă, asupra rolului şi însemnătăţii bisericii, pe care nevrednicia mea am onoarea a o reprezenta în sânul dv., ca apoi, drept concluziune firească, să dau expresie dorinţelor mele, a episcopilor şi clerului nostru şi a tuturor credincioşilor noştri, al căror puls îl cunoaştem, şi să indic modul cum gândim noi să se puie temeliile privitoare la biserica noastră, în noua Constituţiune.

D-lor senatori, Constituţiunea fiind legea fundamentală a ţării, de sine se înţelege că trebuie să cuprindă dispoziţiuni principiale cu privire la cele mai de căpetenie

aşezăminte ale statului, că trebuie să normeze toate ramificaţiunile de activitate şi muncă publică.

Fără îndoială, cea mai de căpetenie instituţie a statului nostru este biserica naţională, este biserica ortodoxă română.

Importanţa acestei biserici se întemeiază atât pe originea sa divină, pe vechimea sa, pe curăţenia apostolică a învăţăturilor, pe care de două mii de ani le propovăduiesc slujitorii ei poporului românesc, cât şi pe faptul că biserica noastră a plămădit sufletul românesc, sufletul acestui popor, l-a hrănit în cursul veacurilor şi mai presus de toate, ea are mândria de spune tuturor că a creat chiar sufletul unitar al neamului românesc! (Aplauze).

De la Cetatea Albă, unde suflă încă vânturi mai răcoroase şi până la Panciova, din preajma Belgradului Sârbiei, de la Maramureş, de la Tisa şi până la Marea Neagră, pretutindeni glasul preoţilor şi dascălilor noşti a citit veacuri de-a rândul aceeaşi slovă românească şi arhaică a Cazaniei mitropolitului Varlaam, acelaşi ceaslov, acelaşi octoih, aceleaşi cărţi rituale ieşite din tiparniţele mănăstirilor şi bisericilor noastre. Mitropolitul nostru Simion Ştefan de la Alba Iulia, care a tradus în limba noastră Testamentul cel Nou, scrie, în prefaţa cărţii, semnificative cuvinte de aur: „M-am silit să traduc Sfânta Scriptură folosind cuvintele acelea care, ca banul de aur, umblă pretutindeni, ca să înţeleagă toţi românii, în orice loc şi în orice parte ar fi“.

Vedeţi cu câtă prevedere conştiinţa acestui ierarh al bisericii ortodoxe şi mulţi alţii pregătesc unitatea graiului românesc, unitatea noastră culturală contribuind la deşteptarea noastră naţională, formând conştiinţa naţională. Şi această conştiinţă naţională a fost înainte-mergătoarea unităţii noastre naţionale şi politice.

Mai mult, la cuvintele mitropolitului Simion: „Ce să facem, dacă Dumnezeu a împărţit norodul românesc în atâtea părţi...“, se cuprinde chiar ideea unităţii noastre politice.

Cei ce cunosc mai de aproape istoria neamului nostru, din toate vremurile, ştiu bine că istoria acestui popor, viaţa voievozilor, biruinţele lor, slova românească, literatura, cultura şi arta lui, nici nu se pot închipui fără duhul acestei biserici.

Împrăştierea elementului românesc în atâtea împărăţii străine, suferinţele, mizeriile îndurate, vitregia timpurilor, continua şi veşnica necesitate de

mângâiere sufletească a poporului nostru, a făcut ca această biserică, păstrându-şi întru totul neştirbită misiunea sa dumnezeiască şi moralizatoare să se naţionalizeze cu desăvârşire şi să se identifice, din toate punctele de vedere, cu poporul nostru, cu neamul nostru şi cu ţara lui şi să devină astfel ceea ce a spus despre ea unul dintre adânc cugetătorii neamului nostru, marele maestru al literaturii, Mihail Eminescu, deşi nu era un habotnic credincios: „Biserica ortodoxă este mama neamului românesc“ (aplauze), iar credinţa acestei biserici să ajungă a se numi aşa precum ţăranii români din Ardeal etc., în instinctul lor firesc o numesc „lege românească“.

Voci: Şi aici de asemenea.

I. P. S. S. Mitropolitul Primat Miron Cristea: Îmi pare bine că este pretutindeni aşa.

Deci, este posibil să existe un român cu scaun la cap care să nu iubească această biserică, oriunde am da de urmele ei, cât de modeste?

Dat fiind acest important rol al acestei biserici, eu, care am venit din altă parte şi am trăit în atmosfera unei biserici autonome, cu drept cuvânt mă aşteptam ca în Vechiul Regat, unde totdeauna au fost stăpâniri româneşti, situaţiunea şi organizarea bisericii să fie pe deplin mulţumitoare, vrednică de trecutul şi însemnătatea ei.

Constituţiunea cuprinde dispoziţiuni foarte trecătoare şi generale cu privire la biserică. Ar fi trebuit să urmeze legi de organizare speciale, care să împlinească lipsurile dispoziţiunilor generale din Constituţiune. Dar cea mai neînsemnată lege a bisericii noastre, aşa numita lege a clerului din 1893, să nu vă supere cuvântul meu, eu o consider ca un fel de ruşine, nu numai pentru biserică, dar şi pentru ţara noastră. Această lege - ce-i drept - cuprinde multe dispoziţiuni, care au făcut bisericii noastre şi foarte mult bine, dar este lipsită de condiţia fundamentală a unei dezvoltări normale a bisericii; nu le dă libertate de acţiune, prea a introdus posibilitatea amestecului politicianismului în chestiunile noastre naţionale, ceea ce i-a făcut şi-i face mult rău. Vai de organismul care se conduce de organe din afară de el. E ceva anormal, nenatural. (Aplauze). Legea este făcută de fericitul întru pomenire Take Ionescu. D-lor senatori, să nu fiu rău înţeles. Mă închin fără rezervă meritelor acestui mare bărbat.

Şi ca să nu apar ca un detractor al memoriei marelui bărbat de stat, daţi-mi voie

să caracterizez legea lui prin propriile cuvinte ale lui Take Ionescu.

Era în 10 iunie 1917, la Iași. Acest distins bărbat cu merite nepieritoare mai ales în jurul întregirii neamului, pe care o prevedea ca împlinită mâine-poimâine, într-o cuvântare a sa din Corpurile legiuitoare, gândindu-se și la biserică, a spus următoarele:

„Biserica română în România întregită nu mai poate rămâne cu organizarea sa veche, căci avem o organizare cam strașnică, cam de stat. În marea concurență a cultelor din viitoarea Românie Mare nu mai putem lăsa biserica neamului românesc în sistemul de statist, ci trebuie să-i dăm o organizare liberă, după cum este organizarea fraților noștri din Ardeal“.

Ați înțeles, d-lor, cuvântul „statist“?

Pe scenă se desfășura acțiunea unei drame. Actorii de frunte vorbesc, se mișcă, fac, dreg și duc acțiunea înainte. Iar într-un colț este rupt ceva din o decorațiune.

Atunci regizorul găsește necesar să aducă pe cineva, care să stea acolo mult și nemișcat și să acopere sărăcia sau să sporească numărul oamenilor fără a spune un cuvânt.

Și acum tot Take Ionescu este acela care cere să se dea bisericii ortodoxe române libertate în acțiunile ei, adică să se conducă prin propriile sale organe. Apoi continua astfel: „Și să nu se teamă nimeni de puterea bisericii astfel organizată. În țara sufragiului universal este bine să fie și alte organisme puternice, nu numai statul, căci din echilibrul tuturor forțelor va naște adevărata liberate, adevărata viață vie în România Nouă“.

Orele fiind 17, se consultă Senatul asupra prelungirii ședinței și se admite.

I. P. S. S. Mitropolitul Primat Miron Cristea: D-lor senatori, după această viață vie însetoșăm chiriarhii de astăzi ai sfintei noastre biserici, împreună cu clerul și norodul ei.

D-l Gh. Ghibănescu: Dați-mi voie. Cu toată reverența care o am pentru că ați pomenit de dispărutul Take Ionescu, eu, care sunt vechi parlamentar, reamintesc că legea din 1893 a fost răsunetul mișcării preoțești care începuse încă de la 1892.

După congresul de la Focşani, al clerului de mir, oamenii politici au văzut că biserica noastră, după sistemul fracţionar, are o mare lipsă în ce priveşte partea administrativă şi a salariilor.

Şi atunci a venit statul cu un spor material. Şi moral a organizat învăţământul seminarial.

Ca dovadă e că după 10 ani, acelaşi cler a bătut o medalie pentru Take Ionescu, ca recunoştinţă pentru munca sa pe acest tărâm.

I. P. S. S. Mitropolitul Primat Miron Cristea: Cunosc şi eu, dar nu am intrat în amănunte, ci am pomenit pe scurt că legea a făcut şi bine bisericii; dar bisericii nu-i trebuie numai salarii, ci mai ales libertate, fără de care nu există progres de remarcat, iar seminarii teologice, neatârnătoare de biserică, sunt de-a dreptul inadmisibile.

Viaţă proprie ne trebuie!

D-lor senatori, în lumina acestei dorinţe, privind noul proiect de Constituţie cu înaltă satisfacţie şi cu sentimente de recunoştinţă, atât din partea mea, cât şi din partea tuturor episcopilor noştri, din partea întregului nostru cler, trebuie să constat că proiectul nou cuprinde în articolul 23 astfel de dispoziţii mulţumitoare, care vor da bisericii noastre deplină putinţă de a se organiza, după dorinţa chiriarhilor săi, întemeiată pe interesul bisericii.

Biserica, pe temeiul acestui articol, va fi în stare să se cârmuiască de sine, s-şi conducă prin organele sale întreaga sa viaţă internă, admiţând controlul statului şi fără a rupe atât de frumoasele şi tradiţionalele sale legături cu statul.

Având cuvenitele experienţe, eu îndrăznesc a spune că, dacă frăţiile voastre, ca legiuitori, ne veţi da cuvenitul sprijin ca în legile speciale de organizare, în amănunte, să putem întrupa în înţelesul autonom dispoziţiile generale din Constituţie, atunci, d-lor senatori, aceasta va însemna începutul epocal al unei ere de înflorire a bisericii noastre.

Activitatea ei se va revărsa ca o ploaie binefăcătoare asupra credincioşilor care formează aproape totalitatea poporului. (Vii aplauze).

De aceea eu vă rog, d-lor senatori, ca atunci când veţi ajunge la aceste dispoziţii bisericeşti, ca fii credincioşi ai bisericii acesteia, cum sunteţi marea majoritate a

dv., cu drag să ne daţi ajutorul pe care îl aşteptăm şi de care nici o clipă nu ne îndoim. (Aplauze îndelung repetate).

Dar, pe de altă parte, d-lor senatori, sunt, în proiectul noii Constituţii, şi oarecare lucruri pe care noi, episcopii şi conducătorii bisericii, am dori să le îndepărtăm.

Aşa, dorim cu toţii să se menţină ceea ce este bun cu privire la biserică şi la celelalte instituţii în vechea Constituţie, căci vechimea acestea are un fel de patină, de sfinţenie moştenită de la înaintaşi. Vă rugăm să păstraţi caracterul de „biserică dominantă a statului român“. (Aplauze).

Noi, biserica ortodoxă, cuvântului acesta, „dominantă“, nu i-am dat niciodată înţelesul lui medieval. Noi nu ne-am gândit şi nu ne vom gândi nicicând să dominăm pe celelalte culte. Noi am fost totdeauna cei mai toleranţi din toată lumea.

Voci: Aşa este.

I. P. S. S. Mitropolitul Primat Miron Cristea: Şi nu azi, în veacul al XX-lea, când este uşor să fii tolerant, când toleranţa este un bun câştigat al civilizaţiei, noi, românii, atunci când în toată Europa domnea cea mai crasă intoleranţă religioasă, husiţii - fiind bătuţi la o straşnică luptă lângă Praga - au fost daţi afară pretutindeni, căci nu se putea tolera libertatea gândirilor lor religioase. Nici o ţară nu i-a primit. Numai Moldova românească a fost aceea care le-a deschis porţile, de au putut să-şi întemeieze oraşul Huşi, care şi azi există. Afară de noi nu s-a mai găsit o altă ţară decât Olanda.

De altă parte, e departe de noi gândul bisericii papistaşe, care urmăreşte scopul să domineze ea statul. Noi nu dăm prin cuvântul „dominant“ bisericii noastre altceva decât ceea ce de fapt are. Cuvântul consfinţeşte o stare de fapt. Biserica noastră are, din cele 17-18 milioane de locuitori, aproape 14 milioane de credincioşi ai săi.

Noi vrem să se păstreze acest cuvânt, graţie trecutului ei frumos, graţie misiunii sale nobile, graţie identificării sale necondiţionate cu interesele statului. Şi, vă rog, să vă însemnaţi bine această vorbă a mea, pe care cred că o împărtăşesc şi mulţi alţi oameni, care se gândesc adânc la viitorul neamului nostru: „Eu găsesc că biserica ortodoxă română este cea mai puternică garanţie a viitorului României“. (Aplauze prelungite).

Din aplauzele dv. văd că, precum în toate secţiunile Senatului s-a acceptat păstrarea vechiului text, aşa şi atunci când se va vota definitiv acest alineat, veţi avea dragostea pe care acum o arătaţi cuvintelor mele, de a păstra şi în viitor acelaşi text vechi, căci prin el nu voim să supărăm pe nici una din confesiuni, cu care în dragoste şi în toleranţă creştinească vrem să trăim şi în viitor şi a căror libertate a fost şi este garantată.

De altă parte, eu doresc, şi cu mine împreună doreşte şi întreaga noastră biserică, ca să nu schimbăm nici articolul din Constituţiunea veche care admite „obligativitatea cununiei bisericeşti“.

D-lor, mai bine decât mine ştiu frăţiile voastre că temelia societăţii şi temelia unui stat o formează viaţa familiară. Familia este ca celulele din organism: este celula sănătoasă; întregul organism va merge bine şi se va dezvolta în mod normal, când celulele lui vor fi sănătoase. Cu durere trebuie însă adeseori să constatăm că în prea multe cazuri căsniciile noastre, viaţa familiilor noastre, e laxă. Eu găsesc că Înalta noastră Curte de Casaţie a făcut o greşeală atunci când, împotriva textului Constituţiunii vechi, în o jurisprudenţă, a declarat căsătoria legală şi valabilă şi fără binecuvântarea sfintei biserici, adică fără să urmeze cununia religioasă.

Aceasta a avut de urmare acel rău că divorţurile în ţara noastră au ajuns cel mai înalt record, în asemănare cu oricare alt stat din Europa civilizată.

Dacă vom purcede pe această cale mai departe, d-lor senatori, convingerea mea fermă este că vom contribui la destrămarea vieţii familiare, de ceea ce să ne ferească Dumnezeu. Din contra, cred că nimic nu-i mai necesar decât ca viaţa noastră de familie să fie primenită în zilele noastre, tocmai pe baza învăţăturilor mântuitoare ale Evangheliei lui Christos.

De aceea eu vă rog să păstrăm binecuvântarea bisericii şi să nu reducem actul Sfintei Taine a cununiei la un simplu contract civil, iscălit în faţa ofiţerului stării civile, ci să păstrăm şi aici bunele tradiţiuni ale neamului nostru.

Binecuvântarea bisericii va fi desigur tuturor numai de bun folos. (Aplauze prelungite).

Eu găsesc că e o inovaţiune de o importanţă de căpetenie modul cum noua Constituţie prevede organizarea tocmai a Senatului, şi norocos organizat.

Nu a fost până acum destul de bine. Între Cameră şi între Senat nu era mai nici o deosebire, decât vârsta membrilor acestor două Camere.

Părerea mea este că Senatul, fiind un corp ponderator - trebuie să fie - exprimându-mă aşa, mai româneşte, ca o sită mai deasă decât a Camerei, încât proiectele de legi să le cearnă mai bine, cu sânge rece, cu calmitate, cu înţelepciune mai bătrânească; şi atunci cozonacul legilor ce le dăm poporului nostru va fi mai cu plăcere mistuit, spre folosul şi binele lui şi spre progresul ţării. (Aplauze prelungite).

Deci nimic mai cuminte decât să se creeze în Senat un anumit şi proporţional număr de membri de drept, care reprezintă cele mai de căpetenie ramificaţiuni ale activităţii publice. Să fie reprezentanţi ai bisericii, ai culturii, ai justiţiei, ai armatei, ai comerţului, ai industriei şi aşa mai departe. Eu nu mă tem de ceea ce spunea, în cursul discuţiunilor din şedinţele delegaţilor noştri, unii din deputaţii Camerei, că Senatul ar deveni prin aceasta o Curte de pensionari.

D-lor, nu uitaţi că nu există în lume nici un popor care să nu se fi folosit de sfatul bătrânilor, iar românul are o vorbă de mare înţelepciune: „Dacă nu ai un bătrân la casă, să-l cumperi“.

Dar, d-lor, un lucru nu înţeleg şi îmi pare paradox. Când voim să punem Senatul pe această bază, să introducem senatori mai mulţi după specialităţi şi bătrâni cu experienţă, nu înţeleg de ce d-l raportor în introducerea cu care însoţeşte proiectul de Constituţie tot mereu atinge putinţa ca episcopii să fie scoşi din alcătuirea Senatului? Tocmai atunci când noi ne punem pe punctul de vedere principial ca să creăm cât mai mulţi senatori pe specialităţi, ar fi oportun ca pe episcopii români să-i scoatem afară din Senat?

Doar, mai ales episcopii ca reprezentanţii unui corp ponderator vor fi mai disciplinaţi, elemente de bună ordine şi de folosul ţării în fluctuaţiunile vieţii publice de azi.

Dacă vom ajunge la realizarea dorinţei unora, ca în Senat membrii de drept să fie numai mitropoliţii, atunci biserica mea, care are aproape 14 milioane de suflete, va fi reprezentată prin trei mitropoliţi, pentru că cel al Bucovinei este acum numai onorar, întrucât pierzând episcopiile din Cittaro şi Raguzza, din Dalmaţia, astăzi este fără episcopii.

Noi am fi trei, iar reprezentanţii mozaicilor ar fi: unul ortodox, unul neofit şi îmi

spunea ieri cineva că ar putea să mai fie unul de rit spaniol, întrucât şi celelalte culte recunoscute ar avea câte un reprezentant.

Fără ca să restrângem drepturile cetăţenilor noştri mozaici de a avea în Senat reprezentant, vă întreb: ar fi cuminte, ar corespunde aceasta dreptăţii şi proporţiei numerice a credincioşilor noştri, care sunt în număr de circa 14 milioane?

D-l general N. Constantinescu: Nu ne despărţim noi de episcopi.

I. P. S. S. Mitropolitul Primat Miron Cristea: De aceea, atunci când ne vom ocupa de această parte a Constituţiei, vă rog să nu ne atingem de tradiţiunile care sunt necesare tăriei neamului nostru, ca să nu cumva să se slăbească. (Aplauze).

D-lor senatori, unitatea noastră politică şi naţională, întregirea neamului desigur este cel mai mare şi epocal moment din istoria românilor.

El ne îndreptăţeşte să simţim cea mai vie bucurie pe care poată să o aibă un neam vreodată. Şi nu ştiu dacă trecând însă atâtea zeci de mii de ani se mai poate ca în viaţa neamului nostru să se întâmple un eveniment aşa de mare.

Dar, vedeţi, d-lor, Dumnezeu în înţelepciunea lui, adeseori de nepătruns de noi, oamenii, astfel a întocmit lucrarea sa, ca în tot răul să pună şi ceva bun, şi invers, şi în tot binele să amestece câte o picătură de pelin amar.

Deşi ţara noastră iubită, România Mare, este, după trecutul ei, după numărul covârşitor al românilor, după elementul românesc care a întemeiat-o, o ţară curat românească, totuşi, de aici încolo nu mai suntem un popor de cetăţeni omogeni, nici ca neam, nici ca credinţă.

Eu nu mă îndoiesc că concetăţenii noştri de altă limbă şi credinţă, după convulsiunile firești ale unor atât de mari schimbări politice şi sociale, îşi vor găsi şi ei hotărât locul de a fi cei mai buni şi loiali cetăţeni.

Dar cu toate acestea, d-lor senatori, să nu uitaţi că în ţara noastră, după schimbările ce s-au făcut, curentele antinaţionale, internaţionale, interconfesionale, străine şi primejdioase existenţei noastre, în viitor vor găsi în mai multe locuri un pat cald.

Tradiţiunile noastre, care au stat la temelia dezvoltării noastre de până acum, ca

neam şi ca stat, adeseori vor fi atacate din multe părţi.

Şi atunci vă întreb eu, dacă nu avem noi, care am întemeiat acest stat, sfânta datorinţă ca, mai ales astăzi, în situaţiune schimbată, să ţinem cu hotărâre, cu încăpăţânare, la toate tradiţiunile noastre atât de probate, care ne-au dus la succesele de până acum?

Iar aceste tradiţiuni sunt atât naţionale, cât şi bisericeşti. (Aplauze).

Aceste tradiţiuni, d-lor, sunt strâns încopciate, încât nu se poate înţelege una fără cealaltă.

Eu îmi voi permite să aduc un singur exemplu, să vă citez un singur nume care, în sufletul frăţiilor voastre are să evoce o întreagă lume de viaţă bisericească şi românească. E cuvântul „Putna“! Când te gândeşti la situaţiunea geografică a acestui loc istoric, pare că vezi toţi frumoşii noştri codri, toate ţinuturile pitoreşti ale ţării atât de iubite de toţi românii şi care ne leagă sufletul de glia acestui pământ ca de cea mai scumpă comoară care o avem noi pe pământ.

Când rosteşti cuvântul „Putna“, îţi reaminteşti mănăstirea de acolo, biserica de acolo, îţi reaminteşti toate mănăstirile şi bisericile noastre, rolul lor în viaţa neamului, daniile fără seamăn a tuturor marilor voievozi şi boieri, ctitori care au întemeiat asemenea ctitorii pretutindeni spre binele şi înălţarea acestei ţări.

Când rosteşti cuvântul „Putna“ pare că vezi figurile atâtor nemuritori ierarhi, îmbrăcaţi în odăjdii de mare preţ, cusute de mâinile abile şi evlavioase ale domniţelor române de odinioară, care perlele sentimentelor lor de alipire şi caldă iubire pentru biserica românească le prefăceau în perle veritabile şi parcă cu găleata le-au turnat peste epitafele, epitrahirele, sfintele şi odăjdiile marilor ierarhi ai vremurilor. (Aplauze).

Când rosteşti cuvântul „Putna“, vezi mormântul cu moaştele sfinte ale marelui voievod Ştefan cel Sfânt şi îţi reaminteşti toate luptele şi victoriile lui purtate contra semilunii, în numele crucii şi purtând encolpionul Maicii Preciste pe pieptul lui de viteaz român, îţi reaminteşti cele 40 de biserici şi mănăstiri zidite de el, drept recunoştinţă faţă de Dumnezeu, care l-au făcut „atlet al întregii creştinătăţi“. (Aplauze).

Când intri în curtea mănăstirii Putna şi te uiţi la clopotniţa cu istoricul clopot Buga, de pe timpul marelui voievod, care numai în zilele Învierii se trage o dată

pe an, pare că vezi pe marele Eminescu, care în preajma unui jubileu, pentru amintirea marelui voievod Ștefan cel Mare, a dormit în această clopotniță pe o furcitură de fân, ca în dimineața următoare să se scoale și să dea spre rostire oda festivă. Este acel Eminescu care ne-a dat scânteietoarea doină „De la Nistru până la Tisa“, în care cu trâmbița arhanghelului cere marelui voievod:

„Ștefane, Măria Ta, tu la Putna nu mai sta, las’ Arhimandritului toată grija schitului...“.

Duhul acestui viteaz erou și al atâtor voievozi care zac sub lespedea bisericilor și mănăstirilor noastre, au reînviat și intrând în sufletele viteze ale ostașilor români, sub conducerea gloriosului lor căpitan, Ferdinand I, au dezrobit pe frați și au întemeiat România Mare. (Aplauze).

D-lor, aș putea multe exemple să vă mai aduc, căci sunt împrăștiate pretutindeni în țara noastră asemenea mărețe monumente istorice. Eu cred însă că v-am convins pe fiecare din dv. și v-am arătat cât de concrescute, de întreţesute sunt tradițiunile noastre naționale cu acelea ale bisericii noastre drept credincioase românești; este ca o pânză făcută din urzeală națională și bătătură bisericească.

Vedeți, deci, ce primejdie ar fi pentru viitorul nostru ca din această pânză a vieții noastre românești să încerci a scoate oarecare fire, căci dacă le scoți, se destramă pânza unității și a sufletului neamului românesc. (Aplauze).

Iată de ce vă rog cu insistență, eu, părintele sufletesc al tuturor, să nu stingheriți nimic din aceste două tradițiuni care stau la temelia statului nostru: tradițiunea noastră națională și aceea a bisericii părinților noștri.

Dar poate să se găsească, d-lor senatori, cineva între dv. care să zică că este foarte firesc ca Mitropolitul Primat al țării, ierarhul suprem al acestei biserici, să vorbească astfel de biserica sa, de aceea să-mi daţi voie să închei cuvântarea mea nu cu cuvintele mele și cu acelea ale unui vrednic fiu la neamului nostru, cu cuvintele chiar ale unui general, ale generalului Tell, care la 1866, când se discuta vechea noastră Constituție, între altele, a zis și următoarele cuvinte de aur, care sunt o mândrie pentru biserica noastră:

„Chestiunea ortodoxă în România o privesc ca teză fundamentală a naționalității noastre și iată pentru ce, dacă n-ar fi fost în aceste două țări religiunea ortodoxă, astăzi n-ar mai fi statul român“.

Să-mi dați deci voie de încheiere, d-lor senatori, să vă rog ca pretutindeni în activitatea dv. particulară şi publică, dar mai ales în cursul discuţiunii pe articole al proiectului de lege al Constituției, să fiţi călăuziţi de gândul că nu este permis, că nu este patriotic a ne atinge întru nimic de tradițiunile naționale și bisericești ale neamului nostru şi unde veți da de ele să le mențineți, căci sunt bune şi să le întăriţi, căci aceasta este voința neamului care a întemeiat această țară, ca să rămână în veci română şi creștină. (Aplauze îndelung repetate, ovațiuni).

● D.S., ședința din 9 martie 1923, p. 600-603.

27. Discursul lui Aurel Lazăr pe marginea proiectului liberal de Constituţie (Şedinţa Camerei Deputaţilor din 19 martie 1923)

D-l Aurel Lazăr: Domnule preşedinte! În şedinţa din 9 martie s-a făcut o declaraţiune care atunci n-a avut efectul cuvenit. Poate că s-a considerat numai de o frază oratorică, deşi era o mărturisire, o concretizare care are foarte multă însemnătate, care devine o judecată justificatoare şi a dezlegat o enigmă. A dezlegat o enigmă care apăsa şi apasă încă şi astăzi viaţa întreagă a noastră publică. Enigma este: de ce consolidarea mult dorită sufletească şi consolidarea internă nu se pot face şi nici chiar viaţa socială şi culturală nu-şi găsesc armonia şi solidaritatea voinţei şi sunt lipsite de acţiuni care ar fi menite ca să dezlege misiunea lor naţională. Neamul românesc a trăit în unitate naţională şi atunci când nu a avut unitate de stat. A avut aceeaşi limbă, aceeaşi conştiinţă, aceeaşi credinţă, acelaşi suflet, aceeaşi voinţă, aceeaşi inimă. Şi acum întrebăm: ce este veninul care a infectat această străveche solidaritate naţională, care împiedică munca organizatoare a neamului românesc şi care împiedică… validarea, dezvoltarea elanului divin al sufletului românesc.

În şedinţa trecută, de vineri 9 martie, am primit răspunsul. D-l preşedinte al Consiliului de Miniştri …

D-l Iuliu Maniu (D-l general Văitoianu îşi ocupă fotoliul pe banca ministerială): Fii băgător de seamă că a venit generalul.

D-l Aurel Lazăr: … a invocat sufletul românesc. Era o invocare curajoasă, care apoi a devenit şi fatală; era ca fulgerul care dă lumina dar şi orbeşte. D-l prim-ministru, la comunicarea făcută de deputaţii Basarabiei, a făcut o declaraţie că în acel sistem nu se recunoaşte sufletul românesc. Este un mare adevăr şi îl primim cu toţii şi acest adevăr va fi verificat şi de istorie: vor fi înscrise pagini foarte triste în Cartea de aur a României Mari. Acest adevăr în momentul acesta este cu atât mai întristător, cu cât d-l prim-ministru n-a avut curajul ca să declare de imposibile acele grozăvenii, fiind străine de suflet românesc. Însă grozăviile din Basarabia există, sunt realităţi dezgustătoare, dureroase, dar sunt şi există. De patru ani le auzim. Însăşi actualul ministru al Basarabiei le-a verificat de la tribună în Parlamentul trecut şi de atunci situaţia s-a agravat,

abuzurile şi excepţiile au devenit sistem.

Putem deci, constata, din acest adevăr, că în Basarabia există un sistem în care însuşi d-l prim-ministru nu recunoaşte sufletul românesc. Or Basarabia este parte integrantă a României; Basarabia este guvernată şi administrată de legile româneşti; nu există acolo vre-o autoritate locală sau guvernare specială. Deci, pe baza acestei situaţii de drept, putem să aflăm un al doilea adevăr: că pentru concepţiunea politică şi de guvernare în Basarabia este responsabil guvernul central, pentru că baza sistemului dominant acolo este concepţia lui de drept, de politică şi de guvernare. (Aplauze prelungite din partea opoziţiei).

Din această situaţie de drept, apoi mai putem să constatăm un alt adevăr şi, cu ajutorul logicii, putem să deducem concluzia următoare: Basarabia este guvernată, administrată şi justiţiată de un sistem fără suflet românesc. (Aplauze pe băncile opoziţiei). Ori, guvernul actual şi Partidul Liberal având unul şi acelaşi program politic, aceeaşi concepţiune de drept naţional pentru ţara întreagă, este cert că în ţara întreagă domineză fără suflet românesc. (Aplauze pe băncile opoziţiei). Aceasta stare de fapt este o justificare perfectă a ţintei opoziţiei aliate. (Aplauze pe băncile opoziţiei).

Se adevereşte, din acest sistem, că partidele naţionale ale opoziţiei nu sunt mânate numai de săvârşirea unui act politic momentan, mai mult, nu sunt mânate de interesele rigide de partid, ci ceea ce fac ele sunt acte naţionale, de apărare naţională (aplauze pe băncile opoziţiei) şi, mai mult, aceste acte sunt emanate de acel suflet românesc pe care nu-l putem găsi în sistemul de guvernare al statului român de azi. (Aplauze pe băncile opoziţiei).

Iată, domnilor, enigma catastrofei noastre interne: sufletul românesc este scos, este brutalizat şi expulzat din viaţa noastră politică (aplauze pe băncile opoziţiei); dragostea de neam, conştiinţa naţională, sentimentele de dreptate şi datorie cetăţenească, iubirea de muncă şi frica de Dumnezeu, sunt calităţile sublime ale sufletului românesc. (Aplauze pe băncile opoziţiei). Azi aceste calităţi sunt orfane, sunt desconsiderate în palatele guvernatorilor noştri şi de aci urmează catastrofa noastră.

Domnilor! Sunt pilde în istoria omenirii că au fost popoare conduse în contra conştiinţei sufletului şi fără caracterul lor natural. Urmarea a fost catastrofa, dacă ele nu au avut puterea ca în ultimul moment să se emancipeze de sub jugul nefericit. (Aplauze pe băncile opoziţiei).

Opera partidelor aliate de opoziţie urmăreşte câştigarea drepturilor cele mai sfinte, reîntronarea, câştigarea şi satisfacerea sufletului românesc (Aplauze pe băncile opoziţiei). Orice fenomen politic sau social trebuia să-şi aibă explicaţia sa şi cauza sa în viaţa noastră generală publică, dar totodată şi în cea mai socială, pentru că, durere, numai în viaţa noastră publică se constată aceste patimi, dar trec şi în domeniul vieţii sociale.

Ce am spus mai înainte, că lipsa sufletului românesc, a gândirii româneşti, în sistemul de guvernare este o explicare a situaţiei noastre publice, însă această explicare nu se poate îndestula, trebuie să căutăm în situaţiunea aceasta grea, când aci doriţi să votaţi o aşa numită Constituţiune, adică asigurarea drepturilor cetăţeneşti până ce afară cetăţenii nu pot umbla, sunt împiedicaţi de sulițele soldaților. (Aplauze pe băncile opoziţiei).

Cum cetăţenii nu pot ajunge până la casa Parlamentului, pentru că sunt opriţi acolo la vale şi sunt împiedicaţi să vină, spunându-li-se cu cinism nemaipomenit: poftim, dacă aveţi bilet, atunci puteţi veni până în Parlament. Adică de acolo, de jos, să-şi câştige bilet cetăţenii care doresc să vină să vadă cum se votează legea.

D-l N. Cornel: Eu singur am fost oprit de ofiţer ca să intru în Cameră şi până nu mi-am prezentat mandatul de drept nu mi-a dat voie.

D-l Aurel Lazăr: Opinia publică e frământată de o întrebare: cine poartă răspunderile pentru situaţia de azi? Şi mai vârtos ce doctrine politice sunt la baza acestui regim şi care sunt faptele prin care se poate cunoaşte acest sistem? Azi se pretinde cetăţenilor să-i recunoască pe deputaţii pe care nu i-a ales şi să sufere ca să fie batjocoriţi, bătuţi şi excluşi aleşii lor. (Aplauze pe băncile opoziţiei). Azi ţara întreagă este guvernată la îndrumările şi la dorinţele nu numai ale guvernului central al Partidului Liberal din Bucureşti, ci şi la dorinţele organizaţiunilor din judeţe. Astăzi funcţionarii flămânzesc şi totodată sunt puşi la discreţiunea corifeilor liberali. Astăzi studenţii noştri români îşi văd periclitat viitorul lor, azi nu se mai respectă nici sfinţenia căminului familiar, azi nu se mai poate vorbi de drepturile individuale, nu se mai poate vorbi de dreptul de proprietate, astăzi cel mai mare drept e protecţiunea. (Aplauze pe băncile opoziţiei). E o dovadă că nu m-am putut apăra cu regulamentul şi a trebuit să primesc o protecţiune ca să pot vorbi. Toată viaţa noastră economică este zdruncinată, astăzi comerţul şi industria sunt şantajate, astăzi toată puterea statului, mai vârtos cea materială, este la dispoziţiunea Partidului Liberal şi astăzi toate, afară de sărăcia cetăţenilor de scumpetea cea mare şi de

cocioabele ţăranilor, toate sunt naţionalizate adică liberalizate. (Aplauze pe băncile opoziţiei).

Astăzi această situaţiune faptică se intenţionează ca să fie codificată în aşa numita Constituţiune. (Aplauze pe băncile opoziţiei). E cert că cetăţenii au dreptul să-şi pună întrebarea, că ce principii politice, ce doctrină politică mai vârtos al dreptului celui mai sfânt, al votului universal? Care doctrină cere devalvarea autorităţii parlamentare, desconsiderarea regulamentului. Dar nu numai atât, dar şi desconsiderarea regulilor culturii şi ale bunului simţ; care doctrină învaţă că Constituţia nu este întruparea tuturor exigenţelor de drept, de cultură, de economie ale popoarelor, ci trebuie să fie concepţia unui om? Care doctrină cere ca, în secolul al XX-lea, după războiul mondial, să fie iar introdus absolutismul şi reacţionarismul? (Aplauze pe băncile opoziţiei). Care doctrină politică nu cunoaşte evoluţiunea, nu respectă legile aduse de sistemul propriu, nu respectă nici cuvântul dat, nici jurământul depus? (Aplauze pe băncile opoziţiei). Oare liberalismul vechi?

D-l Irimescu Gândeşti: Nu doctrina cu care aţi fost dv. la d-l Iorga.

D-l Aurel Lazăr: Am auzit o conferinţă de la un mare savant că liberalismul vechi apune. Aceasta nu eu am constatat ci conferenţiarul ce a spus că liberalismul vechi apune, iar neoliberalismul nu este reprezentat de Partidul actual Liberal, ci e reprezentat de Partidul Poporului, care aşa se vede într-atât de convins de veridicitatea acestei doctrine şi aşteaptă cu atâta siguranţă căderea liberalismului vechi, întrucât stă la expectativă de salon şi ca bunii rentieri politici nu iau parte în luptele acestea în contra liberalismului, ci aşteaptă să ia fructele altora. (Aplauze pe băncile opoziţiei). Dacă liberalism nu, atunci vă întreb, democraţie? Am convingerea că dacă aş afirma că democraţia este doctrina politică a regimului actual, m-ar contrazice lumea întreagă.

D-l Irimescu Gândeşti: Votul universal şi exproprierea.

D-l Aurel Lazăr: Şi totuşi e democraţie nouă, o democraţie ciudată, o democraţie transplantată, o democraţie inventată şi codificată în Rusia nefericită în ultimii ani, e baza politică, e doctrina politică a sistemului dominant şi la noi. Se numeşte altcum dictatura de guvern.

Astfel putem înţelege de ce nu putem recunoaşte sufletul românesc în sistemul de guvernare, de ce consolidarea vieţii politice decade în adevărata anarhie, de

ce consolidarea sufletească este numai o floare ofilită şi orice încercare pentru a restabili pacea internă este zădărnicită? Mă provoc chiar şi la cuvintele rostite de primatul mitropolit al Bisericii Ortodoxe în Senat, când a invocat cuvintele „Pace vouă“, dar fără efect şi fără rezultat.

Dictatura de partid, dictatura de guvern, este acea democraţie transplantată şi, durere, perfecţionată aici la noi. Această dictatură totdeauna se foloseşte ca mijloc, ca instrument al ordinii, al intereselor naţionale şi apărarea democraţiei, deşi nu este mijloc ci este scop.

Iată, mi-a venit în mână o carte nouă din editura „Cultura naţională“ a lui Kautzky, „De la democraţie la robia de Stat“. Îmi permit numai o propoziţiune: „îndepărtarea de la democraţie … izgonirea constituantei, nimicirea tuturor partidelor, chiar şi a celor proletare în afara celui comunist dominant, introducerea unui regim poliţist sângeros, precum şi încetarea, cu vremea, a întregului proces de circulaţie şi producţie, foametea şi mizeria în tot cuprinsul ţării, - toate aceste urmări ale regimului bolşevic“.

D-l Irimescu Gândeşti: Acolo Kautzky vorbeşte de regimul actual din Rusia.

D-l Aurel Lazăr: Domnilor! Să ne aducem aminte de argumentările cinice auzite la alegerile generale: trebuie nimicit Partidul Ţărănesc şi trebuie apărată ordinea armată şi monarhia; trebuie ca Partidul Liberal să aibă majoritatea absolută ca să poată legifera Constituţia, pentru că Partidul Naţional s-a reangajat la Alba Iulia şi trebuie să gătăm cu Constituţia până când minorităţile din Ardeal nu vor mai avea multe mandate. Acestea erau argumentările care s-au auzit - am auzit de la oameni cu bună credinţă, care au crezut în primul moment în realitatea acestor argumente.

Vedeţi, nu este nimic nou. Acest sistem al dictaturii noastre nu este nou, nu este o invenţie a Partidului Liberal. Şi dictatorii României au declarat că ei vor să respecte şi să restabilească republica antică şi tradiţiunile vechi; însă care a fost rezultatul? S-au ales şi au salvat numai dictatura lor proprie. Aşa a devenit din mijloc scop. (Aplauze pe băncile opoziţiei).

Aşa este situaţiunea şi la noi. Cum am zis au dat crezământ mulţi oameni de bună credinţă şi eu pot să spun, îmi permit lucrul acesta, că poate şi astăzi sunt în sânul Partidului Liberal oameni care au crezut aceste argumentări cinice şi care sunt jertfa credinţei lor, deşi acest cloroform politic foarte uşor dispare înaintea

judecatei naţionale.

Există anumite doctrine despre lovitura de stat; sunt cazuri în istorie, ştim foarte bine, când s-au dat lovituri de stat care de altfel nu sunt o revoluţie de sus, însă este natural că atunci când un guvern vrea să-şi concentreze toate puterile de stat în mâinile sale, când un guvern dorește ca să treacă peste libertățile cetățenești, când un guvern nu vrea să ia în considerare nici votul universal, să nu respecte libertățile, drepturile cetățenești la urnele electorale …

Voci: Anarhia dv.!

D-l Aurel Lazăr: … este cert, acest curaj nici marele Bismarck nu l-a avut ca să violeze votul obștesc universal. Dar, dacă se găsește un guvern care totuși dorește să facă această lovitură de stat, atunci el trebuie să aibă o justificare superioară, politică și după ce a trecut peste lovitura de stat atunci numai decât să reintre în ordinea legală și în respectarea libertăţilor.

Aceste lovituri de stat cam ce motive pot să aibă? De regulă se invocă motivul că guvernul trebuie să introducă o reformă nouă faţă de care există o opinie publică duşmănoasă, dar fără bază morală şi politică, o opinie publică duşmănoasă poate contra intereselor sale, aşa că amânarea acelei reforme ar putea deveni catastrofală pentru ţară.

Dacă ar exista acest argument, numai atunci, doar în cazuri absolut extreme şi teoriile aprobă aşa ceva, altfel, în caz contrar, după o lovitură de stat urmează anarhia, dezordinea şi poate să urmeze chiar şi războiul civil. (Aplauze prelungite pe băncile opoziţiei).

Domnilor! Am fixat această doctrină, am făcut o permisiune şi loviturilor de stat, le-am primit la un moment numai de un sistem de guvernare în cazuri extrem de grele. Acum, pentru că teoriile numai atunci au valoare, dacă se pot verifica cu situaţia la care voiesc să fie aplicate, acum întreb: era cazul la noi în ţară, pentru sistemul binecunoscut electoral, pentru oprimarea libertăţilor cetăţeneşti, pentru întronarea dictaturii rigide, pentru încercarea de a nimici orice partid politic sau orice profesiune politică?

Ca să putem răspunde la această întrebare trebuie să pun o altă întrebare: cărei reforme folositoare s-a opus ţara? Nu a voit o Constituţie nouă, democratică, naţională, o Constituţie care să fie opera tuturor creierelor şi inimilor româneşti? (Aplauze pe băncile opoziţiei). Nu a voit ţara să se inaugureze un nou sistem,

adevărat democratic şi naţional? Care partide politice s-au opus la aceste reforme? care partide politice nu au voit … ca să fie restabilită ordinea, consolidarea ţării; să fie întronată munca, refacerea economică, despre care foarte puţini vorbesc astăzi şi să fie restabilit respectul legilor, autoritatea oficiilor, pacea şi libertatea internă? Aşa cuget, că la această întrebare nu putem răspunde că lovitura de stat exercitată de guvern, să fie justificată. Ţara a voit reforme, partidele politice au voit reforme, în această privinţă nu era nici o diferenţă între concepţiile politice şi dacă aceste constatări sunt deci reale, urmează de ce guvernul nu s-a orientat opiniei publice generale, de ce a căutat războiul intern în loc de pacea, consolidarea aşa de mult dorită?

Fatalitatea regimului este că a aplicat totdeauna sistemul politic, nu numai reacţionar dar învechit, ieşit din uz şi sistemul politic combătut de toată lumea civilizată. (Aplauze pe băncile opoziţiei).

Este deci drept că regimul actual nu se poate justifica! Dar încă ceva d-lor, cum am spus, dacă se face o lovitură de stat, dacă se violează libertăţile cetăţeneşti, libertăţile publice, atunci dacă şi-a realizat scopul, are să reintre numaidecât în legalitate? Nu s-a întâmplat; aici se perpetuă sistemul care s-a inaugurat la alegerile generale. (Aplauze pe băncile opoziţiei).

Prin urmare, putem constata că pe baza acestei doctrine foarte periculoase, inventată peste hotarele noastre şi transplantată de sistemul de guvern, a ajuns România Mare la un Parlament simulat, la un Parlament legal neexistent şi la dictatura de guvern (aplauze pe băncile opoziţiei), pentru că se ştie în teorie ce este dictatura de guvern, se ştie că un guvern domneşte în mod dictatorial dacă nu este îngrădit. Parlamentul actual nu se poate bucura de o îngrădire constituţională. Ar fi o altă îngrădire: autonomia comunelor, autonomia judeţelor care însă nu există; ar putea să fie încă o îngrădire morală şi naţională: respectarea legilor. (Aplauze pe băncile opoziţiei). Ar fi încă o îngrădire, aplicarea art. 93 din vechea Constituţie; durere însă, nu s-a realizat. Astfel, este natural că rezultatele acestui sistem nu pot fi altceva decât situaţiunea actuală dureroasă, care o cunoaştem cu toţii şi acest sistem dă o dovadă strălucitoare, dă o probă strălucitoare declaraţiunilor făcute de partidele din opoziţia unită. (Aplauze pe băncile opoziţiei. Zgomot, întreruperi pe băncile majorităţii). Am auzit că nu este adevărat; vă declar că aş fi foarte fericit dacă m-aţi putea combate, aş fi foarte fericit dacă aţi putea dovedi că am fost sau prea sentimental sau am dezvoltat un criticism exagerat; pentru că, aceasta ce ar însemna? Atunci ar însemna că am avea starea consolidată, am avea un Parlament legal, respectul

drepturilor cetățenești și dacă ar fi toate acestea, dv. nu v-ați găsi în Parlament. (Aplauze pe băncile opoziției).

Dar, la începutul vorbirii mele… am vorbit despre stările descrise din Basarabia. (Întreruperi). Vreau să trec în Apus, vreau să trec la granița cealaltă, acolo unde cunosc stările foarte bine, la granițele din Apus, la județul Bihor. (Întreruperi).

O voce: Vorbește ceva și de Consiliul Dirigent

D-l Aurel Lazăr: Toate acestea ca să putem dovedi că oare aveți baza politică și morală ca să puteți legifera, ca să dovedim că oare atmosfera generală de a legifera Constituțiunea este potrivită? Oare există în istorie încă un exemplu ca atunci când se legiferează Constituțiunea unui stat, unui popor și mai vârtos, a unui stat nou, cum suntem noi azi România Mare, să domineze starea de asediu? (Întreruperi).

O voce: Și fluierul.

D-l Aurel Lazăr: Eu nu vreau să mă duc în Siberia, ci înțeleg să mă duc în Apus, la țările civilizate care ne dau exemple nouă. Încă din Iugoslavia nu există situațiune ca la noi, nu am însă îndreptățirea să mă ocup cu situațiunea internă actuală a unei țări, fiindcă nu avem dreptul ca de aci să facem critica față de altă țară, dar actualitățile politice nu avem dreptul să le vorbim.

Am dorința și vreau să vă fac o mică, o palidă icoană despre situația de azi a Bihorului. Bihorul încă este, cum s-a spus de mai multe ori, un pașalâc, Bihorul este încă dat în guvernarea unui soviet și chiar îl rog pe d-l prim-ministru să binevoiască a face dispozițiunile constituționale și legale ca Bihorul să fie scos de sub regimul sovietic și să fie integrat iarăși României Mari.

Pentru noi este foarte dureros să trăim într-un sistem absolut aparte, absolut în contra legilor, în contra Constituției și ne doare ca să nu ne simțim și noi cetățeni liberi români în țară liberă. Ne este dor și nouă ca să simțim o dată viața aceasta românească, fără durerile cele mari sufletești pe care trebuie să le întâmpinăm zi de zi. (Aplauze pe băncile opoziției).

În Bihor există, mai înainte de toate, așa numita zonă militară. Eu înțeleg rostul apărării țării, avem dorința cu toții să dăm sângele și viața pentru apărarea țării, înțeleg că în război trebuie să fie o situație excepțională, că numai interesul suprem al apărării naționale este unica lege, înțeleg că atunci toate drepturile

individuale să se supună acestei legi, nu înţeleg însă ca patru ani după încheierea păcii să avem acolo zonă militară. (Întreruperi).

O voce: Cine sunt de vină? Ungurii.

D-l Aurel Lazăr: Absolutamente nu, şi dacă ar trebui să fie o apărare mai intensă la graniţe, că trebuie să ţinem o miliţie mai mare la graniţele noastre ca să le apărăm cu grăniceri mai mulţi, nu urmează că această zonă militară nu există în felul acela cum există astăzi. Apărarea hotarelor nu cere perturbarea vieţii interne, nu cere tulburarea administraţiei şi a justiţiei şi aşa mai departe. Nu cere ca un ţăran român, dacă are o ceartă cu primarul sau o ceartă cu cineva, atunci numaidecât şi astăzi, nu numai în trecut, acum câteva săptămâni, să fie dus în Cluj nu ştiu la ce consiliu de război sau for judecătoresc militar şi să fie ţinut cu săptămânile întregi fără ascultare!

G-ralul Tr. Moşoiu: Cum, domnule Lazăr, la Cluj unde a fost atentatul în contra regatului să nu luăm măsuri?

D-l Aurel Lazăr: Eu nu vorbesc decât de ţăranul român. Ţăranii români nu au făcut atentate în contra Regatului.

G-ralul Tr. Moşoiu: Nu ştii ce vorbeşti, acolo au fost arestaţi aceia care voiau să facă atentat în contra regelui. Va să zică să nu-i arestăm pe aceia care încercau să atenteze contra regelui. Nu vedeţi ce vorbiţi?

D-l Alexandru Vaida-Voevod: Rog pe colegul nostru d-l Aurel Lazăr să aducă aminte d-lui ministru, care îl întrerupe, că tovarăşul d-sale, pe care l-a recomandat d-sa, a mers împreună cu d-sa la alegeri la Cărăsău, ca să facă campanie în satele de lângă graniţă, când nu se ştie dacă graniţa va fi mai spre Est sau mai spre Vest şi să dea asemenea sfaturi d-lui… (Întreruperi).

G-ralul Tr. Moşoiu: Domnule Vaida, d-ta nu ai autoritatea morală să vorbeşti, d-ta care ai făcut pe Szilagyi ca să facă declaraţiunile acelea în Parlamentul ungar. Nu-ţi dau voie. Şi d-l Lazăr nu are autoritatea morală pentru că d-lui nu s-a limpezit încă de afacerea cu spirtul. Iar d-ta domnule Vaida, orice vei face şi orice vei deveni în această ţară, ai să ai asupra conştiinţei d-tale declaraţiunile lui Szilagyi făcute în Parlamentul ungur. (Aplauze vii pe băncile majorităţii). Se revoltă şi pietrele din Ardeal de crimele pe care le-aţi făcut dv.

O voce din majoritate: Ce e cu spirtul, d-le Lazăr?

D-l Alexandru Vaida-Voevod: Rog pe colegul mei Lazăr să mă îngăduie să îi răspund d-lui ministru Moșoiu. În contra noastră, domnule ministru, nu trebuie să aperi d-ta pe regele și regina României, ci apără-l în contra dv. care răzvrătiți țara. (Întreruperi, zgomot).

G-ralul Tr. Moșoiu: Domnule Vaida, d-ta care ai fost antidinastic toată vara, acum lingușești Coroana. După ce ai fost regionalist feroce, acum sunteți uniți cu partidele din Vechiul Regat. De aceea, constanța dv. de principii mă face să mă îndoiesc de sinceritatea dv. (Aplauze).

D-l Alexandru Vaida-Voevod: Nu pricep supărarea, d-le ministru, dv. aţi avut parte de aceeaşi onoare care am avut-o şi eu, ca să fim în acelaşi cabinet unde, îmi aduc aminte, eram în ochii dv. tot în aceeași calitate în care este astăzi domnul Brătianu.

Voci: Vă înșelați, vă faceţi iluzii.

D-l Alexandru Vaida-Voevod: Îmi permit să-i aduc aminte d-lui ministru că supărarea aceasta mare nu are nici un temei. Noi nu ne-am văzut, d-le ministru, din casa doctorului Mihu din Orăştie până în ziua de azi şi atunci eu nu eram atât de negru în ochii dv. Pe atunci nu ştiaţi că faimoasele pertractări vor duce la un bun rezultat, eraţi între noi şi nu ştiaţi că o să faceţi alte combinaţiuni şi eram buni prieteni. De ce această izbucnire în contra noastră? Să vă apăraţi familia regală, nu este nici o lipsă de aceasta, liniştiţi-vă. (Aplauze pe băncile minorităţii).

G-ralul Tr. Moșoiu: Ca om de onoare, să-mi spui cine este persoana căreia i-am spus eu, care graniță va rămâne.

D-l Alexandru Vaida-Voevod: Nu am spus că aţi spus dv. Am numit pe Petringenar care este prietenul dv., și am spus că aceasta a spus, iar nu dv.

D-l Aurel Lazăr: D-le ministru! M-aţi apostrofat fără nici o cauză morală, fără să fi făcut amintire de persoana dv., d-ta eşti acela care ştii mai bine … afacerea spirtului (Aplauze). Pot să stau cu fruntea ridicată, cum am stat toată viaţa mea (aplauze pe băncile minorităţii); am fost totdeauna un luptător şi am susţinut singur lupta în timpurile cele mai grele. În viaţa mea n-am câştigat nimic din afacerile publice, ci numai am jertfit. Dar n-am făcut absolutamente nimic în toată chestiunea aceasta pe care o cunoaşte foarte bine d-l ministru Moşoiu şi o cunosc foarte bine membrii din Consiliul Dirigent, o cunoaşte d-l Maniu, acolo

este dosarul că eu în calitate de reprezentant al Consiliului Dirigent în Bihor, am iscălit un referat al administraţiei financiare şi aceasta a fost toată chestiunea, din care se caută de duşmanii mei personali să se facă caz contra mea. Şi eu am demisionat, ca să dau curs liber justiţiei.

D-l Iuliu Maniu: Puteţi să luaţi exemplu de la d-lui.

D-l Aurel Lazăr: Şi, când am făcut proces de calomniere, am căpătat declaraţia d-lui Maniu, după lămurirea investigaţiunii şi este foarte dureros că a trebuit să ajung acum, la etatea la care sunt, după ce am avut de dus lupte grele, când în trecut cinstea mea personală nu a fost niciodată atacată, să fie astăzi atacată în România întregită (aplauze pe băncile minorităţii) de duşmanii mei personali şi să mă atacaţi şi dv. fără să cunoaşteţi cauza.

Eu stau la dispoziţia oricărei instanţe judecătoreşti şi mă voi supune la orice sentinţă, căci sufletul meu este curat şi aceasta este unica mea avere, căci încă o dată, eu n-am câştigat nimic din război, ci numai am muncit pentru ţara aceasta (aplauze pe băncile minorităţii) şi acum veniţi şi dv. să mă atacaţi fiindcă eu sunt dintr-un partid politic opus! Am avut chiar vizite politice din partea conducătorilor dv. şi atunci oare nu am avut autoritatea morală pe care mi-o tăgăduiţi acum? (Aplauze). Eu declar solemn că este o calomnie ordinară ce se vorbeşte! Declar încă o dată, stau la dispoziţiunea oricărei justiţii şi este foarte mare şi imorală nedreptate aceea pe care mi-aţi făcut-o, şi vă declar că nu mă las intimidat. Aceasta este dovada concepţiunii politice morale, a politicii de astăzi, ca să răstigniţi pe acela care face parte dintr-un partid politic opus şi să daţi toate meritele acelora care sunt partizanii dv. D-l general Moşoiu absolut n-a avut dreptate cu această întrerupere, cu atât mai mult cu cât am vorbit de situaţiunea din Bihor, nici nu l-am pomenit, am vorbit de zona militară şi nu l-am făcut pe d-lui responsabil, fiindcă eram acum patru ani când d-lui nu avea nici un cuvânt la conducerea României. Dar, există şi altceva … starea de asediu … care e absolut justificată, pentru că nu înţeleg şi zona militară şi starea de asediu. Există cenzura cea mai rigidă şi totodată, ca toate cenzurile, cea mai ridiculă cenzură. În Oradea-Mare nu se poate tipări nimic, dar se poate citi tot ce se scrie în Cluj sau în alte oraşe.

O voce: Sunt cenzurate gazetele ungureşti.

D-l Aurel Lazăr: Sunt cenzurate foile româneşti. E cenzurată foaia Partidului Poporului, foaia adversară, dar eu apăr dreptatea şi principiile.

Domnilor! Se vorbeşte de legalitate, de ordine, de mari concepţiuni politice, se vorbeşte de economisiri. Să vedem care este, din aceste puncte de vedere, situaţia în Oradea-Mare. La Oradea-Mare avem doi prim-jurist consulţi. Unul dintr-înşii, d-l Dimitrie Mangra, într-o bună zi se vede decorat şi totodată pus în disponibilitate şi în locul lui se numeşte altul. Şi atunci se dezvoltă o adevărată luptă între ei. D-l Mangra stând pe baza legii, nu poate fi transferat sau pus în disponibilitate, e natural că a protestat. A fost lăsat însă din disponibilitate continuă a-şi lua plata, şi avem doi funcţionari prim-jurist consulţi la Oradea-Mare.

O voce: Aceasta este discutarea Constituţiei?

D-l Aurel Lazăr: Aceasta este dreptatea pe care voiţi să o introduceţi în Constituţiunea dv. (Aplauze pe băncile minorităţii).

Tot la Oradea-Mare avem doi consilieri juridici: unul dintr-înşii, numit după toată forma, s-a pomenit într-o bună dimineaţă chemat la disciplină. Dacă este vinovat, foarte bine, să fie judecat. A fost şi suspendat, nu este obiceiul dar nu discut aici chestiunile de administraţiune. Ce se întâmplă însă? Deşi este numai suspendat, s-a numit altul în locul lui, fără calificaţie legală, aşa că avem iarăşi doi din aceşti consilieri, amândoi căpătând plata.

Mai departe domnilor. Avem la Oradea-Mare doi prefecţi la poliţie şi doi şefi de birou. Aceasta este o situaţiune nu numai faptică, dar de drept, care există în Oradea-Mare, care caracterizează foarte bine sistemul dv. politic şi administrativ. Mai departe. Să vă mai arăt câteva momente din mozaicul frumos al Bihorului. Poporul n-a avut lemne de foc, n-avem şcoli, n-avem biserici şi nu se pot construi. Nu sunt lemne … şi nu se capătă lemne. Acum ce s-a întâmplat? S-au expropriat toate pădurile mari domeniale şi s-a cugetat să ajungă şi comunele păduri; pentru că, pe baza legii agricole, s-a hotărât ca pădurile unde nu sunt izlazuri să fie transformate în izlazuri, aşa că după ce se exploatează pădurile, terenurile rămase să fie hotărâte pentru izlazuri comunale.

Dar, d-lor, s-a întâmplat ca aceste păduri desemnate izlazuri comunale, păduri de peste 4 000 de jughere, după ce au fost expropriate au fost date iarăşi vechilor proprietari, adică domeniului romano-catolic episcopal ca să exploateze el această întindere de pământ. S-a revoltat lumea, s-au făcut intervenţii şi în urmă s-a făcut o anchetă, prin care anchetă s-a constatat din partea prefectului prin raportul pe care l-a făcut, că nu mai poate nimeni ajuta în această situaţiune.

O voce din majoritate: Acestea sunt ştirile pentru „Universul“ iar nu să le aduci aci la discuţiunea Constituţiunii.

D-l Aurel Lazăr: Ele fac parte din Parlamentul dv. (Aplauze din partea opoziţiei). Poporul nu capătă astăzi nici o cotizaţiune suficientă, de care să se poată ajuta. Această situaţiune dovedeşte, că dv. nu aveţi baza nici morală şi nici materială.

Voci din majoritate: O aveţi dv.

D-l Aurel Lazăr: Nu aveţi nici o autoritate ca să veniţi astăzi cu proiectul acesta de Constituţiune. (Aplauze din opoziţiune).

Permiteţi-mi să fac o constatare! Dv. căutaţi să votaţi cu orice preţ această Constituţie şi vreţi în toate chipurile să legiferaţi Constituţia ţării, crezând că veţi trăi pe veci. (Întreruperi, ilaritate). Crezând că veţi fi la putere până va exista România Mare. (Ilaritate). Realitatea este însă alta şi vă rog să mă ascultaţi. (Întreruperi). Dv. nu codificaţi Constituţiunea; dv. codificaţi prin proiectul acesta numai obligaţiunea de a legifera legi speciale. Dar aceste legi speciale, care se vor legifera ulterior, nu vor fi aduse la votare în forma Constituţiei, ci se vor face prin un parlament ordinar, prin votări simple, fără majoritate absolută.

Dar, acuma avem dreptate să vă întrebăm: Dv. credeţi că sunteţi nemuritori? (Ilaritate). Dv. nu sunteţi; şi cine ştie care partid va fi la putere, care guvern va guverna atunci, când se vor face aceste legi speciale, care ele vor alcătui în urmă adevărata Constituţie şi nu se ştie, mai vârtos, cine va veni iarăşi şi va avea posibilitatea să le modifice. Iată miza dv.: cugetaţi că votaţi Constituţia, dar nu e aşa! Şi iată satisfacţia dată de dv. partidelor de opoziţie!

Este indiscutabil, numai declaraţiunea partidelor din opoziţie, care este baza adevărată a situaţiei publice, care corespunde şi necesităţilor ţării noastre, iar aceste principii, care sunt depuse în aceste declaraţiuni, ori că vreţi dv. ori că nu vreţi vor fi învingătoare (Aplauze din opoziţie).

● Ion Zainea, D-l Aurel Lazăr în documente (discursuri parlamentare, pledoarii juridice, ordonanţe, articole de presă, corespondenţă), Editura Universităţii din Oradea, 2000, p. 25-35.

28. Discursul episcopului greco-catolic al Gherlei, Iuliu Hossu, cu prilejul dezbaterii proiectului de Constituţie (Şedinţa Senatului din 22 martie 1923)

P. S. S. Episcopul greco-catolic al Gherlei, Iuliu Hossu (Aplauze prelungite): D-le preşedinte, d-lor senatori. Mulţumesc pentru manifestaţia de simpatie pe care mi-o faceţi, în momentul când mă urc la această tribună, bunăvoinţă şi dragoste de care am fost convins şi până acum că mi-o purtaţi şi la care vă asigur că răspund cu plină măsură. Dacă însă un vorbitor se năzuieşte, înainte de toate, să-şi asigure bunăvoinţa ascultătorilor săi, când ea trece o numită măsură, să credeţi că vorbitorului îi este o povară, pentru că se teme că nu va fi în stare să răspundă aşteptărilor care-i aduc această bunăvoinţă. Nu pentru că el nu s-ar năzui să împlinească această dorinţă a sufletului său, dar poate că se îndoieşte dacă dispune de această putere.

D-lor senatori, o mulţime de oratori s-au perindat la această tribună, laici au luminat acest proiect, care stă în faţa noastră, cu erudiţiunea lor, spre mulţumirea noastră şi cred spre folosul ţării. Dar s-au perindat şi o mulţime dintre înalţii prelaţi ai bisericilor româneşti şi cred că bine au făcut.

Să fiţi încredinţaţi că timpul pe care l-aţi jertfit, ascultându-i cu atenţiunea pe care eu am admirat-o, nu a fost jertfit în zadar.

Eu cred că a fost necesar să se perinde la această tribună a Senatului României Mari aceşti înalţi prelaţi ai bisericii ortodoxe a celor 13 000 000 din neamul meu, precum şi prelaţii bisericii unite româneşti şi iată pentru ce:

S-a răspuns unei aşteptări care trăia poate şi aci în sânul dv., dar desigur în sânul ţării şi al mulţimilor, căreia i-a dat expresia atât de limpede d-l profesor universitar de la Cluj, d-l Bogdan Duică.

Iată, în adevăr, ce zice acest luminat profesor:

„Noi ne aflăm în ajunul discuţiei Constituţiunii. Prelaţii greco-catolici sunt prezenţi în Senatul ţării. Acolo îi aşteaptă momentul în care conştiinţa lor pusă în faţa naţiunii va trebui să se deschidă, să vorbească deci, să expună lapidar ce cred ei despre misiunea bisericii lor naţionale şi cea ortodoxă, cum îi circumscriu

sfera de acţiune, ce vor. Ocaziunea va fi solemnă. Prezenţa acolo a Episcopatului ortodox nu-i va stânjeni. Vor vorbi şi aceştia, este cu putinţă. Dar, în tot cazul, noi, cetăţenii simpli, care ne interesăm de aproape de evoluţia sufletului românesc, un fapt de întâia însemnătate, noi, naivii credinţei că poate, totuşi, suntem o naţie cuminte, vom fi mulţumitori celor ce la astfel de momente vor preciza scopurile muncii lor, pe care o comparăm cu munca noastră. Pentru că în Constituţiune se vor decide bazele evoluţiei proxime“.

Da, d-lor senatori, momentul este solemn. Făurirea Constituţiunii ţării noastre este un act sfânt, pentru că ea înseamnă a zidi biserica sfântă, menită să sălăşuiască dreptatea, izvorul tuturor drepturilor şi îndatoririlor cetăţeneşti a fiilor acestei ţări, scumpe azi tuturor românilor.

Pe faţa acestei măreţe clădiri nu poate să se înscrie altceva decât cuvintele care cuprind cele mai scumpe cuceriri ale omenirii, câştigate cu lungi şi grele lupte, cu mari jertfe şi suferinţe fără de nume: libertatea, egalitate, frăţietate.

Şi aceasta pentru ca toţi fiii credincioşi şi buni ai acestei ţări, indiferent de credinţele lor politice sau religioase, cu conştiinţa liniştită să poată trece pragul acestui templu sacru şi să se închine la altarul dragostei de neam şi de ţară. (Aplauze prelungite). La acest altar trebuie să aibă acces liber toate sufletele care doresc să se încălzească la focul sacru al naţionalismului care arde pe acest altar. (Aplauze prelungite).

În faţa acestui altar trebuie să se simtă egal tot cetăţeanul acestei ţări şi frate cu toţi fiii ei, precum egal şi frate se simte când trece pragul bisericii credinţei sale religioase, săracul şi bogatul, împăratul sau cerşetorul.

Aşa trebuie să fie Constituţia: o biserică sfântă. Toată conştiinţa politică şi religioasă în jurul acestui altar, ca tot sufletul cetăţenesc, obosit şi îndurerat, să poată afla odihnă şi vindecare la izvorul limpede şi de viaţă dătător, care este altarul libertăţilor. (Aplauze).

Pentru ca acest lucru să poată fi atins şi pentru ca cuvintele: libertate, egalitate şi frăţietate să nu fie cuvânt şi literă moartă, trebuie să aşezăm la temelia acestei zidiri sfinte dreptatea. Pentru că, d-lor senatori, şi libertatea şi egalitatea şi frăţietatea izvorăsc din dreptate. Aceste toate sunt dreptate şi numai zidit pe dreptate ridicăm ceva durabil şi stătător.

Grăiesc din adânca convingere a sufletului meu. Noi suntem o generaţie fericită,

pentru că în cursul câtorva ani am primit învăţătura pe care neamuri întregi nu o primesc decât într-un lung şir de veacuri. Noi cu toţii am asistat la deznodământul final al răsplăţii legilor inexorabile ale istoriei, prin dreptatea dată popoarelor subjugate ale Europei. Tot ceea ce nu a fost zidit pe dreptate, pe piatra dreptăţii, s-a prăbuşit. Noi suntem martori. Generaţii întregi s-au perindat dinaintea porţii trufaşe a Burgului din Viena, care poartă cuvintele justitita regnorum fundamentum: dreptatea temelia împărăţiilor. Şi cei obidiţi simţeau că aceste cuvinte sfinte sunt o batjocură adresată lor, pentru că ei sufereau nedreptatea. Dar, iubiţi domni senatori, ei ştiau că ele sunt cuvinte goale şi că ele nu zac la temelia acelei împărăţii care şi le afişase trufaşă pe porţile burgului; şi ei ştiau că n-au pătruns nicicând în sufletul acestei împărăţii. Şi, d-lor senatori, noi, generaţia de astăzi, care în timpul din urmă, pe vremea frământării îngrozitoare a neamurilor Europei, ani de-a rândul am trecut pe dinaintea acestui burg cu inscripţia cuvintelor nemuritoare, când plângeam suferinţele acestui neam din care facem parte, ştiam că aceasta este sentinţa de moarte a împărăţiei nedrepte, care se ţinea puternică şi neînvinsă. Eram fiii unui neam apăsat şi obidit, dar cu sufletul puternic, cu conştiinţa şi convingerea că această inscripţiune nu este adevărul şi nefiind adevărul, este sentinţa de moarte pentru acela care a afişat-o. (Aplauze).

Cu această învăţătură preţioasă, d-lor senatori, ne propunem noi să făurim şi să zidim pactul fundamental, temelia viitorului acestui neam. Urmaşi direcţi ai creatorilor dreptului roman, din firea noastră însufleţiţi de sentimentul celei mai curate dreptăţi, noi de bună seamă voim, după cum se şi vede din proiectul de Constituţie, însetaţi de dreptate ca în toate încheieturile acestui act fundamental să vărsăm acest suflet. Această biserică a neamului, acest altar al tuturor conştiinţelor, noi voim ca să-l aşezăm pe temelia statornică a dreptăţii. (Vii aplauze). De bună seamă, este deosebit de dureros şi întristător că nu s-a putut crea acea atmosferă de linişte sfântă, care s-ar fi cerut la înfăptuirea acestei opere sfinte. (Aplauze). Toţi fiii ţării erau chemaţi ca, cu dragoste înfocată de neam, să-şi aducă contribuţiunea lor. Biserica neamului trebuia să izvorască din focul dragostei de neam al tuturor. (Aplauze îndelung repetate). Eu nu mă pun judecător. Eu sunt părinte al tuturor. Eu constat o stare dureroasă. Eu constat răul când văd împlinindu-se cuvântul lui Eremia, care spune: „E timpul vindecării şi iată neliniște“. Izvorul tuturor vindecărilor este chemată Constituţia ca să fie şi iată neliniștea. Pentru cristalizarea unei opere sfinte, trebuia să-şi dea concursul tot sufletul iubitor de neam şi de ţară pentru ca aceste table ale legii să izvorască rupte din sufletul tuturor. (Vii aplauze, îndelung repetate). Şi acei care poartă răspunderea, vor purta-o cu greutate, înaintea istoriei neamului acestuia.

(Aplauze entuziaste, ovaţiuni).

Biserica, d-lor, este chemată ca să potolească patimile, ca să molcomească, ca să aline. Cred, deci, că este de datoria mea să mă adresez tuturor dv., d-lor senatori, şi mai ales fraţilor mei reprezentanţi ai tuturor bisericilor, cu rugămintea ca să aducem tot ce este bun în credinţa noastră, fiindcă cu toţii ne închinăm Dumnezeului nostru, împăratul păcii, să aducem tot ce avem bun în această credinţă şi în această religie a noastră, cu care ne închinăm părintelui tuturor şi să revărsăm suflet de pace asupra acestei opere sfinte şi măreţe, care se pregăteşte pentru înaintarea şi fericirea ţării. (Aplauze îndelung repetate). Să nu luăm asupra noastră nimic din blestemul învrăjbirilor, căci dacă oricine va putea căuta o scuză sau alta în patimile care orbesc, aceia nu suntem noi, căci slujitorii împăratului păcii şi propovăduitorii Evangheliei lui sunt datori să păstreze clară vedere, iar atunci când este neliniște şi durere, să aducă vindecare şi împăciuire. (Aplauze entuziaste, ovaţiuni).

Acest suflet îl aduc eu, ca o contribuţiune slabă a mea, şi sunt convins că aduc sufletul bisericii în fruntea căreia stau şi pe care o reprezint. Pentru aceea, noi trebuie să înconjurăm tot ceea ce poate atinge liniştea sau conştiinţa unui sau altuia dintre noi printr-o discuţiune obiectivă şi calmă, dreaptă, deschisă, loială, să nu tulburăm sufletul nici unuia dintre noi.

Proiectul de Constituţie, la care a aderat guvernul Majestăţii Sale, ni s-a prezentat pentru ca, printr-o discuţiune cât mai largă, cât mai temeinică, să îndreptăm tot ceea ce este de îndreptat şi, după putinţă, să dăm ţării o Constituţie care să poată mulţumi pe toţi. (Aplauze).

Eu, ca episcop care reprezint o instituţiune ca biserica, oricare ar fi ea, trebuie să fiu pentru pace şi nicicând n-am omis nici un prilej ca să spun cel puţin două-trei cuvinte, să fim în pace, să fim împăciuitori şi îngăduitori.

D-lor senatori, când este vorba de o instituţiune care nu este de azi pe mâine, omul trecător cu grijă trebuie să-şi cumpănească toate cuvintele pe care le rostește asupra unei instituţiuni seculare, pentru că omul trece, iar instituţiunile rămân. Un individ poate să fie în fericita situaţie ca să se prezinte la sărbătoarea înălţătoare a neamului său, la învierea ţării sale, fără să fi suferit, fără să fi pătimit pentru această înviere, pentru această sărbătoare. Nu zic acestea despre nimeni, poate că eu sau poate altul să nu fi avut prilejul să sufere şi, în tot cazul, nimeni n-a suferit atât cât au suferit generaţiile care s-au perindat în decursul

veacurilor, însufleţite de acea instituţiune care se prezintă la sărbătoare cu toată povara grijilor, a durerilor şi suferinţelor veacurilor pe care le-au purtat fiii ei, însufleţiţi de credinţa ei şi care au contribuit la înfăptuirea acestei sărbători a învierii. Nu este dar locul a se ataca o biserică întreagă, căreia pentru munca depusă, pentru izbăvirea neamului şi pentru jertfele aduse în toată vremea pe altarul sufletului naţional al acestui neam, nu i se cuvine decât cinste, reverinţă şi recunoştinţă din partea neamului său. (Aplauze).

Aceasta pentru trecut. Cei vii răspund de faptele lor, pe morţi îi eternizează faptele şi jertfele în viaţa neamului lor, pentru care ei s-au jertfit şi au adus jertfa supremă şi integrală. Noi, reprezentanţii în viaţă ai bisericii unite, suntem aici, în faţa neamului nostru, în faţa reprezentanţilor lui şi răspundem de ceea ce am făcut şi ceea ce am omis.

Spun înainte şi precizeze că cu nici un cuvânt al meu nu doresc să ating susceptibilităţile nici unuia dintre fraţii mei, nici unuia dintre colegii mei senatori. S-a spus odată aci, când nu era discuţiunea Constituţiunii, ca să ne ierte Dumnezeu că n-am ştiut ce facem. D-lor senatori, acest cuvânt a fost rostit de Cel răstignit pe cruce, pentru crucificatorii săi. Noi însă n-am răstignit neamul, noi l-am condus şi l-am dus înainte pe cărarea suferinţei sale. Noi l-am susţinut pe cărarea care ducea pe Golgota. Noi, dimpreună cu toţi fraţii, i-am dat suflet pentru a-şi putea purta crucea şi pentru a lupta neînfricat şi neînvins de dureri şi suferinţe până la ceasul învierii sale. Noi n-am hulit pe Fiul lui Dumnezeu, zicându-i: „Dacă eşti Fiul lui Dumnezeu, pogoară-te de pe cruce“. Noi n-am hulit neamul pe crucea durerilor sale, ci i-am arătat pururea cărarea dureroasă a calvarului şi i-am ţinut în faţă icoana măreţei învieri. (Aplauze). În această privinţă ne simţim fără prihană şi biserica română unită cu Roma cere neamului său nu iertare, ci recunoştinţă.

Mintea noastră nu a fost întunecată, cum s-a spus iarăşi aici, nici în trecut şi nu-i întunecată nici astăzi. Am ştiut ce facem în trecut şi astăzi ştim ce facem. Ne-am iubit neamul şi această biserică a lucrat şi a pătimit pentru el. Noi ne iubim şi astăzi neamul, iar dragostea noastră s-o dovedească faptele noastre. O să vedeţi cum o să mergem înainte, pe cărările luminatului patriotism şi naţionalism. Cu mândrie stăm în faţa neamului şi răspundem de toată opera noastră. (Aplauze).

Din faptele noastre să ne judecaţi pe noi. Un lucru însă cerem: daţi-ne un răgaz, pentru că dorim să slujim neamul cu acest suflet care este la noi, cu credinţa care ne dă viaţa. Să judecaţi ce roade aduce. Dacă vor fi bune, va fi bine şi pentru

neam, dacă vi se va părea că nu sunt bune, răspundem de ele şi stăm în faţa judecăţii acestui neam. (Aplauze).

D-lor senatori, am spus că nu vreau şi nu am intenţiunea ca prin nici un cuvânt al meu să ating susceptibilitatea nici unuia dintre fraţii mei. Este adânca convingere a sufletului meu. În sufletul meu, în acest veac al luminii şi al tuturor libertăţilor, să credeţi că vorbesc din inimă; respect convingerea orişicăruia, orice credinţă, orice convingere are el; în acest veac al umanitarismului toate convingerile le respect şi le cinstesc, pentru că o convingere, oricare ar fi ea, nu distruge nimic din acea demnitate de om, care îi acoperă şi-i împodobeşte, ca şi pe mine, căci toţi sunt fiii celui Atotputernic, de unde am izvorât şi eu.

D-lor senatori, dacă eu cinstesc şi respect convingerea oricărui singuratic, veţi înţelege veneraţiunea ce o aduc convingerilor celor mai intime care sunt cele religioase, a 12 milioane de fii ai neamului meu şi ai ţării mele. Eu mă închin înaintea convingerii acestei biserici şi vă spun că am ascultat cu multă bucurie şi multă mângâiere înţeleapta şi plina de convingere cuvântare a I.P.S.S. Mitropolitului Primat al ţării, (aplauze), când evoca cele mai frumoase pagini din trecutul acestei biserici, susţinătoare de neam şi când îi aducea elogii meritate pentru munca depusă întru realizarea idealului naţional. (Aplauze).

Şi tot aşa pe I. P. S. S. Mitropolitul Ardealului, în partea unde preamărea opera nepieritoare pe care biserica lui, fără îndoială, a împlinit-o, pentru izbăvirea neamului, pentru întruparea aceluiaşi ideal naţional.

Şi dacă eu aduc atâta cinste şi reverinţă convingerilor fiecăruia, veţi înţelege, d-lor senatori, cu câtă sfinţenie ţin eu şi întreaga biserică unită la convingerile noastre religioase şi că, pe deasupra aşteptărilor din partea tuturor, cerem aceeaşi cinste şi acelaşi respect care-l aducem noi altora.

De aceea, nu-mi pot ascunde durerea că din partea bisericii ortodoxe s-au putut face enunciaţii care nu numai că pot naşte îndoieli despre patriotismul nostru şi al bisericii noastre, dar prin care s-a pus de-a dreptul la îndoială acest suflet patriotic.

Aceste enunciaţii ce s-au făcut aici le-am simţit mai tare decât altul mai ales pentru că nu le-am aflat nici justificate, nici drepte.

Cu toate acestea, din convingere şi pentru fraţii mei de dincolo, cu care împreună am purtat greul veacurilor - orice s-ar zice - şi pentru biserica celor 13 000 000

de fraţi ai mei şi ai ţării şi patriei mele scumpe, aduc cea mai adâncă cinste şi recunoştinţă veşnică, pentru ceea ce au făcut ei întru realizarea acestui vis însetat de veacuri, de tot sufletul românesc, astăzi în vederea ochilor noştri fericiţi. (Aplauze).

Dacă îmi daţi voie, voi atinge câteva lucruri - principial - care s-au adus împotriva noastră: lipsa de patriotism şi lipsa de voinţă naţională a acestei biserici, în fruntea căreia stau internaţionalismul, care s-a zis că ar fi principiul acestei biserici, internaţionalism care ar fi îndreptat împotriva simţămintelor naţionale. Eu nu mă voi sili să aduc dovezi sistematice pentru dovedirea netemeiniciei acestei temeri. Vă voi aduce, d-lor senatori, numai dovada vie care se desfăşoară înaintea ochilor noştri, ieri, azi şi poate mâine.

Dv. cunoaşteţi foarte bine că acest internaţionalism de care este vorba, este internaţionalismul Dumnezeului tuturor, căruia noi ne închinăm, iar nu internaţionalismul care suprimă naţiunile şi naţionalităţile şi care tâmpeşte şi atrofiază simţămintele naţionale. Izvorul tuturor energiilor este acest Dumnezeu al tuturor, al dv. ca şi al nostru şi al acelei mulţimi fără sfârşit care stă afară, care îl cunoaşte sau nu, care îl numeşte Dumnezeu sau cu alt nume, el este primul motor sau prima energie; acest internaţionalism şi energia generală întru nimic nu se împotriveşte simţămintelor naţionale. (Aplauze).

Dacă acest internaţionalism al credinţei noastre într-un singur Dumnezeu al tuturor, ar atrofia simţămintele naţionale, ori le-a suprima, atunci le suprimă din sufletul fiecăruia de aceeaşi credinţă cu noi. Or, acest lucru nu se întâmplă. Dovada vie toate naţiunile Apusului luminat în sânul cărora vedem cele mai măreţe manifestaţiuni de naţionalism din partea fiilor acestor naţiuni, care au aceleaşi legături canonice de credinţă cu Sf. Scaun din Roma. Nu insist asupra acestui fapt care s-a evidenţiat atât de frumos chiar şi în cursul înfricoşatei frământări ale greu încercatei Europe. Dv., d-lor senatori, cunoaşteţi exemple de patriotism dus până la cel mai înalt grad de eroism din partea popoarelor latine înrudite poporului nostru prin sânge şi prin aceleaşi legături de credinţe.

Când eu am făcut întreruperi şi am pomenit de slavi şi de greci, cu care biserica ortodoxă română are legături canonice precum şi noi avem legături canonice cu Sf. Scaun din Roma, I. P. S. S. Mitropolitul Sibiului, Bălan, zicea: noi n-avem nici cu grecii, nici cu slavii, noi avem cu ortodoxia lor. D-lor, dar internaţionalismul nu este nici la noi mai mare decât credinţa în Dumnezeu, nici noi nu avem altă legătură decât legătura canonică, decât recunoaşterea ortodoxiei

acelora care mărturisesc aceeaşi credinţă pe care o mărturisim noi. Suntem însă într-o situaţie mai fericită: ortodoxia noastră o mărturisesc toate neamurile latine ale Apusului şi, iubiţilor domni senatori, n-am nicicând frică că acela care stă în fruntea acestei ortodoxii o să încerce să mă facă italian, ori francez, ori spaniol, sau oricare altă naţie din Apus.

O voce: Ori ungur!

P. S. S. Episcopul Iuliu Hossu: O să viu şi la unguri. Va să zică, primejdia de a deveni italian, francez, spaniol, nu există, legăturile cu Italia, Franţa, Spania şi cu toate naţiunile civilizate ale Apusului nu sunt primejdioase pentru naţionalismul meu luminat. Acest internaţionalism dar nu este primejdios, aceasta o recunoaşteţi şi dv., el nu suprimă naţionalismul care trăieşte în mine, eu cred că chiar îl potenţează şi îl întăreşte, îl luminează şi îl îmbărbătează pentru binele neamului meu.

Dar ungurii? Îi mulţumesc d-lui senator care a întrerupt. Va să zică, din partea ungurilor e primejdie pentru noi, românii uniţi.

D-l dr. Bianu: A fost, nu este!

P. S. S. Episcopul Iuliu Hossu: Va să zică nu Roma, nu Italia, nu Franţa şi tot Apusul, ci numai aceşti unguri sunt primejdie pentru noi.

D-lor, nu am voit să angajez discuţiunea pe tema ungurilor, de care ni se spune să ne lăsăm, n-am voit să se învenineze această discuţiune între noi. Fraţi suntem cu toţii, români suntem cu toţi şi trebuie să punem astăzi cu toţii mâna la consolidarea acestei opere care este România întregită, care să dureze veacuri fără număr pentru neamul nostru. Noi cu ungurii n-am avut în trecut, nu avem astăzi şi nu vom avea, în vecii vecilor, nimic din punct de vedere naţional. (Aplauze).

Dacă noi am avut ceva cu ungurii în trecut, atunci vă rog să cunoaşteţi că ceea ce am avut cu ei a fost o luptă pe moarte şi pe viaţă. (Aplauze).

Noi suntem astăzi aici şi spun: nu o comisiune parlamentară, ci întreg Senatul să caute istoria acestei biserici, să cerceteze care a fost lupta noastră pe moarte şi pe viaţă cu ungurii şi dacă ea a încetat nu un an, o săptămână, ci o zi măcar, între această biserică şi între unguri. (Aplauze). Nicicând această biserică nu a încetat să lupte, frăţeşte, cu biserica sororă, care a fost atât de înţeleaptă ca să afle

totdeauna mâna celeilalte biserici surori, atunci când interesele neamului cereau şi când această luptă pentru realizarea idealului naţional trebuia dusă înainte.

D-lor senatori, vi s-a spus de la această tribună despre toate memoriile care s-au trimis, împreună cu biserica ortodoxă română: Suplex Libellus Valachorum, adresa de protest a canonicilor din Blaj, de la 1842, când nu recunoşteau dreptul Dietei de la Cluj de a se atinge de limba românească în biserică. Tot aşa celelalte proteste şi memorii în marile momente ale istoriei acestui neam.

D-lor, eu sunt aici în judecata neamului întreg şi această întrerupere nu aduce ofensă mie, aduce ofensă şi durere generaţiilor care s-au perindat în decursul veacurilor şi care au luptat pentru realizarea idealului neamului, de care era însetat de veacuri. D-lor, priviţi la Lemeni, care mergea la braţ cu Şaguna pe Câmpia Libertăţii, priviţi pe toţi aceia care s-au perindat mână în mână în lupta crâncenă ce au purtat-o cu ungurii. Altă cauză comună noi nu am avut cu ungurii.

Am purtat cu ungurii o luptă crâncenă ca să ne salvăm limba şi legea şi pentru ca să putem lucra împreună cu fraţii noştri şi cu neamul nostru.

D-lor senatori, nu vorbesc sub impresiunea momentului; arhivele Blajului, documentele istorice de pe la toate episcopiile noastre vă vor arăta că decenii întregi noi am luptat, pe viaţă şi pe moarte, împotriva acestor unguri catolici.

Ce au încercat aceşti unguri?

D-lor, aceşti unguri, în legătură cu Roma, ca şi noi, au încercat în decurs de 30 de ani şi mai bine să ne înglobeze în autonomia lor catolică. Scaunul de la Roma nu a putut faţă de o împărăţie mare să facă tot ce vroia să facă pentru ajutorarea câtorva români. După revoluţiunea din 1848, Sf. Scaun a înfiinţat mitropolia Blajului şi Roma, cu primul prilej, a scos biserica unită de sub jurisdicţiunea catolică ungurească şi a făcut din ea o biserică independentă, în legătură directă cu Roma. Şi tot statul unguresc a fost neputincios faţă de noi, pentru că noi aveam legături directe cu Roma.

Eram o biserică de sine stătătoare, aşa cum este biserica Franţei întregi, cum este biserica Belgiei, cum este biserica oricărei ţări cât de mari. Aşa este unită biserica românească cu Roma şi ne-am apărat cum s-a apărat şi biserica din Franţa, ori altă biserică a unui stat cât de mare, cu puterea primită din independenţa noastră izvorâtă din aceste legături cu Roma.

Nu ne puteam asemăna cu o biserică atât de puternică, dar în tăria noastră faţă de aceşti unguri, care nu au încetat să încerce a ne îngloba la ei, ei niciodată n-au putut face nimic, pentru că eram o biserică tare în faţa lor.

I. P. S. S. Mitropolitul Moldovei, Pimen: Îmi daţi voie să vă fac în întrebare: dv., greco-catolicii, aveaţi o organizare cu totul alta decât catolicii unguri?

P. S. S. Episcopul Iuliu Hossu: Da, alta.

I. P. S. Mitropolitul Moldovei, Pimen: Atunci ar fi fost posibil ca papii să vă pună sub jurisdicţia canonică a autorităţii bisericii ungureşti catolice?

P. S. S. Episcopul Iuliu Hossu: Alta este organizaţia şi alta jurisdicţia, care este o putere spirituală. Voi atinge chestiunea, dar nu pe larg. Sunt chestiuni care sunt de domeniul istoriei şi în istorie se vor cunoaşte. Acum nu este timp suficient nici locul pentru expunerea lor.

Până la 1853, va să zică până la prima sciziune, când Sf. Scaun a putut să facă complet independenţa bisericii unite, ea era sub autoritatea spirituală a Primatului catolic. Cu primul prilej, îndată după revoluţiunea din 1848, la 1853, Sf. Scaun a ridicat pe români la completa independenţă de biserica latină şi nu am avut nimic comun cu ei în cele spirituale, decât lupta pe care am dus-o. Când ungurii s-au văzut neputincioşi de a ne mai ataca, de a ne slăbi naţionaliceşte pe această cale, pentru că eram independenţi, au încercat să ne înglobeze în autonomia catolică. Dar noi am luptat, am refuzat şi opera lor nu s-a putut realiza, pentru că, în contra proiectului pe care îl pregătiseră şi îl prezentaseră Sfântului Scaun, am protestat şi el a fost respins, pentru că erau înglobaţi şi românii în acest proiect.

Dar, d-lor, încă o scurtă observaţie. Noi am purtat o luptă generală împreună cu toţi fiii neamului pentru apărarea vieţii lui. Dar am avut şi o luptă specială a noastră. Căci noi am luptat cu o mână pentru apărarea limbii şi a legii noastre împotriva tuturor şi cu alta în special am luptat contra ungurilor, care aveau legături de credinţă cu noi. Aceasta era o sarcină specială pentru această biserică. Dar dacă nu am simţit primejdie în trecut pentru noi în aceşti unguri catolici, care au voit să ne înghită, apoi cu atât mai puţin vor putea ei face astăzi ceva, când suntem cu toţii laolaltă, când mâna noastră dreaptă nu mai are să lupte pentru realizarea idealului naţional şi cealaltă pentru ca să se apere în altă parte păstrând legea, ci ambele mâini le avem libere pentru apărarea drepturilor

noastre! (Aplauze). Ei sunt inofensivi pentru noi. Ei şi în trecut nu au fost decât o biserică care avea aceleaşi legături canonice cu Roma, cum le aveam şi noi, dar eram deosebite una de alta.

Dacă, dar, când făceam parte din statul ungar, noi nu aveam nici o legătură cu ungurii, ce legătură am mai putea avea azi cu ei?

D-lor senatori, nici sub aspectul religios, nici sub aspectul naţional să nu vă temeţi de minorităţi. Poporul român este pătruns de un sentiment de dreptate şi de loialitate. El respectă drepturile fiecăruia, dar şi noi suntem în dreptul de a cere ca ei să respecte aşezământul acestei ţări, Constituţia şi legile ei. (Aplauze).

Minorităţile trebuie să aibă totdeauna înaintea ochilor cuvintele romane parcere subiectis et debellare superbos: a cruţa pe cei supuşi şi supune pe cei mândri.

Din această luptă scot eu cel mai tare argument împotriva acuzei că catolicismul ar atrofia sau ar suprima sentimentul naţional. Aici vedem că convingerile religioase ale ungurilor nu i-au împiedicat nici în cea mai mică măsură în manifestarea simţămintelor naţionale, chiar şi în luptele purtate împotriva celor cu aceleaşi convingeri. Şovinismul lor ne serveşte acest argument.

Sunt încă şi alte argumente, dar nu insist asupra lor. Iată, d-lor, cum aceşti unguri catolici au ştiut să fie atât dârji în naţionalitatea lor! Dacă catolicii ar fi mai puţin unguri decât reformaţii şi unitarii, atunci ar fi trebuit ca aceşti catolici să fie cei mai oportunişti şi, în primul rând, s-ar fi împăcat cu situaţia schimbată. Dar, spre durerea noastră şi spre marea lor durere, catolicismul lor nu le-a micşorat întru nimic sentimentul naţional.

Ei însă, dacă nu vor şti să se acomodeze noii situaţii de drept şi de fapt, vor fi nevoiţi s-o recunoască şi să se acomodeze acestei situaţii.

D-lor senatori, s-a pomenit şi de Hajdugorog.

Voci: Nu-l mai pomeniţi.

P. S. S. Episcopul Iuliu Hossu: S-a pomenit mai de multe ori aici, chiar şi azi, este bine să fiţi orientaţi şi asupra chestiei acesteia. Aceşti unguri au voit ca pe această cale să ne răpească câteva zeci de mii de suflete, luându-ne şi câteva zeci de sate, unele chiar din eparhia mea. Ei au înfiinţat o episcopie maghiară, noi nu aveam nimic împotrivă, dar pentru această episcopie maghiară ne-au

rupt câteva zeci de mii de suflete alese și câteva sate înfloritoare. Este pentru prima dată că o putere din punct de vedere diplomatic este sedusă prin argumente false și comite o greșeală oarecare! Să știți însă că Roma și-a recunoscut greșeala pe care a făcut-o și a dat separare. Să vă spun un amănunt. Fericitul întru Domnul Radu, fostul episcop, al cărui suflet astăzi știu că planează deasupra Senatului României Mari, pentru că aici, lângă această tribună, s-a scăldat în sângele său (aplauze), acest fericit episcop mi-a spus mie, ca să știu și acest lucru trebuie să existe în memoriile lui scrise, pentru că mi-a citit acele lucrări și a mai spus acest lucru și altor episcopi, iată: episcopul Hossu - antecesorul meu de fericită pomenire în scaunul Gherlei - episcopul Hossu, în ziua cutare, s-a prezentat la Papa Piu X, în audiență și Piu X, adânc impresionat, îndurerat peste măsură - și episcopul Radu și-a însemnat aceste lucruri atunci când episcopul Hossu îi pomenea de ele - Piu X i-a spus: „Figlio mio, m'hanno ingannato": „fiul meu, m-au sedus". A încercat să repare greșeala, fiindcă a ordonat să se revizuiască bula Cristi fidelas graeci și să redea toate parohiile române episcopiilor românești de la care s-au luat. Nu s-a executat fiindcă a izbucnit războiul mondial și lucrările, să credeți d-lor, mergeau înainte. Eu eram preot militar în Viena și acest episcop și-a urmat lucrările mai departe și pentru revizuirea și pentru ștergerea completă, pentru că nu se slujeau în limba paleo-greacă, ci se slujeau în limba ungară. Și episcopul Radu lucra în Viena, în camera de hotel, numai în cămașă, făcându-și memoriul și lucrările pentru revizuire și zicea: „Vezi, frate, acum se zice că episcopul Radu merge să petreacă la Marienbad și Carlsbad, dar episcopul Radu lucrează numai în cămașă, aci, memoriile pentru biserica și pentru neamul său".

Acesta este adevărul, dragii mei; încă un cuvânt asupra acestei chestiuni: să știți că aceeași soartă a Hajdugorogului era pregătită și pentru biserica ortodoxă română. (Aprobări).

Aceasta toți o știu și o cunosc și episcopul Ivan o spunea că toate lucrările au fost gata și într-un an, dacă nu în câteva luni, dacă nu izbucnea războiul mondial aveam și această durere a neamului.

P. S. S. Episcopul Roman Ciorogariu: Nu puteau.

P. S. S. Episcopul Iuliu Hossu: De ce nu puteau, vă rog?

P. S. S. Episcopul Roman Ciorogariu: Nu era în firea noastră și nu puteau în

diocezele noastre să facă nimic, pentru că nu aveau asupra noastră putere.

D-l Mihail Pherekyde, preşedinte: Vă rog să nu întrerupeţi.

P. S. S. Episcopul Iuliu Hossu: Trebuie să răspund întreruperii.

D-lor, mi se spune că nu o făceau, pentru că nu era în firea noastră. Eu spun că actele erau pregătite pentru înfăptuire. Poate că şi la noi ar fi fost o piedică, dacă eram prevestiţi la vreme ca să protestăm la Roma, dar au făcut-o pe ascuns. Dar care putere din lume îi apără pe fraţii ortodocşi faţă de împărăţia prepotentă şi faţă de prepotenţa oprimatorilor?

Care putere bisericească ori politică putea să-i oprească? (Întreruperi).

D-lor senatori, mai am încă două cuvinte.

Nu insist asupra creşterii noastre, pe care am primit-o în străinătate şi, îndeosebi, la Roma.

Un lucru vreau să constat: având nemţii şi ungurii colegiul şi seminariul lor, deosebit, să ştiţi că în Propaganda Fide nici un ungur n-a fost în decursul a şase ani şi noi nici un cuvânt n-am grăit decât italieneşte şi româneşte. Iar cu englezii, francezii şi cu americanii, care erau acolo, şi în limbile lor. Să ştiţi şi aceea că ne-am întors acasă, pentru că antecesorii noştri, care strălucesc în istoria acestui neam, azi fericit, întregit, au fost redeşteptătorii latinităţii noastre, ne-am întors de acolo cu naţionalismul nostru şi mai înfocat şi mai potenţat.

Şi vă spun că era o deosebită mândrie să vezi fâlfâind la solemnităţi steagul tricolor românesc pe colegiul de la Propaganda Fide şi pe colegiul din castelul Gandolfo şi din alte palate romane, să vezi stindardul nostru alăturea de stindardele marilor naţiuni. Aceasta încă ar fi fost suficient să ne îmboldească şi să ne întărească, să dorim neamului nostru cel mai mare bine, aducând jertfa supremă pentru el, dacă s-ar cere.

Trec mai departe. Vreau să vorbesc de spiritul democratic care este la temelia, care este firul roşu al proiectului de Constituţiune. Iată cum definesc eu democraţia: Dreptate.

Aceasta trebuie să o aşezăm la temelia acestui edificiu al neamului.

Mă simt foarte fericit că sunt de acord întru toate cu ceea ce a spus I. P. S. S. Mitropolitul din Sibiu, referitor la autonomia care o cerea pentru biserica sa.

D-lor, și eu, ca și el, nu mă leg de cuvânt, puneţi orice cuvânt veţi voi, numai esenţa să fie aceeași. Văd că în alte Constituţiuni mai noi ale statelor care ne înconjoară s-a spus că confesiunile se pot organiza în mod autonomic și-și pot administra averile lor. Să se lase acest cuvânt, dacă nu place, dar să se dea echivalentul. Să se dea putința și bisericii a 13 000 000 români să-și îndeplinească frumoasa misiune pe care a avut-o până acum și pe viitor pe tărâmul arătat de Mitropolitul Primat.

Fără o asemenea viață, în acest sens, nu va putea să-și îndeplinească misiunea la care este chemată și care trebuie să și-o îndeplinească pentru neamul scump tuturor.

Tot așa și noi, cerem desăvârșirea autonomiei noastre bisericești. Dar dacă cuvântul nu convine, se va căuta altă formulă, care însă va trebui să exprime același lucru.

Nu caut eu aici formula. Sunt juriști eminenți care pot aduce discuția pe articole.

Eu atât pot spune: trebuie dată putința bisericii ca să se dezvolte liberă. În primul rând, dați autonomie și bisericii ortodoxe. (Aplauze).

Noi, d-lor senatori, avem o anumită autonomie, pe care trebuie să o desăvârşim. La baza autonomiei bisericii noastre sunt hotărârile celor trei consilii provinciale care ne-au susținut lupta ce am dus contra deznaționalizării noastre. Odată, episcopul Radu, adormit întru Domnul, se întorcea de la Marienbad și a mers la Nunțiatura din Viena, de unde a scos consiliile provinciale și cu ele s-a dus apoi la Pesta. Acolo era renumitul Appony la putere; fiind vorba într-o conferință despre autonomia catolică în care încercau să ne înglobeze, episcopul Radu a spus: „D-le ministru, știți atitudinea noastră de 30 de ani, știți că noi avem baza autonomiei în aceste consilii“. La care ministrul a răspuns: „Dar acestea nu sunt Sfânta Scriptură“. La aceste cuvinte, episcopul Radu îi răspunse: „Acestea sunt pentru noi Sfânta Scriptură, căci au fost aprobate de Roma“. Nu am temere că acum în țara mea această autonomie a bisericii noastre s-ar putea desființa sau știrbi. Ea este a se desăvârși.

I. P. S. S. Mitropolitul Ardealului a mai pomenit și de școlile confesionale, de necesitatea menținerii lor. Sunt de acord perfect cu I. P. S. S. Pentru ca bisericile

noastre să-şi poată îndeplini misiunea lor, spre binele acestui neam, să li se dea tot sprijinul pentru susţinerea acestor şcoli, pentru care în trecut am dus o luptă pe viaţă şi pe moarte. În trecut am luptat pentru salvarea lor în interesul conservării neamului, pentru realizarea idealului naţional. Vom lupta tot aşa şi în viitor, dar acum pentru conservarea sufletului curat şi neprihănit, de aur, al poporului nostru; vor trebui încă multe decenii spre a se îndruma paşii lui spre cărarea sănătoasă de întemeiere şi de propăşire a României Mari în hotarele ei întregite. (Aplauze).

D-lor senatori, am atins numai în treacăt câteva puncte din proiectul de Constituţie care este în dezbatere şi care de bună seamă cuprinde principii de libertate şi de democraţie. Am însă toată nădejdea că în dezbaterea pe articole se vor aduce anumite modificări, anumite desăvârşiri, care vor fi în stare să mulţumească pe toţi fiii acestui neam.

D-lor senatori, am început cu cererea şi invitarea d-lui profesor Bogdan Duică, ca să ne spunem care este rolul nostru, al bisericii unite, care este munca noastră, ce vrem, ne-am dezbrăcat sufletul în faţa neamului şi cu conştiinţa deschisă am venit înaintea lui. Am făcut acest lucru şi am atins unele chestiuni vitale, care sunt deopotrivă şi pentru biserica mea şi pentru biserica ortodoxă română.

D-l Bogdan Duică, citind cuvintele preşedintelui Republicii Ceho-Slovace, ne arată că numai atâtea drepturi putem să avem, câte ne putem asigura pe cale constituţională. Aici trebuie dar să asigurăm drepturile şi pentru biserica noastră unită cu Roma. Noi credem, cum am zis la început, că aceste este altarul la care trebuie să aflăm loc de închinare, cu conştiinţa limpede, fiecare dintre noi. Acesta este Magna Carta Libertatum, adică din acest altar trebuie să izvorască toată dreptatea şi libertatea fiilor acestei ţări fericite. Căci iată, în adevăr, ce zice Masarik: „fiecare direcţiune va avea atâtea drepturi câte va putea să obţină pe cale constituţională“. Acestea sunt cuvintele care am ţinut ca să le adresez dv. la discuţia generală a Constituţiei, lămurind anumite nedumeriri şi cerând desăvârşirea dreptăţii unde este lipsă. Şi acesta este tributul meu de binecuvântare, care aduc Constituţiei din partea bisericii în fruntea căreia eu stau.

Mulţumesc învăţatului profesor Bogdan Duică că ne-a cerut, desigur în mumele multora, că să arătăm ce voieşte biserica noastră, căci aceasta ne-a dat prilejul nouă să ne perindăm la această tribună şi să arătăm ce vrem. Ceea ce biserica noastră voieşte, se poate astfel rezuma: dacă această biserică a ştiut în trecut să

se identifice totdeauna cu marile interese ale neamului, să credeţi că nu poate fi un moment în viaţa acestui neam când noi nu vom putea fi un suflet şi un trup, până la suprema jertfă. (Aplauze).

Dacă în trecut, în vremuri grele, ne-am luat din plin partea noastră la făurirea României întregite, purtând dimpreună cu fraţii greul suferinţelor, cum ne vom putea dezlipi azi, când vedem realizat idealul naţional, după care am însetat de veacuri, răscumpărat cu suferinţele generaţiilor care s-au perindat în cursul lor? (Aplauze).

Azi tot aşa, această biserică nu numai doreşte, dar voieşte, este hotărâtă să-şi ia partea sa întreagă din munca uriaşă ce trebuieşte adusă pentru păstrarea şi asigurarea acestui ideal.

Ceea ce fraţii împreună, cu grele jertfe au înfăptuit împreună trebuie să susţină şi să îmbogăţească tot mai mult, în cursul şirului lung de veacuri ce este chemat să le trăiască acest neam, tot mai luminat, tot mai fericit. (Aplauze).

Acesta este crezul nostru!

Iată-ne înaintea conştiinţei neamului întreg, în faţa lui cu fruntea ridicată, atât pentru trecutul mai îndepărtat, cât şi pentru trecutul mai apropiat, pentru munca dezinteresată şi pentru jertfirea de sine pe care biserica aceasta a dus-o în sânul neamului nostru!

Şi vorbind deschis, iată ce voim pentru viitor: muncă cinstită şi sfântă, din plin, fără margini, pentru înaintarea, luminarea şi nobilitarea acestui neam, din care suntem fericiţi că facem parte şi pentru înflorirea şi fericirea acestei ţări, atât de scumpă sufletului nostru! (Aplauze).

Nici nu era nevoie de mărturisirea aceasta, căci sânge din sângele acestui neam, oase din oasele lui, ce poate altceva să grăiască tainicului instinct al acestei plămădeli a sângelui, decât jertfa integrală, când interesele neamului o cer! (Aplauze).

Dar dacă sângele şi oasele astfel ne vorbesc şi astfel ne îndeamnă la lucru şi la jertfă, ne poate împiedica oare sufletul nostru? Nu, d-lor, acest suflet încă este român. Noi credem că acest suflet aşezat în trup român poate face minuni de patriotism românesc. Trecutul păstrează preţioase dovezi. Proorocii şi apostolii redeşteptării care luminează în istoria acestui mult încercat popor, Şincai şi

Maior şi toţi care i-au urmat, au lucrat cu acest suflet care le-a dat viaţa trăită de ei, pe care o cunoaşteţi.

Dar noi nu numai că credem în puterea de viaţă adânc naţională a fiinţei acesteia îndoit române, prin sânge şi prin lege şi acest lucru îl ştim, îl simţim, îl trăim în toată fiinţa noastră, în gândul, în inima, în sufletul nostru.

Aşa stăm dezbrăcaţi de tot ce ar putea ascunde de ceva din sufletul nostru, aşa stăm, d-lor senatori, şi o spun şi distinsului profesor Bogdan-Duică, aşa stăm, cu sufletul limpede în faţa conştiinţei neamului, căci momentul cu adevărat este solemn şi aceasta este ce voim noi, ce voieşte biserica românească unită cu Roma!

Din legăturile cu Apusul luminat, ştiu că numai câştig putem avea, dacă n-ar fi aşa, să mă credeţi, n-ar fi dăinuit până azi. O simţim aceasta, simţim crescându-ne puterile şi patriotismul luminându-ni-se.

Acesta este crezul nostru. Nimic altceva nu cerem decât să putem lucra, cu acest suflet al nostru întreg, pe care cu amândouă braţele să-l aşezăm la muncă constructivă şi salvatoare de ţară şi să nu trebuiască să apărăm nimic din ceea ce zace în adâncul conştiinţei şi convingerii sufletelor noastre pentru a nu risipi energiile atât de necesare pentru neam. Aceste braţe să se întâlnească în armonică şi frăţească lucrare, precum aceste braţe s-au întâlnit totdeauna în cursul veacurilor. Aceste braţe stau din partea noastră întinse frăţeşte pentru munca sfântă şi frăţească pentru neam tot aşa cum în numele bisericii mele, în măreaţa zi a Unirii, în 1918, la Alba-Iulia, s-au întins şi au îmbrăţişat pe reprezentantul bisericii ortodoxe surori, după ce am citit de la tribună, pe câmpia marelui Mihai, unirea pe veci fără condiţiuni şi neştirbită în faţa a una sută mii de români. Atunci ne-am îmbrăţişat în faţa poporului, cu acela care astăzi este Mitropolitul Primat al ţării, şi-mi pare rău că nu este aci şi nu cred că nu-şi va aduce aminte în toate zilele sale de acea îmbrăţişare, poporul a scos strigăte de bucurie, când a văzut cum pecetluim astfel unirea, prin dragostea de frate, unul în braţele celuilalt. (Aplauze).

Eu vreau să văd ce-ar fi în stare să clatine sentimentul de frăţietate între noi şi, prin aceasta, să facă să scadă ceva din energiile care sunt atât de necesare, mai ales pentru zilele acestea de consolidare naţională.

Acum, d-lor senatori, închei: să dea bunul Dumnezeu să se înfăptuiască ceea ce

am cerut și am credința aceasta, căci văd ca un fir roșu trecând prin întregul proiect de Constituție spiritul de libertate și de democrație.

Să așezăm în toate încheieturile acestui fericit stat, acestei țări, scumpă sufletului nostru, dreptatea, Justitia fundamentum regnorum. Veșnic adevăr. Tot ce este împărăție sub cer, din această dreptate își împrumută tăria încheieturilor sale. Aceasta să zidim în biserica neamului, care vrem să fie Constituția.

Așezăm temelia țării în pactul fundamental. Tot ce zidim acolo trebuie să fie dreptate.

Deosebirea ce s-ar face între fiii aceluiași neam și aceleiași țări ar fi o nedreptate. Nici o libertate care se va da oricui nu este în stare să slăbească încheieturile statului. Nu vă temeți, suntem cu mult mai tari și mult mai nobili și avem un suflet mult mai puternic, pentru ca minoritățile să ne poată aduce vreo pagubă, tot așa după cum n-au fost în stare să ne aducă nici în decursul veacurilor. (Aplauze).

D-lor senatori, democrația înseamnă dreptate și dreptatea este veșnică și nemuritoare, cum doresc să fie acest neam și cum doresc să fie această țară scumpă sufletului meu. (Aplauze prelungite).

● D.S., ședința din 22 martie 1923, p. 676-682.

29. Expozeul ministrului de Externe, I. G. Duca, cu privire la politica externă a României în anii guvernării liberale (Şedinţa Camerei Deputaţilor din 20 martie 1924)

D-l I. G. Duca, ministru de Externe: D-lor deputaţi, am ţinut să fac un expozeu asupra situaţiunii noastre externe, pentru că s-a prezentat de către d-l dr. Lupu zilele trecute chestiunea, ca şi cum guvernul ar fugi să dea explicaţiuni asupra politicii externe, ca şi cum am avea motive să ne temem de o asemenea dezbatere.

Fiindcă n-am vrut să se poată crede aceasta, vă stau la dispoziţie ca să vă expun în întregimea ei politica externă a guvernului.

D-lor, care sunt directivele generale ale politicii noastre externe? După ce am avut fericirea să putem realiza unitatea noastră naţională, după ce românii se găsesc astăzi închegaţi într-unul şi acelaşi stat, care poate să fie interesul statului român?

Să consolideze această unitate naţională şi înăuntru şi în afară. Şi vădit că nu o poate consolida decât prin pace, prin menţinerea echilibrului european, care a fost creat de tratatele existente. De aceea, prin esenţa ei, nu este, nu poate să fie o ţară cu o politică externă mai sinceră şi mai profund pacifică decât ţara noastră.

Toate interesele noastre ne duc, ne impun o asemenea politică de pace. Şi fiindcă, precum vă spuneam adineauri, această politică de pace se întemeiază pe menţinerea acestui echilibru şi în schimb interesele noastre nu concordă cu acelea ale ţărilor care direct sau indirect urmăresc distrugerea acestui echilibru.

La drept vorbind aceste directive nu sunt ale noastre; ele sunt ale tuturor guvernelor române, fiindcă izvorăsc din nevoile adânci ale vieţii noastre de stat. Se pune numai întrebarea, cum se poate în mod practic realiza această politică de pace şi de menţinere a echilibrului european creat de tratatele existente? După părerea noastră, aceasta se poate realiza în următoarele 3 moduri:

Întâi. Rămânând strâns uniţi de marii noştri aliaţi, alături de care am dus războiul care ne-a condus la unitatea naţională.

Al doilea rând, menținând raporturile de cordială intimitate și de alianțe cu acei din vecinii noștri care au aceleași interese ca și noi, să mențină pacea, pe baza tratatelor existente.

Și, în al treilea rând, întreținând și îmbunătățind pe cât se poate raporturile noastre cu toate țările, cu țările neutre, ca și cu cele care în timpul războiului au fost vrăjmașe nouă, fiindcă încă odată nu suntem călăuziți decât de un singur gând, acela al consolidării păcii mondiale.

Și atunci sunteți îndrituiți să mă întrebați, ați realizat dv. în decursul acestor doi ani din urmă de când sunteți la guvern aceste 3 puncte fundamentale ale programului dv. extern?

Ați realizat dv. menținerea bunelor raporturi cu aliații cei mari? Ați menținut dv. raporturile de intimitate cordială și de alianță cu vecinii noștri imediați, care au același interes ca și noi în menținerea păcii? Ați îmbunătățit și ați întărit legăturile noastre de bună vecinătate și de bună prietenie cu celelalte state?

La aceste 3 întrebări sunt dator să răspund astăzi. Să le luăm rând pe rând. D-lor deputați, să începem întâi cu raporturile noastre cu aliații cei mari. Sunt aceste raporturi astăzi mai bune sau mai rele decât în ziua când am venit la guvern? Eu afirm că aceste raporturi s-au îmbunătățit în cursul acestor doi ani din urmă. În mijlocul greutăților care s-au ivit între aliații cei mari - ceea ce constituie faptul care domină la urma urmei întreaga situațiune externă, nu numai a României, dar a întregului echilibru european de după război - care a fost rolul guvernului român? Făcut-a guvernul român o politică de învrăjbire sau făcut-a guvernul - în marginile bine înțeles ale puterii sale - o acțiune de solidarizare a celor de care depinde tot echilibrul politicii europene?

Putem spune, fără teamă de a fi dezmințiți, că guvernul român a exercitat întotdeauna acțiunea lui în sensul unei apropieri, iar nu a unor înăspriri a raporturilor dintre marii noștri aliați.

N-am nevoie să vă vorbesc aici de rolul pe care d-l Ion Brătianu l-a jucat la Conferința de la Genova, pentru că e vie în mintea dv., a tuturor, amintirea rolului pe care România l-a jucat acolo, rol care desigur a fost mult mai mare din punct de vedere moral decât întinderea kilometrică a regatului nostru.

De asemenea, în mijlocul greutăților celor mari pe care le întâmpină mereu menținerea păcii, cum a apărut în ochii oamenilor inițiați politica externă a

României?

România a apărut necontenit ca un factor care caută să contribuie la pacificarea lumii, care caută să sporească sorţii de consolidare a echilibrului general.

De câte ori am avut ocaziunea, fie la Conferinţa de la Lausanne, fie în mijlocul întâmplărilor zilnice, să exercităm o acţiune într-un sens oarecare, această acţiune a fost totdeauna exercitată în sensul întăririi păcii. Vă pot afirma aici că aliaţii noştri cei mari ştiu acest lucru şi că îl apreciază.

Când delegaţiunea noastră a părăsit Conferinţa de la Lausanne, a primit mulţumirile Marilor Puteri pentru rolul ei conciliator şi pentru contribuţiunea ei efectivă la opera de pacificare a Orientului european.

Mai mult, am avut ocaziunea să primesc chiar zilele acestea mulţumirile unei Mari Puteri, al cărui nume nu-l voi arăta deocamdată, pentru acţiunea în favoarea păcii pe care România o exercită în această parte a lumii.

Când aceasta este situaţiunea, se poate să veniţi dv. şi să spuneţi: „da, dar aveţi neînţelegeri de ordin comercial şi financiar?“. Dar cum vroiţi ca numai pentru noi aceste dificultăţi să nu existe? Oare nu vă daţi seama ce reprezintă aceste dificultăţi? Oare uitaţi că aceste dificultăţi sunt consecinţele inevitabile ale lichidării războiului mondial, ale lichidării sale economice? Ştiţi prea bine că ceea ce domină situaţiunea europeană sunt tocmai greutăţile acestei lichidări. Când ele apasă atât de greu asupra marilor aliaţi, vă miră şi ne faceţi o acuzaţie că ele apasă şi asupra noastră?

Da, avem chestiunea Baldwin într-o parte, chestiunea bonurile de tezaur în altă parte, chestiunea ştampilării de titluri şi altele de acelaşi fel. Şi vă poate conveni să le agitaţi aci într-un scop de politică internă, vă pot afirma însă că ele nu sunt privite tot astfel şi în străinătate, fiindcă străinătatea ştie dificultăţile imense pe care le-am avut de învins.

Ea ştie că am avut două din trei părţi din teritoriu ocupat de inamicul care l-a secătuit. Ea ştie că a trebuit în cursul anului 1919 - când celelalte puteri erau în armistiţiu - să purtăm un al doilea război ca să ne apărăm şi prin marşul nostru la Budapesta să restabilim pacea în această parte a Europei.

O voce: Trăiască generalul Mărdărescu!

D-l I. G. Duca, ministru de Externe: Ea ştie că, dacă cei ce au încasat o parte din reparaţiuni au greutăţile pe care le au, nu se pot nesocoti greutăţile celor care ca noi nu am putut încasa nimic din aceste reparaţiuni.

Ea ştie toate greutăţile economice pe care le-am avut de învins după războiu, când am fost siliţi să înjghebăm statul nostru din teritorii care până atunci trăiau sub patru regimuri deosebite. Ea ştie ce neajunsuri întâmpină o ţară cu o organizaţie economică când e chemată să unifice patru regiuni monetare.

Străinătatea ştie toate aceste lucruri; dar ea mai ştie toate sforţările pe care de doi ani de zile le facem în mod cinstit pentru a birui greutăţile.

Poate nu ştiţi dv., dar poate nu vă convine dv. să o ştiţi, vă afirm însă că în cancelariile europene se ştie că cel puţin 80 la sută din toate dificultăţile financiare pe care le-am avut, le-am lichidat în acest răstimp.

De aceea, v-am spus, că raporturile noastre cu aliaţii în aceşti doi din urmă ani au contribuit nu cum ziceaţi dv. la scăderea prestigiului ţării noastre, ci la înălţarea încrederii ce inspiră.

Cu Italia, v-am arătat, că nu cred în interesul ţării să spun azi mai mult decât am spus zilele trecute. Ţin numai să adaog că raporturile noastre cu Italia, care derivă din comunitatea de rasă şi din faptul că în toate întâmplările mari ale istoriei contimporane am fost în clipele hotărâtoare alături de poporul italian, nu se pot schimba.

Vreţi să vorbesc despre raporturile noastre cu Franţa? Mai este nevoie să vă arăt cum sunt? Aţi văzut zilele trecute în Parlamentul francez.

D-l dr. N Lupu: Acesta este meritul poporului român, nu al Partidului Liberal.

D-l I. G. Duca, ministru de Externe: Cu Marea Britanie raporturile care s-au creat, prin comunitatea de arme în timpul războiului, au mers dezvoltându-se în ultimii ani. Încrederea reciprocă s-a întărit, pentru că guvernul englez ştie că aici, la gurile Dunării, este un stat hotărât să ducă aceeaşi politică de pace, care îl însufleţeşte şi pe el.

Cu Belgia am avut încă de pe vremea regelui Carol raporturi de bună prietenie şi am avut şi strânse raporturi economice. Aceste legături continuă şi în această privinţă să-mi daţi voie să nu dau eu calificativul pe care l-a dat zilele trecute

noul ministru de Externe al Belgiei, d-l Hymans, care, însărcinând pe ministrul său plenipotenţiar să-mi aducă la cunoştinţă venirea lui în capul Departamentului Externelor, l-a însărcinat totdeodată să-mi exprime dorinţa lui de a strânge încă excelentele raporturi care există între România şi Belgia.

Cu Japonia avem raporturi care derivă din comunitatea noastră de interese, vădită pentru oricine îşi aruncă o privire pe o hartă a lumii. Pentru a se da, însă, acestor raporturi un caracter şi mai intim, pentru a se afirma voinţa unei apropieri mai strânse încă cu statul român, ştiţi, d-lor deputaţi, că vom primi peste câteva zile vizita prinţului Kunya, care va fi sigur să găsească aici sincera manifestare a aceloraşi simţăminte.

Cu Statele Unite ale Americii raporturile noastre n-au încetat de a fi din cele mai bune. Şi pentru că d-l dr. Lupu spunea - şi cu drept cuvânt - că nu trebuie să te preocupi numai de raporturile de la guvern la guvern, deşi - să-mi daţi voie, să observ - că tocmai ţările din Apus, mai mult decât oricare alte ţări, nu pot să se prezinte în faţa lumii cu o politică a guvernului şi cu o politică a poporului. Aşa că dacă guvernul uneia dintre aceste ţări întreţine raporturi bune cu noi, este fiindcă acel guvern este expresiunea însăşi a opiniei publice din ţara lui.

Dar fiindcă o doriţi, să vorbim de opinia publică. Este foarte importantă desigur opinia publică din America, importantă din cauza însemnătăţii acestui stat în lume, importantă din cauza celor două trei sute de mii de români...

D-l Victor Moldovan: De care nu te interesezi.

D-l I. G. Duca, ministru de Externe:... care s-au dus să trăiască în America, şi care au găsit în marea democraţie americană acea largă ospitalitate, care o caracterizează.

Ei bine, d-lor, am văzut cu satisfacţie, nu numai eu... (Întreruperi din partea d-lui Victor Moldovan, urmate de protestările majorităţii).

Am avut satisfacţiunea să constat, şi spuneam nu numai eu, dar reprezentanţii tuturor ţărilor succesoare ale Austro-Ungariei, că în aceşti doi ani din urmă, şi mai cu seamă în vara trecută, s-a încercat în opinia publică americană o campanie de ponegrire a statelor succesoare şi de apărare a intereselor altor ţări. Dar opinia publică americană nu s-a lăsat indusă în eroare de asemenea campanii şi ea şi-a exprimat constant încrederea ei faţă de aceste state, dând astfel încă o dată consfinţirea ei operei care a fost pecetluită prin tratatele de pace existente.

Raporturile noastre cu Portugalia sunt aşa cum e firesc să fie între două ţări care au fost aliate şi care sunt de aceeaşi rasă.

Să trecem acum la raporturile noastre cu statele care sunt în imediata noastră vecinătate şi care au acelaşi interes ca şi noi, ca să se menţină tratatele existente. Vreau să vorbesc, d-lor, de Polonia şi de statele care fac parte din Mica Înţelegere. Sunt oare aceste raporturi mai rele acum decât erau acum doi ani?

D-lor, afirm şi aici, că ele sunt mai intime decât oricând. Nu cred că este posibil ca între două ţări să existe o mai cordială, o mai sinceră prietenie decât aceea care există între statul polon şi între noi.

Conştiinţa comunităţii absolute de interese care ne leagă pătrunde din ce în ce mai adânc în toate straturile sociale atât ale României, cât şi ale Poloniei, şi de aceea, d-lor, când M. S. Regele şi M. S. Regina au făcut în primăvara trecută vizita lor la Varşovia, primirea călduroasă ce au avut în tot cuprinsul Poloniei nu era numai o manifestaţiune oficială, era expresiunea simţământului unanim al unui popor, adânc pătruns de comunitatea de interese care-l uneşte cu naţiunea română.

Cu ţările din Mica Înţelegere, cu Cehoslovacia şi cu Regatul Sârbilor, Croaţilor şi Slovenilor, raporturile noastre sunt din cele mai intime. De când am venit la guvern am inaugurat sistemul conferinţelor periodice ale Micii Antante. Am avut până acum patru conferinţe. Am avut una la Belgrad la 1922; am avut a doua în toamna anului 1922 la Praga; am avut a treia astă-vară la Sinaia; am avut a patra acum în urmă la Belgrad. Vom avea viitoarea din nou la Praga. [...] în aceste conferinţe periodice am avut câteşitrei satisfacţia repetată de a constata deplina noastră comunitate de vederi în toate chestiunile şi am ieşit, şi d-l Beneš şi d-l Nincici şi eu, de la fiecare din ele, întăriţi pentru munca pe care trebuia fiecare s-o desfăşurăm întru apărarea intereselor ţărilor noastre.

Dar aceste conferinţe nu ne-au dat numai satisfacţii nouă, ele au înfăţişat tot mai hotărât Mica Înţelegere ca un sâmbure de solidaritate, de ordine şi de pace în centrul Europei. Şi, de aceea, aţi putut să constataţi că după fiecare din întrunirile Micii Înţelegeri ea a căpătat în opinia publică mondială o însemnătate mai mare. În această Europă de după război, care este atât de frământată de toate dificultăţile, în care raporturile dintre Marile Puteri câteodată se armonizează cu atâta greutate, s-a constatat cu o mulţumire crescândă că există, cel puţin aici, în Sud-Estul Europei o grupare de state mici, ieşite în forma lor actuală din războiul

mondial care, fără fricţiuni, fără ambiţiuni deosebite, luptă pentru acelaşi ideal de pace. De aceea, se şi poate spune că Mica Înţelegere nu apare astăzi numai ca o combinaţie de puteri cu interese limitate, ci ca un factor care are importanţa lui în mecanismul Europei celei noi.

Să luăm acum şi raporturile noastre separate cu cele două ţări.

Cu Cehoslovacia relaţiunile noastre politice v-am arătat cum stau; raporturile noastre economice, desigur, nu sunt atât de mulţumitoare pe cât am vrea să fie. Dar de ce? Pentru că situaţiunea valutară a ţărilor noastre respective, adică urcarea coroanei cehoslovace în momentul scăderii leului românesc, a făcut ca tranzacţiunile economice să nu mai poată fi, în ultima vreme, atât de active pe cât am dori-o, şi noi la Bucureşti şi cehoslovacii la Praga.

În schimb, am căzut de acord asupra necesităţii intensificării raporturilor noastre intelectuale. M-am înţeles cu d-l Beneš, cu ocaziunea ultimei noastre întrevederi de la Belgrad, să dăm o formă mai concretă comunităţii intelectuale dintre cele două ţări, să organizăm vizite de profesori şi studenţi, să punem la cale un ciclu de conferinţe, cu savanţi români în Cehoslovacia şi cehoslovaci în România, să facem expoziţiuni de pictură ca să dovedim că şi din punct de vedere artistic România se prezintă ca un popor care, în decursul ultimilor ani, a ştiut să aducă partea lui contributivă la istoria civilizaţiunii universale.

Cu sârbii am rezolvat chestiunea graniţei din Banat.

Am lămurit pe larg această chestiune rândul trecut, puteţi să spuneţi ce vreţi, răspunderile acum sunt stabilite, nu le veţi schimba nici cu discursurile d-lui Vaida, nici cu întreruperile d-lui Moldovan.

Dar am mers mai departe. De când v-am vorbit de la această tribună, acum două luni, am încheiat cu sârbii o convenţiune pentru reglementarea situaţiunii locuitorilor a căror proprietăţi sunt tăiate de graniţă; iar în momentul de faţă tratăm direct cu guvernul din Belgrad rezolvarea chestiunii şcolilor şi bisericilor din Banatul sârbesc şi din Banatul românesc şi am nădejdea că aceste tratative vor ajunge în curând la un rezultat satisfăcător.

Aş vrea, însă, să mai atrag aci atenţia dv. asupra unui punct.

Din cauza legăturilor noastre cu Polonia, cu Cehoslovacia şi cu Regatul Sârbilor, Croaţilor şi Slovenilor, România se înfăţişează azi ca o ţară care are toate

granițele ei apărate.

Când am auzit acum câtăva vreme vorbindu-se de unii și de alții că s-a făcut cutare și cutare alianță, ce erau ele la urma urmei decât înțelegeri pentru garantarea fruntariilor unor state care n-aveau încă până astăzi toate granițele lor apărate, precum România le are de mai mulți ani de zile?

Să trecem în sfârșit și la raporturile noastre cu celelalte state. Sunt aceste raporturi mai bune sau mai rele ca acum 2 ani? Vă afirm, d-lor, că în această privință e o deosebire mare între situațiunea pe care am moștenit-o și situațiunea de astăzi. Din analiza amănunțită a acestor raporturi vă veți convinge de temeinicia spuselor mele.

Cu toate țările neutre întreținem raporturi satisfăcătoare. Vreau să fac însă, azi, o mențiune specială pentru Spania, fiindcă și aici originea noastră latină imprimă relațiilor noastre cu Spania un caracter de deosebită cordialitate. De aceea am fost foarte fericiți când Majestățile Lor au primit din partea regelui Spaniei invitațiunea de a merge la Madrid. Am văzut în aceasta prilejul unei noi manifestațiuni de solidaritate latină și un mijloc prielnic pentru a exprima monarhului acelei țări amice mulțumirile noastre pentru ajutorul atât de mărinimos pe care în tot timpul războiului l-a dat prizonierilor români.

Domnilor, cu Grecia... (murmure pe băncile Partidului Țărănesc).

O voce din minoritate: Aici să vedem.

D-l I. G. Duca, ministru de Externe: Raporturile cu Grecia derivă din interesele țării noastre. Interesele țării noastre cer ca în echilibrul balcanic Grecia să fie un factor efectiv și prin urmare dorim să vedem o Grecie consolidată, care să poată îndeplini și pe viitor rolul firesc care-i incumbă în Peninsula Balcanică.

Oricine cunoaște politica românească, mai de demult decât o cunoaște d-l Vaida, știe că una din directivele ei fundamentale, directivă de la care de 40 de ani nu s-a abătut în nici o împrejurare și față de nici o țară, este aceea de a nu se amesteca în politica internă a altor țări.

Neamestecându-ne noi în politica internă a altora, am vrut întotdeauna ca și ceilalți să nu se amestece în politica noastră internă. [...]

Cu Țările Baltice dorința noastră este să intensificăm raporturile noastre. De

aceea, deşi pentru cauzele de economie pe care le cunoaşteţi, am fost siliţi în ianuarie 1922 să contopim legaţiunea noastră de la Helsingfors [Helsinki] cu legaţiunea de la Stockholm, ministrul nostru la Stockholm a avut instrucţiuni din partea mea să meargă de mai multe ori la Helsingfors şi să păstreze astfel pe cât se poate contactul cu Finlanda. Am mulţumirea să constat că relaţiunile noastre cu Finlanda continuă să fie bune.

Până acum nu stabilisem legături mai apropiate cu Estonia şi cu Letonia. Era o lacună şi de aceea zilele trecute am luat măsurile cuvenite pentru ca să acreditäm pe ministrul nostru la Varşovia şi pe lângă guvernul leton şi cel estonian. Am făcut aceasta, d-lor pentru ca să afirmăm astfel, încă o dată, sentimentul pe care noi îl avem şi pe care ştim că-l au şi Ţările Baltice, fiindcă o serie de interese comune ne leagă, că trebuie pe viitor ca raporturile noastre să devină mai intime.

În ceea ce priveşte raporturile cu Albania, care a făcut obiectul interpelării d-lui Grădişteanu, să-mi dea voie d-l Grădişteanu să-i spun că mi-a făcut o nedreptate când a spus că are impresiunea că noi n-am căutat să ne apropiem de poporul albanez care este însufleţit de cele mai bune simţăminte faţă de noi.

D-le Grădişteanu, dacă la un moment în care noi am suprimat atâtea legaţiuni pentru cauze de economie, am consimţit să facem sacrificiile financiare necesare instituirii unei legaţiuni la Tirana, nu este aceasta dovada cea mai evidentă a dorinţei noastre sincere de a arăta poporului albanez prietenia noastră? Afară de asta, dv. ştiţi că în cursul anului trecut ministrul de Externe al Albaniei a fost în ţara noastră, ca am avut convorbiri şi că în cursul acelor convorbiri a putut să se încredinţeze de simţămintele noastre.

Este adevărat că s-a întârziat cu numirea ministrului, dar ştiţi că această întârziere nu va mai dăinui multă vreme.

În ceea ce priveşte raporturile noastre cu Bulgaria, eu ştiu să reamintesc că, în momentul în care am venit la guvern, raporturile noastre cu Bulgaria erau aproape inexistente; de când suntem noi pe aceste bănci ele s-au îmbunătăţit simţitor.

Îmbunătăţirea lor a început cu prilejul venirii în ţară a lui Stambuliiski; şi a continuat sub guvernul actual. Bulgaria ştie că noi suntem sincer hotărâţi să trăim în raporturi de bună vecinătate cu o singură condiţie, ca ea să respecte tratatele existente.

Bulgaria mai ştie că, întrucât ne priveşte pe noi, vom face totdeauna tot ce va sta în puterea noastră pentru a contribui la pacificarea Balcanilor. Deoarece mai zilele trecute s-a vorbit de oarecare temeri, ca nu cumva pacea din Balcani să fie tulburată, tot ce pot să vă spun este că am exercitat şi vom exercita toată influenţa noastră pentru înlăturarea cauzelor ce ar putea duce la această tulburare.

Guvernul bulgar ne-a asigurat până acum de dorinţa lui de a trăi în bună vecinătate cu noi, pe baza tratatelor existente, şi de hotărârea sa de a nu lăsa ca pacea să fie periclitată, întrucât aceasta va fi şi pe viitor atitudinea lui, ne va găsi buni vecini.

Deoarece aveam cu Bulgaria chestiuni pendinte, care derivau din aplicarea tratatelor, am numit o comisiune pentru rezolvarea lor. Negocierile vor fi anevoioase şi lungi, dar sper că peste câteva zile ele se vor sfârşi cu bine.

Raporturile noastre cu Ungaria sunt dominate, ca şi raporturile cu Bulgaria, de aceeaşi dorinţă de a întreţine raporturi de bună vecinătate, dar sub o îndoită condiţiune expresă: ca Ungaria să stea pe baza tratatelor existente şi ca ea să se ferească de a alimenta o acţiune iredentistă în interiorul statului nostru. Întrucât politica ungurească va fi călăuzită de aceste două preocupări, cei de la Budapesta pot fi siguri că vor avea în România un vecin dornic să trăiască cu ei în raporturi de bună vecinătate.

Am dat Ungariei chiar dovezi de simţămintele ce ne stăpânesc.

În ultimul timp, precum ştiţi, a fost în discuţiune chestiunea împrumutului ungar. S-au cerut României sacrificii cum s-au cerut şi celorlalte state succesoare. Ni s-a propus să renunţăm la dreptul de ipotecă pe care-l avem, conform tratatelor, asupra averii statului ungar. Am consimţit, împreună cu ceilalţi aliaţi din Mica Antantă, să ridicăm aceste gajuri ale noastre şi să renunţăm la ele, înlesnind astfel posibilitatea unui împrumut ungar, sau mai bine zis posibilitatea reconstruirii economice a Ungariei.

De ce? Fiindcă d-lor, noi şi aliaţii noştri suntem pătrunşi de acea politică de pacificare de care vorbeam adineaori, am fost totdeauna şi pretutindeni sinceri şi leali, preocupaţi să contribuim în limita puterilor noastre la consolidarea economică şi politică a Europei actuale.

Când a fost vorba de împrumutul austriac acum un an, azi când este vorba de

împrumutul ungar, se ştie lămurit că nu România pune piedică unei opere de consolidare economică a păcii.

Am intrat în legături şi tratative cu Ungaria pentru rezolvarea diferitelor chestiuni pendinte, care derivă din aplicarea tratatelor. Ştiţi, mai cu seamă că, cu Ungaria sunt un foarte mare număr de chestiuni pendinte: lichidarea datoriilor, ale creanţelor societăţilor de asigurare, ale instituţiilor şi toate celelalte. Aceste chestiuni se discută de câteva săptămâni de delegaţii noştri şi de delegaţii unguri şi am satisfacţiunea să vă anunţ că aceste tratative decurg într-o atmosferă foarte satisfăcătoare şi cred că, în puţine zile, vom încheia şi cu Ungaria o convenţiune, care să rezolve toate aceste chestiuni spre folosul reciproc al ambelor părţi.

D-l Iuliu Maniu: Îmi permiteţi o întrerupere d-le ministru.

Voci: Nu se poate! Nu se poate!

D-l N. Simionescu, vicepreşedinte: Nu aveţi cuvântul, d-le Maniu!

D-l I. G. Duca, ministru de Externe: Sunt cu deosebire mulţumit să vă pot aduce la cunoştinţă că raporturile noastre cu Turcia sunt din cele mai bune. Încă de când actualul prim-ministru pe atunci numai ministru de Externe al Turciei, Ismet Paşa, a fost iarna trecută la Bucureşti, am putut constata că vecinătatea noastră pe ţărmurile Mării Negre şi interesele comune care le avem la Strâmtori, fac ca la Angora, ca şi la Bucureşti, să se resimtă necesitatea unor raporturi amicale între cele două ţări. [...]

Aşadar, d-lor, înainte chiar de a se fi ratificat Pacea de la Lausanne, am fost solicitaţi de guvernul turcesc să admitem venirea reprezentantului lui în ţară, deşi firește, din punctul de vedere al uzanţelor internaţionale, acest procedeu constituia o inovaţie; noi, fără nici o şovăire, am primit pe reprezentantul acesta pe teritoriul nostru şi prin urmare am început să reluăm de fapt raporturi diplomatice cu Turcia, înainte ca pacea să fi fost formal ratificată între noi.

De aceea, veţi observa că în Parlamentul turcesc, în cursul iernii acesteia, n-a fost ocaziune în care să nu se exprime simţămintele de prietenie faţă de România. Pentru noi toţi acestea ne întăresc în credinţa că atât pe terenul politic, cât şi pe cel economic, interesele noastre se dezvoltă într-o atmosferă de reciprocă încredere şi cu neîncetată cordialitate.

De asemenea, raporturile noastre cu Austria sunt deplin satisfăcătoare. Cu

ocaziunea vizitei pe care cancelarul Seipel şi d-l Grunberger au făcut-o în Bucureşti, ei au avut singuri putinţa să lămurească opinia noastră publică asupra simţămintelor guvernului şi ţării lor, iar din partea noastră au căpătat asigurări că şi noi înţelegem să reluăm cu această ţară, de care nu ne desparte nici un interes opus, raporturi de prietenie.

Pentru a da cât mai repede o formă concretă apropierii noastre, am numit o comisie cu însărcinarea de a rezolva diferitele chestiuni pendinte ce derivă din aplicarea tratatelor. Această comisie va pleca chiar la sfârşitul acestei săptămâni la Viena şi nu mă îndoiesc de rezultatul lucrărilor ei.

D-lor, avem dorinţa ca şi cu Germania raporturile noastre să se îmbunătăţească. Sunt însă dator să spun că raporturile noastre ca şi raporturile celorlalte ţări cu Germania sunt încă dominate astăzi de chestiunea reparaţiilor. În ceea ce priveşte chestiunea reparaţiilor ştiţi că noi n-am putut consimţi la cota de la Spaa, această cotă am considerat-o întotdeauna ca o nedreptate care se face statului român şi faţă de sacrificiile pe care le-a făcut în timpul războiului şi faţă de pagubele pe care le-a suferit.

Noi am căutat încă cu Germania să ajungem la soluţiuni concrete în ceea ce priveşte restituţiunile. Am încheiat deja două acorduri forfetare, unul în ce priveşte restituţiunea de vite, care este în curs de executare, şi altul în ce priveşte restituţiunile industriale, care este parafat şi a cărui aplicare s-a întrerupt, după cum s-a întrerupt toate aranjamentele cu Germania în urma ultimelor evenimente. Sperăm şi dorim, însă, că discuţiunile se vor putea relua şi chestiunile pendinte se vor putea rezolva.

Din nefericire, cu o singură putere raporturile noastre nu sunt încă normale. Această putere este Rusia. Am fost acuzaţi în diferite rânduri că vina ar fi a guvernului nostru. Ţin să dau cea mai formală dezminţire acestor învinuiri. De când suntem la guvern noi am manifestat şi la Genova şi la Lausanne şi pe urmă şi cu ocaziunea încheierii convenţiunii pentru înlăturarea conflictelor pe Nistru care este în plină aplicaţiune în momentul de faţă, şi cu ocaziunea negocierilor comerciale de la Tiraspol, întâi, şi de la Odessa pe urmă, dorinţa noastră sinceră de a restabili raporturi normale cu Rusia. În aceleaşi simţăminte delegaţii noştri au plecat şi la Viena.

Dar, d-lor deputaţi, Sovietele nu pot să nu ştie bazele pe care este posibilă reluarea unor raporturi normale cu România, fiindcă aceste baze sunt impuse de

nevoile siguranței și ale integrității statului nostru.

Pot, d-lor deputați, să ne despartă în politica internă multe probleme. Pot să existe între noi deosebiri de concepții și polemici violente, dar sunt chestiuni asupra cărora nu poate să nu fie de acord unanimitatea conștiințelor românești. Și, de aceea, m-am bucurat, deși nu m-am îndoit de cuvintele pe care d-l dr. Lupu le-a rostit adineaori și nici de aplauzele unanime cu care ele au fost salutate de această Adunare.

În sfârșit, d-lor deputați, mai sunt încă două puteri, care deși nu au teritorii, și deși nu au armate, exercită totuși o puternică influență morală în lume; aceste două puteri sunt: Vaticanul și Liga Națiunilor.

Cu ocaziunea vizitelor pe care primul-ministru și cu mine le-am făcut Suveranului Pontif, ne-am putut convinge personal de dorința vie, care există la Vatican, ca raporturile dintre Sfântul Scaun și Regatul nostru, care numără astăzi mai multe milioane de catolici, să fie din cele mai bune. Vaticanul ar fi dorit ca să se încheie un concordat între el și noi încă mai de demult. Vaticanul a înțeles însă motivele pentru care guvernul român socotea că este inoportun a începe negocierile unui asemenea concordat înainte de a se fi stabilit regimul general al cultelor prin textul însuși al Constituției. Astăzi, când Constituția este votată, nu mai e nici o piedică pentru încheierea lui. Negocierile au început și nu am nici un cuvânt pentru a mă îndoi că ele se vor sfârși în condițiuni satisfăcătoare.

În ceea ce privește Liga Națiunilor, această instituțiune cadrează cu directivele fundamentale ale politicii românești. Liga Națiunilor urmărește menținerea tratatelor existente și Liga Națiunilor urmărește consolidarea păcii.

Prin urmare, ea poate să fie sigură că va găsi în România întotdeauna un factor care s-o ajute în sforțările pe care le face pentru a-și exercita misiunea.

Noi am căutat în acești doi ani din urmă să lămurim opinia publică a lumii și, în special, Liga Națiunilor asupra chestiunii minorităților de la noi și cu prilejul vizitei pe care reprezentanții Ligii Națiunilor ne-au făcut-o aci credem că am putut reuși să le demonstrăm că în aplicarea politicii noastre de liberalism față de minorități se pot și face greșeli, de altminteri fatale în atmosfera încărcată în care această operă se îndeplinește.

Două popoare, unul care până ieri a fost stăpân și astăzi nu mai este. Celălalt, care până ieri a fost robit și astăzi este el stăpân. Așa fiind, nici patimile unora,

nici resentimentele celorlalți nu s-au putut încă stinge.

Totuşi, în această atmosferă guvernul român a hotărât să facă o politică cât se poate de liberală, fiindcă el pleacă de la concepțiunea generală că dacă într-un stat de 18 milioane de locuitori din care 4 milioane sunt minoritari nu se va asigura un regim pentru aceste minorități, nu se poate face operă trainică, de consolidare naţională.

D-l Rudolf Brandsch: Ce zice d-l dr. Angelescu?

D-l I. G. Duca, ministru de Externe: În schimb, am avut satisfacția să constatăm că și Liga Națiunilor împărtășește punctul nostru de vedere, care este că într-un stat minoritățile nu au numai drepturi, că ele au și datorii.

Cred că Liga Națiunilor a stat pe adevăratul tărâm atunci când a votat în sesiunea ei de la 1922 ordinea de zi următoarea: „Adunarea, recunoscând dreptul fundamental al minorităților de a fi protejate de Liga Națiunilor în contra oricăror opresiuni, insistă asupra datoriei ce incumbă persoanelor care aparțin minorităților de rasă, de religiune și de limbă, de a colabora ca niște cetățeni leali cu națiunea căreia aparțin astăzi“.

În chestiunea optanților unguri, Liga Națiunilor a putut să se convingă că măsurile luate de România erau dictate de grija unor înalte probleme sociale, nu din dorința unor nesocotite persecuțiuni.

D-lor, acestea sunt raporturile noastre actuale și cu aliații noștri și cu vecinii imediați și cu toate celelalte țări.

Din expunerea pe care v-am făcut-o, puteți să vă convingeți cât de stranie este acuzațiinea că suntem izolați. Izolați? Când avem în jurul nostru alianțe care ne garantează toate granițele, când cu marii noștri aliați menținem raporturi de prietenie strânsă, când cu toate țările cu care am găsit raporturi încă nesatisfăcătoare, acum 2 ani, am reușit să le îmbunătățim?

Izolați, când în momentul de față negociem cu Austria, cu Bulgaria, cu Ungaria, cu Vaticanul, cu Sovietele. Când pretutindeni și zilnic rezolvăm chestiunile moștenite și netezim cărările viitorului? Cum se poate vorbi în asemenea condițiuni de izolarea României?

Adevărul este că cerul nu e încă senin, că sunt încă greutăți numeroase care

preocupă toate țările din Europa, că lichidarea războiului mondial se face cu anevoință, că cine a spus că am câștigat războiul, dar acum trebuie să câștigăm pacea, a avut dreptate, pentru că lupta pentru câștigarea păcii e tot atât de crâncenă ca și lupta pentru câștigarea războiului.

În mijlocul însă a acestor greutăți, de care în mod firesc nu putem să scăpăm, în care și noi purtăm partea noastră de povară în mijlocul acestor frământări, România se afirmă din ce în ce mai mult ca un factor de pace. România se afirmă din ce în ce mai mult ca o țară care este însufleţită nu de ambiţiuni megalomane, nici de pretenţiuni nejustificate, care nu e călăuzită în viața ei decât de dorința sinceră, cinstită și modestă de a munci pentru a recâștiga timpul pierdut prin vitregia vremurilor și pentru a dobândi situaţia ce i se cuvine și prin originea și prin idealurile și prin aspirațiunile ei.

Lumea a început să ne cunoască; lumea știe că muncim tăcut, dar că muncim stăruitor. Lumea știe că înaintăm fără șovăire către țelul pacific ce ne stă în față, senini și cu fruntea sus.[...]

● D.A.D., ședința din 20 martie 1924, p. 1961-1969.

30. Discursul lui Gheorghe Tătărescu cu privire la evenimentele de la Tatar Bunar (Ședința Camerei Deputaților din 9 decembrie 1925)

Domnilor deputați,

Atâta timp cât justiția nu-și spusese încă cuvântul asupra atentatului colectiv care a avut loc în toamna anului 1924 în sudul Basarabiei și cunoscut îndeobște sub denumirea de „Rebeliunea de la Tatar-Bunar“, pentru motive care se înțeleg ușor, guvernul s-a ferit să aducă în dezbaterile publice faptele stabilite și constatate cu prilejul cercetărilor judecătorești ce au avut loc.

Justiția și-a spus însă cuvântul.

În ședința de la 3 decembrie a.c., Consiliul de Război al Corpului III Armată din Chișinău a condamnat pe 85 din cei 287 de acuzați aduși în fața justiției. Dosarul acestui proces este, cu începere de azi, deschis oricui: instrucția orală, depunerile martorilor, documentele, corpurile delicte, rechizitoriul, ca și pledoariile sunt la dispoziția tuturor cercetărilor.

Justiția a încheiat misiunea și guvernul poate vorbi fără nici o stânjenire pentru a lămuri Parlamentul.

Și nu numai Parlamentul; anumite interese au denaturat, sistematic, în ultimul timp faptele în legătură cu acest proces, căutând să deformeze adevărul. Pentru susținerea unei anumite teze și pentru utilitatea unei anumite cauze, s-au făurit, pe de-a întregul, versiuni contradictorii și neadevăruri în jurul acestui proces; iar dincolo de graniță, interese străine de neamul nostru interese ostile neamului nostru, au creat o serie întreagă de legende, menite să tulbure bunul simț și dreapta judecată a oamenilor de bună-credință.

Este timpul ca și Parlamentul și opinia publică să fie coborâte din lumea informațiilor fanteziste și legendelor și să fie puse în fața realității. Este ceasul să se cunoască adevărul.

D-lor deputați, acest adevăr se va desprinde limpede din actele, faptele și documentele ce le voi aduce în fața Camerei și din care orice om de bună-

credinţă va putea să-şi făurească o judecată şi dreaptă şi definitivă.

Aceste documente şi aceste fapte nu vor privi numai evenimentele de la Tatar-Bunar, căci atentatul de la Tatar-Bunar nu este un fapt izolat, ci urmarea firească şi necesară a unei serii de fapte similare având aceleaşi cauze şi având acelaşi scop.

Atentatul de la Tatar-Bunar nu este decât un episod al luptei purtate în Basarabia de ani de zile şi pe care aş putea-o numi: „Lupta pentru înăbuşirea conştiinţei naţionale, prin atentate, incursiuni şi atacuri de bande“. Episodul Tatar-Bunar-ului, pentru a fi cercetat şi judecat trebuie pus în cadrul său firesc; veriga aceasta însângerată nu poate fi examinată decât o dată cu lanţul din care face parte.

D-lor, acest lanţ îl voi reconstitui.

Un capăt al său ne duce la primele începuturi de manifestare ale acţiunii Internaţionalei a III-a din Moscova, fundată, după cum bine ştiţi, la 1919. Lumea întreagă a fost împărţită atunci în sectoare, determinându-se pentru fiecare sector o anumită activitate şi o anumită metodă de propagandă revoluţionară. Pentru Basarabia, se înfiinţează, în acest scop, un stat major special cu reşedinţa la Harkov şi cu o subreşedinţă la Odessa.

Se elaborează un program amănunţit care hotărăşte o întreită acţiune:

Organizarea atacurilor pe Nistru prin bande armate care trebuiau să atace posturile noastre şi să jefuiască populaţia, urmărind drept scop să menţină armata în permanenţă pe Nistru, pentru ca, din această pricină, să se îngreuneze viaţa populaţiei pe toate ţărmurile şi să ţină toată această populaţie mărginaşă de pe malul Nistrului într-o stare de continuă efervescenţă şi enervare. Organizarea de atacuri şi de atentate împotriva liniilor ferate, a posturilor de jandarmi, a perceptoratelor, a primăriilor având drept rezultat demoralizarea populaţiei şi scăderea prestigiului autorităţilor române în ochii populaţiei din Basarabia şi organizarea a felurite nuclee cu caracter revoluţionar având drept misiune recrutarea aderenţilor şi pregătirea atentatelor.

Acesta e programul!

Odată hotărât, încă de prin anii 1919-1920, întreaga Basarabie a fost inundată de o serie de curieri veniţi din oficinele revoluţionare din Harkov şi Odessa pentru executare. Unul dintre cei mai importanţi curieri însărcinaţi cu misiunea de a

centraliza măsurile luate a fost Gheorghe Bujor, reîntors în țară din Rusia în 1920, având un pașaport revoluționar de acreditare, eliberat de către actualul ambasador al guvernului Sovietelor la Paris, d-l Cristo [sic!] Rakovski, și contrasemnat de secretarul biroului din Harkov, Jacques Sadoul, bine cunoscut căpitan francez comunist. Acest pașaport are cuprinsul următor:

„Internaționala comunistă

(Biroul de sub Harkov, 20 martie 1920)

Camaradul Bujor este desemnat ca reprezentant al Internaționalei comuniste în România.

Secretar: Jacques Sadoul.

Membru delegat: Cristo Rakovski“.

Acest reprezentant al propagandei revoluționare comuniste vine în țară la 1920, în împrejurări pe care le cunoașteți și pe care vi le reamintiți cu toții. Bujor este arestat cu o serie întreagă de agitatori și curieri ai Internaționalei a III-a și astfel se termină misiunea sa în Țara Românească.

Firește că cea mai mare parte însă au putut să-și îndeplinească însărcinările. Cum a fost executat programul elaborat de Harkov?

Și mai întâi cum au decurs de la 1920 până astăzi atacurile pe Nistru și care a fost acțiunea bandelor pe Nistru?

Nu voi întrebuința în răspunsul meu decât documente și acte oficiale care se pot oricând și verifica și controla.

Iată aici tabloul buletinelor zilnice ale evenimentelor de pe Nistru, tabloul întocmit de către Marele Stat Major al Armatei.

Vă cer întreaga dv. atențiune, căci lectura acestor documente va fi destul de lungă și poate și obositoare pentru dv.; dar cred că trebuie să se știe odată care a fost, în ultimii ani, situația la granița de răsărit a țării și totodată care au fost și devotamentul și jertfele soldaților noștri, la această graniță.

Pregătirea acțiunii teroriste revoluționare începe metodic în anul 1919 și 1920.

Care este situația la Nistru în anul 1921?

„Buletinele evenimentelor“, redactate de Marele Stat Major, ne vor arăta-o laconic, dar limpede:

În noaptea de 4-5 ianuarie, 3 indivizi au trecut Nistrul, în dreptul satului Stolmaia. Somați de un grănicer, l-au atacat cu focuri de armă, rănindu-l grav; apoi indivizii au trecut Nistrul. Soldatul a fost internat în spitalul din Bălți.

În ziua de 9 ianuarie, o bandă numeroasă a încercat să treacă Nistrul, în două bărci, în dreptul Rezinei. Au fost respinși cu focuri de armă, de grăniceri. În ziua de 17 ianuarie, 5 indivizi de peste Nistru au atacat postul fix de grăniceri de la pădurea Iarca.

În noaptea de l-2 martie, santinelele de la gara maritimă Cetatea Albă au fost atacate cu focuri de armă de o bandă care înainta în ceată. Santinelele noastre s-au retras, cerând ajutor de la regimentul de jandarmi rurali. În acest timp, indivizii au dispărut. S-au găsit pe urma lor un sac cu cartușe, grenade, încărcătoare și tuburi de cartușe și o sanie.

S-a constatat că numărul acestor indivizi a fost de vreo 20, iar după urmele lăsate, au avut cu ei și o mitralieră.

În noaptea de 1l-12 aprilie, 5 indivizi au trecut Nistrul pentru a ataca postul de jandarmi din Crocmaz. Jandarmii au dat lupta cu banda, care se retrăsese în pădure, de unde trăgeau cu mitraliera. Au venit în ajutorul jandarmilor grănicerii și postul de jandarmi din Olănești.

Banda a fost silită să treacă înapoi Nistrul, sub protecția focurilor și rachetelor, trase de pe malul stâng.

În ziua de 14 aprilie, o bandă înarmată a trecut Nistrul, în comuna Dolineni, jud. Hotin, a intrat în curtea proprietarului Buzescu, iar la sosirea jandarmilor s-a retras în pădurile Hotinului.

Banda avea jurnale și manifeste revoluționare comuniste, pe care le-a răspândit pe drumul pe unde a venit.

În noaptea de 16-17 mai, o bandă de vreo 10 indivizi a trecut Nistrul, venind până la Bălineni, 15 km la sud de Hotin.

Bandiţii au jefuit un locuitor, au tras apoi focuri de armă şi apoi s-au retras. În seara zilei de 31 mai la Rîpa-Neagră, în dreptul satului Secăuţi din Ucraina, 8 indivizi au trecut Nistrul cu barca şi au prins pe soldatul grănicer Mitrea Vasile, ducându-l spre oraşul Svantz.

În noaptea de 16-17 august, orele 3-4, au trecut Nistrul, prin punctul Jabca, 39 ucraineni, care făceau parte din banda Zabolotnîi. Au fost făcuţi prizonieri şi duşi la pichetul de grăniceri Vadul-Raşcov.

În noaptea de 16-17 august, 30 indivizi înarmaţi au atacat conacul moşiei d-lui Simionovici din comuna Gorodiştea, jud. Orhei, la 5 km depărtare de Nistru, omorând pe d-na Simionovici şi pe 2 servitori, rănind grav pe Simionovici, proprietarul. Au jefuit conacul, iar la plecare au luat toţi caii şi trăsurile.

În noaptea de 16-17 august, au trecut Nistrul, pe la punctul Pădurea Iapcani, jud. Soroca, ucrainienii din banda lui Zabolotnîi, cu arme, cartuşe şi muniţiuni. Au fost prinşi şi arestaţi la pichetul de grăniceri.

În noaptea de 20-21 august, în dreptul satului Bacal din Ucraina, 2 bărci au încercat să treacă Nistrul. Posturile noastre i-au silit cu focuri să se retragă. Cei din bărci au răspuns cu focuri.

În noaptea de 22-23 august, orele 23,30, 60 indivizi înarmaţi au atacat, în dreptul comunei Rezina, santinelele noastre care, cu focuri, i-au silit să se retragă.

Tot în aceeaşi noapte, pe la orele 2, în stânga ostrovului din sus, din dreptul Rezinei, 7 indivizi au atacat santinelele noastre cu mitralierele, apoi s-au retras.

În noaptea de 30-31 august, 7 indivizi înarmaţi au încercat din nou să atace conacul moşiei d-lui Simionovici. Au fost simţiţi de soldatul de pază, care a început focurile. Bandiţii au dispărut.

În noaptea de 7-8 septembrie, orele 3,30, o bandă de 30-40 indivizi călări, înarmaţi cu puşti şi mitraliere, venind de peste Nistru, au atacat postul de jandarmi Trebujeni, jud. Orhei, rănind mortal 2 jandarmi; apoi s-au stabilit în pădurea Ţiganca dintre satele Susleni şi Trebujeni. Fiind înarmaţi, au trecut Nistrul, lăsând o căruţă cu muniţiuni şi manifeste.

În noaptea de 9 septembrie 1921, orele 24, o bandă de 20 indivizi au intrat în comuna Culişovca, trăgând focuri de armă şi aruncând grenade. După jaful unor

locuitori, la plecare au luat pe toţi străjerii din comună, pe care i-au eliberat când au trecut Nistrul.

În noaptea de 28-29 septembrie o bandă de vreo 200 până la 300 indivizi înarmaţi cu mitraliere, puşti-mitraliere şi arme, trecând Nistrul în comuna Comorov, l-au prădat pe preotul Serghie Semeinic, prăvălia de manufactură a unui evreu şi pe proprietarul Iubnidinski, de la care au luat 8000 lei şi 15 cai. Bandiţii apoi au trecut Nistrul înapoi.

În noaptea de 1-2 octombrie, postul de jandarmi din comuna Turlache, lângă Cetatea Albă, a fost atacat de 10 indivizi. Banda a venit de peste Nistru, cu bărcile.

În post erau trei jandarmi; unul a reuşit să scape, pe unul l-au împuşcat şi pe al treilea l-au luat prizonier. La plecare, bandiţii au aruncat o grenadă în post, care a fost complet dărâmat, acoperind sub dărâmături pe jandarmul ucis. Bandiţii au mai tras apoi focuri şi au aruncat grenade, întorcându-se peste Nistru cu bărcile cu care veniseră.

În dimineaţa de 6 octombrie, 35 de bandiţi au năvălit în satul Aleksandrovka, jud. Cetatea Albă. Erau înarmaţi şi aveau 6 mitraliere. După ce au aşezat mitralierele în poziţie de atac, au luat sub ameninţare 9 căruţe cu cai şi cu câte un om de căruţă, ca să le conducă.

Urmăriţi de jandarmi, bandiţii au lăsat căruţele, au început a trage focuri şi au fugit spre comuna Staro-Cazaci. Aici au luat poziţie de atac pe un deal şi au deschis focurile cu cele 6 mitraliere ce le aveau.

Sosind şi alte detaşamente de jandarmi, s-a dat o luptă care a ţinut toată ziua, au fost răniţi: locot. Stoenescu, 3 soldaţi grăniceri şi un străjer. La miezul nopţii a început din nou lupta, iar bandiţii, strecurându-se, au reuşit să scape.

Pe poziţia ocupată de bandiţi s-au găsit, la ziuă, 6 cadavre dezbrăcate. S-a constatat că unii din cei morţi aveau răni mai uşoare, dar aceşti răniţi au fost ucişi de tovarăşii lor, spre a nu cădea prinşi de vii. În această din urmă luptă din partea noastră au murit: un sergent de jandarmi şi 2 străjeri comunali; au fost răniţi un plutonier, 2 caporali şi 2 soldaţi din jandarmerie. În drumul lor spre Palanca, bandiţii s-au întâlnit cu un detaşament din Regimentul 7 Prahova, cu care au dat o scurtă luptă. Din partea noastră a căzut un soldat rănit.

Banda, favorizată de întuneric, a fugit spre pichetul Liman. Aici erau grănicerii, care îi așteptau.

S-a dat între grăniceri și bandiți o luptă care a durat până la orele 6 dimineața, când bandiții au reușit să treacă pe o insulă din apropierea pichetului de grăniceri, iar de aici peste Nistru. În insulă s-au găsit grenade, bombe, dinamită și manifeste.

În ziua de 6 octombrie, pe teritoriul comunei Isacova, jud. Orhei, 4 bandiți, veniți de dincolo de Nistru, au omorât, fiind de față mai mulți țărani ce erau cu căruțele, pe un anume Cernovski, polonez, fost căpitan în armata rusă, care era agent de asigurare la societatea „Urania“ din orașul Bălți și pe care l-au luat drept agent de siguranță.

În noaptea de 14-15 octombrie, între satul Caplai și pichetul de grăniceri Racotescu, a trecut o bandă înarmată și a atacat patrula de grăniceri. Banda s-a retras în pădurea Caplai.

În noaptea de 24-25 octombrie, au trecut din Ucraina, în dreptul comunei Nemirovca, 14 indivizi călări și înarmați. Somați, prin focuri de armă, de jandarmii postului Voroncău, jud. Soroca, s-au predat.

În noaptea de 24-25 octombrie o bandă de 15 inși, trecând Nistrul, a atacat casa perceptorului din Părcăuți, voind a jefui casa percepției.

Ei au fost respinși de jandarmi și de o patrulă de infanterie.

În noaptea de 9-10 noiembrie, a fost atacat cu focuri de armă și mitralieră pichetul de grăniceri Talmaz-Sud. Postul de observație fix al grănicerilor dintre Talmaz-Sud și Talmaz a dispărut.

În noaptea de 8-9 decembrie o bandă de 40 de oameni înarmați cu arme, mitraliere, grenade și rachete a încercat să treacă Nistrul în dreptul comunei Chițcani, jud. Tighina, la punctul Cotul-Chirilă.

Fiind surprinși și respinși cu focuri de arme, bandiții s-au retras în pădurea Faraoana-Tiraspol, după ce au tras vreo 200 focuri de armă, mai multe grenade și rachete.

În seara de 17 decembrie, orele 18, două bande de câte 15 indivizi au trecut

Nistrul, pe gheaţă, strecurându-se printre posturile de grăniceri, în dreptul comunei Calaraşovca, cu scopul de a jefui mănăstirea de la Calaraşovca.

Grănicerii, prinzând de veste, au dat lupta cu bandiţii, timp de o oră. Bandiţii au fost respinşi, lăsând pe teren 8 morţi. Din partea noastră a căzut rănit un soldat.

Domnilor deputaţi, iată cum a fost executată în anul 1921 prima parte a programului revoluţionar; iată ce au fost atacurile armate săvârşite uneori cu complicitatea directă a soldaţilor roşii, întotdeauna sub protecţia acestora.

Aceste atacuri, aceste jafuri şi asasinate, aceste acte de tulburare a graniţei noastre de răsărit au continuat în anii următori cu mai multă sau mai puţină intensitate, periodic sau intermitent, dar au continuat şi continuă şi azi.

D-l I. Grădişteanu: Domnule Tătărescu, ar fi bine să se publice un tablou al tuturor soldaţilor omorâţi, precum şi al tuturor civililor care au fost omoraţi de bandele bolşevice.

D-l Gh. Tătărescu, subsecretar de stat la Ministerul de Interne: Se va face.

D-l I. Grădişteanu: Pentru edificarea umanitariştilor din Occident.

D-l Gh. Tătărescu, subsecretar de stat la Ministerul de Interne: Domnilor deputaţi, ziceam că aceste atacuri au continuat în tot intervalul din ultimii 4 ani. Nu vă voi obosi cu înşirarea lor; ne-ar trebui o serie întreagă de şedinţe în acest scop.

Voi trece, deci, peste toate atacurile din anii 1922 şi 1923; iar în ceea ce priveşte atacurile făcute în 1924 nu vă voi cita din Buletinul Marelui Stat Major decât pe cele executate în lunile iunie, iulie, august şi septembrie 1924; în această din urmă lună au avut loc evenimentele cunoscute la Tatar-Bunar şi în împrejurimi.

În ziua de 2 iunie, o luntre, încercând să treacă Nistrul în dreptul satului Lapatina, grănicerii noştri i-au somat să stea, însă li s-a răspuns cu focuri de armă din barcă şi din partea grănicerilor ruşi.

În urmă, deschizând focul grănicerii noştri, cei ce voiau a trece Nistrul au fost siliţi să se retragă.

În noaptea de 2-3 iunie 1924, patrula pichetului Lascăr Catargiu a fost atacată cu

15 grenade pe când se înapoia la post; soldații ruși de pe malul opus au deschis focul de mitraliere, trăgând peste 400 focuri.

În noaptea de 2-3 [iunie], 2 soldați grăniceri din pichetul 185 au fost atacați cu focuri de armă.

În noaptea de 7-8 iunie, pichetele Negoreni și Varșovia (jud. Hotin) au fost atacate de bande comuniste, care reușiseră a trece Nistrul (20 indivizi). În lupta ce s-a dat au fost răniți un bandit și 2 grăniceri; restul au trecut râul. În seara de 20-21 iunie, 2 grăniceri români, aflați în patrulare, au fost atacați cu focuri între satele Todolna și Lopatna. Bandiții au fost respinși și trecuți peste Nistru.

În noaptea de 20-21 iunie, o bandă de 25-30 indivizi cu arme, mitraliere și grenade au trecut Nistrul în 6 bărci între Bernova și Moșineț, atacând patrula grănicerilor pe care a ținut-o sub focuri 2 ore, reușind apoi a pătrunde în interior, îndreptându-se spre satele Sivinș-Mihailovka (Mămăliga).

În noaptea de 25-26 iunie, patrula de grăniceri din pichetul Vasile Lupu a fost atacată cu focuri de armă de pe malul stâng al Nistrului de 4 indivizi, care se pare că aveau intenționea de a trece râul, pentru jafuri.

În ziua de 2 iulie, 2 bărci cu 7-8 soldați bolșevici au venit în fața cetății Hotin cu intenționea de a trece Nistrul. S-au deschis focuri reciproce și un soldat bolșevic a fost omorât.

În noaptea de 19-20 iulie, s-au tras focuri de armă asupra pichetului Dubăsari pentru a susține trecerea a 4 indivizi care, fiind observați prea târziu, au reușit a debarca în întuneric. În noaptea de 23 iulie, pe Liman, 3 bărci au încercat să treacă spre malul nostru. S-au tras focuri de armă și mitralieră. Cele trei bărci nu au reușit a trece apa.

În noaptea de 24-25 iulie, mai mulți indivizi au încercat a trece Nistrul în dreptul satului Crocmazi; au fost respinși trăgându-se focuri de ambele părți.

În noaptea de 27-28 iulie, pe marginea Limanului, o patrulă de grăniceri a fost atacată cu focuri de revolver și grenade. Un grănicer a fost rănit. În noaptea de 28-29 iulie, 4 indivizi au trecut Nistrul cu intenția de a jefui. Urmăriți de grănicerii noștri, s-a deschis un viu foc de arme, care a silit pe bandiți a se retrage în pădure.

În noaptea de 10-11 august, o bandă de terorişti a încercat să treacă Nistrul. S-a încins o luptă violentă cu grănicerii. Bandiţii s-au refugiat în viile de lângă Cetatea Albă, lăsând pe teren material de război.

În noaptea de 18 august, o patrulă bolşevică, călare, a tras focuri de armă asupra santinelelor noastre în dreptul pichetului 25.

În noaptea de 25 august, 4 indivizi au încercat să treacă Nistrul la Talmaz. Surprinşi asupra faptului au deschis focuri de armă şi grenade, fiind susţinuţi şi de pe malul stâng. Un individ a fost ucis, restul au dispărut.

În noaptea de 17-18 septembrie s-au tras 40 focuri de armă asupra grănicerilor din pichetul C. A. Rosetti (Zălăuceni).

În noaptea de 25-26 septembrie, în dreptul satului Maiaki, au sosit câteva bărci care au tras focuri asupra santinelelor noastre de la pichetul Gura Roşie. După un schimb de focuri, cei ce încercau a trece râul au fost respinşi.

Domnilor deputaţi, iată în ce constă acţiunea de teroare executată pe Nistru, din anul 1920, de când începe să se realizeze programul elaborat de birourile Internaţionalei a III-a, la atentatul de la Tatar-Bunar; iată cum a fost executată prima parte din acest program.

Cum s-a executat partea a II-a: atacuri, jafuri şi atentate în interior.

Nu voi înşira aci atentatele săvârşite în restul ţării, care sunt tot urmarea acţiunii revoluţionare internaţionale, cum a fost atentatul de la Senat, săvârşit de Max Goldştein, care are aceeaşi origine şi e încă proaspăt în mintea dv.; nu voi vorbi de încercarea de atentat monstruos, pregătită la Chişinău la Teatrul Naţional în 1922 şi care trebuia să surpe întreg edificiul peste publicul ce se găsea acolo; nici de deraierile provocate de mâini pregătite dincolo de Nistru şi nici de celelalte atentate care au însângerat Basarabia în ultimii ani; pentru ca să nu vă obosesc prea mult, nu vă voi vorbi decât de atentatele acestea interne, care au avut loc în Basarabia numai în anii 1923 şi 1924 şi care culminează cu acela de la Tatar-Bunar.

Mă voi sluji, pentru acest scop, de o presă oficială, de „Buletinul informaţiilor Statului Major al Corpului de Jandarmi“. Adaug, din capul locului, că nu voi citi din aceste buletine decât acele fapte care, după ce au fost cercetate, au putut să dovedească limpede amestecul curierilor şi agenţilor veniţi cu scopuri bine

hotărâte de dincolo de Nistru.

În noaptea de 7 aprilie, indivizi înarmaţi au atacat localul Ocolului Silvic Olăneşti, rănind grav pe gardianul de pază. În ziua de 15 aprilie, la orele 20, pe când jandarmul sergent Saramet Nicolae, împreună cu încă un jandarm de la post se găseau în serviciul de patrulare, au fost atacaţi şi împuşcaţi mortal de către indivizi necunoscuţi.

În ziua de 15 aprilie, pe când 3 jandarmi de la postul Străşeni transferau un grup de arestaţi, au fost atacaţi în drum de alţi indivizi cu scopul de a înlesni evadarea celor arestaţi. În timpul luptei între jandarmi şi bandiţi, au fost omorâţi 2 jandarmi, iar bandiţii au dispărut.

În ziua de 17 aprilie, trenu1 337, ce venea de la Chişinău la Tighina, a fost atacat cu arme şi mitraliere în apropiere de staţia Bolboaca, au fost 4 morţi şi 7 răniţi.

În ziua de 17 aprilie, o bandă de 12 indivizi înarmaţi cu puşti, grenade şi mitraliere, au atacat şi jefuit 50 persoane pe şoseaua Hotin - Noua-Suliţă. În noaptea de 19 aprilie, indivizi necunoscuţi şi înarmaţi au atacat postul Sărătica-Nouă. Unul din jandarmii aflaţi la post a fost omorât, iar celălalt dezarmat. Fiind urmăriţi de jandarmii secţiei, s-a încins o luptă, în care trei dintre bandiţi au fost omorâţi, 2 arestaţi şi restul dispăruţi. În această ultimă luptă a fost rănit mortal un jandarm.

În ziua de 22 aprilie, mai mulţi bandiţi înarmaţi cu puşti şi grenade au atacat locuinţa negustorului Grinberg. Intervenind jandarmii, bandiţii au dispărut. Au fost omorâţi doi jandarmi.

În seara zilei de 25 mai, o bandă puternică de 15-20 indivizi înarmaţi şi mascaţi, având cu ei grenade şi puşcă-mitralieră, au atacat satul Vorticăuţi, jefuind casele mai multor locuitori, atacând şi postul de jandarmi cu grenade.

Jandarmii, răspunzând cu focuri de arme, au respins pe bandiţi; iar în timpul luptei au fost omorâţi 2 jandarmi.

În noaptea de 3-4 iunie, patrula de jandarmi locală a fost atacată cu focuri de mitralieră de indivizi necunoscuţi, care însă au dispărut. Unul dintre jandarmi a fost omorât.

În ziua de 14 iulie, ora 7,30, jandarmii secţiei şi postului Volontirovca au arestat

în casa locuitorului Clemente Butescu 2 bandiţi terorişti, C. Boşnov şi Emil Popov, veniţi de peste Nistru. Prinderea s-a făcut în urma unei adevărate lupte, care a durat 5 ore şi după ce s-a dat foc casei. În luptă a fost împuşcat un soldat de infanterie.

În ziua de 4 octombrie, 3 bandiţi înarmaţi au jefuit diligenţa care face cursa între Hotin şi Dăncăuţi, jefuind-o de 6 milioane lei, după care au dispărut. În seara zilei de 18 octombrie, 4 indivizi, înarmaţi cu puşti şi grenade, au pătruns în spitalul Soroca, unde era bolnav deţinutul Isaia Sudacov, care avea la activul său mai multe crime şi tâlhării. Au ameninţat cu moartea personalul spitalului şi au înlesnit evadarea deţinutului, dispărând cu toţi.

În seara de 3 ianuarie, o bandă de 8 indivizi a atacat şi jefuit administraţia moşiei Leontea, legând personalul şi pe un agent fiscal. În ziua de 6 februarie, patrula postului, slt. Ganez, a fost atacată pe neaşteptate de nişte indivizi ascunşi într-o casă, cu focuri de armă. Unul dintre jandarmi a fost omorât. Banda a dispărut în pădurea din apropiere.

În noaptea de 6 mai, o bandă de 16 indivizi, înarmaţi cu mitraliere şi grenade, a intrat în satul Cinciulea pentru a jefui; dându-se alarma, bandiţii au fost înconjuraţi şi, în timpul luptei, au fost împuşcaţi 5 bandiţi, iar dintre jandarmi au fost omorâţi jandarmul plutonier Amariei Ioan şi un jandarm caporal. În urmă, bandiţii au dispărut.

În noaptea de 8-9 iunie, jandarmii din batalionul de instrucţie, fiind în patrulare, au prins în hotarul comunei Cimişeni un locuitor care transporta cu căruţa la Chişinău lăzi cu cartuşe de mitralieră.

În ziua de 23 iunie, o bandă de 6 indivizi, apărând în marginea satului Bocşani şi fiind urmărită de jandarmii posturilor din împrejurimi, care, ajungându-i, în pădurea Cipilinţi, s-a dat o luptă în care au fost omorâţi 3 bandiţi. Dintre jandarmi au fost omorâţi doi.

În ziua de 10 iulie, ora 14, pe când jandarmii postului Ţipala se aflau în patrulare, în marginea satului Sîngera au întâlnit 3 indivizi într-o căruţă pe care, voind a-i controla, au răspuns cu focuri de armă trăgând asupra jandarmilor, după care au dispărut.

În noaptea de 4-5 august, compania a III-a din Regimentul 13 Infanterie (jud. Hotin) a fost atacată de o bandă de 20-30 inşi înarmaţi cu puşti, grenade şi puşti-

mitraliere.

În timpul luptei, indivizii au aruncat o grenadă, care a rănit 5 străjeri de la pichetul de alarmă și un soldat. Faptul s-a petrecut la pichetul de frontieră. În noaptea de 9-l0 august, o patrulă de grăniceri a surprins un grup de 12 indivizi în dreptul satului Vadul-lui-Vodă. Patrula somându-i să stea, au răspuns cu focuri. În ajutorul patrulei noastre a venit pichetul de grăniceri, s-a dat o luptă în care au căzut 2 grăniceri.

În noaptea de 12 august, un grup de 28 indivizi înarmați cu puști și grenade, în dreptul punctului Vadul-lui-Vodă, au atacat conacul moșiei Corsacov, la 8 km depărtare de acest punct, omorând pe d-na Corsacov, proprietara, pe d-na Ivosievici și d-na Gornovici, venite de câteva zile.

Au jefuit pe 7 servitori, obiecte de valoare, bijuterii, cai și trăsuri, trecând înapoi Nistrul.

În noaptea de 13-14 august, orele 9 seara, o bandă de 150 călăreți, bine înarmați, au trecut Nistrul și au intrat în satul Ianăuți, unde au jefuit pe proprietar, au atacat postul de jandarmi, distrugându-i arhiva, apoi s-au retras spre Nistru.

Pe drum, trecând prin satul Palivanov, bandiții călăreți au fost urmăriți de patrulele noastre de cavalerie. A fost rănit locotenentul care comanda patrula noastră și învățătorul din acest sat.

În noaptea de 14-15 august, o bandă a atacat cu focuri de armă plutonul de jandarmi Corjova și pichetul Dubăsarii-Vechi.

O altă bandă a mai atacat și o patrulă, între pichetele Corjova și Malul Togatin, încercând să treacă. Patrula noastră i-a respins.

În noaptea de 27-28 iulie, controlorul Sasu cu soția și vizitiul au fost atacați în pădurea din apropierea comunei Briceni de către bandiți înarmați, prinși și arși de vii și găsiți carbonizați.

În ziua de 16 august, ora 19, o bandă de 5 indivizi a atacat escorta care transfera de la postul Lipcani la parchet doi indivizi.

În dreptul pădurii Zelma, deschizându-se focuri de către indivizi, au omorât un jandarm, iar transferații și cu banda au dispărut.

În seara de 6 septembrie, indivizi necunoscuți au baricadat linia ferată între Vasile Lupu și Pîrlița, punând 6 șine de fier, după care au dispărut. Grație vigilenței mecanicului s-a putut evita o catastrofă.

În noaptea de 26-27 septembrie, patrula de jandarmi de la postul Șaba, aflându-se în serviciul de patrulare, a fost atacată cu focuri de armă de niște indivizi necunoscuți, care în urmă au dispărut. Un jandarm a fost rănit.

În noaptea de 27-28 septembrie, plutonierul Tară din Regimentul 3 Artilerie cu 2 soldați, executând urmărirea unor dezertori, au fost atacați cu focuri de armă de către 6 indivizi; plutonierul a fost rănit.

În noaptea de 7-8 octombrie, necunoscuți au arestat pe străjerii care făceau de pază la postul nr. 12 C.F.R., din comuna Mămăliga, minând podul și rupând linia pe distanța de 1 m, după care au dispărut.

Domnilor deputați, iată stadiul realizării celui de al doilea punct din programul amintit; iată câteva din rezultatele acțiunii întreprinse pentru organizarea de atentate, de jafuri, „lovituri“, făcute cu scopul să atragă după sine o stare generală de deprimare a populației și prielnică pentru succesul tuturor propagandelor, și totodată să scadă prestigiul autorităților în ochii acestei populații.

Fără a mai stărui asupra altor încercări nereușite de atentate similare din acest interval, trec la examinarea celui de al treilea punct din program, al organizărilor teroriste, al constituirii nucleelor de propagandă revoluționară și al cuiburilor și depozitelor de arme, munițiuni și material necesar, pentru punerea în aplicare a atentatelor.

Voi utiliza, pentru acest examen, - și potrivit metodei de la care nu mă voi abate în tot decursul acestei expuneri - numai acte și documente care cuprind fapte și date corespunzând, fiecare, realității și adevărului.

Iată tabloul întocmit de Direcțiunea Generală a Siguranței Statului cuprinzând descoperirile acestor organizații și nuclee; extrag din ele pe cele privitoare la anii 1923 și 1924, mai apropiați de organizările care trebuiau să pregătească lovitura de la Tatar-Bunar.

La 3 februarie s-a descoperit, în orașul Cetatea Albă, o organizație de spionaj militar, în legătură cu organizațiile sovietice. S-au găsit informațiuni militare ce

urmau a fi expediate peste Nistru. Au fost arestaţi 12 ruşi.

S-au descoperit apoi succesiv:

La 28 aprilie, în comuna Troiţca, jud. Tighina, o organizaţie teroristă de subminare a C.F.R. S-au găsit explozibile şi grenade. Au fost arestaţi 7 ruşi. La 2 mai, în comuna Cubei, jud. Cetatea Albă, o organizaţie de spionaj militar, propagandă şi agitaţie politică, având şi secţie teroristă. S-au găsit literatură comunistă tipărită în Odessa, manifeste incendiare, arme şi muniţiuni. Au fost arestaţi 26 ruşi şi câţiva evrei.

La 5 mai, în comuna Volontirovca, jud. Cetatea Albă, o organizaţie teroristă şi de spionaj militar. S-au găsit arme, muniţiuni şi explozibile. Au fost arestaţi 22 indivizi, din care 18 ruşi. În timpul arestărilor a fost împuşcat soldatul Bute Vasile din Regimentul 10 Infanterie, alţi 2 soldaţi au fost răniţi.

La 1 septembrie, în comuna Chelmenţi, jud. Hotin, o organizaţie teroristă şi spionaj. S-au găsit puşti, mitraliere, grenade, revolvere şi muniţiuni. Au fost arestaţi 15 indivizi, toţi ruşi. Cu ocazia arestării au fost lupte între organele militare şi terorişti.

La 22 septembrie, în comuna Mihăileni, jud. Hotin, o organizaţie teroristă şi de spionaj militar. S-au găsit muniţiuni, explozibile şi manifeste incendiare. Au fost arestaţi 15 indivizi ruşi.

La 2 decembrie, în gara Ocniţa, jud. Soroca, o organizaţie de spionaj militar. S-au găsit informaţiuni militare ce urmau a fi expediate peste Nistru, precum şi ordine instructive. Au fost arestaţi 4 ruşi şi 2 evrei.

În decursul anului 1924 s-au descoperit:

La 26 mai, în Chişinău, o organizaţie politică; s-au găsit corespondenţă şi informaţii militare ce urmau a fi expediate peste Nistru. Au fost arestaţi 39 indivizi ruşi şi evrei.

La 31 mai, o organizaţie comunistă teroristă, comuna Paguceni, jud. Tighina, care transporta muniţiuni şi explozibile de peste Nistru. Cu ocazia cercetărilor s-a găsit un sac cu ecrazită şi muniţiuni. Au fost arestaţi 3 indivizi ruşi.

La 21 iunie, în comunele Gorodiştea şi Ţipova, jud. Orhei, o organizaţie de

spionaj militar şi agitaţie cu o secţie teroristă. S-au găsit arme, muniţiuni şi ordine instructive de la centrele revoluţionare ruse. Au fost arestaţi 10 ruşi şi 2 moldoveni.

La 9 iulie, în comuna Goreşti, jud. Chişinău, o organizaţie teroristă şi de propagandă revoluţionară. S-a descoperit un depozit de arme, muniţiuni şi explozibile.

La 2 august, în jud. Cetatea Albă, o organizaţie de spionaj militar şi teroristă. S-au găsit grenade, arme, muniţiuni şi corespondenţă. Au fost arestaţi 8 ruşi şi 3 evrei.

La 31 august, în comuna Şabolat, jud. Cetatea Albă, o organizaţie teroristă. Cu prilejul arestărilor s-au dat lupte cu organele poliţieneşti. S-au arestat 6 indivizi, la care s-au găsit revolvere, grenade şi ordine instructive.

La 2 septembrie, în comuna Măşcăuţi, jud. Orhei, o organizaţie de spionaj militar, propagandă şi agitaţie contra Siguranţei Statului. S-au găsit corespondenţă şi informaţii ce urmau a fi expediate peste Nistru. Au fost arestaţi 4 ruşi şi 2 moldoveni.

La 30 septembrie, la Chişinău s-a descoperit o organizaţie de spionaj militar. S-au găsit informaţii militare şi schiţe ce urmau a fi expediate peste Nistru, precum şi un cifru pentru scrisori. Au fost arestaţi 5 indivizi ruşi.

La 10 noiembrie, în staţia Străşeni, o secţie teroristă de subminare a C.F.R., care pregătise un atentat în acel punct cu dinamită, aşezată sub linia ferată şi instrumente pentru demontarea liniei. La locul unde s-a încercat atentatul au fost scoase buloanele pe o distanţă de 100 metri. Au fost arestaţi 28 indivizi, în majoritate ruşi cu legături peste Nistru. Cu ocazia urmăririlor, s-au dat lupte între indivizi şi organele militare. La 26 noiembrie, în Chişinău, o organizaţie de spionaj. S-au găsit informaţiuni ce urmau a fi trimise peste Nistru şi manifeste incendiare. Au fost arestaţi 2 indivizi evrei.

La 26 decembrie, în comunele Chelmenţi şi Iarova, jud. Hotin, o organizaţie teroristă. Au fost arestaţi 5 indivizi ruşi şi 2 moldoveni. S-au găsit arme, muniţiuni şi ordine instructive.

Domnilor, iată ceea ce s-a putut descoperi, graţie vigilenţei, sârguinţei şi devotamentului organelor poliţieneşti, în Basarabia în ultimii doi ani. După cum

vedeți, și al treilea punct din program a fost pe de-a întregul executat. Atacuri și incursiuni pe Nistru, jafuri și atentate săvârșite de agenți speciali în interior, nuclee comuniste și conspirative în anumite puncte alese - acțiunea Internaționalei a III-a continuă persistent și metodic în ultimii patru ani în toată Basarabia în vederea pregătirii „loviturii“ finale, a actului decisiv care trebuia să întroneze în toată Basarabia sau într-o parte a acestei provincii revoluțiunea comunistă.

În planurile organizatorilor, atentatul de la Tatar-Bunar trebuia să constituie acest act.

Ce a fost acest atentat?

Domnilor deputați, ca și pentru celelalte fapte, mă voi sluji în toată această analiză de documente și date necontestate. Rolul meu în expunerea evenimentelor de la Tatar-Bunar e și mai ușor. Atentatul a fost judecat. Faptele au fost cercetate: documentele și dovezile au fost discutate pe larg și contradictoriu. Am aci dosarul procesului cu tot adevărul pe care îl cuprinde.

Acest proces a fost instruit timp de un an. S-au ascultat toate glasurile care puteau aduce vreo lămurire, s-au audiat sute de martori în acuzare, ca și în descărcare, s-au cercetat toate documentele, s-au confruntat autorii și martorii; lumina deplină a fost făcută.

Din dosarul acestui proces voi rupe un singur act, care consemnează întreg rezultatul tuturor cercetărilor și care astfel cuprinde adevărul stabilit judecătorește: ordonanța definitivă, pe temeiul căreia s-au trimis în judecată autorii și complicii atentatului, precum și cei care s-au găsit în legături cu organizarea lui.

Ce conține această ordonanță definitivă?

Vă voi citi din ea numai părțile esențiale care pot lămuri pe oricine ce a fost atentatul de la Tatar-Bunar, cu ce mijloace a fost executat și mai ales care era felul acestui atentat.

Vă voi cere întreaga atențiune; fiecare cuvânt din această ordonanță se reazimă pe o cercetare, fiecare alegație pe o documentare. Să ascultăm deci pe comisarul raportor.

„Pentru organizarea comitetelor revoluționare în Basarabia a fost însărcinat de către Oficiul Central din Odessa, comisarul bolșevic Andrei Kulșnicov, zis Nenin, agentul bolșevic Nikole Sișman, care lucrau în organizațiile revoluționare din anul 1918.

Agenții bolșevici, veniți de peste Nistru pentru organizarea comitetelor revoluționare în Basarabia, în cap cu comisarul bolșevic Andrei Kulșnicov, zis Nenin, agentul bolșevic Nikole Sișman, spre a încuraja populația pașnică a Basarabiei la revoluție, făceau propagandă revoluționară, îndemnând pe locuitori la revoluție, spunându-le - între altele - că întreg teritoriul Basarabiei și chiar Vechiul Regat sunt organizate pentru revoluție și că se așteaptă momentul pentru ca Rusia sovietică să intre în Basarabia spre a o ocupa.

Comisarul bolșevic Nenin, colindând satele din sudul Basarabiei, a format comitete revoluționare în județele Cahul, Ismail și Cetatea Albă, ajutat de către agenții bolșevici Nikole Sișman și Kolotov“.

Pentru înțelegerea lucrurilor, domnilor deputați, trebuie să adaug că acest Nenin, care este sufletul și animatorul acestui atentat și care este șeful politic și executorul ordinelor ce primea de dincolo de Nistru, a fost dovedit că a făcut în tot timpul anului 1924 naveta între Odessa şi centrele basarabene; la dosar există, în afară de depozițiile martorilor, un document care n-a putut fi contestat și nu se poate contesta: o fotografie făcută la Odessa, care reprezintă pe acest Nenin împreună cu cei doi locotenenți militari ai săi, Babac și Covali, acesta din urmă fotografiat în uniformă militară a Armatei Roșii. Această fotografie a fost găsită printre alte documente la tovarășul lui Nenin, un oarecare Baștistev, care a și fost condamnat la muncă silnică pe viață.

Această fotografie are pe verso o interesantă mențiune, scrisă și datată din Odessa, 31 iulie 1924, prin urmare câteva luni înainte de comiterea atentatului cu următorul cuprins:“ în amintirea trecutului și în nădejdea viitorului incendiu mondial, adică Republica Sovietică Socialistă Moldovenească“.

Să vedem care a fost activitatea acestui Nenin:

„Astfel a organizat, în același timp cu activitatea comitetului revoluționar din Tatar-Bunar, comitete revoluționare în comunele: Cișmeaua Rusă, Cișmeaua Văruită, Nerușai, Gibsieni, Vîlcov, Caracurt, Vaisal, Banovca, Fîntîna Zînelor, Caraclia Nouă, Karagaci, Chilia Nouă, Furmanka, Draculea, Sichirlichitai, orașul

Ismail, Duluchioi, Cîșlița și alte localități din județul Ismail; Plahtievka, Divizia, Șaba, Acmanghit, jud. Cetatea Albă, Găvănoasa, Pelenei-Moldoveni, Vulcănești, jud. Cahul și în orașul Cahul.

Centrul acestor comitete revoluționare era în Tatar-Bunar. Literatura, broșurile și manifestele revoluționare se aduceau din Rusia prin curier special. Acestea erau trecute în taină din mână în mână pentru a fi citite de către toți aderenții.

Mai în toate comunele rusești, din sudul Basarabiei, comisarul bolșevic Nenin, cu ajutoarele sale, a înființat comitete revoluționare sătești“.

Este iarăși necesar, domnilor, de a arăta că terenul pentru executarea acestui început de organizare revoluționară nu a fost ales fără de rost. Toate aceste sate sunt, exclusiv, sate locuite de ruși; în ele nu se găsise decât câteva familii de moldoveni cu totul izolate și înăbușite în ambianța rusească. Comitetele revoluționare au fost alcătuite exclusiv din ruși și lipoveni. Rețineți, vă rog, acest fapt pentru momentul când veți examina singuri concluziile ce se desprind din toate aceste amănunte; și acum urmăriți activitatea acestor comitete:

Aceste comitete sătești au fost reunite în organizații mai mari, numite comitete de subraioane, care au luat ființă în centrele mai importante. Comitetele din subraioane erau sub ordinele comitetelor regionale. Comitetele sătești erau sub ordinele directe ale subraionului.

Afară de comitetele sătești în fiecare comună se mai forma câte un detașament de luptă (boevoi otriad), detașament de atac, care trebuia să atingă numărul de cel puțin 30 membri, sub conducerea unui comandant.

Detașamentele de luptă aveau însărcinarea să întrunească oamenii, pregătindu-i pentru luptă, să primească arme și muniții, formând depozite, și să le împartă luptătorilor cu puțin timp înainte de izbucnirea revoluției.

Fiecare comitet sătesc trebuia să aibă un curier care să țină legătură cu subraionul, de asemenea și cu comitetele sătești învecinate. Înainte de a lua ființă, curierii, comitetele sătești răspund prin parolă.

Comitetele revoluționare, atât cele de subraioane, cât și cele sătești, aveau instrucțiuni să numească câte un informator cu însărcinarea de a procura informațiuni precise relativ la dislocarea unităților militare și la jandarmi, armamentul de care dispun, numărul locuitorilor care fac parte din organizațiile

revoluţionare, precum şi armamentul ce posedă.

Prin luna august 1924, centrul de la Odessa, având informaţiuni de rapoartele şi dările de seamă ale comitetelor revoluţionare, că toate comitetele revoluţionare din Basarabia sunt organizate şi gata de luptă, a delegat cu operaţiunile militare în sudul Basarabiei pe agentul bolşevic Osip Poliakov, zis Platov, numindu-l „conducător militar al Basarabiei“.

Acest Osip Poliakov, zis Platov, domnilor, este un fost pescar din Vîlcov, familia lui trăieşte şi actualmente în Vîlcov, ademenit de sume foarte mari, care i s-au pus la dispoziţie de către Biroul central de la Odessa, a primit această însărcinare ca să fie conducătorul militar al întregii insurecţiuni locale, care trebuia să aibă loc.

În momentul în care primeşte această însărcinare de comandant militar, acest Platov dă un ordin de zi, al cărui original se găseşte în dosarul procesului, în care arată care este rostul său şi ce aşteaptă de la tovarăşii săi. Daţi-mi voie să vi-l citesc:

„Scumpi tovarăşi.

Consider ca o datorie a mea a vă anunţa că eu încă nu am fost pus până azi în legătură cu organizaţiile voastre; dar azi am fost numit conducător militar al regiunii dunărene. Acum sunt deja în legătură cu organizaţiile voastre prin intermediul tovarăşului Nenin, care este reprezentant şi preşedinte al comitetului partidului şi comitetului revoluţionar din sudul Basarabiei şi conform hotărârii voastre de a interveni la centru pentru ca eu să fiu numit conducător militar în sudul Basarabiei, intervenţia a fost aprobată, drept care vă comunic spre ştiinţă.

Actualmente, lucrările în subregiunile mai sus menţionate se consideră ca terminate, iar unde nu sunt terminate i s-a făcut cunoscut tovarăşului Nenin, care va continua lucrările de organizare, şi de aceea noi trebuie să ne concentrăm şi să aşteptăm semnalul de atac. Este necesar a lua măsuri de atenţie spre a nu cădea victimele provocatorilor oportunişti; de asemenea, a nu produce atacuri separate, spre a nu cauza daune întregii noastre organizaţii, afară de însărcinările ce vor da unor grupuri separate de către centru prin tovarăşul Nenin sau prin subsemnatul şi care vor trebui executate întocmai.

În prezent organizatorilor subregionali li se vor da însărcinări pentru pregătiri pur militare tehnice şi serviciu de spionaj.

Consider opera voastră organizatoare realizată de comun acord cu organizatorii comitetelor sătești, în cursul acestui an de grea încercare completamente satisfăcătoare, pentru care vă trimit nu ca decorație, ci ca dar personal din partea mea, tuturor tovarășilor mai sus menționați, câte un medalion cu portretul marelui conducător mondial al revoluției V. I. Lenin, care trăiește în sufletele noastre, însuflețindu-vă ideile comuniste. Datoria noastră este să îndeplinim poveţele lui Lenin.

Trăiască revoluția! Trăiască războiul civil! Trăiască Internaționala Comunistă! Trăiască Republica Socialistă Sovietică Moldovenească alături de SSSR!

Tovarăși, fiți gata, ca la primul semnal al meu să mergeți cu toții pe front, spre victorie!

Conducătorul militar al Basarabiei de Sud

(ss) I. Platov

Tovarăși! Cred de cuviință să vă reamintesc că toate dispozițiile până în ziua fixată pentru atac, vi se vor transmite prin tov. Nenin sau prin subsemnatul, iar noi, la rândul nostru, primim toate directivele de la centru.

(ss) I. Platov“

În toate documentele găsite asupra atentatorilor, nu se întrebuințează niciodată, când se menționează autoritatea superioară care organizează această întreprindere revoluționară, decât cuvântul „centru“.

Iată prin urmare un ordin de zi, prin care comandantul militar al trupelor din sudul Basarabiei ia în primire postul său de conducător. Domnilor deputați, cea dintâi grijă a acestui conducător militar este organizarea depozitelor de muniţiuni, de grenade, de arme, gata să fie puse la dispoziție, la cel dintâi semnal, detașamentului militar care trebuiau să formeze. De unde aveau arme aceşti oameni? De unde transmitea Platov cu ordine pregătitoare armele şi muniţiunile sale?

Iată ce spune asupra acestui punct ordonanța definitivă:

„Armele, muniţiunile şi tot felul de explozibile se aduceau din Rusia de către agenţi bolşevici sub comanda lui Platov, conducătorul operaţiunilor militare din

sudul Basarabiei.

Transportul se făcea cu bărci şi armamentul era adus mai întâi în bălţile Vîlcovului, în stufiș, la punctul numit «Solemani-Cut». De aici era încărcat în alte bărci mai mici şi transportat în bălţile Jibrienilor; iar de acolo, transportat în căruțe la comuna Neruşai, unde se formase un depozit clandestin, la Ivan Robotă, din acea comună, care făcea parte din organizațiile revoluționare. S-a mai format un depozit clandestin şi la Leonte Timaşcenko din comuna Cişmeaua Rusă, unde iarăşi se transportau arme sosite din Odessa în bălţile comunei Jibrieni.

O parte din arme au fost ascunse în bălţile Vîlcovului şi ale Jibrienilor, în bărci, aşteptându-se momentul izbucnirii revoluției spre a fit distribuite revoluționarilor. .

În primăvara anului 1924, luna mai, transportându-se din Rusia pentru organizaţiile revoluţionare din Basarabia mai mult de una mie arme şi multe lăzi cu cartuşe, acestea au fost distribuite în mod clandestin comitetelor revoluționare din sudul Basarabiei de către agentul bolşevic Teodor Venogradov, la câmp în margine.

Într-un alt ordin al lui Platov, care s-a găsit asupra lui Nenin, s-au găsit toate originalele ordinelor de zi date de Platov, se arată limpede cum erau distribuite aceste arme. Iată ordinul:

„Tovarăş Nenin,

Trimit arme pentru a fi transportate subregiunillor Ismail, Bolgrad şi Cahul.

Eu cred că bombele în cantitate de 300 bucăţi sunt suficiente pentru trei subregiuni, iar cele ce vom mai primi le vom distribui după putinţă altor puncte. Carabinele să le expediaţi tot acolo.

Material explozibil trimit 3 puduri cu toate accesoriile.

Distribuiţi-l personal punctelor: Reni, Bolgrad şi Plahtievka. Foarfecele să le distribuiţi celor trei subregiuni, iar cheile le veți distribui punctelor Reni, Bolgrad şi Plahtievka.

Tovarăş Nenin, eu am primit o ştire că în Ismail se află în prezent trupe

româneşti în număr de cinci mii de oameni. Eu am scris că în fiecare oraş şi sat să fie numit un informator. Rog, dacă până în prezent n-au fost numiţi, atunci necondiţionat să fie numiţi imediat şi să facă tot posibilul ca să clarifice precis conform instrucţiunilor mele din 12/8/1924.

Rog a da informaţii despre dislocarea trupelor române. Eu v-am rugat că, dacă puteţi, când veniţi dv. şi tovarăşul Stantenko spre a elabora planul, să faceţi tot posibilul ca să aduceţi informaţii, deoarece fără ele elaborarea planului n-are nici un rost.

Vă aştept duminică seara şi, dacă vă veţi putea prezenta în acel timp, comunicaţi-mi. Vă rog însă să nu mă reţineţi aci, căci eu am predat armele şi sunt liber, voi fi gata de drum, dar trebuie să elaborez acum planul şi, de aceea, vă rog, grăbiţi-vă şi veniţi cu informaţiile şi cu toate cele ce v-am scris în instrucţiunile cu data de 19/8/1924.

Conducătorul Militar al Basarabiei de Sud

(ss) I. Platov“

D-lor deputaţi, iată, prin urmare, cum s-a făcut pregătirea atacurilor succesive care au avut loc la Tatar-Bunar şi în împrejurimi.

Cum au fost ele executate?

Iată ce lămuriri ne dă în această privinţă ordonanţa definitivă:

Pe la începutul lunii septembrie 1924, când bolşevicii credeau că totul este pregătit pentru revoluţie, voind a da un atac de încercare asupra târgului Nikolaevka, jud. Ismail, care era primul semnal al revoluţiei, pe de o parte, pentru a se încredinţa dacă populaţia Basarabiei e de partea lor şi de felul cum se comportă oamenii din organizaţii, iar pe de altă parte, pentru a jefui pe comercianţii târgului în scopul de a procura îmbrăcăminte şi cele necesare pentru hrana dezertorilor din armata română, aflaţi în serviciul lor, care stăteau ascunşi prin bălţile Vîlcovului şi ale Jibrienilor.

În ziua de 11 septembrie 1924, o bandă înarmată cu puşti, revolvere şi grenade, compusă din mai bine de 20 de indivizi, toţi din comitetele revoluţionare de sub comanda agentului bolşevic Ivan Bejan, zis Koltov, la care au luat parte şi dezertorii din armata română Fiodor Koroski din Neruşai, jud. Ismail şi Ivan

Grigorenko din Gălileşti, jud. Ismail, împreună cu alţi indivizi din organizaţiile revoluţionare din Neruşai şi Vîlcov, au atacat târgul Nikolaevka, tăind firele telefonice şi telegrafice, au izolat complet târgul Nikolaevka şi celelalte comune şi, punând stăpânire pe acest târg, au mers la primărie, unde au omorât pe primarul comunei Iankowski Stanislav cu focuri de revolver, străpungându-l şi cu baioneta. Glontele, trecând prin corpul primarului, a omorât şi pe un ţăran care se afla în spatele acestuia.

„După ce au omorât pe primar şi au jefuit primăria furând sume de bani, bandele au dat foc localului primăriei, astfel că a ars întreaga arhivă. Cadavrele au fost carbonizate.

După aceasta, bandiţii s-au îndreptat spre locuinţa primarului pe care au jefuit-o şi au asasinat-o şi pe soţia acestuia.

Mergând în târg, au început a trage focuri şi, ivindu-se 2 jandarmi care se aflau în patrulare, a început lupta între bandiţi şi jandarmi, fiind mulţi la număr, au omorât pe jandarmi. Bandele, jefuind pe comercianţii aflaţi în târg, de mărfuri, bani, alimente etc., încărcară toată această pradă a lor în mai multe căruţe rechiziţionate de la ţăranii aflaţi în târg.

Înainte de a părăsi târgul, bandiţii au adunat toată populaţia şi agentul bolşevic Pugaciov, zis Koltov, a ţinut un înflăcărat discurs, spunând populaţiei că este trimis din Rusia pentru a face revoluţie în Basarabia şi îndemnând pe locuitorii paşnici la revoluţie, citindu-le manifeste revoluţionare“.

Iată preludiul mişcării.

Cum am descris celelalte atacuri?

Să ascultăm mai departe expunerea comisarului raportor:

„Atacul, dat de către bande asupra târgului Nikolaevka, a avut un rezultat defavorabil bolşevicilor, căci începându-se imediat arestările, printre cei arestaţi au fost şi unii din capii organizaţiilor revoluţionare şi astfel au fost stânjeniţi în planurile lor de atac.

După acest atac, comisarul bolşevic Nenin, urmând a da atacul general în tot cuprinsul Basarabiei, a adunat în ziua de 14 septembrie 1924, la Justin Batişev din Tatar-Bunar, ajutorul său şi organizatorul comitetului revoluţionar din acea

comună, pe capii comitetelor revoluţionare, între care a luat parte şi Leonte Ţurcan, preşedintele comitetului revoluţionar din comuna Neruşai, jud. Ismail; acesta a adus la cunoştinţa comisarului Nenin că în comuna Neruşai, cu ocazia atacului dat la Nikolaevka, s-au făcut mai multe arestări şi că sunt arestaţi şi unii din membrii comitetelor revoluţionare care au luat parte la atac.

La această adunare, Nenin a spus celor de faţă că Rusia este gata de război şi că atacul în Basarabia să înceapă. S-au mai sfătuit asupra însărcinărilor ce urmau să i se dea fiecărui comitet revoluţionar. Au fost anunţaţi imediat toţi capii comitetelor revoluţionare să fie gata şi să aştepte ordine pentru începerea atacului.

În ziua de 15 septembrie 1924, în ajunul atacului ce a avut loc la Tatar-Bunar, s-a ţinut iarăşi o adunare, sub preşedinţia lui Nenin, în casă la Chirilă Nazarenko din Tatar-Bunar.

Aici, Nenin a întocmit planul atacului ce urma să fie dat asupra comunei Tatar-Bunar şi planul pentru toate celelalte comitete din sudul Basarabiei, ca în noaptea de 15-16 septembrie 1924, revoluţia să izbucnească în tot sudul Basarabiei.

În seara zilei de 15 septembrie 1924, comisarul Nenin a însărcinat pe capii revoluţionari din Tatar-Bunar şi în special pe Nikita Lisavoi şi Justin Batişev, ajutoarele sale, să anunţe pe indivizii din Tatar-Bunar ce făceau parte din comitetele revoluţionare, precum şi pe cei recrutaţi pentru aceste comitete, să se adune chiar în acea noapte la Chirilă Nazarenko, unde se afla Nenin, pentru a fi înarmaţi şi repartizaţi pe grupe, cu scopul de a începe atacul în comuna Tatar-Bunar“.

Trec peste amănuntele comunei Tatar-Bunar, amănuntele fiind îndeobşte cunoscute. Extrag numai din ordonanţa definitivă partea privitoare la cele ce s-au petrecut după ocuparea comunei, fiind cu totul edificatoare asupra scopurilor urmărite de şefii mişcării:

„Punându-se stăpânire pe această comună, comisarul Nenin a ordonat să se instaleze santinele la toate intrările şi ieşirile comunei, şi să se prezinte imediat la dânsul primarul, perceptorul, notarul, dirigintele oficiului poştal şi toţi funcţionarii aflaţi în Tatar-Bunar, arborându-se totodată în toată comuna drapele roşii. Individul Justin Batişev, ajutorul lui Nenin, însărcinat cu executarea acestor

ordine, a postat imediat santinelele la toate intrările şi ieşirile comunei, precum şi în centrul comunei pe străzile principale, ordonând tuturor locuitorilor să arboreze drapele roşii“.

Revoluţionarii răspândiţi prin comune, înarmaţi cu arme cazone şi având la dânşii drapele roşii, strigau locuitorilor că este revoluţie, că Basarabia s-a proclamat Republică Moldovenească Sovietică şi că toţi bărbaţii trebuie să se adune la primăria comunei spre a primi ordine de la comisarul Nenin. Comisarul Nenin a ţinut un discurs arătând că Basarabia s-a declarat Republică Moldovenească Sovietică şi că România nu mai are nici o legătură cu această provincie.

A mai spus la această adunare că Armata Roşie a intrat în Basarabia pentru a alunga armatele române, sfătuind pe locuitori să se înarmeze spre a lupta contra trupelor române alături de Armata Roşie. După terminarea discursului, s-au tras de către bande salve de focuri strigând: „Trăiască Republica Moldovenească Sovietică“.

D-lor deputaţi, ţin iar să adaug că în tot cursul acestui atac şefii mişcării, pentru a intimida populaţia, spuneau că trupele sovietice au intrat în Basarabia, că o vor cuceri şi după aceea vor cuceri întreaga ţară românească.

Este util apoi de menţionat, pentru stabilirea unor anumite complicităţi, că în tot acest interval, în zilele de 15,16 şi 17 septembrie, în decursul cărora au avut loc evenimentele de la Tatar-Bunar, artileria rusă de la Ovidiopol făcea exerciţii de tragere pe malul Nistrului, astfel încât conducătorii bandelor puteau spune populaţiei că artileria sovietică a şi intrat în acţiune pe teritoriul Basarabiei.

Iată ce a fost mişcarea de la Tatar-Bunar.

Ceea ce s-a petrecut la Tatar-Bunar s-a petrecut în toate celelalte comune atacate de către bandele teroriste; este caracteristic că bandele din fiecare comună nu au numărat mai mult de 20-30 de indivizi, care însă au intimidat restul populaţiunii, prin ameninţări şi prin anunţarea intervenţiei Armatei Roşii pe care o arătau că ar fi ocupat Basarabia, alungând trupele române.

Această acţiune de intimidare a avut loc în toate satele şi numai prin această acţiune de intimidare bandele au putut să obţină colaborarea unora şi pasivitatea altora.

D-lor deputaţi, ştiţi ce s-a petrecut apoi şi ştiţi cu câtă grabă au intervenit jandarmeria şi armata; cunoaşteţi cu toţi împrejurările care au întovărăşit acţiunea acestei armate care, în câteva zile, a restabilit ordinea în cele câteva sate ocupate şi terorizate de bande, şi de aceea mă opresc aci cu luminarea faptelor în legătură cu acest eveniment.

Concluziile se desprind singure, concluziile sunt cuprinse în însăşi expunerea faptelor.

Ceea ce trebuie să reţineţi este că, afară de câţiva rătăciţi, conducătorii, autorii şi complicii acestei acţiuni revoluţionare sunt aproape în unanimitate ruşi, lipoveni şi nu moldoveni.

Din 287 de acuzaţi nu sunt decât 9 moldoveni, iar din cei 85 condamnaţi nu există nici un moldovean; ceea ce dovedeşte că comunismul revoluţionar este o maladie asiatică care nu prinde în sufletul ţăranului moldovean.

Şi acum, că am încheiat acest lung pomelnic de date, de fapte şi de citate, să ne întrebăm: de ce aceste atentate, de ce aceste incursiuni, de ce aceste atacuri, de ce Tatar-Bunarul? Domnilor deputaţi, cred că este ceasul ca să vorbim limpede şi hotărât pentru ca să putem lămuri şi pe acei care în necunoştinţa împrejurărilor, plecând urechile numai la glasurile interesate, au putut să-şi formeze o imagine alterată a stărilor de lucruri din Basarabia.

Să punem în lumină situaţia noastră: Nistrul nu este numai o frontieră care separă două popoare, nu este numai linia de demarcare a două state; Nistrul este hotarul care separă şi două lumi, şi două concepţii de viaţă.

Nistrul separă două lumi din care cea nouă nu se poate ridica şi nu poate dura decât prin dărâmarea, prin moartea celei vechi; Nistrul separă două concepţiuni de viaţă: în locul vechii concepţiuni, în locul concepţiei, a transformării lente şi evolutive a omenirii spre o lume realizând treptat şi paşnic tot mai multă perfecţiune şi tot mai multă dreptate caută să se substituie concepţiunea cealaltă, a transformării brutale a societăţii prin teroare şi violenţă.

Concepţiunea aceasta, deşi nu nouă, îmi amintesc că d-l profesor Iorga ne arăta astă-vară că această concepţiune nu este nouă - şi desigur nu este nouă - această concepţiune, deşi nu nouă, se reazimă azi pe un stat care are la baza lui o concepţiune comunistă.

Statul acesta, cu debuturi incerte și nesigure, tinde să se organizeze și să dureze.

Comunismul s-a coborât din lumea utopiilor în lumea realităţii şi realizărilor cu tot cortegiul său de confuziuni și dezordini.

Iată faptul cel nou.

Regimul născut din această doctrină nu se poate menține și nu se poate mărgini în hotarele înăuntrul cărora s-a născut și s-a organizat; el trebuie să se reverse, căci altminteri este amenințat cu moartea. De aceea, încă din primul ceas, în mintea conducătorilor mișcării comuniste ruseşti a apărut limpede necesitatea de a se organiza revoluția mondială ca o condiție vitală a dăinuirii statului comunist.

Pentru a se ajunge la această revoluție mondială, s-a creat instrumentul de acțiune și de propagandă care este Internaționala a III-a de la Moscova și a cărei organizare și mijloace de luptă sunt îndeobște cunoscute; pentru a se ajunge la o revoluție comunistă în Basarabia, s-au creat în Harkov, Kiev, la Odessa, la Moghilev, la Kamenet-Podolski și de-a lungul malului celălalt al Nistrului oficine pentru organizarea ei.

Iată realitatea. Și această constatare nu este o afirmare fantezistă, ci este însemnată în fiecare zi cu rănirea și asasinarea soldaților și agenților noștri.

În fața acestei amenințări a stat și stă Basarabia noastră.

Domnilor deputați, în fața acestei amenințări noi ne-am arătat având în primul rând, drept pavăză, bunul simţ, sănătatea morală și patriotismul populațiunii basarabene.

Nicăieri nu s-a evidenţiat mai mult acest bun simţ, această sănătate morală şi acest patriotism, decât cu prilejul atacului colectiv de la Tatar-Bunar. Acei care au făcut această vastă conspirație au nădăjduit și au crezut că întreaga populație din Basarabia se va ralia, din primul ceas, la bandele de teroriști și că mișcarea se va întinde spre nord pentru ca să azvârle în flăcări întreaga Basarabie, care apoi trebuiau să încingă toată țara românească.

Din depozițiile care sunt la dosarul acestui proces, din documentele scrise, rezultă limpede că „centrul“ acela misterios de dincolo de Nistru credea că era de ajuns ca o zdreanță roșie să fluture deasupra unei primării, pentru ca aceasta să fie semnalul revoluției în întreaga Basarabie.

Este adevărat că populația din sudul Basarabiei s-a mișcat, dar nu s-a mișcat pentru a pactiza cu bandele, nu s-a mișcat pentru ca să pactizeze cu atacatorii, ci s-a mișcat pentru ca să se pună din primul ceas în slujba armatei țării, împotriva armatei dezordinii.

Și aceasta n-au făcut-o numai, cum era firește și normal, moldovenii, ci a făcut-o populațiunea basarabeană de altă origine, au făcut-o germanii, au făcut-o bulgarii.

Am fost astă-vară ca să răsplătesc, în numele guvernului, dovezile de credință ale acestei populațiuni, am văzut-o la ea acasă, și am văzut și acolo manifestări emoționante de încredere și nădejde în statul nostru; credeți-mă: în mahalalele de la Tatar-Bunar s-au spulberat cele din urmă iluzii ale celor care sperau în înstrăinarea sufletului basarabean.

Dar noi nu ne-am apărat numai cu bunul simț și cu sănătatea morală a populațiunii basarabene; ne-am apărat în fața acestei amenințări - și o spunem cu oarecare mândrie - cu voința nestrămutată și hotărâtă a guvernului de a lua la timp măsurile necesare, pentru a preveni și reprima atentatele.

Este, poate, locul, ca în treacăt să ne apărăm de învinuirile care ni s-au putut din când în când aduce și aici și aiurea, în ceea ce privește măsurile luate de guvern, și care au fost arătate ca prea severe.

Domnilor deputați, să ne luăm fiecare răspunderea: putem noi lăsa liberă și nestăvilită propaganda comunistă revoluționară?

Putem noi lăsa liberă și nestăvilită toată această acțiune, organizată dincolo de hotarele statului și tinzând la dezorganizarea statului? Domnilor, dacă crezul comunist poate fi prezentat, aiurea, ca un ideal suprem, ca idealul de perfecțiune, către care trebuie să tindă întreaga omenire, dacă cultul comunist poate fi apărat aiurea, ca ceva ce poate aduce fericirea eternă pe pământ, socotesc că aci la noi, în colțul acesta de lume, unde trăiește un popor dornic de libertate și de claritate, căruia îi repugnă și excesele sângeroase și robiile tiranice, un popor stăpânit de dragostea de proprietate individuală și de brazdă și de puterea unui instinct și care este legat prin toate fibrele sale de rege și dinastia sa - aici, la noi, propaganda comunistă este un atentat împotriva sufletului însuși al neamului nostru. Și dacă alte popoare mai bătrâne ca noi, în civilizație, au putut lăsa ca pământul lor să fie transformat într-un laborator „de experiențe sociale“, și dacă

preţul de sânge cu care au plătit aceste experienţe nu li s-a părut nici mare şi nici prea crud, apoi nu de la ele vom lua pildă noi, popor tânăr, care deabea ne-am închegat forţele risipite, care nu ne-am spus încă cuvântul în istoria civilizaţiei lumii.

Avem la baza vieţii noastre de stat un patrimoniu de aşezăminte, moştenit din truda şi jertfele veacurilor; pentru apărarea acestui patrimoniu s-au mobilizat toate forţele statului.

Am apărat şi încă apărăm proprietatea individuală, împotriva acţiunii de propagandă pentru comunizarea ei; am apărat şi apărăm regimul reprezentativ împotriva dictatului de clasă şi pentru această apărare nu am ezitat să recurgem la rigoarea tuturor legilor şi a tuturor măsurilor şi pentru această operă nu cred că ni se poate aduce vreo învinuire. Ni s-a spus, uneori, că am exagerat aplicând măsurile excepţionale la răsăritul graniţei noastre.

Domnilor deputaţi, noi ştim că starea măsurilor excepţionale apasă greu asupra populaţiunii de la Nistru; guvernul ar fi doritor să se ridice cu un ceas mai curând, dar socot că atunci când toată Basarabia este cutremurată de agenţi, care într-o mână aduc grenade şi într-alta aur, când pachetele de dinamită se aşază de-a lungul liniilor ferate, când uneori zările roşesc de flăcările depozitelor de muniţiuni aruncate în aer, cred că nu există conştiinţă românească care să nu accepte starea măsurilor excepţionale la Nistru, ca o jertfă necesară pentru apărarea colectivă a siguranţei statului.

Ni s-a spus că această situaţiune o avem creată din pricină că n-am reluat raporturile normale cu Sovietele. Nu eu am căderea şi competenţa ca să vorbesc asupra acestei chestiuni, dar pot afirma, cum fiecare din dv. poate afirma, că poporul nostru e setos de linişte şi de pace.

Această pace am făcut-o cu toţi vecinii cu care am fost în război, am dorit, şi dorim încă, să reluăm raporturi normale şi cu guvernul Sovietelor. Ştiu bine, însă, că ni s-au oferit anul trecut la Viena condiţiuni care au fost refuzate de toată suflarea românească.

Oricare ar fi însă soarta gestului pe care l-am repeta, căutând aceste raporturi, sunt dator să scot în evidenţă, cu acest prilej, un adevăr în lumina căruia trebuie privită pentru viitor situaţiunea în Basarabia.

Pacea cu Sovietele nu înseamnă pacea cu Internaţionala a III-a.

Voci: Foarte bine, bravo.

D-l Gh. Tătărescu, subsecretar de stat la Ministerul de Interne: Statele care sunt în pace cu Sovietele au făcut această experienţă. Astfel guvernul estonian nu a putut fi ferit prin pacea cu guvernul Sovietelor de acţiunea revoluţionară, organizată toată şi pregătită toată de Internaţionala a III-a şi care în anul trecut era să-i primejduiască existenţa. Guvernul britanic, care este în pace cu Sovietele, nu este ferit de întreaga acţiune revoluţionară a Internaţionalei a III-a, purtată în lumea islamică şi care a fost dusă până în metropolă cu atâta intensitate, încât zilele trecute acest guvern a fost silit să ia măsuri fără precedent împotriva comuniştilor.

Guvernul francez, care se găseşte în pace cu Sovietele, nu este scutit de acţiunea Internaţionalei a III-a, ale cărei uneltiri şi complicităţi au fost găsite până şi la ultimele incursiuni din nordul coloniilor africane.

Situaţia este identică pentru toate statele care se găsesc în pace cu guvernul Sovietelor.

Orice observator poate face, dimpotrivă, o altă constatare: pe măsură ce sporesc acorduri politice şi economice cu Sovietele, pe aceeaşi măsură se intensifică şi acţiunea Internaţionalei a III-a în ţările care fac asemenea acorduri. Iată realitatea.

În faţa acestei realităţi trebuie să ne aşezăm şi să constatăm că atât timp cât există un comunism imperialist, cât timp Internaţionala a III-a nu se dezarmează, atâta vreme ameninţarea rămâne întreagă. Basarabia continuă să rămână ceea ce este astăzi - fereastra deschisă prin care Internaţionala a III-a îşi întinde arma încărcată spre inima Europei.

Nu stă în mâna noastră, ca să închidem această fereastră; dar stă în posibilitatea noastră să veghem şi să o apărăm.

Această operă de veghe şi de apărare am făcut-o până azi; o vom face cu aceeaşi tărie mâine.

Jertfa noastră nu este încă la capăt.

Atentate, ca cel de la Tatar-Bunar, atentate plănuite dincolo de Nistru, executate cu material şi cu tehnicieni instruiţi în şcolile teroriste de dincolo Nistru pot să

mai fie încercate mâine; sunt sigur că vor mai fi încercate. Dar vă rog să fiţi cu toţii bine încredinţaţi că toate aceste încercări vor întâmpina, ca şi în trecut, mâna de fier a guvernului, care va şti să le oprească acţiunea lor şi să le zădărnicească în ţelurile ce le urmăresc

Vom continua să ne apărăm şi în acelaşi timp să apărăm şi pe alţii, căci putem să o spunem cu mândrie, apărăm aci şi rosturile şi liniştea şi ordinea internă a altor neamuri.

Posturile noastre de veghe de la Nistru nu sunt numai propriile noastre posturi de apărare, ale formei de civilizaţie în care trăiesc popoarele Apusului, ele constituiesc redanul înaintat de care se izbeşte năvala comunistă revoluţionară.

A doua oară în istoria lumii cetăţile sure care se înşiră de la Hotin la Cetatea Albă îşi îndeplinesc misiunea de a stăpâni şi de a sfărâma năvala sălbatică a Răsăritului împotriva civilizaţiei Apusului.

Vom continua să străjuim la această graniţă a lumii şi vom îndeplini această misiune, ca şi în trecut, prin jertfa şi prin sângele soldaţilor noştri. Să ne amintim această jertfă şi, de aceea, domnilor, nu cred că această expunere să poată fi încheiată altfel decât îndreptându-ne cu toţi cu recunoştinţă către toţi cei care şi-au dat viaţa la Nistru, căzând îndoită jertfă pentru Basarabia şi pentru civilizaţie!

● D.A.D., şedinţa din 9 decembrie 1925, p. 618-627.

31. Dezbaterile pe marginea proiectului de lege pentru ratificarea Pactului Briand-Kellogg (Şedinţa Camerei Deputaţilor din 30 ianuarie 1929)

D-l G. G. Mironescu, ministru de Externe: D-le preşedinte, d-lor deputaţi, pentru a sublinia importanţa ratificării pe care v-o solicităm, voi deroga de la regulile obişnuite şi voi arăta eu, mai întâi, în câteva cuvinte, însemnătatea votului pe care vi-l cerem.

Pactul Kellogg este afirmarea unui progres fundamental în relaţiile dintre popoare. El reprezintă un punct culminant în evoluţia societăţii omeneşti [...]. Pactul Kellogg adaugă un lucru nou. El reprezintă un nou şi măreţ progres umanitar faţă de Pactul Ligii Naţiunilor, că declară nelegitim războiul. El repudiază războiul ca instrument de politică naţională [...].

Iniţiativa acestui pact a fost luată de către d-l Aristide Briand, ministrul Republicii Franceze, care la 6 aprilie 1927, adresându-se poporului american, în ziua în care se împlinea a zecea aniversare a intrării în război a Statelor Unite, a declarat că Franţa este gata să încheie cu Statele Unite un pact de amiciţie perpetuă în care să pună afară din lege războiul între două naţiuni.

Această frumoasă iniţiativă a d-lui Briand a fost bine primită în Statele Unite. Faţă de buna primire ce i s-a făcut d-l Briand a venit, mai târziu, la 20 iunie, să precizeze propunerea sa, formulând un anteproiect de pact, în trei articole, care este originea pactului actual.

Statele Unite au acceptat principiul pus de d-l Briand, dar i-au lărgit în mod considerabil orizontul. În adevăr, Statele Unite, prin nota d-lui secretar de stat Kellogg din 28 decembrie 1927, a cerut ca asemenea pact să fie încheiat nu numai între cele două ţări despre care era vorba: Franţa şi Statele Unite, ci între toate principalele state ale lumii. Astfel s-a născut pactul actual.

Dacă, dar, iniţiativa originală a acestui pact pleacă de la Franţa, forma ei actuală, forma care i-a dat caracterul de universalitate şi a transformat acest pact într-un element grandios de progres al umanităţii, aparţine d-lui Kellogg, secretarul de stat al Statelor Unite ale Americii.

S-a zis că acest proiect este lipsit de sancţiune. Este adevărat că el nu cuprinde sancţiuni materiale.

Dar rămân sancţiunile morale. S-a văzut, cu prilejul războiului mondial din urmă, cum consideraţiuni pur morale produc cele mai eficace rezultate. Vă aduceţi aminte că intervenţia decisivă în războiul mondial a Statelor Unite ale Americii a fost provocată numai de consideraţiuni de înaltă morală.

De aceea, valoarea practică a pactului rămâne enormă şi fără sancţiuni materiale.

Pe de altă parte s-a explicat în nota d-lui Kellogg din 23 iunie 1928, notă interpretativă, pe care am alăturat-o la proiectul de lege, fiindcă ea face parte integrantă în realitate din pact, s-a explicat că acest pact se împacă cu Pactul Societăţii Naţiunilor şi cu Convenţiunea de la Locarno şi că nu atinge dreptul de legitimă apărare, nici nu contrazice tratatele de neutralitate.

România, dornică de pace şi hotărâtă a duce o politică profund pacifică - pentru motivele pe care le-am expus încă o dată în faţa dv. zilele trecute şi le-am rezumat din nou în expunerea de motive - a aderat cu cea mai vie satisfacţiune, de la 4 septembrie 1928, la pactul acesta propus de către secretarul de stat al Statelor Unite Kellogg şi datorit colaborării dintre Franţa şi America.

Este datoria şi interesul României să-şi dea adeziunea la acest nou instrument de garanţie al păcii, pe care ţara noastră o urmăreşte cu hotărâre.

Vă cerem astăzi ratificarea acestei adeziuni.

Ratificând această adeziune şi prin aceasta ratificând însuşi pactul în ceea ce priveşte ţara românească, Parlamentul îşi va îndeplini o datorie către patrie, ocrotind sub o formă nouă interesele supreme ale naţiunii române.

D-l St. Cicio-Pop, preşedinte: D-l deputat Lotar Rădăceanu are cuvântul.

D-l Lotar Rădăceanu: D-le preşedinte, d-lor deputaţi, proiectul de lege pentru ratificarea Pactului Kellogg de către România este primul proiect de lege depus în această sesiune pe care Partidul Social-Democrat, reprezentat aici de mine, îl poate vota.

Îl poate vota nu atât pentru că Partidul Social-Democrat ar avea atâta încredere în intenţiunile pacifice ale guvernelor care au iniţiat şi semnat acest pact, dar îl

poate vota mai ales fiindcă acest Pact Kellogg reprezintă prima concesiune pe care guvernele burgheze din toate țările au fost silite să o facă luptei pentru pace a clasei muncitoare de pretutindeni.

D-lor deputaţi, dacă înainte de război ar fi îndrăznit cineva să afirme că războiul este o infracţiune, că războiul trebuie să fie înlăturat din mijloacele de soluționare a conflictelor diplomatice, desigur că acel individ ar fi suferit oprobiul întregii opiniuni publice burgheze și desigur că niciodată un guvern nu ar fi acceptat să semneze un asemenea pact în care să declare că războiul nu se poate întrebuința ca instrument de politică națională în relațiunile mutuale dintre state. Astăzi vedem că limbajul nostru, al social-democrației, limbajul nostru, al „trădătorilor“, care am ținut acest limbaj înainte de război și în toată vremea, acest limbaj a devenit și limbajul diplomației internaționale, fiindcă clasa muncitore de pretutindeni a ținut sus stindardul păcii și a dus această luptă înflăcărată pentru pace, luptă care a avut și rezultate practice pentru că, precum știți, a dus la pacificarea și la apropierea statelor mari din Apus după război, în special a Germaniei și Franței, și acum a dus în cele din urmă și la încheierea și ratificarea acestui Pact Kellogg.

Dar dacă am ținut să iau cuvântul în numele fracţiunii social-democrate la această discuțiune, am făcut-o mai ales pentru a lămuri din punctul nostru de vedere importanța care trebuie acordată acestui pact.

Noi nu împărtășim deloc optimismul care este manifestat de unele cercuri oficiale în legătură cu Pactul Kellogg și nu credem că Pactul Kellogg este un instrument suficient și eficace pentru înlăturarea tuturor primejdiilor de război și pentru asigurarea definitivă și reală a păcii. Și noi ne dăm seama de la început că acest Pact Kellogg are o valoare și o importanță foarte limitată pentru menținerea și asigurarea păcii între popoare. Pentru că, în definitiv, ce este Pactul Kellogg, dacă nu o simplă declarație platonică, declarații cum s-au făcut întotdeauna, cum s-a făcut și cu scurt timp înainte de războiul mondial și când, totuși, a urmat acestor declarații războiul mondial cu toate grozăviile lui, cu toate distrugerile lui de valori economice și culturale?

Pactul Kellogg spune că „statele aderente renunță la război ca instrument de politică națională și se obligă a nu urmări interesele lor decât prin mijloace pacifice“. Dacă ne întrebăm, însă, care sunt aceste mijloace pacifice și care sunt garanțiile că vor fi întrebuințate numai mijloace pacifice, atunci putem să citim și Pactul Kellogg și putem citi toate aceste acte care-i sunt anexate și nu vom găsi

nici un cuvânt în această direcţie, decât doar cuvinte despre acea garanţie morală, despre care a vorbit d-l ministru de Externe şi care poate fi foarte preţioasă, însă care s-a dovedit insuficientă de atâtea ori, fiindcă istoria ne învaţă că tratatele şi obligaţiunile luate între puteri au fost de cele mai multe ori considerate ca simple petice de hârtie peste care s-a trecut în orice caz.

Şi atunci, d-lor deputaţi, noi credem că lipsa aceasta, pe de o parte de „mijloace practice, care să indice cum trebuie soluţionate conflictele între popoare şi, apoi, de sancţiuni, care să arate cum vor fi pedepsite statele care nu s-ar supune procedurii prevăzute prin acele mijloace practice, că lipsa aşadar a acestor mijloace practice şi a sancţiunilor prezintă o lacună foarte mare a acestui Pact Kellogg, o lacună pe care cred că toate ţările au interesul să o împlinească cât de curând.

Pactul Kellogg, în forma lui propusă, scrisoarea d-lui Kellogg şi mai pe urmă notele de aderare ale statelor conţin o sumedenie de rezerve care fac de asemenea foarte problematică valoarea lui practică. Dacă se spune că Pactul Kellogg nu atinge întru nimic dreptul de apărare al statului - de apărare împotriva unui atac al altor state - atunci noi întrebăm care este procedura şi care sunt criteriile prin care s-ar putea constata care este apărătorul şi care este acel care atacă?

Fiindcă în istoria politică şi mai ales în istoria ultimilor ani am văzut războaie poate că nu mai mult decât în trecut, dar mai groaznice şi în care toţi erau apărători şi nici unul nu era în atac.

Dar ceva şi mai grav, d-lor deputaţi, sunt rezervele pe care le-au făcut statele aderente, rezerve în care de pildă: Statele Unite declară că Pactul Kellogg nu poate atinge de loc doctrina Monroe; prin care Anglia declară că Pactul Kellogg nu se poate aplica de loc în relaţiunile Angliei cu coloniile şi dominionurile; precum şi rezervele celorlalte state care, de asemenea, fac aproape inoperante dispoziţiunile acestor declaraţiuni solemne, de a nu recurge la război în relaţiunile internaţionale.

Şi în practică, iată că tocmai statul care a iniţiat Pactul Kellogg, Statele Unite, a putut să facă intervenţiuni militare, adică război, în America de Sud. Dintre statele care au aderat, desigur unele fără nici o jenă şi fără să ţină cont de acest fapt, vor merge să înăbuşe mişcările de eliberare naţională din colonii şi din dominionuri.

Și atunci, d-lor deputați, noi credem că Pactul Kellogg reprezintă un progres, un progres fiindcă este prima concesiune făcută conștiinței omenirii, reprezentată prin clasa muncitorilor, care luptă pentru pacea definitivă și reală. Dar noi credem că pentru ca Pactul Kellogg să devie mai mult decât o simplă declarațiune, mai mult decât o simplă obligațiune pur morală, noi credem că el trebuie să fie întregit, în primul rând, prin obligațiunea unui arbitraj obligator general al tuturor statelor, așa cum a fost propus prin Protocolul de la Geneva.

În al doilea rând, ar trebui să se prevadă sancțiunile reale împotriva acelor state care, cu toate acestea, nu se vor supune arbitrajului obligator și care ar căuta apărarea pretinselor lor interese pe calea armelor.

În al treilea rând, d-lor deputați, stă dezarmarea generală. Zic generală, d-lor deputați, fiindcă această dezarmare nu se poate pretinde nici unui stat, atâta vreme cât vecinii săi sunt înarmați. Dar trebuie să fie o dezarmare generală, internațională și simultană, în toată lumea, pentru ca să dispară această forță care, foarte adeseori, împinge la război, pentru ca să dispară forța armelor create pentru distrugere.

Dacă Pactul Kellogg, în politica internațională, ar putea fi întregit prin aceste măsuri, despre care am vorbit, prin aceste obligațiuni reale și realmente executate de toate statele, atunci, de fapt, am putea spune, d-lor deputați, că a câștigat mult cauza păcii, că, de acum înainte, primejdiile de război nu vor mai fi atât de multe cum au fost mai înainte; căci, în cele din urmă, este evident că războiul nu este rezultatul unei voințe omenești libere, fie ea individuală, fie colectivă, ci războiul este legat de însăși esența societății capitaliste, de tendințele imperialiste ale capitalismului.

Războiul este un copil al societății de azi și, atunci, evident, că războiul nu va putea dispare definitiv decât atunci când în locul sistemului capitalist de producțiune - sistem bazat pe lupta tuturor, împotriva tuturor - va fi instalat regimul socialist de producțiune, bazat pe cooperarea tuturor popoarelor.

Până atunci însă o politică pacifică trebuie făcută în mod real, nu numai prin garanții morale, dar prin garanții reale, astfel cum le-am expus aci în fața dv. și despre care, de fapt, există discuțiuni internaționale, fără ca însă, din nenorocire, aceste discuțiuni asupra dezarmării, asupra arbitrarului internațional, să fi progresat în mod simțitor. N-au progresat, d-lor deputați, fiindcă aceste discuțiuni au fost duse de guverne burgheze...

D-l Pamfil Șeicaru: A participat și guvernul sovietic.

D-l Lotar Rădăceanu: Eu n-am susținut niciodată că guvernul de astăzi al Rusiei nu este un guvern care reprezintă interese burgheze.

D-l Iacob Pistiner: D-le Șeicaru, citește d-ta discuțiunile privitoare la oferta Rusiei făcută la Pactul Kellogg și vei vedea cum noi, socialiștii, social-democrații, chiar cei din Rusia, criticăm Sovietele.

D-l Lotar Rădăceanu: D-le Șeicaru, eu ceea ce scriu - dv. nu aveți ocazia și nici dorința să citiți - dar este citit de muncitorime.

D-l Pamfil Șeicaru: Este așa de profund?

D-l Lotar Rădăceanu: Tot așa de profund ca și articolele din „Curentul“. În ceea ce scriu, am arătat totdeauna că nu considerăm guvernul Rusiei Sovietice ca un guvern al clasei muncitoare, fiindcă este un guvern de dictatură, care oprimă pe tovarășii noștri socialiști cu mijloace cu care noi am fost oprimați aci în România de guvernele liberale și averescane, poate cu mijloace și mai drastice chiar.

Dar, dacă aceste încercări ale lumii politice internaționale de a discuta problema dezarmării și arbitrarului internațional au dat greș, din cauză că au fost conduse de puteri care nu aveau intenția de a face pacea definitivă, noi, astăzi, putem exprima o speranță, că aceste discuțiuni vor ajunge pe un teren mai solid, atunci când alegerile din Anglia vor readuce, sperăm, la putere, pe Mac Donald, pe inițiatorul Protocolului de la Geneva și dacă, și în celelalte țări mari din Apus, puterea muncitorimii se va manifesta și mai puternic, așa cum este manifestată astăzi în Germania, unde primul-ministru este social-democratul Hermann Müller.

O altă condiție de ordin de astă dată mai mult moral, este o politică sinceră și pozitivă de pace a tuturor guvernelor. În această privință, d-lor deputați, fiindcă tocmai acum sunt la ordinea zilei relațiile ruso-române, noi dorim și așteptăm ca guvernul să facă toate sforțările pentru ca în sfârșit să se ajungă la o pacificare și o normalizare a relațiilor noastre cu Rusia. Noi știm foarte bine că politica externă a Rusiei Sovietice are două înfățișări, că pe de o parte Internaționala comunistă își pune speranța într-un război, ba, mai mult, într-o serie de războaie mondiale și vedem pe de altă parte guvernul sovietic, expresia unui partid care face parte din Internaționala comunistă, că aderă la Pactul Kellogg și face

propunerea unui Pact Kellogg mai restrâns, aici în răsăritul Europei. Noi ne dăm seama că această propunere a Rusiei - după cum au scris înşişi socialiştii ruşi în revista lor - nu reprezintă seriozitatea şi sinceritatea pe care ar trebui s-o cerem unui guvern ca acela al Rusiei, care afirmă că reprezintă idealuri atât de înaintate. Dar noi afirmăm că faţă de politica Rusiei sovietice, oricare ar fi ea, România trebuie să aibă o politică de pace hotărâtă şi cinstită, fiindcă normalizarea relaţiunilor şi pacificarea relaţiunilor dintre România şi Rusia sunt în interesul ţării, în interesul popoarelor acestei ţări, care astăzi gem sub povara unui buget încărcat cu cheltuieli militare foarte mari, mărite chiar în acest buget cu 100 de milioane, cheltuieli care evident că nu reprezintă decât măsuri de apărare a României faţă de Rusia.

D-l Pamfil Şeicaru: Vă rog să precizaţi care ar fi cea mai bună cale de politică perfect pacifică? Cari sunt dovezile pe care trebuie să le dea România că n-are nici o intenţiune agresivă faţă de Rusia?

D-l Lotar Rădăceanu: Eu n-am susţinut că România ar avea intenţii agresive, dar merg mai departe şi spun că nici cel mai reacţionar guvern din România nu poate avea intenţiuni agresive, fiindcă soarta şi existenţa României este legată de pace. Însă un lucru de care trebuie să ne dăm seama este că politica externă a României este dictată nu numai de interesele României, dar de interese şi mai mari din afară, care pot să influenţeze asupra atitudinii politice a României. Şi dacă îmi cereţi dv. să vă fixez o politică faţă de Rusia Sovietică, cred, d-le Şeicaru, că aţi greşit adresa, este d-l ministru de Externe care are competinţa cu mult mai mare decât mine.

D-l Pamfil Şeicaru: Mă iertaţi, dv. prezentaţi punctul de vedere social-democrat şi trebuie să precizaţi.

D-l Lotar Rădăceanu: Punctul nostru de vedere este o politica hotărâtă şi cinstită de pace, care să se aplice la toate prilejurile de discuţiune ce s-ar ivi. Nu se pot da aici reţete concrete şi n-ar trebui să se prezinte România ca un caz special. Aceasta ar însemna că ne putem imagina toate cazurile de relaţiuni diplomatice ce s-ar ivi astăzi şi mâine, sau peste trei luni. Ceea ce vrem noi, însă, de la guvern, este ca în interesul existenţei acestei ţări să facem această politică de pace şi de normalizare în măsură cât mai largă şi, atunci, desigur că la orice ocaziune care s-ar ivi şi noi ne vom spune cuvântul, vom critica ceea ce credem greşit, vom aproba ceea ce credem bun.

Aşa încât, d-lor deputaţi, noi, Partidul Social-Democrat, cu aceste rezerve pe care le-am făcut aici, vom vota Pactul Kellogg, dar nu vom înceta niciodată de a manifesta şi mai departe pentru programul nostru de pace, pentru programul nostru de progres social.

D-l Şt. Ciceo-Pop, preşedinte: D-l deputat Duca are cuvântul.

D-l I. G. Duca: D-le preşedinte, d-lor deputaţi, am cerut cuvântul pentru a declara în numele reprezentanţilor Partidului Naţional Liberal că vom vota şi noi adeziunea României la Pactul Kellogg. Este, de altminteri, firesc să procedăm astfel, cum cred că este firesc să procedeze la fel reprezentanţii tuturor partidelor din această Cameră, fiindcă politica României, mai presus de diviziunile noastre de partide, este o politică profund pacifică.

Când am avut onoarea să fiu ministru al Afacerilor Străine, în convorbirile pe care le-am avut cu mulţi reprezentanţi ai străinătăţii, şi aci în ţară şi peste hotare, am spus întotdeauna că pacifismul nostru este, ca să zic aşa, organic. Într-adevăr, pacifismul nostru nu este un pacifism izvorât numai dintr-un idealism filosofic, ci într-o necesitate adâncă, din necesitatea organică a statului nostru.

Neamul românesc fiind astăzi întregit în hotarele lui fireşti, este evident că are mai mult decât orice alt popor nevoie de pace, pentru ca să poată să desăvârşească pe toate terenurile consolidarea lui internă şi consolidarea lui naţională.

Prin urmare, cum vă spuneam, noi suntem organic pacifişti şi declaraţiunile noastre de pacifism sunt prin aceasta însăşi de o sinceritate absolută.

De altminteri, d-lor, dacă suntem puţin obiectivi şi dacă căutăm să recapitulăm politica externă a României din aceşti l0 ani din urmă, indiferent care ar fi fost guvernele la putere, va trebui să constatăm că România, în mod constant, a făcut o politică de pace.

Ce sunt tratatele de alianţă care ne unesc cu Polonia pe de o parte, cu Cehoslovacia şi Iugoslavia, pe de altă parte, cu Franţa şi cu Italia, decât manifestări hotărâte de pace?

Noi n-am făcut tratate agresive, am făcut tratate defensive în cadrul şi în spiritul Societăţii Naţiunilor, pentru apărarea hotarelor noastre actuale şi pentru consolidarea păcii generale.

În al doilea rând, de la început noi am îmbrățișat Liga Națiunilor cu un deosebit entuziasm. Și eu cred că este bine să rememorăm aci că prima țară al cărui șef de stat a făcut o vizită oficială la Societatea Națiunilor este România. Regele Ferdinand, însoțit de regina Maria, a fost în mai 1924 să facă o vizită oficială, la Geneva, Societății Națiunilor, tocmai pentru ca să afirme în modul cel mai evident dorințele profund pacifice ale statului român. Pe de altă parte, de câte ori reprezentanții României, fie că acest reprezentant se numea Toma Ionescu, fie că se numea Titulescu, fie că se numea Mitilineu, fie că eram eu, în totdeauna și în mod constant, în toate adunările Societății Națiunilor au ținut să afirme intențiunile pacifice și pacifismul profund al statului nostru și să spună reprezentanților tuturor națiunilor care erau adunate acolo că orice inițiativă de pace se va manifesta și din orice parte va veni, să fie toți siguri dinainte de întreaga, de sincera și de leala adeziune a României.

De aceea, când la 1924, a venit în fața Societății Națiunilor propunerea Mac Donald - Herriot pentru un pact general de neagresiune și de dezarmare, noi am fost printre cei dintâi care ne-am manifestat dorința de a adera la dânsul.

Și, mai departe, țin să amintesc aci că, atunci când am fost ministru de Externe, ca să dau o nouă demonstrație a pacifismului nostru, am întreprins o întreagă acțiune de încheiere din partea României a unor pacte de conciliațiune și arbitraj cu mai multe state. Cât am stat la Departamentul Externelor, am avut mulțumirea să pot iscăli pactul cu Franța și pactul cu Elveția; succesorul meu, d-l Mitilineu, a iscălit pactul de arbitraj cu Austria, iar d-l Titulescu, anul trecut, a iscălit pactul de arbitraj cu Grecia și sunt sigur că d-l ministru de Externe actual va continua aceeași politică și va întinde și mai mult această rețea de pacte de arbitraj între România și celelalte țări.

În sfârșit, d-lor deputați, fiindcă a fost adusă aci în discuțiune chestia raporturilor noastre cu Rusia, fiindcă din partea Rusiei ne venea necontenit învinuirea că noi am avea intențiuni agresive, țin să lămuresc încă o dată - am mai spus în această Cameră, dar este bine să o reamintesc - că, în trei rânduri, noi am oferit Rusiei, până astăzi, pacte de neagresiune la Genova, la 1922, la Geneva, la 1925 și la 1926.

Eu mă bucur că România are astăzi ocazia, în urma propunerii pe care Sovietele au făcut-o Poloniei, ca să ajungă la iscălirea unei înțelegeri cu Rusia. D-l ministru de Externe ne-a expus condițiile în care chestiunea se prezintă; negociațiunile sunt delicate, am înțeles considerațiile care vă inspiră, le

împărtăşim şi nu putem exprima decât dorinţa ca să le duceţi la un bun sfârşit. Însă, totdeodată, ţin să protestez împotriva unei fraze rostite de reprezentantul Partidului Social-Democrat.

D-le Lotar Rădăceanu, eu aş dori să-ţi spun că ai fost sub sugestia literaturii sovietice, fără să vrei.

D-l Lotar Rădăceanu: Cu aceasta am terminat altă dată, că noi suntem sub sugestiunea literaturii sovietice.

D-l I. G. Duca: De ce mă întrerupi şi nu mă laşi să termin exprimarea gândirii mele?

Aţi spus că dv. nu vă îndoiţi şi nu v-aţi îndoit de intenţiile pacifice ale diferitelor guverne româneşti, însă că România nu este singură, ci că în dosul ei sunt şi alte interese, interesele unor state care ar putea să împingă România la o altă politică decât la o politică pacifică.

D-lor, eu am citit acest limbaj ani de zile în presa sovietică, ba că noi suntem instrumentul Franţei, într-o politică agresivă a ei faţă de Rusia Sovietică, ba că suntem instrumentul Angliei - de când s-au rupt relaţiile diplomatice dintre Rusia şi Anglia - în lupta ei, luptă de altminteri imaginară, cu Rusia Sovietică.

Eu ţin să declar, şi sunt sigur că această declaraţie va fi confirmată şi de d-l ministru de Externe, că niciodată România nu a înţeles să se facă instrumentul nimănui, într-o politică agresivă, că este şi rămâne profund pacifică şi că, în această privinţă, apără interesele ei în afară şi mai presus de interesele oricui.

Aceasta fiind, prin urmare, politica externă a României, de zece ani încoace, eram absolut consecvenţi cu noi, când, în septembrie trecut, am aderat la Pactul Kellogg şi suntem, evident, tot aşa de consecvenţi astăzi, votând ratificarea acestei adeziuni.

● D.A.D., şedinţa din 30 ianuarie 1929, p. 621-624.

32. Dinamica păcii - Conferință ținută de Nicolae Titulescu în limba germană în Reichstag (Berlin, 6 mai 1929)

În pasionanta lucrare a lui Woolf, International Government, scrisă în timpul războiului, dar înainte de crearea Societății Națiunilor, există un pasaj care îmi vine adesea în minte și pe care îmi veți îngădui să-l rezum după cum urmează:

„Fiecare dintre noi s-a născut fie «realist», fie «idealist exasperant», și veți recunoaște ușor pe cei din urmă după felul lor ciudat de a vorbi.

În prima categorie intră Tiasymachus, Cleon, Pilat din Pont etc. și o seamă de domni care scriu editorialele din marile cotidiane. Din cea de-a doua categorie fac parte Socrates, Platon, Dedal, Voltaire et id genus omne. Acestea fiind spuse, rămâne un fapt curios de semnalat și anume că realistul de mâine rostește aproape întotdeauna cuvintele pentru care este batjocorit, dacă nu spânzurat, idealistul exasperant de astăzi“.

M-am întrebat deseori dacă nu este cazul să adăugăm la aceste două categorii o a treia, și anume pe aceea a idealiștilor înfăptuitori. Înțeleg prin aceasta oamenii care, tinzând spre absolut, ca adevărații gânditori, sunt în același timp chemați să poarte răspunderea puterii politice și, ca atare, să înțeleagă că, dacă orice ideal este virtual un fapt, integrarea lui în lumea materială nu poate să aibă loc decât ținând seama de toate relativitățile care determină o societate omenească la un moment dat și anume că legea triumfului oricărui ideal este asocierea lui permanentă cu timpul.

Vă mărturisesc că, în ce mă privește, răspunsul meu la o astfel de întrebare este net afirmativ. Altfel, nu văd cum ar putea fi ținute în frâu forțele contrarii care macină lumea. Vă mărturisesc, de asemenea, că această convingere a mea în existența acestei a treia categorii de oameni, aceea la care mă gândesc și în care așez, așa cum presupuneți, pe făuritorii organizării actuale a păcii, este întărită de faptul că văd cum aceștia din urmă sunt ținta atacurilor simultane din partea idealiștilor și realiștilor noștri de astăzi.

Primilor le reproșez că n-au înfăptuit nimic, că sunt țintuiți pe vecie de mentalitatea trecutului; celorlalți le reproșează că sunt niște vizionari, care pun în

locul realităţilor politice cuvinte sortite să rămână în veci neputincioase.

Aceste atacuri, atât de divergente ca sursă, dar atât de convergente ca scop şi concluzie, departe de a crea confuzii, ar trebui mai degrabă să creeze, mi se pare mie, o senzaţie de echilibru, căci ele stau mărturie că omenirea înaintează fără să se arunce în aventuri nesăbuite şi că ea înaintează într-un ritm lent, care îngăduie gândirii să schimbe într-o stare de conştiinţă şi mişcarea şi direcţia şi condiţiile ei.

Se poate ca omenirea să nu fi dobândit încă pacea, dar ea se îndreaptă spre pace. Pacea este, într-adevăr, un fenomen de mişcare. Este un lucru viu, care se înfăptuieşte treptat. Pacea nu înseamnă odihnă, nu înseamnă delăsare. Pacea nu este decât un scop, nu este decât o direcţie! Dar „în direcţie stă îndeplinirea, iar drumul este străbătut din clipa în care ai păşit pe el“.

Totul este să asiguri ritmul înaintării!

Dacă vrem să împingem înainte cu cât mai puţine zguduiri un obiect material spre un punct determinat, care sunt oare factorii pe care trebuie să-i luăm în considerare? Ei sunt în număr de patru: slăbirea rezistenţei care produce fricţiunea; existenţa unei forţe care dă naştere mişcării; eliminarea oricărei forţe contrare care ar putea defaza mişcarea iniţială; timpul.

Dinamica păcii este supusă aceloraşi legi!

Slăbirii rezistenţei care produce fricţiunea îi corespunde organizarea păcii prin legile internaţionale; forţei care dă naştere mişcării îi corespunde cea mai mare forţă mondială, care se numeşte gândirea; înlăturării forţelor care ar putea defaza mişcarea iniţială îi corespunde necesitatea de a pune legea internaţională acceptată deasupra oricărei necesităţi subiective, oricare ar fi aceasta; rămâne, în sfârşit, factorul comun – timpul -, care numai el singur permite, în sistemul ritmului, adaptarea intereselor contrare ce caracterizează evoluţia.

Dispunem în starea actuală a lumii de elementele care ne îngăduie să nădăjduim într-o mişcare ritmică a relaţiilor umane către un stadiu în care forţa brutală să-şi piardă din ce în ce mai mult din preponderenţă în reglementarea conflictelor dintre naţiuni?

Cred cu adevărat acest lucru; dar cu condiţia să ne pătrundem într-adevăr de semnificaţia, aş zice chiar de întreaga valoare simbolică a realizărilor obţinute, şi

să ne conformăm marilor datorii pe care ele ni le impun.

Ne complacem cam mult de la sfârşitul Marelui Război în psihologia ziditorilor de lumi noi! Avem prea mult tendinţa să socotim creaţiile pacifice din ultimii zece ani ca pe nişte lucruri ce constituie prin ele însele un început şi un sfârşit. Ne găsim, din pricina acestei concepţii fragmentare, prea adesea dezarmaţi în faţa valului crescând de scepticism distrugător, crezând că nu-i putem opune decât fragilitatea unor înfăptuiri înjghebate în grabă şi oarecum artificiale.

Orice s-ar spune, nici Pactul Societăţii Naţiunilor, nici Pactul Kellogg, nici orice alt pact asemănător nu constituie începutul unei lumi noi sau sfârşitul definitiv al unei lumi vechi. Ele sunt rezultatul unei lungi evoluţii şi deci punctul de plecare al unei noi evoluţii. Ele reprezintă pe plan politic organizarea juridică a unei comunităţii internaţionale deja existente pe plan cultural, economic şi social.

Te surprinde să constaţi cât era de organizată, prin iniţiativa celor mai interesaţi pe plan internaţional, lumea din care s-a născut Marele Război.

Convenţii privitoare la problemele cele mai diverse, organe permanente de aplicare, lucrând fie împreună cu organele de stat, fie independent de ele, sub formă de congrese sau conferinţe, stau mărturie şi pun în lumină materializarea evidentă şi de pe atunci înaintată a unei comunităţi internaţionale complexe şi active. Această comunitate internaţională era conştientă în asemenea măsură, încât dictonul „capitalul care este internaţional nu va îngădui războiul“ ne adormea într-o dulce linişte.

Evenimentele s-au însărcinat să spulbere dintr-o dată această mare iluzie.

Ce să însemne toate acestea? Că ne-am înşelat asupra sensului mişcării? Câtuşi de puţin! Ne-am înşelat doar asupra faptului că o astfel de comunitate internaţională putea să-şi fie de ajuns, atâta vreme cât factorul psihologic prin excelenţă, factorul politic, rămânea în afara ei.

Ce era într-adevăr, din punct de vedere politic, această lume internaţionalizată în atâtea privinţe în momentul când a izbucnit războiul?

Această lume, care nu cunoştea frontiere pentru atâtea schimburi între oameni, era despărţită în state concepute ca o forţă absolută şi nelimitată, conştientă de propria sa existenţă, constituindu-se ea însăşi, guvernându-se ea însăşi. Această concepţie reprezenta, totuşi, un triumf al libertăţii în comparaţie cu regimul

feudal și în raport cu separarea puterii laice de cea religioasă. Chiar tendința sa centralizatoare răspundea unei mari necesități și anume aceleia de a asigura independența statului față de corporațiile autonome, prin care puteau reînvia forțele înăbușite ale trecutului. Nu este mai puțin adevărat că, din punct de vedere internațional, o atare concepție asupra statului dădea naștere dreptului la război ca un atribut nelimitat al suveranității.

Exista, deci, în zilele noastre, sub ochii noștri, o antinomie izbitoare între realitatea social-economică și concepția politică. Din această antinomie s-a născut Marele Război.

Tocmai acestei antinomii vrea să-i pună capăt organizarea internațională a păcii căreia lumea i se consacră de zece ani încoace. Privind lucrurile din acest unghi, suntem mai bine înarmați pentru a aprecia cum se cuvine criticile stârnite de noile legi. Privind lucrurile din acest unghi, suntem mai liniștiți în ce privește completarea pe care această organizare o cere, căci constatăm că, dacă războiul este stăvilit din punct de vedere legal, lumea va putea mai ușor să găsească ea singură, împinsă de o comunitate de interese tot mai puternică, substanța vie cu care să umple vasele goale ce sunt, luate în sine, creațiile juridice abstracte.

Pentru a împiedica războiul ca fenomen social trebuie să începem prin a stăvili războiul ca instituție legală. Acestui prim scop trebuie să-i răspundă noile legi internaționale care organizează pacea. În ce măsură a fost atins acest scop?

Pentru a o afla, să plecăm urechea la criticile realiștilor de astăzi și la cele ale idealiștilor de astăzi. Să nu luăm în discuție decât argumentele cele mai serioase, așa cum sunt ele prezentate de purtătorii de cuvânt cei mai competenți și cei mai reprezentativi. Să cumpănim aceste argumente. Este o metodă mai sigură decât aceea de a ne asculta pe noi înșine. Vom observa astfel, mai ușor și pe viu, repetarea procesului veșnic al conștiinței contemporane, judecând imediat drept un fapt ce nu are nevoie de altceva, ceea ce nu poate totuși să fie decât o realizare istorică.

Presupun cunoscute datele tehnice ale problemei, așa că mă voi mărgini să amintesc doar că orice diferend ce amenință să provoace o ruptură este supus în mod obligatoriu, prin Pactul Societății Națiunilor, fie arbitrajului, fie examinării de către Consiliu. Acesta din urmă va încerca să determine un acord între părți. În orice caz, nici un stat nu va putea recurge la război decât la trei luni după publicarea raportului. Aceasta este esența Pactului Societății Națiunilor.

Statele declară în mod solemn, în numele popoarelor respective, că ele condamnă recurgerea la război pentru reglementarea diferendelor internaţionale şi că renunţă la el ca instrument de politică naţională în cadrul relaţiilor reciproce. Aceasta este esenţa pactului semnat la Paris, 27 august 1928, şi cunoscut sub numele de Pactul Kellogg, Pactul Briand- Kellogg sau Convenţia de la Paris.

Ce spun realiştii de astăzi despre această nouă organizaţie? Primul fapt demn de subliniat este acela că ei recunosc că soluţionarea problemei războiului ca instituţie legală poate să influenţeze războiul ca fenomen social şi că acceptă faptul că legea internaţională, în anumite condiţii pe care îşi dau osteneala să le precizeze, poate să slujească drept bază unei păci trainice. Cel de-al doilea fapt demn de subliniat este că Pactul Societăţii Naţiunilor pare în ochii lor mai justificat decât Pactul Kellogg. Faptul este interesant în sine, dar şi mai interesantă este explicaţia sa psihologică: în favoarea Pactului Societăţii Naţiunilor pledează cei zece ani de aplicare a sa. Zece ani nu înseamnă nimic într-un proces de evoluţie. Şi totuşi, trebuie s-o constatăm, chiar şi zece ani de aplicare sunt de ajuns pentru a pregăti opinia publică să privească cu ochi mai binevoitori asemenea fapte decât le priveşte pe cele care au numai câteva luni de existenţă.

Iar factorul timp atârnă şi el atât de greu în balanţă - ţin s-o amintesc celor mai severi dintre criticii realişti -, încât nu numai că se recunoaşte că, prin crearea unei Curţi Permanente de Justiţie Internaţională, care funcţionează paralel cu pactul, pericolul războiului a slăbit simţitor, ci şi se aduc omagii Protocolului din 1924, care a împlinit şi el cinci ani de existenţă, în ciuda dificultăţilor întâmpinate în definirea noţiunii de agresor, recunoscându-se că meritul nepieritor al acestei încercări perimate este acela de a fi stabilit un scop ce se va impune ca un imperativ oricărei acţiuni viitoare şi de la care nimeni nu se va mai putea abate.

În schimb, constatăm o mai mică dorinţă de a acorda circumstanţe atenuante Pactului Kellogg şi pe care unii nu şovăie să-l califice drept o nouă experienţă de o „naivitate puerilă“, a cărei importanţă n-ar depăşi exprimarea unei lăudabile bunăvoinţe şi nu ar constitui un pas evident pe terenul practic al problemei.

Problema pe care o discutăm acuma, ţin să reamintesc acest lucru, fiind abolirea războiului ca instituţie legală, îmi voi îngădui să exprim cu privire la acest subiect o părere diametral opusă.

Criticile aduse Pactului Societăţii Naţiunilor de către realiştii de astăzi se axează în jurul a două principale capete de acuzare: pactul îngreuiază dezlănţuirea războiului, dar nu exclude războiul legal în cadrul dreptului ginţilor; pactul nu conţine o soluţie obligatorie pentru conflictele internaţionale şi nici o soluţie pentru toate conflictele fără excepţie.

Or, tocmai viciul fundamental care se reproşează Pactului Societăţii Naţiunilor este îndreptat prin Pactul de la Paris. Pactul Societăţii Naţiunilor nu exclude războiul în toate cazurile. Dacă ne vom raporta la aceasta ca jurişti, vom constata că există patru cazuri în care războiul legal poate subzista:

Primul caz este acela când un stat ar recurge la război după arbitraj, după reglementarea judiciară sau raportul unanim al Consiliului (sau un raport adoptat cu majoritatea cerută de Adunare) contra unui stat (sau unor state) care nu s-ar supune susnumitelor decizii sau numitului raport. Şi aceasta numai după expirarea unui termen de trei luni!

Cel de-al doilea caz este acela când un stat ar recurge la război, deoarece Consiliul n-a putut să adopte o rezoluţie în unanimitate şi nici Adunarea cu majoritatea cerută. Într-adevăr, în acest caz, pactul stipulează că membrii Societăţii Naţiunilor îşi rezervă dreptul de a acţiona cum vor socoti necesar pentru menţinerea dreptului şi a dreptăţii.

Cel de-al treilea caz este acela în care un stat ar recurge la război „atunci când un diferend între părţi este considerat de una dintre ele şi recunoscut de către Consiliu ca fiind de domeniul dreptului intern“, căci în acest caz Consiliul nu are recomandări de făcut şi, în consecinţă, pactul nu exclude războiul.

Al patrulea caz este acela prezentat de un diferend între un stat membru şi un stat ce nu este membru al Societăţii Naţiunilor, care ar refuza să supună diferendul Societăţii Naţiunilor. În acest caz, statul membru al Societăţii Naţiunilor este liber de a recurge la război.

Iată ceea ce se înţelege de obicei când se vorbeşte de fisurile Pactului Societăţii Naţiunilor. Ele sunt atât de numeroase şi de o asemenea importanţă, încât îţi dai seama că domeniul din care războiul a fost în mod legal exclus prin Pactul Societăţii Naţiunilor este foarte restrâns.

Acestea fiind spuse, suntem mai în măsură să înţelegem pe deplin ce înseamnă din punct de vedere practic şi juridic nu numai Pactul Kellogg considerat în sine,

nu numai Pactul Societății Națiunilor considerat în sine, ci și suprapunerea celor două pacte. Pentru marea majoritate a națiunilor care au aderat atât la Pactul Societății Națiunilor, cât și la Pactul Kellogg, acesta din urmă înseamnă realmente renunțarea la război în cele patru cazuri, când războiul dăinuia până acum drept instituție legală.

Pactul Kellogg va putea deci fi invocat în fața Societății Națiunilor sau în fața Curții din Haga pentru a împiedica exercitarea dreptului legal la război, așa cum acesta rezultă din Pactul Societății Națiunilor.

Această vorbărie, de o naivitate puerilă, care pare să caracterizeze după unii Pactul de la Paris, transpusă în domeniul dreptului internațional, înseamnă deci următoarele trei lucruri, toate trei de ordin esențialmente practic:

a) suprimarea, în ce privește pe membrii Societății Națiunilor, a războiului în cele patru cazuri în care Pactul din 1919 nu a reușit să stăvilească dreptul legal la război;

b) extinderea renunțării la dreptul legal de a purta război și pentru statele care nu sunt membre ale Societății Națiunilor;

c) obligația de a nu se opune de acum înainte sancțiunilor pe care Societatea Națiunilor le-ar stabili pentru a împiedica războiul, căci dacă nu există o solidaritate legală organizată în vederea acțiunii prevăzute de articolul 16 din pact, există cel puțin o solidaritate legală din partea tuturor națiunilor semnatare ale Pactului Kellogg de a nu se opune primei, care nu constituie decât aplicarea celei de-a doua.

Și toate acestea nu sunt stipulate pentru un timp limitat, ci pentru totdeauna, Pactul Kellogg neprevăzând nici retragere, nici denunțare.

Este adevărat că, în ciuda Pactului Kellogg, războiul este încă posibil în trei cazuri: legitima apărare, încălcarea angajamentelor luate de unul sau de mai multe state semnatare, necesitatea de a îndeplini obligațiunile prevăzute de articolul 16 al Pactului Societății Națiunilor.

Dar, în cadrul acestor limite, războiul se reduce fie la dreptul natural de legitimă apărare, care n-a fost abolit nici chiar în viața indivizilor, fie la o acțiune punitivă întreprinsă de colectivitate împotriva acelora care încalcă legile acceptate, ceea ce constituie în ochii multora sistemul cel mai sigur pentru a impune respectarea

legilor.

Acum zece ani, comunitatea internațională, ocupându-se pentru prima oară, sub forma unei acțiuni politice întreprinse în comun de aproape toate statele, fără nici o deosebire, de problema arzătoare pe care o constituie dreptul la război, o aborda cu sfială. Ea se mărginea să-l facă mai dificil; ea nu îndrăznea încă să decreteze punerea sa în afara legii. Cinci ani mai târziu, grație eforturilor depuse, care au avut drept rezultat Protocolul din 1924, s-a ajuns ca războiul de agresiune să fie proclamat drept crimă de către comunitatea internațională. Zece ani mai târziu, războiul însuși, ca fapt în sine, este pus în afara legii. Nu, semnatarii Pactului de la Paris nu au rostit în fața lumii vorbe solemne și goale; cele spuse reprezintă realități vii, care nu închid un ciclu decât pentru a deschide un nou ciclu, mai cuprinzător decât primul.

Pe de altă parte, este tot atât de adevărat că Pactul Kellogg nu schimbă întru nimic sistemul soluționării pașnice a diferendelor, așa cum rezultă el din Pactul Societății Națiunilor. Dar, dacă Pactul Kellogg a completat în mod fericit Pactul Societății Națiunilor din punctul de vedere al renunțării la dreptul legal de a face război, Pactul Kellogg trebuie să fie, la rândul său, completat, cu privire la soluționarea pașnică a conflictului, prin toate legile internaționale pe care lumea și le-a impus în virtutea pactului și în urma acțiunii neobosite duse de Societatea Națiunilor.

Suntem fericiți de a constata că propunerile Comitetului de securitate și de arbitraj, votate de cea de-a IX-a Adunare, au fost primite cu satisfacție și sunt considerate drept un real progres față de Protocolul din 1924.

Dar se va spune: nu există soluție judiciară obligatorie pentru toate problemele juridice, având în vedere jocul posibil al rezervelor și nu există instanță recunoscută pentru a rezolva rapid conflictele de natură politică.

Cât despre prima obiecție, sunt gata să recunosc că jocul rezervelor ar putea să reducă pentru moment sfera de acțiune a arbitrajului internațional referitor la problemele juridice. Spun pentru moment, căci evoluția stă mărturie că ideea de arbitraj capătă în relațiile internaționale o tot mai mare importanță. Și, de altfel, chiar criticii autorizați care ridică această obiecție acceptă ideea că se va putea ajunge, în urma unor noi eforturi, la soluționarea pașnică, prin arbitraj, a tuturor problemelor juridice și la aplicarea aproape certă a sentințelor pronunțate.

Dar nu aş putea să admit că nu există o instanţă recunoscută pentru judecarea conflictelor de natură politică. Afirm, dimpotrivă, că nu există conflict posibil, că nu există conflict pe care ni l-am putea închipui, nici actual, nici viitor, că nu există nici măcar un singur conflict latent sau declarat care să nu-şi găsească judecătorul în virtutea unei legi internaţionale, acceptată şi pusă în practică de către imensa majoritate a statelor; acest judecător este Societatea Naţiunilor.

Dar tocmai felul cum este organizată aceasta constituie ţinta criticilor: Societatea Naţiunilor este incapabilă să soluţioneze şi deci cu atât mai puţin să prevină conflictele; ea este în orice caz paralizată de proasta calitate a dreptului pe care este chemată să-l aplice.

Dar unde am ajunge oare dacă am pune fiecare în locul judecătorului acceptat de comunitatea internaţională pe cel preferat de noi, iar în locul dreptului care guvernează comunitatea internaţională dreptul preferat de noi.

Departe de mine gândul de a respinge criticile aduse instituţiei de la Geneva, care reprezintă o perpetuă devenire şi care nu are nevoie să fie apărată de mine. Voi fi mai concis şi voi spune:

Chiar dacă Societatea Naţiunilor ar avea toate păcatele ce i se impută, nu dispunem de o altă organizaţie care să-i poată fi substituită. Ea este rezultatul unei convenţii încheiate de 54 de state. Organizarea sa constituţională nu poate fi mereu adusă în discuţie fără să riscăm să pierdem şi puţinul pe care l-am dobândit. Numai în cadrul Societăţii Naţiunilor şi al legilor sale se poate acţiona pentru a stabili relaţii internaţionale pe bazele de justiţie şi utilitate ce se cer azi. Numai în cadrul Societăţii Naţiunilor şi al legilor sale se poate realiza dinamica mişcării. În afara ei şi împotriva ei nu se poate practica decât dinamica prăbuşirii. Între un mecanism defectuos organizat în vederea păcii şi război, alegerea mea se îndreaptă spre primul. Şi nici o altă alegere nu este posibilă de la semnarea Convenţiei de la Paris. Spunând aceasta, nu mă mărginesc să repet public o obligaţie legal asumată. Îmi exprim aici convingerea mea profundă, care se sprijină pe constatarea că războiul nu este niciodată, dar într-adevăr niciodată, soluţia unui conflict. Războiul, în cazul cel mai bun, adică războiul victorios, nu poate decât schimba termenii problemei; nemulţumitul de mâine este înlocuit de nemulţumitul de astăzi. Unui război dus în numele dreptăţii îi va urma un alt război dus în numele dreptăţii. Şi aşa la nesfârşit. Şi cu ce preţ? Cu un preţ imens plătit de întreaga comunitate internaţională pentru motivele subiective ale unuia sau mai multora dintre membrii săi.

Iată de ce, confruntând opera practică realizată de organizatorii actuali ai păcii şi critica pe care le-o aduc realiştii de astăzi, sunt nevoit să constat că primii pun pacea mai presus de toate, lăsând timpului grija de a formula postulate justiției obiective, în timp ce ultimii pun mai presus de toate justiția subiectivă și, crezând că prin aceasta servesc pacea, nu fac decât să pregătească în realitate condițiile psihologice ale unui război, care ar putea atât de ușor să aducă victoria, ca și înfrângerea concepţiilor lor.

Dar dacă realiştii de azi sunt cel puțin de acord cu ideea că se poate îngrădi războiul prin legi internaționale întocmite, este adevărat, conform vederilor lor, ce să mai spunem de idealiştii noştri de astăzi, care neagă orice eficacitate a organizației actuale de vreme ce nu desființează suveranitatea statelor și nu proscrie sentimentul național. Până ce nu vom aborda aceste probleme fundamentale, suntem sortiți, pare-se, să ne irosim sentimentele pentru pacte îndreptate împotriva războiului și ființa noastră pentru pregătirea războiului!

Idealiştii s-au bucurat întotdeauna de adânca mea simpatie, pentru că sunt gata să recunosc că în formulele lor pline de generozitate se poate oglindi realitatea de mâine, către care ne îndreptăm mai mult sau mai puțin conștient.

Într-o epocă în care mişcarea este atât de imperceptibilă, încât ai impresia că trăiești sub legile staticii, idealiştii nu riscă decât un singur lucru: acela de a fi aprobaţi sau combătuţi pentru ideile pe care le exprimă. Într-o epocă în care însă ai senzația limpede că trăiești sub legile dinamicii, idealiştii mai riscă încă un lucru: acela de a fi puşi în situația de a da un răspuns atât asupra posibilității practice de aplicare a formulelor lor, cât și asupra metodelor prin care înțeleg să le pună în practică.

Cel mai inteligent dintre reformatori nu este, în ultimă instanță, decât un individ, adică ceva limitat în timp și spațiu, iar materia asupra căreia acționează este o lume concretă, așa cum a fost făurită de istorie, adică de oameni, oameni în care se perpetuează forțele trecutului și se plămădesc treptat forțele ce pregătesc viitorul.

Să fie oare suveranitatea statelor o piedică în calea păcii?

Se poate, războiul fiind, fie că recunoaştem sau nu acest lucru, produsul unei anumite structuri sociale și politice. Dar a preconiza drept soluție pentru instituirea păcii permanente, în actuala stare a lucrurilor, abolirea suveranității

înseamnă nu numai a preconiza o soluţie imposibilă, ci şi, dacă am porni pe această cale, a arunca lumea în haos şi anarhie, pentru că nu se poate încă desluşi limpede nici felul cum ar fi realizată, nici felul cum ar fi concepută organizarea nouă care ar urma să intre în vigoare.

Să fie oare sentimentul naţional o piedică în calea păcii?

Se poate, reacţiile provocate de el fiind cele mai frecvente cauze de război. Dar a preconiza drept soluţie a unei păci permanente abolirea sentimentului naţional este nu numai o imposibilitate, ci înseamnă a răpi omului baza esenţială a individualităţii sale actuale.

Dacă suveranitatea şi sentimentul naţional nu pot şi nu trebuie să fie abolite, li se poate da totuşi o directivă pentru ca, permiţându-le totuşi să înfăptuiască tot ceea ce în condiţiile actuale corespunde unei funcţii utile, să fie dezbărate de orice exagerare care ar putea constitui o ameninţare la adresa păcii. Acestei directive îi corespund legile internaţionale ale organizării păcii. Această directivă trebuie să fie susţinută de lupta pentru cultură (Kulturkampf), menită să modifice psihologia umană, transformând treptat în stări de conştiinţă năzuinţele confuze ale sufletului spre noi orizonturi. Desigur, lupta pentru cultură trebuie să deschidă ochii tuturor în privinţa fragilităţii, asupra condiţiilor şi limitelor primelor realizări ale comunităţii internaţionale în lupta dusă împotriva războiului. Dar a face întreaga lume să creadă că de zece ani totul nu este decât o vorbărie goală, a prezenta omenirii drept simplu un miraj rezultatele obţinute prin eforturile susţinute depuse de toate statele fără nici o deosebire nu este numai periculos, ci şi inexact.

Ce au devenit într-adevăr noţiunile clasice de suveranitate şi de independenţă a statelor în ultimul timp, mai ales sub influenţa legilor recente privitoare la organizarea păcii? Pentru cel ce nu vrea decât să audă, sunt tot atât de măreţe ca altădată. Pentru cel ce ştie şi să vadă, ele au plecat capul.

Într-adevăr, nu există nimic mai interesant decât strădaniile depuse pentru a găsi o tehnică acceptabilă de drept internaţional, începând din clipa când vechile concepţii s-au ciocnit de realităţile pe care le constituie legile noi ale organizării păcii.

Juriştii, mai independenţi decât oamenii politici, se străduie din răsputeri să adapteze ştiinţa juridică la noile fapte.

Nu este în intenţia mea de a face o expunere asupra operei la care sunt chemaţi să participe juriştii din secolul al XX-lea, ca să înlocuiască construcţia juridică pe care Grotius, la începutul secolului al XVII-lea, a axat relaţiile internaţionale. Opera îşi urmează de altfel cursul şi nu va putea fi desăvârşită decât atunci când toate efectele Marelui Război, şi nu numai o parte din ele, se vor fi făcut simţite.

Suveranitatea, concepută odinioară ca o forţă atât de absolută, încât unii gânditori s-au crezut îndreptăţiţi să nege existenţa unui adevărat drept internaţional, este astăzi în general concepută ca o voinţă care se îngrădeşte ea însăşi în virtutea propriei ei puteri independente.

Nu mă voi opri la obiecţiile pe care le ridică o astfel de concepţie în ochii juriştilor cu vederile cele mai înaintate, pentru care suveranitatea nu ar mai fi decât simpla posibilitate de a se mişca liber înăuntrul limitelor fixate de drept, cu alte cuvinte o anumită competenţă particulară a guvernelor pe baza dreptului internaţional.

Voi examina, în schimb, concepţia cea mai general acceptată de către conducătorii politici de astăzi.

Cele trei elemente ce caracterizează grupările sociale care au dobândit o personalitate deplină: legea, puterea, forţa, se întemeiază la ora actuală pe noţiunea de stat. Tocmai prin intermediul statelor aceste trei elemente se proiectează pe scena internaţională.

Nu există loc în organizarea actuală a comunităţii internaţionale pentru un suprastat. Acesta din urmă este înlocuit printr-o asociaţie voluntară de state libere, având obligaţia de a se supune legii acceptate de către ele în virtutea propriei lor suveranităţi.

Este interesant de relevat faptul că această concepţie actuală a comunităţii internaţionale se apropie în unele privinţe de cea schiţată de către Kant în al său Eseu asupra păcii perpetue, în care demonstrează că pacea nu poate fi întemeiată pe un stat unic, ci pe o asociaţie de state libere.

Prin urmare, la ora actuală, legea internaţională apare pentru toată lume nu ca o lege de subordonare, ci ca o lege de coordonare, iar situaţia fiecărui stat în raport cu celelalte nu apare ca o stare de dependenţă, ci ca una de independenţă.

Aşa stând lucrurile, legile care guvernează astăzi statele intră în două sfere

distincte, dar conjuncte: dreptul intern, produs al dreptului de guvernare al statului asupra supuşilor săi, dreptul internaţional, produs al contractului încheiat între voinţe libere şi egale. Cele două sfere au un conţinut variabil, iar dreptul internaţional prezintă o tendinţă din ce în ce mai accentuată să absoarbă materiile care figurau la început în sfera dreptului intern. Aceasta este concepţia general admisă.

Şi tocmai în clipa când comunitatea internaţională scoate din cadrul dreptului intern, ca să-l introducă în domeniul dreptului internaţional, dreptul la război, apanajul cel mai necontestat al suveranităţii nelimitate de odinioară, aruncăm anatema asupra suveranităţii naţionale ca o piedică în calea păcii?

Să recunoaştem cel puţin că nu este momentul cel mai potrivit. Dar se va spune: nu întocmind legi împotriva războiului, ci eliminând cauzele războiului îl vom putea stăvili pe acesta din urmă. Desigur, cauzele războiului trebuie să fie studiate cu grijă, iar remediile potrivite căutate cu răbdare.

Dar ar fi o greşeală extraordinară să ne închipuim, cu privire la metoda ce trebuie urmată, că soluţionarea cauzelor războiului trebuie să preceadă abolirea războiului, ca fapt ilicit în sine, oricare ar fi cauzele sau scopul lui.

Crima n-a fost stârpită în interiorul statelor prin studii de criminologie, care tind să pună în lumină cauzele ei, ci prin legi care pedepsesc crima ca fapt în sine.

Codul penal, în orice epocă, în orice societate, a precedat studiul crimei ca fenomen social. Fără îndoială, cele două aspecte merg mână în mână, dar întotdeauna primul a precedat pe cel de-al doilea.

Dar se va obiecta: ce poate face în actuala stare de lucruri legea, fie ea cea mai strictă, împotriva reînvierii războiului?

În fond, problema se reduce la punerea în discuţie a valorii legii internaţionale.

Este sigur că nimeni nu-şi închipuie că pacea perpetuă a fost instaurată pe pământ prin ceea ce a fost realizat până acum. Ar fi să credem că sarcina pe care omenirea este chemată să o îndeplinească a şi fost dusă la bun sfârşit în câţiva ani prin câteva semnături.

Dar, pe de altă parte, se poate oare contesta faptul că legea internaţională este factorul cel mai important în realizarea scopului urmărit? Un răspuns hotărât,

categoric, la această întrebare se impune înainte de a trece la altă problemă. Dacă nu legii internaționale îi revine misiunea de a stabili pacea, la ce altă metodă ar trebui să se recurgă dacă nu la forță în scop de dominare?

Și dacă o excludem pe aceasta din urmă ca inacceptabilă, care este prima lege internațională ce trebuie stabilită dacă nu aceea prin care dreptul la război ca fapt în sine este abolit? Fără îndoială, legi de organizare pe tărâmurile cele mai diverse: economic, cultural, financiar, militar, politic. Fiecare dintre aceste legi își are condițiile proprii care determină realizarea ei. Dar, ca regulă generală, aceste legi nu pot fi elaborate decât de către o colectivitate care crede în pace.

Cum vor putea fi înfăptuite aceste legi dacă se subminează în mod sistematic încrederea în legea fundamentală ce le condiționează pe toate celelalte către care năzuim? Cum vor fi vreodată posibile acestea din urmă dacă tăgăduim orice eficacitate legilor internaționale în sine?

Suntem prinși într-un cerc vicios diabolic, din care nu se poate ieși decât printr-un act rațional sau printr-o catastrofă.

Ce se reproșează legii internaționale? Posibilitatea încălcării ei? Dar care lege nu poate fi încălcată? Și de când încălcarea legii o face să-și piardă caracterul de lege?

Lipsa de sancțiuni? Dar despre ce fel de sancțiuni este vorba? Sancțiunile aplicate cu forța? Sunt cele mai sigure, bineînțeles, și pentru realizarea multor acțiuni sunt indispensabile. Nu se poate spune că ele lipsesc cu desăvârșire. Ele nu au caracterul automat pe care îl au sancțiunile în interiorul statului. Este adevărat. Dar se poate oare ajunge de îndată la o identitate completă? Pentru aceasta ar trebui creat neîntârziat suprastatul după modelul statelor naționale. Este acest lucru posibil? Și nu ar fi oare astăzi creat prin legi internaționale care ar suferi de aceleași vicii de care sunt învinuite legile existente? Sancțiunile, după modelul perfect al vieții interne a statelor, fiind astăzi imposibile sau trebuind a fi create prin legi care au același viciu organic ca cele de astăzi, ajungem la concluzia că nu numai că nu s-a făcut nimic în această direcție, dar că nici nu s-ar putea face ceva în acest sens pe cale pașnică, nici astăzi, nici mâine, niciodată.

Nu cunosc eroare mai periculoasă, influență mai nefastă decât exagerarea puterii magice a forței în funcționarea legilor cu caracter intern și transpunerea acestei

exagerări în domeniul dreptului internaţional pentru a justifica concluziile cele mai amăgitoare.

Toate acest teorii sunt expresia unei superficialităţi antropomorfice în cel mai înalt grad!

Nu, nici măcar în interiorul statelor legea nu-şi trage puterea esenţială şi exclusivă din sancţiunea brutală pe care o dă forţa; ea îşi trage această putere din solidaritatea creată de necesităţile sociale, solidaritate care, de îndată ce devine conştientă, îşi găseşte expresia în formulele de drept. Cei interesaţi se supun la ceea ce se numeşte lege de îndată ce ajung la convingerea că e în interesul lor s-o facă şi că în cazul când n-ar face-o s-ar produce în minţile oamenilor o reacţie ce le-ar pricinui mai mult rău decât supunerea însăşi la aceste legi. Tocmai această reacţie, variabilă de la caz la caz, variabilă în funcţie de fiecare dintre cei interesaţi, şi care nu poate fi nici pe departe confundată întotdeauna cu reacţia forţei, este sancţiunea.

Dreptul intern ca şi cel internaţional nu au, aşadar, decât o singură sursă: conştiinţa juridică a popoarelor, care conferă caracter obligatoriu regulilor născute din solidaritatea lor. Legile interne, cutumele, tratatele nu sunt altceva decât dovada unui drept deja existent.

La rândul ei, comunitatea internaţională este o societate concretă ce se mişcă într-un ritm mai lent decât cel al statului, care nu a dobândit încă o personalitate deplină, dar care se întăreşte, ca orice alt grup social, fie intensificând relaţiile care-i stau la bază, fie cristalizându-le pe acelea care există într-o formă legală. Legile internaţionale nu sunt deci o esenţă diferită de aceea a legilor interne: sunt simple fapte sociale transformate în stări de conştiinţă.

Iar puterea legii, oricare ar fi ea, oriunde am găsi-o, nu constă exclusiv din sancţiunea dată de forţă.

Există o putere superioară forţei şi aceasta este conştiinţa unei solidarităţi umane, iar a o proclama nu înseamnă a vorbi în vânt, înseamnă a lua contact cu singura realitate care există şi care - pentru că se crede îndeobşte că poate fi violată fără urmări, pentru că niciodată nu sunt studiate reacţiile ei implacabile, pentru că este invizibilă tuturor celor care cred că viaţa nu este alcătuită decât din lucruri care se numără, se cântăresc sau se măsoară - este socotită ca inexistentă.

Atingem în acest fel punctul esenţial care determină dinamica păcii, limitele ei şi

mecanismul care permite ca ele să fie împinse la infinit prin sistemul realizărilor pe etape.

În opera organizatorilor actuali ai păcii își găsește expresia aproape tot ceea ce în conștiința publică actuală a atins un grad de maturitate. Prin aceasta ea rezistă victorios criticilor care se ridică fie din dreapta, fie din stânga. Conducătorii de stat nu și-ar fi făcut datoria dacă nu și-ar fi dat seama la timp de regulile pe care conștiința publică le cerea în mod imperios. Dar, cu atât mai sigur nu și-ar împlini datoriile, dacă s-ar grăbi să pronunțe reguli care nu există încă și mai ales reguli care s-ar împotrivi sentimentelor generale. Noile reguli pot fi pregătite, lucrând cu răbdare, în direcția pe care o arată regulile deja acceptate.

Lumea are în fața ei posibilități infinite. Dar nimic nu va putea fi înfăptuit atâta vreme cât nu vom înțelege întreaga semnificație a tot ceea ce a fost săvârșit, atâta vreme cât nu ne vom fi pătruns de această lege fundamentală a dinamicii păcii: prudență cu privire la orice nouă înfăptuire, încredere statutară în orice realizare deja înfăptuită!

Gândirii îi revine misiunea de a înțelege ceea ce există, de a deslușI ceea ce poate să ia încă ființă, de a presimți ceea ce va apărea. Evoluția fiind înfăptuită de către mase și nu de indivizi, trebuie să recunoaștem că dinamica gândirii a urmat un ritm mai lent decât dinamica sentimentelor.

Lumea vrea pace! Dar să fim sinceri: de îndată ce se gândește la pace, se îndoiește că dorința sa va putea deveni vreodată o realitate permanentă.

Astfel, în clipa în care ne dăm seama că pacea nu poate să fie stabilită decât prin legi internaționale, în clipa în care simțim că aceste legi nu sunt altceva decât fapte sociale transformate în stări de conștiință, în clipa în care avem în cel mai înalt grad nevoie de forța capabilă să descopere aceste fapte și să acționeze pentru a le aduce în planul conștiinței, constatăm că gândirea a rămas oarecum în urmă.

De ce se întâmplă așa? Fiindcă gândirea funcționează pe datele pe care i le-a statornicit un lung trecut.

Și, totuși, gândirii îi revine rolul de a înlătura această moștenire care generează în inimile noastre sentimente contradictorii, speranțe și temeri, groază și entuziasm, sentimente care în momentul de față nu corespund nici unei rațiunii.

Ne temem oare de război fiindcă acesta ar părea unora mijlocul cel mai sigur pentru a dobândi avantaje de ordin subiectiv? Gândirii îi revine rolul de a dovedi ca este vorba de o amăgire, căci din toate afacerile proaste războiul este cea mai proastă.

Ne temem oare de război fiindcă ar fi, din diferite cauze, de neînlăturat? Gândirii îi revine rolul de a hotărî pe omul politic şi pe omul de ştiinţă de a-şi întinde unul altuia mâna în această cruciadă împotriva răului.

Ne temem de război fiindcă el ar fi, orice s-ar face, o instituţie hărăzită în veci de soartă? Gândirii îi revine rolul de a descoperi de ce ar fi aşa.

Care este dovada celor afirmate? Istoria.

Care este cauza? Natura umană, a cărei lege este lupta.

Dar istoria nu vădeşte decât o simplă apropiere între conflicte şi soluţionarea lor prin arme, din care nu putem însă trage concluzia că este vorba de o lege naturală.

Cât priveşte lupta, este adevărat că ea constituie legea naturală a vieţii. Toată viaţa nu este decât luptă: lupta cu tine însuţi, lupta cu semenii tăi, în incinta cetăţii, ca şi în cadrul statului.

Dar lupta nu implică în mod necesar distrugerea fizică a semenilor tăi.

Şi ce teren mai bun pentru a satisface instinctul natural de luptă decât acela pe care poţi combate toate prejudecăţile, toate superstiţiile, toate ereziile din care este plămădit sufletul nostru, pentru a afla în domeniul infinit al luptei pentru idei, după fiecare bătălie, nu moartea, ci noi temeiuri pentru a trăi?

Viitorul trebuie să fie opera noastră. Viitorul trebuie să poarte pecetea noastră.

Dar pentru ca aceasta să se întâmple, trebuie ca omul să-şi îndeplinească misiunea lui, care constă în a nu rămâne cu braţele încrucişate când vede ce face din el natura.

Omul politic să plece urechea la cuvintele spuse de nemuritorul Schiller: să ne folosim de facultatea pe care o avem de a parcurge, din nou, în sens invers, graţie raţiunii, drumul pe care ne poartă natura; să transformăm opera necesităţii

în opera liberei voințe; să ridicăm necesitatea fizică la rangul de necesitate morală.

● Nicolae Titulescu, Pledoarii pentru pace, ediție îngrijită de G. G. Potra și C. I. Turcu, studiu introductiv de G. G. Potra, Editura Enciclopedică, București, 1996, p. 149-174.

33. Mihail Ralea cu privire la necesitatea adoptării unei legi de reorganizare a Ministerului Afacerilor Externe (Ședința Camerei Deputaților din 20 februarie 1930)

D-l Șt. Cicio-Pop, președinte: Se va comunica d-lui ministru al Agriculturii și Domeniilor. Intrăm în ordinea de zi.

La ordinea de zi avem interpelarea d-lui deputat Ralea, adresată d-lui ministru de Externe, asupra organizării acelui minister, asupra serviciului de propagandă și asupra felului cum se face această propagandă în străinătate.

D-l deputat Ralea are cuvântul.

D-l M. Ralea: D-le președinte, d-lor deputați, interpelarea pe care am onoarea s-o dezvolt înaintea dv. are deja o mică istorie, aș zice deja o mică biografie. Cei antici spuneau despre cărți că au soarta și destinul lor: habent sua fata libelli; dar, vedeți, au soarta și destinul lor și interpelările și, trebuie să adaug imediat, că interpelarea de astăzi a avut o serie de împrejurări nenorocoase în drumul ei. Anunțată în luna iunie, când autorul ei a suferit un accident, după aceea a fost amânată pentru timpul reformei administrative, când s-au suprimat interpelările, a urmat apoi vacanța, a trebuit reanunțată în toamnă, a urmat după aceea chestiunea Lupenilor și de-abia acum vine să se desfășoare înaintea dv. Dar aceste împrejurări nenorocite au grupat în jurul acestei interpelări o atmosferă de tensiune foarte curioasă. Cum subiectul de care era vorba era delicat, adică trata o serie de lucruri care se petrec într-o instituție foarte sensibilă, s-a grupat în jurul ei o serie de supoziții, de bănuieli, de cancanuri, cum se zice în lumea bună „des potins“, care au dat o anumită fizionomie și astăzi sunt întrebat în toate părțile dacă această interpelare va conține o serie de detalii scandaloase, sau cel puțin picante, relative la moravurile intime ale corpului diplomatic sau măcar ale familiilor membrilor acestui corp.

D-lor deputați, toți aceia care așteaptă asemenea lucruri de la această interpelare vor avea o mare deziluzie. Nu pot să servesc asemenea detalii și nu aceasta este preocuparea mea. Preocuparea mea este alta. Nu am nici un fel de legătură directă cu Ministerul de Externe. Nu am fost în cariera diplomatică, nu am nici un fel de speranță să fiu vreodată. Interpelarea de astăzi cuprinde constatările

sincere ale unui călător care obișnuește să meargă de câteva ori pe an afară din țară.

D-l R. Ioanițescu, subsecretar de stat la Ministerul de Interne: D-l ministru de Externe vrea să vă trimită, fiindcă știe că aveți prea multe calități.

D-l M. Ralea: Regret că nu pot să-l satisfac.

Sunt, așadar, impresiile unui călător, care ieșind din țară din când în când, obișnuiește să meargă pe la legații, un călător care își notează impresiile relativ la aceste legații și care obișnuiește să tragă anumite concluzii de ordin general.

Aceste impresii vi le comunic dv., astăzi, pentru a judeca, dacă nu este cazul să ne îngrijoreze puțintel anumite lucruri pe care le vedem și, în același timp, să păstrăm oarecare speranță că se va pune capăt acestor lucruri. De o vreme încoace, din diplomație face parte o anumită categorie socială și aceasta aș putea-o boteza: categoria socială a salonarzilor. Acest criteriu este acela care s-a luat în considerare în cea mai mare măsură până acum și se poate ca această alegere să comporte o anumită discuție teoretică, căci problema s-a pus și în alte părți și s-a arătat că, de pildă, a alege oameni dintr-o anumită clasă socială în domeniul diplomației, prezintă anumite avantaje. În primul rând ar fi o explicație istorică: după revoluția de la 1789, nobilimea din Franța emigrase și când s-a întors, la 1815, a găsit locurile ocupate de burghezie. Această burghezie nu putea să trăiască în bune relații cu nobilimea care se întorcea și atunci au emigrat în străinătate, trăind departe de țară, ca să nu aibă a suferi afronturi din partea burgheziei dinlăuntrul țării. S-a format astfel un fel de internațională albă a emigraților, care au congestionat, în permanență, legațiile din toată lumea pe urmă, după modelul Franței, în toate părțile s-a întâmplat cam același lucru. Și astăzi se discută problema și ea este pusă foarte serios, dacă a face parte din această clasă este mai avantajos pentru diplomație, decât de a selecționa elementele competente din toate clasele sociale. Și s-a spus că este mai bine să alegem din clasa superioară, din clasa elegantă a societății, pentru motivul că această clasă are relații de familie și, când ai relații de familie, poți și să valorifici și să angajezi, între anumite state, o anumită rețea de servicii. Dar vă întreb: oare relațiile dintre state se fac astăzi pe considerații de familie? Adică relațiile pe care poate să le aibă un stat, din punct de vedere diplomatic, sunt cele mai interesante, atunci când se adresează unei clase elegante, sau din contră sunt mai interesante relațiile cu clasele care determină evoluția statelor moderne, adică cu clasa oamenilor de finanțe, comercianți, intelectuali, academicieni, acei

care formează adevărata opinie publică şi cu care toată această diplomaţie nu are nici un fel de contingenţă?

Dar s-a zis: poate este un alt avantaj ca diplomaţii să fie selecţionaţi din această clasă socială. Şi anume este faptul că ei au avere şi averea scuteşte, până la un punct, bugetul statului de a se încărca cu o mulţime de cheltuieli de reprezentare, foarte necesare personalului diplomatic.

D-lor, vedeţi dv., într-un regim democratic a spune că o serie de servicii sunt monopolizate numai de oameni care au avere şi că nu pot fi monopolizate de oricine, înseamnă a face cel puţin un anacronism. Eu refuz să accept această explicaţie, pentru că lucrul este astăzi trecut în domeniul istoriei ca o consideraţie pur medievală.

Dar o serie de dovezi de ordin istoric, - şi-mi veţi scuza aceste consideraţii de ordin teoretic care vor înceta de îndată, - dar o serie de dovezi de ordin istoric arată că ţările cu regim democratic foarte adânc au avut de repurtat, în ultimele decenii, succese diplomatice cu mult mai mari decât ţările cu regim reacţionar. Iată, de pildă, acea splendidă pleiadă de diplomaţi pe care i-a creat Franţa Republicii a III-a; iată, de pildă, pe fraţii Cambon, pe Barrere, aceştia au fost creaţi de o ţară cu regim democratic. Alianţa cu Rusia, care a salvat Franţa de la dezastru, este o operă de democraţie a Republicii a III-a. Intrarea Italiei alături de Franţa, în războiul mondial, este iarăşi o operă a democraţiei diplomatice. În schimb câte gafe, câte nereguli făcute şi comise de diplomaţiile din ţările reacţionare! S-a spus şi cu drept cuvânt, că Germania a câştigat războiul din punct de vedere militar, dar l-a pierdut din punct de vedere diplomatic. La fel s-a spus şi despre Austria.

Iată deci că ţări cu regim reacţionar nu au avut buni diplomaţi, în timp ce ţări cu un regim democratic au putut să dea naştere, în istorie, acestei pleiade de buni diplomaţi.

Şi după aceea, d-lor, dacă ar trebui să luăm lucrurile din istoria recentă a Angliei, de câte ori regimul democratic şi opinia publică nu a împiedicat declanşarea războiului şi a favorizat politica pacifistă! A oprit declanşarea războiului pe timpul lui Disraeli, în războiul balcanic de la 1877, în războiul cu Mexic, în lupta cu Statele Unite, opinia publică democrată a luptat pentru pace cu tot aceeaşi subtilitate diplomatică cu care au lucrat altădată regimurile de ordin reacţionar.

D-lor, din aceste câteva consideraţii - nu voi intra în mai multe detalii înaintea dv., fiindcă aci nu urmăresc a face o conferinţă relativă la raporturile dintre diplomaţie şi democraţie, ci vă voi arăta câteva aspecte ale diplomaţiei noastre, - din aceste câteva consideraţii, înţelegeţi dv., că problema nu se poate susţine, nici măcar din punct de vedere teoretic.

D-lor, revenind la noi, care este aspectul general al diplomaţiei noastre? Trebuie să răspund imediat că în diplomaţia noastră, firește, se găsesc şi multe excepţii foarte onorabile, e situată încă la tipul salonard. D-lor, dacă acest lucru putea să se întâmple în Europa după Pacea de la Viena şi a putut să dureze în tot timpul secolului al XIX-lea, nu se mai poate întâmpla astăzi, după războiul mondial, când o serie de probleme de competenţă tehnică invadează toate problemele statului. Astăzi, când avem la ordinea de zi o enormă chestiune a reparaţiilor, o enormă chestiune a Societăţii Naţiunilor, o alta a împrumuturilor internaţionale, una, la noi, a cultelor minoritare, o alta a problemei optanţilor, vă întreb: este de-ajuns oare numai o dialectică foarte severă în ceea ce priveşte surâsurile care se oferă într-un moment dat şi surâsurile care se refuză într-un alt moment dat? O discuţie foarte subtilă asupra felului cum trebuie oferit un buchet de flori, o altă discuţie şi mai subtilă, cum trebuie lăsată o carte de vizită, lucruri foarte interesante, desigur şi de foarte mare importanţă, dar vedeţi, de o importanţă cu mult mai mică pentru mine decât toate aceste probleme spinoase, grele, pline de un imens material care presupune o pricepere specială. Fiindcă, d-lor, toate aceste persoane care au format o literatură umoristică, azi foarte bogată, se preocupă mai ales - fiindcă aceasta rămâne ca un fel de memorie ancestrală a strămoşilor - de micile discuţii şi cancanuri dintre persoane. Vă aduceţi aminte de diplomatul eminent, descris de Abel Hermant, care era foarte îngrijorat de faptul dacă va izbucni un conflict între Germania şi Austria, pentru că nişte curtezani ai unei arhiducese din Bavaria erau în rivalitate cu curtezanii unei ducese de Lichtenstein. Diplomaţii vechi au fost mai mult atenţi la chestiuni de intrigi de persoane şi culise, pe când întreaga politică mondială de astăzi este condusă de mişcări de opinie publică, de mişcări de masă, care întrec mult combinaţiile meschine dintre persoane. Vasăzică o pregătire de la început insuficientă şi un punct de vedere greşit.

D-l I. Codreanu: D-le profesor, poate că din greşeală am făcut şi eu o călătorie cu oarecare caracter diplomatic. Deşi eram cu gândul şi cu sufletul la Basarabia, m-am dus la Paris la Conferinţa de Pace. Venisem cu costumul meu de acasă, dar o cucoană din corpul diplomatic de acolo a căzut pe capul meu şi mi-a spus să-mi cumpăr un costum negru. „Lasă-mă în pace cucoană“. Ea, nu,

să-mi rad barba şi mustaţa. I-am spus: „Lasă-mă în pace, aceasta nu pot face“. A doua zi urma să începem vizitele pe la oameni mari, pe la foştii dregători şi pe la miniştrii Franţei şi ai altor ţări. Mi s-a spus că nu mă pot duce la vizite fiindcă trebuie mai întâi să-mi rad barba şi mustaţa. Eu le-am răspuns: „mai bine îmi tai capul“. (Ilaritate).

D-l dr. N. Lupu Ai mai tuns-o nițel, moș Ioane, n-ai ras-o! (Ilaritate).

D-l I. Codreanu: Atunci i-am spus cucoanei de la Paris că eu fac parte dintr-o sectă religioasă care nu-mi îngăduie să-mi tai un singur fir din barbă sau din mustață. Numai așa am scăpat de cucoana aceea. (Ilaritate, aplauze).

D-l dr. N. Lupu: Să te ferească Dumnezeu de mai rău, că de cucoana aceea ai scăpat. (Ilaritate).

D-l M. Ralea: D-lor deputați, spuneam că tipul pe care eu l-am numit salonard este mai atent la intrigile dintre persoane decât la marile mișcări de opinie publică și de mase și prin aceasta însăși dovedește o anume inferioritate din punctul de vedere al unei democrații reale.

Acest tip, după cum vă spuneam, a dominat întreaga atmosferă a secolului al XIX-lea, este tipul despre care spunea Bismarck când dădea definiția diplomatului, că primul venit spălat conștiincios, elegant îmbrăcat, poate face un excelent diplomat, mai ales dacă acesta cunoaște mai bine bridge decât istoria. Desigur, Bismarck era sever, dar el pătimise mult și avea de înghițit și de plătit o serie de ranchiune personale contra diplomaților. Dar nițică dreptate avea. La noi, spuneam, cu câteva excepții se menține acest tip în permanență: tipul care reușește, tipul care prezintă o întreagă gamă de subtilități în privința protocolului, tipul care nu urmărește altceva decât să dovedească că se poate comporta, într-o anume împrejurare, într-un mod elegant.

Atunci o goană întreagă după o serie de lucruri deșarte, după titluri de noblețe, excelențe...

Fii de burghezi din România, astăzi secretari de legație și consilieri, al căror onorabil nume se sfârșește în -escu au pus coroană pe cărțile de vizită ca să arate că unul se trage din Vlad Țepeș, iar altul că are o origine dintr-un împărat bizantin. (Ilaritate). După aceea o serie de măsuri severe pentru toți colegii care nu s-ar comporta exact după toată ortodoxia protocolului, că unul, când a dat bună ziua, a dat numai trei degete în loc de două, cum scrie la carte, că altul a dat

două degete şi un surâs, când la carte scria că trebuie un surâs fără două degete. (Ilaritate). O serie de discuţii interminabile, care formează în saloanele diplomaţilor un subiect important. Dar, d-lor, în acest timp tot continentul se zvârcoleşte sub cea mai formidabilă tragedie a istoriei, pe când toţi aceşti domni discută la infinit aceste subtilităţi de manieră.

Dar, se spune în altă parte că dacă n-ar fi avut competenţă aceşti domni, dacă n-ar fi avut ştiinţă de carte, sau cel puţin acea sagacitate instinctivă care ţi-o dă ereditatea, adică ar avea un anumit simţ, o anumită fineţe a cunoaşterii oamenilor, moştenită prin ereditate.

Dar, d-lor, îmi veţi da voie să vă întreb: ce sagacitate poate să fie aceea, când un consilier al nostru de legaţie, trimis anume să facă slujbă pe lângă Vatican, raportează cu două zile înainte de acordul de la Latran, dintre d-l Mussolini şi Papa, că acest acord nu va fi o operă pe care o va vedea generaţia noastră, ci se va realiza cel mult în ceruri. (Ilaritate). Dar exact a doua zi acordul de la Latran s-a încheiat.

Dar ce sagacitate poate fi aceea a unui alt ministru al nostru care a primit următoarea circulară intr-o zi. Cum se făcuse un abuz prea mare de paşapoarte diplomatice s-a trimis o circulară prin care i s-a adus la cunoştinţă că se schimbă culoarea acestor paşapoarte: în loc de verde, de aci înainte vor fi albastre şi este rugat să trimită fotografia lui, - adică a ministrului - a personalului legaţiei şi a personalului extraordinar al legaţiei. Prin personal extraordinar al legaţiei probabil că ministrul a înţeles celelalte legaţii şi atunci se întâmplă acest lucru, extrem de curios în toată istoria diplomaţiei, că ministrul acela cere fotografiile celorlalţi miniştri străini pentru a li se acorda paşapoarte diplomatice şi raportează oficial ministrului următorul lucru:

„D-le ministru, răspunzând circularei ministeriale cu nr..., privitor la noile paşapoarte diplomatice, am onoarea a vă trimite câte două fotografii a următoarelor persoane“ - urmează numele - „cât despre fotografiile personalului misiunii străine la Haga, după câteva sondaje discrete, am constatat că orice încercare de a le obţine ar fi zadarnică“. (Mare ilaritate, aplauze pe băncile majorităţii).

Aceasta este sagacitatea despre care este vorba, acesta este adevărul.

Voci de pe băncile majorităţii: Cine este ministrul?

D-l M. Ralea: Nu spun nume, pentru că nu vreau să ating prestigiul ţării.

D-lor, toate aceste lucruri au anumite explicaţii, au explicaţie în primul rând în lipsa de tradiţie diplomatică a ţării. Trebuie să fim serioşi.

Ţara Românească, înainte de război avea o prea mică iniţiativă diplomatică. Diplomaţia, după cum ştie toată lumea, nu mai este un mister pentru nimeni astăzi, este de domeniul istoriei, diplomaţia noastră era aproape exclusiv făcută de către defunctul rege Carol şi de către Ionel Brătianu.

S-a întâmplat cazul umoristic al unui ministru de Externe liberal, care a aflat despre declararea războiului. (Ilaritate). Dar lucrurile erau acestea. Nu se făcea diplomaţie şi de multe ori miniştrii noştri şi unii din cei mai distinşi, erau ţinuţi în situaţia de cel mult a semna şi a da viza pe paşapoarte. Şi atunci nefiind tradiţie, suntem în situaţia în care suntem astăzi.

O tradiţie diplomatică nu se poate improviza, o tradiţie diplomatică are un trecut, are o tehnică, are o metodă, are o doctrină. Şi atunci ne găsim astăzi în faţa a trei speţe de crize pe care le prezintă diplomaţia noastră externă: o criză de doctrină, o criză de metodă, o criză de organizare.

O criză de doctrină.

D-lor, care este doctrina noastră diplomatică?

Formula: mergem cu aliaţii. Foarte bine, păstrăm recunoştinţă şi gratitudine marilor noştri aliaţi şi vom fi întotdeauna alături de ei.

Dar aceasta nu este o doctrină, pentru că este prea mult şi prea puţin. Este prea mult pentru că este vag; este prea puţin pentru că nu comportă o serie de distincţii în cadrul acestei formule.

Pentru că, ia închipuiţi-vă dv., că între aliaţii noştri, într-o bună zi, s-ar declanşa o ceartă, o rivalitate între Franţa şi Anglia, sau o rivalitate între Franţa şi Italia. Ce facem atunci cu formula noastră „mergem cu aliaţii“?

Dar, d-lor, s-ar putea - şi istoria rezervă în permanenţă surprize - o alianţă între unul dintre aliaţii noştri şi Soviete. Care este atitudinea noastră de luat în ziua aceea?

Toate aceste lucruri, toate aceste întrebări arată că formula „mergem cu aliaţii“ este o formulă „excelentă“, dar insuficientă.

Spuneam, în al doilea rând, o criză de metodă.

Toate marile diplomaţii cu tradiţie, toate ţările cu tradiţie diplomatică au o anumită metodă: Franţa are răspândirea, penetraţia culturală şi artistică; germanii aveau, înainte de război, propaganda economică, propaganda brutală; Anglia, perfidul Albion, are metoda formată când din brutalitate, când dintr-o anumită şiretenie, dar în orice caz dintr-o anumită tenacitate; Italia are vestita metodă a compensaţiilor, se amestecă întotdeauna într-o discuţie oarecare - chiar când nu are dreptul - şi pe urmă cere să i se dea o compensaţie. Sovietele, oricât ar fi de detestate, au o politică, o metodă diplomatică.

Care este metoda noastră? Vă întreb pe dv. şi sunt tot aşa de curios să o ştiu şi eu.

În al treilea rând, o criză de organizare. Pe lângă criză de doctrină, pe lângă criza de metodă, o criză de organizare care câteodată atinge arbitrariul pur.

Toate ministerele din România în ultimii zece ani au fost conduse după o serie de reguli care se încălcau, e adevărat, dar care erau mai mult sau mai puţin fixate şi comunul muritorilor, care nu se bucură de cine ştie ce protecţie înaltă, trecea prin aceste reguli, afară de Ministerul de Externe, unde în timp de 10-15 s-a intrat, s-a ieşit, s-a înaintat, s-a circulat de la o legaţie la alta fără nici un fel de regulă sau principiu obiectiv. O singură regulă era: interesul de clică diplomatică, sau interesul politic, intervenţiile politice. Şi atunci am ajuns la următoarea situaţie: selecţia membrilor corpului diplomatic şi ai Ministerului de Externe se făcea prin concurs. Dar s-a putut vorbi cu foarte multă seriozitate că aceste concursuri constau într-o serie de teze pe care le făcea juriul şi pe care le contrasemnau candidaţii. Sau, altădată, s-a întâmplat să se facă un examen serios. Unul dintre candidaţi a fost întrebat cine a fost Soliman Magnificul şi n-a răspuns nimic. Pe urmă unul din membrii examinatori, ca să-i faciliteze situaţia, l-a întrebat: era războinic? Şi candidatul i-a răspuns: era foarte războinic; avea războaie cu Napoleon! (Ilaritate). Un alt candidat a fost întrebat care este capitala Italiei şi a răspuns: Neapole. (Ilaritate).

Şi încă n-ar fi nimic, n-ar fi lucrul aşa de grav, greşeli de geografie sunt iertate, dar candidatul a fost trimis secretarul legaţiei la Roma ca să înveţe care e

capitala Italiei... S-a petrecut o serie de cazuri de felul acesta, adică modul de selecţie al noilor elemente, care trebuiau să intre în minister, era complet compromis. Și atunci, pentru că este vorba aci nu numai de a face o serie de critici, îmi permit a oferi, ca sugestie d-lui ministru de Externe, ca la toate concursurile care se vor ține de aci înainte să se pună profesori de drept internațional de la Universitate și l-am ruga cu toții pe d-l ministru de Externe - și cred că sunt în asentimentul tuturor - să se creeze în cel mai scurt timp în București o academie de studii diplomatice, care să dea suficientă cultură personalului, în felul cum este la Paris „Ecole Libre de Sciences Politiques“, care a dat Franței două-trei generații de celebri diplomați.

Fără această garanție vom avea, mai departe, concursuri în care Soliman Magnificul trece drept un aliat sau un dușman al lui Napoleon și candidați care încă nu cunosc care este capitala Italiei.

Aceasta în privința selecției.

Dar avansarea? În ce privește avansarea la Ministerul de Externe n-a existat un statut personal, n-au existat dosare. În toate părțile ești judecat după ce ai lucrat, după meritele pe care le ai. Ai lucrat bine sau ai lucrat prost, se înseamnă undeva, într-un război. La Ministerul de Externe nu există așa ceva, iar înaintările se fac pe simple impresii personale. Miniștrii din trecut chemau 2-3 oameni de încredere sau 2-3 oameni agreabili, îi întrebau ce cred despre unul sau despre altul și urma a doua zi o avansare, complet în discordanță cu meritele unuia sau ale altuia.

Și aici iarăși îmi permit să atrag atenția d-lui ministru de Externe că ar fi necesar ca, în viitoarea lege, să se pună un examen scris, chiar să se ceară și o lucrare tipărită asupra activității secretarului de legație, consilierului sau ministrului în țara unde a funcționat, asupra idealurilor, asupra politicii de urmat și asupra situației în care se găsește țara și activitatea pe care a avut-o el în acel loc.

Mai departe, este circulația membrilor corpului diplomatic de la o legație la alta sau de la o legație la centrală, la Ministerul de Externe. Și aici se petrec lucrurile cele mai neașteptate. Se întâmplă ca unii secretari de legație să stea 10 ani la o legație străină, cu lefuri destul de importante, iar alții, elemente ieșite printre primii la examen, nu pot merge nici măcar un singur an în străinătate. Și se mai întâmplă și altceva. Cineva este numit secretar de legație la Londra și detașat pentru studii la Oxford, adică este numit să ia leafă la legația din Londra, dar își

face studiile la Oxford şi primeşte leafa de la Londra în timpul când stă la Oxford. Iar un alt secretar de legaţie este numit, în trecut, la legaţia din Berna şi pentru că este debil şi slab e piept este detaşat, pentru motive de sănătate, să stea la Geneva.

Vedeţi, d-lor, eu cred că asemenea lucruri n-ar fi putut exista în vreo altă organizaţie diplomatică din Europa.

După aceea s-a ajuns, din cauza stăruinţelor de ordin politic şi a favoritismelor de tot felul, la un alt rezultat paradoxal: s-au împărţit legaţiile în două categorii, legaţii onorabile şi legaţii proaste. Acela care are stăruinţe, acela care este în relaţii cu o serie de oameni care pot vorbi cu ministrul, acela a fost trimis la una din legaţiile bune. Legaţiile bune sunt: Londra, Berlin, Paris şi Roma. Iar ceilalţi au stat ani de zile pe la Angora, Belgrad sau Sofia. Dar s-a mers mai departe: am ajuns că avem două categorii de legaţii şi cum fiecare caută să stea la Paris, Londra, Berlin sau Roma, avem legaţii cu câte doi miniştri. Astfel la Berlin este d-l Petrescu-Comnen şi d-l Aurelian; la Paris este d-l Diamandy şi d-l Cantacuzino; la Londra este d-l Titulescu şi d-l Laptev. Iar legaţii ca Lisabona, Riga etc. nu au încă un titular, fiindcă nimeni nu vrea să stea în oraşele acestea. Cu modul acesta vom ajunge la rezultatul, dacă n-ar fi d-l ministru Mironescu, în care ne punem toate speranţele că va opri această stare de lucruri, vom ajunge la rezultatul că vom avea legaţii cu câte 4-5 miniştri şi legaţii fără miniştri, căci nimeni nu se resemnează să meargă în oraşe ca Angora, Belgrad sau altele.

Iată, d-lor, situaţia în care ne găsim din punctul de vedere al circulaţiei la Ministerul de Externe. Cred că această stare de lucruri este în bună parte datorită şi faptului că lefurile nu sunt uniforme. Lefurile la legaţiile străine sunt foarte mari, pe când lefurile la Bucureşti sunt foarte mici. Şi atunci este firesc ca în afară de agrementul de a sta în străinătate, între oameni care oferă o societatea agreabilă, este şi faptul că aceia care sunt în străinătate se bucură de un tratament foarte apreciabil, pe când cei din Bucureşti sunt siliţi, de multe ori, să se mulţumească cu o leafă de mizerie.

De aceea cred că n-ar fi rău, deşi este imposibil să se egaleze salariile, dar n-ar fi rău să se tindă la o proporţie mai dreaptă între ceea ce se plăteşte la legaţiile din străinătate şi lefurile care se plătesc la Bucureşti.

Vasăzică, d-lor, pentru cauzele de care vorbeam adineauri, ne găsim astăzi într-o criză de metodă şi una de organizare a Ministerului de Externe. Dar mai este

altceva. Mai trebuie vorbit de un alt capitol, fiindcă ne este foarte scump în momentul de față și pentru că astăzi se bucură poate de cea mai tristă actualitate: este chestia propagandei.

În chestia propagandei s-a făcut un pas înainte, s-a reorganizat, sub auspiciile Președinției Consiliului și când un lucru a fost pus sub auspiciile directe și personale ale d-lui Iuliu Maniu, nici unul din noi nu cred că se va îndoi că va da rezultatele așteptate. (Aplauze pe băncile majorității).

D-l dr. N. Lupu: Eu nu cred, d-le Ralea.

D-l M. Ralea: D-le dr. Lupu, d-ta suferi de un scepticism prematur.

D-l dr. N. Lupu: Nu este prematur, este bazat pe fapte. Nu mă face să spun mai mult, că și la d-ta este o opinie cam recentă. (Întreruperi).

D-l M. Ralea: D-lor, în chestiunea propagandei, este bine că acest serviciu s-a separat de celelalte servicii ale Ministerului de Externe și i s-a dat o importanță primordială, făcându-se dintr-însul un serviciu aparte, este bine pentru că de multe ori propaganda, care este un lucru de suflet, de viață, era omorât de paperaseria și de birocrația Ministerului de Externe. Și vă voi da un exemplu:

Sunt doi ani de zile de când colonia ungară din Londra anunțase un meeting la Oxford, în chestia optanților, sub prescripția unor eminente personalități din lumea britanică. Aceste personalități au crezut de datoria lor să anunțe legația românească, pentru a chema oratori români care să răspundă la acuzațiile care urma să le aducă colonia unguroască din Londra. Firește, concursul trebuia să aibă loc a doua sau a treia zi și miniștrii din Londra au refuzat să trimită un delegat, până nu vor întreba pe ministrul de Externe al României. Dar, ca să aibă un răspuns de la ministrul de Externe, în această chestiune, trebuia să treacă 3, 4 zile, ceea ce ar fi însemnat ca congresul să fie terminat. Și atunci, cineva a avut curajul să trimită un doctorand în economie politică, care cunoștea bine chestiunea. Acesta a luat cuvântul cu mare succes și a combătut multe din aserțiunile exagerate ale coloniștilor unguri din Londra. Însă, acela care își luase răspunderea de a salva situația în mod rapid, printr-o inițiativă personală, s-a trezit că a fost blamat și i s-au făcut unele observații, că fără să respecte tot protocolul Ministerului de Externe și fără să aștepte răspuns, și-a permis să trimită un delegat într-o anumită societate. Vedeți, este bine că s-a putut degaja propaganda, care are nevoie de o anumită elasticitate, de mișcări repezi, de

anumite inițiative de la conducerea Ministerului de Externe, care, câteodată, este și lent și împovărat de un exces de birocrație și este necesar ca această propagandă să poată funcționa în condițiile cele mai prielnice, fiindcă, d-lor, noua hartă a Europei nu este o hartă lipsită, din nenorocire, de contestații. Din dreapta și din stânga se ridică dușmanii noștri, care ne acuză de rapturi ilegale. Această hartă o consideră provizorie și o neagă în fiecare moment.

Este nevoie dar de propagandă, pentru că avem de menținut un stat, un stat care nu este o combinație a unor culise diplomatice, ci este reparația unei mari nedreptăți istorice. Cu toate acestea, d-lor, propaganda noastră a funcționat slab de tot în trecut. Vă voi da imediat câteva cifre, ca să vă puteți lămuri și dv.

Mai avem nevoie de propagandă, pentru că în Europa se ridică o nouă generație, se ridică un tineret, care n-a luat parte la sacrificiile și la eroismul războiului, un tineret care nu știe ce a fost și acest tineret trebuie informat, el trebuie să știe de ce am ajuns la o Românie Mare și care sunt sacrificiile pe care le-a făcut poporul nostru în această direcție. (Aplauze prelungite pe băncile majorității).

Iată, deci, că această propagandă, atâta vreme cât lucrurile se prezintă sub formă de contestații, atâta vreme cât se ridică o nouă generație, care trebuie informată, trebuie făcută cu maximum de intensitate, cu maximum de inimă și cu maximum de cheltuieli. Căci, d-lor, până acum propaganda a fost cu desăvârșire imperfectă. Închipuiți-vă dv. că noi nu avem încă o carte în limba anglo-saxonă, tratând problema României, nu avem încă o hartă etnografică; materialul cartografic de care dispunem astăzi este vechi și străin. O hartă etnografică a României, sub aspectul ei actual, nu se găsește.

D-l M. Manoilescu: Fiindcă nu avem nici recensământul, în contra căruia protesta d-l dr. Lupu. (Aplauze pe băncile majorității).

D-l M. Ralea: Nu avem încă o publicație, în orice limbă străină, o publicație completă asupra reformei agrare și asupra situației optanților. Avem consultații juridice, câteva teze de doctorat la Paris, dar nu avem o lucrare de ansamblu asupra situației reformei agrare, lucru care trebuie făcui urgent, pentru a pune la dispoziția străinilor materialul informativ de care au nevoie.

D-l M. Manoilescu: Aci sunteți greșit. Sunt admirabile lucrări făcute de către secția română în Congresul Internațional de Agricultură.

D-l M. Ralea: Acestea sunt recente și ocazionale.

D-l M. Manoilescu: Să recunoaştem meritele celor care le au.

D-l M. Ralea: O publicaţie făcută de un congres are anumite dificultăţi şi incomodităţi de consultare. Trebuie să cauţi la diferitele paragrafe şi capitole. O lucrare de ansamblu, care să privească reforma agrară, în ansamblul ei, încă nu avem; ea trebuie făcută.

Este vorba şi de altceva, este vorba de fondurile care nu sunt la dispoziţia propagandei noastre. Sub guvernul nostru, în această privinţă, s-a făcut mai mult decât sub toate guvernele trecute, însă nu trebuie să uitaţi că din cifrele camuflate sau din cifrele directe ale propagandei în Ungaria, suma care se pune la dispoziţia propagandei ungureşti se ridică la 100 milioane pengoe, sau cam 2 800 000 000 lei, în timp ce suma alocată în bugetul anului trecut, în România, pentru această propagandă, este numai de 25 000 000 000 lei. Apoi, în ce priveşte publicaţiile sau activitatea în străinătate, poporul unguresc are la îndemână două mari organe, două reviste internaţionale: „Revue des Etudes Hongroises“ şi „Hungarische...“, excelent editate.

Am aci, pentru edificarea colegilor, două lucrări publicate în englezeşte de către Ungaria, asupra tragediei de la Trianon.

Aş vrea să întreb care sunt publicaţiile noastre de felul acesta?

Ungaria întreţine la Berlin o academie de studii universitare: „Collegium Hungaricum“, iar la Paris, Roma şi Londra, un institut pentru studiile ungureşti.

O voce de pe băncile majorităţii: Şi la Viena.

D-l M. Ralea: Da şi la Viena.

Avem şi noi şcolile noastre, dar şcolile sunt făcute ca să absorbim cultura occidentală, nu să aducem la cunoştinţa popoarelor din Apus ceea ce am creat noi până astăzi.

În fine, d-lor, în ce priveşte ataşaţii de presă, trebuie să recunoaştem că s-a făcut, sub guvernul nostru, mai mult decât sub toate guvernele, însă trebuie terminată complet chestiunea ataşaţilor de presă, fiindcă sub statul actual, un ataşat de presă este în situaţia cea mai curioasă, cea mai nelămurită posibil.

Aceşti ataşaţi de presă sunt consideraţi ca diurnişti, nu au dreptul la pensie, unii

dintre ei sunt plătiţi cu sume mari, alţii cu sume insuficiente. Nu există nici un fel de uniformitate în ce privește răsplata.

Apoi prin felul cum sunt clasaţi în diferitele legaţii, disprețuiţi oarecum de diplomaţii de meserie, nefiind încă încadraţi în corpul diplomatic, sunt un fel de autoritate de mijloace de propagandă și de multe ori complet paralizaţi de personalul diplomatic...

D-l M. Manoilescu: Mai periferici decât ei sunt ataşaţii comerciali.

D-l M. Ralea: Completez că acelaşi lucru trebuie făcut şi pentru ataşaţii comerciali. Această chestiune însă nu privește pe d-l ministru de Externe, ea este de resortul unui alt departament, vă promit că va face obiectul unei alte interpelări, cu ajutorul d-lui Manoilescu.

Ataşaţii de presă trebuie şi ei încadraţi, făcuţi să aibă aceeaşi situaţie ca toţi funcţionarii cu drept la pensie, să nu fie simpli diurnişti, să se bucure de toate drepturile pe care le au ceilalţi.

D-l I. Vasilescu-Nottara: Toate sumele pentru cheltuielile de propagandă le are ministrul, care nu dă nimic ataşaţilor de presă.

D-l M. Ralea: D-lor, în afară de toate aceste lucruri, aş sugera d-lui ministru de Externe întocmirea unui vast plan de publicaţie şi, dacă se poate, întocmirea unui Consiliu Superior al Propagandei, compus din publicişti eminenţi, profesori, care să studieze mai îndeaproape care sunt mijloacele oportune, care sunt cele mai bune şi mai potrivite, pentru a intensifica şi a duce la bun sfârşit această propagandă.

În fine, ar trebui stimulat, pe cât posibil, concursul instituţiilor private, care trebuie angrenate şi ele la ceea ce constituie un scop de instinct de conservare naţională, instituţii private, care ar trebui să vină cu colaborarea lor largă pentru a desăvârşi această operă interesantă şi oarecum vitală pentru destinele poporului nostru.

D-lor deputaţi, vedeţi că din cele expuse de mine, în mod fugitiv, în mod sumar, se degajă o concluzie, care, departe de a fi agreabilă nouă, ne pune pe gânduri, anume că, în miopia noastră, angajaţi într-o mulţime de lupte meschine de politică internă, am trecut cu vederea ceea ce constituie fenomenul fundamental în destinele neamului nostru, anume: aspectul extern al politicii noastre.

Sunt două feluri de țări și anume: țări în care punctul cardinal îl constituie luptele interne, țări ca, spre exemplu, Grecia și Spania, lupte de facții permanente și țări a căror atenție permanentă este îndreptată în afară și nu înlăuntru, țări de politică externă. Și nu aș fi nedrept dacă aș spune că țări din cele mai mari și mai serioase preconizează politica externă și nu politica internă.

Spuneam că, angrenați în aceste lupte, în aceste meschinării de facții și noi, în ultimul timp, am neglijat privirile noastre în afară și ne-am ocupat de ceea ce era înlăuntru, de micile noastre rivalități, în timp ce la răspântia istoriei, acolo unde se plămădesc marile destine, alții veghează zi și noapte, cu trudă și fără odihnă. Vedeți situația la care am ajuns și care este încurajată însă de un fel de beatitudine optimistă. Noi ne-am culcat pe lauri, am făcut un război glorios, atât și nimic mai mult. Dar acest război glorios, care ne-a reunit într-un tot integral, ne implică și datoria de a lua anumite măsuri și de aceea trebuie să ne îndreptăm privirile în afară, să vedem simplu și limpede. Mi s-a spus, înainte de a începe această interpelare, că ea ar avea o serie de inconveniente: s-a ridicat obiecția că ar scădea oarecum din prestigiul țării; că nu este bine să vorbești rău de magistratură și de diplomație. Metoda inversă, metoda serioasă, aceea care privește realitatea în față, care constată toate defectele, pentru a le îndrepta, mi se pare mai legitimă decât acel optimism beat, în care ne culcăm de zece ani de zile și în care amenințăm să rămânem. (Aplauze pe băncile majorității)

(D-l Pompiliu Ioanițescu, vicepreședinte, ocupă fotoliul prezidențial).

Ne îmbătăm, de două, trei generații, cu o serie de iluzii și, într-o exagerată grandomanie națională, ne spunem: „românul are șapte vieți în pieptu-i de aramă“, „românul e născut poet“, „România e bogată“ și așa mai departe. Această legendă, acest mit al bogăției naționale, pe care ne-am culcat zece ani în șir și care ne-a dus la politica dezastruoasă a d-lui Vintilă Brătianu, ne-a dus astăzi la sărăcia cumplită în care ne zbatem. Tot așa se va întâmpla mâine dacă vom crede că suntem înconjurați de amici amabili și că avem în mâinile noastre o instrumentare bună diplomatică, pentru a para toate loviturile care vin din afară.

Închei cu aceste cuvinte: Ministerul nostru de Externe nu mai este o instituție, este o familie. Nepotismul, relațiile de clică s-au introdus puternic. Dar chiar în legea familiilor aristocratice este un imperativ de ordin biologic, care spune că familiile care se însoară, care se încuscresc între ele, degenerează încetul cu încetul. D-le ministru, introduceți mezalianța în Ministerul de Externe, pentru a

salva acest minister. (Aplauze prelungite pe băncile majorităţii).

Această familie, lovită timpuriu şi prematur, spre regretul nostru, de o selecţie precoce, are nevoie de injecţii puternice, de sânge proaspăt, care să introducă şi acolo avântul puternic reformator pe care nici duşmanii nu îl neagă, avântul reformator care a atins celelalte instituţii şi avântul reformator pe care aşteptăm să-l introducă d-l ministru Mironescu şi la Ministerul de Externe, pentru a salva şi instituţia diplomaţiei în ţara noastră. (Aplauze prelungite pe băncile majorităţii).

D-l Pompiliu Ioaniţescu, vicepreşedinte: D-l ministru de Externe are cuvântul. (Aplauze prelungite pe băncile majorităţii).

D-l G. G. Mironescu, ministrul Afacerilor Străine: D-le preşedinte, d-lor deputaţi, în Parlamentul român era o tradiţie specială, conform căreia membrii majorităţii nu adresau guvernului interpelări decât cu consimţământul lui. De aceea, în genere, când o asemenea interpelare era anunţată, era ştiut că este vorba de o conivenţă între interpelat şi interpelator.

Ca şi în alte materii, şi aici era natural ca o schimbare să se facă: influenţa sufragiului universal, independenţa Parlamentului, dorinţa guvernelor, sincer constituţionale, de a lăsa Parlamentului să exercite controlul ce membrii Parlamentului sunt în drept şi datori a exercita au făcut ca vechea tradiţie să fie părăsită. Nu este mai puţin adevărat că în credinţa generală mai persistă existenţa acestei tradiţii. De aceea sunt nevoit să mă refer la aceasta, pentru a afirma că, de data aceasta, nu suntem în tradiţia veche, că nu a fost făcută interpelarea cu asentimentul meu şi nu este nici o conivenţă între interpelat şi interpelator. De altfel şi d-l deputat interpelator a spus-o. Dar relev aceasta nu pentru a regreta interpelarea. Nu pot să regret interpelarea pentru mai multe motive. Mai întâi, pentru că şi eu, ca şi dv. toţi, sunt fericit de a fi ascultat o atât de frumoasă cuvântare, expresie a unui talent deosebit şi doveditoare a unor cunoştinţe adânci. Nu pot să regret asemenea pentru că este util ca să discutăm în public, în faţa Parlamentului, îndeosebi, principiile care sunt la baza unei instituţii. Totdeauna revederea acestor principii este de o mare utilitate. Nu pot, în fine, să regret pentru că, în definitiv, din interpelarea care s-a dezvoltat avem să tragem învăţăminte, deci ea a fost folositoare.

M-am referit însă la tradiţie. Pentru ce? Pentru ca să afirm de la început că neatrăgându-mi-se dinainte atenţia asupra faptelor pe care le-a citat d-l deputat

interpelator, nu am putut să le cercetez. În al doilea loc, ţin să constat de la început că nu sunt de acord cu unele moduri de a vedea enunţate şi cu unele aluzii strecurate în această interpelare.

Cu rezerva aceasta iniţială, să trecem la examinarea diferitelor puncte dezvoltate de interpelator.

Ne-a spus d-l deputat Ralea, - iau observaţiile pe rând, în ordinea în care au fost prezentate - că s-au găsit miniştri în străinătate care au afirmat că guvernul nostru este o simplă experienţă, un provizorat de încercare - şi că s-au găsit cu cale să facă critici asupra guvernului actual. S-a afirmat chiar că s-ar fi găsit un ministru plenipotenţiar care să îndemne pe un învăţat din Occident să nu vină în ţară pentru că aici este un guvern bolşevic. Prin urmare, riscă toate neplăcerile pe care le poate avea din partea unui guvern bolşevic.

Toate aceste afirmaţii, eu sunt nevoit, ca şi dv., să le primesc ca exacte în sensul că reprezintă convingerea sinceră a interpelatorului dar rămâne să vedem dacă ele corespund în adevăr realităţii. Eu îmi voi face datoria de a cerceta şi dacă se va constata ceva în sensul celor arătate, vom lua măsurile cuvenite.

Nu este mai puţin adevărat că, din nenorocire, mai ales în materia aceasta, se răspândesc tot felul de zvonuri şi nu este bine să le credem aşa cu înlesnire şi încă puţin mai bine, să le dăm în public o culoare de autenticitate, care poate fi foarte controversată.

Trecând la fondul însuşi al problemei, d-l deputat Ralea ne-a spus că diplomaţia românească are o lipsă congenitală de ordin cultural. D-sa se referea la modul cum este recrutat şi selecţionat acest corp şi la modul cum se fac în diplomaţia noastră înaintările.

Trebuie să observ de la început un lucru, căci îmi închipui, deşi nu a spus d-l deputat Ralea în mod lămurit, că nu a vorbit de ceea ce a făcut guvernul nostru.

Nu pentru trecut.

D-l M. Ralea: Pentru dv. n-am făcut nici un fel de aluzie.

D-l G. G. Mironescu, ministrul Afacerilor Străine: Nu noi am recrutat diplomaţia actuală şi nici nu am făcut înaintările şi transferările care să fi dat prilej la gravele învinuiri aduse de d-l Ralea.

Dar, evident, trebuie să examinez chestia în întregul ei, așa cum se înfățișează.

D-l Ralea a spus lucrul următor: noi ne găsim într-o epocă, că să zicem așa, înapoiată, n-a spus cuvântul d-l deputat Ralea, dar așa rezultă din ce zicea, că noi recrutăm în corpul diplomatic oamenii, nu după meritele lor personale, nu după alte calități, ci după virtuozitatea lor de a face bună figură în saloane și după posibilitățile lor de avere și de cheltuieli. Cu alte cuvinte, cum a spus d-l Ralea, diplomația este plină, este populată, de „salonarzi“ și de oameni avuți și, zicea d-sa, că trebuie schimbat acest sistem.

Am spus de la început și sunt nevoit să repet, că nu pot împărtăși acest mod de a vedea al interpelatorului.

Având de un an și câteva luni de zile greaua sarcină de a conduce acest minister, evident, am fost preocupat mai ales de problemele mari, fundamentale externe. Eu sunt din acei oameni care cred că nu pot face totul deodată și că pentru lămurirea și rezolvarea problemelor, ele trebuie seriate.

Nu m-am apucat dar din primul moment să rezolv toate problemele care se pun la Ministerul de Externe. Am fost preocupat de problemele externe stringente, care ne sileau să luăm măsuri, să exercităm acțiuni diplomatice în sprijinul marilor interese ale țării.

A rămas, trebuie să recunosc, mai în umbră pentru mine chestiunea organizării ministerului, a alegerii persoanelor și a metodelor de recrutare.

M-am gândit mai de mult să prezint Parlamentului o lege de organizare a Ministerului, dar, preocupat de alte chestiuni și, pe de altă parte, Parlamentul fiind el însuși ocupat cu o serie de alte probleme, am crezut că pot să las să vin mai târziu cu o asemenea lege. Îndată ce voi putea, voi veni înaintea Parlamentului cu legea de organizare și atunci voi avea ocazia să arăt care sunt principiile care mă călăuzesc în organizarea acestei instituții. (Aplauze prelungite pe băncile majorității).

Pentru moment voi observa că, după convingerea mea personală - nu pretind ca sunt infailibil - după impresia mea personală, cred că nu se poate zice că Ministerul de Externe este populat de „salonarzi“, afară dacă prin aceasta se înțelege altceva decât ceea ce voia să spună d-l interpelator. Dacă prin „salonarzi“ se înțelege lucrul următor: un om care are însușiri și, pe lângă alte numeroase calități, știe să se comporte bine într-un salon ceea ce, după d-l

interpelator pare a fi un defect, atunci evident, se găsesc la Ministerul de Externe, ca şi aiurea, oameni care, pe lângă alte calităţi, să o aibă şi pe aceasta de a se prezenta bine şi a şti să facă o figură bună într-un salon.

D-l M. Ralea: Vorbeam de acei care n-au calităţi.

D-l G. G. Mironescu, ministrul Afacerilor Străine: Dar dacă este vorba de persoane care n-au decât această calitate foarte redusă, atunci eu, în numele celora în fruntea cărora mă găsesc, trebuie să declar că d-l interpelator nu are dreptate, în orice caz, a generalizat pe nedrept și convingerea lui este greșită.

D-l Ionel Țăranu: A fost precis: salonarzii sunt în străinătate și cei buni în București. A fost foarte precis.

D-l G. G. Mironescu, ministrul Afacerilor Străine: N-a spus așa, a vorbit în genere. D-l interpelator zicea că în mod definitiv, sunt 3 crize, care trebuie luate în consideraţie: o criză de doctrină, o criză de metodă şi o criză de organizaţie.

Criza de doctrină. Aci suntem în afară de „salonarzi“. Criza de doctrină se referă şi nu se poate referi decât la conducere. Trebuie ca guvernul, ca acela care conduce politica externă, iar nu acei care execută ordinele conducătorilor, să aibă o doctrină. Și d-l Ralea crede, o afirmă, că nu există o doctrină în politica externă.

D-l M. Ralea: Nu a existat.

D-l G. G. Mironescu, ministrul Afacerilor Străine: Eu recunosc că este foarte greu de definit o doctrină diplomatică. Dacă am căuta să găsim o definiție precisă, nu știu dacă am putea ajunge la o asemenea definiție. Ce înseamnă o doctrină diplomatică? Înseamnă o concepție unită cu posibilitatea de acțiune și de organizare, în scopul de a satisface interesele internaționale ale țării.

În definitiv, doctrina diplomatică trebuie să fie concepţia care determină şi insuflă mijloacele şi organizarea, ce tind la satisfacerea intereselor din afară ale unei ţări.

Lucrul este foarte complex şi eu nu văd că s-ar putea găsi o doctrină, aşa de simplistă, cum s-ar putea crede.

De exemplu, s-a zis că noi mergem întotdeauna cu marii aliaţi şi cu aceasta

credem că ne-am împlinit misiunea noastră. Cu alte cuvinte, ne ținem de linia de conduită a cutărei și cutărei țări; ne dispensăm de a căuta noi înșine soluția problemelor care ne preocupă; se gândesc alții pentru noi; noi nu avem decât să-i urmăm pe dânșii.

Este aceasta exact?

Nu contest că în timpuri mai vechi a fost poate și acesta un sistem urmat de România. Dar nu este mai puțin adevărat că din întreaga acțiune diplomatică a Țării Românești, de după război, ca să nu merg mai înapoi, s-au degajat oarecare concepții, care nu sunt tocmai așa de disprețuit și care nu sunt rezultatul aplicării doctrinei așa simplist, ca aceea de a urmări numai ideile altora, fără de a-ți lua osteneala să gândești. Să nu uităm că după război, noi, ajutați de alte popoare, am creat unele organisme politice internaționale, care s-au dovedit de o mare valoare și de o mare eficacitate: ideea Micii Înțelegeri a plecat de aci.

Veți zice - poate n-am să intru în această discuție - că și alții s-au gândit la aceasta înainte, dar nu este mai puțin adevărat că unul din înaintașii noștri la Ministerul de Externe a fost acela care a conceput ideea aceasta și a ajuns s-o realizeze. Am alcătuit astfel un organism internațional de o mare eficacitate și de o mare valoare, care nu denotă la indicator noi lipsuri de gândire, nici nu înseamnă urmarea oarbă a altor directive, ci înseamnă afirmarea propriilor noastre directive. (Aplauze prelungite pe băncile majorității). Chiar alianța cu Polonia, combătută de unii, nu este pur și simplu urmarea unei idei inspirată de alții. Nu voiesc să mă întind mai mult asupra chestiunii acesteia spre a pune în evidență o serie de alte lucruri, care indică urmărirea unor idei proprii. Susținerea intereselor noastre, fie înaintea Ligii Națiunilor, fie aiurea, dovedește, dacă am analiza concepțiile pe care s-a sprijinit, că s-a dat o atenție mai mare decât se crede tendinței de a organiza acțiunea noastră diplomatică după anumite directive apropriate intereselor noastre. De când suntem noi la putere, de un an și câteva luni, am exercitat o acțiune diplomatică și această acțiune diplomatică a fost condusă de anumite concepții, care nu au fost copierea concepțiilor altor țări.

Am avut ocazia zilele trecute să vă arăt acțiunea noastră diplomatică în problema grea a reparațiilor. Ați văzut că, în acea problemă, de multe ori noi am luat inițiative, am lucrat în mod independent și am ajuns la rezultate importante nu numai pentru noi.

Prin urmare, afirmaţia că noi nu am fi avut nici o doctrină politică, mi se pare că nu se poate sprijini pe fapte reale.

Pe de altă parte, nu aş putea formula aci o anumită doctrină diplomatică românească. Este cred foarte greu, ca să nu zic imposibil.

În fond există numai o idee fundamentală, că trebuie să avem în vedere idealul nostru politic şi misiunea noastră în lume, ţinând veşnic ochii aţintiţi, pe de o parte la interesele statului român, pe de altă parte la posibilităţile de realizare în afară, în concordanţă cu interesele amicilor şi aliaţilor noştri şi fără a atinge interesele generale ale popoarelor civilizate. Aceasta îmi pare a fi singura doctrină diplomatică.

Este evident că în conducerea acţiunii noastre trebuie să joace un rol fundamental amiciţiile, alianţele pe care le avem. Dar aceasta nu înseamnă că trebuie să lăsăm să judece pentru noi aliaţii şi noi numai să urmăm ceea ce ar face ei, ci înseamnă că trebuie să căutăm să fim veşnic în acord, pe de o parte, cu propriile noastre interese şi ale aliaţilor noştri, pe de altă parte să nu fim în contrazicere cu interesele generale ale lumii civilizate. În fine, e necesar a ţine seama de modul de a vedea al aliaţilor şi amicilor noştri pe care ne sprijinim în caz de nevoie. Iată cam ce cred că este de răspuns în chestiunea crizei de doctrină.

Trec la criza de metodă.

S-a zis că toate marile diplomaţii au o metodă: Franţa, penetraţia culturală; Anglia alta, Italia alta. Prin urmare, o metodă se poate degaja din întreaga activitate diplomatică a diferitelor ţări, iar la noi nu se degajează nici o metodă.

Iată şi aici mi se pare că generalizarea este făcută cam repede.

O metodă, evident este iarăşi greu de definit. Metoda pe care au întrebuinţat-o înaintaşii noştri? Trebuie să ştiţi, sau să vă amintiţi că noi am fost o ţară mică al cărei cuvânt nu prea era aşa de hotărâtor în chestiunile internaţionale. De aceea este foarte uşor să zicem că Anglia, Franţa, Italia, după secole de dezvoltare şi de progres şi de afirmare a independenţei, au creat o metodă; dar e mai greu de pretins că ţara românească, care are 70 de ani de independenţă, să-şi fi creat o metodă comparabilă cu a acelor mari puteri. În realitate politica noastră externă datează de când suntem independenţi, de la 1877. Dar eram noi realmente independenţi la 1877? Ştiţi foarte bine că tocmai independenţi nu eram şi că o

bună bucată de vreme a trebuit să urmăm căile indicate de alţii, din cauză că puterea noastră era prea mică pentru a ne croi drumul nostru. Avem dar un interval de timp prea scurt, pentru ca să putem pretinde să fi creat o anumită metodă. Noi trebuia să ne îngrijim, cum am mai spus, de a ţine seama, în acelaşi timp şi de interesele noastre şi de acelea ale aliaţilor noştri şi de a nu stânjeni interesele supreme ale civilizaţiei şi ale statelor civilizate, metoda noastră trebuie să fie o metodă, ca să zic aşa, de conciliere a acestor interese.

Cam aceasta este, în linii generale, metoda pe care trebuie să o urmăm.

D-l P. C. Andrei: Metoda realistă.

D-l G. G. Mironescu, ministrul Afacerilor Străine:... dar mai precis nu văd cum s-ar putea defini pentru moment metoda noastră.

De altminteri, sper că noi am urmat o asemenea metodă de când avem sarcina de a conduce politica externă. Se poate vorbi de metodă în alt sens, într-un sens mai restrâns şi aci se poate afirma că noi am schimbat puţin metodele vechi. Dacă vom compara şi acţiunea şi rezultatele obţinute de România în ultimii 7, 8, 10 ani cu ceea ce s-a făcut în ultimul an, vom vedea că se simte puţin deosebirea de metodă. Deosebirea de metodă aş putea-o defini în modul următor: noi avem metoda de a negocia; s-a întrebuinţat altă dată metoda de a nu negocia, de a protesta...

D-l P. C. Andrei: De a trânti uşile!

D-l G. G. Mironescu, ministrul Afacerilor Străine: ...şi de a refuza discuţia. În adevăr, înlăuntrul unei metode generale, există modalitatea de a trata lucrurile şi aici noi am căutat a urma un drum mai folositor satisfacerii intereselor ţării.

O a treia criză de care ne-a vorbit d-l deputat Ralea, este criza de organizare.

Criza de organizare ar consista în aceea că recrutările, înaintările şi ceea ce a numit d-sa „circulaţia membrilor corpului diplomatic“, adică transferările, se fac după intervenţii politice, în orice caz după alte criterii decât valoarea personală.

Nu ştiu dacă, examinând de aproape toate instituţiile statului şi recrutarea în genere a funcţionarilor publici, nu ştiu dacă n-am găsi, pe ici pe colo, urmele acestui neajuns, care există la noi mai de mult decât în ţările occidentale şi pe care îl vom îndepărta, dar aceasta încetul cu încetul.

Nu trebuie însă să exagerăm lucrul.

Și în alte țări, nu numai simplu meritul hotărăşte la numiri, înaintări şi transferări. Se poate că la noi coeficientul acelora care se întemeiază pe relaţii, pe stăruințe, pe prietenii, să fie ceva mai pronunţat decât în ţările occidentale. Dar aceasta rezultă din faptul că, din nefericire, civilizaţia noastră este mai plăpândă și n-am putut încă ajunge la acel stadiu ca să reducem la minimum sau la zero acest coeficient.

Să sperăm că se va face și aceasta. Nu se poate afirma însă că acest coeficient este hotărâtor sau constituie regulă generală.

Ne propunea d-l Ralea ca un fel de remediere a acestei situaţii două sau trei mijloace.

Primul mijloc propus era acela ca la toate concursurile să figureze, de aci înainte, în comisie și câte un profesor al Facultăţii de Drept. Dar aceasta există de 30 de ani. Întotdeauna în aceste comisii a fost un profesor de drept internaţional, fie de la Universitatea din Bucureşti, fie de la acea de la Iași.

În al doilea rând, ne propunea ca să se creeze o școală de înalte studii diplomatice, ceva echivalent cu „L'Ecole des Sciences Politiques“ din Franţa. Evident că aceasta ar fi de dorit. Nu de mult, propunând reorganizarea Facultăţii de Drept din București, prevedeam tocmai crearea unei secţii diplomatice.

D-l P. C. Andrei: D-le ministru, diplomaţia nu se învaţă. Reforma Facultăţii de Drept poate să prevadă o secţie diplomatică, dar o şcoală de diplomaţie specială aceasta nu poate fi.

D-l G. G. Mironescu, ministrul Afacerilor Străine: O şcoală specială, care să aibă numai menirea de a da pregătire acelora care sunt destinaţi carierei diplomatice, cred că ar fi cam mult. Este preferabil, după mine, să se formeze o secţie la facultăţile de drept, unde candidatul la diplomaţie să înveţe alături de materiile juridice, celelalte discipline necesare unui bun diplomat. Dar aceasta este o chestiune de organizare a învăţământului. Nu este mai puţin adevărat însă, ceea ce cu drept cuvânt afirma d-l deputat Andrei, că diplomaţia, adică arta diplomatică nu se poate învăţa la şcoală.

D-l M. Ralea: Materiile diplomatice se învaţă la şcoală; diplomaţia însă se învaţă prin rutină, mai târziu.

D-l G. G. Mironescu, ministrul Afacerilor Străine: Evident, ea se capătă prin experiență.

Socotesc, iarăși, că este o idee foarte utilă aceea ca, pentru a hotărî asupra transferărilor și înaintărilor, să se țină seama de lucrările candidaților, în timpul misiunii pe care au îndeplinit-o până atunci. În această privință, zicea d-l Ralea că nu există la Ministerul de Externe dosare personale. Există, d-le Ralea, dar nu pot afirma că ele sunt ținute așa cum ar fi necesar, spre satisfacerea legitimilor exigențe anunțate de d-l interpelator.

Uneori, însă, se alătură acolo notele de recomandare ale șefilor diplomatici și lucrările personale ale respectivului membru al corpului diplomatic, cu toate indicațiile necesare, pentru ca să se poată face o judecată obiectivă.

Dar nu este de ajuns să fie dosare și să se găsească în ele piesele necesare, mai trebuie și judecata obiectivă și aceasta poate că lipsește din când în când.

D-l P. C. Andrei: Dar nu este mai puțin adevărat, d-le ministru, că există miniștri care nu cunosc limba țării pe lângă care sunt acreditați. Eu personal cunosc cazul unui ministru dintr-una din cele mai importante capitale din Europa, care deși este de doi ani acolo, ia informații din gazete, de la un student pus acolo să i le traducă.

D-l G. G. Mironescu, ministrul Afacerilor Străine: Această chestiune merită să fie examinată, lucru pe care îl voi face cu ocazia proiectului de lege ce îl voi supune dezbaterilor dv.

Este negreșit util ca un membru al corpului diplomatic, fie ministru plenipotențiar, fie alt membru al diplomației dintr-o țară, să cunoască limba țării pe lângă care este acreditat. Dar nu găsim ușor de acei care să cunoască, de exemplu, limba japoneză, cum nu găsim ușor de acei care să cunoască limbile nordice, suedeza sau daneza.

D-l P. C. Andrei: Dar, d-le ministru, ce ziceți de acel ministru plenipotențiar, care se găsește într-una din cele mai importante capitale din Europa și care nu cunoaște limba acelei țări?

D-l G. G. Mironescu, ministrul Afacerilor Străine: Nu cunosc cazul și nu pot să vă răspund în această chestiune. În regulă generală, un ministru plenipotențiar trebuie să cunoască limbile țărilor mari. Nu putem pretinde de la un ministru ca

să cunoască toate limbile existente.

D-l M. Ralea: D-le ministru, daţi-mi voie să vă spun un lucru, pe care am uitat să-l menţionez în interpelarea mea.

Nu este nevoie să cunoască limba ţării unde se află, dar de multe ori se întâmplă să nu cunoască nici limba ţării de unde pleacă. De exemplu miniştri care articulează adjectivul la feminin, când substantivul este masculin. Nu mai spun că nu cunosc nici literatura, nici cultura ţării de unde pleacă. Să-mi permiteţi ca în această privinţă să vă spun ceea ce s-a petrecut la legaţia noastră din Londra. Se tradusese o nuvelă a lui Sadoveanu într-un mare cotidian din Londra. Un reporter al acelui ziar venise să ceară unui secretar de legaţie de acolo câteva date biografice asupra lui Sadoveanu. Erau de faţă vreo zece străini, faţă de care a întrebat pe d-l consul Beza: „Qu'est que c'est Sadoveanu? Je n'ai jamais entendu de lui?“ (Cine este acest Sadoveanu? N-am auzit niciodată vorbindu-se de el). Aceasta o spunea un secretar de legaţie, într-o legaţie unde erau de faţă zece persoane, secretar de legaţie care nu auzise de Sadoveanu şi întreba într-o franţuzească bună, dar într-o românească imperfectă.

D-l G. G. Mironescu, ministrul Afacerilor Străine: Este incontestabil că şi aci, ca şi oriunde partea anecdotică impresionează. Am auzit şi eu această anecdotă. Am controlat-o la Londra, dar n-am găsit nici persoana aceea şi nici d-l Beza nu mi-a confirmat-o.

D-l M. Ralea: Îmi voi permite să vă spun, pentru sancţiuni, numele lui la ureche.

D-l G. G. Mironescu, ministrul Afacerilor Străine: Dar eram la alt capitol, al limbii ţării unde este acreditat diplomatul. Mâine se ţine un examen de ataşat de legaţie. Eu nu pot să cer candidaţilor ca să cunoască cele 17, 18 limbi care există în lumea civilizată. De altfel nici nu ştiu unde va fi trimis. Pe de altă parte se poate oare pretinde ca un ministru dintr-o ţară a cărei limbă o cunoaşte, să nu poată fi transferat în altă ţară a cărei limbă n-o cunoaşte? Doar nu cunoaşterea limbii ţării respective e prima şi principala condiţie. Trebuie însă, sau necesar ar fi, ca un ministru să cunoască cele 2, 3 limbi importante.

Asemenea ar trebui ca atunci când un ministru stă mai mult timp acreditat într-o ţară, să înveţe limba acelei ţări. Aveam de gând chiar să introduc în lege o dispoziţie în sensul acesta, prin simplă decizie ministerială nu pot să hotărăsc aşa ceva - că ministrul care nu-şi va fi însuşit, într-un anumit timp limba ţării în care

este acreditat, să fie rechemat sau retrogradat. Acest lucru îl voi pune în lege, ca astfel să putem ajunge ca membrii corpului nostru diplomatic să-şi însuşească limba ţărilor unde sunt acreditaţi. (Aplauze pe băncile majorităţii).

D-l Victor G. Cădere: Desigur, colegii mei care au cerut să cunoască nu numai limba, dar şi legile şi împrejurările de la noi din ţară, pe care miniştrii noştri din afară nu le cunosc, nu vor să le cunoască, nu au dragoste să le cunoască şi de aceea nu pot să le interpreteze obiectiv.

D-l G. G. Mironescu, ministrul Afacerilor Străine: Tocmai aceasta voiam să adaug, că nu este de ajuns să cunoască limba, nu este de ajuns satisfacerea unor condiţii formale ca cineva să fie bun diplomat. Mai trebuie şi alte condiţii. Acela care are sarcina şi onoarea de a conduce o instituţie de aşa însemnătate pentru ţară şi acela ce are a decide asupra recrutării corpului diplomatic, trebuie să fie obiectiv, să nu ţină seama decât de valoarea personală a candidaţilor respectivi. Această valoare personală se constată prin o serie de însuşiri. Trebuie, cum foarte bine s-a spus, nu numai să cunoască o limbă străină sau mai multe şi să aibă cultura generală şi juridică necesară dar să cunoască istoria şi organizaţia ţării noastre, să ştie toate datele necesare, spre a susţine drepturile noastre, după aceea, în orice ţară s-ar duce, să caute să pătrundă sufletul poporului respectiv, să cunoască civilizaţia, literatura respectivă, ca să poată în mod util întări raporturile României cu ţara unde este acreditat.

Dar toate acestea sunt chestiuni de aptitudine personală, care trebuie judecate pentru fiecare în parte. S-a zis, pe de altă parte, că legaţiile noastre sunt de două categorii, unele bune, altele rele şi că lefurile sunt şi ele de mai multe categorii, unii miniştri beneficiază de lefuri enorme, alţii de lefuri prea mici. Toate aceste afirmaţii, aşa cum au fost prezentate, nu sunt întemeiate.

În ce priveşte chestia că legaţiile ar fi de două sau mai multe categorii, aceasta a hotărât-o soarta, geografia şi alte împrejurări. Cine din dv. ar putea să pună în aceeaşi categorie Parisul cu Tirana sau Londra cu Angora? Este imposibil să zici că Parisul este egal cu Tirana sau Londra cu Angora.

D-l Victor G. Cădere: Dar omul sfinţeşte locul.

D-l G. G. Mironescu, ministrul Afacerilor Străine: Este însă altceva. Noi trebuie să avem în vedere nu condiţiile de trai ale ministrului în ţara respectivă, ci nevoile pe care le avem noi de apărat acolo. De aceea, pentru noi, poate să fie,

dintr-un anumit punct de vedere, Angora mai importantă decât o localitate foarte însemnată din Occident și invers. Grija ministrului trebuie să fie de a dirija sau repartiza personalul, așa încât fiecare să corespundă însărcinării care i-a fost dată.

O împărțire a legațiilor pe categorii, dar, din punctul de vedere al serviciului, nu există.

În ce privește salariile, în genere, toți se plâng că ele sunt prea mici și greutatea de a avea un corp diplomatic bun rezidă tocmai din faptul că salariile sunt prea mici. Cei mai mulți din reprezentanții țării în străinătate trebuie să suporte în bună parte, din propriile lor resurse, cheltuielile necesare pentru a reprezenta țara. Acesta este adevărul.

D-l I. Vasilescu-Nottara: Dar sunt și din cei care fac economii.

D-l G. G. Mironescu, ministrul Afacerilor Străine: Se poate să fie. Nici o regulă fără excepție. Trec acum la ultima chestiune, dezvoltată de d-l deputat Ralea, chestia propagandei.

Aș putea foarte ușor să mă dispensez de a vorbi de această chestie, pentru că printr-o lege pe care ați votat-o în decembrie, dv. ați trecut Serviciul de Presă și de Propagandă la Președinția Consiliului. Eu însă nu sunt omul care să caut a scăpa dintr-o dificultate, alergând la sprijinul altuia și nu voi dar să chem pe d-l președinte al Consiliului în ajutor.

Voi răspunde deci și în privința propagandei. Cu toate că, de fapt, nu mă privește această chestiune.

Propaganda trebuie reorganizată. Din această cauză a și trecut la Președinția Consiliului. A trecut nu pentru că la Ministerul de Externe ar fi prea multă birocrație și nu s-ar putea organiza acolo propaganda, dar pentru două motive: unul foarte simplu și altul ceva mai complicat.

Pentru o propagandă trebuie multe lucruri, dar trebuie și fonduri. Or, dv., în dorința de a micșora cheltuielile statului, ați redus bugetul Ministerului de Externe cu aproape a șasea parte, adică de la 320 000 000 ați redus la 51 000 000. Era aproape sigur că, dacă aș fi cerut ceva pentru propagandă, nu aș fi putut obține. Mi-a convenit dar, în interesul țării, ca să treacă propaganda la Președinția Consiliului, având credința că președintele Consiliului va putea mai

lesne să capete fondurile necesare pentru propagandă. Mai este însă un motiv mai complicat, anume: propaganda avea nevoie de o serioasă reorganizare. Noi i-am dat până acum o prea mică importanță. Vă aduceți aminte că în alte țări, în Italia de pildă, a fost chiar un Minister special al Propagandei. Nu este esențial aceasta.

Dar o reorganizare era necesară, spre a da acestui serviciu toată amploarea cuvenită. Pe de altă parte era util a încerca o centralizare a propagandei interne și externe. De aceea propaganda a trecut la Președinția Consiliului de Miniștri, urmând să se încerce acolo o reorganizare mai largă. Sper că această chestiune va primi o soluție satisfăcătoare cât de curând.

D-l interpelator a spus însă că s-au numit atașați de presă diurniști și că salariul lor diferă de la unul la altul. Ba unul dintre colegii dv. a afirmat chiar că se dau cheltuielile de propagandă ministrului plenipotențiar și nu atașaților de presă.

D-l I. Vasilescu-Nottara: Până la 1 ianuarie.

D-l G. G. Mironescu, ministrul Afacerilor Străine: Vă voi răspunde îndată. În prezent atașații de presă depind de Președinția Consiliului. Serviciul atașaților este și el în curs de organizare. Ei au fost însă astfel încadrați încât astăzi sunt bugetari, nu mai sunt diurniști. Prin urmare, chestiunea este rezolvată din acest punct de vedere.

Dar s-a spus că fondul de cheltuieli se dă ministrului plenipotențiar, în loc să se dea atașaților. Nici aceasta, din nefericire, nu este adevărat. Nu se dă nici unuia, nici celorlalți, neexistând fonduri.

D-l I. Vasilescu-Nottara: Se acordă cheltuieli de reprezentare despre care nu se dă nici un cont și care nu servesc la reprezentare, ci numai la mărirea lefii ministrului. Aceasta cel puțin pentru unele cazuri, căci nu vreau să generalizez.

D-l G. G. Mironescu, ministrul Afacerilor Străine: Nu se poate să nu aibă ministrul cheltuieli de reprezentare.

D-l I. Vasilescu-Nottara: Desigur, dar să le cheltuiască, nu să le economisească.

D-l G. G. Mironescu, ministrul Afacerilor Străine: Aceste cazuri, dacă sunt, trebuie aduse la cunoștință și cercetate, căci în definitiv simplele afirmații în ședință nu sunt suficiente.

Prin urmare, cheltuieli de propagandă propriu-zisă nu au fost, căci cheltuielile de reprezentare nu sunt cheltuieli de propagandă, ele sunt necesare funcţiei, pentru ca şeful misiunii să-şi poată îndeplini misiunea sa.

S-a mai spus, pe de altă parte, că nu avem nici o carte publicată în limba anglo-saxonă despre România. În această privinţă, ţin să atrag atenţia asupra lucrului următor: nu ştiu ce au făcut predecesorii noştri, dar ştiu că această chestiune a propagandei este un lucru foarte delicat. Nu putem face propagandă spunând aci, la Cameră: am făcut cutare sau cutare lucru, căci aceasta nu ar mai fi propagandă. O carte, făcută sub auspiciile Ministerului de Externe, este mai puţin crezută decât aceea care se publică independent, de către un particular. Dacă voi spune că d-l X a făcut cartea cutare pentru Ministerul de Externe, înseamnă că i-am redus la jumătate din valoarea ei. Prin urmare, nu puteţi să-mi cereţi să fac lucrul acesta şi nici nu cred că a fost în intenţia dv. să ne cereţi asemenea precizări, căci ar însemna să lucraţi în contra scopului urmărit.

Pot constata însă că s-au publicat cărţi serioase asupra României şi a situaţiei sociale de la noi. Spre exemplu, cu privire la reforma agrară sunt cărţi, din care una foarte bună în limba engleză - nu mai vorbesc de cele numeroase publicate în limba franceză - deosebit de lucrările publicate cu ocazia Congresului de Agricultură. Din acestea din urmă, este una foarte interesantă, care nu constituie numai un studiu ocazional. Pe de altă parte, sunt o serie de alte mijloace în propagandă, de care nu este străin Ministerul de Externe, de care, în orice caz, nu a fost străin în cursul anului trecut şi care au început să facă să se cunoască ţara noastră în mod favorabil în străinătate. Îmi veţi permite să nu le enumăr aici. În orice caz, ceea ce s-a făcut de la venirea noastră la guvern - nu şi ceea ce s-a făcut înaintea venirii mele la Ministerul de Externe, căci aceasta nu mă preocupă pentru moment - dar ce s-a făcut într-un an şi vreo două luni, pentru aceasta îmi iau răspunderea şi oricând aş fi în măsură să arăt că s-a făcut destul de mult faţă de mijloacele foarte restrânse ce avem la dispoziţie. Chiar acum este pe cale de executare o dispoziţie ce luasem de a face expoziţii de pictură şi sculptură românească în străinătate. Ceea ce s-a făcut de la ianuarie încoace priveşte Preşedinţia Consiliului de Miniştri, căreia sunt sigur că îi veţi da toată încrederea şi să fiţi convinşi că va lucra şi de aci înainte bine. (Aplauze pe băncile majorităţii).

În ce priveşte fondul de propagandă, aci suntem pe un teren foarte slab. S-a afirmat că o ţară vecină ar întrebuinţa aproximativ 2 miliarde de lei pe an pentru propagandă. Se poate să fie exact. Sunt mai multe ţări care au sume mari pentru

propagandă. Noi suntem foarte strânşi în această materie. Dar eu voi adăuga că nici nu avem nevoie să fim aşa de largi. Pentru ce? Pentru că în genere noi nu facem în afară de ţară propagandă împotriva unor curente juste. Noi nu propăvăduim nimic nedrept în afară de ţară, noi nu cerem decât lucruri drepte, cerem respectarea legitimelor noastre drepturi. Prin urmare, suntem într-o situaţie mai bună decât alţii. (Aplauze).

Dar este iarăşi adevărat că faţă de apriga propagandă străină care încearcă să transforme nedreptatea în dreptate şi să pretindă că lucrurile cele mai drepte sunt tocmai nedrepte, trebuie să fim în măsură să ne apărăm.

În această privinţă, d-l Ralea are foarte mare dreptate; statul nostru nu s-a preocupat de a apăra legitimele noastre drepturi cu tărie şi cred că a fost o enormă greşeală. Este necesar ca în lupta aceasta, care o facem pentru cucerirea opiniei publice universale, să fim mai bine înarmaţi. Noi avem personalităţi distinse care-şi fac datoria cu prisosinţă din resursele lor personale. Dar nu este de ajuns, trebuie ca statul să contribuie pentru a crea o atmosferă favorabilă. Trebuie dar să ne îndreptăm mai mult atenţia asupra acestui capitol şi este regretabil că nu s-a făcut mai mult până acum.

D-l Ralea a zis în concluzia sa că, în definitiv, trebuie să constatăm un lucru: în trecutul nostru, am cam pierdut din vedere politica externă şi există, în lume, două categorii de state: unele care fac mai multă politică externă, altele care fac mai multă politică internă. Or, noi suntem în categoria statelor care fac mai multă politică internă şi aceasta este o greşeală, pentru că avem de apărat un stat întregit, după atâtea secole de suferinţe şi trebuie să ştim să ne apărăm pe tărâmul internaţional. În parte observaţia este exactă, în parte însă nu mi se pare exactă şi iată de ce: a face mai multă politică externă decât politică internă nu depinde de bunăvoinţa unui guvern, de modul de a vedea al unui stat, de concepţiile de guvernare ale unui partid etc., ci depinde şi de altceva, depinde de valoarea internaţională a statului respectiv. Un stat mic - îmi veţi permite să nu întrebuinţez nume - care are 2 000 km2 şi un milion de locuitori, trebuie să facă mai multă politică internă decât politică externă. Ce rol are el în politica externă? Nici nu prea poate să-şi apere drepturile, dar ce cuvânt precumpănitor poate să aibă el înaintea forurilor internaţionale? Când este vorba însă de un stat care are dominaţia mărilor, care se întinde în toate continentele, atunci evident, acesta trebuie să facă mai multă politică externă. Mai întâi are, prin compunerea sa, o serie de interese externe de apărat şi mai pe urmă are toată puterea şi tot prestigiul pentru a impune modul lui de a vedea în politica externă. Nu este

tocmai aşa de uşor a decide: vom face mai ales politică externă.

Lucrul depinde de o serie de consideraţii. Trebuie întâi să vedem dacă suntem în stare să hotărâm în politica externă.

Nu depinde deci numai de noi. Dar, cu această rezervă, nu este mai puţin adevărat că noi, în politica externă, ne-am afirmat prea puţin, în trecut. Nu ne-am afirmat poate şi din cauză că de multe ori am urmat făgaşul altor ţări.

Din fericire situaţia s-a schimbat. Prin vitejia soldaţilor noştri, prin concursul binevoitor al aliaţilor noştri din războiul mondial şi prin neînchipuita rezistenţă a populaţiei noastre am putut să ne realizăm legitimele noastre aspiraţii de atâta vreme, să ne întregim ţara şi neamul.

Am căpătat astfel azi o altă situaţie internaţională, aşa încât noi putem acum să facem, mai mult decât altădată, o politică externă, o politică internaţională.

Altceva înseamnă România cu o populaţie de 18 milioane locuitori, altă politică externă poate face faţă de România cu 7 milioane de locuitori. Altfel se prezintă România cu 18 milioane locuitori, faţă de statele dimprejur, care au 12, 13 milioane de locuitori, decât România veche cu 7 milioane locuitori, faţă de statele dimprejur care aveau 50, 100 milioane locuitori. Situaţia s-a schimbat în favoarea noastră. Noi trebuie să ne folosim de aceasta şi să avem într-adevăr, în politica externă, un cuvânt potrivit cu situaţia noastră de stat. Eu cred că, de un an şi câteva luni, guvernul şi-a dat seama de valoarea ce o are ţara noastră în politica internaţională. Oriunde ne-am prezentat la conferinţele internaţionale, fie la Societatea Naţiunilor, fie aiurea, am ştiut - cred - să facem ca România să joace un rol însemnat, ca cuvântul ei să fie ascultat şi ca legitimele ei drepturi să fie ţinute în seamă. (Aplauze pe băncile majorităţii)

Să continuăm mai departe pe calea aceasta: în urmarea acestei căi ne va putea ajuta şi reorganizarea Ministerului de Externe, dar ne va putea ajuta mult mai mult solida refacere a ţării, pe care ne dăm osteneala a o înfăptui. Vom putea astfel duce ţara şi în politica externă la rezultatele cele mai satisfăcătoare. (Aplauze prelungite pe băncile majorităţii).

O voce de pe băncile majorităţii: Aceasta înseamnă ca începeţi să puneţi în aplicare doctrina românească a politicii externe.

● Petre Andrei, Discursuri parlamentare (1928-1933), Editura Ankarom, Iaşi, 1996, p. 301-316.

34. Analiza situaţiei şi politicii externe a României prezentată de Grigore Gafencu (Şedinţa Camerei Deputaţilor din 3 decembrie 1930)

D-l Gr. Gafencu: D-le preşedinte, d-lor deputaţi, aş vrea să atrag atenţiunea dv. asupra situaţiei noastre externe şi asupra politicii noastre externe. Aceasta din mai multe motive.

Întâi, fiindcă socotesc că e bine ca din când în când să ridicăm privirile noastre de la problemele interne, şi mai cu seamă de la neînţelegerile noastre interne, spre problemele de care depinde soarta ţării. Avem atâtea chestiuni de lămurit între noi, chestiuni care ne deosebesc şi ne vor deosebi, desigur, totdeauna. De ce nu am încerca şi anumite lămuriri care nu pot decât să ne apropie şi să ne lege unii de alţii.

În al doilea rând, fiindcă socotesc că este bine să facem din când în când bilanţul activităţii noastre externe, să vedem care sunt progresele realizate, care sunt greutăţile ce ni se ridică în cale şi să căutăm să desprindem din schimbul nostru de vederi, dacă nu o doctrină - în acest domeniu, unde în fiecare zi trebuie să facem faţă unor realităţi schimbătoare, doctrinele politice par inutile - dar în orice caz anumite linii mari de conduită, care sunt cu atât mai necesare cu cât în domeniul politicii externe nu ne putem sprijini pe o tradiţie bine stabilită.

În al treilea rând, d-lor deputaţi, am ţinut să atrag atenţiunea dv. asupra problemelor de politică externă, fiindcă socotesc că situaţiunea noastră externă este serioasă, că se impune o cercetare conştiincioasă şi luarea unor hotărâri bine chibzuite şi grabnice.

Îmi dau seama că trebuie oarecare îndrăzneală, pentru cineva care nu a vorbit niciodată de la această tribună, să tulbure astfel liniştea neînţelegerilor noastre interne. E o idee ciudată, care nu-mi putea veni decât în străinătate, acolo mi-a şi venit.

Urmărind de-aproape curentele de azi la ordinea zilei, care frământă presa internaţională, lumea politică şi diplomatică, am putut constata, acum în urmă, o atmosferă de pesimism, de îngrijorare generală şi am crezut de a mea datorie să vă vorbesc despre această îngrijorare.

Cauzele sunt multiple. E criza economică generală, sunt neînțelegerile franco-italiene, sunt rezultatele alegerilor din Germania, dificultăţile de care se izbește politica de dezarmare, dar în primul rând cele două cauze principale ale îngrijorării internaționale sunt: politica din ce în ce mai precisă de revizuire a tratatelor și politica militară și economică a Rusiei.

Cine ar putea spune, d-lor deputați, că aceste două motive de îngrijorare nu ne privesc și pe noi? Și totuși, cu câtă seninătate nu le facem noi față! Cine a văzut Parlamentul francez, Parlamentul țării celei mai bogate și celei mai bine înarmate din lume, vibrând de emoție de câte ori se vorbește de siguranță, rămâne uimit de curajul cu care noi, așezați așa cum suntem așezați și pregătiți, așa cum suntem pregătiți, facem față primejdiilor europene. Este drept că la noi este o credință înrădăcinată că în chestiunile de politică externă degeaba ne necăjim, căci aceste probleme sunt dezlegate aiurea și în afară de putința și voința noastră.

Această credință nu mai este astăzi justificată. Nu mai suntem un simplu obiect de politică externă, de care să hotărască, ca pe vremea Triplei Alianțe, d-nii de Bismarck sau Bullow; suntem un popor de 18 milioane de oameni, așezat în punctul cel mai critic al Europei. Acțiunea noastră directă, grija noastră vie, interesul nostru constant pot înrâuri evenimentele în bine, după cum nepăsarea, lipsa noastră de interes și informațiuni pot agrava situația și primejdia care o amenință.

Aceasta nu înseamnă, d-lor deputați, că nu avem și acum anumite principii de politică externă imuabile, de care nimeni nu se poate atinge: este partea fixă, constantă a politicii noastre externe, partea rezervată alianțelor noastre.

Pe măsură ce se precizează anumite primejdii, ne dăm cu toții mai bine seama cât de vitale sunt pentru noi legăturile cu aliații și prietenii noștri.

Sistemul nostru de alianțe defensive pe care îl datorăm lui Take Ionescu și pe care, de altfel, toate guvernele care au urmat de atunci l-au respectat și întărit, este scutul, ființa noastră de stat. De aceea, legăturile politice cu aliații noștri au ajuns să fie, în scurtă vreme, adevărate legături de suflet.

De altfel, acest sistem de alianțe defensive este cât se poate de mlădios, de favorabil unei acțiuni pozitive pentru organizarea păcii, unei adevărate ofensive pentru pace. România, grație acestui sistem de alianțe, a putut, alături de aliații și

prietenii săi, să participe la toate acțiunile europene de conciliațiune și de înțelegere între popoare, a putut participa la toate inițiativele generoase de la Geneva, a semnat Pactul Kellogg și Protocolul Litvinov și, în sfârșit, a luat ea însăși anumite inițiative din cele mai interesante pentru a aduna interese comune și a le apăra în comun, ca de pildă acum în urmă, prin coalizarea intereselor agricole ale statelor răsăritene.

Această colaborare a noastră la organizarea păcii a dus la succese incontestabile și a întărit situația noastră pe piața internațională. Datorăm aceasta în bună parte activității strălucite, talentului și patriotismului d-lui Titulescu. Datorăm aceste succese - trebuie să o recunoaștem - și politicii noastre economice, care punând capăt unor neînțelegeri trecute, a reașezat România în sfera de interese a comunității europene.

În Parlamentul francez s-a pus întrebarea, acum în urmă, față de primejdiile care amenință din nou Europa, față de nemulțumirile care se arată pretutindeni: dacă Franța nu ar face bine să pună capăt politicii de conciliațiune, de bună înțelegere și dacă nu ar face bine să o înlocuiască printr-o politică mai severă, mai energică? După o frumoasă cuvântare a d-lui Briand, ministrul de Externe al Franței, Parlamentul francez a hotărât, cu o frumoasă majoritate, că oricare ar fi primejdiile care amenință pacea europeană, Franța va continua să pună toate sforțările ei și toată greutatea autorității ei morale în slujba politicii de conciliațiune. În ce ne privește, nu putem și noi decât urma frumoasa pildă a marii noastre aliate. Oricare ar fi primejdiile care ne amenință, suntem hotărâți și noi, cu cele mai bune intențiuni și cu toată sinceritatea, să ducem până la capăt lupta pentru pace. Aceasta este politica noastră.

Dar bineînțeles, d-lor deputați, politica noastră nu se poate opri aci. Este foarte frumos să vorbim de pace și iarăși de pace, la Geneva și la toate banchetele oficiale, unde este reprezentat Ministerul nostru de Externe. E cu atât mai frumos cu cât e foarte sincer. Dar când la cuvântul păcii ecoul răspunde prin amenințări, este de datoria noastră să ne îngrijim nu numai de bunele noastre intenții și de frumoasele noastre cuvinte, dar și de răsunetul lor.

Care sunt primejdiile care ne amenință, care este seriozitatea lor, care este gravitatea lor?

Este partea dinamică a politicii noastre externe, despre care aș dori să vă vorbesc mai mult, acea parte care ar trebui să prevină primejdiile sau, cel puțin, să le

cunoască, care ar trebui să cunoască problemele sau, cel puţin, să le studieze, şi care, urmărind zi de zi realităţile schimbătoare ale politicii noastre externe, ar trebui să ne înveţe, zi de zi, cum să le facem faţă.

Desigur, d-lor, avem principii de politică externă foarte bune, vrem pacea, vrem să întărim pacea, dar toată munca noastră pentru organizarea păcii are la baza ei credinţa noastră şi respectul nostru faţă de tratatele de pace.

Dar, atunci când o acţiune se organizează din ce în ce mai sistematic, o acţiune care este îndreptată nu împotriva metodelor noastre de politică externă, nici împotriva idealului pe care îl urmărim, ci împotriva punctului de plecare al tuturor acţiunilor şi năzuinţelor noastre, împotriva integrităţii noastre teritoriale şi politice, prima noastră datorie este să cunoaştem această acţiune, să căutăm să o definim, să o îngrădim, ca nu cumva, pe când, cu cele mai bune intenţiuni şi sentimentele cele mai frumoase, lucrăm la consolidarea păcii, să ni se surpe temeliile sub picioare.

Avem, de pildă, la Apus pe vecinii noştri maghiari. Nimeni, d-lor, nu le poate lua în nume de rău patima cu care rămân legaţi de amintirea unei Ungarii milenare. Nimeni, de asemenea, nu-i va dojeni pentru silinţele care şi le dau ca să păstreze în viaţă cât mai multă vreme această frumoasă amintire. În ce ne priveşte pe noi trebuie să ne silim, fără a lăsa nici o umbră de îndoială asupra hotărârii de a apăra cu toate puterile un hotar pe care îl considerăm şi just şi definitiv, să convingem pe vecinii noştri că realitatea unor interese comune importante şi posibilităţile de rodnică colaborare în domeniul economic trec înaintea visurilor celor mai frumoase şi celor mai duioase amintiri.

Dar dacă nu avem aproape nimic de zis faţă de manifestările iredentiste maghiare, atâta timp cât ele sunt cuprinse în limitele patriei maghiare, este cu totul altceva când aceste manifestaţii se petrec la Sofia, la Angora, la Berlin şi aiurea.

Nu ne mai aflăm atunci în faţa unei atitudini, ci în faţa unor acţiuni şi este dreptul nostru să ne întrebăm dacă nu cumva această acţiune este sistematic îndreptată pentru răscolirea, pentru mobilizarea nemulţumirilor împotriva liniştii Europei Centrale? Dacă nu cumva ne aflăm în faţa unei încercări de a reînvia anumite alianţe, care nu corespund spiritului Europei celei noi, ci corespund spiritului Europei celei vechi. Desigur, d-lor, şi Europa cea nouă trebuie să slujească interesul comun de pace politică sau de colaborare economică.

Locarno, diferitele tratate semnate la Geneva şi chiar în urmă, activitatea care a fost dusă aici şi la Geneva şi la care am avut adânca mulţumire să credem că şi vecinii au participat, pentru legarea şi apărarea unor interese comune, iată activitatea care corespunde spiritului Europei celei noi. Europa cea veche favoriza şi ea anumite alianţe, alianţe de echilibru: echilibrul european, echilibrul balcanic, echilibre de patimi şi de ambiţiuni contrarii.

D-lor, Ungaria a avut experienţa unor asemenea alianţe, când, în sânul împărăţiei bicefale a urmărit de aproape şi câteodată a influenţat direct jocul periculos al diplomaţiei europene. Unde a dus-o acest joc, o vedem cu toţii astăzi. Dacă îl continuă, cu puteri slăbite într-un cadru restrâns şi în împrejurări care nu sunt prielnice unor astfel de combinaţiuni, poate să aibă noi decepţiuni. Ar fi o pagubă pentru dânsa, în primul rând, dar, s-o recunoaştem deschis, şi pentru noi şi pentru celelalte state vecine, ca, prin asemenea sforţări, să zădărnicească alte sforţări mult mai demne de vremurile în care trăim, sforţări de apropiere şi de refacere economică, de apropiere şi de colaborare culturală şi politică.

Dar îndemnul în politica de revizuire a tratatelor nu vine de la Budapesta, ci vine din multe alte părţi şi între altele vine şi dintr-o ţară spre care merg şi au mers întotdeauna toate simpatiile noastre şi dragostea noastră cea mai adâncă. Vreau să vorbesc de Italia. Opinia noastră publică, d-lor, nu s-a emoţionat niciodată faţă de manifestaţiile revizioniste ale guvernului italian. Şi bine a făcut. În primul rând din cauza acelei simpatii, acelei dragoste adânci, despre care v-am vorbit, care ne leagă de statul şi de poporul italian.

În al doilea rând, fiindcă ni s-au dat asigurări autorizate că politica de revizuiri, astfel cum o preconizează Italia, nu este îndreptată împotriva hotarelor noastre. Italia nu se gândeşte să pună în joc integritatea teritoriului românesc. Ca să fim cu desăvârşire liniştiţi, ar trebui, bineînţeles, să dăm acestor asigurări o interpretare cât mai largă. În chestiune de tratate şi de hotare, suntem solidari, firește, cu toţi aliaţii noştri. O politică care ar urmări revizuirea tratatelor unui aliat al nostru este o politică, care se îndreaptă împotriva păcii Europei Centrale şi, deşi indirect, şi împotriva noastră. Cred că nu este român care să gândească altfel. Şi de aceea ne place să credem că asigurările care ne-au fost date ţin seama de acest adevăr elementar, că pacea Europei Centrale şi Orientale este un bloc, care nu poate fi tăiat în felii, nici fărâmiţat.

De altfel, d-lor deputaţi, ştim cu toţii cât de strâns legate sunt interesele prietenei noastre, Italiei, tocmai de acest bloc, de această pace desăvârşită a Europei

Centrale, în limita hotarelor noi stabilite de tratatele de pace. Un ziarist german bine cunoscut, Theodor Wolff, prim-redactor la „Berliner Tageblatt“, comentând ultimul discurs al d-lui Mussolini, a cerut Italiei, pe temeiul politicii de revizuire a tratatelor, restituirea Tirolului de Sud către Austria sau Germania.

Gluma d-lui Wolff nu este pe placul nostru. Ea nu este, desigur, nici pe placul guvernului italian. Italia a reușit în virtutea unor drepturi istorice indiscutabile și în urma glorioasei sale acțiuni din timpul războiului să-și întregească teritoriul ei național. Ea va apăra, cu toată convingerea din toate puterile, hotarele ei, din Alpi și până la Mare. Ea are, deci, o situație identică cu situația noastră. Atitudinea ei împotriva oricăruia ar îndrăzni să se atingă de hotarele ei, în cuprinsul cărora se dezvoltă în mod atât de strălucit viața politică și economică a Italiei, nu poate decât să corespundă atitudinii noastre, împotriva oricăruia s-ar împotrivi la normala și fireasca noastră dezvoltare.

Oricât de ciudate ar fi anumite cuvinte, ele nu vor putea niciodată întuneca realitatea care ne leagă unii de alții cu aspirațiuni asemănătoare, cu interese identice și cu aceeași voință de a trăi, de a munci și de a propăși în cuprinsul hotarelor juste și definitive ale neamurilor noastre.

Pare vădit că, atunci când Italia vorbește de revizuirea tratatelor, ea nu se gândește la revizuirea teritorială a hotarelor, sau cel puțin nu se gândește - nu se poate gândi - la revizuirea teritorială a hotarelor europene, deoarece ea știe că cea mai mică piatră de hotar este strâns legată, în continentul nostru, de marea idee a păcii, ci se gândește la anumite revizuiri politice sau economice, de noi grupări de state, de o nouă împărțire a zonelor de influență în afară de Europa, de crearea unor noi posibilități de dezvoltare economică în lume.

Trebuie să recunoaștem că această politică nu ne mai privește pe noi, în mod direct, și trebuie să recunoaștem, de altfel, că urmărim cu toată simpatia sforțările pașnice ale Italiei de a-și deschide posibilități cât mai frumoase de dezvoltare politică și economică, cu atât mai mult cu cât urmând această cale ea nu poate să nu ajungă într-o zi - și noi dorim cu toții ca această zi să fie cât mai grabnică - la o deplină înțelegere cu cealaltă mare putere latină, Franța, atât de înțelegătoare față de toate aspectele diferite ale problemei păcii și atât de doritoare să înlesnească, prin toate mijloacele, o bună înțelegere între popoare.

D-lor deputați, nici o altă țară, mai mult decât a noastră nu dorește o asemenea înțelegere, care trebuie să vină și care trebuie să așeze din nou alături, așa cum

sunt menite să stea, în fruntea civilizaţiei, cele două mari ţări latine de înţelegerea cărora depinde astăzi şi liniştea politică şi echilibrul moral al Europei şi, mai cu seamă, liniştea deplină în Europa Centrală şi Orientală.

O altă mare putere, care în timpul din urmă se manifestă din ce în ce mai hotărât pentru revizuirea tratatelor este Germania. De Germania nu ne uneşte nici un hotar comun. Revendicările Germaniei nu ne privesc deci în mod direct. Totuşi, nu ne putem dezinteresa de aceste revendicări.

În primul rând, fiindcă ele sunt îndreptate împotriva unor state de care ne leagă prietenii şi alianţe. În al doilea rând, fiindcă Germania, prin situaţia ei geografică, prin importanţa ei politică şi prin dezvoltarea ei economică, poate oricând, fie în bine, fie în rău, să aibă o acţiune hotărâtoare asupra păcii europene. De aceea, ţara noastră a urmărit totdeauna, cu toată simpatia aşa zisa politică de la Locarno, deşi nu avea drept scop principal decât să întărească pacea occidentală, lăsând în umbra problemele orientale şi ale Europei Centrale, totuşi, avea marele merit, de interes general european, să aşeze în slujba păcii şi sub semnul conciliaţiunii pe Germania, cu uriaşele ei puteri de muncă şi de producţiune, alături de celelalte mari puteri europene. Europa noastră a devenit aşa de mică, în cursul vremii, încât toate problemele europene sunt strâns legate între ele; pacea pe Rin înseamnă astăzi pace pretutindeni şi o prietenească colaborare franco-germană ‘însemnează linişte până în cele mai adânci văi balcanice şi o atmosferă de destindere pretutindeni.

Dar în afară de aceste probleme, care înfăţişează Germania faţă de Europa şi care nu ne interesează ca europeni şi ca aliaţi, este şi o problemă specială care ne interesează direct, o problemă germano-română, pe care diplomaţia noastră, de la război încoace, n-a deslușit-o încă şi pe care trebuie să o deslușească: are Germania un interes la revizuirea hotarelor româneşti? Are Germania interes să împingă la slăbirea şi micşorarea statului român?

D-lor deputaţi! Nu voi insista asupra argumentelor de ordin economic, care sunt bine cunoscute, asupra importanţei de astăzi şi mai ales de mâine, a pieţei de desfacere româneşti, pentru exportul occidental şi în special pentru exportul german, dat fiind vechiul obicei de strânsă colaborare prietenească între cele două ţări. Să rămânem pe terenul politic.

Vă aduceţi aminte, desigur, de argumentul ce ni se servea pe vremuri, despre importanţa central-europeană a gurilor Dunării şi a hotarului Nistrului. Ni se

spunea că interesele noastre de stat stăpân la gurile Dunării sunt strâns legate de interesele statelor mici şi mari, în care Dunărea izvorăşte şi prin care curge şi ni se dovedea că Europa, continentul siguranţei şi al intereselor noastre, isprăveşte acolo unde sfârşesc hotarele româneşti.

Oare situaţia nu este şi astăzi, în bună parte, aceeaşi?

Vă aduceţi aminte, d-lor, de acea faimoasă carte, care a apărut în timpul războiului, „Mittel Europa“ de d-l Gustav Naumann, şi care avea menirea să popularizeze crezul de pe atunci al oamenilor politici germani. Această carte avea un capitol - cel mai important - consacrat Dunării de la izvoare şi până la revărsarea ei în Mare. Se zicea atunci că valea Dunării creează o comunitate de viaţă între toate statele riverane, oricare ar fi originea lor şi se insistă, mai cu seamă, asupra libertăţii gurilor Dunării, libertate prin care se înţelegea ca un imperiu vecin, străin de interesele Dunării, să nu poată exercita o dominaţiune, tocmai în acea regiune menită să ia cu timpul, pe măsură ce navigaţiunea va creşte pe fluviu, o importanţă şi o strălucire în care se va oglindi toată puterea de muncă, de bogăţie şi de civilizaţie a Europei dunărene.

Ştiu, d-lor, că această frumoasă teorie era inspirată de tendinţe imperialiste; pentru oamenii politici ai Imperiului German, acea „Mittel Europa“ reprezenta o noţiune foarte întinsă, mai mult sau mai puţin omogenă şi care avea Dunărea ca principală arteră de comunicaţie, dar drept capitală politică Berlinul.

O asemenea organizaţie este astăzi o imposibilitate. Statele noi şi tinere, care au crescut deasupra ruinelor statului habsburgic, nu vor tolera niciodată o tutelă sau o hegemonie; pe de altă parte, Germania nu mai taie astăzi Europa în două, mascând, cu umbra ei, puterile occidentale la vederea puterilor orientale.

Noţiunea „Mittel Europa“ se confundă astăzi cu o noţiune mai largă, mai cuprinzătoare, mai conformă cu vremile în care trăim, cu noţiunea comunităţii europene, după cum apele Dunării se vor confunda peste puţină vreme cu apele Rinului, când canalul între cele două mari fluvii europene va fi terminat.

Dacă Germania nu mai are astăzi o situaţiune dominantă în Europa Centrală, interesele ei sunt legate ca şi mai înainte, poate mai mult chiar decât înainte, de interesele acestei Europe dunărene. Contingenţe politice s-au schimbat. Situaţiunea geografică a rămas aceeaşi. Dunărea are aceeaşi însemnătate europeană ca şi mai înainte şi, ca şi ieri, ea izvorăşte în Pădurea Neagră şi se

varsă în Marea Neagră, pe coastele româneşti.

Misiunea noastră europeană la gurile Dunării este aceeaşi ca pe vremuri. Toate argumentele care se dădeau acum câţiva ani se pot repeta din nou. Statele dunărene au aceleaşi interese comune de apărat de-a lungul fluviului şi mai cu seamă la gurile lui.

Toate statele au în special interese gurilor Dunării, într-o regiune unde azi, ca dar în orice caz cu tendinţe şi cu interese străine una de alta.

Iată o problemă, care este tot atât de importantă ca şi problema revizuirii hotarelor, revizuire care în ce ne priveşte ar însemna slăbirea vitalităţii, slăbirea puterii de rezistenţă a unui popor care, în coprinsul hotarelor sale, poate da astăzi o rezistenţă maximă, într-una din situaţiunile cele mai grele şi cele mai primejdioase din Europa. Orice european, care cercetează de aproape această problemă, nu poate să nu-şi dea seama de două adevăruri: întâiul, că hotarele noastre constituie un tot, soarta hotarelor răsăritene fiind strâns legată de soarta hotarelor apusene; şi al 2-lea, că este un joc necugetat şi periculos, pentru oricine, de a se atinge de aceste hotare.

Acum, d-lor deputaţi, să trecem la partea cea mai grea a politicii noastre externe, la politica noastră faţă de Rusia.

Nu mă voi întreba dacă avem sau nu avem o politică rusească. Ştiu că pe vremuri eram în căutarea unei asemenea politici.

Am auzit din gura lui Take Ionescu, făuritorul întregii noastre politici externe de după război şi inspiratorul unor directive, care până azi au fost urmate - şi este bine că au fost urmate - că faţă de Rusia nu putem avea decât politica marilor noştri aliaţi. Take Ionescu nu a trăit destul ca să-şi dea seama că această formulă nu mai înseamnă nimic; fiecare mare aliat a avut faţă de Rusia o altă politică, pe când noi nu am mai avut nici una.

Bineînţeles, d-lor, nu este ţară în lume care să aibă faţă de Rusia o situaţiune mai grea decât a noastră. Atâta timp cât Rusia nu recunoaşte în mod oficial situaţiunea de fapt şi de drept a Basarabiei, unită pe vecie cu România, nu nouă ne revine o iniţiativă de politică faţă de Rusia; orice iniţiativă în acest domeniu ar fi imprudenţă şi, în orice caz, inutilă.

Dar d-lor, dacă nu avem iniţiativa unei acţiuni politice faţă de Rusia, aceasta nu

înseamnă că neapărat nu trebuie să avem nici o politică rusească. Am făcut cu politica noastră față de Rusia ceea ce am făcut cu multe probleme politice: am lăsat-o în voia lui Dumnezeu. Poate că era mai bine acolo, în voia lui Dumnezeu, decât în aceea a diplomaților și că norocul și timpul ajută acolo unde mintea omenească nu poate decât să strice! Totuși mintea omenească are și ea foloasele ei. Dacă n-am fi dus viața politică pe care am dus-o de la război încoace, cu atât mai interesați de anumite probleme cu cât era mai mărunte și cu atât mai indiferenți de anumite probleme cu cât erau mai serioase, mai grave chiar, și am ști astăzi mai bine ce putem, ce trebuie să facem ca să îndepărtăm din jurul țării primejdiile care o amenință.

D-lor, nu am pretenția să spun aci care trebuie să fie politica noastră față de Rusia și să vin cu doctrine noi și principii îndrăznețe; țin numai să însemn câteva puncte care vor avea, nădăjduiesc, aprobarea dv., sau cel puțin aprobarea unei bune părți dintre dv.

Întâi, trebuie ca toți să ne dăm seama că există Rusia. Acest adevăr trebuie să cunoască nu numai siguranța noastră generală, dar și întreaga noastră opinie publică; trebuie să-l cunoască Parlamentul, presa, și, de ce nu, chiar Ministerul de Externe!

Imperiul Țarist s-a prăbușit asupra noastră când luptam în tranșee. Oștile rusești, care ne-au părăsit atunci, mânate de un vis ciudat, atât de străin de sufletele și mentalitatea noastră, au lăsat în urma lor impresie de gol, de pustietate, care și astăzi ne cuprinde când ne gândim la Rusia. Și totuși, alături de noi, dincolo de Nistru, se întinde o împărăție. Am putea să n-o vedem, să ne ascundem capul în nisip! Și aceasta este o politică. Nu este însă, nu trebuie să fie politica noastră.

În al doilea rând, trebuie să ne silim să cunoaștem Rusia. Nu este țară în lume în care Rusia Sovietică de astăzi să fie mai puțin cunoscută ca la noi. O lipsă ciudată și, după părerea mea, vinovată de interes ne-a ținut străini de toate frământările, de toate tulburările din imperiul vecin. Fazele deosebite prin care a trecut revoluția, sistemul de guvernare de astăzi, diferitele crize economice, criza comunismului agrar care bântuie și astăzi atât de greu Rusia, politica economică a Rusiei, dificultățile de care se lovește, programul ce și l-a propus să-l realizeze, politica externă a sovietelor față de Asia și față de Europa, în sfârșit, răscoalele cu caracter separatist național, atâtea probleme care sunt studiate îndeaproape în școlile, în universitățile, în cercurile științifice și diplomatice din străinătate, în Europa și în cele două Americi, și care pe noi, vecinii imediați ai marelui

imperiu, ne lasă cu desăvârşire reci. Să nu ni se spună, d-lor deputaţi, că studiul acestor probleme ar sluji primejdioasa propagandă bolşevistă. Dimpotrivă, cunoaşterea faptelor şi evenimentelor de dincolo de Nistru ar permite să înlocuim argumentele atât de ieftine, atât de sărace deseori ale propagandei antibolşevice, prin motivul adevărat pentru care comunismul n-a putut duce până astăzi la alt rezultat decât la completa mizerie în care se zbate Rusia astăzi.

Am afla însă că, dacă bolşevicii n-au reuşit să dea viaţă şi rod comunismului, ei au reuşit totuşi în domeniul politic să creeze un stat, o guvernare, un imperiu. Am afla că statul bolşevic, în afară de preocupările sale revoluţionare, a trebuit să facă faţă unor probleme foarte precise de guvernământ şi oricât de străine ar fi de ale noastre metodele de guvernare ale bolşevicilor, totuşi funcţiunile esenţiale ale statului bolşevic sunt aceleaşi ca şi ale fiecărui alt stat. Pentru a dura, pentru a se consolida statul bolşevic a trebuit să se supună unor reguli generale de ordine şi de disciplină. Am afla, d-lor, că statul bolşevic datoreşte originii sale doctrinare tendinţe de organizări uriaşe în domeniul economic, organizări care îmbrăţişează, cu îndrăzneală, timp şi spaţiu. Întrucât aceste organizări măresc buna stare generală şi mulţumirea sufletească a poporului rus, este cât se poate de problematic. Chiar acum guvernul rus trebuie să lupte din greu cu rezistenţa pasivă, dar cu atât mai crâncenă a uriaşei mase de ţărani, nu numai a „culacilor“, de care ni se vorbeşte, dar şi a ţăranilor săraci, adânc dezamăgiţi de pe urma politicii violente de socializare a pământului.

Dar acestea sunt probleme de politică internă rusească. Ceea ce ne interesează pe noi este dacă aceste organizaţiuni uriaşe n-au reuşit şi, după părerea mea, nu vor reuşi niciodată să cucerească sufletele popoarelor, ele au reuşit totuşi, într-o anumită măsură, să cucerească şi să domine materia. Ne aflăm în faţă unor realizări în domeniul economic, de care trebuie să ţinem seama şi care au început să înrâurească şi vor înrâuri din ce în ce mai mult economia mondială.

Iată realităţi pe care trebuie să le recunoaştem şi să le urmărim de aproape. Şi atunci urmărind de aproape aceste realităţi putem să ne fixam atitudinea faţă de statul vecin.

D-lor, s-a declarat aci în mai multe rânduri, de voci autorizate, că statul român nu are nici o intenţie agresivă împotriva Rusiei. Cu toate zvonurile răspândite de propaganda bolşevică, guvernul sovietic, care este mai bine informat despre ceea ce se petrece la noi decât suntem noi informaţi de ceea ce se petrece acolo, trebuie să ştie că aceste declaraţiuni nu sunt numai afirmaţiuni oficiale, ci

corespund sentimentului adevărat al poporului român. Nimeni nu se gândește la noi la un atac împotriva Rusiei. Nimeni nu sprijină la noi acțiuni naționale, internaționale sau de orice fel, îndreptate împotriva statului vecin. Aceste adevăruri care ne par nouă firești și elementare, trebuie repetate, deoarece propaganda bolșevica ne denunță necontenit proletariatului internațional că am făurit cine știe ce uneltiri împotriva statului rusesc. Ei bine, trebuie ca proletariatul internațional și mai cu seamă proletariatul rusesc să știe ceea ce guvernul sovietic nu poate să nu știe, că nu este țară mai pașnică decât România, mai doritoare să întărească pacea și că nu va întreprinde nici un atac, nici împotriva bolșevismului nici împotriva guvernului sau oficialităților care reprezintă acest popor.

Suntem de altfel prea zeloși de desăvârșita noastră independență, ca să ne amestecăm în treburile altcuiva.

Dar, d-lor, aceasta nu înseamnă că nu trebuie să ne ocupăm și să ne preocupăm dacă intenţiunile Rusiei faţă de noi sunt tot atât de curate, tot atât de pașnice ca și intenţiunile noastre faţă de Rusia.

În această privinţă multe zvonuri au circulat în vremea din urmă. Ni s-au anunțat, din diferite părţi, atacuri împotriva ţării noastre. Asemenea zvonuri sunt greu de controlat. Ele pot fi adevărate, ele pot de asemenea să fie exagerate.

D-l Pamfil Șeicaru: D-le Gafencu, totdeauna regimurile excepționale au nevoie câteodată de o diversiune externă și, în special, de o diversiune militară. Dacă va ajunge cândva conflictul dintre masa țărănească și guvernul sovietic așa de puternic, atunci o diversiune externă ar fi probabilă.

D-l Gr. Gafencu: D-le Șeicaru, este o conjunctură posibilă. De aceea am spus că față de aceste zvonuri controlul nostru n-a putut fi eficace: se poate ca zvonurile care circulă să fie sau nu adevărate. Dar fiindcă și dumneata mi-ai vorbit de posibilitatea ca Rusia să reacționeze în felul acesta, eu zic că e posibil de altă parte să nu reacționeze în felul acesta, deoarece, tocmai pentru a evita un conflict armat cu străinătatea, guvernul rus ar putea să fie cel dintâi interesat să nu se producă un asemenea conflict.

D-l Pamfil Șeicaru: Eu n-am mijloace de control, dar statul are un întreg aparat de control să constate dacă sunt numai zvonuri sau dacă într-adevăr există o anumită direcție de preparație, o directivă agresivă.

D-l Gr. Gafencu: Nu e român care să nu dorească acest control cât mai eficace.

D-lor deputați, dacă nu ne-am putut da seama exact de veracitatea acestor zvonuri, este însă un lucru de care ne-am dat seama: armamentul Rusiei crește în vremea din urmă în mod îngrijitor. Rusia se înarmează după un plan sistematic bine chibzuit, nu numai prin înmulțirea și modernizarea armamentului de război, dar și prin crearea unei industrii puternice de război.

Și atunci, d-lor, avem dreptul să ne întrebăm: împotriva cui această mașinărie, împotriva cui această pregătire de război? Prietenii Sovietelor spun că este pentru apărarea Rusiei împotriva unui atac al lumii capitaliste; alții, mai bine, sau tot atât de bine informați, pretind că Rusia, de pe acum, dorește să-și păstreze ea inițiativa unui atac împotriva lumii capitaliste.

Pentru nici o țară din lume, veți recunoaște d-lor deputați, o asemenea nesiguranță, o asemenea dilemă nu este mai dureroasă și mai îngrijorătoare ca pentru noi.

Eu nu cred că Rusia va îndrepta atacul ei numai împotriva noastră, dacă s-ar gândi la un atac, fiindcă guvernul sovietic trebuie să știe că un atac parțial duce în mod fatal, în împrejurările de astăzi, la o conflagrațiune generală. Ceea ce însă este sigur, orice atac rusesc lovește în primul rând în noi. Această tristă certitudine ne impune anumite măsuri, asupra cărora este inutil să insist, dar dintre care una, și nu din cele mai puțin importante, este să ne asigurăm din vreme, în caz de nevoie că solidaritatea europeană se va manifesta numaidecât, în mod precis, iar nu prin sforțări succesive, întârziate și atunci inutile.

Dar, d-lor, dacă este de datoria noastră să ne pregătim pentru orice eventualitate, politica noastră față de Rusia nu trebuie să urmărească, pe față, energic și cu toată hotărârea decât împlinirea unei singure din aceste eventualități, și anume aceia care stă înscrisă în Protocolul Litvinov: „pace desăvârșită de-a lungul hotarelor noastre“.

Semnând Protocolul de la Moscova, care a pus prin anticipație în vigoare Pactul Kellogg, Rusia s-a obligat față de noi și noi ne-am obligat față de Rusia, ca pentru întărirea păcii existente între țările noastre - noi am fost aceia care am cerut ca acest aliniat să fie pus în preambulul protocolului - să ne abținem de la orice act de război, de la orice opresiune. Și pentru a da acestor obligațiuni un caracter mai precis, o importanță mai mare, d-l Litvinov, care pe atunci înlocuia

pe d-l Cicerin la conducerea politicii externe ruseşti şi care astăzi a luat locul d-lui Cicerin şi conduce de fapt politica externă rusească, a ţinut un discurs, din care aş dori să desprind câteva cuvinte şi să vi le amintesc.

„Atunci când statele care au luat asupra lor, printr-un act internaţional general, obligaţiunea de a renunţa la război, declară în mod solemn, consfinţind această obligaţiune printr-un nou act internaţional, că fără a aştepta intrarea în vigoare a acestei obligaţiuni, între toate naţiunile lumii, ele sunt hotărâte să valideze aceste obligaţiuni imediat faţă de un grup limitat de state, ele iau faţă de aceste state o dublă obligaţiune cu caracter pacific: frecare semnatar al protocolului ia asupra sa faţă de lumea întreagă grija de a apăra pacea pe un sector geografic bine stabilit. Şi acţiunea noastră - spune d-l Litvinov - este cu atât mai importantă cu cât era mai mare grija pe care acest sector o inspiră păcii mondiale“.

Această interpretare a d-lui Litvinov este exact interpretarea pe care am dat-o noi Protocolului de la Moscova. Şi noi am considerat că prin punerea în vigoare prin anticipaţie a Pactului Kellogg pentru un grup de state determinat şi cu privire la unele hotare bine stabilite înţelegem să dăm o preciziune cu totul specială obligaţiunilor cam vagi din pactul american, anume preciziunea unor obligaţiuni de pact de neagresiune. Iată spiritul în care ar trebui să se dezvolte relaţiunile noastre faţă de Rusia.

Şi acum, d-lor, chestiunea recunoaşterii oficiale a Rusiei şi a organelor sale bineînţeles nu se poate pune, până când guvernul rus, la rândul său, consfinţind anume realităţi şi stări de drept şi de fapt nu va recunoaşte şi el în mod oficial şi explicit hotarele noastre de astăzi. O politică prevăzătoare şi realistă, ţinând seama de realităţi şi apreciindu-le, trebuie să ne pregătească la o asemenea eventualitate, înlesnind un contact constant cu statul vecin, relaţii bune de vecinătate şi posibilitatea de a dezlega împreună anume probleme comune foarte importante.

În toate acţiunile noastre faţă de Rusia ar trebui să păstrăm un contact strâns cu cei doi aliaţi ai noştri, Polonia şi Cehoslovacia.

Aceasta, fiindcă în aceste două ţări problema rusească se pune aşa cum se pune şi la noi. Ea este o problemă de o importanţă covârşitoare, dar nu este o problemă de politică mondială, ci numai de politică de vecinătate. Sunt anumite interese comune care trebuiesc dezlegate; sunt anumite stări de confuzie cărora trebuie pus capăt, este siguranţa unui hotar comun care trebuieşte întărit.

Polonia, în plus, mai este legată de noi şi de un tratat de alianţă, are aceleaşi interese ca şi noi, să ferească hotarul rusesc de cauze de conflict, pentru care ar trebui la nevoie să sărim cu armele. De altfel, aliata noastră Polonia a dus faţă de Rusia o politică înţeleaptă, întemeiată pe informaţiuni precise şi pe o dorinţă de pace şi de bună înţelegere, întotdeauna bine manifestată. Ea poate să ne fie de cel mai mare folos.

Să vă amintesc, d-lor, că semnarea Pactului Litvinov, aşa cum a fost semnat, se datoreşte solidarităţii dintre acţiunea diplomatică polonă şi acţiunea noastră.

Să vă mai amintesc că atunci când state occidentale s-au îndoit de necesitatea de a semna Pactul Litvinov - de a pune numaidecât în vigoare Pactul Kellogg, şi aceasta tocmai la Moscova, Polonia a simţit din primul moment că pe frontul nostru răsăritean este ceva de făcut, un act de bună vecinătate, o acţiune de destindere şi bună înţelegere. La fel am socotit şi noi.

Am învăţat atunci, alături de prietenii şi aliaţii noştri polonezi, că o politică răsăriteană, o politică a statelor răsăritene, poate duce la rezultatele cele mai bune. Este o experienţă pe care nu trebuie să o uităm.

Şi, acum d-lor, aş fi vrut să spun câteva cuvinte despre relaţiile noastre cu Bulgaria şi Turcia, dar am abuzat deja prea mult de bunăvoinţa cu care m-aţi ascultat.

Voci de pe băncile majorităţii: De loc, vă rugăm să vorbiţi.

D-l Gr. Gafencu: Eram grăbit să ajung la concluziuni.

Voi spune totuşi că, în ce priveşte Bulgaria, dorim cu toţii ca atât de lungile negocieri care au avut loc între ţările noastre să ajungă cât mai de grabă la un deplin sfârşit şi să putem avea cu vecinii noştri de la Sud relaţiile cele mai bune şi mai ales cele mai sincere.

Avem cu Bulgaria hotare foarte lungi, deci nenumărate puncte de contact, de fricţiune, dacă vreţi, dar şi nenumărate puncte de înţelegere. În Bulgaria nu ne sunt ostile toate curentele publice. Este datoria diplomaţiei noastre să ştie să întărească acele curente care ne sunt favorabile.

În ce priveşte Turcia, d-lor deputaţi, aş dori să nu avem cu această ţară numai legături cu un caracter de pură curtoazie. Turcia, prin situaţia ei geografică, prin

relațiile ei politice, este pentru noi de cel mai mare interes și poate fi de cel mai mare folos.

D-lor deputați, să ajungem acum la concluzie. Am văzut că principiile noastre de politică externă sunt foarte bune: pace, pace cu toată lumea și întărirea păcii la Geneva și pretutindeni.

Nu trebuie ca aceste excelente principii de politică externă să înțepenească în formule anchilozate. Trăim vremi grele, vremi înfrigurate. Împrejurările ne-au așezat acolo unde conflictele de interese și ciocnirea patimilor sunt mai vii. Nu este problemă europeană care să nu ne privească și pe noi și, mai cu seamă, nu este primejdie europeană care să nu se îndrepte împotriva noastră, în primul rând. Trebuie să facem față acestei situații. În lupta în jurul păcii, care s-a încins pretutindeni, am fost cuprinși și noi la mijloc și suntem nevoiți să luptăm pe viață și pe moarte. Ne trebuie deci o politică de luptă, nu de încredere oarbă, ci de grije continuă; nu de informații superficiale, ci de precise și desăvârșite orientări; nu de vorbe frumoase, ci de acțiune continuă.

D-lor deputați, nu este suficient că să ne întărim în poziția noastră, alături de aliații noștri; trebuie să căutăm să dejucăm planul adversarilor, trebuie să înaintăm pe terenul adversarilor și acolo să ne înțelegem cu el. În ofensiva pentru pace, pe care trebuie să o ducem, fiecare zi trebuie să însemne un pas înainte, deoarece fiecare zi pierdută însemnează pentru noi un pas înapoi.

Pentru a duce această politică, trebuie să avem la dispoziția noastră un instrument sensibil și plin de viață, în care să răsune tot freamătul care ne înconjoară și care, în orice clipă, să poată oglindi situația reală.

Avem la dispoziția noastră asemenea instrument? D-lor deputați, nu voi repeta aci învinuirile obișnuite care se aduc corpului nostru diplomatic, nu le voi repeta, fiindcă, în bună parte le cred nedrepte și nejustificate.

D-l Pamfil Șeicaru: Întemeiate.

D-l Gr. Gafencu: Neîntemeiate! Am avut cinstea să lucrez la Ministerul de Externe un an de zile și mi-am dat seama că acolo sunt foarte mulți bărbați destoinici, care muncesc cu multă tragere de inimă și mult patriotism. Mi-am dat de asemenea seama că în corpul nostru diplomatic sunt elemente de valoare care pot face cinste oricărui corp diplomatic străin. Ceea ce le lipsește nu este nici priceperea, nici pregătirea, ci în bună parte organizarea; le lipsește

contactul cu viaţa de stat şi cu acţiunea de guvernare, le lipseşte îndemnul la muncă şi la răspundere, le lipsesc directivele politice, pe care să şi le însuşească şi cărora să le slujească zi de zi. Nu fac aci nici o personalizare. Expun o situaţie în mod obiectiv şi situaţia pe care o expun nu corespunde stării la guvern a cutărui sau cutărui partid - este situaţiunea Ministerului de Externe în ultimii ani de după război - aşa cum am expus şi situaţia politică a ţării, fără a intra în amănunte politice.

Mai mult decât atât, în timpul din urmă s-au adus îmbunătăţiri acestei situaţiuni. Astfel, pentru a pune capăt stării de birocratism şi de dulce amorţeală de la Palatul Sturdza, s-a încercat să se dea fiecăruia dintre diplomaţii noştri, tineri sau bătrâni, o situaţie de răspundere de la care se poate cerceta nu numai părţi de chestiuni sau chestiuni speciale, ci toate problemele politice, economice, diplomatice, în legătură cu o regiune geografică bine determinată. S-au stabilit legături regulate cu legaţiunile noastre din străinătate, care până acum, lucru de neînchipuit, nu erau legate nici prin informaţiuni, nici prin directive, în mod regulat, cu centrul. În sfârşit, prin contactul care s-a stabilit între Ministerul de Externe, presa străină şi presa din ţară, s-a dat posibilitate întregului Minister de Externe să se ţină în curent necontenit cu părerile guvernului asupra problemelor externe la ordinea zilei.

Această grijă pentru politica noastră externă, pentru metodele noastre de politică externă şi pentru oamenii care stau în slujba politicii noastre externe trebuie să continue şi de aci înainte. E o datorie naţională, în faţa căreia trebuie să dispară toate preocupările de ordin personal sau de partid.

În lupta pentru pace, care s-a încins în cuprinsul întregii vieţi internaţionale, trebuie să mobilizăm toate puterile noastre de pricepere şi de rezistenţă. Trebuie, în primul rând, să atragem atenţia corpului nostru diplomatic, din ţară şi străinătate, asupra rolului care îi revine în această luptă şi asupra răspunderii care apasă asupra lui. Trebuie să-i dăm tot sprijinul, ca acolo unde reprezintă ţara să o poată reprezenta cu toată autoritatea. Sunt anumite economii care s-au făcut în timpul din urmă prin chemarea în masă a miniştrilor din străinătate, prin înlocuirea miniştrilor în anumite posturi importante prin însărcinaţi de afaceri, consilieri sau simpli secretari de legaţie, măsuri care fără să aducă un mare câştig bugetar, după umila mea părere, nu au putut decât să contribuie la slăbirea prestigiului corpului nostru diplomatic faţă de autorităţile străine. Trebuie să căutăm să ţinem un contact strâns între corpul nostru diplomatic şi viaţa noastră de stat şi trebuie prin directive precise, clare şi cât mai amănunţite să legăm pe

diplomaţii noştri din străinătate de opera de consolidare şi refacere economică pe care o urmărim aci. Trebuie ca o voinţă unică să străbată necontenit, de sus până jos, întregul nostru corp diplomatic, aşezând toate energiile şi toate bune voinţele în slujba scopului unic pe care îl urmărim. Trebuie să cerem de la diplomaţii noştri o muncă cât mai încordată, informaţiuni cât mai precise şi mai ales cercetarea cât mai amănunţită a problemelor la ordinea zilei şi în special a acelor probleme pe care le-am expus aci.

Trebuie, în sfârşit, d-lor deputaţi, şi acestea vor fi ultimele mele cuvinte, să sprijinim acţiunea noastră afară, în aceste vremuri atât de însemnate pentru soarta ţării noastre, cu grija patriotică a întregii noastre opiniuni publice, a Parlamentului şi a presei.

Pretutindeni trebuie să se ştie ca deasupra certurilor noastre interne, deasupra neînţelegerilor dintre diferitele noastre naţionalităţi, stă voinţa hotărâtă a întregului popor român să-şi apere chemarea, hotarele şi fiinţa.

Pace desăvârşită, pace vie, creatoare de legături statornice şi de rodnice colaborări; relaţiuni bune de vecinătate cu toată lumea; lealitate desăvârşită faţă de aliaţi; situaţiuni clare cu toată lumea; colaborarea hotărâtă la ideea de comunitate europeană; apărare hotărâtă a tratatelor de pace; credinţă plină de avânt în chemarea neamului nostru şi, mai presus de toate, multă băgare de seamă la tot ce ne înconjoară.

Iată, d-lor deputaţi, politica noastră externă. Ea cere astăzi, mai mult ca niciodată, încordarea voinţelor şi a sufletelor noastre.

● D.A.D., şedinţa din 3 decembrie 1930, p. 139-152.

35. A. C. Cuza şi Petre Andrei cu privire la educaţia tinerei generaţii, problema tratatelor, problema evreiască (Şedinţa Camerei Deputaţilor din 13 decembrie 1930)

[...]

D-l A. C. Cuza: D-l Stere nu reprezintă Basarabia.

D-l C. Leanca: D-l Stere n-a fost ales de jandarmi, ci de ţăranii din Basarabia.

D-l A. C. Cuza: Nu este adevărat că a fost ales de ţăranii din Basarabia şi am să vă fac dovada.

D-l C. Leanca: Adevăruri de acestea spui d-ta totdeauna! N-a fost ales cum te-ai ales d-ta la Teaca.

D-l I. Buzdugan: Să-şi depună mandatul acum şi să se aleagă singur dacă poate. (Zgomot, întreruperi).

D-l A. C. Cuza: D-lor, dar aceasta este din punct de vedere politic o monstruozitate şi vă fac complimentul meu că aţi putut tolera o asemenea monstruozitate. Ce era mai simplu decât ca cineva din majoritate să se ducă la d-l Stere şi să-l spună: d-ta să nu iei cuvântul. Dar putea să se ducă un general din rândurile majorităţii să-i spună: nu putem tolera ca d-ta să iei cuvântul în mijlocul nostru.

D-l C. Leanca: Basarabia nu are dreptul să vorbească în această Cameră? (Zgomot, întreruperi).

D-l I. Buzdugan: Stere nu este reprezentantul Basarabiei; este acela de la Bucov, care a încasat milioane şi umblă cu automobilul, iar în Basarabia umblă în bluză şi spune că este vechil la moşia soliei lui. (Zgomot, întreruperi, protestări pe unele bănci ale majorităţii).

D-l A. C. Cuza: D-lor, din punct de vedere politic este o monstruozitate apariţia d-lui Stere la tribună, dar a fost o monstruozitate şi din punct de vedere estetic.

D-lui a venit aici să ne țină un discurs cu schime, dramatic, cu capul când băgat sub tribună, când, la urmă, ridicat până la înălțimea cupolei, stând câteva momente așa, pentru ca auditoriul să creadă că este inspirat de sus. (Ilaritate). Cu voce tremurătoare, cavernoasă în anumite momente și pe urmă cu izbucniri de strigăte, fără nici un motiv, toate acestea de un histrionism vulgar de suburbie.

De aceea eu aș fi voit să nu cadă ca o vină în sarcina acestui Parlament, din care am și eu onoarea a face parte, faptul că asemenea lucruri se pot produce într-o Cameră română, în mijlocul unor oameni de cultură, care să tolereze un asemenea spectacol când este vorba de cele mai grele probleme de stat, când națiа românească așteaptă de la noi soluții pozitive.

Iată dar, d-lor, ce sunt discursurile. Și să mă ierte d-l Nicolae Iorga, că, după ce am arătat ce este un adevărat discurs, așa cum trebuie rostit, citându-l ca model pe d-sa, m-am servit ca exemplu imediat, de acela care a venit să-și facă la această tribună o parodie rușinoasă a unui discurs fără simțire, fără pic de adevăr, fără talent, decât numai cu schime de actor, de prost actor.

D-lor deputați, dar ce ni se impune nouă? Ni se impune în momentul de față, precis, să ne scrutăm conștiința și să ne justificăm existența. Dacă acel orator care a venit aci, „acel uitat la stâlpul execuției“, și-ar fi impus să-și scruteze conștiința o clipă măcar, nu apărea la această tribună; i-ar fi fost lui însuși rușine. Dar dacă a venit la această tribună trebuia să-și justifice existența. Cum îți justifici d-ta existența aci, când ai fost ales de Partidul Național-Țărănesc și când acum te ridici împotriva lui, pentru cine știe ce combinații, găsind o Leancă oarecare, ca să-l acopere aci, la tribună, prezentându-l ca reprezentant al basarabismului. (Aplauze, mare ilaritate). Aceasta nu se poate.

Iată ceea ce nu se poate. Iată pentru ce v-am spus că ni se impune să ne cercetăm conștiința și să ne justificăm existența. Eu îmi voi îndeplini această datorie în ce privește organizația pe care am onoarea să o reprezint, a Ligii Apărării Naționale Creștine, spunându-vă precis și lămurit cine suntem, ce vrem, ce posibilități avem. Pentru că nu este nevoie numai ca să știți cine suntem sau ce suntem, nu este suficient numai să știți ce vrem, dar se impune numaidecât să cercetăm ce posibilități au cele propuse de noi.

Cine suntem sau ce suntem?

D-lor, Liga nu este partid, nu voieşte să fie partid, nu va fi niciodată partid. Dar atunci ce este?

O voce: Nimic.

D-l A. C. Cuza: Este o ligă. Dacă n-ar fi nimic nu v-aţi plânge de dânsa; de nimic nu se plânge nimeni. (Ilaritate). D-lor, nu este partid.

Care este necesitatea de a spune că Liga nu este partid? Este foarte simplu: partidul are interese de partid, dar Liga nu are interese de ligă. Partidele au interese de partid; este o deosebire esenţială. Partidul este capabil într-un moment dat să sacrifice interesele ţării pentru interese de partid. Dacă dv. aţi avea conştiinţa intereselor ţării, şi chiar conştiinţa intereselor dv. de partid, în momentul de faţă, şi n-aţi confunda interesul de partid, - daţi-mi voie să vă spun, - cu interesele dv. personale, ar trebui să dispăreţi cu toţii de acolo. (Mare ilaritate). Dar ştiţi pentru ce? Pentru că opera pe care o săvârşiţi acum este o operă de împovărare a ţării şi de sinucidere a partidului. Sunteţi chemaţi să alcătuiţi bugetul şi să aruncaţi grele sarcini asupra contribuabililor, iar când veţi sfârşi guvernarea dv., nu va mai rămâne nimic din partid.

Prin urmare, Liga nu are interese de ligă, şi v-o declar dacă dv. voiţi să îndepliniţi programul nostru sau numai o parte din el, cu care n-am aspirat niciodată ca să ocup o situaţie pe acele bănci, unde atâtea ilustraţii apar, eu, d-lor, v-o declar în numele Ligii Apărării Naţionale Creştine, că vă dăm tot concursul nostru dezinteresat, nici măcar nu stăm la combinaţii să spunem: trebuie să ne daţi şi nouă câteva ministere, să fim şi noi acolo. (Ilaritate). Nu, d-lor, nici un minister.

Iată ce însemnează să nu ai interese de ligă, cum aveţi dv. interese de partid.

Dar mai este un avantaj pe care dv. nu-l cunoaşteţi, dureros să nu-l cunoaşteţi. Noi nu avem partizani. Mare lucru. Mi s-a făcut învinuirea şi d-lui Nicolae Iorga i s-a spus de asemenea: aceştia sunt oameni care nu au partid, nu au partizani. Onoare nouă, căci nu am stat să ne preocupăm de partizani, de satisfacerea, de hrănirea unor anumiţi indivizi care vin şi se înscriu în partid pentru folosul lor. Partizanii sunt nenorocirea partidelor. (Ilaritate).

D-lor deputaţi, vă rog să observaţi, - eu stau ca un simplu observator, - ce se petrece, - un caz foarte interesant pentru un parlamentar, - în momentul de faţă.

Dv. aveţi atâtea elemente, desigur, distinse, vorbitori de mâna întâi. Nu apare nici unul. Nici unul din acei viitori sau care au pretenţia de a fi măcar subsecretari de stat, sau foşti subsecretari de stat, nu vine la această tribună ca să apere punctul de vedere al partidului lor, cum ar fi, desigur, firesc.

Dar, veți zice, pentru ce? Știți pentru ce? Pentru că în momentul când a păşit la această tribună, își cheltuiește tot capitalul de care dispune, ca să ajungă unde vrea el. Dacă vorbește, ori trebuie să atace guvernul, ori trebuie să-l susțină. Dacă îl susține, s-a isprăvit, nu mai este un nemulţumit, nu i se mai dă nimic. Dacă a vorbit contra guvernului, iar s-a isprăvit cu el fiindcă este în contra partidului. (Mare ilaritate).

Este o comedie ridicolă.

Dar, d-lor deputaţi, am asistat la asemenea scene admirabile, să nu se supere cei pe care îi am în vedere, fiindcă adevărul stă deasupra şi trebuie să treacă înainte.

Aţi trimis pe unul dintre aspiranţi ca expert la Liga Naţiunilor. Aşa expert tehnic, aşa Liga Naţiunilor, cum e turcul şi pistolul. (Ilaritate).

Pe cine aţi trimis? Pe tânărul june prim al partidelor dv., pe d-l Ralea. Când a venit de la Liga Naţiunilor, a venit cu „politica iberică“. Vă daţi seama pentru ce aţi trimis acolo ca expert tehnic pe un filosof? Pentru că era o necesitate să fie la Liga Naţiunilor un expert tehnic filosof ca d-l Ralea? Nu, d-lor, ci pentru că era unul din cei care v-au cerut numaidecât să-l trimiteţi la Liga Naţiunilor, ca să fie expert tehnic. Credeţi că aceasta se împacă cu interesele ţării? [...]

D-l A. C. Cuza: Prin urmare, la dv. nu este d-lor. Vedeţi, aici este problema cea mare. Şi pentru ce nu? Pentru că evident, d-lor, adevărul doctrinei propovăduite de mine a pătruns în cugetul, în conştiinţa studenţimii, care sunt copiii şi viitorul acestei ţări. Iată, d-lor, ceea ce este important. Şi, dv., în loc să veniţi aici, cum a venit deunăzi d-l Vlad Dimitriu, care a început a vorbi de antisemitism şi a lua o atitudine faţă de această mişcare pe care o desconsidera, d-lor, ar fi mult mai simplu ca dv., vreunul dintre dv. aşa de înţelepţi în toate privinţele, cum sunteţi, să se pună să dărâme doctrina.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii şi Domeniilor: Pierdere de timp!

D-l A. C. Cuza: Nu este pierdere de timp, fiindcă aţi câştiga timpul ca să nu vă mai luptaţi cu aceste mişcări care au o însemnătate covârşitoare şi despre care

vom vorbi.

D-lor, prin urmare, iată care este puterea adevărului. Dar mai este încă ceva din aceste puteri abstracte. Știți ce este? Este logica imanentă a lucrurilor. Vă rog să vă opriți un moment. Dv. nu pricepeți. (Mare ilaritate pe băncile majorității). Nu pricepeți, așa că am să vă explic eu, cu bunăvoința mea de profesor; am să vă explic și aceasta. Repet: logica imanentă lucrurilor. Imediat.

Sunt probleme mari la ordinea zilei, probleme de existență pentru națiunea românească. Partidele nu le rezolvă. Partidele - zicem noi - sunt incapabile să le rezolve. Acestea sunt premisele. Concluzia - logica inerentă - concluzia este: națiunea nesatisfăcută în aspirațiile ei legitime se ridică și într-un singur glas strigă astăzi pe suprafața țării: să vină cuziștii! (Ilaritate pe băncile majorității).

Dar, d-lor, ia să vedeți dv. cum se concretizează această acțiune a puterii abstracte. (Întreruperi pe băncile majorității).

D-l I. Mihalache, ministru de Interne: D-le Cuza, și dacă națiunea, luându-vă în serios, v-ar aduce la putere, cam ce ați face?

D-l A. C. Cuza: Vă mulțumesc, d-le ministru, imediat am să vă dau toate explicațiile. Dar să mă lăsați să procedez metodic; eu sunt un om de metodă, cu metoda am biruit totdeauna.

Noi avem cinci probleme pe care trebuie să le rezolvăm aici, înaintea dv., înaintea țării și înaintea regelui; toți așteaptă îndrumare de la noi.

D-l I. Mihalache, ministru de Interne: Lucrul important este soluția!

D-l A. C. Cuza: D-lor, partidele nu au curente. Este zadarnic, nu aveți curent în țară. Ați avut. Și foarte curios, d-lor, a avut un puternic, un formidabil curent, generalul Averescu, formidabil, precum n-a mai fost. Am întemeiat atunci, împreună cu d-sa, Liga Poporului.

O voce de pe băncile majorității: Acesta a fost nenorocul generalului.

D-l A. C. Cuza: Fatalitatea! (Mare ilaritate).

D-lor, însă a dispărut curentul pentru generalul Averescu. Dar ce înseamnă politicește aceasta? Explicați-vă dv. Acest curent a fost oarecum un curent

mistic. Ce înseamnă el? D-lor, avea aceeaşi însemnătate pe care a avut-o mai pe urmă curentul formidabil care s-a îndreptat Partidul Naţional-Ţărănesc. De ce? Naţiunea aştepta o eliberare şi a zis: generalul Averescu, care pe front ne-a salvat ţara, va fi acela care ne va salva de toate nenorocirile noastre şi îndeosebi ne va salva de partide. Aceasta era în conştiinţa ţării. Şi când aţi venit domniile voastre, cu popularitatea dv., după ce aţi lucrat zece ani, tot aceasta era în conştiinţa ţării. Aceasta se aştepta de la dv. şi popularitatea dv., pentru 3/4, pentru nouă zecimi aş putea zice, se datoreşte nepopularităţii catastrofale a Partidului Naţional-Liberal. Oamenii, săturaţi de guvernarea Partidului Liberal, s-au îndreptat cu toţii către Partidul Naţional-Ţărănesc, ca spre o salvare pe care o aşteptau de la dânsul. Dv. nu v-aţi îndeplinit misiunea. Şi atunci s-a pierdut şi curentul pentru Partidul Naţional-Ţărănesc, care nu mai există. Nu vă mai vorbesc de Partidul Liberal. Căci nu se poate vorbi despre un curent în favoarea Partidului Liberal. Ar fi o aberaţie. Dar e altceva. După ce n-au un curent în momentul de faţă, ei văd că dv. sunteţi spre sfârşit - adică eu nu zic aşa, eu vă doresc să mergeţi cât de departe, dar ei îşi închipuie că dv. sunteţi pe sfârşit...

D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii şi Domeniilor: Îşi închipuie!

D-l A. C. Cuza: Atunci ştiţi ce fac! Fac ceea ce făcea cneazul Potemkin când s-a dus Caterina a II-a să vadă noua provincie cucerită a Crimeei, înscenând simulacre de prosperitate. Înscenează şi ei simulacre de curent. Cum? Foarte simplu!! Deunăzi la Iaşi, am văzut, între altele, cu ochii mei, sistemul acesta simplist; şefii de organizaţii - toţi şefii de organizaţii sunt cu dare de mână - încarcă camioane şi aduc partizani din diferite judele, scrise pe pancarte mari fiecare judeţ: Roman, Tecuci, Focşani şi aşa mai departe, ca să dea aparenţa că ţara este cu dânşii. Deunăzi, la Iaşi, toată masa aceasta de indivizi, adusă de aiurea, a fost grămădită în sala Sidoli, pe care, pentru a o mai umple, au mai adunat şi jidani o mulţime, şi prin aceasta voiau să dea aparenţa că există o mare mişcare, adică vor să facă impresie regelui că în favoarea lor există un mare curent în ţară, ca să-i aducă la putere pe ei.

Unul din maeştrii acestei întreprinderi este d-l Duca, d-l I. G. Duca. D-sa în momentul acesta a plecat la Constanţa, mi se pare, dar, în sfârşit, poate că pe drum să reflecteze, sau dacă a ajuns la Constanţa va citi ce s-a petrecut astăzi la Cameră.

D-l I. G. Duca este întovărăşit de d-l Tătărescu. D-l I. G. Duca este, cum aş zice, micul Machiavel al Partidului Naţional-Liberal; iar d-l Gh. Tătărescu este marele

Mirabeau al partidului. (Mare ilaritate). Duca, d-lor, trage sforile; Mirabeau-ul partidului le justifică, le îmbracă în haina pompoasă a tribunei, împreună, d-lor, înfăţişându-se din altă privinţă, şi în postura celor două figuri legendare ale lui Cervantes, Don Quijote şi Sancho Panza; Don Quijote este Duca şi Sancho Panza este Tătărescu, şi amândoi se luptă cu moara de vânt a şefiei Partidului Liberal nr. 1. D-lor, vin şi ţin discursuri, dau impresia sau vor să dea impresia ca se bucură de o imensă popularitate, pentru ca, după cum am spus, Majestatea Sa Regele, - aşa era odinioară, - să-şi zică, văzând această popularitate, că după Partidul Naţional-Ţărănesc trebuie să urmeze Partidul Naţional-Liberal. Aşa este firea lucrurilor.

D-lor, însă d-l Duca, oricât vi s-ar părea dv. de curios, d-l Duca nu este un om politic român, nu vă mai spun, că nu mai este actual în politica ţării. Dar d-l Duca nu este un om politic român. D-l I. G. Duca este o sinteză de jidani multiformi. (Mare ilaritate).

Cu Bercovici senior, de la Banca Naţională, şi cu Marmorosch-Blank face Finanţe; cu Bercovici senior, face redactarea ziarului „Viitorul“, organul partidului. Cu Roisental face politică externă. (Ilaritate). Da, d-lor, face politică externă, dar face şi politică internă de anume speţă, şi vom discuta imediat această chestiune de o gravitate excepţională.

Cu Streitmann şi cu Blumenfeld îşi pregăteşte discursurile; ei îl inspiră. (Ilaritate). Să nu credeţi dv. că vorbeşte de la sine; nu, d-lor, vorbeşte din Testamentul Vechi. (Ilaritate). Iar cu Filderman de la U.E.R., face alegeri. Iată de ce am spus eu că d-l I. G. Duca nu este un om politic român, ci o sinteză de jidani multiformi. (Mare ilaritate).

Ei bine, d-lor, iată cum ni se înfăţişează la prima vedere partidele.

Şi fiindcă eu am venit aici ca să discut şi să cercetez cele cinci mari probleme...

D-l D. Manu, vicepreşedinte: D-le deputat, vă atrag atenţia că nu puteţi vorbi mai mult de două ore conform regulamentului.

D-l A. C. Cuza: Sunt abia la început. (Ilaritate).

O voce: E lungă rău. (Ilaritate).

D-l A. C. Cuza: D-ta, d-le preşedinte, cu autoritatea d-tale mă poţi întrerupe

când vei voi, dar eu am să continuu cât voi voi. (Ilaritate). În materia aceasta am mai multă experienţă decât d-ta.

D-l D. Manu, vicepreşedinte: Cu digresiunile dv. trece vremea.

D-l A. C. Cuza: Vă mulţumesc d-le preşedinte. Eu abia vorbesc de o jumătate de ceas şi chiar dacă aplicaţi strict regulamentul, mai am de vorbit un ceas şi jumătate. Dacă nu voi termina la opt, voi continua luni. (Ilaritate).

D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii şi Domeniilor: Cred că, respectuos faţă de regulamentul Camerei, o să continuaţi după sărbători. (Ilaritate).

D-l A. C. Cuza: Ştiu eu să-mi aleg momentul şi să discut oricând. Nu d-ta o să mă împiedici să spun adevărul, pe care trebuie să-l spun, nu d-tale, ci ţării acesteia, pentru că adevărul n-a fost spus şi trebuie spus. În momentul acesta, când este vorba de îndrumări pe care suntem obligaţi să le dăm, să nu-mi umblaţi mie cu chichiţe de regulament, acestea nu merg. (Ilaritate). Suntem la această tribună, să spunem ce credem, şi rămâne ca onorata Cameră să vadă dacă cele spuse corespund necesităţii momentului.

D-l M. Ralea: Despre aceasta nu vă faceţi iluzii. Nu-i aşa?

D-l A. C. Cuza: Aveam iluzie faţă de d-ta, dar am pierdut-o de când ai venit cu politica iberică şi d-l Iorga a pierdut-o alături de mine.

D-l M. Ralea: Aţi găsit mijlocul acesta de reconciliere?

D-l A. C. Cuza: Teza noastră este următoarea: scurt şi precis. Rămâne ca cele pe care le voi dezvolta să o dovedească.

Partidele nu sunt capabile să rezolve problemele de existenţă ale naţiunii româneşti, ale momentului, şi prin urmare se impune cu necesitate astăzi schimbarea, nu numai a unui partid, ci schimbarea de guvernare a partidelor.

Iată, d-lor, tocmai ceea ce forma preocuparea principală a d-lui Toncescu care a venit la această tribună şi se întreba ce să facem, şi afirma că partidele sunt necesare? Eu neg aceasta şi am să o dovedesc. D-lor, prima problemă care ni se pune este problema monarhică. Problema monarhică este de o gravitate excepţională în momentul acesta. De ce?

Noi suntem convinşi că monarhia este forma naturală a guvernării, pentru că autoritatea porneşte de sus în jos - autoritatea de sus serveşte de bază oricărei autorităţi de jos - şi pentru că monarhia întrupează aspiraţiile în mod glorios - pompos dacă doriţi - ale unei naţiuni.

Dar, indiferent de teorie, este un fapt nestrămutat: poporul românesc este adânc monarhic. Oricine ar voi - s-au încercat, d-lor, şi au rămas ridicoli - ca să se atingă de principiul monarhic, ar fi fost respins cu dispreţul unanim al naţiunii româneşti.

Da, d-lor, românii sunt aceia la care se găseşte proverbul: schimbarea, d-lor, bucuria nebunilor. Românul, d-lor, este adânc monarhic.

Şi atunci, într-o ţară cum este Ţara Românească, cu o naţiune înconjurată în toate părţile de duşmani, având un instinct aşa de admirabil şi de sănătos ca instinctul monarhic, care este necesitatea superioară ce ni se impune? Este să întărim monarhia, să ţinem cu orice preţ la întărirea monarhiei şi a regimului monarhic în ţara noastră şi în inima poporului nostru.

Iată, d-lor, prima datorie.

De aceea am zis noi în lozinca noastră: Hristos, regele, naţiunea, punând pe rege după Hristos.

Ce fac partidele? D-lor, eu nu vorbesc de dv., care sunteţi prea tineri, dar vorbesc aci de Partidul Liberal nr. l, acel Partid Liberal nr. l, care guvernează ţara de la 1866, şi în care timp a venit întotdeauna să proclame că a întemeiat dinastia, precum a realizat, zice el, toate marile opere ale închegării noastre naţionale. Resping, d-lor, această afirmaţie. Nu eu: istoria o respinge.

După atentatul din noaptea de 11 februarie 1866, care a adus ţara la două degete de pieire, a venit şi s-a întronat ca domnitor în ţara noastră acela care mai pe urmă a fost regele Carol I. Era firesc ca domnitorul Carol I să fie susţinut, cu o egală credinţă, de toate partidele, îndeosebi de Partidul Naţional-Liberal. Dar, abia doi ani după ce vine principele Carol I şi începe greaua sa operă de stabilire a guvernării monarhice în ţară la noi, liberalii încep să-l atace. Ei merg cu atacurile, cu uneltirile şi cu conspiraţiile până ajung la proclamarea „Republicii de la Ploieşti“, a lui Candiano Popescu în 1870. Atunci, va să zică, uneltitorii liberali proclamă republica la Ploieşti.

Merg mai departe, d-lor. După ce unii uneltitori sunt arestaţi şi aduşi înaintea juraţilor din Târgovişte, juraţii din Târgovişte, prin uneltirile aceluiaşi Partid Liberal, achită în unanimitate pe conspiratorii ridicoli cu republica de la Ploieşti.

Atunci principele Carol I este pus în situaţia de a scrie acea faimoasă scrisoare, închipuită către Auerbach, în care îşi arată mâhnirea lui şi îşi declară incompetenţa de a mai guverna această ţară. Mai mult, principele Carol I adresează tot atunci o scrisoare către Marile Puteri, cerând să se modifice Constituţia, ca poporul acesta să poată fi guvernat. (D-l deputat Victor Slăvescu întrerupe).

D-l Emil Fagure: Este o adevărată ingratitudine.

D-l A. C. Cuza: Făgurescule, nu te amesteca în chestiunile acestea că nu ai nici o calitate şi nu te pricepi. (Mare ilaritate). Lasă-ne în pace.

D-lor, la 1870 avem, prin urmare, Republica de la Ploieşti. Să mergem mai departe. După 1870 continuă uneltirile Partidului Liberal. În momentul când Germania era în deplinătatea gloriei sale, după războiul franco-german din care ieşise învingătoare, când serba, aici în Bucureşti, în sala Slătineanu, ministrul Germaniei, Radovitz, şi cu colonia germană, aniversarea naşterii împăratului în ziua de 10/22 martie 1871, liberalii vin atunci şi organizează o manifestare de stradă, ostilă, aruncă cu pietre în geamuri, sparg geamurile de la sala Slătineanu şi terorizează ambasadorul Germaniei, care se afla înăuntru.

D-l M. D-l Ralea: Sistemul cuzist.

(D-l V. Toncescu, vicepreşedinte, ocupă fotoliul prezidenţial).

D-l A. C. Cuza: Şi-l silesc pe prinţul Carol să cheme reprezentanţii locotenenţei domneşti din 1866 şi anume: pe Lascăr Catargi şi generalul Nicolae Golescu, întrucât colonelul Haralambie nu era în Bucureşti, şi le spune: v-am chemat să vă trec puterea în mâna dv. ca locotenenţi domneşti. Şi atunci vine Lascăr Catargi şi el salvează principiul monarhic, menţinând domnia prinţului Carol, întrucât a luat asupra lui sarcina formării guvernului de la 1871.

Prin urmare, Partidul Liberal iarăşi compromite principiul monarhic, compromite guvernarea prinţului Carol I.

D-l Armand Călinescu, subsecretar de stat la Ministerul de Interne: Baronul de

Hahn.

D-l A. C. Cuza: Baronul de Hahn, cum zice foarte bine d-l ministru Armand Călinescu, amintind broşura insultătoare la adresa prinţului Carol, semnată, cu acest pseudonim, de Dimitrie Sturdza.

Să mergem mai departe. La 1876, şi aici vă pot servi o mică amintire a mea, tot Partidul Naţional-Liberal nr. l găseşte pe colonelul Dabija. Pentru că Dabija purta un nume istoric, deşi nu era din urmaşii lui Dabija, liberalii conspiră iarăşi împotriva prinţului Carol, şi concep planul întronării lui Dabija ca domn. O ştiu direct de la un om politic însemnat pe vremuri, de la Alexandru D. Holban. S-a dus Alexandru D. Holban împreună cu Dimitrie Sturdza la Dabija. Era hotărât ca Dabija să fie domn până într-atâta, încât Dimitrie Sturdza i-a cerut audienţă şi a venit îmbrăcat în redingotă şi nu îndrăznea să se aşeze pe scaun în faţa lui Dabija, ci stătea pe marginea scaunului şi-i spunea: Măria Ta.

Iată, d-lor, atentatul la principiul monarhic, conspiraţie şi uneltire.

D-l Armand Călinescu, subsecretar de stat la Ministerul de Interne: Mazar Paşa!

D-l A. C. Cuza: D-lor, toate acestea au fost, nu pot să intru eu în dezvoltarea lor, sunt unele lucruri care ar mai fi trebuit spuse, dar nu le pot spune.

Ajungem la timpurile noastre, la momentul actual. Actul de la 4 ianuarie 1926 este opera Partidului Liberal, este un atentat criminal la principiul monarhic. Atunci liberalii uneltesc înlăturarea urmaşului legitim la tronul regelui Ferdinand şi-l silesc, în condiţii asupra cărora iarăşi nu pot să insist, pe care ţara întreagă le cunoaşte, să plece din ţară, şi astfel primejduiesc încă odată în mod grav principiul monarhic şi aşezământul nostru legal.

Dar, d-lor, să zicem: foarte bine, s-a făcut şi aceasta, pentru motive pe care ei caută să le justifice. S-a terminat însă, Majestatea Sa Regele Carol al II-lea, în mod legal, fără concursul vreunui partid, şi în aceasta constă măreţia actului de la 6 iunie 1930, a venit în Bucureşti şi şi-a reocupat tronul legitim în aclamaţiile unanime ale naţiunii întregi. Iar noi am asistat aici, la acea memorabilă şedinţă istorică de la 8 iunie 1930, când Majestatea Sa Regele Carol al II-lea, venind în mijlocul reprezentanţilor naţiunii, a fost aclamat cu o însufleţire pe care eu n-am văzut-o la nici o altă întrunire solemnă a Corpurilor Legiuitoare.

Foarte bine. Vasăzică actul legal era încheiat. Noi cu toţii, românii, trebuia să ne supunem acestei hotărâri, de astă dată a naţiunii întregi şi a reprezentanţilor ei.

Ce fac liberalii, d-lor?

A doua zi, cu o inconştienţă nemaiînchipuită, a doua zi, după ce regele e proclamat de naţiune, liberalii vin şi ce fac, ce? Proclamă ei declaraţiile d-lui Vintilă Brătianu, publicate în ziarul „Viitorul“, în care se zice: „Ieri am asistat la alegerea suveranului României Mari, sau la încheierea unei aventuri politice? Cu indignare arăt ţării actul nedemn de ieri, pe care nici un om cu bun simţ nu-l va admite. Este o simplă încercare de aventură fără durată mare“.

Prin urmare, d-lor, ce este? Un act nedemn proclamarea regelui de către adunări? Dar se poate concepe o asemenea aberaţie, o asemenea crimă de stat? Dacă aţi fi fost altfel de oameni, sau dacă, d-lor, s-ar fi întâmplat, prin imposibil, să fiu eu pe acele bănci, îi trimiteam la ocnă imediat. (Aplauze pe băncile majorităţii).

Voci de pe băncile majorităţii: Foarte bine!

D-l A. C. Cuza: Cum, să vii şi să spui că este un „act nedemn“ proclamarea - nu alegerea, fiindcă nu l-am ales noi pe rege, ci a fost proclamat, recunoscut de noi - şi să zici că aceasta este „o aventură fără durată mare“.

D-lor, pe când aceasta o scrie în „Viitorul“ d-l Vintilă Brătianu, iată-l şi pe machiavelicul I. G. Duca declarând la rândul său:

„Fapta de astă noapte este cea mai primejdioasă aventură ce s-a putut face şi tot ce poate aduce mai mult rău consolidării noastre naţionale. La o primejdioasă aventură nu pot să iau parte; refuz să mă duc, chiar dacă viaţa mea politică ar lua sfârşit aci. Sfatul pe care-l dau partidului nostru este o intransigenţă absolută. Vor veni vremuri grele, mergem la o luptă dârză. Prin urmare să ne numărăm. V-am spus gândul meu, de la care nimeni pe lume nu mă poate abate“.

Iar, d-lor, după aceasta, tot în ziua de 9 iunie, intervine şi o altă declaraţie a d-lui Vintilă Brătianu, în Manifestul Partidului Liberal către ţară, care zice:

„După încoronarea regelui Ferdinand I, lovitura de stat care a răsturnat ordinea constituţională stabilită de regele întregitor de neam, Partidul Naţional-Liberal declară că nu se solidarizează cu actul săvârşit; ne aflăm în faţa unei aventuri primejdioase pentru interesele generale ale ţării şi compromiţătoare pentru însuşi

principiul monarhic. Partidul Național-Liberal își va face datoria întreagă și până la capăt. Partidul Naţional-Liberal rămâne în chestiunea constituțională cu nestrămutata hotărâre la punctul de vedere de apărare a ordinii legale stabilită prin actul regelui Ferdinand din 4 ianuarie 1926“.

Prin urmare, d-lor, după ce națiunea se pronunță, după ce, în mod legal, regele Carol al II-lea e proclamat ca suveran al acestei țări de Corpurile Legiuitoare, Partidul Național-Liberal se opune și lovește astfel în mod grav în așezământul monarhic, pe care avea datoria să-l respecte.

Nu vreau să insist asupra altor amănunte, însă ce dovedește aceasta? Vă întreb pe dv., se poate ca acești oameni, a doua zi să înlăture toate acestea spuse de dânșii și să se prezinte la Palat, pentru a avea pretenția să continue opera lor politică? Se poate admite, d-lor, ba încă, în ce formă, că s-a supărat d-l Vintilă Brătianu când s-a întârziat câteva momente ca să i se acorde audiența?

O voce de pe băncile majorității: Aceasta e aventură!

Altă voce: Aceasta este a doua!

D-l A. C. Cuza: Dar, d-lor, aci ne oprim, și prin urmare amintindu-ne teza noastră de la început, ne oprim în fața întrebării: pot partidele să rezolve problema monarhică? Răspunsul e categoric: nu! Partidele nu pot rezolva problema monarhică. După cum e dovedit din istorie.

O voce de pe băncile majorității: Generalizați de la un singur caz.

D-l A. C. Cuza: Generalizarea mea, d-lor, se bazează pe cunoștința principiului alcătuitor al partidelor ca partide. Partidele nu pot exista decât prin guvernare. Pentru ca să guverneze sunt capabile de orice; în acest „orice“ intră și conspirațiile și terorizarea Coroanei.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii și Domeniilor: Aici sunteți în luptă cu logica.

D-l Eduard Mirto: De ce citați cazul Partidului Liberal și-l generalizați la toate partidele? Cred că în ce privește partidul nostru, el cu toată corectitudinea a adus la îndeplinire voința țării și deci nu aveți dreptul să generalizați. (Aplauze pe băncile majorității).

D-l Gr. Gafencu: Dv. singur ați dovedit că Lascăr Catargi, șeful Partidului Conservator, a salvat monarhia, nu datorită personalităţii sale, dar graţie autorității mari pe care i-o dădea partidul istoric pe care îl avea la spatele lui.

D-l A. C. Cuza: Eu am cunoscut pe Lascăr Catargi, pe care d-ta nu l-ai cunoscut. (Ilaritate).

D-l Gr. Gafencu: Era unchiul meu. (Ilaritate).

D-l A. C. Cuza: Ți-o fi fost unchi, dar nu l-ai cunoscut.

D-l M. Ralea: Are avantajul că nu are 80 de ani. (Ilaritate).

D-l A. C. Cuza: Desigur, d-ta ești tânăr!

D-l M. Ralea: Helas!

D-l Armand Călinescu, subsecretar de stat la Ministerul de Interne: Dv. poate regretați altceva. (Ilaritate).

D-l A. C. Cuza: În multe privințe, poate că sunt mai tânăr ca d-lui. (Ilaritate).

D-l M. Ralea: Însăși această afirmaţie o dovedește.

D-l A. C. Cuza: Lascăr Catargi, d-le Gafencu, n-a avut partid propriu-zis, nici după 1871, a avut câteva personalități care l-au înconjurat. Dar în tot cazul, nu partidul a jucat rolul hotărâtor la 1871, ci omul, şi el a jucat rolul hotărâtor până la urmă. Ca dovadă că Lascăr Catargi s-a impus întregului Partid Conservator şi Partidului Junimist mai târziu, constituind, la 1892, marele Partid Conservator împreună.

Prin urmare, partidele, ca partide, nu sunt capabile prin însăși constituţia lor de a rezolva problema monarhică.

D-l M. Ralea: Viitorul ministru de Interne al dv., d-l Bacaloglu, vă aude și desigur îi pare rău de cuvintele acestea.

D-l A. C. Cuza: Dacă îți manifești spiritul cu asemenea întreruperi, eu o regret pentru d-ta și rămâne ca istoria parlamentară să înregistreze şi acest spirit al d-tale, după cum a înregistrat și politica iberică. (Ilaritate).

D-lor, dar pentru ce partidele - căci la aceasta vreau să răspund - pentru ce partidele nu pot rezolva problema monarhică? Pentru că sunt partide. Pentru că ființa partidelor depinde de guvernare. În ziua când se știe că o grupare nu mai este capabilă să guverneze, ea este moartă. Prin urmare, ca să-și mențină ființa lor, partidele sunt obligate neapărat să ceară și să obțină guvernul și în acest scop uneltesc împotriva Coroanei, amenință Coroana și astfel compromit principiul și zdruncină așezământul monarhic.

D-l M. Ralea: Toţi partizanii dv. din provincie nu fac altceva decât să spună că vor veni la putere și fac propagandă politică pe această temă. De ce-i descurajaţi? (Ilaritate).

D-l A. C. Cuza: Stai acolo liniștit, căci nu adaugi nimic cu întreruperile d-tale la discuţia noastră. Aceasta este cauza pentru care partidele nu sunt capabile să rezolve problema monarhică. Dar problema monarhică este necesar să fie rezolvată, pentru că monarhia singură poate să răspundă marilor greutăţi ce ne înconjoară de pretutindeni. Desigur, aţi remarcat cu toţii că după ce a venit Majestatea Sa Regele după ce a fost înlăturată Regența, s-a simţit o schimbare desăvârșită în ritmul acestei ţări. Prin urmare, concluzia rămâne: partidele nu sunt capabile să rezolve problema monarhică.

D-l Eduard Mirto: Ce puneţi în locul partidelor?

D-l A. C. Cuza: Răspunsul la această întrebare vine la urmă.

D-l Eduard Mirto: Noi care ne cunoaștem de mult, știm că dv. promiteţi că veţi reveni asupra chestiunilor, dar nu mai reveniţi.

D-l A. C. Cuza: Eu vorbesc după un sistem. Sistemul expunerii mele vă garantează că voi răspunde la întrebarea dv. Căci am zis că sunt 5 probleme care se pun. Cea din urmă este problema politică în care intră și răspunsul pe care îl cereţi.

D-l Vică Georgescu: D-le profesor, permiteţi-mi să vă cer și eu o lămurire. V-am urmărit cu toată atenția de la început...

D-l A. C. Cuza: ... bine ai făcut, îţi mulţumesc. (Ilaritate).

D-l Vică Georgescu: ... aţi vorbit de logica inerentă a lucrurilor și a situaţiilor. Aţi plecat de la anumite premise când aţi exprimat problema monarhică. Vă

întreb: ce interes mai poate prezenta pentru țară problema monarhică din moment ce ea a fost rezolvată de Partidul Naţional-Ţărănesc, aşa cum aţi recunoscut şi dv.? Şi atunci ce problemă de viitor în jurul problemei monarhice mai găsiți să discutați că este în Țara Românească? (Aplauze pe băncile majorității).

D-l A. C. Cuza: În momentul acesta Partidul Naţional-Liberal unelteşte împotriva Coroanei. (Zgomot, întreruperi).

D-l M. Ralea: Nu toate partidele.

D-l A. C. Cuza: Când veți fi în opoziție veți unelti şi dv. (Protestări). Aceasta este convingerea mea. Ca dovadă că unelteşte, am să vă citesc părerea d-lui George Brătianu, şeful Partidului Liberal nr. 2. Iată ce spune d-l George Brătianu, în primul număr al ziarului său „Mişcarea“ din Bucureşti, de duminică, 23 noiembrie 1930, sub propria d-sale semnătură:

„Găsim o țară istovită de frământări pătimaşe şi sterile ale partidelor politice învechite, o țară ale cărei izvoare de bogăţie au fost secătuite de reaua îndrumare a economiei naționale şi de risipa nerușinată a avutului public. O țară în care nu numai valorile economice au suferit considerabile scăderi, dar şi valorile morale şi-au pierdut entuziasmul în lipsa totală de răspundere şi sancțiuni. Ideea națională e acum amenințată de un spirit regional rău înțeles, iar Coroana, chezăşia şi simbolul unității noastre, lovită ieri de amenințări nesăbuite, este astăzi izbăvită de calomnie şi uneltiri perfide“.

Calomnii şi uneltiri perfide în jurul tronului, care compromit principiul monarhic. Acesta este adevărul în momentul de față.

Şi am să vă citez un singur exemplu de asemenea calomnie şi uneltiri care tind să compromită în sufletul poporului românesc personalitatea regelui nostru. Ştiți ce se răspândeşte? Se spune: regele este pe cale să formeze un „guvern de personalități“ - aceasta îi doare - şi în acel guvern de personalităţi locul ministrului de Finanțe îl va ocupa Aristide Blank. Aceasta ca să răspândească în spirite îndoiala că s-ar putea ca în momentul de față, când națiunea românească se luptă pentru existența ei tocmai împotriva acelor elemente jidăneşti, regele Carol al II-lea voieşte să aducă şi să pună în fruntea Ministerului de Finanțe pe un jidan, care să administreze avuția publică. (Întreruperi). Iată în ce sens se unelteşte, iată în ce sens se caută a se săpa autoritatea regelui şi a se pune o

prăpastie între națiune și rege. Mențin ceea ce am spus și am fost dator ca să le audă și țara, iar Majestatea Sa Regele ca să știe de ce are a se păzi.

D-lor, am încheiat cu această problemă. Trec la problema a doua.

D-l Eduard Mirto: Dar n-ați spus ce puneți în locul partidelor?

D-l A. C. Cuza: V-am spus. Când voi veni la problema politică, vă voi arăta ce pun în locul partidelor. Eu nu vorbesc cu marfă, mărunțișuri, ca d-ta. Eu vorbesc sistematic; d-ta să stai frumușel acolo și să asculți ceea ce poți afla de la mine.

D-l Eduard Mirto: Aștept cu toată răbdarea pe fostul profesor de economie politică, să vedem soluțiile pe care le va da pentru momentul actual de criză.

D-l A. C. Cuza: Așteaptă bine și dacă nu vei fi mulțumit, voi mai ține un al doilea discurs. (Mare ilaritate).

D-l Eduard Mirto: Mă declar mulțumit.

D-l M. Ralea: În condițiile acestea nu mai întrerupe nimeni, d-le Cuza.

D-l A. C. Cuza: Foarte bine. Sunt foarte mulțumit dacă mă întrerupeți și iarăși sunt foarte mulțumit dacă nu mă întrerupeți. Nu mă supăr niciodată, las ca alții să se supere pe mine. Acesta este sistemul meu.

A doua problemă este problema jidănească.

Iată o problemă de care nu vorbește nimeni. Trăim în mijlocul acestei probleme, națiа română se frământă, se zbate, așteaptă o dezlegare oarecare, întreaga studențime se mișcă în direcția aceasta. Nimic. Nu spune nimeni nimic. Nu a venit nici un orator la această tribună să spună că există o problemă jidănească. Ați auzit pe cineva?

Dar, d-lor deputați, ce este? Ieri - parcă mi-i dă Dumnezeu în mână...

D-l M. Ralea: Dumnezeu este antisemit.

D-l A. C. Cuza: Dacă este Dumnezeu Hristos, atunci este antisemit.

D-l D. Manu: Nu intra prea adânc în doctrina teologică.

D-l A. C. Cuza: Dar, nici nu am început. (Ilaritate).

D-l D. Manu: La începutul cuvântării ai declarat că eşti fatalist şi fatalitatea te urmăreşte. Nici aceasta nu este creştinesc. Dacă vei fi analizat din punct de vedere teologic, ieşi foarte rău, pentru că d-ta vrei să profesezi o credinţă în care d-ta singur nu crezi.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii şi Domeniilor: La origine a fost ateu.

D-l D. Manu: Sunt aci factori autorizaţi ai bisericii, care pot să vorbească în numele creştinismului.

D-l Eduard Mirto: Astea le ţine minte de când era ateu.

D-l A. C. Cuza: Dacă aţi avea şi dv. ceva de zis! Nu mă lăsaţi să insist asupra - cum să-i spun? - sărăciei concepţiei dv.

Când noi discutăm aci în mod ştiinţific problemele de existenţă ale naţiei româneşti, este penibil să veniţi cu chiţibuşurile dv. lamentabile; nu pentru mine, dar vă faceţi dv. singuri rău. Lăsaţi-mă să expun lucrurile liniştit, ca să puteţi profita şi dv., şi, dacă este ceva care nu vă convine, care nu corespunde adevărului, aveţi toată libertatea acestei tribune, aveţi toată presa, toate ziarele jidoveşti, toate întrunirile publice, ca să dărâmaţi ce spun eu.

În legătură cu mişcările studenţeşti, s-a susţinut ieri aci teoria cum că studenţii nu se mişcă pentru apărarea drepturilor lor naţionale, ci sunt anumite elemente rele, care au această directivă. Iar d-l Vlad Dimitriu, de la Galaţi, îşi manifestă apoi părerea că nu există o problemă antisemită, zicând textual: „Dacă am închide într-o cameră pe d-l Landau cu acei pe care îi reprezintă şi pe d-l Cuza cu partizanii săi, ca să se răfuiască între ei, s-ar termina odată şi cu povestea problemei antisemite“.

D-l I. I. Mirescu: Aţi trece dv. la evrei.

D-l A. C. Cuza: Prin urmare, nu există o problemă antisemită? Dar pentru ce nu există? Nu o spune. Totuşi afirmă că studenţii care se mişcă în direcţia în care se mişcă, nu sunt studenţi cu toţii, ci sunt câteva - cum să le spunem? - elemente

inferioare care se amestecă printre studenţi.

D-l Emil Fagure: D-l Iorga a declarat acest lucru.

D-l M. Ralea: Clientela dv.

D-l A. C. Cuza: D-lor deputaţi, este un fapt: în toţi anii, de la 1922 până astăzi, studenţii serbează ziua de 10 decembrie. Ce înseamnă ziua aceasta? Înseamnă ziua lui numerus clausus. Ce înseamnă numerus clausus? Înseamnă cererea întregii studenţimi româneşti, ca jidanii să fie eliminaţi din diferitele ramuri de activitate din țară, până la limita proporției numărului total al populației.

D-l P. C. Andrei: Ce înseamnă ziua de 10 decembrie la Universitatea din Iaşi? Înseamnă ziua în care s-a produs fapta ruşinoasă, când un adept al d-lui profesor Cuza a lovit cu toporul în poarta Universității.

D-l M. Ralea: Înseamnă asasinarea lui Manciu.

D-l A. C. Cuza: Sociologul de la creșterea vitelor nu poate să aibă și principii de creșterea oamenilor.

D-l P. C. Andrei: Așa creștere cum le-ai dat d-ta adepților d-tale, ar trebui să te facă să fii răspunzător față de d-ta însuți și să te mustre conștiința, dacă mai ai conștiință. Ai zăpăcit copii nevinovați, ești autorul moral al asasinatului lui Manciu, datorat îndemnurilor d-tale necugetate.

D-l M. Ralea: Dacă ai avea conștiință, d-le Cuza, te-ai ruşina să mai vorbești aci.

D-l A. C. Cuza: Ziua de 10 decembrie, așadar, înseamnă numerus clausus.

D-l V. Toncescu, vicepreşedinte: Vă rog, d-lor deputaţi, nu mai întrerupeți.

D-l A. C. Cuza: Prin urmare, d-lor, numerus clausus înseamnă limitarea numărului jidanilor în diferitele ramuri de activitate și, prin urmare, ziua de 10 decembrie, cu numerus clausus, este serbare antisemită; și întrucât toți studenții din România serbează ziua de 10 decembrie, toți studenţii serbează antisemitismul naţional.

D-l Emil Fagure: Este inexact, o spune chiar d-l profesor Iorga.

D-l A. C. Cuza: Știu că vrei să vâri intrigi între mine și d-l Iorga. Aceasta este opera jidanilor de la Iuda și până astăzi.

Prin urmare, se mișcă tinerimea întreagă a unei țări într-o anumită direcție. Dacă tinerimea aceasta greșește în mișcarea ei, evident că cei care au autoritatea cuvenită, oameni de știință, în loc să apostrofeze de pe aceste bănci mișcările studențești, atunci când niciodată nu au făcut nimic și nu au scris un rând în această materie a lui numerus clausus și a antisemitismului ar trebui să vină să arate studențimii că ideea aceasta este o rătăcire a minții și să caute, prin urmare, să-i scoată din această rătăcire. Aceasta este procedura logică. De aceea, acei care vin și ne apostrofează aci, dar care se duc la agricultură, pentru ca să se ocupe de creșterea vitelor, de ce nu iau mai bine condeiul să scrie în această materie?

D-l P. C. Andrei: Datorită acțiunii d-tale, în această materie, nu mai însemni nimic la Universitatea din Iași.

D-l A. C. Cuza: Dar, d-lor, mai este și altceva. În momentul de față, în capitala celui mai cult dintre popoarele lumii, la Berlin, o formidabilă mișcare antisemită, condusă de Adolf Hitler, trece, în alegerile generale, de la 600 000 de voturi în 1928, cu 13 reprezentanți, la 6 500 000 de voturi, în 1930, cu 107 reprezentanți în Reichstag. În momentul acesta, așadar, 107 reprezentanți liber aleși susțin ideea antisemită în Marea Adunare Națională din capitala Germaniei.

D-l D. Manu: Dacă ați avea amabilitatea, v-aș ruga să precizați: cu ce program s-a ales Hitler la alegerile de acum și dacă în cursul propagandei ce a avut loc în luna septembrie, s-a accentuat această notă ori nu? Și dacă nu, cum justificați aci, chiar nota cea mai dureroasă nouă, nota revizuirii tratatelor, pe baza căreia s-a ales acest Hitler, pe care veniți acum să-l aduceți drept pildă în Parlamentul nostru? (Aplauze pe băncile majorității). Te rog de aceea să nu mai faci paradă de naționalism, pentru că d-ta trădezi această cauză națională. (Aplauze pe băncile majorității).

D-l M. Ralea: D-ta ești raliat cu antisemiții de la Budapesta.

D-l A. C. Cuza: E regretabil că un preot creștin aici a luat în modul cum a luat, servindu-se de o simplă intrigă, apărarea jidanilor. (Întreruperi pe băncile majorității).

D-l Emil Fagure: Acum înţelegem pentru ce sunteţi în contra Ligii Naţiunilor: sunteţi pentru revizuirea tratatelor.

D-l A. C. Cuza: Vă rog, d-le preşedinte, să mă puneţi la adăpostul întreruperilor lui Făgurescu. (Ilaritate, zgomot).

D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii şi Domeniilor: D-lor, eu ţin să precizez că în tot cursul discursului d-lui Cuza, plin de inconsecvenţe, am stabilit o singură consecvenţă: consecvenţa d-sale în legătură cu acţiunea tuturor celor care sunt împotriva tratatelor de pace şi împotriva Societăţii Naţiunilor. (Aplauze pe băncile majorităţii).

D-l A. C. Cuza: D-lor, eu vă rog să nu amestecaţi, să nu confundaţi, cu rea credinţă, sistemul expunerii mele. Problema tratatelor urmează să fie cercetată la capitolul său.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii şi Domeniilor: Nu veţi mai avea timp pentru că vi se aplică regulamentul, ca să rămâneţi în cadrul celor două ore. Ţara nu ne plăteşte aci ca să pierdem timpul cu teoriile dv. antinaţionale. (Aplauze pe băncile majorităţii).

D-l A. C. Cuza: Atâta speranţă v-a mai rămas: regulamentul.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii şi Domeniilor: Vi se va aplica regulamentul.

D-l A. C. Cuza: Ţi-e atât de teamă de cele ce am să spun, încât nu ţi-a mai rămas decât speranţa că mi se va lua cuvântul prin aplicarea regulamentului.

D-l M. Ralea: Aţi devenit o curiozitate de muzeu!

D-l A. C. Cuza: D-ta nu eşti măcar o curiozitate de muzeu.

D-lor, problema jidănească este pusă în Germania de Adolf Hitler. O formidabilă mişcare se ridică împotriva marxismului jidănesc şi se dau lupte de fiecare zi pe străzile oraşelor din Germania. În momentul de faţă este o agitaţie extraordinară şi prevăd, din cauza aceasta, desfiinţarea Reichstagului în alcătuirea lui de astăzi, noi alegeri şi constituirea unui alt Reichstag care va însemna triumful definitiv al ideii naţionale creştine şi arice, antisemite.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii și Domeniilor: D-ta ești prea bătrân ca să-ți pese de oameni care ar pieri într-un nou război, dacă teoriile lui Hitler ar învinge. (Aplauze prelungite și îndelung repetate).

D-l A. C. Cuza: Apostrofările dv. sunt ridicole...

D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii și Domeniilor: Ridicol este tot discursul d-tale, de la început până la sfârșit.

D-l I. I. Mirescu: Toată mișcarea lui Hitler este subvenționată de la Moscova, de Stalin. Și dv. de asemenea.

D-l A. C. Cuza: Dar în afară de Hitler, în Germania...

D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii și Domeniilor: Vorbește de România. Nu vrem să mai auzim numele lui Hitler în acest Parlament. Vorbește de România. (Aplauze prelungite, strigăte de „bravo“ pe băncile majorității).

D-l Emil Fagure: Acestea sunt apologiile care le face d-lui de 40 de ani, apologia anarhiei.

D-l A. C. Cuza: Taci, jidane, acolo, că n-ai nici un cuvânt în chestia aceasta.

D-l Emil Fagure: Faci apologia anarhiei!

D-l A. C. Cuza: Să taci!

D-l Emil Fagure: Totdeauna ai fost cu anarhia. (Zgomot). Aceasta este doctrina d-tale: „taci moi“!

D-l A. C. Cuza: Taci din gură, că ai s-o pățești. Ți-o spun eu. (Zgomot, întreruperi)... Fii cuminte acolo, ține-ți perciunii în ordine. (Zgomot, întreruperi)...

D-l V. Toncescu, vicepreședinte: D-le Cuza, vă rog să vă retrageți cuvintele.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii și Domeniilor: D-le președinte, eu vă rog foarte mult să atrageți atenția d-lui orator, că aici nu poate ține acest limbaj. (Zgomot, întreruperi).

D-l A. C. Cuza: La cererea d-lui președinte și a d-lui ministru retrag „perciunii“. Iată prin urmare că am căzut de acord. (Zgomot, întreruperi).

Iată dar, d-lor, o mare problemă. Dar nu este o problemă cum zice d-sa, numai în Germania, ci este o problemă mondială.

D-l I. I. Mirescu: Bolșevică, subvenționată de la Moscova.

D-l A. C. Cuza: D-ta ești ignorant și nu știi nimic.

D-lor, ca să răspundem la această problemă, trebuie să răspundem la următoarea întrebare: cum se face că în tot decursul istoriei, de la început și până astăzi, jidanii au fost în conflict cu toate naţiile în mijlocul cărora au trăit?

Aceasta este problema. Prin urmare nu este vorba a vă preocupa numai de ce se întâmplă aici sau la Berlin, ci dv. luaţi istoria şi vedeţi că în decursul istoriei totdeauna jidanii au fost în conflict cu toate popoarele.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii și Domeniilor: Și d-ta ești în conflict cu bunul simț de 50 de ani.

D-l A. C. Cuza: D-le ministru eu te rog să nu iei față de mine o asemenea atitudine, că eu nu ți-o permit. D-ta să dai argumente, dacă le ai, și să stai liniștit pe banca aceea.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii și Domeniilor: Te ascult de un ceas și jumătate și n-am auzit un argument. Dacă aș fi auzit un argument, ți-aș fi răspuns cu argumente; dar văd că n-aduci nici un argument.

D-l A. C. Cuza: D-ta n-ai dreptul să răspunzi cu insulte de pe banca ministerială. Să te ții la locul d-tale. (Zgomot, întreruperi).

D-lor, prin urmare, este o problemă istorică şi trebuie să fie rezolvată răspunzând la această întrebare: care este cauza conflictului permanent al jidanilor cu celelalte popoare? Și atunci veţi înţelege dv. şi conflictul studenţilor din România cu jidanii de la noi.

D-lor, am spus şi o repet:

Problema jidănească, la origine, este o problemă de rasă; la bază, este o

problemă religioasă; ca urmări, este o problemă economică şi culturală; ca soluţie, este o problemă politică.

De ce, d-lor, la origine este o problemă de rasă? Pentru că într-adevăr, d-lor, jidanii alcătuiesc o rasă deosebită şi rasa aceasta are anumite însuşiri care trec şi în cei care sunt pe jumătate jidani, fiindcă sunt pe jumătate jidani şi aceia au şi ei însuşirile jidanilor.

Prin urmare, d-lor, iată o rasă determinată, o rasă cu anumite însuşiri şi o rasă care doreşte să se păstreze. Dar cum se păstrează această rasă în mijlocul tuturor celorlalte popoare? Se păstrează, d-lor, pe baza religiei, ei sunt organizaţi prin religia lor, şi rasa se păstrează pe baza acestei religii. Ce este această religie, d-lor? Această religie...

D-l M. Ralea: Ştim tot, vreţi să continuu eu cuvânt, cu cuvânt, discursul dv.? (Ilaritate).

D-l A. C. Cuza: Te rog, poftim!

D-l M. Ralea: Poate aveţi cuvinte noi, dar concluziile le cunoaşte lumea de 40 de ani.

D-l A. C. Cuza: Te rog, spune ceea ce vreau să spun eu.

D-l M. Ralea: Jidanii sunt inadmisibili...

D-l P. C. Andrei: Îmi daţi voie să continuu eu, d-le Cuza?

D-l A. C. Cuza: Vă rog.

D-l P. C. Andrei: Jidanii, care au această religie păcătoasă, această religie care este mişelească, recomandă sânge de creştin. Dv. ştiţi că atunci când se face pasca se pune şi sânge de creştin. (Mare ilaritate).

D-l A. C. Cuza: Regret că un profesor universitar se prezintă în modul acesta.

D-l M. Ralea: Este parodia dv., d-le Cuza.

D-l P. C. Andrei: Aveţi o imagine fidelă a felului cum vă prezentaţi dv., în faţa publicului.

D-l A. C. Cuza: Se vede că aceasta aţi învăţat-o tot de când v-aţi ocupat cu creşterea vitelor.

D-l P. C. Andrei: Aşa te prezinţi dumneata.

D-l A. C. Cuza: Mă rog, asta te priveşte pe d-ta.

D-lor deputaţi, la baza existenţei poporului jidănesc stă religia. Religia aceasta porneşte de la concepţia unui „legământ“, pe care Dumnezeul lor Iahu, Iehova, l-a încheiat cu jidanii, ca „poporul ales“, de dânsul, ca să-i fie lui „popor sfânt“, pe jidăneşte „am codeş“ (Evod, 19/5/6).

Pornind de la această concepţie religioasă, prima condiţie este ca jidanii, „popor ales“, să nu se amestece cu celelalte popoare. Ei stau şi-şi formează existenţa lor deosebită şi devin astfel prin forţa religiei lor o primejdie pentru toate statele, lucrând ca naţie parazitară în mijlocul celorlalte naţiuni.

Iată, d-lor, care este întreaga explicaţie a problemei jidăneşti: o rasă deosebită cu instincte parazitare, alcătuită pe baza unei religii care confirmă toate aceste instincte parazitare şi care formează apoi înlăuntrul naţiilor, ca stat în stat, în luptă cu toate naţiile. Din cauza aceasta, în mod organic şi nu mecanic, şi nu prin inspiraţii de cine ştie unde, ci în mod organic, repet, orice naţie reacţionează împotriva acestui parazit, şi această reacţie împotriva parazitului înseamnă antisemitismul. Prin urmare, d-lor, iată cum au reacţionat toate popoarele în decursul vremii, toate popoarele, începând cu vechii egipteni, împotriva jidanilor paraziţi. Vă rog să citiţi dv. Biblia, Cartea Ieşirii, citiţi toate aceste expuneri ale jidanilor şi veţi vedea dv. cum se înţelege din această cunoştinţă istorică, această problemă şi cum se înţeleg şi mişcările studenţilor români.

Dar, în loc să mergeţi la izvorul acestor conflicte şi să priviţi aceste conflicte în lumina istoriei şi a ştiinţei, dv. veniţi şi vă războiţi cu studenţii şi spuneţi că antisemitismul înseamnă spargeri de geamuri şi faceţi schime de acestea care nu înseamnă nimic. Este profund regretabil.

Şi, atunci, d-le ministru Madgearu, d-ta, care ai astfel de concepţii şi eşti aşa de necunoscător al acestei probleme...

D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii şi Domeniilor: Ţi-am citit pagină cu pagină toate operele pe care le-ai scris.

D-l M. Ralea: Martirule!

D-l A. C. Cuza: Nu le-ai citit şi dacă le-ai citit nu le-ai înţeles. Iar dacă le-ai înţeles şi nu faci nimic, eşti cu atât mai vinovat.

D-lor, provocatorii mişcărilor studenţeşti şi ai mişcărilor cu mult mai adânci ale maselor populare - şi veţi vedea dv. cât de adânci - unde sunt? V-aţi plâns, îmi atribuiţi mie agitaţiile studenţeşti, dar când izbucnesc agitaţii în toată ţara, când clocoteşte adânca nemulţumire a maselor noastre rurale împotriva jidanilor şi se întâmplă fapte ca acele pe care dv. le deplângeţi, atunci tot eu sunt cel care am provocat acele mişcări, sau acele mişcări sunt mişcări organice! (D-l deputat Solomon Rozenberg întrerupe).

Jidanii n-au cuvânt în chestiunea aceasta; trebuie să asculte, să vadă ce este de capul lor.

Prin urmare, d-lor, aceasta este problema: să înţelegem şi să luăm măsuri pentru a rezolva această mare problemă. E vorba de adâncirea ei şi aici este regretabila, catastrofala atitudine a acelor care reprezintă religia lui Iisus Hristos. Apoi părinte Manu, sfinţia ta, care ai sărit ca să aperi pe jidani, cunoşti textul Evangheliei lui Ioan, capitolul 8, 38, 44 şi următoarele? (Ilaritate). Dacă-l cunoşti, poftim să-l spui onoratei Camere. (Ilaritate).

Nu ştii. Ei, să nu mă înveţi pe mine teologie, că eu ştiu.

D-l D. Manu: D-le Cuza, d-ta ştii că pe vremuri aveam respect faţă de d-ta.

D-l A. C. Cuza: Spune, cunoşti capitolul VIII din Evanghelia de la Ioan?

D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii şi Domeniilor: Aceasta e discuţie la Mesaj!

D-l D. Manu: D-le Cuza, Biblia nu constă dintr-un singur capitol. Dacă ţi-aş citi din Biblie numai un singur text, desigur că d-ta te-ai îngrozi. În Biblie stă scris: „Nu e Dumnezeu“, dar, înainte de acest cuvânt, Biblia zice: „Zis-a nebunul în inima sa: Nu e Dumnezeu“. Dacă din Biblie, tai din texte, rupi de acolo, poţi scoate acel creştinism pe care ai vrea d-ta să-l profesezi. Dar în nici un caz creştinism genuin şi adevărat pe care-l profesează Biserica creştină. (Aplauze pe băncile majorităţii).

Și acum, d-le Cuza, d-ta care ești profesor...

D-l A. C. Cuza: D-le președinte, nu are voie să se substituie cuvântării mele. Am crezut că va răspunde în două cuvinte.

D-l D. Manu: D-ta, care ai recurs la o stratagemă, credeai că te aperi, arătând că ești teolog. Acum se inversează rolurile: d-ta ești profesor și acum aici grăiește un părinte. Și aici, d-le Cuza, iartă-mă, sunt mai tânăr ca d-ta și mi-e greu să ți-o spun. Întâi să înveți creștinismul și după ce-l vei învăța, să înveți pe altul, nicăieri, în credința creștină, nu se învață să dai cu ciomagul, ci se învață, în această Biblie, pe care ai vrea d-ta să o profesezi: „Iubește pe aproapele tău, ca pe tine însuți". (Aplauze prelungite).

Prin această Biblie se profesează iubirea Mântuitorului nostru, care vrea să strângă în turmă toate neamurile acestui pământ. Când vii d-ta, împotriva oricărui cult, vii și vorbești, cum vorbești câteodată, crede-mă, d-le Cuza, că nu profesezi creștinismul pe care zici că-l profesezi. (Aplauze prelungite).

D-l V. Toncescu, vicepreședinte: D-lor deputați, binevoiți a nu mai întrerupe, pentru că prelungim discuția.

O voce: D-l Cuza a cerut o lămurire.

D-l A. C. Cuza: Eu trebuie să țin socoteală de fiecare minut. Și dacă sunt întrerupt mi se ia din dreptul meu. D-lor deputați, Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos, aflându-se în fața acestor învățături ale jidanilor, a propovăduit iubirea și înfrățirea tuturor oamenilor. Și fiindcă i-a găsit refractari oricărei iubiri și stăpâniți de dogmele lor ucigătoare de oameni, Mântuitorul Hristos, Fiu al lui Dumnezeu, expunându-și viața lui, nu pentru păcatul lui Adam, cum au săvârșit și au falsificat concepția lui teologii de mai pe urmă.

D-l D. Manu: Vedeți, d-le Cuza, că vă încurcați.

D-l A. C. Cuza: Nu mă încurc, părinte, dar nu mă întrerupeți. Să lăsăm teologia, Sf. voastră!

Iisus Hristos a venit și le-a spus ceea ce te-am întrebat pe Sfinția ta părinte Manu, capitolul 8, 38, 44, și am constatat că nu îl știi, pentru că dacă l-ai ști, ai veni și l-ai spune imediat.

Capitolul 8, 38, foarte caracteristic, cuprinde un principiu, care este baza acţiunii noastre creştine. Acest capitol zice:

„8,38. Eu grăiesc ceea ce am văzut la Tatăl Meu; voi faceţi ceea ce aţi văzut la tatăl vostru“.

Prin urmare, de la început, Domnul şi Mântuitorul Nostru Iisus Hristos stabileşte că tatăl jidanilor nu este tatăl său.

D-l D. Manu: D-le Cuza, pentru Dumnezeu, respectă logica.

D-l A. C. Cuza: Ai Evanghelia aci.

D-l D. Manu: Nu o tâlcui d-ta ca şi pocăiţii.

D-l A. C. Cuza: Nu tâlcuiesc, ci constat că Iisus Hristos a spus: „voi faceţi ceea ce aţi văzut la părintele vostru, eu grăiesc ceea ce am văzut la părintele meu“.

Iisus Hristos, spune mai departe:

„8,44. Voi din tatăl vostru, diavolul sunteţi, şi poftele tatălui vostru voiţi să faceţi. Acela a fost ucigător de oameni, de la început şi nu a stat în adevăr, pentru că nu este adevăr într-însul. Când grăieşte minciună, dintru ale sale grăieşte, pentru că mincinos este şi tatăl minciunii“.

Iar mie nu-mi credeţi, pentru că grăiesc adevărul“.

„47. Cel ce este de la Dumnezeu, graiurile lui Dumnezeu ascultă, de aceea voi nu ascultaţi, pentru că de la Dumnezeu nu sunteţi“.

D-l M. Ralea: Amin. (Ilaritate).

D-l A. C. Cuza: Iată, d-lor, ce spunea Iisus Hristos faţă de jidani.

Şi atunci, părinte Manu, Sfinţia Ta, te rog să nu vii să mă întrerupi; iar dacă vrei Sfinţia Ta să discutăm teologie, putem să mergem undeva într-o sală aiurea decât aici, unde să ne asculte şi alţii.

D-l D. Manu: Văd că discutaţi teologie în Parlament.

D-l A. C. Cuza: Prin urmare, d-lor, aceasta este situaţia poporului jidănesc. O

rasă deosebită parazitară, menținându-se pe baza unei religii anumite, religie care consfințește instinctele sale parazitare și în baza căreia alcătuiește stat în stat, înlăuntrul celorlalte națiuni și provoacă astfel reacția organică, nu mecanică a națiunilor care se apără împotriva acestor paraziți.

Și atunci, zic eu, dacă dv. voiți să înțelegeți și să înlăturați acest conflict, mergeți la originea lui, care este rasa, și cercetați baza ei, care este religia.

Acum să mergem mai departe, ca să ajungem la situația lor în sânul civilizației moderne, care a provocat și determinat mișcările „antisemite“ actuale din toate țările.

Credeți dv. că este vorba numai de noi? D-lor, ușor este pentru dv. să treceți peste manifestațiile acelea care se petrec aci din partea studenților, pe care dv. îi categorisiți și voiți să-l descalificați ca „antisemiți“.

D-l Anghel Demetrescu: Nu sunt toți studenții antisemiți.

D-l A. C. Cuza: D-lor, antisemitismul există în Franța, antisemitismul există în Anglia. Aș putea să vă citesc texte.

Antisemitismul există în Franța unde acum de curând a reapărut La libre parole a lui Drumont. Antisemitismul există în Germania, ca o mișcare socială și științifică puternică. Există în Elveția, cu publicații numeroase, dintre care vă aduc la cunoștință numai ziarul „Schweizerbanner“, stindardul elvețian. Antisemitismul există, ca preocupare intensă, în Grecia. Antisemitismul există, ca mișcare în Bulgaria vecină, care a constituit o anumită organizație condusă de cei mai aleși reprezentanți ai poporului bulgar.

D-l Solomon Rozenberg: În Balcani, evreii ocupă demnitățile cele mai înalte în stat. Ceea ce spuneți dv. sunt numai neadevăruri.

D-l A. C. Cuza: D-le președinte, vă rog spuneți-i acestuia să nu mai mă întrerupă.

D-l V. Toncescu, vicepreședinte: D-le profesor Cuza, vă rog să continuați, întrucât mai aveți trei puncte de analizat.

D-l A. C. Cuza: Acelea au să rămână pentru luni.

D-l V. Toncescu, vicepreşedinte: Fiindcă aţi fost întrerupt, mai aveţi dreptul încă la un sfert de oră.

D-l A. C. Cuza: D-le preşedinte, dv. puteţi să-mi tăiaţi cuvântul şi să nu mă lăsaţi să-mi dezvolt cuvântarea mea aşa cum am anunţat-o. Dar de dânsa tot nu o să scăpaţi, am să o dezvolt altădată. Am venit aici să discutăm problemele mari, de existenţă ale naţiunii române şi dacă îmi împiedicaţi cuvântarea, o faceţi pe răspunderea dv.

D-l V. Toncescu, vicepreşedinte: Noi respectăm regulamentul.

D-l A. C. Cuza: D-le preşedinte, mai presus de regulament este raţiunea lucrurilor. Eu trebuie să vorbesc...

D-l M. Landau: Numai două ceasuri.

D-l A. C. Cuza: Sigur că două ceasuri. Credeţi că este mult două ceasuri, ca să discutăm asemenea probleme?

D-l M. Ralea: Pentru dv. este puţin, dar pentru noi este mult. (Ilaritate).

D-l A. C. Cuza: În Bulgaria există o societate, o uniune antisemită, care se numeşte „Rodna Saschtita“, adică apărarea căminului (“Heimwehr“). În fruntea acestei societăţi se găseşte, ca şef suprem, d-l general pensionar Iw. Schoinoff, ca al doilea conducător, generalul Chr. Tscharaktschieff, apoi colonelul Al. Musewitsch-Burikoff, maiorul George Kantscheff şi alţii. Prin urmare, cei mai aleşi reprezentanţi ai poporului bulgar din rândurile armatei, foşti generali, foşti comandanţi, alcătuiesc această societate antisemită.

Dacă vă este permis dv. să desconsideraţi pe studenţii care se luptă pentru apărarea intereselor lor româneşti, ca „antisemiţi“, cred că dv. nu puteţi trece cu aceeaşi uşurinţă pe deasupra manifestaţiilor celorlalte popoare, pe care dv. trebuie să căutaţi a le înţelege.

D-lor, la noi a mai fost încă cineva, în afară de dv., în afară de savanţii care sunteţi dv., a fost unul, Vasile Conta, desigur un prost faţă de dv. Se înţelege, că nu se poate compara Vasile Conta cu Virgil Madgearu, cu Ralea sau cu Andrei. (Ilaritate). Vasile Conta era dar un prost, acesta a spus: „Noi, dacă nu vom lupta contra elementului jidănesc, vom pieri ca naţiune“. Când un om de valoarea intelectuală a lui Vasile Conta, recunoscut ca autoritate filosofică în Europa de

pe vremea aceea, ca și astăzi, spune asemenea cuvinte pentru poporul său, trebuie să fie ceva în spatele convingerii acestui om.

D-l Solomon Rozenberg: Este chestiune de stomac.

D-l A. C. Cuza: Îndrăznești, jidane, să spui că este chestiune de stomac? (Întreruperi, zgomot pe băncile majorității).

D-l Solomon Rozenberg: Vorbește mai cuviincios.

D-l A. C. Cuza: Jidane, nu ai dreptul să insulți pe Vasile Conta și să spui că la dânsul a fost o chestiune de stomac. (Zgomot, întreruperi).

D-l M. Ralea: D-le președinte, vă rog să-l chemați la ordine.

D-l A. C. Cuza: Pe d-ta, ca român, să te cheme la ordine, pentru că nu protestezi când ți se spune despre Vasile Conta, profesor la Universitatea din Iași, că la dânsul a fost chestiune de stomac. (Întreruperi, zgomot).

D-l Solomon Rozenberg: Eu am spus că problema d-tale este chestiune de stomac.

D-l A. C. Cuza: Să taci, jidane. (Zgomot mare, întreruperi).

D-l V. Toncescu, vicepreședinte: D-le profesor Cuza, ceea ce spuneți dv. acum nu intră în cadrul unei cuvântări asupra Mesajului Tronului.

D-l A. C. Cuza: D-le președinte, între problemele cele mai mari naționale, economice, este problema jidănească și aș vrea să te văd pe d-ta argumentând că nu există. Nu este vorba să declari numai de la înălțimea tribunei că nu există; trebuie să și justifici.

D-l V. Toncescu, vicepreședinte: D-le profesor Cuza, dv. spuneți că dacă națiunea română nu duce luptă în contra evreilor, dispare. Or, eu văd că națiunea română s-a întregit acum zece ani.

D-l I. Samoilă: D-le președinte, eu vă rog să atrageți atenția d-lui profesor Cuza să nu mai vorbească cu d-nii parlamentari astfel; d-lor ne sunt colegi, deci să nu li se spună: „jidani“, în loc de a li se spune colegi.

D-l A. C. Cuza: Colegii sunt colegi, dar aceştia sunt jidani. Nu pot să spun bulgarilor decât bulgari, nu pot să spun chinejilor decât chineji şi nu pot să spun jidanilor decât jidani. (Întreruperi).

D-lor, în conformitate cu instinctele acestei rase şi cu principiile acestei religii, jidanii s-au organizat şi în ţară la noi şi procedează sistematic la distrugerea însăşi a fiinţei naţiunii noastre şi la ocuparea teritoriului naţional românesc.

Sistematic, ori de câte ori veţi vedea dv. că este o mişcare subversivă, o să găsiţi pe jidani care conduc această mişcare subversivă. A fost, d-lor, infamul atentat de la Senat, pe care-l cunoaşteţi. Cine au fost autorii acelui atentat? Doi jidani. Acum de curând, d-lor, ştiţi dv. că întreaga Basarabie, ca şi restul ţării, e frământat de agitaţiile comuniste. Poporul român ştim că este refractar oricărei propagande comuniste; aşa-zişii comunişti sunt toţi jidani, care tind să distrugă autoritatea statului român, care tind să transforme România într-o ţară sovietică supusă autorităţii lor. D-lor, cine sunt conducători ai acestei drăcii jidăneşti? Găsim numai jidani. Au fost acum în urmă, la Chişinău, 39 de condamnaţi comunişti, iată numele lor: Brekman Boris, Oigenstein Lev, Weiner Leib, Roitman Bercu, Zelter Ianchel, Fruchter Şulim, Voldmann Eilic, Derji Leib, Soibeler Boruh, Berbel Abram, Pechel Suhar, Coifman Volf, Roisenstein Moise, Grimblat Strul, Gollman Gherş, Rubin Boruh şi aşa mai departe, până la 39, cu toţii jidani.

Dar, d-lor, ori de câte ori veţi vedea dv. că este o uneltire comunistă periculoasă, o uneltire de a distruge însuşi statul român, în spatele acestei uneltiri sunt jidani.

O voce de pe băncile majorităţii: Şi cuzişti.

D-l A. C. Cuza: În domeniul financiar şi economic, ori de câte ori veţi avea un crah bancar, un faliment, să ştiţi dv. că în mod sistematic, în dosul acestor crime sunt jidani.

D-lor, deunăzi am avut falimentul băncii Eschenazi, la Craiova, iar la noi, la Iaşi, falimentul băncii „Uniunea“. Sistemul este de a acapara pe români, de a-i prinde pe români în mrejele băncii şi pe urmă a da faliment pentru ca banii creştinilor să intre în buzunarul jidanilor.

Acestea sunt manopere pe care le ştie toată lumea. Prin urmare, avem în mijlocul nostru o rasă care tinde la distrugerea noastră şi care tinde la acapararea teritoriului românesc. Se stabilesc adevărate colonii, d-lor. Basarabia e aproape

colonizată. Maramureşul, de asemenea, aproape colonizat de jidani. Acestea nu mai sunt provincii româneşti şi prin urmare se îngustează însăşi fiinţa noastră naţională, pentru că se sustrage de la dezvoltarea ei teritoriul său naţional, care nu mai este al ei.

Prin urmare, această problemă nu este o problemă inventată. În afară de faptul că este şi o problemă mondială de care se preocupă lumea civilizată de pretutindeni; în afară de mişcările violente care se produc pretutindeni şi care se prevăd că vor fi şi mai violente de acum înainte.

Noi suntem interesaţi cei dintâi la rezolvarea acestei probleme şi dv. nu vă daţi seama, în politica pe care o faceţi, că dacă astăzi este un reazem şi o speranţă, că această problemă va putea să fie rezolvată în România, reazemul şi speranţa este la luptătorii creştini „antisemiţi“, cum li se zice, din Germania şi celelalte ţări, cu care împreună - şi din Franţa şi din Anglia şi din America şi din Elveţia şi din Ungaria, care toţi sunt fraţi cu noi - vom rezolva problema jidănească. (Exclamări pe băncile majorităţii).

Şi atunci, cred că nu este util ca dv. să faceţi aici manifestaţii în contra unor fraţi de-ai noştri creştini, care luptă pretutindeni pentru rezolvarea acestei însemnate probleme naţionale. Este cea mai mare greşeală politică. Dv. nu uitaţi că sunteţi vremelnic pe aceste bănci. Nu ne rămâne dar decât o singură cale, ca noi să întindem mâinile noastre cu frăţie şi cu dragoste către toţi aceia care luptă pentru ca această problemă să fie rezolvată.

Şi, d-lor, va fi rezolvată cum a fost rezolvată întotdeauna, anume prin eliminarea jidanilor din sânul naţiunilor. Pretutindeni jidanii au avut acelaşi sfârşit: au fost eliminaţi. Au fost eliminaţi din Egipt, au fost eliminaţi din toate ţările creştine, pe rând; au fost eliminaţi din Anglia, la 1290, când 16 500 de jidani au trebuit să plece şi n-au putut să reintre decât sub Cromwell, în 1658, când un singur jidan, Manase Israel, a fost admis să se stabilească la Londra. Au fost excluşi din Franţa; au fost excluşi din Spania, prin decretul din Alhambra de la 31 martie 1492, când la 1 august 1492 300 000 de jidani au trebuit să plece din Spania; astfel că Spania a rămas fără jidani.

Iată, d-lor, în ce fel a fost rezolvată, în toate timpurile problema jidănească. Ea a fost rezolvată pretutindeni prin eliminarea jidanilor şi ea va fi rezolvată, şi în viitor, prin eliminarea lor, cu concursul tuturor popoarelor, care îi resping din sânul lor.

D-l V. Toncescu, vicepreşedinte: D-le Cuza, vă reamintesc că art. 49 din Regulamentul Camerei prevede că nimeni nu poate vorbi decât de două ori asupra aceleiaşi chestiuni şi fără a depăşi două ore în total. Am apreciat, însă, întreruperile pe care dv. le-aţi admis şi pe care noi le-am îngăduit; natural că au durat un sfert de oră, şi astfel v-am lăsat să mai vorbiţi încă un sfert de oră. Vă pun în vedere că Adunarea şi biroul socotesc că dv. trebuie să terminaţi astă seară. În cazul că puteţi termina în zece minute, noi putem să vă lăsăm să vorbiţi. Regulamentul Adunării trebuie respectat.

D-l C. Leanca: D-l Cuza trebuie să fie un privilegiat. Sunt de părere să-l ascultăm până la sfârşit, chiar dacă ar fi să stăm şi două şi trei ore.

D-l Eduard Mirto: Vorbeşte un fost profesor de economie politică. Avem absolută nevoie să cunoaştem părerile d-sale privitoare la criza actuală şi deci vă rugăm, d-le preşedinte, să faceţi excepţie faţă de d-l Cuza şi să-i acordaţi un timp peste termenul prevăzut de regulament.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii şi Domeniilor: Să termine, însă, astă seară.

D-l Eduard Mirto: În acelaşi timp, rugăm şi pe d-l Cuza să treacă la chestiunile de ordin economic.

D-l V. Toncescu, vicepreşedinte: Consult adunarea, dacă permite ca d-l Cuza să vorbească peste cele două ore prevăzute în regulament.

D-l R. Ioaniţescu: D-le preşedinte şi dv., d-lor colegi, să-l ascultăm pe d-l Cuza, însă, îl rugăm să rezume cele trei chestiuni, ţinând seama că până la ora aceasta Camera este obosită. Noi vă ascultăm cu plăcere, dar vrem să ştim mai degrabă care este ideologia şi programul ligii dv.

D-l Eduard Mirto: D-le Cuza, vă rugăm respectuos să veniţi la chestiune.

D-l Armand Călinescu, subsecretar de stat la Ministerul de Interne: Cu toate acestea, cred că nu trebuie să ne emoţionăm chiar dacă s-ar da prilejul d-lui Cuza să continue, pentru că d-sa întotdeauna se aranjează astfel ca să nu ajungă niciodată la punctul 4 şi 5. (Ilaritate).

D-l R. Ioaniţescu: Să rugăm pe d-nii colegi să nu-l mai întrerupă, ca să termine.

D-l A. C. Cuza: Mulţumesc onoratei Camere şi d-lui preşedinte că au binevoit să-mi acorde să continuu cuvântarea mea, pentru că într-adevăr de-abia intru în tratarea celorlalte probleme mari care interesează ţara. (Ilaritate).

Am avut onoarea să dezvolt, înaintea dv., două probleme: problema monarhică şi problema jidănească. Cu problema jidănească am terminat. (Strigăte de bravo, ilaritate). Mai rămâne problema tratatelor, problema economică şi problema politică.

(D-l D. Manu, vicepreşedinte ocupă fotoliul prezidenţial).

Nu ştiu dacă dv. credeţi că aceste chestiuni se pot trata la sfârşitul unei şedinţe, când mai am atât de dezvoltat?

Probabil că voiţi a mă sinucide, a se sinucide şi stenografii şi a vă sinucide şi dv. care sunteţi obosiţi. Prin urmare, dacă doriţi, eu voi vorbi despre problema tratatelor, despre problema economică şi despre problema politică, luni.

Voci: Nu, acum. (Protestări).

D-l D. Manu, vicepreşedinte: D-l Cuza are cuvântul în continuare. Noi i-am făcut favoarea excepţională de a-l lăsa să vorbească peste timpul prevăzut de regulament. Dacă d-sa nu continuă acum, socotim că a renunţat la cuvânt.

D-l A. C. Cuza: Dacă zici Sfinţia Ta că este aşa, atunci este bine. Eu nu admit ca să continuu astă seară şi voi apela la onorata Cameră ca să-mi admită să continuu luni, pentru că problemele sunt prea importante ca discuţia să fie amputată.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii şi Domeniilor: D-lor deputaţi, vă atrag atenţia că astăzi suntem în 13 decembrie, comisia bugetară studiază bugetul şi cel mai târziu marţi, să zicem miercuri, trebuie să înceapă discuţia generală a bugetului: altfel nu se va putea vota înainte de Crăciun. Abuzul acesta, ca în două ore şi jumătate, d-l Cuza să nu poată termina discursul său la Mesaj, nu se poate admite. Dacă acest abuz este admis, eu previn Camera că discuţia la Mesaj trebuie întreruptă şi continuată după sărbători. Dacă dv. credeţi că d-l Cuza, care poate trata chestia economică şi la buget, merită să vorbească şi la Mesaj în aceeaşi chestiune, pentru a-l asculta apoi din nou şi la buget, aveţi toată latitudinea să hotărâţi.

D-l D. Manu, vicepreşedinte: D-le Cuza, vă rog să continuaţi cuvântarea. Dacă sunteţi obosit şi puteţi cădea de acord, atunci suspendăm şedinţa pentru câteva minute, după care veţi continua.

D-l Eduard Mirto: D-le Cuza, mai aveţi material de vorbit?

D-l A. C. Cuza: D-le preşedinte, eu ţin să-mi spun vederile mele asupra problemei tratatelor, asupra problemei economice şi asupra problemei politice.

D-l D. Manu, vicepreşedinte: Anunţaţi o interpelare în această privinţă.

D-l A. C. Cuza: D-le preşedinte, eu nu înţeleg să dispuneţi ca pe cale de interpelare să-mi dezvolt cuvântarea mea. Constat că dv. nu aveţi bunăvoinţă să continuu a vorbi; vă priveşte pe dv.

Voci de pe băncile majorităţii: Continuaţi.

D-l A. C. Cuza: Mai este încă ceva: constat că onorata Cameră nici nu este în număr.

Voci de pe băncile majorităţii: Este.

D-l A. C. Cuza: După concepţia dv., nu după regulament.

D-l D. Manu, vicepreşedinte: Am rugat pe d-l Cuza şi mai repet încă o dată rugămintea, să-şi continue cuvântarea, fiindcă este foarte interesantă, dar întrucât d-sa nu voieşte, înseamnă că şi-a terminat cuvântarea.

D-l A. C. Cuza: Vă înşelaţi, d-le preşedinte, nu am terminat.

D-l D. Manu, vicepreşedinte: Continuaţi, atunci.

D-l A. C. Cuza: Până la câte ceasuri vreţi să rămâneţi aci?

D-l D. Manu, vicepreşedinte: Nu vă priveşte pe dv. până la câte ceasuri voi rămâne. Dar, dacă vreţi să continuaţi, scaunul acesta va fi ocupat până veţi termina dv.

D-l Eduard Mirto: D-le Cuza, mai aveţi ori nu material?

D-l A. C. Cuza: Material am întotdeauna. Voi începe, dar, cu problema

tratatelor.

D-lor deputaţi, tratatele sunt acorduri de puteri pe baza unei stări de fapt. De îndată ce starea de fapt se schimbă, se perimează şi tratatul acela. Prin urmare, nu există tratate eterne, nu există tratate neschimbate, invariabile, ci tratatele, prin natura lor, sunt menite să se schimbe.

Care este, însă, situaţia noastră faţă de Tratatul de la Versailles? Tratatul de la Versailles este considerat ca un tratat etern, permanent, care nu ar trebui să se schimbe; iar pentru menţinerea acestui Tratat în starea lui de permanenţă s-a făcut şi o instituţie căreia îi se zice „Societatea Naţiunilor“.

Ca organ chemat să menţină un tratat a cărui bază de fapt s-a schimbat, şi care, prin urmare, este perimat.

Când acest Tratat este în stare de perimare, fără să se fi declarat că este perimat, firește, că puterile care au intrat în întocmirea lui, dar care sunt depăşite acum, ameninţă pacea lumii.

D-lor, în mijlocul păcii, războiul ne înconjoară de pretutindeni. Ceea ce a determinat această schimbare de raporturi a fost, în primul rând, mişcarea din Germania. Un puternic popor, încătuşat prin dispoziţiile Tratatului de la Versailles, s-a pus în mişcare, şi-a dezvoltat toate puterile lui şi tinde acum la schimbarea raporturilor stabilite prin acest Tratat. Reuşita mişcării lui Hitler, despre care d-l ministru de Domenii se exprima aşa, pe deasupra, fără să-şi dea seama de însemnătatea ei internaţională, a mişcării, în fruntea căreia se găseşte Adolf Hitler, a determinat o formidabilă zdruncinare în toate statele. Au pornit deodată, din toate părţile, manifestări, care arată care este starea adevărată de pace aparentă şi războiul real în care ne aflăm.

D-lor, a intervenit în această discuţie un om, care nu poate să fie bănuit că nu este om politic de mare însemnătate, cel puţin de tot atât de mare însemnătate, cum este şi d-l Virgil Madgearu. Acesta este Mussolini. Mussolini vine, cu brutalitatea lui diplomatică voită şi spune:

„Am voit să rup masca Europei nesincere, care la Geneva vorbeşte mieros despre pace, dar se pregăteşte febril de război. Italia se înarmează ca şi celelalte ţări. Italia nu va lua niciodată iniţiativa unui război. Politica noastră de revizuire a tratatelor are un singur scop: înlăturarea unui nou război. Revizuirea tratatelor nu este în interesul Italiei, ci al lumii întregi“.

Se pune astfel problema revizuirii tratatelor de către Mussolini; se dezbate problema revizuirii tratatelor de către Franța, intră în discuție, în fața acestor manifestații și regele Alexandru al Iugoslaviei. Vasăzică, o întreagă discuție în jurul problemei revizuirii tratatelor.

D-lor, le revizuim sau nu le revizuim? Care este formula?

În timpul acesta, acea organizație pe care dv. o credeți „tabu“, și nu vă atingeți de dânsa, această organizație zisă a „Societății Națiunilor“, costând multe parale, dă la fiecare pas dovada unei incapacități regretabile de a rezolva problema păcii. S-a pus problema dezarmării. Dar se poate oare, fără de a înlătura cauza care determină armarea națiunilor, să ajungi la dezarmare, la dezarmarea națiunilor? Căci fiecare națiune are interese naționale de apărat, are de păstrat un teritoriu al său, o situație a sa, în primul rând dacă teritoriul său nu-i este garantat, și dacă este expusă la atacuri din toate părțile din partea altor națiuni, cum voiți dv. să dezarmeze?! A le cere aceasta este absurd, în principiu, este o imensă prostie. Eu nu am respectul acela pe care dv. îl manifestați față de Societatea Națiunilor. Ea este o instituție perimată, care nu a existat niciodată ca instituție corespunzătoare scopului de a garanta pacea...

Cum vine dar să pună problema dezarmării când nu este capabilă să garanteze pacea, când fiecare trebuie să-și apere singur existența?

Problema dezarmării a fost pusă în adevăr, la Societatea Națiunilor, dar a dat un faliment desăvârșit. S-a încheiat discuția fără ca nimeni să voiască a dezarma. S-au făcut declarații că toți sunt gata să dezarmeze și nimeni nu a dezarmat. Nimeni nu dezarmează, toți se înarmează și Italia se înarmează pentru apărarea ei, și regele Iugoslaviei a venit dăunăzi și a declarat că Serbia se înarmează. Toate națiile se înarmează pentru că este singurul mijloc de a-și apăra interesele lor. În timpul acesta, mai cu deosebire, se înarmează Rusia în mod formidabil și ne amenință în însăși existența noastră națională. Aci a venit încă un moment, ca acela de la 1914, ca națiunea română să stea prin reprezentanții săi cei mai aleși și să vadă care este noua politică ce i se impune, pentru ca să-și apere existența.

În timpul acesta țin să vă atrag atenția asupra faptului că d-l Poincaré însuși, într-o declarație anterioară, a spus că se miră cum de Societatea Națiunilor nu a organizat acea putere coercitivă, armată desigur, pentru ca să impună voința ei ca autoritate superioară, ca suprastat. Această declarație, să-mi dați voie să spun că era absurdă pentru că însemnează constituirea Societății Națiunilor ca

organizaţie coercitivă. Prin urmare, cu războiul, cu tunul, să fie asigurată pacea. Permiteţi-mi să zic că această concepţie despre Societatea Naţiunilor este cea mai mare prostie care a fost concepută vreodată. Eu am curajul să o spun chiar dacă ar fi aci Excelenţa sa d-l Poincaré şi toată Liga Naţiunilor, aş spune-o şi le-aş demonstra prostia aceasta. Căci nu trebuie să pretinzi că reprezinţi pacea, când provoci tu însuţi războiul, şi să aperi pacea cu tunul. Anunţând că ar fi posibil ca Societatea Naţiunilor să se transforme în suprastat, pentru a-şi impune hotărârile sale. Dar, d-lor, după ce enunţă această formulă imposibilă, vine tot d-l Poincaré şi iată ce spune:

„În ce priveşte revizuirea tratatelor de pace trebuie accentuat, ea nu este posibilă, decât cu asentimentul tuturor statelor interesate. Fără acest consimţământ revizuirea ar duce la un nou război“.

Perfect. Vasăzică este posibilă revizuirea tratatelor, cu consimţământul tuturor naţiunilor.

D-l M. Landau: Este art. 19 din Pactul Societăţii Naţiunilor.

D-l A. C. Cuza: Şi atunci, d-lor, ce rămâne de făcut? Rămâne ca noi să căutăm a ne conforma acestei directive, pentru a evita nenorocirea unui război şi a căuta să îndrumăm naţiunile pe calea păcii, trezind într-însele spiritul păcii şi arătând fiecare bunăvoinţa către dânsele. De aceea, din acest punct de vedere al unei noi politici internaţionale, la care România trebuie să contribuie, au fost aşa de regretabile izbucnirile d-lui ministru Virgil Madgearu, care zicea: „Nu permitem noi să se rostească aici, numele lui Hitler“. Hitler, care are astăzi 107 reprezentanţi în Reichstag, care mâine va fi stăpânul Germaniei, şi pe care d-ta îl insulţi în această Cameră a României, unde eu îl apăr. D-ta nu eşti la curent cu politica externă? Eşti d-ta un om prevăzător care poţi să ne asiguri pacea, sau eşti un provocator al războiului.

D-l Eduard Mirto: Denaturaţi. Vi s-a făcut o simplă observaţie.

D-l A. C. Cuza: Vă rog nu mă întrerupeţi, că devin lucrurile şi mai complicate. Dacă aveţi ceva de spus spuneţi-mi pe urmă.

D-l Eduard Mirto: Da, am să vă spun în particular, când veţi pleca.

D-l A. C. Cuza: Prin urmare, d-lor, ce ni se impune nouă? Ni se impune să procedăm cu cea mai mare bunăvoinţă, eu zic să procedăm cu iubire şi să

îndrumăm naţiunile către pace. Şi veţi vedea dv. care este formula mea. Dar cu răţoieli de acestea: „nu permit să se rostească numele lui Hitler“, - dumneata mâine vei fi înregistrat la Berlin că ai spus în Parlamentul României că nu permiţi să se rostească numele lui Hitler.

D-l V. Toncescu, vicepreşedinte: Dv. ne terorizaţi?

D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii şi Domeniilor: Eu am spus să nu faceţi apologia politicii lui Hitler.

D-l A. C. Cuza: Eu fac apologia politicii lui Hitler, pentru că ea duce la pace, nu la război. Şi ca dovadă că d-ta nu eşti în curent cu nimic, şi este regretabil...

D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii şi Domeniilor: D-ta eşti în curent cu Talmudul.

D-l A. C. Cuza: ... ca dovadă este că s-a încins de curând o discuţie foarte interesantă, între Gustav Hervé şi Hitler, care tindea la stabilirea păcii şi a înţelegerii între Franţa şi Germania. Se duc aceste tratative de pace deocamdată particular între Gustave Hervé, care este o personalitate politică cunoscută în Franţa şi între Adolf Hitler, care este o puternică personalitate politică şi mâine poate fi stăpânul destinelor Germaniei. Apoi, îţi dai d-ta seama că este ceva în această discuţie şi că este o politică pe care tocmai noi nu trebuie să o înlăturăm, ci trebuie pe cât cu putinţă să o favorizăm. Dar s-a născut necesitatea ca să se apropie popoarele unul de altul, s-a văzut că este o catastrofă dacă ar interveni un nou război, o catastrofă pentru civilizaţia lumii, s-a văzut că suntem ameninţaţi ca întreaga civilizaţie a Europei să dispară - şi sunt în această privinţă declaraţiile bătrânului oştean Ludendorff, care a publicat o carte anume, atrăgând atenţi lumii, îngrozit de perspectivele unui nou război, el care a făcut războiul şi care ştie ce însemnează războiul.

Şi atunci, evident, că ni se impune în momentele de faţă o rezervă absolută, ni se impune nouă o strângere a raporturilor dintre diferitele naţiuni. Şi noi, care apărăm o problemă care este şi problema altor ţări, noi, d-lor, prin acţiunea noastră suntem o necesitate. Liga Apărării Naţionale Creştine, cu programul ei, este o necesitate nu numai de politică internă, ci şi de politică externă pentru România, pentru că noi stabilim raporturi cu acele ţări care urmăresc realizarea soluţionării aceleiaşi mari probleme care este problema jidănească. De aceea eu, d-lor, am fost la Budapesta ca să mă înfrăţesc cu ungurii antisemiţi şi sunt

mândru că am fost acolo şi de aceea eu stau în legătură strânsă cu unii din aceia care conduc mişcarea în Germani; îi cunosc şi îi stimez şi mă cunosc şi ei pe mine.

Sunt foarte fericit, pentru ţară, că pot să stabilesc aceste relaţii şi cu cei din Franţa şi cu cei din Germania şi cu cei din Ungaria şi cu cei din Bulgaria, cu toţi, de pretutindeni, care se interesează de problema noastră şi care prin aceasta îşi strâng rândurile împreună cu noi. Şi mâine, d-le ministru, când vom fi noi pe acele bănci - şi vom fi - atunci veţi vedea dv. cum politica externă a României va fi înlesnită prin aceste raporturi pe care le stabilim noi. Eu fac dar un serviciu ţării şi naţiei mele prin atitudinea mea. Dar, d-lor, ce fac în acelaşi timp partidele? Am să vă citez trei exemple.

D-l Titulescu, căruia i se zice „marele nostru diplomat“, pentru care eu nu am consideraţiile pe care unii le afişează, pentru diplomaţia d-sale, căci eu cred că nu este diplomaţie să te înconjori de o droaie jidani, care să-ţi facă reclamă cu banii statului, că eşti un mare om, nu este diplomaţie şi nu este diplomat acela care face zgomot în jurul persoanei sale, ci acela este diplomat care este discret, despre care nici nu ştii că există şi pe urmă veţi vedea rezultatele acţiunii sale.

D-l Titulescu, care nu este tipul acesta de diplomat, cum ni-l închipuim noi, a ţinut dăunăzi o conferinţă la Cambridge şi în conferinţa sa se ocupă şi d-l Titulescu de ce este pacea - vă rog să binevoiţi a urmări concepţia, logica acestei concepţii - zicând:

„Dacă pacea este un cuvânt, asistăm la triumful ei, căci niciodată nu s-a vorbit de pace mai mult ca astăzi; dacă pacea este o simplă organizare legală, încă asistăm la o adevărată ascensiune a ideii de pace; dacă însă pacea este aşa cum trebuie să fie, o stare de spirit, atunci trebuie să mărturisim că în ultimul timp, asistăm la un regres regretabil“.

Vasăzică, ce este pacea? Un cuvânt! Ce este pacea? O simplă organizare legală! Dar ce mai este pacea? Dacă este vorba de spiritul păcii, este un regres regretabil. Ce însemnează regres regretabil a spiritului de pace? Însemnează război.

Prin urmare şi noi trebuie să avem în vedere această perspectivă şi să ne apărăm, cu mijloace diplomatice deocamdată, împotriva acestei perspective. V-am spus în ce fel.

Iată, d-lor, însă că marele Machiavelli al Partidului Liberal, d-l I. G. Duca, acelaşi d-l I. G. Duca se duce la Oradea Mare, şi profită că se găseşte în Oradea Mare, pentru ca să ameninţe pe ungurii de peste graniţă, făcând declaraţia că el este hotărât să menţină pacea, prin apărarea tratatelor cu orice preţ:

„Fiindcă tot se ventilează ideea revizuirii tratatelor, cu rectificări de frontieră, ţin ca de la această frontieră, trasă cu sângele soldaţilor noştri, să răspund că noi românii vom apăra, până la ultima picătură de sânge, România Mare şi întregită, cu ajutorul aliaţilor noştri şi vom dejuca aceste manopere interesate care vor să distrugă trăinicia, prin pretenţiile nedrepte ale învinşilor“.

D-l Eduard Mirto: Merită toate aplauzele.

D-l A. C. Cuza: Evident, afirmă că noi voim să menţinem tratatele de pace, în ceea ce priveşte garanţiile teritoriilor noastre naţionale.

Evident, fiecare voieşte acelaşi lucru, însă nu este în interesul păcii ca să te duci să proclami şi să te răţoieşti, cum aş zice, faţă de acei cu care suntem chemaţi a sta de vorbă în ce fel am putea să organizăm o nouă pace şi să încheiem un nou tratat care să aibă o bază sigură, iar nu şubredă cum este astăzi.

D-l Eduard Mirto: Vasăzică, pacea pe care o avem nu e bună şi trebuie să facem alta? Trebuie să se noteze bine această declaraţie de d-nii stenografi. Sunt sigur că o să o redactaţi dv. înşivă, când veţi revedea stenograma.

D-l A. C. Cuza: Nu te preocupa d-ta de mine.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii şi Domeniilor: Este o tradiţie a d-lui Cuza să schimbe stenograma.

D-l A. C. Cuza: Acesta este un neadevăr.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii şi Domeniilor: D-l Iorga a dovedit în Cameră, la 1927, că dv. vă schimbaţi stenogramele.

D-l A. C. Cuza: La 1927 nici nu eram în Cameră. Ai afirmat un neadevăr.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii şi Domeniilor: A dovedit-o d-l Iorga.

D-l A. C. Cuza: Stenografii ştiu mai bine decât d-ta că nu-mi schimb

stenogramele. Nu faceţi asemenea insinuări calomnioase.

D-le ministru, nu vă ridicaţi cu autoritatea dv., e zadarnic. Cu mine nu merge cu trucuri mititele; nu mă dau prins.

Prin urmare, ceea ce spun rămâne: noi avem datoria să lucrăm ca să stabilim şi să sporim spiritul păcii care se găseşte într-un regretabil regres. Aceasta este datoria noastră.

D-l Eduard Mirto: Aceasta da. Atunci n-am înţeles eu bine.

D-l A. C. Cuza: Ce s-a făcut? De ce s-a făcut? Cum putem să refacem lucrurile? De ce s-a făcut şi ce s-a făcut? Fapt este că s-a zdruncinat echilibrul european...

D-l A. C. Cuza (arătând spre D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii şi Domeniilor şi dl. deputat Pompiliu Ioanițescu, care se întreţin la banca ministerială): Cei doi auguri au lucruri foarte importante să-şi comunice. (Ilaritate). Să lăsăm augurii să termine.

D-l D. Manu, vicepreşedinte: Ce vă supără pe dv.?

D-l A. C. Cuza: Ei sunt purtătorii de cuvânt ai politicii româneşti şi n-au timpul să asculte când vorbim de la tribună de politica României.

D-l D. Manu, vicepreşedinte: Nu poate fi nimeni silit să asculte încontinuu.

D-l A. C. Cuza: Dacă mă siliţi să vorbesc şi peste ora 10 şi mă întrerupeţi, o să trebuiască să vă ţin până la ora l. (Ilaritate).

D-l D. Manu, vicepreşedinte: D-le deputat, vă rog continuaţi. Dacă prin păsuire aţi putut prelungi cuvântarea, să nu credeţi că veţi putea abuza de aceasta.

D-l A. C. Cuza: D-ta mi-ai dat cuvântul, ca un drept al meu; nu admit păsuire. D-ta eşti interesat să afli ceea ce spun eu, pentru că nu le ştiţi.

D-l Pompiliu Ioanițescu: Ştiţi că există un leac vechi: se descompletează Camera.

D-l A. C. Cuza: La aceasta vin eu pe urmă.

O voce: Vorbește de trei ore!

D-l A. C. Cuza: D-lor, ce s-a făcut? De ce s-a făcut? Ce trebuie să facem?

S-a zdruncinat echilibrul european, s-a restabilit pe alte baze, dar momentan el este zdruncinat în ființa lui. Prin ce s-a zdruncinat echilibrul european? S-a zdruncinat prin nimicirea Germaniei ca stat? Germania ocupă în centrul Europei un teritoriu întins, cu 70 de milioane de locuitori, în plină dezvoltare a puterii și culturii lor; și prin urmare când ai paralizat, prin condiții nefavorabile de dezvoltare, un popor așa de numeros, și, să zicem, așa de valoros și l-ai pus sub presiunea unor tratate care împiedică dezvoltarea lui firească, în ziua aceea ce ai făcut? Ai zdruncinat popoarele europene.

D-l Eduard Mirto: Sentimentul de loialitate nu vă preocupă?

D-l A. C. Cuza: Atunci, d-lor, ne găsim în situația următoare:

Germania învinsă și umilită începe să se scuture și se întoarce spre nord, spre răsărit. Rusia profită de aceste neînțelegeri dintre popoarele din Europa. În timpul acesta, d-lor, pentru motivele ei de politică națională, Italia își reia libertatea și vrea să iasă din combinația puterilor cu care s-a realizat Tratatul de la Versailles. Întreg echilibrul european este zdruncinat și nimicit. Iată ce s-a făcut.

Dar ce s-a făcut? D-lor, este mai mult decât numai necesitatea de a asigura o nouă ordine de lucruri; mai mult decât numai necesitatea de a da satisfacție intereselor naționale superioare ale tuturor națiunilor, de a se crea o Iugoslavie, o Românie Mare, o Cehoslovacie și celelalte.

Pe lângă această necesitate a grupării popoarelor și a eliberării națiunilor de sub dominații nefirești, este însă, d-lor, tendința vrăjmășească de învrăjbire a națiunilor creștine și arice, pentru a le distruge pe dânsele și monarhiile lor.

Acesta este scopul pe care-l urmărește marea politică jidănească internațională.

D-lor, de aceea am ajuns noi în starea de astăzi, cu învrăjbirea aceasta dintre națiuni și cu nesocotirea drepturilor lor naționale.

Iată de ce s-a făcut. Iar Societatea Națiunilor reprezintă această politică regretabilă, că adică să se mențină un tratat care este bazat pe o jignire a unor

interese care nu se pot înlătura, şi având, aşadar, ca rezultat menţinerea şi continuarea învrăjbirii dintre naţiuni.

Acesta este punctul nostru de vedere. Dv. sunteţi liberi să-l primiţi aşa cum este, sau să nu-l primiţi şi să consideraţi lucrurile din alt punct de vedere. Sunteţi liberi să faceţi ce voiţi, dar aceasta este părerea noastră. D-lor, se pune acum ultima întrebare: ce trebuie să facem? Cum restabilim... (D-l Mişa Vasiescu întrerupe). D-l Mişa Vasiescu are ceva de zis?

D-l Mişa Vasiescu: Eu cunosc un proverb: „La bătrâni să ai numai urechi, gură nu“, dar mai ştiu încă unul: „omul în viaţă de două ori poartă mintea copilărească şi numai o dată mintea bărbătească“.

D-l A. C. Cuza: Eu sunt convins că d-ta nu ai înţeles nimic din tot ce se discută aici. Nici nu eşti chemat să înţelegi; rămâi acolo unde stai.

Prin urmare, d-lor, iată ce este. Şi atunci ce trebuie să facem? Trebuie să fim pentru revizuirea tratatelor, pe care o admite Poincaré, pe care o admite Mussolini, sau trebuie să fim contra revizuirii tratatelor; până la ce măsură şi cum?

Eu am să vă expun punctul nostru de vedere. Repet: sunteţi liberi să-l adoptaţi, sunteţi liberi să faceţi politica pe care o faceţi, nimeni nu vă împiedică, o faceţi pe răspunderea dv.

Iată, d-lor, ce este de făcut în două cuvinte: dv. ştiţi de cine a fost dictată pacea de la Versailles? Ştiţi dv. cine a fost în spatele fiecăruia dintre cei care erau factorii hotărâtori ai păcii? În dosul lui Clemenceau, era Mandel; în dosul lui Wilson, era rabinul Weiss; în dosul lui Lloyd George era Filip Sosoon şi o altă droaie de jidani ca aceştia, încât s-a putut zice că pacea este o pace iudaică. (Zgomot, întreruperi pe băncile majorităţii).

D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii şi Domeniilor: Pacea pe baza căreia avem unitatea naţională este o pace iudaică?

D-l A. C. Cuza: Păcii iudaice trebuie să i se substituie pacea creştină. În ce fel? Prin revizuirea tratatelor. În ce fel revizuirea tratatelor? Revizuirea tratatelor mai întâi nu însemnează revizuirea teritoriilor. Revizuirea tratatelor însemnează să se dea satisfacţie unor interese naţionale, fără a clinti deocamdată în ceea ce priveşte teritoriile.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii şi Domeniilor: Deocamdată.

D-l A. C. Cuza: Da, d-le diplomat, deocamdată.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii şi Domeniilor: Sunteţi diplomatul intereselor străine. Acesta sunteţi dv.

D-l A. C. Cuza: D-lor, întâi şi întâi revizuirea tratatelor cu restabilirea naţiunilor în demnitatea lor. Cum? D-lor, aveţi dv. dreptul să călcaţi principiul pe baza căruia existaţi? Aveţi dv. dreptul să călcaţi principiul naţionalităţii, care v-a dat fiinţă dv.? Nu, nu aveţi acest drept. Atunci eu vă spun: înainte de a ajunge la orice consideraţii de teritorii, vi se impune să stăruiţi în politica dv. ca factor cu aliaţii dv., pentru satisfacerea acestor principii.

D-l P. C. Andrei: Nu faceţi şi dv. parte din neamul românesc?

D-l A. C. Cuza: Lasă-mă, d-le, nu mai mă întrerupe, pentru că nu eşti bun de nimic. (Zgomot, întreruperi).

D-l P. C. Andrei: Te rog să fii cuviincios şi dacă nu poţi să vorbeşti cuviincios, să nu mai pângăreşti tribuna.

D-l A. C. Cuza: D-ta m-ai întrerupt cuviincios? (Zgomot).

D-l P. C. Andrei: Ca fost profesor universitar, să ai bunul simţ să nu ceri respectul pe care nu-l meriţi.

D-l A. C. Cuza: D-ta nu meriţi nici o consideraţie.

D-l P. C. Andrei: Să vorbeşti cuviincios, pentru că nu eşti între copii, ale căror capete le zăpăceşti d-ta. Nu-ţi este permis să spui aberaţii de asemenea natură, care sunt demne de un creier obosit şi ajuns la adânci bătrâneţi.

D-l A. C. Cuza: Recunoaşte că d-ta eşti bătrân înainte de vreme. (Zgomot, întreruperi).

D-l D. Manu, vicepreşedinte: Vă rog să nu treceţi de la un dialog la altul. Vă rog să continuaţi.

D-l A. C. Cuza: Dar să nu fiu întrerupt. Vă rog să atrageţi atenţia acelora care

mă întrerup.

D-lor, nu aveţi dreptul să încălcaţi principiile pe care staţi, principiul naţionalităţii; nu aveţi dreptul să încălcaţi principiul monarhic, care este principiul dv. Şi atunci, trebuie să interveniţi cum veţi şti dv. în politică şi în diplomaţie, pentru că aveţi un mare rol de îndeplinit, de a fi mijlocitori. România poate singură să fie mijlocitoare între Germania şi Franţa.

D-l Eduard Mirto: Aceasta este loialitate?

D-l A. C. Cuza: Dv. nu vă daţi seama de acest mare rol. România singură poate să fie mijlocitoare între Franţa, de care suntem legaţi prin sentimentul nostru de rasă, şi Germania, pentru că eu susţin şi sunt convins că numai împăcarea Franţei cu Germania poate să asigure pacea.

D-lor, dv. în ce fel puteţi interveni? Dv. puteţi interveni cerând să se restituie Germaniei coloniile... .

D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii şi Domeniilor: Extraordinar!

D-l A. C. Cuza: Da, da, extraordinar.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii şi Domeniilor: D-le Cuza, noi suntem un popor loial. Nu suntem un popor lipsit de loialitate, cum voiţi dv. să ne prezentaţi. (Aplauze pe băncile majorităţii).

D-l A. C. Cuza: Dar cine vorbeşte că nu suntem loiali? Nu denaturaţi lucrurile. Am spus că România trebuie să servească de mijlocitoare între Franţa şi Germania...

D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii şi Domeniilor: Aceasta înseamnă ca România să ceară să nu se respecte tratatele de pace.

D-l A. C. Cuza:... mijlocitoare între Franţa şi Germania, pentru restabilirea păcii. Acesta este rostul României şi dv. trebuie să-l înţelegeţi.

D-l D. Manu, vicepreşedinte: D-le deputat Cuza, dacă continuaţi pe tonul acesta nepatriotic, faţă de aliaţi şi faţă de ţară, atunci cu toată favoarea ce vi s-a acordat, voi fi nevoit să v-o retrag.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii şi Domeniilor: D-le preşedinte, vă rog să i-o retrageţi.

D-l A. C. Cuza: D-lor, sunt alte chestiuni care pot contribui la întărirea păcii şi pe acestea dv. trebuie să le cultivaţi, pentru ca să ajungem la o stare de fapt, la o pace definitivă şi solidă, fără perspectivele războiului pe care le avem astăzi. Şi mai pe urmă, d-lor, când va fi ca dv. să vă gândiţi bine să refaceţi o Societate a Naţiunilor, alta decât aceea care e astăzi, şi în care vor intra toate naţiunile cu drepturi egale, indiferent dacă sunt naţiuni mari sau dacă sunt naţiuni mici, şi pe baza frăţiei creştine să alcătuiască o Societate a Naţiunilor, cu drepturi deopotrivă egale. Şi după ce veţi organiza această Societate a Naţiunilor, pe care eu aş dori să o văd organizată în centrul lumii latine, în leagănul nostru naţional şi în centrul lumii, al celei mai puternice organizaţii a religiei creştine, care este Roma - în Roma dar trebuie să se constituie adevărata Societate a Naţiunilor - să se revizuiască încă o dată toate problemele şi să se ajungă la o pace definitivă.

D-l Anghel N. Demetrescu: Aceasta este o poezie.

D-l A. C. Cuza: Este şi poezie, dar este şi multă practică.

D-lor, la urmă, din aceste combinaţii, din aceste cercetări, din aceste silinţi pentru pace, vom ajunge să stabilim o bază temeinică a relaţiilor dintre diferitele naţiuni. Acesta e scopul pe care trebuie să-l urmărim. Şi dacă va fi nevoie în interesul păcii, ca să se revizuiască mai pe urmă şi unele chestiuni de amănunt, se vor revizui, în acelaşi spirit creştin de înfrăţire dintre toate naţiunile.

Iată, d-lor, care e soluţia pe care eu o propun, nu soluţia ca să ne lepădăm - ferească Dumnezeu - de aliaţii noştri, nu soluţia ca să nesocotim drepturile noastre consfinţite prin tratate, dar nu de a continua învrăjbirea şi nu soluţia de a crede în eternitatea unor tratate care sunt în stare de perimare. Dacă sunt perimate - şi noi nu putem să ne acoperim cu tratate în stare de perimare - trebuie să avem o politică fermă pentru a ne pregăti, pentru a ne prezerva în contra oricărei eventualităţi.

Iată d-lor, ce aveam de spus cu privire la a treia problemă, care este problema tratatelor. Este o problemă destul de însemnată, care merită să atragă atenţia dv. şi cred că poate să vă servească de îndrumare în această materie, de care depinde viitorul însuşi al naţiunii române.

A patra problemă, d-lor, este problema economică. Problema economică, d-lor...

D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii şi Domeniilor: Nu credeţi, d-le Cuza, că la buget puteţi dezvolta mai bine şi mai la locul ei această chestiune?

D-l Eduard Mirto: O să fie şi mai mulţi d-ni deputaţi care o să vă asculte.

D-l A. C. Cuza: Puţin îmi pasă mie de deputaţi; eu vorbesc ca să spun ceea ce cred eu că este necesar să spun şi care va rămâne înregistrat în „Monitorul oficial“. Cei ce vor să ştie, ce am spus eu, vor citi „Monitorul oficial“. Dar eu nu pot să întrerup cuvântarea mea.

D-l D. Manu, vicepreşedinte: D-le deputat, vă rog să vă limitaţi şi să vă concentraţi gândirea, pentru că sunt 3 ore şi jumătate de când vorbiţi.

D-l A. C. Cuza: Aşa este, dar sunt 5 probleme. (Ilaritate).

D-l D. Manu, vicepreşedinte: Eu rog pe d-l orator să-şi concentreze cuvântul şi să o termine cât mai curând. Dacă i s-a încuviinţat să treacă peste cele două ore, prevăzute în regulament, cred că este loial şi din partea d-sale să accepte invitaţia pe care i-o fac.

D-l deputat nu trebuie să ajungă în situaţia preotului care predica prea lung şi toată lumea a ieşit din biserică, iar mai pe urmă a ieşit şi paznicul, dându-i în mână cheia, spunându-i să poftească, când va termina şi să închidă biserica. (Ilaritate).

[...].

● D.A.D., şedinţa din 13 decembrie 1930, p. 300-315.

36. Dispute parlamentare pe tema respectării tratatelor încheiate de România (Ședința Camerei Deputaților din 16 decembrie 1930)

D-l Emil D. Fagure: D-le preşedinte, d-lor deputaţi. Cum începusem să spun în ședința de aseară, este o chestiune în politica noastră generală asupra căreia, până astăzi, nu este la știința noastră să fi fost divergenţe nici între partide, nici între personalităţile politice. Este chestiunea politicii externe. Cu toate luptele noastre atât de acerbe, această chestiune a fost scoasă spre norocirea noastră din vârtejul patimilor și din opoziţiunile de la program la program, de la partid la partid. Ea a fost pusă într-un cadru aparte și s-a spus că politica externă a României este naţională, așa cum a caracterizat-o cu un cuvânt foarte fericit Take Ionescu în timpul acţiunii naţionale, de „politica instinctului naţional“. Nu trece prin mintea nimănui că se poate o altă politică externă decât aceea pe care o are România. La baza acestei politicii externe stă desigur chestiunea respectării tratatelor, ea formează fondul însuși al acestei politici.

În privința tratatelor nu există om în partidele politice care, până astăzi, să fi enunțat o altă părere decât aceea care figurează în programele tuturor partidelor, ca și în toate Mesajele Tronului, de la război încoace.

Ei, bine, am avut surpriză de astă dată, o surpriză unică în felul ei, căci în Parlamentele celorlalte state ale Micii Înţelegeri eu nu cunosc pe cineva care să se fi ridicat contra tratatelor care formează baza de existenţă naţională a noilor state din Europa Centrală. El bine, noi am avut această surpriză și s-a manifestat sub o formă care, deși va merita osteneala câtorva rectificări, e, în fond, mai mult umoristică.

S-a venit cu imputarea, făcută guvernului, ba și partidelor și oamenilor politici, de ce nu se amestecă România în raporturile dintre Franța și Germania și de ce nu intervine, cu bune oficii, România pe lângă Franța, ca să întoarcă Germaniei coloniile din Africa. Iată o chestiune - nu este așa? - care cere urgenţă din partea României! Avem noi alte preocupări decât să facem mediaţiune între Franța și Germania, ca să se întoarcă coloniile din Africa Germaniei!

Și mă rog, ca să intervii într-o chestiune e lucru elementar ca să ţi se ceară să intervii. Nu prea este la cunoștința noastră ca Germania să se fi adresat

guvernului român, cerând mediațiune între ea și Franța în chestia coloniilor africane. D-l Cuza are această originalitate, să ne supuie chestiuni de acestea, pe care să le rezolve România și, așa pe nepusă masă, să se amestece în politica dintre Germania și Franța, parcă ar avea d-sa vreo misiune din partea lui Hitler. Și în acest caz Franța l-ar întreba pe d-l Cuza: „Avez-vous vos papiers?“ căci trebuie depline puteri pentru așa misiune! Mă rog, are d-l Cuza vreo însărcinare din partea Germaniei de a cere coloniile prin mediațiunea României?

Noi, d-lor, avem o alianță cu Franța. Probabil că o știe și d-l Cuza. Ba, avem ceva mai mult decât o alianță, avem raporturi intelectuale și sufletești cu Franța, cu poporul francez. Atunci de ce vrea d-l Cuza să ne strice cu cea mai mare prietenă a noastră?

D-l A. C. Cuza: N-ai înțeles ce vreau eu! Jidanii nu au specialitatea înțelegerii lucrurilor superioare. Sunt buni numai de chițibușuri.

D-l Emil D. Fagure: Superioritățile dv. intelectuale s-au manifestat timp de 40 de ani la Universitatea din Iași și rezultatele lor, în ordinea publică, s-au văzut: toate guvernele au trebuit să stea cu jandarmii în stradă ca să oprească efectele superiorității d-tale intelectuale.

D-l A. C. Cuza: Acesta este meritul meu, că am trezit conștiința țării asupra pericolului jidănesc.

D-l Emil D. Fagure: Și acum să revenim la întrebarea: de ce vrea d-l Cuza să ne strice cu Franța?

D-l A. C. Cuza: Aceasta nu este de competența d-tale.

D-l Emil D. Fagure: N-o fi, dar te întreb încă o data: de ce vrei să ne strici cu Franța, d-le Cuza?

Mi-aduc aminte de o anecdotă în care rolul principal îl joacă o personalitate pe care a citat-o și d-l Cuza: răposatul Alexandru Holban. Era o fire foarte nostimă și cam ciudată, singulară și era un mare prieten al lui Petrache Carp. Era vorba, la un moment dat, de numirea unui ministru în Spania; era singurul loc liber în diplomație și i se cuvenea lui Alecu Holban o distincție. Petre Carp era la putere, dar Petre Carp era un bun cunoscător al oamenilor și cunoștea bine firea lui Holban și când acesta i-a dat telegrama „ai locul de la Madrid liber“, Petrache Carp i-a răspuns: „Alecule, cu o singură țară mai suntem și noi bine astăzi, cu

Spania. Vrei să ne stricăm și cu ea?“.

Ei bine, d-lor, așa e și cu d-l Cuza. Cu Franța suntem noi mai bine, și tocmai cu ea vrea să ne strice? Sper că n-ai să reușești, cu toată superioritatea d-tale.

D-lor, v-aș ruga să nu mai întrerupeți, așa după cum și d-l Cuza cerea să nu fie întrerupt și pe cât a fost posibil n-a fost întrerupt...

D-l A. C. Cuza: Cum dezbaterile sunt de față, ca să se vadă cum a fost.

D-l Emil D. Fagure: Eu vă rog să mă lăsați să-mi urmez șirul cuvântării mele. D-l Cuza a venit să ne ceară un lucru - în rezumat - în aceste două ședințe: să spunem nu numai noi, dar toate statele grupate în Mica Înțelegere, împreună cu marii aliați: „am făcut noi Europa de după război, hai s-o desfacem tot noi“. Aceasta este esența discursului.

D-l A. C. Cuza: D-le președinte, cer cuvântul în chestie personală.

O voce de pe băncile majorității: Tot două ședințe?

D-l A. C. Cuza: După ce va isprăvi dumnealui.

D-l Emil D. Fagure: Cred că Europa nu poate fi o chestiune personală a d-lui Cuza!

D-l A. C. Cuza: Când mă puneți în cauză pe mine, este chestiune personală.

D-l Emil D. Fagure: D-le Cuza, eu știu de mult că dv. nu vorbiți decât de la mărire la mărire: dv. și Europa; Liga Națiunilor și Liga Apărării Naționale Creștine, bineînțeles opuse una alteia, una neputând trăi din cauza celeilalte! Aveți specialitatea singularizării în această direcție.

D-lor, am spus că rezumatul cuvântării d-lui Cuza este: s-a făcut Europa de azi; cum am face s-o desfacem?

Și iată cum am face: întâi, spune d-l Cuza, să se dea îndărăt Germaniei coloniile, și, bineînțeles, România să facă bunele oficii. Apoi, mai ales cu ajutorul lui Hitler și al hitleriștilor austro-germani, să se facă unirea Austriei cu Germania. Nu ne-a spus-o? Este o crimă, după d-sa, să ne opunem alipirii Austriei la Germania. Ei, bine, d-le Cuza, contra acestei uneltiri la pacea Europei Centrale,

cele trei state ale Micii Înțelegeri stau de veghe și luptă necontenit. Am să vă arăt aici, când voi cita cuvintele lui Poincaré - pe care dv. ați voit să le prezentați cu totul în altă lumină - am să vă arăt cum neliniștea domnește nu numai la noi, dar cu mult mai mult în Occidentul Europei, fiindcă cele dintâi tulburări s-ar ivi acolo în chestiunea aceasta a revizuirii și a alipirii Austriei la Germania.

Dar, va spune, d-l Cuza: „Am susținut eu remembrarea Austro-Ungariei? Eu am spus: alipirea Austriei la Germania“. D-lor, nu trebuie să fii cine știe ce Metternich ca să înțelegi ceea ce toată lumea înțelege: în ziua când această idee s-ar realiza, am fi la începutul reconstruirii puterii Germaniei și a planurilor ei de dominațiune.

Dar d-l Cuza spune: „Când va fi primul conflict, Austria va trece imediat de partea Germaniei“. Una este ce va fi când va izbucni un conflict și alta este să preparăm noi înșine, de pe acum, terenul și să se redeschidă întreaga chestiune a revizuirii tratatelor pentru alipirea Austriei!

D-lor, politica oficială care s-a urmat la noi de 10 ani de zile a fost, bineînțeles, o politică de alianțe. Cu cine? Cu acei cu care am ieșit învingători din război. Aceasta este marea cartă a politicii noastre externe, aceasta și nu alta. Această politică au urmat-o toate guvernele noastre, pe aceasta o au înscrisă toate partidele românești, toate partidele naționale. Se poate contesta acest lucru, d-lor? Ei bine, un singur om s-a ridicat până astăzi contra acestei politici. Este dumnealui. Și cum? În numele naționalismului integral! Priceapă cine poate!

D-l A. C. Cuza: D-ta nu pricepi nimic, aceasta am văzut-o de la început.

D-l Emil D. Fagure: Ce-a priceput toată lumea, d-le Cuza, este că d-ta n-ai putut să-ți faci un punct de reazem în nici un partid din țară, în nici un strat social și, cum a spus foarte bine d-l ministru Madgearu, te urmează tinerii până la 21 de ani și pe urmă - amin.

D-l A. C. Cuza: Făgurescule, ai să vezi la Camera viitoare și pe alții, mai bătrâni de 21 ani.

D-l Emil D. Fagure: Luați „Monitorul Oficial“, d-lor și dacă nu veți găsi că de 40 de ani a spus încontinuu lucrul acesta: „anul viitor vom fi la putere“ mă dau jos de la tribună.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Agriculturii și Domeniilor: D-le Fagure, d-l

Cuza crede că o să se facă alegeri sub criteriul cametei şi o să poată să speculeze dumnealui camăta sub forma antisemitismului. Se înşeală amar.

D-l A. C. Cuza: Nu, anunţaţi reforma voastră. Te rog să te grăbeşti să înlături camăta pentru binele ţăranilor şi ţăranii, scăpaţi de camăta jidănească, vor vota cu noi şi ne vor aduce la guvern.

D-l Emil D. Fagure: Lăsaţi. Cred că am ascultat destul „cele cinci puncte“ din discursul dv. Să trecem la ceva mai interesant.

Politica noastră externă, d-lor, a ieşit din toate frământările şi de dinainte şi de după război. Politica aceasta are o strânsă legătură cu toată acţiunea noastră naţională. Noi am fost alături cu toţi oamenii de ştiinţă din Apus, care de ani de zile, în birouri, aş zice aproape în laboratorii politice, au studiat şi arătat în mod documentat că este o monstruoasă anomalie bicefalia austro-ungară. Dezmembrarea a venit să adeverească acest lucru. De aceea Mica Înţelegere are un prim punct de program: să vegheze ca nu cumva să se calce tratatele care spun că Austria nu poate fi alipită Germaniei. Şi cine crede că este aşa de uşor acest lucru, acela se înşeală sau este foarte naiv. O s-o vedeţi în curând.

Aceasta a fost politica inaugurată de noi, formulată laconic şi aplicată prin alianţe de Take Ionescu. Iar pe urmă, pentru consolidarea păcii, a venit cealaltă politică, pe lângă Liga Naţiunilor. Politica pe care de 10 ani o reprezintă d-l Nicolae Titulescu, altul, pe care n-a găsit decât să-l atace, aici în Cameră, tot d-l Cuza. Dar eu, d-lor, nu cunosc un om de seamă în ţara românească pe care d-l Cuza să nu-l fi terfelit.

D-l A. C. Cuza: „Terfelit“ este o expresie jidănească, pe care n-o primesc. Întrebuinţaţi cuvinte parlamentare.

D-l Emil D. Fagure: Voi lua ca model limbajul dumitale parlamentar. Voi alcătui o antologie anume din discursurile d-tale ca model de limbaj parlamentar.

D-l A. C. Cuza: Primesc.

D-l Emil D. Fagure: Să nu mai insistăm.

D-l A. C. Cuza: Faci bine că treci.

D-l Emil D. Fagure: D-lor, toată lumea vede în Liga Naţiunilor o sforţare

măreață, istorică. Chiar cei mai rebeli, chiar statele și diplomații care n-au avut încredere, care au ezitat, au respect deosebit pentru această sforțare a omenirii întregi care este Liga Națiunilor. De n-ar fi Liga Națiunilor decât acest simbol al idealului de pace și al căutării unui număr de mijloace prin care să se poată evita catastrofele în lume și încă ar fi vrednică de respectul tuturor. Au luat-o și au așezat-o în orașul Geneva, acolo unde idealismul lui Jean Jeacques Rousseau, de atâta vreme, arătase omenirii întregi calea către o pace pe care, natural, toată lumea ar dori-o universală și permanentă, dar care din când în când, încă, din nefericire este tulburată.

Ei bine, în contra acestei Ligi se ridică d-l Cuza. D-lor, aș fi înțeles ca această Ligă a Națiunilor să ne fi vătămat anumite interese, să ne fi jignit. Dar noi, în legăturile noastre cu Liga Națiunilor, n-avem decât să-i păstrăm recunoștință. Cea mai interesantă chestiune care a fost adusă înaintea forului Ligii, chestiunea optanților, a pus o problemă care interesează fundamentul așezământului nostru social și fundamentul politicii noastre externe.

Care a fost în chestiunea optanților principiul care s-a pledat înaintea Consiliului Ligii? România de după război, România întregită, a făcut reforma agrară, ca nouă temelie socială, interesând marea masă a țăranilor români la apărarea teritoriului, prin împroprietărirea acelora care locuiesc pe acest teritoriu. În Liga Națiunilor, grație tezei, așa cum a pus-o și așa cum a apărat-o d-l Titulescu, s-a pus chestia suveranității noastre naționale.

Și, d-le Cuza, măcar aceasta trebuia să vă îndemne a avea o altă atitudine. Este că această chestiune a optanților a impus ideea suveranității noastre naționale și această Ligă „judaică“, cum o califici d-ta, a venit și a spus: România este suverană la ea acasă să rezolve chestiunea agrară cum voiește.

D-l A. C. Cuza: De aceea ne-a impus art. 7, silindu-ne a da drept jidanilor.

D-l Emil D. Fagure: Ce vorbești de Congresul de la Berlin, d-le Cuza? Mă sperie confuzia pe care o faci!

D-l A. C. Cuza: Art. 133 din Constituție ne-a fost impus ca să dăm drept jidanilor; aceasta este cauza pentru care zicem că Liga Națiunilor este liga jidanilor și mențin această definițiune.

D-l Emil D. Fagure: Dați-mi voie să trec mai departe. E inutil să vă răspund. Așadar, în chestiunea optanților am avut din partea Ligii Națiunilor o

recunoaștere întreagă a principiului de bază a întregirii naționale și a așezământului social nou pe care l-a dat România de după război.

În același timp, s-a luat din mâna feudalilor maghiari o armă și li s-a luat speranța ca, prin chestiunea optanților, să poată ajunge să pună mâna pe moșiile lor și să înceapă să unelteasc pe teritoriul nostru în contra integrității României.

D-ta, d-le Cuza, treci însă de partea lui Hitler, a feudalilor unguri în contra împroprietăririi țăranilor, în contra asigurărilor date de Liga Națiunilor, în contra tuturor garanțiilor, pe care am căutat cu ocaziunea acestui proces să le luăm, pentru a afirma complecta noastră suveranitate națională. Pentru toate acestea datorim recunoștință Ligii Națiunilor.

Și ce am mai avut, d-lor, prin Liga Națiunilor? Am avut contact cu Biroul Internațional al Muncii - și îmi pare rău că d-l ministru al Muncii nu este de față. N-am avut decât să ne lăudăm de faptul că în rezolvarea conflictelor de muncă, în comun acord cu Biroul Internațional al Muncii, s-a obținut o serie de regulamente și legi care au făcut posibilă tranșarea conflictelor dintre capital și muncă, la noi, în mod normal și fără zguduiri.

Tot prin Liga Națiunilor am fost puși în contact cu Cooperația Intelectuală Internațională. D-lui Cuza nu-i place însă acest internaționalism; este internațional numai cu Hitler și cu rasiști din Ungaria.

D-l A. C. Cuza: Da, da, foarte bine.

D-l Emil D. Fagure: Nu este suficient „da“, „da“; este un „dada“ al d-tale.

D-l A. C. Cuza: Și care o să scuture pe jidani cum trebuie; o să vedeți dv. Așteptați numai.

D-l Emil D. Fagure: Știu; acesta este dadaismul dumitale. Dar d-l Cuza a mai căutat să creeze o astfel de atmosferă. D-l Cuza, mă miram eu de ce îi tot dă cu tunul, pe chestiunea devotamentului dumnealui către Coroană și în contra acelora care conspiră.

Pe urmă am înțeles: în partea întâia este devotat fidel al Coroanei, iar în partea a doua vine cu revizuirea tratatelor.

Acela care, cu sabia în mână, garantează în țară, d-le Cuza, integritatea tratatelor,

este capul statului. Acela este răspunzător și pe acela d-ta l-ai slăvit, pentru ca pe urmă să ataci opera pe care el trebuie s-o mențină. Opera este a făuritorului României Întregite: a regelui Ferdinand. Și cum a privit el Liga Națiunilor?

Nu era obligat s-o facă, dar a făcut-o: a fost suveranul care cel dintâi s-a dus la Geneva, ca omagiu pentru marele instrument de pace care e Liga Națiunilor. Aceasta trebuie s-o reții d-ta și să ți-o amintești, nu toate balivernele din broșurile lui Hitler, pe care le împărțiți pe stradă.

Regele Ferdinand nu putea să nu vază opera aceasta a marii instituțiuni și cea dintâi grijă a lui a fost ca să ajute pe toți oamenii din țară și străduințele lor de a avea raporturi bune, normale cu această ligă „judaică".

Ei, bine, d-le Cuza, preferăm să fim de partea acelora care stau lângă Ligă, decât să stăm de partea acelora care tulbură pacea și pe care d-ta crezi că îi vei avea mâine ca ajutor. Încă o naivitate mare a d-tale, pe lângă multele pe care le-ai avut.

D-l A. C. Cuza: Ei merg în aceeași direcție.

D-l Emil D. Fagure: Hitler o să te aducă la putere pe d-ta!

D-l A. C. Cuza: Da, Hitler.

D-l Emil D. Fagure: Și ce a făcut, d-lor, fiul regelui Ferdinand? Ce a făcut suveranul nostru de azi?

O lună de zile după ce s-a urcat pe tron, a chemat pe d-l Titulescu și, în ajunul Adunării de la Geneva, o săptămână de zile nu s-au discutat la Sinaia decât problemele care trebuiau să preocupe Liga Națiunilor.

Acestea au fost și sunt, d-le Cuza, preocupările României, desigur că nu și ale d-tale. Și acestea sunt fapte, nu vorbe.

Ce zice Mesajul Tronului despre Liga Națiunilor?

„România urmărește ferm politica ei esențialmente pacifică, întemeiată pe respectul tratatelor în vigoare, pe alianțele și amiciţiile având de scop păstrarea păcii, și pe principiile Societății Națiunilor".

România - auzi, d-le Cuza? - stă pe principiul Societății Națiunilor, căreia îi dă cel mai devotat concurs. Așa vorbește regele către Parlament.

Și mai departe, răspunsul Camerei, la aceeași chestiune este:

„Politica noastră externă, în concordanță cu aspirațiunile sufletului poporului nostru, nu poate să urmărească decât țeluri pacifice prin respectarea tratatelor în vigoare și o conlucrare cât mai sinceră și mai devotată cu Societatea Națiunilor“. V-ați ferit să comentați aceste lucruri din Mesaj, care însă, deocamdată, reprezintă cuvântul României oficiale.

„Această operă a noastră de consolidare a păcii și-a găsit de altfel o consacrare măgulitoare, cu ocazia ultimei Adunări generale a Societății Națiunilor, prin dovada strălucită de încredere și simpatie ce acest înalt lor internațional ne-a dat“.

Și aceasta găsiți dv. să atacați aci în Cameră și să atacați în modul și cu limbajul dv...

D-l dr. Eugen Mironescu: Este un păgân.

D-l Emil D. Fagure:... revizuirea tratatelor? D-l Cuza zice: nu mă înțelegeți dv., este vorba de revizuire, dar nu de frontiere.

D-lor, apelez la memoria dv. Când s-a început această chestiune a revizuirii prin ziarul d-lui Rothermere...

D-l A. C. Cuza: Rothermere nu este jidan.

D-l Emil D. Fagure: Vă aduceți aminte că în ziarul d-lui Rothermere tot așa se spunea: că este vorba numai de examinarea chestiunii și că nu de fruntarii. Nu au trecut șase luni și noi am trăit vreo trei săptămâni în atmosferă de război. Se făcuse vâlvă, credeau „leii“ de la Budapesta că Oradea - nu chiar luna aceea, dar peste o lună sau două - se poate să nu mai facă parte din teritoriul României. Acesta este adevărul, d-le Cuza. Când începi cu revizuirea tratatelor, nu mai știi unde ajungi. Cei care agită nu se gândesc decât la teritorii. Aceasta este realitatea și nu dizertațiunile teoretice îi pot ține locul. Ești un mare naiv, d-le Cuza, dacă d-ta crezi că revizuirea tratatelor înseamnă discuțiuni teoretice; înseamnă pur și simplu atacarea frontierelor.

Să vă arăt acum discuţiunile care au avut loc în Camera franceză. D-l Tardieu zice: „Revizuirea tratatelor însemnează războiul“. Şi d-l Briand adăugând imediat: „după război vine revoluţie“.

De aceea v-am întrerupt şi v-am spus: d-le Cuza, faci apologia anarhiei! Acesta este adevărul: războiul şi după el revoluţia. Revizuirea tratatelor o vrea Hitler, o vor Sovietele şi acestea, d-le Cuza, nu sunt vedenii, ci este vederea limpede a tuturor oamenilor de stat, care examinează problema şi răspund cu toţii la fel: revizuirea tratatelor este războiul şi revoluţia în lume, acum când lumea este străbătută de o criză mondială.

Ei, bine, statul român nu vrea anarhie, vrea să rămână în ordine. Care stat nu vrea să rămână în ordine? D-l Cuza însă este împotrivă. D-sa se singularizează: luptă contra lumii întregi.

D-l A. C. Cuza: Contra lumii jidăneşti.

D-l Emil D. Fagure: Dacă ar fi numai aia!

D-l A. C. Cuza: Numai aia.

D-l Emil D. Fagure: Atunci toată viaţa d-tale ai mers contra scopului. D-ta crezi că este „aia“, dar nu-i „aia“, este „ailaltă“.

D-l A. C. Cuza: De „ailaltă“ vă plângeţi.

D-l Emil D. Fagure: Prin urmare, iată de ce, dacă vrem să rămânem cu ordinea înăuntru, trebuie să rămânem şi cu ordinea în afară şi să rămânem pe baza tratatelor. Să nu ne mişcăm de la acest punct de vedere... Nu este ministru de Externe român şi nu este comisiune românească care se duce în străinătate să negocieze, cum a fost comisiunea care a negociat cu Rusia, acum 6-7 ani, care să nu pună între primele chestiuni, ba cea dintâi, chestiunea integrităţii teritoriilor, respectul tratatelor.

● D.A.D., şedinţa din 16 decembrie 1930, p. 348-351.

37. Romulus Cândea cu privire la proiectul de lege pentru reforma învăţământului superior (Şedinţa Senatului din 30 martie 1931)

D-l preşedinte Bratu: D-l profesor Romulus Cândea are cuvântul.

D-l profesor Romulus Cândea: Domnule preşedinte, domnilor senatori, îmi pare rău, dar, în calitatea mea de reprezentant al unei universităţi, trebuie să-mi exprim regretul că d-l ministru al Instrucţiunii a venit cu proiectul acesta chiar în preajma închiderii sesiunii parlamentare. Proiectul acesta care priveşte învăţământul nostru superior trebuia să fie adus sau mai curând sau în altă sesiune, fiindcă ar fi comportat o discuţiune cât se poate de largă şi de amplă, pentru că nu este vorba nici de un proiect de lege de împrumut oneros, de un contract de şosele cu termen fatal, ci este vorba de o lege care priveşte viaţa noastră sufletească.

În privinţa proiectului acesta, aşa cum ni se prezintă, am de făcut câteva observări prealabile şi să nu se supere d-l ministru dacă vom împărţi şi umbră şi lumină, cu pasiune pentru adevăr şi obiectivitatea cu care suntem noi, profesorii, obişnuiţi să discutăm orişice problemă, fiindcă legea aceasta este o problemă culturală, înainte de a fi o problemă de ordin politic. D-l ministru al Instrucţiunii a fost puţin cam supărat, când fostul ministru de Instrucţiune şi profesor ca şi domnia sa, a amintit că universităţile ar fi respins proiectul acesta şi că universităţile ar fi fost nemulţumite de faptul că nu li s-a prezentat acest proiect. Este adevărat că universităţile au cerut ca să li se prezinte acest proiect, pentru a-şi spune şi dânsele cuvântul. Nu crede, domnilor senatori şi domnule ministru, nici o universitate că ea ar avea dreptul de a legifera. Dar nu numai în baza autonomiei universitare, care s-a discutat aşa de mult şi care a fost combătută aşa de mult de unii oameni care ar fi trebuit să o sprijinească, nu numai în baza autonomiei, ci în baza conştiinţei că universitatea reprezintă ceea ce este mai ales, mai înalt, mai înălţător în ţara noastră, în ceea ce priveşte viaţa noastră sufletească, este explicabil că universităţile au dorit ca să vadă proiectul acesta, să-şi spună fiecare din universităţi părerea. Parlamentul este suveran să hotărască şi să legifereze în această privinţă.

Avem un caz în timpurile noastre de după război - fiindcă reforme universitare

multe nu s-au făcut după războiu -: s-a făcut o reformă universitară în Prusia, şi aci ministrul de Instrucţie Publică a pus la dispoziţiunea universităţilor toate statutele, cum se numesc acestea în Germania, ca să le discute şi, după ce dânsul a căzut de acord cu ceilalţi membri din guvern, după aceasta, le-a pus din nou la dispoziţia universităţilor, pentru ca fiecare universitate să-şi facă observările.

A ieşit o lege mai bună.

Ce aţi fi pierdut dv., domnule ministru, dacă legea era mai bună?

Aşa de neîngăduitor, ca să nu ascultaţi şi să nu primiţi sfaturi de la alţii, n-aţi fost, cel puţin în comisiune. Dovadă este că atâtea din modificările pe care le-au propus diferiţi membri ai comisiunii, care, fără nici o maliţie, nu erau membri ai comisiunii, dvs. le-aţi primit. Este dovada cea mai bună că s-ar fi putut face lucrul acesta.

Şi în sensul acesta vă rog să înţelegeţi nemulţumirile universităţilor că n-au fost consultate.

D-l N. Costăchescu, ministrul Instrucţiunii Publice şi Cultelor: Să fiţi de acord cu mine că atunci când două exemplare, două ediţii din proiectul acesta le-am trimis anticipat universităţilor şi când, chiar înainte, am avut alte consultări, apoi cum ar putea să ceară să se fi trimes şi proiectul acesta, care se discută în Senat? Numai aceste modificări ale Senatului nu le-am mai putut comunica.

D-l profesor R. Cândea: Proiectul acesta nu l-au căpătat universităţile.

D-l N. Costăchescu, ministrul Instrucţiunii Publice şi Cultelor: Cel modificat în comisia Senatului, nu.

D-l profesor R. Cândea: Nici nu-l puteau cere pe acesta.

D-l N. Costăchescu, ministrul Instrucţiunii Publice şi Cultelor: Atunci nu mai încetăm niciodată. Eu cred că mi-am făcut pe larg datoria. Anteproiectul a fost discutat şi trimis universităţilor, proiectul a fost discutat şi trimis în două ediţii. Ce mai vreţi?

D-l profesor R. Cândea: Apoi, aceasta este a patra, a cincea ediţie.

D-l N. Costăchescu, ministrul Instrucţiunii Publice şi Cultelor: Este a şasea.

D-l profesor R. Cândea: Ce să mai spun? Dacă sunt atâtea ediții, nu noi suntem de vină și tot am eu dreptate să regret că ați venit cu această lege la sfârșitul sesiunii. Veți admite și dv. că în timpul din urmă, chiar după ce a început discuțiunea asupra acestui proiect de lege, diferiți colegi din guvern, au venit cu dragoste plusquam colegială, cu proiecte și proiectulețe și le-au prezentat în fața Senatului, încât s-a întrerupt discuțiunea la legea învățământului, așa că făcea impresia că din fiecare servietă ministerială țâșnește ca un explosibil câte un nou proiect care se sparge în calea discuției asupra proiectului de lege a învățământului superior. Așa se explică și irascibilitatea dv.

D-l N. Costăchescu, ministrul Instrucțiunii Publice și Cultelor: Nu irascibilitate, domnule Cândea. Am foarte multă stăpânire. Dar, vă rog să fiți obiectiv și să afirmați adevărul. Când vă spun că am trimes succesiv două proiecte în cercetarea universităților, socot că nu este drept să se spună că n-aș fi consultat universitățile. (Aplauze pe băncile majorităților).

D-l profesor R. Cândea: Eu n-am contestat că le-au primit; eu am spus că universitățile ar fi dorit să vadă proiectul înainte de a fi depus în Parlament.

D-l N. Costăchescu, ministrul Instrucțiunii Publice și Cultelor: În momentul când l-am depus la Senat, am comunicat proiectul și universităților.

D-l profesor R. Cândea: Dv. ați avut bunăvoința să asistați și la o ședință a Senatului Universității din București. Evident că nu era să pretindă nici o universitate să faceți călătoria în jurul pământului românesc, pentru a lua parte personal la ședințele tuturor universităților, dar rămân la părerea mea, că era bine ca ele să fi fost mai întâi consultate.

Eu am explicat profesorilor economia acestei legi, însă am făcut-o din proprie inițiativă. Prin urmare, am și eu și aveți și dv. dreptate, și nu trebuie să vă supărați de loc.

D-l N. Costăchescu, ministrul Instrucțiunii Publice și Cultelor: Am citit aci, în Senat, rezoluția luată de asociația profesorilor universitari de la Cluj, pe baza proiectului ce se discută. Va să zică, iată încă o universitate.

D-l profesor R. Cândea: La noi nu s-a trimis. La noi am expus eu, deși nu avem îndatorirea aceasta oficială să expun proiectul de lege al ministrului, însă am crezut de datoria mea ca senator al Universității să aduc la cunoștința colegilor mei economia acestui proiect de lege, care interesează, întâi de toate,

Universitatea. De altfel graba cu care s-a alcătuit acest proiect de lege se vede, cum am dovedit lucrul acesta și în comisie, din diferitele împrejurări. Veţi admite - aceasta nu o puteți contesta, d-le ministru -, că din toți membrii comisiunii, am lista tuturora aici la mine, la cele 14 ședințe ați luat parte numai dv. și cu mine.

O voce: Și raportorul.

D-l profesor R. Cândea: D-l raportor n-a fost membru în comisie, cum nu sunt nici eu, și d-l raportor n-a fost la toate ședințele. Este adevărat sau nu, d-le raportor?

D-l prof. Dr. I. Iacobovici, raportor: Am lipsit la două ședințe.

D-l profesor R. Cândea: Vedeți că am dreptate.

D-l prof. Dr. I. Iacobovici, raportor: Unde ai dreptate, nici nu mai discut. [...]

Apariţii bolnăvicioase în universităţi

În ceea ce privește legea aceasta și viața universitară în general, trebuie să mai fac o observațiune de natură generală și anume, domnilor senatori, universităţile nu au sau nu au avut cel puțin în timpul din urmă, ceea ce se numește o „presă bună“.

În presă s-au publicat atâtea corespondențe despre universitățile noastre, unde s-au generalizat anumite cazuri foarte regretabile, care nu sunt de natură să înalțe prestigiul universităților noastre, dar s-au generalizat cazurile acestea izolate și cred că aceasta a fost o mare greșeală.

Ce este vinovată universitatea, dacă un om care în viața lui nu a visat că poate să ajungă profesor universitar, a ajuns printr-un noroc și printr-un hazard al soartei, profesor; și dacă el nu s-a sfiit să declare în Senatul universitar că este gata sa facă în universitate și scandal? Ce vină poartă învățământul dacă astfel de elemente se zbuciumă prin presă și publică cu o instinctivă oroare în fața adâncimii științei, fel de fel de lucruri inexacte și acuzațiuni la adresa colegilor lor, care s-au pregătit înainte de război pentru cariera didactică și au intrat în universitate prin porțile cele largi; dacă astfel de elemente nepregătite importunează și Coroana cu telegrame neîntemeiate și supără și pe d-l ministru de Instrucție Publică cu fel de fel de insinuațiuni la adresa profesorilor pentru a sfârși în fața barei justiției sub apăsătoarea acuzație de calomnie ordinară? De

asemenea este fără îndoială regretabil când un umil funcţionar administrativ, care niciodată nu s-a pregătit pentru cariera ştiinţifică, a ajuns cu ajutorul şi condamnabil de generoasa interpretare a art. 81 din legea învăţământului, în sine un articol bun, profesor titular.

Dacă astfel de elemente s-au văzut făcute deodată profesori şi proclamate somităţi ştiinţifice cu renume mai mult sau mai puţin mondial, dacă se întâmplă, domnilor, ca astăzi, când dv. aţi votat cu câteva zile înainte cu vioiciune şi celeritate legea avocaţilor, dacă se întâmplă ca astăzi, când se cere unui avocat dintr-un orăşel cu 4-5 000 locuitori, să aibă doctoratul în drept, pentru a se face o selecţiune între toţi acei care intră în acest atât de nobil şi select corp de profesionişti liberi, dacă - zic - se întâmplă că astfel de „somităţi“ ştiinţifice ele însile să nu aibă doctoratul şi, totuşi, să fie chemate să propuie cursuri pentru doctorat, să înveţe studenţii şi să-i pregătească pentru doctorat, fără ca astfel de profesori să aibă din experienţa lor proprie o cunoştinţă de ce este aia doctorat, evident, d-lor, că astfel de cazuri nu sunt de natură de a ridica prestigiul universităţii.

Dar, domnilor senatori, acestea sunt excepţiuni. Dacă un creştin rătăcit stropeşte cu noroi clădirea magnifică a unei biserici, această biserică încetează de a mai fi casa Domnului? Fiindcă numai acela este adevărat preot care intră în altar cu frică şi cu cutremurare, pentru a se ruga lui Dumnezeu şi nu acela care intră ca un nebun pentru a sfărâma crucea de pe pristol. Şi profesorul oficiază slujba la un fel de altar al ştiinţei şi cu modestă mândrie, temperată prin conştiinţa îndatoririlor, poate să spună şi dânsul: Introite, nam et heic dii!

Nu trebuie să generalizăm cazurile acestea, nu trebuie să generalizăm din cauza apariţiilor acestea bolnăvicioase ale vieţii universitare, care cu vremea se vor înlătura cu totul, dar este bine să ne aducem aminte de faptele bune şi mari pe care universităţile noastre le-au făcut, apoi de oamenii cu cultură universitară din ţara românească, de profesorii aceia mulţi care au pregătit sufleteşte generaţia ce a făcut unirea tuturor românilor.

Vă întreb, domnilor, aceştia n-au ieşit din universităţile româneşti, din Universităţile din Bucureşti şi Iaşi? Dar nu avem noi aţâţi oameni care ne fac cinste cu numele lor ştiinţific în lumea întreagă, la Universitatea din Capitală, la Universitatea din Iaşi? Dar Universitatea din Cluj?

Universitatea din Cluj nu s-a ridicat încât să poată sta cu mândrie alături de orice

altă universitate? Dar să nu pierdem din vedere nici Facultatea de Teologie din Cernăuţi, care este înfiinţată încă de la 1875 şi care a dat majoritatea clerului superior şi din patria-mamă şi din Transilvania şi Bucovina, ca să nu mai vorbesc de celelalte facultăţi, unde au rămas profesori distinşi care au fost o mândrie ştiinţifică şi în vremea stăpânirii austriace; să nu pierdem din vedere că profesorii aceştia şi-au luat profesura la Viena şi cu siguranţă că Viena nu era atât de iubitoare de români, ca să-i treacă atât de uşor la examenul de docenţă.

Prin urmare, să nu generalizăm, domnilor senatori. Răul există, noi, profesorii, suntem cei dintâi care îl deplângem; noi suntem aceia care cercăm să-l înlăturăm. Avem şi lucruri bune şi universităţile n-au numai un rol mare de îndeplinit, ci în partea cea mai mare îşi îndeplinesc rolul acesta.

Este adevărat că şi d-l ministru al Instrucţiunii Publice are cuvinte destul de aspre la adresa vieţii universitare, şi când steteam sâmbătă şi-l priveam cum şedea atât de placid şi solitar în banca ministerială, aveam ciudata impresiune că este un alt ministru acela care s-a manifestat într-un ipostază cu totul nou în expunerea de motive, în acela de acerb polemist împotriva universităţii.

Este adevărat că d-l ministru Costăchescu recunoaşte şi lucrurile bune care sunt în universităţi, dar nu prea te poţi desface de impresia că a stăruit prea mult în sublinierea relelor. Căci îmi place a crede, domnule ministru, că legea aceasta n-aţi adus-o numai pentru a înlătura anumite rele, ci pentru a da un statut uniform universităţilor române din punctul de vedere al organizării şi administrării şi în vederea unificării sufleteşti.

Nu pot însă să nu mă opresc la o altă observaţiune, una mai mult de ordin local, care priveşte Universitatea din Cernăuţi. Dv. porniţi de la punctul de vedere că universităţile ar fi vrut să legifereze ele însele. Nu, domnule ministru, lucrul acesta nu putea să-l pretindă nici o universitate. Am citit chiar un text propus de Facultatea de Litere din Cernăuţi, al cărei membru am onoarea să fiu şi eu. Să vedeţi următoarea concluzie din expunerea de motive a dv., la pag. 110. S-a cerut de această Facultate să nu se înfiinţeze catedre noi cu prilejul legii acesteia, ci fiecare catedră nouă să se înfiinţeze prin lege specială. Se spunea chiar că nu pot să fie înfiinţate sau desfiinţate catedrele, în viitor, decât prin legi speciale. Prin urmare, vedeţi că este foarte întemeiat ceea ce a cerut Facultatea de Litere din Cernăuţi. Nu numai că este foarte întemeiat, domnule ministru, dar aţi admis-o şi dv., fiindcă ne-aţi declarat în comisiune că în principiu nu se înfiinţează nici o catedră.

D-l N. Costăchescu, ministrul Instrucțiunii Publice și Cultelor: Nu cream nimic prin această lege, dar nu se tăgăduiește prin această lege dreptul de a crea.

D-l profesor R. Cândea: Un alt lucru care este de o importanță mai mare...

D-l Ștefan C. Ioan: Ori creezi, ori nu creezi.

D-l profesor R. Cândea: ...este chestiunea cu profesorii ambulanți.

Iată ce spune d-l ministru în expunerea de motive:

„În universitățile de provincie există un alt rău, acela al profesorilor ambulanți, care locuiesc în București, unde au diferite ocupațiuni, care de multe ori nu au nimic cu profesoratul. Acești profesori merg o zi pe săptămână și fac două cursuri în ore succesive, între două trenuri și pleacă nepăstrând nici o legătură cu școala, cu studenții, neexercitându-și îndatoririle decât în a profesa un curs și a trece examene cu studenți necunoscuți lor, sub nici un fel, nici al culturii, nici al educației sufletești“.

D-le ministru, din nenorocire aveți dreptate aici, dar iată unde dv. nu aveți dreptate: dv. spuneați, tot în legătură cu aceasta: „Dispozițiunile categorice ale legii au fost eludate, sub privirile binevoitoare ale autorităților universitare“. De ce nu ați aplicat legea, care este categorică în această privință?

D-le ministru, art. 90 și 91, acele două articole modificate din legea astăzi în vigoare, vă dădeau dreptul; nu este vorba de eludare sau de ascundere după autonomia universitară. Fiindcă, d-lor senatori, noi așa înțelegem autonomia universitară: autonomia universitară trebuie să aibă un suport moral. La baza autonomiei universitare trebuie să stea concepțiunea morală despre îndatoririle profesorilor. (Aplauze).

Tot ceea ce este în afară de această concepțiune nu mai este autonomie universitară, ci libertinaj. Și atunci, d-l ministru are dreptul și obligația să ia măsurile necesare. (Aplauze).

Veți spune, d-le ministru, că nu au răspuns toate universitățile. Dar eu vă dau două cazuri unde nu universitățile poartă vina: nu citez nume fiindcă pe mine mă doare, ca profesor, că pot să existe profesori ambulanți. Există o persoană care este profesor la noi, la Universitatea din Cernăuți și este totodată profesor și la Politehnica de aici și rector la Școala de Agricultură din Herăstrău. Se poate ca

să nu ştiţi lucrul acesta în minister?

Să vă dau alt caz: un profesor titular la Universitatea din Cernăuţi, la Facultatea de Drept, este avocat al Ministerului Instrucţiunii Publice în Bucureşti - cu sediul legal în Cernăuţi - evident. Profesorul este avocat aici - zâmbiţi pentru că ştiţi cine este -, dar este profesor titular, la Cernăuţi, suplineşte încă o catedră la Cernăuţi şi, d-lor senatori, cu toate că poetul spune: „Minuni în vremea noastră nu cred a se mai face...“, se pare totuşi că se întâmplă un fel de minuni juridico-universitare. Căci nu ştiu cum se face, dar termenele pentru procesele pe care Ministerul Instrucţiunii Publice le are la Cernăuţi sunt fixate exact în zilele când numitul profesor vine să-şi facă cursurile. Atât mai lipsea, ca ministerul să-i mai dea şi diurne de deplasare!

Aţi intervenit pentru respectarea dispoziţiilor din art. 90 şi 91?

Vedeţi, eu v-am citat două cazuri unde ministrul putea şi era dator să intervină. Sunt şi alte cazuri, în care şi universităţile puteau să intervină. Observaţi că eu împart lumina şi umbra şi în dreapta şi în stânga.

D-l M. Cornescu: De ce această intrigă între universitate şi minister?

D-l profesor R. Cândea: Domnule senator, nu este nici o intrigă între universitate şi minister; eu fac reproşul d-lui ministru că sunt două cazuri unde dânsul putea interveni singur şi nu a făcut-o.

D-l Gh. Stăncescu: Dar de când este avocat?

D-l profesor R. Cândea: Vă rog, lăsaţi-l în pace, căci nu vreau să spun nume.

D-l Ştefan Ioan: Adăugaţi că în urmă a fost numit şi la Consiliul Legislativ.

D-l profesor R. Cândea: Sunt destule slujbele pe care le-am citat eu pentru a ilustra un caz atât de elocvent.

Domnilor senatori, dacă leafa curbată şi gârbovită a unui profesor agregat din ziua de astăzi n-ar fi numai atât de mare, cât este ajutorul pe care-l plăteşte guvernul britanic unui şomeur, dacă profesorul universitar ar avea o leafă mai mare, încât să-şi poată plăti un aeroplan şi dacă aeronautica la noi ar fi mai progresată, ai mai putea spune că profesorul se îmbarcă la Bucureşti, pleacă şi zboară până la Cernăuţi, până la Cluj, până la Iaşi, se întoarce înapoi şi, biruitor

ca un fel de copie nereușită a lui Iuliu Cezar, spune: „Am fost, am vorbit, am venit“. Nu trăim însă în împrejurările acestea și unui profesor nu-i este permis numai să-și rostească, între două trenuri o cuvântare de pe catedră, ci un profesor trebuie să păstreze necontenit contactul sufletesc cu studenții săi, căci un profesor este și un educator al tineretului universitar. Așa a fost totdeauna. (Aplauze). Fiindcă dacă are cineva răspunderea morală pentru dezvoltarea unei țări, o au în rândul întâi învățătorii, profesorii secundari și profesorii universitari. (Aplauze).

Acum, fiindcă v-am arătat că vina cu acești profesori ambulanți între care, este drept, există și excepții onorabile în curs de lichidare, nu este chiar numai a universităților, aș dori să discut puțin chestiunea menirii universităților și a autonomiei universitare.

Autonomia și menirea universităților

Domnilor senatori, să nu vă închipuiți că această autonomie universitară este un fel de „noli me tangere“, un lucru așa de strașnic încât fiecare neuniversitar să treacă pe lângă dânsa făcându-și cruce, fiind bun bucuros că nu are nimic a face cu această autonomie. Autonomia universitară este o autonomie a gândirii și această autonomie a gândirii este veche de aproape un mileniu. Universitățile, oricât astăzi ar avea alte forme decât le-au avut înainte, își au originea la Paris în evul mediu.

Un profesor din Germania, care este om obiectiv și care este un foarte bun cunoscător al vieții franceze spune, vorbind despre învățământul francez că, așa după cum germanilor în evul mediu li se cuvenea „imperium“, francezilor li se cuvenea „studium“.

Domnilor senatori, cultura universitară a venit din Franța. Parisul a avut cea dintâi universitate care a influențat asupra Angliei, a influențat mai ales asupra teritoriilor germanice și a influențat asupra teritoriilor slave, pe când Bolonia unde a fost învățământul de drept în floare, a influențat asupra Italiei și asupra, țărilor de sud.

Astăzi, evident, universitățile franceze nu mai sunt cum au fost vechile universități franceze, cum au fost celelalte universități din Evul Mediu. Acestea s-au pierdut peste tot afară de universitățile din Anglia, Oxford și Cambridge, care au mai păstrat ceva din austeritatea de învățământ și de morală a evului

mediu. Universităţile noastre, cum le avem astăzi, vin din două regimuri: cele din Vechiul Regat, din regimul francez; cele din Cluj şi de la Cernăuţi, din regimul german, fiindcă regimul maghiar în mare parte a fost influenţat de regimul universitar german.

Sunt tinere universităţile noaste, este adevărat. Noi nu putem să privim cu atâta mândrie asupra unui trecut secular al universităţilor noastre, dar să nu pierdem din vedere, domnilor senatori, că noi am fost în răscrucea drumurilor; noi ne-am răstignit veacuri de-a rândul, oprind puhoiul barbarilor, ca Apusul să se poată dezvolta liniştit şi să ajungă într-un stadiu de progres ştiinţific şi cultural pe care nu l-am putut încă ajunge, dar la baza căruia stau jertfele noastre din răsăritul european. (Aplauze).

Autonomia universitară, aşa cum este concepută în Franţa, este alta decât cea din Germania. Universităţile moderne sunt cam de o sută de ani. Universităţile moderne au fost întemeiate de Napoleon cel mare în Franţa; iar cele din Germania au luat fiinţă în legătură cu înfrângerile pe care le-au suferit prusacii chiar de la împăratul; acesta atât de straşnic şi atât de unic în felul său.

Napoleon, ca moştenitor al revoluţiei franceze, a uniformizat învăţământul şi a făcut universităţi peste toată ţara în mod egal. Dar universităţile acestea s-au dezvoltat încetul cu încetul. În universităţile pe care le are Franţa astăzi, - cu toate că fiecare şi-a a trăit traiul propriu şi fiecare din universităţile acestea are şi astăzi caracteristica ei, - pretutindeni s-a format spiritul de ordine şi de domnie al lui Napoleon, un spirit unic în felul sau din punct de vedere organizatoric şi administrativ. Ele nu s-au putut dezvolta aşa de tare, este adevărat, fiindcă deasupra a stat statul care a creat aceste universităţi. Prin urmare, autonomia lor nu poate să fie atât de largă ca la universităţile germane, care s-au creat din alte concepţii şi cu alte baze decât s-au creat universităţile franceze.

Universităţile acestea însă şi-a au îndeplinit rolul lor atât de frumos, atât de înălţător, încât nici restauraţia, nici revoluţia, n-au îndrăznit să se întingă de ele, până când Republica III-a încercat să facă reforma învăţământului, pentru a moderniza şi viaţa universităţilor, în legătură cu schimbarea atâtor lucruri în viaţa publică a Franţei. Aceste încercări de reformă au ţinut de la 1881 când, la 10 iulie, se dă Statutul sau Legea universităţilor franceze. S-au mai făcut ulterior câteva schimbări.

Vedeţi, deci, că şi francezii, oricât sunt ei oameni grabnici, oricât sunt ei cei mai

spirituali din lumea asta, au fost oameni destul de chibzuiţi în reforma universitară.

Reforma universitară, domnilor senatori, în Anglia, a ţinut de la 1850-1852 până pe la 1922.

Prin urmare, vedeţi că nicăieri nu s-a pus o problemelor de natură universitară.

În Germania s-au creat universităţi în urma înfrângerii statului prusac, când germanii îşi pierduseră cu desăvârşire orice încredere în stat.

La baza acestor universităţi stă concepţia filozofică pe care germanii s-au deprins să o numească idealismul clasic german, care a făcut pe germani să creadă că în fiecare om este instinctul spre cunoaştere şi că este destul sa dai acestui instinct putinţa de dezvoltare, ca să se nască exclusiv din acest instinct o comunitate de vederi şi ideal.

Cum germanii pierduseră orice iluzie despre puterea statului, universităţile s-au dezvoltat altfel decât în Franţa, ele n-au fost sprijinite de stat. Se întreţineau singure. Şi atunci s-a dezvoltat acel „Selbstverwaltungsrecht“, pe care noi l-am numit autonomie universitară şi care era, evident, altfel de cum se concepea în Franţa, altfel de cum se concepea în Anglia.

Universităţile acestea au avut menirea să creeze tipul german. Universităţile franceze au creat tipul francezului şi, putem spune, au continuat acest tip al francezului.

Universităţile engleze - aici se deosebesc de celelalte universităţi continentale, - universităţile engleze în special cele istorice, de la Oxford şi Cambridge, au avut totdeauna menirea de a crea ceea ce englezii numesc gentleman în cel mai nobil sens al cuvântului. Fiindcă, d-lor senatori, o universitate nu este numai o compoziţie de profesori care fac ştiinţă, urmăresc cercetări ştiinţifice şi silesc pe studenţi să le urmeze la cursurile lor, ci o universitate este un institut nu numai de cercetări ştiinţifice, ci şi de creare a caracterelor; şi din acest punct de vedere universităţile engleze stau şi astăzi în fruntea tuturor universităţilor din lume.

D-l ministru Costăchescu aminteşte în expunerea sa de motive că ar fi dorit şi d-sa să împrumute ceva din viaţa universităţilor engleze şi că n-a fost în stare s-o facă. Este adevărat că la noi sunt împrejurări cu mult prea grele şi chiar pentru viaţa studenţească nu este posibil acest luciu, din următoarele motive: până când

s-a făcut reforma din urmă în Anglia, în universităţile din Oxford şi Cambridge intrau cei mai mulţi oameni bogaţi, intrau şi oameni săraci care aveau burse, însă fiecare student avea un fel de tutor, în fel de conducător sufletesc, care îl creştea pentru viaţa publică; acest tutore nu se gândea să facă pe student să înmagazineze numai cunoştinţe ştiinţifice, ci îi întărea caracterul pentru viaţa în care urma să intre.

D-lor senatori, la baza imperiului acestuia, atât de mare, atât de întins şi atât de puternic cum n-a fost altul în istorie, la baza acestui imperiu stă puterea de caracter a poporului englez. Iată cât de importantă este educaţia universitară, cât de important este învăţământul superior pentru orice naţiune. Până la 1923 nici un ministru-preşedinte al Marii Britanii n-a existat, care să nu fi studiat fie la Universitatea din Oxford, fie la cea din Cambridge, vorbesc numai de aceste două universităţi, fiindcă Universitatea din Londra este mai mult o universitate continentală şi acolo este o foarte mare libertate care nu se potriveşte cu împrejurările de la noi, cum nu se potriveşte nici cu spiritul raţionalist francez, dar nici cu spiritul de poeţi şi filosofi al germanilor. Un englez foarte mucalit şi foarte inteligent a spus odată germanilor: Voi vă numiţi cu mândrie poporul poeţilor şi filozofilor, dar noi, englezii, am dat filozofi mai adânci şi poeţi mai mari decât aţi dat voi, germanii.

Sistemul universităţilor din Oxford şi Cambridge l-au împrumutat Statele Unite ale Americei de Nord în partea răsăriteană, pe când în partea de vest se aplică mai mult sistemul continental, sistemul nostru european, sau unul mixt. [...].

Rostul naţional al universităţilor

[...]

Universităţile, d-lor, au un rost naţional; nu există universităţi, decât universităţi naţionale, oricât de internaţională este ştiinţa. Fiecare popor este chemat, fiecare naţiune are obligaţiunea de a contribui cu ceva, cu o părticică din sufletul său la cultura umană, la întărirea, la înălţarea şi la lărgirea acestei culturi umane, dar nici o ştiinţă nu poate să contribuie cu ceva original, dacă nu este naţională. (Aplauze). Nu a existat acest lucru în Evul Mediu, când limba latină era limba generală. Dar în vremurile noi nu există nicăieri decât universităţi naţionale. Nu au existat altele nici în Austria. D-l Sandor a amintit cu o uşoară nuanţă de tendinţă de a scăpa printre picuri, cum spune românul, de Monarhia Austro-Ungară, de Austria, fiindcă în Ungaria au fost numai universităţi ungureşti, în

Austria era o situaţie ciudată. Universitatea din Lemberg a fost smulsă de poloni cu multă putere, cu multă iscusinţă din mâna zgârcită a guvernelor din Viena, iar guvernele din Viena, fiindcă nu se puteau întări decât prin principiul divide et impera, au admis şi câteva cereri ale rutenilor, ca să dezorganizeze această universitate şi să o austriacizeze.

Universitatea din Praga, cea cehă, da, d-lor, aceasta este o universitate naţională, din secolul al XIV-lea, de când a fost întemeiată în regatul Boemiei, de împăratul Carol de Luxenburg, care poate fără să-şi dea seama, a răspândit aci - şi acesta este un omagiu adus civilizaţiei latine - cultura franceză, pentru că de aci s-a inspirat această universitate şi nu din altă parte. Celelalte universităţi au fost naţionale, germane.

Prin urmare, nu înţeleg de ce noi, care suntem mai tineri în viaţa universitară decât alte popoare, de ce noi ne-am încăpăţâna deodată să ne lepădăm de îndatoririle mari naţionale, pe care le avem de a ţine, de a crea, de a păstra universităţi naţionale şi universităţi exclusiv naţionale în care să se facă ştiinţă românească, în care prin ştiinţa această românească să contribuim şi noi la întărirea civilizaţiei umane. (Aplauze unanime).

D-lor senatori, să vedeţi deosebirea de spirit care ne conduce pe noi, profesorii români, fiindcă s-au produs şi oarecare atacuri la adresa noastră, nemaliţioase, însă în aşa fel, cu oarecare supărare ieşită din năduf, din partea unui distins coleg de-al nostru, din Senat, care a amintit şi de profesori şi de umbrele. Dar câtă vreme dorm umbrelele şi lucrează profesorii, va fi foarte bine pentru universitatea noastră. (Aplauze).

Însă, umbrelele acestea sunt de origine germană şi n-au nimic a face cu universităţile române.

D-l Şandor Josef: Eu am vrut să arăt numai distracţiunea dv. faţă de noi.

D-l prof. R. Cândea: Nu suntem noi aşa de distraţi, cum s-ar crede, domnule Şandor. Profesorii universitari sunt aşa de vigilenţi, încât eu vă pot asigura că nu se poate întâmpla niciodată vre-o jignire a intereselor noastre naţionale, fără ca profesorii şi studenţii să nu reacţioneze, aşa că, din acest punct de vedere, puteţi fi liniştit, nimeni nu va fi distrat. (Aplauze).

În anul 1875, când s-a înfiinţat Universitatea germană de la Cernăuţi, rectorul cel dintâi, mi se pare un sas din Transilvania, şi-a a ţinut discursul său de inaugurare

şi a spus cam următoarele: „Am venit între valahii aceştia - proşti - nu spunea chiar aşa, dar acesta era sensul, ca să le facem cultură, pentru că dânşii nu sunt în stare să facă cultură“.

Va să zică, noi, românii din pământul moştenire al lui Ştefan cel Mare, eram un fel de paria ştiinţifici şi culturali. Ori eu, ca profesor de la Universitatea din Cernăuţi, pot să constat astăzi, cu deosebită mândrie, că Universitatea din Cernăuţi, - minus ambulanţii - nu că stă la acelaşi grad de ştiinţă cu Universitatea germană din Cernăuţi, dar a întrecut-o şi prin bibliotecă şi prin lucrările profesorilor şi prin spiritul de largă toleranţă şi civilizaţie umană, care există acolo. (Aplauze).

Noi nu am închis porţile Universităţii din Cernăuţi pentru nimeni. Nu există universitate românească, nu există nici un institut de învăţământ superior care să închidă cuiva porţile în toată ţara românească. Le deschidem larg, însă pentru oamenii aceia care vin să se închine în aceste universităţi, cum noi ne închinăm în faţa altarului ştiinţei. Nu este nevoie să creăm alte institute, nu este nevoie să creăm alte universităţi, decât universităţile şi institutele noastre pe care le întreţinem din jertfele noastre, din necazurile noastre şi din sărăcia noastră, pentru că sunt destul de mari, destul de largi, destul de generoase şi de tolerante în spirit uman, încât orişicine, orişicât de pretenţios ar fi, din întregul rotogol al pământului românesc, poate sa-şi afle satisfacţiunea morală şi ştiinţifică la universităţile din ţară. (Aplauze prelungite).

Domnilor senatori, autonomia universitară este un bun câştigat de universităţi de multă vreme şi este un bun la care universităţile nu vor renunţa cu nici un chip. De ce? Să nu vă închipuiţi că această autonomie universitară este un fel de carapace după care se ascund profesorii şi se izolează de această lume, ci autonomia universitară este necesară pentru dezvoltarea ştiinţei, pentru dezvoltarea netulburată a ştiinţei care nu trebuie să fie jignită de nimeni şi de nici o măsură restrictivă care, dimpotrivă, trebuie să fie sprijinită de toată lumea. Această autonomie va fi cu atât mai mare, cu atât mai salutară şi mai binefăcătoare pentru noi, cu cât pe lângă statul, care astăzi se află într-o situaţiune financiară destul de grea, se vor afla şi oameni – şi, slavă Domnului, că în România Mare sunt destui milionari - nu numai cu sufletul larg, ci şi cu pungile larg deschise care să facă danii cât se poate de mari pentru întărirea şi pentru crearea de institute noi, pentru răspândirea în pături cât mai largi a ştiinţei universitare şi a ştiinţei universale, cu care trebuie să ne prezentăm şi mândrim în faţa vecinilor şi în faţa Europei. Să nu credeţi că fac apelul acesta ca ceva nou.

Este, d-lor senatori, în tradiţiunea neamului românesc. Am avut voievozii noştri şi am avut boierii noştri care au clădit mănăstiri, biserici şi spitale. În ziua de astăzi am dori să avem tot atât de mulţi fruntaşi ai vieţii noastre publice cu dare de mână, care să dea pentru universităţi, dacă nu tot atât, măcar jumătate din cât dau americanii pentru universităţile lor. Nu trebuie să ne întemeiem numai pe stat. Statul dă cât poate, uneori mai mult, alte ori mai puţin. Se întâmplă câteodată ca un fost ministru de Instrucţie să se certe cu un actual ministru de Instrucţie şi să discute ceva mai aprins decât discutăm noi astăzi. Eu aş dori ca totdeauna să se certe, emulând şi totdeauna să arate unul că a făcut mai mult decât celălalt pentru universităţile noastre.

Controlul în universităţi

Autonomia universitară era să capete o ştirbire printr-un fel de control pe care d-l ministru Costăchescu - şi nu este dânsul primul care a vrut să facă lucrul acesta sau ar fi încercat, sau ar fi dorit să-l încerce - vrea să-l exercite altfel decât s-a făcut până acum prin organele universitare.

Voci: Trebuie să-l încerce.

D-l prof. R. Cândea: Dar, domnilor, este interesant un lucru, că spun „trebuie să-l încerce“ unii dintre domnii senatori care probabil că, de când au plecat din universitate, nici n-au mai păstrat legături cu această instituţie; dar, domnilor senatori, îl cer eu, ca profesor, controlul acesta. Este însă o modalitate cum să se facă acest control.

Dacă vei aduce un element nou de control din partea ministerului, ar fi o jignire pentru profesori, ar fi o scădere a autorităţii lor în faţa studenţilor, oricum ai face-o, ori ai controla pe profesori, ori ai controla pe studenţi.

Controlul acesta, domnilor senatori, trebuie să şi-l facă înainte de toate fiecare profesor. (Aplauze). Profesor la universitate este numai acela care are destulă autonomie morală (aplauze) şi destulă educaţiune morală ca să nu trebuie să i-o facă altcineva.

Domnilor senatori, însă şi profesorii sunt oameni. Şi ei sunt oameni au scăderi. Pentru aceasta avem autorităţile noastre universitare, care pot să îndeplinească acest control: decanii şi rectorii.

D-l N. Cănănău: Corb la corb nu-şi scoate ochii.

D-l prof. R. Cândea: Decanii controlează întotdeauna - şi au şi obligaţiunea de a controla - învăţământul, de a controla pe profesori, dacă îşi fac cursurile. Dacă pe profesori îi controlează un coleg, care este ales decan sau rector, nu este nici o jignire, căci profesorii l-au ales.

D-l N. N. Botez: Am dori întâi, ca profesorii să nu se bată ca orbeţii şi, al doilea, să-şi facă cursurile pentru care sunt plătiţi.

D-l Şt. Ioan: Dar s-au bătut şi în cancelarie.

D-l prof. R. Cândea: D-le senator Botez, profesorii universitari îşi fac cursurile, fiindcă un profesor care s-a dedicat carierii acesteia nu poate să nu-şi facă cursul; nu-l lasă sufletul să nu stea cu studenţimea; profesorul are necesitatea sufletească de a sta în legătură cu studenţii. Un profesor universitar care se dedică cercetărilor ştiinţifice are dorul intern de a se comunica şi altora, căci nu este bine să ţii făclia sub obroc, cum se spune în Sf. Scriptură, ci trebuie s-o pui pe masă să lumineze.

Că există şi excepţii...

D-l N. N. Botez: Nomina odiosa. Dar lucrul este adevărat.

D-l prof. P. Cândea: Domnilor, există şi excepţii. Şi, atunci, pentru excepţiile acestea, evident că poate să existe control. Să nu faceţi observarea că n-ar fi posibil acest control, cum spunea d-l senator Cănănău, că un corb, să zicem ştiinţific, nu scoate ochii la alt corb ştiinţific. Să-mi daţi voie, d-le senator, să vă contrazic. Nu este aşa. Este dată putinţa. Eu vorbesc din experienţă. Am fost decan şi rector şi am exercitat controlul. Am ajuns în conflict cu mai mulţi profesori de la o facultate.

Mi se pare - dacă nu mă înşel - dv. sunteţi avocat. Am ajuns în conflict - fiindcă dv. aţi făcut o observare de natură a jigni pe profesori în generalitatea lor - am ajuns în conflict chiar cu profesorii de la Facultatea de Drept, cu o parte din profesori, care, învăţând legile şi care cunoscând legile mai bine decât alţii, s-ar putea presupune că le aplică mai bine, am ajuns în conflict pe chestia că nu am vrut să lichidez banii daţi de minister pentru tipărirea cursurilor. Am aplicat legea - şi legea contabilităţii publice prevede că nu se poate da decât o parte sub formă de avans, restul nu se poate da decât contra factură, - şi am refuzat să dau banii până nu mi s-au prezentat facturile. Profesorii s-au plâns la minister prin act oficial. Este adevărat că ministerul mi-a dat mie dreptate, întrucât eu stăteam

pe baza legii. Vă puteți închipui deci că, dacă un rector este în stare să facă acest lucru, cu atât mai mult decanii sunt în stare să exercite controlul asupra profesorilor, căci le este dată această putință. Am făcut propunerea și în comisie, însă n-a admis-o d-l ministru. Să se facă un regulament de funcționare a Senatului și să se facă un regulament de funcționare la fiecare facultate. Fiecare consiliu de facultate să fie obligat să țină cel puțin o ședință pe lună, în care să se facă rapoarte asupra mersului cursurilor și asupra cursurilor făcute de profesori. Fiecare Senat universitar să fie obligat să țină cel puțin odată pe lună ședință și decanii să fie obligați să facă rapoarte, să arate care din profesori și-a u ținut cursurile și care au lipsit de la cursuri.

Ori d-lor, lucrul aceasta se poate face în interiorul universității fără nici o jignire a autonomiei universitare. Prin urmare, controlul și eficacitatea controlului acestuia pot să fie asigurate, numai să fie destulă seriozitate în această privință.

D-l N. N Botez, avocat: Rezultate să se obțină.

D-l prof. R. Cândea: Rezultatele se voi obține dacă se vor aplica legile bine. Credeți dv. că art. 81, în fond, a fost un articol rău? Nu, dar a fost rea și greșită aplicarea lui, nu de ministru, ci de profesori. Odată ce vom fi trecut peste criza aceasta, în care ne zbatem, vor dispărea și aceste rele; dv. nu veți avea pretențiunea sa credeți că la noi în țară criza morală, adusă de războiul mondial, ar fi putut să treacă mai repede ca în celelalte țări. Toate țările suferă și astăzi de pe urma acestei crize care a cuprins omenirea întreagă. Unele dintre națiuni se refac mai repede, altele se refac mai încet, dar se refac. Vom trece și noi peste criza aceasta de natură morală din corpul universităților și atunci controlul se va putea exercita foarte bine de autoritatea legală. De altfel ceea ce se modifică aci în unele articole privitor la controlul pe care îl exercită ministerul prin organele legale superioare, este propunerea mea. Nu este așa? Și eu, care am putut să exercit acest control, pot să afirm că, dacă s-a putut lucrul acesta, el se poate generaliza. Nu putem să zicem „corb la corb nu-și scoate ochii“, căci noi avem de îndeplinit o misiune și avem o mare răspundere morală. Ne dăm seama, prin urmare, unde trebuie să se facă selecțiunea.

După cum noi, profesorii universitari, cerem ca selecțiunea să se facă în liceu, până la bacalaureat, ca să nu ne ocupăm noi cu trierea elevilor care sunt potriviți pentru universitate, căci avem altă menire mai mare, tot noi cerem ca trierea și a corpului didactic să se facă cu ocaziunea recrutării, atunci când sunt numiți profesorii. Când se fac examenele de concurs trebuie să se exercite controlul,

fiindcă dacă se face un control destul de sever, fără nici o influenţă, de orice natură ar fi această influenţă, atunci, domnilor, vom avea garanţia că vor intra în Universitate elementele cele mai bune, care vor avea adevărata vocaţiune.

Recrutarea corpului universitar

Acum, în ceea ce priveşte organizarea şi recrutarea corpului didactic, sunt unele modificări, pe care d-l ministru Costăchescu le-a propus în proiectul acesta de lege. Şi aci se vede oareşcare grabă în depunerea acestei legi. Este o încercare ce nu s-a dus până la sfârşit.

Incontestabil că este bună chemarea. Şi eu am fost totdeauna pentru felul acesta de a recruta corpul profesoral. Nu pot decât să aprob ceea ce propune d-l ministru al Instrucţiunii Publice. Însă nici aci nu este o concepţie unitară, fiindcă se face o încercare numai la o singură facultate, la Facultatea de Medicină, cu agregaţia temporară.

Domnilor, profesorii „agregaţi“ sunt - nu ca persoană - dar ca funcţiune, ceva hibrid şi nu există la alte popoare.

Recrutarea corpului didactic trebuie să se facă altfel. Catedrele universitare trebuiesc să fie ocupate de titulari; pe lângă titulari trebuie să se creeze o pepinieră de învăţaţi trecuţi prin examenele de concurs, din care să se împlinească întotdeauna golurile care se ivesc prin boală sau prin trecerea la pensiune, sau prin moarte, sau prin creare de catedre noi. Când chemi în universitate pe cineva din afară, să fie un caz cu adevărat excepţional.

Aşa se face în Franţa. În Franţa agregaţii sunt cu totul altceva, decât agregaţii definitivi din proiectul d-lui Costăchescu, în afară de agregaţii temporari de la Facultatea de Medicină; aceştia sunt asimilaţi cu agregaţii din Franţa, după un sistem împrumutat din Franţa.

În Franţa se face recrutarea corpului didactic, a acestui corp select de învăţământ, prin examene pe întreaga ţară. Există un fel de concurs la Paris. Se publică examen pentru obiectul, pentru disciplina, pentru o ştiinţă sau alta şi acei care vor să se dedice carierei universitare trebuie să treacă două examene, examene foarte severe. Dintre cei subadmişi şi dintre ceilalţi, cei admisibili, fiecare în parte este controlat şi clasificat după un sistem francez pe care l-am împrumutat şi noi mai mult în şcoalele secundare, un sistem cu puncte. La noi sunt zece puncte, la agregaţi sunt 50-60 de puncte. S-a născut o adevărată ştiinţă

numită docimologie pentru clasarea viitorilor profesori după puncte, după felul cum răspund la întrebări sau la lucrările care li se dau spre rezolvare la examene.

În anul 1928 s-a ţinut la Paris un examen de agregaţie la istorie şi geografie pentru toate universităţile, în faţa unei comisiuni numite de Ministerul Instrucţiunii Publice. S-au prezentat 99 de candidaţi dintre care 20 au reuşit, deci a cincea parte.

D-l Charles Diehl spune că acesta este cel mai bun rezultat de la 1919 încoace.

Prin urmare, vedeţi dv., că sistemul acesta dă o serioasă garanţie de selecţionare a corpului didactic universitar, fiindcă, din toţi cei ce au dorit să ajungă profesori universitari, abia a cincea parte au fost aleşi pentru agregaţie. Agregaţia nu este o garanţie că ajungi profesor; nici statul, nici universitatea nu-ţi dă nici o garanţie că vei ajunge profesor, dacă vre-o catedră devine vacantă. Agregaţia însă îţi dă dreptul de a ocupa odată o catedră.

Sistemul acesta nu este numai în Franţa; sistemul acesta a început să se încetăţenească şi în Germania. În Germania prin reformele din urmă, care s-au făcut de la 1923 încoace, se preconizează ceva similar. Astăzi, la universităţile prusace, cu statutele lor speciale, nu mai sunt cele opt grade de profesor, pe care d-l raportor ni le aminteşte în raportul său, ci sunt numai patru, respectiv trei: sunt profesori, aceia sunt titularii catedrelor, - profesorii onorifici sunt ceva incidental, - extraordinari nebugetari şi docenţi. Profesorii bugetari extraordinari şi profesorii nebugetari extraordinari dinainte de război dispar şi rămân numai extraordinarii nebugetari care se recrutează exclusiv dintre docenţi. Prin urmare, fiecare dintre extraordinari trebuie să aibă examenul de docentură şi dintre aceştia se ocupă apoi catedrele în caz de vacanţă.

Tot aşa ca şi în Franţa, nici statul, nici universitatea, nu iau vre-o garanţie că un profesor extraordinar nebugetar va ocupa neapărat o catedră.

La noi prin proiectul prezent se face o încercare în acest sens la Facultatea de Medicină.

Este adevărat, domnule ministru, ca la noi este ceva nou, o inovaţie şi mulţi profesori sunt contra, dar nu se crează agregaţiile aceasta pe lângă fiecare catedră, nu se dublează catedrele, ci aceste agregaţii s-ar face numai pentru anumite secţiuni şi pe ţara întreagă.

Profesorii agregaţi definitivi care ocupă o catedră prin concurs aşa cum este după legea cea veche sau după cum va fi după legea cea nouă, nu prea se potrivesc cu spiritul universităţilor din vremea noastră.

Eu nu aş putea să primesc obiecţiunea ca agregaţiile acestea costă prea mult, pe de o parte şi pe de altă parte, cealaltă obiecţiune că nu vom avea destui candidaţi potriviţi.

Apoi, dacă am avut atâtea somităţi pe baza art. 81, să nu avem noi tineri care să se poată pregăti pentru agregaţie? Vom avea de acum încolo tot mai mulţi şi din tinerii aceştia vom putea recruta profesori buni, vom putea atunci de fapt să ne asigurăm că toate catedrele vacante vor fi ocupate cu toată demnitatea şi cu tot folosul pe care suntem în drept cu toţii să-l cerem de la o catedră universitară.

Prin urmare, vedeţi că şi aci d-l ministru nu a mers până la sfârşit şi poate că era bine dacă mergea până la sfârşit.

D-l N. Costăchescu, ministrul Instrucţiunii Publice şi Cultelor: Aştept experienţa, fiindcă, d-lor senatori, mărturisesc şi aci, în Senat, cum am spus-o şi în expunerea de motive, că am în sufletul meu o mare îndoială asupra rezultatelor pe care le va da această experienţă. Eu zic că este bine să o facem. Am pornit de la principiul că toate recomandările în universitate să aibă de bază concursul; nimeni să nu intre în universitate fără concurs. Iar acest concurs, să varieze de la facultate la facultate, după caracterul specific al fiecărei facultăţi.

De ce să încătuşezi totul în acelaşi şablon, când facultăţile sunt cu totul diferite, au o viaţă diferită, aspecte diferite, obiceiuri diferite?

Atunci am zis: să fie concursul, dar să-i dăm latitudinea aceasta, varietatea aceasta. Însă, d-lor, mărturisesc că am în suflet o îndoială, că această experienţă va da rezultate.

S-o încercăm 5, 6 ani. În 5, 6 ani va da rezultate şi vom vedea dacă sistema este bună.

D-l prof. R. Cândea: Eu sunt mai optimist în această privinţă; însă când se face o reformă ar trebui să se facă completă. S-a luat Şcoala Politehnică la Ministerul Instrucţiunii şi foarte bine s-a făcut, dar era şi mai bine dacă se puteau lua şi celelalte scoale speciale de grad superior.

D-l N. Costăchescu, ministrul Instrucțiunii Publice și Cultelor: Am plecat de la ideea aceasta. Acesta a fost punctul meu original de plecare, în alcătuirea reformei acesteia. Nu pot să dezvolt acum toate greutățile pe care le-am întâmpinat și toate peripețiile prin care am trecut. Eu atâta pot să spun astăzi: atât am putut aduce, atât am putut concentra. Continuatorii mei, cei care vor urma mai departe după mine, poate că vor reuși să aducă și restul.

D-l profesor I. Nistor: Va să zică recunoașteți principiul.

D-l N. Costăchescu, ministrul Instrucțiunii Publice și Cultelor: De aci am plecat, dar m-am lovit de greutăți care m-au pus în imposibilitate să le aduc.

D-l profesor R. Cândea: Prin urmare, din acest punct de vedere, stăm pe o bază comună, însă eu aș fi cerut de la dv. ca să îndepliniți, de fapt, programul acesta, oricâte greutăți ar fi fost. Și vedeți, d-lor senatori, ar fi fost mult mai bine dacă se discuta cât de mult legea aceasta. Discuțiunile de felul acesta sunt folositoare. Ca legea să fi devenit mai bună ar fi trebuit ca această lege sa iasă cu colaborarea tuturor și din consensul tuturor, fiindcă este o lege care ne interesează pe toți și este o lege, pe care noi am dori-o să stea cât de mult și să nu fie modificată din an în an, pentru că dacă noi am începe cu modificările de legi, necontenit, nu știu unde am ajunge, mai ales în învățământul universitar.

În legătură cu recrutarea corpului didactic, pe care o cred mai potrivită, așa cum am expus-o eu, decât cum a văzut-o d-l ministru, trebuie să reamintesc încă un lucru. Nu este destul să fie o lege. D-lor senatori, omul sfințește locul, nu legea. Poate să fie o lege bună, dacă oamenii nu vor fi în stare s-o aplice și nu vor avea voința morală să aplice această lege, nici cea mai bună lege nu este bună.

D-l ministru Costăchescu, spune în expunerea de motive că a înlocuit art. 81 prin art. 19. Și, vedeți, că articolul acesta - cu numărul fatidic de unu - trebuie să fie de rău augur, fiindcă, ce se întâmpla înainte? Înainte, candidații pe baza art. 81 la titlul de somități europene se duceau pe la profesori acasă și le cereau iscălitura.

D-lor senatori, eu am avut prilejul să fiu în vreo 7 sau 8 comisii de concurs la agregație, așa că am în privința aceasta oarecare experiență. Credeți dv. că concursul nu face pe candidați să vie pe la profesori acasă? Când va fi să fie numit cineva în baza art. 81, prefăcut în 19, credeți că profesorii nu vor trebui să suporte aceleași tentațiuni pseudo-științifice? Evident că da.

Prin urmare, din acest punct de vedere nu este un progres așa de mare. Progresul

trebuie să vină sau să rezulte de altundeva; progresul trebuie să rezulte din întreaga dezvoltare a vieții noastre publice.

D-l N. Costăchescu, ministrul Instrucțiunii Publice și Cultelor: Eu nu am pretenția că prin legea aceasta se îndreptează moravurile. [...]

Atunci să nu uităm ce rost avem noi aci în răsăritul european. Universitățile, domnilor senatori, sunt sufletul unei națiuni. Așa cum vom avea universitățile, așa va bate și inima românului; cum se vor înălța universitățile acestea, așa se va înălța și sufletul neamului nostru. Iată de ce spuneam că ar fi fost de dorit - eu aș fi dorit din tot sufletul - ca legea pentru învățământul superior să fi ieșit din consensul tuturor; pentru că această lege are menirea să reglementeze viața sufletească în așa fel ca noi să ne putem ridica deasupra celorlalte popoare, pentru a îndeplini cu adevărat rostul pe care-l avem, de element de civilizație latină în răsăritul Europei. (Aplauze pe băncile Partidului Național Liberal și pe băncile majorității).

● Reforma învățământului superior, discurs rostit la Senat de Romulus Cândea, senator al Universității din Cernăuți, Institutul de Arte grafice și Editură „Glasul Bucovinei“, Cernăuți, 1931.

38. Discursul lui Armand Călinescu cu privire la salarizarea învăţătorilor (Şedinţa Camerei Deputaţilor din 9 decembrie 1931)

D-l Ar. M. Călinescu: Nu am intenţia să fac un discurs; mă voi mărgini să prezint câteva observaţiuni cu o obiectivitate desăvârşită, precum o impune gravitatea chestiei adusă în dezbaterile noastre.

Îmi pare rău că d-l preşedinte al Consiliului, care, ca ministru de resort la Departamentul Instrucţiunii, este interesat, nu se găseşte de faţă. Desigur, nu-mi fac iluzia că d-sa şi-ar fi schimbat hotărârea, dar sunt încredinţat că, după expunerile pe care le-aş fi făcut, d-l preşedinte al Consiliului ar fi rămas îngândurat în ce priveşte situaţia care se creează.

D-lor deputaţi, proiectul acesta de lege are un caracter special. El a fost anunţat prin expunerea de motive a bugetului general al statului şi prezentat ca un mijloc de echilibrare a lui. Prin urmare, în aceste condiţii, mă întreb dacă, despre el, d-l ministru al Finanţelor nu va spune ceea ce spunea deunăzi despre proiectul de buget şi anume că rămâne cu el, sau pleacă cu el, pentru că nu poate să admită nici o modificare. Fiindcă, în aceste condiţiuni, s-ar părea că discuţia noastră este inutilă şi că proiectul va fi până la urmă acceptat în forma întocmai în care el a fost prezentat.

Dacă însă noi ţinem să-l analizăm, este pentru că credem că, de pe urma acestei legi, va rezulta o serie de greutăţi şi socotim că este necesar ca aceste greutăţi să fie semnalate de pe acum, pentru ca să se stabilească totodată şi răspunderile politice.

În adevăr, d-lor deputaţi, ce cuprinde acest proiect de lege? Mai întâi se introduce un regim nou prin trecerea întreţinerii învăţământului primar de stat în sarcina administraţiilor locale.

D-l C. Argetoianu, ministrul Finanţelor şi ad-interim la Interne: O parte.

D-l Ar. M. Călinescu: D-l preşedinte al Consiliului, deunăzi, când vorbeam la discuţia bugetului general al statului, mă întrerupea în acelaşi fel şi-mi spunea: „o parte din învăţământ“. Să-mi daţi voie să vă contrazic; nu o parte din

învățământ, ci întreg învățământul primar este trecut în sarcina administrației locale. Acesta este principiul, așa rezultă și din expunerea de motive și din textul legii. Deocamdată, d-le ministru, printr-o contribuție a statului, dv. susțineți jumătate din salarii, atât; dar principiul este cel pe care îl arăt eu. Văd că schițați un gest de denegare; să-mi dați voie atunci să vă citesc.

D-l C. Argetoianu, ministrul Finanțelor și ad-interim la Interne: Cunosc textul.

D-l Ar. M. Călinescu: Prin urmare, este un principiu nou care se pune. Am văzut ce spuneți în expunerea de motive, și anume: că nu ar fi o noutate. Pentru ce? Pentru că ar fi existat un moment în trecut, când plata salariilor corpului didactic ar fi fost suportată de către comune. Să-mi dați voie să nu accept acest fel de a vedea lucrurile și să socotesc mai degrabă că este o inadvertență a redactorului. Plata salariilor corpului didactic apare, pentru anul viitor, ca o sarcină nouă pentru administrațiile locale. Acesta este primul punct.

În al doilea rând, dv. veniți și creați un fond special, pe care îl înscriți în bugetele județelor, cu destinația de a acoperi aceste sarcini și alimentați acest fond, pe de o parte, dintr-o contribuție a statului, pe de altă parte, dintr-o serie de venituri actuale, precum este fondul comunal, venitul pășunilor și altele.

În aceste condițiuni, acoperirea nu este suficientă. În ceea ce privește contribuția, fiindcă ea are caracterul unei subvenții și va urma soarta tuturor subvențiilor, adică se va îngusta treptat cu necesitățile în care se vor găsi miniștrii de finanțe în viitor.

În ceea ce privește celelalte elemente ale fondului, voi observa că nu sunt resurse noi, ci sunt venituri actuale, care își au deja o destinație a lor și prin urmare, schimbându-le astăzi destinația, dv. veți aduce o perturbare în finanțele, locale. Și în orice caz, fondul acesta nu va fi efectiv decât în ziua în care el se va degaja de angajamentele actuale.

Iată, d-lor, cum se pune problema. Și atunci, noi trebuie să o examinăm dintr-un îndoit punct de vedere: trebuie să o examinăm din punctul de vedere al situațiunii care se creează finanțelor locale și trebuie să o examinăm apoi, din punctul de vedere al situațiunii care se creează învățământului.

Ei bine, d-lor deputați, ideea de a se degreva bugetul statului de o serie de cheltuieli, pe care, după aceea, să le treci în sarcina administrațiilor locale, nu este, după mine, izvorâtă dintr-o cunoaștere reală a situațiunii în care se găsesc

aceste administraţiuni.

În adevăr, împrejurările care au determinat dezechilibrarea finanţelor de stat, au acţionat şi asupra finanţelor locale; aceleaşi cauze care au provocat scăderea veniturilor la stat, au determinat şi scăderea veniturilor administraţiilor locale. Şi judeţele se găseau deja în nevoia de a întreprinde o reformă a bugetelor lor, pentru a proporţiona cheltuielile după veniturile pe care le încasau efectiv.

Prin urmare, aceleaşi greutăţi.

Dar nu numai atât, d-lor, administraţiile locale, chiar înainte de declanşarea crizei economice, prin urmare, într-o perioadă normală, îşi aveau finanţele lor într-o situaţie precară. De ce? Fiindcă niciodată problema finanţelor locale nu-şi căpătase o soluţionare temeinică. Îndeosebi, în perioada de după război, toţi oamenii politici şi toate partidele au afirmat şi au îmbrăţişat ideea descentralizării administrative. Toţi au fost de acord să admită că încurajarea iniţiativei locale este cel mai bun mijloc de progres al administraţiei. Dar, d-lor, iniţiativa locală, autonomia locală, fără resurse corespunzătoare nu este posibilă. Şi atunci s-a ventilat o serie de idei. Au fost unii care propuneau cedarea de către stat a impozitului direct pe veniturile agricole, la judeţe, şi cedarea impozitelor pe veniturile de la clădiri, la comune. Nu s-a făcut nimic.

Anul trecut, când eram noi la Ministerul de Interne, d-l Mihalache şi cu mine, am încercat o reformă. Am venit cu două legi: prima, prin care reglementam cheltuielile la administraţiile locale; puneam un procent din venituri, care putea fi afectat la plata de personal, ca să înfrânăm abuzurile cu numirile de funcţionari şi stabileam şi un plafon în acelaşi timp, peste care nu se putea trece. În a doua lege schimbam repartiţia veniturilor, între comună şi judeţ ca să ameliorăm situaţiunea.

În orice caz, acesta era numai un început şi finanţele locale se găsesc şi astăzi cu aceleaşi resurse pe care le-au avut în trecut:

Cari sunt, d-lor, acele resurse?

Întâi zecimile asupra impozitelor directe, sau, cum s-au numit mai târziu, zecimile adiţionale sau cotele adiţionale, cum au fost denumite de la legea din 1923, asupra contribuţiunilor directe.

Al doilea venit: produsul accizelor, transformate mai târziu prin legea din 1903,

din fond comunal şi judeţean. Acestea sunt singurele venituri ordinare ale judeţelor şi comunelor care servesc de bază la acoperirea cheltuielilor locale.

Ei bine, d-lor, în decursul timpului s-a înregistrat o îndoită mişcare: pe de o parte veniturile au fost restrânse, pe de altă parte cheltuielile au fost sporite. Veniturile au fost restrânse mai întâi prin intervenţia statului. La început, comunele şi judeţele aveau dreptul de autoimpunere; îşi fixau singure veniturile, o zecime, două, trei, patru zecimi, după necesităţi. Sistemul există şi astăzi, practicat fără să aibă însă o bază legală, în Ardeal, prin ceea ce se numeşte „aruncuri“: îndată ce comunele au de acoperit o cheltuială, stabilesc o impunere care, după aceea, se împarte asupra contribuabililor, după venitul fiecăruia. Este un sistem de autoimpunere.

Statul, puterea centrală, a intervenit şi a limitat acest drept prin stabilirea unor cote maximale. Legea asupra maximului contribuţiunilor a stăvilit dreptul de autoimpunere.

Dar a fost a doua mişcare, prin care statul a tins să-şi însuşească veniturile comunelor. Iată, bunăoară, ce s-a întâmplat cu fondul comunal şi judeţean.

Prin legea din 1903 s-au desfiinţat accizele comunale şi perceperea taxelor pe articole de consumaţie - mi se pare era un tablou cu 38 de articole: zahăr, ţuică, alcool, etc. - a trecut la stat. Dar, d-lor, a trecut asupra statului numai perceperea, produsul încasărilor era întors înapoi la comune şi judeţe.

O voce de pe băncile majorităţii: Aceasta se cheamă desfiinţarea accizelor şi barierelor.

D-l Ar. M. Călinescu: Da, dar prin desfiinţarea accizelor nu s-au însuşit de către stat veniturile, ci numai sistemul de percepere a fost schimbat, iar veniturile se întorceau la judeţe şi comune. Este atât de adevărat acest lucru, încât, prin legea care desfiinţa accizele, se spunea că, dacă produsul noilor taxe nu atinge veniturile din trecut ale comunelor, statul va fi obligat să acopere diferenţa. Este atât de adevărat, iarăşi, încât, la 1911, sub Petre Carp, 90% din produsul taxelor de consumaţie se ducea la comune şi judeţe, iar statul nu oprea decât 10 %, ca o rambursare a cheltuielilor de percepere.

Prin legea de la 1926, statul îşi însuşeşte acest drept al comunelor şi lor nu le mai acordă decât un procent neînsemnat de 20-25%, cu titlul de subvenţie.

D-lor, pe lângă această schimbare a bazei legale a veniturilor, a urmat o serie de măsuri, care au îngustat veniturile în fapt, anume: Ministerul de Finanţe n-a mai înscris în buget suma întreagă care se cuvenea comunelor şi judeţelor, ci mai puţin. Şi mai mult decât atât: nu se ordonanţa întreaga sumă care se înscria în buget. Bunăoară se cuveneau, după legea veche, cam 4 miliarde comunelor şi judeţelor, din taxele pe articole de consumaţie. După legea din 1926, nu se mai cuvenea decât un miliard. Se înscriau în buget 700 de milioane şi în fapt, se ordonanţau numai 600 de milioane.

Iată o serie întreagă de dispoziţiuni care au dus la subtilizarea acestui venit. Să-mi daţi voie să vă mai dau un exemplu, ca să vedeţi ce rol aveau în trecut aceste tage în finanţele locale.

Vă voi cita cazul municipiului Bucureşti. La 1903, taxa pe accize constituia, în bugetul municipiului, 55% din venituri. La 1930 a dat numai 4%. Vedeţi, prin urmare, în ce măsură s-au subtilizat aceste venituri.

Ei bine, d-lor, legiuirea pe care o aduceţi dv. încheie această mişcare, fiindcă confiscă în întregime venitul care se cuvenea comunelor şi judeţelor.

Iată, aşadar, o primă serie de acţiuni. Vine, d-lor, a doua: cheltuielile comunelor şi judeţelor au fost sporite, în mod nedrept. Toate departamentele, când au avut dificultăţi, au degrevat bugetele lor, aruncând aceste sarcini asupra comunelor şi judeţelor. Bunăoară Ministerul Sănătăţii Publice a trecut comunelor şi judeţelor întreţinerea spitalelor, dispensarelor etc.; Ministerul de Justiţie a trecut judeţelor întreţinerea penitenciarelor, judecătoriilor, tribunalelor; Ministerul de Interne a trecut plata chiriilor pentru posturile de jandarmi; Ministerul de Finanţe a trecut subvenţiile pentru Casa Pensiilor. În fine, nu a existat departament care să nu arunce asupra comunelor şi judeţelor sarcini din bugetele lor. Aşa încât, d-lor deputaţi, această îndoită mişcare, pe de o parte de restrângere a veniturilor locale, pe de altă parte, de sporire a sarcinilor lor, ajunsese la un punct maxim. Nu se mai putea merge înainte. În momentul acesta, noi ne aşteptam, dimpotrivă, ca să se vină cu legiuiri care să uşureze această situaţie.

Şi, d-lor deputaţi, în mijlocul acestei onorate majorităţi, sunt desigur colegi care, din cauza vicisitudinilor politice, nu sunt localnici din judeţele care i-au trimis aci, dar este incontestabil că oricare dintre dv. trebuie să aveţi legături sufleteşti cu alegătorii care v-au trimis aici. De aceea aş face apel la dv. toţi să luaţi apărarea intereselor locale ale judeţelor care v-au trimis, fiindcă această situaţie

este extrem de dificilă.

În adevăr, d-lor deputaţi, să examinăm cifrele. D-l subsecretar de stat de la Finanţe îmi dădea deunăzi, pe cale de întrerupere, cifra veniturilor comunelor şi judeţelor. D-sa spunea că aceasta cifră ar fi de 10 miliarde. Să-mi permiteţi să socotesc întreruperea d-lui subsecretar de stat făcută mai de grabă în intenţia de a produce impresie, fiindcă eu refuz să cred că un ministru îşi poate întemeia calculul său pe tablouri de prevederi din trecut şi nu pe realizări efective.

Deci, îmi voi lua libertatea să abandonez cifra de care mi-a dat-o d-sa şi să o iau pe aceea care corespunde realităţii, cifră care este stabilită prin debite fixe, întocmite de organele de constatare ale statului. Care este situaţia după debite? Veniturile ordinare ale comunelor rurale se ridică la un miliard şi jumătate de lei; veniturile ordinare ale judeţelor se ridică la încă un miliard şi jumătate şi veniturile comunelor urbane se ridică la 4 miliarde şi jumătate. Prin urmare, un total de 7 miliarde şi jumătate.

Dar, d-lor deputaţi, această sumă nu se va realiza în anul viitor şi acest lucru îl mărturisiţi chiar dv., pentru că dv. în bugetul general al statului, la evaluarea veniturilor din impunerile directe, faceţi o reducere de 25% şi cu drept cuvânt, pe baza constatării încasărilor efective. Şi atunci nu se poate ca, în ce priveşte veniturile statului, să se adopte o metodă iar în ce priveşte veniturile comunei o altă metodă. Cu atât mai mult cu cât aceste venituri se încasează deodată, cotele adiţionale fiind încasate de aceiaşi agenţi, odată cu celelalte impozite şi, prin urmare, în aceeaşi măsură în care se încasează veniturile statului, pe aceeaşi chitanţă chiar. Aşa încât este natural ca cota de reducere, minus valuta încasărilor, să se aplice şi la comune. Aplicând această minus-valută de 25 %, vom avea impozite directe de încasat în anul viitor, circa 4 miliarde şi jumătate. D-lor deputaţi, asupra acestor 4 miliarde şi jumătate, dv. veniţi acum şi aruncaţi o sarcină nouă de un miliard. Aceasta înseamnă că reduceţi cheltuielile cu care trebuie să se întreţină viaţa locală într-o ţară întreagă, numai la 3 miliarde şi jumătate. Ca să ajungeţi aci dv., va trebui să faceţi, prin urmare, o reducere a cheltuielilor administraţiei locale de 50 la sută.

Vă las pe dv. să apreciaţi dacă o asemenea reducere este admisibilă şi posibilă. Am văzut că în expunerea de motive se aduc două considerente.

Mai întâi se spune că situaţia veniturilor comunelor rurale s-a ameliorat, prin faptul că statul, prin bugetul actual, a luat asupra sa plata salariilor notarilor. D-le

ministru al Finanţelor, foarte bine aţi făcut că aţi trecut plata acestor salarii la stat. Noi le trecusem la comune şi veţi recunoaşte că cel puţin era mai natural să se treacă la comune plata notarilor, decât plata învăţătorilor.

Dar, în sfârşit, oricare ar fi justificarea, bine aţi făcut că aţi revenit. Ne gândeam şi noi să o facem. Dar, d-le ministru de Finanţe, vă închipuiţi că prin aceasta aţi obţinut vreo ameliorare? Nici una. Şi ştiţi pentru ce? Pentru că anul trecut salariile notarilor nu s-au putut plăti. Situaţia finanţelor locale a fost aşa de dificilă încât salariile nu s-au putut plăti. Şi atunci dv. aţi degrevat comunele de o sarcină pe care ele nu au putut-o suporta. Dar, d-lor deputaţi, mai aduceţi un al doilea argument şi anume spuneţi: pozitiţiunea bugetelor judeţelor s-a ameliorat prin faptul că au fost dispensate de a vărsa la drumuri anumite venituri. Ei bine, d-le ministru de Finanţe, cum este posibil să se invoce în expunerea de motive un asemenea argument? Care venituri au fost dispensate de a trece la bugetul drumurilor, daţi-mi voie să vă spun eu, pentru că noi am făcut această lege. Noi am zis: iată un venit care nu va mai fi vărsat de judeţe la bugetul drumurilor, ci va fi menţinut pentru administraţia generală. Care venit însă? Apoi, d-lor, tocmai cota din fondul comunal şi judeţean, pe care dv. o scoateţi întreagă, fiindcă îi daţi prin lege o altă destinaţie. Şi atunci, cum mai puteţi spune că de fondul comunal şi judeţean vor profita judeţele, când dv., prin lege, îi daţi o cu totul altă destinaţie?

Iată, prin urmare, d-lor deputaţi, că situaţia rămâne întreagă în ceea ce priveşte gravitatea pe care v-am arătat-o. De altminteri, ia să examinăm puţin bugetele judeţelor. Am aci tabelele statistice. Totalul veniturilor probabile pe anul viitor va fi un miliard o sută de milioane. Ori, 500 de milioane trebuiesc pentru plata funcţionarilor de la administraţiile judeţene, serviciul sanitar, serviciul sanitar veterinar şi aşa mai departe. Ar rămâne, prin urmare, o diferenţă de 600 de milioane, care este necesară pentru întreţinerea bolnavilor în spitale, pentru plata materialelor de furnitură la administraţiile judeţene şi aşa mai departe. De unde voiţi dv. să faceţi şi reduceri?

Iată acum situaţia finanţelor comunale. D-lor deputaţi, minimum necesar pentru întreţinerea unei administraţii comunale este socotit la circa 200 000 lei...

O voce de pe băncile majorităţii: La 135 000 lei.

D-l Ar. M. Călinescu: Daţi-mi voie mie, care am trecut pe acele bănci, să ştiu mai bine care este suma. Dacă dv. inspectaţi tabelele statistice, veţi vedea că

50% din comune au sub 200 000 de lei venit. Şi atunci, cum credeţi dv. că este posibil să operaţi reduceri? De unde?

Dar să presupunem că, prin imposibil - vedeţi, este o simplă ipoteză pe care o fac -, veţi izbuti să reduceţi atât de sângeros cheltuielile administraţiilor locale, încât să degajaţi întregul fond comunal şi judeţean.

Ei bine, d-lor deputaţi, ce veţi obţine? Veţi obţine exact atât cât aţi scris în bugetul Ministerului de Finanţe pentru fondul comunal, adică suma de 700 de milioane, minus cota blocată, adică 600 milioane. Dar dv. vă trebuie peste un miliard de lei. De unde veţi lua această diferenţă de 400 milioane?

Dar am văzut a doua dispoziţiune. Dv. aţi spus, mai avem şi alte resurse şi anume: produsul veniturilor din exploatarea izlazurilor. D-le ministru de Finanţe, aici este pentru mine indiciul că birourile care v-au pregătit acest proiect n-au studiat, cu toată seriozitatea, chestiunea, fiindcă, într-adevăr, nu mai insist asupra punctului că, aşa cum este înscrisă această dispoziţiune, nu are nici o importanţă, pentru că, a spune că veniturile izlazurilor, după ce se vor acoperi toate cheltuielile cerute de legea păşunilor, vor fi date la învăţământ, este a repeta ceea ce deja se găsea în legea păşunilor şi prin urmare era inutil să mai veniţi cu un text de lege. Dar birourile dv. aveau datoria să vă arate în ce măsură se poate realiza un beneficiu din acele bugete şi ce sume sunt disponibile pentru acoperirea cheltuielilor învăţământului.

Ori, d-lor deputaţi, dacă birourile dv. nu voiau să ceară de la Departamentul Domeniilor datele statistice, apoi le puteau găsi la departamentul dv. Şi iată de ce le puteau găsi acolo. Îmi aduc aminte că, acum un an, când eram la Ministerul de Domenii, m-am găsit în faţa acestei situaţii: ce se întâmplase? Veniturile izlazurilor proveneau din taxele pe vite la ierbărit. La început, când aceste taxe erau foarte mari, eu am cunoscut comune în care se plătea 500 până la 700 lei pe cap de vită mare la izlaz, la început se realizau venituri mai însemnate, din care se plătea Ministerului de Finanţe arenda izlazurilor, iar parte se da ca subvenţie Camerelor Agricole.

Ori, d-lor, de la un moment dat, situaţia s-a schimbat. Odată cu declanşarea crizei economice, preţurile la izlazuri s-au micşorat. Pe de altă parte, treptat, se definitivau operaţiile de măsurătoare şi de cadastrare a izlazurilor. Şi, atunci, se făcea debitarea la stat a preţurilor izlazurilor, împreună cu măsurătoarea şi cadastrarea. Şi sumele nu au mai ajuns să echilibreze bugetele. După legea

agrară se dispune să se facă anuități până la 30 de ani. Ministerul de Finanţe, ca să-şi sporească veniturile, a fixat debitarea la zece ani, ceea ce a agravat situaţia. Și atunci am intervenit la Ministerul de Finanţe, în vremea aceea, ca să cer schimbarea calculului anuităților, să se facă pe douăzeci de ani. Acesta e documentul la care mă refer. Nu am reuşit atunci. Rezultatul a fost că bugetele izlazurilor s-au îngreuiat şi ele şi noi a trebuit să renunţăm de a conta pe subvenţiile ce le dădea la Camerele de Agricultură şi să căutăm pentru Camerele de Agricultură o nouă sursă de venituri. Încât, vedeți dv., că situaţia bugetelor izlazurilor este de aşa natură, încât nu mai poate da prisosul necesar pentru acoperirea altor cheltuieli.

Dar, d-lor deputați, să-mi daţi voie să protestez şi împotriva unui alt lucru, şi-mi pare rău că d-l ministru de Domenii nu este aici, întrucât m-aş fi aşteptat ca d-sa să-şi spună cuvântul în această privinţă.

D-lor deputați, obligaţia legală şi interesul economic cer ca veniturile de la izlazuri să nu fie schimbate de la destinaţia lor firească, fiindcă legea prevede nu numai ca din venitul izlazurilor să se facă plata pământului şi operaţia de măsurătoare, dar prevede întocmirea amenajamentelor pastorale, lucrările necesitate de aceste amenajamente, întreţinerea reproducătorilor şi aşa mai departe, o serie de lucrări de un însemnat interes economic, încât eu protestez împotriva sistemului pe care îl introduceți dv., de a sustrage veniturile izlazurilor de la destinaţia lor cu caracter economic.

Vedeți deci, d-le ministru de Finanţe, în aceste condiţiuni, cu veniturile comunelor reduse, dv. nu veți avea o acoperire suficientă pentru a susţine sarcina nouă dată comunelor şi judeţelor, plata învăţământului primar. Şi, de altminteri, în această privinţă, să nu vă faceți nici o iluzie: nu aveți decât să cercetaţi ce s-a întâmplat. Apoi, d-le ministru de Finanţe, s-a dat şi până acum în sarcina comunelor anumite cheltuieli. Comunele au înscrise în bugetele lor aceste cheltuieli, dar nu au putut să le facă faţă şi, atunci, instituţiile au rămas descoperite. Spitalele au suferit, judecătoriile şi tribunalele au suferit. Ministerul de Finanţe a exercitat o presiune asupra administraţiilor locale, a încercat tot felul de mijloace de coerciţiune, le-a sechestrat, le-a urmărit veniturile, dar a fost inutil. Încât şi pe viitor, pe de o parte, administraţiile locale vor cunoaşte o perioadă de dificultăţi considerabile, iar, pe de altă parte, învăţătorii vor fi nevoiți să alerge în toate părţile după salariile lor, fără să poată să capete nici o satisfacţie.

D-le ministru de Finanţe, după mine, proiectul dv. cuprinde un expedient pentru a se echilibra bugetul general al statului. Eu nu cred că ideea aceasta vine de la dv.; eu cred că această idee v-a fost sugerată de un funcţionar din departament, ale cărei concepţii au fost îngustate de rutina activităţii de birou şi care a fost complet tăiată de viaţa reală din afară. Fiindcă este inadmisibil ca, pentru o necesitate de moment, să se arunce o perturbaţiune însemnată în toată viaţa locală. Eu, d-le ministru de Finanţe, să mă iertaţi dacă v-o spun, dacă aş fi fost în locul dv., şi dacă un funcţionar ar fi venit să-mi sugereze o asemenea idee, nu numai că nu aş fi primit-o, dar l-aş fi îndepărtat din serviciu. Întru atât mi se pare de extraordinară ideea care v-a fost dată, fiindcă prin aceasta nu numai că se întăreşte o concepţiune de înăbuşire a vieţii locale, dar, totdeodată, se lezează atâtea interese şi se creează o atmosferă de nemulţumire generală în tot cuprinsul ţării.

Pentru aceste considerente, noi nu putem să votăm proiectul de lege pe care îl înfăţişaţi dv. (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc).

● Ar. M. Călinescu, Discursuri parlamentare 1926-1933, vol. I, Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului, Imprimeria Naţională, Bucureşti, 1938, p. 218-237.

39. Dispute parlamentare în legătură cu Pactul de neagresiune sovieto-polon (Şedinţa Camerei Deputaţilor din 16 august 1932)

D-l I. Inculeţ: D-le preşedinte, d-lor deputaţi, la sfârşitul lunii iulie a.c., aliata noastră, Polonia, a semnat un pact de neagresiune cu Uniunea Sovietică.

Am onoare a întreba onoratul guvern dacă semnarea acestui pact, fără a aştepta, după cum era firesc, ca şi România să încheie, simultan, cu Sovietele, un pact asemănător, nu slăbeşte legăturile noastre cu Polonia, care prezintă singura noastră alianţă, imediată şi eficace, la graniţa de răsărit şi dacă guvernul a luat sau înţelege să ia toate măsurile diplomatice pentru a menţine intactă, din punct de vedere material şi moral, alianţa noastră cu Polonia, precum şi toate măsurile reale şi diplomatice pentru a garanta apărarea noastră la Nistru?

D-lor deputaţi, chestiunea prezintă multă importanţă. Dacă d-l prim-ministru şi ministru de Externe este dispus să procedăm imediat la dezvoltarea acestei interpelări, eu sunt gata, deşi n-am avut ocazia să cercetez toate actele originale, cum a avut-o predecesorul meu.

D-l Şt. Cicio-Pop, preşedinte: D-l preşedinte al Consiliului are cuvântul.

D-l Dr. Al. Vaida-Voevod, preşedintele Consiliului de Miniştri şi ministru al Afacerilor Străine: D-lor preşedinte, d-lor deputaţi, dacă reprezentantul Partidului Liberal, de sub preşedinţia d-lui Duca, crede că este oportun - cadrele în care se va mişcă d-sa le va determina - şi, tot aşa, dacă d-l Brătianu crede că este oportun să dezvolte interpelarea, eu sunt de acord, pentru că în faţa dv. şi a ţării declar: nu este mai mare răspundere a guvernului şi a mea faţă de interesele ţării, sub raportul extern şi intern, decât a oricărui şef de partid cu răspundere în conştiinţa sa şi înaintea ţării.

D-l Şt. Cicio-Pop, preşedinte: D-lor deputaţi, în înţelesul art. 129 din Regulament, guvernul, în mod excepţional, pentru vreo interpelare de natură urgentă, poate cere ca interpelarea să fie dezvoltată imediat sau în şedinţa următoare şi cererea sa este de drept admisă.

D-lor deputaţi, am primit adeziunea guvernului; prin urmare, d-l Inculeţ poate

să-şi dezvolte interpelarea.

D-l deputat Inculeţ are cuvântul.

D-l Leonte Moldovan: Numai dacă d-l prim-ministru găseşte că este oportun.

D-l I. Inculeţ: D-le preşedinte, d-lor deputaţi, siguranţa şi apărarea graniţelor noastre şi, împreună cu ele, a integrităţii neamului nostru, firește, în primul rând, depinde de armata noastră română, căreia să-i dorim să fie la înălţime, ca acest temei, niciodată dezminţit, să poată fi pavăza României Mari, a neamului nostru întregit.

D-lor, însă, pe lângă armată, apărarea noastră depinde şi de alianţe. Alianţele noastre ar putea fi considerate ca fiind de două feluri: în primul rând sunt alianţele în cadrul aşa zisei Mici Antante, care ne apără admirabil poziţiunea şi situaţiunea noastră izvorâte din Tratatul de la Trianon.

Trebuie de notat că, din punct de vedere geografic, noi suntem din toate părţile înconjuraţi de vecini pe socoteala cărora s-a creat România noastră de astăzi. Şi s-a creat în primul rând pe baza dreptului istoric şi, în al doilea rând, pe baza principiului de autodeterminare a popoarelor.

Spunea d-l Demostene Botez că statele vecine, până acum, au trăit pe socoteala noastră. Este foarte adevărat. Dar, vedeţi dv., dreptul istoric şi dreptul de autodeterminare a popoarelor au făcut ca părţile acelea româneşti să vină înapoi la patrie şi să trăiască împreună cu noi.

În al doilea rând, d-lor, partea cea mai interesantă şi cea mai importantă, firește, o prezintă pentru apărarea şi siguranţa noastră graniţele cu Rusia Sovietică, care până acum nu a vroit să recunoască în mod formal aparţinerea Basarabiei statului nostru. Raporturile noastre diplomatice cu Rusia Sovietică au fost întrerupte în anul 1918, în luna ianuarie, când armatele noastre au intrat în Basarabia şi s-au aşezat în capitala ei, Chişinău.

De la 1918 şi până acum au fost diferite încercări, sub diferite guverne, pentru a stabili un modus vivendi cu vecinul nostru de la răsărit. În anul 1918 au fost diferite relaţiuni între guvernul sovietic de pe atunci, Rakovski, Rumcerod şi generalul Averescu, ca şef al guvernului român, fiindcă Sovietele, de pe atunci, ca prim punct, cereau evacuarea Basarabiei.

În 1920, din inițiativa Sovietelor, și anume din inițiativa comisarului Afacerilor Străine, Cicerin, guvernul nostru a fost invitat - și atunci era prim-ministru ca și acum d-l Vaida-Voevod...

Voci de pe băncile majorității: Trăiască.

D-l I. Inculeț: ... la Varșovia, ca să se întâlnească reprezentanții ruși și români, pentru a stabili modalitățile de trai. Însă chestiunile pe care vroiau ei să le pună atunci la ordinea zilei și anume: chestiunea Basarabiei, chestiunea Dunării și chestiunea minorităților nu au fost acceptate de guvernul nostru, așa că Conferința - căci au fost oarecare întâlniri de reprezentanți - a tărăgănat și, în fine, nu a avut nici un rezultat.

Mai târziu, în 1923, s-au stabilit raporturi quasi oficioase între noi și Rusii, și anume s-a stabilit așa zisa comisiune mixtă, care rezolvă chestiunile de frontieră și acționează în mod destul de satisfăcător și până în ziua de azi.

În anul 1924, situația mondială se schimbase. Multe state burgheze, care până atunci nu recunoscuseră Sovietele, în preajma anului 1924 le recunosc și atunci a avut loc o nouă conferință între reprezentanții noștri și reprezentanții Sovietelor la Viena, unde rușii au venit cu o nouă propunere și anume ca chestiunea Basarabiei să fie rezolvată, în mod definitiv, pe cale de plebiscit. Firește, d-lor, că noi am refuzat acest lucru de plano.

De la 1924 până la 1929 nu au mai fost tentative, nici dintr-o parte, nici din alta, ca să se mai reia raporturile diplomatice.

În fine, în 1929, la februarie, Sovietele cu comisarul lor de Externe, Litvinov, au vrut să facă o demonstrațiune de iubire de pace a Sovietelor și au invitat statele limitrofe la Moscova, ca să semneze în mod anticipat Pactul așa zis Kellogg-Briand. Întrunirea a avut loc la 9 februarie 1929, la Moscova. Din partea noastră a semnat pactul d-l Davila. După acest pact, războiul, ca mijloc de rezolvare a litigiilor între popoare, era cu desăvârșire exclus, astfel încât am putea spune că, pe baza acestui pact, cunoscut sub numele de Protocolul Litvinov, de la februarie 1929, războiul între noi și Rusia nu ar putea să mai aibă loc. Pactul acesta Litvinov este considerat de unele state, cum de exemplu Japonia, chiar și până acum, ca un pact absolut suficient pentru reglementarea raporturilor dintre popoare. Rusia, însă, nu s-a mărginit la acest pact, în ce privește Polonia. Sovietele, încă din anul 1926, vroiau neapărat să încheie cu Polonia un pact de

neagresiune, un pact care, spuneau ei, să asigure şi un stat şi pe celălalt, pentru totdeauna, de o eventuală invaziune.

Toate încercările acestea erau însă zadarnice, statul polon, credincios alianţei cu noi, înţelegător al situaţiunii internaţionale, nu vroia să meargă la un pact izolat şi pe urmă, de la 1929 încoace, de la Protocolul Litvinov, la un pact suplimentar cu Rusia Sovietică. Iată, d-lor deputaţi - şi tocmai aici vom ruga pe d-l ministru de Externe, dacă va găsi de cuviinţă, să ne explice ce s-a întâmplat de la 1929, data când a fost semnat Pactul Litvinov cu Polonia, care până atunci ne manifesta cele mai loiale sentimente şi nu ne îndoim nici un moment, nici în ziua de astăzi, de loialitatea acestor sentimente, ce s-a întâmplat cu Polonia, întrebăm noi, că s-a hotărât, dintru întâi, să parafeze un pact de neagresiune suplimentar Pactului Kellogg şi pe urma să-l semneze, e drept, cu promisiunea că nu-l va ratifica fără noi?

De ce are importanţă această chestiune? Are importanţă capitală pentru ţara noastră românească, fiindcă singurul nostru adversar - şi un adversar incert, totdeauna incert -, un adversar turbulent, totdeauna turbulent, un adversar tulburător se află la graniţa aceasta pe Nistru şi niciodată nu poţi să contezi nici pe cuvântul lui, nici pe intenţiile lui.

De altă parte, în sistemul nostru de alianţe, celelalte state, fie vecine, fie mai îndepărtate, se află nu la graniţa aceasta totdeauna primejduită. Singurul care se află la graniţa răsăriteană este Polonia; şi dacă noi avem nevoie de alianţa aceasta, pentru asigurarea imediată a graniţei de la Nistru, firește și Polonia are absolut aceeaşi nevoie de ajutorul nostru pentru a asigura graniţa ei cu Rusia Sovietică. Interesele sunt absolut identice din punctul de vedere al apărării, fiindcă adversarul este unul şi acelaşi cu caracteristicile despre care v-am vorbit. Guvernele noastre au înţeles importanţa alianţei cu Polonia şi, de aceea, dacă nu mă înşel, încă din anul 1921, s-a încheiat un pact de alianţă defensivă între Polonia şi România, care pact fiind reînnoit de mai multe ori este în fiinţă şi astăzi. Raporturile noastre cu Polonia au fost şi credem că vor fi din cele mai cordiale. În 1922, şeful statului polon, mareşalul Piksudski, a vizitat ţara noastră; în 1923, şeful statului nostru, M. S. Regele Ferdinand a vizitat Polonia.

În anul 1925 o serie de parlamentari polonezi au vizitat ţara noastră, pentru a face raporturi de legătură şi cu parlamentarii şi cu ţara noastră.

După aceea, de la 1925 încoace, toate declaraţiunile care au fost făcute din partea

Poloniei şi a noastră, toate aceste declaraţiuni aveau caracterul unor mari manifestări de încredere, de alianţă, de comunitate de interese.

Ultima manifestare a Poloniei, foarte frumoasă, a avut loc chiar în ziua de 4 iulie. Cu ocaziunea instalării ministrului nostru, d-l Victor Cădere, preşedintele Republicii Poloneze a spus, între altele: „aceste legături sunt cu atât mai puternice şi mai trainice cu cât se bizuie cum aţi evocat pe vechi tradiţii şi pe o profundă origine de comunitate de interese - vorbeşte de comunitate de interese - cum şi pe forţele vitale şi pe valoarea reală a celor două naţiuni care înaintează către un viitor glorios fără a nutri faţă de nimeni intenţiuni rău voitoare. Polonia şi România văd în alianţa lor numai o garanţie de pace. Ele nu cruţă nici o sforţare pentru întărirea operei de pace. Principiul integrităţii teritoriale, exprimat în Tratatul de Garanţie - şi foarte bine a spus, «principiul integrităţii teritoriale exprimat în Tratatul de Garanţie» - care uneşte cele două state ale noastre, serveşte de temelie de neclintită politică. Colaborarea polonă-română constituie, deci, un element pozitiv şi creator contribuind în mod eficace la dezvoltarea securităţii şi bunei stări generale“.

Vedeţi, d-lor, ce cuvinte frumoase a avut preşedintele Republicii Polone despre raporturile noastre, cum sunt şi cum trebuie să fie.

Cu toate acestea, peste trei săptămâni, la 25 iulie, Polonia, pe neaşteptate, cel puţin faţă de opinia publică, semnează un nou pact cu Sovietele, un pact de neagresiune.

D-lor deputaţi, pactul acesta, care a fost publicat şi este cunoscut, conţine şapte articole. Din punct de vedere al textului, pare-se ca n-ar fi alarmant, fiindcă prin art. 4 al acestui pact se prevede că semnarea pactului polono-sovietic nu prejudecă nicidecum asupra pactelor anterioare care au fost încheiate între Polonia şi alte state, prin urmare şi cu noi. Astfel, alianţa noastră cu Polonia din punctul de vedere formal este păstrată şi garantată. În art. 2 se spune că, dacă unul din contractanţi, fie Polonia, fie Sovietele, va ataca un stat oarecare, atunci pactul cade de la sine, fără un aviz prealabil. Prin urmare, din acest punct de vedere formal textul ne garantează şi alianţa, ne garantează şi ajutorul eventual din partea Poloniei.

Însă, d-lor, dacă din punctul de vedere formal, al textelor, pactul n-ar schimba nimic în raporturile noastre cu Polonia şi n-ar slăbi apărarea noastră sau ajutorul pe care eventual l-am putea aştepta din partea Poloniei, din punct de vedere

moral, chestiunea prezintă o mare importanţă. În opinia publică s-a produs impresiunea că, prin acest pact, Sovietele au reuşit să spargă frontul comun dintre noi şi Polonia. Aceasta a fost impresia produsă de pactul polono-sovietic în opinia publică. Iar presa sovietică jubilează.

Şi, d-lor, tratatele au valoare nu numai prin textele lor, dar şi prin aşezarea lor în sufletul poporului. Or, această aşezare în sufletul poporului pare-se că a fost zdruncinată prin pactul acesta neaşteptat de opinia publică românească. Care a fost cauza? Nu ştim. Am examinat opinia publică poloneză, jurnalele lor, ca să văd cum explică şi punctul lor de vedere, fiindcă firește, d-lor, noi nu putem să cerem de la un stat o politică externă numai sentimentală sau, cum se zice, romantică. Fiecare popor are dreptul să aibă o politică externă reală, potrivită intereselor lui vitale.

Cum explică opinia publică poloneză, gazetele lor, acest lucru?

Explică, în primul rând, prin aceea că Polonia se afla între două focuri, având în coastă pe de o parte Germania, iar pe de altă parte Rusia Sovietică. Între Rusia Sovietică şi Germania există cel puţin două pacte, cel de la Rapallo şi cel de la Berlin. Ascensiunea hitlerismului şi a naţionalismului în Germania punea Polonia într-o situaţie şi mai dificilă. Şi atunci, după cum scrie, de pildă „Warszawska Gazeta“, un organ democratic polon, axa politicii lor externe trebuia să fie pe de o parte Sovietele, pe de altă parte Germania şi, prin urmare, Polonia trebuia să fie acoperită cel puţin dintr-o parte. Acesta ar fi un motiv. Alt motiv: s-a strecurat în gazetele lor, în opinia publică poloneză, că din partea noastră, din partea alianţei cu România, polonezii n-ar fi avut toate avantajele comerciale - ca să zic aşa reale -, la care ei aveau dreptul să se aştepte.

A fost după aceea o altă nemulţumire, care s-ar părea mică de tot, dar, cum se vede, a avut influenţă asupra opiniei publice poloneze. Anume:

Vă aduceţi aminte că a fost ventilat acel Plan Tardieu, prin care Franţa voia să se ocupe de situaţia Europei Orientale şi Polonia a fost omisă din acel plan. Atunci s-a zis: de ce România a intrat şi Polonia a fost lăsată deoparte?

Însă, d-lor, firește, toate consideraţiunile acestea privesc numai Polonia. Este însă un argument care ne priveşte pe noi, anume: transpiră în opinia lor publică că dacă ei s-au lăsat să fie atraşi de Soviete, aceasta se datoreşte faptului că noi n-am fi îndeplinit toate obligaţiunile noastre faţă de Polonia, obligaţiuni

prevăzute în pactul de alianţă.

Dacă ar fi aşa, firește, s-ar cere din partea noastră ca, pe viitor, toate obligaţiunile acestea să le îndeplinim, fiindcă alianţa aceasta este absolut necesară pentru siguranţa şi apărarea noastră.

În rezumat, d-lor, eu constat faptul foarte regretabil că Polonia a semnat fără să aştepte să reglăm şi noi raporturile noastre cu Rusia. Ce aş putea să adaug? Aş putea să adaug numai: care, după noi, ar trebui să fie directivele politicii noastre în ce privește chestiunea polono-sovietică - şi problema nu trebuie despărţită, fiindcă, pe lângă celelalte considerente, considerente istorice, considerente de sentimente, de schimb de cultură, există în chestiunea polono-sovietică un considerent de o vitalitate mare, al apărării şi siguranţei noastre. Şi atunci, zic eu, care ar trebui să fie directivele acestea? Şi aici vă vorbesc şi ca basarabean şi ca fost preşedinte al acelui Sfat al Ţării, care a votat unirea, sperăm pentru totdeauna, a Basarabiei cu Ţara Românească.

Eu cred, d-lor deputaţi, că în toate tratativele pe care le vom avea, noi nu trebuie nici un moment să ne scoborâm de pe terenul pe care am stat până acum, adică nici un moment noi nu trebuie şi nu putem admite ca chestiunea suveranităţii României asupra Basarabiei să fie admisă vreodată ca obiect de litigiu sau ca obiect de discuţie.

Aceasta, d-lor deputaţi, pentru că Basarabia ne aparţine în baza dreptului istoric, în baza dreptului de autodeterminare a popoarelor, drept care a fost exprimat în şedinţa Sfatului Ţării din 27 martie 1918; ne aparţine fiindcă ne-au recunoscut-o şi marii aliaţi prin Pactul de la Paris.

D-l C. Argetoianu: Ne aparţine fiindcă nu o dăm înapoi.

D-l I. Inculeţ: La 28 octombrie 1920, marile puteri Franţa, Anglia, Japonia şi Italia au făcut un pact cu România, prin care au recunoscut suveranitatea României asupra Basarabiei.

Mai mult încă, în acest Pact de la Paris se spune că dacă în viitor va fi un litigiu...

D-l Victor Papacostea: Vrei să ne convingi pe noi ca avem drepturi asupra Basarabiei? Ce înseamnă aceasta?

D-l N. Constantinescu-Bordeni: Puneţi chestiunea Basarabiei în discuţia Parlamentului? Aprobaţi aceasta, d-le preşedinte?

D-l I. Inculeţ: Cum puteţi crede că eu pun în discuţie chestiunea Basarabiei? Eu aduc numai la cunoştinţa onoratei Camere anumite acte diplomatice.

Cum spuneam, Marile Puteri au prevăzut expres în Pactul de la Paris că orice litigiu între noi şi Rusia Sovietică poate să fie dezbătut în faţa Ligii Naţiunilor, în nici un caz, însă nu poate fi pusă în discuţiune chestiunea suveranităţii României asupra Basarabiei.

De aceea, cred că sunt în asentimentul întregii Camere când afirm că vom apăra Basarabia cu toată hotărârea şi cu toate forţele noastre, până la capăt.

D-lor deputaţi, independent însă de alianţe, independent de ajutorul Poloniei, pe care credem că ni-l va da totdeauna, rămânând credincioasă alianţei noastre, cred că paza noastră principală şi nedezminţită este şi va fi armata noastră.

D-l Lotar Rădăceanu: Voinţa poporului d-le Inculeţ, nu armata!

D-l I. Inculeţ: Desigur, armata este însuşi poporul. Nu ai să mă înveţi d-ta pe mine acest lucru!

D-lor deputaţi, în Rusia Sovietică cred că nu este om care să nu dorească un război.

Pe dv., d-le coleg, poate vă tulbură că mă ating acum de Rusia Sovietică. D-lor deputaţi, în Rusia Sovietică, cred că rar este om care nu doreşte un război. Firește, este o deosebire. Adversarii Sovietelor, adversarii bolşevicilor ar vrea un război dezastruos pentru Rusia. Curentul acesta de defetism este un curent vechi în Rusia. El exista şi sub ţarism, când patrioţii democraţi - firește nu era prea patriotică dorinţa lor - doreau un război în care Rusia să fie învinsă şi prin aceasta să scape de autocratismul rusesc. Istoria se repetă. Acelaşi curent există şi acum. Condiţiunile de viaţă sunt aşa de grele în Rusia, că adversarii bolşevismului ar vrea un război cu un stat mare. Ar fi dezastruos pentru Rusia, pentru Sovietele oficiale ca, prin acest război, Rusia să scape de Soviete, de bolşevici; bolşevicii ar vrea şi ei un război, însă bolşevicii ar vrea un război uşor de câştigat, ca prin aceasta să-şi câştige o nouă autoritate. Nici tactica aceasta nu este nouă. Sub ţarism, totdeauna când Rusia avea dificultăţi interne, căuta un război extern, uşor câştigabil, ca prin aceasta să-şi întărească situaţia.

Iată de ce, d-lor deputaţi, noi, faţă de vecinii noştri de la Răsărit, trebuie să fim în mod deosebit atenţi şi să înconjurăm cu toată grija armata noastră.

Am auzit că una din cauzele principale a demiterii guvernului trecut Iorga-Argetoianu ar fi fost incapacitatea lui de a face faţă situaţiei armatei. Îmi daţi voie să întreb acum onoratul guvern, faţă de situaţia creată, pe lângă întrebarea pusă la început - adică dacă semnarea pactului polono-sovietic, înainte de noi, nu ne slăbeşte poziţiunea noastră - şi într-o altă chestiune, care să aibă darul să liniştească opinia publică. Anume, dacă cauzele acelea care au determinat plecarea fostului guvern, adică neîndeplinirea obligaţiunilor faţă de armata noastră, mai sunt şi acum, sau au dispărut? Dacă actualmente tot corpul ofiţeresc este pus în situaţia ca să poată să-şi îndeplinească datoria lui de apărător al ţării?

În al doilea rând, dacă, din punctul de vedere al înzestrării armatei noastre, stăm la înălţimea cuvenită?

D-le prim-ministru, răspunsurile dv. la aceste două chestiuni, pe care am avut dorinţa şi onoarea să vi le pun, cred că vor fi hotărâte şi clare şi că vor avea darul să liniştească opinia publică adânc tulburată, pe deplin.

D-l Şt. Cicio-Pop, preşedinte: D-lor deputaţi, deoarece d-l Gheorghe Brătianu doreşte să dezvolte o interpelare într-o chestiune identică cu aceea pe care a dezvoltat-o d-l deputat Inculeţ, dau cuvântul d-lui deputat Gheorghe Brătianu.

D-l Gh. I. Brătianu: D-le preşedinte, d-lor deputaţi, nu voi reveni asupra penibilului incident de adineauri decât pentru a deplora că în chestiuni de un interes atât de general...

D-l I. Gh. Duca: L-ai provocat d-ta.

D-l Gh. I. Brătianu: ...se pot desfăşura asemenea spectacole deplorabile.

D-l Dr. I. Costinescu: Este vina cui l-a provocat.

D-l Gh. I. Brătianu: Ţin să adaug că, dacă n-am avea, mai mult decât alţii, un sentiment elementar de cuviinţă şi demnitate în faţa ţării şi a străinătăţii, n-am fi ascultat cu atâta sânge rece expunerea atât de bogat documentată, de pe colecţiunile marilor cotidiane, a d-lui Inculeţ.

Ţin, de asemenea, să precizez că niciodată n-a fost vorba în această discuţie de

vreun privilegiu oarecare, cum s-a spus adineauri, al descendenţilor familiilor ilustre. Nu a fost nicicând în intenţia mea să invoc argumente atât de ridicole.

D-l I. Inculeţ: D-le Brătianu, d-ta l-ai invocat tot timpul.

D-l Gh. I. Brătianu: Ţin însă să protestez cu toată vehemenţa împotriva monopolului pe care şi-l arogă anumiţi oameni politici de a vorbi despre chestiuni care privesc Basarabia; aici nu se poate invoca argumentul, atât de odios, al monopolului provincial.

Acestea zise, d-lor deputaţi, îmi veţi da voie să adresez următoarea întrebare d-lui preşedinte al Consiliului şi ministru de Externe.

Încă din mai 1931, Ministerul Afacerilor Străine a examinat chestiunea unui pact de neagresiune între România şi Uniunea Republicelor Sovietice, ca o completare a Pactului Litvinov din 1929, în urma tratativelor începute de Franţa, de Polonia şi de statele baltice cu guvernul din Moscova.

Deşi România ar fi putut răspunde, cum au făcut-o alte ţări, propunerilor sovietice, că Pactul Kellogg - întregit de acordul Litvinov - era pentru ea o garanţie suficientă, ea a păşit totuşi pe calea anevoioasă a tratativelor directe, pentru a manifesta şi mai categoric voinţa ei de pace şi dorinţa de a afirma, cu acest prilej, deplina ei solidaritate cu ţările aliate.

Se ştie, însă, că reprezentanţii U.R.S.S. au găsit, în conversaţiile de la Riga, pretextul de a ridica din nou, în faţa Europei, chestiunea graniţei noastre de răsărit care, în drept şi în fapt, este definitiv încheiată, suveranitatea noastră asupra Basarabiei fiind intangibilă.

Altfel s-a ajuns, nu din vina noastră, la o întrerupere inevitabilă a acestor tratative.

De altă parte, Polonia, parafând încă din ianuarie pactul ei de neagresiune cu Sovietele, s-a grăbit să-l semneze la 25 iulie al acestui an, odată cu evenimentele cunoscute din Germania.

Experienţa unui trecut destul de recent dovedeşte, totuşi, că întotdeauna pe chestia polonă s-a produs o apropiere între Imperiul rusesc şi regatul Prusiei şi că aceste interese comune pot determina şi acum o înţelegere între Moscova şi Berlin, indiferent de forma de cârmuire a acestor ţări.

De asemenea, nu este de prisos să admitem că termenul „petec de hârtie“ care a căpătat în 1914 un renume european, se regăsește mai de mult în limbajul diplomatic al Rusiei țarilor și, mai de curând, în acel al U.R.S.S.

Lăsând însă la o parte aceste considerațiuni, pe care cercetarea obiectivă a împrejurărilor le impune atenției noastre, reținem faptul că Ministerul nostru de Externe a dat presei un comunicat în care arăta că guvernul polon l-a asigurat că ratificarea nu se va produce înainte de a se fi ajuns la o înțelegere în privința pactului de neagresiune între U.R.S.S. și România.

Față de acest comunicat și de comentariile recente ale presei străine, am onoarea a întreba pe d-l președinte al Consiliului și ministru de Externe:

1. Ce situație se creează României, aliată a Poloniei, prin faptul semnării pactului între aceasta și U.R.S.S., după sfârșitul cunoscut al tratativelor de la Riga?

Ce asigurări a obținut de la guvernul din Varșovia în privința ratificării pactului de neagresiune?

De răspunsul ce mi-l va da d-l președinte al Consiliului și ministru de Externe voi vedea dacă este cazul să dezvolt la rândul meu o interpelare în această chestie.

D-l Șt. Cicio-Pop, președinte: D-l președinte al Consiliului are cuvântul. D-l dr. Al. Vaida-Voevod, președintele Consiliului și ministru al Afacerilor Străine: D-le președinte, d-lor deputați, este o uzanță internațională, care se respectă de toate statele și de toate guvernele, ca o acțiune diplomatică, până este curs, să nu facă obiectul unor discuții publice.

Cu toate acestea, după ce d-nii Brătianu și Inculeț, ori d-l Inculeț și d-l Brătianu au crezut de bine ca să adreseze întrebările d-nealor, dați-mi voie ca să dau numaidecât răspunsul.

Îndată după încheierea pactului de neagresiune între Polonia și Rusia guvernul român a dat un comunicat, prin care a subliniat strânsa și credincioasa alianță cu Polonia și, mai departe, și politica noastră hotărât pacifică față de Rusia.

Încă de la anul 1922 - ceea ce d-l Inculeț a întrelăsat să sublinieze – la Geneva, regretatul Ion Brătianu, ca șef al guvernului de atunci, a afirmat voința României

de a ajunge la un pact de neagresiune cu Rusia.

De atunci şi până astăzi toate guvernele române, oricare au fost ele, care s-au perindat la conducerea ţării, au fost gata ca să dovedească şi în fapt intenţiile lor cu desăvârşire pacifice faţă de Rusia.

Guvernul d-lui Iuliu Maniu, în februarie 1929, a reuşit să dea formă concretă acestor intenţii, iscălind la Moscova Protocolul Litvinov, care pune în vigoare, prin anticipaţie, Pactul Kellogg între Rusia şi vecinii ei de la vest. Angajamentele împotriva războiului, care erau cuprinse în Pactul Kellogg, au căpătat prin strădуinţa Societăţii Naţiunilor lămuriri şi precizări preţioase.

Acum câteva zile numai, d-l Stimson, secretar de stat al departamentului Externelor din Statele Unite, a făcut o declaraţie răsunătoare, care a făcut senzaţie în toată lumea, din care se desprinde convingerea hotărâtă, pe care o împărtăşim şi noi, cred fără deosebire de partid, că Pactul Kellogg nu are numai caracterul unei declaraţiuni de bune intenţiuni, ci este un tratat obligator. De altfel, semnatarii Protocolului Litvinov şi, în primul rând, reprezentanţii guvernului sovietic au ţinut să arate că actul încheiat la Moscova, având în vedere hotarele geografice bine definite de la Marea Baltică până la Marea Neagră, are caracterul şi importanţa unui adevărat pact de neagresiune.

Onorată Cameră, România e gata astăzi să încheie cu Sovietele un pact de neagresiune, similar cu pactul polon, cu respectarea intereselor româneşti legitime. Asigurarea guvernelor aliate este o justificare a credinţei guvernului român că, printr-o acţiune comună şi solidară, se va putea ajunge la scopul dorit de toţi, în interesul general al consolidării păcii existente.

D-lor deputaţi, aceste declaraţiuni am ţinut să le precizez. Credeam că ar fi fost mai bine, în interesul ţării şi al situaţiunii noastre diplomatice, dacă d-nii interpelatori s-ar fi adresat în scris şi astfel puteam să executăm dispoziţiunile art. 125 din Regulament. Dar, după ce s-au făcut obiect de discuţiune, daţi-mi voie să vă rog pe dv., care aţi interpelat, să rog şi onorata Cameră să ia acest răspuns la cunoştinţă; mai cu seamă după ce d-l deputat Inculeţ şi-a dezvoltat integral interpelarea, adresez d-lui Brătianu, în special, acest apel pe care dacă va binevoi, îl va primi, dacă nu, se înţelege, Regulamentul Camerei îi pune la dispoziţie libertatea de a-şi dezvolta mai pe larg interpelarea.

În ce priveşte, d-lor deputaţi, sfârşitul interpelării d-lui deputat Inculeţ, prefer să

răspund atunci când va veni cu o interpelare referitoare la ceea ce guvernul, pe care am onoarea să-l prezidez, a făcut în privinţa asigurării lefurilor funcţionarilor şi a soldelor armatei, pentru că, d-lor deputaţi, după scurtul timp de guvernare, nu sunt în măsură ca să pot să vin şi să vă raportez că aş fi făcut minuni, că ce a fost de lăsat ani de zile aş putea zice, un deceniu întreg, să se fi putut drege în timp de zece zile, fiindcă nu dispun de baghetă magică.

Până atunci, daţi-mi voie să fac o declaraţiune de la această tribună.

Interpelările şi răspunsul meu, se înţelege, vor face în timp de câteva ore înconjurul lumii - şi atunci se poate ca, în urma discuţiunii aprinse pe tema Regulamentului, să se trezească impresia că la noi ar fi, în această chestiune de ordin extern, vreo neînţelegere. Eu, d-lor deputaţi, îmi arog dreptul de arbitru între fraţii în litigiu şi cred că pot declara că, oricare ar fi certurile, fie între noi, majoritarii, fie între noi, majoritate...

D-l I. G. Duca: Cer cuvântul.

D-l dr. Al. Vaida-Voevod, preşedintele Consiliului de Miniştri şi ministru al Afacerilor Străine: ... şi oricare partid din opoziţie, fie între partidele din opoziţie, când ar fi un pericol real extern, ca să ne ameninţe, vom şti să dăm frăţeşte şi solidar mâna.

D-l Şt. Cicio-Pop, preşedinte: D-l deputat Inculeţ are cuvântul în replică.

D-l I. Inculeţ: D-le preşedinte, d-lor deputaţi, ţin să vă declar că sunt complect satisfăcut de declaraţia d-lui prim-ministru. Ţin însă, totodată, să vă arăt că astfel cum s-au dezvoltat lucrurile, anume că s-a făcut primului ministru o întrebare în şedinţă publică, şi că dv., d-le prim-ministru aţi dat un răspuns, iarăşi public, care firește va face înconjurul lumii, va aduce mult mai mare folos cauzei româneşti decât dacă ar fi fost pur şi simplu o scrisoare între domnia voastră şi mine. Ca parlamentari, însă, d-lor, aş dori ca politica noastră faţă de Polonia să ia un caracter mai activ pe toate terenurile şi să nu se mărginească numai la declaraţiuni solemne. Pe de altă parte, aş adresa un apel şi poporului polonez, un popor loial şi bun prieten al nostru, ca, în raporturile cu noi, să nu aibă în vedere numai interesele pur materiale, dar să aibă şi oarecare sentimente, fiindcă sentimentele şi partea morală, mai ales la momentele grele care pot să vină şi pentru noi şi pentru dânsul, vor fi hotărâtoare.

D-l Şt. Cicio-Pop, preşedinte: D-l deputat Gh. Brătianu are cuvântul în replică.

D-l Gh. Brătianu: D-le preşedinte, d-lor deputaţi, ca în multe declaraţiuni publice, în chestiuni de politică externă, lămuririle d-lui preşedinte al Consiliului mi se par semnificative tocmai prin ceea ce nu precizează. Concluziunea ce se impune este desigur că situaţiunea internaţională a României, în ce priveşte sinceritatea intenţiunilor ei de pace, este de ajuns de limpezită prin Pactul Kellogg şi Acordul Litvinov, iar tratativele care au urmat, au avut doar de scop, menţinerea la acelaşi nivel a solidarităţii între toate statele vecine de la frontiera de vest a Uniunii Sovietice. Speranţa că această solidaritate se va menţine şi în viitor este, însă, numai un deziderat şi cu atât mai mult trebuie ca reprezentanţii noştri diplomatici să folosească toate legăturile morale şi materiale cu Polonia vecină pentru a consolida această alianţă, care, ţin să accentuez, este deopotrivă de necesară pentru ambele ţări. Reprezentanţii noştri nu trebuie să uite că, în asemenea probleme, voinţa sinceră de pace nu se confundă cu nesocotirea intereselor permanente de stat, nici cu ştirbirea sentimentului de independenţă şi de demnitate naţională. Îmi rezerv deci dreptul de a urmări şi mai departe activitatea diplomatică a guvernului în această chestiune şi de a interveni, din nou, de la tribuna acestei adunări, atunci când va fi cazul. Dar, pentru că a fost vorba de pacte şi de convenţiuni, nu vreau să pierd prilejul pentru a afirma, încă odată, că cea mai sigură chezăşie de neagresiune este grija pentru apărarea graniţelor noastre. Apărarea Nistrului, în special, despre care am mai vorbit în această incintă, se impune din nou astăzi întregii noastre atenţiuni. S-au luat acolo de către Soviete măsuri militare. Eu însumi am zărit, nu de mult, profilul fortificaţiilor ridicate de ei pe malul Nistrului, în faţa Tighinei. Socot că aceste măsuri, fie de caracter ofensiv, fie de caracter defensiv, aşteaptă încă din partea noastră un răspuns.

Desigur, o asemenea problemă nu se poate dezbate aici, în cadrul acestei discuţii, dar nu vreau să vă ascund adânca îngrijorare a tuturor acelora care aparţin unei generaţii destul de vârstnice ca să-şi fi făcut datoria în războiul de întregire şi, totuşi, destul de tinere ca să stea din nou în primele rânduri de bătălie, atunci când nevoia ţării o va cere.

D-l I. I. Mirescu: N-o să aveţi ocazia.

D-l Gh. Brătianu: Dar întrebarea ce am adresat-o d-lui preşedinte al Consiliului mai avea şi scopul de a deştepta atenţia acestei adunări şi a ţării, care ne urmăreşte dezbaterile, asupra grijii deosebite ce trebuie să o avem pentru toate problemele care privesc Basarabia.

Pentru această parte de răsărit a vechii Moldove cred că nu poate fi vorba de regionalism, nici de monopol al intereselor unei provincii. Oricare ar fi tărâmul de activitate care ne-ar preocupa, fie încheierea unității culturale, fie dezvoltarea căilor de comunicații atât de sărace pentru a pune în valoare bogățiile aproape nefolosite, care se irosesc zadarnic între Prut și Nistru, fie grija stăruitoare pentru apărarea hotarului pe care ni l-au dat dreptatea și jertfele noastre, este o datorie imperioasă pentru noi de a uita vămile învechite ale regionalismului din văile Carpaților și de a concentra toate eforturile națiunii pentru a desăvârși cu un ceas mai devreme unitatea morală și materială a Basarabiei cu România.

D-lor, sunt aproape zece ani de când, pe malul Nistrului, Ion I. C. Brătianu rostea cuvântul: „Prezent“. În gândul său, desigur, era ca această prezență să se manifeste într-un spirit național și constructiv pe toate tărâmurile de activitate economică și socială.

D-l I. Inculeț: Eram și eu prezent cu Ion Brătianu, acolo, la Nistru.

D-l Gh. Brătianu: Cred că numai astfel, numai lucrând după aceste directive, vom ajunge într-adevăr să așezăm securitatea hotarului nostru de răsărit pe temelii neclintite și să asigurăm țării noastre, în ordinea internațională, rolul de prestigiu și de încredere ce i se cuvine.

D-l Șt. Cicio-Pop, președinte: D-lor deputați, cred că pot constata că Adunarea Deputaților a luat cunoștință de declarațiunea d-lui ministru de Externe.

● D.A.D., ședința din 16 august 1932, p. 215-220.

40. Discursul lui Mihail Manoilescu cu privire la necesitatea reformării economiei şi societăţii româneşti (Şedinţa Senatului din 17 august 1932)

D-l M. Manoilescu: D-le preşedinte, d-lor senatori, deşi e prima dată când am cinstea să fiu ales senator, totuşi nu este prima data când vorbesc în Senatul ţării. De la 1926 şi până acum, am avut prilejul să vorbesc aici de atâtea ori şi aş putea zice că cele mai bune amintiri din cariera mea parlamentară le am din Senat.

Este ceva în atmosfera Senatului care face să se simtă bine vorbitorul deprins cu obiectivitatea ştiinţifică; se schimbă majorităţile, dar rămâne ceva din ceea ce constituie spiritul Senatului şi demnitatea lui. Evident că, în această virtute a Senatului, intră mult şi acel element de constanţă pe care îl reprezintă figurile naţionale, care onorează Senatul în calitate de senator de drept.

D-lor senatori, voi decepţiona pe cei din afară care aşteaptă de la mine, astăzi, luptă şi pasiune.

Când cineva a cunoscut în viaţa publică toate bucuriile şi toate amărăciunile, ajunge deasupra oricăror pasiuni personale. Mulţi prieteni mă întrebau, când am intrat în Senat, dacă am cei 40 de ani prevăzuţi de Constituţie. Le-am răspuns: chiar dacă nu i-aş avea calendaristic, cu siguranţă că îi am politic, pentru că, în viaţa publică, cariera se măsoară după victoriile pe care le-a avut cineva şi, mai ales, după luptele, după suferinţele şi după decepţiile pe care le-a întâlnit în urmărirea idealurilor sale politice.

D-lor senatori, Mesajul care s-a prezentat dv. a fost scurt şi fără relief. În schimb, declaraţia guvernului a fost bogată, plină şi aproape epuizează soluţiile care se pot înfăţişa pentru problemele grele ale zilei de astăzi. Este firesc ca discuţia la Mesaj să urmeze în acelaşi timp cu discuţia declaraţiei guvernului. În această privinţă, guvernul a avut o idee fericită. De ce? Fiindcă, pentru educaţiunea acelora care nu cunosc destul de bine înţelesul funcţiunilor parlamentare, este bine să se ştie, cu acest prilej, punând împreună discuţiunea Mesajului cu discuţiunea asupra declaraţiunii guvernului, că Mesajul este un act exclusiv al guvernului, care poate fi discutat, criticat şi combătut, fără a pune în cauză instituţiunea supremă, care este deasupra guvernului.

D-lor senatori, Mesajul și declarațiunea guvernului au ceva comun: au comun faptul că nu subliniază - caracterul lor de documente oficiale solemne le împiedică de la aceasta - situațiunea dezastruoasă în care se găsește statul român față de misiunile naționale pe care trebuie să le împlinească. Proiectul de răspuns la Mesaj are, în această privință, un merit, are meritul de a merge mai departe pe calea sincerității. Într-adevăr proiectul de răspuns spune: „Rareori în istoria țării noastre au fost momente mai grele pentru viitorul statului român ca acum“. Noi, cei liberi pe opiniile noastre, putem merge și mai departe decât a mers comisiunea de răspuns la Mesaj și putem spune, așa cum se cuvine, adevărul întreg.

D-le președinte, d-lor senatori, de la război încoace, România a avut o mare misiune: o misiune națională și internațională. A avut misiunea de a face o demonstrație de superioritate; a avut misiunea de a arăta omenirii întregi că românii, în noile lor granițe, în forma lor integrată, pot să dea pentru civilizația și pentru cultura universală mai mult decât au putut să dea până acum în frânturi de națiuni sub stăpâniri străine. Ei bine, cu durere trebuie să spunem că n-am făcut încă această demonstrație de superioritate. În orișice caz rezultatele de astăzi nu înseamnă o dovadă a geniului nostru național, care există ascuns, înăbușit încă, nemanifestat. Niciodată, de la război încoace, situațiunea nu a fost mai grea. Economia națională este înțepenită și ruinată; statul în încetare de plăți, așteptând să-și ducă mai departe operațiunile vieții sale normale din expediente; convertibilitatea în aur a monedei naționale, de fapt, suspendată; administrația aruncată în confuziunea reformelor care nu mai încetează; apărarea națională primejduită și - în strânsă legătură cu acest lucru - unele alianțe ale noastre, care, dacă nu se rup, se destramă. În sfârșit, în viața sufletească a țării, d-lor senatori, nu se vede nicăieri nici un avânt, nici un entuziasm. Trăim din fărâmiturile vechilor idealuri care au animat, mai de mult, generațiunea noastră.

Guvernul țării nu reușește să împlinească astăzi cea dintâi funcțiune a unui guvern, care este aceea de a reînnoi provizia de speranță a națiunii.

D-lor senatori, nu mă voi întreba din vina cui am ajuns aci, nici nu voi cerceta răspunderile. Las aceste preocupări de vechi politicianism altora. Clasele producătoare, în numele cărora cu mândrie vorbesc, au alte preocupări. Clasele producătoare vor să știe cum putem ieși din această situațiune.

De altfel, d-lor senatori, ar fi o exagerare și o nedreptate să presupunem că s-ar fi putut ajunge la o asemenea situațiune gravă numai din vina oamenilor sau numai

din vina partidelor. Spiritul ştiinţific se revoltă în faţa unei asemenea ipoteze simpliste.

La efecte atât de permanente ca acelea care se observă astăzi, trebuiesc căutate cauze permanente, pe care trebuie să le recunoaştem, de la înfăptuirea României Mari şi până astăzi.

Ei bine, d-lor senatori, cauza generală este că statul românesc de după război este construit greşit. Desigur, nu numai statul românesc este construit greşit, sunt şi atâtea altele, mai ales dintre statele noi, cum este Iugoslavia şi Polonia. Este construit greşit cu ideile dinainte de război şi pentru nevoile de după război. Şi, cu cât s-a accentuat mai mult caracterul epocii noi, cu atât mai mult s-a văzut necorespondenţa aceasta între nevoile imperioase ale vieţii naţionale şi statul care este menit să le dea satisfacţie.

Statul actual este bazat pe votul universal egal şi pe nestabilitatea politică permanentă. Statul actual este un produs - şi un produs deformat - al secolului al 19-lea şi al Apusului, produs pe care îl aplicăm în veacul al 20-lea şi în Răsărit.

D-lor senatori, statele democratice din apusul Europei s-au născut în mijlocul unei epoci înfloritoare şi aproape lipsită de griji, într-o epocă care reprezenta o formidabilă conjunctură, ca să întrebuinţez acest neologism, astăzi încetăţenit la noi.

Problemele de existenţă, de subzistenţă ale naţiunilor nu aveau să fie rezolvate de state; ele se rezolvau singure.

În Occident, o industrie înfloritoare exploata omenirea, căci acesta este sistemul industrial: este sistemul de exploatare a omenirii, prin schimbul produselor industriale contra produselor agricole. Munca unui om din industrie era schimbată cu munca agricolă a zece oameni, a zece robi, din ţările primitive.

Desfacerea producţiei şi organizarea producţiei nu erau probleme care să se pună pentru Occidentul european.

De asemenea şi la noi. La noi, în Vechea Românie, eram grânarul lumii. Dar eram grânarul lunii cu o producţie neorganizată în ansamblul ei. Simplul joc al forţelor individuale, garantate de marea proprietate de atunci, era suficient să facă din România o ţară prosperă.

Nu se puneau nici probleme de organizare, nici de desfacere. Statul nu avea nici un rol economic; şi, ceea ce este mai demn de accentuat, îi era interzis să aibă roluri economice.

Statul era construit pentru orice funcţiune, afară de funcţiunile economice.

Astăzi, d-lor senatori, nici în Occident, nici la noi, situaţiunea nu mai este aceeaşi. Astăzi, problema de subzistenţă a popoarelor nu se mai rezolvă de la sine, ea cere organizare, cere închegarea tuturor elementelor producţiei şi circulaţiei într-un tot coordonat.

Totul s-a schimbat de la război încoace. Dacă aş vrea să întrebuinţez un limbaj de economist pedant, aş spune: statul de dinainte de război era creat pe principiul concurenţei, în vederea unor debuşeuri nelimitate, iar statul de după război trebuie să fie clădit pe principiul organizării, în vederea unor debuşeuri limitate. De aceea, azi, la noi, toate domeniile vieţii naţionale cer concordanţă, activitate, organizare.

Dar întrebarea este: poate statul actual organiza? Aceasta este, d-le preşedinte şi d-lor senatori, problema capitală a existenţei noastre; dar noi răspundem: nu, statul actual este astfel construit, încât nu poate organiza. Un exemplu: democraţia noastră ţărănească, care şi-a avut timp de doi ani şi jumătate libertatea deplină de acţiune, n-a putut organiza nici asocierea în materie de muncă ţărănească, nici alimentarea ţărănimii cu capital, nici introducerea maşinilor şi a raţionalizării. De ce? Din vina oamenilor?

Înainte de război, aşa zisul oligarh Spiru Haret a făcut mai mult pentru ţărănime, în această ţară, decât au putut face după război partidele, care îşi dădeau ca principală menire aceea de a se ocupa de viaţa ţărănimii.

Ei bine, d-lor, astăzi ni se vorbeşte de statul ţărănesc. Şi eu am preconizat o ideologie care îmi este scumpă şi care trebuia să pregătească marea problemă a conversiunii, într-o conferinţă care s-a bucurat de multă notorietate pe vremuri: „Întoarcerea la ogor“.

Şi eu cred în necesitatea unei atenţiuni speciale date muncii şi producţiei ţărăneşti. Numai cred că, în această operă, trebuie pus accentul pe construcţie, iar nicidecum pe ostilitatea faţă de celelalte clase sociale.

În acest sens, lupta trebuie să fie pentru ţărănime, iar nu împotriva altora.

Dar, d-lor senatori, gospodăria națională cere o dezvoltare programatică și conștientă: statul trebuie să funcționeze ca o mare asociație de întreprinderi de producție.

Numai că, pentru a face față marilor nevoi ale zilei, pentru a funcționa ca regulator al vieții economice, se cer statului trei lucruri: se cere continuitate, se cere competință, se cere răspundere.

Ei bine, d-lor, senatori, cu regret trebuie să spun că statul de astăzi este discontinuitatea organizată: este discontinuitate în spațiu și este discontinuitate în timp. Organele statului nu lucrează destul de strâns între ele; ele nu lucrează coordonat în ansamblul lor. Astfel statul strică astăzi opera sa de ieri.

Să mai vorbim, ar fi banal, de schimbările nesfârșite ale legilor administrative, ale legilor de organizare ale căilor ferate și ale legilor școlare? Dar nu numai legile se schimbă, dar se schimbă, în materie de școală, chiar și concepțiile profesorilor.

În această privință, fac o paranteză, ca să vă dau un detaliu mai mult comic.

Eu, ca om de cifre, am avut curiozitatea să examinez o statistică a bacalaureatului. Și am constatat că, în șapte ani, de când există bacalaureatul, s-au prezentat 92 214 candidați și au reușit 46 639, adică 50%.

Ei bine, d-lor senatori, anul acesta s-a petrecut însă un fenomen nou: la bacalaureat s-au prezentat 8 508 și au reușit 77%, adică 6 531!

Iată un fenomen care ar trebui să ne bucure: cultura românească care progresează brusc.

Aceasta este partea de aparență; realitatea este că bacalaureatul a avut loc în plină campanie electorală!

D-l profesor C. Rădulescu-Motru: Efectul legii d-lui Iorga.

D-l M. Manoilescu: Iată, d-lor, principiul continuității și principiul imixtiunii politicii în domenii care nu sunt acele ale politicii. (Zgomot, întreruperi).

D-l I. Botez: Blamați corpul didactic pe nedrept.

D-l V. Madgearu, ministrul Industriei şi Comerţului: În adevăr că observaţiunea este comică. (Aplauze).

D-l M. Manoilescu: Dar, d-lor senatori, dacă o întreprindere privată şi-ar schimba stăpânii aşa cum şi-i schimbă statul şi dacă fiecare stăpân ar face exact contrariul decât predecesorul său, atunci aceasta ar sfârşi repede cu falimentul.

Ei bine, d-lor, în regimul de astăzi nu se poate avea continuitate. Experienţa o arată: am alcătuit, acum un an şi jumătate, împreună cu fostul meu coleg, d-l Madgearu, un plan economic naţional. Eu am venit cu această idee, în delegaţia economică a guvernului, la 8 ianuarie. Evident că, după câtva timp, a venit şi d-l Madgearu cu un plan economic naţional. Ei bine, am reuşit să facem o fuziune din toate ideile noastre şi să alcătuim un proiect comun, care nu a avut, cum zice francezul, ,,a doua zi“, pentru că, cu toate sforţările mele de a păstra acest plan în guvernul următor, în care, din întâmplare mă găseam, a fost imposibil ca să se respecte principiul de continuitate de către acei care au rămas după mine. În materie de competenţă, d-lor...

D-l V. Madgearu, ministrul Industriei şi Comerţului: Aceasta a fost prima decepţie a dv. (Ilaritate, aplauze).

D-l M. Manoilescu: Au mai fost şi altele. Dv. însă nu mi-aţi furnizat niciodată nici o decepţie.

O voce: Dar amărăciuni?

D-l M. Manoilescu: D-lor, nu voi vorbi - ar fi un joc prea uşor - de incompetenţa statului. Trebuie să mărturisesc că, în toate guvernele, chiar şi în cel de tehnicieni, incompetenţa înfloreşte, cel puţin pe câteva din fotoliile ministeriale.

Ştiţi ce se invocă totdeauna, atunci când un om incompetent este pus la cea mai înaltă situaţie de răspundere: bunul simţ. Dar, d-lor, bunul simţ este calitatea acelor care nu mai au nici o altă calitate.

Al treilea element: răspunderea. D-lor senatori, în materie de răspundere, sistemul nostru constituţional este clădit pe o ficţiune: toate răspunderile tuturor organelor de stat sunt acoperite de răspunderea supremă a ministrului; iar răspunderea ministrului este, ceea ce ştim cu toţii, o ficţiune. Şi este o ficţiune dintr-o cauză pur juridică: nu există în materie de administraţie de stat decât răspunderea pentru greşeli; dar nu există răspunderea cealaltă, pentru ceea ce un

înalt demnitar nu a făcut în exerciţiul funcţiunii sale, nu există răspunderea de gestiune, răspunderea gospodărească în faţa rezultatelor rele sau dezastruoase ale unei mari gestiuni, din aparatul statului.

Organizaţiunea de stat, după cum am spus, nu poate să ducă nici la o continuitate, nici la competenţă, nici la răspundere. De ce?

Schimbarea totală a echipelor guvernamentale şi schimbarea parlamentelor cu ele este un fenomen aproape specific românesc. Democraţia franceză a dat rezultatele pe care le-a dat - în afară de cauze cu totul particulare Franţei - dar şi datorită faptului că există o permanenţă parlamentară şi nu se poate admite ca un parlament să schimbe, de la an la an, propriile sale legi, atunci când acesta durează patru ani. La noi nu întâlnim această formă de continuitate. Guvernul schimbându-se odată cu Parlamentul, schimbarea de guvern înseamnă un fapt cu mult mai grav, cu consecinţe mult mai rele, decât schimbarea guvernelor în Franţa sau în alte ţări occidentale.

D-l V. Madgearu, ministrul Industriei şi Comerţului: Parlamentul acesta este de patru ani.

D-l M. Manoilescu: Din acest punct de vedere aş fi satisfăcut.

Şi atunci, mai intervine şi o a doua cauză: intervin interesele politice, care divid în mod nenatural forţele constructive ale ţării. Tot ceea ce ar trebui să fie unit în ţara aceasta este divizat din cauza politicii de partid. Ei bine, d-le preşedinte şi d-lor senatori, care este forma de stat care ar putea să îngăduie realizarea principiului de continuitate, de competenţă şi de răspundere? Este o singură formă de stat: statul corporativ, regatul românesc corporativ.

D-l Şt. Graur: În Evul Mediu, d-le Manoilescu!

D-l M. Manoilescu: În viitor, d-le Graur! (Întreruperi).

D-lor senatori, statul corporativ reprezintă asocierea organică a corporaţiilor, asociaţia organică a breslelor. Dacă insist asupra acestui punct este nu pentru că aş voi să dezvolt idei pur personale, dar fiindcă în programul cu care m-am ales, cu o mare majoritate, am avut acest punct de principiu. Vorbesc astfel în urma unui sondaj pe care l-am făcut în cercurile producătoare ale ţării...

D-l V. Madgearu, ministrul Industriei şi Comerţului: Eu credeam că v-aţi ales

prin d-nii Duca și Tancred Constantinescu, care nu au nimic cu statul corporativ.

D-l M. Manoilescu: D-le Madgearu, în aceste din urmă alegeri guvernul a avut un mare nenoroc, iar eu am avut un mare noroc: guvernul a avut nenorocul că bătălia sa electorală a fost comandată de dv., iar eu am avut norocul că bătălia electorală împotriva mea a fost comandată tot de dv...

D-l V. Madgearu, ministrul Industriei și Comerțului: D-le Manoilescu, eu nu am comandat bătălia electorală în contra dv. Dovada este că a candidat împotriva dumitale un reprezentant autentic al Partidului Național-Liberal. Nu am pus nici măcar contra candidat.

D-l M. Manoilescu: Din inițiativa cumnatului său, d-l Ene.

D-l V. Madgearu, ministrul Industriei și Comerțului: Și dacă nu se dădea din partea d-lui Tancred Constantinescu telegrama pe care o am și care sună așa: „Partidul Liberal, constatând că d-l Mociornița este simpatizat de către guvern, se dezinteresează de candidatura sa“, dacă această telegramă nu o dădea organizația liberală, d-le Manoilescu, nu ați mai fi vorbit de la această tribună. (Aplauze pe băncile majorității).

De aceea vă rog să nu vorbiți de sondaj în ideile statului corporativ, pentru că industriașii au mai mult bun simț decât credeți dv., pentru ca să va aleagă pe dv. ca reprezentant al unor asemenea idei, când știută este ușurința cu care dv. treceți de la o concepție la altă concepție. (Aplauze prelungite pe băncile majorității).

D-l M. Manoilescu: D-lor senatori, nu am fost niciodată colecționar de telegrame particulare și nici măcar colecționar de telegrame inventate de diferite oficine ale Siguranței. Ceea ce pot să vă spun este un lucru: Camerele de Comerț și Industrie care m-au ales au fost toate alese sub regimul național-țărănesc și sunt compuse, pentru 60 la sută, din național-țărăniști și pentru abia un sfert din liberali.

D-l V. Madgearu, ministrul Industriei și Comerțului: Inexact. Camerele de Industrie și Comerț, compuse sub regimul național-țărănesc, au fost compuse cu obiectivitatea pe care am promis-o Parlamentului. D-l Botez este martor și știe cu câtă obiectivitate am procedat, pentru că am urmărit un lucru, pe care am reușit să-l realizez; să elimin de la Camerele de Industrie și Comerț politica pe care d-ta te căznești că o cuibărești din nou și eu o voi scoate din nou, d-le

Manoilescu, pentru că, din întâmplare, d-ta eşti în opoziţie şi eu sunt în guvern. (Aplauze prelungite pe băncile majorităţii).

D-l M. Manoilescu: Am fost ales cu 3/4 din numărul votanţilor de la aceste Camere, ceea ce înseamnă că am fost ales, în contra ordinului partidului, şi cu o imensă parte din voturile naţional-ţărăniştilor care au compus aceste Camere şi cu o mică parte din voturile liberalilor, iarăşi contra ordinului partidului.

D-l V. Madgearu, ministrul Industriei şi Comerţului: Se ştie în toată ţara că naţional-ţărănişti, mari industriaşi, care votează la acest colegiu, nu există. Numai d-l Manoilescu a inventat industriaşi naţional-ţărănişti. Nu ştiu dacă avem în toată ţara o duzină de asemenea industriaşi. Şi d-l Manoilescu spune că l-au votat naţional-ţărăniştii! (Ilaritate).

D-l M. Manoilescu: Dv., ca naţional-ţărănist, aveţi un singur industriaş, dar acela foarte bun.

D-l V. Madgearu, ministrul Industriei şi Comerţului: Avem mai mulţi!

D-l M. Manoilescu: Şi atunci, d-lor senatori, în statul corporativ, împărţirea activităţilor omeneşti se face în bresle, în corporaţii organizate. Din punct de vedere economic producţia şi desfacerea sunt organizate prin corporaţiuni. Din punct de vedere social, conflictele de muncă se discută şi se rezolvă în interiorul corporaţiunilor, iar din punct de vedere politic, şi acesta este un lucru foarte important, Parlamentul este expresiunea corporaţiilor. Un asemenea Parlament are continuitate, are competenţă şi are sentimentul răspunderii mai mult decât poate să-l aibă, oricât de buni ar fi oamenii, un Parlament ales prin votul universal egal.

D-l N. Corodeanu: Daţi-mi voie să vă fac, fără nici o aluzie răutăcioasă, o întrebare.

D-l M. Manoilescu: Numai să nu vă plângeţi că discursul meu are să fie prea lung.

D-l N. Corodeanu: Tocmai pentru că să nu fie prea scurt, tocmai de aceea. (Ilaritate).

Este foarte artificială aceasta împărţire pe care vreţi dv. să o faceţi pentru viitoarea reformă constituţională.

Pentru ca să dovedesc cât de artificială este, vă rog să-mi spuneți: în ce breaslă de producători puteți fi clasificați dv.? (Aplauze pe băncile majorității). Și prin ce mijloace industriale ați ajuns dv. să fiți ales într-un colegiu de industriași? (Aplauze pe băncile majorității).

D-l M. Manoilescu: D-lor senatori, regret că un intelectual distins ca d-l Corodeanu, vine și coboară nivelul discuției la o problemă de ordin personal. Voi răspunde d-lui Corodeanu, cu toată siguranța și cu toată mândria, sunt inginer - știți cred -, șef de promoție al Școlii Naționale de Poduri și Șosele. M-am destinat, prin toate studiile mele, activității tehnice industriale. De 17 ani - începând cu activitatea mea din timpul războiului - lucrez în câmpul acesta al economiei naționale. Am pus, mai înainte de a intra în politică - știți că am intrat în politică numai de la 1926 -, tot ceea ce am eu și familia mea în întreprinderi industriale și am muncit îndărătnic, pozitiv, în acest câmp, cum am muncit și ca director al industriei în Ministerul Industriei și cum am muncit când am fost comisar al primei expoziții a industriei naționale. Și acum veniți dv. să mă întrebați în numele cărei categorii profesionale vorbesc? Că mai sunt profesor, ca și dv., este altceva. Dar pot să vorbesc, și vorbesc cu mândrie, în numele activității mele industriale de 17 ani.

D-lor senatori, dar ce e mai important este că, în statul corporativ, statul este administrat de cei care îl susțin. Într-un stat nu sunt decât două feluri de cetățeni: cei care îl alimentează și cei care se alimentează. În regimul de astăzi, cei ce se alimentează joacă un rol nemăsurat de mare în conducerea statului față cu acei care îl alimentează. Iată de ce, d-lor, regimul corporativ prezintă, în linii mari - fără a avea intenția să fac o conferință asupra acestui subiect - prezintă aceste superiorități intrinsece asupra oricărui regim clădit pe votul universal egal.

De altfel, ca un corectiv al continuității absolut necesare, un parlament corporativ urmează să fie ales, pentru o cincime din întregul său, în fiecare an, astfel că deplasarea majorității să nu se facă niciodată cu viteza catastrofală cu care se face astăzi.

D-l Emil Fagure: D-le senator, cu îngăduința dv., pentru că faceți doctrină în acest moment, - și eu cred ca Parlamentul este o academie politică, căci Parlamentul este instituția care trebuie să împace doctrina cu practica - eu vă întreb pe dv., în guvernarea trecută, la care ați participat - eu nu cred din întâmplare, cred că în mod conștient... (Întreruperi).

Vă rog să-mi daţi voie, pentru că aceasta nu este o chestiune de politică curentă, ci o chestiune de principiu, vă rog, d-le Manoilescu, să ne daţi toate explicaţiunile în această privinţă.

Când vorbiţi astăzi de statul corporativ, noi suntem în drept să vă întrebăm: în guvernarea trecută, din care aţi făcut parte, v-aţi adresat în primul loc corporaţiunilor. Aşa aţi început, timp de o lună de zile - spuneţi-o sincer - a fost frământată ţara pentru aplicarea acestui principiu. Totuşi, după ce toate corporaţiunile au fost frământate şi vânturate, după ce v-aţi făcut şi un merit din acesta - timp de o lună de zile noi am văzut că vi s-au asociat tot felul de persoane spunând: „Pardon, noi nu suntem nici indivizi, nici partide, ci noi suntem, cu începere de astăzi, corporaţiuni şi cerem să ne puneţi candidaţii noştri“, şi, după ce s-au împărţit locuri la industriaşi, la mici meseriaşi şi la tot soiul de profesiuni, după o lună de zile ne-am pomenit că într-o noapte eşafodagiul acesta cade şi faceţi cartel cu Partidul Liberal. (Aplauze prelungite pe băncile majorităţii).

Vă rog să-mi explicaţi acest lucru.

D-l M. Manoilescu: Eu mulţumesc d-lui senator Fagure pentru întrebarea pe care mi-a pus-o, pentru că ea arată cât de util este să dau unele explicaţiuni de ordin politic, în discuţiunea aceasta de principii, explicaţii care, pe vechiul ziarist care este d-l Fagure, îl vor interesa mult.

Pentru a nu strica însă unitatea discuţiunii, am să-i cer îngăduinţa să răspund când va veni rândul, la această întrebare, foarte precis pusă.

D-l Emil Fagure: Avem toată răbdarea.

D-l M. Manoilescu: Şi atunci, d-lor senatori, sistemul corporativ este un sistem natural, nu artificial. Este artificial să amesteci în apa stătătoare a votului universal egal toate funcţiunile sociale.

Este natural să separi în ordinea lor naturală aceste funcţiuni. Sistemul este şi tradiţionalist. Nu trebuie să facem un contra-argument din valoarea istorică a unui sistem în ţara noastră. Breslele, în trecutul nostru, au jucat un mare rol în ordinea socială, au fost un mijloc de a ordona şi de a trezi admirabile virtuţi colective, care s-au pierdut astăzi.

În sistemul nostru parlamentar avem un început, tot în această direcţiune.

Regretatul Ion I. C. Brătianu, în Constituţiunea de la 1923, având o intuiţiune a vremurilor noi, a prevăzut ca un început, ca o experienţă, cele 16 locuri rezervate senatorilor aleşi de către industrie, comerţ, agricultură şi muncă, care constituie o insulă în mijlocul Parlamentului nostru, ales exclusiv prin universal şi constituie şi o experienţă - eu aş zice fericită - a alegerii uninominale, care permite unui candidat să se prezinte singur în faţa alegătorilor şi să le ceară încrederea lor, iar pentru oamenii care au o viaţă politică mai bogată să le ceară un vot al cărui înţeles câteodată este foarte preţios, fiindcă însemnează, pentru unele atitudini publice, răsunătoare şi cunoscute, o adevărată ratificare. Dar, d-lor senatori, mijlocul a fost mic. În Senat suntem prea puţini care avem acest caracter corporativ. Desigur că Ion Brătianu a conceput acest sistem şi ca un corectiv al votului universal, care ne duce altfel la rezultate din acelea care revoltă simţul comun. Astăzi, alegătorii sunt 80 la sută fiii satelor şi numai 20 la sută fiii oraşelor. Rolul istoric al oraşelor - mai ales al oraşelor naţionale din Vechiul Regat - este netăgăduit. Oraşele acestea care, prin modeştii lor Popeşti şi Ioneşti, au păstrat vie în burghezia şi în pseudo-burghezia săracă a Vechiului Regat flacăra entuziasmului naţional şi care au fost factori de iniţiativă în înfăptuirea României Mari, oraşele acestea să ajungă atât de disprețuite, încât să nu-şi poată exprima în chip separat vocea lor în Parlamentul ţării?

D-lor senatori, aceasta este o chestiune care trebuie tratată cu toată seriozitatea. Minorităţile naţionale - cum e minoritatea ungurească - au dreptul - şi e bine că îl au - de a fi reprezentate în Parlamentul ţării, dar Capitala ţării nu are vot sub regimul votului universal.

Desigur, aceasta poate să bucure pe d-l Madgearu, pentru motive cu totul speciale; dar a îneca Capitala ţării în departamentul înconjurător, înseamnă o crimă care se face împotriva elitei naţionale.

D-lor senatori, şi în Franţa este vot universal; dar îşi închipuie cineva că partidul, cu voturile sale, ar putea fi înecat în departamentele care îl înconjoară? Aceasta ar stârni o adevărată revoluţie.

D-l Ştefan Graur: Dar care este naţionalitatea oraşelor franceze, în majoritatea lor, d-le Manoilescu?

D-l M. Manoilescu: D-le Graur, îmi este foarte greu să vă urmez pe acest teren. Ieşiţi cu totul din cadrul şi din ideologia partidului dv.

D-l Ștefan Graur: Dv. faceți o chestie politică, când insistați pentru orașe. Vreți să vă faceți un punct la oraș, pe care l-ați pierdut la țară. (Aplauze pe băncile majorității).

D-l M. Manoilescu: Dar, d-lor senatori, vreau să atrag atenţiunea dv. şi asupra altui fapt. Oare sistemul actual al legii electorale şi întrebuinţarea care s-a făcut în timpul din urmă a acestui sistem, este ea oare în spiritul adevărat al votului universal şi al democraţiei? Dar, d-lor, democraţie înseamnă prin definiţie - şi avem aici pe distinsul profesor sociolog, d-l Gusti, care vă poate spune - democraţia este domnia majorităţii! Ei bine, noi avem astăzi un guvern pe baza unui procent de 40 la sută din numărul alegătorilor, pe când 60 la sută din numărul alegătorilor au fost alături cu opoziţia. Şi, totuşi acest guvern s-a instalat la cârma ţării! (Întreruperi pe băncile majorităţii).

Eu nu spun că aceasta nu ar fi legal. Ar fi absurd, dacă în adevăr acel 0,30 la sută, peste 40 la sută există şi nu este o fantomă, dv. sunteți în plină legalitate. Dar mă întreb, ce spărtură aţi făcut în sfântul principiu al democraţiei!? Guvernaţi în numele unei minorităţi de 40 la sută, împotriva unei majorităţi care a vrut altceva decât dv.! (Întreruperi pe băncile majorității).

D-l V. Motogna: Ce a vrut?

D-l N. Corodeanu: Este vorba de majoritate relativă.

D-l M. Manoilescu: Majoritatea absolută aparţine opoziţiei. Aceasta este un fapt care nu-l puteţi nega. Şi atunci, d-lor senatori, este ceva foarte grav.

D-l V. Madgearu, ministrul Industriei şi Comerţului: Aceasta face parte din arsenalul de sociologie inginerească de care se serveşte d-l Manoilescu de ani de zile, făcând abstracţie de realitate. (Zgomot).

D-l M. Manoilescu: Dv. veţi invoca un lucru. Veți invoca desigur necesitatea naţională, care cere continuitate în guvernare, deci majorităţi compacte. Mă înclin, dar aceasta înseamnă că aţi ieşit de pe terenul democraţiei.

În numele necesităţii naţionale se pot propune alte sisteme mai bune de lege electorală. Şi mai ales, vi se poate propune sistemul care valorifică calitatea, care este sistemul corporativ.

D-l N. Corodeanu: Cunoaşteți sistemul lui Mussolini şi ce efecte rele politice are

el în organizarea de stat italian?

D-l M. Manoilescu: Desigur că-l cunosc.

D-l N. Corodeanu: V-aş da ocaziunea să vă lămuriţi în această privinţă, asupra felului cum funcţionează acolo corporaţiunile şi ce existenţă ridicolă au. Acolo este un partid integrat în Constituţie; consiliul fascist face parte din Constituţie şi nu este voie să fie alte partide.

D-l V. Madgearu, ministrul Industriei şi Comerţului: D-l Manoilescu a nutrit atâta timp visul de a fi un Mussolini aci în România. Aceasta, în ordine istorică, a fost a doua decepţie a d-lui Manoilescu. (Ilaritate). Precis vă spun.

D-l M. Manoilescu: D-le Madgearu, este o vorbă românească: să nu pictezi pe dracu pe perete.

D-l V. Madgearu, ministrul Industriei şi Comerţului: Eu nu pictez pe dracu pe perete, dar nici nu mă pictez Dumnezeu, ca să mă închin la mine, cum faci d-ta. (Aplauze).

D-l M. Manoilescu: D-lor senatori, întrebarea pe care o pune d-l profesor Corodeanu, mă îndreptăţeşte şi mă obligă a-i da un răspuns, oricât aceasta ar însemna prelungirea dezbaterilor noastre.

Problema care se pune este foarte interesantă; numai că d-sa face o confuzie voită între fascism şi corporatism. Fascismul este o revoluţie, pe când corporatismul este construcţia care a urmat acestei revoluţii şi care păstrează pecetea revoluţiei din care a ieşit.

Nu însemnează că oricine ar propune, pe cale constituţională, ideea unei reprezentări corporative a naţiunii este prin aceasta fascist şi că recomandă tot cortegiul de fapte al revoluţiei fasciste, începând cu untul de ricină! Nu. După cum o ţară care introduce democraţia nu are nevoie a introduce ghilotina, cum a făcut revoluţia franceză, tot aşa o ţară care vrea să introducă sistemul corporativ, născut din nevoile sale naţionale, pentru scopuri naţionale, fără copiere şi imitaţie din altă parte, nu are nevoie să facă o revoluţie fascistă şi să întrebuinţeze metodele fasciste.

Dar, d-lor senatori, statul corporativ înseamnă era gospodarilor, prin opoziţie cu statul de astăzi, care înseamnă era demagogilor.

Va triumfa în statul corporativ acela care este gospodar la el acasă şi care face acte de gospodărie naţională.

Acum să venim la problema pusă de d-l Fagure. S-a mai emis odată în cadrul constituţional actual ideea statului corporativ. A emis-o d-l Iorga, dar n-a căpătat nici măcar un început de organizare.

Sunt de acord cu d-l Fagure: singurele corporaţii care şi-au valorificat drepturile sub regimul d-lui Iorga, au fost: „Jokey-Club“ şi conversioniştii lui.

Dar, d-lor, guvernul d-lui Iorga nu trebuie supus unei interpretări greşite. Şi fiindcă d-l Fagure este ziarist, am să-i servesc o informaţie ziaristică, care arată cât de rău este când aceste interpretări greşite trec de multe ori graniţa.

Am aci, d-lor, nişte extrase din ziarele engleze - între altele „Daily Telegraph“, acesta anunţă în ziua de 19 iulie următoarea veste, care pune în cauză fostul guvern al d-lui Iorga - şi, ceea ce este grav, pune în cauză o înaltă instituţie, al cărei prestigiu este mai preţios. Titlul este următorul: „Căderea partidului regelui din România“. Când am citit titlul, n-am înţeles ce va să zică aceasta. Şi mai departe: „Căderea partidului regelui a d-lui Iorga şi imposibilitatea sa de a-şi asigura un singur scaun în alegerile generale româneşti arată că poporul românesc a votat împotriva unui regim autocrat“.

Şi urmează o serie întreagă de bune prezentări actualului guvern!

Mai mult, în acelaşi ziar, „Daily Telegraph“, la l august, se publică declaraţiunile care au fost considerate drept apocrife de către d-l Maniu; se publică toate aceste declaraţiuni, cu nişte comentarii care sunt aproape necuviincioase şi pe care nu pot să le citesc, pentru că necuviinţa lor merge în altă parte decât la guvern. Vă spun drept, am citit cu surprindere aceste informaţii şi m-am întrebat: cum se poate că, pe de o parte, ziarul „Curentul“ este confiscat în ţară, într-o vreme când nu există regimul confiscărilor, şi după aceea într-o corespondenţă din Bucureşti, în care se vorbeşte cu elogii extraordinare despre d-l Maniu şi care este vădit intenţionată de a servi actualul guvern, se înfăţişează aceste declaraţiuni ale d-lui Maniu străinătăţii.

Iată, d-lor, cât este de rău când interpretările nenorocite şi tendenţioase care se dau la noi în ţară unor anumite fenomene de aici, sunt printr-o neglijenţă scăpate să apară în marea presă străină, concomitent cu o prezentare foarte favorabilă pentru guvernul actual. Dar, revenind la chestiunea pe care a pus-o d-l Fagure, în

guvernul Iorga, d-lor senatori, s-au luptat două lumi, o lume care voia sincer să fie nouă, care voia şi se cerea, de vreo treizeci de ani încoace, să se manifeste ca atare, şi o lume veche, veche de tot, trist reprezentativă pentru tot ce era mai vechi în această ţară, ca suflet şi ca metode.

D-l V. Madgearu, ministrul Industriei şi Comerţului: De ce ai mers cu lumea veche?

D-l M. Manoilescu: Vă voi spune. Tragedia d-lui Iorga a fost lupta între aceste două lumi. D-l Iorga voia sincer o reînnoire morală a ţării acesteia. Eu, ca economist, nu sunt prins într-atât de aspectul material al problemei sociale, încât să pot crede că o societate se poate ridica altfel decât printr-o regenerare morală. Dar, celălalt - celălalt, d-lor senatori -, opusul d-lui Iorga, reprezenta, ca să întrebuinţez o expresiune îndulcită, un indiferentism moral. În metode, d-l Iorga reprezenta onestitatea tehnicianului şi a omului de ştiinţă. Celălalt reprezenta cel mai uşuratic diletantism pe care l-a cunoscut vreodată ţara aceasta. (Întreruperi).

D-l V. Madgearu, ministrul Industriei şi Comerţului: Îl cunoşteaţi, că aţi mai guvernat odată la 1921.

D-l M. Manoilescu: La 1921 nu am guvernat împreună; pe atunci eram director la Ministerul de Industrie.

D-l V. Madgearu, ministrul Industriei şi Comerţului: La 1926.

D-l M. Manoilescu: La 1926, nu era dânsul în Partidul Poporului. Dv. aveţi memorie excelentă d-le Madgearu. Mă miră!

D-lor senatori, în religia persană a lui Zoroastru se vorbeşte de cele două spirite care-şi dispută împărăţia lumii: Ormuz, spiritul binelui şi Ahriman, spiritul răului. Ei bine, d-lor, contrariu legendelor care s-au pus în circulaţie, eu am plecat din iniţiativă proprie din guvernul Iorga şi am plecat împotriva unei înalte şi binevoitoare rezistenţe, numai când m-am convins că Ahriman mâncase definitiv pe Ormuz. (Ilaritate). Nn numai atât, d-lor, dar Ormuz ştia acest lucru şi pare că se complăcea în situaţia de a se lăsa mâncat de Ahriman.

D-l Emil Fagure: Dar la sfârşit tot Ormuz l-a mâncat pe Ahriman! (Ilaritate).

D-l M. Manoilescu: Totdeauna oamenii buni au abilităţi nevoite.

Ei bine, d-lor senatori, am văzut împreună cu dv. care sunt defectele de funcţionare ale statului, care pot fi remediate prin corporatism. Dar mai este, d-lor - şi aci vă voi fi agreabil -, mai este un alt defect de funcţionare, pentru care corporatismul nu este suficient - este o mare plagă, egală cu discontinuitatea şi aceasta se cheamă „centralismul“.

D-lor senatori, mă feresc de banal; de aceea nu voi veni să expun înaintea dv. relele pe care le cunoaşteţi cu toţii, ale centralismului. Voi face însă o observaţiune, scoasă din experienţa care am făcut-o în viaţa de stat.

În ficţiunea noastră legislativă, centralismul înseamnă puterea ministrului. Realitatea este nu puterea ministrului, ci puterea directorului de minister. Adevăratul beneficiar al centralismului este directorul din minister. Generalul de corp de armată, prefectul, preşedintele Curţii de apel, toţi se înclină umil faţa acestui suveran al „domnului birou“, al d-lui director din minister. Am fost şi eu şi director în minister şi ministru şi vă mărturisesc că de multe ori am fost mai puternic ca director în minister, decât ca ministru.

D-l Şt. Graur: De ce n-aţi reacţionat?!

D-l M. Manoilescu: De ce n-am rămas director la minister? Trebuia să am azi ca ministru pe d-l Madgearu.

D-l Şt. Graur: De ce n-aţi reacţionat!

D-l M. Manoilescu: Am să vă spun imediat.

Eu, d-lor senatori, deşi sunt - cum se spune cu acel cuvânt urât şi trist, care se întrebuinţează astăzi - un „regăţean“, sunt cu sufletul alături de legiuitorul de la 1929, care a vrut să dea ţării descentralizarea administrativă. Aceasta este singura operă pe care Partidul Naţional-Ţărănesc, în timp de ani şi jumătate de zile, a făcut-o în cadrul ideologiei sale proprii. Şi este meritul fracţiunii ardelene a partidului de a fi urmărit această operă cu dârzenie.

Astăzi guvernul precizează: „Vrem reaşezarea administraţiei locale pe temeiul descentralizării“. Eu, d-lor senatori, voi merge şi mai departe şi voi spune: n-a fost destul de largă descentralizarea făcută la 1929 şi mai ales nu i-aţi dat baze autonome financiare, care singure garantează realitatea unei descentralizări.

Mie nu-mi este frică nici de o formă extremă de descentralizare, care ar lua

aspectul de federalism. Nu-mi este frică, fiindcă cred că iubirea de ţară şi legătura sufletească între fiii ţării nu atârnă de o formă administrativă sau de alta. Ba chiar dimpotrivă. (Aplauze pe băncile majorităţii). Cu cât va exista o mulţumire mai mare în sânul noilor provincii, ca şi în sânul vechilor provincii ale Vechiului Regat, de pe urma unei administraţiuni bune, indiferent pe care cale s-a ajuns la ea, cu atât vom avea mai buni cetăţeni, mai buni patrioţi. (Aplauze pe băncile majorităţii).

Iată de ce, d-lor senatori, în corporatismul pe care dv. nu îl aplaudaţi şi în reînvierea vieţii locale, pe care dv. aţi aplaudat-o, în aceste două principii stă puterea de stimulare şi de sporire a puterilor noastre naţionale. Numai prin ele putem începe curajos refacerea noastră. Cu aceasta, d-le preşedinte şi d-lor senatori, trec la a doua parte a cuvântării mele. Care este problema zilei? Nu interesează cine este la guvern; interesează ce cale alege, între cele două căi mari care se deschid înaintea noastră: drumul bătut şi calea cea curajoasă.

Vom discuta întâi drumul bătut, drumul bătut este acela pe care îl anunţă şi Mesajul regal, când ne înştiinţează despre pregătirea concursului tehnic şi colaborarea Ligii Naţiunilor şi pentru că declaraţia guvernului reprezintă o adevărată reacţiune împotriva tuturor mijloacelor prin care am vrut să afirmăm - bine sau rău - independenţa noastră financiară. Drumul bătut înseamnă noi împrumuturi, înfeudarea la capitalul străin şi obedienţă. Calea curajoasă înseamnă: nici un împrumut, încredere în noi şi - acel frumos şi uitat cuvânt, care înduioşa pe părinţii noştri: - independenţă.

D-l N. Corodeanu: Faţă de cine?

D-l M. Manoilescu: D-lor senatori, în numele cercurilor active ale ţării, pe care le reprezint, spun hotărât: noi cerem lumii politice să aleagă calea independenţei.

De ce împrumuturi? Împrumuturile sunt, întâi, prea mici. Austria a încheiat, cu mari greutăţi, un împrumut de 7 miliarde de lei, adică 300 milioane şilingi. În al doilea rând, ele sunt prea scumpe. Împrumutul de stabilizare arată - după datele d-lui profesor Tutuc - o dobândă reală de 9 la sută, iar cel de dezvoltare de 10 la sută. Or, statul nu este în stare să plaseze aceşti bani în nici o întreprindere, astfel ca să-i renteze 10 la sută. De exemplu căile ferate produceau înainte de război 3 la sută, iar acum produc deficite.

Fiind ora 18, Senatul – consultat - aprobă prelungirea şedinţei.

D-l M. Manoilescu: De altfel, d-lor senatori, aceste împrumuturi sunt, de fapt, împrumuturi de consumaţie. Am avut în împrumutul de dezvoltare sume mari rezervate pentru investiţii agricole. Ştiţi dv. ce au devenit acestea? Au fost blocate pentru a se putea face aşa zisa operă de asanare bancară, iar toate investiţiile, prevăzute într-un program alcătuit de d-l Madgearu, toate aceste investiţii nu se mai pot face, sumele fiind definitiv pierdute.

Investiţiile la căile ferate au avut şi ele în parte aceeaşi soartă.

Ceea ce este mai grav, însă, d-lor, este că, de pe urma acestor împrumuturi, urmează, mai ales pentru ziua de mâine, o pierdere a independenţei noastre economice. Când s-a făcut, în martie 1932, planul economic naţional, eu nu eram împotriva politicii de împrumuturi.

Dar de atunci s-au schimbat multe lucruri. Banii au devenit şi mai rari în Europa. A încetat circulaţia de devize şi, cu aceasta, circulaţia de mărfuri între ţările europene. S-au compromis ideile de cooperare naţională şi fiecare din statele lumii s-a izolat. Una din nevoile de împrumut, care era rezolvarea problemei conversiunii cu ajutorul capitalului străin, a dispărut. În sfârşit, împrumutul de dezvoltare, care s-a făcut, de atunci încolo, a dovedit că împrumuturile noastre sunt mai mult de consumaţie!

Unde duce, d-lor senatori, pierderea independenţei noastre? Ne duce la o politică absurdă şi contrară intereselor noastre, întâi ne duce la împiedicarea valorificării energiilor noastre naţionale prin industrializare. Nu voi arăta cât de mult pierde ţara când, sub injoncţiunea bancherilor străini, am fi nevoiţi să facem comenzi în străinătate. La o comandă metalurgică de un miliard, executată în ţară, se întrebuinţează zece mii de lucrători în timpul unui an. Dacă aceşti zece mii de lucrători n-au această comandă, ei sunt şomeri şi nu produc nimic: un miliard întreg este pierdut pentru economia naţională. Dacă aceiaşi lucrători găsesc ocupaţiuni inferioare în agricultură, ei produc abia două sute de milioane, iar opt sute de milioane se pierd.

Prăbuşirea căilor ferate este iarăşi în parte o urmare a controlului străin. S-au menţinut tarife mult prea ridicate care opresc în loc dezvoltarea agriculturii şi industriei ţării şi care dau deficite căilor ferate, numai din cauza opoziţiei străine la orice reducere. (Aplauze).

În sfârşit, n-am avut, de pe urma anumitor acte ale controlorilor străini, nici măcar avantajul acelei rigurozităţi, care ne lipseşte nouă în administraţiunea noastră de stat. Multe derogări care s-au făcut de la planul de stabilizare şi multe compromisuri au avut ca iniţiatori pe însăşi experţii, care mai târziu ne-au blamat, prin rapoartele lor.

Iată de ce printr-o asemenea politică silită, pierdem mai mult decât putem câştiga prin avantajele directe, pe care le oferă împrumuturile. De aceea concluziunea noastră este: să nu ne creăm noi obligaţiuni care stânjenesc independenţa noastră naţională; să fim lăsaţi să ne administrăm singuri şi să ne administrăm bine. Factorii naturali ai vieţii noastre economice ne garantează prosperitatea. Numai factorii artificiali ai vieţii ne-o împiedică.

Noi nu suntem Austria. Noi avem tot ce ne trebuie; noi constituim tipul clasic al ţării bine echilibrate. Balanţa plăţilor noastre trebuie menţinută nu prin împrumuturi, ci prin comprimarea consumului din străinătate, prin comprimarea importului. De aceea, noi primim bucuros să intre capitalul străin în întreprinderile private; în acestea intră pe riscul său şi se valorifică singur sau în colaborare cu capitalul privat românesc. Dar suntem împotriva introducerii capitalului străin prin stat, pe cale de împrumuturi, fiindcă aceasta înseamnă risipă, pierdere, consum.

De altfel, d-lor senatori, în această tendinţă, pe care o expun înaintea dv., nu este nici o ostilitate împotriva Occidentului şi mai ales împotriva aliaţilor noştri, care se confundă câteodată cu bancherii noştri.

Dimpotrivă, d-lor senatori, voi vorbi sincer şi voi spune că, după mine, fricţiunile care rezultă din raporturile de la creditor la debitor, nu folosesc cu nimic ideilor de alianţă şi de prietenie politică. Noi ştim că şi între fraţi chestiunile de bani devin spinoase şi duc la o răceală a simţămintelor. De aceea credem că este bine să separăm ceea ce este alianţă, adică ceea ce are origine politică şi bază sufletească, de ceea ce este afacere de bani. Şi mai credem că dintr-o asemenea separaţiune, alianţele noastre nu vor putea ieşi decât întărite!

De altfel, d-lor senatori, eu cred că nu ne putem ridica din situaţiunea de astăzi decât prin măsuri radicale. Şi străinătatea se gândeşte la astfel de măsuri. Vă voi da în această privinţă un exemplu surprinzător: există în străinătate o mare instituţiune mondială, înfiinţată de Liga Naţiunilor acum 12 ani: Camera de Comerţ Internaţională.

Ei bine, d-lor senatori, Camera de Comerţ Internaţională a pornit o anchetă prin toate ţările, voind să cerceteze dacă s-ar mai putea reveni la normalitate în comerţul internaţional, pe vechile căi, sau dacă nu este nevoie să se recurgă la două măsuri eroice. Vă rog să ascultaţi de ce măsuri este vorba. Întâi, cunoscând că monezile naţionale nu se mai pot menţine la nivelul actual, mai ales în ţările danubiene. Camera de Comerţ Internaţională anchetează în toate ţările ca să constate dacă nu este cazul să se ajungă la o rentabilizare prin diminuarea valorilor monetare.

În al doilea rând, temându-se că, chiar după restabilizare, noile monede stabilizate la cursuri mai scăzute nu ar putea fi menţinute la noul lor nivel, Camera de Comerţ Internaţională întreabă cercurile economice din toate ţările cum s-ar putea face ca datoriile externe să fie reduse în aşa fel încât să nu mai apese atât de mult balanţa plăţilor, punând în pericol stabilitatea noilor monede. Pentru aceasta, anchetează - după propunerea delegaţiunii engleze - dacă nu este cazul să se reducă cuponul tuturor datoriilor externe în proporţia în care s-au scoborât preţurile monedelor, adică dacă nu este cazul să se reducă cuponul la jumătate!

Concluzia este că putem spera ca, pe calea internaţională, să vină într-o zi soluţiunile acestor două probleme: a stabilizării monetare şi a reducerii cuponului.

Evident, între a primi aceste măsuri ca măsuri internaţionale şi între a le preconiza noi singuri, ca măsuri izolate, există o deosebire mare. Nu eu voi fi acela care să propun a doua cale. Căci între prima cale şi a doua este tot atâta deosebire câte este între Paris şi Târgu-Jiu!

D-l Virgil Madgearu, ministrul Industriei şi Comerţului: Va găsiţi în contradicţie. Aţi vorbit adineaori de falimentul cooperării internaţionale şi acum afirmaţi că asemenea soluţii nu se pot avea decât prin cooperarea internaţională.

D-l M. Manoilescu: Sunt soluţii care nu se pot accepta decât prin cooperare internaţională şi altele destinate liberului arbitru al nostru.

Dar, d-lor, fiindcă vorbim de contradicţii, eu cred că guvernul este acela care se pune în contradicţie. În adevăr, pe de o parte facem sacrificii pentru plata cuponului, ca să păstrăm intact prestigiul nostru extern şi, în acelaşi timp,

suntem cel dintâi stat învingător, care merge la Liga Națiunilor să ceară acolo, fie și concursul tehnic, sub care se ascunde tendința de a transforma mai târziu concursul tehnic într-un concurs financiar.

Dar, ceea ce este și mai surprinzător: am fost ieri la Camera Deputaților și am auzit pe d-l ministru de Finanțe - afirmând în legătură cu operațiunile viitoare financiare, că „de aceste negocieri atârnă soarta țării noastre“.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Industriei și Comerțului: De care negocieri?

D-l M. Manoilescu: De negocierile care s-ar deschide mai târziu în străinătate. (Întreruperi de pe băncile majorității).

Citez după „Dreptatea“:

„Noi avem în vedere negociațiuni financiare importante, în curând ele se vor desemna și de dânsele depinde - unora poate să li se pară exagerat, dar acesta este adevărul - depinde însăși soarta țării noastre“.

Eu vă mărturisesc, d-lor senatori, că de la 1859 până astăzi nici un ministru al țării nu a declarat că soarta României depinde de rezultatul unor negocieri financiare! Să ne aducem aminte că strămoșii noștri gândeau altfel și înaintașii noștri, cu o generație înainte, spuneau: „soarta noastră atârnă de mintea, de inima și de brațele noastre“. (Aplauze pe băncile opoziției).

D-l Emil Fagure: Sunt convins că, dacă d-l ministru de Finanțe ar fi aci, imediat v-ar răspunde că nu este posibilă o asemenea interpretare. E imposibilă o asemenea interpretare.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Industriei și Comerțului: Evident.

D-l M. Manoilescu: Eu n-am interpretat, am citit și citirea a făcut azi mai multă impresie asupra d-lor senatori, decât orice interpretare.

D-l Emil Fagure: Este exclusă această interpretare.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Industriei și Comerțului: D-le Fagure, nu vă luați rolul de glosator al discursurilor d-lui Manoilescu, fiindcă este așa de greu.

D-l Emil Fagure: Repet că nu este posibilă o asemenea interpretare și că sunt

convins că, dacă d-l ministru de Finanţe ar fi aci, d-l Manoilescu ar fi satisfăcut de explicaţiile d-sale.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Industriei şi Comerţului: Desigur că interpretarea dată de d-l Manoilescu este forţată.

Desigur, d-lor, că nu numai soarta României, dar a tuturor ţărilor din bazinul dunărean, atârnă de negociaţiunile care se vor deschide la Geneva, nu pentru împrumuturi, ci pentru ca, printr-o schimbare a politicii economice europene, să se asigure debuşeuri pentru produsele noastre în condiţiuni favorabile. Fără ca aceste condiţiuni să fie împlinite şi ţara noastră şi ţările învecinate, trebuie să mărturisim cu sinceritate, se vor găsi într-o situaţiune extrem de precară şi vor trebui să avizeze la mijloace extreme şi dureroase, din toate punctele de vedere. (Aplauze).

D-l M. Manoilescu: D-lor senatori, de altfel viaţa economică a noastră poate fi ridicată prin mijloace proprii.

Evident, nu voi abuza de răbdarea dv., pentru ca să insist mai mult asupra acestui capitol.

Dar dacă am ridica tot ce este astăzi artificial în calea producţiei şi circulaţiei, dacă am ridica apăsarea dărilor, apăsarea tarifelor căilor ferate şi apăsarea monetară - având ca aspect principal datoriile interne - viaţa noastră economică va putea să ia un mare avânt.

Voi lăsa toate aceste probleme pentru discuţiunile speciale şi voi căuta să ating numai câteva puncte.

Impozitele se pot uşura, în această privinţă guvernul a făcut un pas - eu zic nu cel mai fericit -, fiindcă interesele economice nu comandă o ridicare a impozitelor agricole.

Producţia agricolă nu este elastică; ea nu sporeşte în măsura în care scad dările şi mai ales nu atunci când scad aşa de puţin!

Dar ceea ce cere viaţa economică este altceva! Ea cere intrarea în legalitate.

Noi avem de la d-l Titulescu şi după aceea de la regretatul Vintilă Brătianu, regimul impozitului pe venit de la 1923. Ei bine, viaţa economică nu cere altceva

decât impozit pe venit, dar nu impozit pe capital. Fiindcă impozit pe venit înseamnă să iei mult acolo unde este mult, puţin acolo unde este puţin şi nimic acolo unde nu este nimic. Pe când astăzi impozitul pe venit este abolit şi avem impozitul pe capital.

Impozitul pe venit este abolit, prin ordinele şi circulările care vin de la Ministerul de Finanţe şi care prescriu anumite impuneri fixe.

Constat numai că această politică de degrevare fiscală trebuie să aibă, ca contra parte, economia.

În această ţară, în care banul statului este întotdeauna banul săracului, economia este cea dintâi datorie naţională. Dar este mai uşor să aperi ţara de duşmani, decât să aperi banii ţării împotriva acelora care le dau năvală. Vă spune aceasta un om care a fost în situaţiunea de a apăra banii ţării chiar împotriva vistiernicului ei.

În aceeaşi ordine de idei stă şi reducerea tarifului căilor ferate şi uşurarea apăsării datoriilor interne. Eu vă voi spune cu curaj, în această privinţă: datoriile oraşelor trebuiesc supuse şi ele unui regim de lichidare, bazat pe principiul impreviziunii.

Mesajul vorbeşte de angajamente care sunt sfinte; dar tocmai pentru că sunt sfinte, de aceea nu trebuie să se îngăduie îmbogăţirea fără cauză a creditorilor. Nici o lege din lume nu te poate obliga ca, în afară de dobânzi, să dai de două ori mai mult decât ai primit.

Când debitorul a primit banii cu împrumut de la creditor, porumbul era 70 000 lei vagonul; astăzi, la plata datoriei, porumbul nu mai preţuieşte decât 20 de mii vagonul, încât cantitatea porumb pe care debitorul trebuie să o dea ca plată a datoriei este de multe ori triplă decât cea iniţială. Aceasta este baza generală a conversiunii: este recunoaşterea căderii preţurilor.

Guvernul a venit cu măsuri în această privinţă, dar cu măsuri izolate, prin care recunoaşte acest principiu.

Guvernul a venit cu măsura de a se îngădui ţăranilor să restituie în porumb ceea ce li s-a dat în porumb - dreaptă măsură! - dar la ce consecinţe duce ea? Nu duce oare la recunoaşterea principiului că este monstruos, că este anti-economic să ceri unui debitor să dea mai mult decât a primit în formă de marfă? De ce acest

principiu nu se generalizează? Numai aceasta ar libera viața economică de strânsoarea de astăzi. Mă rezerv însă a vorbi la conversiune mai mult despre modul cum guvernul intenționează să revizuiască această importantă reformă.

Pentru moment, mă mulţumesc să constat că tot programul guvernului reprezintă un program de reacţiune în ceea ce privește pe producătorii țării: agricultorii, industriașii, meseriașii și comercianții. În programul guvernului nu ni se vorbește nimic despre soluțiuni, pentru că trebuie să fie una, mai strâmtă sau mai largă - despre soluția asanării datoriilor urbane. Această soluție totuşi se cere, se reclamă. Dar guvernul nu ne spune nimic în această privință. Eu prevăd că guvernul, care a început cu o reacţiune împotriva acestei idei, va fi nevoit într-o zi să-şi schimbe această politică. Ba mi se pare chiar că şi-a pregătit şi echipa pentru o nouă politică în ziua când politica actuală reacţionară şi colorată mult de tendinţele şi de interesele bancare, nu ar reuşi. Desigur, că în ziua aceea d-l Vică Georgescu nu va fi prea fericit...

D-lor senatori, măsurile excepţionale pe care le comportă o asemenea politică, sunt dictate de împrejurări excepţionale. Este un fenomen care nu se mai repetă, acela că preţurile tuturor produselor să scadă la jumătate şi astfel de măsuri, astăzi revoluționare, vor fi întrebuinţate odată pentru totdeauna fără a crea un precedent.

De altfel, dv. aveți în istoria recentă a țării un exemplu: exproprierea a fost o măsură revoluționară, dictată de mari necesităţi naţionale. S-a mai agitat în urmă de către Partidul Țărănesc - şi multă vreme - a doua expropriere. Ei bine, pentru că nu mai era aceeaşi forţă socială care să împingă cu toată puterea la transformarea pe care o cerea a doua expropriere, ea nu s-a mai făcut, şi astăzi nu numai că Partidul Țărănesc nu mai vorbește de ea, dar nu mai vorbesc nici țăranii în timpul campaniei electorale!

Acelaşi lucru se va întâmpla şi cu aceste măsuri care astăzi sunt revoluționare, dar care, odată aplicate, vor lichida definitiv şi pentru totdeauna un proces nenorocit şi vor permite să se clădească din nou pe un teren sănătos.

D-lor senatori, eu aş caracteriza recomandările pe care ni le face declarația guvernului: întrebuinţarea de paleative pentru situaţiuni grave, drept metodă a mijloacelor mici şi a obedienței față de străinătate.

D-lor senatori, Partidul Național-Țărănesc are însă o scuză: conversiunea, aşa

cum este făcută, prezintă unele exagerări, unele monstruozităţi din punct de vedere juridic, economic şi moral şi aceste excrescenţe morbide ale conversiunii trebuiesc reduse...

O voce: Atunci sunteţi de acord cu noi!

D-l M. Manoilescu: Dar, d-lor senatori, eu mă întreb acum: a cui este vina dacă conversiunea a luat forma pe care a luat-o?

Ei bine, d-lor, voi spune-o cu regret, fără a voi să fac politică de partid, că vina este numai a Partidului Naţional-Ţărănesc sau, mai exact, a unor anumiţi fruntaşi din Partidul Naţional-Ţărănesc. În această privinţă vă voi ruga să mă ascultaţi cu atenţie, fiindcă nu voi abuza de răbdarea dv.

Partidul Naţional-Ţărănesc a urmărit rezolvarea problemei datoriilor agricole timp de doi ani de zile şi a urmărit-o numai pe calea Creditului Agricol, cu bani din străinătate. Astăzi, partidul mărturiseşte înfrângerea acestei idei, când spune în declaraţiunea guvernului: „Creditul Agricol Ipotecar, în forma lui actuală, nu mai corespunde nevoilor şi posibilităţilor pentru care a fost creat“. Era de prevăzut! Soluţia este ridicol de insuficientă. Eu mi-am dat seama de acest lucru. Abia intrat în guvernul Partidului Naţional-Ţărănesc, odată cu restauraţia, în august, am lansat ideea conversiunii datoriilor agricole.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Industriei şi Comerţului: Mai bine nu o lansaţi!

D-l M. Manoilescu: Singura idee mare şi pozitivă. A fost o furtună împotriva mea. Şi furtună a fost şi la d-nealor, la Partidul Liberal. Natural, eram numit, cu un cuvânt foarte vechi şi familiar pentru mine, eram numit „aventurier“. Eu ştiam însă din istorie că ceea ce oamenii politici contemporani numesc aventură, istoria numeşte anteviziune. Şi atunci am mers mai departe.

De altfel, d-lor senatori, specialitatea mea în viaţa politică a fost totdeauna aventura.

Am mai fost odată aventuros, într-o împrejurare memorabilă, pe care nu eu voi reaminti-o înaintea dv., fiindcă este prea prezentă în mintea tuturor. Şi atunci, în aventura mea, eram singur. Singur în lumea politică, având însă alături ţara întreagă, sufletul ei întreg.

A ieşit tot ceea ce am spus atunci, a ieşit tot ceea ce am voit atunci. Mai târziu a

venit conversiunea. Am fost din nou aventurier, dar conversiunea s-a realizat împotriva tuturor acelora care, în ziua când am afirmat-o, singur şi izolat, s-au repezit asupra mea. Astăzi vă vorbesc despre statul corporativ. Dv. surâdeţi, iar alţii vă pot vorbi de spiritul meu de aventură. Eu, tare pe aceste precedente, vă spun modest, dar cu adâncă siguranţă: vă dau întâlnire de astăzi în cinci ani de zile...

Voci: E prea mult.

D-l M. Manoilescu: D-lor, poate că este prea mult; aveţi dreptate. Aceasta depinde de cât de bine sau de rău veţi guverna dv.!

D-lor senatori, ce era conversiunea?

Conversiunea, din punctul de vedere al Partidului Naţional-Ţărănesc, era singura reformă specific ţărănească. Veţi recunoaşte şi dv. că regiile autonome, oricât de utile ar fi ele, nu constituie partea cea mai specific ţărănistă din programul partidului dv...

D-l Virgil Madgearu, ministrul Industriei şi Comerţului: Vom discuta noi aceasta.

D-l M. Manoilescu: Ce bine era pentru ţară, d-lor senatori, dacă conversiunea se făcea la vreme, se făcea ca o operaţie cuminte, se făcea la rece, se făcea după vorba bătrânului moş Ion Roată, ,,cu socoteală“, nu fără socoteală, cum s-a făcut mai târziu.

D-l profesor Al. Lapedatu: Aceasta a lipsit d-lui Maniu, socoteala!

D-l M. Manoilescu: Dacă se făcea la vreme, se putea face cu socoteală, pentru că ţăranii nu cereau atât de mult cât li s-a dat acum, fiindcă lumea politică nu avusese încă prilejul să-i înnebunească cu supralicitaţii demagogice. Atunci se putea da problemei datoriilor agricole o soluţie raţională, ordonată şi cuminte. Şi, pe urmă, ca să vorbesc şi de interesul dv. de partid: ce splendidă victorie ar fi fost pentru partidul dv. dacă la vremea aceea se făcea conversiunea!

Se putea dizolva Parlamentul a doua zi după conversiune şi vă alegeaţi cu o adevărată majoritate, nu cu o majoritate din acestea, de plus sau minus 0,30!

Ei bine, d-lor senatori, de ce nu s-a făcut aşa? Nu s-a făcut aşa numai din motive

de rivalitate personală a fruntaşilor partidului.

Mi-aduc aminte, într-un consiliu - nu-mi place să fac astfel de destăinuiri - am exclamat odată: credeam că am intrat într-un Partid Naţional-Ţărănesc şi văd că aici se vorbeşte numai de interese bancare.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Industriei şi Comerţului: O să fac eu cândva istoricul conversiunii!

D-l M. Manoilescu: Da, d-lor senatori, atât de mare era spiritul conservator la fruntaşii, la unii fruntaşi ai partidului. Eu vă fac un omagiu dv., majorităţii: Partidul Naţional-Ţărănesc era cu mine. Evident, nu mă veţi aplauda pe faţă, dar fiecare în conştiinţa sa mă confirmă în acest moment.

Ei bine, numai pentru ambiţii personale s-a făcut un rău partidului, s-a făcut rău ţării.

Şi îmi pare bine că printr-o coincidenţă d-l Madgearu este prezent pe banca ministerială ca să audă aceasta.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Industriei şi Comerţului: D-le Manoilescu, am să-ţi arăt că este vorba de o falsificare istorică şi am să-ţi dovedesc cât de rătăcit ai fost atunci, cât de rătăcit eşti astăzi şi am să-ţi arăt că ideile sănătoase pe care le-am dat publicităţii în memoriul meu asupra datoriilor agricole, opiniei publice, erau un antidot la otrava pe care aţi servit-o dv., d-le Manoilescu, din motive pe care am să le explic eu acestui Senat, ca să le cunoască bine opinia publică. Sunt convins că nu am fi ajuns în situaţia de astăzi şi veţi vedea atunci dacă era vorba de apărarea unor interese bancare sau dacă era vorba de apărarea ideii de economie şi de credit care, odată distrusă, ea ducea în mod cert la destrămarea întregii vieţi economice şi chiar a statului român. (Aplauze prelungite pe băncile majorităţii).

D-l M. Manoilescu: În orice caz, d-lor senatori, eu am fost şi de data aceasta răzbunat. Am fost răzbunat de răzbunarea soartei.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Industriei şi Comerţului: Te răzbuni singur.

D-l M. Manoilescu: De ce? Fiindcă conversiunea, care revenea de drept, ca ideologie, Partidului Naţional-Ţărănesc, a fost făcută de către cine? A fost făcută de către omul acela pe care dv., în faţa maselor ţărăneşti, nu-l numiţi

altfel decât „ciocoiul“! Şi dv., umiliţi şi obedienţi, aţi venit să votaţi legea „ciocoiului“, fiindcă nu puteaţi face altfel. Ei bine, se poate o mai mare umilinţă, o mai mare pedeapsă pentru un partid ţărănesc, care pierduse prilejul de a realiza singur această reformă?

Aşa se întâmplă când consideraţiunile de persoane trec înaintea consideraţiunii de ideologie.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Industriei şi Comerţului: Toată viaţa n-ai urmărit decât consideraţiuni de persoane, de aceea ai rămas singur. (Ilaritate, aplauze pe băncile majorităţii).

D-l M. Manoilescu: Singurătatea mea, d-le Madgearu, este singurătatea aceea de care vorbeşte un vers celebru de Alfred de Vigny.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Industriei şi Comerţului: Totdeauna foarte prozaic, dar îţi place totdeauna să te situezi poetic.

D-l M. Manoilescu: Cât priveşte însă ceea ce numiţi dv. schimbările mele de opinie, îmi voi face o plăcere să vă vorbesc la sfârşitul acestei cuvântări.

D-l profesor D. Mezincescu: D-l Manoilescu face aluzie la un vers al lui Alfred de Vigny. Daţi-mi voie să vi-l spun eu. Acela sună aşa: „Seul le silence est grand, tout le reste est faiblesse“.

Probabil că acesta este versul la care face aluzie d-l Manoilescu. (Ilaritate, aplauze pe băncile majorităţii). N-am terminat.

Era în intenţia mea - şi de aceea stăm aici până la sfârşitul discursului d-lui Manoilescu, în afară de plăcerea pe care o am de a-l auzi vorbind - era în intenţia mea să-i fac o întrerupere. A sosit momentul.

Răspunsul la Mesaj, ca şi Mesajul, este un vestigiu al unor vremuri vechi: este vestigiul vremurilor când Coroana nu avea alt prilej de a sta de vorbă cu naţiunea, iar Mesajul era cuvântul Coroanei către naţiune, pe când răspunsul la Mesaj era răspunsul naţiunii la cuvântul Coroanei.

Am aşteptat ca răspunsul la Mesaj al d-lui Manoilescu să conţină şi partea aceasta, care nu este numai un vestigiu al unor vremuri vechi, dar, mai ales în momentul de faţă, şi mai ales pentru unii oameni, era o necesitate absolută. Am

aşteptat până astăzi să aud de la d-l Manoilescu acest răspuns şi d-l Manoilescu ne trimite la versul din Vigny. Îmi daţi voie să mă declar nesatisfăcut. (Aplauze pe băncile majorității).

D-l M. Manoilescu: D-lor senatori, în ceea ce privește versul din Vigny pe care l-a invocat d-l dr. Mezincescu, nu este acela la care mă gândisem eu. (Ilaritate). Dar d-lui are aerul de a-mi face mie o imputare în ceea ce privește tăcerea. Bine! Sunt nevoit să ies din modestia mea şi să vă spun un cuvânt pe care l-am spus adineaori unui domn coleg, înainte de a se deschide şedinţa. Colegul a avut amabilitatea să-mi spună: „D-le Manoilescu, am mare plăcere să te aud astăzi, fiindcă ştii să vorbeşti frumos“. Eu i-am răspuns: „Nu, d-le coleg, aceasta nu este specialitatea mea. Eu am altă specialitate: eu ştiu să tac frumos“. Şi eu cred, d-lor senatori, că în cariera mea publică, în contrast cu alți oameni, am dreptul să mi se recunoască acest merit.

Dar, d-lor senatori, d-l dr. Mezincescu a pus o întrebare, pe care, v-o mărturisesc, n-am sesizat-o atât de bine în subtilitatea şi în intenţiile ei. Eu am declarat, însă, de la început - şi nu ştiu dacă d-l dr. Mezincescu a fost aici - că mă bucur că declaraţia guvernului se discută odată cu răspunsul la Mesaj, pentru că prin aceasta se accentuează un lucru clar: anume că Mesajul este o operă a guvernului şi că orişice parlamentar care examinează Mesajul şi răspunsul la Mesaj, examinează un act al guvernului, fără a pune în cauză pe altcineva decât guvernul. Cu această precauţiune pe care am avut-o încă de la începutul cuvântării mele - să recunoască d-l dr. Mezincescu că sunt foarte precaut.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Industriei şi Comerţului: De o bucată de vreme.

D-l M. Manoilescu: Nu este nevoie să mai dau altă explicaţiune.

D-l profesor D. Mezincescu: D-le Manoilescu, eu, totuşi, fiindcă am o amintire care mă leagă de d-ta...

D-l M. Manoilescu: Foarte plăcută pentru amândoi!

D-l profesor D. Mezincescu: ... fiindcă am amintirea unui fapt care nu ştiu dacă a avut vreo importanţă în hotărârea unor evenimente foarte mari...

D-l M. Manoilescu: A avut, a avut!

D-l profesor D. Mezincescu: Fiindcă am amintirea acestui moment, la care mă

refer astăzi, spun drept că m-aș fi așteptat ca d-ta, d-le Manoilescu, să te socotești dispensat - prin declarațiunea pe care ai făcut-o la acest discurs confunzi declarațiunea guvernului cu răspunsul la Mesaj - de o obligațiune pe care o socotesc esențială pentru toți. (Aplauze).

D-l M. Manoilescu: D-le senator, vă voi răspunde în același timp cu răspunsul pe care-l datorez d-lui Madgearu, care a făcut aluziune la schimbările mele și cu aceasta, d-lor, pentru prima dată îmi veți îngădui să ies din rezerva și din discreţiunea pe care mi-am impus-o întotdeauna și să explic unele fapte din trecut. Nu le-aș explica dacă nu aș fi avut sentimentul clar că ar putea interesa onoratul Senat; ele nu constituie chestiunea unui om, ci o chestiune politică mare, care trece pe deasupra capului unui om. Vă voi explica pentru ce am avut legăturile cele mai intime pe care le poarte avea cineva cu un partid, cu Partidul Național-Țărănesc, de ce m-am înscris în el și de ce am plecat din acest partid. Cu aceasta voi da satisfacţie întrebărilor care chinuie în mod cu totul inutil pe d-l dr. Mezincescu.

D-l profesor D. Mezincescu: Eu sunt dezinteresat. Utilitatea chinurilor nu o văd.

D-l M. Manoilescu: D-lor senatori, în iunie 1927, după căderea de la putere a guvernului Averescu, din care făcusem parte ca subsecretar de stat, mânat de un sentiment pe care îl manifestasem – și se știe acest lucru - și la vremea când eram la guvern, am plecat la Paris. Aveam dreptul să sper că d-l general Averescu va lua o atitudine conformă cu anumite declarațiuni foarte prețioase ale d-sale, făcute în cerc intim, în chestiunea care mă preocupa în mod constant și când eram la guvern, care m-a preocupat toată viața și căreia îi voi rămâne credincios, fără să am nevoie să dau declarațiuni până la sfârșitul vieții mele! (Aplauze). Ei bine, d-lor senatori, în loc de declarațiunea așteptată a d-lui general Averescu, d-sa a venit aci în Senat și, în 1927, a doua zi după moartea regelui Ferdinand, a făcut o declarațiune - vedeți predilecția pe care o am pentru acest cuvânt - o declarațiune de obedienţă față de Înalta Regență.

A doua zi după această declarațiune am demisionat din Partidul Poporului. Am fost rugat de d-l general Averescu și de către prietenii d-sale, să-mi amân demisia sau, dacă nu, să mai merg încă odată la Paris, înainte de a confirma demisia.

În această privință există și dovada unor scrisori, adresate mie de d-l Al. Oteteleșanu, care se găsesc astăzi la dosarul Consiliului de Război.

Am plecat la Paris în octombrie. Când m-am întors, am venit direct la Jilava cu acel expres pe care mi-l pusese dispoziție, în mod foarte amabil, d-l Tătărescu.

D-lor senatori, înțelegeți foarte bine că tendința mea politică de a mă depărta de d-l general Averescu, din aceste motive ideologice, nu mai putea să aibă loc. D-l general Averescu a venit și m-a apărat pe mine - nu cauza mea - cu toată căldura și cu toată lealitatea, pentru care îi voi fi totdeauna recunoscător, după cum voi fi totdeauna recunoscător și acelora dintre fruntașii național-țărăniști care au avut o atitudine leală și fermă cu acel prilej.

Cu riscul ca mâine să mă găsesc eu, d-l Madgearu, în cele mai adverse situațiuni, voi recunoaște că, în timpul procesului, d-l Madgearu a avut o foarte corectă atitudine.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Industriei și Comerțului: Eu cred că ai intrat în închisoare și pentru faptul că ai fost purtătorul unei scrisori pe care eu ți-am dat-o în numele Partidului Național-Țărănesc - cu autorizarea șefului meu, care nu era în București - către prințul Carol și ai adus chiar și un răspuns la această scrisoare. Și declarațiunile categorice pe care le-am făcut la procesul d-tale, m-ar fi transformat și pe mine în victimă politică, dacă nu aș fi fost secretarul general al Partidului Național-Țărănesc și dacă Ionel Brătianu nu ar fi fost sfătuit de d-l Titulescu că ar face o greșeală politică dacă m-ar aresta și pe mine. (Aplauze pe băncile majorității).

Și mai este o deosebire între noi: aceea că nu aș fi îndrăznit niciodată să-mi transform în capital politic un simplu accident de factor poștal, cum ai făcut-o d-ta cu atâta utilitate. (Aplauze pe băncile majorității, ilaritate).

Aș mai putea să fac și alte deosebiri, căci mai sunt multe.

D-l M. Manoilescu: Deosebirea între d-l Madgearu și mine este că, în recapitulările istorice, d-lui Madgearu nu i-ar plăcea să treacă de un anumit punct, pe când mie, în orice recapitulări istorice, îmi convine ca să răscolesc adevărul oricând și până la fund.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Industriei și Comerțului: A sosit în sfârșit timpul ca toată opera d-tale de intrigărie să fie demascată.

Țin să declar, în fața opiniei publice, că în orice recapitulare istorică pot să intru cu fața curată, ceea ce nu aș putea spune de acțiunea pe care d-ta ai dus-o tot

timpul dincolo de culise, de sforile pe care le-ai tras şi de calomniile pe care le-ai debitat, chiar după ce nu mai eram ministru, nici deputat, ci un simplu particular. (Aplauze pe băncile majorităţii).

D-l M. Manoilescu: Dar, d-lor senatori, nu vreau să transform această dezbatere, care ea însăşi are un caracter delicat, într-o discuţie în care se pune prea multă notă personală. De aceea voi urmări o singură linie. Nu vreau să vorbesc nici măcar de o anumită cauză, ci vreau să vorbesc numai de un anumit moment politic, care are interesul său.

D-lor senatori, înţelegeţi că după atitudinea d-lui general Averescu, în procesul meu, eu rămăsesem blocat sufleteşte. Nu puteam să mă mai despart de d-sa decât după o lungă trecere de vreme.

Am avut în acest timp des contact cu preşedintele Partidului Naţional-Ţărănesc, d-l Maniu, şi am discutat ceea ce discutam eu cu toţi oamenii politici. Dealtfel memoriile d-lui Iorga confirmă că aveam obsesia aceleaşi idei, pe care o împărtăşeam, cu mai mult sau mai puţin succes de convingere, diferiţilor fruntaşi politici. Nu am găsit motive suficiente care să mă determine să intru în Partidul Naţional-Ţărănesc în timpul opoziţiei. Partidul era împărţit pe chestiunea cea mare.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Industriei şi Comerţului: Nu este adevărat.

D-l M. Manoilescu: A venit Alba-Iulia. La Alba-Iulia am fost în strânse legături cu fruntaşul naţional-ţărănesc, d-l Mihalache. Şi trebuie să spun că, la Alba-Iulia, d-l Mihalache a jucat un rol, care din punct de vedere al cauzei, din punctul de vedere al sentimentelor mele şi a ceea ce socot eu că era marele interes al ţării, a fost un rol foarte frumos.

Restauraţia nu s-a produs la Alba-Iulia, cum trebuia să se producă - aceasta nu mai e un secret pentru nimeni -, nu s-a produs din cauza neîndemânării unui fruntaş ţărănist care, şi după aceea, n-a făcut nimic efectiv ca să grăbească momentul restauraţiei, dar care a jucat cunoscutul rol al muştei de la arat care, deşi mică, bâzâie şi astăzi foarte mult! D-l Mihalache, cum spuneam, a fost foarte consternat de neîndemânarea acestui fruntaş naţional-ţărănist şi, vrând să repare ceea ce a făcut acesta, a făcut apel la mine în ultimul moment. Era prea târziu pentru ca să-i mai pot da concursul meu. Nimic nu se mai putea face...

D-l M. Teodorescu: D-le Manoilescu, să-mi permiteţi: aceste destăinuiri...

D-l M. Manoilescu: Să ştiţi că până acum am răspuns la toate. Nu vă veţi supăra dacă va fi o chestiune la care să nu vă pot răspunde. Aceasta nu de altceva, dar ca să nu o luaţi ca o lipsă de deferenţă faţă de dv.

D-l M. Teodorescu: Aceste destăinuiri le faceţi dv. din cauza întrebării d-lui dr. Mezincescu, sau le aveaţi dinainte aranjate pe notiţe?

D-l M. Manoilescu: Dv. cred că aţi vorbit de multe ori, şi ştiţi foarte bine că, atunci când cineva vorbeşte, are pregătite unele părţi eventuale, a căror oportunitate depinde de atmosfera care intervine în dezvoltarea unei cuvântări. Prin urmare, din tot ceea ce am eu să vă spun şi din tot ceea ce aş fi putut să am notat aci, vă voi spune astăzi numai ceea ce socotesc, cu multă economie de cuvinte, absolut strict indispensabil.

D-l profesor D. Mezincescu: Eu nu mi-am exprimat decât o mirare şi un regret că în cuvântarea dv. la Mesaj lipseşte acel obişnuit capitol, în care fiecare din noi găsim un prilej de a exprima Coroanei devotamentul şi credinţa noastră.

D-l M. Manoilescu: D-le doctor, eu pot să primesc orice fel de lecţie, dar este o singură lecţie pe care nu o primesc de la nimeni în ţara aceasta: lecţia de devotament faţă de Coroană! (Întreruperi, zgomot).

D-l Virgil Madgearu, ministrul Industriei şi Comerţului: Nu v-am spus eu că se zugrăveşte Dumnezeu şi se închină singur? (Ilaritate).

D-l M. Manoilescu: D-lor senatori, în noiembrie 1928, Partidul Naţional-Ţărănesc a venit la putere. Pentru mine se punea o mare şi decisivă problemă; şi nu pentru mine, ci pentru ideile pe care le urmăream, trebuia să iau hotărâri mari.

Aceste hotărâri le-am luat în felul următor. Vă voi da numai date, fără nici o indiscreţie neîngăduită. La 9 martie am văzut pe d-l Maniu, iar la 18 martie am plecat la Paris - amănunt foarte interesant - întovărăşit la gară de către d-l Alexandru Buzdugan, fiul regentului, care mă vizitase cu o zi înainte acasă, după cum mă vizitase de mai multe ori. Nu cred că fac o impietate dacă voi spune un lucru: voi spune întâi că înaltul regent Buzdugan mi-a făcut marea cinste de a se preocupa de faptul că nu mă găseam în Parlamentul ţării şi de a-şi exprima dorinţa de a mă găsi în acest Parlament; al doilea lucru, că ştiu - şi aceasta o pot confirma alţii, care au, natural, mijloace mult mai directe de informaţii - că înaltul regent Buzdugan nu a fost în sufletul său şi în adâncul convingerilor sale

de bun patriot împotriva unei eventuale restaurări.

Ei bine, d-lor, după zece zile, la 28 martie, m-am întors de la Paris. Nu am putut vedea imediat pe d-l Maniu, deoarece erau sărbătorile Paştelui. L-am văzut la 4 aprilie şi m-am înscris în Partidul Naţional-Ţărănesc. După o nouă întrevedere, la 6 aprilie, înscrierea oficială am dat-o în ziua de 11 aprilie.

Nu mai este nevoie să stabilesc legături.

La vremea aceea, aceste legături au fost făcute de către presă şi, natural, cum se cuvenea, au fost dezminţite. Ceea ce vă pot spune este un lucru: am intrat în Partidul Național-Țărănesc fără a părăsi ideile mele politice, ci dimpotrivă, pentru a putea să mi le împlinesc. Era un sacrificiu....

D-l Emil Fagure: Dacă ne permiteţi, o simplă întrebare: înscrierea dv. în partid - puteţi să o spuneţi Senatului fără a face indiscreţiuni - era oarecum în legătură cu scrisoarea de care vorbea d-l Madgearu?

D-l M. Manoilescu: Înscrierea mea în Partidul Naţional-Ţărănesc, natural, că era în legătură cu ideologia pe care o fracţiune bună din Partidul Naţional-Ţărănesc....

D-l Virgil Madgearu, ministrul Industriei şi Comerţului: Partidul Naţional-Ţărănesc întreg a avut-o şi nu au fost între noi decât deosebiri de tactică, nu deosebiri de fond în această chestiune. Trebuie să precizăm odată pentru totdeauna acest lucru.

D-l Emil Fagure: Dar v-a înlesnit situaţiunea dv. această scrisoare? (Întreruperi).

D-l M. Manoilescu: Am fost de o corectitudine perfectă în mărturisirile pe care le-am făcut. Am căutat să dau Cezarului ce este al Cezarului, dar nimic decât ceea ce este al lui.

D-l Emil Fagure: V-a înlesnit însă, situaţiunea dv., acea scrisoare?

D-l M. Manoilescu: Aşteptaţi, d-le Fagure, că am să spun mai multe.

Și, atunci, am intrat în Partidul Național-Țărănesc, fără a sacrifica ideile mele politice, ci, dimpotrivă, pentru a le îndeplini. Era, d-lor, un sacrificiu. Intram într-

un partid, care se găsea la putere. (Întreruperi). Eu eram doar un om tânăr, stăpân pe mijloacele mele şi capabil să-mi creez oricând un viitor politic. Chiar d-l Maniu a avut marea delicateţă ca să sublinieze acest fapt şi să-mi calmeze scrupulele mele în această privinţă. Trebuia să intru în partid, pentru că era singurul mijloc prin care se putea ajunge la împlinirea marii misiuni a restauraţiei.

Când a murit regretatul regent Buzdugan - şi acesta este un moment care va constitui totdeauna o enigmă - (e adevărat că d-l Madgearu nu era aci, era la Londra) -, m-am luptat cu toţi fruntaşii Partidului Naţional-Ţărănesc, care nu au înţeles să facă un gest a cărui oportunitate era incontestabilă atunci, cum a fost şi mai târziu. Am avut atunci o gravă decepţie în ceea ce priveşte prevederile mele politice, legate de înscrierea mea în partid. Mai târziu am avut, e drept, şi satisfacţii; dar din altă parte. Când am candidat pentru prima dată la Caraş, un judeţ pe care nu-l cunoşteam, am fost primit de ţărănime cu o căldură particulară, care nu se adresa partidului din care făceam parte, nu se adresa mie, ci se adresa mult mai sus. Îmi aduc aminte de un bătrân de 80 de ani, moş Ioan Viţan, care, pe când vorbeam la Zlatiţa, într-un sat de munte din apropierea Dunării, m-a întrerupt. Eu vorbeam de interesele economice ale regiunii, dar mi-a tăiat vorba, spunându-mi: „Lasă, d-le ministru, mai bine spune-ne când ne aduceţi înapoi pe regele nostru?“. Acesta era glasul poporului, care tremura şi dincolo şi dincoace de Carpaţi.

D-lor senatori, nu voi merge mai departe şi nu voi destăinui nimic din faptele care au precedat şi determinat ziua de 6 iunie. Constat că, la un an după ce am intrat în Partidul Naţional-Ţărănesc, a venit ziua mare a restauraţiei. Nu am vorbit de aceste lucruri pentru a sublinia rolul meu în acest eveniment istoric. Despre restauraţie vorbesc acei care ar trebui să tacă şi tac acei care ar trebui să vorbească. Am vrut să arăt un lucru: nu motive inferioare au putut să mă determine să fac gravul gest de a trece dintr-un partid în altul.

De ce am intrat în guvernul Iorga? Dar acest lucru îl ştie toată lumea. Am adresat o scrisoare publică d-lui Maniu, în care am scris: intru în guvernul Iorga pentru a urma un imperativ al conştiinţei şi al credinţei mele faţă de tron, pe care niciodată alte consideraţiuni nu le-au putut tulbura, imperativ moral care mă stăpâneşte în chip constant de atâţia ani. (Întreruperi pe băncile majorităţii).

Aşa am scris, v-o pot citi. Îmi pare rău că n-am acea scrisoare aci.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Industriei şi Comerţului: D-le Manoilescu, la ora unu v-aţi despărţit de noi, de la şedinţa Comitetului Central Executiv, unde se hotărâse în mod unanim, cu votul d-lui Manoilescu, ca să dăm sprijin pentru formarea guvernului d-lui Nicolae Titulescu, oricum l-ar forma şi din orice personalităţi l-ar înjgheba; la ora patru v-aţi prezentat la d-l Maniu, preşedintele partidului...

D-l M. Manoilescu: La ora 5.

D-l Virgil Madgearu, ministrul Industriei şi Comerţului: ... la ora 5, şi i-aţi arătat că sunteţi silit de împrejurări ca să intraţi în guvernul prezidat de d-l Nicolae Iorga şi, deşi d-l Maniu v-a spus că va urma excluderea dv. din Partidul Naţional-Ţărănesc, aţi intrat în guvernul prezidat de d-l Iorga şi secondat de d-l Argetoianu, guvern pe care aşa de frumos l-aţi zugrăvit adineaori, neînţelegând că, zugrăvindu-l aşa cum l-aţi zugrăvit, zugrăviţi şi marea dv. greşeală politică din acea zi. (Aplauze pe băncile majorităţii).

D-l M. Manoilescu: D-le Madgearu, când, la 4 mai 1929, am declarat d-lui Maniu că intru în Partidul Naţional-Ţărănesc, d-l Maniu mi-a spus ceea ce se cheamă o vorbă mare: „D-le Manoilescu - sau, aşa cum spune d-l Maniu în limbajul d-sale extrem de politicos şi solemn -, d-le ministru, nu veţi regreta niciodată ziua când aţi intrat Partidul Naţional-Ţărănesc“. Ei bine, d-lor senatori, ţin să vă fac această mărturisire. Mai ales la lumina destăinuirilor pe care le-aţi văzut, ţin să vă fac această destăinuire: nu regret de a fi intrat în Partidul Naţional-Ţărănesc, pentru ceea ce am avut prilejul să fac.

D-l Victor Motogna: De ce aţi ieşit?

D-l M. Manoilescu: Acesta este un răspuns care vă va face să înţelegeţi de ce voi spune d-lui Madgearu - oricât de crud şi cu aparenţă de dreptate a pus d-lui problema, din punct de vedere al moralităţii de partid - că nu regret nici când am ieşit din Partidul Naţional-Ţărănesc, oricare au fost consecinţele pentru mine, fiindcă, ieşind din partid, rămâneam pe aceeaşi linie. (Întreruperi pe băncile majorităţii). Dv. veţi înţelege de ce nu vreau să insist asupra faptului care s-a putut petrece între ora 12 şi ora 5!

D-l Victor Motogna: De ce aţi ieşit?

D-l Virgil Madgearu, ministrul Industriei şi Comerţului: Pe aceeaşi linie se afla întregul Partid Naţional-Ţărănesc. Şi atunci, şi acum.

D-l M. Manoilescu: Dar întregul partid n-avea situaţia specială pe care o aveam eu. (Întreruperi pe băncile majorităţii).

Dar, d-lor senatori, credeţi dv. că, la 38 de ani, după ce fusesem de trei ori ministru, după ce cunoscusem toată zădărnicia acestei vanităţi, credeţi că putea să mă mai ispitească, ca pe un tânăr debutant, un portofoliu ministerial?

Dar este să-mi faceţi mie nu numai o insultă, d-lor, este să călcaţi în picioare legile eterne ale psihologiei omeneşti. Era absurd, era monstruos să presupuneţi că iau asupra mea riscul, de care vorbea d-l Madgearu, al excluderii din partid numai de dragul unui portofoliu într-un guvern care, de pe atunci, îmi inspira neîncredere.

Şi această bănuială, d-lor senatori din majoritate, o arătaţi dv. singurului om care a ştiut, în împrejurări tragice, să asculte glasul datoriei în apărarea unei instituţii naţionale!

Şi dv. cunoaşteţi foarte bine că am avut prilejul, după aceea, să arăt că ştiu să pun datoria înainte de orice consideraţii egoiste, în împrejurări în care nu ştiu câţi oameni ar fi luat linia dreaptă pe care am luat-o eu!

Concluzia mea este că am trecut de la un partid la altul; mi-am impus cea mai dureroasă situaţie care se impune unui om, al cărui viitor nu era ascuns în nori şi mi-am impus-o numai fiindcă am fost în serviciul comandat al unei cauze. Inconsecvenţa mea aparentă era cea mai nedezminţită consecvenţă faţă de un ideal superior.

Mă întreb dacă, după aceasta, se va mai găsi cineva dintre dv. să-mi arunce piatra.

Şi dacă se va găsi, d-lor senatori, mi-e tot una.

Eu am înţeles, de când am intrat în politică, că, pentru a lăsa urme adânci în viaţa ţării sale, se cer două condiţiuni: să urmezi totdeauna linia credinţii tale...

D-l N. Corodeanu: Constantă credinţă!

D-l M. Manoilescu: ... şi să nu aştepţi niciodată, de nicăieri, răsplată.

D-lor senatori, iată de ce, astăzi, cu o mare detaşare personală, reflectând

opiniunea cinstită a cercurilor active ale naţiunii, sunt gata să susţin orişicare năzuinţă spre bine, a oricui ar fi. Dar, pentru cuvintele pe care le-am arătat, nu cred în putinţa unui bine, a unei îndreptări şi mai ales a unei adânci prefaceri, atâta vreme cât nu vom reconstrui statul. După zece ani de la noua Constituţiune se cere să ne dăm un stat nou românesc, al vremurilor noastre, al nevoilor noastre, departe de orişice importaţiune străină; un stat născut liber din organismul naţional şi din afirmarea pură şi nealterată a geniului românesc, un stat care să ne apropie măcar de acea ,,Românie mai fericită“, către care năzuim, de atâta vreme, zadarnic, în visurile noastre. (Aplauze).

● D.S., şedinţa din 17 august 1932, p. 121-133.

41. Interpelarea adresată de deputatul Gheorghe I. Brătianu ministrului de Externe, Nicolae Titulescu, în legătură cu Pactul de neagresiune cu Uniunea Sovietică (Ședința Camerei Deputaţilor din 18 noiembrie 1932)

D-l G. I. Brătianu: D-le preşedinte, d-lor deputaţi, tratativele în jurul pactului de neagresiune cu Uniunea Sovietelor, care au avut în presă şi în lumea politic un atât de larg răsunet, au ajuns să preocupe astăzi întreaga noastră opinie publică.

În sesiunea trecută, am avut prilejul să adresez fostului preşedinte al Consiliului şi ministru de Externe o întrebare asupra acestei chestiuni. D-sa nu mi-a putut răspunde atunci decât în parte, tratativele fiind încă în curs. Cred că, faţă de evenimentele care s-au produs de atunci încoace, nu putem începe activitatea acestei sesiuni, fără a pune noului guvern aceeaşi întrebare şi a-i cere să lămurească Parlamentul asupra urmăririi acestor tratative atât de importante.

Iată, deci, întrebarea pe care o adresez d-lui ministru de Externe:

„Când s-au început, anul trecut, tratativele pentru un Pact de neagresiune între România şi Uniunea Sovietelor, s-a făcut o primă greşeală prin faptul că nu s-a precizat din capul locului un punct de vedere ferm: că ne ajunge Pactul Briand-Kellogg, întărit de Protocolul Litvinov, din ianuarie 1929.

Fără a avea acest acord special, Japonia a răspuns, încă din luna ianuarie a acestui an, că Pactul Kellogg este suficient. Puteam evita astfel tratativele directe, fără a pune în discuţie legăturile noastre de alianţă şi chiar fără a împiedica Franţa şi Polonia să-şi încheie pactele respective.

S-a ajuns însă la conversaţiile de la Riga, numai pentru a nu rămâne izolaţi de tratativele similare ale aliaţilor noştri. Nu e locul de a examina pentru ce motive s-a ales atunci această cale anevoioasă.

Tratativele au fost reluate în urmă, în împrejurări asemănătoare, după semnarea pactului polono-rus. Am dat, desigur, o nouă dovadă de bunăvoinţă, în cadrul unor alianţe ce ne sunt scumpe, continuând discuţiuni care atingeau totuşi interese vitale ale ţării, dar îmi exprim convingerea că nu putem semna un act

care să aducă o cât de neînsemnată ştirbire drepturilor noastre, recunoscute în primul rând de Franţa în 1920, nici o restrângere de orice natură Pactului Kellogg, aşezat pe o bază internaţională, mult mai largă.

De fapt, problema nu e aceea a relaţiilor cu Uniunea Sovietelor - care nu ne interesează nici din punct de vedere politic, cât timp Sovietele manifestă tendinţele cunoscute în privinţa graniţei noastre de răsărit -, ci e aceea a relaţiilor dintre noi şi aliaţi.

Faţă de această situaţie, deosebit de îngrijorătoare, în momentul în care ministrul de Externe al Cehoslovaciei vecine şi prietene, pune cu hotărâre dilema: „pace sau război?“ am onoarea a întreba pe d-l ministru al Afacerilor Străine:

1. Ce urmare înţelege d-sa să dea tratativelor cu Uniunea Sovietelor, atunci când ultima schimbare de guvern şi constituirea actualului minister s-au făcut, într-o largă măsură, pe această chestiune?

2. Care este situaţia României în cadrul alianţelor sale, în lumina ultimelor evenimente?

D-l St. Cicio-Pop, preşedinte: D-l ministru al Afacerilor Străine are cuvântul.

D-l N. Titulescu, ministrul Afacerilor Străine: D-le preşedinte, d-lor deputaţi, fiind hotărât să colaborez în modul cel mai loial şi franc cu reprezentanţii naţiunii, înţeleg să fac la începutul săptămânii viitoare declaraţiuni complete asupra Pactului de neagresiune dintre România şi Sovietele. În consecinţă, aş ruga pe d-l Brătianu să binevoiască a amâna interpelarea d-sale, până ce voi fi avut prilejul să fac aceste declaraţiuni Parlamentului.

● D.A.D., şedinţa din 18 noiembrie 1932, p. 15.

42. Petre C. Andrei şi A. C. Cuza cu privire la programa şcolară (Şedinţa Camerei Deputaţilor din 7 decembrie 1932)

[...]

D-l Şt. Cicio-Pop, preşedinte: D-l subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei Publice, al Cultelor şi Artelor are cuvântul.

D-l Petre C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei, al Cultelor şi Artelor: D-le preşedinte, d-lor deputaţi, într-una din şedinţele trecute, în acea memorabilă şedinţă în care s-au ilustrat argumente atât de frumoase - mai exact zis - contondente, din partea d-lui deputat Gheorghe Cuza...

O voce de pe băncile L.A.N.C.: Aţi mai spus aceasta de mai multe ori.

D-l Petre C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei, al Cultelor şi Artelor: Trebuie să o spun mereu ca să o înţelegeţi şi dv. Este nevoie să vă intre în cap odată. (Întreruperi de pe băncile L.A.N.C.). În acea şedinţă, d-l deputat Gheorghe Cuza a făcut afirmaţia că eu aş fi dat o circulară şcolilor, oprind pe elevii creştini de a scrie, de a desena, de a face lucrul manual sâmbăta.

În şedinţa de vinerea trecută, d-l deputat A. C. Cuza, tatăl, a reeditat această afirmaţie, sub o altă formă, cerând să se aducă în şedinţă şi să i se comunice d-sale textul acestei circulare. I l-am comunicat chiar adineauri în scris.

D-lor deputaţi, am aci această circulară şi o voi citi şi în faţa dv.

D-l Victor Papacostea: Exces de zel! Dacă i-aţi dat-o, ce nevoie mai aveţi să o citiţi şi aici? Înţelegem noi ce vreţi dv.

D-l Petre C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei, al Cultelor şi Artelor: Ascultaţi explicaţiile pe care le-am dat.

Circulara sună în felul următor:

„Domnule director - este dată către directorii de şcoală -, ţara noastră a acordat

întotdeauna libertatea cultului fiecărei naţiuni conlocuitoare. Faţă de un vechi deziderat al populaţiei evreieşti din ţară şi ţinând seama de libertatea cultului fiecărui cetăţean, vă recomandăm ca, la formarea orarelor pentru anul şcolar în curs, să binevoiţi a ţine seama, pe cât este posibil, ca în zilele de sâmbătă şi sărbători să nu fie angajate unele dexterităţi sau diferite lucrări scrise...

O voce de pe băncile L.A.N.C.: De turci de ce nu v-aţi ocupat?

D-l Petre C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei, al Cultelor şi Artelor: ... aceasta spre a scuti de scris pe elevii de religie mozaică din şcolile de stat în zilele în care sunt opriţi de prescripţiile religioase de a face asemenea lucrări“.

Iată circulara. Am prevăzut într-însa „pe cât este posibil“, pentru că, atunci când se fac orarele, sunt anumite prescripţii pedagogice în legătură cu vârsta elevilor, cu succesiunea materiilor de predare. Prin urmare, n-am oprit pe elevii creştini. Dacă pentru d-l Cuza libertatea conştiinţei tale creştine îţi recomandă ca tocmai sâmbăta să lucrezi, cred că aceasta nu înseamnă respectul legilor şi al Constituţiei, care prevede libertatea cultului fiecărui cetăţean; libertatea cultului meu nu-mi impune ca să opresc libertatea cultului altuia. (Aplauze).

Ce supără pe elevii creştini, ce supără pe d-l Cuza...

D-l A. C. Cuza: Aceasta este pur şi simplu fantastic. Am să răspund.

D-l Petre C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei, al Cultelor şi Artelor: ...că noi, având sărbătoarea legală, sărbătoarea creştinească a duminicii, facem în alte zile aceste dexterităţi. Dar acestea nu constituie pentru mine nici măcar o obligaţie absolută, ci se recomandă şcolilor să ţină seama, „pe cât posibil“, de această dorinţă a populaţiei evreieşti.

D-l Victor Papacostea: Adânciţi conflictul dintre elevii creştini şi elevii evrei. Şi vă spun lucrul acesta dintr-o experienţă în care sufleteşte mă găsesc alături de d-l ministru, iar nu de d-l Cuza.

D-l Petre C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei, al Cultelor şi Artelor: Dar nu este nici o inovaţie a noastră. În state în care nu întotdeauna a existat un sentiment de prietenie faţă de evrei, această cerinţă s-a respectat. Am să vă citesc dispoziţii recente din state mai noi şi din apropiere de noi. Iată, în Cehoslovacia, este ordonanţa, dată la 31 august 1921 de Ministerul Instrucţiei,

în care se pune în vedere şcolilor ca elevii de rit mozaic să fie scutiţi de prezentarea la cursuri în zilele de sărbătoare ale confesiunilor lor şi, pe cât se poate, să fie scutiţi de scris şi de desen în zilele de sâmbătă.

D-l A. C. Cuza: Să fie scutiţi, aceasta da.

D-l Petre C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei, al Cultelor şi Artelor: În Iugoslavia, ordinul circular din 4 martie 1924 prevede acelaşi lucru. În Ungaria, cu regimul d-lui Horthy, se recomandă să nu se pună desenul, caligrafia şi lucrul manual în zilele de sâmbătă şi de sărbătoare.

D-le Cuza, mai departe, în Prusia, unde, de asemenea, nu au protestat nici hitleriştii, este o astfel de ordonanţă a Ministerului Instrucţiei şi aceasta nu a trezit nici o atitudine potrivnică.

D-l A. C. Cuza: De când este ordonanţa aceea?

D-l Petre C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei, al Cultelor şi Artelor: D-le Cuza, citesc din această circulară:

„Dacă, totuşi, nu s-ar putea evita fixarea unui examen în scris, pentru cazul când este ziua de sâmbătă sau sărbătoare mozaică, elevilor în chestiune li se va uşura posibilitatea de a face lucrările într-o altă zi, tot aşa cum se procedează în cazul când un elev se îmbolnăveşte“.

D-l A. C. Cuza: Suntem de acord, dar din nenorocire ai înţeles greşit.

D-l Petre C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei, al Cultelor şi Artelor: D-le Cuza, unul din noi doi nu a înţeles şi cu siguranţă că nu sunt eu acela.

D-l A. C. Cuza: Am să-ţi dovedesc că d-ta nu ai înţeles nimic.

D-l Eduard Mirto, ministrul Lucrărilor Publice şi al Comunicaţiilor: O lume întreagă nu v-a înţeles, d-le Cuza. (Ilaritate).

D-l A. C. Cuza: Vă întovărăşiţi amândoi, crezând că sunteţi mai inteligenţi. (Ilaritate).

D-l Petre C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei, al Cultelor şi

Artelor: D-lor deputaţi, iată cum s-a. procedat în toate părţile unde s-a pus aceeaşi chestiune.

D-le profesor Cuza, dar, să mă iertaţi, noi în politica şcolară trebuie să urmăm o anumită directivă, care să nu fie decât reflexul politicii noastre naţionale.

D-l A. C. Cuza: Mai ales „naţionale“.

D-l Petre C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei, al Cultelor şi Artelor: D-le Cuza, naţional nu înseamnă naţionalismul antisemit, exclusivist şi degradant pentru noi. (Aplauze pe băncile majorităţii).

D-l A. C. Cuza: Complimentele mele majorităţii, care aplaudă.

D-l Petre C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei, al Cultelor şi Artelor: D-lor deputaţi, dacă în trecut s-au făcut greşeli, în special când li s-a interzis elevilor evrei de a urma în şcolile româneşti, rezultatele le-am văzut mult mai târziu. Elevii evrei, care au urmat în şcolile noastre, vorbesc bine româneşte...

D-l A. C. Cuza: Ce ne pasă nouă că jidanii vorbesc bine româneşte?

D-l Petre C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei, al Cultelor şi Artelor: ... şi au legat prietenii; în vârsta copilăriei şi a adolescenţei, plâng şi se bucură împreună.

D-l A. C. Cuza: Ai descoperit America. (Ilaritate).

D-l Petre C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei, al Cultelor şi Artelor: D-le Cuza, vă ştiam mai combativ, dar spiritul dv. de combativitate a mai scăzut de la o bucată de vreme.

D-l A. C. Cuza: Că mi-a scăzut combativitatea, nu-i nimic; bine că am avut-o odinioară. D-ta nu ai avut-o de la început. (Ilaritate).

D-l Petre C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei, al Cultelor şi Artelor: Din 1923 şi până astăzi aţi simţit acest spirit în diferitele noastre întâlniri şi nu eu am ieşit cel învins. (Aplauze pe băncile majorităţii).

D-l A. C. Cuza: Am să vă dovedesc contrariul.

D-l Armand Călinescu, subsecretar de stat la Ministerul de Interne: D-le Cuza, sunteți combativ numai din gură. (Ilaritate).

D-l P. C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucției, al Cultelor și Artelor: Elevii care, în trecut, au urmat școli evreiești, s-au izolat, s-au înstrăinat.

O politică națională adevărată însemnează infiltrarea culturii noastre și tendința de a face din acești oameni cel puțin cetățeni devotați statului nostru. (Aplauze pe băncile majorității).

Dacă urmăm o politică de pace în exterior, trebuie să urmăm o politică de armonie și de dragoste în interior. (Aplauze pe băncile majorității).

Nu prin această ură păgubitoare vom ajuta statul românesc, d-le Cuza.

D-l A. C. Cuza: Ce înțelegi d-ta prin ură?

D-l P. C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucției, al Cultelor și Artelor: Dacă dv. vreți să faceți un gest frumos, atunci recunoașteți acum, la bătrânețe, că ați păcătuit toată viața dv. (Aplauze prelungite pe băncile majorității).

D-l A. C. Cuza: Mai întâi protestez contra cuvântului „bătrânețe“. D-le președinte, cer cuvântul.

D-l Șt. Cicio-Pop, președinte: D-l deputat Cuza are cuvântul.

D-l A. C. Cuza: D-le președinte, d-lor deputați, am cerut să mi se comunice faimoasa circulară a d-lui subsecretar de stat Andrei. M-am dus la cancelarie și astăzi să cer să mi se dea textul acelei circulare. Eu am anunțat în această privință o interpelare și, fiindcă d-l subsecretar de stat Andrei nu mi-a comunicat această circulară, m-am dus la d-sa; mi-a dat-o chiar în ultimul moment.

De aceea, d-lor deputați, vedeți că sunt îndrituit, din toate punctele de vedere, să vin la această tribună. D-le președinte, d-lor deputați, este cea mai fantastică din toate măsurile pe care un ministru al Instrucției, român, a putut să le ia, dispoziția luată de d-l subsecretar de stat Andrei, în împrejurările în care trăim noi astăzi, pentru că dă o primă de iudaizare jidanilor și o primă de obrăznicie

jidanilor care vin aici să insulte religia creştină. (Aplauze pe băncile L.A.N.C.).

Dv. sunteţi autorul acestei atitudini obraznice, dv., care luaţi asemenea măsuri fără însă ca să aveţi în vedere cele mai elementare cerinţe, cel puţin ale logicii.

D-le ministru, în aceasta măsură pe care o luaţi dv., vă bazaţi pe dispoziţiile pe care le-a luat Cehoslovacia, Iugoslavia, Ungaria şi Prusia; dar dv. înşivă aţi citit textul adevărat al acestei dispoziţii, din care se vede că este vorba de elevii jidani, să nu scrie sâmbăta.

Pe mine nu mă interesează aici măsurile care se iau din punct de vedere religios pentru jidani. Nu voiesc jidanii să scrie sâmbăta? Să nu scrie sâmbăta. Nu voiesc să vie sâmbăta la şcoală? Să nu vie.

Prin urmare, eu nu încalc, prin dispoziţia mea - lăsând deplina libertate a cultului în ceea ce nu ne priveşte -, cultul mozaic. Însă, dv., în această privinţă, faceţi mai mult: nu ziceţi că elevii jidani să aibă dreptul ca sâmbăta să nu scrie, dar dv. ziceţi că elevii români să nu scrie, pentru ca jidanii să-şi ţină sâmbăta lor!

Această dispoziţie este fantastică, enormă, de neînchipuit.

D-l P. C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei, al Cultelor şi Artelor: D-le Cuza, pentru că dv. aţi spus că eu nu am înţeles textul acestei circulări, daţi-mi voie să vi-l citesc: „În consecinţă, fixarea zilelor pentru examene în scris, să se facă în aşa fel încât să nu coincidă cu o sâmbătă sau cu o sărbătoare“. (Ilaritate pe băncile L.A.N.C).

Râsul dv. nu spune nimic; este ceva de natură pur biologică, nu psihologică. (Ilaritate pe băncile majorităţii).

D-l V. T. Prelipceanu: Ţinem să subliniem neexactitatea spuselor dv.

D-l P. C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei, al Cultelor şi Artelor: Acesta este textul circularei trimise de guvernul prusac, cerând să nu se facă lucrări scrise sâmbăta, pe cât se poate.

D-l A. C. Cuza: Aceasta pentru jidani.

D-l P. C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei, al Cultelor şi Artelor: Pentru toţi.

D-l A. C. Cuza: Vă rog citiţi dispoziţia.

D-l P. C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei, al Cultelor fi Artelor: „Dacă, totuşi, nu se va putea evita fixarea unui examen în scris pentru ziua de sâmbătă sau altă sărbătoare, elevilor evrei li se va acorda posibilitatea să dea examen în altă zi“. (Întrerupere pe băncile L.A.N.C.).

Noi, în circulara noastră, spunem mai puțin: „Pe cât posibil, să nu se facă sâmbăta. Dacă nu este posibil, se va face și sâmbăta“.

D-l A. C. Cuza: D-ta ori nu înțelegi circulara d-tale şi pe aceea prusacă, ori o falsifici şi nu este permis unui ministru să facă o astfel de falsificare. (Întreruperi pe băncile majorității, zgomot).

D-l P. C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei, al Cultelor şi Artelor: Nu, d-le Cuza, nu sunteţi de bună credinţă.

D-l A. C. Cuza: Dv. nu sunteţi de bună credinţă, nu eu.

D-lor deputați, aș fi înțeles dispoziția d-lui ministru, dacă ar fi fost luată în următorul mod:

„D-le director, elevii jidani, întrucât sunt opriți prin religia lor să scrie sâmbăta sau să facă alte dexterități, veți avea în vedere această dispoziție a religiei lor și îi veți scuti de a scrie în zilele de sâmbătă“. Dar nu să obligați pe români...

D-l P. C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei, al Cultelor şi Artelor: D-le profesor, vreţi să vă scutesc de restul comunicării? Dacă dau o asemenea circulară sunteţi mulţumit? O acceptaţi şi o recomandaţi în faţa întregii ţări?

D-l A. C. Cuza: Desigur.

D-l P. C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei, al Cultelor şi Artelor: Să se ştie că este propus de dv., că este dată şi în urma cererii d-lui profesor Cuza. (Aplauze pe băncile majorității). D-le profesor, eu am şi cereri în acest sens, dar am crezut că este şi mai logic şi în interesul şcolii să fac aşa cum am făcut. Dv. îmi cereţi să fac altfel, o pot face, dar să se ştie că şi d-l profesor Cuza a cerut să se aprobe lucrul acesta. Cred că populaţia evreiască primeşte scutirea de lucrări scrise, de dexterităţi şi lucrul manual sâmbăta, urmând ca ele

să se facă în alte zile.

D-l A. C. Cuza: Perfect de bine, însă românii să nu fie opriți de la împlinirea studiilor lor, să nu fie împiedicați de a scrie sâmbăta. Este o enormitate ca românii să fie opriți de la lucru, pentru ca jidanii să-și poată ține sâmbăta. Altfel provocați resentiment între români și jidani, pentru că elevii români, văzându-se puși în imposibilitatea de a scrie sâmbăta, pentru ca vreo câțiva harhări de jidani să-și poată ține sâmbăta, aceasta va provoca revoltă în sufletele lor; iar pe urmă dv. veți recolta roadele acestei măsuri nechibzuite, pe care o luați în detrimentul chiar al jidanilor. (Aplauze pe băncile L.A.N.C.). Prin urmare, nu admitem ca românii să fie subordonați jidanilor. Aceasta este chestiunea.

Pentru că s-a produs aci un incident și pentru că acest incident este în legătură și cu circulara pe care dv. o apărați, să-mi dați voie să citesc o protestare, pe care o primesc chiar astăzi din județul Teleorman, o protestare care vă va pune pe gânduri asupra măsurilor ce trebuie să mai luați. Iată protestarea:

„Închinându-vă toată recunoștința și dragostea noastră pentru lupta grea ce o duceți de atâta amar de vreme, în contra celui mai mare dușman, în ghearele căruia se zbate întregul neam românesc, respectuos vă rugăm să binevoiți a ne prezenta protestul de mai jos în fața Sfatului țării...“.

D-l Șt. Cicio-Pop, președinte: D-le profesor, dacă v-ar fi venit din trei mii de comune asemenea proteste, pe toate le-ați fi citit?

D-l A. C. Cuza: Nu, dar pe acesta îl citesc, fiindcă este în legătură cu această mare problemă care interesează și asupra căreia Adunarea a luat o hotărâre în contra d-lui profesor Gheorghe Cuza.

Iată ce spune mai departe protestul:

„Subsemnații, locuitori din regiunea Vedea, județul Teleorman, fără deosebire de crez politic, ci împinși numai de un înalt sentiment de dragoste pentru credința noastră creștină ortodoxă, precum și de demnitatea noastră de români pe pământ românesc, venim să protestăm cu toată îndârjirea în contra afirmației nemaipomenite, de la tribuna Camerei, a deputatului evreu M. Wessman, în ședința de la 29 noiembrie a.c.“.

D-l Șt. Cicio-Pop, președinte: Dar ce, ei l-au ales?

D-l profesor A. C. Cuza: „Creştinismul afirmă sus şi tare, nu s-a desprins din religia scelerată - dacă ni se cere, bucuroşi putem documenta afirmaţia noastră - pe care o practică astăzi evreii. Creştinismul nostru este, din contră, opus iudaismului cu care este angajat în cea mai crâncenă luptă“.

D-l Eduard Mirto, ministrul Lucrărilor Publice şi al Comunicaţiilor: Din ce comună v-a venit acest protest?

D-l A. C. Cuza: „Dacă lupta a fost angajată încă din timpul vieţii lui Isus, al cărui corp a fost răpus de furia poporului evreu, aceeaşi luptă s-a continuat până azi între învăţătura talmudică cu principiile ei egoiste şi distructive şi Biserica creştină cu principiile ei înalte ale iubirii, bazată pe adevăr şi lumină.

Respingem cu indignare afirmaţia că noi am datora religia şi credinţa noastră iudaismului materialist, cosmopolit şi avid.

Între Biserică şi Sinagogă nu e continuitate, ci e luptă pe viaţă şi pe moarte.

Protestăm contra faptului că d-l preşedinte al Camerei n-a intervenit de a opri o afirmaţie care pe orice suflet creştinesc l-a lovit adânc.

Protestăm, de asemenea, contra faptului că aleşii noştri în Parlament, români creştini, n-au ridicat glasul contra unor cuvinte ce au atins sufletul alegătorilor, ai căror reprezentanţi sunt.

Protestăm şi mai energic contra preoţilor deputaţi, care cei dintâi erau obligaţi, prin calitatea lor, să pună la punct o afirmaţie îndrăzneaţă şi cei mai în măsură să ştie ce este şi cine a întemeiat creştinismul, ce este, cine, câţi îi sunt autorii şi cu ce scop s-a inventat şi se inventează încă talmudul, religia ovreilor.

E prima dată când, în Parlamentul român, cineva a putut să profereze o astfel de insultă la adresa sentimentului nostru creştinesc, de aceea, încă o dată şi cu toată puterea, protestăm“. (Aplauze pe băncile L.A.N.C.).

Această protestare este din comuna Vedea, judeţul Teleorman.

D-l Eduard Mirto, ministrul Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor: Iau de martor pe d-l Victor Antonescu că această comună nu există în judeţul Teleorman. (Mare ilaritate, aplauze pe băncile majorităţii). Este un râu care curge pe acolo.

D-l A. C. Cuza: D-ta eşti de dată prea recentă în România ca să cunoşti bine topografia acestei ţări. (Aplauze pe băncile L.A.N.C.). Dă-mi voie să-ţi spun aici că nu este vorba de glume, ci este vorba de o petiţie care vine din partea a 52 de cetăţeni români.

D-l Eduard Mirto, ministrul Lucrărilor Publice şi al Comunicaţiilor: Nu există comuna Vedea în judeţul Teleorman.

D-l A. C. Cuza: Şi iarăşi îţi spun dumitale că, precum nu cunoşti topografia României, nu cunoşti nici sufletul românesc, fiind de dată recentă în mijlocul nostru. (Aplauze pe băncile L.A.N.C.). Să ne laşi pe noi să facem singuri treburile noastre!

D-l Eduard Mirto, ministrul Lucrărilor Publice şi al Comunicaţiilor: Îmi pare rău că la vârsta dv. v-a indus cineva în eroare şi v-a pus în această situaţie ridicolă, de a veni şi vorbi în numele unei comune care nu există.

Puteţi controla lucrul acesta, întrebând pe copiii din clasa a IV-a primară. Dacă făceaţi aceasta, aţi fi evitat să fiţi pus în această situaţie de râs, în care aţi fost pus pe ziua de astăzi. (Protestări pe băncile L.A.N.C.).

D-l V. T. Prelipceanu: Nu este permis unui ministru să insulte de pe banca ministerială! (Zgomot).

D-l A. C. Cuza: D-ta, care nu eşti român, nu ai dreptul să te porţi cu noi în felul acesta. Ridicol eşti d-ta, nu eu! (Aprobări pe băncile L.A.N.C., zgomot).

Voci de pe băncile majorităţii: Care sate?

D-l A. C. Cuza: În regiunea Vedei sunt mai multe sate, iar d-ta, d-le ministru, nu cunoşti geografia judeţului Teleorman, fiindcă nu eşti român. (Zgomot, protestări pe băncile majorităţii). D-lui crede că poate să facă spirite aşa, uşor, ca la bursă! (Întreruperi pe băncile majorităţii).

D-lor deputaţi, revin la circulara d-lui subsecretar de stat Andrei. Prin urmare ne-am înţeles: dv. veţi da o circulară prin care veţi dispune că elevii jidani sunt liberi să nu scrie în zilele de sâmbătă; iar prin aceasta veţi libera pe elevii români de ruşinea ca şi ei să fie opriţi de a scrie în zilele de sâmbătă şi de sărbătorile evreieşti.

Acesta era scopul pentru care am venit aci la tribună, şi, dacă l-am atins, sunt mulţumit.

D-l P. C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei, al Cultelor şi Artelor: Mai întâi, ţin să vă răpesc această mică satisfacţie, pe care aveţi aerul s-o dobândiţi: cererea era făcută de mult de populaţia evreiască, ca să le dau posibilitatea ca, de la caz la caz, să nu scrie sâmbăta. Eu am aprobat-o. Dv. aţi căzut în această cursă. Vă mulţumesc că-mi daţi şi o dezlegare. (Zgomot, întreruperi pe băncile L.A.N.C.).

D-l A. C. Cuza: D-ta ai vrut numaidecât să mai dovedeşti acum că ceea ce cere un român este mai puţin ascultat decât ceea ce cer jidanii d-tale.

D-l P. C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei, al Cultelor şi Artelor: Ce să fac, d-le Cuza? Acuzaţi-mă şi pe mine, ca pe d-l Mirto, că nu sunt român!

D-l A. C. Cuza: Îmi este indiferent, dar eu nu admit ca românii să fie opriţi a scrie sâmbăta.

● Petre Andrei, Discursuri parlamentare (1928-1933), Editura Ankarom, Iaşi, 1996, p. 511-516.

43. Dezbateri pe marginea încheierii Pactului de neagresiune cu U.R.S.S. (Ședința Camerei Deputaților din 17 decembrie 1932)

[D-l Lotar Rădăceanu]: Un alt capitol bugetar, care apasă enorm asupra poporului, este capitolul bugetului armatei. Aceste două capitole, bugetul armatei și cuponul extern, consumă aproape 60 la sută din toate veniturile țării.

Veți admite și dv. că această situație este inadmisibilă. Când, sub guvernul Iorga, s-a făcut prima reducere la bugetul armatei, nu știu care partid a venit aci să protesteze. Atunci, un om de la care nu mă așteptam niciodată să văd acest gest, generalul Cantacuzino-Grănicerul, s-a sculat de pe aceste bănci ale majorității de atunci, și a strigat: „Da, armata, dar deasupra armatei este țara“.

Am rămas surprins de aceste cuvinte ale unui om pe care aș fi fost îndrituit să-l cred un apărător unilateral, egoist până la ferocitate, al instituției pe care a servit-o.

D-l V. T. Prelipceanu: Nu este prima greșeală a dv. despre oameni.

D-l Lotar Rădăceanu: Este imposibil să am cunoașterea d-tale despre oameni. N-o s-o am niciodată, așa încât te rog să nu-mi pretinzi prea mult.

Același lucru trebuie spus astăzi în ce privește bugetul armatei. Trebuie deosebite două puncte de vedere: unul al stării financiare, în care se află statul în acest moment, și altul în ce privește problema generală de ordin internațional a dezarmării.

În starea financiară a statului de astăzi se impun toate economiile posibile, indiferent de rezultatele la care va ajunge Conferința de dezarmare și care, desigur, că ne vor fi aplicate și nouă.

O dezarmare unilaterală este imposibilă. O dezarmare generală nu se poate cere și nu se poate hotărî decât de un for internațional european, care să dea noi directive.

Dar, indiferent de aceste directive, din punctul de vedere al stării financiare

oribile în care a ajuns statul, se impune o politică de reducere masivă a bugetului militar.

Am datoria să accentuez că, în strânsă legătură cu această problemă, este şi problema politicii externe şi, mai ales, problema politicii faţă de Soviete.

S-a discutat în acest Parlament asupra Pactului de neagresiune şi partidul nostru, care atunci nu a avut prilejul să-şi afirme punctul său de vedere, îl spune acum, mai ales că este în legătură chiar cu chestiunea bugetului armatei.

Noi considerăm că este o greşeală că nu s-a încheiat acest Pact de neagresiune, care se putea încheia. Aceasta este o greşeală pe care a înfăptuit-o guvernul, sub presiuni pe care eu le cred străine de guvern şi străine de această ţară.

D-l A. C. Cuza: De ce greşeală?

D-l Lotar Rădăceanu: Aveţi răbdare, vă voi explica îndată.

Când s-a văzut că politica tradiţională a României faţă de Rusia, care se baza pe alianţa strânsă cu Polonia şi cu Franţa, a devenit şubredă, când s-a văzut că Franţa tratează un Pact de neagresiune şi Polonia îl tratează, când s-a văzut că aceste două ţări îl încheie, când s-a văzut, prin urmare, că România este izolată faţă de Rusia, guvernul Vaida a avut, fără îndoială, o inspiraţie fericită când a apucat pe calea tratativelor directe, pentru a pune la punct problema relaţiilor noastre cu Rusia. A fost împiedicat s-o facă şi a fost împiedicat s-o facă nu pentru motivele pe care le-a arătat aici d-l Titulescu. D-l Titulescu a dezvoltat în Cameră o pledoarie de avocat. În loc să vorbească de temeiuri politice, ne-a invocat argumente juridice, ne-a invocat că un Pact de neagresiune ar slăbi Pactul Briand-Kellogg, ne-a dezvoltat că Pactul de neagresiune ar slăbi poziţia noastră în ceea ce priveşte drepturile României asupra Basarabiei.

În primul rând, suntem de acord asupra faptului că nu atât formulele juridice, ci raporturile de forţă şi starea de spirit reală decid în materie de politică externă. Ce legătură poate avea, prin urmare, un text dintr-un tratat care se poate interpreta în zece feluri, cu revendicarea pe care un stat o formulează în mod conştient? Un Tratat de neagresiune nu este un tratat teritorial. Prin urmare, într-un Tratat de neagresiune nu se poate renunţa şi nu se pot obţine drepturi teritoriale. Aceasta este vădit. Acum, desigur că în formulele Sovietelor s-ar fi putut găsi unele care implicau, cu toate acestea, o recunoaştere a unui litigiu în ceea ce priveşte Basarabia. Acestea evident că trebuia respinse, însă, din

discuțiile care au urmat, rezultă că a existat și o formulă pe care țara o putea accepta.

Într-un Tratat de neagresiune se putea foarte bine arăta că diferendele, ce eventual vor surveni, nu vor fi aplanate pe cale de război. Aceasta nu înseamnă recunoașterea unui conflict existent și cu atât mai puțin recunoașterea unui conflict existent cu privire la un teritoriu: aceasta nu înseamnă decât că, în caz de conflict, care s-ar ivi, din orice cauză și asupra căruia nu se impietează în fond deloc, nu se va putea recurge la calea armelor. Prin urmare, o formulă se putea găsi, care ar fi exclus din Pactul de neagresiune orice dispoziție care ar putea să fie aplicată unei probleme teritoriale.

În cazul acesta, s-ar fi întărit siguranța păcii acestei țări față de noi și acesta ar fi fost un câștig enorm. Starea care este astăzi, starea aceasta neclarificată, nu poate să fie decât în dauna acestei țări, atât în dauna economiei ei care, mai ales în Basarabia, ar câștiga enorm, prin normalizarea raporturilor diplomatice, dar și din punct de vedere al siguranței, în acest colț al Europei.

D-le președinte, d-lor deputați, eu sunt dator să vă spun că noi, social-democrații, considerăm că punctul de vedere pe care îl îmbrățișează guvernul rus în ceea ce privește Basarabia este profund greșit și constituie o îngreunare în reluarea unor relații normale.

Basarabia a fost răpită României printr-un act hrăpăreț al imperialismului țarist. Din punct de vedere etnografic, Basarabia este o provincie românească, este cea mai românească dintre toate provinciile alipite. (Aplauze).

D-l Victor Papacostea: Așa încât prăbușirea regimului sovietic poate să fie un pericol și mai acut pentru noi.

D-l Lotar Rădăceanu: Evident, aceasta este convingerea mea. Regimul țarist ar fi mult mai periculos pentru România din punctul de vedere al Basarabiei.

D-l Victor Iamandi: D-le Rădăceanu, dv. nu credeți că imperialismul rusesc, indiferent dacă este sub formă țaristă sau sub formă sovietică, este același?

D-l Victor Papacostea: Evident că nu este același.

D-l Victor Iamandi: Apoi, d-le Rădăceanu, războiul ruso-polon de la 1920 nu era izvorât din același imperialism rusesc, deși scopul urmărit era altul,

bolșevizarea Europei?

D-l Lotar Rădăceanu: Cum se poate să fie acelaşi imperialism, când scopul este altul?

Toate aceste puncte de vedere, la care se mai adaugă şi faptul că alipirea Basarabiei la România s-a făcut într-o formă cel puţin tot atât de democratică, cum s-a făcut şi dezlipirea celorlalte teritorii, care au aparţinut Imperiului Ţarist, printr-o manifestare a voinţei populare basarabene. Toate aceste consideraţii ne fac să credem că nici un străin n-are dreptul de a pune în discuţie drepturile României asupra Basarabiei. (Aprobări). Acest drept l-ar avea doar basarabenii, care ei înşişi şi numai ei ar putea să reclame schimbarea statutului lor teritorial, dar în nici un caz acest drept nu-l poate avea un stat străin, când situaţia este aceasta, fiind vorba de o provincie care a fost răpită şi care s-a reîntors în sânul patriei printr-un act de voinţă al poporului din această provincie.

D-l V. T. Prelipceanu: Basarabia şi-a arătat voinţa odată, în mod irevocabil şi fără condiţii. Aşa încât din acest punct de vedere nu poate să existe nici o discuţie.

D-l Avram Ionescu: Şi nu le cere nimeni să se pronunţe; fiindcă s-au pronunţat odată.

D-l Lotar Rădăceanu: Populaţia basarabeană a confirmat situaţia de azi, cu ocazia tuturor alegerilor, votând partidele care stau pe punctul de vedere expus aici şi dând voturi infime comuniştilor, care ei singuri pun în discuţie Basarabia, aşa încât nimeni nu mai poate cere o nouă pronunţare. Dar, dacă ar fi să se pună problema din nou, aceasta nu o va putea face decât populaţia basarabeană, în orice caz, nu o va putea cere un stat străin.

Aceasta nu înseamnă însă că, în vederea încheierii unui Tratat de neagresiune cu Sovietele, trebuie să aşteptăm rezolvarea definitivă a acestei chestiuni, pe terenul internaţional. În vederea siguranţei păcii în această parte a Europei şi în Europa în general, în vederea uşurării situaţiei bugetare a statului de sarcinile militare groaznice, în vederea liniştirii populaţiei de aci şi din toate ţările limitrofe, este necesar acest lucru şi, dacă el nu s-a făcut, repet, aceasta nu s-a întâmplat sub presiunea unor interese de ordin interior şi naţional. Aici trebuie căutată cauza în politica internaţională, trebuie văzut conflictul care există între cercurile de dreapta şi de stânga, în Franţa şi în Anglia, aici trebuie să ne aducem aminte că

există două politici, în ce privește Rusia, și în Franța și în Anglia, și că d-l Titulescu, în loc să ne aducă politica d-lui Herriot, a adus politica d-lui Tardieu și a lui Sir Deterding, adică o politică de ostilitate împotriva Rusiei, în slujba intereselor capitaliste pe care le reprezintă.

Acesta este adevărul și noi afirmăm că împiedicarea Tratatului de neagresiune cu Rusia, se datorează acestui amestec indirect al capitalului internațional...

D-l Victor Iamandi: Capitalul internațional de care acum are nevoie Rusia sovietică.

D-l Lotar Rădăceanu: Dv. știți foarte bine că capitalul este solidar față de adversarul său de clasă, dar înlăuntrul clasei capitaliste există atâtea interese divergente, după branșa pe care o reprezintă, după debușeul pe care îl caută și după marfa pe care o vinde, încât, evident, sunt părți ale clasei capitaliste care fac afaceri strălucite cu Rusia, dar sunt părți ale acestei clase capitaliste, cum este mai ales capitalul petrolist, care au tot interesul să combată Rusia din toate puterile. Aceasta este situația și noi constatăm că am pierdut momentul de a face o politică independentă față de Rusia, după ce atâta vreme am făcut o politică de dependență față de imperialismul apusean. Azi am intrat într-o nouă stare de dependență față de o altă tabără a capitalismului internațional.

(D-l Șt. Cicio-Pop, președinte, ocupă fotoliul prezidențial).

Noi suntem pentru lichidarea trecutului și pentru o politică externă independentă, inspirată din interesele și din nevoile acestui popor. (Aplauze pe băncile opoziției).

Aceste interese și aceste nevoi ne duc la relații de pace, de bună prietenie și de bună vecinătate cu toate statele, inclusiv cu Rusia sovietică.

D-lor deputați, în Mesajul regal se mai vorbește despre regimul constituțional. Aceasta este o problemă pe care noi am putea să o discutăm foarte îndelungat și în care există puncte de vedere diverse, care se ciocnesc. Cred însă că, pentru discuția de astăzi, ar ajunge să demonstrăm câteva cazuri de practică constituțională, așa cum o înțelege actualul guvern.

Îmi pare bine că pe banca ministerială este d-l Petre Andrei, sociologul de odinioară, reprezentantul politicii de stânga în Partidul Național-Țărănesc, pentru a-l întreba ce a înțeles atunci când a declarat că un cetățean, care este în slujba

statului burghez, cu temeliile sale existente, nu poate să militeze împotriva orânduirii actuale, pe care o reprezintă statul? Pentru mine a fost o mare surpriză, când am citit în stenogramă această afirmare a unui principiu care este aplicat astăzi numai în Italia și în Rusia.

D-l P. C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucției, al Cultelor și Artelor: Vă răspund acum, dacă vreți.

Eu, în funcția pe care temporar o ocup și în concordanță cu concepția mea, propriu-zis, sunt obligat absolut să apăr această ordine de stat, în care cred; bună sau rea, viitorul și evoluția istorică o vor arăta. Dar, când am în unele localități școli în care dascălii vin și propun elevilor subiecte ca importanța zilei de 7 noiembrie, ziua revoluției roșii, formarea proletariatului urban, lupta contra ordinii de stat, ar trebui să fiu un criminal ca să tolerez aceste lucruri în școală. (Aplauze prelungite unanime).

Câtă vreme ești funcționar în acest stat, primești salariu și ai depus jurământul de credință și de respect al Constituției și legilor statului, ești obligat să le respecți în totul. Dacă nu-ți convin și ai altă concepție, nimeni nu te obligă să rămâi funcționar al statului.

D-l dr. I. Costinescu: Totuși, sunt unii care rămân.

D-l P. C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucției, al Cultelor și Artelor: Dacă ești servitor al statului, trebuie să lucrezi în direcția acestei ordini de stat. Un profesor poate să facă foarte multe.

D-l dr. 1. Costinescu: Dar în calitate oficială?

D-l P. C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucției, al Cultelor și Artelor: Calitatea oficială îi impune, însă, anumite obligații, după cum preotul, în calitatea oficială pe care o are și câtă vreme poartă haina preoțească, trebuie să-și amintească în orice moment de obligația pe care i-o impune haina. Faptul că este profesor sau învățător în stat îi impune anumite obligații, chiar în contra convingerilor lui, sau, dacă are alte convingeri, trebuie să-și facă numai obligația strictă la catedră.

Ce ați spune dv. dacă ați vedea un profesor, cu concepții foarte înaintate, care vine în școală și pledează contra ordinii în stat?

Cred că nu este cinstit nici pentru el să suporte această duplicitate. Cel care are aceste convingeri îşi dă demisia şi activează în concordanţă cu convingerile lui.

D-l Teodor Roznovan: Dar dacă acela care o face este ministru sau subsecretar de stat, cum ai fost d-ta când ai ţinut conferinţa, atunci ce se întâmplă?

D-l P. C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei, al Cultelor şi Artelor: Să ne înţelegem; probabil că dv. nu aţi citit „Sociologia revoluţiei“, pentru că, dacă o citeaţi, nu spuneaţi ceea ce aţi spus. Altceva este să discuţi teoreticeşte şi altceva este să predici revoluţia propriu-zis. Între a explica şi a predica ceva în fapt este o mare deosebire.

D-l Victor Papacostea: Sunt două unităţi de măsură: una pentru ministru şi alta pentru învăţător sau profesor!

D-l P. C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei, al Cultelor şi Artelor: Mă surprinde foarte mult această logică profesorală pe care o aveţi.

D-l Victor Papacostea: D-le subsecretar de stat, am citit ce aţi spus. Am zis numai atât: ceea ce ţi-a fost permis d-tale, lasă să fie permis şi învăţătorului.

D-l P. C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei, al Cultelor şi Artelor: Să ne lămurim încă odată.

Eu cred că cuvintele au un sens bine determinat şi niciodată nu trebuie luate izolat, ci aşa cum sunt legate în frază şi în totul lor.

Ce am spus atunci? Fiindcă faceţi aluzie la ce am spus la Muscel!

Ce am spus atunci susţin şi acum - şi nu ştiu cine nu ar putea să subscrie la acest lucru – că, în adevăr, acum sunt două lumi bine determinate: o lume în Răsărit, unde se face o experienţă - şi experienţa în istorie, dacă este dureroasă sau nu, se va vedea; deocamdată rezultatul îl vedem: o lume nouă, cu o altă concepţie şi o lume veche. Între acestea două este o luptă.

Noi aci, care suntem aproape de Rusia şi aparţinem unui regim anumit burghez - acesta este regimul statului nostru -, nu avem încă date precise şi nici convingerea ca să putem spune: ne putem îndrepta spre lumea aceea nouă.

D-l Victor Papacostea: Adineauri, dv. aţi spus că credeţi în lumea aceasta.

D-l A. C. Cuza: Aceste concepţii sunt primejdioase pentru cei care le rostesc de pe banca ministerială.

D-l P. C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei, al Cultelor şi Artelor: Dar chiar d-l Duca, şeful Partidului Liberal, se întreba la această tribună dacă nu cumva se zguduie bazele lumii capitaliste. Şi nimeni nu l-a acuzat pe d-l Duca, pentru această întrebare pe care şi-o punea, că ar adopta concepţia bolşevică; ferească Sfântul!

Vedeţi, deci, că se pot face constatări şi poţi să te întrebi, în situaţia de astăzi, mânat de un sentiment de durere, faţă de această ţărişoară - pentru că orice aţi spune, nu se poate ca un român să nu aibă durere de ţărişoara lui, cu toate frământările şi tulburările.

D-l A. C. Cuza: Nu este ţărişoară, d-le subsecretar de stat, este gogeamite ţară!

D-l P. C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei, al Cultelor şi Artelor: D-le Cuza, dv. vedeţi lucrurile prea în mare, eu le văd în mai mic.

D-l V. T. Prelipceanu: La urmă nu o să le mai vedeţi de loc. (Ilaritate pe băncile L.A.N.C.).

D-l P. C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei, al Cultelor şi Artelor: Această constatare am făcut-o, că în actuala criză trebuie să fim prudenţi şi să procedăm cu foarte multă băgare de seamă. O lume nouă ne poate zdrobi în ciocnirea cu lumea veche, ale cărei influenţe le suferim puternic.

Şi atunci, d-le Papacostea, poţi fi d-ta îndreptăţit să afirmi că eu am făcut într-un moment dat cine ştie ce afirmaţii şi că nu permit unui învăţător să spună acelaşi lucru?

D-l Victor Papacostea: În relatările ziarelor se scrie altceva. Dacă dezmințeați la vreme, n-aş mai fi avut ocazia să spun aceste lucruri.

D-l P. C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei, al Cultelor şi Artelor: Eu cred că munca modestă şi cinstită răpeşte aşa de mult timp, încât nu mai rămân momente pentru reclama de gazetă, că nu pot să stau la fiecare moment să dezmint, când cineva scrie ceea ce-i trece prin minte.

D-l Victor Papacostea: Atunci d-le ministru, lăsaţi impresia că vă constituiţi

alibiuri pentru alte vremuri. Impresia aceasta aţi lăsat-o în mai multe rânduri Camerei.

D-l P. C. Andrei, subsecretar de stat la Ministerul Instrucţiei, al Cultelor şi Artelor: Ce doriţi dv. să spun, în definitiv? Că sunt bolşevic?

D-l Lotar Rădăceanu: D-lor deputaţi, în ce priveşte conferinţa de care a vorbit d-l deputat Papacostea, eu nu împărtăşesc deloc îngrijorarea d-sale, că această conferinţă ar fi fost subversivă. Sunt convins că nu a fost subversivă deloc. În ce priveşte cealaltă chestiune, daţi-mi voie să rezum ce am înţeles din ceea ce aţi spus dv.

Dv. aţi spus că nu este permis unui funcţionar de stat, fie profesor fie în altă calitate, să amestece, în exerciţiul funcţiei sale, credinţele sale politice, mai ales dacă ele ar fi contrarii ordinii actuale a statului. Acest punct de vedere îl înţeleg din partea dv. şi împotriva lui nu aş avea dreptul să mă ridic, fiindcă nu pot să vă cer să-l modificaţi, însă sper că prin aceasta nu veţi înţelege că un funcţionar de stat, care ar profesa credinţe politice anumite, în afară de funcţia sa oficială, nu ar avea dreptul să o facă.

În Germania s-a pus această chestiune, s-a interzis atunci comuniştilor şi naţional-socialiştilor de a ocupa funcţii publice, deoarece s-a spus: ei pot să aibă orice concepţii politice, pot să militeze pentru ele în viaţa publică a ţării, însă, fiindcă aceste curente preconizează răsturnarea ordinii de stat, cu violenţă, nu pe cale legală, pe calea câştigării maselor prin propagandă, ei nu pot să servească unui stat pe care vor să-l dărâme prin violenţă. Toate curentele, chiar socialiste, care vor să transforme statul, întrucât urmăresc realizarea programului lor, pe baza democraţiei, pe baza legală paşnică, au dreptul ca reprezentanţii lor să ocupe funcţii publice, nu numai funcţii politice de ministru sau primar etc., dar orice funcţii publice în stat.

Acesta este un punct de vedere pe care îl înţeleg, într-un stat care se pretinde democrat şi, prin urmare, trebuie să constituie o platformă pentru toate luptele ideologice, cu condiţia ca ele să respecte această platformă. Dacă şi d-l subsecretar de stat Andrei este de acord că în acest sens trebuie înţeleasă obligaţia funcţionarilor de stat, atunci desigur că a respectat un minimum de libertate, indispensabil.

În strânsă legătură cu această chestiune este şi o serie de alte chestiuni, asupra

cărora nu am să insist decât în mod fugitiv, din cauza orei înaintate, întrucât nu mai vreau să răpesc timpul acestei Camere, după ce s-a discutat aşa de mult Mesajul. Sunt însă dator să constat că, în ce priveşte legea electorală şi legea administrativă, faţă de aceste legi fundamentale pentru aşezarea unui regim democratic real, Mesajul este excesiv de laconic şi nu înţelege să ne spună clar pe ce baze vrea să modifice legea electorală, pe ce baze vrea să modifice legea administrativă.

Toate promisiunile de până acum de a modifica legea electorală au fost călcate în picioare şi toate promisiunile de a crea o administraţie locală realmente democratică şi descentralizată nu au fost aduse la îndeplinire în legiuirile care au urmat. Nici astăzi însă nu am scăpat de centralismul excesiv care caracterizează administraţia acestei ţări, nici astăzi nu am scăpat, încă, de spiritul de tutelă, care crede că toată înţelepciunea se concentrează în câteva birouri ministeriale şi că primarul unui oraş, consilierii comunali ai unui oraş, sunt mai puţin în măsură a aprecia asupra necesităţilor locale şi asupra hotărârilor de luat, decât un funcţionar oarecare din minister, care în viaţa lui n-a văzut acest oraş, nu l-a cunoscut şi, totuşi, el este chemat să decidă.

Am dori ca legea administrativă care vine să fie liberă de aceste păcate, să fie mai ales liberă de păcatul hibridităţii şi al slăbiciunii, care este caracteristica legiuirilor naţional-ţărăniste în această materie. Ori faceţi o lege centralistă, cum au avut curajul s-o facă liberalii, ori faceţi o lege de descentralizare de autonomie, de democraţie reală. Dar nu amestecaţi mereu aceste principii, pentru ca să iasă un ce inaplicabil din punct de vedere practic şi care nu satisface nici pe unii, nici pe alţii.

În ce priveşte legea electorală, după experienţa legislativă a dv., aş avea dreptul să mă tem de această reformă, deşi noi o cerem de atâta vreme, fiindcă nu pot să ştiu ce va ieşi în cele din urmă din fabrica dv. de legi.

Dacă proiectul Mirto, aşa cum a fost întocmit, ar veni în discuţie, dacă pe baza principiilor cuprinse în el s-ar vota legea electorală, atunci desigur că naţional-ţărăniştii pot câştiga un mare merit pentru democraţia acestei ţări. Acest proiect Mirto, de când este gata, de câte ori nu a fost adus în acest Parlament, de câte ori nu s-a anunţat că va deveni lege şi, totuşi, vedem că nici până astăzi nu s-a venit cu el, deşi, slavă Domnului, legi destule şi prea destule s-au votat de acest Parlament. Aceasta mă îndrituieşte să cred că guvernul şi Partidul Naţional-Ţărănesc nu sunt de acord cu proiectul d-lui Mirto, că există şi alte curente - se

vorbea chiar de o lege bazată pe circumscripţii uninominale -, că, în orice caz, nu există nici un punct de vedere clar. Şi, fiindcă ştiu că, din lipsa dv. de hotărâre, din confuzia dv., iese întotdeauna un lucru rău, mă tem că această lege electorală va fi încă şi mai rea decât aceea de astăzi. Ar trebui clarificat odată punctul dv. de vedere, ar trebui să prezentaţi legea electorală, în forma elaborată de d-l Mirto. Numai dacă se va desfiinţa această primă imorală de care, din nenorocire, aţi profitat şi dv., cu atât de puţină îndreptăţire, numai dacă un regim de reprezentare proporţională pe judeţe, combinat cu totalizarea restului de voturi pe ţară va fi instituit, numai atunci vom putea afirma că regimul electoral din România corespunde principiilor care trebuie să guverneze un stat democrat.

D-le preşedinte, găsesc în acest Mesaj o frază în ce priveşte minorităţile. Se afirmă că guvernul „va continua să le ocrotească şi să le asigure interesele lor culturale, sociale şi religioase“. Eu nu ştiu ce părere au minorităţile asupra acestei fraze din Mesaj. Însă eu am impresia că minorităţile sunt foarte puţin dispuse să primească continuarea felului de ocrotire şi de asigurare a intereselor lor de până acum. Eu ştiu că minorităţile din România se plâng, cu drept cuvânt, că drepturile lor în ce priveşte uzul limbii în şcoală, în administraţie, justiţie, nu a fost încă recunoscut.

D-l V. Serdici: În administraţie nici nu se poate, d-le deputat. Noi nu suntem un stat federal, suntem un stat naţional.

D-l Haralamb Vasiliu: Minorităţile sunt prezente în acest Parlament. Au ele nevoie să fie apărate de dv.?

D-l Lotar Rădăceanu: Eu sunt reprezentantul clasei muncitoare, organizate pe bază internaţională. În afară de aceea, chestiunea minorităţilor este în acelaşi timp o chestiune a democraţiei. (Aplauze pe băncile Partidului Social-Democrat). Nu poate să existe un regim democrat în care să existe plângeri ale minorităţilor asupra drepturilor lor naţionale şi de limbă.

Dacă d-l Serdici afirmă că nu poate fi vorba de drepturi în administraţie, fiindcă suntem un stat naţional, am să-i amintesc că şi Cehoslovacia...

D-l V. Serdici: Numai într-o regiune unde este o masă compactă de ucraineni, acolo s-a acordat această autonomie. În nici un alt text al Constituţiei cehoslovace nu există ce cereţi dv.

D-l Lotar Rădăceanu: Nu s-a acordat nici o autonomie, ci li s-a acordat, în

anumite limite, dreptul de a face uz de limba lor, în actele adresate autorităţilor şi aceasta nu numai ucrainenilor, ci şi germanilor şi ungurilor, în părţile care sunt locuite de ei.

D-l V. Serdici: D-le Rădăceanu, fiţi liniştit, în Ardeal nu te poţi duce la nici un oficiu public fără interpret, dacă eşti român; nu se vorbeşte decât nemţeşte şi ungureşte.

D-l Iosif Willer: Nu vă puteţi duce la nici un oficiu, unde să nu fie scris: „aci nu se vorbeşte decât româneşte“.

D-l V. Serdici: Aceasta scrie, dar nu se face, se vorbeşte numai ungureşte şi nemţeşte şi toţi funcţionarii sunt minoritari.

D-l Lotar Rădăceanu: Acest drept, în ceea ce priveşte limba minorităţilor, uzul ei în şcoală şi în administraţie, trebuie examinat, recunoscut şi codificat. Există, în această privinţă, o veche promisiune a d-lui Maniu de a veni cu o lege a minorităţilor şi această lege ar fi foarte binevenită, fiindcă ar da prilej să se pună odată această chestiune din toate punctele de vedere, să se rezolve şi, astfel, să se ajungă la un început, cel puţin, de aplanare a diferendelor care există încă azi.

D-l V. Serdici: S-ar ajunge la dezagregarea acestui stat.

D-l Lotar Rădăceanu: Nu sunt convins deloc de aceasta, sunt convins de contrariul că, cu cât statul se va arăta mai larg faţă de minorităţile etnice, cu atât acest stat va fi mai consolidat, cu atât se va baza mai mult pe solidaritatea tuturor celor care îl locuiesc.

Aceasta, prin urmare, este o necesitate şi eu apelez la guvern să nu continue „a ocroti şi a asigura interesele culturale, sociale şi religioase ale minorităţilor“, ci să pună în plenitudinea lor aceste chestiuni vitale de stat, ca să fie rezolvate în sensul democratic, adică în sensul recunoaşterii drepturilor legitime, în şcoală în primul rând.

D-l V. Serdici: În şcoală da, în administraţie, însă nu.

● D.A.D., şedinţa din 17 decembrie 1932, p. 453-456.

44. Iuliu Maniu şi C. I. C. Brătianu cu privire la problema revizuirii tratatelor (Şedinţa Camerei Deputaţilor din 4 aprilie 1934)

Domnule preşedinte, domnilor deputaţi,

Sunt aproape 15 ani de când s-a încheiat pacea, de la care speram stabilirea hotarelor noastre în conformitate cu Tratatul încheiat de Vechiul Regat cu Puterile Aliate, hotare care să cuprindă toate teritoriile şi întreg poporul românesc din fosta Monarhie Austro-Ungară. Dar, mai ales, aşteptam de la această pace să dea poporului românesc siguranţa hotarelor stabilite şi liniştea sufletească trebuitoare pentru o muncă productivă şi pentru pacificarea spiritelor grav tulburate în decursul celor aproape două mii de ani, prin imigrarea atâtor popoare nerăbdătoare în năzuinţa lor de a exploata teritoriile româneşti şi de a deznaţionaliza poporul băştinaş.

Cu adâncă durere trebuie însă să constatăm că aceste speranţe nu ni s-au realizat în măsura dorită.

Conferinţa de Pace ne-a impus alte hotare decât acelea pe care le aşteptam, hotare care exclud din ţara noastră multe sute şi zeci de mii de suflete şi teritorii româneşti importante, scumpe sufletului nostru şi necesare siguranţei noastre de stat.

Iar acum, după ce am primit cu resemnare aceste hotare, nu numai că ele încep a fi reclamate de cei interesaţi, dar încep a fi puse în discuţie de factori internaţionali de mare importanţă, al căror interes evident ar fi, de altfel, menţinerea hotarelor stabilite prin Tratatele de Pace.

Dacă, cu durere în suflet, ne-am împăcat cu starea creată prin impunerea acestor hotărâri, am făcut-o de dragul bunei convieţuiri cu vecinii noştri şi mânaţi de un spirit de jertfă, de a nu crea dificultăţi marilor noştri aliaţi şi de a servi ideea păcii europene.

PĂRERILE DOMNULUI MUSSOLINI

Mă simt îndemnat să fac aceste constatări în urma unor expresiuni ce se cuprind în discursul d-lui Mussolini, care pare a consfinţi repetatele manifestaţiuni ale oficialităţii ungare privitoare la revizuirea Tratatului de la Trianon şi, prin urmare, la reclamarea unor părţi ale teritoriului de sub suveranitatea statelor succesorale.

Evident, este peste putinţă a opri stări sufleteşti din opinia publică a popoarelor, oricât ar fi ele de greşite. Am avut şi avem deplină înţelegere pentru diferitele curente politice ce s-au putut naşte la popoarele învecinate şi, în conştiinţa dreptăţii noastre, am avut destul calm pentru a le combate cu argumente obiective, care nu pot fi dezminţite, ori nesocotite, nici de cel mai pasionat şi exagerat patriotism. Nu am fost nici nervoşi, nici nerăbdători în faţa manifestaţiunilor particulare mânate de un naţionalism excesiv, care adesea nu ţine cont de adevăr şi realităţi. (Aplauze unanime).

Se schimbă, însă, situaţia atunci când astfel de manifestaţiuni, încadrate într-un oarecare plan de acţiune, se produc din partea organelor oficiale de stat. Este firesc, deci, dacă, ca unul care am luat parte de răspundere la prefacerea istorică care a readus Ardealul şi Banatul în corpul statului românesc, nu pot lăsa nerelevate manifestări care au de scop diminuarea patrimoniului nostru naţional.

În faţa repetatelor manifestaţiuni ale unor cercuri oficiale ungare şi a afirmaţiunilor d-lui Mussolini, şeful guvernului italian, care, de altfel, a făcut atâtea servicii ţării sale şi a dat atâtea impulsuri nobile conştiinţei noastre latine, trebuie să constat că, prin Tratatul de la Trianon, nu s-au atribuit din Ungaria pentru România teritorii maghiare şi că, prin acel Tratat, Ungaria nu a fost spoliată, ci prin el s-a restabilit numai, după minuţioase examinări, dreptatea istorică şi etnică atât de mult aşteptată. (Aplauze unanime prelungite).

ROMÂNIA NU DEŢINE TERITORII MAGHIARE

Nu găsesc necesar să intru în cercetarea mai apropiată a acestui adevăr. Totuşi, ţin să amintesc că, dacă în unele porţiuni geografice, de altfel româneşti, se găsesc enclave neromâneşti, ele se datoresc acţiunii conştiente de colonizare

anume înfăptuită pe vremuri împotriva protestărilor noastre neîntrerupte, de guvernele maghiare, chiar în scopul întreruperii continuităţii noastre geografice. (Aplauze unanime). Apoi, se datoresc acţiunii lor de maghiarizare forţată şi, în fine, faptului că, neputând maghiarii să dea conţinut burghez suficient unor oraşe, au protejat şi au forţat invadarea lor cu elementul evreiesc, pe care statisticile maghiare îl socotesc ca unguresc, contrar realităţii notorii, că acest element harnic şi întreprinzător nu este nici maghiar, nici român, ci evreiesc, aparţinând în fiecare ţară naţiunii care constituie statul.

Noi nu suntem vinovaţi, precum nu este de vină nici însuşi poporul maghiar, de altfel foarte vrednic şi foarte patriot, dacă înaintaşii lor, ca popor de stepă, s-au aşezat pe şesurile Dunării şi ale Tisei şi că, în timp de o mie de ani, nu au putut să înstăpânească, nici social, nici etnograficeşte, văile şi munţii din apropierea acelor şesuri.

Afirmaţia că el nu ar putea trăi decât cu greutate între hotarele sale naturale şi etnice nu este suficient motiv pentru a cere mutilarea patrimoniului naţional al vecinilor săi. (Aplauze unanime). Tot aşa cum nu ar putea cere Belgia, Danemarca sau Olanda, care, contrar Ungariei, sunt suprapopulate, mutilarea Franţei sau a Germaniei vecine.

TRATATUL DE LA TRIANON NU POATE FI ATINS

Nu fac, deci, altceva decât îmi împlinesc datoria când, în numele Transilvaniei şi al Banatului, ca reprezentant oficial pe vremuri al acestor provincii şi ca transilvănean, îmi ridic cuvântul împotriva oricărei încercări de atingere a Tratatului de la Trianon, care a consfinţit hotărârea de unire naţională pe vecie a poporului românesc, proclamată la Alba-Iulia, pe baza dreptului de autodeterminare.(Aplauze unanime şi prelungite). Nu mă îndoiesc că guvernul ţării îşi va face datoria de a preîntâmpina pentru viitor astfel de manifestaţiuni oficiale, care împiedică consolidarea păcii şi statornicia liniştii sufleteşti a cetăţenilor.

Contele Ştefan Bethlen, în conferinţele sale din Anglia, însuşi a recunoscut că de realipirea Transilvaniei la Ungaria nu mai poate fi vorba. Cere numai autonomia independentă a ei, o idee anacronică, imposibilă şi contrazicătoare drepturilor

noastre şi realităţilor etnografice. Din ea ar rezulta crearea unei noi Austrii, un nou măr de ceartă, avizat şi din punct de vedere economic, la protecţia altor state.

Astfel, şi cei mai tipici reprezentanţi ai poporului maghiar sunt nevoiţi a renunţa la revenirea Transilvaniei şi a Banatului la Ungaria istorică, iar de Transilvania nu pot fi despărţite oraşele Arad, Oradea, Carei şi Satu-Mare, care sunt noduri de comunicaţie şi de schimb de mărfuri pentru văile celor trei Crişuri, a Mureşului şi a Someşului, care, cu abstracţia coloniilor mai vechi sau mai noi, sunt româneşti. Aceste oraşe, de altfel, conform ultimei statistici, abia după 15 ani de dominaţiune română, nesocotind pe evrei de maghiari, şi-au pierdut majoritatea maghiară, drept urmare a adevărului confirmat în toate domeniile, că orice lucru artificial, în împrejurări normale, dispare curând. (Aplauze unanime).

În astfel de împrejurări, când dreptatea cauzei noastre este atât de evidentă, nu putem înţelege pentru ce trebuie să fie opinia noastră publică mereu neliniştită de manifestări revizioniste şi, mai ales, de ce Italia - leagănul nostru -, pe care atât de mult o iubim, cu interese absolut identice cu ale noastre, ridică spectrul revizionismului, în loc să înfăptuiască în scurtă vreme o puternică Confederaţiune sud-est europeană, cu scopul de a forma o forţă comună şi de a crea un teritoriu economic unitar, păstrându-şi fiecare stat suveranitatea sa, pentru a-şi asigura desfacerea produselor lor în mod raţional. (Aplauze unanime).

Mânat de convingerea acestei inexorabile necesităţi, în primăvara anului 1924, exact acum zece ani, într-o conferinţă ţinută la Institutul Social, am spus: „Cred, cu tot sufletul meu, că numai întronând în ţara noastră un sistem de legalitate, moralitate şi de libertate pentru toţi, ea va putea să dăinuiască. Cred, nestrămutat, că idealul naţional, prin întregirea între hotarele de astăzi, nu este încă împlinit. Vai de naţiunea care nu este în stare să-şi fixeze noi şi noii ţinte nobile, idealuri măreţe, tot mai desăvârşite, demne de frământări, de lupte, de jertfe şi de martiri.

Viitorul este al unităţilor mari sociale şi economice, fie că ele se numesc state, confederaţiuni, în materie politică, cooperative sau tovărăşii, în materie economică.

Statul român, mai curând sau mai târziu va trebui să facă parte din o astfel de unitate mare şi rolul lui în această perspectivă va depinde de modul cum a ştiut să se organizeze şi să se conducă până în momentul acelei noi şi mari prefaceri.

De la destoinicia sa de azi şi de la măsura în care va putea să-şi câştige autoritatea şi prestigiul, încrederea şi respectul vecinilor săi şi a lumii civilizate în viitor, va depinde dacă statul român va fi un obiect de târguială, ori un factor hotărâtor, dacă va fi un centru al formaţiunii grandioase ce va veni, ori îşi va târî viaţa umilită - dacă o va mai avea -, de pe o zi pe alta, din graţia altora şi servind pe alţii. (Vii aplauze unanime).

Cred, şi trebuie să creadă întreg neamul românesc, în măreaţa chemare a poporului românesc de a deveni în aceste părţi ale lumii, de-a lungul Dunării şi la Marea Neagră, centrul de gravitaţiune al unei formaţiuni puternice, mondiale, compusă din state şi popoare libere, în stare să-şi asigure existenţa lor naţională şi având forţa de a contribui la progresul culturii, ordinii şi propăşirii veşnic ascendente a civilizaţiei omeneşti“.

Urmând această convingere, în decursul timpului, am folosit toate ocaziunile ca să conving opinia publică românească şi lumea diplomatică cu care am avut cinstea să ajung în contact că, pentru asigurarea păcii europene şi pentru prevederea greutăţilor economice şi financiare care se presimţeau, cea mai potrivită cale este realizarea acestei Confederaţiuni din jurul Dunării şi al Mării Negre. Între mulţi alţii, în special am avut onoarea de a expune, în 1928, mareşalului Pilsudski, acest plan al Confederaţiunii sud-est europene şi am constatat toată atenţiunea şi simpatia sa pentru el.

Ajungând la guvern, în noiembrie 1928, deja în februarie 1929, fără întârziere am comunicat d-lui Graig, ministrul plenipotenţiar al Angliei şi d-lui Puaux, ministrul plenipotenţiar al Franţei, în prezenţa d-lui Mironescu, pe atunci ministru de Externe, că intenţionez să inaugurez o acţiune pentru realizarea unei Confederaţiuni economice sud-est europene şi vreau să cunosc părerea Ministerelor de Externe al Angliei şi al Franţei în această materie. În scurtă vreme, am primit de la d-l Briand şi de la Oficiul Extern al Angliei, prin d-nii miniştri plenipotenţiari numiţi, răspunsuri destul de favorabile pentru a mă simţi încurajat de a inaugura această acţiune. În decursul aceluiaşi an, România a fost onorată cu vizita ministrului de Externe al Poloniei, d-l Zaleski, realizată în parte şi pentru examinarea mai apropiată a acestei probleme.

PROBLEMA COLABORĂRII ECONOMICE ÎN DISCUŢIE INTERNAŢIONALĂ

Am şi ajuns de acord asupra unui plan de procedare care, deocamdată, avea să se mărginească la acţiunea de informaţiuni diplomatice şi la o propagandă ştiinţifică, socială şi economică în opinia publică a tuturor statelor interesate. În scurtă vreme însă lucrurile s-au precipitat în aşa măsură încât n-a mai fost nevoie de această acţiune. S-au produs două evenimente de o extremă importanţă: publicarea Memorandum-ului d-lui Briand, despre Confederaţiunea statelor europene şi eruperea crizei economice europene, care a pus în discuţia oficială a statelor marea problemă a Confederaţiunii şi a necesităţii inexorabile a unei înţelegeri economice între statele sud-est europene şi, în general, între statele agrare.

Sub impresiunea acestei necesităţi, s-au produs: Conferinţa vamală din Geneva, din ianuarie 1930, Înţelegerea economică a Miniştrilor de Externe ai Micii Antante, ţinută în Cehoslovacia, Conferinţa delegaţilor Iugoslaviei, ai Ungariei şi ai României, tot în 1930, la Bucureşti, scurt timp după aceea Conferinţa agrară din Varşovia, la care, în afară de statele menţionate, au luat parte: Bulgaria, Cehoslovacia, Letonia, şi Estonia; în 24 octombrie 1930, s-au întrunit la Belgrad experţii exportului de cereale ai Bulgariei, Iugoslaviei, Poloniei, Ungariei şi ai României, iar în noiembrie 1930 s-a întrunit Conferinţa economică din Geneva şi, mai târziu, Conferinţa grâului din Roma. Toate acestea s-au ocupat cu criza statelor agrare şi au căutat soluţii pentru asanarea ei. Aceste conferinţe, în concluziunile lor, nu s-au fixat asupra ideii unei Confederaţiuni economice propriu zise a statelor respective, ci s-au mărginit la precizarea unor puncte privitoare la un sistem preferenţial şi de contingentare, o foarte importantă colaborare a guvernului nostru şi în special a d-lui Madgearu. În această stare a lucrurilor am părăsit Preşedinţia Consiliului.

În decursul călătoriei întreprinsă în străinătate, am folosit diferitele ocaziuni care mi s-au oferit de a mă informa şi de a informa cercurile internaţionale interesate despre absoluta necesitate a realizării unei Confederaţii economice şi a-mi arăta îndoiala că sistemul preferenţial şi de contingentare va putea fi realizat. Am avut prilejul, cu această ocaziune, să mă conving că nu se prezintă o greutate deosebită a câştiga opinia publică austriacă şi cehoslovacă acestei idei, întâmpinată cu simpatie în multe cercuri şi că, chiar în Ungaria, încep anumiţi exponenţi sociali şi economici să se împace cu această soluţie.

Împrejurarea că, între timp, s-a ivit, prin surprindere, acţiunea Germaniei pentru

realizarea Anschluss-ului cu Austria mi-a dat bun prilej, în primăvara anului 1931, să arăt d-lor Briand şi Tardieu, pe atunci miniştri activi, d-lui Barthou, actualul Ministru de Externe, d-lor Chautemps şi Loucheur şi mai multor conducători ai vieţii politice din Franţa, efectele prejudicioase pe care le-ar putea avea Anschluss-ul în ceea ce priveşte România şi politica internaţională în centrul şi în sud-estul Europei şi de a-mi arăta convingerea că este o profundă greşeală din partea Marilor Puteri de a lua o atitudine pur negativă faţă de Austria, ci e necesar să inaugureze neîntârziat o acţiune pozitivă pentru salvarea economică şi financiară a Austriei, care nu mai poate rezista greutăţilor imense. Am arătat că în special Franţa trebuie să ia imediat iniţiativa în privinţa aceasta. Am fost determinat în această direcţie şi de faptul că, în timpul de două luni, cât am stat în Viena, mi-am câştigat impresia hotărâtă că industriaşii, agricultorii, profesioniştii şi mare parte a intelectualilor din Austria nu erau aderenţii Anschluss-ului. Am arătat, mai departe, că, în afară de Austria, toate statele din sud-estul Europei şi, în special, cele agrare, împreună cu Ungaria, vor ajunge, din ce în ce mai mult, în situaţiuni insuportabile economice şi financiare, sub povara cărora se vor găsi în imposibilitatea de a satisface îndatoririle lor financiare interne şi externe şi vor fi expuse la grave nelinişti interne. Ca soluţie practică am susţinut ideea Confederaţiei economice sud-est europene sau, deocamdată, a statelor din bazinul Dunării. Am putut constata, cu multă satisfacţie, că expunerile mele au găsit apreciere şi aprobare.

Ştiind însă, prea bine, că o Confederaţie a statelor sud-est europene şi a statelor dunărene nu se poate face şi nu trebuieşte făcută fără asentimentul şi colaborarea activă a Italiei şi, în urma unei sugestiuni primite prin d-l Madgearu, care se afla la Conferinţa grâului la Roma, m-am hotărât să plec de la Paris la Roma, pentru a cerceta pe d-l Mussolini, a-i arăta vederile partidului nostru şi a-i câştiga, eventual, colaborarea la realizarea acestei idei, în oarecare formă. În drum spre Roma, am fost surprins de ştirea că guvernul Mironescu, pe neaşteptate, a demisionat şi că sunt reclamat acasă.

Astfel, a trebuit să ia sfârşit acţiunea mea concretă pentru realizarea unei Confederaţiuni sud-est europene sau dunărene.

NOI EFORTURI PENTRU REZOLVAREA PROBLEMEI

Spre fericire însă, ideea Confederaţiunii economice a primit un impuls important şi puternic în luna februarie 1932, prin planul publicat de d-l Tardieu, pe atunci preşedinte al Consiliului de Miniştri francez, privitor la înfiinţarea Înţelegerii economice a statelor dunărene, plan care, durere, nu a putut fi realizat, pe cât se ştie, în urma rezistenţei Germaniei şi a Italiei.

Dar greutăţile imense ale tuturor statelor agrare şi, în special, ale celor din Bazinul Dunării, au dăinuit mai departe şi statele interesate au continuat opera lor de a găsi o soluţiune oarecare. Ca urmare a acestei năzuinţe, s-a convocat şi s-a ţinut Conferinţa de la Stresa şi pe urmă Conferinţa mondială de la Londra, care însă nu au putut da alte rezultate, decât stabilirea, la Conferinţa din Stresa, a unor principii şi directive foarte interesante, foarte utile, fără posibilitatea însă de a putea fi puse, până acum, în aplicare. Drept urmare, criza economică şi financiară în întreg sud-estul Europei continuă. Simţim cu toţii, zi de zi, efectele ei sociale şi economice dezastruoase.

Venind a doua oară la guvern, în 1932, toamna, m-am decis a relua firul acţiunii pentru realizarea Confederaţiunii economice. În acest scop, am plănuit să iau contact, în cel mai scurt timp posibil, cu statele interesate şi cu guvernul Italiei. În vederea acestui plan, am fost de acord cu d-l Titulescu, care m-a onorat cu colaborarea sa, atât de preţioasă, ca Ministru de Externe, ca acţiunea Micii Înţelegeri să fie lipsită de orice nuanţă, cât de palidă, de ascuţiş contra Italiei şi Conferinţa Micii Înţelegeri de la Belgrad să aibă timbrul unor cât mai bune sentimente faţă de Italia, ceea ce s-a şi întâmplat. Tot în vederea acestui scop, am plănuit ca guvernul prezidat de mine, în timpul cel mai apropiat, să ia contact personal în Roma, fie prin d-l Titulescu, fie prin mine, cu şeful guvernului italian.

Nu am putut realiza acest plan, fiindcă, în ianuarie 1933, am fost din nou nevoit să mă retrag de la Preşedinţia Consiliului - iar realizarea lui ulterioară a fost îngreuiată de alte evenimente survenite nu din vina noastră. Continuu a crede şi pe mai departe că realizarea Confederaţiunii sud-est europene, sau cel puţin dunărene, este singura cale posibilă de a scoate statele dunărene, prin urmare şi Austria şi Ungaria, din starea grea economică, financiară şi socială în care se găsesc. Continui a crede că această Confederaţiune trebuie înfăptuită cu protecţiunea Marilor Puteri şi cu colaborarea, cât se poate de efectivă, a Franţei, Italiei şi Germaniei. Existenţa consolidată a Micii Înţelegeri şi realizarea recentă a Înţelegerii Statelor Balcanice, pentru care operă felicit pe Ministrul nostru de Externe şi guvernul din care face parte, sunt începuturi extrem de importante şi

prețioase în procesul evolutiv de realizare a acestei Confederații. Chiar Protocoalele de la Roma, asupra cărora trebuie să ne rezervăm opinia până le vom cunoaște conținutul concret, pot să fie o contribuție foarte prețioasă la realizarea ei.

CHESTIUNEA AUSTRIEI

Am crezut necesară această expunere pentru a învedera credința mea că remedierea situațiunii atât de dificile a Austriei nu trebuie căutată în măsuri unilaterale sau limitate și că situația Ungariei nu poate fi îmbunătățită printr-o revizuire oarecare a hotarelor sale.

Soluția de a lăsa Austria singură, cu asigurarea independenței sale prin protecție internațională și cu ajutorul economic și financiar al unui stat, oricare ar fi el, este absolut insuficientă și cu totul lipsită de prospectele dăinuirii. Această situație n-ar putea-o suporta multă vreme starea sufletească a națiunii austriece, cu mari tradiții și cu mult simț de demnitate și de naționalism german, și nu ar putea rezista la neîncetatele fricțiuni de gelozie și de influențe ale puterilor interesate.

Nici realizarea unui simplu schimb de mărfuri, mai mult sau mai puțin forțat de considerațiuni politice, nu este suficientă. Trebuie creată o unitate mare economică, care nu numai să se completeze economicește, ci să formeze și un mare teritoriu de import pentru statele străine, vrednic din punctul lor de vedere de concesiuni vamale importante.

Astfel, soluția Anschluss-ului cu Germania, fiind definitiv înlăturată de Marile Puteri, iar reînființarea Imperiului Habsburgic Austro-Ungar, cu sau fără revenirea Habsburgilor, o nouă primejdie pentru pacea Europei centrale și liniștea statelor învecinate - este evident că singura soluție poate fi numai Confederația dunăreană, în care Austria va avea un rol politic și economic de primă importanță, și pe care ideea revizionistă ireală și injustă a Ungariei nu trebuie să o împiedece.

Dimpotrivă, Ungaria trebuie să fie convinsă că este preferabil un rol și un prestigiu foarte important într-o Confederație și o situație economică socială și

politică internă înfloritoare, unei acțiuni de continuă neliniște și de tulburări a bunelor raporturi cu statele vecine, în serviciul unei idei irealizabile.

Dar, pentru a convinge națiunea maghiară despre aceasta, este, în primul rând, necesar să nu fie încurajată de declarațiuni oficiale similare - care au avut darul să atingă atât de dureros poporul românesc și să dea aripi unor speranțe maghiare, care ușor pot produce stări sufletești și urmări politice iremediabile. (Aplauze prelungite unanime, îndelung repetate).

ÎNTREBĂRI CĂTRE DOMNUL MINISTRU DE EXTERNE

În vederea celor expuse și ținând seama de faptul îmbucurător că d-l ministru de Externe reprezintă, cu o consecvență de fier, principiile de bază ale politicii noastre externe, care sunt adânc săpate în conștiința publică a țării noastre și anume: menținerea Tratatelor de pace, păstrarea cu fidelitate a alianțelor existente, nutrirea și cultivarea celor mai bune raporturi cu foștii noștri aliați, afirmarea unei bune vecinătăți cu limitrofii țării noastre și păstrarea și întărirea tot mai mult a legăturilor noastre cu Polonia și cu Mica Antantă, mă mărginesc a adresa d-lui ministru de Externe următoarele întrebări:

1. Ce crede d-l ministru de Externe privitor la manifestările, tot mai insistente, referitoare la revizuirea Tratatelor de pace și privitor la ecourile pe care le-au trezit aceste manifestațiuni în o parte a opiniei publice din unele țări, foste aliate cu noi în timpul războiului, semnatare ale Tratatelor de pace?

2. Pentru a păstra neatinse hotarele țării noastre și pentru luminarea opiniei publice față de manifestațiunile periculoase pentru pacea mondială și prejudicioase pentru opera de consolidare și pacificare internă a statelor iubitoare de pace și de ordine, înțelege d-l ministru de Externe să continue opera plănuită și începută în această privință în timpul colaborării noastre la guvernarea țării?

3. Ce crede d-l ministru de Externe că este de făcut, după puternica consolidare a Micii Înțelegeri și după înțeleapta realizare a Pactului dintre statele balcanice, pentru consolidarea statutului european stabilit prin Tratatele de pace și pentru prosperitatea economică a statelor din bazinul Dunării și sud-estul Europei?

4. Ce acţiune diplomatică înţelege a duce pentru realizarea unei Confederaţii sud-est europene sau cel puţin a Confederaţiunii statelor dunărene, propusă de d-l Tardieu în anul 1932, luna februarie, idee acceptată la vremea sa de Mica Înţelegere? (Aplauze prelungite, îndelung repetate).

● România şi revizuirea tratatelor. Discursurile d-lor Iuliu Maniu şi C. I. C. Brătianu în şedinţa Adunării Deputaţilor din 4 aprilie 1934, Răspunsul d-lui N. Titulescu, ministrul Afacerilor Străine, Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului, Imprimeria Naţională, Bucureşti, p. 5-35.

45. Gheorghe I. Brătianu şi Iuliu Maniu cu privire la politica externă a României (Şedinţa Camerei Deputaţilor din 4 aprilie 1934)

D-l G. I. Brătianu: D-le preşedinte, d-lor deputaţi, cred că sunt în asentimentul şi altor reprezentanţi ai opoziţiei exprimând mai întâi mulţumirile noastre d-lui Maniu, care, prin iniţiativa întrebării sale, a dat Parlamentului român prilejul unei expuneri largi de politică externă, a cărei nevoie era simţită de atâta vreme. De altfel, d-sa este răsplătit şi de privilegiul unui răspuns din partea unui ministru titular, lucru atât de rar în ultimul timp în această Cameră. Dar, să nu ne oprim la asemenea împrejurări mărunte, de formă, şi să trecem la fondul problemei. Ţin de datoria mea să vă amintesc că, din vara trecută, când circulau în presa străină anumite zvonuri revizioniste, am depus pe biroul acestei Adunări o întrebare adresată d-lui ministru de Externe, întrebare din care să-mi daţi voie să vă amintesc un pasaj. Referindu-mă la acele informaţiuni de presă, spuneam: „Desigur, informaţiunile de presă necontrolate nu pot avea decât o valoare foarte relativă, dar în atmosfera internaţională atât de tulbure de astăzi, asemenea ştiri, când nu primesc de îndată o dezminţire categorică şi limpede, provoacă o neliniște în opinia publică, care le poate socoti, cu drept cuvânt, ca întâile încercări ale unei primejdioase uneltiri împotriva securităţii şi integrităţii României.

Nu este în căderea noastră de a judeca atitudinea sau de a cumpăni interesele altor state, dar este de datoria oricărui guvern român de a afirma, în orice împrejurare, hotărârea sa absolută de a nu face nici o târguială cu drepturile şi cu pământul ţării“.

Nefiind atunci sesiune, am primit din partea secretarului general al Ministerului Afacerilor Străine acest răspuns:

„Drept răspuns, d-l ministru de Externe a binevoit să mă însărcineze să vă remit comunicatul din Praga, din 30 mai 1933, asupra hotărârii Consiliului Permanent al Micii Înţelegeri împotriva modificărilor de frontiere. Acest comunicat oficial şi solemn dispensează de a da dezminţire oricăror ştiri de presă contrarii“.

Iată însă că astăzi s-a socotit că acest comunicat solemn şi oficial nu mai era suficient.

Într-adevăr, s-a produs de la data de 21 august, când am primit acest răspuns, o serie de fapte noi.

Nu voi aminti aici decât moţiunea prezentată, în noiembrie trecut, în Camera Comunelor de la Londra, semnată de 168 deputaţi englezi, pentru revizuirea Tratatului de la Trianon şi anumite declaraţii, care au urmat încheierii recentului Protocol italo-austro-ungar.

Îmi veţi îngădui, în numele partidului pe care am cinstea să-l conduc, să dau citire acestei declaraţii, pe care o formulasem încă din luna decembrie şi al cărei text complet este următorul:

„Clauzele economice şi financiare ale Tratatelor, datoriile şi reparaţiunile de război au făcut şi vor mai face, desigur, obiectul unor revizuiri şi unor noi reduceri prin înţelegerea ce o impune desfăşurarea însăşi a crizei mondiale.

Revizuirea generală a Tratatelor şi a hotarelor dezlănţuieşte însă, în mod fatal, primejdia unei noi conflagraţiuni generale.

În ceea ce priveşte România, ea trebuie să privească desfăşurarea evenimentelor cu linişte şi cu încredere, cu atât mai mult cu cât poziţia ei se întemeiază pe argumente mai trainice decât însăşi litera Tratatelor.

În cuprinsul graniţelor de astăzi, noi reprezentăm o realitate etnică, o afirmare a principiului naţionalităţilor care a dat viaţă Europei noi.

Nimeni nu contestă, desigur, ca există minorităţi importante înlăuntrul acestor hotare. Dar mai sunt importante minorităţi româneşti în afară de ele. La răsărit, dincolo de Nistru, a luat fiinţă, în Uniunea Republicilor Sovietice, o Republică Moldovenească. La apus, Banatul, pe care Ion I. C. Brătianu l-a revendicat în întregime, cuprinde şi astăzi, dincolo de hotare, numeroase sate româneşti, ca şi regiunile de graniţă ale Ungariei. În Valea Timocului şi pe tot malul drept al Dunării, se vorbeşte româneşte de veacuri.

S-a vorbit de colonizarea noastră în Dobrogea Nouă, fără a se ţine seama de două împrejurări fundamentale. În primul rând, că acest teritoriu, cuprinzând chiar Varna şi Rusciucul, ne-au fost oferite în 1878, înainte de constituirea statului bulgar independent şi că România nu l-a primit, pentru a nu-şi pierde, printr-o tranzacţiune, dreptul ei asupra Basarabiei de miazăzi. În al doilea loc, în 1913, elementul românesc din Macedonia, trecând sub altă stăpânire, era firesc

să se dea statului român putința de a așeza acest element, de care se îngrijea din punct de vedere bisericesc și cultural, pe teritoriul său.

În rezumat, nu numai litera Tratatelor constituie temelia esențială a drepturilor noastre. D-l ministru de Externe a recunoscut el însuși, la Kosice, prin declarațiile făcute presei, la 11 decembrie, că Tratatul de la Trianon a fost o tranzacție pe care Ion I. C. Brătianu a refuzat să o semneze deoarece nu însemna recunoașterea integrală a drepturilor teritoriale ale națiunii române.

Noi am făcut păcii generale concesiunea de a nu cere ce e dincolo de hotarul tranzacțional de la 1920; cu atât mai absurdă este pretențiunea de a discuta dreptul nostru dincoace de aceste margini.

Aceste hotare nu reprezintă pentru noi numai jertfele uriașe ale războiului, dar și triumful unei dreptăți istorice care a putut întârzia, dar nu a putut fi înlăturată. Ele înseamnă îndeplinirea năzuințelor unui lung șir de generații și încheie o desfășurare logică a evenimentelor. Nu degeaba ambasadorul Austriei la Constantinopol, opunându-se, în 1857, unirii apropiate a Principatelor, prevedea că «românii ar găsi atunci suzeranitatea Porții o rușine și o nedreptate; ar găsi țara prea mică; ar râvni un stat independent, cuprinzând Bucovina, partea românească a Transilvaniei și Banatul».

Darul profeției e hărăzit rareori omului politic, ca și diplomatului. Faptul că hotarele României din 1919 se întrevedeau atât de limpede acum mai bine de trei sferturi de veac, arată îndeajuns de lămurit ca ele nu sunt un produs al întâmplării, nici un accident al unei fericite potriviri a împrejurărilor.

Tare pe dreptul și pe pământul ei, țara noastră nu are de formulat nici o revendicare imperialistă, dar nu are de cedat nici cea mai mica fărâmă a teritoriului național. Problema revizuirii nu o atinge decât în măsura în care ar primejdui state prietene și vecine, zdruncinând astfel echilibrul puterilor în răsăritul și centrul Europei și dezvoltarea pașnică a națiunilor eliberate prin jertfele războiului. În această privință, ca și în întreaga orientare a politicii ei externe, România rămâne credincioasă aspirațiunilor sale tradiționale de dreptate, de pace și de libertate“.

D-lor, iată cum considerăm că trebuie privită această problemă: nu agitând-o numai, în întruniri vehemente de protestare, a căror repetare până la urmă riscă să le banalizeze; nu creând, după formula recentă a d-lui De Jouvenel, o

mentalitate de asediaţi, ci această conştiinţă, permanentă, limpede şi liniştită, a dreptului nostru.

Dar, d-lor, împotriva acestui curent revizionist s-a ridicat bariera unui sistem de alianţe şi de pacte de neagresiune, asupra cărora am fost lămuriţi în şedinţa de astăzi.

Îmi daţi voie să fac aici o scurtă examinare. Nu mă voi opri decât puţin la definiţia agresorului de la Londra, despre care se spune că ea constituie un progres formal în raporturile noastre cu Uniunea Sovietelor. Mă voi opri însă la două elemente, pe care nu trebuie să le pierdem din vedere.

Dacă nu mă înşeală amintirea, în toamna trecută, d-l Litvinov, trecând la Roma, a declarat acolo că Uniunea Sovietelor nu are cunoştinţă oficială de Tratatele încheiate.

În al doilea loc, nu este mai puţin adevărat că, dacă în ultimul timp se manifestau către noi, de la Răsărit, tendinţe de conciliaţiune, aceste tendinţe se manifestă, însă, sub presiunea unei îndoite ameninţări: una din Extremul Răsărit şi alta de la Apus.

Şi atunci este locul să ne întrebăm: îndoite presiuni, s-ar menţine pentru noi apropiere?

Trecând la Pactul Balcanic, la Tratatul din Atena, desigur, dacă nu sunt singur în a constata că lipsa Bulgariei este o lacună regretabilă, voi admite însă că semnătura Greciei şi, cu deosebire, a Turciei - fără nici o aluzie la Ştefan cel Mare -, constituie un folos pentru securitatea noastră în Orientul Apropiat.

Dar vreau să fac o observaţie de un caracter mai general.

Alianţele şi pactele noastre rămân formule politice dacă nu le întregim prin întregul lor conţinut. Forma lor poate atinge, desigur, perfecţiunea condiţiilor de caracter politic, juridic sau moral; conţinutul însă, fondul, determină realităţile şi aceste realităţi nu pot fi privite decât sub îndoita latură a intereselor militare şi a celor economice.

În ce priveşte latura militară, mi-am impus mai de mult să nu ating această chestiune în dezbaterile publice ale acestei Adunări. Din nenorocire, ea este şi aci şi peste fruntarii destul de bine cunoscută.

Mă opresc însă asupra punctului de vedere economic.

Am mai avut prilejul să semnalez în dezbaterile Camerei unele lipsuri, cu privire la regimul economic al alianței noastre cu Polonia. Asupra unor contraziceri de ordin economic sau monetar, în cadrul chiar al Micii Înțelegeri, am vorbit la dezbaterile asupra Mesajului și nu mai revin asupra lor.

Ceea ce țin să semnalez aci este că lipsa de solicitudine pentru producția noastră - pe care o semnalam atunci - nu o întâlnim numai în cadrul acestei alianțe, ci și din partea altor state de care ne leagă trainice legături de amiciție și alianță.

Iar dacă constatăm acest fapt, că exportul nostru nu este stânjenit numai de lipsa sa de calitate, nu este stânjenit numai de defectuoasa sa organizare, ci întâmpină imense greutăți prin regimuri diverse de contingentări, de taxe și de tarife de-a dreptul prohibitive, atunci este locul să formulăm acest deziderat: dacă situația economică sau situația politică a țărilor aliate și amice nu îngăduie o ameliorare a acestor raporturi, atunci cel puțin să obținem de la ele o înțelegere deplină pentru nevoile noastre, pentru regimul obligațiilor noastre externe, sau altfel, libertatea de a găsi aiurea debușeuri pe care ele nu ni le pot oferi.

În ce privește Pactul Balcanic, asupra căruia vreau să revin la sfârșitul acestor observații, eu vreau să vă semnalez numai două probleme, totuși esențiale.

Una este aceea a exportului nostru petrolifer. În ultimul timp, în statele din Balcani, ca și în tot Orientul Apropiat, suntem concurați la fiecare pas de exportul sovietic. Nu va trece decât puțină vreme și vom fi complet înlăturați de produsele petrolifere ale Irakului, care vor inunda toate ținuturile Mediteranei Orientale, prin dubla conductă de la Haifa și Tripoli.

În al doilea rând, fiind vorba de înțelegeri balcanice, noi ne amintim că, între statele balcanice, au intervenit, cu deosebire după Tratatul de la Lausanne, o serie de convenții pentru schimburi de populații.

Această problemă socot că este pentru noi de o importanță capitală. Ea trebuie să constituie mijlocul de a aduce și a așeza în țară acele elemente răzlețite ale românilor din Balcani, cu deosebire din Macedonia, care altfel riscă să-și piardă până și conștiința etnică, sub afluxul tot mai constant al imigrării grecești din Asia Mică.

D-lor, vreau să termin scurtele mele observații prin aceasta încheiere: țara

noastră face parte din trei sisteme, din trei blocuri de alianţă: de o parte Mica Înţelegere, orientată spre centrul Europei; de altă parte, Pactul Balcanic, spre sud-estul continentului şi, în sfârşit, spre răsărit şi miazănoapte, sistemul polon şi al statelor baltice. Desigur, prin situaţia ei geografică, ţara noastră ar putea fi un admirabil element de legătură, dacă alianţele ei ar cuprinde, pe lângă formula politică, şi întregul lor conţinut militar şi economic. Altfel ele riscă să rămână simple documente diplomatice şi nu am nevoie decât să vă aduc aminte de două exemple:

Acum doi ani s-a făcut o diferenţiere de nivel în cadrul alianţei noastre cu Polonia. Ea încheiase un Pact de neagresiune cu Rusia Sovietică. Noi nu aveam nici un fel de pact cu această putere şi avem durerea să constatăm că înţelegerea noastră de alianţă şi amiciţie cu Italia nu a împiedicat această ţară de a încheia Pactul triplu italo-austro-ungar, în care figurează Ungaria, atât de hotărât revizionistă.

Deci - şi această este concluzia la care vreau să mă opresc -, nu înţelesul şi direcţia alianţelor noastre sunt de criticat sau de modificat, dar trebuie adâncit şi precizat conţinutul lor.

Aceste alianţe nu trebuie să fie numai compatibile cu interesul politic al momentului, ele trebuie să fie compatibile cu condiţiunile permanente ale economiei şi vieţii naţionale.

D-l N. N. Săveanu, preşedinte: D-l deputat Constantin Brătianu are cuvântul.

D-l C. I. C. Brătianu: D-le preşedinte, cerem afişarea discursului d-lui ministru al Afacerilor Străine.

D-l N. N. Săveanu, preşedinte: Aplauzele dv. unanime dovedesc că Adunarea încuviinţează propunerea. Afişarea se va face, conform regulamentului.

D-l Iuliu Maniu: D-le preşedinte, cer cuvântul.

D-l N. N. Săveanu, preşedinte: Aveţi cuvântul.

D-l Iuliu Maniu: D-le preşedinte, d-lor deputaţi, ţin să declar, de la început, că iau la cunoştinţă, cu satisfacţie şi cu mulţumire, strălucitul răspuns al d-lui ministru al Afacerilor Străine. Cred că este mai bine şi mai nimerit, în faţa importantelor declaraţiuni făcute de d-sa şi în faţa manifestărilor oficiale ale

țării noastre, prin glasul d-sale, de a nu lăsa să se atingă hotarele noastre în nici o formă, să luăm la cunoștință acest răspuns, fără a mai întinde discuția asupra lui.

Aceasta unanimă manifestare a Adunării, cred că este cel mai bun răspuns dat tuturor celor ce vor să se atingă de ceea ce este al nostru, dreptul nostru istoric și realități etnice.

Nu pot decât să felicit pe d-l ministru al Afacerilor Străine pentru rezultatul pe care l-a obținut - și în ce privește întărirea Micii Înțelegeri, în ce privește clarificarea atâtor chestiuni importante cu Rusia Sovietică și în ce privește Blocul Balcanic, despre care aș vrea să fie, așa cum voiesc nobilele națiuni turcă și elenă, ca și noi - izvorât din cele mai sincere sentimente de stimă și prietenie.

Dacă în atâtea și atâtea chestiuni interne ne desparte, unii de alții, o lume întreagă, doresc măcar în chestiunile externe să ne unim cu toții în gând și hotărâre, de a păstra ceea ce este al nostru, de a nu ataca pe nimeni, dar a nu lăsa ca nimeni să ne atace patrimoniul național.

Va trebui, firește, să nu fim numai deștepți, să nu fim numai hotărâți, ci și tari, în sensul unei puteri interne de consolidare națională și economică și în sensul realizării unei puteri armate, care să impună chiar și celor ce ar avea vreo îndoială în ceea ce privește destoinicia, tăria și voința noastră.

Dacă în ceea ce privește realizarea unei Confederațiuni sud-est europene, poate aș fi de părere că pașii necesari ar trebui făcuți mai repede, până când nu va fi prea târziu, totuși - în fața acestui discurs care luminează departe și care doresc să fie ascultat pretutindeni -, las ca această parte a desfășurărilor mele să o examinez mai aproape, cu altă ocaziune.

● D.A.D., ședința din 4 aprilie 1934, p. 1616-1618.

46. Declaraţia reprezentantului Partidului Maghiar din România, Elemer Gyarfas cu privire la situaţia minorităţii maghiare (Şedinţa Senatului din 13 decembrie 1934)

D-l Elemer Gyarfas: D-le preşedinte, d-lor senatori, în cursul celor nouă ani de când sunt neîntrerupt membru al acestui Senat, am ţinut în faţa dv. cel puţin zece discursuri la Mesaj, examinând pe larg toate problemele pe care le-a înşirat Mesajul şi - împreună cu colegii mei - ne-am dat toată silinţa să contribuim şi noi, cu experienţele şi cunoştinţele noastre, la soluţionarea lor.

Cred că am făcut, prin aceste discursuri, servicii reale şi intereselor obşteşti ale ţării şi poporului nostru a cărui soartă este strâns legată de propăşirea ţării întregi.

Pe lângă aceste probleme generale, ne-am ocupat totdeauna şi de doleanţele noastre speciale, minoritare, stăruind să câştigăm prieteni din rândurile dv. pentru poporul nostru, pentru cultura şi dezvoltarea lui şi a uşura în acest fel situaţia grea în care am ajuns, în urma unor fatalităţi pe care le voi dezvolta pe scurt.

Cu ocaziunea aceasta, trebuie să părăsesc drumul urmat până acum, deoarece propunerea care s-a făcut alaltăieri din partea partidului nostru la Cameră este de o importanţă atât de covârşitoare, încât toate celelalte chestiuni trec în planul al doilea şi apar numai ca banalităţi, faţă de pasul - credem - istoric, care s-a făcut acum, în numele maghiarimii din România.

Avem impresia că am micşora şi am reduce importanţa acestei propuneri de destindere şi de armonie frăţească, dacă ne-am ocupa acum cu unele doleanţe speciale minoritare şi - poate - am putea provoca chiar discuţiuni nedorite, care ar strica atmosfera care dorim să se creeze în jurul acestei propuneri.

Abandonând deci, de această dată, forma şi conţinutul obişnuit al discursurilor la Mesaj, mă mărginesc la susţinerea propunerii noastre importante, invocând pe scurt împrejurările şi motivele care ne-au sugerat acest pas. Îmi pare bine că pe banca ministerială se găseşte în acest moment d-l Al. Lapedatu, om drept şi înţelegător, care va fi înţeles - sperăm - cele ce voi exprima.

Am propus la Cameră - şi propunem şi aici la Senat - examinarea şi soluţionarea problemei noastre minoritare prin o anchetă parlamentară, cu reprezentarea tuturor partidelor româneşti, din trei motive principale:

Întâi: ca să scoatem politica minoritară a statului român şi, în special, atitudinea conducătorilor ţării faţă de minoritatea noastră maghiară, din luptele partidelor politice.

Al doilea: ca să facem independentă situaţiunea minorităţii maghiare din România de situaţia internaţională trecătoare şi de raporturile internaţionale, mai bune sau mai încordate.

Al treilea: în sfârşit, ca să creăm sau - mai bine zis - să restabilim armonia sufletească şi convieţuirea prietenească atât de necesară.

D-le preşedinte, d-lor senatori, nu este vina noastră, ci se datoreşte unor fatalităţi istorice, că problema minoritară - şi, în special, cea maghiară - a devenit la noi o armă de luptă a partidelor politice, că s-au făcut târguieli, afirm chiar supralicitări - de fapt mai mult sublicitări - pe această temă între partidele noastre conducătoare.

Intrarea noastră în viaţa politică a României încă s-a făcut cu mari greutăţi. Din unele considerente juridice - toate explicabile şi psihologiceşte -, minoritatea maghiară a rămas în pasivitate politică până la ratificarea Tratatelor de pace şi, în consecinţă, n-a putut ocupa, cu ocaziunea primei instalări, locul şi poziţia care îi cuvenea şi care - cred - i-ar fi fost cedată la început fără orişice greutate.

După ratificarea Tratatelor, la începutul anului 1921, când episcopii noştri au depus pe rând jurământul de credinţă, guvernul Averescu de atunci a manifestat faţă de noi o atitudine care ar fi fost aptă să îndrepte atmosfera nefavorabilă de mai înainte.

Durere! Un an mai târziu, la alegerile din 1922, când candidaturile noastre au fost aproape toate respinse, speranţele noastre abia născute au fost zdrobite şi, neputând intra cu o reprezentanţă corespunzătoare în Parlamentul Constituant, ne-am dat seama că avem absolută nevoie de un bilet de intrare în viaţa publică a României, girat de o personalitate care stă deasupra tuturor bănuielilor şi, prin autoritatea sa, ne poate asigura o primire binevoitoare.

Personalitatea aceasta era generalul Averescu, eroul de la Mărăşeşti, care a

manifestat şi sub guvernarea sa anterioară o bunăvoinţă netăgăduită, condus în această chestiune şi de sfetnicul său ardelean, d-l O. Goga.

Din aceste considerente, ne-am înţeles cu d-nii Averescu şi Goga şi am încheiat celebrul Pact - zis de la Ciucea - care ne-a asigurat, în cartel cu guvernul, o reprezentare corespunzătoare în Parlament şi satisfacerea doleanţelor noastre principale, în schimbul cărora noi am asigurat încadrarea noastră leală în viaţa publică a României.

Intrând în Parlamentul din 1926, am constatat cu durere că pactul nostru, atât de motivat şi necesar din punct de vedere general, ne-a adus un foarte mare dezavantaj tactic.

Partidele din opoziţie - şi, în special, două partide tari, liberal şi naţional-ţărănesc - nu ne-au putut ierta că am asigurat, prin concursul nostru, guvernului şi adversarilor lor politici un succes electoral uşor şi neînsemnat în Ardeal, ne-au primit cu ostilitate vădită şi au creat în contra noastră şi - ceea ce era şi mai grav - în contra justelor şi modestelor noastre dorinţe - o atmosferă îngheţată, care a împiedicat realizarea promisiunilor făcute.

Am tras consecinţele şi am evitat, la alegerile următoare, a sprijini un partid românesc contra celuilalt şi a provoca astfel ostilităţi, dându-ne toată silinţa să câştigăm prietenia tuturor partidelor serioase.

Durere! Această străduinţă n-avea un succes desăvârşit şi am putut obţine cel mult unele ameliorări, în fond însă atmosfera a rămas încărcată, mai ales din cauza naţionalismului exagerat care captivase, an cu an, spiritele în toată Europa, încât am ajuns în situaţia ca partidele să-şi arunce reciproc în faţă bănuieli, învinuiri şi acuzări, la orice pas când vreunul manifestase o atitudine mai îngăduitoare faţă de noi.

Ne-am dat seama că nu ne vom putea înţelege niciodată cu un singur partid, sau cu un singur guvern - şi chiar dacă am face-o, ea n-ar fi durabilă - ci trebuie să căutăm, concomitent, o înţelegere cu toate partidele româneşti.

Acesta era primul motiv pentru care am solicitat, în această chestiune, o comisiune parlamentară, cu reprezentarea tuturor partidelor de seamă.

D-le preşedinte, d-lor senatori, al doilea motiv este poate şi mai important.

Am constatat, cu mare regret, influenţa exercitată asupra situaţiei noastre de raporturile internaționale și, în special, cele față de Ungaria.

Relevez un singur fapt: sub guvernarea trecută, când s-a votat aici Convenţiunea şcolară româno-iugoslavă şi eu, care cerusem pe seama noastră acelaşi tratament care se asigurase sârbilor din Banat, d-l Iorga spunea că îl vom obține dacă Ungaria va avea aceeași atitudine față de România, ca Iugoslavia.

Am protestat imediat și spuneam că tratamentul adoptat față de o minoritate etnică nu poate fi pus în legătură cu raporturile internaționale, ci trebuie să fie condus numai după principiile politicii interne.

Susţin în principiu și azi teza mea, ba aș dori chiar s-o subliniez. Dar, cu toate aceste principii, văzusem și simțisem, cu multă durere și îngrijorare, încordarea crescândă și față de noi, în măsura încordării raporturilor internaționale.

D-l Al. Lapedatu, ministru Cultelor și Artelor: Așa este!

D-l Elemer Gyarfas: Or, noi am tras toate consecinţele când am devenit cetăţeni ai acestei ţări. Noi nu dorim să fim marfă de târguială la unele negocieri internaționale, dar tot atât de puțin dorim să purtăm răspunderile și consecinţele actelor și faptelor altora decât acelora pe care minoritatea maghiară din România, ea însăși, i-a însărcinat să se pronunţe și să lucreze în numele ei și care sunt în deplină conștiință a răspunderii care apasă pe umerii ei.

Din partea conducătorilor poporului nostru nu s-a înregistrat, în timp de 16 ani, vreun act care ar justifica bănuieli, sau chiar măsuri represive.

D-l I. Inculeţ, ministru de Interne: S-a văzut la Marsilia!

D-l Elemer Gyarfas: Noi dorim, deci, să reglementăm aici, acasă, leal și definitiv situația, așezarea și raporturile noastre cu poporul românesc și dorim din toată inima ca această problemă să fie scoasă odată pentru totdeauna din șirul problemelor internaționale litigioase, ca să nu mai fie cauză de încordare, ci noi, populația maghiară a României, să fim mijlocul de apropiere între aceste două nobile popoare, fiind în primul rând interesul nostru ca ele să se înțeleagă. Acesta era al doilea motiv al propunerii noastre.

Al treilea motiv, d-lor senatori, este consecinţa inevitabilă a celor precedente.

Noi constatăm, cu mare durere, că, cu fiecare zi ce trece, prăpastia sufletească între noi devine tot mai largă şi adâncă şi această despărţire îngreuiază tot mai mult convieţuirea armonioasă şi prietenească.

Nasc şi prind rădăcini teorii şi mentalităţi, se propagă tendinţe şi se manifestă stăruinţe care îndepărtează sufletele şi le umple cu amărăciune, deopotrivă.

Dl Virgil Popescu: De ce se umple cu amărăciune?

Dl Elemer Gyarfas: Vă rog să aşteptaţi că vă voi explica imediat.

N-aş vrea ca în discursul meu, destinat armoniei şi înţelegerii, pe care aş dori să-l respect până la sfârşit, în spiritul împăciuitor al Crăciunului, care se apropie, să jignesc vreo sensibilitate şi să provoc o discuţie nedorită. Mă abţin deci să intru în amănunte în această privinţă, evocând una singură din aceste teorii greşite şi regretabile. Şi sper că voi avea tot sprijinul d-lui Iorga, care a arătat foarte frumos într-o broşură nu de mult apărută, cât de greşită este, din punct de vedere istoric, teoria - devenită aproape proverbială - despre duşmănia afirmativă milenară a naţiilor română şi maghiară, când, de fapt, trecutul ne dă cel puţin tot atâtea puncte de prietenească colaborare.

De fapt, Ardealul este un petic de pământ unde se impune înţelegerea frăţească a fiilor lui, deoarece aşezarea topografică a diferitelor popoare nu face posibilă o despărţire desăvârşită a lor. Or, această înţelegere frăţească trebuie să pornească de sus în jos şi acesta a fost al treilea motiv principal al propunerii noastre.

D-le preşedinte, d-lor senatori, am să mai reflectez la unele obiecţiuni care puteau fi ridicate - şi s-au şi ridicat chiar - în contra propunerii noastre.

A. Se spune că poporul maghiar are în Parlament reprezentanţi care pot formula în faţa acestui for suprem toate dorinţele. Este adevărat. Am arătat însă motivele pentru care expunerile noastre de acest fel n-au avut, în majoritatea cazurilor, răsunetul dorit de conducătorii partidelor noastre politice. Pe lângă aceasta, problema minoritară şi, în special, dezlegarea amănuntelor acestei probleme, nu se poate face decât într-un cerc mai restrâns şi intim, compus din bărbaţi de stat, care cunosc şi recunosc gravitatea problemei şi îşi dau silinţa să se ocupe de mai aproape şi în amănunt cu soluţiile posibile.

B. Se spune că statul român acordă tuturor cetăţenilor minoritari aceleaşi drepturi şi datorii ca şi cetăţenilor majoritari, deci regimul minoritar n-are nevoie

de modificări. Cunoaștem și noi aceste principii, consfinţite prin Constituţia ţării. Dar nu este vorba de formulare, ci de aplicarea acestor principii.

C. Se spune mai departe - ziarul „Universul“ de azi își exprimă această bănuială - ca nu cumva această propunere să fi fost sugerată din străinătate, deoarece la Geneva s-a pus acum din nou pe tapet problema minoritară din România. Față de această învinuire, trebuie să invoc motivul al doilea, dezvoltat mai sus, prin care am arătat că scopul nostru este chiar scoaterea acestei chestiuni din șirul problemelor internaţionale.

Noi credem că facem un serviciu real și ţării și poporului nostru, când am prezentat dv. propunerea noastră, pe care o considerăm ca un pas istoric.

Sperăm că inițiativa noastră, pornită dintr-o bună credinţă, curată, va fi înţeleasă de dv. și, în special, sperăm că conducătorul Departamentului Externelor, d-l Titulescu, care este obișnuit să privească problemele dintr-un punct de vedere superior și ridicat pe deasupra răfuielilor zilnice, va înţelege și importanţa ei și foloasele pe care le va putea aduce.

Chestiunea Skoda a frământat luni de-a rândul opinia publică și o comisiune numeroasă a sacrificat multă muncă pentru examinarea ei. Noi nu cerem nici publicitatea comisiunii Skoda, nici amploarea lucrărilor ei. Cerem numai o atenţiune binevoitoare și suntem convinși că vom putea găsi drumul înţelegerii fecunde.

Guvernul face enorme sforţări pentru succesul împrumutului de înzestrare a ţării. Noi credem că prin acceptarea propunerii noastre, dv. veţi înzestra ţara aceasta cu un cadou de Crăciun de o incomparabilă valoare: cu împăcarea sufletească a sutelor de mii de cetăţeni.

În speranţa că propunerea noastră va fi primită, cerem ca în proiectul de răspuns la Mesaj să fie ulterior introdus și admiterea, în principiu, a propunerii noastre.

● D.S., ședința din 13 decembrie 1934, p. 128-130.

47. Discursul lui Armand Călinescu în chestiunea Skoda (Şedinţa Camerei Deputaţilor din 28 martie 1935)

D-l Armand Călinescu (este primit la tribună cu aplauze de pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc): D-le preşedinte, d-lor deputaţi, colegul meu, d-l Ghelmegeanu a examinat înaintea dv. condiţiunile de drept şi de fapt în care s-a încheiat contractul cu Uzinele Skoda, la 17 martie 1930. A examinat, amănunţit şi pe larg, toate împrejurările, fără a ocoli vreun colţ, fără a omite vreun punct, fiindcă a avut gândul de a lămuri deplin, în faţa ţării, o problemă care a pasionat atât.

Eu însumi, într-un raport pe care am avut onoarea a-l prezenta comisiunii de anchetă, mi-am spus părerea, încât din acest punct de vedere nu aş mai fi intervenit în dezbateri.

Condiţiunile în care s-a purtat tratativele cu furnizorul, obiectul contractului din 1930, elaborarea lui, toate acestea mi se par astăzi lucruri foarte simple şi foarte clare. Şi, dacă ne-am fi aflat şi dacă ne-am afla în faţa unui for de judecată, care să cerceteze, cu toate garanţiile de obiectivitate, un litigiu, aş spune că chestiunea a fost şi complet prezentată.

Din nefericire, d-lor deputaţi, lucrurile nu stau astfel şi chestiunea aceasta, care este foarte simplă în termenii ei obiectivi şi care ar fi fost de mult lichidată, dacă se cerceta numai pe această latură, a fost la un moment deplasată de pe terenul firesc, pentru ca să formeze obiectul unor polemici politice. Şi, atunci, a fost înfăţişată opiniei publice în mod tendenţios şi a fost adusă în dezbaterile Camerei aşa cum se aduc chestiunile care formează obiectul obişnuitelor noastre polemici de partid. Încât cel mai important lucru pe care a trebuit să-l facem a fost ca să risipim confuziunile voite, să îndepărtăm legendele tendenţioase şi să deslușim, în cearta care s-a creat, termenii obiectivi ai problemei.

Din acest punct de vedere, vă mărturisesc că ancheta noastră a adus servicii foarte preţioase. Desigur, nu au lipsit nici acolo unele tendinţe politicianiste, pe care le voi releva îndată. În fond însă, lucrările comisiunii au dat rezultate mulţumitoare, fiindcă, prin materialul documentar adunat, prin actele scoase la iveală şi pe care altfel nu le-am fi văzut, s-a aruncat o lumină clară asupra

chestiunii.

Noi, d-lor, am contestat altceva; am contestat raportul d-lui Bentoiu, pe care nu-l putem admite ca o consecinţă logică a lucrărilor de anchetă, fiindcă este în contradicţie flagrantă cu aceste lucrări, fiindcă nu vedem nici o corelaţie între una și alta, fiindcă este, după părerea noastră, totalmente arbitrar. (Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc).

Dar lucrările comisiunii, acelea au dat rezultate. Și de aceea noi am cerut și de aceea cerem și azi ca dv. să judecaţi după însuși materialul documentar adunat, nu după comentariul personal al d-lui Bentoiu.

De altfel, d-lor deputaţi, orice veţi face dv. azi este indiferent. Materialul acesta există; el nu mai poate fi înlăturat. Și, dacă aici nu va fi luat în considerare, el va servi în faţa opiniei publice, pentru a lămuri deplin problema.

Prin urmare, vă spuneam, d-lor, că această chestiune a fost deplasată de pe terenul firesc pentru ca să formeze obiectul unor polemici politice.

Cine a deplasat-o, cum a deplasat-o și în ce scop? Ei bine, d-lor deputaţi, este o chestiune foarte importantă aceasta și numai cunoscând-o putem noi să avem o idee completă asupra problemei și numai astfel putem ridica o serie de răspunderi pe care ţara trebuie să le cunoască.

Cum a luat naștere această chestiune? Care este problema care a dezlănţuit pasiunile? Guvernul național-ţărănesc din 1928 a trebuit să facă, de la începutul existenţei lui, o constatare foarte tristă și anume că în cei zece ani care au urmat de la război, nu se întreprinsese nimic pentru înzestrarea oștirii.

N-am să aduc aici învinuiri. Se va face poate într-o zi acest proces. Eu constat numai faptul.

În timp de zece ani nu se întreprinsese nimic și ne găseam, din punct de vedere al armamentului, exact în aceeași situaţie în care eram la încheierea păcii. Toate contractele de furnituri, intervenite între timp, se refereau la procurarea de muniţiuni pentru instrucţia trupei și la încercarea de șemizare a unui număr de tunuri, încercare neizbutită. Încolo, nici o achiziţiune de armament nou, nici o încercare serioasă pentru modernizarea armamentului existent, nici o măsură pentru conservarea muniţiunilor pe care le aveam de la foștii inamici, muniţiuni care însumau o valoare de câteva zeci de miliarde.

În tot acest răstimp nu găsim decât trei fapte caracteristice:

Întâi, încercarea de a se arunca în Dunăre toate proiectilele rămase de la foştii inamici, încercare despre care ne-a vorbit d-l general Paul Angelescu. Şi numai împotrivirea locuitorilor din oraşul Giurgiu, care îşi vedeau, prin această bizară acţiune, ameninţate locuinţele lor, numai această împotrivire a scăpat de la distrugere o avere considerabilă a ţării.

Al doilea fapt este concesionarea demontării muniţiilor prin societatea „Ferochimica“, concesiune care ne-a adus la un scandal abia deunăzi lichidat.

Şi al treilea: încercarea de a se întemeia o industrie naţională la Copşa-Mică şi Cugir, care ne-a adus în fapt la un monopol de fabricaţiune pentru firma „Armstrong“ din Anglia. (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc).

O lege votată sub Ionel Brătianu, în 1924, prin care se crea un organism de coordonare a măsurilor pentru apărarea ţării, rămăsese literă moartă. Consiliul Superior al Apărării Ţării nu se întrunise în cinci ani decât de două ori şi nu luase nici o măsură mai importantă.

Aceasta era, d-lor, situaţiunea. Ea era cu atât mai dureroasă cu cât, în jurul nostru, toate statele amice şi aliate făceau eforturi considerabile pentru înzestrarea armatelor lor.

În faţa acestei situaţiuni, guvernul naţional-ţărănesc de la 1928 şi-a oprit îndată atenţiunea asupra problemei înzestrării oştirii. Că a făcut bine sau a făcut rău, este altă chestiune şi eu nu am să o supun aprecierii dv. În definitiv, este vorba despre politica unui partid şi ea nu are să fie apreciată de adversarii acestui partid. (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc).

Astfel, guvernul dă ordin organelor militare să întocmească mai întâi un plan sistematic de dotare a oştirii. Existau unele încercări anterioare, nu erau însă puse la punct şi, în orice caz, nu aveau încă aprobarea organelor legale.

Marele Stat Major aduce planul de înzestrare în faţa Consiliului Superior al Oştirii, la 2 iulie 1929. El preceda completarea armamentului într-un termen de zece ani.

Din primul moment, şeful guvernului din acea vreme, d-l Iuliu Maniu, a ridicat o chestiune prealabilă şi a cerut anume ca durata planului de înzestrare să fie

redusă la cinci ani.

Nu era o cifră luată în mod arbitrar. Se adoptase anume perioada de cinci ani - prin urmare, înzestrarea oștirii noastre trebuia să fie terminată la sfârșitul anului 1934 -, pentru o considerațiune foarte plauzibilă, anume: șeful guvernului, atât cât era atunci în domeniul preciziunii, se gândea că, la începutul anului 1935, din cauza plebiscitului din regiunea Saar, am putea să ne găsim într-o situațiune internațională dificilă și oștirea noastră trebuia să fie pregătită.

D-lor deputați, nu voi expune în fața dv., în amănunt, toate măsurile care s-au luat pentru realizarea efectivă a acestui plan. Vi le voi schița numai în linii generale:

Mai întâi, s-au încheiat trei contracte pentru procurarea materialului de primă urgență: tunuri grele la Schneider-Creuzot; tunuri ușoare la Skoda; puști mitraliere la Zbrojowka. Valoarea acestor comenzi trecea de 8 miliarde lei.

Al doilea, se pregătise un contract pentru procurarea materialului de a doua urgență și, în special, a armamentului portativ. Cu acest prilej se preceda și reorganizarea industriei naționale. Valoarea materialului care trebuia procurat prin acest contract, parte fabricat în străinătate, parte fabricat în țară, se ridică la 15 miliarde lei.

Al treilea, se încheiase o Convenție cu polonezii pentru recontrolarea muniților. Bazele Convenției erau următoarele: polonezii veneau în țară, creau instalațiunile; delaborau un număr de 150 000 de proiectile și, în acest timp, se pregătea personalul tehnic românesc; după aceea operația se continua de noi. Valoarea acestei opere, în întregime, se ridica la 7 miliarde.

Și, în fine, în al patrulea rând, se pusese la punct problema modernizării artileriei noastre. Câteva baterii trimese în străinătate fusese transformate, aduse înapoi și experimentate cu rezultate foarte mulțumitoare.

Iată, d-lor deputați, care a fost, în linii generale, politica guvernului național-țărănesc de la 1928 până la 1931.

Ce se întâmplă însă? Guvernul național-țărănesc se retrage la aprilie 1931. Nu știu care a fost politica guvernului următor...

D-l C. Argetoianu: Am să v-o spun eu, mâine.

D-l Armand Călinescu: N-am auzit-o până astăzi formulată de șeful acelui guvern. Prin urmare, nu o voi examina sub această latură și nu voi face nici un reproș guvernului de la 1931.

Care trebuia să fie atitudinea unui nou ministru al Armatei, în fața unui plan de dotare a oștirii, pus în aplicare?

Eu cred, hotărât, că acest plan trebuia dus mai departe. Cel puțin în materie de apărare națională să existe o continuitate în acțiunea întreprinsă. Veți spune poate: noul ministru avea altă concepție!

D-lor, nu este posibil ca în acest domeniu să se schimbe concepțiunile în orice moment. Dar să admitem aceasta. Era dator atunci s-o formuleze precis și s-o pună îndată în aplicare. Sau, poate, veți spune că noul ministru constatase unele erori, hai să spun, chiar unele nereguli, cu prilejul acțiunii anterioare. Să admitem aceasta. Era dator atunci să cerceteze, hotărât și obiectiv, aceste elemente laterale, dar opera pozitivă, de înzestrare a oștirii, să fie continuată. (Vii aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc).

Și atunci, d-lor, ministrul Armatei a abandonat contractul.

Ei bine, pentru ce această schimbare care a intervenit? Este foarte interesant să lămurim acest punct.

În cursul anchetei noastre, d-l general Ștefănescu-Amza mi-a spus că ceea ce l-a determinat să oprească comenzile au fost considerațiunile de ordin tehnic.

D-l C. Argetoianu: Eu am să vă răspund mâine, dar ar fi mai interesant să spuneți de ce nu ați reluat fabricațiunea în 1932?

D-l Armand Călinescu: Pe mine mă surprinde că un om atât de liniștit ca d-ta manifestă oarecare semne de nervozitate. (Ilaritate). Adică ce vă închipuiți dv.? Că nu am să examinez totul? Vă rog să așteptați să iau toate chestiunile în ordine cronologică, să urmez momentele cronologic...

D-l C. Argetoianu: Momentele noastre de fericire vor fi numeroase.

D-l Armand Călinescu: În ce mă privește, legăturile noastre mai vechi, mă fac să fiu cu toată bunăvoința pentru fericirea dv. (Ilaritate).

D-l C. Argetoianu: Eu m-am obișnuit să vă ascult ca „cher Charmant“ Călinescu! (Ilaritate). Acum vă ascult ca „Marchand“. (Ilaritate).

D-l Armand Călinescu: Și atunci, d-lor deputați, a oprit totul. De ce?

În cursul anchetei noastre, ne-a spus că ceea ce l-a determinat la această atitudine, au fost considerațiunile tehnice. La o întrebare precisă a mea, d-l general Ștefănescu-Amza, spunea că numai nevoia de a schimba caracteristicile tehnice ale materialului l-au determinat să oprească comanda.

Să fie oare așa?

Nu voi examina înaintea dv. chestiunile tehnice. Când, între specialiști, se ivesc controverse, ele durează foarte mult și, dacă ar fi să așteptăm până se pun de acord, nu am sfârși niciodată. Prin urmare, nu voi cerceta aceste teorii în fondul lor. Dar voi semnala unele aspecte exterioare ale acestor controverse și voi releva unele fapte, care mi se par concludente.

D-lor deputați, mai întâi trebuie să știți că nu s-au ivit controverse decât asupra unui singur model de tun, tunul de câmp, ceea ce reprezenta cam a zecea parte din valoarea contractului. Se comandase un tun, care să bată la 14 kilometri și care să poată trage și în contra țintelor aeriene. Specialiștii de la 1930 pretindeau că experiența războiului a dovedit necesitatea unei artilerii care să bată la distanță mare, ei mai credeau că războiul de mâine, precizându-se a fi mai ales un război de aviație, iar noi, ca o țară mai săracă, neputând să ne procurăm tot materialul de specialitate, să putem trage și cu tunurile de câmp împotriva avioanelor. Aceasta a fost părerea lor.

Noul ministru al Apărării Naționale a avut altă părere și a spus că nouă nu ne trebuiesc tunuri care să bată la distanțe mari, ci nouă ne trebuiesc tunuri ușoare, ca să putem fugi repede cu ele, a mai adăugat că nu ne trebuiesc tunuri care să bată împotriva țintelor aeriene.

Nu știu ce valorează această teorie, ca profan. Am impresiunea că d-l general Ștefănescu-Amza se plângea că „la mariee etait trop belle“. Dar, în sfârșit, a venit cu această nouă formulă. Ce s-a întâmplat însă? Noile caracteristice nu au putut să fie stabilite; a trecut un an și jumătate, în care timp s-au formulat variante. La 3-4 luni veneau formule succesive dar și contradictorii. În timpul acesta, lucrul în fabrică stagna. Dacă ați ști cum se schimbau aceste formule!

A venit în fața noastră un tehnician, care ne-a prezentat un memoriu în această privință. Astfel, ne-a spus că, de exemplu, la început s-a cerut un tun cu unghiuri complimentare; peste câteva luni s-a cerut un tun fără unghiuri complimentare; peste alte 3 sau 4 luni s-a cerut să se studieze un tun și cu unghiuri complimentare și fără unghiuri complimentare. Sau, bunăoară, s-a fixat la început greutatea proiectilului la o cifră, peste 3 luni s-a adoptat altă cifră și peste altă etapă se revine la prima cifră.

Or, tocmai această lipsă de fixitate aruncă o lumină ciudată asupra motivelor care au determinat schimbarea. Dar, dacă ar fi fost numai atât!

Nu numai că am pierdut un an și jumătate în cercetări și în căutarea formulelor, dar s-a mai întâmplat un lucru: același tehnician, în memoriul pe care l-a adus în fața comisiei, ne-a dovedit că cei ce propuneau schimbarea modelului de tun, nu cunoștea acest model, pentru că specialistul care opina că tunul este greu, nu știa că acel tun era demontabil, că se putea fracționa în trei părți și se putea astfel transporta cu ușurință în munți. Nu știa acest lucru esențial și opinase: să se respingă modelul.

Dar mai mult: specialistul propunea un alt model pe care nici pe acela nu-l cunoștea. D-lor, două exemple vor fi concludente pentru dv.

Noul specialist a cerut ca, la noul tun, îndreptătorul să fie nedemontabil. Era cerința sa. Or, îndreptătorul nu putea să fie nici demontabil, nici nedemontabil pentru că nu există la acel model. (Ilaritate pe băncile Partidului Național-Țărănesc).

Se cerea, după aceea, ca, la noul model, scaunele servanților să nu fie pliabile. Or, d-lor, scaunele nu putea să fie nici pliabile, nici nepliabile, pentru motivul simplu că la acel model nu există scaune pentru servanți.

Prin urmare, d-lor, specialiștii de la 1931 opinau să se abandoneze un model pe care nu-l cunoșteau și propuneau să se facă un model pe care nici pe acela nu-l cunoșteau.

În asemenea condițiuni, să-mi dați voie să cred că nu controversele ivite asupra unui singur model de tun au determinat sistarea întregii opere de înzestrare a armatei.

Prin urmare, s-a întreprins o operă de înzestrare a oștirii și această operă a fost

oprită, această comandă a fost sistată.

D-lor deputați, aveam și dreptul să aștept, din partea dv., să ținem discuțiunea pe acest teren, fiindcă Partidul Liberal a mai examinat odată această chestiune. Mai mult chiar, Partidul Liberal s-a pronunțat, prin glasul viitorului președinte al comisiunii, onorabilul domn Constantin Dimitriu.

D-l Dimitriu, ca deputat de opoziție, a dezvoltat o interpelare asupra problemei înarmării, în ședința Camerei de la 2 martie 1933. I s-au pus la dispoziție, atunci, toate documentele pe care le-a cerut; și d-sa a dezvoltat, de aci, de la tribună, o interpelare tocmai în chestiunea Skoda.

Am recitit deunăzi interpelarea d-lui Dimitriu. Vă asigur că este foarte interesantă și că, în orice caz, cuprinde observațiuni foarte justificate. Îmi veți da voie să spicuiesc câteva pasaje din acest discurs, pentru ca să vedeți cum punea d-l Dimitriu problema atunci.

(D-l Justin Stănescu, vicepreședinte, ocupă fotoliul prezidențial).

„Ministrul de la 1930 - spunea d-l Dimitriu - s-a gândit, cu drept cuvânt, că este nevoie să se ia măsuri urgente, pentru completarea armamentului. D-l ministru, condus de preocupări juste, face contractul“.

Prin urmare, d-l Dimitriu aproba motivele care au determinat politica de înzestrare. Dar d-l Dimitriu, mergând mai departe, analizează condițiunile contractului încheiat cu uzinele Skoda, și spune:

„S-a avut grijă, cu prilejul încheierii contractului, să se stabilească condițiuni tehnice pentru a asigura o recepție cinstită, uzinele se obligau ca materialul să profite de perfecționări, precedere foarte înțeleaptă“.

Mai departe, d-sa examinează toate condițiunile contractului: preț, dobândă, finanțare și nu face nici o obiecțiune. După aceea, d-l Dimitriu trece la cercetarea soartei pe care a avut-o contractul. Și aci, cu drept cuvânt, onorabilul reprezentant al Partidului Liberal constată - citez textual: „După ce se face o comandă, întemeiată pe o urgență justificată, după ce se întocmesc caietele de sarcini, se fac încercări de materiale în fața comisiunii Ministerului, după toate acestea, Ministerul, fără să pună în cunoștință chiar comisiunea care era acolo, făcea mereu modificări.

Peste un an s-a revenit. Nu mai este bună comanda, trebuie să schimbăm totul, tot ce s-a făcut până acuma - se întreabă d-l Dimitriu - era fără valoare? Când? După ce tot materialul era în plină fabricaţiune“.

Aici găsesc o întrerupere a regretatului Ion Duca, şeful însuşi al Partidului Liberal, care pentru a sprijini opinia d-lui Dimitriu exclamă: „Formidabil!“. Şi interpelatorul continuă:

„Am terminat cu citirea actelor. Din ele se constată, fără nici un fel de greutate, situaţiunea excepţională în care s-a făcut comanda în faptul absolut grav, unic, că această comandă de mai bine de 30 luni să nu fie nici chiar la început de predare. Orice motive s-ar aduce, ele nu sunt suficiente ca să justifice întârzierea“. (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc).

Iată, d-lor, un punct de vedere foarte clar şi foarte just exprimat de reprezentantul Partidului Liberal.

Şi atunci, să-mi daţi voie ca, la rândul meu, să exclam, parafrazând pe d-l Dimitriu: orice motive veţi invoca, ele nu sunt suficiente ca să justifice schimbarea dv. de atitudine! (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc). Pentru că, într-adevăr, asistăm la o schimbare de atitudine: ieri, reprezentantul Partidului Liberal justifica comanda şi înfiera sabotarea; astăzi, d-sa înfierează comanda şi justifică sabotarea. (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc).

Cum a fost posibil aceasta, d-lor deputaţi? Cum se explică această schimbare de atitudine? Cum s-a deplasat problema de pe terenul obiectiv pe terenul luptelor de partid?

Să-mi daţi voie să explic această latură a problemei.

D-lor deputaţi, în seara zilei de 10 martie 1933, 8 zile numai după dezvoltarea interpelării d-lui Dimitriu, primul ministru, d-l Vaida-Voevod, este informat că s-a făcut o descindere la reprezentanţa Uzinelor Skoda; câţiva funcţionari de la Ministerul de Finanţe au întreprins această descindere, antrenând după ei pe reprezentanţii Parchetului Militar.

Nu eram în Bucureşti în acea seară, mă aflam în provincie, de unde m-am întors în ziua următoare.

Ca subsecretar de Stat la Interne am fost, firește, imediat informat. Știu că toți miniștrii au fost surprinși: cine inițiase această descindere? Mister! Câțiva funcționari de la Departamentul Finanțelor întreprindeau această acțiune, fără să informeze măcar pe conducătorii ministerului. Parchetul Militar se ducea la percheziţiune fără să raporteze comandantului militar. O descindere la reprezentanța unei mari întreprinderi dintr-o țară amică și aliată se făcea fără consultarea factorilor responsabili.

D-lor, lucrul era neobișnuit și pe noi ne-a surprins, încât prima preocupare pe care am avut-o a fost să vedem ce se ascunde în dosul inițiativei unor funcționari obscuri.

Preocuparea noastră era cu atât mai mare, cu cât ne aflam în pline tratative diplomatice cu Cehoslovacia și cu Iugoslavia. Se încheiase atunci Mica Înțelegere economică. Eminentul nostru ministru al Afacerilor Străine, d-l Titulescu, făcuse atunci, în fața comisiunilor reunite ale Parlamentului, un expozeu. Se păşea acum la punerea în aplicare a noii Convenţiuni. Și, în asemenea momente, pe neașteptate, vine o descindere la cea mai importantă întreprindere industrială din Cehoslovacia. Vă puteți, deci, închipui grija pe care o aveam față de efectul moral pe care putea să-l aibă, față de opinia publică a statului amic, un act întreprins de organele noastre de stat, mai ales că noi știam că statul cehoslovac era interesat la acea întreprindere.

Și, atunci, d-lor, ce era: o inițiativă necugetată a funcționarilor sau o inspirațiune străină, care căuta să tulbure relațiunile noastre?

Vă închipuiți dv. că, atunci când în fruntea guvernului se aflau oameni cu autoritatea și experiența d-lui Vaida și a d-lui George Mironescu, el însuși fost președinte de Consiliu, nu putea să se procedeze cu ușurință. Mai ales că, în primul moment, noi nu știam ce anume se găsește în documentele ridicate de comisarul regal

În cea mai mare parte, aceste documente erau scrise în limba cehă sau în limba germană, deci în limbi străine, astfel că ele nu se puteau cunoaște până nu le traduceam. Generalul Uică, în primul moment, în explicațiunile date, a arătat ca acte mai importante găsite în dosar, copii de pe contracte și foaia calificativă a generalului Ștefănescu-Amza. Era tot ce putea spune în acel moment. Și a trebuit să treacă 10 zile până ce translatorii au stabilit textul românesc și o lună până ce Parchetul Militar a dat faptelor calificarea legală.

În asemenea condiţiuni, un ministru serios nu putea să aibă decât o îndoită preocupare: pe de o parte, să nu indispună un stat amic şi aliat printr-o lipsă de tact şi o exagerare inutilă, dar, în acelaşi timp, să nu compromită interesele apărării ţării printr-o lipsă de vigilenţă.

D-l Pamfil Şeicaru: Cum vine aceasta: să indispună un stat? Termenul este impropriu.

D-l Armand Călinescu: Într-adevăr, aşa s-a şi procedat. Organele militare au procedat la studierea actelor; organele civile au păşit la supravegherea reprezentanţilor Skodei.

D-l I. Plessia: Dar n-aţi explicat cine a declanşat-o. Aceasta interesează.

D-l Armand Călinescu: Voi analiza totul. D-lor deputaţi, s-a vorbit de rolul pe care l-au avut interpelările din Cameră asupra anchetei şi s-a spus că aceste interpelări au stimulat cercetările noastre.

Ei bine, este inexact. S-a făcut o omisiune voită sau nevoită - nu aş putea spune. Dar, în adevăr, s-a uitat un detaliu foarte interesant, anume: descinderea s-a operat la 10 martie; cercetările au continuat, fără întrerupere, de la 12 martie şi primele ecouri în Parlament vin la 20 martie, peste 10 zile, iar interpelările la 23 martie, prin urmare peste 2 săptămâni, când materialul era deja ridicat, tradus, examinat şi Seletzky supravegheat.

Aşadar, interpelările nu au avut nici un efect asupra conducerii tratativelor; interpelările au avut, este adevărat, un alt efect, anume acela că au fost urmate de arestarea lui Seletzky.

Dar, d-lor, să-mi daţi voie, aceasta nouă ne convenea, fiindcă, incontestabil, este mult mai comod pentru un guvern să procedeze la arestarea reprezentantului unor uzine străine, sub injoncţiunea Parlamentului, decât din proprie iniţiativă.

D-l Al. Alexandrini: Atunci ar fi fost mult mai simplu să fie adusă chestiunea înaintea Parlamentului, la 10 martie, ca Seletzky să fie arestat în noaptea de 10 spre 11 martie, sub injoncţiunea Parlamentului.

D-l Armand Călinescu: D-lor, în nevoia pe care o aveam de a ne fixa asupra motivelor care se ascundeau în dosul percheziţiei, noi am procedat la supravegherea celor care au intrat acolo. Şi am ajuns la constatări foarte

curioase. Astfel, ni s-a semnalat că unul din funcţionari s-a dus la locuinţa unui fost secretar general al Ministerului de Finanţe, membru al unui partid advers. Firește, nu știu ce a făcut acolo, dar faptul a fost relevat. Aţi văzut, de asemenea, declaraţiunile colegului nostru, d-l Zaharof, care ne-a arătat că acelaşi funcţionar s-a dus şi la d-sa, ca să-l roage să se fotografieze unele documente. Veţi conveni că era ceva bizar.

Dar, d-lor, mai era chestiunea comisarului regal.

Să ne înţelegem: eu nu aş vrea să se interpreteze greşit cuvintele mele; eu nu vreau să spun că era ceva concertat, dar relev chestiunea din punctul de vedere al impresiei pe care am putut-o avea noi atunci.

Aşadar, nouă ni s-a părut ciudat că la descindere s-a adus tocmai d-l colonel Pomponiu, despre care se spune că este ruda deputatului opozant care a dezvoltat interpelarea. Încă odată, nu vreau să spun că d-l Dimitriu ştia despre acest lucru, evident, dar am putut să ne închipuim noi că este la mijloc o manevră politică.

D-l Al. Alexandrini: Dv. nu ştiaţi că d-l colonel Pomponiu era prim comisar regal, deşi eraţi la Ministerul de Interne?!

D-l Armand Călinescu: D-lor, chestiunea se prezintă aşa: câţiva funcţionari, fără să avizeze pe şeful responsabil, fac o percheziţie, ridică documente pe care le duc în altă parte decât la şefii ierarhici şi la descindere participă şi un comisar regal, despre care se spune că este rudă cu deputatul interpelator.

D-l I. G. Vântu: Organele administrative v-au persecutat! (Ilaritate pe băncile majorităţii, întreruperi).

D-l Armand Călinescu: D-lor deputaţi, la mijloc sau era o inspiraţie străină sau o manevră politică. Oricum ar fi fost, guvernul şi-a fixat imediat atitudinea lui. În momentul în care Parlamentul a cerut dosarele, noi le-am adus de la această tribună. Puteam să le refuzăm, comandamentul militar s-a opus la început, sub motivul că instrucţia este în curs. Guvernul a crezut că trebuie să treacă peste această consideraţie, fiindcă a socotit că Parlamentul este în drept să ia cunoştinţă de orice act. Miniştrii interpelaţi s-au prezentat şi au dat toate lămuririle şi în Cameră şi în Senat.

D-l I. G. Vântu: Cu dosarele triate.

D-l Virgil Madgearu: De ce insinuaţi? (Întreruperi).

D-l Armand Călinescu: Iar în ce priveşte ancheta însăşi, noi am fost foarte mulţumiţi că o putem lăsa din primul moment în grija organelor militare. Nu se putea face şi nici nu s-a făcut nici o obiecţiune în această privinţă guvernului din acea vreme, fiindcă organele militare puteau fi bănuite de orice, numai de parţialitate faţă de noi, nu. Şi d-l general comandant Uică şi şeful Parchetului Militar, d-l colonel Pomponiu, erau mai de grabă legaţi cu adversarii noştri. Prin urmare, nu ne-am amestecat.

D-l general Uică, în depoziţia sa, a recunoscut în mod categoric că, în timp ce chestiunea s-a găsit înaintea Consiliului de Război, guvernul nu s-a amestecat. Şi abia la schimbarea de regim d-sa, din proprie iniţiativă, a comunicat primului-ministru unele informaţiuni pe care acesta nu le ceruse.

Vă atrag atenţia asupra acestui punct, fiindcă aici se declanşează noua atmosferă. În timp ce chestiunea se găsea în faţă Consiliului de Război, apărea în opinia publică o serie de informaţii tendenţioase; se spunea, anume, că s-a descoperit un trafic de influenţă şi că este vorba să fie implicaţi anume oameni politici.

Cine răspândea această legendă? Era lesne de priceput. În orice caz era uşor ca, în acele momente, să se creeze o atmosferă în opinia publică, o atmosferă care numai în folosul ideii de autoritate în stat nu era.

Atunci primul-ministru s-a gândit că trebuie să clarifice chestiunea imediat. Era datoria sa s-o facă. Din două lucruri, unul: sau erau vinovaţi şi atunci datoria noastră era să-i demascăm şi să-i pedepsim - şi pentru noi, ca partid, era cu atât mai important acest lucru, cu cât am fi fost primul partid care dădea un exemplu răsunător în materie de corectitudine - nu ştiu dacă toate partidele sunt atât de neprihănite, dar nu am văzut până acum o sancţiune. Prin urmare, din două lucruri, unu1: sau erau vinovaţi şi ei trebuiau sancţionaţi, sau nu erau vinovaţi, şi era o calomnie, şi atunci ea trebuia risipită şi atmosfera din ţară clarificată.

Atunci, primul ministru, d-l Vaida, folosind relaţiunile de amiciţie pe care le avea cu ministrul Afacerilor Străine de la Praga, se adresează d-lui Beneš, rugându-l să facă tot posibilul pentru a ne da relaţiuni de la Skoda în această chestiune.

Nu voi citi aci nici scrisoarea d-lui Vaida şi nici răspunsul d-lui Beneš. Fapt este, însă, că Uzinele Skoda au contestat în mod hotărât că, cu prilejul contractului din

1930, s-ar fi făcut un trafic de influentă.

D-l Vaida a repetat intervenţia şi, de data aceasta, s-a adresat direct conducătorului Skodei, d-l Lowenstein. I-a trimes o scrisoare, redactată în termeni foarte categorici şi cominatorii, prin care i-a atras atenţia asupra interesului pe care îl are, nu numai statul nostru, dar şi Uzinele Skoda, de a demasca pe traficanţi şi l-a lăsat să înţeleagă destul de lămurit că, în cazul în care nu ne-ar da toate lămuririle cu bună credinţă, statul român se va găsi în nevoia de a nu mai trata vreodată cu Uzinele Skoda. D-l Lowenstein a răspuns şi a repetat declaraţiile anterioare, contestând că s-ar fi făcut trafic de influenţă. Cu acest prilej, d-l Lowenstein a adăugat că aceleaşi informaţiuni le-a dat şi d-lui colonel Tătărescu, trimis de generalul comandant Uică care, spunea d-l Lowenstein, a făcut aceleaşi presiuni, de astă dată în numele Partidului Liberal.

D-lor, nu voi aduce în dezbaterile Camerei persoana unui colonel din armata activă, chiar dacă se întâmplă. să fie fratele preşedintelui de Consiliu.

În definitiv, d-l colonel Tătărescu era în serviciu comandat. Era şef de Stat Major al generalului Uică şi generalul Uică a executat o adevărată opoziţiune de Stat Major. Aţi văzut, din declaraţiunile sale, cum a făcut pe colonel să simuleze o inspecţie pe graniţa Rusiei şi să-şi cumpere haine civile din Cernăuţi, să treacă din Bucovina la Praga.

Pentru ce toate aceste precauţiuni? Cui ascundea generalul Uică măsurile sale? Foarte ciudat! Faptul este însă acesta. Noi, d-lor, am fost surprinşi când am aflat, dar am fost edificaţi şi, în acelaşi timp, am fost mulţumiţi pentru că se dovedea astfel că ancheta se ducea cu toată hotărârea, de oameni care numai prietenii noştri nu erau.

D-l general Uică devenea ministru al Apărării Naţionale în cabinetul liberal.

Firește, eu nu pot să știu dacă apropierea și promisiunea unui portofoliu ministerial a avut loc înainte de misiunea „Colonel Tătărescu“, sau după misiunea „Colonel Tătărescu“ și din cauza acestei misiuni. Nu știu. Fapt este că atâtea luni ancheta s-a dus de către generalul Uică, viitor ministru al Armatei în cabinetul liberal și de către colonel Pomponiu, ruda deputatului interpelator liberal.

D-lor, eu nu relev acest lucru ca să protestez. În definitiv, eram guvern responsabil, puteam să-i înlocuim. Subliniez acest lucru ca să dovedesc că

această acţiune a fost întreprinsă nu numai în necunoştinţa noastră, dar de către oameni care numai prietenii noştri nu puteau fi.

D-lor deputaţi, ce s-a descoperit în materie de comisioane? Şi după ce s-au strecurat legendele în opinia publică şi s-au acreditat toate acele versiuni.

D-lor deputaţi, epilogul acestei prime anchete a constat în încercarea nedibace de a se implica un şef de guvern, prin introducerea unui fals în declaraţiunea lui Seletzky, la Consiliul de Război.

Acesta este epilogul primei anchete.

Dar a venit, d-lor deputaţi, a doua anchetă. Prima anchetă s-a făcut de către Partidul Liberal prin amicii săi; a doua anchetă s-a făcut de către Partidul Liberal prin reprezentanţii lui cei mai autorizaţi. (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc).

D-lor deputaţi, încă odată ţin să subliniez că noi suntem satisfăcuţi de faptul întreprinderii acestei anchete, fiindcă au ieşit astfel la iveală documente pe care altfel nu le-am fi cunoscut.

Dar suntem datori să subliniem unele fapte şi să stabilim unele tendinţe care s-au vădit cu prilejul anchetei, care servesc la cântărirea concluziunilor din raport.

D-lor deputaţi, în faţa comisiunii de anchetă s-a ridicat mai întâi problema preţurilor. Era contractul Skoda un contract oneros sau nu? S-au dat preţuri excesive? Era prima problemă care ne-a preocupat. N-am să o examinez din punct de vedere tehnic, ştiinţific, aici. Un alt coleg al meu, d-l Madgearu, vă va prezenta studiul său în această privinţă.

Dar eu voi căuta să vă semnalez condiţiunile în care comisiunea noastră de anchetă a ajuns la anume concluzii.

D-lor deputaţi, ca să stabilim dacă preţurile sunt juste sau oneroase, am recurs la metoda comparaţiei cu contractul iugoslav. Dar n-am avut contractul iugoslav, am avut unele date incomplete şi am făcut ancheta fără termeni de comparaţie. Am cerut, în repetate rânduri, să se facă demersuri pentru a se obţine contractul iugoslav. Nu s-a putut obţine. S-a contestat că au fost deosebiri între contractul iugoslav şi cel românesc. Cum puteam aprecia deosebirea? Printr-o expertiză. Am cerut în mod constant expertiza. N-am avut-o.

Și atunci, fără termen de comparaţie, fără expertiză, ne-am mulţumit cu depoziţii de martori.

D-lor, să-mi daţi voie să vă dau două exemple, ca să înţelegeţi cum s-a judecat în chestiunea importantă a preţurilor.

Un prim exemplu. Vine un membru al comisiei şi semnalează că în Consiliul Superior al Apărării Ţării, generalul Amza a afirmat că preţul unei lunete de baterie este 30 000 lei; or, noi, prin contract, o comandasem cu 120 000 lei. Şi atunci, firește, toată lumea a fost impresionată. A venit, însă, în faţa noastră, un alt informator, d-l general Condeescu, care ne-a spus că, sub ministeriatul d-sale, s-au reparat lunete cu 80 000 lei bucata. Dar, d-lor, şi mai caracteristic este faptul că, într-o zi, unul din colegii noştri, membru al comisiunii, a semnalat că noi am comandat la Uzinele Skoda un cheson pe preţul de lei 440 000. Şi d-sa exclama: cum este posibil aceasta? O maşină, un Cadillac, nu ar fi costat atât de mulţi bani, iar o simplă cutie de fier pe roate, un cheson, să coste 440 000 lei?!

D-l M. Ghelmegeanu: Recunosc aici pe d-l Alexandrini.

D-l Al. Alexandrini: Este exact şi menţin.

D-l Armand Călinescu: Eu, voind să fiu mai favorabil d-lui Alexandrini, nu-l provocam, pentru ca să nu-şi ia un al doilea angajament. Cred că v-aţi grăbit, d-le Alexandrini.

Şi, atunci, deodată se ridică în comisiune d-l general în rezervă Petala şi ne spune: ce vă bateţi capul? Eu rezolv chestiunea numaidecât. Trece într-o cameră vecină şi se întoarce peste un sfert de oră d-l general Petala, foarte solemn - d-sa este totdeauna solemn - şi ne anunţă: am verificat la Arsenalul Armatei şi mi s-a răspuns că Arsenalul nostru poate să construiască un cheson cu 100 000 lei.

D-lor deputaţi, vă mărturisesc că am rămas profund impresionat: cum, Arsenalul nostru poate fabrica un cheson cu 100 000 lei şi noi îl comandăm la Skoda cu 440 000 lei? Extraordinar. Vă mărturisesc că am fost nedumerit şi, după câtva timp, am rugat pe d-l preşedinte şi verbal, în şedinţă, şi în scris, să intervină la Ministerul Armatei, să ni se dea datele pe baza cărora Arsenalul a făcut o asemenea afirmaţie. Nu am reuşit, nu am obţinut nimic, astfel a rămas mai departe acreditată ideea că Arsenalul nostru construieşte un cheson cu 100 000 lei şi că noi l-am dat la Skoda cu 440 000 lei.

D-l M. Ghelmegeanu: Deci încă o afacere.

D-l Armand Călinescu: D-lor deputaţi, astăzi sunt în măsură să lămuresc aici acest lucru. Am aici o adresă a Arsenalului Armatei către Ministerul Apărării Naţionale. Să-mi daţi voie să v-o citesc.

„Nr. 658 din 2 septemvrie 1934. Arsenalul Armatei către Ministerul Armatei, Inspectoratul General Tehnic.

Am onoare a raporta că, într-una din ultimele şedinţe din luna iulie, anul curent, ale Comisiei parlamentare de anchetă în chestiunea Skoda, am fost chemat la telefon de d-l general în rezervă Petala, membru în această comisiune, care mi-a cerut să-i comunic telefonic şi imediat preţul de fabricaţie al unui cheson. La replica mea că nu-i pot da un răspuns decât după ce voi face investigaţiile necesare, mi-a cerut cu insistenţă să-i comunic valoarea aproximativă, fiindcă comisia are nevoie de acest răspuns imediat. Deşi am insistat şi am căutat să-i dovedesc că această aproximaţie nu poate porni de la nici un document şi că documentarea nu se poate face în timp aşa de scurt, cum îmi cerea d-sa, totuşi mi-a pretins să-i trimet telefonic aceste date în maximum 15 minute.

Aflându-ne în lunile de concedii ale ofiţerilor şi inginerilor şi nedispunând de nici o documentare anterioară scrisă, dat fiind că Arsenalul nu a fabricat decât cel mult chesoane de coloane, care nu sunt tot una cu cele de artilerie, am adunat puţinul personal tehnic, chemat eventual să concure la această fabricaţie, şi i-am cerut să facă această evaluare, făcând abstracţie de toate obiecţiunile pe care le aduceau, în 15 minute.

Rezultatul acestei constatări l-am comunicat telefonic Comisiei de anchetă, sub rezerva că cifrele fiind apreciate, fără bază de studii, urmează ca ele să fie ulterior verificate şi raportate“.

Din cercetarea amănunţită făcută asupra planurilor chesoanelor - şi, d-lor, vă atrag atenţia că marea problemă a fost în jurul trăsurilor, a chesoanelor, cu acestea s-a redus volumul şi în noul contract - şi antetrenurilor de artilerie de câmp şi de artilerie grea, pe care le posedăm, rezultă următoarele:

„I. Arsenalul nu este utilat pentru confecţionarea principalelor piese care fac valoarea unui cheson, osii tubulare, capetele metalice ale roţilor, piesele principale ale şasiului, resorturi etc., pe care ar urma să le cumpere din străinătate, dat fiind că nu le fabrică nimeni la noi în ţară şi să plătească preţurile

zilei din străinătate.

2. Cu aceste preţuri, foarte relative, trecând la o parte largă de aproximaţie, fabricaţia unui cheson de artilerie se poate evalua după cum urmează: un cheson de artilerie de câmp, între lei 300 - 350 000“. Va să zică, d-lor deputaţii, nu 100 000 lei.

În ambele cazuri s-a făcut abstracţie de valoarea regiei care în general se ridică la circa 20 la sută.

D-lor deputaţi, iată cum încheie raportul:

„Comunicându-vă datele de mai sus, valabile numai în cazul unei lucrări în serie, cu onoare vă rugăm să binevoiţi a le transmite Comisiei de anchetă parlamentară, căreia Arsenalul îi datorează acest răspuns, fără de care ne-am găsi în poziţia falsă de a lăsa să se creadă că rămânem la punctul de vedere exprimat telefonic în 15 minute.

Directorul Arsenalului, colonel Stoica“.

(Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc, întreruperi pe băncile majorităţii).

D-l Virgil Madgearu: Directorul Arsenalului la 4 septembrie 1934, după ce studiază chestiunea, vine cu această estimaţiune...

D-l C. I. C. Brătianu: Vi se va dovedi că nu este exact.

D-l Virgil Madgearu: D-le Brătianu, între tehnicitatea direcţiunii Arsenalului şi tehnicitatea d-lui Alexandrini, daţi-mi voie, pentru seriozitatea acestei ţări, să prefer tehnicitatea Arsenalului. (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc).

D-l Aurelian Bentoiu, raportor: D-le Madgearu, mă voi ocupa în răspunsul meu de seriozitatea chestiunii pieselor furnizate cândva de către Arsenal şi despre care dv. ştiţi că se prezintă în aşa chip, încât orice inimă de patriot trebuie să sângereze în faţa mentalităţii şi moralităţii Arsenalului.

D-l Al. Alexandrini: În orice caz, rămâne 150 000 lei diferenţă.

D-l Șt. Mihăescu: Ba nu rămâne nimic.

D-l Virgil Madgearu: Diferența aceasta reprezintă costul de regie. (Întreruperi pe băncile majorității).

D-l Al. Alexandrini: D-le Madgearu, eu vă întreb pe dv.: credeți dv. în mod serios că un cheson poate să coste lei 500 000?

D-l Virgil Madgearu: La aceasta vă răspund. Aș fi neserios dacă m-aș pronunța, eu care, în viața mea, n-am construit chesoane, cât costă un cheson. (Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc, întreruperi pe băncile majorității).

Dv., avocații, aveți o mentalitate extraordinară: credeți că puteți stabili prețul de cost al unui produs industrial.

D-l Aurelian Bentoiu, raportor: Tehnicitatea și puterea probatorie a celor atestate de Arsenal ar putea să fie ilustrate, dacă ar fi o mică doză de loialitate din partea d-lui Călinescu și cu cele 11 milioane șperț date la un contract a cărui valoare era de 10 milioane. Aceasta în legătură cu contractul 17 820.

Voci de pe băncile majorității: Cui?

D-l Aurelian Bentoiu, raportor: Nu mă interesează cui, de ajuns că este la o furnitură a Arsenalului și grație unor manifestări și unor ajutoare date de la Arsenal.

Ne vom ocupa de aceasta.

D-l Armand Călinescu: D-l raportor Bentoiu a făcut o afirmațiune pe care sunt gata s-o confirm. În adevăr, cu prilejul anchetei noastre, am găsit un act din care rezultă că, la furnizarea unei piese din partea Arsenalului, s-a dat un comision.

D-l Aurelian Bentoiu, raportor: Și cu complicitatea tehnicienilor de la Arsenal.

D-l Armand Călinescu: Eu regret foarte mult că nu am văzut o mențiune despre aceasta în concluziile dv.

D-l Aurelian Bentoiu, raportor: Voi explica. Deocamdată, mă ocup de piesele emanând de la Arsenal.

D-l Armand Călinescu: Daţi-mi voie, d-le Bentoiu, eu sunt de acord cu dv. să urmărim sancţiunea abuzurilor acolo unde se găsesc. În această privinţă, voi fi totdeauna alături de dv. şi aduceţi-vă aminte că, cu prilejul anchetei, d-l general Cihoski însuşi, audiat ca informator, a spus: ceea ce aţi descoperit este foarte caracteristic; vă rog să deschideţi anchetă şi dacă, într-adevăr, se vor dovedi vinovaţi, ei să fie pedepsiţi, fiindcă am impresia că aşa este.

D-l C. Xeni: Dar s-a deschis ancheta?

D-l Armand Călinescu: D-l raportor ştie.

D-l C. Xeni: Cum aşa? Noi ne uităm unul la altul şi lăsăm pe delicvenţi în pace? Ce moralitate politică este asta?

D-l Armand Călinescu: Mai întâi, să facem o deosebire între colonelul şef al Arsenalului din 1934 şi administraţia Arsenalului de la 1929, când s-a făcut acel contract. Prin urmare, nu cred că trebuie să tragem o concluzie.

Dar, vă întreb un lucru: pentru ce acest act nu s-a comunicat comisiei de anchetă? (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc). Pentru ce am fost noi lăsaţi sub impresia că Arsenalul fabrică un cheson cu 100 000 lei? Or adresa a fost rătăcită la Minister şi a putut să scape atenţiei conducătorilor?

Nu, d-lor, fiindcă, în urma acestui raport, am un ordin al Ministerului, Direcţia Tehnică, către Arsenal, în care îi spune să reexamineze chestia preţului chesoanelor de artilerie şi să pună la contribuţie şi competenţa unor anumiţi ingineri.

Arsenalul răspunde şi la această adresă. Ce răspunde? „Memoriu asupra analizei de preţuri pentru confecţionarea în Arsenalul Armatei a unui cheson de artilerie complet“.

Punctul I, nu voi citi tot, ci numai câteva detalii: „Arsenalul Armatei nu a fabricat şi nu este utilat pentru confecţiunea integrală a chesoanelor de artilerie. Înainte de război s-au construit în acest stabiliment chesoane uşoare de coloane pentru muniţiuni de 75 mm şi 105 mm de câmp, precum şi pentru infanterie.

Aceasta a fost posibil atunci, deoarece Arsenalul poseda, la acea dată, cel mai mare atelier din ţară, unde putea forja piese presate etc.

În urma războiului, atelierele distruse nu au fost reinstalate, din lipsă de fonduri, astfel că astăzi ne găsim în imposibilitatea de a construi chiar chesoane uşoare de coloane“.

Mai departe, spune ce studii trebuie să se întreprindă pentru stabilirea unui cheson, iar la punctul 4: „executarea unei comenzi de cel puţin 100 chesoane de obuzier 105 la Arsenalul Armatei, ar costa pentru fiecare trăsură: a) material prim pentru piese confecţionate, manoperă, regie, piese procurate, accesorii etc. Total 375 000. Pentru reparaţiuni şi amortizarea instalaţiilor la această comandă, socotindu-se 5 la sută, în total 375 000 lei. Repartizarea cheltuielilor livrărilor pregătitoare s-ar urca la atât; în caz când modelul este stabilit în întregime la Arsenal, la o comandă totală de 100 de chesoane, preţul chesonului se urcă la 392 000 lei. Dacă această lucrare s-ar executa de o fabrică particulară, s-ar adăuga 20% beneficiu, adică în total 479 000 lei un cheson“. Semnează directorul Arsenalului.

D-l Virgil Madgearu: D-le Călinescu, vă rog să adăugaţi că aceasta este evaluarea la nivelul preţurilor din 1935, pe câtă vreme comanda s-a făcut la 1929, când preţurile, chiar preţurile industriale, erau cu cel puţin 30 la sută mai ridicate decât astăzi.

D-l Armand Călinescu: Iată, prin urmare, că noi am discutat asupra preţului trăsurilor pe baza că Arsenalul ar fabrica cu 100 000 lei chesonul.

D-l Al. Alexandrini: D-le Călinescu, mi se pare aţi citit calibrul tunului pentru care era acest cheson.

D-l Armand Călinescu: 75 şi 105.

D-l Al. Alexandrini: D-le Călinescu, la calibrul 105 sunt tunuri grele. Puteţi compara dv. chesonul de 105 cu chesonul tunului de 75 şi cu al obuzierului de 100? Aceasta este seriozitatea documentării dv.? Este posibil? Cheson de artilerie grea, d-le Călinescu?

D-l M. Condrus: D-lor, o lămurire. Ca ofiţer de artilerie, deşi de rezervă, m-a surprins că, în acest raport, domnul care îl face vorbeşte de cheson uşor de infanterie de 75 şi 105. Or, poate să spună cheson de infanterie, dar când vorbeşte de 75 şi 105, nu mai este vorba de cheson uşor. Dacă aşa aţi citit, aţi citit greşit.

D-l Armand Călinescu: „Cheson ușor de coloană pentru muniţiuni de 75 mm și cheson de 105“.

Dar de ce mă întrerupeţi, când nu ştiţi ce concluzie vreau să trag?

D-l Virgil Madgearu: D-le Călinescu, vă rog citiţi documentul pentru că este vorba de tunul de 75 și de obuzierul de 105.

D-l Al. Alexandrini: D-le Călinescu, nu are importanţă. Este suficientă documentarea.

D-l Iuliu Maniu: D-lor, este vorba de cheson de obuzier de 105 mm, sistem vechi din România.

D-l Armand Călinescu: D-lor deputaţi, încă odată mă întreb pentru ce acest document n-a fost trimes comisiunii de anchetă? Oare Ministerul Armatei nu se credea obligat să ne pună pe noi în măsură, nu de a stabili preţul exact al unui cheson, dar de a ști dacă chesonul...

D-l C. Argetoianu: Dar d-ta nu ai documentul de la comisiunea de anchetă?

D-l Al. Alexandrini: Dumnealor au un sistem foarte special, de pe urma căruia Seletzky este astăzi în închisoarea de la Brașov. D-l Ghelmegeanu avea, deunăzi, textul protocolului semnat între statul român și Skoda, strict confidenţial

D-l Armand Călinescu: Îl am și eu.

D-l Al. Alexandrini: Astăzi, d-l Armand Călinescu are un act confidenţial al Ministerului Apărării Naţionale. Este un sistem care a dovedit o mentalitate la d-lor și care a fost introdus de d-lor în administraţiile publice.

D-l Virgil Madgearu: Nu, este sistemul Ion Brătianu. Nu degeaba am fost noi zece ani în opoziţie faţă de Ion Brătianu.

D-l Iuliu Maniu: În tot cazul, nu este sistemul de a ascunde actele înaintea unei comisiuni și a Parlamentului.

D-l Al. Alexandrini: Regretăm cei dintâi că acest act nu l-am avut.

D-l Armand Călinescu: D-lor deputaţi, în ce privește sistemul prin care eu mi-

am procurat acest document, daţi-mi voie să vă spun că el este foarte simplu. Anume m-am adresat, prin biroul Camerei, Ministerului Apărării Naţionale şi aceste documente sunt cele pe care mi le-a înmânat Biroul Camerei. (Ilaritate, aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc).

D-lor deputaţi, încă odată, pentru ce am fost noi lăsaţi să credem că un cheson la Arsenal se putea face cu 100 000 de lei, când Arsenalul spunea lei 400 000 şi cerea Ministerului să ne transmită documentul nouă, comisiunii, pentru ca să nu fim induşi în eroare?

Mai mult: eu am cerut în scris, în comisiune, să mi se dea aceste acte. Nu mi-au fost date. Atunci, d-lor, în asemenea condiţiuni, chestiunea rămâne încă nelămurită.

Eu ar trebui să viu astăzi în faţa Parlamentului şi, dat fiind că toate problemele acestea de preţ s-au examinat pe bază de date incomplete, să cer acuma o expertiză. Nu o fac, d-lor, şi ştiţi de ce nu o fac? Nu cer expertiză fiindcă am deja expertiză, am două expertize.

Prima: Industria naţională română a făcut o ofertă Ministerului Apărării Naţionale, din care citesc: „D-le ministru - oferta se face la 23 ianuarie 1934 -, subscrisele societăţi Uzinele de Fier şi Domeniile din Reşiţa, Uzinele Metalurgice din Copşa-Mică-Cugir, Astra, prima Fabrică română de Vagoane şi Motoare, Fabricile de Locomotive Malaxa, prin reprezentanţii legali, avem onoare a vă face următoarea ofertă“.

Oferă să fabrice în vară muniţiuni în condiţiile următoare:

Cantitatea care va face obiectul comenzii va fi aceeaşi pentru fiecare calibru ca şi în propunerea Uzinelor Skoda.

Preţul: Uzinele româneşti acceptă efectuarea acestor comenzi la preţurile cerute de Skoda pentru executarea muniţiilor la Pilsen.

Condiţiunile de plată rămân aceleaşi ca şi în propunerea Skoda.

O voce de pe băncile majorităţii: Aceasta este expertiza?

D-l Armand Călinescu: D-le coleg, eu am o altă părere despre industria noastră naţională, eu cred că a făcut o ofertă onestă atunci când s-a dus la Ministerul

Apărării Naţionale. Dacă cineva are de ridicat vreo obiecţiune, eu nu am nimic de zis.

Dar mai am şi o a doua expertiză, mai tare. Această expertiză este făcută de guvern, de dv., şi este înserată în preliminările noului contract. Daţi-mi voie să citesc câteva pasaje din acest proces-verbal:

Punctul trei: „preţurile unitare ale materialelor şi ale muniţiilor care vor fi furnizate în baza noului contract vor fi identice cu acelea prevăzute în vechiul contract nr. 6.102“.

Punctul patru: „Condiţiunile de plată ale noului contract vor fi analoage celor convenite prin contractul nr. 6.102“.

Punctul 10: „Toate stipulaţiunile vechiului contract nr. 6.102, care n-au fost modificate de stipulaţiunile de mai sus, vor fi menţinute“.

Care sunt dispoziţiunile care au fost modificate prin stipulaţiuni exprese? Condiţiuni de garanţie şi modalităţi de plată.

D-l Al. Alexandrini: Aţi uitat să vorbiţi şi de reducerea de 15%. A, veniţi şi acolo? Iertaţi-mă.

D-l Armand Călinescu: Din graba dv. daţi-mi voie să trag numai concluzia iritării dv. Cât pentru chestiunea reducerii, vă înşelaţi, voi veni la ea, tocmai voiam să viu acum, pentru ca să vă arăt acolo întreaga temelie a argumentării mele.

Care sunt stipulaţiunile schimbate?

„Plăţile statului român, către Skoda, nu vor fi supuse restricţiunilor şi reglementărilor actuale sau viitoare, relative la plăţile de efectuat în străinătate“. Vasăzică, nici o restricţiune la transfer.

Al doilea: „Plăţile, după planul de plăţi, vor fi efectuate primo loco din fondurile Apărării Naţionale, administrate de Banca Naţională Română. Guvernul român va da Băncii Naţionale a României instrucţiuni de plată irevocabile, pentru a onora scadenţele bonurilor de tezaur primo loco, din toate încasările fondului apărării naţionale, din orice sursă“.

D-l C. Argetoianu: Clauză de falit.

D-l Armand Călinescu: Vă rog, ascultaţi mai departe: „Ministerul de Finanţe român va informa prin scrisori după modelul E“ - se dă și modelul de scrisori pe care Ministerul trebuie să le trimită Băncii Naţionale - „Banca Naţională Română, despre remiterea bonurilor de tezaur către Societatea Anonimă a vechilor stabilimente Skoda și va da instrucţiuni Băncii Naţionale Române să plătească bonuri de tezaur, la scadenţa lor primo loco“, - acest primo loco este permanent, - „asupra Fondului Apărării Naţionale, printr-un cek la Praga“.

D-l C. Argetoianu: Care este Fondul Apărării Naţionale?

D-l Armand Călinescu: Împrumutul. Vasăzică, d-lor, aţi văzut o serie de garanţii noi, care nu erau în contractul vechi. Ce se face? Ministerul de Finanţe dă Skodei bonuri de tezaur și Skoda, printr-o scrisoare, se angajează: „Ne vom servi de aceasta atât cât vom avea nevoie, pentru finanţare, cu toată atenţia pentru interesele statului român“. În schimb, clauza: „Asupra preţurilor, Societatea Anonimă a fostelor stabilimente Skoda va acorda o reducere de 15-5 la sută“.

Vasăzică, dăm bonuri de tezaur, dăm garanţii suplimentare și de la Banca Naţională și de la Ministerul de Finanţe și, în schimb, ni se face o reducere de 15 la sută.

Veţi zice dv.: da, dăm garanţii, bonuri de tezaur și scrisori după model; da; ne face Skoda o reducere de 15 la sută, dar de unde știţi că aceste 15 la sută reprezintă compensaţia garanţiilor? Se poate întâmpla ca statul să fi dat garanţii, iar Skoda, pentru cu totul alte consideraţiuni, să dea reducerea. Avem dezlegarea și asupra acestui punct. Iată, am aci un document, care se găsește la dosarele noastre, și care lămurește punctul de vedere al Skodei:

„Praga, 20 martie 1931.

Către Ministerul Armatei Române, București“.

Privitor la contractul nr. 6.102 din 17 martie 1930, ce zice Skoda, la 1931, ca să lămurească chestiunea guvernului de la București? Compară contractul român cu contractul iugoslav și stabilește:

„Am primit de la semnarea chiar a contractului iugoslav, bonuri de tezaur, emise

de către Ministerul Finanţelor, în virtutea unei legi speciale, autorizând emisiunea“, aşa cum va veni şi acum, o lege specială.

... „Aceste bonuri fiind garantate printr-o scrisoare specială a Băncii Naţionale din Belgrad, aşa cum vor fi garantate şi bonurile noastre.

Remiterea imediată a bonurilor iugoslave şi a scrisorii de garanţie de la Banca Naţională din Belgrad ne-a permis să ne asigurăm credite foarte avantajoase, ceea ce noi nu vom putea face în contractul românesc, neprimind nici bonuri, nici vreo garanţie oarecare de la Banca Naţională de la Bucureşti, astfel că, vom fi obligaţi să ne procurăm resursele necesare, făcând apel la creditul bancar curent“.

Şi la urmă:

„Necesitatea de a recurge la creditul bancar, pentru contractul român, semnifică pentru noi o scumpire a creditului de aproximativ 3 la sută pe an, ceea ce, pentru o scadenţă mijlocie de aproximativ 5 ani, reprezintă o augmentare de 15% a preţurilor de fabricaţiune a materialelor româneşti“. (Aplauze prelungite pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc).

Şi, în tabloul-anexă al raportului d-lui Bentoiu se găsesc înşirate comparaţiunile între contractul iugoslav şi contractul românesc, cu menţiunea de 15 la sută la noi pierdere, din cauza condiţiunilor româneşti de plată.

D-l Al. Alexandrini: D-le Călinescu...

Voci de pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc: Jos! Nu se poate. (Vociferări, zgomot).

D-l Al. Alexandrini: Nu-mi daţi voie să vă întrerup, foarte bine, am să vă răspund mâine. Dar ţin să arăt de la început că această interpretare este de rea credinţă.

D-l Armand Călinescu: Iată, d-lor deputaţi, cum Skoda, în tablourile comparative pe care ni le-a dat şi în scrisorile explicative care le însoţeau, a spus: am cerut României 15% peste contractul iugoslav, pentru că iugoslavii ne-au dat bonuri de tezaur şi garanţii speciale de la Banca Naţională din Belgrad.

D-l C. Xeni: Ce s-a răspuns la adresa aceasta?

D-l Armand Călinescu: Chestiunea era în curs. Noi atunci nu am putut examina propunerea Skodei. D-le Xeni, Skoda ne-a propus următorul lucru: dv., românii, pretindeți că contractul iugoslav este mai avantajos ca plată decât contractul românesc. Vă dăm explicațiuni. Nu ne credeți, suntem gata să vă furnizăm materialele iugoslave în condițiunile de plată și de finanțare ale Iugoslaviei. Guvernul român nu a putut să facă acest lucru, pentru că se simțea legat de legea stabilizării, care interzicea emiterea bonurilor de tezaur. (Aplauze prelungite pe băncile Partidului Național-Țărănesc).

D-l Al. Alexandrini: Unde se prevede în legea stabilizării lucrul acesta?

D-l Virgil Madgearu: Vă voi preciza eu chestiunea aceasta.

D-l Armand Călinescu: Skoda singură, în scrisorile ei anexe, ne spune: iugoslavii ne-au dat bonuri de tezaur, ne-au dat garanții de la Banca Națională din Belgrad; dv. nu ne dați nimic, de aceea v-am urcat prețul cu 15 la sută. Ni le dați astăzi, vă reducem și noi prețul cu 15 la sută; în rest: „Prețurile unitare ale materialului și ale muniținilor, pe care le vom furniza în baza noului contract, sunt identice cu cele din contractul nr. 6.102“. (Aplauze prelungite pe băncile Partidului Național-Țărănesc).

D-l Valeriu Pop, ministrul Justiției: D-le Călinescu, îmi dați voie să intervin?

D-l Armand Călinescu: D-le ministru, vreți să interveniți în calitate de fost președinte al comisiunii de anchetă parlamentară Skoda? (Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc).

D-l Valeriu Pop, ministrul Justiției: Nu, în calitate de ministru.

D-l Armand Călinescu: D-le ministru, dv. știți că am toată simpatia și toată deferența pentru dv.

Aș prefera ca, în calitatea dv. de fost președinte al comisiunii de anchetă Skoda, să nu veniți astăzi aici și să ne dați vreo explicație, dublat de autoritatea de ministru. (Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc, întreruperi, protestări pe băncile majorității).

D-l Al. Alexandrini: D-le Călinescu, vă credeam că ați prefera.

D-l Aurelian Bentoiu, raportor general: Ați ieșit din obiectul pentru care a fost

instituită comisiunea de anchetă parlamentară, întrucât vă ocupați de contractul ulterior încheiat, d-le Călinescu.

D-l Armand Călinescu: Am vrut să vă semnalez un singur lucru. Dv. sunteți în măsură să apreciați singuri, prin urmare, aveți toată libertatea.

D-l Valeriu Pop, ministrul Justiției: D-le Călinescu, atenția plină de prietenie, pe care ați avut-o pentru mine, căutând să mă rețineți de a confunda calitatea mea de astăzi de ministru cu calitatea de fost președinte al comisiei de anchetă Skoda, este o nouă dovadă a afecțiunii pe care întotdeauna mi-ați arătat-o și cu care mă onorați și astăzi.

Dacă am cerut să intervin în discuție acum, am făcut-o pentru un alt motiv, străin afacerii Skoda. Nu am dorit, câtuși de puțin, să iau parte la discutarea raportului Skoda și nici nu voi face acest lucru. Prietenii care sunt însărcinați cu elucidarea acestei chestiuni și cu justificarea acestui raport, când o vor face, vor aduce toate argumentele și contra-argumentele, pe care vor crede că este nevoie să le aducă în fața Camerei, pentru ca această Cameră, cu deplină obiectivitate și fără nici un fel de patimă și pasiune, să poată aduce deplină lumină în această chestiune. (Aplauze pe băncile majorității).

Ceea ce mă face să intervin în discuție este faptul ca dv. ați adus în față Camerei protocolul încheiat de d-l prim ministru, în calitate de ministru al Armamentului, cu Casa Skoda. Nu aș fi intervenit nici aici, pentru că aprecierea acestui protocol și a clauzelor cuprinse în el vor forma obiect de discuție în foarte scurtă vreme, când contractul va fi prezentat Camerei și când Corpurile Legiuitoare vor putea discuta, fără nici un fel de restricție și la lumina zilei, toate, dar absolut toate, stipulațiile cuprinse în contractul încheiat din nou între guvern și stabilimentele Skoda. Ceea ce mă face să intervin, însă, în discuție este modul abil cum dv., d-le Călinescu, ați luat anume dispozițiuni din acest protocol, de la locul unde erau puse și le-ați așezat alături de dispoziții puse cu totul în alt loc, pentru ca, în felul acesta, să creați impresiunea că anumite stipulațiuni sunt în strânsă legătură cu alte stipulațiuni, care, în realitate, nu au nici un fel de legătură unele cu altele. (Aplauze pe băncile majorității).

Precizez, d-le Armand Călinescu. Dv. ați început prin a cita prima frază din punctul 3 din acest protocol și v-ați oprit aci; ați uitat însă să citați numaidecât fraza a treia...

D-l Armand Călinescu: Cu clauza aur?

D-l Valeriu Pop, ministrul Justiţiei: Nu. Aceea este a doua.

Ca să fiţi complet şi să lămuriţi chestiunea, ar fi trebuit ca din punctul 3, dv. să citiţi şi fraza 1 şi fraza 2 şi fraza 3, din care ar fi rezultat două lucruri: întâi, că plăţile se vor face în coroane cehoslovace, fără clauza aurul, al doilea ar fi rezultat că asupra preţurilor unitare se face o reducere de 15 şi jumătate la sută, fără nici un fel de legătură cu faptul dacă se dau sau nu se dau bonuri de tezaur. (Aplauze pe băncile majorităţii).

A doua chestiune: d-le Armand Călinescu, este chestiunea garanţiei.

Dv., care cunoaşteţi perfect de bine acest protocol, cred că vă daţi prea bine seama - şi va veni timpul că se va putea discuta cu toată amploarea această chestiune - că, între bonurile de tezaur date de către guvernul românesc în acest nou contract, încheiat cu uzinele Skoda şi între bonurile de tezaur date de statul iugoslav, este o enormă deosebire.

Dar, chiar acceptând că nu ar fi nici un fel de deosebire şi că acestea ar constitui o garanţie pe care statul românesc o dă peste garanţiile ce au fost date mai înainte, dacă, deci, o astfel de garanţie s-ar fi dat în plus, pandantul acestei garanţii nu este reducerea de 15 jumătate la sută din punctul 3, ci este garanţia pe care ne-o aduc în mod obligatoriu uzinele Skoda, de la statul cehoslovac, pentru buna executare a contractului. (Aplauze pe băncile majorităţii).

D-l Armand Călinescu: D-lor deputaţi, permiteţi-mi să dau câteva răspunsuri d-lui ministru al Justiţiei, începând de la ultima chestiune.

D-sa spune că, în faţa garanţiilor date de statul român, se ridică garanţia dată de statul ceh.

D-lor deputaţi, să-mi daţi voie, eu nu aş avea în nici un fel să minimalizez argumentele pe care le întrebuinţaţi dv. Dar aceasta este o garanţie care nu prezintă nici o utilitate şi să vă spun de ce: pentru că, mai întâi, când nu şi-a executat Skoda obligaţiunile ei faţă de statul român? Niciodată. Adevărul este invers: statul român nu şi-a îndeplinit obligaţiunile faţă de Skoda. Încât, în această privinţă, guvernul de la Praga nu a luat nimic asupra sa.

Dar ce garanţie mai mare vreţi dv. pentru statul român, decât clauza că materialul

nu se plătește decât în măsura în care se livrează? (Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc). Întotdeauna ratele plătite sunt conform planului anexat, inferioare valorii materialului livrat. și atunci ce garanție voiați în plus?

Dar d-l ministru al Justiției îmi face proces că am citit articole dintr-o parte și din alta, ca nu am citit articolul privitor la clauza aur. Da, d-lor, recunosc, există în noul proces-verbal o clauză foarte interesantă, și anume că noi nu vom plăti decât în monedă cehoslovacă. Foarte frumos, numai atât că ea nu este nouă, căci clauza exista și în contractul cel vechi. Prin urmare, din acest punct de vedere, nu ați obținut nimic nou, d-le ministru.

D-l Al. Alexandrini: Rămâne de văzut în ce măsură se menține ulterior, în cursul tratativelor.

D-l Armand Călinescu: Cât pentru situarea textului, daţi-mi voie să cred că oriunde aș așeza, cu prilejul citirii, textul care prevede că prețurile unitare rămân identice, prețurile tot identice rămân. Prin urmare, nu ați făcut nimic cu aceasta, ați învederat însă ce greșeală ați făcut că nu ne-ați pus la îndemână, când am cerut, acest document. Iată, prin urmare, cea dintâi chestiune care s-a discutat în comisiunea noastră, pe ce bază s-a discutat și cum s-a ajuns la concluzii.

Dar să trec mai departe. S-a examinat, în comisiune, și problema traficului de influență. Ce rezultate s-au obținut în această direcțiune? S-a pornit de la ideea preconcepută că există vinovați de fraude. Aceasta era ideea preconcepută; aceasta era - aș putea să spun - necesitatea politică. (Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc).

În fața necesității politice, onoarea oamenilor n-a mai avut nici o valoare. Au venit în fața noastră, desigur, și oameni distinși, competențe care ne-au dat informațiuni foarte prețioase; dar s-au perindat în fața noastră și oameni suspecți, certați cu justiția, având caziere judiciare, au fost chemați și au fost ascultați și afirmațiile lor au fost luate drept literă de Evanghelie. Asemenea epave au putut să atace în față, fără nici o piedică, pe oamenii politici. Au fost aduse servitoare care au depus împotriva generalilor.

D-l Al. Alexandrini: Și cârciumari, dar nu de noi.

D-l Armand Călinescu: Au fost aduși șoferi de la Președinția Consiliului de Miniștri ca să depună împotriva foștilor șefi de guvern. (Aplauze pe băncile

Partidului Naţional-Ţărănesc).

Au fost aduşi maniaci, iresponsabili ale căror afirmaţii senzaţionale se desfăşurau a doua zi, în presă, pentru ca să întreţină agitaţii politice.

D-lor deputaţi, nu aduc nimănui nici o învinuire. Constat, însă, că în asemenea condiţii dezbaterile noastre s-au coborât, în unele momente, la un nivel scăzut care trebuia evitat, care ar fi putut fi evitat, dacă existau alte preocupări.

Ce rezultate a dat ancheta în ce priveşte problema traficului de influenţă?

Nu s-a descoperit nimic acolo unde se căuta. Din acest punct de vedere, ancheta nu a dat nici un rezultat şi cei care scontau anume efecte politice, au rămas decepţionaţi. Combinaţiile au căzut. S-au descoperit însă vinovăţii în altă parte, la cei care au sabotat contractul. Dar, asupra acestora, onorabilul domn raportor general nu a tras toate concluziile pe care era obligat să le tragă.

Prin urmare, nu au fost rezultate. Atunci, în faţa eşecului, s-a recurs la altceva. Patima nu dezarmează niciodată; patima, însă, este un rău sfătuitor, fiindcă atunci s-a recurs la legenda documentelor dispărute. Firește, dacă nu s-au dovedit vinovaţii, trebuie să fi dispărut documentele.

D-lor deputaţi, aş fi putut să mă mărginesc să ridic un protest hotărât împotriva legendei vinovăţiei d-lui Mihai Popovici. După noi, legenda vinovăţiei d-lui Mihai Popovici este de acelaşi calibru cu falsul de la Consiliul de Război, prin care se implica un fost şef de guvern. (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc).

Voi analiza însă, în toată liniştea, şi această chestiune, fiindcă mie mi se pare construită aşa de puţin abil, încât nu rezistă.

Ce se reproşează fostului ministru al Justiţiei? Mai întâi, un punct trebuie lămurit din capul locului: d-l Mihai Popovici nu a participat la tratativele pentru contractul din 1930; nu făcea parte din guvernul care a încheiat contractul din 1930; nu se găsea în ţară în acel moment. D-l Mihai Popovici este învinuit pentru un act petrecut nu la facerea contractului, ci în 1933, cu prilejul descinderii.

Ce se reproşează fostului ministru al Justiţiei? O convorbire telefonică, prin care d-sa cerea relaţii organelor subalterne şi Parchetului Militar, asupra cauzelor

descinderii. Atât. Este foarte interesant, unic chiar; ştiinţa penală se va îmbogăţi cu o asemenea concepţie.

Dar ce cuvinte, ce anume a spus fostul ministru al Justiţiei, ca să-i atragă o inculpare? Onorabilul domn raportor afirmă la pag. 102: „este, desigur, imposibil să se reconstituie, cuvânt cu cuvânt, convorbirea telefonică“.

Cum, d-lor, se acuză un om pentru o convorbire telefonică şi această convorbire nici măcar nu este cunoscută?! O afirmă şi o mărturiseşte d-l raportor. Dar atunci unde este obiectul încriminării?

Dar, să mergem mai departe. D-l raportor continuă:

„Nu este îndoială că intervenţia telefonică avea semnificaţia unui ordin de încetare a anchetei“.

Prin urmare, nu este vorba de un cuvânt rostit la telefon, fiindcă convorbirea aceasta nu s-a putut reconstitui şi d-l raportor însuşi recunoaşte că aceasta nu s-a putut reconstitui, ci este vorba numai de semnificaţia ei. Aşadar, d-l Mihai Popovici este acuzat de semnificaţia pe care ar fi dat-o cuvintelor sale. Procesul de intenţii?

D-l Aurelian Bentoiu, raportor: Pentru conţinutul ordinului, pentru că imposibilitatea de a reconstitui cuvânt cu cuvânt, cum am fi fost în măsură s-o facem, dacă se înregistra pe placă de gramofon, este una şi reconstituirea conţinutului indicaţiunii de fond este cu totul alta, încât, dacă vreţi să discutaţi loial acea pagină a raportului, subliniaţi că cuvânt cu cuvânt nu se poate reconstitui, ceea ce trebuie să recunoaştem că este o imposibilitate. Dar eu după aceea examinez o serie de probe şi demonstrez, logic, de ce reconstitui conţinutul vorbirii. Nici convorbirea telefonică a lui Renou n-a fost reconstituită cuvânt cu cuvânt, dar ştiţi dv. rezultatul.

D-l Armand Călinescu: D-le Bentoiu, eu v-aş ruga să nu vă închipuiţi că n-am să analizez tot. Vă rog să aveţi puţină răbdare, să nu vădiţi nervozitatea lui Alexandrini, care are poate o scuză, aceea a tinereţii

Şi atunci, d-lor, cel puţin acest proces de intenţie, cine îl stabileşte? Pe ce vă bazaţi dv. în această apreciere? Care este elementul material? Nici unul. Părerea dv. Aşa credeţi. Atât. Se întâmplă însă un fapt decisiv: d-l Bentoiu pretinde că convorbirea d-lui Popovici a avut semnificaţia unui ordin de încetare a anchetei.

Către cine? Firește către aceia cu care a vorbit. Or, d-lor, aceia cu care a vorbit contestă lucrul acesta și îl contestă în termeni categorici.

Dați-mi voie să mă refer la depoziția primului procuror, cu care d-l Popovici a vorbit mai întâi.

„Întrebare: Ați spus că v-a chemat la telefon ministrul Justiției, șeful dv. ierarhic. V-a dat ordin să interveniți într-un mod oarecare în această chestiune?

Răspuns: Nu, mi-a cerut numai să-l informez.

Întrebare: Ați avut impresia că v-a făcut vreun reproș, fiindcă s-a făcut descinderea la Skoda?

Răspuns: Câtuși de puțin“.

Apoi, șeful Parchetului militar, colonelul Pomponiu, reproduce convorbirea:

- „Cine este la telefon?

- Mihai Popovici.

- Am onoare a vă saluta, d-le ministru, aci colonel Pomponiu.

- Ce este acolo, d-le colonel?

- D-le ministru, este o descindere cu caracter fiscal și, dat fiind că s-au găsit niște acte care ar interesa apărarea națională, acte cu caracter militar, am fost sesizați și noi“.

Și continuă depoziția d-lui colonel Pomponiu:

„Trebuie să vă spun de la început și pentru ultima dată că d-l ministru Popovici s-a limitat la următoarea discuție cu mine: «D-lor, fiți cu tact, noi suntem în tratative diplomatice cu Cehoslovacia».

Am răspuns: «D-le ministru, vă rog să credeți că suntem extrem de civilizați». A închis telefonul și convorbirea a fost încheiată“.

Iar mai departe: „Întrebat din nou, d-l colonel Pomponiu răspunde: «Nici o sugestie, nici un ordin n-am primit, pentru că noi, justiția militară, nu primim

sugestii sau ordine în această privință»“.

D-lor deputați, dați-mi voie să vă atrag atenția asupra importanței depozițiilor d-lui colonel Pomponiu. D-sa poate fi suspectat de orice, numai de parțialitate față de noi, nu. Dimpotrivă. (Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc).

Avea toate motivele să facă o depoziție cel puțin echivocă, pentru că nu a fost menajat de noi, a fost atacat vehement în cursul anchetei. Și există cel puțin un coleg, membru al majorității, din comisie, care știe, împreună cu mine, că s-au făcut, la un moment dat, demersuri pe lângă d-l colonel Pomponiu, profitând de această stare sufletească a sa, pentru ca să dea o anumită declarație. Nu a făcut-o, nu a putut să o facă, pentru că a trebuit să spună adevărul. Așadar, nici o sugestie.

D-l Aurelian Bentoiu, raportor: Este, prin urmare, un martor pe a cărui depoziție se poate pune temei.

D-l Iuliu Maniu: Când însuși nu este interesat.

D-l Aurelian Bentoiu, raportor: Voi examina o depoziție mai hotărâtoare, a d-lui colonel Pomponiu.

D-l Iuliu Maniu: Acuzatul nici nu este dator să depună.

D-l Armand Călinescu: Așadar, nici un ordin, nici o sugestie.

Atunci, d-lor deputați, dați-mi voie, presupunând un moment că convorbirea d-lui Popovici trebuia să aibă în adevăr o anume semnificație, ce importă dacă semnificația nu a reținut-o d-l colonel Pomponiu? În definitiv, de interpretarea pe care o da el, colonelul Pomponiu, depindea și valoarea și efectul cuvintelor. Or, d-l colonel Pomponiu nu numai că spunea: „nici un ordin, nici o sugestie“, dar adaugă că, dacă au plecat de la descindere, la un moment dat, după aproape două ore, de la convorbirea cu d-l Popovici, este fiindcă le-a cerut comandantul, d-l general Uică, să se prezinte cu actele la Prefectura Poliției.

Iată depoziția: „D-l general Uică mi-a telefonat: «Metodizați și aranjați materialul găsit. Veniți apoi cu el la Prefectura Poliției».

Ca urmare acestui ordin - spune chiar d-l colonel Pomponiu, - pe la ora 11-11 1/2, după ce am făcut dosarele, după ce le-am ștampilat, după ce s-au încheiat

diferitele procese-verbale de delegaţii noştri şi ai fiscului, ne-am dus la Prefectura Poliţiei“.

Ce spune celălalt comisar regal, care a fost de faţă? Maiorul Konya spune: „Am continuat cu trierea actelor, până când şeful meu, d-l colonel Pomponiu, a primit ordin telefonic de la d-l general Uică, ca la ora 10 seara să ne prezentăm la d-sa, la Prefectura Poliţiei, ca să prezentăm tot materialul ridicat, pentru a aprecia. Dacă nu aveam ordin să plecăm la ora 10 şi jumătate, continuam cercetările“.

Este clar. Dar, d-lor deputaţi, găsesc în raportul d-lui Bentoiu, două depoziţiuni, apropiate una de alta, care mi se par foarte curioase. Bunăoară, la pagina 101, iată ce se spune: „Colonelul Pomponiu declară: Am atras atenţia d-lui general Uică, cum că întreruperea cercetărilor este ilegală. Iar d-sa mi-a spus că aşa este hotărârea“.

Va să zică, d-lor deputaţi, colonelul Pomponiu află de la generalul Uică cum că aşa este hotărârea. Dacă hotărârea era de la d-l Mihai Popovici, care a vorbit cu colonelul Pomponiu, nu avea nevoie să mai întrebe pe generalul Uică.

Veţi zice, poate, că şi generalul Uică a vorbit cu Popovici, poate lui Uică i-a dat acest ordin.

Dar mai departe, la punctul 9, de asemeni găsesc în raport:

„Generalul Uică, prin raportul său, afirmă, de asemeni, că d-sa a luat contact la telefon cu d-l Mihai Popovici, la ora 9,30, când hotărârea încetării cercetărilor fusese luată“.

Va să zică, dacă era concludentă convorbirea lui Popovici cu Uică, hotărârea încetării anchetei era deja luată. Dacă era concludentă convorbirea cu Pomponiu, cerea relaţii lui Uică şi Uică, îi comunica şi hotărârea încetării. Ce rezultă de aci? Că se confirmă depunerile şi ale lui Pomponiu şi ale lui Konya, cum că întreruperea cercetării se datoreşte numai ordinului generalului Uică.

Iată, d-lor. Cum rămâne atunci cu teoria semnificaţiei?

Dar teoria semnificaţiei nu era singură. Mai este una foarte interesantă, tot atât de puţin abilă şi tot atât de brutal dezminţită.

D-l raportor spune că fostul ministru al Justiţiei a invocat la un moment dat

cuvântul primului ministru „neautorizat“. Neautorizat? Dar de unde ştiţi dv.? Pe ce vă întemeiaţi? Care este elementul de fapt?

Şi aici este o presupunere, dar şi aceasta dezmințită. Fiindcă vine fostul prim ministru şi afirmă: „Eu i-am dat ordin ministrului de Justiție ca să cerceteze şi să-mi raporteze ce este cu descinderea“.

Dar, d-lor deputaţi, mai departe d-l raportor mai aruncă în sarcina d-lui Popovici încă un punct şi anume: „Creând prin abuz un privilegiu al exteritorialităţii, pentru o reprezentanţă comercială descoperită delictuoasă“.

Ei bine, d-lor, ce comedie este aceasta? Ce privilegiu? Ce exteritorialitate? Ce reprezentanţă delictuoasă?

Dacă am înţeles eu bine, este vorba de o persoană juridică delictuoasă. Eu aş fi foarte îndatorat eminentului jurisconsult d-l Bentoiu ca, atunci când va lua cuvântul, să expună şi pentru cei mai puţini jurisconsulţi ce este în primul rând „persoană delictuoasă“?

D-l Aurelian Bentoiu, raportor: Deţinerea actelor descoperite în primul moment era pentru d-ta virtuoasă? Acesta este un fapt pentru care justiția ţării va aplica sancțiuni.

D-l Armand Călinescu: Reprezentantul, da. Dar reprezentanţa delictuoasă, aceasta cred că este un lapsus.

Dar, în sfârşit, în rezumat, se învinuieşte Mihai Popovici pentru o convorbire, dar se recunoaşte că această convorbire nu poate fi reconstituită.

Se atribuie convorbirii, totuşi, o semnificaţie faţă de comisarii regali, dar comisarii regali contestă această semnificaţie; se face presupunerea că Mihai Popovici a invocat neautorizat cuvântul primului ministru, dar primul ministru vine şi spune: nu, eu am dat ordinul!

D-l Aurelian Bentoiu, raportor: Iar primul ministru este contrazis de alţi patru miniştri.

D-l Armand Călinescu: Se înşiră cuvintele: privilegiul exteritorialităţii, firmă delictuoasă, etc. şi se încheie: d-l Mihai Popovici a voit, a urmărit, a obţinut etc., etc. Şi, din asemenea fapte neconcludente prin ele însile, nu numai

neconcludente, dar dezminţite în însăşi existenţa lor prin toate depoziţiile de martori, se face temeiul juridic al acuzaţiunii unui fost ministru. Eu îl declar: un proces de intenţie ratat. Atât şi nimic mai mult! (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc).

Dar, d-lor deputaţi, privind acest eşafodaj şi examinând cum s-a construit din piese imaginare această învinuire împotriva d-lui Mihai Popovici, întrebându-mă cum a fost posibil, mi-am adus aminte de un pasaj din raportul d-lui Bentoiu care conţine o reflecţie a sa personală. Examinând problema falsului înaintea Consiliului de Război şi cercetând cum a fost posibil, d-sa care, în formula ce o dă, acoperă pe comisarii regali, exclamă la un moment dat: „dacă urmăreau - comisarii regali - compromiterea unui om, ar fi căutat, fiindcă le sta în putinţă, să inventeze o dovadă care, cu adevărat şi fără posibilitate de discuţiune, l-ar fi putut compromite“.

D-lor deputaţi, eu cred că nu cu o dovadă inventată se poate compromite iremediabil un om. Nu cred. Eu am altă părere. (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc).

D-l Aurel Bentoiu, raportor: Dar d-ta crezi că eu am credinţa contrarie?

D-le Călinescu, eu îţi cer o elementară doză de lealitate în interpretarea şi combaterea raportului meu. Eu nu am spus şi nu am găsit autorizat un asemenea procedeu, în cazul când aş fi descoperit că afirmaţia falsului este exactă. Dar, având să mă ocup între cele două versiuni, care au defilat înaintea comisiunii, şi pe care d-ta le cunoşti, de chestiunea afirmaţiunii falsului, în ce consistă? D-ta eşti jurist, firește, dar dreptul l-ai frământat mai puţin la bară, te-ai ocupat mai mult de politică; eu am făcut mai puţină politică, mai mult tribunal, şi ştiu că ceea ce este esenţial şi se discută în toate manualele elementare, în doctrina şi jurisprudenţa elementară, nu este de ajuns să-mi învederez dovada unei alternaţiuni materiale, falsul consistă în prejudiciul efectiv cauzat cuiva sau în posibilitatea de a prejudicia. Şi, atunci, am spus: dacă oamenii aceştia au avut intenţiunea delictuoasă de a săvârşi un fals, mie îmi este foarte greu să cred, fiindcă fraza, în redacţiunea ei, nu este de natură să atingă scopul pe care l-ar fi avut şi, atunci, din două una: ori au avut intenţiunea - or fi avut în substratul sufletului lor această intenţiune - dar a rămas intenţiunea aceasta neexteriorizată, pentru că redacţiunea frazei este departe de a putea constitui o posibilitate de prejudicii, deci un fals.

Îmi vine mai curând să cred, dacă vor fi avut această intenţiune, că au fost nu delicvenţi, ci dobitoci, pentru că nu se poate trage concluzia existenţei falsului din afirmaţia că ar fi stat de vorbă cu Seletzky şi cu d-l Maniu, la o dată când Seletzky, nefiind cunoscut genul lui de activitate şi mijloacele de care se servea, putea să stea de vorbă cu toată lumea onorabilă. Ştiţi că unii din cei care se găseau în incinta parlamentară la dezvoltarea interpelării d-lui dr. Lupu, au spus că se mândresc că a avut fericirea să-l cunoască.

Vedeţi, prin urmare, că eu sunt oarecum în logica celor ce s-au întâmplat. (Aplauze pe băncile majorităţii).

D-l Armand Călinescu: D-lor, îmi pare foarte rău, dar eu nu m-am ocupat de problema falsului. Eu am semnalat o reflexiune personală a dv., d-le raportor. Şi atunci, citind aici: „dacă urmăreau compromiterea unui om, ar fi putut, fiindcă le sta în putinţă să inventeze o dovadă“, eu vă spuneam: nu cred. Pentru că, d-lor, eu am altă părere despre perspicacitatea şi onestitatea opiniei publice şi a judecătorilor.

Prin urmare, nu cred. Dar sunt nevoit, cu tot regretul, să reţin reflexiunea dv., şi să mă gândesc dacă n-ar putea figura ca motto în capul acestui raport. (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc).

D-lor, pentru ce era nevoie numaidecât de învinuirea d-lui Popovici? Pentru ca să se justifice legenda dispariţiei documentelor şi pentru ca să se acopere eşecul cercetărilor.

D-l Aurelian Bentoiu, raportor: Legenda dispariţiei documentelor, când Seletzky declară că au existat documente şi le-a ars? Trebuie să avem curajul să respectăm evidenţa! (Aplauze pe băncile majorităţii).

D-l Al. Alexandrini: Seletzky a rupt sigiliile ca să se joace!

D-l Aurelian Bentoiu, raportor: D-le Călinescu, să nu vă faceţi iluzia că veţi scăpa pe una din dovezile evidente. Interogatorul este la dosar.

D-l Armand Călinescu: La punctul 3, din concluziile raportului, „în privinţa chestiunii de a se şti dacă sunt sau nu persoane care au traficat pe seama contractului“ - acesta este titlul capitolului - răspund d-lui raportor: „Prin prisma rezultatelor anchetei comisiunii, nu cred însă că s-ar putea rosti nume precise ale vinovaţilor“.

Prin urmare, nu s-au găsit! Și atunci, dispariţia actelor din dosare. Dacă cel puţin această dispariţie de acte s-ar putea susţine...

D-l Aurelian Bentoiu, raportor: Mărturisită de nevinovatul Seletzky!

D-l Armand Călinescu.: Dv. ştiţi că Seletzky a mărturisit altceva, că şi-a distrus nişte scrisori de la locuinţa lui.

D-l N. C. Popescu: De amor! (Ilaritate pe băncile majorităţii).

D-l Al. Alexandrini: Dar la locuinţa lui nu erau sigilii puse pe uşa biroului?

D-l Armand Călinescu: Nu, ştiţi bine că nu s-au pus sigilii la uşi şi au recunoscut toţi comisarii regali greşeala pe care au făcut-o.

Au aplicat pe o uşă capitonată nişte sigilii, fără să încuie uşa, fără să aplice sigilii la birou.

D-l Al. Alexandrini: Aceasta justifică ruperea sigiliilor?

D-l Armand Călinescu: Daţi-mi voie, este vorba de dispariţia documentelor de la reprezentanţă.

D-l Al. Alexandrini: De dispariţia documentelor, oriunde se aflau.

D-l Armand Călinescu: Dar de la reprezentanţă?

D-l Al. Alexandrini: Şi acelea, dar din amândouă părţile, nu numai unele.

D-l Armand Călinescu: Ei bine, d-lor, s-au găsit, la descinderea de la Skoda, patru case de fier. S-au aplicat sigiliile la toate patru şi s-au luat cheile de către comisarii regali. În ziua următoare s-a găsit un sigiliu rupt. Care sigiliu? Nu cel de la casa de fier din biroul directorului, unde se aflau actele personale şi unde s-au găsit; nu cele de la casa de fier a contabilităţii, unde s-au găsit, după aceea, conturile Palaelibus şi cifrul, ci s-a rupt sigiliul la casa de fier a inginerilor.

D-l T. I. V. Creţoiu: Unde se aflau actele.

D-l Armand Călinescu: Nu de la casa personală a lui Seletzky, nu de la

contabilitate, unde erau conturile Palaelibus şi cifrul, ci de la casa de fier a inginerilor, unde erau planurile tehnice şi contractele. Ori, tocmai la această casă de fier şi numai la această casă de fier au lucrat comisarii regali şi funcţionarii fiscali, la descindere, timp de 4 ore şi jumătate şi deci numai de aci au ridicat dosarele pe care le cunoaşteţi, opt voluminoase dosare.

Şi atunci, d-lor, să-mi daţi voie să întreb: cum este posibil ca toţi funcţionarii fiscali, toţi comisarii regali, timp de 4 ore, să răscolească o casă de bani, să ridice documente, strânse în opt voluminoase dosare şi, totuşi, tot aici să mai fi rămas documente? Cum este posibil?

D-l Al. Alexandrini: De ce este imposibil?

D-l Aurelian Bentoiu, raportor: Dar sigiliile, de ce le-a rupt? Vă rog, explicaţi!

D-l Armand Călinescu: Eu vă întreb un lucru: comisarul regal a avut în mână toate documentele din casa de fier, cu sigiliile rupte, şi a avut ordinul d-lui general Uică, să vină cu ele la Prefectura Poliţiei...

O voce de pe băncile majorităţii: Răspundeţi la întrebarea precisă: de ce a rupt sigiliile?

D-l Aurelian Bentoiu, raportor: Vă rog să-mi daţi voie să vă întrerup fiindcă, în definitiv, avem dorinţa sinceră de a lămuri un lucru.

D-ta, în ce priveşte ruperea sigiliilor, crezi că a fost un interes delictuos sau a fost o întâmplare, cu povestea cu mâneca înfuriată a lui Seletzky (ilaritate), sau crezi, de pildă, cealaltă variantă, servită la Consiliul de Război, că un camion greu a trecut pe stradă şi din cauza trepidaţiilor s-au rupt sigiliile? (Ilaritate).

D-le Călinescu, ori cu câtă căldură am îmbrăţişa, într-o concepţie politică - pe care o cred deplasată, aci avem o problemă de altă natură - am îmbrăţişa apărarea cutărei sau cutărei persoane, eu cred că elementarele exigenţe ale logicii trebuie să fie respectate.

De aceea, în ce priveşte ruperea sigiliilor şi dispariţia actelor, nu perseveraţi în a ne convinge că nu au dispărut fiindcă, în această privinţă, este de ajuns să citiţi o frază din interogatoriul lui Seletzky, care, întrebat dacă au mai fost şi alte acte importante şi au dispărut, a răspuns: da, am avut şi alte acte importante, un dosar întreg, pe care l-am ars şi regret că au ajuns şi acestea, care au ajuns, în mâna dv.

(Aplauze pe băncile majorității).

Când înțelegeți să perseverați în lucrul de atâtea ori repetat și pe care am avut durerea să-l citesc în coloanele „Dreptății“ - dar nu confundați coloanele „Dreptății“ cu tribuna Camerei - că la Doftana zace nevinovatul Seletzky, care este un martir al nedreptăților săvârșite de instituția justiției militare din țara românească, în afară de această singură situație posibilă, nu puteți persevera în a susține chestiunea așa cum o puneți dv.

D-l Armand Călinescu: Dați-mi voie, dv. aveți aerul să credeți că eu mă ocup aci de persoana lui Seletzky și de actele lui. Vă înșelați. Seletzky a fost condamnat și a fost condamnat sub noi. Eu mă ocup de altceva: dispărut-au actele, din fapta ministrului de Justiție, când, de la singura casă de fier de la care s-au rupt sigiliile, toți comisarii regali și toți funcționarii fiscali au avut actele în mână, au stat patru ore și au plecat cu ordinul să le ridice toate și nu le-au ridicat. Tot d-l Mihai Popovici este vinovat? Aceasta este problema. (Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc).

D-l Aurelian Bentoiu, raportor: D-le Călinescu, nu veți izbuti decât să ne constrângeți a citi, cuvânt cu cuvânt, toate depozițiile, pentru ca lumea, care nu a participat la comisiunea de anchetă parlamentară Skoda, să vadă care este adevărul.

D-l Armand Călinescu: D-le Bentoiu, am citit și eu o serie, veți mai citi și dv. alta. Sunteți liber să o faceți.

Dar, să presupunem un moment că ar fi dispărut documente. Ce documente? Acelea care cuprind dovada corupției?

D-l Al. Alexandrini: Poate.

D-l Armand Călinescu: Cum adică? Societatea Skoda corupea oamenii politici români?

D-l Al. Alexandrini: Poate.

D-l Armand Călinescu: Dar ați tratat acum cu societatea Skoda, cu un asemenea furnizor! Să-mi dați voie să-mi exprim nedumerirea mea că un asemenea lucru s-a mai putut întâmpla. Nu mă mir că Skoda a tratat. Dimpotrivă, mă gândesc cu câtă ardoare reprezentanții ei vor fi căutat contactul

cu vechii acuzatori; mă gândesc cu ce mulțumire sufletească se va fi așezat Lowenstein în fața biroului d-lui prim ministru, și mă întreb: ce reparație morală mai mare decât aceasta, puteau să aibă uzinele Skoda, izbite în reputația lor mondială? (Aplauze prelungite pe băncile Partidului Național-Țărănesc).

Prin urmare, eu nu mă mir că a tratat Skoda. Mă mir că ați tratat dv. Și, fiindcă ați tratat, să-mi dați voie să vă întreb: ce măsuri ați luat dv. pentru ca să lămuriți problema comisioanelor? Nu este posibil să nu vă fi preocupat de o chestiune care interesează morala publică în stat. Nu este admisibil să nu se fi lămurit și să nu se fi fixat ținuta morală a furnizorului, înainte de a se fi reluat tratativele cu el. (Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc).

Prin urmare, ce ați făcut dv. pentru a obține lămuriri? Vă pun această întrebare pentru că guvernul român era angajat pe această cale. V-am spus că fostul prim-ministru, d-l Vaida, a somat Uzinele Skoda, le-a trimis o adresă și le-a spus: să ne dați documentele, dovezile, să ne dați numele celor care au traficat și, dacă nu ni le veți da, nu vom mai trata cu dv.

Iată o poziție. Vă întreb: dv. v-ați menținut pe această poziție? Dacă da, ce rezultate ați avut? Dacă nu, pentru ce ați abandonat-o? Din două lucruri, unul: sau dv. nu mai credeți în legenda comisioanelor și atunci sunteți datori s-o mărturisiți sincer, sau credeți încă în legenda comisioanelor și atunci dv. ați făcut o mare greșeală, abandonând poziținea din vârful căreia puteți exercita presiuni asupra Skodei. (Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc).

Între problematica dispariție a documentelor și ipotetica intervenție și sugestie a d-lui Mihai Popovici, pe de o parte și acoperirea care s-a dat Skodei, prin noile tratative, pe de altă parte, nu există comparație.

Putem să întoarcem acuzațiile și să facem responsabili pe aceia care au abandonat poziția guvernului nostru față de Skoda. (Aplauze prelungite pe băncile Partidului Național-Țărănesc, întreruperi, protestări pe băncile majorității). Problema Skoda este astăzi definitiv lichidată. După o pierdere de vreme de 4 ani de zile, s-a reluat comanda. Bine a făcut guvernul că a reluat comanda; s-a menținut vechiul furnizor, s-au menținut vechile modele de tunuri, s-au schimbat numai volumul comenzii și unele modalități de plată.

Nu le combat. Vor veni înaintea Camerei și le vom discuta atunci. În definitiv, este o chestiune de concepție a guvernului care tratează la un moment dat; dar

contactul a fost reluat și, cu aceasta, chestiunea Skoda, în fond, este închisă.

A rămas, însă, ceva: au rămas pasiunile politice dezlănțuite sub forma acuzațiilor calomnioase.

Este vechi sistemul, îl cunoaștem; opinia publică nu se mai impresionează.

O voce de pe băncile majorității: Ce spune doctorul Lupu în această privință?

D-l Armand Călinescu: Este învinuit unul sau altul dintre prietenii noștri, în mod nedrept! Ce importă! Vi se poate întoarce oricând vizita.

Cu ce preț însă ați obținut dezlănțuirea patimilor? Ați obținut dezlănțuirea patimilor cu prețul dezvăluirii în fața străinilor a situațiunii întregi a apărării noastre naționale; cu prețul creării unei atmosfere păgubitoare în jurul corpului nostru ofițeresc.

Este o crimă ce s-a făcut!

Istoria, mâine, va înfiera pe cei ce au dezlănțuit o asemenea campanie pătimașă.

Întrucât ne privește, noi avem conștiința că ne-am făcut datoria. (Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc).

● Ar. M. Călinescu, Discursuri parlamentare 1934-1937, volumul II, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, București, 1938, p. 207-283.

48. Discursul lui Nicolae Iorga cu privire la atacarea Abisiniei de către Italia (Şedinţa Senatului din 27 noiembrie 1935)

[...] În afară de aceasta, noi, într-un moment, am intrat în Liga Naţiunilor. Liga aceasta a Naţiunilor este o idee americană, o idee de ideolog american. Nici America însăşi nu mai crede ceea ce credea pe vremea lui Wilson, al cărui mormânt l-am văzut în America şi nu este înconjurat de nici o amintire recunoscătoare.

America de astăzi este ruptă cu desăvârşire de ideologia lui Wilson. Wilson, istoric, istoric-filosof, a trăit în ideea că, printr-o tovărăşie ca aceasta, din care a lipsit tocmai America, mulţumindu-se să fie o bucată de vreme observatoare, pentru ca pe urmă să privească cu telescopul de pe celălalt mal al oceanului, în ideea aceasta că, prin Societatea Naţiunilor, ar putea să se înlăture pentru totdeauna războiul.

Dar, vedeţi, războiul este un rezultat care vine de la o anumită stare de spirit, care stare de spirit este şi ea dominată de anumite interese. Prin urmare, războiul nu se desfiinţează atâta vreme cât cauzele care produc războiul nu sunt desfiinţate, câtă vreme nu sunt legături de aşa natură încât să unească, pe sfânta dreptate, pe toţi împreună şi atâta vreme cât nu este între fiecare dintre naţiuni dorinţa de a avea cât se poate mai mult ea însăşi şi, dacă se poate, să desfiinţeze de jur împrejur pe toţi vecinii.

Aşa încât, o bucată de vreme, Liga Naţiunilor a plutit în vag, într-un simpatic vag albastru, prin care treceau tot felul de stele căzătoare, dar soarele cel mare al unei fericiri umane nu răsărea la orizont.

Noi n-avem să ne plângem de Liga Naţiunilor, în care s-a vorbit din partea noastră cu foarte mult talent şi, natural, ne-a părut foarte bine când am aflat aceasta. De atâtea ori Liga a fost pentru noi.

A fost un moment când Liga era cu totul antipatică aici, fiindcă era vorba, potrivit cu nişte concepţii maghiareşti, care sunt pe cale de a dispărea cu totul şi care, din acest domeniu, s-au evaporat, era vorba ca finanţele Ţării Româneşti să fie făcute sub supravegherea, poate chiar prin organele Ligii Naţiunilor, care ne-

ar fi dat un împrumut. Ce discurs călduros ni s-a ținut atunci: ori România piere, ori se lasă administrată financiar de Liga Naţiunilor! Aceasta nu ne convenea, îmi aduc aminte că, de la locul acesta, spuneam acelora care erau atunci pe acea bancă ministerială, că nu se va găsi niciodată un guvern român care să accepte această situație. Și s-a întâmplat întocmai așa. Nici un guvern român n-a căutat scăparea finanțelor noastre de acolo.

Dar în Liga Naţiunilor sunt o mulţime de popoare. Este ca la Asociația Internațională de Istorie. Și acolo vin tot felul de popoare, dar n-am auzit niciodată - de când reprezint România, ca președinte al Comitetului Român, - n-am auzit vorbind un bolivian, un chilian, un reprezentant al Republicii Liberia. E bine să fie cu toții acolo, dar vorbesc doi-trei și anume vorbește acela care se cumpănește așa ca totul să atârne de la el și el să hotărască pentru toți. Și Liga, care era creată ca să facă dreptate tuturor, a ajuns să fie în stăpânirea cui este cheia de boltă în situația aceasta, așa de grea, de astăzi. Și, prin urmare, în loc să fie un mijloc de armonie, Liga este un instrument de dominație.

Ca istoric, eu știu foarte bine că, în viața oricărui popor, când ajunge un stat să aibă o putere, fie militară, fie economică, merge direct spre imperialism. Imperialismul este acceptabil, însă, când este sincer, când ia asupră-și toate riscurile, când înfruntă toate primejdiile și nu când ia focul cu mâna altuia.

Nu vreau să vorbesc mai mult în această privinţă. Dar eu, care nu reprezint aici nici un partid la guvern, nici un partid care ar putea veni mâine la guvern și care, prin urmare, din nenorocire, trebuie să-și păzească gura - și nu este o situație de invidiat -, eu, care reprezint aici o jumătate de veac în serviciul națiunii, așa cum e - căci trecerea mea pe băncile acelea a fost un lucru așa de nedorit, așa de neașteptat, așa de trecător și un lucru pe care nu-l doresc să se întoarcă -, eu pot vorbi ceea ce știu eu bine că este în adâncul sufletului poporului nostru.

S-a întâmplat, într-un anume moment, că o mare greutate a venit pentru o mare națiune, o națiune care se găsește pe pământul unde au stat romanii și este imposibil ca pământul acesta să nu dea învățătură în fiecare moment și nu odată, în cursul veacurilor, ideea măreață a Romei a însufleţit pe italieni, nu odată acel Senatus Populusque Romanus a apărut din nou pe steaguri și insigne, națiune care în toate domeniile nu copiază, ci creează, iar alții vin în urmă și comercializează, pun în forme mai ușor de cunoscut și îndreaptă pe linii mai ușor de urmat descoperirile italiene, dar se poate afirma, fără teama de a fi contrazis, că nu există națiune pe lume care să fi creat atâta cât a creat poporul italian, să fi

creat în împrejurări mai grele - alţii au fost stăpâni pe soarta lor şi n-au creat, dar necontenit, sub călcâiul străinului, din cauza frumuseţii acestei ţări, care ispiteşte pe oricine, prin darul lui Dumnezeu care este înfăţişat în tot ce se găseşte acolo -, în împrejurări de suferinţă, sub călcâiul străinului, poporul acesta a creat necontenit. Faţă de societăţile acestea europene egoiste, în care fiece familie caută să-şi limiteze numărul copiilor, pentru ca partea de moştenire a fiecăruia să fie cât mai mare, poporul italian a dat lumii, din generaţie în generaţie, fără să se gândească la astfel de consideraţii, mii şi mii de oameni inteligenţi şi energici. Clădirile acestea din România Mare, în mare parte, şoselele şi podurile noastre, în curs de atâta vreme, au fost făcute prin imigraţia italiană, popor deprins a lucra în România până în zilele noastre. La noi, lucrul străin este deseori un mijloc de a înşela pe acel care ţi-a plătit, pe când aceşti oameni, cu onestitate romană, au creat pe acest pământ al vechii Dacii, colonizat de cineva venit de acolo, cu oameni de acolo, au creat necontenit în folosul Ţării Româneşti.

A venit un moment când ţara aceasta n-a mai putut încăpea de câţi oameni sunt înăuntru şi, cu asentimentul lumii întregi, cu mandat european aproape, Italia s-a aşezat în Abisinia. S-a aşezat după o expediţie engleză în contra negusului Teodoros, condusă de Napier, a cărui fată a trimis ieri aurul său poporului italian, spunând că, dacă tatăl său ar fi trăit, ar fi fost bucuros de darul pe care ea îl face. După expediţia aceasta a lui Napier, după cea dintâi încercare, engleză, de a aduce Abisinia pe calea civilizaţiei, au venit italienii.

Era pe vremea când conducerea armatei italiene nu era aceea pe care o merita soldatul italian şi nici amintirile Italiei. În momentul acela s-a întâmplat nenorocirea de la Adua.

În viaţa oricărui popor sunt înfrângeri care, cu orice preţ, trebuiesc plătite. Aşa au făcut francezii pentru Sedan: au plătit. Aşa am făcut noi faţă de tot ceea ce am suferit de la vechiul stat turcesc: i-am plătit la Griviţa, arătând acolo că suntem vrednici de independenţa noastră. Onoarea unui popor trebuie neapărat reparată. Când s-a întâmplat catastrofa de la Adua, în Parlamentul englez s-a ridicat un glas care a spus: ,,Ne doare de suferinţa unui popor aliat şi urăm Italiei să repare înfrângerea sa de astăzi“, cuvinte care au fost citate în timpul din urmă şi pe care nimeni nu a îndrăznit a le tăgădui, fiindcă înseamnă adevărul însuşi.

Italia a rămas undeva acolo, pe margine, încheiase un tratat cu negusul Menelik, care îi garanta tocmai teritoriile pe care se luptă azi armata italiană, stropind pustiul cu sângele celei mai nobile rase a omenirii - şi suntem mândri că este şi

rasa noastră.

Şi, în momentul când s-au aşezat acolo, în momentul acela a început din partea Abisiniei o întreagă luptă pentru a arunca, dacă se poate, pe italieni în Mare. Puţini dintre dv. aţi citit cele două volume în care se văd toate călcările de pace făcute timp de douăzeci de ani de statul abisinian. Sunt suflete dulci şi blânde acelea care, gândind altfel, bănuiesc că nu sunt mânate de interes, fiindcă atunci ar trebui să aşteptăm ca, la viitoarea Conferinţă europeană, să întâlnim pe miniştrii negusului care să ne susţină - nu ştiu pe ce bază - pe când, orice ar fi, mâine ne vom întâlni cu Italia în adunări unde poate fi vorba şi de soarta hotarelor noastre.

Ei bine, prin aceşti douăzeci de ani, în Abisinia, pe care cineva şi-o închipuie ca un grup de sălbateci idilici, dansând şi cântând, nedorind nimic altceva, în bunătatea lor de inimă, decât a avea bune relaţii cu toată lumea, în Abisinia aceasta a fost numai uzurpare, de la un trib la alt trib, şi uzurpare în ceea ce priveşte şi pe aceia a căror victimă, fostul împărat al Abisiniei, a fost sugrumată în închisoare acum câteva ceasuri.

Triburile amarice nu reprezintă decât un grup central, care şi-a adaus oameni ce sunt de altă rasă, de altă religie şi care au alte interese, pe care le-au prefăcut foarte adeseori în cete de sclavi.

Şi atunci Italia a mers drept către scopurile sale, şi din toată inima doresc Italiei - sunt sigur că în ţară cuvintele acestea vor găsi un răsunet - biruinţa dreptăţii ei; doresc să treacă timpurile acestea atât de grele în care dă dovadă de o aşa de mare putere de sacrificiu şi să se întoarcă apoi cu onoare deplină (aplauze) şi cu o glorie care să se răsfrângă asupra întregii rase căreia îi aparţine prin sânge şi prin limbă. (Aplauze).

Este foarte explicabil că anumite legături şi-au produs urmările, dar ţin să se ştie, prin aceste aplauze, că un lucru este politica pe care statul a trebuit să o primească, dar în care trebuie păstrate toate menajamentele, ca să nu se bănuiască, un singur moment, că a slăbit iubirea noastră faţă de poporul italian şi altceva este dorinţa acestui popor românesc. (Aplauze).

Doresc ca, chiar în momentul când Italia va fi mai adâncită în nevoile ei decât cum este acum, dacă nu ne este îngăduit a-i trimete ceea ce, la urma urmei, nici nu avem, din societatea aceasta românească, unde grâul se vinde pe nimic - ar

putea s-o facă ministrul Instrucțiunii Publice fără să supere pe colegul său de la externe -, să se trimetă grâu pentru copiii aceia din școli care vor suferi de pe urma împrejurărilor de acum. Ar fi un gest nobil, pe care italienii l-ar primi cu recunoștință și care ar putea și el să le arate care este politica inimii noastre.

Și să nu credeți că, vreodată, politica inimii unui popor nu se preface în rezultate reale și practice. (Aplauze pe băncile minorității).

Foarte dese ori, politica cealaltă, care nu este a inimii, nu ajunge până în adâncul sufletului unui popor, dar politica aceasta, care cuprinde voința morală a unui popor, este imposibilă să nu aibă urmări și în ce privește acțiunile de ordin material. [...]

● D.S., ședința din 27 noiembrie 1935, p. 27-28.

49. Nicolae Titulescu cu privire la relaţiile româno-sovietice (Şedinţa Camerei Deputaţilor din 13 decembrie 1935)

D-l N. Titulescu, ministrul Afacerilor Străine: D-le preşedinte, d-lor deputaţi, în ziua de 5 octombrie d-l deputat Gheorghe Brătianu a depus pe biroul acestei Adunări textul unei întrebări, tinzând să obţină de la Ministerul Afacerilor Străine răspuns la chestiunea de a şti dacă este exact că România ar negocia cu U.R.S.S. o Convenţiune, care ar deschide, în anumite eventualităţi, graniţele de nord-est ale ţării trecerii armatelor sovietice.

La 16 octombrie, într-un comunicat oficial, ministrul Afacerilor Străine a opus ştirilor din care izvora această întrebare cea mai categorică dezminţire. Totuşi, la 26 octombrie, d-l deputat Gheorghe Brătianu - citez din textul întrebării: „pe baza unei serii de comentarii şi interpretări, mai mult sau mai puţin oficioase“ - consideră chestiunea încă deschisă şi o pune din nou, cu anume variante în formă.

Am onoarea a declara, în numele guvernului regal al României, că situaţiunea la care se referea comunicatul din 16 octombrie a rămas aceeaşi şi, în consecinţă, nici nu negociez actualmente, nici n-am negociat vreodată trecerea armatelor sovietice pe pământul ţării.

Aş putea să mă opresc aici.

Este însă, în felul în care mi s-a pus întrebarea, şi în felul în care ea s-a repetat, ceva inuzitat, asupra căruia nu pot să nu atrag atenţia acestei Adunări.

Făcând-o, departe de mine gândul de a pune în discuţiune buna credinţă a interpelatorului. Ea rămâne pentru mine întreagă. Fac, dimpotrivă, apel la ea, pentru a putea obţine în viitor o autolimitare voită, nedictată de nimeni, care ar servi în chip preţios opera de pacificare a spiritelor, de care ţara are atâta nevoie, mai ales în vremurile tulburi pe care le trăim.

D-lor deputaţi, trecerea unei armate străine, oricare ar fi ea, pe teritoriul naţional, este un act grav, pe care nici un om politic nu l-ar putea consimţi cu inima uşoară, fără motive imperioase, trase din interesul suprem al apărării naţionale.

D-l deputat Gheorghe Brătianu o realizează atât de bine, încât merge până la a afirma în întrebarea d-sale, citez: „Faptul intrării armatelor U.R.S.S. pe teritoriul României constituie o primejdie de moarte, nu numai pentru securitatea statului român și a granițelor sale, ci și pentru existența însăși a națiunii“.

Dacă este așa, să-mi fie îngăduit să constat că sunt îndoieli, care echivalează cu o acuzațiune, precum sunt acuzațiuni, care echivalează cu un omagiu.

În consecință, la rândul meu, întreb:

Este admisibil ca o acuzațiune de felul acesta, sinonimă pentru interpelator cu o încercare de distrugere a neamului, să fie adusă unui ministru care și-a consacrat întreaga viață apărării intereselor naționale și aceasta numai pe baza unor informațiuni din presa străină?

Este admisibil, dacă cu adevărat un dubiu a putut să se nască în mintea interpelatorului, ca el să nu profite de relațiunile personale, pe care acest ministru și le-a creat, prin aplicarea strictă a obligațiunilor de curtenie față de toți șefii de partide, fără nici o deosebire și, în loc să-l întrebe direct, care e adevărul, să recurgă la interpelarea anticipată, întovărășită de o largă publicitate, ca și cum patria ar fi în primejdie?

Este admisibil ca, atunci când acest ministru răspunde oficial, printr-un comunicat care îi angajează răspunderea morală față de toate statele lumii, că nici nu negociază, nici n-a negociat vreodată trecerea trupelor sovietice pe teritoriul românesc, este admisibil, întreb eu la rândul meu, ca același interpelator să afirme în Parlamentul țării că, pe baza unor comentarii și interpretări, mai mult sau mai puțin oficioase, el consideră chestiunea deschisă și o repetă?

Cu cine polemizează onorabilul deputat de Iași? Cu autorii articolelor de presă pe care le vizează? Ministerul Afacerilor Străine n-are a da nici un răspuns în acest caz. Cu ministrul Afacerilor Străine? El ar putea să tacă, făcând să se observe numai atât: dacă cuvântul său n-a fost crezut la 16 octombrie, pentru ce l-ar da din nou și pentru ce ar fi el crezut astăzi?

Pentru că am spus că pun buna credință a interpelatorului în afară de discuție și pentru că vroiesc numai să arăt cât de primejdios se pot agita spiritele prin procedări de acest fel, nu voi refuza, odată aceste observații acute, să satisfac cu preciziune curiozitatea interpelatorului în forma chiar în care a manifestat-o.

D-l Gheorghe Brătianu întreabă: politica externă a României este determinată numai de dispoziţiile art. 16 sau şi de întregul Pact al Societăţii Naţiunilor în litera şi în spiritul său?

Răspund: Politica externă a României e determinată nu numai de art. 16, dar şi de întregul Pact al Societăţii Naţiunilor în litera şi în spiritul său.

Dar propria mea bună credinţă mă sileşte să adaog: nu ştiu dacă o afirmare de acest fel e suficientă pentru a duce la concluziile dorite de onorabilul interpelator. Nu eu sunt autorul art. 16. Art. 16 este unul din textele Pactului care şi-a găsit recent prima lui aplicare. Ce înseamnă fiecare din dispoziţiunile lui, în ce condiţiuni sunt ele chemate să joace, sunt chestiuni care aparţin viitorului. Interpretarea lor nu poate fi dată cu folos pe cale unilaterală. Ceea ce pot spune, însă, pentru a linişti orice justă aprehensiune, este că voi face totul pentru ca interpretarea acestui articol să nu jignească cu ceva interesele româneşti.

Dar trebuie să adaug că nu stă în puterea mea să reduc cu ceva forţa ei obligatorie, în măsura în care ea există. Şi, de aceea, ţin să afirm credinţa mea nestrămutată că, dacă art. 16 ar conţine în el germeni de primejdie în raport cu vecinătatea marii Republici Sovietice, numai printr-o strânsă prietenie cu aceasta din urmă, numai prin raporturi de încredere reciprocă între ea şi ţara noastră putem înlătura pericolele la care s-a gândit interpelatorul nostru. În faţa amiciţiei, nu poate exista neînţelegere. La focul ei să topim tot ce ar putea stânjeni interesele româneşti. Acesta e tot sensul politicii mele faţă de U.R.S.S.

D-l Gh. Brătianu m-a mai întrebat dacă, în virtutea Pactului Micii Înţelegeri din 1933, România nu avea dreptul şi datoria de a examina recentul Pact de asistenţă încheiat între Cehoslovacia şi U.R.S.S. şi de a se opune la orice ar fi putut primejdui securitatea şi sistemul general de alianţă ale statului nostru, care cuprinde Franţa, Mica Înţelegere şi Polonia.

Răspund: da, atât România, cât şi Iugoslavia aveau dreptul şi datoria de a examina Pactul de asistenţă ceho-rus din punct de privire al securităţii şi al sistemului lor de alianţă. Ele au făcut-o şi nu au găsit nimic care să fie contrar acestor interese.

Vă dau raţiunile pe care se întemeiază judecata României.

Întâi, Tratatul ceho-sovietic nu cuprinde nici o clauză care să permită trecerea armatelor sovietice pe pământul ţării, nici nu a fost un prilej pentru ca să ni se

ceară, direct sau indirect, asemenea trecere. În al doilea rând, în Protocolul de semnătură a Tratatului ceho-sovietic se găsește clauza următoare: „Cele două guverne recunosc că angajamentele lor cu privire la asistența mutuală nu-și vor găsi aplicarea decât atunci când vor fi reunite condițiunile prevăzute în Tratatul franco-sovietic din 2 mai 1935 și aceasta numai în măsura în care, pe urma acestor condițiuni, Franța va fi dat asistență victimei agresiunii“.

Pe de altă parte, Tratatul de asistență mutuală încheiat între Franța și U.R.S.S. nu a fost considerat ca incompatibil cu alianța franco-polonă.

Prin urmare, când Cehoslovacia spune lămurit că nu va da asistența ei U.R.S.S., decât după ce Franța va fi dat, ea întâi, asistența promisă prin Tratatul franco-sovietic, când, prin Tratatul franco-sovietic, se rezervă obligațiunile defensive ale Franței, decurgând din alianța franco-polonă, cum se poate oare vorbi de primejduirea sistemului nostru de alianțe, pe urma unor instrumente diplomatice, care pun exact pe aceeași linie pe toți aliații noștri: Franța, Cehoslovacia și Polonia?

În fine, d-l Gheorghe Brătianu, pentru a sfârși, mă întreabă dacă nu văd în însuși Pactul franco-sovietic, astăzi încă neratificat, și, cu deosebire, în dispoziținea care prevede înlocuirea lui cu o convențiune mai largă, cuprinzând toate celelalte țări interesate: „pe baza consultațiunii, neagresiunii și neajutorării agresorului“, un motiv mai mult de a nu grăbi întemeierea unei înțelegeri deosebite cu U.R.S.S., ceea ce ar fi astfel nu numai în detrimentul intereselor României, dar și a păcii generale.

Înainte de toate, țin să observ că expresiunea „pe baza consultațiunii, neagresiunii și neajutorării agresorului“ nu se găsește în Tratatul franco-sovietic. Iată textul oficial la care face, desigur, aluziune interpelatorul (art. 3 din Protocolul de semnătură):

„Cele două guverne consideră că ar fi de dorit încheierea unui acord regional, care ar tinde să organizeze securitatea între statele contractante și care ar putea să comporte sau pe care l-ar putea întovărăși angajamente de asistență mutuală, își recunosc facultatea de a participa, cu consimțământul lor mutual, la asemenea acorduri, în forma directă sau indirectă care ar părea apropiată, angajamentele acestor diverse acorduri substituindu-se acelora rezultând din prezentul Tratat“.

Prin urmare, expresiunea de „angajamente de asistență mutuală“ a fost înlăturată

și înlocuită cu aceea de „consultațiune, neagresiune și neajutorare a agresorului“. Este probabil aci o eroare materială, peste care trec!

D-l Brătianu îmi cere să întârzii încheierea Tratatului de asistență mutuală cu U.R.S.S. Îi răspund, citând din nou comunicatul din 16 octombrie: nici n-am început negocierile unui asemenea tratat.

Nu știu dacă România va încheia sau nu vreodată un Tratat de asistență mutuală cu U.R.S.S.

Ceea ce știu este că interesul național cere să nu micșorăm cu nimic libertatea de acțiune a României pentru ziua de mâine.

Ceea ce știu este că nu se grevează viitorul unui neam cu povara unor negațiuni internaționale, oricare ar fi ele, și împotriva oricui ar fi ele îndreptate. Ceea ce mai știu e că orice stat, fără distincție, care ne-ar garanta hotarele țării noastre și pe acelea ale aliaților noștri, poate deveni, în cadrul Societății Națiunilor, asociatul nostru în lupta pentru organizarea păcii, pe care o vom duce până la capăt, cu toate stavilele ce ne stau în cale.

Ceea ce știu, încă, și o spun, pentru a arăta cât de puțin fondate sunt anumite temeri, este că tratatele de asistență mutuală nu cuprind clauze de treceri de trupe străine în folosul altor state, ci, dimpotrivă, ele specifică cu preciziune că asistența nu va fi dată decât dacă agresiunea se produce pe teritoriul propriu al statelor semnatare.

Ceea ce știu, încă, este că tratatele de asistență mutuală nu pot afecta cu nimic obligațiunile din tratatele noastre preexistente, că ele sunt aplicarea obligațiunilor din Pactul Societății Națiunilor, care ne leagă deja și că aceste tratate prevăd în termeni expreși că ele nu pot avea niciodată ca efect restrângerea misiunii Societății Națiunilor, de a lua măsurile proprii pentru a salvgarda pacea lumii sau restrângerea obligațiunilor care decurg pentru Părțile Contractante din Pactul Societății Națiunilor.

Ceea ce știu, în fine, este că nu se servește nici cauza păcii, nici interesul țării dacă, pe baza unor informațiuni greșite, sau a unei lipse de încredere în sentimentul național al conducătorilor, se iau atitudini din acelea, din care un stat vecin nouă, oricare ar fi el, dar mai ales acela care e cel mai mare și cel mai puternic, ar putea deduce că noi nu nutrim față de dânsul sentimente de încredere și de curată prietenie.

D-lor deputaţi, vorbind cu bună credinţă, nici un stat străin nu poate considera că [reprezintă] un act îndreptat contra lui şi, în special, ca o tendinţă de încercuire, sforţările României de a câştiga prietenia unui popor, care reprezintă a 6-a parte din planetă şi 170 milioane de suflete şi pe care, mai presus de toate, soarta a voit să-l aşeze la hotarele noastre.

Este vorba aci de un comandament al geografiei! Voi adăuga: şi al istoriei, pentru că istoria n-a înregistrat niciodată un război între poporul român şi poporul rus.

De război voim să ferim ţara, nu numai cu unul din vecinii noştri, ci cu toţi, fără excepţie, în măsura în care lucrul stă în puterea noastră.

De aceea, atent la realităţile geografice, sunt atent şi la realităţile politice, la toate realităţile politice ce se dezvoltă sub ochii noştri.

Nu înţeleg să răscolesc pe nici una. Înţeleg, dimpotrivă, din moment ce interesele ţării sunt în afară de cauză, să le iau pe toate în serioasă considerare. Numai printr-o politică constantă de pace şi de prietenie cu toate popoarele, fără deosebire, se poate asigura viaţa şi dezvoltarea ţării, conform destinelor ei!

D-lor deputaţi, eu nu cunosc fobie în nici o direcţie! Nu cunosc limită în setea mea de înţelegere cu alţii.

Dar, pentru ca misiunea pacifică a României să reuşească, într-una din cele mai frământate regiuni ale Europei şi într-unul din momentele cele mai tulburi ale vieţii internaţionale, să profităm de experienţa marilor îndrumători ai politicii noastre externe, al căror zbucium şi sforţări mi-a fost dat mie să le continui şi care ne învaţă că nimic trainic nu se poate clădi până ce nu aşezi la temelia întreprinderilor noastre însăşi lozinca din care a ieşit România Mare: Pace la Răsărit! Pace pe Nistru!

● D.A.D., şedinţa din 13 decembrie 1935, p. 222-223.

50. Discursul lui Armand Călinescu cu privire la legea pentru prelungirea stării de asediu (Şedinţa Camerei Deputaţilor din martie 1936)

D-l Armand Călinescu: D-le preşedinte, d-lor deputaţi, guvernul ne cere azi prelungirea, pentru a treia oară, a stării de asediu.

Daţi-mi voie, mai întâi, să constat că, sub acest regim liberal, a apărut o a doua legiuire periodică. Oricine poate prevedea cu certitudine sosirea ei simultană cu cealaltă: era bugetul; avem acum şi starea de asediu.

Nu vreau să stabilesc o corelaţie între aceste două legi şi să spun că ar fi nevoie de una pentru a susţine pe cealaltă, că adică ar fi nevoie de starea de asediu, pentru ca să se înlesnească consumarea liniştită a bugetului.

Dar pot să subliniez un alt aspect: că, precum viaţa de Stat nu este posibilă fără un buget, tot aşa şi guvernarea liberală nu este posibilă fără starea de asediu. (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc).

Acest regim de excepţie este aşa de intim legat de existenţa dv., încât el formează caracteristica esenţială a guvernării actuale.

Cum se explică, d-lor deputaţi, acest fenomen? Guvernaţi dv. în împrejurări extraordinare? Guvernaţi dv. în împrejurări aşa de grave, încât este nevoie ca autoritatea civilă să fie în mod permanent şi legal sprijinită de autoritatea militară? (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc). Sau dv. sunteţi un guvern slab, un guvern incapabil de a trăi singur, un guvern care nu poate exista decât în atmosfera de seră pe care i-o dă starea de asediu. (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc).

Împrejurări excepţionale? D-lor deputaţi, în adevăr, am văzut în multe părţi, aiurea, convulsiuni, am văzut revoluţiuni! În Grecia, în Spania, în Japonia. Pretutindeni s-a introdus starea de asediu pentru o clipă, s-a restabilit ordinea cu promptitudine, dar regimul de excepţie a fost apoi repede abandonat. (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc).

În asemenea condiţiuni, mă întreb: ce pot spune străinii care aud că la noi, de doi

ani şi jumătate, stăruie starea de asediu neîntrerupt?

Ce reputaţie putem avea noi peste graniţă în asemenea condiţiuni? Ce idee îşi fac despre soliditatea regimului de la noi? (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc şi ale Partidului Naţional-Liberal Gh. I. Brătianu). Ce vor crede străinii despre puterea noastră? Evenimente grave! Care anume? Nu am auzit guvernul articulând un fapt precis. Nu cunosc fenomene dăunătoare, altele decât acelea pe care starea de asediu, până acum nici nu a putut, nici nu a vrut să le înlăture. (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc şi pe băncile Partidului Naţional-Liberal Gh. I. Brătianu).

Este adevărat, când aţi venit anul trecut cu starea de asediu, noi v-am spus că acea legiuire era un blam pe care îl aruncaţi dv. singuri asupra guvernării dv., fiindcă o declaraţi incapabilă de a stăpâni situaţia altfel.

Şi, atunci, de pe banca ministerială ni s-a spus: este un regim provizoriu, îl vom aplica puţin, câtva timp, nici nu vom uza de facultatea prelungirii pe ultimele 6 luni.

D-lor miniştri, nu v-aţi ţinut de cuvânt. Nu numai că aţi prelungit pe ultimele 6 luni starea de asediu, dar veniţi astăzi şi ne cereţi reînnoirea acestui regim pe încă un an de zile.

De ce? Ce s-a întâmplat? Ce eveniment extraordinar pe care nu-l puteţi stăpâni altfel? Trebuie să examinăm acest punct.

Aţi introdus starea de asediu prima oară în ianuarie 1934. Foarte bine. V-am înţeles atunci. Se întâmplase un fapt grav, într-adevăr, un act odios: primul ministru al ţării căzuse victima unui complot executat de o grupare anarhică.

Nu voi examina acum partea de vină pe care au avut-o unele organe de stat, a căror incurie a făcut posibil acel act odios. Nu voi sublinia nici indolenţa unor persoane de pe banca ministerială. Va veni ziua când se va stabili şi această chestiune. (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc şi ale Partidului Naţional-Liberal Gh. I. Brătianu). Va veni ziua când se va proiecta o lumină tragică asupra condiţiunilor în care a fost posibil să cadă răpus un prim ministru al ţării.

D-l N. Constantinescu-Bordeni: Noi am cerut anchetă parlamentară asupra condiţiunilor asasinării lui Duca.

D-l N. S. Tănăsescu: Voi, care aţi apărat pe asasinii lui Duca, mai aveţi curajul să vorbiţi de memoria lui?

D-l N. Constantinescu-Bordeni: Vom dovedi noi cine a omorât pe Duca.

D-l Armand Călinescu: Dar aţi venit cu starea de asediu. Aţi cerut-o şi nu v-a refuzat-o nimeni în acele condiţiuni, nici majoritatea, nici minoritatea. În ce ne priveşte, era în gestul nostru nu numai dorinţa de a vă ajuta să asiguraţi ordinea în ţară, dar era şi un fel de a ne asocia la doliul care vă lovise pe dv. şi care făcea să tresară, cu sinceritate, toate inimile din această Adunare. Şi aţi luat măsuri, aţi dizolvat, aţi risipit pe membrii acelei organizaţiuni anarhice.

Ei, d-lor, dar de atunci lucrurile s-au schimbat; de atunci dv. aţi evoluat - îndeosebi dv., cei de pe banca ministerială. Era atunci un om care constituia un fel de simbolizare a stării sufleteşti pe care o trăiaţi. Era acolo un om care găsea accente mişcătoare; un om pe care îl întâmpinaţi cu entuziasm, pe care îl răsfăţaţi, pe care îl adoraţi: era d-l Victor Iamandi.

D-l Victor Iamandi, cu tot ce reprezenta d-sa, a dispărut acum. (Întreruperi pe băncile majorităţii).

Voci de pe băncile majorităţii: N-a dispărut.

D-l Armand Călinescu: Nu-l mai văd acolo. D-l Victor Iamandi s-a refugiat în organizaţia sa de la Iaşi, unde reia câteodată vechea arie, fără a mai găsi ecoul de altădată în mijlocul dv.

Eu îl stimez, pentru tot ce este onestitate de convingere la d-sa, pentru tot ce este constanţă în atitudine; deşi, poate, d-l Iamandi ar fi câştigat încă în stima generală dacă, în momentul dezacordului, ar fi tras toate consecinţele noii situaţiuni. Nu a făcut-o. Poate d-l Iamandi a rămas pe banca ministerială ca să sublinieze, prin contrast, evoluţia celorlalţi! Căci aţi evoluat, d-lor miniştri. Nu mai văd la dv. hipersensibilitatea de odinioară. (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc). Sunt chiar unele acte ale miniştrilor pe care opinia publică le socoteşte ca o profanare a memoriei şefului dv. Fiindcă în vremea aceasta, sub aripile dv., mişcarea de odinioară continuă să se dezvolte. (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc şi pe băncile Partidului Naţional Liberal Gh. I. Brătianu). Am avut prilejul să semnalez unele acte. Daţi-mi voie să aduc şi altele.

Vă aduceţi aminte că, după câteva luni numai de la moartea lui Ion Duca, cu prilejul unei ceremonii oficiale, în faţa tuturor membrilor guvernului, un şef al studenţimii, Furdui, îşi încheia cuvântarea strigând: „Trăiască Corneliu Codreanu“! Şi un detaşament de oameni, în uniforma Gărzii, prezentă acolo, l-a aclamat. Nu v-am văzut reacţionând. (Aplauze puternice pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc). N-am văzut starea de asediu aplicată.

Câtva timp după aceea, mişcarea anarhică pe care am amintit-o, întreprindea o demonstraţie pe Calea Victoriei, în faţa Palatului Regal, cu muzicile Prefecturii în frunte. Un student, urcat pe grilajul Ministerului de Interne, făcea apologia mişcării anarhice. Ce sfidare vi s-a adus, d-le ministru! Nici atunci n-aţi reacţionat, nici atunci n-am văzut consiliile de război intrând în funcţiune! (Aplauze puternice pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc).

Dar, mai în urmă, am avut demonstraţia de la Craiova. Prefectul de judeţ s-a dus la gară să întâmpine pe demonstranţi, care au străbătut, după aceea, străzile oraşului în uniformă şi cântece, încadraţi de sergenţii de poliţie în ţinută de ceremonie.

D-l I. Plessia: Şi strigând: „Trăiască Constantinescu, Caranica şi Belimace“! (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc, întreruperi pe băncile majorităţii).

D-l N. Constantinescu-Bordeni: Aşa zic şi eu majoritar! (Ilaritate).

D-l Armand Călinescu: Este adevărat că unii membri ai majorităţii s-au indignat. N-am văzut însă guvernul reacţionând; nici atunci nu s-a aplicat legea stării de asediu.

D-l I. Inculeţ, ministru de Interne: Vă voi răspunde la toate cazurile pe care le-aţi amintit şi veţi vedea că s-a aplicat. (Aplauze pe băncile majorităţii).

D-l Armand Călinescu: D-le ministru, aplicaţi starea de asediu....

D-l I. Mihalache: Aşa, pe furiş, să nu ştie nimeni.

D-l Armand Călinescu: ... aplicaţi cenzura în judeţul meu, în Argeş. Tipograful care imprimă acolo o foaie a mea de propagandă, a primit avertisment de la prefect, că îi va închide tipografia dacă nu îi va aduce şi d-sale, la cenzură, textul cenzurat deja de mine la Bucureşti, prin urmare, satisfăcând legea.

Și este foaia unui partid de guvernământ, este foaia unui fost ministru la Interne!

Dar aceleași autorități n-au avut nimic de zis când, tot la Argeș, a apărut „Cuvântul Argeșului“, organul oficial al dizolvatei Gărzi de Fier. Găsesc în această foaie articolul cu titlul „Credința legionară“, semnat de Furdui, cum și articole cu titlul: „Căpitanul“ - o apologie a lui Corneliu Codreanu...

D-l dr. M. Macavescu: În ce an?

D-l Armand Călinescu: 10 februarie 1936! (Exclamări pe băncile opoziției).

Citesc acest adagiu: „A cunoscut - el, Codreanu - perspectiva muncii silnice pe viață și mărturia solidarității neamului românesc cu faptele lui“ și, mai departe: „Căpitanul a sfințit, prin suferința lui, închisorile țării. Peste 800 zile le-a trăit sub lanțuri, le-a trăit îndoit - cum mărturisește singur.

Văcărești, Galata, Focșani, Severin și altele formează temeliile de jertfă, pe care se înalță edificiul cel nou al lumii pe care o zidește.

În zidurile lor mucede, în clipă de grea răspântie, s-a înfiripat credința care stăpânește azi tineretul național, tineretul legionar.

Acolo, după zăvoare, lipsit de libertate și ferit de oameni, a gândit Căpitanul libertatea cea mare, pe care o pregătește neamului românesc“.

După aceea, am văzut, sub portretul lui Codreanu, o scrisoare a lui cu un caracter subversiv căreia să-mi dați voie să nu-i dau citire în această Adunare.

Dar mai găsesc un pasaj:

„Pentru noi, legionarii - spune organul dizolvatei Gărzi de Fier -, cămașa verde să fie un simbol sacru. Să nu uităm niciodată că în ea au căzut, împușcați de gloanțele ticăloșilor, camarazii Virgil Teodorescu, Sterie Ciumetti și alții, care s-au jertfit pentru victoria legionarilor“.

D-l Teodor Iacobescu: Cine sunt „ticăloșii“?

D-l Armand Călinescu: Iată, d-le ministru de Interne, ce îndrăzneață sfidare vi se aduce aici și ce penibilă capitulare a organelor dv. (Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc).

Atunci când se poate dezvolta, netulburată de autorităţi, o asemenea propagandă, daţi-mi voie să vă întreb: pentru aceştia s-a introdus starea de asediu şi cenzura? (Aplauze prelungite pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc).

D-l dr. N. Lupu: Ca să-i protejeze.

D-l Armand Călinescu: D-lor deputaţi, am auzit şi cred că o ştie şi d-l ministru de Interne - ar fi trist să n-o ştie - am auzit că şeful acestei organizaţii anarhice, omul pe care dv. l-aţi adus în faţa justiţiei, implicat în asasinatul de la Sinaia, trăieşte astăzi foarte comod, pe malu1 mării, într-o vilă, cu o moşie de câteva zeci de hectare, unde scrie un fe1 de „Mein Kampf“, cu care ar dori să ne fericească mâine.

D-l Radu Polizu-Micşuneşti: Ruşine dacă este aşa!

D-l Armand Călinescu: Se mai vorbeşte - şi doresc să se dezmintă, ar fi odios dacă lucrul s-ar confirma - se mai spune că acest adăpost comod a fost înlesnit şefului mişcării anarhice prin bunăvoinţa unui avocat al succesiunii căreia aparţine această proprietate şi care avocat astăzi se află pe banca ministerială. (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc; exclamări pe băncile majorităţii).

D-l Virgil Madgearu: Extraordinar!

D-l Armand Călinescu: Şi atunci, d-lor deputaţi, în asemenea condiţiuni, daţi-mi voie să vă întreb: mai este posibil, când guvernul a evoluat atât, să cred eu că starea de asediu se aplică acestei mişcări? Nu, d-lor, - desigur! Atunci ce este?

Mai exista o mişcare cu caracter extremist. Ura aceea a dumnealor. (Arătând spre băncile Partidului Naţional-Creştin). Şi în aceasta aţi evoluat, d-lor.

Mi-aduc aminte, d-lor deputaţi, de acele agitate şedinţe ale Adunării, când, în mijlocul aplauzelor frenetice ale onoratei majorităţi, d-l Iamandi, de pe acea bancă, arunca fulgerele sale d-lui Octavian Goga. Se discuta atunci chestiunea dispariţiei lui Sterie Ciumetti. Nu voi reciti astăzi toate acele dezbateri. Nu pot rezista însă tentaţiei de a aminti măcar un pasaj. Iată ce spunea d-l Iamandi: „Mă surprinde însă temeritatea cu care d-l Octavian Goga, astăzi protagonistul unei acţiuni naţionaliste integrale în România întregită, mă surprinde temeritatea cu care d-sa încearcă să deschidă procesul unei mişcări, a cărei acţiune violentă, sintetizată în asasinatul de la Sinaia, cel puţin indirect a fost susţinută de d-sa“.

(Aplauze prelungite și îndelung repetate pe băncile majorității).

„Mă surprinde - continuă d-l Iamandi - această intervenție a d-lui Goga, pentru că, dacă ne întoarcem puțin cu mintea înapoi, și străbatem întreaga colecție a oficiosului său de partid «Țara Noastră», vom vedea că, zi de zi, atmosfera care a dus la asasinat a fost pregătită prin coloanele acestui ziar“. (Aplauze prelungite și îndelung repetate pe băncile majorității).

Și în această chestiune ați evoluat, d-lor! Fulgerele d-lui Iamandi au dispărut, frenezia majorității s-a răcit! (Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc). Iar onorabilul domn Goga tinde a deveni, în locul d-lui Iamandi, răsfățatul dv. (Ilaritate, aplauze pe băncile Partidului Național Țărănesc).

D-l Iamandi, cu tot ce era caracteristic în concepția sa, pare a fi înlocuit, în preferințele dv. sufletești, prin d-l Goga, cu tot ce e caracteristic în concepția d-lui Goga.

Și, pentru ca această evoluție să fie mai bine subliniată, d-l președinte al Consiliului mergea la Constanța și decreta Partidul Național-Creștin drept partid de guvernământ. Iar mai în urmă, d-l Inculeț și d-l Goga, într-un schimb de scrisori amabile - care s-au publicat la 14 noiembrie -, își propuneau să colaboreze, pentru a asigura ordinea împotriva noastră!!! (Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc).

D-l V. T. Prelipceanu: Ar fi mai bine să vorbiți și de chitanța de la căile ferate, pentru a face revoluție.

D-l Armand Călinescu: A! D-lor deputați, este adevărat, am auzit că d-l președinte a1 Consiliului șoptește intimilor săi: „Nu e serios! Nu mă gândesc la d-l Goga...

D-l dr. M. Macavescu: Aceasta este o intrigă!

D-l Armand Călinescu: ... ar fi o nebunie să mă gândesc la d-l Goga, căci ar fi împotriva partidului meu; dar național-țărăniștii ne-au declarat război, vor să mă răstoarne și atunci, am căutat vremelnic, unde am găsit aliați“.

Nu știu dacă „aliații“ sunt vremelnici sau definitivi, dar știu un lucru, că, în aceste condiții și față de acest fapt, nu se poate pretinde că starea de asediu este adusă ca să-i înfrâneze pe dumnealor. (Aplauze pe băncile Partidului Național-

Țărănesc).

D-l Stan Ghilescu: Ca să înfrâneze pe tovarăşii dv., comunişti.

D-l Armand Călinescu: D-lor, am auzit, s-a invocat, mai întâi în şoaptă, după aceea ceva mai curajos, situaţia gravă externă. Da, este adevărat, s-au întâmplat în vremea din urmă acte importante în politica externă, se adună nori grei, pacea este ameninţată. Dar, d-le ministru de Interne, să-mi daţi voie, eu cred că tocmai în faţa greutăţii situaţiei externe, dv. trebuie să introduceţi neîntârziat un regim de libertate în România. (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc). Ţara aceasta trebuie lăsată să-şi aleagă liberă destinele ei. (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc). Nu avem de ce să ne temem. Poporul acesta nu se va înşela; poporul acesta va găsi în instinctul lui drumul adevărat, pe care să-şi asigure viitorul. (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc). Poporul Român, într-un regim de libertate, va fi cu siguranţă alături de aliaţii lui fireşti, lângă care a mai fost şi lângă care a sângerat. (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc).

Nu ne temem din acest punct de privire. Dimpotrivă, d-le ministru de Interne, într-un regim de cenzură şi de stare de asediu, există temerea că, în mod forţat, s-ar putea ca drumul ţării acesteia să fie schimbat altfel decât ar merge ea într-un regim de libertate. (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc).

Şi, d-lor miniştri, de ce să nu fim sinceri şi să recunoaştem că dv. aţi avut unele atitudini în politica internă, aţi făcut unele acte, poate că le recunoaşteţi ca greşeli, dar, în orice caz, care au dat naştere la aprehensiuni. Eu nu spun că, în mod deliberat, dv. aţi voit să schimbaţi politica ţării. Nu vreau să spun aceasta, nu! Dar au fost aprehensiuni şi mai sunt încă. Şi în ţară şi în străinătate! Şi dv., d-le ministru, care aţi avut colegi care au fost de curând peste graniţă, îndeosebi la Paris, dv. cunoaşteţi conversaţiunile pe care le-au avut acolo şi unele întrebări care li s-au pus asupra stărilor de la noi. Avem şi noi oarecare ecouri. Şi mai este ceva: D-l preşedinte al Consiliului însuşi - îmi este indiferent dacă va dezminţi, trebuie să dezmintă, pentru menţinerea atmosferei - dar d-sa ştie, precum ştim şi noi, că în luna ianuarie intenţiona să întreprindă o călătorie la Paris.

Această călătorie nu s-a mai făcut. D-l preşedinte al Consiliului ştie, precum ştim şi noi, că în această renunţare au cântărit unele comentarii din marele ziare străine. (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc).

D-l I. Inculeţ, ministru de Interne: Primul ministru nu a intenţionat să se ducă în ianuarie la Paris. Se va duce, dacă va fi necesar, pentru interesele ţării.

Încă un lucru. Ca un partid care aţi guvernat, dv. v-aţi făcut legături şi în străinătate ca şi aici, în ţară; şi eram şi eu informat că voiaţi să creaţi la Paris - în călătoria aceasta - o atmosferă care să servească la o schimbare de regim în folosul dv.

Îmi pare bine că acum recunoaşteţi, indirect, lucrul acesta; dar nu aţi avut nici aici şansă. Din tentativa aceasta neizbutită, guvernul a ieşit şi mai întărit decât era înainte. (Aplauze pe băncile majorităţii).

D-l Armand Călinescu: D-lor deputaţi, am un regret că pe această bancă ministerială nu sunt mai mulţi domni colegi ai d-lui Inculeţ, pentru ca să parcurg cu savoare pe figurile d-lor ecoul dezminţirii d-lui Inculeţ. (Ilaritate, aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc).

Prin urmare, aprehensiuni sunt. Aceste aprehensiuni trebuiesc înlăturate şi înlăturarea lor nu se poate face sub un regim de cenzură şi de stare de asediu, ci numai sub un regim de libertate şi de respectarea drepturilor cetăţeneşti. (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc).

Vă să zică nu este nici aceasta. Ce este atunci?

Nu rămâne decât a doua alternativă, pe care o spuneam la început: guvernul este slab. (Protestări pe băncile majorităţii).

D-lor deputaţi, trebuie să examinăm această chestiune. Nu îmi explic emoţia care ia naştere când sosesc la acest pasaj. (Protestări pe băncile majorităţii; aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc). Dar aveţi cel puţin abilitatea de a o masca. (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc).

D-l Valeriu Pop, ministrul Justiţiei: D-le Călinescu, suntem de acord să examinăm slăbiciunea noastră, după cum vom fi de acord să examinăm această slăbiciune şi la anul şi peste doi ani. (Aplauze pe băncile majorităţii).

D-l Armand Călinescu: D-lor deputaţi, daţi-mi voie să constat că, atunci când este vorba de slăbiciune, iese înainte cel mai sensibil dintre miniştri.

D-l ministru Valeriu Pop îmi spunea: ei, această chestiune poate să ai prilejul să

o cercetezi și la anul și peste doi ani. Da, în ce vă privește pe dv., personal, s-ar putea. (Ilaritate, aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc).

D-l Valeriu Pop, ministrul Justiției: În orice caz, această subtilitate a dv., demonstrează că nici nu speraţi să veniţi la guvern. (Aplauze pe băncile majorității).

D-l Gr. Iunian: Aceasta este o ofertă?

D-l Armand Călinescu: D-l Iunian mă întreabă dacă aceasta este o ofertă. Onorabile d-le Iunian, nu fac o ofertă, căci mi-e frică că o primește. (Ilaritate; aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc; întreruperi pe băncile majorității).

Și atunci, d-lor deputați, care este situațiunea guvernului? Votul pe care îl cereți dv., astăzi, cum foarte drept recunoștea d-l ministru de Interne, este un vot de încredere, este un vot pe care nu-l mai poate cere decât un guvern care dispune de un credit întreg în țară.

Dar, d-lor deputați, de ce să vă supărați? După doi ani și jumătate de guvernare, acest credit nu-l mai aveți. Este adevărat, dv., ați înregistrat majoritatea sufragiilor în iarna anului 1933. Da, după cinci ani de opoziție, dv. ați izbutit să atrageți spre dv. multe nădejdi. Dar guvernarea dv. a fost grea și infructuoasă. Dificultățile economice au sporit; viața s-a scumpit în așa măsură, încât, îndeosebi la sate, a luat naștere o serioasă stare de neliniște. În schimb, impozitele au sporit, agravând sarcinile care apasă asupra cetățenilor. (Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc). Și, în vremea aceasta, administrația de stat a lăsat să se vadă o serie de fraude: fraude cu devizele Băncii Naționale, frauda cu permisele de import și export, fraude care au provocat scandaluri și care au slăbit autoritatea guvernului. (Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc).

Eu, d-lor deputați, nu aduc aici o opinie subiectivă, ci invoc acte pozitive. A fost consultat... (Întreruperi de pe băncile majorității).

D-l Horațiu Eremia: Mulți de la dv., care nu aveau ce mânca, s-au îmbogățit.

D-l Armand Călinescu: D-lor deputați, eu invoc fapte pozitive. Țara a fost consultată între timp. Am avut numeroase alegeri. (D-l deputat Horațiu Eremia întrerupe).

Când eu văd pe d-l Eremia întrerupând, găsesc repede o satisfacţie, privind pe faţa multora dintre stimaţii noştri colegi, cât de jenaţi sunt în compania sa. (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc).

D-l Horaţiu Eremia: Pe cinstea mea n-a călcat nimeni în această incintă. Cer anchetă parlamentară. Sunt prea cinstit.

D-l V. S. Radu: E cam jenant să vorbiţi dv. de morală. Mă revolt. Poţi să râzi, d-le Călinescu, adevărul este adevăr, ştie toată ţara cum v-aţi îmbogăţit, venind la putere. Pe terenul acesta al cinstei, stau de vorbă oricând.

D-l Armand Călinescu: D-le Ionescu...

D-l V. S. Radu: Pe mine mă cheamă Radu, nu Ionescu. Ce răspundeţi? Aştept.

D-l Armand Călinescu: M-aţi învins.

D-l V. S. Radu: Este şi natural. (Ilaritate).

D-l Armand Călinescu: D-lor deputaţi, au fost alegeri administrative.

Este adevărat că nu s-a convocat corpul electoral decât cam în jumătate din comune şi judeţe; lasă că s-au ales numai acelea în care guvernul a crezut că are o situaţie locală mai bună, dar chiar şi aci aţi pierdut. După cifrele pe care mi le-a dat Ministerul de Interne, rezultă că în aceste alegeri dv. aţi pierdut vreo 250 000 de voturi, ceea ce înseamnă 25 de procente din 50 pe care le aveaţi.

D-l Horaţiu Eremia: Dar noi nu suntem cu comuniştii, ca dv.

D-l Armand Călinescu: Iată, prin urmare, o primă pronunţare a ţării. Dar mai este o a doua. Am avut alegeri parţiale. La Suceava, dv. aţi ieşit în urma listei; la Mehedinţi nu aţi avut curajul să vă prezentaţi; la Hunedoara aţi pierdut. În asemenea condiţiuni, se poate spune hotărât că ţara s-a pronunţat contra dv. (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc).

Şi atunci, nu numai că dv. nu puteţi, d-lor miniştri, să cereţi un vot de încredere, dar noi putem să vă cerem, trebuie să vă cerem, trebuie să vă impunem să coborâţi de pe acea bancă. (Aplauze pe băncile Partidului Naţional-Ţărănesc).

● Armand Călinescu, Discursuri parlamentare 1934-1937, volumul II, Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului, Imprimeria Naţională, Bucureşti, 1938, p. 35-52.

51. Intervenţia lui Octavian Goga referitoare la relaţiile României cu Italia (Şedinţa Camerei Deputaţilor din 27 noiembrie 1936)

D-l Octavian Goga: [...] Şi acum, d-nii mei, vă rog să-mi îngăduiţi să trec la examinarea raporturilor noastre cu Italia.

Voi căuta şi aici să înfăţişez în scurt evoluţia acestor raporturi până la momentul actual când, ştiţi bine, discursul de la Milano al Ducelui a proiectat o umbră asupra sufletelor noastre. Nu voi vorbi despre trecutul îndepărtat. Ştim cu toţii, şi aici şi peste graniţă, că istoria românească nu se poate închipui fără radiaţiunile Romei, care, cu strălucirea ei eternă, a luminat drumurile renaşterii noastre naţionale.

În trecutul recent, cu prilejul dezlănţuirii Marelui Război, Italia, înglobată şi ea în Tripla Alianţă, a înrâurit cu formula ei de neutralitate, vă aduceţi aminte, atitudinea noastră. Ne amintim Consiliul de Coroană de la Sinaia, care a fost influenţat în mod categoric de formula neutralităţii italiene. Iar intrarea noastră în război a fost determinată de intrarea în război a Italiei, ieşită din Tripla Alianţă. Am fost tovarăşi de luptă şi de suferinţă. La aceasta se adaugă şi contribuţia directă a voluntarilor ardeleni care, cu batalioanele lor, au luptat pe frontul italian, ca apoi, întorcându-se pe la casele lor, să ducă cu ei dragostea pentru cauza italiană şi un sentiment frăţesc, pe care l-au exprimat cu tărie atunci când, la Congresul de Pace, revendicările italiene păreau a nu fi integral satisfăcute.

O profundă îndurerare a stăpânit poporul român atunci când otrava bolşevismului a dezorganizat viaţa interioară a poporului italian, ieşit victorios din război şi o adevărată mulţumire sufletească s-a înregistrat la noi în ziua când braţul puternic al lui Mussolini a introdus prosperitatea şi liniştea în Italia.

Ce s-a întâmplat însă? Adevărul trebuie rostit şi aici, cu aceeaşi îndărătnicie cu care m-am însărcinat să merg până la sfârşit în examenul factorilor de politica externă, care înrâuresc soarta noastră.

La Paris, ecoul trezit de concepţia politică a lui Mussolini n-a fost din cele mai favorabile, mai mult: în mare parte funcţionarii Republicii, refractari la cultul

personalității și neînțelegând speciala configurație a sufletului italian, văzând, dintr-un spirit de superficialitate, cred eu, în Mussolini, mai mult reînvierea unui condotier decât a unui spirit reformator modern, menit să creeze formule noi de gândire în evoluția politică a omenirii, au primit cu multă răceală, cu ironie chiar, ivirea fascismului în Italia.

D-l Pamfil Șeicaru: Paul Boncour a spus chiar: „Ce Cesar de Carnaval!“

D-l Octavian Goga: Eu nu vreau să fac citațiuni, dar vreau să vă atrag atenția: reamintiți-vă trecutul de atunci, aduceți-vă aminte că, de la „Le Rire“ și până la gravul „Journal des Debâts“, pe diverse game, se produceau ironia caracteristică a spiritului francez la adresa lui Mussolini. De aci izolarea în care a fost împinsă Italia în primii am ai resurecției fasciste. Oficialitatea noastră, nu zic poporul românesc...

D-l Pamfil Șeicaru: D-le Goga, dați-mi voie, a mai intervenit ceva. Fascismul reprezenta o reacțiune puternică împotriva lojilor francmasonice. Este știut că tot Partidul Radical Francez este ieșit din lojile francmasonice. Nu este o simplă afirmație gratuită, un mare istoric francez, Denis Fauchin, a studiat așa zisele „Societes de pensées“, care au precedat Revoluția franceză. Aceste „Societes de pensées“ nu erau decât lojile francmasonice, laboratoarele Revoluției franceze și, ulterior, tot pe lojile francmasonice s-a sprijinit întreaga a treia Republică. Și este știut că, chiar atunci când șeful de astăzi al guvernului italian se găsea în Partidul Socialist, a pus una dintre condițiunile esențiale: eliminarea francmasonilor din Partidul Socialist. Încât, este un proces vechi de ură, dacă vreți quasi religioasă, între această religie laică a francmasonilor și religia cealaltă a naționalismului, pe care o încarna Mussolini. Cred că originea acestui scepticism și adversității organice trebuie căutată aci.

D-l Octavian Goga: Aceasta ca element quasi sentimental. Eu am spus: funcționarii Republicii, ei, cu spiritul lor rutinat, cu spiritul lor geometric, nu puteau să înțeleagă această izbucnire de forțe elementară a unui mare reformator. Și, atunci, l-au primit cu un spirit de adversitate, care se transforma într-o ironie și sarcasm, potrivit spiritului francez curent.

Însă, d-lor, la noi știți care a fost repercusiunea, nu zic în opinia publică a noastră, care este un receptacol destul de sigur, nu zic în cercurile noastre intelectuale, care au urmărit fenomenul italian cu mult interes, nu zic în marea masă populară, care are un instinct sigur al aprecierii valorilor, dar oficialitatea

noastră care, vă aduceţi aminte, că avea o marcă franceză, o etichetă franceză bine fixată şi aceasta s-a crezut datoare să schiţeze aceleaşi gesturi de criticism şi îndoială, fără să dea astfel prilej unei apropieri. Această rezervă, însă, cu timpul a fost înlăturată. Guvernul din 1926 al mareşalului Averescu a înlăturat această rezervă cu desăvârşire, reluând oarecum firul istoric şi creând relaţiuni de binefăcătoare intimitate. Trebuie să constatăm că Mussolini, din primul moment, ne-a întins o mână frăţească. Prin recunoaşterea Basarabiei, prin vizita ducelui de Spoletto, a mareşalului Badoglio, prin împrumutul acordat României, relaţiunile noastre au reluat un caracter prietenesc, care s-au pecetluit în Tratatul de amiciţie, menit să strângă legăturile dintre cele două ţări. Vă rog să-mi îngăduiţi să citesc numai două puncte din Tratatul nostru de amiciţie cu Mussolini, ca să se vadă că era acolo şi recunoaşterea hotarelor noastre în aceste puncte. De aceea, mutilarea Ungariei, despre care vorbeşte Ducele la Milano, întrucât ne priveşte pe noi, nu cred că este o descoperire tardivă; cu perspicacitatea lui, Mussolini nu a pus 20 de ochi să vadă că Ungaria este mutilată.

Nu, este un caz de supărare recentă, episodică, trecătoare, căci iată ce spune Tratatul de alianţă al nostru cu Italia, numai în două puncte:

„Art. 1. Înaltele Părţi Contractante se obligă reciproc să-şi dea sprijin mutual şi colaborare cordială pentru păstrarea ordinii internaţionale, cât şi pentru respectarea şi îndeplinirea obligaţiunilor stipulate prin tratatele ale căror semnatari sunt Părţile.

În cazul când siguranţa şi interesele uneia din Înaltele Părţi Contractante sunt ameninţate de pe urma unei incursiuni violente din afară, cealaltă Parte se obligă a-şi da, o dată cu binevoitorul sprijin, ajutorul său politic şi diplomatic, în scopul de a face să înceteze cauza externă a acelei ameninţări“.

Deci nu numai recunoaşterea hotarelor noastre, dar şi păzirea lor, prin ajutorul reciproc al celor două state care au semnat, Italia şi România.

Pentru a scoate în relief caracterul de loialitate al legăturilor noastre de atunci este de ajuns să relev un singur fapt, care este caracteristic şi luminează raporturile noastre de la 1926-1927 cu Italia şi d-l Mussolini.

Atunci s-a pus pentru întâia oară problema vizitei la Roma a primului ministru ungar de atunci, contele Bethlen.

D-l Mussolini, care primea atunci, pentru întâia oară, pe prim ministrul Ungariei, prin marchizul de Durazzo, atunci ministru al Italiei la noi, a întrebat guvernul român, pe primul ministru și, fiindcă era vorba de o chestiune ungurească, m-a întrebat și pe mine, care eram atunci ministru de Interne, în ce chip trebuie să vorbească contelui Bethlen, ca să fie agreabil României.

Prin urmare, vedeți un certificat de desăvârșită intimitate politică și de indiscutabilă corectitudine din partea lui Mussolini față de noi.

Din nenorocire, după plecarea guvernului Averescu, sub impresiunea constantă a unor anumite cercuri politice franceze de la București, nu s-a mai urmat aceeași linie de conduită, s-au făcut greșeli care nu pot fi puse de acord cu trebuințele noastre, iar atitudinea de rezervă care s-a adoptat s-a transformat mai târziu în răceală, bineînțeles reciprocă, accentuată, cu vremea luând un caracter iritant, pe când, împotriva opiniei publice din țară, d-l Titulescu și-a pus în valoare cunoscuta politică împotriva năzuințelor italiene, votând la Societatea Națiunilor complet inoperantele sancțiuni, care, știți bine, n-au favorizat câtuși de puțin nici interesele noastre politice, nici, mai ales, necesitățile noastre economice.

D-l Pamfil Șeicaru: Ar fi interesant de știut cât au câștigat Ungaria și Austria de pe urma sancțiunilor pe care le-am aplicat noi?

D-l Octavian Goga: Din punctul de vedere al economiei naționale, d-le Șeicaru, dați-mi voie să vă spun, iarăși bazat pe cifrele acestea, care de o vreme încoace au devenit pentru mine un fel de necesitate profesională, că, de la aproape 3 miliarde cât exportam noi în Italia, schimbul nostru a scăzut astăzi la 400 milioane. Ei bine, d-lor, sub presiunea acestei distanțări din ambele părți, Italia, care între timp își făcuse raporturile de caldă amiciție cu Franța, nu a mai crezut necesar să reînnoiască Tratatul de amiciție cu noi.

Concomitent cu acest joc diplomatic, nu vom uita nici Conferința Strâmtorilor, unde atitudinea d-lui Titulescu, susținând cu o specială retorică agresiva penetrațiune a Rusiei în Mediterana, a produs impresiunea, aș putea zice penibilă, în cercurile politice de la Londra, obișnuite cu un tratament de condescendență. Această atitudine a apărut cu atât mai neexplicabilă cu cât teza britanică era mai apropiată de necesitățile României.

D-l Pamfil Șeicaru: D-le Goga, ar fi foarte bine să dați lectură cuvântării pe care a ținut-o I. G. Duca atunci când, la 1923, s-a pus aceeași problemă a

Strâmtorilor şi să vedeţi dv. ce deviere s-a făcut de la teza care ne asigura o situaţie bună în Marea Neagră şi situaţia care ni s-a creat după Conferinţa de la Montreux. Opunerea acestor atitudini rezumă şi o schimbare dăunătoare a politicii noastre externe.

D-l Octavian Goga: D-le Şeicaru, iată răspunsul meu: de o problemă te poţi apropia sau cu argumente, care se degajează din cercetarea, în mod ştiinţific a chestiunii, sau cu judecata bunului simţ. Eu fac apel la judecata bunului simţ în această chestiune.

Ce însemnează penetraţiunea rusă în Mediterana? Însemnează, ca o consecinţă directă, crearea unei puternice flote bolşevice în Marea Neagră. Şi întreb pe fiecare din dv.: este în interesul statului român să avem o flotă puternică rusă în Marea Neagră, care să primejduiască coastele româneşti? Până acum, această flotă nu a existat, fiindcă nu avea raţiunea de a fi, câtă vreme ea era închisă în Marea Neagră. Din momentul când iese din Marea Neagră şi ajunge în Marea Mediterană, din acest moment flota aceasta trebuie să devină, nu hârburile care se găsesc astăzi la Sevastopol, ci o flotă puternică, care să ţină piept flotelor care se mişcă în Marea Neagră. Acesta este un interes bine priceput al nostru, al României? Cred că da, bunul simţ răspundea acestui lucru.

În această situaţie, punctul culminant în raporturile noastre cu Roma a fost atins în ziua când, la Geneva, d-l Nicolae Titulescu a schiţat în faţa ziariştilor italieni cunoscutul gest, rău inspirat, după care o reacţiune violentă a opiniei publice din Italia a dat replica gestului ministrului nostru de Externe.

Tensiunea a fost înlăturată în ziua plecării d-lui Titulescu. Vă aduceţi aminte telegrama extrem de caldă prin care a răspuns ministrul de Externe al Italiei, contele Ciano, telegramei d-lui Victor Antonescu, prin care acesta îi aducea la cunoştinţă luarea în primire a Departamentului Externelor. La Palatul Chiggi se sconta, poate nu tocmai în mod conform cu realitatea, dar destul de conform cu logica, se sconta ideea că, probabil, odată cu sacrificarea persoanei d-lui Nicolae Titulescu se sacrifică politica d-sale. De aici acest exces de optimism, care la Palatul Chiggi şi-a făcut loc după plecarea d-lui Titulescu şi care a inspirat telegrama caldă a contelui Ciano.

Ei bine, a fost o promptă dezminţire - şi foarte rapidă -, venită din partea noastră, fiindcă s-a creat o aparenţă din nou contrarie, în ziua când la Societatea Naţiunilor s-a pus în discuţie chestiunea admiterii mai departe a Abisiniei la

Geneva, România, prin glasul d-lui Victor Antonescu a votat din nou contra Italiei.

Atunci, după cum ştiţi foarte bine, la Milano, Ducele, cu promptitudinea care îl caracterizează, a rostit cuvintele pe cât de pline de temperament, pe atât de pline de nedreptate pentru noi.

Eu vorbesc de la această tribună, după cum am spus, în numele Partidului Naţional Creştin, dar şi în numele curentului de gândire care există în ţară, pe deasupra tuturor categoriilor politice, la bunii români şi la bunii români conştienţi.

Noi recunoaştem cu loialitate că au fost făcute greşeli în raporturile noastre de politică externă faţă de Roma. Dar aceste greşeli nu îndreptăţesc pe nimeni să eclipseze sentimentele de frăţietate, dintre două neamuri, să le eclipseze măcar în mod trecător, prin teorii de ocaziune, prin teorii care sunt lansate în mod volnic împotriva realităţii istorice.

În definitiv, Ungaria a trebuit să sufere, în mod întârziat, un act de dreptate istorică, fiindcă ea a fost reintegrată în teritoriul etnic, în urma aceluiaşi principiu, în puterea căruia s-au lărgit hotarele noastre, dar s-au lărgit şi hotarele Italiei.

De aceea, adevărul fiind evident, noi suntem convinşi că ultima atitudine a d-lui Mussolini va rămâne un episod trecător, fără consecinţe. Am multe motive să cred acest lucru, care se descifrează din veştile cele mai proaspete, din atitudinile cele mai noi. N-am văzut spunându-se din nou, repetându-se aşa de categoric, cuvintele care au fost lansate la Milano.

D-l Pamfil Şeicaru: Nici contele Ciano la Budapesta n-a mai spus nimic.

D-l Octavian Goga: Cred că acest lucru în care, în parte, trage în cumpănă şi un sentiment de recunoscute greşeli din partea noastră nu va avea consecinţe. În orice caz noi, întrucât priveşte sentimentul poporului nostru pentru Italia, oricât ar fi acest sentiment rănit de săgeţi inoportune, el îşi va urma înainte făgaşul de totdeauna, dându-ne perfect seama că nici o putere din lume nu va putea smulge din sufletul românesc Columna lui Traian, cu toate sugestiunile ei.

D-lor deputaţi, venind acum vorba de greşeli care s-au săvârşit în contul elementarelor noastre exigenţe politice, greşeala, poate cea mai penibilă, ni se

pare atitudinea schiţată în anii din urmă de către d-l Titulescu faţă de Polonia.

Cine nu-şi dă oare seama, că, prin trecut şi prin prezent, pe urma formidabilei apăsări ruseşti care, în cursul vremurilor, ne-a smuls nouă teritorii naţionale şi a gâtuit existenţa naţională a statului polonez, prin predestinare geografică şi prin prudenţa noastră, în faţa zilei de mâine, suntem noi, polonii şi românii, două popoare legate unul de altul, îndrumate spre a se sprijini ca, alături, să poată privi cu oarecare linişte viitorul?

Acest adevăr, noi l-am înţeles din primul moment al formării statului vecin şi trebuie să afirmăm că la fel a fost apreciat şi la Varşovia. Marele erou şi om de stat, răposatul Pilsudski, prin declaraţiunile lui repetate şi prin vizitele dese făcute în România, a dat o valoare cu caracter testamentar acestei prietenii.

Din această recunoaştere de ambele părţi s-a zămislit Tratatul nostru de alianţă, care mai limpede şi mai categoric decât orice angajament de la stat la stat, fixează corelaţiunea organică dintre România şi Polonia.

Daţi-mi voie să citesc două articole din Tratatul nostru de alianţă cu Polonia, cel mai limpede din toate tratatele pe care le-am încheiat.

Iată ce spune primul articol: „România şi Polonia îşi iau îndatorirea a respecta în chip reciproc şi a menţine în contra oricărei agresiuni externe, integritatea lor teritorială şi independenţa lor politică prezentă“.

Al 2-lea articol: „În cazul când România sau Polonia s-ar vedea atacate fără provocare din partea lor, Polonia şi, în chip reciproc, România îşi iau îndatorirea de a da imediat ajutor şi sprijin“.

Cu toate acestea, în ultimii ani, din momentul în care d-l Titulescu a ţinut cu orice preţ să-şi accentueze simpatiile pentru Litvinov - nu zic „domnul“, pentru că ar trebui să-i spunem „tovarăş“ şi eu nu-i sunt tovarăş -, într-un mod oarecum programatic şi a manifestat accente de ostilitate faţă de Polonia, punând la contribuţie, din când în când, atitudini care numai prin exces de bunăvoinţă puteau fi trecute cu vederea, fără a avea o influenţă asupra raporturilor dintre cele două state.

Ca o curiozitate a evoluţiunii, în materia politicii externe, trebuie să remarcăm faptul că de la Quai d’Orsay, de unde odinioară ni se interzicea, după cum v-am spus, orice discuţiune cu Moscova - care, totuşi, la zile de strâmtorare ne

făgăduia recunoașterea Basarabiei -, în timpul din urmă ni se cerea cu tot mai multă insistență apropierea de Rusia, dându-ni-se povața de a încheia un Pact de neagresiune și de alianță cu Republica lui Lenin.

Acest fapt, dacă s-ar fi produs, ar fi atras după sine, în mod normal, denunțarea Tratatului de alianță cu Polonia.

Polonia și-a făcut politica ei externă, inspirată de interesele ei, care nu contrazic pe ale noastre. În situațiunea grea în care se găsește, din punct de vedere geografic, și-a dat seama că, după Pactul de neagresiune cu Rusia, trebuie să-și îndrepte privirile spre Berlin, pentru ca, astfel, să-și asigure hotarele măcar în această parte.

Consecințele de mai târziu au arătat că această politică, întemeiată pe realități și pe un pronunțat simț al demnității naționale, a dus la bune rezultate, augmentând în mod considerabil prestigiul aliaților noștri. Este o reală mulțumire pentru noi că, în sfârșit, s-a început o reparațiune a greșelilor făcute în această direcție. De aceea, vizita ministrului nostru de Externe, care se găsește astăzi la Varșovia, pe noi nu ne poate decât să ne bucure, urându-i ca, după lămuririle binevoitoare din ambele părți, să se restatornicească o adevărată prietenie de pe urma căreia orice incertitudine să dispară față de spectrele amenințătoare bolșevice ce se ridică, de atâtea ori, întunecate, și împotriva noastră și împotriva ordinii constituite de pretutindeni.

D-lor colegi din majoritate, este singurul pasaj pe care dv. ar trebui să-l aplaudați, pentru că eu vorbesc aici într-o chestiune de ordin general, în a cărei solie este ministrul dv. de Externe.

D-l N Constantinescu-Bordeni: Sunt curiozități politice, d-le Goga.

Când d-l George Brătianu vorbea de la tribună în această privință și aplaudați și dv., semnalând anumite greșeli făcute în politica externă, majoritatea nu-l lăsa să vorbească.

D-l Octavian Goga: Acolo erau la mijloc chestiuni familiare, era altă situație. D-lor deputați, nu vă mai obosesc mult, pentru că acest discurs are pentru mine și avantaje și dezavantaje: are dezavantajul de a nu fi ascultat de către adversarii mei; dar are avantajul de a fi mai scurt și de a avea mai puține paranteze. D-lor deputați, Rusia a reprezentat pentru noi întotdeauna, o foame de teritoriu...

O voce de pe băncile majorității: D-le Goga, pe noi nu ne considerați adversari?

D-l Octavian Goga: Eu nu vă pot considera adversari pe această chestiune de politică externă. Pe această chestiune nu mă găsesc într-un sentiment de adversitate cu dv.; consider însă ca adversari pe d-nii de pe acele bănci, care s-au dus la Chișinău, să dea mulțumire sufletească Basarabiei, spunând basarabenilor că vom merge necontenit cu Rusia.

Rusia a reprezentat pentru noi - acesta este adevărul istoric - întotdeauna o foame de teritoriu. Testamentul lui Petru cel Mare i-a indicat drumul spre Constantinopol, peste trupul nostru. Grație acestei tendințe de expansiune s-au răpit de atâtea ori fâșii din teritoriul național, fiind supuse la o adevărată desființare etnică. De aceea, neîncrederea și teama de Rusia fac parte din sentimentele de căpetenie care au inspirat poporul nostru în cursul istoriei.

Rusia bolșevică păstrează, întrucât ne privește, toate aceste impulsuri istorice; dovadă faptul că nici până astăzi Basarabia, reintegrată la Patria-Mumă, nu ne-a fost recunoscută de către cei care, în timpul din urmă, și-au accentuat în toate ocaziile, în mod oficial, așa zisa atitudine de bunăvoință pentru noi.

D-l N Constantinescu-Bordeni: Se zice ca ar fi o scrisoare comercială pentru aceasta, între d-nii Litvinov și Titulescu.

D-l Octavian Goga: Nu știu; dar în sens de subterfugiu este pusă la contribuție cu foarte multă migăleală arta de a înșirui cuvinte, ferindu-se groaznic în tot ce au produs rușii ca acte oficiale, până astăzi, să recunoască Basarabia.

Dar nu numai atât, acolo este o activitate militantă împotriva Basarabiei românești, și acum revin iar la cenzură.

Înainte cu o lună și jumătate, la postul de radio de la Tiraspol, s-a pronunțat în limba românească un discurs de o violență extraordinară.

În definitiv, radio-ul este în Rusia o instituție de stat. Noi, dacă nu suntem în prietenie cu rușii, nu suntem nici în raporturi oficiale care să îndreptățească un asemenea limbaj. Ei bine, în conferința care s-a pronunțat la radio, s-a vorbit despre necesitatea de a îneca în sânge acest stat de burghezi.

Mi-am permis să o înregistrez la gazetă ca să știe românii, care nu au ascultat la radio, ce cuvinte se pronunță la adresa noastră la Tiraspol, acolo unde am

refăcut podul ca să stăm de vorbă unii cu alţii.

D-l N Constantinescu-Bordeni: Şi, desigur, a fost cenzurată.

D-l Octavian Goga: Da. Nu ni s-a permis să o înregistrăm, ca să facem educaţia cetăţenească a acestui popor. Este un act de mare greşeală politică, deoarece, ca chestiune de pedagogie cetăţenească, lipsim poporul nostru de realele lui îndrumări.

D-l G. A. Cuza: În schimb „Izvestia“ se vinde neoprită de nimeni în toată Basarabia. Deunăzi a trebuit să confiscăm noi, din organizaţia noastră, vreo două sute [de] numere, pe care, ostentativ, le-am ars în gara Călăraşi.

D-l Octavian Goga: Dar Rusia bolşevică păstrează şi un îndemn de expansiune ideologică spre Occident, urmând necontenit distrucţia, ca metodă, în vederea unei revoluţii generate, care rămâne ultimul scop al acestor erostaţi de la Kremlin.

O alianţă cu Rusia Sovietică, aşa cum s-a intenţionat şi cum, la un moment dat, urma să se realizeze, prin străduinţele d-lui Titulescu a fost, cred eu, şi va fi cea mai cumplită erezie din câte au fost scoase vreodată la iveala din laboratorul diplomaţiei româneşti.

Nu este rostul acestor cuvinte să examineze, din punct de vedere militar, problema unei cooperări româno-ruse, în eventualitatea unui război între Germania şi Rusia, de care se vorbeşte atât de mult. Aceasta ar depăşi atribuţia noastră, în orice caz pregătirea şi priceperea mea.

Problema apare însă simplă, din punct de vedere al consecinţelor politice. Orice om cu mintea în bună rânduială poate privi chestiunea în faţă, întrevăzându-i clar urmările.

Mergând alături de Rusia în război, fie că am învinge, fie că am fi învinşi, şi într-un caz şi într-altul - ca din toate războaiele, am fi păgubiţi.

Învinşi ieşind din acest război, am trage toate consecinţele logice ale vechii doctrine: vae victis. S-ar pune problema Ardealului, care, probabil, ar deveni un teritoriu de război şi care ar fi reclamat de către competitorii din tabăra adversă, ungurii, în cazul de faţă, care l-ar cere pentru ei. Aceasta în cazul când am fi învinşi.

Învingători? Chestiunea ar fi și mai complicată. Pentru ce, d-lor? Și acest lucru trebuie să-l privim în față. Noi suntem niște chirurgi, care, cu durere, experimentăm totul pe spinarea acestui popor. Noi nu putem ascunde adevărul acesta și să facem o politică de struț. Trebuie să privim lucrul în față, fiindcă, cu soluțiile pe care le vom da noi, se prepară spiritul public în fața zilei de mâine.

Un război al Rusiei biruitoare, cu noi alături, ce consecințe ar avea? Înainte, știți foarte bine, Rusia autocrată, țaristă, reprezenta pentru noi o foame de teritoriu românesc și după fiecare război, făcut chiar alături de noi, câștigând chiar războiul prin intervenția noastră, își mărea teritoriul pe socoteala noastră. Aceasta era Rusia țaristă, cu foamea ei, lansată către Constantinopol.

O Rusie bolșevică, biruitoare, n-ar avea nimic a face cu apetitul din testamentul lui Petru cel Mare; o asemenea Rusie ar reprezenta o penetrație spre Occident, peste trupul nostru, o bolșevizare continentală, aș zice planetară. Aceasta ar însemna o zguduire necunoscută încă în istoria omenirii. Închipuiți-vă ce ar fi pentru existența noastră o asemenea bolșevizare, din punctul de vedere al civilizației românești. În această perioadă de fragilitate, de adolescență a civilizației la un popor, care întâia oară a avut posibilitatea unei uniri politice, ar însemna distrugerea culturii noastre naționale, peste care s-ar revărsa un val de întuneric. Din punct de vedere politic, ar însemna recăderea noastră la formula cea mai primitivă din istoria noastră, poate revenirea la epoca cnezatelor, fiindcă cine își mai poate închipui că, revărsându-se această apă mare, tulbure, peste noi, în această mlaștină în care ne-am cufunda cu toții și Europa întreagă, deasupra Palatului din Calea Victoriei ar mai putea să fluture blazonul nostru regal?

D-l I. Inculeț, ministru de stat și vicepreședinte al Consiliului de Miniștri: Eu cred că am putea să constatăm cu toții că nu există un popor mai refractar ideii comuniste decât poporul nostru român și aici cred că avem multe garanții.

D-l G. A. Cuza: Vă faceți iluzii. Știți care este situația studențimii noastre de la Iași?

De unde acum câțiva ani de zile, studențimea era în întregime naționalistă, astăzi, din cei patru mii studenți ai Universității din Iași, 600 sunt naționaliști, 1700 sunt comuniști, iar ceilalți cu formula „studentul la carte“, și această situațiune se prezintă numai într-un interval de un an de zile.

D-l I. Inculeț, ministru de stat și vicepreședinte al Consiliului de Miniștri: Îmi

pare rău că tocmai la Universitatea de la Iași, unde ești d-ta profesor este o situațiune așa dezastruoasă. Aceasta dovedește că profesorii de acolo, în loc să se ocupe de studenți, se ocupă cu alte lucruri.

D-l G. A. Cuza: Fiindcă pe d-l A. C. Cuza l-ați scos din Universitate și ați numit acolo profesori comuniști. Prin urmare, această situație vă revine tot dv.

D-l I. Inculeț, ministru de stat și vicepreședinte al Consiliului de Miniștri: D-le Cuza (adresându-se d-lui A. C. Cuza, senator, care se găsește pe băncile Partidului Național Creștin) n-ai ieșit mata singur din Universitate, grație vârstei respectabile - să-ți dea Dumnezeu mulți ani înainte?

D-l G. A. Cuza: Aci nu vă poate răspunde, fiindcă d-sa este senator.

D-l Octavian Goga: Caut o formulă de răspuns, cum aș zice, placidă. Mă influențează foarte mult și această talangă, care sună aci (arătând spre clopotul de pe biroul prezidențial), la spatele meu, și care mă invită la reverie.

D-le ministru, vicepreședinte al Consiliului, eu trebuie să vă spun, am mai auzit aceasta, că nu este primejdie la noi. Întâi, eu nu vorbesc despre aceasta.

D-l I. Inculeț, ministru de stat și vicepreședinte al Consiliului de Miniștri: Eu vorbesc, bizuindu-mă pe fapte. Vă mărturisesc că am fost foarte impresionat de faptul că Basarabia, în timpul revoluției, cu toate că a fost invadată de trupe bolșevice, din alte părți și frontul românesc, iarăși invadat de trupe bolșevizate ruse, nu s-a bolșevizat și mai ales soldații români au rămas nebolșevizați, supunându-se în totul disciplinei integrate.

D-l Octavian Goga: D-le Inculeț, aveți dreptate sub acest raport, în acel moment al istoriei noastre. Dați-mi voie să fac o mică analiză de circumstanță. În acel moment, poporul românesc a rezistat. Dar vă rog pe dv., care ați urmărit, care ați fost în epoca războiului, să vă transpuneți în starea sufletească și morală a acelei epoci.

Sufletul românesc era dominat de mirajul unirii. Instinctul nostru național, în prima lui recrudescență, se statornicise în sufletul românesc și cerea o satisfacție. Eram tari atunci, eram puternici, nu fiindcă aveam tunuri, ci fiindcă aveam o configurație morală și sufletească sănătoasă.

De atunci am intrat în perioada noastră de lupte interne, cu dorințele noastre

legitime de consolidare internă. Optsprezece ani au trecut de atunci. Uitaţi-vă fiecare, individual, în sufletul dv. şi căutaţi contactul cu lumea în mijlocul căreia trăiţi şi staţi cu ea de vorbă. Mai găsiţi dv. această armătură morală şi sufletească care să reziste? Mai suntem în acea perioadă de iluminaţi ai ideii naţionale, care să ne facă să stăm ca un zid? Nu mai suntem. Nu numai economia noastră materială este deficitară, este deficitară economia sufletească a neamului nostru. Aceasta este realitatea.

Şi atunci noi nu mai putem opune această forţă elementară de repulsiune faţă de injoncţiunile din afară.

Desigur că poporul românesc este, prin structura lui sufletească şi economică, anticomunist. El are la bază ideea clară a proprietăţii individuale. Însă, vă atrag atenţiunea şi dv. ştiţi foarte bine, deşi dv. vă faceţi datoria, căutând să daţi formule de mulţumire şi de liniştire opiniei publice, că ţara întreagă este plină de o activitate febrilă bolşevică. Nu există zi în care să nu-mi vină, pe masa mea de scris, broşuri comuniste. Înainte de a pleca astăzi la Cameră, d-le ministru, am fost vizitat de către oameni care mi-au adus broşuri tipărite care se aruncă în cazărmi, gazete, reviste - 50 de reviste - care se răspândesc zi cu zi. Este o activitate concentrică, supravegheată şi îndrumată.

Ei bine, cine ar fi zis că poporul spaniol, acest popor care are în trecutul lui catolicismul, care este plin de umbre religioase, de la Filip II şi până astăzi, care credea în Escurial şi sfinţii lui Murillo, cine şi-ar fi închipuit că acest popor să ajungă acolo unde este astăzi?

Am vorbit cu oameni care au venit din Spania, de la Burgos şi mi-au spus că s-a răspândit ca o molimă, ca o ciumă, bolşevismul la ei, a trecut şi la ţărani şi a împărţit lumea în două tabere. Dv. nu vedeţi această realitate, ea însă există.

Noi nu putem să avem în faţa acestei situaţiuni decât o contra-acţiune a ideii naţionale. Noi facem serviciul ideii de stat, atunci când opunem ideea egoismului nostru naţional, agresiv, unor asemenea primejdioase concepţiuni.

În legătură cu dezorganizarea internă mi-am îngăduit să evoc exemple din Spania, unde un vechi popor, trăit în glorioase tradiţiuni, astăzi se zbuciumă, se împarte în două tabere, care se sfâşie cu dinţii de pe urma instigaţiilor comuniste.

Acel Front Popular, care a împins Republica Spaniolă pe marginea prăpăstiei, nu este decât o formulă de avangardă pe care Kominternul de la Moscova a lansat-o

anul trecut ca o torpilă pentru statele burgheze.

Am avut onoarea aci, de la această tribună, trei ceasuri, sub ploaia de întrerupere a acelor domni care astăzi lipsesc, să arăt cum ideea Frontului Popular a fost lansată anul trecut pentru toată lumea. Front Popular, acolo unde Largo Cabalero se bate astăzi, acest Front Popular este formula Kominternului.

Am venit aci, la Cameră, şi am arătat cu citate din „Isvestia“ hotărârea Kominternului şi aţi văzut dv., aci, de ce aţi căzut la Hunedoara; fiindcă a existat acel Front Popular. Careva din dv. a venit aci şi a arătat toate efectele acelui Front Popular, un domn din rândurile dv., pe care nu am avut cinstea să-l cunosc...

D-l Nichifor Robu: D-l Nasta.

D-l Octavian Goga:...dar care a spus adevărul întreg. Sunt zeci şi sute de broşuri şi publicaţiuni în care eu încadrez constatările mele atunci când vorbesc de Frontul Popular de aci.

Nu ştiu ce va fi în ziua de mâine, dar constat că se fac astăzi tot felul de încercări pentru a se pune de acord tendinţele Frontului Popular al d-lui Blum, care are alte aspecte în Spania, şi care se manifestă şi la noi.

Am primit astăzi o revista întitulată „Pacea“, în care se pun în circulaţie ideile d-lui doctor Lupu, pe care le-a adus în geamantan din străinătate Această revistă vorbeşte de pace, cu ajutorul Frontului Popular, al elementelor de stânga, cu elementele comuniste.

Aceasta este realitatea. Aş putea să stau aici ceasuri întregi şi să vă vorbesc de primejdia bolşevică, luând din experienţa de fiecare clipă exemple pe care să le aduc în faţa dv. Ei bine, în faţa acestei metodice distrucţiuni, care revoluţionează societatea omenească şi propagă fermentul dezmembrării, este legitimă ridicarea poporului german pentru combaterea bolşevismului. Civilizaţia europeană nu poate să fie decât recunoscătoare acestui impuls de autoconservare al omenirii.

Apelul pe care îl lansează, din acest punct de vedere, concepţia de la Berlin, trage greu în cumpăna aprecierii popoarelor şi va găsi întotdeauna un ecou în psihologia acelora care au la baza orientării lor un patrimoniu de gândire naţional.

România, prin toate instinctele ei de viață, va trebui să urmărească cu interes această înfăptuire destul de târzie a „cordonului sanitar“, de care vorbea odinioară spiritul de prevedere al înțeleptului Clemenceau.

Pe lângă aceste considerațiuni de ordin general sunt, d-lor, și o serie de justificări specific românești, care pledează pentru normalizarea raporturilor noastre cu Germania. Războiul a putut să întunece, în mod trecător, dar n-a putut să distrugă temeiurile destul de vechi ale legăturilor noastre cu Germania.

Avea dreptate Nicolae Filipescu, la 1916. Acest român de pur sânge, pe care, privindu-l în față, aveai intuiția că te găsești în fața celui mai reprezentativ om al rasei, avea dreptate atunci când, gândindu-se la soarta acestui popor, în fața zguduirii groaznice care-l aștepta, în fața războiului, a fixat formula istorică a războiului nostru, atunci când a zis: „Mergem la război cu ură contra ungurilor, cu indiferență contra Austriei și cu regret contra Germaniei“.

Aceasta este formula istorică pe care cuvântul lapidar al lui Nicolae Filipescu a dat-o războiului nostru.

Ei bine, dacă n-ar fi decât numai argumentul economic, de care, în treacăt, am vorbit și ar fi de ajuns pentru ca să simțim toată nevoia unei apropieri binefăcătoare pentru amândouă părțile. Există însă și o chestiune pe care, accentuând-o totdeauna, îmi permit s-o invoc și de data aceasta: este problema integrității hotarelor noastre.

Cu vreme și fără vreme, dușmanii d-lui Hitler, care sunt, firește, mulți, reprezentanți ai triburilor semite, de diverse proveniențe, din această țară, care sunt acum apărători teoretici fireşti ai hotarelor noastre, numai la gazetă, apărători de rotativă, ei bine, aceştia au pus în circulaţie, aninându-se de chestiunea revizionismului german, zvonul că Berlinul vrea să ciuntească hotarele noastre. Eu, d-lor - dați-mi voie s-o spun, fiecare își spune formula lui de apreciere și de gândire, vor veni alții care se vor împotrivi ei -, eu însă am considerat această susținere totdeauna ca o aberație. De ce? Fiindcă, mai întâi, n-am găsit, de la război încoace, nici un cerc politic german, serios, care să pună în circulaţie această idee. Al doilea, negându-se dreptatea hotarelor noastre, se neagă legitimarea principiului național, în puterea căruia se ridică tocmai revendicările germane! Or, la acest popor obișnuit cu logica, n-am crezut niciodată să existe o eclipsă de inteligență sau de judecată care să-l facă să se plaseze pe un asemenea tărâm.

Dar, am declarat-o și la gazetă: am avut plăcerea, luând contact cu oamenii politici de răspundere din Germania, să primesc și o confirmare a acestor deducțiuni ale mele, din partea cercurilor politice serioase.

În sfârșit, în timpul din urmă, acum două săptămâni, am avut bucuria să înregistrăm cuvântul temeinic, serios și plin de răspundere al d-lui Alfred Rosenberg, conducătorul politicii externe a Partidului Național Socialist, care în Germania se confundă cu țara însăși. În oficiosul partidului, d-sa se plasează pe punctul de vedere exclusiv german în revendicările revizioniste.

Și cine poate să tăgăduiască dreptul acesta de reintegrare a marii familii germane? Pot eu, beneficiarul principiului de naționalitate, în fața unui tribunal de gândire, să tăgăduiesc dreptul germanilor de la Linz să întindă mâna germanului de la Augsburg; eu, românul de la Sibiu, care am dat mâna cu românul de la Craiova? Pot tăgădui eu acest drept sfânt, normal și logic, în puterea căruia există astăzi echilibrul european, pot să tăgăduiesc unui popor de cultură dreptul de a se uni într-un mare laborator intelectual, dreptul lui Grillparzer de a întinde mâna lui Goethe, dreptul de a se uni toți aceștia laolaltă pentru marele patrimoniu de gândire europeană? Nu pot, d-lor!

Și atunci, nici germanii nu pot să-mi tăgăduiască mie dreptul de existență, după ce m-am unit pe același principiu; ei nu-mi pot contesta hotarele trase, în puterea aceluiași principiu. Și mi le recunosc, nu numai ca o deducțiune logică și trebuie să înregistrăm aci, în fața Parlamentului, satisfacția poporului românesc că, într-o vreme când, din diverse impulsuri sentimentale, d-l Mussolini și-a lansat ideile eronate din punctul de vedere al realității istorice, oficiosul Partidului Național Socialist de la Berlin a declarat că nu se amestecă în treburile interne ale altor neamuri, că nu râvnește eliberarea acelora de ale căror fantasmagorii revizioniste se ferește cu multă prudență, declarându-le absurde.

D-nii mei, eu trebuie să urmăresc problema politică sub toate aspectele ei și să prind ecoul stărilor de la noi din țară, așa cum se reflectă ele pretutindeni. Sunt un cititor al multor rânduri de gazete din diverse țări și foarte asiduu cititor al unor gazete de la Budapesta, unde urmăresc cum se reflectă situația din țara mea. Ei bine, acești incorigibili romantici, acești oameni care schițează totdeauna gesturi exagerate, au fost aduși în fața realității de către articolul d-lui Alfred Rosenberg. Este o întreagă furtună acolo, de două săptămâni sunt articole fulminante, care apar în fiecare zi. Dacă n-ar fi altă măsură de lămurire pentru noi decât adversitatea cu care a fost primită la Budapesta această manifestare și

încă ar trebui să fim plini de recunoştinţă, pentru că marele popor german şi-a fixat o atitudine faţă de hotarele noastre.

După aceste lămuriri, care au provocat o furtună de indignare la Budapesta, s-a creat o atmosferă politică trebuincioasă pentru restabilirea raporturilor normale cu Germania, o platformă de înţelegere în sensul unui Tratat de amiciţie, care, respectând alianţele noastre, având la bază un echilibru sufletesc şi o legitimitate economică din partea celor doi contractanţi, să ne repună în situaţia de amiciţie, care multă vreme a stăruit între cele două popoare.

D-le preşedinte, d-lor deputaţi, sunt la sfârşitul cuvântării mele. Daţi-mi voie ca, pentru evidenţierea construcţiei logice, să rezum în câteva cuvinte obiectivele la care am tins cu cuvintele mele. Le rezum:

Vorbesc în numele Partidului Naţional Creştin şi cred că, în materie de politică externă, punctele cele mai importante, concluziunile cele mai importante la care s-ar putea ajunge în momentul de faţă, în urma unui examen serios şi minuţios, ar fi:

Păstrarea Micii Antante cu obiectivul ei normal, bineînţeleasă fiind libertatea de acţiune a celor trei componenţi faţă de marile probleme ale continentului.
Păstrarea Tratatului de alianţă cu Franţa, în cadrul obligaţiunilor pe care însuşi acest tratat le impune.

Manifestarea dorinţei noastre de a stabili bune raporturi cu Italia fascistă, înlăturând din partea noastră orice impedimente, pentru a netezi calea unei apropieri, firește pe temeiul integralităţii noastre teritoriale.

Intensificarea legăturilor noastre cu Polonia, în cadrul obligaţiunilor reciproce.

Atitudinea de apărare faţă de expansiunea ideii bolşevice şi Tratat de amiciţie cu Germania.

Acest obiectiv de politică externă este într-o corelaţie normală cu stările interne de la noi. Nu se poate clădi o politică externă decât având punctul arhimedic în situaţia d-tale de acasă.

Şi atunci, daţi-mi voie, iară, să detaliez lucrurile, să vă arăt convingerea mea intimă că o Românie, care să se fixeze bine în echilibrul european, nu se poate închipui decât atunci când ea, din punct de vedere naţional, este bine întărită la

ea acasă, când spiritul public din această țară stă pe temeiuri puternice, când ceea ce zbuciumă astăzi continentul ca idee națională, în spiritul și mintea poporului român, are un ecou puternic și hotărâtor.

În cadrul politicii internaționale, trag în cumpănă statele în măsura în care au rezolvat problema egoismului lor național la ele acasă.

Poporul românesc are un instinct de orientare sigură. Dincolo de prevederile oamenilor politici, dincolo de deosebirile de partid, poporul românesc, cu instinctul lui sigur, care l-a călăuzit în cursul vremurilor, el însuși își croiește rosturile de orientare în marile probleme politice. Aș putea să spun că, în istoria noastră, întotdeauna formulele de salvare ale neamului au pornit de jos în sus. De câte ori s-au ivit erezii teoretice, care au fost formule de import, când a fost să se pună în cumpănă rostul existenței noastre, aceasta a hotărât-o instinctul popular. Aș putea să iau în acest sens exemple din toate paginile istoriei noastre; în orice caz, în veacul al XIX-lea, istoria modernă a noastră a fost determinată de aceste forțe ale instinctului popular.

Ei bine, acest instinct popular, dincolo de orice doctrină politică, cere astăzi o Românie îndrumată de un spirit național, categoric și definitiv.

România aceasta trebuie să fie astăzi îndrumată și stăpânită. Sentimentul de stăpân categoric în țara lui trebuie să fie în sufletul acestui popor.

Legiuirea trebuie să urmeze, în mod logic, pașii pe care îi face acest instinct. Duceți-vă în orice sat, în oricare parte a țării, în Banat, în Basarabia, în Ardeal, aci, în Vechiul Regat, pretutindeni, pe diverse game se cântă același cântec: România să fie a românilor. Aceasta nu este o lozincă pe care am pus-o noi în circulație. Acesta este adevărul și noi, Partidul Național Creștin, nu avem alt merit decât de a fi ascultat acest glas, care se desprinde din adâncurile laboratorului sufletesc al poporului nostru.

Vorbeați de Basarabia. Până acum câțiva ani se plimbau acolo toate lozincile deșarte ale partidului zis țărănesc. Vă aduceți aminte că bolșevismul preluda atunci. Acum putem să spunem, ca o manifestare a instinctului nostru de conservare: cea mai hotărâtă atitudine de naționalism, care se împotrivește tuturor acelor străini care intră ca un cui în sufletul lor, o au basarabenii.

Basarabia reprezintă astăzi cetatea naționalismului integral și noi am făcut un serviciu poporului român și ideii noastre de stat, atunci când acestui sentiment

din Basarabia i-am dat curs, integrându-l într-o formulă politică.

Înainte cu câteva zile, la 8 noiembrie, am avut Congresul Partidului Național Creștin.

D-nii de pe băncile Partidului Național-Țărănesc nu sunt aici, pentru că le-aș rememora duelul nostru de anul trecut, de la această tribună, atunci când le spuneam că la 14 noiembrie, anul trecut, vom veni o sută de mii să facem o demonstrație a forțelor noastre, în această Capitală, alături de dânșii. D-lor au spus atunci că dv., d-le Inculeț, ne-ați dat posibilitatea de a ne aduna laolaltă și ne socoteau ca pe un fel de spectru animat de capriciul și favoarea dv. Am fost exacți la întâlnire. La 8 noiembrie, țara a privit această defilare de forțe. Vă spun sincer că am avut un sentiment de mândrie, care depășea senzațiile de partid, ceea ce mă stăpânea era un sentiment de mândrie națională. Defila România, defila România națională, defila România de mâine, defila România cea integrată în drepturile ei! O asemenea Românie națională și creștină este temelie pentru o politică externă serioasă, care să salveze prestigiul ideii noastre de stat!

● D.A.D., ședința din 27 noiembrie 1936, p. 81-87.

52. N. Iorga cu privire la naţionalism (Şedinţa Senatului din 17 februarie 1937)

D-le preşedinte, domnilor senatori,

S-a vorbit cu multă elocvenţă de naţionalism. Eu fac parte dintre cei mai vechi luptători sub acest steag şi fac o deosebire între două feluri de naţionalism, naţionalismul care a creat şi poate fi liniştit, dar hotărât să apere opera pe care a îndeplinit-o, care nu poate creşte decât în linişte şi sub scutul autorităţii, şi un alt naţionalism, căruia îi urez să creeze cel puţin atât cât am creat noi, pentru ca să poată apăra cu aceeaşi hotărâre, sub scutul aceloraşi legi şi în mijlocul aceleiaşi linişte, opera pe care va fi făcut-o. (Aplauze puternice).

Am ţinut să fixez de la început această deosebire. Pe de altă parte, după ocupaţiile mele şi felul meu de spirit, poate şi origina mea moldovenească, care întipăreşte un anume caracter asupra cugetării, asupra simţirii şi asupra unor purtări totdeauna observate şi ţinând seama de toate concluziile, ţin să fixez ceea ce îmi impun toate aceste lucruri ca distincţii.

Nimic nu este mai greu decât să facă cineva osebire între mai multe lucruri şi nimic nu este mai periculos decât să nu facă osebirea. Cine osebeşte înţelege şi nu se grăbeşte şi ajunge la concluzii cuminţi. Să-mi daţi voie să osebesc.

În discuţiune sunt mai multe lucruri şi aceste lucruri, să-mi daţi voie să le despart unele de altele, pentru ca fiecăruia să i se dea ceea ce i se cuvine: atât, nu mai mult.

Înainte de toate acestea, ca să înţelegeţi tonul cu care vorbesc, un ton care nu se poate reproduce în redarea discursurilor noastre - trebuie să fie cineva de faţă şi să simtă în figura şi în glasul cuiva care sunt sentimente care îl animă - să-mi daţi voie să fac o îndoită declaraţie.

Eu am groaza unei anume politici de stânga, care tinde la răsturnarea operei de civilizaţie pe care au îndeplinit-o toate popoarele, când erau cuminţi, când credeau într-un Dumnezeu sus şi în omenia omului pe pământ, timp de veacuri - şi care este mândria omenirii. Această politică de stânga, politică bolşevică,

încearcă să pună o silnicie stropită cu sânge în locul operei constructive la care s-a lucrat câteva mii de ani. (Aplauze puternice). Am groaza acestei politici şi sfătuiesc tot tineretul să nu se înscrie niciodată în rândurile acelora care urmăresc un asemenea scop.

Dar, în acelaşi timp, prin toată deprinderea mea de om trăit în libertate, de om care se închină cugetării, de om care nu ar putea să rămână şi ar cere moartea într-o atmosferă de înăbuşire a oricărei cugetări sincere şi de îngenunchere a tuturor sub călcâiul celui mai îndrăzneţ, eu sunt contra oricărei dictaturi. (Aplauze puternice pe băncile majorităţii şi acelea ale Partidelor Naţional-Ţărănesc şi Conservator).

Şi între cei care aleargă după dictatură văd câţiva îndrăzneţi, câţiva exploatatori şi o mulţime de lume care nu înţelege nimic şi merge ca o turmă. (Aplauze).

Acestea sunt declaraţiile mele de la început.

Eu cred în ordine, eu cred în libertate, eu cred în vechea datină, la care au muncit toate popoarele şi care ne-au adus, cu suferinţe fără număr, aici.

Acum încep osebirile mele.

Nu este nimic care să vorbească mai mult inimii unui om de vârsta mea, care şi el a pus, în rândul muncitorilor de astăzi şi luptătorilor de mâine ai ţării, aţâţi copii şi care a crescut atâtea generaţii, nu este un lucru care să meargă mai mult la inima mea decât orice dovadă de vitejie, orice putinţă de jertfă. Şi acei doi tineri care au mers acolo şi şi-au pus viaţa în primejdie şi au sângerat înaintea steagului roşu, pe care voiau să-l dărâme, oamenii aceştia merită, fără îndoială, întreaga mea admiraţie şi toată părintească mea iubire. Am spus-o şi o repet aici. (Aplauze îndelung repetate pe toate băncile).

Dar este şi lucrul al doilea.

Se petrece în momentul acesta, într-o ţară care are un larg capitol în istoria civilizaţiunii umane şi a înfăptuirilor politice cele mai frumoase, o luptă de care ne sângerează nouă inima. Poporul spaniol se găseşte amestecat într-un război civil, care distruge şi ţara şi rasa; şi care împuţinează latinitatea şi nu există conştiinţă umană care, în momentul acesta, între cele două tabere care luptă, să nu facă o alegere. Eu sunt pentru steagul armatei spaniole ce încearcă să înăbuşe internaţionala roşie care s-a instalat în Spania. (Aplauze îndelung repetate).

Acestea sunt două lucruri.

Vine lucrul al treilea.

Sunt multe feluri de a onora morţii. Acel care mişcă mai adânc pe oricine, se face în reculegere şi în tăcere.

Moartea nu poate fi întrebuinţată ca un spectacol de nimeni. Înţeleg iubirea prietenilor; o înţeleg. Nu înţeleg ceea ce întrece omagiul acesta scăldat în lacrimi al oamenilor care nu au aceeaşi credinţă; nu înţeleg adunarea, alături de acei care plâng sincer, a unor oameni care urmăresc un profit, care nu are nimic a face cu sentimentul de pietate. (Aplauze).

Şi morţii din lumea lor ne cheamă, chiar acei care au căzut aşa de viteaz acolo, ne cheamă la împăcare şi nu poate servi amintirea lor ca o pregătire pentru războiul civil. Cum ea nu poate fi coborâtă până acolo încât să se întrebuinţeze în luptele acelea de partid care, purtate cum trebuie, întăresc o naţiune, care, purtate dincolo de anumite limite, nu fac decât să o slăbească şi să aducă pierirea ei.

Aceasta este a treia distincţie.

Dar mai este şi a patra: România are o politică pe care o hotărăşte ea şi numai ea (aplauze) şi cine vorbeşte în numele României, este guvernul român.

În neutralitate, când se încerca forţarea mânii lui Ionel Brătianu, ca să facă războiul când nu era pregătit, eu am avut curajul să stau împotriva întregului tineret, să stau împotriva unor oameni pe care îi iubeam şi îi respectam, să stau împotrivii mea însumi, ca să spun: GUVERNUL ROMAN ESTE ACELA CARE HOTĂRĂŞTE POLITICA EXTERNĂ ŢĂRII. Nu-ţi place? Pe căile legale lucrează pentru a-l răsturna, dar atâta vreme cât guvernul stă acolo, el dă direcţia, nu alţii. (Aplauze).

Când eram la Iaşi, în zilele cele mai grele, au venit la mine unii reprezentanţi ai opoziţiei şi mi-au cerut să conlucrez cu dânşii, în decembrie 1916, pentru răsturnarea guvernului român.

Eu am declarat că, atâta vreme cât guvernul român conduce rezistenţa naţională şi apără onoarea naţională, eu merg cu guvernul român şi am mers, fără nici un gând ascuns, alături de Ionel Brătianu.

Aveam un partid; oamenii m-au părăsit. Au spus că nu trebuia să fac acest lucru. Până la capăt lucrul acesta eu l-am făcut. Și același lucru eu îl fac și acum. Nu numai guvernul acesta, dar orice guvern ar veni pe căi legale și ar fi însufleţit de sentimente naționale, atâta vreme cât durează o situație așa de amenințătoare, poate fi sigur de concursul meu dezinteresat și devotat (Aplauze puternice).

Aceasta este declarația pe care țin s-o fac.

Iar atunci când România este neutră față de războiul civil din Spania, atâta vreme oricine este acreditat pe lângă România neutră trebuie să-i respecte neutralitatea. (Aplauze prelungite).

Nu ne lăsăm împinși în nici o parte; în legăturile noastre, care trebuie să fie nezguduite, cu Franța care ne înarmează - și armele nu le putem întoarce împotriva ei -, eu n-aș merge alături de Franța, dacă ea ar încerca să ne îndrepte într-o direcţie care nu este a noastră. Așa ar trebui să se răspundă guvernului francez, dacă ar fi vorba de o intervenție în Spania, pentru acel guvern spaniol care nu mai reprezintă decât o internațională. Cum m-aș ridica împotriva acestei încercări de a reprezenta astfel legătura cu Franța, mă ridic împotriva oricărei încercări fățișe, mergând până la sfidare și insolență, care tinde să întrebuinţeze un lucru așa de respectabil ca îngroparea unor eroi, pentru a ne forța să mergem pe un drum pe care sângele nostru nu s-a uscat până acum. (Aplauze puternice, îndelung prelungite).

● Pentru liniștea sufletului românesc și pentru păstrarea ordinei și disciplinei cetăţeneşti. Cuvântare rostită de D-l Prof. N. Iorga în Ședința Senatului de la 17 februarie 1937, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Centrală, Bucureşti, 1937.

53. Ceea ce dorim noi este să evităm războiul, nu să îl câştigăm a doua oară - Conferinţă ţinută de Nicolae Titulescu în limba engleză în Camera Comunelor, Londra, 3 iunie 1937

Domnule preşedinte, domnilor,

Dau dovadă astăzi de unul dintre cele mai mari acte de curaj din viaţa mea! Mă adresez membrilor Camerei Comunelor în engleză, fără a şti engleza. De aceea, primele mele cuvinte vor fi acelea de a vă solicita îngăduinţa. Dar, întrucât cunosc foarte bine poporul britanic, nu vă voi cere îngăduinţa bazată pe spiritul creştin al milei, ci aceea bazată pe firea poporului britanic, o fire pe care eu însumi am simţit-o. Cineva m-a întrebat într-o zi: „Care este deosebirea dintre un francez şi un englez?“. I-am spus că răspunsul e foarte simplu. Dacă vei face cea mai mică greşeală când te exprimi în franceză, francezul îţi va spune cu severitate: „Cum e posibil să nu ştii asta?“. Pe de altă parte, când bâiguieşti câteva vorbe în engleză, englezul îţi spune: „Ce bine! Ştiţi asta!“. Dar, dacă primele mele cuvinte sunt acelea de a vă solicita îngăduinţa, sper că atunci când îmi voi încheia expunerea, nu voi mai fi din nou obligat să vă cer această îngăduinţă.

Dacă ar dori cineva să pună într-o formulă toate acele evenimente internaţionale care au avut loc din 1918 până în prezent, cred că ceea ce ar corespunde cel mai bine realităţilor prin care am trecut, ar fi să spună: am câştigat războiul, dar am pierdut pacea.

Am câştigat războiul pentru că sentimentul înfrângerii copleşise armatele inamice şi, drept urmare, reprezentanţii legali ai ţărilor lor au fost obligaţii să accepte termenii păcii formulaţi de noi. Dar, şi este un fapt deosebit de important, pentru întreaga psihologie a vieţii internaţionale imediat de după semnarea Tratatelor de pace, că noi am câştigat războiul, fără ca principalii noştri adversari să fi avut senzaţia că l-au pierdut. Majoritatea ţărilor care au câştigat războiul au suferit ocupaţia inamicului şi distrugerea bogăţiilor pe care o presupune o asemenea ocupaţie, ca să nu mai vorbim de starea de spirit creată de impunerea cu forţa a unui jug străin. Principalii noştri adversari nu au cunoscut niciodată acest aspect al ororilor războiului. Şi totuşi am pierdut pacea din două

motive:

Primul a fost acela că, după ce au aplicat principiul naţionalităţii, divizând astfel marile unităţi politice în altele mai mici - evident mai omogene din punct de vedere al naţionalităţilor - Tratatele de pace au omis să unească noile entităţi politice într-un sistem economic comun. Dacă ar fi făcut lucrul acesta, ele ar fi creat mari unităţi economice bazate pe asocierea statelor, care fie că au fost nou create, fie că au fost mult mărite prin aceste tratate. Ocupându-se exclusiv de aspectele politice, Tratatele de pace au provocat o ruptură a unităţilor economice, au permis dezvoltarea nelimitată a sistemului pieţelor închise, a autarhiei economice, care este cel mai mare duşman al unei adevărate vieţi internaţionale.

Al doilea motiv pentru care am pierdut pacea este faptul că solidaritatea, care unea un grup mare de state, a încetat brusc, odată cu ultima lovitură de tun.

Voi cita unele exemple pentru a exprima în mod concret cele două idei abstracte pe care le-am formulat şi care stau la baza situaţiei internaţionale actuale, situaţie care ne produce atâta îngrijorare în ceea ce priveşte menţinerea păcii.

Să luăm cazul Europei Centrale. Austro-Ungaria a fost divizată, fie pentru a face să renască state ca Polonia şi Cehoslovacia, care dispăruseră, fie pentru a da unor state existente, ca România şi Iugoslavia, frontierele reclamate de principiul naţionalităţilor.

Câte critici nu s-au adus acestei metode de a diviza Austro-Ungaria! Cele mai ample repercusiuni le au cele care privesc frontierele stabilite. Nu intenţionez să ridic aici această problemă. Reproşul pe care trebuie să-l aduc Tratatelor de pace, care au creat Europa Centrală, este mult mai grav, dar, din fericire, este un lucru care se poate remedia, şi anume faptul că, după ce au stabilit frontierele celor cinci ţări danubiene, aceste tratate nu le-au încorporat într-un singur sistem economic. Dacă s-ar fi făcut acest lucru, fricţiunile politice ar fi fost reduse, iar suferinţa cauzată de noul regim ar fi fost în mare măsură evitată.

Este adevărat că producţia celor cinci ţări danubiene nu este complementară, că aceste state au nevoie de pieţe diferite dincolo de frontierele lor. Dar, în cazul că ar fi legate printr-un sistem economic comun, ele ar putea să găsească pieţe de desfacere mult mai uşor decât atunci când sunt dezbinate, atât din cauza controverselor politice, cât şi a conflictului dintre interesele lor economice. Problema frontierelor ar fi fost de mult mai mică importanţă dacă aceste cinci

state danubiene ar fi trăit în strânsă colaborare economică. Ce este frontiera, dacă nu un obstacol pentru trecerea bunurilor şi a oamenilor? Dacă Tratatele de pace ar fi înlăturat de la bun început asemenea obstacole, pentru aceia dintre noi care trăim în Europa Centrală, viaţa ar fi fost mult mai puţin amară. De aceea, am fost întotdeauna de părere că nu revizuirea frontierelor, cu alte cuvinte, mutarea dintr-un loc în altul a răului reprezentat de ele, ci distrugerea frontierelor, prin spiritualizarea treptată şi progresivă a ceea ce reprezintă ele, va aduce naţiunilor fericirea la care au dreptul.

Comunitatea de interese economice este atât de mare încât, în ciuda erorilor Tratatelor de pace, unirea ţărilor Europei Centrale ar fi avut loc de mult, dacă două mari puteri, Germania şi Italia, nu ar fi văzut în acea unire o ameninţare a propriilor lor interese. Din acest motiv, ori de câte ori s-a încercat o rezolvare a acestei probleme, chestiunea s-a complicat. Planul întocmit de către preşedintele Tardieu a constituit încercarea cea mai serioasă în această direcţie. Cunosc atât generozitatea ideilor pe care preşedintele Tardieu a dorit să le pună în practică, cât şi eforturile extraordinare depuse de el pentru a obţine acceptarea planului său. Noua Mică Înţelegere, creată în 1933 de către prietenii mei dr. E. Beneš, preşedintele Republicii Cehoslovacia, preşedintele Jevtič, fost prim-ministru al Iugoslaviei şi cu mine, transformase vechea alianţă militară din 1921 într-o unitate internaţională superioară, lăsând uşa deschisă pentru vecinii acestor ţări, Austria şi Ungaria, şi instituind o politică externă şi economică comună. Nici planul d-lui Tardieu, nici noua Mică Înţelegere nu au reuşit să-şi atingă adevăratele scopuri: unitatea economică. Dimpotrivă, eforturile noastre au primit o replică imediată. Italia s-a grăbit să formeze triunghiul economic Roma-Viena-Budapesta, iar Germania a încheiat o înţelegere cu Austria, care paralizează mişcările Austriei.

Ce vedem astăzi în Europa Centrală? O regiune în care două mari puteri autarhice sunt angajate într-o asemenea măsură în lupta pentru influenţă, încât anumite ţări dunărene nu numai că au fost puse în imposibilitatea de a crea unitatea economică în Europa Centrală, în virtutea angajamentelor care le leagă, dar au ajuns la stadiul când se tem că însăşi independenţa lor politică se află în primejdie.

Exemplul Europei Centralei, pe care l-am ales pentru a exprima într-o formă concretă prima idee formulată, nu este unic şi nu trebuie să afecteze în nici un fel eforturile de a se realiza unitatea economică a Bazinului Dunărean.

Dacă trecem de la Europa Centrală la Germania, de la Germania la Italia, de la Italia la Rusia Sovietică şi Japonia, ni se impune concluzia că ceea ce caracterizează situaţia actuală şi ceea ce ameninţă cel mai mult pacea sunt înaltele bariere economice pe care atâtea state le-au ridicat pentru a trăi într-o stare de completă izolare faţă de vecinii lor.

Voi trece acum la exemplele concrete care să ilustreze a doua idee supusă spre examinare - destrămarea solidarităţii determinate de război şi aceasta, tocmai atunci când se semna pacea.

Vă rog să nu mă înţelegeţi greşit. Când vorbesc de solidaritate, nu fac nici o deosebire între învingători şi învinşi. Personal, nu pot să sufăr această distincţie, cu atât mai mult cu cât, dintr-un război modern, toate naţiunile ies înfrânte, într-atât sunt de puternice legăturile care le leagă în timp de pace, legături pe care nu le poţi rupe fără a fi pedepsit. Dar este adevărat că, în timpul ultimului război, au existat două grupuri de state duşmane. Ce a stat la baza acestor două grupuri, dacă nu o solidaritate de interese de toate genurile? Ce a adus în aceeaşi tabără Belgia, Franţa, Marea Britanie, Rusia, Statele Unite ale Americii, Iugoslavia, România şi atâtea alte state, dacă nu o comunitate de interese şi idealuri? În ceea ce mă priveşte, susţin că, dacă această comunitate de interese a fost atât de puternică, încât fiecare naţiune să-şi verse sângele pentru apărarea ei, e inadmisibil faptul că războiul, odată terminat, atunci când aceste interese comune au triumfat, nu s-a iniţiat nici o luptă prin mijloace paşnice pentru a apăra exact aceleaşi interese. Am luptat în zadar dacă roadele spirituale ale războiului sunt lăsate în voia vânturilor de către înseşi persoanele care, prin sacrificiul lor, au creat aceste roade. Şi, totuşi, aşa s-a întâmplat. Departe de mine gândul de a stabili cine poartă responsabilitatea. O expunere a faptelor, fără a fi întrebat cine este de vină, va fi suficientă.

Destrămarea solidarităţii a fost vizibilă mai întâi în domeniul financiar. De îndată ce sprijinul comun a fost retras, monedele diferitelor ţări au prezentat cele mai variate fluctuaţii. A fost apoi vizibilă în reglementarea conturilor aceluiaşi grup - datoriile de război. Cred că adesea creditorul pentru datorii de război s-a dovedit mai exigent decât creditorul pentru reparaţii de război.

Şi, vorbind despre reparaţii, ce este acest capitol al istoriei noastre internaţionale, dacă nu capitolul discordiei publice dintre foştii aliaţi în ceea ce priveşte Germania, sfârşind printr-o anulare, practic fără nici o compensaţie.

Când trecem de la domeniul monetar şi financiar la cel politic, destrămarea solidarităţii este şi mai izbitoare.

Marea Britanie a manifestat un interes viu pentru zona europeană, care o preocupă în mod deosebit: Rinul. Datorită iniţiativei şi efortului britanic, datorită, de asemenea, înţelegerii arătate de către Franţa, s-a semnat Tratatul de la Locarno. Acest tratat reprezenta un sistem de perfectă solidaritate, cuprinzând nu numai pe cei patru foşti aliaţi - Belgia, Franţa, Marea Britanie şi Italia - ci şi un fost duşman: Germania. Au fost elaborate două protocoale speciale care să pună de acord alianţele franco-polonă şi franco-cehoslovacă cu tratatul de la Locarno. Cu toate acestea, când s-a ridicat problema păcii în Europa Răsăriteană, singurul răspuns a fost acela că ea poate fi abordată în termenii Pactului Societăţii Naţiunilor.

Împărţirea Europei din punct de vedere al securităţii în două zone: Apusul, unde războiul este practic sub control şi Răsăritul, unde războiul se apreciază prin prisma „aşteaptă şi vezi“, este unul din lucrurile care, din punct de vedere al justiţiei internaţionale, mă frapează cel mai mult. Este adevărat că la acea dată aveam de-a face cu Germania lui Stresemann, care reuşise să-şi impună asupra tuturor autoritatea datorită moderaţiei şi judecăţii sale, şi că Rusia Sovietică trăia în izolare faţă de Europa Occidentală şi că de abia începuse să cultive relaţii prieteneşti cu Reichul după Tratatul de la Rapallo. Dar noi, statele din Europa Centrală, şi Polonia, care are o situaţie geografică specială, nu păream să interesăm pe marii făuritori ai Pactului de la Locarno. În ceea ce mă priveşte, am avut nu numai o dată motive temeinice să meditez cu amărăciune asupra dictonului roman: de minimis non curat praetor.

Trebuie să recunoaştem că Franţa a arătat un mult mai mare interes pentru problemele noastre şi ca pe scena internaţională noi, statele Europei Centrale, am urmat aproape întotdeauna Franţa. Odată cineva m-a întrebat: „De ce în toate împrejurările statele Micii Înţelegeri înclină să sprijine politica franceză?“ I-am răspuns: „Mai întâi pentru că Franţa vorbeşte întotdeauna aceeaşi limbă ca şi noi, iar apoi, pentru că nu avem încotro. Nimeni altcineva nu se oferă să ne apere interesele aşa cum o face Franţa. Nu vreau să spun că dacă am avea posibilitatea de opţiune ne-am orienta neapărat politica în altă direcţie. Dar cel puţin atitudinea noastră ar avea meritul de a fi rodul unei alegeri deliberate, un lucru de care astăzi nu poate ii vorba“.

Totuşi, nu voi exagera politica Franţei în Europa Centrală. În timp ce Franţa este

aliată, în adevăratul sens al cuvântului, cu două ţări vecine Germaniei - Cehoslovacia şi Polonia - ea a semnat cu România şi Iugoslavia doar tratate de prietenie şi consultare. Structura acestor tratate ar putea provoca un zâmbet.

Articolul 1. România nu va ataca Franţa.

Articolul 2. Franţa nu va ataca România

Articolul 3. Dacă una din Părţile Contractante este atacată de o a treia Putere, cele două Părţi Contractante se vor consulta împreună.

Articolul 4. Nici una dintre prevederile de mai sus nu va viola drepturile şi îndatoririle ce derivă din Pactul Societăţii Naţiunilor (cu alte cuvinte, din libertatea de evaziune pe care Pactul o acordă membrilor săi).

Ca să fiu drept, trebuie să adaug că, în practică, textul tratatelor a fost mult depășit. În fapt, Franța, România și Iugoslavia întotdeauna s-au considerat și întotdeauna au acționat ca aliați.

Văzând recenta evoluție a vieții internaționale, intrarea Rusiei Sovietice în Societatea Națiunilor, Pactul de asistență dintre Franța și Soviete, mi-am zis că litera Tratatului care ne leagă de Franța trebuie să fie adaptată spiritului său și practicii sale. Sunt atâtea tratate care nu se aplică, încât atunci când, fără a exista, un tratat se aplică, cineva ar trebui cel puțin să îl elaboreze în mod formal și să îl semneze, dând astfel practicii un instrument internațional cu forță juridică obligatorie. Am acționat în această direcție.

Autorizat în forma cuvenită, în iunie 1936 am oferit Franței un pact unic cu Mica Înțelegere împotriva oricărui agresor. În august 1936 mai acționam încă în direcția încheierii pactului. În noiembrie 1936, Franța s-a declarat gata să dea celor trei state ale Micii Înțelegeri ajutor și asistentă în toate cazurile când acestea ar fi victime ale unei agresiuni, cu condiția ca aceste trei state să încheie între ele un pact de asistență împotriva oricărui agresor. Nu este o ofertă făcută de Franța pe care anumite state ale Micii Înțelegeri au refuzat-o. Este o posibilitate la care pot recurge statele Micii Înțelegeri în caz că ar dori acest lucru.

Dacă de la Franța trecem la Italia, situația se schimbă total; este absolut inversă. Dacă pentru Marea Britanie solidaritatea care i-a unit pe aliați în timpul Războiului a scăzut la suprafață, dar s-a întărit în esență după încheierea Păcii -

acolo unde Marea Britanie a considerat util să o afirme din nou -, dacă pentru Franța, după cea suferit o eclipsă, solidaritatea zilelor de război tinde să se întărească din nou atât la suprafață, cât și în esență, pentru Italia, o dată cu încheierea războiului, vechea solidaritate s-a destrămat și nu a mai fost reînviată. Ba mai rău, a fost înlocuită printr-o nouă solidaritate, care decurge din apropierea dintre Italia și foștii ei inamici.

Nimeni nu și-a dat seama mai bine de avantajele care s-ar putea trage din lipsa de solidaritate dintre cei ce semnaseră Tratatele de pace ca victorioși, decât cei ce le semnaseră ca învinși. În acțiunile acestora din urmă există o asemenea continuitate, asemenea clarviziune în privința obiectivelor care trebuiesc atinse, asemenea tenacitate în strădanii, asemenea promptitudine în gestul necesar pentru a profita de pe urma celei mai mici greșeli, asemenea curaj în speculare lipsei de reacție în fața unui anumit gest, o propagandă atât de puternică peste hotare, încât mărturisesc că examinez această acțiune, atât de distructivă pentru propriile noastre interese, cât și pentru pace, cu toată seriozitatea impusă de o asemenea situație, fără însă a mă putea sustrage unui anumit sentiment de admirație.

Să ne reamintim, în legătură cu aceasta, ultimele evenimente internaționale. Eșecul Societății Națiunilor în Asia, în conflictul chino-japonez, a fost începutul unei ere în care violarea deschisă a legii și deificarea forței a devenit cuvântul de ordin al statelor care caută fericirea popoarelor lor în prăbușirea stării de lucruri creată prin Tratatele de pace.

Atâta vreme cât Societatea Națiunilor a putut acorda Germaniei concesii permanente, aceasta din urmă a rămas membră a Societății Națiunilor. Când Germania a văzut că a ajuns la limitele bunăvoinței internaționale, ea s-a retras de la Geneva. În martie 1935, Germania a repudiat unilateral clauzele militare ale tratatelor de pace în schimbul unui mare zero în ceea ce privește sancțiunile. În toamna lui 1935, Italia, subestimând instituția de la Geneva, a deschis ostilitățile în Etiopia, fără să urmeze procedura pașnică cerută de pact. Ea și-a ridicat împotrivă un val de rezistentă aproape unanimă din partea membrilor Societății Națiunilor. Articolul 16 a fost aplicat pentru prima oară unuia dintre cei mai simpatici membri ai Societății Națiunilor. Dacă Italia a putut să iasă din încurcătură, faptul s-a datorat stabilirii tardive a unei adevărat solidarități anglo-franceze. Impunitatea manifestată față de violarea pactului nu putea rămâne fără consecințe: la 7 martie 1936 Germania a repudiat unilateral clauzele Tratatului de la Locarno.

Reacţia imediată nu a fost de amploare. Dar acest al doilea gest din partea Germaniei a dus la declaraţii precise asupra relaţiilor anglo-franceze şi a relaţiilor anglo-franco-belgiene. Din nefericire, întrucât această reacţie este mai mult profundă decât vizibilă, situaţia internaţională se înrăutăţeşte.

Ceea ce dorim noi este să evităm războiul, nu să îl câştigăm a doua oară. Aşa stând lucrurile, cum se prezintă, în lumina exemplelor citate, situaţia internaţională actuală şi care sunt mijloacele practice de a împiedica izbucnirea războiului?

Am folosit intenţionat metoda de a demonstra prin cazuri concrete originea răului care devastează Europa, căci doar în acest mod se vor justifica soluţiile pe care îndrăznesc să le propun.

La ora actuală Europa seamănă cu o tabără de citadele fortificate care se ridică una împotriva celeilalte. Înalte bariere vamale le separă total. În interiorul fiecărei citadele oamenii se înarmează, pretutindeni sub masca intereselor apărării naţionale, deşi se poate face o distincţie clară între cei care se înarmează pentru că sunt ameninţaţi şi cei care nu sunt ameninţaţi, dar cu toate acestea se înarmează, urmărind negreşit un anume scop, căci atunci când e vorba de pace, fie şi numai în vorbe, ei o acordă anumitor naţiuni şi păstrează o tăcere îngrijorătoare pentru cele care nu figurează pe listă.

În afara acestor citadele se face o propagandă activă pentru a obţine dominarea ţărilor care au trăit până acum în libertate. Dar aici trebuie să se facă o distincţie: câteva dintre aceste citadele europene nu desfăşoară nici un fel de propagandă în afara graniţelor lor, mulţumindu-se cu a da replici modeste uriaşelor lovituri date opiniei naţionale de către propaganda celorlalte. Anumite citadele fac o propagandă atât de intensă, încât s-ar zice că principala lor misiune este să cucerească prin vorbe şi scris ţările pe care îşi propun să le subjuge cu armele.

Pericolul, marele pericol, este că această propagandă reuşeşte. Aceia care îndrăznesc să i se opună, îşi riscă vieţile şi situaţiile. Acest lucru nu îi împiedică să-şi facă datoria cu riscul de a muri pentru ţara lor. Dar ei mor în izolare, căci nici o persoană din afară, care le împărtăşeşte vederile, nu le vine în ajutor. Misiunea diplomatică îşi schimbă aspectul şi semnificaţia în funcţie de un grup sau de celălalt. Dacă, pentru anumite state, ea continuă să fie ceea ce a fost întotdeauna - inteligenţă şi curtoazie puse în slujba unei bune înţelegeri între naţiuni - pentru alte state, misiunea diplomatică se confundă cu spionajul, cu cel

mai direct amestec în treburile interne, cu acapararea posturilor de conducere, într-o asemenea măsură încât funcţiile publice care determină mişcările unui stat pe scena internaţională sunt deţinute doar de oameni care se bucură de încrederea şefilor acestei diplomaţii dinamice. „Omul acesta este dat de o parte; celălalt este pus să lucreze“ - iată scopul principal urmărit de o asemenea diplomaţie.

Dacă cineva îndrăzneşte să afirme că, având în vedere o atare stare de lucruri, războiul nu va izbucni curând, persoana respectivă ar putea fi pe drept cuvânt calificată drept oarbă, lipsită de inteligentă sau de rea-credinţă.

Ce trebuie făcut ca, în ciuda tuturor acestor obstacole, războiul să fie evitat?

După părerea mea, trei lucruri:

a) Negocieri directe şi imediate, atât în domeniul politic, cât şi în cel economic, cu cei care mâine ne pot fi duşmani. (Evident, fără a exclude de la aceste negocieri pe nici unul dintre statele interesate).

b) Instituţiile internaţionale menite să salvgardeze pacea trebuie întărite.

c) Trebuie stabilit de urgenţă un sistem care să informeze, în prealabil şi la timp, un agresor de consecinţele pe care, cu siguranţă, le va produce violarea de către el a dreptului internaţional.

Agresiunea se produce doar atunci când există certitudinea impunităţii. Eliminarea acestei certitudini, în cel mai scurt timp posibil, înseamnă menţinerea cât mai îndelungată a păcii. Permiteţi-mi să dezvolt aceste trei idei: să luăm mai întâi Germania.

Departe de mine gândul de a atribui Germaniei vreo intenţie belicoasă, dar, dintr-un studiu al probabilităţilor unui viitor război, ar fi imposibil să exclud examinarea posibilităţii ca Germania să pornească un război asupra vecinilor ei în scopul obţinerii liberului acces spre Rusia Sovietică. Faptul că această ostilitate e provocată de deosebirea dintre ideologiile celor două ţări este de mică însemnătate. Dacă Germania ar ieşi victorioasă dintr-un asemenea război, nu e mai puţin adevărat că ea şi-ar anexa un vast rezervor de materii prime de care duce lipsă şi că şi-ar asigura pieţele necesare pentru a-şi plasa propriile-i produse.

Dar o victorie a Germaniei în Răsărit ar schimba echilibrul de forțe în Occident. Astfel că nu există stat în Europa Răsăriteană sau Occidentală care, în propriul său interes, să nu încerce să evite un război între Germania și Rusia Sovietică. Așa stând lucrurile, este normal ca Germania să fie întrebată cât de curând posibil: ce dorești atât din punct de vedere politic, cât și economic? Care sunt garanțiile pe care ești pregătită să le dai în caz că obții ceea ce dorești?

Examinarea formei în care ar putea avea loc asemenea convorbiri este un fapt lipsit de importanță. Importante sunt condițiile cărora ar trebui să li se subordoneze aceste convorbiri. Altminteri, există riscul de a transforma metoda pașnică a negocierilor într-o cale de sporire a prestigiului posibilului agresor. Există riscul de a transforma metoda de obținere a păcii într-o armă morală pentru statul care încearcă să pornească un război.

După părerea mea, acest fapt exclude de la început posibilitatea ca doar un stat să înceapă discuții cu Germania. Dacă doar un singur stat ar face lucrul acesta, pentru restul lumii ar fi ca și cum statul respectiv ar căuta o apropiere de Germania în detrimentul tuturor celorlalte țări care nu iau parte la convorbiri.

Nu! De la bun început convorbirile trebuie să se ducă între toate statele interesate în păstrarea păcii și securității Europei Răsăritene și Occidentale.

Știu că la aceasta s-ar putea răspunde:

Germania nu va fi niciodată de acord să poarte în același timp convorbiri referitoare la securitatea frontierelor ei de apus și la securitatea frontierelor ei de răsărit.

Răspunsul meu este că e mai bine să se renunțe complet la convorbiri, decât să se repete greșeala din 1925, dând impresia că s-a ajuns la un acord privind frontierele vestice și că Germania are mână liberă în Răsărit.

Sunt deplin conștient de faptul că nici un guvern al statelor occidentale nu s-ar gândi la așa ceva. Dar, în cazul acesta, avem de-a face nu numai cu faptul în sine, ci, în egală măsură, cu impresia produsă. Pe de altă parte însă, îngăduiți-mi să spun: dacă, printr-o manevră falsă, se creează impresia că Europa Răsăriteană a fost lăsată la voia întâmplării, prevăd nu numai germanizarea întregii Europe Centrale, dar și o înțelegere ruso-germană.

Odată ajunși la convingerea că în rezistența lor față de Germania au fost părăsiți

de marile puteri occidentale, sovieticii ar fi, fără îndoială, slabi politicieni, dacă nu ar încerca să realizeze o înţelegere directă cu Germania.

Marea Britanie trebuie să înţeleagă că soarta ei este aceea de a scrie o piesă fie în două acte, fie în unul singur. În primul caz, piesa va fi o tragedie. Primul act va fi război în Răsărit şi pace în Apus. În actul al doilea, Marea Britanie şi multe alte puteri vor cunoaşte înfrângerea din partea unei Germanii a cărei putere va creşte de pe urma tuturor teritoriilor anexate sau a resurselor economice obţinute.

În cel de al doilea caz, Marea Britanie va scrie o piesă într-un act, dar care nu e o tragedie: ea va intra în grupul ţărilor interesate în menţinerea păcii în Răsărit, iar particularitatea acestei a doua piese este că, odată scrisă, nu va mai fi niciodată jucată. Germania va fi prima să recunoască că împotriva unui asemenea grup de state ea va pierde războiul. În 1914 Germania a fost decepţionată de Marea Britanie, atunci când a văzut că Marea Britanie renunţă la neutralitate. Dacă un alt gest potrivit ar face imposibilă o nouă decepţie, pacea poate fi păstrată pentru mult timp.

Cunosc diplomaţia sovietică. S-a dovedit mult prea inteligentă ca să-mi imaginez, fie şi pentru o clipă, că răspunsul care l-ar da părăsirii ei de către statele Europei Occidentale nu ar fi o înţelegere cu Berlinul.

Mai mult decât atât, există o deosebire esenţială între viaţa particulară şi viaţa politică: în viaţa particulară dispariţia unei prietenii provoacă doar o mâhnire adâncă; în viaţa politică, pierderea unei prietenii reclamă legarea unei noi prietenii care să o înlocuiască pe cea veche.

În ciuda deosebirilor de ideologie subliniate permanent de către Cancelarul Hitler, există şi multe puncte de contact între ruşi şi germani. Simpatia reciprocă a şefilor militari ai celor două ţări şi lunga tradiţie de prietenie dintre germani şi ruşi sunt dovezi suficiente. Să nu uităm faptul că rușii și-au legat soarta de cea a francezilor doar în mod accidental.

Înaintea Marelui Război, Germania a făcut greşeala de a nu reînnoi Tratatul de reasigurare aşa cum îl concepuse şi îl pusese în practică Bismarck. Această greşeală a dus la alianţa franco-rusă. După război, numai atitudinea Cancelarului Hitler faţă de ruşi i-a determinat pe aceştia să semneze Pactul de asistenţă mutuală cu Franţa în 1935.

Dacă vorbesc despre necesitatea de a avea Rusia Sovietică de partea noastră, fac

acest lucru pur și simplu din punct de vedere internațional. În ceea ce privește doctrina lor, comunismul, sunt primul care să declar deschis ca sunt dușmanul său neînduplecat. Și, întrucât anumite partide, voit sau nu, au confundat politica externă cu politica internă, consider că trebuie să păstrăm cu toții o distanță egală atât față de extrema stângă, cât și față de extrema dreaptă. Trebuie să practicăm o democrație sănătoasă, care să concilieze cerințele libertății cu cerințele autorității.

Așa stând lucrurile, consider drept prim mijloc de păstrare a păcii actuale necesitatea unor convorbiri foarte sincere între Germania și toate celelalte state, în decursul cărora să i se spună ceva de felul acesta:

„Considerați comunismul un pericol pentru Germania. Remediul vostru împotriva comunismului este forța. Remediul nostru constă în măsuri economice, care să ducă la prosperitatea și securitatea popoarelor noastre.

Suntem gata să vă ajutăm să vă refaceți viața economică, acordându-vă fie împrumuturi, fie acces la materii prime, pe aceeași bază ca propriilor noștri cetățeni.

În schimb, vă cerem să ne dați garanții serioase de pace, atât în Apus, cât și în Răsărit“.

În ceea ce o privește, Marea Britanie ar putea adăuga tot ceea ce a făcut pentru anularea reparațiilor de război și toate avansurile financiare acordate de ea Germaniei pentru ca aceasta să se poată reface, dar pe care Germania le-a folosit în cu totul alte scopuri.

Lucrul cel mai important este de a stabili anticipat sistemul de garanții în cazul că Germania ar viola promisiunile date. Am fi cu adevărat de râsul întregii lumi, dacă sub pretextul că pacificăm Europa, am finanța revanșa Germaniei.

Dacă Germania acceptă, pacea este asigurată. Dacă refuză, sistemul de garanții pe care îl propun ar constitui o frână puternică în calea războiului.

A doua metodă de menținere a păcii actuale este întărirea instituțiilor destinate salvgardării păcii. Înțeleg prin aceasta întărirea Societății Națiunilor. Liga a fost atât de mult criticată, încât simțul meu de dreptate mă face să spun: Nu, nu Pactul Societății Națiunilor a eșuat. Oamenii au dat greș.

În ce fel? Angliei, Franţei, celorlalte state, nu li se face nici un reproş atunci când acţionează separat. Iar atunci când acţionează împreună, sub pavăza Societăţii Naţiunilor, oare numai Societatea Națiunilor greșește? Ar fi imposibil să acceptăm un asemenea argument.

Întărind Societatea Națiunilor, folosim o metodă de menţinere a păcii, care, contrar celorlalte două metode propuse, necesită timp pentru a intra în aplicare. Din acest motiv nu intenționez să mă ocup aici de această metodă, rezervându-mi prilejul de a dezvolta propunerea mea cu o altă ocazie.

Voi expune aici doar concluziile la care am ajuns:

1) Nu se pune problema schimbării pactului, nici în întregime şi nici parţial. Am fi confruntaţi cu asemenea dificultăţi, încât o astfel de sarcină ar fi fără speranţă.

2) Trebuie să renunţăm la ideea wilsoniană care preconiza ca, în caz că s-ar comite o agresiune într-o parte a lumii, întreaga lume să intre în război. Acest plan trebuie înlocuit printr-un sistem de înțelegeri militare regionale, sprijinite de sancţiuni economice universale. Căci, dacă e omis caracterul universal al sancţiunilor economice, toate verigile care îi unesc pe membrii Societăţii Naţiunilor se vor rupe.

Societatea Naţiunilor nu este o academie morală. Este o instituţie politică menită să împiedice războiul, iar în anumite cazuri să-l înăbuşe. Unde am fi dacă Articolul 16 al pactului şi-ar pierde caracterul universal? În virtutea acestui articol nu suntem automat obligaţi să participăm la război, dar suntem automat obligaţi să adoptăm sancţiuni economice împotriva agresorului.

Aplicarea Articolului 16 a eşuat în conflictul etiopian, întrucât nu a fost completat prin sancţiuni militare cu caracter regional şi pentru că a fost aplicat într-un mod în mare măsură criticabil.

Să luăm Europa şi să o împărţim în zone, din punctul de vedere al securităţii şi al asistenţei militare.

De pildă, în primul rând zona care interesează Marea Britanie: Rinul. Acolo sunt posibile aranjamente militare între Marea Britanie, Franţa şi, dacă doreşte, Germania.

Apoi Europa Răsăriteană, unde acţiunea Rusiei Sovietice, Cehoslovaciei,

Poloniei, Germaniei (dacă doreşte acest lucru) şi Franţei - care este legată prin Tratatul său cu Cehoslovacia, prin Tratatul său cu Polonia şi prin Tratatul său cu Rusia Sovietică - ar părea drept rezonabilă şi eficientă.

În această a doua metodă de salvgardare a păcii aş înscrie abolirea direcţiilor date de Adunare în 1921. Aceste direcţii ar avea valoare, dacă amendamentele aduse Pactului, votate în 1921, ar fi fost acceptate.

În ceea ce mă priveşte, consider că eşecul Societăţii Naţiunilor în conflictul italo-etiopian se datorează faptului că am profitat de aceste directive pentru a aplica sancţiunile în etape, în timp ce Pactul prevede ca ele să fie cuprinzătoare şi automate. De aceea, consider că, atâta vreme cât aceste directive nu sunt abolite, fiecare membru are dreptul de a se sustrage obligaţiilor Pactului şi prin urmare pacea actuală devine extrem de fragilă.

Am ajuns acum la cea de a treia metodă de salvgardare a păcii actuale. Mărturisesc că este cea mai delicată parte a expunerii mele. În timpul Marelui Război şi după aceea s-a spus în mod curent: dacă Marea Britanie ar fi vorbit cu o săptămână mai devreme, poate că războiul ar fi fost evitat. Cei care spuneau asta aveau dreptate. Cea mai bună dovadă este faptul că, atunci când d-l Eden, secretar de stat pentru Afacerile Externe, a expus clar cazurile în care Marea Britanie ar recurge la arme, în afară de cele în care ar acţiona în virtutea Pactului şi, îndeosebi, a accentuat că un atac asupra Franţei ar fi echivalent cu un atac asupra Marii Britanii, efectul a fost imediat. Germania şi-a înmulţit asigurările de pace faţă de Franţa şi Belgia, dar a păstrat o tăcere îngrijorătoare în privinţa Europei Centrale şi a Europei Răsăritene.

Străinii nu îşi dau seama de importanţa evenimentelor care au avut loc în Marea Britanie şi de curajul politic relevat de declaraţia domnului Eden.

Dar remarcaţi: spectrul războiului nu a dispărut din acele părţi ale Europei la care nu s-au referit cuvintele domnului Eden. Acest spectru există şi înspăimântă ţările din centrul şi răsăritul Europei. Câteva cuvinte din partea Angliei ar face ca el să dispară.

Vă cunosc prea bine. Nu vă voi cere imposibilul.

Ştiu că acum ar fi o imposibilitate să declaraţi că Anglia ar intra în război pentru Europa Centrală sau Răsăriteană. Calea pe care aţi apucat-o e foarte departe.

Un angajament preventiv de a interveni în treburile Europei Centrale şi Răsăritene este o imposibilitate. Dar şi tăcerea absolută a Marii Britanii în ceea ce priveşte acest subiect este o imposibilitate. Pentru a se menţine pacea în Europa Centrală, trebuie să i se ceară Franţei să interpreteze într-un sens larg angajamentele sale cu Cehoslovacia, să considere Anschlussul manu militari drept un atac asupra Cehoslovaciei; iar Marii Britanii trebuie să i se ceară să vorbească.

Dv. trebuie să găsiţi formula care, fără să vă angajeze în prealabil într-un război în aceste regiuni, să vă afirme prezenţa în asemenea conflicte.

Absenţa Angliei din Europa Centrală şi Răsăriteană înseamnă, fără îndoială, un război în aceste zone.

În realitate, ce vă cer?

Vorbiţi! Pentru noi? Nu, domnilor, pentru dv. înşivă. Noi am cunoscut atâta suferinţă, încât ceva mai multă sau mai puţină nu ne va schimba cursul vieţii. Într-o frază, Michelet a rezumat admirabil istoria ţării mele: „O, România, tu care ai cunoscut suferinţa, fără să fi cunoscut gloria!“

Port încă în amintire imaginea căruţelor în care mergeau străbunicii mei pentru a se refugia în munţi, atunci când auzeau că turcii de altădată traversau Dunărea. Îmi răsună încă în urechi vocile bunicilor mele când îmi descriau groaza cu care, copii fiind, se urcau în aceste căruţe, fără să ştie niciodată care vor ajunge primii la Carpaţi: ei sau turcii. Din această cauză, mulţi membri ai familiei mele s-au născut la munte.

Personal, nu am cunoscut invaziile turceşti, dar, pentru că nu am vrut să fin de acord cu Pacea separată cu Germania în 1918, am cunoscut onoarea exilului împreună cu şeful meu, Take Ionescu.

Nu, nu mă gândesc la noi, ci la dv.

Nu am văzut niciodată o imagine mai frumoasă a păcii ca aceea oferită de poporul englez în zilele de sărbătoare - oameni întinşi pe iarbă, îmbrăcaţi în haine viu colorate, care îi fac să se asemene florilor.

În cazul că va izbucni un război în Europa Centrală sau Răsăriteană, e imposibil ca Marea Britanie să nu fie atrasă în acest război prin implicaţiile acestuia.

De aceea, dv., englezii, trebuie să vă convingeți pe voi înșivă. Tăcerea înseamnă moartea tuturor acelor ființe născute pentru a fi fericite. Un cuvânt spus în prealabil, poate preîntâmpina pericolul care le pândește.

Ce dovadă mai elocventă a măreției țării dv., a prestigiului Marii Britanii, decât aceea de a ajunge la concluzia că o vorbă venind de la ea poate schimba fața lumii!

Îmi este imposibil să nu leg sfârșitul expunerii mele de cuvintele biblice: „La început era Cuvântul, și Cuvântul era cu Dumnezeu, și Cuvântul era Dumnezeu.“.

● Nicolae Titulescu, Pledoarii pentru pace, ediție îngrijită de G. G. Potra și C. I. Turcu, studiu introductiv de G. G. Potra, Editura Enciclopedică, București, 1996, p. 492-518.

54. Expozeul ministrului de Externe, Grigore Gafencu, cu privire la ţelurile politicii externe a României (Şedinţa Camerei Deputaţilor din 9 iunie 1939)

D-l Grigore Gafencu, ministrul Afacerilor Străine: D-le preşedinte, d-lor deputaţi, înainte de a vă face expunerea de politică externă, daţi-mi voie să felicit Camera pentru preşedintele pe care şi l-a ales.

Numele lui Alexandru Vaida este şi rămâne legat de istoria ţării. El aminteşte un trecut de luptă, de luptă îndârjită şi o credinţă însufleţită în viitorul neamului; el aminteşte o biruinţă minunată, îndreptăţită încoronare a unei cauze drepte. El este, în sfârşit, legat de strângerea laolaltă, într-un cheag puternic şi plin de viaţă, a neamului românesc, este legat de unitatea desăvârşită şi definitivă a României.

Camera, care înfăţişează şi exprimă această desăvârşită unanimitate şi această desăvârşită unitate, nu putea să-şi aleagă un preşedinte mai nimerit.

Să-mi fie îngăduit să amintesc că, în timpul celei din urmă ale sale cârmuiri, am avut cinstea să fiu unul dintre cei mai apropiaţi colaboratori ai d-lui Alexandru Vaida-Voevod şi mi-a fost dat să încep a lucra la Ministerul de Externe sub prietenească, îndrăznesc să spun sub părintească d-sale îndrumare.

De aceea, sunt fericit că pot face această expunere de politică externă în faţa noului Parlament, sub preşedinţia d-sale.

D-le preşedinte, d-lor deputaţi, sunt fericit că pot împărtăşi noului Parlament unele impresii pe care le-am cules în lunga călătorie pe care am făcut-o acum câteva săptămâni în străinătate.

Ţin cu acest prilej să arăt, odată mai mult, recunoştinţa mea pentru primirea atât de caldă şi de sinceră pe care am avut-o la Berlin, unde am fost oaspetele guvernului german, ca şi în Belgia, în Anglia, în Franţa, în Italia, la Sfântul Scaun şi în Iugoslavia.

De unele dintre aceste ţări ne leagă prietenii vechi şi încercate. Cu altele suntem bucuroşi să putem întări raporturi de rodnică şi leală colaborare. Pretutindeni am putut vedea cât de preţuite sunt legăturile politice şi economice cu ţara noastră şi

câtă încredere se arată, în aceste zile de neliniște și de îngrijorare, pașnicului cuvânt de trecere: România.

Mi-am dat seama, lămurind în toate locurile pe unde am trecut, cu aceeași sinceritate, politica României, cumpănită nu pe temei de temeri sau de dibăcii deșarte, ci potrivită cu interesele ei reale și cu îndreptățitele ei năzuințe, căci cine îndrăznește, chiar pe vremi de furtună, să semene pace, pace culege. Și am înțeles, cu o mulțumire pe care aș vrea să v-o împărtășesc, că unitatea țării noastre, ca și puterea și neatârnarea ei sunt privite pretutindeni drept un principiu de ordine și de pace.

Firește, d-lor deputați, că această unitate, astăzi atât de puternic închegată, atârnă de noi și de bărbăția noastră.

Pentru a întări siguranța țării, e nevoie în orice clipă de toată vlaga și de toată voința noastră încordată. Prietenia, însă, ce ni se arată din toate părțile, ne înlesnește ca, în ciuda tuturor frământărilor, să ne împlinim cu liniște sufletească, cu simț de dreptate și cu voință de pace toate îndatoririle.

Aceste îndatoriri sunt cu atât mai numeroase, cu cât prietenia ce ni se arată este mai generală.

Printre vocile străine care au stăruit asupra acestui fapt, este una care se întreabă: ce vrea România? Nu cumva năzuiește în vremi când, în politica internațională, taberele stau acum față în față, ocupând poziții de luptă și când toate privirile se îndreaptă spre ea, să propună o formulă nouă?

Răspundem: de ce nu?

Formula pe care o propunem nu este chiar atât de nouă. Numele ei mai are răsunet în toate conștiințele: Europa!

Pentru a descoperi această formulă nu e nevoie să faci prea multe socoteli. Nu e nevoie nici să te pierzi în dibuiri ideologice. Simțul realității te duce spre ea. Nu e, în adevăr, realitate de care să ne izbim mai des în vremurile noastre decât această Europă, care nu poate trăi dacă nu găsim cu toții mijlocul de a trăi laolaltă și care, dacă se prăbușește, ne va acoperi pe toți sub dărâmăturile el.

Am simțit unitatea și indivizibilitatea ideii europene în toate capitalele prin care am trecut, unde aceeași strălucită civilizație se zbate la marginea prăpăstiei

pentru a nu pieri.

Mi-am dat seama mai ales de această unitate europeană, ascultând gândurile şi îngrijorările cârmuitorilor cu care am avut cinstea să stau de vorbă. Nu voi uita niciodată cuvintele prin care îndrumătorul unui puternic imperiu de pe continent, după ce ne-a deslușit ce ar putea fi războiul de mâine, mi-a prorocit că la sfârșitul luptei, pe un pământ pustiit, biruitorul și învinșii vor zace sub aceleași ruine.

Am purtat aceste cuvinte, prin care se exprima atât de precis şi atât de plastic, o convingere bărbătească despre neputința de a privi războiul, în împrejurările de azi, drept un țel sau o dezlegare, ca o solie de pace, din țară în țară, şi pretutindeni am găsit, ca un ecou înțelegător, mărturia aceleiași convingeri. Firește, înfrângerea ideii de război nu înseamnă încă izbânda ideii de pace. Fiindcă despre război e peste tot locul aceeași părere, pe când despre pace fiecare are părerea lui. Trăim vremi de frământare, când nu e nici pace, nici război.

Gândul de a pune capăt acestor frământări prin forță nu a pierit încă. Vedem cum se înmulțesc înarmările, cum se adâncesc tranșeele, cum se întind de o parte şi de alta fronturile de luptă. Sunt vremi militare şi eroice, cărora fiecare popor e dator să le facă față cu bărbăție.

Vremurile acestea eroice au adus, însă, mai pretutindeni, la cârma statelor bărbați din generația războiului trecut, pe care nu teama de luptă, dar priceperea vie a urmărilor nimicitoare a unui nou prăpăd îi opresc pe calea unor răspunderi fără ieşire şi fără iertare. Numai o greșeală de psihologie, adică o prețuire greșită a forțelor ce stau față în față şi a hotărârii lor de rezistență, ar putea pricinui o dezlegare războinică. Pe măsură ce aceste forțe se strâng mai mult şi rezistența lor se organizează, se strânge de asemenea jocul diplomatic dintre puteri, este tot mai puțin loc pentru greșeli, pentru acte de surprindere.

Şi cum, totuşi, lumea simte că așa nu mai merge, fiindcă în nesiguranța zilei de azi nu mai sunt raporturi normale între popoare, nu mai e nici rânduială cu temei, nici muncă productivă, se așteaptă, cu din ce în ce mai multă nerăbdare, o ieşire din aceste frământări.

Astfel, apare din nou imaginea chinuită a Europei, care, dacă nu poate să piară, trebuie să aibă putința de a trăi.

Ea tinde să-şi sprijine de pe acum începuturile unei vieţi noi pe echilibrul de forţe, care este pe cale să se statornicească.

Atâta vreme, însă, cât îşi vor sta faţă în faţă axe şi alianţe, închegate potrivit unor lozinci de apărare şi de rezistenţă, raporturile internaţionale vor rămâne şi ele înţepenite. Nu tăgăduim folosul unor asemenea legături între popoare. Ele nu trebuiesc nici slăbite, nici înlăturate. Aceste legături pot însă şi trebuie să fie înmulţite. Numai prin înmulţirea lor şi prin înlăturarea supărătoarei înfăţişări a unui continent despărţit în două se poate ajunge la singura ieşire firească şi trebuincioasă din frământările de azi: la o viaţă europeană rânduită într-o atmosferă de înţelegere şi de voie bună.

Cine îşi păstrează libertatea de gândire şi de acţiune trebuincioasă, ca să contribuie la opera de apropiere între popoare, slujeşte nu numai un ideal înalt, dar ţine seama de realităţile de care atârnă soarta tuturor.

Îmi vin în minte cuvintele tânărului şi atât de distinsului suveran al belgilor, prin care a deslușit acum, de curând, un gând ce-l preocupă de mult și pe care mi-a făcut cinstea să mi-l împărtășească.

Statele mijlocii şi mici, crede Majestatea Sa Regele Leopold, au misiunea de a se apropia între ele, pentru a cerceta şi a propune măsurile economice, ca şi principiile de morală internaţională, pe care să se poată clădi o viaţă europeană rânduită şi paşnică. Nicăieri asemenea cuvinte nu stârnesc un ecou mai viu ca în România, unde sub înalta conducere a unui alt rege, inimos şi luminat, ţara întreagă este dornică să lupte, cu vorba şi cu fapta pentru pace.

Până să ajungem însă la paşnica încercuire a pornirilor războinice, ne putem strădui fiecare, prin atitudinea şi acţiunea noastră, să lămurim lozincile şi să alungăm fantomele ce întunecă şi otrăvesc viaţa internaţională.

Vom izbuti astfel să punem în lumină acele realităţi spirituale şi sufleteşti, care nu se impun numai prin forţă şi care sunt în bună parte legate de fiinţa naţională liberă şi neatârnată a statelor mici şi mijlocii.

Să luăm, de pildă, cuvintele „spaţiu vital“ despre care se vorbeşte azi atât de mult. Dat fiind împrejurările economice de azi, fiecare stat face întrucâtva parte din spaţiul vital al vecinilor lui fiindcă, pentru a trăi, toate statele au nevoie unele de altele. Dacă formula „spaţiu vital“, aşa neprecisă şi neîngrădită, poate stârni unele îngrijorări, aceasta vine de acolo că problemele pe care le ridică

interdependența economică între state au fost lăsate în părăsire. În măsura în care statele își vor îndestula nevoile lor de viață, fie prin legături economice directe și prin înlesniri aduse comerțului internațional, fie potrivit unui plan mai întins, care să cuprindă și să apropie toate produsele, bogățiile și materiile prime complimentare - plan de organizare al vieții internaționale la care, după informațiile autorizate ce mi s-au dat, bărbați de mare autoritate și răspundere lucrează cu toată râvna -, se va putea da îngrădirea trebuincioasă noțiunii spațiului vital.

România a cercetat aceste probleme într-un spirit de solidaritate europeană. Ea a dovedit cu prisosință simțul ei de înțelegere al realităților prin acordurile economice pe care le-am încheiat. Spațiul, care se întinde între hotarele ei, rămâne însă, să se știe bine, rezervat numai misiunii pe care o are de împlinit neamul românesc.

Aș vrea, d-lor, să ating de asemenea problema minorităților. E o problemă care, deși privește mai mult politica internă, are totuși înrâuriri puternice asupra raporturilor dintre state. Țin să declar, cu toată tăria, că problema minorităților din România nu este privită nicăieri, de nici o putere însemnată, de nici un guvern răspunzător, drept o problemă teritorială. Toți cârmuitorii cu răspundere își dau seama că în cuprinsul hotarelor lui statul român este un stat național, din care nu se pot despărți frânturi minoritare fără a dezlipi, din blocul puternic închegat al neamului nostru, frânturi mult mai însemnate de români.

De aceea, nici o mare putere nu urmărește și nu sprijină revendicări teritoriale ce ar fi îndreptate împotriva noastră. Această constatare mi-a îngăduit să spun că principiul integrității noastre teritoriale, care e la temelia politicii noastre externe, este un principiu general de ordine și de pace europeană.

Faptul că uneltirile ce s-ar pune la cale împotriva statornicei temelii a statului nostru sunt zadarnice, nu poate decât să contribuie la limpezirea raporturilor dintre noi și unii vecini. El poate să înlesnească, de asemenea, temeinica dezlegare în cuprinsul hotarelor noastre a problemei minoritare.

Într-adevăr, problema minoritară, ca orice problema politică, suferă de pe urma situațiilor provizorii, însoțite de stări sufletești de frământare și de nesiguranță. Ea nu-și găsește soluția potrivită, întemeiată pe rânduieli și legiuiri statornice, decât într-o atmosferă de liniște și trainică așezare.

Știți cu toții cât ne-am străduit, și chiar în anul din urmă, pentru a da chestiunilor minoritare o cât mai dreaptă dezlegare. Statutul minorităților, din toamna trecută, nu reprezintă numai o simplă formalitate. El cuprinde intențiunile noastre cele mai sincere și voința noastră hotărâtă de a face dreptate tuturor cetățenilor țării.

Am stăruit, cu acest prilej, asupra grijii deosebite ce se cuvine intereselor culturale, școlare, bisericești și economice ale unor cetățeni pe care suntem dornici să-i legăm cât mai strâns de statul nostru.

Firește, o problemă care are atâtea laturi, nu numai politice și economice, dar și sufletești, e în veșnică dezlegare, se cer dovezi neîncetate și veșnic reînnoite, din partea tuturor, de spirit de înțelegere și de voie bună. Împlinirea unui statut de care este legat cuvântul țării reprezintă nu numai îndatoriri politice sau sociale, dar mai ales îndatoriri de omenie. Aceste îndatoriri nu le putem îndeplini decât sub impulsiunea simțămintelor noastre da dreptate și de omenie și nu cu învoiala sau sub controlul unui stat străin, pentru care dezlegarea fericită și definitivă a problemei noastre minoritare nu reprezintă poate un interes tot atât de mare ca pentru noi.

Iată de ce România nu va consimți la noi obligații privitoare la minorități decât față de ea însăși și în cuprinsul organizației de stat.

Aceasta hotărâre nu micșorează întru nimic valoarea declarațiilor și faptelor guvernului român în favoarea minorităților. Guvernul român este gata să încheie o înțelegere prietenească și leală cu statele vecine. El socotește că o asemenea înțelegere cu statul maghiar, care are de dezlegat atâtea probleme politice și sociale asemănătoare cu ale noastre, poate fi deosebit de folositoare unei bune și pașnice orânduieli în bazinul dunărean.

Suntem fericiți, în această privință, că prietena noastră Iugoslavia ne-a arătat ca împărtășește deplin părerile, atitudinea și acțiunea noastră politică.

D-lor deputați, v-am vorbit de îndatoririle noastre față de pace. Ne vom sili să le împlinim cu toată hotărârea. Cu aceeași hotărâre ne îngrijim de îndatoririle noastre față de siguranța țării.

Siguranța noastră se sprijină înainte de toate pe noi înșine.

Nu luăm nimic din ce nu este al nostru, dar întărim și apăram cu îndârjire tot ce ne aparține. Am sprijinit această lozincă pe solemna înștiințare, dată în numele

guvernului de primul ministru şi de ministrul de Externe, că suntem hotărâţi să apărăm cu armele hotarele şi neatârnarea ţării. La orice atingere a acestor bunuri ne vom bate.

Aşezând astfel siguranţa ţării la adăpostul hotărârii noastre de a ne apăra, am ţinut să arătăm că politica noastră externă îşi are izvorul ei de viaţă şi de putere înlăuntrul ţării. Aci se sprijină în orice clipă pe două forţe vii şi reale, pe voinţa neamului de a trăi întreg şi liber şi pe armata ţării.

Două mari puteri prietene, Franţa şi Anglia, au declarat că sunt gata să ne dea întregul lor sprijin, dacă vom fi nevoiţi vreodată să împlinim voinţa noastră de apărare. Am primit această îndoită declaraţie cu toată recunoştinţa. Am privit-o ca un act de prietenie din partea unor puteri de care ne leagă simţăminte adânci şi amintiri glorioase. Am privit-o, de asemeni, ca un semn că voinţa de apărare din care izvorăşte dreptul la viaţă al fiecărui popor e de la sine cuprinsă cu orice sistem de siguranţă, care urmăreşte statornicirea şi organizarea păcii.

Legăturile noastre de alianţă cu Polonia ne cer o prietenească şi cât mai sinceră colaborare cu vecina noastră de la nord.

Alături de Polonia, şi în situaţii asemănătoare, am urmat o politică chibzuită şi de cumpănă dreaptă. Relaţiile noastre de vecinătate cu Rusia Sovietică sunt netulburate şi bune, cum am putut-o constata cu mulţumire cu prilejul trecerii d-lui Potemkim prin ţară. Am respectat principiul de a nu ne sprijini pe o mare putere vecină împotriva alteia, pentru a nu da pricină de conflict între puterile pe care le despărţim, la hotarul sau pe teritoriul ţării. Acest principiu e şi rămâne folositor intereselor noastre, intereselor vecine, mai ales păcii generale. O Românie puternică şi neatârnată e pentru statele din jurul nostru o chezăşie de siguranţă.

Avem credinţa că Înţelegerea Balcanică e menită să aibă o însemnătate din ce în ce mai mare.

Scopul ei e să apere ordinea în Balcani. Unitatea îi e asigurată prin comunitatea de interese dintre statele balcanice şi prin voinţa lor de a sluji acelaşi ideal de pace.

Binevoitorul şi atât de sincerul interes pe care cele patru puteri îl arată Bulgariei dovedeşte că ele nu înţeleg să excludă pe nimeni din comunitatea balcanică. Dimpotrivă, ele sunt gata să primească în rândurile lor pe cei care îşi dau seama

cât de trebuincioasă e, în împrejurările de azi, pentru toate popoarele balcanice, această comunitate. Solidaritatea, însă, de care dau dovadă puterile aliate zădărnicește socotelile sau uneltirile ce s-ar îndrepta împotriva ordinii pe care ele o asigură și la nevoie o vor apăra cu toata hotărârea.

Încrezătoare în misiunea ei de a fi pentru acele patru puteri o garanție de siguranță și de neatârnare, Înțelegerea Balcanică e, de pe acum, un factor hotărâtor de cumpănă și de pace în Europa. Unitatea ei de gândire și de acțiune e asigurată prin contactul atât de strâns pe care îl păstram între aliați.

Amintesc întâlnirile pe care le-am avut după atât de însufleţita adunare a Consiliului la Bucureşti, cu ministrul de Externe al Republicii Turce, la Istanbul şi cu ministrul de Externe iugoslav la Belgrad şi la Orşova. Țin să amintesc, de asemeni, cu acest prilej că, chiar în aceste zile, voi avea cinstea să fac o vizită oficială la Ankara şi la Atena, unde am fericirea să duc cuvântul de caldă şi leală prietenie a țării noastre.

Cred, d-lor, că se cuvine să cuprindem în sistemul nostru de siguranță şi acordurile economice pe care le-am încheiat cu diferite puteri, pentru a dovedi voința noastră de a lua o parte activă la organizarea vieții economice europene, de care atârnă într-o atât de largă măsură pacea. Acordul cu Germania e o chezășie de o netăgăduită însemnătate a intențiilor pașnice și binevoitoare dintre Reich și țara noastră. El cere, pentru a da roadele pe care le aşteptăm, atât de folositoare pentru gospodăriile celor două țări, o lungă perioadă de pace și raporturi de încrezătoare colaborare. Planul de muncă și de schimb, cuprins în acest acord, poate fi o verigă din lanțul înțelegerilor economice ce ar uni odată, într-o rânduială mai desăvârșită, țările europene.

Acordurile economice cu Franța şi cu Marea Britanie înseamnă locul nostru pe piața internațională și trebuie, în împrejurări prielnice, să se poată dezvolta în proporții tot mai însemnate. Țin să arăt, în sfârșit, cât de prielnică poate fi o lungă perioadă de liniște și de bună înțelegere dezvoltării firești a raporturilor noastre cu munca, puterea de producție și comerțul Italiei, de care ne leagă atâtea interese complimentare și atâtea afinități sufletești.

Iată, d-lor, unele deslușiri despre țelurile și metodele politicii noastre externe.

Ținem ca această politică să fie vie și înțelegătoare, după cum plină de viață e țara căreia îi închinăm toată dragostea și toată puterea noastră de muncă.

Îndrăznim, de asemenea, să dăm acestei politici, care urmărește apărarea și drepturile noastre în afară, pecetea ființei noastre naționale.

România înseamnă un trecut de lupte și de jertfe. Datorăm acestui trecut conservarea unei rase vechi și nobile de care suntem mândri. Îi datorăm libera desfășurare a poporului nostru, în cuprinsul unor hotare drepte și statornice. Avem voința să păstrăm această moștenire întreagă, neatinsă.

România reprezintă pentru noi rodul unei civilizații la care au contribuit, prin munca și strălucirea lor, atâtea popoare, cu care am întreținut de ani de zile raporturi prietenești. Pacea nu înseamnă o înșirare de formule, ci dăinuirea mai departe a acestei civilizații făuritoare de viață și de belșug. Ea cere o sforțare continuă de energie, de prevedere, de înțelegere.

La îndemnul înțelept și avântat al regelui îndrumător de neam, strângem puterile noastre de apărare, de muncă și de viață și le așezăm cu o bărbătească hotărâre în slujba siguranței acestei țări, a ordinii și a bunei înțelegeri între popoare.

● D.A.D., ședința din 9 iunie 1939, p. 9-12.

55. Discursul lui Gr. Antipa cu privire la rolul ştiinţei în dezvoltarea generală a ţării, în noile condiţii internaţionale (Şedinţa Senatului din 14 martie 1940)

Domnilor senatori, ca unul dintre reprezentanţii ştiinţei în mijlocul dv., scurta mea cuvântare are ca scop de a vă arăta care trebuie să fie rostul ştiinţei - al celui mai important factor de progres al lumii - în împrejurările grele ale vremurilor prin care trecem şi cum putem să ne folosim de ea pentru a spori energia colectivă a naţiunii şi a o pune în stare să răspundă cât mai bine nevoilor dictate de aceste împrejurări.

Nu cred că am nevoie de a vă vorbi despre rostul pe care l-au avut ştiinţele, istoria, literatura, în dezvoltarea neamului nostru; căci cu toţii cunoaştem marea operă naţională pe care au realizat-o oamenii de ştiinţă ai generaţiei trecute - în cap cu Academia Română - dezvoltând conştiinţa naţională şi unitatea limbii şi a sufletului la toate ramurile neamului nostru răspândit atunci în atâtea ţări. Este o operă care - sub conducerea înţeleaptă a glorioasei noastre dinastii şi a marilor patrioţi care-i înconjurau - a dus apoi la unirea politică, într-un stat unitar pe teritoriul său etnic, al întregului popor.

Dacă opera din trecut a oamenilor de ştiinţă şi literaţilor a fost încoronată de un deplin succes, problemele ce li se impun acum nu sunt nici ele de o mai mică importanţă. Ei au acum datoria de a-şi aprofunda şi perfecţiona opera începută, de a consolida progresele realizate şi de a crea o bază materială solidă, care să asigure pe vecie condiţiunile de existenţă cele mai favorabile statului nostru şi dezvoltarea trupească şi sufletească - prin educaţie, cultură şi ştiinţă - a poporului. Activitatea pentru înălţarea şi întărirea sufletească, prin educaţie şi cultură, prin ştiinţă, trebuie dar să formeze de acum înainte una din problemele de căpetenie ale preocupărilor noastre. Această problemă mai aduce însă, acum, nevoia de a ne ocupa mai mult şi de ştiinţele sociale, economice şi financiare, cât şi, cu deosebire, de ştiinţele pozitive.

Organizarea noastră socială trebuie pusă de acum înainte pe o bază ştiinţifică - decurgând din realităţile ţării şi din firea poporului nostru - pentru ca societatea noastră să nu treacă prin acele grave crize sociale, prin care au trecut alte ţări,

ademenite şi conduse de ideologii greşite, ca aceea a luptei claselor, dictatura proletariatului universal şi alte asemenea erezii, care devin periculoase forţe distructive ale unităţii naţiunii şi slăbesc energia ei colectivă. Dar găsirea formei optime a unei organizări sociale, potrivite timpului şi împrejurărilor şi ţinerea ei la curent cu evoluţia generală a statului, este şi ea - înainte de toate - o problemă ştiinţifică curat naţională, ale cărei rădăcini sunt şi trebuie să rămână adânc înfipte în pământul ţării şi în firea poporului nostru, de unde are a-şi trage seva vieţii sale şi la ale căror cerinţe trebuie să fie continuu adaptabilă.

Întrucât ne priveşte, însă, organizarea economică care să alcătuiască baza materială a statului nostru, aceasta trebuie şi ea să fie pusă pe o nouă bază ştiinţifică, decurgând din posibilităţile de producţie ale ţării şi din nevoile de trai şi de schimb ale naţiunii. Aceasta cere, însă, înainte de toate, o perfectă cunoaştere ştiinţifică, nu numai a problemelor pur economice şi financiare ci şi, cu deosebire, a naturii ţării cu bogăţiile ei naturale. Când numai pe bază de empirie sau cu soluţii copiate sau împrumutate gata din străinătate, care însă nu pot rezolva decât superficial problemele speciale ale ţării noastre, un progres real al economiei noastre nu poate fi asigurat decât cel mult în mod trecător.

Acestea sunt, dar, în linii generale, problemele principale pe care împrejurările de azi le impun activităţii oamenilor de ştiinţă, fie ei sociologi, economişti sau financiari, sau fie chimişti, fizicieni şi naturalişti, specializaţi în studiul teoretic şi practic al tuturor acestor probleme. Lor le incumbă acum datoria de a găsi bazele ştiinţifice pentru activitatea ulterioară, fie a economistului şi financiarului ca organizatori, fie a inginerului constructor, fie a omului de stat înfăptuitor.

Activitatea specialiştilor în ştiinţele pozitive nu se poate desfăşura însă decât în laboratoare speciale de cercetări, a căror înfiinţare urgentă este un imperativ categoric al timpului în care trăim. Căci cum putem dezvolta numeroasele bogăţii naturale ale ţării, când acestea, din punctul de vedere ştiinţific, nu ne sunt decât cel mult cu aproximaţie cunoscute şi când metodele indicate de a le pune în valoare nu sunt încă studiate, ci cel mult importate din alte ţări, dar nepotrivite cu natura specifică a ţării noastre?

Iată de ce dar, activitatea noastră are nevoie să fie pusă - şi din punctul de vedere al importanţei ei pentru economia naţională - pe alte baze şi a i se da o organizare potrivită acestui scop. Ea are nevoie de institute cu laboratoare şi câmpuri experimentale, al căror câmp de cercetări trebuie să fie natura întreagă a ţării cu bogăţiile ei. Căci, nu trebuie să pierdem din vedere că, dacă ştiinţa

teoretică este universală, ştiinţa aplicată este naţională, deoarece ea are de rezolvat problemele specifice ale ţării, cu solul, subsolul, clima şi populaţia ei, toate diferite de cele ale altor ţări şi pe care nu le putem copia fără a suporta consecinţele adeseori foarte păgubitoare.

Domnilor senatori, desigur şi astăzi ţara are institute şi laboratoare ştiinţifice, cu deosebire pe lângă universităţi şi politehnici, dar acestea servesc mai mult învăţământului; comparate, însă, cu ceea ce se face azi în străinătate în diferite specialităţi - chiar şi în alte ţări mai sărace ca a noastră -, trebuie să recunoaştem că starea lor e, în majoritatea cazurilor, primitivă şi chiar lamentabilă. Pentru studiul chiar al celor mai elementare probleme vitale privitoare la ţara noastră, ne lipsesc cu totul bibliotecile, aparatele etc. şi suntem nevoiţi a recurge mereu la laboratoarele străine; ba chiar sunt unii, mai inconştienţi, care nu cred în utilitatea unor studii serioase ştiinţifice prealabile şi pornesc lucrări costisitoare, dispensându-se de ele. Aceasta ne constă însă apoi mult mai mari sume decât oricât de mult am cheltui dacă am organiza laboratoarele noastre proprii, înzestrate cu bibliotecile şi toate aparatele necesare. În modul acesta a procedat foarte adeseori şi statul, din care cauză s-au risipit multe milioane în zadar.

Pentru a ne da socoteală de serviciile reale ce ni le pot aduce institutele naţionale de cercetări, voi cita două exemple din ţară: Institutul Geologic al României şi Institutul de Cercetări Agronomice. Pot vorbi de ele în deplină cunoştinţă de cauză, căci Institutul Geologic a fost înfiinţat de neuitatul ministru Ion Lahovary, după propunerea pe care i-am făcut-o eu, în calitate de secretar general al acelui minister. Legea pentru crearea şi organizarea acestui institut, cât şi pentru finanţarea sa le-am redactat eu însumi. Şi, tot astfel, înfiinţarea Institutului de Cercetări Agronomice - cu specificarea precisă a scopurilor sale - a fost studiată şi propusă de mine cu 10 ani înainte de înfiinţarea sa.

Se ştie acum ce mari servicii au adus aceste două institute economiei naţionale: unul a organizat exploatarea bogăţiilor miniere şi, în special, a petrolului nostru, care a ajuns cel mai important articol de export al ţării; celălalt, studiind condiţiile solului şi climei ţării, a dezvoltat producţia agricolă şi a pus-o pe baze sănătoase, sporind astfel considerabil producţia cerealelor la hectar. Ambele institute şi-au plătit înmiit spesele ce le-a făcut statul cu înfiinţarea şi întreţinerea lor. Aduc aici omagiile mele domnului ministru Ionescu-Sisești, care conduce Institutul de Cercetări Agronomice cu atâta competenţă şi cu rezultate atât de fericite. (Aplauze).

Dar câte alte bogăţii naturale nu aşteaptă încă - zăcând în solul şi subsolul ţării - să aibă şi ele acelaşi noroc? Câte alte mari nevoi vitale nu mai avem, ca de exemplu: pentru dezvoltarea şi dirijarea diferitelor ramuri de producţie, în vederea punerii în valoare a produselor agricole, a materiilor prime, a forţei motrice, sau a muncii populaţiei din diferitele regiuni ale ţării: pentru industriile militare de apărarea ţării, ca: armament, muniţii, aprovizionare, echipament, motorizare etc.; pentru studiul bolilor sociale, care ne decimează populaţia, cât şi a epidemiilor, etc., etc. şi suntem nevoiţi a recurge mereu la serviciile, mai întotdeauna interesate ale străinătăţii.

Institutele speciale de cercetări ştiinţifice pentru diferitele ramuri de activitate practică, ar face dar minuni şi ne-ar scuti de sumele enorme pe care economia naţională le pierde punând mereu în practică procedee nepotrivite şi planuri irealizabile.

Ni se va obiecta poate că nu avem încă personalul competent specializat pentru studiul a atât de variatelor chestiuni ce se prezintă. Pot să afirm totuşi că nici aceasta nu ne lipseşte; căci atât universităţile şi politehnicele din ţară, cât şi cele din străinătate, scot pe fiecare an absolvenţi români distinşi, care însă nu-şi găsesc un loc, cât de modest, ca să se poată specializa în ramura pe care au învăţat-o şi să-şi continue activitatea. Cunosc tineri cu totul distinşi care, ca studenţi în laboratoarele din străinătate au fost obiectul admiraţiei generale şi care, reintraţi apoi în ţară rămân câte 14 ani în posturi modeste de asistent în laboratoarele universitare, fără a avea nici o şansă să înainteze şi să-şi găsească un loc definitiv. Căci abuzul ce s-a făcut în trecut, care a transformat universităţile în fabrici de proletari intelectuali şi au creat mereu catedre noi inutile, pentru protejaţi, se răzbună azi rău. Nu este, de asemenea, exact că ne lipsesc fondurile necesare; căci o raţionalizare şi simplificare a organizării actuale ni le-ar da cu prisosinţă.

Şi nu este de asemenea exact că ne lipsesc oamenii competenţi, căci avem o întreagă pleiadă de tineri capabili, care nu-şi pot găsi ocupaţia potrivită în specialitatea lor.

Ne lipseşte însă ordinea şi atmosfera necesară ca să se poată dezvolta o activitate ştiinţifică sistematică, conform unui plan determinat şi bine studiat dinainte, şi ca fiecare element de valoare să poată fi pus în locul nimerit fără a-şi pierde timpul.

Domnilor senatori, citându-vă aceste fapte, nu am voit să aduc vreo acuzare

nimănui, ci numai să constat o stare de fapt tristă, căreia trebuie imediat pus o stavilă printr-o nouă organizare: căci nu e de conceput cum se poate ca atunci când întreaga dezvoltare economică a ţării are nevoie de institute de cercetări, care nu există, o întreagă serie de elemente capabile, crescute în laboratoarele universităţilor şi politehnicilor din ţară şi din străinătate, să nu găsească o ocupaţie potrivită pregătirii lor ştiinţifice; iar alţii, care au intrat în laboratoarele universitare, să lâncezească acolo, cu salarii de mizerie, fără putinţa de a înainta şi a-şi pune în valoare pentru binele public cunoştinţele şi puterea lor de muncă.

● D.S., şedinţa din 14 martie 1940, p. 54-55.

56. Discursul de răspuns la Mesajul Tronului al şef-rabinului Alexandru Şafran (Şedinţa Senatului din 15 martie 1940)

D-l şef-rabin Al. Şafran: Domnule preşedinte, domnilor senatori, am intrat în această casă a înţelepciunii şi a experienţei, în care se oglindesc gloria şi virtuţile poporului român, ca urmaş al ilustrului păstor sufletesc, de Dumnezeu binecuvântat şef-rabin dr. I. Niemirower.

Cu rădăcinile inimii mele resfirate în brazda de simţire şi educaţie românească vă încredinţez, domnilor senatori, că voi urma aceeaşi cale a credinţei şi a devotamentului pentru tron şi ţară, urmată cu atâta vrednicie de marele meu înaintaş.

(D-l Anibal Teodorescu, vicepreşedinte, ocupă fotoliul prezidenţial).

Îmi este hărăzită misiunea de a reprezenta cultul unei populaţiuni care este încadrată cu tot sufletul ei, cu tot trecutul ei şi cu toate năzuinţele ei, în viaţa statului român. Gândul ei este cuprins în solidaritatea de cuget românesc, în puternica dragoste frăţească română şi în voinţa fermă de a contribui la consolidarea patriei.

Prin muncă neobosită şi credincioasă, însufleţită de înalte şi binecuvântate îndemnuri regale, evreii-români, fii devotaţi ai României, conlucrează în cadrul legilor ţării la sporirea producţiei necesare potenţialului cerut de nevoile vremurilor prin care trecem.

Sfinte sunt pentru noi îndatoririle pe care ni le împlinim, subscriind sume importante pentru înzestrarea armatei şi participând la acţiunea comitetelor cetăţeneşti de propagandă, care tind la plasarea bonurilor pentru înzestrarea glorioasei noastre oştiri.

Toţi, fără deosebire, tineri şi bătrâni, bărbaţi şi femei, toţi suntem gata să răspundem la chemarea regelui şi a patriei, pentru apărarea fruntariilor în care dreptatea istorică a aşezat pentru vecie poporul român.

Privim cu mândrie şi cu nestrămutată încredere viitorul patriei noastre, căci

Majestatea Sa Regele Carol II veghează asupra destinelor româneşti. Marele nostru suveran desprinde, cu viziunea sa măiastră, cu ochii săi ageri – printre nourii ce întunecă astăzi orizontul omenirii – viitorul strălucit al României Mari.

Dumnezeu să binecuvânteze opera sa trainică şi să dăruiască Majestăţii Sale Regelui şi Măriei Sale Marelui Voievod de Alba Iulia, ani mulţi şi fericiţi!

Dumnezeu să binecuvânteze Patria noastră Română!

Dumnezeu să binecuvânteze Armata Română!

Voi vota răspunsul la Mesaj şi prim mine îl votează întreaga obște evreiască din țară. (Aplauze puternice).

● D.S., şedinţa din 15 martie 1940, p. 32.

57. Discursul generalului Ion Popovici cu privire la situaţia armatei (Şedinţa Senatului din 15 martie 1940)

Domnule preşedinte, domnilor senatori, din 1927, de când am deosebita cinste de a fi printre reprezentanţii în Senat ai celei mai principale instituţii în stat, oştirea, această pavăză a păcii, această pavăză a apărării permanente a ţării, această chezăşie supremă pentru independenţa şi integritatea fruntariilor - cum prea bine o numeşte Mesajul Regal - acest instrument special, anume creat pentru apărarea şi păstrarea patrimoniului naţional; de la această dată, la fiecare Mesaj şi în timpul sesiunilor, când s-au pus diferite chestiuni privitoare la apărarea ţării, noi am arătat şi am susţinut îndeplinirea diferitelor nevoi, privitoare la înzestrarea armatei şi pregătirea ei materială şi sufletească.

Această susţinere am făcut-o sub forma unei analize comparative, cu mijloace similare de la celelalte armate, ale statelor mari, ale statelor mici, dar mai cu seamă, accentuam asupra acestor mijloace din armatelor statelor vecine nouă, care an de an au urmat de aproape realizarea programului lor de înarmare şi înzestrare.

Noi, abia la 1933 am luat în examinare de aproape această mare datorie a înzestrării armatei. Guvernul de atunci şi în special şeful guvernului, domnul Gh. Tătărescu, a pus tot sufletul şi un deosebit avânt patriotic, după cum însuşi M. S. Regele l-a caracterizat, în realizarea acestei mari probleme. D-sa a creat şi fondul necesar acestei înzestrări, fond dat cu toată bunăvoinţa de poporul nostru, fiind gata să-l mărească, dacă împrejurările o vor cere.

Urmaşul d-sale la Preşedinţia Consiliului, mult regretatul Armand Călinescu, a urmat de aproape, cu toată intensitatea, această problemă în desfăşurarea ei.

Iată-ne astăzi din nou sub aceeaşi preşedinţie la Consiliu a domnului Gh. Tătărescu, care continuă cu toată bunăvoinţa şi cu toată coordonarea necesară această acţiune, pentru o cât mai completă operă de înzestrare.

Amândorora oştirea le rămâne recunoscătoare.

Domnilor senatori, astăzi nu aş avea mijloacele clare suficiente ca să prezint

înaintea dv. analiza comparativă de care vorbeam adineaori şi aceasta pentru următoarele cuvinte: ţinând seama de numeroasele comenzi şi lucrări care se execută, în cea mai mare parte secret, ţinând seamă de bugetele alocate sub diferite forme şi împrumuturi, ţinând seamă de multiplele fabrici create, în mare parte, numai pentru nevoile războiului, nu aş putea să urmez un program sistematic de comparaţie. Dau un exemplu: de la începutul războiului, din toamna trecută şi până la finele lui ianuarie, Marea Britanie a cheltuit numai pentru tunuri, puşti, puşti-mitralieră şi explozibil 140 miliarde. Toate acestea executate într-un număr mare de fabrici, cele mai multe în Dominioane, 20 000 la număr, care au sporit după război într-o proporţie de aproximativ 70%. Cam aceeaşi situaţie este la toate statele.

Pentru noi există un singur imperativ categoric, acela de a ne înarma cu străşnicie, cheltuind ultimul ban, pe care dacă l-am fi cheltuit când trebuia, era şi mai bine, dar, în sfârşit, să cheltuim ultimul ban pentru completarea înzestrării armatei, ca astfel să devenim, cu trup şi suflet, o fortăreaţă puternică la graniţă şi o fortăreaţă în sânul nostru; iar din acest popor vrednic al nostru să alcătuim un singur mănunchi strâns cu aceleaşi gânduri şi aceeaşi credinţă, aşa după cum glăsuia prea frumos vocea regală la Oradea, în ziua de 25 decembrie 1939, când iubitul nostru rege a sărbătorit prima zi de Crăciun în mijlocul ostaşilor la graniţa de vest.

Domnilor senatori, adresa de răspuns la Mesaj vorbeşte categoric, când arată munca care trebuie consacrată armatei, cu toate sforţările şi sub toate formele de producţie, în fabrici, în ateliere, pretutindeni, dar mai ales la munca pământului.

De perfect acord cu cele arătate de domnul raportor, fiind însă convins că mai avem încă mult de lucrat pe acest tărâm.

D-l C. Giurescu, fost ministru al Frontului Renaşterii Naţionale, actual ministru al Propagandei, în prima d-sale cuvântare ca ministru al Frontului, a anunţat un foarte interesant principiu, spunând că, dacă fiecare gospodar şi-ar mări venitul cu 5 000 lei anual, statul ar trage de acolo 12 miliarde venit.

Foarte frumos şi foarte folositor pentru propăşirea statului.

Dar, domnilor senatori, nouă, ostaşilor, care ne place mult să ne ocupăm şi de cămine culturale, convinşi fiind că sunt nişte organizaţiuni cu totul folositoare pentru propăşirea poporului şi unde, prin dese sfaturi şi exemple evidente,

îndemnăm poporul să pună toată hărnicia la munca ordonată, convingându-l că nu destinul, dar vrednicia este calea progresului.

Tot noi constatăm că producţia pământului este mult stingherită şi micşorată prin lipsa pronunţată a mijloacelor - vorbesc de timpurile normale, care astăzi sunt şi mai grele desigur - pentru ca munca să fie într-adevăr făcută spornic şi raţional, mult şi bine. De asemenea, constatăm lipsa unei tehnici agricole speciale. Şi noi avem câte o mică bucăţică de pământ, de care ne ocupăm într-un mod sistematic şi ştim ce mari sunt neajunsurile poporului care lucrează cu noi.

Am credinţa că actualul domn ministru al Agriculturii, ca şi predecesorul său, tot specialist, au pus şi pun tot interesul să se facă un pas înainte; şi-l vom face.

Dar, domnilor senatori, pe lângă observaţiunile specialiştilor noştri, să dau şi părerile unui specialist străin, german, profesorul Wagermann, care în lucrarea foarte interesantă - o cunoaşteţi cu siguranţă - asupra agriculturii din sud-estul european, conchide că randamentul agricol al României este mai slab ca al Bulgariei şi Ungariei, cu excepţiunea numai a culturii cartofului şi a sfeclei. Iar când vorbeşte de acest randament pentru Iugoslavia, îl arată cu mult superior nouă.

Domnilor senatori, mai constatăm că multe ramuri de producţie care existau acum 50 de ani şi contribuiau bine la venitul poporului, astăzi aproape nu mai există. Astfel: cultura gândacilor de mătase, stupii de albine, cu un preţ ridicat şi un randament frumos, industria textilă casnică este nebăgată în seamă, deşi e foarte necesară pentru progresul gospodăriei poporului; tot aşa cultura păsărilor.

Femeia de la ţară, din primăvară până în toamnă târziu, lucrează cu sapa la pământ, la cot cu bărbatul pentru a-şi agonisi câteva parale, neglijând cu totul gospodăria şi destinaţia sa.

Şi, atunci, mă întreb, de unde să scoată 5 000 lei venit anual pentru fiecare gospodărie, ca astfel să se mărească simţitor venitul statului?

Domnilor senatori, dv., în problema pe care aţi desăvârşit-o în iunie anul trecut, aş accentuat categoric, când aţi vorbit de legea valorificării grâului, că produsul muncii trebuie valorificat. Astăzi această valorificare nu există. Sunt producţiuni care nu dau decât cheltuiala muncii. De exemplu: cultura viilor, a livezilor în mare parte, dar şi o parte din cultura cerealelor.

În acest scop, Mesajul prevede problema și în sesiunea actuală, pentru o dreaptă soluționare, când vorbește de prețurile disproporționate ale produselor agricole față de prețurile industriale, cu mult mărite.

Domnilor senatori, mai este o altă problemă, de asemenea în legătură cu ce am spus până acum: este problema economiei naționale, mult agravată prin dezechilibrul provocat din pricina urmărilor războiului.

Această problemă, pentru armată ne interesează, fiind în strânsă legătură cu organizarea economică a pregătirii de război. În războiul trecut am simțit de aproape lipsa acestei pregătiri. Au fost vremuri când nu aveam elementele indispensabile industriale, ceea ce astăzi s-a îndreptat, prin buna dezvoltare a industriei noastre. Au fost vremuri când am dus lipsa petrolului și cu derivatele lui, fiindcă aceste produse nu erau răspândite în toate părțile țării, deși Marele Stat Major le ceruse cu insistență.

Dar, domnilor senatori, am simțit mult lipsa produselor alimentare. Mi-aduc aminte, cu un an înainte și chiar în cursul anului 1916, am avut o cultură de cereale foarte frumoasă, care se vindea și transporta cu căruțele și vagoanele, zilnic, la frontieră, în special la frontiera austriacă. N-am avut rezerve decât relativ mici, pe care le-au consumat aliații noștri ruși, fără să ne dea un ban.

Am avut situații neînțelese, a trebuit să intervenim categoric la primul ministru al țării, ca să oprească luarea vagoanelor pentru transportul cerealelor, fiindcă de desființau garniturile pentru transportul trupelor.

Am dus foarte mari greutăți cu furajul animalelor. Lipsind grăunțele și fânul, a trebuit să transformăm frunzele copacilor în furaje.

Domnilor senatori, problema trebuie cu totul de aproape urmărită și pusă în ordine la noi. Avem astăzi lucrări scrise din Statele Unite, Franța, Anglia și Germania, care de mult analizează problema și o vede de aproape, dar care însă mai constată neajunsuri în această organizare economică, privind armata.

Am să rog acum pe domnul raportor să-mi dea o lămurire, dar nu-l văd aici.

D-l Ioan Botez, raportor: Sunt aici.

D-l general Ion Popovici: În 1935, tot d-sa fiind raportor al adresei de răspuns la Mesaj, în capitolul respectiv pentru armată, aducea un elogiu deosebit

ostaşilor noştri din războiul de întregire şi îi caracteriza ca „făuritori ai României Mari“.

Desigur că armata i-a adus mulţumiri deosebite, iar noi am căutat de la această tribună să prezentăm faptele care într-adevăr justificau caracterizarea pe care o dăduse d-sa.

În actuala adresă, poate că numai în exemplarul meu să fie suprimată noţiunea de „brava noastră“, când vorbeşte de oştire, la capitolul întâi din adresă.

D-l Ioan Botez, raportor: Era o repetiţie. Convingerea mea este aceeaşi ca şi a dv., când este vorba de armată.

D-l general Ion Popovici: Nu noi, ostaşii, suntem chemaţi ca să sprijinim aceste caracterizări, dar istoria singură este cea mai bună mărturie pentru bravura poporului şi armatei noastre.

În Războiul Independenţei, o mică oştire, nici 60 000 oameni, a făcut minuni; ataşaţii militari străini, autorizaţi să urmeze operaţiunile, în rapoartele lor scrise, au caracterizat în mod eroic această armată şi buna conducere pe care a avut-o.

În Războiul de Întregire, bravura este şi mai evidentă. O mărturisesc adversarii noştri, care aveau o armată perfect de bună şi organizată şi dotată. Au simţit-o straşnic la toate contraatacurile date de armata noastră.

Dar mai mult, la marea bătălie de la Mărăşeşti, numită de adversari marea bătălie pentru spargerea frontului de la Putna şi Suşiţa, şi unde raportul numeric a fost de 4 regimente ale noastre faţă de 3 divizii germane, bavareze, prea bine înzestrate.

Am fost martor, în august 1920, când marele mareşal Joffre, venind la Mărăşeşti ca să decoreze localitatea şi mare parte din ofiţerii noştri şi să se închine în mausoleul unde odihneau rămăşiţele sfinte ale eroilor jertfiţi acolo, emoţionat evident, în cuvântarea pe care a ţinut-o, a ţinut să se traducă rândurile prin care însuşi Ludendorff, în lucrarea sa, recunoştea eroismul pentru armata şi comandanţii noştri. Anume: „După unsprezece zile de lupte crâncene, constatând temeinicia pregătirii şi a conducerii armatei române, am dat ordin de încetarea ostilităţilor“.

Dar, mai departe, a venit faza din 1919, cu operaţiunile noastre pe cele două

fronturi contra bolşevicilor. Armata noastră, deşi pierduse mult din capacitatea ei de înzestrare, totuşi, printr-o acţiune repede şi ofensivă, a distrus armatele adverse, aducând prin aceasta un mare bine Europei întregite.

Însuşi Clemenceau felicită armata noastră, faţă de unul din delegaţii noştri la Conferința de la Paris, iar Briand, în Camera franceză recunoaşte acelaşi lucru.

Aşa fiind, iubite domnule raportor, aliaţii şi adversarii noştri recunosc bravura oştirii noastre.

Noi, ostaşii din Parlament, avem convingerea că cei mai mulţi dintre dv., domnilor senatori, ofițeri de rezervă, împreună cu specialiştii, suntem gata, dacă mâine va suna goarna, să plecăm mândri cu toţii, ca să ne facem datoria alături de tânăra noastră armată de astăzi, urmărind un singur scop: apărarea patrimoniului național. (Aplauze prelungite).

● D.S., ședința din 15 martie 1940, p. 79-81.

58. Ultima cuvântare a lui N. Iorga, pentru apărarea pământului ţării, a fiinţei şi hotarelor naţionale (Şedinţa Senatului din 18 martie 1940)

D-l profesor N. Iorga: Domnule preşedinte, domnilor senatori, să-mi daţi voie, potrivit cu vârsta şi cu amintirile mele, să vorbesc aşa cum se vorbea pe vremea mea: fără multă solemnitate, cu sinceritate, cu ţinerea în seamă a împrejurărilor şi, în acelaşi timp, cu grija demnităţii acestei Adunări, care acum este altfel constituită decât odinioară; şi cu grija de acea demnitate a ţării, care, fără îndoială, trebuie păstrată în rândul întâi, pe lângă tot ceea poate sfătui înţelepciunea.

În chemarea aşa de călduroasă a regelui ni s-au pus înainte două mari probleme, care aşteaptă şi exprimarea din partea noastră a unei opinii, care dacă ar lipsi, evident că ar suferi însuşi caracterul acestor dezbateri ale Senatului: o problemă internă, care este acea a concordiei, a bunei înţelegeri între noi toţi, pe care o doreşte Majestatea Sa, precum au dorit-o toţi predecesorii săi din cele mai îndepărtate timpuri, din timpurile istorice şi din timpurile mai noi ale secolului XX. Este plină istoria noastră de această chemare la înţelegere a tuturor, la conlucrarea unora cu alţii, peste clase, peste partide, peste ambiţii individuale. Cine a străbătut ultimul secol din istoria românilor lor îl aude pe rând din gura lui Alexandru Ghica , împiedicat de boierii de la 1834 până la 1842, când a căzut; îl aude din gura lui Gheorghe Bibescu, răsturnătorul lui Alexandru Ghica , pentru ca pe urmă să trebuiască şi el să urmeze aceeaşi politică, ca să fie atacat pentru aceleaşi interese înguste de clasă. De la un capăt la altul al domniei aşa de scurte a lui Cuza-Vodă nu s-a auzit decât acest mare strigăt în deşert: înţelegeţi-vă între dv., fixaţi un program comun şi, pe baza acestui program comun, ajutaţi să se ridice ţara. Cuza-Vodă a căzut, fără ca glasul lui să fie ascultat.

A venit Carol I, aceasta a fost suferinţa întregii lui domnii. De la un minister la alt minister s-a repetat necontenit această invitaţie şi invitaţia aceasta n-a fost ascultată. În timpul regelui Ferdinand, în momentele cele mai grele ale Marelui Război, atunci când ştiam un singur lucru: ce trebuie să facem, iar nu ceea ce se poate întâmpla cu tot ceea ce am avea de făcut noi, s-a auzit acelaşi îndemn şi îndemnul nu a avut rezultat. [...]

Majestatea Sa ne-a vorbit de legăturile pe care le avem noi cu vecinii noştri, cu acele mari puteri care sunt încleştate astăzi într-o luptă, care, fără să fie toată lumea vinovată deopotrivă, este o nenorocire pentru omenire, căci înseamnă secătuirea celei mai bune rase din umanitate, înseamnă o ameninţare pentru tot ce au grămădit secolele, înseamnă o grămădire de ură, pentru că sub zidurile unui oraş distrus creşte buruiana veninoasă a unei uri care va trece dintr-o generaţie în altă generaţie. Ne-a vorbit de legăturile acestea. Legăturile acestea au fost găsite mulţumitoare în Consiliul de Coroană. Evident că nu este misiunea mea şi nu-mi pot îngădui să ating ce s-a spus acolo. În orice caz, persoanele care ştiu ceva, este bine să ţină foarte mult pentru sine şi foarte puţin pentru alţii. Dar am recunoscut cât de mari sunt meritele actualului guvern. Sunt aici oameni culţi, de o inteligenţă deosebită, care cunosc împrejurările, oameni care n-au fost clintiţi de acolo de multă vreme, mai ales în ce priveşte pe ministrul Afacerilor Străine. Când este vorba de departamente ca acela de propagandă, oamenii se pot schimba, fie cei de până acum, fie cei care sunt de aci înainte. Dar este vorba de ministerul, cu totul serios, care este Ministerul Afacerilor Străine. Ministrul Afacerilor Străine este de atâta vreme acolo, îl cunoaşte toată lumea şi sunt şi alţii de părerea mea că domnul Gafencu este un om foarte simpatic şi când era încă vremea guvernelor de partid, noi ne sfătuisem să facem un minister împreună, în care eram bucuros că-l am pe d-sa lângă mine, iar d-sa mă acceptă pe mine.

D-l Grigore Gafencu, ministrul Afacerilor Străine: Ca preşedinte.

D-l Profesor Nicolae Iorga: Am recunoscut că, în împrejurările date, nu se putea face mai mult. Aceasta este convingerea mea. Oricine ar fi fost, nu putea să treacă peste atâtea greutăţi cu mai multă demnitate; cu lipsă de onestitate se poate trece uşor, încheind un tratat şi neexecutându-l, făgăduind lucrări pe care nu le poţi da şi să-ţi faci uneori plăcerea să nu le dai, chiar când le poţi da şi acesta este un artificiu foarte răspândit în Europa în momentul de faţă. Este uşor să faci politică plină de succes, declarând unui stat că-l urăşti în cele mai de seamă principii de existenţă ale sale, pentru ca a doua zi să te vadă toată lumea mergând alături cu statul insuportabil pentru d-ta, lăsându-ţi prietenii cei mai buni, cu care ai luptat împreună, ca să mergi cu acel pe care-l socoteai o pradă pe jumătate căzută în gheara d-tale. Această politică o pot face alţii, noi însă nu. Şi dacă ar fi fost cineva care să facă această politică, eu cu tot curajul aş fi criticat aici, în Adunare, această politică, pentru ca apoi cenzura, ca o bucătăreasă, să vină să opereze cu cuţitul său de bucătărie lucruri care sunt destinate la altceva decât la astfel de operaţiuni culinare. Eu sunt în întregime

tăiat și din acest fapt rezultă că nici o conferință a mea nu se poate rezuma în afară de ziarul meu și nici o carte nu poate fi cunoscută nici la bibliografie. Cu miniștrii, relațiunile mele sunt bune, dar este cineva dedesubt și, cum eu nu umblu prin marile canale, care înlătură de multe ori apa cea bună și lasă să treacă lăturile în loc, eu nu pot da de locul acela de unde orice manifestare a mea este împiedicată, afară de aceasta din Senat.

Dar e o politică potrivită cu România și țara noastră nu este o țară mică; noi nu suntem o țară mică, nu suntem țărișoara lui Dimitrie Sturdza, care tremura ori de câte ori se auzea sunetul concertului european. Nu este vorba de o țărișoară, de „acest mic popor“, de „micile noastre mijloace de apărare“, de toate tânguirile acestea de Fanar, care odinioară înveninau țara, slăbeau încrederea ei în ea însăși. Noi suntem o țară care, dacă nu face anumite lucruri, pe care am putea să le facem, nu o face pentru că este ceva mai tare decât noi, ceva care vine din generație și care ni spune: aceasta este o țară onestă și lucrurile acestea nu le poate face. Venizelos, când în Cameră era îndemnat să facă anumite lucruri, știți care a fost răspunsul lui? Grecia este prea mică pentru ca să facă o porcărie atât de mare. Desigur că și nouă ni se îmbie lucruri ca lui Venizelos, foarte ispititoare - noi însă, ca să întrebuințăm cuvintele lui Venizelos, noi nu le putem face.

Nu putem uita nimic din amintirile noastre. Dacă le uităm noi, sunt scrise acolo, pe paginile istoriei, pe care nu le poate distruge nimeni, unde se vede că aceștia ne-au voit binele și că aceștia ne-au voit moartea noastră.

Putem noi să schimbăm acestea, să facem să dispară fapte care au existat? În inimile noastre nu este nimic pentru oamenii de aceeași rasă cu noi care am murit pe malurile Siretului, pentru conducătorii care ne-au adus toată experiența lor de odinioară și ne-au ajutat să stăm în fața dușmanului de atunci, pe care evident în starea noastră de neutralitate de acum nu-l socotim ca dușman.

Dar totuși trecutul est acolo. Trecutul nu moare niciodată; el vorbește.

Cum, pentru anumite avantaje, pentru nu știu ce formulă de asigurare a hotarelor - toată lumea știe ce înseamnă a asigura un hotar în momentul de față - pentru astfel de îmblânziri și de neteziri și de ispitiri, pentru acestea să ne desfacem noi din ce este adânc înscris în inimile noastre?

Și, iarăși, dacă ni se cere, chiar din partea celor pe care îi iubim mai mult, să facem acte care să fie în contra existenței statului român, dacă ne coboară pe noi,

care am fost prieteni, în rangul popoarelor care se cer a fi jertfite pentru interese care ori nu sunt ale lor, ori, în momentul acela, nu pot fit servite, putem noi să uităm România, pentru orice ar fi, oricât de iubit, oricât de vrednic de admirat, în afară de România? Nu.

Cred că pe această linie am urmat. N-am jignit pe nimeni dincolo de marginea îndatoririlor noastre, n-am uitat nimic din ceea ce ne putea fi amintit prin astfel de amintiri, care ar suna pe obrazul acesta curat ca nişte palme: n-am aplaudat la distrugerea nici unui popor, cu atât mai puţin a unui popor prieten care s-a luptat în lunga sa agonie până la capătul puterilor sale, astăzi şi ieri, un popor care putea să meargă mai departe decât ieri în rezistenţă, dar care s-a cufundat, fără ca prin aceasta onoarea lui naţională - onoarea naţională a poporului, nu a conducătorilor - să fie atinsă.

Regele vorbeşte în numele ţării. Ţara este legată prin îndatoririle ei, iar noi suntem un popor. Poporul acesta are o simţire, poporul acesta are un simţ de onoare. Şi regelui îi putem spune că, împreună cu dânsul, ne apărăm contra oricui. Dar, dincolo de această apărare, în contra celui mai bun prieten, ca şi în contra celui mai crunt duşman, în afară de aceasta, este orientarea pe care, dacă o vor îngădui vremurile, vom căuta-o în amintirile noastre şi în inima poporului român.

Aceasta este părerea sutelor de mii de oameni care se găsesc pe front. Pentru aceasta, daţi-mi voie în partea a treia a acestei cuvântări, pe care nu vreau s-o lungesc, s-o aduc înainte de aici, unde cuvintele spuse au altă greutate decât în articolele de ziar, care nu se reproduc nicăieri şi n-au voie să fie traduse în altă limbă de nimeni, daţi-mi voie să spun de aici pentru ce ţinem noi la aceste hotare pe care le avem, de ce nu stăm de vorbă cu nimeni în ce priveşte schimbarea lor, de ce le apărăm cu ce avem şi cu ce nu avem.

Le apărăm cu sărăcia noastră, toţi, toţi acei care sunt în raza de care e vorba, iar în ce priveşte pe aventurierii străini, chiar cetăţeni ai României, care sunt în mijlocul nostru, este un sistem care nu li s-a aplicat încă; sistemul acesta care să-i facă să restituie măcar pentru apărarea ţării, din ce au câştigat, partea cea mai mare a unei averi pe care n-au voie să o păstreze în întregime.

Este o întreagă operă de exploataţie, care operă de exploataţie trebuie să-şi aibă în momentul de faţă pedeapsa meritată, în interesul însuşi al apărării României.

Eu nu admit ca în faţa unui funcţionar sărac, silit să hrănească atâţia copii şi care, în condiţiunile actuale ale învăţământului, trebuie să-i îmbrace într-o uniformă frumoasă, dar scumpă, de multe ori luându-ş pâinea de la gură, om care nu poate merge la un teatru, la o petrecere, care mănâncă o dată pe zi - sunt mulţi, şi funcţionari relativ înalţi şi ofiţeri -, eu nu admit ca în faţa unui astfel de om să se lăfăiască obrăznicia unora, care s-au aşezat deasupra noastră, ca deasupra unor robi.

Strânşi de gât! Pentru ca să dea tot ceea ce trebuie pentru apărarea ţării din care s-au hrănit, peste dreptul lor de a se hrăni.

De ce facem toate aceste cheltuieli - de zicem „nu“ la toate îmbierile care ne vin nu numai dintr-o parte.

Vedeţi, aşa de mult ni se vrea binele, încât să cedăm ni se recomandă nu numai de cei care n-au proclamat o iubire extraordinară pentru noi niciodată, dar şi de alţii, foarte buni prieteni şi care pentru liniştea lor ar fi foarte bucuroşi să împace lucrurile prin noi. Vedeţi şi anumite vizite ale unora care ne iubesc foarte mult, care vin la Bucureşti, după ce au trecut prin alt oraş. Dacă ne-ar iubi cu adevărat, ar veni numai la noi, fără să mai treacă prin altă parte, dacă însă se crede că este necesar să meargă şi acolo, aceasta ne pune pe gânduri în ce priveşte numai o parte din reprezentanţii claselor diriguitoare ale popoarelor pe care le iubim.

De ce această legătură între noi şi pământul Ţării Româneşti, aşa cum este? Sunt popoare care fac o ţară şi sunt ţări care fac un popor. Noi suntem nu numai, în retorică, fii ai acestui popor, dar noi cu toţii împreună, aceşti fraţi români, suntem fiii pământului acestuia, unde au fost aşezaţi din cele mai îndepărtate vremuri cei mai depărtaţi dintre strămoşii noştri şi din vlaga căruia am răsărit, din vlaga căruia ne-am ţinut şi de vlaga căruia suntem legaţi.

Nu este teritoriul la noi ceea ce este la alţii. S-a înmulţit populaţia, nu mai încape acasă? Iei harta, vezi unde este un spaţiu vital; pe unul îl convingi să fie sugrumat pe jumătate, pe altul îl sugrumi de-a binelea şi te instalezi acolo.

Ce valoare poate avea teritoriul pe care-l ocupă un popor în acest fel? Astăzi îl iei, mâine îl dai.

Gândiţi-vă la spiritul poporului francez din timpul lui Napoleon. A plâns Napoleon la Sf. Elena pentru Westfalia pierdută, pentru posesiunile italiene şi pentru ce izbutise să-şi adauge? Acesta a fost norocul biruinţelor lui şi, când

biruinţele acestea n-au mai fost şi ele s-au pierdut, n-a plâns el care, de altminteri, nici nu era născut decât într-un teritoriu de curând câştigat de Franţa şi n-a plâns nici pentru Franţa mutilată la hotare, cu un sentiment comparabil mândriei sale de om învins.

La noi nu este aşa. Noi plângem pentru fiecare bucată de pământ. Când s-au făcut prostiile noastre militare din timpul Marelui Război, în loc să recunoaştem că s-a pierdut un judeţ, sau altul, mai multe judeţe şi că vom putea face un alt front - şi câtă vreme poţi face un al front, posibilitatea de biruinţă există - nu: pentru noi fiecare sat călcat de piciorul năvălitorului a deschis o rană în noi, care s-a adâncit necontenit şi curgea sângele din inima noastră pentru fiecare bucată de pământ pe care o ocupa duşmanul.

Acesta este sensul hotarului nostru. Hotarul nostru este o religie. Vă rog, nu este o situaţie politică momentană. Şi însăşi povestea neamului nostru arată cum s-a format această ţară. Noi n-am luat nimănui nimic; suntem singurul popor pe lume, poate, căruia nu i se poate reproşa că a luat ceva dincolo de dreptul său. Nici n-am ţinut multă vreme să avem un stat; eram mulţumiţi cu viaţa noastră de sat şi de judeţ; trăiam fără stăpânire străină. Am trăit aşa o mie de ani. Apoi ne-am întemeiat statul. De ce? Pentru că am văzut un stat vecin alături? A fost o influenţă, dar mică. Pentru că din mulţimea aceasta s-a ridicat chemarea la stat. Aşa s-a întemeiat statul nostru.

Luaţi celelalte state. Acolo a fost o influenţă a altora. Clasa dominantă barbară a fost în amestec cu ceilalţi. La noi a fost aşa? Care a fost poporul barbar care ne-a stăpânit? Care a fost robia care ne-a reţinut?

Niciodată. Noi am fost între noi. Noi ne-am gândit să facem un stat; domnia noastră a fost o frăţie - o frăţie pe o moşie. Aceasta este toată taina trecutului nostru: fraţi de sânge aşezaţi pe o moştenire.

Şi înţelegeţi foarte bine că fraţii aceştia de sânge, porniţi de la aceiaşi strămoşi, care se găseau pe aceeaşi brazdă, nu lasă ca această brazdă să fie călcată. Uitaţi-vă cu câtă repeziciune s-a întins statul muntean. La 1300 eram undeva, în munţi, iar la jumătatea secolului al XIV-lea eram la Dunăre, în Dobrogea.

Cum s-a întemeiat Moldova? Nu de vânătorii de odinioară, ci de un număr de nobili maramureşeni, care au venit în mijlocul păstorilor şi în mijlocul plugarilor din ceea ce era să fie Moldova. La 1360 abia se întemeia ţara, peste treizeci de

ani domnul Moldovei, care nu se intitulează: „Domn al Tării Moldovei“, ci, „Domn românesc al Țării Moldovei“ cu ideea unităţii naţionale, a ajuns la Nistru, şi putea să se intituleze: „Roman-Vodă, Domn de la munte până la mare“ - în treizeci de ani.

Acesta este un stat, am zice, plebiscitar. Un fel de plebiscit nescris, o mare manifestaţie de unitate şi de independenţă, un caz unic în istoria omenirii. Cum vine cineva astăzi să spună să ne dăm dincoace de hotarele lui Roman-Vodă? Ori vine să ne ceară ca în părţile acelea dobrogene, pe care le-am avut, am avut amândouă malurile, ca în părţile acelea să primim limite pe care ni le-ar trage alţii. Dar toată viaţa noastră istorică ce a fost? Pentru ce am plătit tribut turcilor, turcilor otomani? Pentru ce am trimis darurile acelea care ne istoveau, pentru ce am îngăduit atâtea obrăznicii din partea unui stat internaţional cu care nu seamănă deloc, atât de nobilul stat, adânc prieten pentru noi, care este Turcia naţională de acum şi al cărui viitor naţional îl prevedeam, când încheiam, acum patruzeci de ani, Istoria Imperiului Otoman, scrisă de mine în limba germană şi când spuneam: „Părăsiţi idealul internaţional, restrângeţi-vă în marginile teritoriului naţional şi veţi fi o mare şi puternică naţiune!“. Acum recomand acelaşi lucru şi înţelepciunii acelora din guvernanţii din Budapesta, care nu au pierdut-o: restrângeţi-vă în marginile teritoriului naţional, aşa cum suntem noi, în afară de enclavele care - ce voiţi dv.: s-a prins o muscă într-o bucată de chihlimbar şi această muscă bâzâie acolo înăuntru; nu înseamnă că trebuie să strici chilimbarul ca să iasă o muscă moartă.

Prin urmare, în condiţiile acestea strict naţionale, ne-am format, instinctiv, fără program, fără aprobarea nimănui. Nu există nici un tratat la baza vechilor noastre hotare. Pe de altă parte, cum spuneam, am dat vechiului stat otoman orişice, orişice ne-a cerut. Am suferit ca un domn al Moldovei şi un domn al Țării Românești să fie înjunghiați în capitala lor. Le-am răbdat toate acestea, pentru ce? Pentru că acestea însemnau garantarea, afară de unele puncte ocupate sub raport militar de Imperiul Otoman de odinioară, însemna garantarea teritoriului nostru.

Când s-a rupt cu adevărat legătura noastră cu Imperiul Otoman şi a rămas numai forma? Atunci când Sultanul Mahmud a cedat Basarabia. Înainte se cedase, e adevărat, Bucovina, dar pierderea nu era aşa de întinsă. Dar în momentul când statul Otoman a consimţit să dea o bucată din pământul nostru, din momentul acela tot ce era legătură adevărată, strânsă, trainică, între dânşii şi între noi a dispărut.

În vremea aceasta nouă, a noastră, noi cei din Vechiul Regat am declarat vreodată - să ni se arate de acei care tăgăduiesc - am declarat vreodată că statul Românesc este deplin? Am spus vreodată că noi ne oprim până acolo? Sau, de la un capăt la altul al istoriei României noi am cerut tot teritoriul, care este locuit de ai noştri.

În vremea lui Ştefan cel Mare şi în secolul al XVI-lea au venit străini la noi, care au fost aşa de prinşi de poruncile acestui pământ, încât au cerut şi ei întregirea teritoriului românesc. A cerut-o Despot-Vodă, care era un grec din Creta, şi a cerut-o Gaspar Graţiani, care era un morlac. Cum au ajuns aceia aici, la noi, au primit porunca pământului: Să se întregească acest pământ!

În secolul al XIX-lea, ce grea era situaţia noastră! Şi tot acest secol al XIX-lea a cuprins cererea noastră a pământului ardelean şi bănăţean. Şi, când nu o ceream noi, cei din afară erau aşa de convinşi că ni se cuvine acest pământ, încât ei înşişi prevedeau momentul când va veni la noi. La 1855, când eram ocupaţi de armatele lui Francisc Iosif şi după aceea, diplomaţia austriacă spunea: nu voim unirea Moldovei cu a Munteniei. De ce? Fiindcă rezultatul necesar şi imediat al acestei uniri este instalarea stăpânirii româneşti în Ardeal şi Banat. Şi apusenii ziceau: dacă se întemeiază statul românesc, statul acesta românesc va avea fără îndoială Bucovina şi Basarabia.

O cerea instinctul nostru. Toată literatura noastră este plină de acest spirit. Străinii înşişi ofereau românilor aceste ţinuturi sau erau îngroziţi la gândul că natural românii vor ajunge acolo.

Situaţia este aşa. Lucrurile acestea le ştim mai mult sau mai puţin, deseori prea puţin. Alţii nu o ştiu mai de loc.

A venit în sfârşit momentul - şi aceasta este una din cauzele absenţei mele de aici - în care ni se cere cât mai repede tot ce este necesar pentru a învedera aceste drepturi. Şi, cu riscul sănătăţii mele, tot ce mi s-a cerut îl veţi avea, şi-l veţi avea; în termenul cel mai scurt, pentru ca toată lumea să cunoască aceste drepturi, care nu se pot tăgădui.

Pe baza acestei dreptăţi, trebuie să navigăm în această apă tulbure, gata ca în orişice moment, diplomaţia să lase locul acelora care, când diplomaţia nu poate izbuti, sunt în stare să afirme drepturile nezguduite ale unui popor.

- D.S., ședința din 18 martie 1940, p. 96-101.

59. Grigore Gafencu cu privire la poziția guvernului român față de evoluția situației internaționale în primăvara anului 1940 (Şedința Senatului din 18 martie 1940)

D-l Grigore Gafencu, ministrul Afacerilor Străine: [...] Să-mi fie îngăduit, domnilor senatori, după cum am pomenit de problemele sociale, profesionale sau de naționalitate, care au fost dezbătute aici, să vă amintesc problemele de ordin general în fața cărora se află azi statul nostru.

O sinteză a preocupărilor noastre e cu atât mai necesară cu cât întregul program al guvernului, ca și toate funcțiunile statului, sunt stăpânite azi de un singur gând: apărarea, întărirea și păstrarea patrimoniului național.

Firește, viața își urmează cursul. Pictorul se gândește la pictură, inginerul la inginerie, agronomul cere unelte și prețuri, funcționarul vrea armonia salariilor...

Românul însă, și români suntem cu toții, se gândește înainte de toate, în vâltoarea ce a cuprins lumea, la România.

Domnul profesor Iorga, cu autoritatea la care nu pot râvni, a făcut cu strălucire o asemenea sinteză.

Eu mă voi mărgini să vă spun câteva cuvinte despre politica noastră externă, despre pregătirea noastră militară, despre forțarea noastră financiară, despre politica noastră internă de ordine, de disciplină, de unire națională.

Nu veți lua în nume de rău dacă, ferindu-mă de a face o expunere amănunțită, voi aminti doar aici principiile călăuzitoare, metodele întrebuințate și câteva rezultate atinse.

Politica noastră națională se desfășoară în cuprinsul unei formule pe care Majestatea Sa Regele a lămurit-o de Anul Nou în următoarele cuvinte:

„Niciodată apărarea națională nu a avut un înțeles mai viu și mai puternic decât azi „. Aceste cuvinte cuprind azi scurt și lămurit politica noastră pașnică, dar și hotărâtă. „Nu ne întărim, nu desăvârșim înzestrarea oștirii noastre într-un spirit

agresiv, ci într-un spirit decis de apărare a ceea ce e al nostru şi al dreptului consfinţit prin libera hotărâre a Adunărilor de la Chişinău, de la Cernăuţi şi de la Alba Iulia. În acest cadru hotărât românesc, suntem gata a întinde mâna prietenească oricui vrea să ne-o strângă cu lealitate“.

Politica noastră externă e o politică de conservare, de conservare a moştenirii noastre teritoriale şi sufleteşti. Avem de păstrat o ţară întregită, de sine stătătoare, neatârnată, dorind deci să fie salvată o lume în care este loc pentru fiinţa şi libertatea României.

Pace, ordine, siguranţă sunt cele trei cuvinte înscrise în fruntea comunicatului Consiliului Permanent al Înţelegerii Balcanice. Ţelurile noastre se leagă astfel, ca şi sforţările noastre de acelea ale ţărilor prietene din Balcani, împreună cu care am afirmat, la Belgrad, deplina noastră solidaritate, atât pentru a dezvolta raporturile prieteneşti, într-un spirit împăciuitor cu statele vecine, cât şi pentru a veghea în comun la salvgardarea integrităţii şi a independenţei noastre naţionale.

Hotărâţi să urmăm cu toată lealitatea şi cu toată demnitatea regulile neutralităţii, păstrând legăturile de prietenie şi de încredere ce le avem şi adâncind raporturi bune cu toate statele, mulţumiţi când ne vin ca acum în urmă din Italia mărturia nouă a unei vechi prietenii, dornici să aşezăm pe temelii cât mai statornice raporturile noastre de bună vecinătate, ne străduim, domnilor senatori, să împlinim cu multă chibzuinţă, dar fără şovăire, politica noastră de pace. Rezultatele atinse până azi, când nimeni nu se mai îndoieşte de buna credinţă, de intenţiile paşnice, ca şi de voinţa nezdruncinată de apărare a ţării noastre, care, în mijlocul primejdiilor, şi-a mărit prestigiul şi numărul prieteniilor, ne îndrituieşte să privim viitorul cu mai multă linişte.

Firește, atâta vreme cât războiul bântuie în lume, nu ne este dat să slăbim veghea noastră de toate zilele. Mereu trebuie să întărim poziţiile noastre de apărare şi de rezistenţă, mereu trebuie să câştigăm pentru politica noastră de pace poziţii noi, fie pentru a îngrădi războiul de azi, fie pentru a înlesni încheierea cu o zi mai înainte a păcii de mâine. Mă gândesc înainte de toate la apropierea intereselor regionale comune, economice şi politice, care pot duce la o orânduire prielnică paşnicei convieţuiri a unor popoare libere.

Acţiunea noastră în afară a avut de cumpănit cu toată grija nu numai raporturile noastre politice, dar şi legăturile noastre economice şi comerciale cu străinătatea. Ţara noastră, prin poziţia ei geografică şi prin bogăţiile ei naturale, are

privilegiul de invidiat în zilele de azi de a atrage toate privirile şi de a trezi toate interesele. Ne-am străduit şi în această privinţă să afirmăm neutralitatea şi deplina noastră independenţă. În timp de pace am contribuit cu hotărâre, prin comerţul nostru exterior, să strângem raporturile între popoare. Nu înţelegem azi să slujim cu bunurile noastre scopurile de război ale nimănui. Suntem, însă, hotărâţi ca aceste bunuri să fie de folos sforţării noastre de a întări şi de a apăra ţara. De aceea am supus comerţul nostru exterior unor directive statornice. Având drept scop păstrarea raporturilor de schimb normale cu toate ţările, ca şi putinţa de a ne asigura deoparte armele necesare pentru înzestrarea armatei, iar pe de altă parte materiile prime cerute de nevoile economiei naţionale. Aceste directive au fost deslușite, cu toată sinceritatea, tuturor puterilor, cu care dorim să păstrăm şi să întreţinem raporturi de prietenie. Suntem convinşi că atitudinea noastră leală, nepărtinitoare şi neatârnată, în domeniul economic, ca şi în cel politic, nu numai că întăreşte poziţiile noastre, dar slujeşte în împrejurările de azi un interes general.

Despre străduinţele noastre de înarmare şi de pregătire militară nu am decât puţine cuvinte de spus. Ele sunt îndeobşte cunoscute. Toată ţara ia parte, de mai bine de un an, cu jertfe, griji şi necazuri, dar şi cu o mândrie nespusă, la întărirea puterii noastre de apărare. De mai bine de un an, avem trupe concentrate în diferite părţi ale ţării. Plecaţi pe „zonă“ cu inima strânsă din pricina grijilor lăsate în urma lor, ostaşii noştri concentraţi se întorc cu fruntea sus, însufleţiţi de avântul care străbate oştirea, zi de zi mai bine înarmată şi mai desăvârşit înzestrată. Iar însufleţirea oştirii se răspândeşte şi cucereşte ţara.

Mulţumirea noastră care se îndreaptă către acei cărora le-a venit rândul să poarte armele în slujba ţării, ca şi pentru toţi, bărbaţi şi femei care, prin muncă şi daruri, se străduiesc să îndulcească viaţa ostaşilor concentraţi, nu trebuie să ne împiedice să ţinem seama şi de alte nevoi ale ţării. Pot asigura pe domnii senatori care şi-au exprimat dorinţa în această privinţă, că se va ţine seama cu toată grija de nevoile de însămânţare şi de munca agricolă, care cer ca să se stabilească o rotaţie cât mai dreaptă în permisele ce se acordă concentraţilor.

● D.S., şedinţa din 18 martie 1940, p. 104.

60. Discursul lui Ion Agârbiceanu cu privire la proiectul de buget pe anul 1941 (Ședința Senatului din 20 martie 1940)

Domnule preşedinte, domnilor senatori, după cum ştim cu toţii, bugetul este armătura internă pentru o sănătoasă economie naţională în orice stat, atât în vreme de pace, cât şi în vremuri grele şi mai ales în vremuri grele. El se poate asemăna cu stejarul, care este înrădăcinat puternic în realitatea solului de unde-şi trage nutrimentul, hrana sa, din pământ, iar prin ramificaţiunile sale din aer, din lumină, din soare.

Aşa, bugetul general al statului este o unitate compactă care, dacă este întemeiat pe realitate, dacă este bine chibzuit şi dacă este energic şi cu tact executat, ţine cumpăna dreaptă a vieţii economice în decursul anului financiar în întregime.

Când ni se prezintă bugetul general al statului pentru noul an bugetar, în primul rând ne vine în minte, domnilor senatori, bugetul anului trecut, pe care l-a întocmit tot d-l ministru de Finanţe, vistiernicul ţării şi care a suportat în vremuri extraordinar de grele toate fluctuaţiunile, toate valurile care s-au izbit din exterior până la graniţele noastre. Cred că este unul din meritele cele mai mari, una din dovezile cele mai puternice de sănătate economică a ţării, când ţara noastră a putut să reziste în anul bugetar care se apropie de împlinire, a putut să reziste cu atât bărbăţie şi cu atâta folos pentru economia generală a ţării.

În consecinţă, bugetul care ni se prezintă acum are, de la început, toată încrederea ţării întregi, care vede executându-se în proporţii şi mai mari aceeaşi grijă capitală pentru sănătoasa economie a ţării.

Cred că este al doilea act istoric care se prezintă Corpurilor Legiuitoare în sesiunea actuală, cel dintâi fiind Înaltul Mesaj, prin care s-a fixat definitiv şi solemn politica internă şi externă – internă de armonie, de frăţietate, de solidaritate şi de muncă necurmată, iar externă de pace şi solidaritate armată între graniţele actuale. Această politică, bine definită în întâiul act istoric vine şi o fundamentează bugetul general al statului, care pune temeliile economice resurselor financiare care sunt absolut indispensabile pentru că această politică proclamată în Înaltul Mesaj de deschidere a Corpurilor Legiuitoare să poată fi executată.

Cred, domnilor senatori, că prin aceste două acte care trec prin faţa Corpurilor Legiuitoare în aceste ceasuri mari şi grele, istorice pentru toate neamurile Europei, istorice şi pentru noi, cred că vor rămâne şi pentru posteritate ca două dovezi principale că neamul românesc este pe deplin stăpân pe politica lui şi că oricare vor fi evenimentele, naţiunea şi-a făcut întreaga datorie, ca oricare altă naţiune, conştientă de menirea ei în lume, pentru că a spus-o deschis şi categoric, cu toată sinceritatea şi a dat şi dovada jertfelor ca să-şi poată apăra aceste credinţe.

Domnilor senatori, bugetul actual se prezintă cu cifre mari, bugetul actual este de proporţii mari şi este un buget greu pentru că sunt mari vremurile şi sunt grele împrejurările pe care trebuie să le străbatem.

Domnilor, ştim cu toţii că vremurile grele sunt adeseori necesare şi au şi ele rostul lor în viaţa popoarelor. La masă albă, întinsă şi încărcată cu toate bunătăţile, a păcii şi a securităţii, adeseori virtuţile fundamentale, rasiale ale unui popor, cad la fund şi ajung la suprafaţă slăbiciunile lui, elementele acelea care niciodată n-au constituit în trecut puterea unei naţiuni.

Vremurile grele în care noi am intrat au avut darul ca să înlăture de la suprafaţa vieţii noastre publice toate micile preocupări şi să dea poporului nostru prilejul ca să-şi arate din nou virtutea românească tradiţională, să-şi arate simţul său de jertfă şi de contribuţie al însufleţirii sale, al muncii braţelor sale, al dragostei faţă de fratele ajuns în necaz sau în lipsă mai mare decât a lui.

Am intrat în vremuri grele cu un mare noroc: solidari şi uniţi din înalta înţelepciune a Majestăţii Sale regelui, care, ca o providenţă pentru noi, presimţind vremurile mari şi grele ne-a îndemnat la aceeaşi virtute românească care în trecut a fost puterea noastră principală şi ne-a ajutat să suportăm tot cursul vieţii noastre zbuciumate.

Domnilor senatori, intrând în aceste vremuri grele, se pare că noi am fi fost în elementul nostru cel adevărat şi naţional şi ni se pare că, poate o seamă din manifestările noastre generale din ultimele două decenii de la unire se datorează faptului că noi, românii, nici nu suntem obişnuiţi să trăim în vremuri bune, în vremuri de pace. Acum am intrat din nou în elementul în care am fost obişnuiţi de veacuri. În bugetul acestui an se cer jertfe mai grele.

Cred că nu vom sta nici o clipă la îndoială ca acele jertfe să le suportăm cu toată

bărbăția. Ni se cere pentru desăvârșirea înzestrării armatei și pentru fortificarea granițelor noastre, din bugetul general al statului, care este întrecut față de anul trecut cu trei miliarde trei sute șaizeci și trei milioane, pentru înzestrare merg două miliarde trei sute șaizeci și cinci milioane.

Căci, dacă vom mai adăuga, domnilor senatori, din bugetele anexe, pentru înzestrarea armatei suma de 14 miliarde și 285 milioane, ajungem la o cifră cu care ne putem mândri, care poate să fie o asigurare și o pavăză puternică pentru apărarea țării. Dacă vom considera bugetul general al statului cu toate anexele sale, vom vedea că ajungem la cifra de 106 000 000 000 lei.

Eu cred că această cifră înseamnă pentru Țara Românească un mare progres. Mi se pare că nu mai este vorba de o țară mică și neputincioasă, ci de o țară mare și puternică, care merge cu pași repezi spre înflorire și dezvoltare (Aplauze prelungite).

Ni se vor cere privațiuni; vom îndura suferințe. Dar le vom îndura toți cu credință și chiar cu entuziasm, pentru că știm că sunt jertfe pe care le facem pentru noi înșine.

Să ne obișnuim cu gândul că lacrimile, suferințele, sudoarea frunților și încordarea brațelor în muncă, ne apropie mai mult de pământul patriei, de zilele de fericire și de bucurie, când trecem nepăsători peste atâtea nevoi fără să le privim.

În special, eu votez cu toată inima pentru acest buget general, pentru că, de sute de ani încoace, de la Valul lui Traian și de la străvechile cetăți moldovenești de graniță, este pentru întâia oară un alt val al lui Traian, nu numai din pământ, ci din beton și fier.

Iată acum că Majestatea Sa Regele încinge țara cu un nou val al lui Traian și iată că primul ministru al țării și guvernul și guvernele care au condus țara într-un trecut apropiat, dar în special guvernul d-lui prim ministrul Tătărescu, iată-i muncind cu hărnicie, închinând țării o putere de muncă extraordinară, în vederea întăriri granițelor; iată-l pe domnul ministru Mitiță Constantinescu într-o zbatere eroică să dea mijloacele necesare acestei întăriri.

Zidurile de întărire de la granița țării nu sunt numai un simbol, o dovadă a voinței românești de a nu mai lăsa din granițele sale acest neam românesc unit, ci o dovadă că noi suntem cu toții gata de a înfrunta orice primejdii pentru ca

această țară odată unită în granițele sale să fie păstrată cu toate jertfele. (Aplauze prelungite).

De aceea, domnilor senatori, să-mi daţi voie ca, cu sufletul adânc pătruns, să-mi exprim simţământul meu de gratitudine în numele ţării, pentru acest zid de apărare care se întinde de-a lungul hotarelor noastre, să-mi exprim sentimentul meu de gratitudine pentru acest act de mândrie şi de pază românească care se face la graniţele noastre apusene şi răsăritene.

Aceeaşi recunoştinţă trebuie să aduc guvernului ţării şi domnului ministru de Finanţe, care se gândeşte să adune mijloacele de înfăptuire, de realizare pentru această apărare a ţării. (Aplauze).

Bugetul care ni se prezintă este întemeiat pe dreptate, pe justiţie românească, cu care ne lăudăm mereu, pe care trebuie să o înfăptuim mereu necurmat, succesiv în ţara noastră, pentru că o întemeiem întotdeauna pe temeliile ei cele mai sănătoase. Este întemeiat bugetul pe dreptate, încât sunt scutiţi cei care au mai puţin şi se pune mai mult pe umerii acelora care au mai mult. Aşa este frăţeşte. Nu numai după dreptate, dar şi frăţia pretinde aceasta, ca cei care au să dea mai mult, pentru că cei care apără ţara, apără în rândul întâi pe cei care au mai mult, decât pe ceilalţi.

Este întemeiat acest buget pe realitate şi pe metode sănătoase, cum a spus în expunerea de motive domnul ministru de Finanţe, pentru că d-sa n-a recurs la mijloace inflaţioniste atât de uşoare, d-sa a căutat resurse reale, realitatea economică şi financiară care poate fi impusă, lucru care i-a dat de muncă de luni de zile, lucru care i-a adus atâtea zile grele şi nopţi nedormite, pentru ca să poată să înjghebeze această mare operă de proporţie aşa de vastă, cum este astăzi bugetul ce ni se prezintă.

Declarând, domnilor senatori, în numele categoriei din care fac parte, că votez bugetul general şi bugetele anexă şi legile financiare ale lor, închei cu cuvintele domnului prim ministru Tătărescu, spuse în cuvântarea sa de la Radio: „Să ni se ciuntească averile, dar să rămână întregi fruntariile ţării“. (Aplauze prelungite).

● D.S., şedinţa din 20 martie 1940, p. 350-351.

61. Discursul lui Gheorghe Tătărescu pentru ratificarea Tratatului de Pace (Şedinţa Camerei Deputaţilor din octombrie 1947)

Doamnelor şi domnilor deputaţi,

Drept prefaţă la lămuririle ce voi aduce şi la observaţiile ce voi face în legătură cu Tratatul de pace încheiat între România şi Puterile Aliate şi Asociate, voi cere Camerei să exprime încă o dată simţămintele ei de recunoştinţă faţă de făuritorii zilei de 23 august 1944, care au biruit forţele ce împingeau ţara spre ultima etapă a dezastrului şi au aşezat apoi România pe drumul victoriei.

Să nu uităm, să nu uităm mai ales în această zi, că părţile luminoase din Tratatul supus azi ratificării Camerei sunt urmarea actului istoric din 23 august 1944.

De aceea să exprimăm încă o dată recunoştinţa noastră Majestăţii Sale Regelui, care dând corp aspiraţiilor ţării şi voinţei ei şi apoi stimulând şi coordonând toate energii]e şi înlăturând toate piedicile a fost realizatorul gândului de eliberare al neamului nostru.

Recunoştinţă regelui!

Să exprimăm apoi recunoştinţa noastră armatei ţării.

Să o spunem din nou, cu mândrie că, în executarea misiunii sale, armata noastră nu a suferit nici o defecţiune. Întreaga armată, ofiţeri şi trupă, armata unanimă, s-a înrolat în ziua de 23 august sub stindardul dezrobirii şi că astfel toate, dar toate armele purtate în mâini româneşti, s-au îndreptat împotriva Germaniei hitleriste şi a sateliţilor ei. Recunoştinţă armatelor şi eroilor ei, care şi-au dat viaţa pentru eliberarea României şi pentru libertatea lumii! Pentru amintirea acestor eroi eu cer camenei câteva clipe de reculegere.

Să exprimăm recunoştinţa noastră poporului, maselor muncitoare din oraşe şi din sate, din uzine şi de pe ţarini, care deşi încătuşate de cea mai tiranică dintre dictaturi, impusă şi sprijinită de vrăjmaşii ţării, au ştiut să ţină vie flacăra nădejdii în ziua redobândirii libertăţii. Recunoştinţă poporului care, la cel dintâi semnal, a alergat să se înroleze în armata eliberării, contribuind cu sforţările şi cu

jertfele sale la victoria finală.

Şi, apoi, să arătăm recunoştinţa noastră armatelor sovietice care, prin înaintarea lor vijelioasă şi eliberatoare şi prin jertfele lor, au dat putinţa României să săvârşească actul de dezrobire şi au pregătit astfel ziua de 23 august 1944.

Recunoştinţă armatelor eliberatoare ale popoarelor sovietice! Pentru amintirea eroilor acestor armate, eu cer Camerei câteva clipe de reculegere.

Doamnelor şi domnilor deputaţi,

Tratatul acesta încheie un capitol din istoria noastră şi totodată el începe un altul. El înseamnă un sfârşit şi înseamnă în acelaşi timp un început.

El înseamnă un sfârşit.

El încheie un război declarat şi purtat împotriva voinţei, simţămintelor şi intereselor poporului nostru, un război care rămâne pagina cea mai tristă din istoria noastră contemporană. El este prin urmările lui şi actul de lichidare al unei epoci.

Dar în acelaşi timp, el este şi un început.

El conţine premisele unui nou capitol de dezvoltare pentru ţara noastră şi făureşte cadrul înăuntrul căruia poporul nostru va putea să-şi împlinească misiunea istorică. El este un act anunţător de viaţă nouă.

Sub acest îndoit aspect trebuie cercetat şi judecat Tratatul de pace din 10 februarie 1947.

Tratatul acesta înseamnă un sfârşit. El lichidează trecutul - atât trecutul apropiat, legat de războiul în care am fost târâţi împotriva voinţei noastre, cât şi trecutul îndepărtat care ne aduce până la cel dintâi război mondial, până la războiul din 1914-1918.

Tratatul din 10 februarie 1947 nu este decât o verigă din lanţul tratatelor ce încheie al doilea război mondial.

În perspectiva istoriei, aceste tratate nu sunt decât tratatele definitive ale primului război mondial. În perspectiva istoriei, perioada care se desfăşoară între

sfârşitul primului război mondial şi începutul celui de-al doilea război mondial, nu este decât un lung armistiţiu. Tratatele de pace de la Versailles ca şi toate celelalte tratate care încheie primul război mondial nu sunt decât tratatele vremelnice, reglementând numai provizoriu conflictele care trebuiau să reapară 20 de ani mai târziu, cu aceeaşi amploare, cu aceeaşi violenţă, între aceleaşi popoare grupate în aceleaşi coaliţii: coaliţia popoarelor iubitoare de dreptate, de pace şi de libertate şi coaliţia popoarelor proclamând dreptul forţei şi al asupririi.

Trei fapte au contribuit să dea tratatelor ce au curmat primul război mondial un caracter de provizorat: absenţa Uniunii popoarelor Sovietice de la semnarea acestor tratate, retragerea Statelor Unite ale Americii din alianţa popoarelor care trebuiau să garanteze noua ordine europeană şi pacea lumii şi organizarea defectuoasă a Societăţii Naţiunilor.

Oricare ar fi cauzele care au provocat slăbiciunea iniţială a sistemului născut din victoriile primului război mondial, desfăşurarea ulterioară a evenimentelor a dovedit şi a pus în lumină fragilitatea tratatelor încheiate prin aceste victorii şi caracterul provizoriu şi nesigur al ordinii europene creată prin dispoziţiile lor.

Nesigură şi provizorie, situaţia Austriei şi Albaniei lăsate fără apărare în faţa agresiunii hitleriste. Nesigură şi provizorie situaţia Cehoslovaciei, ţara care şi-a îndeplinit cu o scrupulozitate pilduitoare toate obligaţiile internaţionale, credincioasă până la sfârşit idealurilor democraţiei şi umanităţii şi totuşi cotropită vremelnic, fără ca pentru cauza ei să fi tras o singură lovitură de puşcă. Nesigură şi provizorie situaţia Poloniei, organizată în cadrul unor soluţiuni neconforme realităţilor. Provizorie şi nesigură până la evidenţă ordinea întregii lumi, după ce Tratatul din Versailles începuse să fie brutal sfărâmat de Germania lui Hitler, care în ascensiunea ei n-a întâmpinat decât politica slăbiciunii şi a abdicării popoarelor ce semnaseră acest tratat. Tratatele de azi se încheie într-un alt cadru.

Tratatele primului război mondial s-au încheiat fără participarea popoarelor sovietice. Ordinea creată de aceste tratate a fost întocmită fără consimţământul lor.

Tratatele celui de-al doilea război mondial, tratatele de azi, se fac cu participarea acestor popoare care au jertfit între Volga şi Berlin zece milioane de oameni pentru libertatea lumii şi au adus, pentru obţinerea victoriei finale, contribuţia lor hotărâtoare.

Cu prilejul întocmirii acestor tratate, printre care figurează şi tratatul cu România, sunt cercetate din nou şi soluţionate din nou, şi de data aceasta cu consimţământul Uniunii Sovietice, problemele care se ridicaseră cu prilejul primului război mondial. Iată de ce tratatul acesta lichidează şi în chip definitiv trecutul îndepărtat.

Dar tratatul acesta lichidează şi trecutul apropiat. El lichidează urmările războiului ce am purtat împotriva Naţiunilor Unite şi, în primul rând, împotriva Uniunii Sovietelor. El lichidează un război pierdut.

Doamnelor şi domnilor deputaţi,

În acest ceas, care este şi un ceas de reculegere, trebuie să examinăm cu bărbăţie situaţiile supuse judecăţii noastre.

Am pierdut războiul purtat împotriva simţămintelor ţării.

În preambulul Convenţiei de armistiţiu, încheiată în 12 septembrie 1944, ţara a declarat şi a subscris: „Guvernul şi Înaltul Comandament al României, recunoscând faptul înfrângerii României, în război împotriva Uniunii Sovietelor, Regatului Unit şi Statelor Unite ale Americii şi celorlalte Naţiuni Unite, acceptă condiţiile armistiţiului“.

Războiul purtat împotriva voinţei ţării a fost pierdut.

Doamnelor şi domnilor deputaţi,

În cadrul lichidării trecutului, Tratatul soluţionează în primul rând problemele teritoriale, precizând noile frontiere ale României. Prin Tratatul de pace se prevede că frontiera cu Uniunea Sovietică este cea fixată la 28 iunie 1940.

În cadrul stipulaţiunilor referitoare la frontiere, Tratatul de pace anulează, apoi, prin art. 2 hotărârile de la Viena şi reconfirmă astfel drepturile României asupra întregii Transilvanii.

Anularea Dictatului de la Viena este şi ea cuprinsă în Convenţia de armistiţiu, în art. 19, dar restituirea Transilvaniei este, în textul Convenţiei de armistiţiu, lăsată în suspensie până la Conferinţa Păcii, stipulându-se numai că această retrocedare va fi făcută în întregime sau „în mare parte“.

Retrocedarea Transilvaniei fusese astfel lăsată fără de soluțiune imediată și fusese așezată prin Convenția de armistițiu pe drumul a două alternative. De aceea, redobândirea întregii Transilvanii a constituit pentru guvernul nostru obiectivul cel mai important al acțiunii sale și redobândirea întregii Transilvanii a devenit centrul întregii sale activități diplomatice.

Guvernul nostru primise o moștenire grea. El avea să lupte, pe de o parte, cu dificultățile create prin clauza Convenției de armistițiu, menită să încurajeze toate speranțele potrivnice și avea să lupte și cu urmările ușurințelor guvernului precedent, care provocaseră retragerea forțelor românești și administrației românești ce începuseră să ocupe Transilvania de Nord. Moștenirea de drept și de fapt era grea și guvernul nostru își angaja față de istorie o și mai grea răspundere, în momentul în care pornea lupta pentru apărarea uneia din cele mai mari cauze românești.

Lupta aceasta a început imediat după luarea frânelor guvernului și a fost dusă, zi de zi, până la 10 februarie 1947.

În această luptă guvernul și țara au triumfat: Transilvania întreagă face parte din trupul României. Au triumfat drepturile noastre imprescriptibile asupra acestei provincii - leagănul românismului -, au triumfat jertfele generațiilor care au trudit și au luptat pentru gândul unirii și au triumfat soldați care, în decursul a două războaie, și-au dat viața pentru pământul românesc și pentru libertatea românească.

Doamnelor și domnilor deputați,

Trebuie, cu acest prilej, să mărturisesc și istoria țării noastre va lua act de această mărturisire că, dacă am putut înregistra biruința drepturilor noastre, această biruință o datorăm nu numai dreptății cauzei noastre, dar o datorăm și sprijinului permanent și total pe care ni l-a acordat Uniunea Sovietelor. Redobândirea Transilvaniei de Nord este legată pentru [text ilizibil]torie de acest sprijin.

Asistența constantă acordată României, pentru redobândirea Transilvaniei de Nord, a început a doua zi după instalarea guvernului nostru și a continuat până la semnarea Tratatului de pace. Voi fixa momentele cele mai importante ale acestei asistențe.

În ziua de 8 martie, președintele Consiliului și cu mine trimiteam generalisimului Stalin scrisoarea prin care, după ce arătam că „a fost dorința vie a poporului

român de a se regăsi în graniţele Transilvaniei din care o parte i-a fost pe nedrept răpită“, solicitam aprobarea reocupării Transilvaniei de Nord. Douăzeci şi patru de ore mai târziu, gloriosul conducător al popoarelor sovietice satisfăcea cererea guvernului român şi da astfel satisfacţie aspiraţiilor ţării. Autorităţile româneşti ocupă întreaga provincie. Suveranitatea românească se restabileşte peste întreaga Transilvanie. Realipirea în fapt este consumată, graţie Uniunii Sovietelor. Ea prejudeca realipirea în drept. Asistenţa Uniunii Sovietelor continuă apoi constant şi cu aceeaşi intensitate.

În luna septembrie 1945 are loc, la Londra, primul Consiliu al miniştrilor de Externe ai celor Patru Mari Puteri.

Între timp, guvernul ungar înaintase acestor puteri un memoriu, în care revendica o întindere de 22 000 de km pătraţi din Transilvania de Nord. Această revendicare este dezbătută în Consiliul miniştrilor şi, cu acest prilej, asistenţa sovietică este acordată României cu hotărâre. Guvernul Uniunii Sovietice aruncă în balanţă toată greutatea cuvântului său şi cauza drepturilor româneşti triumfă, graţie acestei asistenţe, împotriva încercărilor făcute pentru admiterea, măcar parţială, a revendicărilor ungare.

În mai 1946, la Paris, cauza românească este din nou pusă în discuţie şi, graţie sprijinului delegaţiei Uniunii Sovietelor, ea este încununată de aceleaşi rezultate în favoarea României.

În sfârşit, în august 1946, cu prilejul Conferinţei de la Paris, un ultim asalt poziţiei româneşti este dat prin formularea de către guvernul ungar a revendicării unei zone de 4 000 kilometri pătraţi cuprinzând oraşele Satu Mare, Carei, Oradea şi Arad-l În această nouă luptă de apărare, delegaţia română a fost în tot timpul asistată de sprijinul neîncetat al delegaţiei Uniunii Sovietelor.

Lupta a fost grea. Momentul era primejdios, căci revendicările ungare, prezentate sub aspecte modeste şi conciliante, puteau atrage bunăvoinţa Conferinţei, doritoare să găsească o formulă de conciliere, fie şi sub forma unei obligaţiuni impuse României de a discuta direct cu Ungaria chestiunile teritoriale.

În şedinţa de la 2 septembrie 1946 a Comisiunilor pentru România şi Ungaria reunite am cerut, în numele delegaţiunii româneşti, respingerea revendicărilor ungureşti, susţinând cu toată tăria şi cu toată amploarea dreptatea cauzei

românești.

Susținerea sovietică a făcut ca balanța judecății să se încline și de data aceasta în favoarea tezei noastre.

Această cea din urmă bătălie termina acțiunea pentru redobândirea Transilvaniei de Nord.

Din enumerarea și expunerea succintă a diferitelor momente prin care a trecut lupta pentru granițele Transilvaniei se desprinde pentru orice cercetător obiectiv concluzia: fără sprijinul popoarelor Uniunii Sovietice, Transilvania de Nord nu ar fi redevenit în întregime românească. Poporul român nu poate și nu va uita ajutorul pe care Uniunea Sovietică l-a dat României într-unul din cele mai grele momente ale istoriei sale.

Vom exprima mulțumirile noastre recunoscătoare și celorlalte Mari Puteri care s-au raliat la satisfacerea punctului de vedere românesc, contribuind astfel la săvârșirea unui mare act de justiție și la crearea unor condițiuni menite să întărească pacea și colaborarea internațională în Bazinul Dunărean. Vom exprima apoi simțămintele noastre recunoscătoare tuturor celorlalte popoare, care prin delegații lor au aprobat soluțiile favorabile României, menționând, în primul rând, Iugoslavia și Cehoslovacia.

Vom rămâne îndeosebi recunoscători Cehoslovaciei care, prin delegații ei, a susținut cauza României cu căldura și tenacitatea pe care le-ar fi pus în slujba propriei sale cauze. La Conferința de la Paris trăinicia și sinceritatea raporturilor de prietenie dintre popoarele noastre au primit o ultimă și sărbătorească verificare.

Doamnelor și domnilor deputați,

Făcând acest istoric, trebuie să subliniez că sprijinul acordat României în decursul acestor negocieri a fost posibil grație acțiunii guvernului nostru și a programului și a realizărilor sale.

Programul de reforme politice, economice și sociale al guvernului nostru, acțiunea de înnoire și de democratizare pe toate tărâmurile, marile realizări în domeniul agrar și social care așează România pe linia de dezvoltare creată de năzuințele vremurilor, tratamentul de întreagă libertate și de desăvârșită egalitate acordat popoarelor conlocuitoare - toate aceste realități au avut partea lor

hotărâtoare în deciziile luate de forurile care au judecat cauza României.

În lupta ce am dat împotriva încercărilor pentru restaurarea controlului internațional, fără de regimul de drept creat de guvernul nostru prin legile noastre popoarelor conlocuitoare și fără de regimul de fapt având la bază libertatea, toleranța și egalitatea în favoarea acestor popoare, România nu ar fi putut obține rezultatele care constituie, față de regimul de control impus de vechile tratate de pace, o strălucită biruință. Această biruință, ca și redobândirea întregii Transilvanii sunt acte epocale pe care istoricul le va trece la activul guvernării noastre.

Și astfel, prin jertfele poporului român, prin ajutorul marilor noștri prieteni de la Răsărit și prin acțiunea guvernului nostru am putut să soluționăm în chip fericit problema cea mai gravă din cele ce au fost dezbătute cu prilejul încheierii acestui Tratat de pace și să dăm neamului nostru atât de lovit satisfacția de a fi retrăit din nou marea împlinire a idealului său național.

Doamnelor și domnilor deputați,

Tratatul de pace ce sunteți chemați a ratifica lichidează și diferendul teritorial care, timp de mai mult de un pătrar de veac, a tulburat raporturile noastre cu poporul bulgar. Prin încorporarea, în 1913, a Cadrilaterului dobrogean s-a creat, între Bulgaria și România, o stare de tensiune care a stăpânit încontinuu raporturile țărilor noastre și care a fost și o piedică permanentă în calea stabilirii unei prietenii de care ambele popoare aveau nevoie.

Poporul bulgar a văzut în această încorporare un act de vrăjmășie și nu un act de compensație cum îl consideraseră autorii lui.

Ea a deschis în sufletul poporului bulgar o rană pe care timpul nu a putut-o vindeca și a determinat o atitudine de ostilitate permanentă, care a înrâurit întreaga dezvoltare a raporturilor româno-bulgare.

În lumina evenimentelor, trebuie să recunoaștem că încorporarea Cadrilaterului nu a fost în favoarea securității statului nostru. În lumina evenimentelor trebuie să recunoaștem că acest act nu a fost prielnic nici consolidării raporturilor de pace cu toți vecinii săi urmărită de România si nici consolidării păcii în sud-estul european. Acțiunea tulburătoare de pace și potrivnică intereselor românești a regimurilor care s-au perindat în trecut la conducerea Bulgariei a fost determinată în mare parte de actul de dezmembrare a teritoriului ei săvârșit în

1913.

De altfel, nu numai reprezentanţii poporului bulgar, dar şi reprezentanţii autorizaţi ai altor popoare prietene României au considerat încorporarea Cadrilaterului drept un act nepolitic şi injust. Reacţiuni împotriva lui şi tentative de reparare au avut loc imediat după primul război mondial.

Cu prilejul negocierilor Tratatului de la Versailles, unii din reprezentanţii Marii Britanii, Lordul Balfour, a cerut anularea Tratatului din Bucureşti în partea ce se referă la Cadrilaterul dobrogean şi restituirea acestuia Bulgariei.

De atunci şi până în ajunul celui de-al doilea război mondial diplomaţia anglo-franceză a făcut numeroase demersuri pentru revizuirea Tratatului din 1913.

Azi, când se aşează temeliile lumii noi, cu eliminarea tuturor vestigiilor create de nedreptate, cu stingerea tuturor focarelor care pot tulbura raporturile de pace între popoare şi cu înlăturarea tuturor obstacolelor care împiedică apropierea lor, guvernul nostru a hotărât să accepte starea de fapt creată prin Tratatul din Craiova şi să accepte clauza din Tratatul de pace, privitoare la retrocedarea Cadrilaterului dobrogean.

Guvernul crede - şi Camera şi întreaga ţară vor crede cu el – că, prin acest act, se încheie, şi pentru totdeauna, perioada de neînţelegere care a tulburat în trecut raporturile dintre ţara noastră şi Bulgaria şi că o nouă perioadă de prietenie şi de colaborare îi ia locul, pentru ca să înfrăţească două popoare pe care nu le mai separă nici un interes potrivnic şi pe care le unesc numai interese comune.

Doamnelor şi domnilor deputaţi,

În afară de lămuririle privitoare la clauzele teritoriale care, prin caracterul lor, constituie partea cea mai importantă a tratatului, socotesc necesar să aduc Camerei şi câteva lămuriri asupra altor clauze care au de scop lichidarea, în alte sectoare, a urmărilor create de războiul ce am purtat împotriva Naţiunilor Unite.

Aceste clauze sunt rezultatul îndelungatelor discuţiuni ce au avut loc, întâi între reprezentanţii celor Patru Mari Puteri, apoi între reprezentanţii Statelor Aliate şi Asociate întruniţi în Conferinţa de la Paris şi iarăşi între reprezentanţii celor Patru Mari Puteri, întruniţi în Conferinţa din decembrie 1946, la New York.

Astfel cum se găsesc redactate în Tratat, ele sunt rezultatul concesiunilor

reciproce făcute de reprezentanţii Puterilor Aliate şi Asociate doritoare de a ajunge la o formulă finală de acceptare şi la curmarea, cu un ceas mai curând, a grelelor situaţii create de urmările războiului.

Ele sunt apoi rezultatul tuturor intervenţiilor şi a demersurilor făcute de guvernul nostru şi al tuturor luptelor ce am purtat în toate etapele negocierile, pentru ca aceste clauze să satisfacă cât mai mult interesele româneşti. Am încercat, în decursul negocierilor, să ameliorăm aceste clauze. Cu ajutorul Uniunii Sovietice, care a fost alături de noi şi în aceste lupte, am reuşit să ameliorăm unele, dar n-am reuşit să ameliorăm altele şi tratatul, în redacţia lui definitivă, cuprinde multe clauze grele şi multe clauze injuste. Este în primul rând injust Preambulul Tratatului, care nu acordă României calitatea de cobeligerantă.

România este o ţară învinsă în războiul purtat împotriva Uniunii Sovietelor şi a Naţiunilor Unite, dar România este şi o ţară victorioasă în războiul împotriva Germaniei hitleriste, participând activ, în ultima fază a acestui război, la victoria finală. Prin rolul pe care l-a jucat în această fază, deschizând forţelor sovietice trecerile Carpaţilor, prin contribuţia ce a dat la asaltul final împotriva hitlerismului, prin importanţa forţelor ce a angajat în luptă şi care o clasează la sfârşitul războiului mondial a patra putere militară, prin numărul jertfelor, care o clasează în acelaşi rang, prin prestaţiile materiale pe care le-a adus armatelor Naţiunilor Unite, prin caracterul efortului ei, care a fost total şi naţional, spre deosebire de alte ţări, al căror efort a fost parţial şi regional, România avea dreptul să primească recunoaşterea tuturor utilităţilor pe care le-a reprezentat şi a tuturor jertfelor pe care le-a făcut.

Exprim în numele ţării şi din acest loc mâhnirea legitimă faţă de această nedreaptă nerecunoaştere.

România socoteşte apoi injust că, după ce s-a făcut apel la armele ei, pentru a grăbi victoria Naţiunilor Unite împotriva hitlerismului, armele acestea să-i fie în parte smulse din mâini prin regimul clauzelor militare înscrise în tratat. Nădăjduim că, după intrarea în ONU, clauzele acestea vor fi revizuite şi înlăturate potrivit stipulaţiunilor din art. 9 al Tratatului.

De asemenea, România socoteşte injuste, în domeniul obligaţiunilor pentru restituiri şi reparaţii, dispoziţiunile art. 24, care prevăd data de l septembrie 1939 drept dată a începerii executării obligaţiunilor de restituire a drepturilor şi intereselor Naţiunilor Unite şi a resortisanţilor lor, când este cunoscut că

România a intrat în război numai în 22 iunie 1941. Prin aceleaşi dispoziţiuni, reparaţiile sunt datorate şi pentru perioada de după 23 august 1944, când pagubele resortisanţilor Naţiunilor Unite au fost provocate de armele germano-ungare, împotriva cărora România lupta alături de armatele Naţiunilor Unite.

Este, în special, injustă clauza prevăzută în art. 28, care obliga România să renunţe la toate creanţele sale împotriva Germaniei, chiar şi la cele născute în perioada neutralităţii.

Obligată să renunţe la aceste creanţe, România rămâne însă obligată să plătească Germaniei creanţele sale.

Deşi declarând război Germaniei, deşi luptând alături de Naţiunile Unite împotriva armatelor hitleriste, deşi suportând pierderi crâncene în oameni şi material de pe urma acestui război, în care nu am primit nici o despăgubire şi nici o reparaţie, România se vede totuşi obligată să renunţe la creanţele sale comerciale şi în fapt să plătească ea Germaniei reparaţii. Injustă este apoi clauza care ne obligă să restituim fără discriminare bunurile aflătoare în ţară ce au aparţinut resortisanţilor Naţiunilor Unite, chiar dacă am presupune că toate aceste bunuri au fost ridicate prin forţă sau violenţă, căci nu este just să restituim aurul primit din Germania drept plată a cerealelor şi petrolului ridicate din România şi nici să înapoiem materialul rulant intrat în serviciul căilor noastre ferate prin trafic normal, înainte de a fi primit înapoi materialul similar ieşit din ţară în acelaşi mod sau pentru susţinerea efortului de război alături de Naţiunile Unite.

Iată câteva din clauzele cele mai grele, din clauzele cele mai injuste. Tratatul mai cuprinde şi alte clauze împovărătoare, împotriva cărora am dus în timpul negocierilor o luptă continuă, precum şi alte clauze care se contrazic şi cuprind dispoziţii ce au nevoie de precizări suplimentare. Guvernul nostru a acceptat însă acest tratat.

Tratatul formează un bloc. El nu poate fi acceptat decât în bloc sau nu poate fi respins decât în bloc. Guvernul a acceptat tratatul şi sincer s-a obligat să execute loial clauzele lui.

Această atitudine îl îndrituieşte însă să declare că executarea unora din aceste clauze ar provoca ruina finanţelor şi a economiei sale şi ar crea drept urmare o situaţiune care l-ar pune în imposibilitate să exercite mai departe obligaţiunile pe

care şi le-a asumat.

De aceea, în scopul ce urmăreşte de a executa acest tratat, el se vede nevoit să declare că va începe, imediat după punerea lui în vigoare, negocieri directe cu puterile interesate şi va face apel la spiritul lor de înţelegere pentru a găsi, de comun acord, soluţiunile cele mai juste şi eficiente pentru a pune România în situaţiunea să poată suporta sarcinile ce trebuie să-i revină şi ce trebuie să îndeplinească potrivit regulilor eterne ale echităţii.

Doamnelor şi domnilor deputaţi,

Tratatul de pace cu Puterile Aliate şi Asociate închide un capitol de istorie, dar, în acelaşi timp, el deschide un altul.

În primul rând, Tratatul de pace ce veţi ratifica reaşează România, juridiceşte, în plenitudinea drepturilor sale de ţară independentă şi suverană.

România iese din ciclul războiului şi al armistiţiului şi intră în ciclul păcii.

Independenţă. Pace.

Tratatul consacră aceste premise esenţiale dezvoltării şi propăşirii poporului român şi firul întrerupt al consolidării statului nostru este reluat. El se va desfăşura în ordinea externă şi în ordinea internă în cadrul normelor fixate de Tratatul de pace, precum şi al marilor principii care călăuzesc azi democraţiile lumii.

În ordinea externă, Tratatul reaşează România în locul ce-i revine printre popoarele libere şi îi deschide porţile Organizaţiei Naţiunilor Unite, prevăzând ca Puterile Aliate şi Asociate vor susţine intrarea României în această organizaţie internaţională.

România şi-a însuşit demult principiile ce stau la baza acestei organizări. Libertăţile fundamentale şi aşezămintele democratice prevăzute de Carta ONU-ului au fost adoptate de conştiinţa ţării şi constituie una din bazele programului guvernului şi regimului nostru.

România şi-a făcut deja profesiunea de credinţă faţă de principiile care stau azi la baza colaborării internaţionale, prin nota ce am înmânat, în numele delegaţiei române, miniştrilor de Externe ai celor Patru Mari Puteri, în 8 februarie al

acestui an.

România declara prin această notă:

Noi vom semna acest Tratat în credința că toate popoarele se vor supune comandamentelor colaborării și ale justiției internaționale și că politica de competițiune va face loc politicii de cooperare.

Noi credem că năzuințele oricărui popor, mare sau mic, trebuie să se acorde cu năzuințele întregii omeniri și că legile naționale trebuie să se integreze în marile legi care guvernează comunitatea internațională. Noi credem că dezarmarea materială trebuie să meargă mână în mână cu dezarmarea sufletească, prin părăsirea definitivă și totală a armelor șovinismului, ale urii, ale spiritului de cucerire și de robire.

Noi nădăjduim că în lumea de mâine, în curs de organizare, recursul la forță va dispare și că va triumfa numai apelul la dreptate, iar forța va fi numai în slujba justiției internaționale, pentru a sancționa violarea dreptului.

La organizarea acestei lumi ridicată din jertfele și din suferințele tuturor popoarelor, poporul român voiește să contribuie cu toate puterile sale, năzuind să rămână factor de muncă, de pace și de propășire, în colțul de pământ unde l-a așezat destinul.

Așteptăm cu nerăbdare să putem să ne reluăm locul nostru, pentru a ne aduce contribuția la organizarea păcii și a colaborării internaționale. Tratatul de pace realizează această dorință.

În cadrul ONU-ului România își va desăvârși organizarea colaborărilor sale internaționale și organizarea securității sale.

În momentul în care ratificăm Tratatul de pace, care închide un ciclu istoric și deschide un altul, cred util să examinăm și perspectivele dezvoltării politicii externe a țării noastre.

Această politică va continua să se desfășoare sub semnul prieteniei și colaborării cu Uniunea Sovietică.

Marea noastră vecină care, după primul război mondial, a fost absentă de la organizarea păcii, a reintrat în arenă cu laurii obținuți în cele mai grele bătălii din

câte a cunoscut istoria şi cu cele mai mari jertfe aduse pentru eliberarea omenirii.

Aceste biruinţe şi contribuţia decisivă adusă de popoarele sovietice eliberării Europei şi a întregii lumi de sub robia hitlerismului au creat o situaţie nouă, căreia trebuie să i se adapteze toate popoarele.

Toate popoarele trebuie să fie conştiente că, fără de colaborarea Uniunii Sovietelor, nu se poate organiza azi nici ordinea internaţională şi nici pacea lumii.

România este conştientă de această realitate.

Prietenia şi colaborarea cu Uniunea Sovietelor, începută în lupta pentru eliberarea ţării noastre, rămâne o condiţiune vitală a securităţii, a dezvoltării şi a propăşirii României.

Prietenia şi colaborarea cu Uniunea Sovietelor vor rămâne cheia de boltă a politicii externe a României şi acţiunea guvernului nostru va urmări consolidarea acestei prietenii şi a acestei colaborări.

Deopotrivă, politica noastră externă va urmări realizarea celorlalte colaborări cerute de interesele României, a colaborării cu vecinii noştri şi cu popoarele din Bazinul Dunărean şi a colaborării cu democraţiile Apusului şi cu democraţiile întregii lumi.

Iată care vor fi ţelurile politicii noastre externe, care va urmări numai pacea şi concordia internaţională.

Pe plan intern.

Tratatul de pace cu Puterile Aliate şi Asociate prevede, în stipulaţiunile sale, şi câteva norme privitoare la organizarea internă a statului nostru.

El prevede anumite îndrumări pe care România este obligată să le urmeze. El prevede obligaţiuni privitoare nu numai la acte care derivă din starea de război, precum sancţionarea crimelor de război, dizolvarea asociaţiunilor fasciste, dar el prevede reguli de viaţă constituţională care trebuie să călăuzească dezvoltarea statului nostru spre realizarea tuturor ţelurilor democraţiei şi ale dreptăţii sociale.

Aceste norme şi aceste stipulaţiuni rămân cu toată valoarea lor pe planul

obligațiunilor ce țara și-a asumat prin acest tratat. Dar, în domeniul acesta, în domeniul politic și social, începutul de realizare al noii orientări a țării spre idealurile democratice ale lumii și spre dreptatea socială a fost inițiat deja încă cu mult înainte; el a fost inițiat odată cu venirea la cârmă a actualului guvern.

Obligațiunile pe care ni le-am asumat pe plan internațional sunt obligațiunile pe care ni le-am luat în cadrul național și nu pe baza constrângerii internaționale, ci pe baza principiilor care călăuzesc programul nostru de guvernare, având drept scop reconstrucția țării prin realizarea democrației integrale.

Începutul - un început substanțial și organizat în toate compartimentele vieții statului - a fost deja făcut. Opera e în plină desfășurare și Tratatul de pace constituie numai un punct de contact pe planul internațional. În acest domeniu noi nu vom începe, ci vom continua.

Vom continua politica de înfrățire cu popoarele conlocuitoare, asigurând acestora regimul de libertate și de egală îndreptățire, precum și toate condițiile necesare păstrării limbii, credinței și culturii lor. Această politică va rămâne unul din obiectivele principale ale guvernului și regimului nostru și va constitui una din permanențele politicii generale românești.

Vom continua politica noastră de realizare a dreptății sociale care se încadrează în Carta Națiunilor Unite și urmărește, ca și principiile ei, dezrobirea omului de temere și de nevoie. Vom persevera fără șovăire în realizarea acestei politici de înlăturare a tuturor nedreptăților care tind, sub diferite forme, să permanentizeze exploatarea omului de om.

Vom continua și vom dezvolta politica noastră de democratizare a instituțiilor pe care se reazemă funcționarea tuturor serviciilor publice pentru a da statului organizarea reclamată de năzuințele vremurilor noastre.

Vom continua și dezvolta politica noastră de refacere în toate domeniile, punând România în pasul înnoirilor lumii.

Vom executa astfel obligațiunile luate prin Tratatul de pace și care nu sunt decât obligațiunile ce le-am contractat față de țară.

Și vom executa, mai presus de orice, ultimul gând al celor care și-au dat viața pe toate câmpurile de luptă cu nădejdea că în urma lor va răsări o Românie mai dreaptă și mai bună.

Doamnelor şi domnilor deputaţi,

Iată lămuririle şi observaţiunile pe care am socotit necesar să le prezint în momentul în care păşiţi la ratificarea Tratatului de pace.

Drept încheiere mă voi îndrepta sufletului domniilor voastre şi sufletului ţării.

Tratatul ce veţi ratifica constituie nota de plată a unui război pierdut, dar el constituie, în acelaşi timp, şi actul reparator al unei cauze câştigate. El abundă în clauze purtătoare de griji şi de poveri, dar el cuprinde şi câteva clauze purtătoare de lumină şi de nădejdi: pacea, independenţa, colaborarea internaţională, Transilvania.

Am pierdut un război. Furtuna a brăzdat cerul românesc. Dar această furtună, care a zguduit casa noastră, lăsând în urmă pierderi şi suferinţe, nu a putut însă clinti nici una din temeliile şi din încheieturile ei de reazem.

Neclintită a rămas încrederea ţării în aşezămintele democratice şi mai puternică decât oricând este azi nădejdea maselor noastre în virtuţile regimului democratic, menit să realizeze în întregime ţelurile libertăţii şi ale dreptăţii.

Întregi au rămas apoi sănătatea morală şi disciplina ţărănimii noastre în luptă cu toate dificultăţile acumulate de urmările războiului şi de anotimpurile vitrege, precum şi sănătatea morală şi disciplina muncitorimii noastre de la oraşe care, deşi împovărată de multe şi grele nevoi, continuă să ducă greul vieţii fără murmur în slujba ridicării producţiei şi a consolidării naţionale.

Întregi au rămas disciplina şi simţul solidarităţii tuturor claselor producătoare şi ale cărturarilor care s-au înrolat cu acelaşi elan în slujba ridicării ţării din ruinele războiului.

Să o constatăm cu satisfacţie şi cu orgoliu: intacte au rămas toate puterile morale prin care un popor îşi asigură dreptul la viaţă şi drumul spre propăşire.

De aceea să privim viitorul poporului nostru cu nădejde şi nebiruită încredere.

Un popor de 13 milioane suflete, înzestrat cum puţine popoare în lume, un popor legat prin toate fibrele sale de pământul din care nu l-au putut clinti, de-a lungul istoriei, nici invaziile şi nici asupririle, un popor cuminte şi cumpătat, muncitor până la istovire şi generos până la slăbiciune, conservator în cele etern omeneşti,

dar și deschis tuturor înnoirilor și prefacerilor timpurilor, netulburat de nici un dor de cucerire, nerâvnind la nimic din ceea ce este al altuia şi nereclamând decât ceea ce este al său, un popor care a supraviețuit celor mai puternice încercări de robire din câte a cunoscut istoria și care s-a ridicat după fiecare înfrângere tot mai puternic și după fiecare umilire tot mai mândru - poporul românesc nu poate fi abătut de la misiunea ce are de îndeplinit în acest colt al lumii.

Stăpâniți de aceste credințe și de aceste sentimente - ratificați Tratatul de Pace!

● „Drapelul“, nr. 798, 26 august 1947.

62. Cuvântul inaugural al primului preşedinte al Senatului post-comunist, Alexandru Bârlădeanu (Şedinţa Senatului din 18 iunie 1990)

Vă mulţumesc pentru înalta cinste de a mă fi ales preşedintele Senatului, cinste cu atât mai mare cu cât participăm la prima sesiune a primului Senat al României, ales după o întrerupere de peste o jumătate de secol. Reînnodăm în acest fel, împreună cu Adunarea Deputaţilor, lunga şi fecunda tradiţie a vieţii parlamentare româneşti, începută imediat după Unirea Principatelor prin Parlamentul de la Focşani. Actul de renaştere a acestei tradiţii este urmarea revoluţiei din decembrie 1989.

Avem datoria sacră de a ne îndrepta primele gânduri de recunoştinţă către cei care, cu preţul vieţii lor, au asigurat victoria acestei revoluţii.

Voi depune silinţa să-mi îndeplinesc cât mai corespunzător misiunea pe care mi-aţi încredinţat-o. Consider că prima datorie a preşedintelui Senatului este asigurarea libertăţii şi liniştii discuţiilor. Voi urmări ca de această libertate să nu fie ştirbite partidele care se află în minoritate. Ne aşteaptă o muncă grea. Suntem chemaţi să zidim temelia noii democraţii româneşti, elaborând carta fundamentală a naţiunii, Constituţia.

Nu vom putea realiza toate acestea decât printr-un efort comun, printr-o colaborare constructivă a tuturor grupurilor parlamentare, prin înţelepciunea fiecăruia dintre noi, punând interesele ţării mai presus de interesele partizane.

Numai în acest fel vom putea îndeplini mandatul încredinţat de popor în acest moment de răscruce.

Fac apel la fiecare dintre domniile voastre să-mi acorde acest ajutor. În ce mă priveşte, voi căuta să justific încrederea dv. prin imparţialitate şi receptivitate, prin respectul pe care îl port fiecăruia dintre dv.

● D.S., şedinţa din 18 iunie 1990, p. 3.

63. Cuvântul de ordine – Înţelepciunea - Expunerea ministrului de Externe, Adrian Năstase, cu privire la Pactul Ribbentrop-Molotov

Semnat la 23 august 1939 de către miniştrii de Externe ai Germaniei hitleriste şi guvernului stalinist al U.R.S.S., Pactul Ribbentrop-Molotov, prezentat opiniei publice europene ca un simplu pact de neagresiune între cele două state, s-a dovedit, la scurt timp după încheierea sa, a fi unul dintre principalele instrumente diplomatice, prin care cele două părţi îşi delimitau sferele de influenţă în zona Europei de Est.

Modificările de graniţe intervenite în respectiva zonă în anii 1939-1940, ca urmare a anexării parţiale sau integrale a teritoriilor unor state suverane, precum şi invadarea, la 22 iunie 1941, a U.R.S.S. de către trupele germane, au relevat că, nici de o parte, nici de cealaltă, finalitatea pactului nu era aceea a asigurării păcii şi cooperării între cele două state.

Cu toate că, încă din perioada războiului, s-a vorbit de existenţa unui protocol adiţional secret al Pactului Ribbentrop-Molotov, documentul în cauză, găsit în arhivele germane capturate de aliaţi, a fost publicat abia în 1948 de către Departamentul de Stat al S.U.A.

Până în 1989 autenticitatea sa a fost negată sistematic de istoriografia sovietică.

După cum se ştie, acest protocol secret conţine o referire expresă la teritoriile româneşti.

Redau integral punctul 3 al textului său. „În privinţa Europei sud-estice, partea sovietică accentuează interesul pe care-l manifestă pentru Basarabia. Partea germană îşi declară totalul dezinteres politic faţă de aceste teritorii“.

Se impune notat faptul că, înainte de punerea în aplicare a politicii de forţă, consfinţită prin acest protocol, deci chiar în momentul semnării sale, el a reprezentat o gravă încălcare a normelor elementare ale raporturilor dintre state, o sfidare la adresa acordurilor internaţionale din epocă, îndeosebi a Pactului Ligii Naţiunilor, care codificaseră dreptul inalienabil al popoarelor de a-şi decide singure soarta.

Afirmaţia este cu atât mai valabilă pentru actele ce au decurs din el, mai ales că ultimatum-ul prin care, la 26 iunie 1940, U.R.S.S. soma România să-i cedeze teritorii, asupra cărora cea dintâi nu avea nici un drept, încălca grosolan nu numai convenţiile internaţionale în vigoare, ci chiar angajamentele asumate anterior de puterea sovietică.

Uniunea Sovietică recunoscuse de jure graniţele României, prin semnarea Convenţiei pentru definirea agresiunii, din 3 iulie 1933, de la Londra, şi ratificată de partea sovietică la 16 octombrie 1933, prin care „actul de agresiune“ era definit şi înţeles în raport „cu teritoriul unui stat asupra căruia era îndreptată agresiunea“.

Or, teritoriul unui stat era definit în conformitatea cu raportul Comitetului de Securitate al Conferinţei pentru Dezarmare din 24 mai 1933, ca „teritoriul asupra căruia un stat îşi exercită în fapt autoritatea sa“.

Mai mult, la 17 septembrie 1939, preşedintele Consiliului Comisarilor Poporului şi comisar al Afacerilor Străine, Molotov, a declarat formal ministrului României la Moscova – Davidescu, că: „va respecta integritatea teritorială a României“.

În cuvântarea sa din 29 martie 1940 în faţa Sovietului Suprem al U.R.S.S., Molotov a declarat că: „Guvernul său nu a ridicat niciodată problema recâştigării Basarabiei prin mijloace militare“.

Manifestarea de către Guvernul român a disponibilităţii de a se ajunge al o înţelegere, prin mijloace paşnice, a fost respinsă cu brutalitate.

Tocmai că nu exista un obiect al negocierii, ci doar dorinţa dobândirii prin forţă a unor teritorii străine.

Aflat în imposibilitatea de a se opune exigenţelor conţinute în nota ultimativă sovietică, din 26 iunie 1940, în care se formulau, utilizându-se false argumente de ordin etnic, istoric şi juridic, pretenţiile nejustificate asupra teritoriilor Basarabiei şi Bucovinei de Nord, Guvernul român a fost nevoit să le accepte.

El nu a recunoscut însă, prin aceasta, drepturile regimului stalinist asupra respectivelor teritorii româneşti.

Nota prin care s-a răspuns celui de-al doilea ultimatum sovietic din 28 iunie 1940 ţinea să menţioneze că: „singurul motiv în virtutea căruia s-a procedat la

decizia în cauză a fost al menţinerii păcii în zonă“.

„Guvernul român, pentru a evita gravele urmări pe care le-a avea recurgerea la forţă şi deschiderea ostilităţilor în această parte a Europei, se vede silit să primească condiţiile de evacuare specificate în răspunsul sovietic“.

Deci, Guvernul român al vremii vorbea de „evacuarea“ acelor teritorii şi nu de „cedarea lor“.

În acelaşi spirit, comisiunile de politică externă ale Camerei şi Senatului, în şedinţa lor din 2 iulie 1940, declarau că „Basarabia şi Bucovina sunt şi rămân româneşti, pe deasupra vicisitudinilor care s-au abătut vremelnic asupra lor şi care nu sunt cele dintâi“.

Se impune subliniat faptul că, chiar în raport cu prevederile protocolului adiţional al Pactului Ribbentrop-Molotov, anexarea de către guvernul stalinist a unor teritorii române a depăşit cadrul convenit iniţial, extinzându-se la teritorii care nu s-au aflat niciodată în componenţa statului sovietic sau a imperiului ţarist.

Istoricul britanic J. Bell, autor al lucrării „Originile celui de-al doilea război mondial în Europa“, apărută în 1986 la Editura Laughman, notează în acest sens că: „încălcarea acordului germano-sovietic în 1939 a declanşat fricţiuni între cele două părţi contractante“. „La 23 iunie, Molotov l-a anunţat pe ambasadorul german la Moscova că Uniunea Sovietică şi-a propus să ocupe simultan provinciile Basarabia şi Bucovina. În timpul negocierilor grăbite din august 1939, U.R.S.S. îşi declarase interesul faţă de Basarabia. Bucovina nu fusese menţionată, deşi Ribbentrop făcuse unele remarci vagi despre lipsa interesului politic al Germaniei în zona Balcanilor, în general. Germanii i-au convins pe sovietici să limiteze ocupaţia la partea de Nord a Bucovinei, după care au sfătuit România să accepte ultimatumul sovietic din 26 iunie“.

Punerea în aplicare a ultimatumului a fost însoţită de numeroase abuzuri.

Trupele sovietice nu au respectat condiţiile impuse de Guvernul sovietic României, încercând, prin atacarea unităţilor armatei române, să provoace un conflict deschis cu ţara noastră, cu consecinţe grave pentru statul român, ameninţat să piardă noi teritorii.

Mai mult, ele au împiedicat populaţia civilă românească, ce trăia o adevărată

dramă națională, să se refugieze pe teritoriul rămas sub autoritatea Guvernului român, și au depășit linia de demarcație impusă de cererile sovietice.

Adăugăm la toate acestea faptul că, în același timp cu Basarabia și Bucovina de Nord, a fost ocupat și ținutul Herței care nu numai că nu fusese inclus niciodată în teritoriul unor state învecinate cu România, dar nici nu apare menționat ca atare, în nici unul din documentele privitoare la actul de anexiune, este mai mult decât evident că în ansamblul lor, consecințele protocolului adițional secret al Pactului Ribbentrop-Molotov asupra României sunt ab initio, nule și neavenite.

Căutând să legitimeze anexarea prin forță a teritoriilor Basarabiei, Bucovinei de Nord și Ținutului Herța, istoriografia sovietică a prezentat constant România anilor 1918-l944 drept:

„a) participantă la intervenția antisovietică, prin ocuparea, în 1918, a Basarabiei;

b) promotoarea unei politici antisovietice, ca urmare a alianței cu Polonia, colaborării cu Franța și Anglia și participării la Mica Înțelegere;

c) dornică de o apropiere de Germania nazistă, legat de încheierea Tratatului economic din 23 martie 1939“.

Ceea ce se denumea „ocuparea Basarabiei“ nu a fost, de fapt, un act de agresiune și anexare, similar celui la care procedase Rusia țaristă în 1812, care ocupase estul Moldovei, pentru că la 28 martie 1918, populația din acest străvechi teritoriu românesc a hotărât, în mod liber, unirea acestei provincii cu țara.

În acest fel se punea capăt injustiției de peste un secol, la care fusese supusă cu forța populația dintre Prut și Nistru, fără ca statul român să fi recurs la vreo formă sau vreun mijloc de acțiune contrar legislației internaționale în vigoare.

Revenirea acestui teritoriu în granițele țării a fost rezultatul unui act de voință populară, înfăptuit în mod pașnic și democratic prin exercitarea dreptului la autodeterminare.

În ceea ce privește antisovietismul României, la care făceam aluzie în textele menționate, arhivele Ministerului de Externe conțin numeroase și convingătoare documente care atestă, dimpotrivă, preocuparea și grija permanentă a guvernelor ce s-au succedat între 1918 și 1940, de a nu leza în nici un fel interesele U.R.S.S. și de a promova relațiile de bună vecinătate.

Astfel, într-o telegramă datată 22 iunie 1938, semnată de ministrul român de externe din acea vreme, Comnen, și adresată reprezentantului României la Moscova, se pot citi următoarele: „Am dat asigurări formale domnului Litvinov, că România nu înțelege să se înregimenteze în nici un bloc ideologic de dreapta sau de stânga, și că nici nu va participa nici direct, nici indirect, la nici o acțiune inamicală sau de provocare împotriva Rusiei: vă rog a face un nou apel la simțul politic al domnului Litvinov și a-l ruga să nu persevereze în această atitudine negativă, care nu este nicidecum de natură a încuraja sforțările noastre permanente, de ameliorare a raporturilor dintre țările noastre“.

La 8 aprilie 1939, o telegramă adresată de Legația din Moscova a Ministerului de Externe al României, în care se relatează discuția dintre șeful Legației Române și șeful diplomației sovietice, Litvinov, asupra conținutului Tratatului economic încheiat între România și Germania la 23 martie 1939, semnalează: „Am insistat asupra frazei - România nu se va face niciodată unealta unor mari puteri împotriva vecinilor săi - s-a vorbit de ultimatum, de clauze secrete, a răspuns Litvinov și a reînceput să mă chestioneze. L-am asigurat mai ales asupra faptului că există acord secret, că și alte state pot obține de la noi acorduri similare și că de zonele libere vor putea profita și alții“.

În sfârșit, atitudinea de reținere pe care a manifestat-o România față de alte țări vecine, mult mai mici decât U.R.S.S., chiar în condițiile în care acestea dădeau tot mai vizibil semne ale politici revizioniste, oferă o dovadă de netăgăduit că, în ce o privește, țara noastră s-a achitat cu bună-credință de obligațiile bunei vecinătăți.

Este grăitor în acest sens conținutul telegramei adresate de Ministerul Român al Afacerilor Externe, ambasadelor din Belgrad și Ankara, la 21 martie 1939, semnată de Grigore Gafencu; ea consemnează următoarele: „Voința României de pace este îndeobște cunoscută. România nu urmărește nici un țel politic sau teritorial, dincolo de hotarele ei.

Cu prilejul evenimentelor din urmă și îndeosebi cu prilejul ocupării de către trupele maghiare a Rusiei subcarpatice, România a dovedit spiritul ei pașnic și binevoitor față de vecinii ei, prin atitudinea cumpătată a Guvernului.

Ungaria nu are a se teme de o agresiune din partea noastră. În schimb, Ungaria nutrește sentimente revizioniste, pe care în vremurile din urmă le-a manifestat pe față, prin campanii de presă și întruniri.

Aceste argumente se potrivesc şi pentru raporturile noastre cu Bulgaria, faţă de care nu avem, de asemenea, nici o revendicare, şi pe care am dori s-o vedem luând parte la colaborarea statelor balcanice“.

Rezultă din toate acestea că nimic din conduita României nu a justificat actul de ocupare de către trupele sovietice a teritoriilor româneşti din Basarabia, Bucovina de Nord şi ţinutul Herţei.

În schimb, politica expansionistă a Germaniei hitleriste şi a guvernului stalinist al U.R.S.S. au încurajat guvernele revizioniste din Ungaria şi Bulgaria, care, cu aprobarea Berlinului au ocupat la scurt timp, după consumarea actului sovietic de anexiune, alte părţi ale teritoriului românesc.

Acestea sunt faptele istorice.

În retrospectiva timpului, Pactul Ribbentrop-Molotov apare, în contextul mai larg a1 politicii marilor puteri ale vremii, ca unul din actele inspirate de politica de concesii faţă de ţările revizioniste.

Cu datele pe care le deţinem astăzi, ne apare clar că acest act a permis lui Hitler să declanşeze cel de-al doilea război mondial.

Reţinem opinia Sovietului Suprem al U.R.S.S. cu privire la aprecierea politică şi juridică a Tratatului sovieto-german de neagresiune din 1939, potrivit căreia, pentru Stalin: „principalul motiv l-a constituit nu tratatul ca atare, ci tocmai ceea ce a devenit obiect al protocoalelor secrete, adică posibilitatea de a introduce trupele în Republicile Baltice, în Polonia şi Basarabia şi în perspectivă chiar în Finlanda, adică, motivul central al tratatului a constat în ambiţiile imperiale“.

Ultimatumul sovietic din 26 iunie 1940 şi introducerea trupelor în Basarabia, realizate în baza Pactului Ribbentrop-Molotov, au constituit, după toate standardele, un caz clar de agresiune.

Acest act a constituit nu numai o lovitură împotriva poporului român, ci şi împotriva spiritului de bună vecinătate şi respect reciproc, care începuse să se închege datorită eforturilor unor personalităţi politice de seamă ca Nicolae Titulescu şi Maxim Litvinov, precum şi a unor personalităţi proeminente ale vieţii culturale şi sociale.

Prin ocuparea Basarabiei, Bucovinei de Nord şi ţinutului Herţei, Stalin a

declanşat procesul de dezmembrare teritorială a României, care s-a continuat cu răpirea unei părţi din Transilvania şi pierderea Sudului Dobrogei.

Au fost create condiţii pentru venirea la putere a unui guvern legionar şi a dictaturii militare, precum şi pentru intrarea ţării în război, în alianţă cu Germania lui Hitler şi participarea la războiul împotriva Uniunii Sovietice.

Guvernul nostru a salutat hotărârea Congresului Deputaţilor Poporului ai U.R.S.S. din 24 decembrie 1989, în care se arată: „Congresul Deputaţilor Poporului ai U.R.S.S. condamnă semnarea protocolului secret adiţional din 23 august 1939 şi a altor înţelegeri secrete cu Germania. Congresul recunoaşte că protocoalele secrete sunt, din punct de vedere juridic, lipsite de temei, de valabilitate, din momentul semnării lor. Protocoalele nu au creat o bază juridică pentru relaţiile Uniunii Sovietice cu terţe ţări, dar au fost folosite de Stalin şi anturajul său pentru a da ultimatumuri şi a exercita presiuni asupra altor state, prin recurgerea la forţă, încălcând obligaţiile juridice asumate faţă de acestea.“

Guvernul României şi-a exprimat în mai multe rânduri poziţia pe care o reafirm în faţa dumneavoastră, astăzi, de a vedea în Pactul Ribbentrop-Molotov un act ilegal de încălcare flagrantă a principiilor dreptului internaţional, nul şi neavenit încă din momentul semnării sale.

De aici decurge caracterul ilegal al tuturor consecinţelor sale, inclusiv în ceea ce priveşte Basarabia şi celelalte teritorii româneşti, încorporate cu forţa în U.R.S.S., în baza prevederilor sale.

Din păcate, înstrăinarea Basarabiei, Bucovinei de Nord şi ţinutului Herţei a devenit una din realităţile Europei postbelice, consacrată prin Tratatul de pace încheiat între România şi Puterile aliate, în 1947.

Această realitate a fost agravată de politica stalinistă de deznaţionalizare şi de utilizare a elementului etnic, pentru consolidarea imperiului care a creat, la rândul ei, noi realităţi.

Una dintre ele este aceea că teritoriile româneşti dezlipite prin ultimatumurile din iunie 1940, din trupul ţării, au intrat în componenţa unor republici diferite, din teritoriul Uniunii Sovietice.

O altă realitate este politica stalinistă deliberată, de alterare a compoziţiei demografice a acestor teritorii, care au făcut astăzi ca ponderea elementului

românesc să scadă, potrivit statisticilor de care dispunem, până la 65% în actualul teritoriu al Republicii Moldova şi până la 20% în teritoriul Bucovinei de Nord.

Noi, ca Guvern, şi ca ţară, nu putem ignora toate aceste realităţi şi de la ele pornim atunci când ne definim poziţia şi politica faţă de soluţionarea consecinţelor Pactului Ribbentrop-Molotov.

Cuvântul de ordine este din punctul nostru de vedere - înţelepciunea.

Desigur că simpla evocare a Basarabiei, Bucovinei de Nord şi Herţei ne provoacă tuturor o emoţie dintre cele mai firești, dar dacă este vorba de politică, la nivel de stat, emoţia trebuie să cedeze locul lucidităţii, răspunderii şi inteligenţei.

Realitatea europeană postbelică, stabilită la Yalta, şi prin acordurile ulterioare, este în plină evoluţie.

Cele mai remarcabile schimbări în această realitate sunt unificarea Germaniei şi revoluţiile din estul Europei, care au pus capăt războiului rece şi diviziunii continentului în ţări cu „sisteme social-politice diferite“, inaugurând tranziţia la democraţie şi la economia de piaţă în aceste ţări.

Uniunea Sovietică însăşi cunoaşte schimbări profunde.

Republica Moldova a adoptat în urmă cu un an o Declaraţie de suveranitate în cadrul U.R.S.S., propunându-şi ca obiectiv strategic dobândirea suveranităţii depline şi a independenţei politice.

Trebuie să respectăm această opţiune.

Înţelepciunea politicii noastre, legată de repararea consecinţelor Pactului Ribbentrop-Molotov va fi dată de măsura în care ea ţine seama de realităţile geopolitice şi istorico-politice în care şi cu care trăim.

Astăzi, este o altă realitate decât cu cinci decenii în urmă, şi ceea ce s-a întâmplat în aceste decenii, pentru a se ajunge la această realitate, fie că ne place, fie că nu, nu o putem ignora.

Politica noastră trebuie să fie aceea de a înţelege limitele în care trebuie să

acţionăm şi, în acelaşi timp, de a nu le accepta şi de a face ceea ce este posibil pentru un viitor mai bun.

Repararea consecinţelor Pactului Ribbentrop-Molotov nu este astăzi de conceput decât în cadrul principiilor dreptului internaţional şi al evoluţiilor generale pe plan european.

Principiile dreptului internaţional sunt consacrate în Carta O.N.U., în Declaraţia Adunării Generale O.N.U. privind principiile de drept internaţional, referitoare la relaţiile prieteneşti între state, precum şi Actul final de la Helsinki din 1975 şi în Carta de la Paris din 1990.

Aceste principii sunt obligatorii pentru România, ca şi pentru celelalte state europene.

Ele definesc cadrul şi măsura în care putem acţiona.

Putem înţelege abordările emoţionale ale unor forte politice de la noi, dar nu le împărtăşim, deoarece implicaţia lor imediată este aceea de a emite pretenţii teritoriale asupra Basarabiei şi a celorlalte teritorii româneşti, considerate la timpul anului 1940.

O asemenea abordare nu este în spiritul principiilor pe care le-am amintit şi, mai mult decât atât, este şi utopică şi contraproductivă.

Ea este, atât din punct de vedere politic, cât şi sub aspect concret, nerealistă.

Nimeni, în rândul ţărilor participante la C.S.C.E. nu susţine o asemenea abordare. Nici chiar pentru ţările baltice, care au fost state independente şi a căror încorporare în teritoriul U.R.S.S. nu a fost recunoscută de o serie de state, între care Statele Unite, ceea ce nu este cazul Basarabiei.

Opţiunea noastră, a Guvernului, este abordarea pragmatică, şi ni se pare mai eficientă, în planul istoriei viitoare.

Lamentărilor în jurul trecutului le-am preferat organizarea cât mai bună a prezentului, fără a introduce servituţi faţă de eventuale opţiuni viitoare.

Trebuie să acceptăm ideea a două state româneşti, evoluând fiecare pe propria sa traiectorie, în contextul geopolitic dat.

Acceptând această realitate, să construim în jurul ei, cu speranţa că drumul pe care cele două state îl vor face împreună, realizând o interferenţă economică şi culturală din ce în ce mai strânsă, va putea să întreţină prezentul în perspectiva unui viitor care să ne permită să ne gândim la un asemenea grad de spiritualizare a frontierelor, în care România şi teritoriile Basarabiei, Bucovinei de Nord şi Herţei să nu se mai simtă înstrăinate.

Tratatul de colaborare, bună vecinătate şi amiciţie semnat la 5 aprilie cu U.R.S.S. pretinde stabilirea unor relaţii directe cu republicile sovietice şi implicit cu românii din teritoriile încorporate în 1940 în Uniunea Sovietică.

Să folosim această posibilitate într-o politică înţeleaptă, a paşilor mici, care ni se pare infinit preferabilă unei acţiuni brutale şi lipsite de perspectivă, făcând o distincţie netă între politică şi sentimente.

Exprimându-ne firește sentimentele, să trecem efectiv la construirea interferenţei economice şi culturale pe care am evocat-o mai sus, la stabilirea unor legături durabile cu populaţia din teritoriile românești înstrăinate ca urmare a înţelegerilor prilejuite de Pactul Ribbentrop-Molotov.

Guvernul nostru pe această cale s-a angajat, preferând poziţiei radicale şi violente la care unii ne îndeamnă, cu efecte imprevizibile în contextul general al normelor europene şi al raportului de forţe pe continent, o politică de asigurare a premiselor necesare pentru ca legăturile populaţiei din teritoriile românești cu ţara să se desfăşoare în mod fructuos.

Acesta este mesajul pe care, în numele Guvernului, îl aduc astăzi în faţa dumneavoastră, a forului legislativ al ţării.

Aş mai sublinia, în încheiere, importanţa unei acţiuni concertate a forţelor politice din ţară şi armonizării poziţiilor lor atunci când, aşa cum este cazul în chestiunea pe care o discutăm astăzi, este vorba de interese supreme ale ţării şi ale poporului nostru.

Nimic nu mi s-a părut mai potrivit pentru a-mi sprijini acest apel decât cuvintele lui Iuliu Maniu rostite în şedinţa Adunării Deputaţilor Parlamentului Român din 4 aprilie 1934, într-o dezbatere consacrată poziţiei României faţă de revizuirea frontierelor: „Dacă în atâtea şi atâtea chestiuni interne ne desparte unii de alţii o lume întreagă, doresc măcar în chestiunile externe să ne unim cu toţii în gând şi hotărâre de a păstra ceea ce este al nostru, de a nu ataca pe nimeni, dar a nu lăsa

ca nimeni să ne atace patrimoniul național“.

● Adrian Năstase, Discursuri parlamentare, București, Editura Hondo Media, 2004, p. 19-31.

64. Alocuţiunea Rabinului şef al Genevei, Alexandru Şafran (Şedinţa Senatului din 28 martie 1995)

Domnul Oliviu Gherman: Domnule Rabin-Şef al Genevei, singurul supravieţuitor al senatorilor dinainte de cel de al doilea război mondial,

Stimaţi colegi,

Cred că pentru noi toţi este un imens privilegiu de a avea în mijlocul nostru o personalitate celebră a vieţii politice şi vieţii spirituale româneşti, Excelenţa Sa, domnul Alexandru Shafran.

Domnia sa este o personalitate de vârf a spiritualităţii româneşti, fiind, după cum ştiţi, cel mai tânăr Rabin-Şef care a lucrat... a condus Comunitatea Evreiască în România în decursul istoriei sale. Domnia sa a fost şi membru al Senatului României şi, aşa cum spuneam, este singurul supravieţuitor al senatorilor din perioada interbelică.

Prezenţa Domniei sale în acest loc de concentrare a vieţii politice româneşti şi, de ce să nu o spunem, a vieţii spirituale, are o semnificaţie deosebită, deoarece, după cum ştiţi foarte bine, Domnia sa a avut un rol care poate fi greu de evaluat, în privinţa organizării în condiţii ireproşabile a vieţii spirituale a Comunităţii evreieşti în perioade care au fost deosebit de neprielnice pentru această viaţă - mă refer la perioada fascistă şi, apoi, începutul perioadei comuniste.

Îmi permit să-l rog, transmiţându-i, pe de o parte, omagiul senatorilor şi al Senatului României, să-l rog să-şi prezinte alocuţiunea de suflet într-o limbă pe care dv. o veţi aprecia-o ca o comoară de limbă românească.

Excelenţa Voastră, îmi permit să vă rog să luaţi cuvântul. (Aplauze puternice).

Domnul Alexandru Shafran: Domnule preşedinte, Doamnelor şi domnilor senatori,

Mă înfăţişez Domniilor voastre cu emoţie şi cu recunoştinţă. Cu emoţie, căci îmi regăsesc ţara în care m-am născut, revăd populaţia în mijlocul căreia am crescut,

reaud glasul românesc în toată suculenţa lui, revăd slova românească în toată lumina ei, resimt gustul roadelor culturii româneşti care ani de-a rândul mi-au hrănit sufletul.

Vă spun că stau înaintea Domniilor voastre pătruns şi de un simţământ de recunoştinţă. Într-adevăr, v-o datoresc din plin pentru chemarea pe care mi-aţi adresat-o, domnule preşedinte şi domnilor senatori, să vin aici, în mijlocul Domniilor voastre, şi să rostesc cuvântul meu care, vă rog să ştiţi, este un cuvânt de voie bună, izvorând din inima mea iubitoare, cu aceeaşi frăgezime cu care am rostit primul meu cuvânt în acest Senat, în aceeaşi lună, martie, ca şi acum, însă înainte cu mai mult de o jumătate de veac. (Aplauze puternice).

În răstimpul acestor decenii, am trăit cu toţii în freamăt de zbucium. Oamenii au trecut prin vremuri crunte, pretutindeni, în România, în Europa, cu răsfrângeri pustiitoare în lumea întreagă. Totuşi, urgia s-a abătut cu o furie distrugătoare cu totul deosebită asupra evreilor, cu tâlcul orb de a nimici acest popor, nu de a-l birui, căci era fără arme, dar de a-l extermina, de a-l elimina de pe faţa pământului. Şi, paradox, acest popor, ţintă a anihilării totale, este acela care a adus lumii Biblia eternă, dar, tocmai fiindcă a revelat prin ea oamenilor pe Dumnezeul unic, pe Creatorul unic al unei lumi unice şi unitare pe care o vrea locuită de o omenire unică şi unitară. Tocmai de aceea mânia semiţiilor împotriva poporului evreu s-a dezlănţuit cu atâta scelerat avânt. Oamenii şi popoarele care l-au adoptat formal pe acest Dumnezeu, anunţat de către Israel, refuză, în genere, să îndeplinească idealul de viaţă pe care El îl propune prin mijlocirea Bibliei, ideal care se rezumă în îndatorirea de a respecta viaţa fizică şi morală a fiinţei omeneşti, de a recunoaşte demnitatea acestei fiinţe despre care le place să zică în stilul biblic, fără să ia în serios zicerea lor, că omul este făcut după chipul şi asemănarea Domnului. Să nu ne mire deci că Shoah, catastrofa fără egal care s-a abătut în secolul nostru asupra poporului evreu, a atins culmile sale semeţe, înfiorătoare tocmai în continentul a cărei religie se referă în mod direct, istoric la iudaismul din care afirmă că se trage şi pe care, în acelaşi timp, îl denigrează.

Domnule preşedinte,

Doamnelor şi domnilor senatori,

Acum 10 zile, noi, evreii, am celebrat Purimul, o sărbătoare ca ne aminteşte salvarea de la pieire a strămunilor noştri, în Persia, cu vreo 2 500 de ani în urmă.

După enumerarea peripețiilor miraculoase care au condus la izbăvirea lor, noi rostim o rugăciune care se termină doar cu 4 cuvinte în ebraică, dar pline de semnificație, conținând o învățătură despre care trebuie să ținem seamă. Traducerea acestor 4 cuvinte sună astfel: „Amintit fie spre bine Harvona, adică acela care, în vreme de obidă, a stat alături de evrei și i-a ajutat“. Învățătura aceasta alcătuiește un legământ transmis tuturor generațiilor evreiești. Este un fapt cât se poate de dureros, dar cât se poate de adevărat că, în timpul cârmuirii naziste, noi, evreii din România, am fost obidiți, prigoniți, chinuiți. Totuși, nu am dat uitării că, în acele vremuri de amară oprelişte, de măcinătoare zdrobire a ființei noastre fizice și morale, când vuiau veşti devastatoare, vestitoare ale negurilor morții, tot atunci venea, de multe ori, un suflu de alinare, de compătimire, chiar de tămăduire, vestitoare ale zorilor vieții de a înviora inimile.

Iată pilde grăitoare, întruchipând sufletul adevărat românesc, în aceste vremuri de suferință ale evreilor români. Când „trenul morții“, pus în mișcare la Iași, în urma pogromului săvârșit în acest oraș, după ce a făcut popas la Podu Iloaiei, a ajuns în gara Roman, strigăte disperate răzbăteau din vagoanele ferecate. Se țipa: „Dați-ne apă, dați-ne apă!“, dar paznicii aveau ordine stricte să împiedice pe orișicine ar încerca să se apropie de acest funest vehicul. Și totuși, în pofida interzicerii, o femeie plăpândă, Viorica Agarici, străbătu iute rândurile strânse ale paznicilor și porunci acestora, pe seama ei, a simplei zvâcniri a conștiinței sale, să rupă lacătele trenului ale acestui depozit sinistru de chinuri fumegânde, să deschidă vagoanele, ceea ce au și făcut. Și, iată, din acestea încep să cadă afară cadavre încleștate, să se rostogolească oameni în agonie, să se precipite oameni asfixiați, oameni înnebuniți, da, înnebuniți, oameni înnegriți de arșița setei. Acestor oameni Viorica Agarici le întinde apa învietoare. Apă, acest element primordial, vital, pe care Creatorul lumii îl pune la dispoziția oricărei vietăți animale, și, apoi, trenul, „trenul morții“ s-a pus din nou în mișcare, cu destinația Călărași.

Am cerut atunci președintelui Crucii Roșii Române, doctorul Costinescu, să ia măsuri ca pe noul traseu ce avea să parcurgă „trenul morții“ să nu se mai repete samavolniciile petrecute la staționarea acestuia în gările din Podu Iloaiei și Roman. I-am mai cerut să asigure condiții umane de cazare în lagărul din Călărași a acestor nenorociți evrei. Doctorul Costinescu s-a străduit în acest sens, și a izbutit, și nu numai atât, m-a înștiințat că a obținut, cu acest prilej sfâșietor de inimi, ca unii medici evrei să capete îndărăt instrumentele medicale care le-au fost confiscate.

Iată altă pildă. Evreii din sudul Bucovinei şi din nordul Moldovei au fost smulşi din casele lor şi deportaţi în Transnistria. În drum, mulţi dintre ei au fost ucişi, alţii căzeau istoviţi şi mureau în şanţuri. Cei ajunşi, în sfârşit, în ţinuturile sinistre de dincolo de Nistru, printre care mulţi dintre ei goi, desculţi, erau răpuşi de frig, de foame şi de boală. Noi nu aveam voie să le trimitem ajutoare în îmbrăcăminte, alimente, medicamente. Am spus Reginei-mamă Elena că obţinerea aprobării de a se trimite ajutoare acestor pribegi în surghiun este mai mult decât urgentă, deoarece fiecare ceas contează, căci în fiecare ceas se sting în chinuri fiinţe nevinovate. Regina-mamă, femeie cuvioasă, s-a străduit din răsputeri ca autorizaţia să fie acordată fără întârziere. I s-a promis că aşa se va face şi aşa s-a făcut. De îndată ce a luat cunoştinţă de rezultatul pozitiv al demersurilor sale, chiar în acelaşi ceas s-a grăbit să mi-l comunice, trimiţând pe aghiotantul ei la mine acasă, într-o noapte de viscol, pentru ca acest sol al bunătăţii să-mi aducă vestea cea mare cu un ceas înainte, fără să mai aştepte a doua zi.

Iată o altă pildă. Când, în Basarabia, s-au comis masacre cu evreii, un ofiţer român, milos, a acceptat primejdioasa misiune ce i-a fost încredinţată de către diriguitorii evrei din Bucureşti, ca să aducă veşti de la noi sărmanilor evrei de acolo, închişi în ghetouri, şi cărora li s-a interzis să mai comunice cu noi.

Iată o altă pildă. Când reprezentanţii guvernului german la Bucureşti au insistat pe lângă autorităţile române să orânduiască vagoanele necesare pentru ca să transporte în lagărele de exterminare, în Polonia, pe evreii din Transilvania de Sud şi pe cei din vechiul Regat, după ce au eşuat toate încercările noastre - ale doctorului Fielderman şi ale mele - pentru ca aceste deportări să nu aibă loc, m-am adresat mitropolitului Ardealului, Nicolae Bălan, cerându-i să vină în Bucureşti, pentru că trebuie să-i vorbesc. Nu puteam să mă duc la Sibiu, pentru că eram ostatec. El a înţeles despre ce este vorba, înaltul prelat a răspuns chemării umilului rabin şi a venit în Capitală. Convorbirea mea cu el a fost dramatică, zguduitoare. Duios, dar aspru, i-am spus că după moartea noastră - suntem doar amândoi la fel, muritori -, îl voi declara în faţa judecătorului ceresc răspunzător în ce priveşte viaţa miilor de fiinţe evreieşti, găsindu-se în dioceza lui şi osândite la o moarte atroce prin deportarea lor în Polonia. Mitropolitul, fire mândră, dar suflet cucernic, s-a cutremurat la auzul accentelor grave ale spuselor mele. S-a ridicat, s-a dus şi a intervenit în favoarea acelor osândiţi, îndeplinind astfel, domnule preşedinte, doamnelor şi domnilor senatori, un rol covârşitor întru salvarea evreilor din Transilvania de Sud şi ipso facto a evreilor din Vechiul Regat, căci deportarea acestora din urmă era legată de deportarea celor dinainte.

Evreii din Ardealul de Nord, ocupat de către unguri, nu au avut norocul să se găsească în dioceza vajnicului mitropolit Bălan, nu au putut deci beneficia de oblăduirea lui, a acestui suflet mare românesc. Ei, sărmanii, au fost expediaţi cu mare cruzime la Auschwitz, pentru a fi acolo, în camerele de gaz şi mistuiţi în dogoarea cuptoarelor.

Iar aceşti evrei răzleţi din Ardealul de Nord care au izbutit să scape de la deportare la Auschwitz datorează salvarea lor simţului nobil românesc al profesorului Raoul Şorban, simţului nobil românesc al Domniei voastre, domnule profesor Şorban, chibzuinţei sale active şi a aceleia a prietenilor săi. Ei s-au căznit ca aceşti răzleţi evrei să poată să treacă în România, la noi, şi de aici, din acest liman al izbăvirii lor, să ajungă apoi în Ţara Făgăduinţei, în Ţara Sfântă.

Aşadar, România, din acest punct de vedere, al deportării evreilor în Polonia, se situează în rândul acelor puţine ţări europene cotropite de armatele lui Hitler, ca Bulgaria, Danemarca, Finlanda, care nu şi-au trimis copiii de obârşie evreiască să piară în gazul şi în focul de la Auschwitz.

Domnule preşedinte,

Doamnelor şi domnilor senatori,

Iată pilde de autentic românism, învederat în vremea de cumplită oprelişte, când am păstorit obştea evreiască din România, pilde pe care am onoarea să le citez din înălţimea tribunei Senatului, căruia am avut onoarea să aparţin şi care păstrează un loc de predilecţie în inima mea recunoscătoare. De aici, din acest loc însemnat şi în acest ceas însemnat din viaţa mea, îndrept ruga mea către Dumnezeu, să reverse harul Său în belşug asupra frumoasei ţări româneşti şi asupra bunului şi dragului popor român. (Aplauze puternice).

Domnul Oliviu Gherman: Excelenţă, Stimaţi colegi,

Am avut un prilej, pe care trebuie să-l socotim un privilegiu, de a asculta rememorări de suflet ale uneia dintre personalităţile de frunte ale vieţii politice şi spirituale din România.

Credem că, prin exemplele pe care le-a prezentat, nu a făcut altceva decât să ilustreze această formidabilă forţă spirituală a neamului românesc, care şi-a dovedit întotdeauna apartenenţa la valorile cele mai importante ale spiritualităţii

mondiale în general şi specific europene.

Noi îi mulţumim şi îmi permit să-i transmit asigurarea noastră că, dacă oamenii sunt pieritori, spiritualitatea este permanentă şi una dintre îndatoririle noastre cele mai importante este aceea de a alimenta această spiritualitate care şi-a dovedit în decursul veacurilor această formidabilă rezistenţă faţă de tot ce a fost rău, urât şi murdar. Îi mulţumim şi îl rugăm ca, în acele locuri atât de binecuvântate, sub culmile munţilor din jurul Genevei, alături de lacul care e atât de pur încât ai senzaţia că mereu poţi vedea şi cealaltă lume, să păstreze în suflet aceeaşi dragoste faţă de neamul căruia îi aparţine, faţă de ţara pe care şi acum simte că o iubeşte ca pe propria-i ţară.

Vă mulţumesc şi declar această şedinţă omagială închisă. Vă mulţumesc. (Aplauze, întreaga asistenţă, precum şi membrii prezidiului în mijlocul căruia se află Rabinul-Şef Alexandru Shafran se ridică în picioare, aplaudând).

● D.S., şedinţa din 28 martie 1995, p. 9-10.

65. Declaraţia politică prezentată de Ion Solcanu, în numele Grupului parlamentar PDSR din Senat, cu prilejul vizitei Sanctităţii Sale, Papa Ioan Paul al II-lea la Bucureşti (Şedinţa Senatului din 10 mai 1999)

Domnule preşedinte, Stimaţi colegi,

După succesele mari ale economiei anunţate de senatorul Glodeanu, daţi-mi voie să prezint una de reconciliere.

Domnule preşedinte de şedinţă, doamnelor şi domnilor senatori,

În aceste ultime 3 zile, între 7 şi 9 mai, am fost cu toţii martorii unui eveniment istoric: Bucureştiul a devenit centrul mondial al creştinătăţii. Aceasta s-a întâmplat graţie vizitei Sanctităţii Sale Ioan Paul al II-lea, una dintre cele mai covârşitoare personalităţi ale celei de a doua jumătăţi a secolului XX. Prin alegerea sa pe scaunul apostolic a fost revigorată Biserica Romano-Catolică din ţările aflate atunci sub totalitarismul comunist: Polonia, Ungaria, România, Germania de Est, Iugoslavia, Cehia, Bulgaria şi fireşte, Uniunea Sovietică. Acelaşi suflu revigorator şi tacit îndemn la rezistenţă şi dătător de speranţă l-au primit şi greco-catolicii din România.

Pentru aceştia, Revoluţia din Decembrie 1989 a deschis uşile spre realizarea idealurilor pentru care s-au devotat şi au suferit ani îndelungi de temniţă cardinalii Iuliu Hossu şi Alexandru Todea.

Stimaţi colegi,

În spiritul respectului pentru adevărul istoric se impune să precizăm că demersurile pentru acest impresionant eveniment au început imediat după Revoluţia din Decembrie 1989.

Întâlnirile domnului Ion Iliescu, preşedintele de atunci al României, cu Sanctitatea Sa Ioan Paul al II-lea, de la 1 februarie 1991, 14 septembrie 1992 şi 28 septembrie 1995 au fost momente memorabile şi tot atâtea prilejuri de a-l invita să păşească pe pământul încreştinat de Apostolul Andrei, fratele Apostolului Petru, al cărui succesor peste milenii este Sfântul Părinte de azi.

Până în noiembrie 1996, atât preşedintele ţării, cât şi Guvernul s-au străduit să slujească armonia dintre stat şi cultele religioase legal recunoscute şi au făcut din neantrenarea Bisericii în jocul politic un principiu al acţiunii lor. Sperăm că acest principiu va rămâne şi în continuare o constantă a politicii interne româneşti.

Expoziţia de la Roma a documentelor care depun mărturie despre istoria creştinismului din ţinuturile româneşti, aflate în patrimoniul Vaticanului, a constituit o altă treaptă în evoluţia postdecembristă a relaţiilor dintre statul român şi cel al Sfântului Scaun.

În acest şir al eforturilor care au înlesnit pelerinajul Sanctităţii Sale în România, trebuie evocate şi cele constant depuse de actualele autorităţi ale statului român. Toate ar fi rămas însă fără ecou dacă acestora nu li s-ar fi alăturat străduniile Bisericii Ortodoxe Române, ale Preafericitului Părinte Teoctist şi ale celorlalţi ierarhi pentru aplanarea neînţelegerilor dintre Biserica noastră naţională şi Biserica Greco-Catolică, răni deschise în vremea totalitarismului comunist.

În acelaşi scop au lucrat cu înţelepciune Înalt Preasfinţitul Ioan Robu, mitropolitul Bisericii Romano-Catolice din România, şi Înalt Presfinţitul Lucian Mureşan, mitropolitul Bisericii Greco-Catolice.

Stimaţi colegi,

Partidul Democraţiei Sociale din România apreciază că prin invitaţia adresată Sanctităţii Sale Ioan Paul al II-lea de a vizita România, de către Preafericitul Părinte Patriarh Teoctist, fără de care episcopul Romei nu putea făptui pelerinajul într-o ţară cu o populaţie covârşitor ortodoxă, Biserica noastră naţională a dovedit pragmatism ecumenic, deschidere şi sinceritate şi, mai presus de toate acestea, voinţă integratoare în valorile democraţiei occidentale. Dar, în acelaşi timp, a arătat şi dorinţa de a nu sacrifica identitatea noastră naţională, care pentru încă multă vreme nu va putea fi înţeleasă fără ortodoxism şi rolul acestuia în îndelungata şi zbuciumata existenţă a poporului român.

Numeroase dintre gesturile celor doi întâistătători ai Bisericii Romano-Catolice şi Bisericii Ortodoxe-Române au avut o grea încărcătură ecumenică.

Salutându-le pe toate acestea, Partidul Democraţiei Sociale din România apreciază, totodată, Declaraţia comună semnată de cei doi întâistătători de biserici. Ea conţine un mesaj de încetare a bombardamentelor şi de reluare a negocierilor politice pentru realizarea unei păci juste şi durabile, întemeiate pe

respectarea drepturilor fundamentale ale omului, pe colaborarea dintre statele suverane, iar Iugoslavia este un stat suveran. O atare atitudine este întru totul concordantă cu aceea promovată de Partidul Democraţiei Sociale din România. Important este şi că un asemenea mesaj a plecat din România.

Doamnelor şi domnilor,

La messa celebrată ieri în Parcul Izvor, Sanctitatea Sa Ioan Paul al II-lea observa cu adâncă înţelepciune că „Pacea zideşte, iar discordia năruieşte“: Tot ieri, şi cu acelaşi prilej, Preafericitul Părinte Patriarh Teoctist remarca, în aceeaşi notă de înţelepciune, că „prozelitismul nu apropie, ci separă“.

Aceste observaţii ne îndreptăţesc să credem, pe noi, cei care alcătuim în Senat, Grupul parlamentar al Partidului Democraţiei Sociale din România, că fiecare păstor îşi va apăra turma sa fără a încerca să o sporească pe seama celeilalte. În acelaşi timp, vrem să credem că de la această înaltă tribună a aleşilor poporului nu se vor mai auzi acuze la adresa clerului şi a ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române sau a altora. Cu atât mai puţin la adresa întâistătătorului Bisericii Ortodoxe Române.

Să nădăjduim cu toţii că rănile încă deschise ale trecutului vor fi tămăduite de doctorii anume hărăziţi să o facă. Aceştia nu sunt alţii decât ierarhii Bisericii Ortodoxe Române şi cei ai Bisericilor Greco-Catolice şi Romano-Catolice.

Nevoia redescoperirii fiecărei biserici creştine în parte trăitoare în România, invocată de Preafericitul Părinte Patriarh Teoctist, poate fi calea reconcilierii dintre acestea şi temeiul durabil al reconcilierii dintre noi.

Calea de străbătut va fi anevoioasă, dar, cum spune un proverb, „un drum, oricât de lung ar fi, începe cu primul pas“. Acesta a fost făcut. Să avem curajul şi înţelepciunea să-i parcurgem pe ceilalţi, oricât de numeroşi vor fi aceştia.

Vă mulţumesc!

● D.S., şedinţa din 10 mai 1999, p.

66. Declaraţia politică prezentată de Constantin Sava, în numele Grupului parlamentar al Partidului Democraţiei Sociale din România (Şedinţa Senatului din 25 octombrie 1999)

Domnul Constantin Sava:

Domnule preşedinte,

Înainte de a prezenta declaraţia politică, aş ruga să transmitem, în numele Grupului parlamentar din Senat, cu ocazia zilei de 25 octombrie, cele mai sincere felicitări şi urări de succes Armatei Române, în nobila misiune pe care o are. Sper ca Senatul României să fie de acord să transmitem acest mesaj şi v-aş ruga chiar să consultaţi colegii. (Aplauze).

Vă mulţumesc.

Domnule preşedinte,

Stimaţi colegi şi invitaţi,

Tema acestei declaraţii, făcută în numele Grupului parlamentar al Partidului Democraţiei Sociale din România, se referă la rezoluţia de vineri a Biroului executiv central, prin care se solicită demiterea Cabinetului Radu Vasile şi formarea unui guvern de tehnocraţi, a cărui sarcină să fie organizarea alegerilor parlamentare anticipate. Această declaraţie reprezintă şi un răspuns la reacţiile relativ nervoase venite pe această temă din partea coaliţiei majoritare şi a Preşedinţiei.

Referindu-se la cererea Partidului Democraţiei Sociale din România, Preşedintele Constantinescu a spus: „În primul rând, P.D.S.R. ar trebui să facă proba că este formaţiunea responsabilă care prezintă o alternativă coerentă. Până acum nimeni nu a auzit din partea P.D.S.R. o soluţie reală“. Ştim că domnul Constantinescu lucrează de la 16 ore în sus, zilnic. Tocmai de aceea nu ştim dacă lipsa de informare a Preşedintelui în legătură cu oferta politică şi economică a P.D.S.R. se datorează consilierilor săi sau faptului că plimbările în străinătate şi vizitele de lucru, foarte asemănătoare unei campanii electorale, îi ocupă toată

agenda. Altfel, ar fi aflat despre alternativa coerentă şi soluţiile reale adoptate pe data de 9 octombrie de către Conferinţa Naţională a Partidului Democraţiei Sociale din România şi care au fost date imediat publicităţii. Tot domnul Preşedinte afirmă sâmbătă: „Nu există elementele unei crize“, afirmaţie, prin care contrazicea părerile exprimate cu doar o lună de zile în urmă, la Craiova, când domnul Președinte a spus: „Știu că este un dezastru“, sau săptămâna trecută, la PRO-TV, când a afirmat, bănuim, autocritic: „Toată lumea e în criză“.

Tot la capitolul reacţii nervoase pot fi încadrate şi cele spuse sâmbătă, la „ANTENA 1“, de premierul Radu Vasile. Acesta a acuzat Partidul Democraţiei Sociale din România de: „balcanism, de inconştienţă, de ce poate să ne aştepte dacă ar cădea Guvernul“, şi de acţiune concertată cu marile confederaţii sindicale naţionale. Poziţii asemănătoare au exprimat reprezentanţi ai Partidului Naţional Liberal şi Partidului Democrat. Totodată, au fost exprimate în mass-media, aservită puterii, opinii potrivit cărora „...schimbarea Guvernului ar afecta invitarea noastră la Helsinki...“ sau că „...nu se organizează alegeri anticipate în situaţii de criză...“.

Aşa cum am anunţat în debutul acestei declaraţii, dorim să răspundem acestor atacuri venite dinspre putere, pe care le-am numi, mai degrabă, diversiuni menite să ocolească problemele reale. În orice ţară democratică alegerile parlamentare anticipate se organizează tocmai î momente de criză. Ele reprezintă o supapă pentru evita rea unor explozii sociale atunci când economia se află în prăbuşire, reprezintă singura procedură democratică prin care electoratul obligă la schimbarea unui curs politic greşit. Sigur că ar mai fi şi varianta când partidul sau partidele de guvernământ au asemenea popularitate încât speră să-şi mărească ponderea parlamentară cu prilejul unor alegeri anticipate. Evident, la noi nu este cazul. Toate, dar absolut toate sondajele de opinie sunt de acord cu scăderea popularităţii partidelor din coaliţie.

Solicitarea Biroului executiv central al P.D.S.R. nu a venit nici din balcanism, nici din inconştienţă, nici din iresponsabilitate şi nici măcar din graba de a prelua puterea conform diversiunii puterii. Poziţia P.D.S.R. se datorează presiunilor venite dinspre populaţie, dinspre sindicate şi de la organizaţiile locale ale partidului. Suntem convinşi că şi parlamentarii puterii resimt bine aceste presiuni atunci când se duc în teritoriu. La fiecare întâlnire cu simpatizanţii P.D.S.R. sau cu oameni de rând care nu fac politică, ni se cere să acţionăm, pentru că aşa nu se mai poate. Aşa că nu este de mirare că ne situăm pe aceeaşi poziţie cu sindicatele! Ele nu fac decât să redea starea de spirit a membrilor de sindicat,

într-un cuvânt a populaţiei. Întâmplarea, dacă poate fi numită astfel, că oamenii nu au căldură, apă caldă şi nici măcar apă rece, acum in prag de iarnă, nu este decât o picătură intr-un ocean de greşeli ale Guvernului.

Spunea domnul prim-ministru Radu Vasile că, dacă vine alt Guvern, atunci ne aşteaptă dezastrul. Nu se va mai rezolva nici problema căldurii, nici a apei şi nici altele. Poate, oare, domnul premier să afirme că Domnia sa sau Guvernul pe care îl conduce a rezolvat ceva, când miniştrii săi nu fac altceva decât să dea vina pe primar şi administraţia locală, iar Preşedintele Constantinescu acuză, la Cluj, intelectualitatea că nu explică populaţiei ce înseamnă reforma? Nu mai trebuie să explic nimic. Fiecare simte pe propria piele, iar dacă e s-o luăm teoretic, ne-a explicat însuşi şeful statului la radio: „Reforma înseamnă un deal din care răsare o vale“. Mai are cineva nevoie de vreo explicaţie când tot domnul Preşedinte Constantinescu spunea textual: „Frigul din apartamente este o consecinţă a lipsei de organizare a administraţiei centrale şi locale“.

Până şi domnul Marko Bela care, de regulă, se ocupă doar de problemele minorităţii maghiare, a spus: „Este o greşeală de neiertat ca in problema căldurii şi a apei calde să ne trezim într-o situaţie comparabilă cu cea dinainte de 1989“.

O poziţie asemănătoare a avut-o şi preşedintele Partidului Democrat, domnul Petre Roman: „A fost cineva sancţionat pentru această greşeală de neiertat?“ Bineînţeles că nu, dar se declară, în continuare, că, dacă vine altcineva la guvernare, va fi vai şi amar de România, mai rău decât acum, când cifrele oficiale indică cifra de 8 milioane de cetăţeni care trăiesc sub limita pragului de sărăcie, e greu de închipuit. Ar fi mult mai simplu pentru noi, cei din P.D.S.R., să stăm nepăsători şi să asistăm la şirul nesfârşit de gafe prezidenţiale sau guvernamentale. Ar fi mult mai simplu să ne mărginim la a inventaria toate greşelile şi contraperformanţele coaliţiei pentru ca, ulterior, să le folosim ca argumente în campania electorală. Nu vrem aşa ceva. Încercăm, prin toate mijloacele democratice pe care le avem la dispoziţie, să mai salvăm ce se poate salva. Populaţia a arătat, extrem de clar, că doreşte o schimbare radicală a politicii actualei coaliţii. Cât despre argumentul că declanşarea alegerilor ar afecta invitarea României la negocierile de aderare la Uniunea Europeană, trebuie să spunem că şi acesta este un fals argument, o diversiune. În primul rând, că aderarea ţării noastre este un proces de durată care se va derula sub mai multe guverne, iar problema de care se preocupă Uniunea Europeană este starea economică românească şi nu cum îl cheamă pe primul-ministru. Or, economia românească de 3 ani consecutiv, în cădere dramatică a produsului intern brut, se

îndreaptă spre prăbuşire. Nu de asemenea parteneri are nevoie Uniunea Europeană. Alegerile anticipate nu înseamnă instabilitate politică, aşa cum încearcă unii să sperie electoratul, ci înseamnă un prim pas spre stoparea declinului şi relansarea economiei.

Propagandiştii puterii, alături de diverşi demnitari, mai încearcă să acrediteze o altă idee falsă, o altă sperietoare: P.D.S.R. nu este agreat de Occident şi, de aceea, România va fi exclusă de la orice parteneriat în cazul revenirii la putere a acestui partid.

Îi informăm astăzi pe respectivii că delegaţia Uniunii Europene la Bucureşti a solicitat pe preşedintele P.D.S.R., domnul Ion Iliescu, să participe, împreună cu o delegaţie de specialişti ai partidului, la o rundă de discuţii, la sediul P.D.S.R., cu comisarul european pentru extindere. Domnia sa ne vizitează ţara pe 27 şi 28 octombrie, iar politicenii şi experţii Uniunii Europene consideră Partidul Democraţiei Sociale din România ca un probabil viitor partid de guvernământ, deci un partener de dialog valabil.

În încheiere, dorim să reiterăm solicitarea noastră pentru organizarea cât mai urgentă de alegeri parlamentare anticipate, ele urmând a reprezenta un prim pas spre stoparea declinului şi relansarea economiei naţionale.

Vă mulţumesc pentru atenţie. (Aplauze).

● D.S., şedinţa din 25 octombrie 1999, p. 12-13.

67. Prima alocuţiune a preşedintelui ales al Senatului, Nicolae Văcăroiu (Şedinţa Senatului din 18 decembrie 2000)

Vă mulţumesc foarte mult. Doamnelor şi domnilor senatori,

Vă rog să-mi permiteţi câteva cuvinte. Aş prefera de la tribună.

Doamnelor şi domnilor senatori, Onorată asistenţă,

Cred că astăzi, după constituirea oficială a Senatului, este momentul cel mai potrivit să adresez felicitări tuturor membrilor Camerei superioare a Parlamentului pentru succesul de a fi fost aleşi cu ocazia scrutinului din 26 noiembrie.

Este un succes personal pentru fiecare în parte, dar este şi un succes al partidului care v-a inclus pe liste, succese care, ambele, merită subliniate.

Tot in debutul primei mele intervenţii în calitate de preşedinte al Senatului ţin să mulţumesc în mod special domnului Mircea Ionescu-Quintus pentru modul în care a condus primele etape procedurale regulamentare ale acestei noi legislaturi, în calitatea sa de decan de vârstă al Senatului. (Aplauze).

Am ţinut să remarc în mod special prestaţia domnului Quintus, deoarece ne amintim cum, prin maniera echilibrată în care şi-a exercitat funcţia de preşedinte al Senatului, prin respectul faţă de principiile democraţiei, Domnia sa a fost, în legislatura trecută, unul dintre cei care au tratat opoziţia ca pe un partener în dezbaterile politice, şi nu ca pe un duşman. (Aplauze).

În încheierea acestei scurte introduceri, vreau să mulţumesc celor care mi-au acordat votul şi, folosind o parafrază, am să-i asigur pe cei care nu m-au votat că voi acţiona ca un preşedinte al tuturor senatorilor. Sunt membru al Partidului Democraţiei Sociale din România, vicepreşedinte al partidului şi, prin urmare, voi susţine, ca senator, atât politica, cât şi proiectele de lege iniţiate de noi, dar, în calitate de preşedinte al Senatului, voi conduce această instituţie fără partizanate, conform Constituţiei, conform literei şi spiritului regulamentului nostru.

În calitate de preşedinte al Senatului, vă declar că Senatul suntem noi toţi, şi nu doar cei aflaţi pe băncile puterii. (Aplauze).

Spun acest lucru din respect pentru democraţie şi pentru că sunt mai multe obiective comune care ne apropie, decât mijloacele de realizare a lor, care diferă de la un partid la altul.

Doamnelor şi domnilor senatori,

Actuala legislatură începe, din păcate pentru noi, cu o serie de handicapuri majore, nesoluţionate în legislatura trecută, pe care avem obligaţia să le depăşim.

Pe lista de aşteptare se află 59 de proiecte de lege, 183 de propuneri legislative, 35 de ordonanţe emise pe baza legilor de abilitare a Guvernului şi 119 ordonanţe de urgenţă. Toate acestea adunate dau un total de 396 de proiecte de acte normative, din care 45 au fost înscrise pe ordinea de zi a plenului Senatului. Adăugaţi aici cele peste 250 de proiecte de acte normative care se află ta Camera Deputaţilor şi care urmează să vină la Senat pentru dezbatere şi adoptare.

Dezbaterea proiectelor enumerate, dar mai ales a ordonanţelor, îşi aşteaptă rândul, conform procedurilor parlamentare, în ciuda faptului că şi-au produs deja efecte în economie. Avem datoria să finalizăm legile proprietăţii, rămase restante din legislatura trecută, tot aşa cum avem obligaţia asumată de aproape toate partidele, în timpul campaniei electorale, de finalizare a unui cadru legislativ cât mai atractiv, cât mai favorabil dezvoltării mediului de afaceri, pentru relansarea în forţă a economiei.

Îndeplinirea acestor obiective în planul legislativ şi armonizarea lor cu standardele europene vor genera efecte pozitive în plan economic şi vor apropia momentul integrării ţării noastre în Uniunea Europeană.

Pe lângă toate acestea, după procedura constituţională de învestire a noului Cabinet, se vor adăuga, peste puţină vreme, proiecte de lege, unele în procedură de urgenţă, venite de la Guvern.

Legislaţia pe care o vom adopta va trebui să fie suplă, stimulativă pentru o privatizare transparentă şi pentru accelerarea dezvoltării sectorului privat, cu un accent deosebit pentru întreprinderile mici şi mijlocii.

Stabilitatea legilor trebuie să fie unul din obiectivele noastre. Relansarea

economiei şi a investiţiilor nu este de conceput într-un mediu legislativ instabil, când regulile se schimbă în timpul jocului.

Ne vom face astfel datoria, pentru că ţara nu mai are timp să aştepte. Parlamentul îşi va relua atribuţiile constituţionale, de unică autoritate legiuitoare a ţării şi, în plus, vom veni în întâmpinarea politicii Guvernului de stopare a declinului şi de relansare a economiei, fapt care va constitui un pas necesar în normalizarea relaţiei cu Executivul, grav afectată în ultimii 4 ani, prin politica ordonanţelor şi a ordonanţelor de urgenţă.

Aşa cum am mai spus, ţara are nevoie rapid de legi bune şi de aceea consider că una din priorităţile noastre este creşterea ritmului de legiferare.

Pentru a realiza acest obiectiv, apreciez că există două căi de acţiune. Mă refer în primul rând la colaborarea politică la nivelul conducerilor grupurilor parlamentare. S-a creat la Senat un precedent pozitiv în legislatura trecută, când s-a negociat şi s-a ajuns la un consens politic în cazul proiectului de lege privind proprietăţile trecute abuziv în proprietatea statului. Consider că acest gen de înţelegeri sunt recomandabile cu precădere in cazul legilor cu un mai pronunţat caracter politic, având avantajul că scurtează mult dezbaterile.

Pentru a întări ideea de mai sus, vreau să subliniez că simpla câştigare a alegerilor de către Polul _Democrat Social Român nu înseamnă că noi deţinem de acum înainte cheia adevărului absolut sau soluţiile optime în orice problemă.

Cred că soluţii benefice pentru ţară pot veni din orice direcţie politică şi orice propunere trebuie luată în considerare şi supusă atenţiei noastre la diverse niveluri: de la grupuri parlamentare şi comisii permanente sau speciale, până în plenul Senatului.

O a doua cale de acţiune pentru creşterea ritmului de legiferare o constituie îmbunătăţirea Regulamentului de funcţionare a Senatului, care va trebui amendat cât mai curând posibil.

Printre elementele pozitive ale legislaturii recent încheiate aş enumera de asemenea relaţia Senatului cu presa, pe care o vom cultiva în continuare de aceeaşi manieră. Aceasta a relatat, în spaţii avute la dispoziţie, acele aspecte care i s-au părut de interes pentru marele public. Din nefericire, dar pe bună dreptate, aşa cum arată majoritatea sondajelor de opinie, popularitatea Parlamentului în rândul cetăţenilor se află la cote foarte scăzute. Este o realitate nedorită de la

care pornim în această legislatură. Pentru a schimba această stare de fapt, dar şi pentru reuşita activităţii noastre parlamentare, un element de mare importanţă îl va constitui comunicarea continuă şi în ambele sensuri cu cetăţenii. Ca preşedinte al Senatului şi, sper, cu sprijinul colegilor din Biroul permanent, voi apela la sprijinul societăţilor publice de radio şi televiziune, să acorde mai mult spaţiu acelor emisiuni cu caracter informativ pe marginea activităţii Parlamentului.

Nu vrem o oglindă în care să ne reflectăm mai frumoşi decât suntem, ci ne-am dori o corectă şi mai amplă informare a cetăţenilor despre problemele de fond aflate în dezbaterea Parlamentului.

Stimate colege şi stimaţi colegi, Onorată asistenţă,

Campania electorală şi alegerile s-au terminat. Cred că sunt în asentimentul dumneavoastră că ar fi benefic pentru toată lumea ca încheierea procesului electoral să fie însoţită de o atenuare a tensiunilor politice inerente în astfel de momente, făcându-se astfel toc colaborării şi construcţiei.

Noul Parlament dispune de suficienţi specialişti recunoscuţi în absolut toate domeniile de activitate, mă refer la Senat, desigur, ca să facem legi bune, să refacem autoritatea, prestigiul şi să îmbunătăţim imaginea publică a instituţiei noastre, dar, mai ales, să redăm Parlamentului atribuţiile constituţionale de unică autoritate legiuitoare a ţării.

Ca preşedinte al Senatului veţi avea în mine un alia loial şi hotărât, care va acţiona permanent pe această direcţie.

În încheiere, vă doresc tuturor succes, ceea ce s-ar putea traduce prin urarea: să facem legi bune şi durabile pentru România!

Dumnezeu să ne ajute! (Aplauze).

● D.S., şedinţa din 18 decembrie 2000, p. 9-10.

68. În Europa nu se intră în zdrențe! - Cuvântarea lui Mihai Ungheanu cu ocazia învestirii Guvernului PSD (Ședința Senatului din 28 decembrie 2000)

Domnilor președinți ai celor două Camere,

Doamnelor și domnilor senatori și deputați,

Stimați invitați,

Domnilor miniștri desemnați,

Parlamentul României se află în fața unui eveniment așteptat cu speranță de toți cetățenii și alegătorii români: învestirea unui nou Guvern al României, al 7-lea după decembrie 1989, pentru a nu mai vorbi despre cel provizoriu și isprăvile lui. Alegerile generale din 2000 rămân foarte semnificative, prin voința electoratului român, care s-a arătat extrem de nemulțumit de rezultatele și modalitatea guvernării coaliției de dreapta, între 1996-2000. Electoratul anului 2000 și-a dat covârșitor votul partidelor cu opțiuni de stânga (PDSR și PRM), eliminând de pe eșichierul politic fosta Convenție Democrată și marginalizând pe aliații acesteia: PNL și PD. Recapitulez acest rezultat electoral radical, pentru că a apărut tendința de a se trece cu vederea peste voința electoratului român, deci peste rezultatul unui vot democratic. Amintesc aici, tot pentru că unii ar voi să se uite acest lucru, faptul că societatea românească trece printr-o stare de decepție profundă, după marile promisiuni și speranțe din decembrie 1989 și de mai târziu, în urma cărora degradarea vieții sociale a atins cote maxime și, fără dubiu, alarmante. Forța productivă a societății românești a scăzut considerabil. Economia ei este în declin. La suprafața societății s-a constituit o majoritate de oameni bogați, la celălalt pol aglomerându-se majoritatea societății românești, intrată sub cota supraviețuirii. Câștigurile ilicite constituie astăzi regula, corupția s-a întins ca o pecingine. Funcțiile Statului, menite a asigura cetățeanului de rând legea, ordinea, locul de muncă, siguranța zilei de mâine, sunt din ce în ce mai ineficiente. Privatizarea prin FPS a dat la iveală corupția unor guvernanți, compromițând ideea de privatizare. Noii proprietari, urmărind câștigurile necuvenite, nu s-au dat la o parte nici de la crimă. În aceste condiții, standardele europene, pe care România urmează să le satisfacă pentru a deveni un partener valabil pentru Uniunea Europeană, devin mai greu accesibile. Fac această

succintă şi inevitabilă recapitulare deoarece un nou Guvern care urcă la conducerea României nu poate fi, într-un regim de gândire democrată, decât un Guvern care să-şi pună aceste probleme, pe care şi le-au pus şi alegătorii români ai anului 2000, şi mai ales să le şi rezolve. PDSR, votat de circa 7 milioane de alegători, a fost aşteptat ca un partid reparator, capabil, şi este firesc ca el să-şi asume răspunderea guvernării şi a alcătuirii Guvernului. PRM a fost creditat de peste 3 milioane de alegători şi are şi el datoria să ţină seama de gravele realităţi sociale, economice, politice şi culturale din România, acţionând în consecinţă. Este Guvernul PDSR al anului 2000 Guvernul aşteptat, Guvernul dătător de speranţe, cel care are misiunea de a redresa situaţia societăţii româneşti şi a oferi membrilor ei condiţia şi demnitatea minimă a unei Ţări moderne, aptă să reintre în concertul european, de unde a fost scoasă la sfârşitul ultimului război mondial? La această întrebare, răspunsurile le vom găsi în Programul de guvernare 2000-2004, prezentat de primul-ministru desemnat, Adrian Năstase, şi în lista Consiliului de Miniştri, care însoţeşte documentul-program al noului Guvern PDSR. Deşi stufos şi neomogen, scris evident la mai multe mâini, fără o corelare suficientă, câteva trăsături directoare se pot desprinde din acest volum. O introducere succintă afirmă că viitorul Guvern va căuta să creeze echilibrul între „imperativele economiei de piaţă“ şi imperativele producţiei sociale. Altfel spus, Programul de guvernare prezentat ar fi preocupat de aspectele integrării României în Europa şi de problema socială românească. Proiectul de Program acordă atenţie, în fiecare capitol şi subcapitol al expunerii, racordării României la Europa, tratând direcţiile de posibilă dezvoltare în acest sens din unghiul de vedere al soluţiilor europene. Este partea interesantă şi lăudabilă a textului oferit spre consultare. Nu sunt singurele preocupări demne de atenţie. Modul în care Programul vede fiscalitatea, cercetarea, relansarea întreprinderilor mici şi mijlocii şi a agriculturii atrage atenţia. Capitolul dedicat Justiţiei române este, poate, cel mai riguros şi profesional redactat. Programul conţine numeroase propuneri şi sugestii legislative, de natură să asigure modernizarea societăţii româneşti şi adecvarea ei din punct de vedere juridic la viaţa legislativă europeană. Este vizibil că autorii acestui text-program sunt la curent cu ceea ce urmează să devină România în următoarele etape, când drumul către UE trebuie simplificat şi scurtat. Dar aceste calităţi ale proiectului-program îi subliniază, vrând-nevrând, şi defectele. Ele ţin de lipsa de contact cu realităţile, ţin de tratarea superficială a bilanţului fostelor guvernări, bilanţ făcut din avion, fără punctările obligatorii. Vom întâlni capitole pentru mai fiecare chestiune importantă a actualităţii noastre economice, sociale, legislative, dar făcute din vârful condeiului, fără a privi faţa dură a lucrurilor. Pentru a fi mai clari, vom spune că noul Guvern se raportează doar la anii guvernării 1996-2000, ignorând

guvernările din 1989 încoace. Capitolul despre Starea societăţii româneşti după guvernarea din 1996-2000 are doar 5 pagini, dintre care subcapitolul despre Starea actuală a economiei româneşti, nici măcar o pagină! Este vizibil refuzul autorilor de a se confrunta pe viu cu drama societăţii şi economiei româneşti, care a ajuns o economie a jafului, refuzul de a face trimiteri exacte la probleme şi cazuri, expediindu-le în anvelopa unor fraze abstracte. Pe o asemenea temelie analitică, sigur că orice iniţiativă executivă devine inaderentă, pluteşte în teorie şi în vag. Există un capitol despre Relansarea economiei naţionale, în care se scriu fraze valabile, scoase din manualele de economie şi management modern, unde se abordează problema întreprinderilor mici şi mijlocii, se pune problema agriculturii, a lucrărilor publice, a transporturilor, a construcţiilor etc., fără să ni se spună care sunt cauzele, motivele pentru care ele sunt obiectivele acestui program. Răspunsul că necesităţile se ştiu, dacă va fi dat, rămâne un răspuns empiric, străin cunoaşterii precise, pe care toate aceste pagini de propuneri le presupun. Absenţa unei analize reale, profunde, a vieţii economice româneşti, în aceşti 11 ani postdecembrişti, videază Programul de sens. Chestiunea analizei sociale şi economice a României nu şi-a pus-o cu adevărat nici un Guvern postdecembrist, pornindu-se de la slogane precum „industria – morman de fiare vechi“, care nu pot ţine loc de analiză, de premiză de lucru. Ele sunt aspectele nocive ale unei politizări apăsate, de care nici acest Program 2000 al Guvernului propus de Adrian Năstase nu scapă. Ce este această obsesie a Europei, de tip integrativ, de tip legislativ, de tipul modelelor de lucru, pe deasupra oricărei realităţi, decât o consecinţă a unei idei politice unilaterale, unidirecţionale, numai către Vest? Se uită că o societate este făcută din oameni şi că societatea românească a fost supusă, după 1989, unei terapii de şoc devastatoare. Se uită că reforma, în concepţia şi execuţia lui Petre Roman şi a Convenţiei Democrate, a avut ca rezultat costuri sociale insuportabile. PDSR a lansat în alegerile din 2000 lozinca „Împreună cu oamenii!“, iar aceşti oameni au blamat tocmai costurile sociale grele ale reformei. Nu fac altceva decât să mă întorc la opinia lor. Fac aici o critică de atitudine şi de concepţie a acestui proiect de Program, care nu este, de fapt, un Program, ci o prezentare paralelă de ficţiuni fără legătură între ele. Dacă vom citi toate paginile acestui text incitant, care vrea să răspundă unei realităţi dureroase, vom descoperi că, pe direcţia de lucru a fiecărui minister, apar proiecte şi propuneri pur şi simplu fabuloase. Dacă îi vom crede pe cuvânt pe autorii acestui Program de guvernare, am obţine imaginea unei Ţări care va ajunge repede la o agricultură înfloritoare, cu irigaţii model, cu păduri refăcute rapid, cu locuinţe pentru toţi amatorii, mai ales tineri, cu un turism exemplar, de ultimă modă, cu căi de transport terestru, aerian, naval, neîndoielnic satisfăcătoare, cu o tehnologie a informaţiei răspândită peste tot, cu întreprinderi

mici şi mijlocii înflorind peste noapte, cu o cooperaţie dinamică, cu investiţii străine atrase oportun, cu o altă piaţă, cu o politică salarială mai bună, cu ocrotirea sănătăţii, cu o cultură vie, cu o şcoală modernă, cu o Armată capabilă să facă faţă solicitărilor, cu nişte vecini şi o Europă gata să ne întindă braţele. Programul de guvernare a Cabinetului desemnat de Adrian Năstase seamănă cu un roman viitorist, cu descrierea unei Atlantide româneşti, desigur, perfecte, fiind aproape un text SF. Bunele intenţii, bunele idei nu se pot contesta, dar este şi ceva inaplicabil în fiecare pagină a acestui Program de guvernare. Această nu dovedeşte viziune de sus, coordonare, desfăşurare strategică. Unele capitole privesc acţiunile pe 2 ani, altele pe 4 ani, în unele cazuri pe perspective mai îndepărtate. Textul, în întregul său, oferă spectacolul unei desfăşurări interesante fiecare în sine, deşi nu realistă, dar niciodată armonizată cu celelalte. Un coordonator ar fi impus o anume unitate de viziune şi, mai ales, ar fi cerut precizarea resurselor. De unde banii? La ploaia de proiecte, iniţiative, prima întrebare este: Cum? De unde resurse financiare? Programul ne garantează dotarea tehnică a agriculturii, refacerea sistemului de irigaţii. Cum? Cu ce bani? Toate programele privind reţelele de transporturi cer şi ele sume mari, iar resursele nu sunt dezvăluite nici aici. Proiectele privind relansarea turismului, foarte atrăgătoare, cer susţinere, iar mijloacele financiare nu există. Ni se anunţă construirea a 400 de săli de sport, fără a ni se spune din ce fonduri. Exemple de acest fel se pot da multe, pentru că aici e una dintre carenţele indiscutabile ale acestui Program de guvernare cu caracter de roman utopic. Textul este plin de deziderate şi proiecte, dar nu este un Program de tip executiv, care presupune etapizare, precizarea resurselor şi o viziune strategică, realistă. Dorim viitorului Guvern ca cel puţin o parte, cât de mică, din aceste planuri să devină realitate, spre binele tuturor. Carenţa este una de orientare şi de concepţie. Într-un singur loc găsim un titlu care vorbeşte despre „Reconsiderarea reformei“. E vorba de Justiţie. Trebuie adăugat că acest capitol despre Justiţie, despre reîntronarea legii şi ordinii, este unul dintre cele mai riguroase, nu fără câteva „castele în Spania“ şi aici. Pentru că aceasta rămâne problema: reconsiderarea reformei, critica ei şi reaşezarea reformei pe acel drum care să elimine costurile sociale incontrolabile şi să facă din România o Ţară europeană. Este nevoie de o reformă care să nu ducă la decimarea bătrânilor, la sinucideri, la tineri lăsaţi pe drumuri, la şomaj absurd, la reaua folosire a avuţiei naţionale. Aceasta, credem, este principala problemă a unui Guvern format dintr-un partid care s-a vrut „împreună cu oamenii!“. Critica reformei, ca şi critica privatizării, se cuveneau să fie cele două puncte de plecare fundamentale ale Programului noii guvernări, PDSR 2000. Electoratul a votat în 2000, dar n-a votat reforma lui Petre Roman, nici reforma susţinută de coaliţia de dreapta, ci dimpotrivă. Votul 2000 a pus condiţii aleşilor

săi şi pune şi acestui Guvern. Proiectul Programului de guvernare se încăpăţânează, însă, să ia ca punct de plecare anul 1996. Dar ceea ce s-a petrecut mai înainte? N-a fost cumva şi între 1992 şi 1996 un Guvern, sub egida PDSR, care a dat rezultate profitabile, după unii remarcabile? Nu este şi acesta un precedent de neocolit? Raportându-se doar la coaliţia dreptei, la dezastruoasa ei guvernare, Programul de guvernare 2000 refuză să facă ceea ce a făcut autorul capitolului despre Justiţie: o reconsiderare a reformei din 1990, pentru a-i înlocui efectele negative internaţionale. Adică reconsiderarea reformei care a produs o oligarhie din ce în ce mai puternică şi mai nepăsătoare faţă de legi, o oligarhie pe care electoratul anului 2000 n-a anticipat-o şi o vrea pedepsită. Acest electorat ştie că suferinţa lui socială vine din jaful şi corupţia care stau la temelia oligarhiei actuale din România. Nimic despre tensiunea socială reală, despre oligarhie şi sărăcie în Programul de guvernare, care pluteşte pe deasupra. În fond, chestiunea e simplă: va urma Guvernul desemnat de Adrian Năstase, guvernarea Ciorbea – Radu Vasile – Isărescu, după cum şi vechea guvernare Petre Roman, la fel de nocivă, sau se va despărţi de ele? Din ceea ce stă scris în Programul de guvernare, disprețuirea realităților de acasă, văzute doar pentru a fi reformate după modelul extern, occidental, aduce prea bine aminte de „europenismul“ coaliţiei de dreapta, care, sub masca unor declaraţii filo-occidentale, a devastat România. Critica privatizării există undeva în acest Program, dar se face în mod vătuit, ferită de orice trimitere punctuală la realitate, ca şi când privatizarea frauduloasă a IMGB, a ROMTELECOM, a fabricilor de ciment, a lui TEPRO Iaşi şi a atâtor altele n-ar exista. Viitorul Guvern Adrian Năstase va fi Guvernul unei Ţări adânc traumatizate, şi acest lucru nu se vede nicăieri în Programul de guvernare, făcut parcă sub un clopot de sticlă. Asta a voit electoratul anului 2000? Desigur, nu! Am cunoscut acest electorat. Tendinţa viitorului Guvern de a reface linia de conduită a Guvernelor lui Emil Constantinescu este dovedită şi de mâinile întinse către cei pe care electoratul i-a împins la marginea eşichierului politic. Noul Guvern vrea să lucreze cu cei pe care votul democratic i-a respins! În schimb, Partidul România Mare, votat de peste 3 milioane de alegători, este considerat de unii lideri PDSR nedemocratic, iar rămăşiţele unor partide, făloase până mai ieri, deşi cu un număr mic de voturi, sunt tratate drept democratice. Democraţia îşi are, totuşi, regulile ei. PRM va respecta aceste reguli şi, tocmai pentru că le respectă, are un punct de vedere critic faţă de un Program de guvernare care pluteşte pe norii unei infatuări din care orice realism lipseşte. Amintim că PRM a susţinut altădată PDSR, atunci când acesta dovedea realism şi bune intenţii, ceea ce însă nu mai este cazul cu actuala lui politică guvernamentală. Inconsecvent şi incoerent este prezentată chestiunea învăţământului, văzut ca sistem educativ, în favoarea unui sistem

social nou şi, desigur, a unui om nou. Dacă cercetarea este privită ca un domeniu fără de care o societate modernă nu poate fiinţa, în chestiunea învăţământului şi a culturii naţionale tratamentul este foarte discutabil. Problema identităţii culturale şi naţionale se pune în acest Program mai pronunţat la minorităţi decât pentru populaţia majoritară, iar sub pomposul titlu „Renaşterea culturii naţionale“ se înşiră rânduri banale, fără o adecvată cunoaştere a componentelor chestiunii, destul de complexă, de altfel. Ca de obicei, cultura este lăsată în suspensie. Şi acum, să vedem Guvernul şi lista de miniştri. De la început trebuie spus că numărul lor este foarte mare, 27, cifră fără precedent în ultimii 10 ani. În plus, sub această uriaşă ciupercă, desigur parazită, mai sunt şi ministere cu câte 6 secretari de Stat. În total, aceştia sunt 70, mai mulţi decât în Guvernele CDR-iste. Este de prisos să comentăm costurile enorme ale acestui mod de a înţelege guvernarea, când regimul se cuvine să fie, de fapt, de austeritate. Sunt ministere care se suprapun, sunt altele al căror rost poate fi pus serios în discuţie, ministrul Agriculturii a fost şi este teolog, şi nu ştiu să se fi răspopit, alţii sunt tineri şi fără experienţă executivă. Deşi sunt prezenţi 9 miniştri din Guvernul Văcăroiu, transplantul rămâne, credem, insuficient. Este uimitor, de altfel, că PDSR – care a dat, prin Guvernul Văcăroiu, singurul Guvern în stare să ofere un PIB în refacere, creând o anume stabilitate socială şi economică – n-a apelat la prestigiul guvernării Văcăroiu. În bună măsură, credibilitatea PDSR în alegeri a fost dată şi de acest Guvern, singurul eficient până acum. Ocolirea fostului prim-ministru Nicolae Văcăroiu, o indiscutabilă capacitate în economie şi finanţe, ca şi a fostului ministru de Finanţe Florin Georgescu, o competenţă recunoscută de către toate partidele, ridică semne de întrebare şi scade credibilitatea Guvernului proiectat de Adrian Năstase. Specialiştii performanţi nu sunt pe toate drumurile. Altfel zis, nici lista Guvernului, pe care n-am descusut-o prea adânc, nu oferă garanţii de soliditate. Aş dori să fiu contrazis de energiile şi inteligenţele acestei liste de miniştri. M-aş bucura foarte mult. Pentru mine este limpede că Guvernul Adrian Năstase se arată nepăsător faţă de costurile reformei Roman, pe care o continuă după modelul Guvernului coaliţiei de dreapta. În dauna unor propuneri interesante şi binevenite, ale textului-program, radicala schimbare în guvernarea Ţării, dorită de electorat, nu se va produce. PRM îşi propune să susţină ceea ce este necesar în actele guvernării PDSR, dar să se delimiteze şi să critice ceea ce i se pare că vine împotriva aspiraţiei electoratului, a binelui public şi a Interesului Naţional. Integrarea europeană este un obiectiv la care PRM a subscris, fără a exclude şi alte contacte şi colaborări, dar nu este de acord ca problemele integrării să ducă la minimalizarea dramei sociale româneşti, a costurilor sociale mari ale reformei, la renunţarea la lupta cu caracatiţa corupţiei, cu dominaţia oligarhiei. PRM nu consideră că se poate guverna în anul 2000 în România fără

a ataca frontal principial şi concret, oligarhia şi Mafia. Sloganul PRM rămâne „Jos Mafia! Sus Patria!“ şi e suficient pentru a stabili distanţa dintre PRM şi primul document al guvernării PDSR 2000. Şi integrarea europeană depinde de eradicarea corupţiei. A fi sau a nu fi cu Mafia! Aceasta este problema.

69. Discursul senatorului Corneliu Vadim Tudor prilejuit de aniversarea zilei naţionale a României (Şedinţa comună Senatului şi Camerei Deputaţilor din 28 noiembrie 2002)

Senator Nicolae Văcăroiu, preşedintele Senatului României

Doamnelor şi domnilor,

Permiteţi-mi să declar deschisă şedinţa solemnă a Senatului şi Camerei Deputaţilor consacrată sărbătorii zilei de 1 decembrie, Ziua Naţională a României, şi a 84 de ani de la Marea Unire.

La şedinţa solemnă participă, ca invitaţi, reprezentanţi ai guvernului, preşedinţi şi reprezentanţi ai Curţii Constituţionale, Curţii Supreme de Justiţie, Curţii de Conturi, Consiliului Legislativ şi Avocatului Poporului, precum şi şefi ai misiunilor diplomatice acreditaţi la Bucureşti şi, desigur, eminenţele lor, reprezentanţi ai cultelor religioase.

. . . . . .

Senator Corneliu Vadim Tudor

Grupurile parlamentare ale PRM

Onorat auditoriu,

Dacă-mi permiteţi, aş începe cu o chestiune procedurală. Văd că actuala putere acordă invitaţiei de aderare la NATO o importanţă mai mare decât Zilei Naţionale a României. Dacă la sesiunea solemnă de luni au participat şi preşedintele ţării şi primul ministru, acum, din păcate, ei nu ne mai onorează cu prezenţa lor. Astăzi, 28 noiembrie, îmi serbez ziua de naştere prin muncă. În copilărie, visul meu era ca, odată şi odată, să scot din calendare pe cel sărbătorit

cu roşu la fila zilei de 28 noiembrie, Friedrich Engels şi, dacă s-ar putea, să-i iau locul. Care copil nu visează să devină cineva în viaţă? Pe atunci, nici un calendar din România nu pomenea despre un eveniment cu mult mai important decât naşterea unuia dintre clasicii marxismului. Este vorba de revenirea Bucovinei la patria-mamă. Anii au trecut. Încet-încet, destinul istoric al românilor revine pe făgaşul său firesc. Orice s-ar întâmpla, oricât de greu ne-ar fi uneori, pe termen lung este bine ce se întâmplă. Aceia care sunt înzestraţi cu un pronunţat simţ al istoriei, vizionarii, ştiu că în memoria colectivă şi afectivă a marilor mulţimi de oameni nu se mai păstrează nimic din scandalurile unei epoci. Toate se topesc în flăcările albastre ale uitării ca frunzele veştede în toamna târzie, dar rămâne monumentul de bronz al faptelor durabile, singurul care catalizează oamenii şi poate declanşa energiile pozitive ale popoarelor. Ca om care a început să albească pe cronici şi documente de arhivă, focalizând mai cu seamă perioada făuririi României Mari, pot să depun mărturie la această sesiune solemnă a Parlamentului că, dacă prin absurd, s-ar deştepta la viaţă luptele acerbe, acuzaţiile reciproce, excomunicările şi blestemele clasei politice româneşti şi chiar ale căpeteniilor armatei din acea perioadă, am avea senzaţia că nici un popor din lume nu depune atâta patimă în chestiunile publice aşa cum o fac românii şi că inamicii nu erau ţările Puterilor Centrale, ci noi înşine. În loc să ne înălţăm prin noi înşine, după o expresie a lui Ioan Slavici, preluată şi dusă mai departe de Vintilă Brătianu, ne micşoram şi ne prăbuşeam prin noi înşine. „Ştiam că pentru făurirea României Mari va curge mult sânge, dar nu bănuiam că va curge şi atâta noroi“ - avea să spună după câţiva ani fratele său, Ionel I. C. Brătianu. Dacă ne-am apuca acum să reproducem cuvintele grele pe care Delavrancea i le arunca primului ministru de atunci, acelaşi Ionel I. C. Brătianu, sau cele pe care Octavian Goga le prăvălea în capul lui Iuliu Maniu, ori opiniile viitorului mareşal Averescu despre generalul Eremia Grigorescu, n-am mai scoate-o la capăt şi am pierde sensul şi drumul drept. Acea perioadă dintre 1914 şi 1919 a reprezentat cea mai teribilă piatră de încercare pentru lumea românească, aflată, ca pe un transatlantic în furtună, într-un tangaj permanent. Este greu să-ţi păstrezi cumpătul, să ai o reprezentare corectă a lucrurilor, să evaluezi şi să judeci fără greşeală. Şi totuşi, în istoria fiecărei ţări există câteva dominante imuabile care - orice s-ar întâmpla, oricât de multe şi de înverşunate ar fi luptele de idei - trebuie să se afirme, să triumfe. Eu cred că istoria României se remarcă prin trei direcţii primordiale, trei idealuri de o aleasă noblețe: 1. păstrarea, chiar cu preţul vieţii, a limbii şi a identităţii naţionale, caracterizată prin creştinism şi latinitate; 2. apărarea statalităţii, cu atributele sale supreme de suveranitate şi independenţă; 3. făurirea României Mari, prin unirea şi revenirea tuturor provinciilor româneşti între hotarele etnicităţii.

Firește că se pot alcătui multe broderii pe temele respective, dar cele trei piramide mari, cu adevărat mari, cele trei faruri scânteietoare care ne-au călăuzit dinspre trecut înspre viitor, acestea au fost. Imaginați-vă ce s-ar fi ales din noi și cum am fi arătat noi astăzi, ca țară și ca popor, dacă am fi ratat una sau două sau, Doamne ferește, toate cele trei idealuri naționale. Îngăduiți-mi să reproduc la această ceremonie de iarnă un fragment din cea mai recentă carte a mea, „Aforisme“, și pe care îl dedic în mod special bravilor eroi ai Armatei Române, care au traversat secolul XX și ne-au făcut să mai vorbim astăzi românește și să avem o țară cât de cât întreagă. „Românul este o ființă nobilă. Chiar dacă au avut unii grijă să-l abrutizeze și să-l aducă la stadiul unui animal de povară, el tot fiu al Daciei și al Romei va fi. Acum îl vezi în zdrențe, flămând, cu ochii goi, nebărbierit, dar odată își leapădă veșmintele mizeriei și cununa de spini, odată își îndreaptă spinarea și-și drege glasul, ridicându-se pe boltă ca un zeu strălucitor, năprasnic, apocaliptic - și atunci nici o forță din lume nu-l poate învinge“. Doamnelor și domnilor, aducem astăzi omagiul nostru generației de aur care a înfăptuit Unirea cea mare și veșnică. Au fost eroi celebri și eroi anonimi. Au fost oameni care au avut noroc și au putut să se bucure de ziua cea mare de la Alba Iulia, când Paștele a căzut la 1 decembrie, fiindcă atunci s-a celebrat învierea neamului românesc. Dar au fost și oameni care s-au topit ca lumânările în viscolirea vremii, lăsându-și copiii orfani și familiile îndoliate în case tot mai sărace, în care fumul hornurilor se împletea cu stâlpii funerari de la poartă. Șenila istoriei nu alege. Ea merge înainte, fără ocoluri semnificative. Important este ca, în urma ei, cei scăpați cu viață să trăiască mai bine, să fie mai buni, să capete înțelepciunea de a nu repeta asemenea orori. Astăzi, umanitatea a intrat într-un nou ciclu istoric. Este mileniul trei de la nașterea Domnului nostru Iisus Christos. Plăcile tectonice ale geopoliticii se mișcă, se reașează. Este de la sine înțeles că România nu poate și nu are voie să rămână în afara acestui proces. Vremurile se schimbă și noi odată cu ele. Asta nu a spus-o nici un politician român, nici un analist dintre cei care ne tot sufocă pe micile ecrane cu aerul că ei ar vrea să schimbe totul, inclusiv poporul român. Asta a spus-o împăratul german Lothar I în urmă cu aproape 1 200 de ani. Și aș mai da un citat extrem de puțin cunoscut, care aparține unui fost colaborator din tinerețe al lui tinerețe Iuliu Maniu, dar care, o dată ce a ajuns el prim-ministru comunist, nu a făcut nimic pentru salvarea de la moarte a șefului incontestabil al revoluției unioniste din Ardealul anului 1918. Mă refer la Petru Groza, pe care nu l-aș fi pomenit astăzi, aici, dacă nu ar fi spus ceva interesant: „Dv., americanii, care ați inventat bomba atomică, inventați ceva să mutați România lângă America și voi face politică americană“. Profeție stranie, pentru că, iată, România nu s-a mutat lângă America, dar ceva tot s-a întâmplat: America s-a mutat lângă România.

Indiferent ce s-a spus până acum de o parte şi de alta, indiferent de aprehensiunile unora şi altora, indiferent de imaginea greşită cu care unele oficialităţi de peste Ocean mai lucrează în ceea ce priveşte forţele politice din România, dovedind că războiul rece este un gheţar care încă mai fumegă, aidoma unui vulcan, în calitatea mea de lider şi de fondator al Partidului România Mare, dar şi în calitatea de cel mai vechi preşedinte de partid parlamentar în funcţiune, din 1991 şi până acum, rostesc cinstit şi cu toată răspunderea: America, fii binevenită! Noi credem în America profundă, adevărată, cea a preşedintelui Woodrow Wilson, care ne-a ajutat în consfinţirea Unirii cu patria-mamă a Basarabiei, Bucovinei şi Transilvaniei. În vremea aceea, cum încep atâtea versete ale Evangheliei, ambasador al Americii în România era Charles Vopicka, omul care, într-un album de epocă, aflat în arhiva mea personală, a scris la 13 ianuarie 1919 ceva înălţător: „Trăiască veşnic prietenia dintre România Mare şi iubita mea ţară, Statele Unite ale Americii“. Noi credem în acea Americă demnă ce nu are nevoie de slugi care să o maimuţărească, ci de parteneri loiali şi mândri. Noi nu suntem împotriva NATO, ci împotriva războiului. Noi nu suntem contra reformării armatei, ci invităm la prudenţă şi la realism, întrucât costurile sociale şi şomajul din industria de apărare sunt realităţi dureroase. Acelora care încă mai murmură, care vor să mă tragă de mânecă pentru a mă îndrepta acolo unde nici lor nu le este prea clar ce se petrece şi ce vom face, le voi spune doar atât: terminaţi cu prostiile, lăsaţi-mă să duc corabia partidului meu pe drumul modernizării ţării şi al valorilor creştine şi occidentale, fiindcă m-am săturat de promiscuitatea periferiei balcanice şi de rănile pe care ni le-a provocat imperialismul panslavist vreme de sute de ani. Revine generaţiei noastre şansa istorică de a îngropa Ialta şi Siberia surghiunului pentru vecie. Imaginaţi-vă cum ar fi arătat cartea de istorie a ţării, dar şi existenţa noastră dacă, în războiul ruso-turc din 1877, am fi vegetat în balta călduţă a neutralităţii sau dacă, în 1916, nu am fi avut forţa morală să ne asumăm destinul, ci am fi aşteptat să găsească alţii soluţii pentru noi, să ne scrie alţii letopiseţele, mereu şi mereu alţii. De bună seamă că se pot aduce sute, mii de argumente pro şi contra, dar rolul păstorilor de suflete este acela de a-şi duce neamul, aidoma lui Moise, către limanul de salvare. Nu avem de ales şi, în definitiv, am intrat într-o eră în care opţiunile nici nu mai contează, eşti dus de şuvoi. Aş compara la altă dimensiune rolul care revine generaţiei noastre cu rolul generaţiei de la 1848, care a tuns bărbile boierilor, le-a schimbat anteriele şi calpacurile fanariote, a ars arhondologia vechilor rânduieli feudale pe Dealul Mitropoliei şi a făcut tot ceea ce este omeneşte posibil pentru renaşterea ţării în conformitate cu luminile pe care ei, bonjuriştii, le sorbiseră la şcolile din Apus. Tineretul asta aşteaptă de la noi. Dacă nu o vom face noi, o va face el, dar cu riscurile unor excese şi măsuri, care

scăpate de sub control pot deveni anarhice. În timp ce oamenii politici se gândesc la viitoarele alegeri, oamenii de stat se gândesc la viitoarele generaţii. În tot ceea ce facem, noi trebuie să avem în vedere ce ar fi zis înaintaşii noştri şi ce vor spune urmaşii noştri, fiindcă numai aceste trei verigi asigură continuitatea unui popor. Societatea românească trebuie reformată din temelii. Românii sunt chemaţi să-şi schimbe mentalitatea în bine, să aibă un spirit de învingători. Nu mai pot fi la nesfârşit victime mioritice ale istoriei, fiindcă şi ei sunt un popor ales de Dumnezeu şi, aşa cum a existat un holocaust împotriva poporului Bibliei, a existat şi un holocaust împotriva poporului român. În această arhitectură a viitorului, deviza partidului nostru este aceasta: „România Mare, într-o Europă unită“. Astfel se vor spulbera şi acele temeri ale unora şi altora cu privire la aşa-zisele pretenţii teritoriale ale noastre faţă de unele state vecine. Militând pentru admiterea ţării noastre într-o Europă unită, PRM se gândeşte nu numai la prosperitate şi la noi standarde de civilizaţie în cadrul doctrinei economice a capitalismului popular pe care noi o promovăm, ci, înainte de orice, la fraţii noştri din Basarabia şi Bucovina al căror loc este alături de noi în marea civilizaţie a Occidentului. Dacă fibra noastră este suficient de puternică, dacă celula noastră nervoasă este destul de tare şi dacă vom fi cât se poate de convingători în pledoariile ce vor urma, atunci nu avem de ce să ne temem de competiţie şi nimeni nu poate împiedica refacerea României Mari, cel puţin în dimensiunile ei spirituale şi umane. Iată de ce, pe baza unui mare număr de proteste scrise care mi-au venit de peste Prut, chiar în aceste zile, rog guvernul să revină asupra deciziei de a suspenda acordarea vizelor pentru cetăţenii Republicii Moldova. Ştiu că sunt probleme. Ştiu că unii mai fac necazuri, dar trebuie să avem în vedere că ei trăiesc mai rău decât noi şi, dacă nu vin aici la rudele şi la prietenii lor, atunci unde să se ducă pe lumea aceasta? Totodată, adresez în mod public preşedintelui Vladimir Putin rugămintea pe care în două rânduri i-am adresat-o şi în scris, aceea de a face diligenţele necesare pentru eliberarea dintr-o închisoare a regimului ilegal de la Tiraspol, a fraţilor noştri Andrei Ivanţoc, Alexandru Leşko şi Tudor Petrov Popa , care zac în temniţă complet nevinovaţi de mai bine de zece ani, deşi doi dintre ei sunt cetăţeni români.

Este de la sine înţeles că, dacă Federaţia Rusă ar fi respectat decizia OSCE de a-şi retrage din Transnistria Armata a XIV-a, un asemenea regim aberant care alimentează terorismul internaţional cu arme, n-ar fi supravieţuit mai mult decât câteva zile. În ceea ce priveşte aderarea României la structurile euroatlantice, eu unul am un dublu motiv de mulţumire: în primul rând că acolo ne este locul şi noi trebuie să ne facem rapid toate punţile cu Roma, caput mundi, şi în al doilea

rând că ceea ce nu mai putem face noi, cei de la PRM, datorită lipsei de logistică şi boicotului mediatic, vor face observatorii, canoanele şi structurile internaţionale - şi mă refer în primul rând la atentatele împotriva democraţiei, care au culminat cu reintroducerea cenzurii prin lichidarea inexplicabilă a postului de televiziune OTV, abuz care va fi dezbătut în luna decembrie de către Comisia de Cultură a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei. Şi mă mai refer şi la cele 10 dosare penale care i-au fost fabricate intr-o singură zi secretarului general al PRM, primarul de trei ori ales al Clujului, domnul Gheorghe Funar. Nu se poate vorbi de reconciliere naţională când liderii Opoziţiei sunt vânaţi mai rău ca hoţii de cai. Şi mă mai refer la corupţia devastatoare care, pur şi simplu, a desfigurat chipul frumos al României şi i-a făcut pe cei mai mulţi dintre cetăţeni să trăiască pe timp de pace mai rău decât pe timp de război. Adevăratul şi singurul extremism înseamnă explozia preţurilor şi înfometarea populaţiei. PRM face un apel hotărât către întreaga clasă politică, dar şi către magistraţi, poliţişti, lucrători ai serviciilor secrete, funcţionari publici, lucrători bancari, reprezentanţi ai presei să sprijine efectiv decizia domnului Ion Iliescu de a lupta împreună împotriva corupţiei reale care tinde să transforme România într-un fel de Ugandă de pe vremea lui Idi Amin. Atunci când în România vor fi aplicate prin lege standardele ţărilor membre ale NATO şi ale UE puteţi fi siguri că nu se vor mai repeta asemenea anomalii. Atunci credem noi că se va normaliza şi situaţia românilor din Harghita şi Covasna, supuşi unui proces de maghiarizare absolut inadmisibil pentru Europa mileniului III. Aşa cum noi nu vrem să monopolizăm patriotismul, vă rog pe dv. să nu monopolizaţi democraţia. Nimeni nu se naşte democrat. Această virtute se învaţă zi de zi. Zilele trecute, un coleg din opoziţie spunea de la această tribună că vă întinde mâna. Eu vă întind mai mult decât mâna, eu vă întind obrazul. Dacă am greşit cu ceva, puteţi să-l pălmuiţi, îl voi întoarce chiar şi pe celălalt, dar dacă nu am greşit şi tot ceea ce am făcut a fost animat de idealismul cel mai curat pentru respectarea mândriei de a fi români în iureşul bătăliei împotriva mafiei, atunci vă dau voie să mă sărutaţi pe obraz. În încheiere, îngăduiţi-mi să citesc un poem de tinereţe pe care tot într-un noiembrie, dar acum 24 de ani, în 1978, l-am scris pe când eram student al Facultăţii de istorie din Viena. L-am trimis în ţară la un ziar central fără să-mi fac iluzii că va apărea, pentru ca în ziua de 1 decembrie, iubita şi regretata mea mamă să-mi facă surpriza de a-mi telefona, anunţându-mă că s-a publicat în chenar roşu şi încă pe pagina întâi. Am spus toate acestea pentru a arăta acelora care mă atacă fără să mă cunoască deloc că eu nu m-am făcut patriot peste noapte şi mi-am iubit şi mi-am servit patria întotdeauna, fiindcă, vorba lui Jean-Jacques Rousseau, „de îndată ce nu mai are patrie, omul încetează de a mai fi“.

La Marea Unire

Începe să pogoare o iarnă prea curată / pe munţii noştri sacri, pe ape şi câmpii, / De-aici din depărtare eu simt în nări mirosul /de brazi şi pâine caldă al Maicii Românii, / iar stelele-mi par, iată, fântâni adânci, de aur /de care încă nimeni nu ne-a putut fura. / Îmi este dor de ţară, la fel cum ţara însăşi / tânjeşte după orice plămadă de a sa. / Aici, la împăratul în sat îmi botezară, / pe limba lor, Viana, ţăranii din Ardeal. / E pace şi lumină acum, doar câteodată / vin sloiuri mari de lacrimi pe Dunăre la deal / şi ele nu sunt alta decât sfinţite jalbe / sosind cu-ntârziere de la atâţi români. / Eu le citesc şi carnea pe mine se-nfioară / de cât mai pătimiră sărmanii mei bătrâni. / Înzăpezite-n veacuri sunt încă străzi şi case / ce agrăiesc şi astăzi de toţi acei bărbaţi / ce-au pribegit zadarnic spre mântuirea ţării / şi s-au întors mai aprigi şi mai încrâncenaţi. / Toate acestea însă s-au spulberat deodată /ca putregaiu-n focul cel purificator /când la calenda unui înmiresmat decembre / bătuse deşteptarea şi pentru-acest popor. / Pe prispa Albei Iulii s-a strâns atunci o ţară / şi-un vultur îşi luă zborul din cronici spre zenit, / un lung talaz de inimi şi clopote vestise / că fiii bravi ai ţării pe veci s-au fost uniţi / că patria e una şi-o vom păzi cu viaţa / oricâte-ar fi pe lume să stea în drumul ei, / că steaua fiinţei noastre va dăinui pe boltă, / iar noi vom fi de-a pururi români şi pui de lei. / De-aici, din burgul care ne-a cunoscut obida / atâtor lacrimi fără de rost şi căpătâi /eu mă închin în faţa eternităţii tale / o, zi de imn şi slavă, iubirea mea dintâi / tu nu începi o iarnă, ci însăşi primăvara / unui destin pe care ni-l ştim biruitor. / De-aceea, tot românul te binecuvântează, / iar fila ta e însuşi drapelul tricolor. //

La mulţi ani de sfintele sărbători!

. . . . . .

● D.S., şedinţa din 28 noiembrie 2002, p. 1-8.

70. Alocuţiunea senatorului Mihai Lupoi cu prilejul aniversării Revoluţiei din decembrie 1989 (Şedinţa solemnă comună a Camerei Deputaţilor şi Senatului din 19 decembrie 2002).

Domnul Mihai Lupoi: Domnule preşedinte, Domnule prim-ministru, Doamnelor şi domnilor senatori şi deputaţi, Onorată asistenţă,

Vin cu emoţie în faţa dumneavoastră, aşa cum am făcut-o şi în 22 decembrie 1989 din Studioul IV al Televiziunii Române. Atunci, o făceam într-un moment sublim al tinereţii şi inocenţei mele. Acum o fac cu responsabilitatea mea de om politic, de senator al P.R.M.

Atunci vă linişteam din timp în timp, asigurându-vă că situaţia este sub control, asta deşi - fiind căpitan activ în Armata Română şi aflat sub jurământ - aş fi putut să intru oricând sub incidenţa Curţii Marţiale. Acum nu aş vrea să vă neliniştesc, dar după 13 ani situaţia pare scăpată de sub orice control.

Reuniunea solemnă de azi prilejuieşte un moment de reculegere în memoria celor care au murit pentru dreptate şi libertate şi care au fost adevăraţii eroi ai Revoluţiei Române. Totodată ne îngăduie şi un moment de bilanţ al celor 13 ani trecuţi. În acele zile de decembrie milioane de oameni şi-au pus speranţele în viitor, iar nouă, care printr-o conjunctură a destinului sau în mod voit ne-am aflat în epicentrul evenimentelor, ne revine şi acum o mare răspundere pentru ceea ce s-a întâmplat atunci, dar mai ales pentru ceea ce s-a întâmplat după aceea.

Unde sunt idealurile nobile ale manifestanţilor şi sacrificaţilor? Nu înţeleg şi nu voi înţelege niciodată noţiunea de revoluţionar cu certificat! Nu am cerut şi nu voi cere un astfel de certificat, pe noi urmând să ne certifice sau nu doar istoria, de unde nimeni nu ne poate scoate.

Am făcut noi ceea ce se cuvenea, ceea ce au cerut atunci demonstranţii? Dacă cei răniţi, rămaşi orfani sau mutilaţi sunt îndreptăţiţi la compensaţii care să le uşureze existenţa, noi, ceilalţi participanţi, indiferent de merite, nu avem dreptul moral la nici un fel de privilegii. Asta, mai ales, într-o ţară cu grave probleme sociale şi economice.

Ce ne-ar îndreptăţi la privilegii? Faptul că azi, la 13 ani din ziua I a marii speranţe în România, nivelul de trai este cu mult mai mic decât în 1989? Faptul că şpaga este primul cuvânt care se învaţă de la naştere în maternitate şi până la cimitir? Faptul că înainte tinerii treceau Dunărea înot, plecând aiurea spre alte zări, iar acum o fac cu paşapoarte, fără vize, dar sunt aduşi înapoi cu avioanele? Faptul că înainte învăţământul era obligatoriu şi nu aveam analfabeţi, iar acum, după numeroase invenţii şi reforme, avem tot mai numeroşi analfabeţi?

Faptul că acei copii din orfelinatele tot mai prost întreţinute s-au mutat acum în canalele de termoficare?

Faptul că înainte de 1989 aveai măcar o şansă să capeţi de bine, de rău, o garsonieră confort II, iar azi familiile de tineri trăiesc la limita promiscuităţii?

Toate acestea la un loc ne arată că vorbele, sloganurile de atunci încep să se piardă în negura altui veac şi altui mileniu. (Aplauze în loja revoluţionarilor).

Şi, ce este mai trist, este că bătrânii - uneori chiar părinţii noştri - sunt abandonaţi, singura lor vină fiind aceea că au muncit cinstit o viaţă întreagă, dar nu au avut capacitatea să se adapteze la aşa-zisele realităţi moderne ale capitalismului sălbatic din aceste vremuri de adâncă ruşine naţională.

Ce mă întristează mai tare este, însă, că acel drept care ni se părea definitiv cucerit în 1990, acela al libertăţii de exprimare, începe să fie supus, din nou, unei campanii perfide şi periculoase de suprimare.

Boicotul mediatic împotriva unor formaţiuni politice, pentru simplul fapt că acestea rostesc adevărul, că dezvăluie dedesubturile scandaloase ale îmbogăţirii rapide şi nejustificate ale noilor ciocoi este un semn că începem să pierdem şi ceea ce consideram definitiv cucerit.

Boicotul mediatic cu privire la unele aspecte ale Revoluţiei este şi el în floare. Cine au fost teroriştii? Noi participăm pe plan internaţional la lupta împotriva terorismului, dar e vremea să ştim cine ne-a ucis, în decembrie 1989, copiii şi fraţii mai tineri.

Ar fi multe de spus şi de regretat. Viaţa merge, totuşi, înainte şi avem aceeaşi obligaţie morală, alături de toţi cei care au crezut şi mai cred în ceea ce numeam, cu convingere şi, desigur, cu puritate sufletească, Revoluţia Română.

Avem datoria să dăm o speranţă de mai bine tuturor românilor, fără alegeri împotriva firii, fie ele anticipate sau întârziate. Avem datoria să ducem o luptă reală contra corupţiei şi contra sărăciei. Revoluţia nu s-a făcut pentru transformarea României într-un paradis al corupţiei şi al aventurierilor fără de Dumnezeu.

Partidul România Mare şi noi, toţi, cei care mai credem în idealurile Revoluţiei, vom combate cu fermitate structurile de tip mafiot care jefuiesc populaţia.

Glorie celor căzuţi în decembrie 1989 în confruntarea cu un regim anacronic şi dictatorial! Ne vom gândi mereu la ei, dar în mod activ, încercând să le respectăm speranţele şi năzuinţele.

Puteţi fi siguri că spiritul şi speranţa acelor zile nu au pierit. Mai suntem încă vii, iar noi, pornind de la cronicar, „Vom fi ce-am fost şi mai mult decât atât“.

Daţi-mi voie, vă rog, ca, în numele meu şi al Partidului România Mare, să urez tuturor românilor „Sărbători fericite!“ şi „La mulţi ani!“

Vă mulţumesc. (Aplauze.)

● D.S., şedinţa din 19 decembrie 2002, p. 4-5.

71. Dezbaterile parlamentare asupra propunerii legislative privind revizuirea Constituției României (Sesiunea extraordinară august 2003 – Ședința Senatului din ziua de 25 august 2003)

Ședința a început la ora 15,35

Lucrările au fost conduse de domnul Nicolae Văcăroiu, președintele Senatului, asistat de domnii Nicolae Paul Anton Păcuraru și Mihai Ungheanu, secretari ai Senatului.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Doamnelor și domnilor senatori, stimați invitați,

Vă rog să-mi permiteți să declar deschisă sesiunea extraordinară a Senatului. Biroul Permanent întrunit astăzi vă propune ordinea de zi pe care o aveți în mapele dumneavoastră. După cum cunoașteți, această sesiune extraordinară a fost convocată din două motive. În primul rând, conform prevederilor Constituției, art. 63 alin. (2) și art. 114 alin. (4), și în conformitate cu prevederile Regulamentului de organizare și funcționare a Senatului, în contextul în care suntem în vacanță parlamentară, iar guvernul emite ordonanțe de urgență, Parlamentul se convoacă de îndată în sesiune extraordinară. În al doilea rând, de comun acord cu liderii de grupuri parlamentare, de comun acord cu dumneavoastră, încă de la sfârșitul sesiunii ordinare am stabilit împreună, având în vedere importanța cu totul de excepție pe care o are dezbaterea proiectului de Lege privind revizuirea Constituției, să derulăm pe perioada vacanței parlamentare o procedură pe care dumneavoastră ați respectat-o, și vreau să vă mulțumesc, astfel încât prin sesiunea extraordinară să începem dezbaterea asupra acestui proiect de lege. Este un examen, un examen de o importanță hotărâtoare pentru Parlament, pentru Senatul României, astfel încât să reușim în această sesiune extraordinară să scoatem cu adevărat o lege bună.

Bine ați venit!

Sunt convins că în această vacanță parlamentară, destul de scurtă, pe care ați avut-o, ați reușit, totuși, să vă refaceți forțele, mă bucur că aproape toți colegii

senatori sunt într-o stare de sănătate bună, din păcate, avem şi doi, trei cu probleme. Avem toate atuurile pentru ca această sesiune extraordinară să se deruleze în bune condiţii.

Vreau, de asemenea, să vă mulţumesc pentru faptul că aţi respectat întocmai hotărârea Biroului permanent al Senatului: în termenul stabilit s-au primit, după cum ştiţi, numeroase amendamente, 235 de amendamente, propuneri din partea colegilor senatori, la proiectul de Lege privind revizuirea Constituţiei.

Stimaţi colegi,

Dacă aveţi observaţii la ordinea de zi? Nu sunt observaţii.

Supun votului dumneavoastră ordinea de zi. Cine este pentru?

Cu 121 de voturi pentru, două voturi împotrivă 3 abţineri, ordinea de zi a fost aprobată.

Dacă legat de programul de lucru aveţi obiecţii?

Vă rog să votaţi programul de lucru pentru ziua de astăzi.

Cu 111 voturi pentru, 4 voturi împotrivă şi o abţinere, a fost aprobat.

Supun votului dumneavoastră programul de lucru al Senatului pentru această săptămână. După cum vedeţi, luni până la ora 19,30, marţi, miercuri şi joi de la ora 9,00 până la ora 20,00. Vineri şi sâmbătă, activităţi în circumscripţiile electorale.

Dacă sunt observaţii? Nu sunt. Vă rog să votaţi.

Cu 121 de voturi pentru, 3 voturi pentru şi 3 abţineri, programul de lucru pentru această săptămână a fost aprobat.

Vă mulţumesc.

La conducerea lucrărilor de astăzi voi fi ajutat de cei doi colegi secretari, domnul senator Păcuraru şi domnul senator Ungheanu.

În conformitate cu ordinea de zi, trecem la primul punct, proiectul de Lege

pentru aprobarea Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 66/2003 privind modificarea unor dispoziţii din Codul de procedură penală.

Rog pe doamna ministru Stănoiu şi pe doamna secretar de stat Tarcea să îşi ocupe locurile.

Din partea Comisiei juridice, de numiri, disciplină, imunităţi şi validări, domnul preşedinte Roibu.

Doamna ministru Stănoiu, aveţi cuvântul pentru susţinerea acestei ordonanţe.

Doamna Rodica Mihaela Stănoiu, ministrul Justiţiei:

Domnule preşedinte, doamnelor şi domnilor senatori,

Ordonanţa de astăzi răspunde unor deziderate esenţiale de politică penală, prevenirea şi combaterea criminalităţii, deci, siguranţa cetăţeanului pe primul plan.

Asigurarea garanţiilor procesuale prevăzute în Constituţie şi în convenţiile internaţionale cu privire la libertăţile fundamentale este motivul pentru care, într-o formă votată de dumneavoastră, vă propunem astăzi o formă îmbunătăţită a acestui text care, din păcate, a dat naştere, la aplicarea în practică, la unele confuzii, să spunem. Aşa cum este formulat astăzi, atât în privinţa urmăririi penale, cât şi a fazei de judecată, măsura arestării preventive, prin motivele care o impun sau o justifică, o impun să se ia, o justifică să fie prelungită, răspunde acestor deziderate, în aşa fel încât procurorii, aşa cum am spus de mai multe ori, să înveţe să facă ancheta penală cu oamenii în stare de libertate, dar atunci când anumite situaţii impun să se ia această măsură, să fie luată sau, când se justifică să fie prelungită, să fie prelungită. Textele, aşa cum le propunem, răspund acestor deziderate.

Nu aş vrea să vorbesc mai mult, cred că este suficient şi aş încheia rugându-vă să votaţi textele propuse de noi.

Vă mulţumesc.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc.

Dau cuvântul domnului preşedinte Aristide Roibu, care Vă prezenta raportul Comisiei juridice, de numiri, disciplină, imunităţi şi validări.

Vă ascultăm, domnule preşedinte.

Domnul Aristide Roibu:

Domnule preşedinte, Stimaţi colegi,

În şedinţa din 20 august 2003 Comisia juridică, de numiri, disciplină, imunităţi şi validări a luat în dezbatere proiectul de lege şi a hotărât cu unanimitate de voturi să adopte raport de admitere, fără amendamente.

Analizând redactarea alin. 1 al art. 155 şi alin. 1 art. 16, privitoare la termenii tehnici juridici folosiţi şi anume „impun“ pentru arestarea preventivă şi „justifică“ pentru prelungirea acesteia, am reţinut că termenii sunt corespunzători.

Comisia, având în vedere considerentele expuse, politica generală penală a statului, unele măsuri specia luate în această perioadă faţă de unele categorii infracţiuni deosebit de grave şi periculoase, a concluzionat că textele Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 66 din 10 iulie 2003, modificatoare ale Codului procedură penală, sunt judicios formulate şi necesare. Am mai apreciat că se justifică şi intrarea în vigoare, potrivit ordonanţei, a textelor din Legea nr. 281/2003 menţionată la art. 2 al prezentei ordonanţe.

Consiliul Legislativ a avizat favorabil proiectul de lege. Pentru aceste considerente supunem plen Senatului spre dezbatere şi adoptare raportul de admitere împreună cu proiectul de lege.

În raport cu obiectul de reglementare, proiectul de lege face parte din categoria legilor organice şi urm, a fi adoptat potrivit art. 74 alin. (1) din Constituţia României.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc foarte mult. Dezbateri generale.

Vă rog, dacă sunt luări de cuvânt? Doamna senator Norica Nicolai.

Doamna Norica Nicolai:

Domnule preşedinte, stimaţi colegi,

Fără îndoială, politica penală a unui stat, mai ales a unui stat care respectă exigenţele democratice, trebuie să fie o componentă esenţială a politicii generale.

Din acest punct de vedere salutăm precizările prezentei ordonanţe, care erau necesare pentru a înlătura posibilitatea unor interpretări de tip românesc, de tip balcanic a legii penale. Legea penală trebuie să fie clară, coerentă şi, mai ales, aplicabilă, atunci când este cazul.

Din punctul nostru de vedere, suntem doar într-o treaptă, într-o situaţie tranzitorie spre o legislaţie procesual penală de tip european, care să răspundă exigenţelor jurisprudenţei Curţii Europene a Drepturilor Omului şi Convenţiei europene a drepturilor omului, şi credem că, dacă vom face un pas esenţial în adoptarea noii Constituţii şi mai ales a textelor care reglementează măsura arestării preventive ca o măsură care într-o democraţie trebuie să devină excepţie, pentru că în democraţie libertatea este regulă, vom reuşi să avem şi un Cod procesual penal pe care să-I dezbatem cu toţii, pentru că este esenţial ca cel puţin până la finalizarea acestui mandat România să aibă un Cod penal modern, pe structură europeană, şi un Cod procesual penal.

Altfel, vom avea în continuare interpretări, posibilităţi de a eluda legea, ceea ce nu mai este posibil dacă vrem o justiţie corectă şi echitabilă.

Vom susţine această ordonanţă.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc foarte mult.

Domnul senator Predescu Ion, aveţi cuvântul.

Domnul Ion Predescu:

Domnule preşedinte, domnilor colegi,

În Comisia juridică, de numiri, disciplină, imunităţi şi validări a fost abordat, ca dezbatere amplă, faptul folosirii a doi termeni tehnici juridici în acelaşi alineat,

în acelaşi text: „impun“ şi „justifică“. Pentru oricine dintre cei chemaţi să aplice legea se va pune în mod firesc întrebarea de ce legiuitorul a folosit doi termeni distincţi pentru una şi aceeaşi instituţie juridică. Simplu este răspunsul şi de aceea am luat cuvântul, pentru ca în dezbaterile generale să fie consemnat lucrul acesta, pentru ca orice practician să înţeleagă bine aceşti doi termeni şi folosirea lor şi, mai ales, să înţeleagă „temeiuri noi“, folosit, concept folosit, sintagmă folosită în acelaşi text.

Termenul „impun“ este folosit pentru luarea măsurii arestării, cunoscut fiind că starea de arest este starea de excepţie, regula generală fiind starea de libertate, inclusiv în urmărirea penală. Se foloseşte termenul „impun“ pentru a sublinia starea de excepţie a arestării preventive şi că aceasta intervine numai atunci când temeiuri de fapt şi de drept impun, adică determină luarea măsurii arestării preventive.

Termenul „justifică“ este folosit pentru prelungirea acestei stări şi aceasta intervine atunci când temeiurile care au impus luarea măsurii subzistă sau altele noi au intervenit, care concură cu aceeaşi eficienţă, importanţă, valoare la menţinerea, prin prelungire, a stării de arest preventiv.

În practica judiciară, „temeiuri noi“ s-a înţeles greşit, s-a înţeles limitat şi chiar denaturat şi această interpretare a dus până şi aberaţie. Aşa s-a înregistrat suita de puneri în libertate în cadrul celor două Curii de Apel din Bucureşti şi Constanţa, atât de comentate, atât de discutate şi controversat aplicate. Este foarte bine că practica judiciară şi-a revenit, în sfârşit, la corecta interpretare şi aplicare a legii.

Domnilor colegi,

„Temeiuri noi“ înseamnă şi temeiurile existente la data luării măsurii preventive a arestării, dacă ele subzistă, dacă nu au încetat. Ele sunt noi prin actualitatea lor şi prin efectele pe care le produc la data, la momentul în care se solicită prelungirea arestării. Ele nu trebuie să fie altele. Noutatea în materie, în această materie, înseamnă în primul rând aceasta, şi la cele existente la data luării măsurii preventive şi care persistă în momentul în care se apreciază, se discută, se judecă şi se hotărăşte prelungirea, dacă au intervenit şi altele noi, cu atât mai fundamentată este prelungirea arestării. Am stăruit, am dorit şi am stăruit în explicarea acestor termeni pentru ca practicienii să înţeleagă exact sensul, conţinutul şi practica de interpretare şi de orientare în aplicarea legii, nu aşa cum

a înregistrat-o acea practică singulară, care a denaturat evident legea în această materie.

Pentru aceste considerente pe care noi le-am apreciat ca fiind esenţiale, Comisia juridică, de numiri, disciplină, imunităţi şi validări a menţinut redactarea. Nu este nici o eroare, nu este nici un fel de folosire de termeni diferiţi, cu semnificaţii diferite, ci, dimpotrivă, aceşti termeni explică instituţia la data luării şi instituţia la data prelungirii măsurii excepţionale a arestării preventive.

Vă mulţumesc pentru atenţie.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc.

Are cuvântul domnul senator Dumitrescu Viorel.

Domnul Viorel Dumitrescu:

Domnule preşedinte,

Doamnelor şi domnilor senatori,

Modificările şi completările la Codul de procedură penală cuprinse în proiect sunt de substanţă. Acestea ţin seama de recomandările şi reglementările cuprinse în documentele internaţionale, de necesitatea ca prevederile actuale ale Codului de procedură penală să fie în concordanţă cu legislaţia europeană.

Proiectul de lege se referă îndeosebi la cele privind măsurile privative de libertate, cele referitoare la instituirea controlului judecătoresc în cazurile soluţionate de procuror cu propunere de netrimitere în judecată, precum şi la noi instituţii, ca cele referitoare la protecţia martorilor, investigatori sub acoperire, ceea ce sunt de natură să confere Codului de procedură penală o mai concretă, completă şi corectă apreciere a faptelor în aplicarea legii.

În practică, în mod frecvent se foloseşte expresia „Libertatea trebuie să fie regula, arestarea trebuie să fie excepţia“. Această regulă cu valoare de principiu nu întotdeauna se respectă.

Grupul nostru parlamentar apreciază ca modificările aduse Codului de procedură

penală, astfel cum sunt ele enunţate, prin modul concret şi restrictiv de redactare, constituie garanţii procesuale cu care nu putem fi decât de acord şi corespund principiului enunţat.

Prin modificările succesive aduse Codului de procedură penală centrul de greutate s-a deplasat de la procuror la instanţa de judecată. Legea nr. 104/1992, nr. 45/1993 şi ultima modificare prin Legea nr. 281/2003 au marcat, într-adevăr, o evoluţie în beneficiul garanţiilor procesuale în ce priveşte reţinerea, arestarea preventivă, obligaţia de a nu părăsi localitatea sau ţara.

Datorită, însă, unei insuficiente anticipări a modului de aplicare a legii în legătură cu prelungirea arestării preventive, în practica instanţelor de judecată au apărut soluţii contradictorii. Din păcate, trebuie s-o spunem, majoritatea parlamentară P.S.D s-a supus unei iniţiative cu grave consecinţe în plan legislativ. Art. 160 lit. c) din Codul de procedură penală, în actuala redactare, nu serveşte realizării scopului procesului penal şi implicit înfăptuirii justiţiei. Astfel cum este redactat art. 160 lit. c) s-a instituit regula că prelungirea arestării preventive, indiferent de fapta comisă, nu se poate realiza decât dacă între două termene au apărut elemente noi care să justifice prelungirea stării de arest. Aşa se face că la Bucureşti şi Constanţa, dar cred că şi în alte localităţi, au fost puşi în libertate infractori care au săvârşit fapte foarte grave.

În redactarea actuală a proiectului de modificare a art. 160 lit. c) Cod de procedură penală s-a adus o completare, nu o modificare, în sensul că menţinerea arestării în cursul judecăţii se poate dispune şi în cazul când elementele ce au determinat arestarea iniţială impun în continuare privarea de libertate.

Or, în asemenea condiţii, socotim noi, completare textelor corespunde scopului realizării justiţiei, considerente pentru care Grupul nostru parlamentar din Senat va vota pentru modificarea textelor astfel cum au fost realizate de Comisia juridică, de numiri, disciplină, imunităţi şi validări.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc, domnul senator.

Dau cuvântul domnului senator Gyorgy Frunda.

Domnul Frunda Gyorgy:

Vă mulţumesc, domnule preşedinte.

Doamnelor şi domnilor senatori,

Ne aflăm în faţa unei modificări a legii cu care nu putem fi decât de acord. Nu de alta, dar nu facem altceva decât să reparăm o greşeală pe care am făcut-o acum câteva luni. Primăvara târziu am adoptat modificarea art. 160 lit. c) care - şi reiese din cele două luări de cuvânt, a domnului senator Predescu şi a domnului senator Dumitrescu - şi la nivel parlamentar dă naştere la interpretări diferite, contradictorii.

Acelaşi lucru s-a întâmplat şi în practica juridică. Diferite instanţe, de diferit grad, în diferite localităţi, au interpretat greşit legea. Greşeala nu este a instanţelor, ci este a legii.

Cred şi sunt convins de acest fapt, că legea, în general, trebuie să aibă un înţeles neambiguu, uniform în interpretarea ei. Atunci când Ministerul Justiţiei adoptă lege care poate fi interpretată în mai multe feluri, atunci când puterea legiuitoare sanctifică această lege, atunci noi putem să spunem că greşeala este a judecătorilor. Cred eu că greşeala iniţială este a celui care a propus modificarea legii.

De ani de zile modificăm procedurile, şi penală, civilă, modificăm codurile de esenţă la câte un articol, fără a avea o vedere de ansamblu şi o euroconformizare de bază a legii.

Dacă s-a modificat legea şi s-a spus că prelungirea arestării se face de judecător, de ce nu se dispune să se facă arestarea de la bun început de către judecător atunci când ştim că România a fost condamnată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului datorită acestei lacune? Va trebui, zilele viitoare, să modificăm Constituţia, şi pe urmă, peste luni de zile, să modificăm şi posibilitatea arestării. Să nu uităm că procurorul este partea Executivului, el nu este un magistrat independent care să poată să hotărască după voinţa şi după ştiinţa lui.

Iată de ce cred că, volens nolens, nu există altă situaţie decât să votăm acest raport. Cred eu că raportul este binevenit, interpretarea legii va fi mai clară, dar cred că, în interesul apărării oamenilor, al acelor deziderate şi al respectării drepturilor omului, este timpul, după 14 ani, să avem un cod nou, euroconform, să nu fim singura ţară, din câte ştiu eu, dintre fostele ţări socialiste care mai

lucrează pe un Cod penal şi o procedură penală comunistă, ci să o modificăm în substanţa şi în esenţa ei.

Cu acest mesaj, Grupul senatorial al Uniunii Democrate Maghiare din România va vota acest raport. Vă mulţumesc.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Mulţumesc foarte mult.

Are cuvântul domnul senator Petre Roman.

Domnul Petre Roman:

Mulţumesc, domnule preşedinte.

Stimate şi stimaţi colegi,

În dezbaterea care a avut loc la Comisia juridică, de numiri, disciplină, imunităţi şi validări pentru a se alcătui raportul cu privire la această iniţiativă legislativă au fost câteva constatări şi o decizie care n-au fost precizate până acum şi eu cred că este bine să fie aduse la cunoştinţa dumneavoastră, inclusiv motivaţia lor.

Am constatat că noi, respectiv Comisia juridică, de numiri, disciplină, imunităţi şi validări a Senatului, am avut o părere contrară, distinctă, atunci când s-a adoptat modificarea pe care astăzi suntem obligaţi să o corectăm şi am luat decizia ca să fim consecvenţi cu propria noastră părere şi să nu mai lăsăm să treacă lucruri pe care noi le considerăm, din convingere şi cu argumente ce n-au putut să fie înlăturate, deci să rămânem la părerea noastră.

Totodată însă, am fost destul de şocaţi, ca şi dumneavoastră, de abuzurile comise în urma modificării pe care astăzi spuneam că o corectăm. Respectiv, în anumite instanţe, din Bucureşti şi Constanţa, ni s-a spus, s-au decis eliberări din arestul preventiv pentru cazuri extrem de grave.

Eu sunt convins că nici pentru iniţiatorii primei modificări şi nici pentru Ministerul Justiţiei, o spun, sunt convins că acea modificare nu putea fi gândită în sensul abuzurilor care au urmat. Din acest motiv, Comisia juridică, de numiri, disciplină, imunităţii şi validări a Senatului a solicitat Ministerului Justiţiei să ne prezinte o situaţie cu aceste cazuri în care s-au luat decizii care, de bun-simţ,

putem să spunem, nu trebuia luate. Eu cred, contrar părerii exprimate aici de domnul senator Frunda, că există şi o răspundere a magistraţilor.

Îmi amintesc că, într-o discuţie şi o dezbatere amplă, pe care am avut-o în urmă cu mai mulţi ani în Statele Unite, cu privire la felul cum funcţionează acolo justiţia am aflat că fiecare decizie, mai mult decât atât, fiecare întâmplare de viaţă a judecătorilor face parte dintr-un dosar de informaţii cu privire la calitatea omului şi calitatea de judecător a persoanei respective şi că acest lucru atârnă foarte greu - şi e normal să fie aşa – în deciziile care se iau în legătură cu promovarea, cu desfăşurarea carierei acestor magistraţi.

Prin urmare, cred că ceea ce am propus noi Ministerului Justiţiei – şi profit de faptul că se află aici doamna ministru – este un lucru normal pentru întărirea răspunderii magistraţilor faţă de propriile lor decizii.

Vă mulţumesc.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Stimaţi colegi,

Conform prevederilor regulamentului, toate grupurile parlamentare s-au exprimat legal la această ordonanţă. Dacă doreşte în mod deosebit cineva să mai ia cuvântul?

Domnul senator Filipaş, după aceea domnul senator Păunescu.

Aveţi cuvântul, domnule senator Filipaş.

Domnul Avram Filipaş:

Domnule preşedinte şi stimaţi colegi,

Aş vrea să subliniez faptul că situaţiile juridice pe care le discutăm noi acum nu se datorează neapărat unui război al termenilor, adică unui război in termenis şi că nu termenii folosiţi neapărat în art. 150, respectiv 160, au condus la aceste situaţii pe care nu le doreşte nici unul dintre noi. În practica judiciară a textelor iniţiale, de dinaintea modificării pe care o discutăm noi acum, am observat cu toţii faptul că practica judiciară s-a împărţit în două categorii. Au fost instanţe care, pe baza aceloraşi texte, au dat soluţii corecte şi au fost instanţe care au dat

soluţii incorecte pe baza aceloraşi texte de lege.

Problema pusă pentru noi este de ce au apărut soluţiile incorecte? Este limpede că aceste soluţii au apărut nu datorită faptului că unii termeni au fost folosiţi incorect fie de către legiuitor în redactarea lor, fie de către judecător în interpretarea pe care judecătorul a dat-o textelor de lege, ci pentru faptul că textele, aşa cum ele erau atunci, au creat acele confuzii pe care le-a semnalat aici doamna ministru.

Eu vreau să subliniez faptul că, şi în prezent, cu toate aceste modificări, aceste confuzii pot să se producă. Această situaţie de privare preventivă de libertate se desfăşoară în Codul de procedură penală pe parcursul a câtorva articole foarte stufoase.

Deci noi, şi în prezent, nu suntem scutiţi de surpriza unor interpretări deficitare, pe care nu le dorim. Este, aşadar, necesar ca în viitor să se continue acest travaliu pe care Ministerul Justiţiei îl face cu succes, după părerea mea, şi anume de perfecţionare în continuare a Codului de procedură penală. O cale a fost, aici, deja arătată şi sunt, după cum ştiţi, adeptul ei. Deplasarea aceasta treptată a centrului de greutate privind responsabilitatea actului judiciar de la procuror către instanţa de judecată este un lucru bun. Este bine şi că s-a făcut treptat şi este foarte bine că nu s-a renunţat şi ca avem garanţiile că această deplasare se va face în continuare. Vom asista pe viitor, în viitorul foarte apropiat, după aprobarea textelor de revizuire a Constituţiei, probabil, la unele proiecte de lege care vor accentua această răspundere judiciară pe care trebuie să o aibă instanţa de judecată în această materie atât de sensibilă şi de importantă, care este libertatea persoanei, aşa cum este privită ea în Codul de procedură penală.

Vă mulţumesc.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc.

Domnul senator Păunescu, vă rog, aveţi cuvântul.

Domnul Adrian Păunescu:

Nu o să mă refer neapărat la ceea ce e în discuţie acum, ci la un obicei care tinde să se instaureze în viaţa parlamentară, şi anume întoarcerea legilor şi refacerea

lor. Indiferent cine este autorul unei imprecizii sau autorul unei erori, cred că ar trebui, având în vedere impactul asupra oamenilor şi asupra instituţiilor ţării, ar trebui gândit mai atent, să nu ajungem în situaţia de a deveni mai puţin credibili faţă de cei asupra cărora legile acţionează. Ceea ce s-a întâmplat acum este una dintre dovezi, dar sunt şi altele, diverse acte normative care sunt imprecise, sunt lansate la nevreme, şi asta e cu atât mai grav cu cât, în jurul unor instituţii care promovează aceste acte şi mai ales la Guvern sunt zeci, dacă nu sute de consilieri, experţi şi astfel de oameni a căror meserie este chiar aceasta, să vadă şi consecinţele a ceea ce urmează să fie legiferat. Nu mai vorbesc de răspunderea Parlamentului. Am înţeles că aici Camera Deputaţilor a acţionat în direcţia tulburării acestui articol, dar, indiferent de autor, repet, cred că e foarte important să nu mai legiferăm de două, trei ori acelaşi text de lege. Este obligaţia noastră să acţionăm serios asupra textelor care ni se propun sau pe care le propunem noi înşine.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc.

Domnul senator Corneliu Vadim Tudor.

Domnul Corneliu Vadim Tudor:

Domnule preşedinte, doamnă ministru, onoraţi invitaţi,

Mărturisesc că este pentru prima dată când am sentimentul acut că noi suntem cu adevărat legiuitori în această ţară, în această ţară care începe să nu mai asculte de nici o lege. Şi mărturisesc că este, de asemenea, pentru prima când sunt foarte bucuros că aceia care au hotărât funcţionarea bicamerală a Parlamentului României s-au gândit la această formulă. Un Parlament cu o singură Cameră nu este un Parlament, poate fi cel mult o garsonieră. Este bine că noi, aici, la Senat - Senat care, nu întâmplător, este numit Camera Superioară a Parlamentului - stăm şi vedem efectul în plan social şi chiar economic al legilor pe care le dă Parlamentul.

În iulie acest an am avut o îndelungată convorbire telefonică cu domnul general, actual chestor-şef al Poliţiei Române, Florin Sandu. Era foarte mâhnit şi contrariat, de la înălţimea autorităţii morale pe care i-o dă statutul lui de bun poliţist, de poliţist de carieră, pentru că nu ştia ce să mai spună subalternilor săi din toată ţara. Ei nu-şi mai puteau face datoria. Nu voi povesti despre ce necazuri

era vorba şi nici nu doresc să reliefez cu ceva meritul vreunuia din şi nostru, pentru că nu suntem, la urma-urmei, la discuţii de prioritate şi de judecată clară asupra fenomenului infracţional, dar mărturisesc că pe baza acelei discuţii l-am trimis pe avocatul Lucian Bolcaş, liderul Grupului parlamentar al P.R.M. din Camera Deputaţilor, a doua zi, la prima oră, la ora 8,00, la domnul general Florin Sandu, şi să vedem care sunt doleanţele Poliţiei Române şi cum am putea noi, clasa politică, în special aceea reprezentată în Parlament, să reparăm această greşeală.

Mai marchează această şedinţă o prioritate, a treia în ceea ce mă priveşte, faptul că sunt pentru prima oară de acord cu o ordonanţă de urgenţă a Guvernului. La noi, în discuţiile grupului senatorial, s-a pus această problemă: nu se poate modifica o lege organică printr-o ordonanţă de urgenţă. Dar poţi să mai amâni o asemenea rezolvare? Abia asta este urgenţa. Aşa că am trecut peste diferendele procedurale - şi pentru unele chestiuni pe care ar fi bine, poate, să le discutăm în alt context - asupra modului nostru de a avea relaţii cu Executivul şi am hotărât să sprijinim demersul doamnei ministru Rodica Stănoiu, colega noastră, pentru că, altminteri, populaţia nu ar mai înţelege nimic. E profesorul Ion Neagu aici, sunt atâţia oameni importanţi, preşedinţi de curţi ale magistraţilor, atât de importante în România. Este şi un distins domn, care ştiu că e consilierul preşedintelui Ion Iliescu.

Problema nu e a legilor. De bine, de rău, câte creiere sunt reunite aici, somităţi în materia şi în domeniul lor chiar pe plan mondial, până la urmă o scoatem la capăt. Ia uite! Am găsit un modus vivendi, un modus operandi, să dăm ţării o lege bună.

Vă spun cu durere în suflet că problema este a unei mafii îngrozitoare, care proliferează nu numai în diverse straturi social-economice, ci chiar în justiţie.

Nu vreau să devin dezagreabil pentru prima zi a acestei sesiuni extraordinare a Parlamentului, dar corupţia a proliferat la diverse niveluri ale magistraturii în acest stat.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Domnul preşedinte...

Domnul Corneliu Vadim Tudor:

Se fac averi colosale.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog să încheiaţi.

Domnul Corneliu Vadim Tudor:

Am înţeles şi cu asta am încheiat. Se fac averi colosale. Parlamentul are nu numai funcţie de legiuitor, ci şi funcţie de control şi funcţie de filtru. Dacă situaţia a ajuns irespirabilă în şi este şi datorită faptului că cei care ar trebui să-i prindă pe hoţi şi să-i pedepsească pe hoţi, şi să fie siguri că nu vor mai apărea în societate decât după o anumită reeducare sau după asigurarea totală că nu vor recidiva, tocmai o parte din aceşti oameni sunt cot la cot cu structurile crimei organizate din România.

Daţi-mi voie, domnule preşedinte, ca preşedinte de partid parlamentar în această ţară, să spun ca pasul următor pe care trebuie să-l facă Parlamentul, toate partidele parlamentare, după această foarte bună redresare a acestei legi, este să ne ocupăm de acele structuri de tip mafiot care paralizează centrii nervoşi ai naţiunii române.

În încheiere, vreau să vă atrag atenţia că atunci, primăvara târziu, cum spunea un coleg de la U.D.M.R., când noi, cei de la P.R.M., dar şi alţii, am avertizat asupra faptului că nu putem să ne grăbim cu acest Cod de procedură penală, pentru că iată, în relief, în planul vieţii de zi cu zi, ce monstruozităţi se pot naşte, am fost zoriţi, ca să nu spun că ni s-a dat peste mână la vot. Aşa s-a întâmplat şi cu pachetul de legi anticorupţie. Am spus-o încă de atunci că e crud conceput şi iată că, după asta, vin ordonanţe de urgenţă şi ordonanţe la ordonanţe de urgenţă, şi foarte multe modificări.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog să încheiaţi! Domnul preşedinte, vă rog să încheiaţi şi referiţi-vă numai la ordonanţe. Nu suntem la declaraţii politice. Vă rog eu mult să încheiaţi!

Domnul Corneliu Vadim Tudor:

Domnule preşedinte,

Asta am considerat eu necesar s-o spun şi nu o spun cu maliţiozitate, o spun ca un bun coleg al dumneavoastră, pentru a evita timpii morţi. Era bine dacă ne ascultaţi şi pe noi, cei din opoziţie, pentru că nu se poate conduce o ţară fără opinia opoziţiei. În sfârşit, aţi decis întrunirea, convocarea unei sesiuni extraordinare şi, ca dovadă că am venit cu toţii, tot Grupul parlamentar al P.R.M., mai puţin doi oameni, care sunt în spital, am venit pentru că am considerat ca este un moment important. Vă mulţumesc.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc foarte mult.

Ultima luare de cuvânt, domnul senator Iorgovan.

Domnul Antonie Iorgovan:

Domnule preşedinte, doamnă ministru, doamnelor colege, stimaţi colegi,

N-aş vrea să insist prea mult asupra chestiunilor de ordin tehnic legate de acest act normativ. Sigur că noi, până la urmă, ca legiuitori, suntem legaţi de cuvinte. Limba română are cuvintele ei, unele dintre ele şi-au găsit o consacrare în limbajul juridic şi sunt cuvinte care exprimă noţiuni cam în acelaşi sens de la romanică în spaţiul nostru de drept romano-germanic: „contract“, cam acelaşi lucru este „succesiune“ etc.

Într-o societate care se mişcă, care caută să ajungă din urmă o civilizaţie - şi e vorba de civilizaţia Apusului, şi e vorba de ţara noastră - firește că se pot produce şi situaţii de acest gen, când în grijă, domnule preşedinte, deci eu n-aş face nici un proces de intenţie colegilor de la Cameră, nici nu ştiu, eu însumi am făcut parte din comisia de mediere, ar fi trebuit şi sesizăm, şi corelăm etc., aşadar nu putem să facem, aşa, un proces de intenţie celor care, într-un fel sau altul, am fost implicaţi în procesul legislativ, că a ajuns o formulare, care formulare a fost speculată de unii dintre maeştrii barei într-un sens nefiresc sensului, până la urmă, pentru că noi vorbim, domnule preşedinte, şi vreau să ţin o lecţie de ratio legis. Ce a dorit legiuitorul? Nu era numai acest text, erau atâtea texte şi dreptul se interpretează în mod sistematic, şi dacă coroboram textele nu se putea ajunge la soluţii de acest gen, dar s-a ajuns.

Problema, însă, este de fond aici, şi anume putem noi, prin această modificare, să rezolvăm - pe numere mari şi într-un viitor previzibil - această chestiune?

Răspunsul este nu. Deci trebuie să ne împăcăm cu gândul şi să convenim intre noi că este tot o soluţie provizorie. Modificăm Constituţia şi după modificarea Constituţiei trebuie să ne aşezăm în mod serios în acest proces de gândire a Codurilor, în speţă a Codului de procedură penală.

Nu sunt eu cel mai avizat între profesioniştii Senatului, întâmplarea face că profesorul Ion Neagu e printre noi, dar trebuie să spun totuşi că este prea mult, este exagerat să spunem că noi, România, suntem singura ţară din fostul lagăr sau cum vrem să spunem, comunist, care încă mai are coduri comuniste.

Domnul coleg care a folosit această expresie desigur că n-a scăpat prilejul să facă o şarjă avocăţească. La această şarjă eu i-aş spune că o ţară vecină şi prietenă...

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog eu şi încheiaţi. Referiţi-vă numai la ordonanţă încheiaţi.

Domnul Antonie Iorgovan:

Închei imediat, domnule preşedinte.

...o ţară vecină şi prietenă are aceeaşi Constituţie de pe vremea cealaltă, dar spun în acelaşi timp ca în acea Constituţie au modificat totul, mai puţin capitala. Mulţumesc.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc, stimaţi colegi.

Toate grupurile parlamentare, colegii senatori şi-au exprimat punctul de vedere, de susţinere, practic, a acestei ordonanţe.

Permiteţi-mi să supun votului dumneavoastră atât raportul Comisiei juridice, de numiri, disciplină şi validări, raport favorabil, fără amendamente, cât şi proiectul de Lege pentru aprobarea Ordonanţei nr. 66/2003.

Vă rog să votaţi.

Este o lege organică şi a fost votată cu 128 de voturi pentru, nici un vot

împotrivă, o singură abţinere. Iată ce susţinere serioasă.

Vă mulţumim, doamnă ministru, doamnă secretar de stat. Vă rog să luaţi loc.

Stimaţi colegi,

Intrăm pe cel de-al doilea punct de pe ordinea de zi, care se va derula pe tot parcursul acestei săptămâni: proiectul de Lege de revizuire a Constituţiei României, în formula adoptată de către Camera Deputaţilor.

Nu vreau să reiau întregul istoric. ÎI cunoaşteţi. Cum s-a constituit această Comisie constituţională, formată din colegi senatori şi deputaţi şi cu participarea, adevărat, fără drept de vot, a unor reprezentanţi de la Preşedinţie, de la Avocatul Poporului şi Guvern. Cunoaşteţi Hotărârea nr. 23 din 25 iunie 2002. Cert este că proiectul de lege adoptat de către Camera Deputaţilor a ajuns în Senat. În această vacanţă parlamentară am reuşit împreună să parcurgem întreaga procedură. Vreau şi vă mulţumesc şi vreau să mulţumesc Comisiei constituţionale, care în prima parte a lunii august s-a întrunit, a analizat cele 235 de amendamente, din care a acceptat 32. V-aş ruga, dacă doriţi, să mă şi ascultaţi. Aţi văzut cu cătă răbdare v-am ascultat eu.

Deci au fost 235 de amendamente. Comisia constituţională a elaborat raportul, a acceptat 32 de amendamente. Important este că, dintre acestea, 19 provin de la Grupul social-democrat şi umanist, 13 amendamente acceptate din partea celorlalte grupuri parlamentare de opoziţie.

Rog ca şi domnul Mihai Constantinescu să poftească la prezidiu, alături de domnul preşedinte Valer Dorneanu.

Stimaţi colegi,

Vă propun şi vă supun votului dumneavoastră următoarele lucruri: în primul rând, legat de procedura de vot. Să procedăm, aşa cum, de altfel, s-a întâmplat şi la Constituantă, şi la Camera Deputaţilor, respectiv votul pe articole să-l dăm în condiţii de lege organică, cu jumătate plus unu din totalul senatorilor. Votul final pe lege să fi egal cu votul a două treimi din totalul senatorilor şi să fie vot nominal. Conform regulamentului fiecare spun „pentru“ sau „contra“.

Dacă sunt obiecţii la această procedură? Dacă nu, vă rog să votaţi, legat de procedura de vot. (Rumoare). Aveaţi obiecţii? Numai o secundă!

Domnul Frunda Gyorgy:

O întrebare vreau să pun.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Numai o secundă!

Cu 100 de voturi pentru, două voturi împotrivă; 11 abţineri, a fost aprobată procedura de vot.

Vă rog, domnul senator Frunda. Scuzaţi-mă, n-am fost atent.

Domnul Frunda Gyorgy:

Întrebarea este acuma tardivă. Pot să o pun, domnul preşedinte, dar dacă ştiu bine în Camera Deputaţilor votul nu a fost nominal, a fost vot prin ridicarea mâinii, nu?

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Nu, nu, nominal a fost.

Domnul Frunda Gyorgy:

Atunci este corect. Mersi.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Nominal. Pentru şi împotrivă.

A doua problemă, stimaţi colegi. Avem, din păcate, o serie de colegi dintre noi, nu sunt mulţi, dar sunt vreo şase, care din motive de sănătate nu sunt aici. Sunt în spital unii dintre ei, ca să fiu sincer, şi am spus astăzi în Biroul Permanent, au intervenit să solicite dacă ei se pronunţă prin vot, nefiind prezenţi, sigur, luând cunoştinţă de raport şi de modificările pe care noi le vom adopta prin vot în cursul zilei de astăzi sau mâine. Den aceea sunt obligat să supun votului dumneavoastră dacă sunteţi de acord să procedăm ca la Constituantă, pe cele 4-5 persoane care sunt acasă bolnave sau în spital şi nu pot veni aici, votul prin corespondenţă pe care l-am mai practicat. În plic sigilat să se pronunţe dacă „da“

sau „nu“.

Vreau, în primul rând, să fiți de acord să ascultăm care este părerea liderilor de grup legat de această problemă, după care supun votului dumneavoastră.

Domnul președinte Solcanu.

Domnul Ion Solcanu:

Domnule președinte,

Aici, în Senatul României mai sunt cel puțin 15 colegi care au fost în Constituantă. În Constituantă s-a procedat în acest fel pentru a da posibilitatea fiecărui parlamentar să-și spună punctul de vedere, votul vizavi de acest important document legislativ. Deci susținem această modalitate de vot.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Doamna președinte Norica Nicolai.

Doamna Norica Nicolai:

Sigur, domnule președinte, este regretabil, totuși, că din motive obiective sau subiective ajungem la o dezbatere de revizuire a Legii constituționale și solicităm un vot prin corespondență. Acest vot prin corespondență este justificat...

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vreau să rețineți că este numai pentru cei care sunt în spital, nu...

Doamna Norica Nicolai:

Sigur, domnule președinte. Este justificat prin imposibilitatea prezentării acelei persoane, cu condiția ca acea persoană să nu dea vot în alb, să dea un vot în cunoștință de cauză, un vot care să reflecte cunoașterea dezbaterilor parlamentare, a amendamentelor care s-au pronunțat și, nu în ultimul rând, domnule președinte, pentru a evita situații delicate, această stare de imposibilitate de a-și susține votul în fața Camerei, alături de colegii noștri, să fie dovedită cu acte medicale. Doar în aceste condiții Grupul parlamentar liberal

susţine această procedură.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc foarte mult. Doamna preşedintă Petre.

Doamna Maria Petre:

Vă mulţumesc, domnule preşedinte.

Doamnelor şi domnilor colegi,

Aşa cum am stabilit în Biroul Permanent, am avut o consultare în cadrul Grupului parlamentar. Regretăm, la rândul nostru, faptul că un număr de colegi senatori se află în situaţia de a nu putea fi prezenţi la dezbaterile şi, respectiv, la votul final asupra revizuirii Constituţiei. Noi, însă, credem că votul asupra modificării actuale a Constituţiei este un lucru atât de important şi serios încât nu putem fi de acord cu votul prin corespondenţă nici măcar în situaţia colegilor care se află în spital.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc.

Păi, tocmai asta vrem să dăm: să dam nota de seriozitate. E vorba de Constituţie, e vorba de o Constituţie care se aprobă în final prin referendum şi am dorit ca cei 5-6 colegi, repet, numai cu certificat medical, cei care sunt, într-adevăr, în imposibilitatea de a participa, fiind în spital... Ăsta a fost obiectivul.

Da. Domnul preşedinte Corneliu Vadim Tudor.

Domnul Corneliu Vadim Tudor:

Grupul parlamentar al Partidului România Mare este de acord cu votul prin corespondenţă pentru că este o lege fundamentală, Constituţia, Legea nr. 1 a ţării şi deci sunt oameni care sunt bolnavi, ţintuiţi într-un pat de spital şi nu putem să îi rupem de acest proces legislativ atât de important. Colegului Ilaşcu îi este familiar, în urmă cu mai mulţi ani, când el era în temniţă la Tiraspol, era parlamentar atunci şi în Parlamentul monocameral al Basarabiei era nevoie şi de votul lui şi în acel vot a stat desemnarea şi votarea în Parlament a guvernului

Sturza, care oricum a fost mai bun decât ce vedem acum. Ar fi multe de spus dar, într-o chestiune atât de importantă, eu cred că nu este cazul să ne legăm de o problemă procedurală minoră şi mai ales că un vot prin corespondenţă semnifică tot actul de conştiinţă şi exercitarea dreptului la vot ca şi un vot prin prezenţa fizică. Sunt unii care sunt pe un pat de spital mai prezenţi în Parlament decât unii care dorm... Nu aici, la Camera Deputaţilor.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc foarte mult.

Dacă mai doreşte cineva să-şi spună punctul de vedere?

Domnul preşedinte doreşte?

Domnul Verestoy Attila:

Domnule preşedinte,

Grupul parlamentar al U.D.M.R., având în vedere că noi nu suntem şi sper să nu fim în situaţia ca să avem de rezolvat o problemă de vot prin corespondenţă, eu cred că noi putem să fim un pic mai distanţi de această problemă. Pe baza unor alte raţionamente decât antevorbitorul ajung la aceeaşi concluzie: e bine să dăm posibilitatea celor care, prin informarea pe care o primesc de la noi, prin prezenţa, aşa cum se susţine, şi e adevărat acest lucru, în dezbaterile parlamentare, chiar dacă fizic nu sunt în sală şi pot dovedi acest lucru, că, din păcate, sunt într-o situaţie medicală care le împiedică prezenţa în momentul respectiv, al depunerii votului, să dea prin corespondenţă acest vot.

Mulţumesc.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Da, mulţumesc foarte mult.

Am ascultat părerea tuturor grupurilor parlamentare. Deci, stimaţi colegi, repet, este vorba despre 4-5 colegi care sunt în spital. Deci, pe bază de certificat medical. Vreau să fie foarte clar, ca să nu fie nici un fel de dubiu, vor primi indiscutabil raportul, inclusiv modificările, amendamentele pe care noi o să le aprobăm. O să facem de aşa natură încât să fie o treabă operativă. Votul, ca la

Constituantă, este în plic sigilat, în care spune „sunt pentru“ sau „sunt împotrivă“. Se desface în prezența Biroului Permanent sau în prezența dumneavoastră aici și prezentăm votul.

Supun votului dumneavoastră aplicarea acestei proceduri: votul prin corespondență, în condițiile pe care vi le-am explicat.

Vă rog să votați.

Votul prin corespondență a fost aprobat cu 108 voturi pentru, 7 voturi împotrivă și 5 abțineri.

Vă mulțumesc foarte mult.

Stimați colegi, legat tot de procedură, așa cum am precizat în ordinea de zi, astăzi vom face dezbateri generale, urmând ca de mâine, începând de la ora 9,00, 9,05, să începem dezbaterea pe articole, să luăm amendament cu amendament.

Pentru dezbateri generale, după ce președintele Comisiei constituționale, domnul deputat și președinte al Camerei Deputaților, domnul Valer Dorneanu, va prezenta raportul Comisiei constituționale, Biroul Permanent vă propune, stimați colegi, următorii timpi pentru dezbateri generale: Grupul parlamentar democrat, separat de Grupul național liberal și pentru U.D.M.R., fiecare câte 15 minute, independenții, 5 minute, dacă din partea independenților dorește cineva să ia cuvântul, Grupul parlamentar al Partidului România Mare 28 de minute are la dispoziție, Grupul social-democrat și umanist, 45 de minute, în conformitate cu aceste articole. S-au făcut înscrieri la cuvânt.

Dacă sunteți de acord cu acești timpi pentru dezbateri generale? Sunt obiecții?

Vă rog să votați.

113 voturi pentru, voturi împotrivă nu sunt, o abținere.

Stimați colegi,

Doar pentru informarea dumneavoastră, mâine vom începe pe articole, bineînțeles, cu amendamentele admise, în conformitate cu prevederile regulamentului, deci vom lua fiecare amendament admis. Vreau să rețineți că la cele 32 de amendamente admise sunt 15 situații în care avem și amendamente la

amendamentele admise, deci vom dezbate amendament cu amendament. După ce vom parcurge amendamentele admise, vom relua, în ordine, toate amendamentele respinse.

Domnul Ionel Olteanu - deputat (din sală):

Procedură, domnule preşedinte!

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Deocamdată nu vă pot da cuvântul, îmi pare foarte rău pentru dumneavoastră.

Domnul Ionel Olteanu (din sală):

Este o chestiune de procedură.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Puteţi să o faceţi la Camera Deputaţilor.

Domnul Valer Dorneanu - preşedintele Camerei Deputaţilor, preşedintele Comisiei pentru elaborarea propunerii legislative privind revizuirea Constituţiei (din sală):

Procedură?! Sunteţi senator sau ce sunteţi?!

Domnul Nicolae Văcăroiu:

La Camera Deputaţilor!

Domnul Ionel Olteanu (din sală):

Domnule preşedinte, ca deputat invitat în această sală...

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog să luaţi loc!

Domnul Ionel Olteanu (din sală):

...mă întrebam dacă la dezbateri generale puteţi să ne rezervaţi un rol, altul decât

cel de spectator.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog să luaţi loc. În primul rând vreau să vă fie foarte clar că avem un Regulament al Senatului, care se va respecta întocmai.

Dacă domnul preşedinte al Comisiei constituţionale, la un amendament sau articol, vă dă cuvântul să veniţi să argumentaţi, puteţi veni să luaţi cuvântul. Altfel, chiar dacă sunteţi membri ai Comisiei constituţionale, nu puteţi, în calitate de deputaţi, să luaţi cuvântul în Senatul României decât prin intermediul preşedintelui Comisiei constituţionale şi în calitatea dumneavoastră de membru al acesteia.

Stimaţi colegi, acesta este regulamentul şi nu avem altă soluţie, şi nu avem ce face.

Permiteţi-mi, stimaţi colegi, să-l invit la cuvânt pe domnul preşedinte al Comisiei constituţionale, Valer Dorneanu pentru a prezenta raportul asupra proiectului de lege privind revizuirea Constituţiei.

Fiţi de acord să-i dam cuvântul de la tribună domnului preşedinte, ca să-l auzim foarte bine.

Domnul Valer Dorneanu:

Vă mulţumesc pentru privilegiul de a mă adresa tribuna senatorilor, dar nu este vorba de un orgoliu personal, ci este vorba totuşi de actul fundamental al ţării.

Distinse domnule preşedinte, distinşi senatori,

Permiteţi-mi ca, la acest început de toamnă, pe care o dorim cât se poate de rodnică din toate puncte vedere pentru noi, toţi românii, să-mi exprim onoarea de a mă afla azi în plenul Senatului, în calitate de preşedinte al Comisiei pentru redactarea propunerii de revizuire a Constituţiei, pentru a vă prezenta proiectul de lege şi raportul cu privire la amendamentele dumneavoastră.

Fără îndoială, dumneavoastră, membrii Senatului României, sunteţi chemaţi în aceste zile să participaţi la cea mai importantă şi responsabilă dezbatere a ultimului deceniu privind viitorul vieţii noastre politice, economice şi sociale:

revizuirea Constituţiei, actul fundamental al ţării, care constituie, cum am mai spus şi cu alt prilej, un veritabil act de identitate al statului român şi al identităţii cetăţenilor săi. Carte sacră a existenţei noastre naţionale în contextul naţiunilor moderne ale Europei şi ale lumii, angajează însuşi destinul democraţiei şi al statului de drept în ţara noastră.

Nu sunt dintre cei cărora le plac vorbele mari şi nici cele de circumstanţă dar, în mod real, suntem în această perioadă actorii unui proces istoric de o importanţă excepţională, care angajează responsabilitatea întregii clase politice româneşti.

Eu cred că veţi fi de acord cu mine să afirmăm că, de fapt, Constituţia nu este a unui partid, nici a partidelor parlamentare sau a Parlamentului, ci este a naţiunii şi atunci trebuie să abordăm acest demers într-o atmosferă de solidaritate şi bună înţelegere, de responsabilitate şi respect faţă de cetăţenii României, pentru că această nouă configuraţie a legii noastre fundamentale trebuie să ofere cetăţenilor acestei ţări o ordine constituţională în concordanţă cu evoluţiile şi reformele care s-au înregistrat în anii care s-au scurs de la Referendumul din 8 decembrie 1991 şi, în acelaşi timp, ea trebuie să fie în concordanţă cu năzuinţele şi idealurile de viitor ale naţiunii române, cu valorile civilizaţiei şi democraţiei occidentale, euroatlantice spre care aspirăm şi cu care suntem chemaţi să ne integrăm în perioada următoare. Iar aceste obiective au nevoie de un suport constituţional.

Să ne reamintim, stimaţi colegi, că în urmă cu mai bine de un an, la 25 iunie 2002, Senatul şi Camera Deputaţilor au adoptat în şedinţă comună Hotărârea privind constituirea Comisiei privind elaborarea propunerii legislative privind revizuirea Constituţiei, comisie formată din 21 de reprezentanţi ai grupurilor parlamentare, proporţional cu ponderea deţinută de fiecare grup în structura forului legislativ, precum şi de către un reprezentant al Preşedinţiei, Guvernului şi Avocatului Poporului.

Pot să afirm, în faţa dumneavoastră că, după o muncă susţinută şi nu lipsită de dificultăţi de peste un an de zile, comisia, pe care am avut onoarea să o prezidez, formată din specialişti de o deosebită valoare şi probitate profesională ştiinţifică, acţionând într-o strânsă conlucrare cu reprezentanţii societăţii civile, a reuşit să elaboreze o propunere legislativă care să ducă, în final, la definitivarea unei Constituţii durabile şi moderne, viabile şi legitime, fidele celor mai înalte valori democratice moderne, care să se bucure de cea mai largă cunoaştere şi recunoaştere naţională şi internaţională.

Membrii comisiei au avut permanent în vedere că principalul subiect al dreptului constituţional este poporul, titularul exclusiv al puterii politice şi al suveranităţii naţionale, precum şi faptul că, de modul în care o Constituţie reflectă, apără şi promovează interesele fundamentele ale unui popor depinde gradul de prosperitate, de dezvoltare şi civilizaţie al acesteia.

Încă în urmă cu 140 de ani, argumentând principiul conform căruia „Cugetarea fundamentală a Constituţiunii este că ea e organismul acela care e destinat de a forma şi formula voinţa statului.“, Mihai Eminescu nu a evitat să sublinieze axiomatic: „Corpul statului e ţara, pământul, sufletul e poporul, conştiinţa sa organică.“

În al doilea rând, comisia a avut permanent în vedere faptul că procesul de armonizare a legislaţiei interne cu cea a Comunităţii Europene trebuie să aibă o susţinere constituţională explicită, ceea ce necesită operaţiuni juridice complexe ce cuprind mai multe etape: punerea textelor şi principiilor constituţionale în concordanţă cu reglementările comunitare; eliminarea dispoziţiilor contrare; crearea de noi norme şi completarea celor existente; stabilirea cadrului şi temeiului constituţional al aderării.

Toate acestea trebuie să fie întreprinse pe fondul constatării şi recunoaşterii faptului că dreptul comunitar s-a construit şi structurat într-o altă manieră decât dreptul românesc şi având ca punct de plecare imperativul ca în noua Constituţie să fie organic integrate valorile consacrate, viabile ale sistemului naţional de drept, înscrise în actul nostru fundamental. Demersul istoric la care ne-am angajat este curajos pentru ca nu este puţin lucru să abordezi modificarea unei Constituţii, actul fundamental pe care sunt clădite toate instituţiile statului de drept. Şi, cum bine ştiţi, orice act fundamental trebuie să se caracterizeze şi printr-o durabilitate maximă. Este un demers curajos şi pentru faptul că, deschizând acest proces de revizuire, practic, ne-am asumat riscul de a deschide o cutie a Pandorei, risc pe care am încercat şi sper că am reuşit să-l temperăm prin stabilirea unui portofoliu de obiective de revizuit, limitat la domenii strict necesare prin acordul politic al tuturor grupurilor parlamentare.

Reconstituind procesul de elaborare a Constituţiei încă în vigoare şi caracteristicile sale de bază, consider că este bine să ne reamintim şi să evocăm meritele ei incontestabile. Legea noastră supremă reîntregeşte şirul constituţiilor democratice adoptate în trecut de ţara noastră. Este prima Constituţie a statului român adoptată de o Adunare Constituantă, special aleasă în acest scop.

Totodată, este întâia Constituţie română aprobată de popor în urma unui referendum naţional. România este prima țară dintre fostele state socialiste care a aprobat în acest mod democratic Constituția sa. Prin spirit şi conţinut, aceasta este fidelă tradiţiilor democratice ale ţării noastre, constituind în acelaşi timp expresia unei modernităţi, apreciată la data adoptării ei de către numeroşi oameni politici şi constituţionalişti de renume.

Se impune relevat faptul că textul actual al legii fundamentale a preluat cele mai valoroase tradiţii constituţionale româneşti din Constituția României adoptată după Marea Unire din 1918, în martie 1923.

Astfel, s-a revenit la declararea României ca stat naţional unitar, independent şi suveran, precum şi la declararea limbii române ca limbă oficială a tării. Au fost înscrise într-un capitol important şi distinct drepturi fundamentale ale cetăţenilor, cum ar fi cel de proprietate, libertatea religiei, a gândirii etc. S-au consacrat din nou la nivel constituţional autorităţi publice de majoră însemnătate pentru bunul mers al activităţii legislative sau de control al cheltuirii banului public, cum ar fi: Consiliul Legislativ, Curtea Constituţională şi Curtea de Conturi.

Actualitatea Constituţiei României a fost realizată prin dispoziţii preluate din constituţii ale statelor cu o îndelungată tradiţie democratică, cum sunt: consacrarea, dar şi garantarea drepturilor fundamentale ale omului prin mijloace juridice de natură a conferi forţă şi autenticitate; afirmarea unor modalităţi juridice de apărare a drepturilor individuale prin introducerea controlului de constituţionalitate a legilor la solicitarea cetăţenilor; protejarea împotriva abuzurilor puterii publice, atât prin instituţionalizarea contenciosului administrativ, cât şi prin înfiinţarea instituţiei Avocatului Poporului, asigurarea liberului acces la justiţie în apărarea drepturilor cetăţeneşti, cu precizarea că nici o lege nu poate limita exerciţiul acestui drept; înscrierea unor drepturi necunoscute altor constituţii române, cum ar fi cel la un nivel de trai decent, protecţia tinerilor, a mediului ambiant, a persoanelor cu handicap etc.

Şi-au demonstrat importanţa deosebită prevederi referitoare la: înscrierea în Constituţie a principiului pluralismului politic, ca o condiţie şi o garanţie a democraţiei constituţionale în ţara noastră; declararea României ca stat de drept, în care atât cetăţenii, cât şi orice autoritate publică au deopotrivă obligaţia să respecte legea; instituirea referendumului naţional ca modalitate de participare directă la conducerea treburilor publice, fie pentru modificări constituţionale, fie în legătură cu probleme de interes naţional sau în alte situaţii; introducerea

principiului autonomiei locale; consacrarea, ca şi în alte constituţii anterioare, a egalităţii în drepturi a cetăţenilor, dar cu sublinierea, în acest scop, a dreptului cetăţenilor aparţinând minorităţilor naţionale de a-şi conserva şi ele, ca şi populaţia majoritară, limba, tradiţiile, identitatea culturală.

Se cuvine să evocăm şi astăzi faptul că, în vederea reprezentării la nivel naţional în organele autorităţii legislative a acestor cetăţeni, România este prima ţară europeană care a înscris printre dispoziţiile sale dreptul organizaţiilor minorităţilor naţionale de a fi reprezentate în Parlament, în condiţii stabilite prin Legea electorală. La fel cum trebuie să amintim că în Constituţia din 1991 s-a statuat că economia României este o economie de piaţă. În fine, trebuie subliniată importanţa extraordinară a instituţionalizării Curţii Constituţionale ca girant al legii noastre fundamentale.

Am recurs la această succintă retrospectivă fiind ferm încredinţat că nu trebuie să trecem cu vederea faptul că, în anii care au trecut de la adoptarea Constituţiei în vigoare, regimul constituţional românesc a trecut unele „probe de foc“ ale tranziţiei, inclusiv alternativele succesive la guvernare, ca urmare a votului popular.

Conchizând, Constituţia actuală şi-a dovedit, indubitabil, valabilitatea şi viabilitatea, constituind un corp de principii şi norme moderne, realiste, în concordanţă cu ceea ce ne-am propus să construim şi în armonie cu evoluţiile democratice proprii statelor şi naţiunilor moderne. Dar viaţa a dovedit că nici legea fundamentală a statului nu poate fi veşnică şi imuabilă, că în funcţie de mutaţiile intervenite în societatea noastră Constituţia trebuie supusă şi ea unei adaptări la realitate şi unei validări sociale, raportate la imperativele prezentului şi viitorului naţiunii române. Totodată, în aceşti ani de experienţă democratică şi constituţională s-au resimţit şi unele imperfecţiuni care se impun remediate. Este necesar deci să fim de acord - şi convingerea mea este că putem fi - că important este să elaborăm o propunere legislativă care să ducă în final, la existenţa unei Constituţii durabile şi moderne, viabile şi legitime, fidele celor mai înaintate valori democratice europene.

Distinşi senatori,

La deschiderea lucrărilor Comisiei parlamentare pentru elaborarea propunerilor pentru revizuirea Constituţiei am formulat, în calitate de preşedinte al acesteia, un crez pe care nu ezit să-l repet: iniţiativa revizuirii Constituţiei nu trebuie să fie

confiscată de un partid şi, mai ales, să nu fie utilizată mediatic în favoarea partidului respectiv. Constituţia este a naţiunii şi atunci trebuie să abordăm acest demers într-o atmosferă de solidaritate şi bună înţelegere, responsabilitate şi respect faţă de cetăţenii României.

Sunt convins că toţi nutrim în aceste momente sentimente deosebite, complexe, ce îmbină şansa cu responsabilitatea. Avem privilegiul de a decide asupra conţinutului actului fundamental al României, dar, totodată, capacitatea noastră de gândire şi de creaţie se concentrează, trebuie să se concentreze asupra răspunderii istorice, prezente şi viitoare, în faţa poporului român, a celor ce ne-au împuternicit să-i reprezentăm, să le exprimăm şi să le materializăm interesele şi năzuinţele în forul legislativ al tării.

Se impune, fără dubiu, să pornim de la convingerea că purtăm obligaţia istorică de a continua tradiţiile democratice ale constituţionalismului românesc, pentru a oferi cetăţenilor României şansa ca în noile coordonate euroatlantice să beneficieze de adevărata valoare a drepturilor fiinţei umane, consfinţită prin standarde internaţionale consacrate.

Nu discutăm adaptarea sau adoptarea unei legi dintr-un domeniu sau altul. Noi continuăm în aceste zile - şi sper să o finalizăm cu succes - o misiune care vizează adoptarea şi consolidarea fundamentului legislativ românesc, de natură a clarifica direcţiile de evoluţie ale naţiunii noastre pentru o bună, nădăjduim, cât mai lungă perioadă de timp.

Vă solicit, de aceea, să fim dominaţi de conştiinţa creatorului de cadru juridic, a făptuitorului întregului, nu de opinia celui chemat să repare sau să adauge ceva.

Stimaţi colegi,

În calitate de preşedinte al Comisiei pentru elaborarea propunerii legislative de revizuire a Constituţiei, îmi revine onoarea de a vă prezenta rezultatul activităţii noastre, şi anume cuprinsul propunerii de revizuire şi raportul asupra amendamentelor prezentate comisiei, 254 după sesizarea Camerei Deputaţilor, prin Biroul său permanent, şi 235 provenind din partea dumneavoastră, senatorii.

Dintre cele prezentate de dumneavoastră, aşa cum se subliniază şi în raportul pe care vi l-am pus la dispoziţie, 32 au fost acceptate de comisie, 186 au fost respinse, la 17 renunţând iniţiatorii. Cum vă este, desigur, cunoscut, după punerea de acord a propunerilor deputaţilor cu avizul Consiliului Legislativ şi cu

decizia Curţii Constituţionale şi după adoptarea ei de către Camera Deputaţilor, potrivit art. 147 alin. (2) din Constituţie, textul a fost trimis la Senat şi depus la Biroul permanent la data de 2 iulie 2003.

După discutarea amendamentelor prezentate, dintre care multe au reluat idei respinse la dezbaterile anterioare, membrii comisiei au hotărât cu 16 voturi pentru, respectiv unanimitatea membrilor comisiei care au participat la lucrări, să supună plenului Senatului spre dezbatere şi adoptare proiectul de Lege de revizuire a Constituţiei României, cu amendamentele admise, astfel cum sunt redate în anexa nr. 1 la raport, şi amendamentele respinse care sunt prevăzute în anexa nr. 2.

Stimaţi deputaţi, aş vrea să fac o mică paranteză... (Rumoare, discuţii).

...Nu aş vrea ca nici dumneavoastră, nici senatorii, nici presa...

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Stimaţi senatori...

Domnul Adrian Păunescu (din sală):

Domnule senator, suntem deputaţi! (Discuţii, râsete)

Domnul Valer Dorneanu:

Îmi cer scuze dacă am aşezat din greşeală deputaţii înaintea dumneavoastră.

Voiam să vă invit şi pe dumneavoastră, şi presa să nu fiţi tentaţi de compararea amendamentelor făcute de deputaţi, care oricum sunt mai mulţi, nici de calitatea acestora, nici de numărul amendamentelor admise sau respinse. Cei din Cameră au avut şansa abordării unui proiect iniţial, au putut lucra pe un material brut, dumneavoastră aţi avut însă şansa finalizării, şansa finisării unui material deja existent.

Şi cred că atât amendamentele de fond, cât şi cele care au fost menite să concretizeze, să ducă la o mai bună formulare, la o mai bună finalizare a unor amendamente, au o valoare deosebită şi de aceea eu personal, nu din motive tactice, n-aş face nici o comparaţie. Este, dacă vreţi, şansa bicameralismului faptul că ne-aţi completat pe noi, în mod fericit, şi aţi adăugat un spor de valoare

proiectului.

Daţi-mi voie să continui. Sensul politic major al propunerii legislative de revizuire pe care o supunem atenţiei dumneavoastră este acela de perfecţionare a unor prevederi constituţionale, pe temeiul experienţei acumulate şi, mai ales, fundamentarea pe plan constituţional a evoluţiei lucrurilor viitoare. Avem nevoie de stabilitate pe termen lung, indiferent de oscilaţiile politice inerente evoluţiei sociale.

Dezvoltarea democraţiei constituţionale a condus la proclamarea expresă a principiului separaţiei puterilor în stat şi a supremaţiei Constituţiei ca principiu fundamental de organizare şi funcţionare a statului, nu numai sub forma unor îndatoriri ale cetăţenilor, ca în redactarea actuală, la consacrarea principiului solidarităţii, care este definitoriu în evoluţia societăţii contemporane, mai ales în cadrul modelului european, precum şi a regulii constituirii organelor reprezentative prin alegeri libere, periodice şi corecte.

Întrucât, în prezent, ţara noastră se află sub imperiul unui alt moment istoric, am considerat şi considerăm că este necesară receptarea valorilor specifice Uniunii Europene, a exigenţelor Alianţei Nord-Atlantice, valorificarea experienţei acumulate, întărirea garanţiilor constituţionale ale drepturilor şi libertăţilor fundamentale, optimizarea procesului decizional în cadrul regimului politic, asimilarea unor valori legate de evoluţia democraţiilor europene, în concordanţă cu cerinţele specifice societăţii noastre.

Integrarea euroatlantică a ţării în marile democraţii contemporane presupune instituirea temeiului constituţional necesar pentru intrarea în Uniunea Europeană şi aderarea la NATO. Este ceea ce şi alte ţări europene au făcut şi constituie singura soluţie ce se justifică faţă de opţiunea majoritară, în cadrul opiniei publice, şi de angajamentul partidelor politice reprezentate în Parlament.

Stabilitatea temeiului constituţional la care ne-am referit a presupus şi adecvarea corespunzătoare a unor prevederi fundamentale referitoare la: regimul proprietăţii; sistemul jurisdicţional; posibilitatea cetăţenilor Uniunii de a participa la alegerile locale; statutul forţelor armate; trecerea la profesionalizarea armatei; definirea corespunzătoare a competenţei Consiliului Suprem de Apărare a Ţării; posibilitatea folosirii, în cadrul legii, a teritoriului naţional de către trupe străine; crearea unui spaţiu european de securitate şi luptă împotriva criminalităţii internaţionale, ceea ce implică posibilitatea extrădării, prioritatea

dreptului comunitar; dreptul cetăţenilor români de a participa la alegerile pentru Parlamentul European; posibilitatea introducerii monedei europene etc.

Unul dintre obiectivele esenţiale ale propunerii legislative de revizuire a Constituţiei vizează fluidizarea procesului de legiferare, prin eliminarea etapelor intermediare şi printr-o mai productivă fixare a atribuţiilor Camerelor prin păstrarea funcţiei legislative a fiecăreia în cadrul unui nou echilibru.

Ţin să remarc, după analiza propunerilor de modificare a textului constituţional, venite atât din partea deputaţilor, cât şi a senatorilor şi a societăţii civile, ca, în pofida unor reticenţe pe care nu le discut acum - poate o veţi face dumneavoastră -, decizia membrilor comisiei noastre de a propune menţinerea structurii bicamerale a Parlamentului României s-a dovedit întemeiată. Argumentez afirmaţia prin faptul ca, după discutarea şi aprobarea propunerilor de revizuire a Constituţiei în Camera Deputaţilor, senatorii au găsit formule justificate şi întemeiate de a aduce îmbunătăţiri în exprimarea şi în conţinutul acestora, unele dintre ele având drept coautori membri ai unor grupuri parlamentare diferite. Sigur, nu poate fi exclusă, în perspectivă, pe măsura cristalizării structurilor democratice şi maturizării clasei politice, formula unicameralã. Consider insă că acum, într-un moment important al devenirii României, existenţa a două „filtre“ în procesul legislativ şi-a dovedit necesitatea şi eficienţa. Îmi permit să afirm, în context, că echilibrul instituţional propus vă permite nu numai dialogul între cele două Camere, dar şi creşterea calităţii actului parlamentar, ca efect al specializării. În mod corespunzător, a fost actualizat domeniul legilor organice, ca şi situaţiile în care cele două Camere decid în şedinţă comună.

În concordanţă cu democratizarea vieţii sociale, imunitatea parlamentară a fost reanalizată, ţinându-se seama de cerinţele opiniei publice, spre a elimina orice suspiciune că aceasta ar constitui un privilegiu, contrar principiului egalităţii cetăţenilor în faţa legii. De asemenea, s-a micşorat pragul necesar pentru promovarea iniţiativei legislative populare.

Cu privire la relaţiile constituţionale dintre Parlament şi Guvern, principalele aspecte se referă la regimul ordonanţelor de urgenţă, spre a se evita practica utilizării lor excesive, îndeosebi prin definirea domeniilor de inadmisibilitate a folosirii acestei modalităţi, ca şi întârzierea nejustificată a dezbaterii unor asemenea ordonanţe în Parlament.

În context se înscrie şi proclamarea unor drepturi fundamentale, şi anume:

egalitatea între bărbaţi şi femei în ocuparea funcţiilor publice, care este o tendinţă caracteristică democraţiilor europene; dreptul la cultură; dreptul la un mediu sănătos; dreptul la libera iniţiativă, ca fundament al economiei de piaţă; precizarea unor aspecte esenţiale referitoare la regimul constituţional al dreptului de proprietate privată, cu precizarea expresă a garantării de către stat a acesteia; prevederea dreptului minorităţilor, indiferent de originea etnică, de a fi reprezentate pe plan local, ca şi a dreptului persoanelor aparţinând minorităţilor naţionale de a se exprima în limba maternă în faţa administraţiei locale, ca şi în justiţie, în condiţiile stabilite de lege, spre deosebire de norma actuală, care, în ceea ce priveşte apărarea în justiţie, îi asimilează străinilor. Totodată, dreptul la învăţătură s-a reglementat în sensul că acesta se realizează, potrivit legii, în unităţi de stat, particulare şi confesionale.

De o deosebită importanţă sunt prevederile privitoare la creşterea rolului, dar şi a responsabilităţii justiţiei, în acest sens putând fi exemplificate: dreptul cetăţenilor la un proces echitabil şi într-un timp rezonabil; principiul imparţialităţii justiţiei; trecerea competenţei arestării şi reţinerii exclusiv în atribuţiile judecătorilor; creşterea rolului Consiliului Superior al Magistraturii şi perfecţionarea organizării şi funcţionării acestuia; revenirea la Înalta Curte de Casaţie.

Se impun, de asemenea, precizate prevederile referitoare la sporirea rolului instituţiei Avocatul Poporului, precum şi la creşterea şi întărirea autorităţii Curţii Constituţionale, inclusiv prin eliminarea posibilităţii înlăturării de către Parlament a constatării neconstituţionalităţii unei legi.

Stimaţi colegi,

Doresc şi vă aduc la cunoştinţă că amendamentele prezentate comisiei au fost votate de majoritatea reprezentanţilor partidelor politice reprezentate în comisie, cu excepţia colegilor de la Partidul România Mare, care nu au participat la dezbateri.

Nu încape îndoială - şi specialiştii români şi străini în domeniul dreptului constituţional confirmă - că revizuirea actului fundamental al ţării are la bază comandamente politice. România nu constituie o excepţie în acest sens. Important este ca interesele formaţiunilor politice angrenate în procesul de modificare a Constituţiei să fie subsumate şi să aibă ca ţel binele general, prezent şi de perspectivă. Trebuie să pornim de la convingerea că numai aşa se poate ajunge la texte constituţionale menite să întrunească adeziunea poporului, a

tuturor sau a majorității componentelor vieții publice.

Sunt convins că dezbaterile pe care le începem azi vor fi animate, vor pune în prim plan și controverse, cum s-a întâmplat și la Camera Deputaților. Ceea ce, dacă asemenea dispute sunt pe planul ideilor, și nu sunt generate exclusiv de dorința de tergiversare sau de demonstrații populiste, nu este și nu va fi rău.

Acordul politic al partidelor reprezentate în Parlament și al Grupului parlamentar al minorităților naționale vizând domeniile și obiectivele de revizuire a Constituției și forma finală a proiectului ce are acest obiectiv constituie o premisă favorabilă a operei pe care suntem chemați s-o înfăptuim. Nădăjduiesc că premisa va deveni certitudine.

Iată de ce vă adresez îndemnul de a pune în lumină deschiderea noastră către studierea și dezbaterea obiectivă, realistă, a propunerilor avansate în procesul de revizuire a Constituției, proces de majoră însemnătate și care, ca atare, implică maxima responsabilitate pentru destinul României.

Să ne punem toate energiile în convergență, pentru a realiza împreună o lucrare de valoare, care să se bucure de adeziunea națiunii și să fie durabilă. Ceea ce, evident, nu va însemna punerea punctului final, ci un nou început de drum, pentru că după modificarea Constituției se impune continuarea colaborării între forțele politice, sper, toate susținătoare ale proiectului pe care îl dezbatem, pentru ca legislația existentă să fie conformă noilor dispoziții constituționale.

Să acționăm în acest sens, stimați colegi, convinși fiind că lucrăm pentru poporul român, și să traducem acest crez în fapte, fără patimi și cu credință în Dumnezeu. Numai așa vom putea, fiecare dintre noi, să spunem, asemenea reputatului istoric Nicolae Iorga, evident, păstrând proporțiile, că stăm „sigur și tare, mândru și drept, înaintea conștiinței și a judecății vremurilor“.

Închei prin a exprima convingerea că dezbaterile ce încep astăzi se vor bucura cu adevărat de un cadru prielnic afirmării dorinței de a contribui la punerea în valoare a ideilor favorabile situării României pe un loc cât mai avansat, pe care-l merităm pe deplin, în rândul țărilor democratice din Europa și din lume. De aceea, sunt încredințat că tocmai sub semnul unei asemenea cerințe se vor desfășura lucrările Senatului, ce au ca obiectiv revizuirea Constituției țării noastre.

Vă mulțumesc foarte mult pentru atenție și să-mi scuzați ritmul alert, care a

impietat, probabil, şi asupra modului de prezentare.

Vă mulţumesc.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc foarte mult, domnule preşedinte. (Aplauze).

Stimaţi colegi,

Trecem la dezbateri generale pe marginea proiectului de Lege de revizuire a Constituţiei. Aţi ascultat raportul. Permiteţi-mi să dau cuvântul domnului senator Doru Ioan Tărăcilă, din partea Grupului social-democrat şi umanist.

Domnule senator, aveţi cuvântul.

Domnul Doru Ioan Tărăcilă:

Vă mulţumesc, domnule preşedinte.

Stimate domnule preşedinte Nicolae Văcăroiu,

Domnule preşedinte Valer Dorneanu, preşedinte al Comisiei pentru revizuirea Constituţiei,

Doamnelor şi domnilor senatori,

Distinşi colegi deputaţi, membri ai Comisiei pentru revizuirea Constituţiei,

Distinşi invitaţi şi reprezentanţi ai mass-media,

Este îndeobşte cunoscut faptul că adoptarea unei Constituţii reprezintă un moment de referinţă, care jalonează istoria unui popor. Noi, toţi cei prezenţi astăzi, aici, putem fi mândri ca trăim un astfel de moment, de mare încărcătură emoţională şi de responsabilitate cetăţenească pentru prezentul şi viitorul ţării noastre. Unii dintre noi am participat şi la elaborarea şi adoptarea Constituţiei din 1991, care a consfinţit trecerea de la dictatura hegemonistă la un regim democratic, bazat pe pluripartitism, alegeri libere şi instaurarea unor raporturi economice reglementate de principiile economiei de piaţă. Această Constituţie a oferit cadrul constituirii şi consolidării instituţiilor democratice care au contribuit

la schimbarea relaţiilor sociale, a concepţiilor şi mentalităţii oamenilor.

Este un fapt dovedit că perenitatea legilor şi, în special, a legii fundamentale conferă un grad sporit de stabilitate societăţii, dar legile trebuie să ţină pasul cu evoluţia socială şi economică, iar când, în societate, se produc mutaţii profunde, atunci şi legea fundamentală trebuie să fie modificată, pentru a fi în acord cu mutaţiile respective.

De aceea, Grupul parlamentar P.S.D, pe care eu îl reprezint, astăzi, în Senat şi în acest cuvânt, a lansat în oferta sa electorală din anul 2000 iniţiativa politică a revizuirii Constituţiei şi a reformării sistemului electoral, bazându-se pe faptul şi România a atins un nou stadiu în democratizarea vieţii politice, pe fondul alternanţei la putere, pe evoluţia pozitivă a regimului politic şi a instituţiilor drepturilor omului şi pe creşterea ponderii proprietăţii private în economie.

În acest sens, sigur, nu pentru a face istorie, ci pentru a aminti doar în câteva cuvinte, această iniţiativă lansată în plan politic la nivelul Partidului Social Democrat a fost agreată la nivelul grupurilor parlamentare, a fost discutată de celelalte partide politice, iar, în final, după circa un an, în anul 2002 a fost agreată ideea constituirii unei comisii constituţionale, care să aibă ca atribuţie principală elaborarea proiectului de Lege de revizuire a Constituţiei.

Să ne aducem aminte discuţiile purtate în urmă cu aproape un an în Camera Deputaţilor, sigur, dar într-o şedinţă comună a Senatului şi Camerei Deputaţilor, atunci când reprezentanţii tuturor grupurilor parlamentare au căzut de acord în a constitui Comisia şi a adopta câteva decizii de maximă importanţă, pe de o parte, pentru elaborarea proiectului de Lege, iar, pe de altă parte, pentru a stabili concret procedura de acceptare sau de respingere a amendamentelor venite din partea grupurilor parlamentare sau din partea parlamentarilor prezenţi astăzi în Parlamentul României.

Hotărârea nr. 23 din 25 iunie 2002, pe care o reamintesc, este extrem de importantă, pentru că, pe baza ei, am reuşit ca ceea ce iniţiasem la nivelul partidului, la nivelul Departamentului juridic al P.S.D., şi, ulterior, pe baza tezelor şi a amendamentelor promovate în comisie, în urma discuţiilor cu reprezentanţii celorlalte partide politice, cu reprezentanţii Executivului, respectiv fie ministrul pentru relaţia cu Parlamentul, fie ministrul Justiţiei, cu reprezentantul Preşedinţiei României, profesorul Constantinescu, cu Avocatul Poporului, profesorul Ion Muraru, să reuşim, în final, să elaborăm un proiect de

lege care a fost supus dezbaterii în Camera Deputaţilor.

Sigur că astăzi, la dezbaterile din plenul Senatului, domnul preşedinte Valer Dorneanu afirma că ne găsim în situaţia privilegiată, deşi între Cameră şi Senat, eu aş spune, nu a fost nici o competiţie, ci doar o competiţie în sensul de a redacta un proiect de lege bun sau foarte bun, care să vizeze întreaga societate românească, şi că amendamentele promovate de deputaţi, în faza aceea, iniţială, au fost promovate cu bună-credinţă, susţinute şi însuşite de colegii deputaţi şi se regăsesc în textul votat de Camera Deputaţilor.

Acelaşi lucru aş putea să-l spun că a constituit sau a fost la baza dezbaterilor din Comisia pentru revizuirea Constituţiei, în faza a doua, respectiv după ce proiectul de lege a trecut prin Camera Deputaţilor şi, cu aceeaşi bună-credinţă, de data aceasta, senatorii, fie văzându-se nemulţumiţi, fie preluând din societatea civilă diverse amendamente, au promovat în faţa Comisiei pentru revizuirea Constituţiei, deci pentru elaborarea propunerii legislative de revizuire a Constituţiei, o serie de amendamente, poate că unii dintre noi vor spune că un număr mare, alţii vor spune că un număr mic, raportându-se doar la cele admise, dar trebuie să precizez acest lucru, că în faţa comisiei au fost depuse, în urma dezbaterilor din Camera Deputaţilor, un număr de 234 de amendamente.

Afirm că ele au fost discutate cu atenţie, că au fost ascultate argumentele prezentate de toţi cei prezenţi, din partea tuturor grupurilor parlamentare şi că, în final, la nivelul Comisiei pentru revizuirea Constituţiei au fost acceptate un număr de 32 de amendamente, iar un număr de 11 amendamente au fost retrase de către iniţiator.

Stimaţi colegi,

Revizuirea Constituţiei nu a constituit un obiectiv doar al Partidului Social Democrat. Sigur ca noi am lansat această idee în anul 2002, dar ea a fost îmbrăţişată de celelalte partide politice prezente în Parlament, care şi-au spus punctul de vedere prin intermediul reprezentanţilor în comisii şi prin intermediul reprezentanţilor care au luat cuvântul în dezbaterile din Camera Deputaţilor.

Ca reprezentant al Grupului parlamentar P.S.D din Senat, daţi-mi voie, stimaţi colegi, să fac precizarea expresă, în faţa Senatului, că atât în comisie, în faza iniţială, cât şi în comisie, în cea de-a doua fază, în momentul în care proiectul de lege trecuse prin Camera Deputaţilor, reprezentanţii Grupului parlamentar P.S.D

au colaborat în termeni amiabili şi în spiritul respectului reciproc cu reprezentanţii Partidului Naţional Liberal, cu reprezentanţii Partidului Democrat, cu reprezentanţii U.D.M.R.-ului, până la o anumită fază cu reprezentanţii P.R.M.-ului şi cu reprezentantul Grupului minorităţilor naţionale.

Aceeaşi colaborare fructuoasă - se impune a fi evidenţiată - a existat la nivelul comisiei, în cele două faze de dezbateri, cu reprezentanţii Preşedinţiei României, cu reprezentanţii Guvernului, cu Avocatul Poporului şi cu distinşi profesori de drept constituţional, şi doresc să amintesc în Senat numele cel puţin a doi profesori prezenţi în dezbateri, profesorul Deleanu şi profesorul Muraru.

Stimaţi colegi senatori,

Pe bună dreptate, la dezbaterile din Camera Deputaţilor, domnul Adrian Năstase, primul-ministru al României, dar în calitatea sa de deputat, luând cuvântul în numele Grupului parlamentar P.S.D din Camera Deputaţilor, declara: „Constituţia din 1991 a fost în mod categoric o Constituţie de tranziţie. Această Constituţie revizuită va fi o Constituţie a preaderării“.

Reprezentanţii partidului nostru, reprezentanţii P.S.D în Comisia de elaborare a propunerii legislative şi-au fundamentat susţinerile în comisii sau în plenul Camerei şi o vor face şi astăzi, pe o serie de principii.

În primul rând, revizuirea legii fundamentale să nu conducă la schimbarea actualului regim constituţional şi nici la renunţarea la ceea ce s-a cucerit, construit sau întemeiat prin Constituţia din anul 1991, urmând a se păstra structura de ansamblu a acesteia, precum şi tot ceea ce s-a dovedit a fi pozitiv sau valoros.

În al doilea rând, revizuirea să asigure cadrul constituţional necesar integrării în Uniunea Europeană şi aderării în Alianţa Nord-Atlantică.

În al treilea rând, revizuirea să conducă la actualizarea şi optimizarea unor soluţii şi principii în vederea creşterii eficienţei şi autorităţii instituţiilor de drept, aprofundarea şi consolidarea procesului democratic, fluidizarea procesului legislativ, consolidarea şi lărgirea drepturilor fundamentale ale omului.

În al patrulea rând, să nu se accepte, de regulă, propunerile care nu au fost examinate de comisie, precum şi cele care nu au întrunit cel puţin două treimi din voturile comisiei, conform înţelegerii iniţiale.

Aminteam mai devreme, stimaţi colegi, ca parte din aceste amendamente au venit în numele grupurilor parlamentare, iar parte dintre acestea au fost formulate de colegii senatori sau, în faza iniţială, pentru ca am fost reprezentant în comisie din partea Senatului, din partea colegilor deputaţi sau a grupurilor parlamentare, dar se cuvine să menţionăm în cadrul dezbaterilor din Senat ca au existat amendamente care au venit şi din partea cetăţenilor, a specialiştilor în drept constituţional fie în mod direct, transmise parlamentarilor, fie transmise prin intermediul forumului constituţional iniţiat la nivelul Camerei.

Acest lucru mă determină ca, în plenul Senatului, să exprim mulţumiri celor care, având încredere în prezenţa parlamentarilor în a exprima punctul de vedere venit din partea cetăţenilor, au făcut-o în scris sau prin susţinerile orale din faţa comisiei sau o vor face în plenul Senatului.

Aş spune că acest lucru demonstrează larga deschidere existentă în Parlamentul României şi totodată un acces liber, democratic, al cetăţenilor în participarea la perfecţionarea inclusiv a Constituţiei şi nu numai, în elaborarea unor proiecte de lege, prin propunerile şi sugestiile transmise în întâlnirile avute de către parlamentari cu aceştia.

Stimaţi colegi,

Multe dintre propunerile discutate de noi în faza iniţială şi-au găsit locul, sau esenţa conţinutului acestora a fost încorporată deja în proiectul legii fundamentale adoptat de către Camera Deputaţilor.

Cu siguranţă, la nivelul dezbaterilor din Senat vor exista amendamente şi, sigur, vor exista propuneri care îşi vor găsi concretizarea fie în textele pe care le vom adopta noi, pentru că Grupul parlamentar P.S.D susţine nu numai propunerea legislativă trecută prin Camera Deputaţilor, dar şi raportul comisiei, respectiv cele 32 de amendamente acceptate, cu siguranţă, deci, repet, aceste propuneri îşi vor găsi confirmarea în proiectul de lege care va trece prin Senat.

Există şi sigur vor exista şi la nivelul Senatului şi nemulţumiri din partea colegilor senatori, indiferent de grupul parlamentar, şi aş spune că inclusiv din grupul parlamentar pe care eu îl reprezint, în sensul că o serie de propuneri formulate de domniile lor nu se regăsesc în textul prezentat.

Doresc să reamintesc colegilor că acest lucru se datorează fie argumentelor primite din partea reprezentanţilor celorlalte grupuri, argumente contrarii, fie

datorită faptului că aceste amendamente propuse de colegii senatori nu au întrunit acel consens despre care noi am vorbit sau cel puţin două treimi din numărul reprezentanţilor grupurilor parlamentare, deci nu numai din partea Grupului parlamentar P.S.D, prezenţi la dezbaterile din comisie.

De aceea, doresc să reafirm în plenul Senatului ca Partidul Social Democrat acceptă şi respectă acest principiu, chiar dacă parte dintre propunerile formulate iniţial în numele grupului parlamentar, şi mă refer la cele 72 de amendamente iniţiale, au fost respinse sau nu au întrunit acel cvorum de două treimi. Aceasta este esenţa democraţiei: soluţia rezultată din vot.

Stimaţi colegi,

Suntem conştienţi şi de faptul că, în procesul de aderare la Tratatul Atlanticului de Nord şi de integrare în comunitatea statelor Uniunii Europene, România trebuie să se doteze cu o Constituţie modernă, similară şi compatibilă cu ale statelor puternic dezvoltate, unde, în mod firesc, vrem să ne situăm şi noi. De aceea, la dezbaterile din comisii sau în pregătirea intervenţiilor ne-am inspirat şi din Proiectul de tratat pentru instituirea unei Constituţii pentru Europa, document ce a fost înaintat Consiliului Europei, reunit la 20 iunie la Salonic.

Era să omit, dar se cuvine să apreciem în mod deosebit că la elaborarea propunerii de revizuire a Constituţiei am avut mai multe întâlniri şi cel puţin două expertize venite din partea experţilor Comisiei europene pentru democraţie prin drept, respectiv Comisia de la Veneţia, şi aş spune că în probleme de maximă importanţă care se regăsesc în Constituţie şi în legătură cu unele dintre amendamentele extrem de importante care se încercau să fie trecute, aş spune, cu uşurinţă, prin Comisia constituţională.

Stimaţi colegi,

Cu siguranţă, dumneavoastră ştiţi la fel de bine sau chiar mai bine decât mine obiectivele care au stat în faţa fiecărui grup parlamentar în momentul în care a stabilit amendamentele, a stabilit susţinerile, a stabilit amendamentele care pot să cedeze şi amendamentele asupra cărora au existat intervenţii repetate, intervenţii obiective şi argumentate.

Din punctul nostru de vedere, principalul obiectiv al propunerii de revizuire a Constituţiei îl reprezintă asigurarea temeiului constituţional pentru realizarea procesului de integrare în Uniunea Europeană şi aderarea la Alianţa Nord-

Atlantică, precum şi îmbunătăţirea unor prevederi şi instituţii pe baza experienţei de peste 10 ani de aplicare a Constituţiei aprobate prin referendumul din decembrie 1991.

În acest sens, reprezentanţii Grupului parlamentar P.S.D, fie că a fost vorba de senatori sau de deputaţi, au urmărit optimizarea procesului de adoptare a deciziilor, întărirea eficienţei statului de drept, în special, prin reaşezarea specializării Camerelor legislative, iar soluţia acceptată în final este extrem de importantă, aş spune ca ea reprezintă punctul de vedere atât al deputaţilor, cât şi al senatorilor, în momentul în care se menţine egalitatea în atribuţii între cele două Camere, dar se elimină ceea ce stagna sau întârzia procesul legislativ, respectiv medierea sau întâlnirea în şedinţă comună pentru înlăturarea divergenţelor existente la nivelul fiecărei Camere. Această chestiune discutată în comisie a fost agreată la nivelul dezbaterilor din Camera Deputaţilor şi susţinută de noi, în continuare, în Senat, pe punctul de vedere exprimat în Camera Deputaţilor.

De asemenea, susţinem prevederea în mod expres a principiului separaţiei şi echilibrului puterilor în stat, principiul liberei iniţiative, consacrarea rolului patronatelor în societatea românească şi, ceea ce este extrem de important, atât în societatea civilă, cât şi în viaţa publică, cele două dispute extrem de interesante şi care vizează, pe de o parte imunitatea parlamentară care, prin soluţia adoptată, este restrânsă iar, pe de altă parte, regimul ordonanţelor de urgenţă atât de mult hulit de către reprezentanţi fie ai puterii, fie ai opoziţiei, în funcţie de alternanţa politică la guvernare.

Sub un alt aspect, aş spune că, prin amendamentele formulate şi acceptate, s-a întărit controlul Parlamentului asupra Guvernului, s-au introdus o serie de drepturi fundamentale noi, cum sunt egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi la ocuparea funcţiilor şi demnităţilor publice, dreptul la un proces echitabil şi judecarea cauzelor într-un termen rezonabil, dreptul la un mediu sănătos, accesul la cultură, libertate economică etc.

În vederea consolidării statului de drept şi a întăririi independenţei justiţiei a fost reinstituită Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, a fost reorganizat Consiliul Superior al Magistraturii, s-au adus modificări atribuţiilor Curţii Constituţionale, s-a amplificat rolul Avocatului Poporului în apărarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale cetăţenilor.

Stimaţi colegi senatori,

Toate aceste teze şi teme pe care eu le-am menţionat în luarea de cuvânt au fost susţinute prin argumente sau prin vot de către reprezentanţii grupului nostru parlamentar, indiferent din partea cărui grup parlamentar au fost prezentate aceste amendamente. Ele sunt importante să fie susţinute şi la nivelul dezbaterilor şi votului din Senat.

Stimaţi colegi,

În final doresc să afirm că, în numele Grupului parlamentar P.S.D, noi vom vota, pe de o parte, proiectul de Lege de revizuire a Constituţiei României care a trecut prin Camera Deputaţilor, vom susţine şi vom vota amendamentele acceptate la nivelul comisiei şi îmi exprim încrederea că acel spirit de conlucrare ce a dominat până acum dezbaterile din comisia parlamentară care a elaborat proiectul de lege, dar şi din Camera Deputaţilor, ne va uni în aceste zile şi în Senat, reuşind ca, la finalul acestei sesiuni extraordinare, efectiv, să trecem acest proiect de lege extrem de important.

Vă mulţumesc foarte mult.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Mulţumim.

Grupul parlamentar P.S.D mai are 25 de minute la dispoziţie.

Din partea Grupului parlamentar al Partidului România Mare are cuvântul domnul senator Dumitru Badea.

Domnul Dumitru Badea:

Vă mulţumesc, domnule preşedinte.

Domnule preşedinte,

Domnilor colegi,

Onorată comisie,

Grupul nostru parlamentar nu poate decât să fie de acord cu aprecierea pe care domnul preşedinte a comisiei, domnul Valer Dorneanu, ca şi antevorbitorul meu, domnul Doru Ioan Tărăcilă, au făcut-o de la această tribună, în sensul că astăzi Senatul începe dezbaterea unui act normativ de cea mai mare importanţă pentru România din 1991 încoace.

După cum este cunoscut, Partidul România Mare şi-a exprimat, prin vocea cea mai autorizată a sa, preşedintele Corneliu Vadim Tudor, convingerea că revizuirea Constituţiei adoptate în 1991 nu este în acest moment o prioritate a statului român. Precizarea că acest punct de vedere a fost învederat şi domnului preşedinte Ion Iliescu la întâlnirea cu delegaţia partidului nostru credem că nu ar fi lipsită de interes pentru auditoriu.

Dacă ne-am referi numai la motivaţia iniţiatorilor, preluată în raportul comisiei, conform căreia „Obiectivul principal al revizuirii îl reprezintă asigurarea temeiului constituţional pentru aderarea României la Uniunea Europeană şi NATO“, se poate constata că acest temei există deja în textele actualei Constituţii, altfel nu s-ar fi putut demara formalităţile şi actele practice aderării, în deplinul acord al tuturor forţelor politice.

Susţinem, prin urmare, că revizuirea va fi necesară, dar după ce vom accede în aceste organisme, şi nu înainte. Ce putem noi să preluăm din Constituţia Uniuni Europene, când aceasta se găseşte abia în faza de proiect? Dimpotrivă, necunoaşterea formei sale definitive face posibile greşeli, prin adoptarea unor norme constituţionale în contradicţie cu prevederile documentului european, ceea ce ar prejudicia procesul de aderare, relaţiile cu statele şi cetăţenii europeni determinându-ne să revizuim „revizuirea“, în scurt timp.

Acest mod de abordare, în pripă, ar însemna ca fiecare guvernare să umble la stâlpul stabilităţii în România şi să revizuiască după interese conjuncturale legea fundamentală.

Vă asigurăm că ne-am pregătit cu toată seriozitatea pentru aceste dezbateri, noi am înaintat comisiei, în termenul stabilit, 56 de amendamente, din care, din păcate, nu a fost admis decât unul. Procentual vorbind, din cele 186 amendamente respinse, 30% aparţin senatorilor P.R.M.

Prin urmare, bunăvoinţa şi aplecarea noastră spre colaborare există, dar cu o singură condiţie, să ni se răspundă cu aceeaşi măsură.

Ne motivăm atitudinea pentru că dorim să contribuim la crearea unei opere „durabile şi moderne“, aşa cum spunea domnul preşedinte al comisiei, dar şi pentru faptul că nu putem ignora eforturile comisiei, ale Consiliului Legislativ, ale Curţii Constituţionale şi ale unor organizaţii ale societăţii civile.

După cum se ştie, Grupul parlamentar P.R.M. din Camera Deputaţilor s-a retras de la dezbateri şi nu a participat la vot, motivat de lipsa de receptivitate manifestată de majoritatea parlamentară, la comandă politică, desigur, faţă de amendamentele şi intervenţiile formulate de deputaţii noştri.

Acceptarea amendamentului U.D.M.R., prin care, practic, se definitivează procesul de legalizare a limbii maghiare ca a doua limbă oficială în România, a fost momentul care ne-a confirmat, dacă mai era nevoie, că protocolul P.S.D. – U.D.M.R. funcţionează cu motoarele turate. Ne-am fi aşteptat să reveniţi asupra acestui act al revizuirii, aşa după cum aţi şi declarat la posturile de televiziune chiar dumneavoastră, domnule preşedinte al comisiei, Valer Dorneanu.

De aceea, atât noi, cât şi alte grupuri parlamentare am făcut propunerea de a se renunţa la o asemenea enormitate, care îi discriminează pe etnicii români în zonele în care sunt minoritari. Comisia nu a luat-o în seamă, poate plenul se va apleca mai mult asupra ei.

Îndeplinirea celei de-a doua părţi a obiectivului principal enunţat în raportul comisiei, îmbunătăţirea unor prevederi şi instituţii în baza experienţei de peste 10 ani în aplicarea Constituţiei din 1991, este, de asemenea, deficitară, fără a minimaliza în nici un fel activitatea marilor personalităţi, specialişti în dreptul constituţional, membri ai comisiei, şi colaboratorilor acesteia, precum şi travaliul deosebit din Cameră.

Apreciem că din acest punct de vedere au rămas probleme nerezolvate, cu implicaţii în ceea ce priveşte fluenţa demersului legislativ, deşi suntem convinşi că s-a dorit contrariul.

Astfel, deşi s-au departajat competenţele celor două Camere şi au fost eliminate medierile şi şedinţele comune pentru rezolvarea divergenţelor, ceea ce ar constitui un pas înainte, soluţia propusă are serioase inconveniente. S-a menţinut principiul dezbaterii actelor normative în ambele Camere, dar decizia este luată, de fapt, de o singură Cameră, conform domeniilor stabilite prin legea de revizuire. Această Cameră are posibilitatea să ignore în totalitate munca pe

proiectul de act normativ din cealaltă Cameră, sesizată prima, la care proiectul de lege nu mai revine.

Are acest sistem repercusiuni şi în ceea ce priveşte respectarea principiului democraţiei care trebuie să guverneze activitatea parlamentară, din moment ce unii sau alţii, deputaţi sau senatori, nu-şi regăsesc eforturile lor de a vota legi bune şi nici votul pe care îl dau ca reprezentanţi ai unor segmente ale populaţiei României.

Nu ştim cum va funcţiona sistemul, poate ar trebui să parcurgem cu ochii minţii drumul unui proiect de lege din momentul sesizării uneia sau alteia dintre Camere.

Raportul mai face o afirmaţie care nu corespunde adevărului: „S-a limitat riguros regimul ordonanţelor de urgenţă.“ Noi apreciem ca problemele au rămas.

Reglementarea propusă lasă în continuare o mare marjă de manevră pe care actuala guvernare, atât cât va mai dăinui, o va exploata din plin, având în vedere şi experienţa pe care a dobândit-o în ocolirea Parlamentului în procesul de adoptare a legilor.

Instituţia ordonanţelor de urgenţă ar trebui să fie folosită numai în situaţii limită, precum starea de mobilizare, de război, de asediu, de urgenţă, alte urgenţe legislative să se dezbată în Parlament sub forma proiectelor de lege, într-adevăr, în regim de urgenţă, menţinându-se necesitatea convocării Parlamentului în termenele specifice unor astfel de situaţii.

Vă reamintesc că sunt ţări care nu practică acest mod de legiferare şi bine fac.

Ce să mai spunem că, făcând un joc inteligent, orice guvern poate evita dezbaterea unei ordonanţe de urgenţă în prima Cameră sesizată? Dacă aceasta nu se pronunţă în 30 de zile, actul normativ se consideră adoptat. Nici măcar nu este vorba despre un termen de decădere şi se trimite la cea de-a doua Cameră.

Vă rugăm să observaţi că textul revizuit nu spune nimic despre situaţia în care nici cea de-a doua Cameră nu se pronunţă în termen.

Doamnelor şi domnilor,

Având în vedere importanţa deosebită a ceea ce întreprindem noi în această

sesiune extraordinară, mă refer la textele revizuirii Constituţiei, este necesar să creăm cadrul unei dezbateri democratice şi propunem ca, în cazul amendamentelor respinse, să se poată veni cu completări şi clarificări de către cei care le-au făcut, dar şi de către alţi colegi.

Propunerea noastră am înţeles ca a fost însuşită în şedinţa de astăzi a Biroului Permanent a Senatului. Dacă vrem o Constituţie cu rezistenţă în timp, şi nu texte de conjunctură, aceasta ar fi singura metodă viabilă, să promovăm o dezbatere deschisă, responsabilă, neînchistată de regulament.

Vă rugăm, domnule preşedinte, să supuneţi la vot această propunere şi facem apel la colegii noştri să accepte acest mod de lucru.

Dezbaterile trebuie să se desfăşoare în spirit de conlucrare, fără grabă şi fără patimi.

Vă mulţumesc. (Aplauze).

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc foarte mult.

Din partea Grupului parlamentar al Partidului Democrat are cuvântul doamna senator Maria Petre.

Aveţi cuvântul, doamna senator.

Doamna Maria Petre:

Domnilor preşedinţi,

Doamnelor şi domnilor membri în Comisia de revizuire a Constituţiei,

Doamnelor şi domnilor colegi,

După 12 ani de la adoptarea legii fundamentale a statului român, am constatat cu toţii că este necesar procesul de revizuire a Constituţiei. De la această premisă am pornit şi noi, cei din Partidul Democrat, în analiza acestui demers.

Nu există, evident, un pericol în revizuirea Constituţiei, dacă această revizuire

este făcută pentru a satisface câteva cerinţe care ţin, pe de o parte, de perfecţionarea mecanismului instituţional, iar pe de altă parte de ceea ce ar trebui să dea cetăţenilor României un motiv în plus de a veni şi a vota la referendum Constituţia revizuită.

Cei 14 ani de evoluţie democratică au evidenţiat multiple abuzuri în viaţa instituţională şi putem sublinia, în acest sens, câteva articole care au produs până acum sincope grave.

Primul dintre ele este cel care reglementează posibilitatea Guvernului de a legifera prin ordonanţe de urgenţă, ceea ce s-a întâmplat, ştim cu toţii. Din nefericire, excepţia... (Discuţii în sală).

Domnul Nicolae Văcăroiu:

V-aş ruga să păstrăm liniştea.

Doamna Maria Petre:

...excepţia prevăzută de Constituţie a devenit regulă şi ordonanţele de urgenţă, practic, au dominat şi domină viaţa noastră instituţională, pornind de la o imperfecţiune a textului constituţional iniţial.

Textul referitor la măsura arestării care, iată, ne conduce la Curtea Europeană a Drepturilor Omului, la pierderea proceselor pentru că magistratul român nu răspunde, aşa cum s-a subliniat şi azi la dezbaterea anterioară, exigenţelor de imparţialitate şi independenţă, exigenţe cerute de Convenţia europeană a drepturilor omului. Constituţia României a fost adoptată, aşa cum ştim, în 1991, iar România a ratificat Convenţia europeană a drepturilor omului în 1994. Ca atare, avem nevoie să punem de acord textele constituţionale cu exigenţele acestei convenţii.

Curtea Constituţională, care trebuie să asigure şi să garanteze supremaţia Constituţiei, nu are, în acest moment, toate aceste atribute. Posibilitatea Parlamentului de a infirma cu două treimi o decizie a Curţii Constituţionale reprezintă un regres în materie de constituţionalitate şi o asemenea prevedere nu se regăseşte în nici o altă Constituţie din lume.

Iată doar câteva din argumentele pentru care Partidul Democrat a susţinut şi susţine acest demers de revizuire a Constituţiei şi am pornit de la trei obiective

fundamentale atunci când ne-am angajat în acest proces.

Primul dintre obiective este cel care ține de responsabilitatea alesului față de alegător. Cu privire la acest obiectiv am construit, și se regăsesc ca atare în amendamentele noastre, trei categorii de demersuri: primul dintre ele este cel care ține de restrângerea imunității parlamentare. Acest lucru s-a realizat prin textul Legii de revizuire a Constituției: parlamentarul nu va mai putea fi perceput ca cel care poate fi deasupra legii, parlamentarul, la fel ca orice cetățean, nu se va situa, așa cum spune art. 16 din Constituție, „deasupra legii“ și va putea fi trimis în judecată, va putea fi anchetat, la fel ca orice cetățean, pentru fapte ce nu au legătură cu voturile și opiniile politice exprimate în exercițiul mandatului. Va rămâne ca ridicarea imunității parlamentare să fie necesară doar atunci când se va impune măsura arestării.

2. Am solicitat și vom solicita și în dezbaterile din Senat limitarea migrației politice. Din fericire, nu am reușit încă acest lucru în Comisia constituțională și, evident, nici în Cameră nu am reușit să-i convingem ca acest demers este absolut necesar pentru toți colegii noștri.

Deși a fost o deschidere față de acest principiu, eu sunt convinsă și noi suntem convinși că în plenul Senatului vom găsi soluția cuvenită pentru a pune capăt, în viața publică din România, migrației politice, care după 10 ani nu face altceva decât să producă mult rău clasei politice și imaginii acesteia.

3. Am discutat despre reforma electorală, despre votul uninominal, care tot la nivel politic s-a convenit că va avea loc după ce procesul constituțional va fi încheiat, prin ceea ce va însemna procesul de modificare a legilor electorale.

Al doilea obiectiv al Partidului Democrat a fost perfecționarea mecanismului instituțional. Am amintit deja despre ordonanțele de urgență, am amintit despre faptul că între Guvern și Parlament raporturile trebuie să fie îmbunătățite, că funcția de control a Parlamentului trebuie să fie întărită prin câteva mecanisme concrete, inclusiv prin perfecționarea instituției moțiunii de cenzură, a moțiunii simple, a practicii întrebărilor și interpelărilor. De asemenea, Curții Constituționale trebuie să i se redea locul și rolul pe care-l merită într-un stat de drept.

Al treilea obiectiv a fost acela al pregătirii cadrului constituțional actual pentru integrarea României în Uniunea Europeană. Sunt necesare aceste texte pentru că

aderarea trebuie să fie efectuată şi din această perspectivă constituţională. Vă ofer dumneavoastră un singur exemplu. Am stabilit, prin Constituţie, cum se va realiza mecanismul legislativ de aderare a României la Uniunea Europeană, printr-o lege adoptată cu două treimi. Iată de ce, pentru un singur argument de formă, fără a intra în fond, avem nevoie de perfecţionarea cadrului constituţional.

Dintre propunerile Partidului Democrat formulate la revizuirea Constituţiei, Comisia constituţională a adoptat o parte şi dintre ele aş vrea să amintesc aici propunerea de eliminare a stagiului militar obligatoriu. O altă propunere a vizat instituirea prin textul Constituţiei a principiului egalităţii de şanse şi al accesului egal al femeilor şi bărbaţilor la ocuparea funcţiilor şi demnităţilor publice. O a treia propunere a vizat coborârea pragului de semnături necesare unei iniţiative legislative populare de la 250 000 la 100 000.

De asemenea, în privinţa raporturilor care există între prefect, pe de o parte, şi primari, consilieri locali şi judeţeni, pe de altă parte, am menţionat expres în Constituţie că între aceştia nu pot exista raporturi de subordonare.

A fost acceptată şi propunerea Partidului Democrat ca preşedintele să nu poată revoca primul-ministru.

Mai sunt, însă, şi ele vor fi reiterate în dezbaterile noastre din Senat, şi celelalte propuneri ale Partidului Democrat care vor face obiectul dezbaterilor în zilele următoare.

Din perspectiva noastră, printre amendamentele pe care le-am susţinut şi în Cameră şi în faţa comisiei, în ambele ocazii de dezbateri, şi pe care le vom reitera în Senat, este vorba de amendamentul care vizează un principiu foarte important, şi anume introducerea în Constituţie a reglementării potrivit căreia taxele, în general, contribuţiile private, în special, să nu poată fi utilizate decât exclusiv în scopul pentru care au fost colectate. Acest lucru îl susţinem pentru că este o chestiune de principiu, care, la nivelul, de exemplu, a ceea ce înseamnă taxele speciale pentru comunitatea locală, se aplică cu sfinţenie. Din păcate nu se aplică în ceea ce priveşte fondurile naţionale şi taxele speciale de nivel naţional. Acest principiu va fi în continuare susţinut de noi pentru că el se regăseşte în întreaga lume civilizată. E un lucru simplu: nici o taxă specială nu poate fi instituită decât dacă ultimul leu colectat pe baza acesteia se utilizează în scopul pentru care această taxă s-a instituit.

Un alt amendament al nostru şi pe care îl vom reitera în Senat vizează propunerea Partidului Democrat de a coborî pragul de vârstă pentru a candida la Senat de la 35 de ani, cât este acum, la 23 sau 25 de ani.

Vom reitera şi vom susţine, de asemenea, în continuare, amendamentele care vizează...

Din sală:

Cu acordul părinţilor!

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog să păstraţi liniştea! Aveţi cuvântul, doamna senator.

Doamna Maria Petre:

Mulţumesc, domnule preşedinte. Cred că... Mă rog, mă opresc de la comentarii.

O altă propunere vizează eliminarea migraţiei politice. Am propus şi propunem un text potrivit căruia deputatul şi senatorul care părăsesc partidul pe listele căruia au fost aleşi să fie consideraţi demişi de drept. Este o măsură necesară societăţii româneşti, vieţii politice în special, pentru a elimina turismul parlamentar şi a crea o imagine favorabilă actualei clase politice din România.

Şi, nu în ultimul rând, ne propunem ca, pe calea mecanismului de control parlamentar, să întărim funcţia de control a Parlamentului asupra Guvernului prin modificarea procedurii angajării răspunderii Guvernului, dar şi prin procedura întrebărilor şi interpelărilor prin care, pe de o parte, să instituim regula potrivit căreia primul-ministru şi membrii Guvernului trebuie să răspundă personal la întrebările şi interpelările formulate de deputaţi şi senatori. Este o chestiune ce ţine de dinamica vieţii parlamentare şi de raporturile care trebuie să existe într-o democraţie parlamentară între Guvern şi Parlament.

Închei cu convingerea ca revizuirea Constituţiei poate fi un succes dacă cetăţenii României se vor regăsi în acest document fundamental, cu toate problemele actuale şi cu toate speranţele lor.

Vă mulţumesc. (Aplauze).

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc, doamna senator.

Permiteţi-mi să dau cuvântul domnului senator Mircea Ionescu-Quintus, Grupul parlamentar al Partidului Naţional Liberal.

Domnule preşedinte, aveţi cuvântul.

Domnul Mircea Ionescu-Quintus:

Domnule preşedinte al Senatului,

Domnule preşedinte al Comisiei de revizuire,

Doamnelor şi domnilor colegi,

Distinşi invitaţi,

Cred ca nu greşesc spunându-vă că de astăzi începem o sesiune de două ori extraordinară: pe de o parte, pentru că este convocată înaintea celei ordinare de toamnă, iar, pe de alta, pentru că are pe ordinea de zi dezbaterea unei legi deosebit de importante, privind revizuirea Constituţiei României, lege adoptată de Camera Deputaţilor la sfârşitul lunii iunie, la care se alătură amendamentele expuse de preşedintele comisiei noastre.

Cred că nu greşesc spunându-vă că, în viaţa parlamentară, în procesul de legiferare, avem de hotărât asupra celei mai însemnate dintre categoriile de acte normative, aceea privind revizuirea legii noastre fundamentale, de primenirea şi îmbunătăţirea căreia depind nu doar drepturile, libertăţile şi îndatoririle fundamentale ale persoanelor, nu doar buna organizare şi funcţionare a autorităţilor publice, nu doar dezvoltarea şi ieşirea din lunga tranziţie a economiei şi societăţii noastre, ci chiar şansele şi destinul ţării pe anevoiosul drum al integrării euroatlantice.

Iată de ce mă simt răspunzător şi onorat să exprim într-o atât de serioasă dezbatere, aşa cum am făcut-o şi în lucrările comisiei, poziţia şi nicidecum opoziţia Partidului Naţional Liberal, partid care, cu câţiva ani în urmă, intuind necesitatea îndreptării Constituţiei, a strâns peste 700 000 de semnături numai pentru schimbarea unui singur cuvânt din textul ei, partid care, în 1991, a votat

împotriva legii fundamentale, la întocmirea căreia contribuise substanţial, pentru motive al căror temei se adevereşte acum, măcar în parte, când conducerile principalelor formaţiuni parlamentare, cu o singură excepţie, au înţeles şi s-au înţeles asupra nevoii de revizuire a Constituţiei.

Acest important acord politic, cu vaste şi profunde consecinţe, nu presupune nicidecum renunţarea la principiul stabilităţii constituţionale, ci înseamnă voinţa comună de a discuta, de a lua în considerare şi de a aborda cu atenţie evoluţia relaţiilor şi a realităţilor din societatea noastră, şi de a redacta corespunzător textele Constituţiei, care de fapt reprezintă contractul nostru social.

Partidul Naţional Liberal crede în şi susţine valorile democraţiei constituţionale, principiile care stau la baza statului român de drept şi a unităţii poporului, bun comun al tuturor partidelor care împărtăşesc aceste valori pe care trebuie să le regăsim şi să le înscriem în prevederile Constituţiei, formulate pe cât de precis, pe atât de clar.

Îmi îngădui să apreciez că Legea de revizuire adoptată de Camera Deputaţilor a răspuns în mare măsură acestor deziderate superioare, iar amendamentele admise de către comisie, în cazul în care vor fi adoptate de plenul Senatului, sunt de natură, aşa cum am mai spus, să îndreptăţească temeiurile revizuirii, astfel încât să se ajungă la cea mai armonioasă şi adecvată structurare a textelor Constituţiei.

Voi încerca acum să mă refer cu precădere, dar foarte succint, la partea de contribuţie ce revine Senatului în procedura ce urmează, punând accentul pe atenţia şi grija pe care suntem datori să le avem faţă de principiul separaţiei şi echilibrului puterilor în stat, al liberei iniţiative, faţă de consacrarea rolului patronatului în societate, alături de sindicate şi de asociaţii profesionale, faţă de restrângerea imunităţii parlamentare, de reglementarea, atât cât a fost cu putinţă, a controversatului regim al ordonanţelor de urgenţă, ca şi faţă de întărirea şi asigurarea controlului parlamentar asupra activităţii Guvernului.

Este de menţionat, ca aspect pozitiv, includerea în prevederile constituţionale a unor noi drepturi şi libertăţi fundamentale, cum ar fi egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi, garantarea libertăţii economice, ca şi a liberei iniţiative, accesul la cultură, dreptul la un proces echitabil sau la un mediu sănătos. Au fost prevăzute noi condiţii şi reglementări pentru consolidarea statului de drept, pentru întărirea independenţei justiţiei prin reorganizarea Consiliului Superior al Magistraturii, ca şi a funcţionării Parchetelor, prin noi atribuţii acordate Curţii

Constituţionale şi prin amplificarea rolului şi atribuţiile Avocatului Poporului.

În fine, s-a mai prevăzut că, în anumite stări excepţionale, cum ar fi cele de mobilizare, de război, de asediu sau de urgenţă, mandatul Parlamentului se prelungeşte până la încetarea acestora, iar dacă Parlamentul nu se află în sesiune, el urmează a fi convocat de drept.

Fără îndoială, au mai rămas şi unele neîmpliniri, din cauza divergenţelor de opinii, şi mă gândesc aici la mai precisa delimitare a atribuţiilor celor două Camere, la împiedicarea migraţiunii parlamentare sau la realizare unui consens în privinţa condiţiilor dispunerii şi prelungirii arestării preventive, deşi unele progrese s-au făcut. Cred că este posibil ca, în privinţa acestei probleme şi a alte câteva, să găsim rezolvări şi soluţii în plenul Senatului.

Este, de asemenea, neîndoielnic faptul că, privite în ansamblu, rezultatele procedurii de revizuire sunt de apreciat şi dovedesc nu numai strădania şi competent juriştilor, ci, deopotrivă, şi maturitatea oamenilor politici care, ridicându-se deasupra orientărilor partinice, a unor abordări doctrinare, au convenit că este în interesul naţional să îmbunătăţească şi să aşeze în actualitate prevederile constituţionale.

De aceea, în încheiere, doresc să subliniez, aşa cum au făcut-o şi alţi colegi, spiritul de rodnică şi colegial colaborare înăuntrul comisiei, de-a lungul unui întreg şi obositor an de lucru, şi să remarc ţinuta academică şi atmosfera de respect reciproc a dezbaterilor, conduse cu înţeleaptă răbdare, cu pricepere şi cu eleganţă de către preşedintele Valer Dorneanu, căruia suntem datori să-i recunoaştem meritele.

Încredinţat că vom adopta şi vom propune ţării legea fundamentală de care ea are nevoie, Grupul parlamentar al Partidului Naţional Liberal, considerând că toate aceste îmbunătăţiri vor fi menţinute şi nu vor apărea schimbări esenţiale, va vota această lege, iar eu, mulţumindu-i bunului Dumnezeu că m-a învrednicit să trăiesc şi acest moment, voi proceda altfel decât ministrul Justiţiei de acum doisprezece ani, şi mă voi pronunţa pentru Constituţia ţării mele.

Vă mulţumesc. (Aplauze).

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc, domnule senator.

Dau cuvântul domnului senator Markó Bela.

Domnul Markó Bela:

Domnule preşedinte,

Doamnelor şi domnilor senatori,

Uniunea Democrată Maghiară din România a avut mai multe propuneri de modificare a Constituţiei. Unele dintre acestea au vizat o reformă cât mai profundă a legii de bază, încercând o separaţie mult mai riguroasă a puterilor în stat şi o descentralizare mult mai profundă administraţiei publice. Totodată, în mod firesc, am avut un pachet de propuneri privind statutul comunităţilor naţionale din România. Cele două problematici, reforma generală a instituţiilor democratice şi lărgirea drepturilor minorităţilor, nici nu se pot trata separat în concepţia noastră.

Făcând un inventar al dezbaterilor din comisie, respectiv din plenul Camerei Deputaţilor, reiese că unele din amendamentele noastre au fost acceptate, altele au fost respinse, aşa cum s-a întâmplat, mai mult sau mai puţin, şi în cazul celorlalte formaţiuni politice care au participat la dezbateri.

Astfel, pot afirma că actualul proiect îmbunătăţeşte, într-adevăr, Constituţia în unele domenii, schimbarea este chiar semnificativă, dar, deocamdată, nu putem vorbi despre o reformă constituţională. Peste câţiva ani, probabil, va trebui să modificăm din nou Constituţia, ca să devină compatibilă cu criteriile Uniunii Europene din toate punctele de vedere. Am avansat, deci, dar nu atât cât ar fi trebuit. În domeniul drepturilor minorităţilor este foarte importantă completarea Constituţiei cu dispoziţii privind utilizarea limbii materne în administraţia publică locală, în instituţiile deconcentrate ale statului şi justiţie. Cu acceptarea acestor amendamente se consfinţeşte, de fapt, o realitate care cel puţin parţial se oglindeşte şi în legile existente deja.

Nu s-a acceptat, în schimb, o altă propunere care ar consfinţi, la fel, la nivel general o realitate. Mă refer, stimaţi colegi, la propunerea de a elimina definiţia de „stat naţional“ din art. 1 al Constituţiei, fără să se aducă atingere principiului de stat unitar sau altor atribute ale statului. Nu cred că, la începutul secolului XXI, ar trebui să ne lăsăm conduşi de patimi sau prejudecăţi atunci când discutăm această problemă. Nu cred, în general, că această lege supremă, Constituţia, ar trebui abordată prin prisma unui romantism naţional. Nu cred,

totodată, că noi, cei care nu suntem de acord cu această definiţie, ar trebui să tratăm această problemă cu ironie sau aroganţă. În mod cert, ideea de stat naţional - état nation, stat naţiune, cum spun francezii - a avut, la vremea respectivă, un rol istoric important, nu numai în Franţa sau în România, ci aproape în toate ţările Europei. A fost un produs al unei perioade istorice şi a fost utilizat, în mod firesc, de mai multe ţări, pentru a crea o anumită stare de spirit într-un anumit moment. Numai că termenul de garanţie al acestei idei a expirat, ceea ce nu înseamnă, repet, că nu şi-a avut un rol în trecut. Acum suntem într-un nou mileniu şi sper să fim şi noi, cât mai repede, într-o nouă Europă. Dacă s-ar accepta eliminarea acestui concept s-ar accepta, de fapt, realitatea şi în această privinţă, pentru că definiţia de stat naţional nu acoperă realitatea din România din două motive majore.

În primul rând, în ţara noastră, pe lângă majoritatea românească trăiesc importante comunităţi de o altă etnie, limbă şi cultură, între care maghiarii au un număr însemnat, în jur de un milion şi jumătate de cetăţeni români de naţionalitate maghiară. Definiţia sugerează că statul român aparţine numai şi numai naţiunii române, în timp ce noi considerăm că acest stat este un bun comun al tuturor cetăţenilor şi trebuie să fim priviţi cu toţii ca parteneri egali în administrarea şi dezvoltarea acestei ţări. Noi afirmăm că şi maghiarii, şi celelalte naţionalităţi sunt elemente constitutive ale statului, inclusiv din punct de vedere istoric.

Din fericire, această definiţie nu acoperă realitatea nici măcar în privinţa drepturilor dobândite în aceşti ani. În învăţământ, în cultură, în administraţie avem încă foarte multe probleme în privinţa utilizării limbii materne, dar, totuşi, în aceste domenii a avut loc un progres real în ultima vreme.

Nu există, deci, argumente pentru a rămâne singurii din Europa care avem un alt fel de concept constituţional. Există, în schimb, argumente destule de a elimina această sintagmă şi a instaura, astfel, prin art. 1, egalitatea între membrii naţiunii române şi cetăţenii români care aparţin altor comunităţi naţionale. Ar fi un mesaj de coeziune şi solidaritate pentru toţi cei care trăiesc pe aceste meleaguri.

În încheiere, aş vrea să subliniez încă o dată ceea ce am spus de la început: prin proiectul propus de către comisie, legea de bază a României se va îmbunătăţi în multe privinţe, dar în continuare va trebui să ne gândim la o reformă mult mai cuprinzătoare decât ceea ce ni se propune acum.

Uniunea Democrată Maghiară din România este de acord cu proiectul propus, dar îşi va susţine, în cursul dezbaterilor, şi alte amendamente depuse.

Vă mulţumesc. (Aplauze din partea Grupului parlamentar al U.D.M.R).

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc, domnule senator.

Din partea Grupului social-democrat şi umanist are cuvântul domnul senator Ion Predescu.

Domnul Ion Predescu:

Domnule preşedinte al Senatului,

Domnule preşedinte al Camerei Deputaţilor preşedinte al Comisiei constituţionale de revizuire,

Doamnelor şi domnilor colegi,

Stimaţi colegi de comisie,

În condiţiile în care tema este determinată, numărul mare al vorbitorilor face să devină aproape inevitabile repetările. În cuvântul meu, formulat scris, voi căuta să nu repet ceea ce s-a menţionat, să mă feresc de aceasta şi să mă limitez la ceea ce apreciez că este de subliniat.

După cum ştiţi, Constituţia României, adoptată de Adunarea Constituantă la 21 noiembrie 1991, aprobată prin referendum naţional, a fost bine apreciată în epocă, fiind considerată de organismele internaţionale competente, de specialişti ai ştiinţei dreptului ca fiind democratică, modernă şi poate servi de model altor state aflate în acelaşi stadiu de dezvoltare cu România. Mai trebuie, cred, reţinut că, de la intrarea în vigoare, Constituţia a reprezentat fundamentul tuturor reformelor şi transformărilor produse în ţara noastră. Curtea Constituţională a fost garantul supremaţiei Constituţiei şi autoritatea care a asigurat respectarea ei.

Ca orice realizare a spiritului uman şi Constituţia este supusă legilor firii şi evoluţiei. Transformările, reformele, evoluţiile în toate domeniile de activitate obligă la actualizarea ei, la a ţine pasul cu realitatea. Şi Constituţia se supune

acelui principiu filozofic al criteriului adevărului. Practica este criteriul adevărului, aceasta însemnând că şi Constituţia, ca orice alt act normativ juridic, în confruntarea cu viaţa, demonstrează în timp fie depăşiri, rămâneri în urmă, nevoie de actualizare, instituţii care corespund mai puţin, demonstrează insuficienţă de reglementare sau de forţă pentru realizarea finalităţilor prestabilite sau chiar neconcordanţe şi rămâneri în urmă.

Din toate aceste cauze şi altele asemenea, constituţiile sunt completate sau revizuite oriunde în lume, pe două modalităţi: a adăugirii de amendamente la Constituţie sau a revizuirii ei. Adunarea Constituantă a României din 1991 a ales şi a stabilit ca modalitate de actualizare a Constituţiei revizuirea şi a înscris-o în articolele 146, 147 şi 148. Actuala procedură de revizuire ne-a demonstrat, fără putinţă de tăgadă, tuturor, justeţea soluţiei adoptate de Adunarea Constituantă în 1991. Cele trei articole au reprezentat cadrul dincolo şi dincoace de care nu s-a putut trece şi multe, numeroase amendamente s-au izbit de stânca celor trei articole peste care nu s-a putut trece şi nu va putea trece nici Senatul în procedura pe care o va dezbate începând de astăzi.

Toate lucrările, începând cu protocolul, propunerile grupurilor parlamentare şi partidelor parlamentare, cu amendamentele prezentate, dezbătute în comisie, până la raportul final, cu care a fost sesizată Camera Deputaţilor, amendamente iniţiate din oficiu de Cameră, cele de redactare, alături de cele admise, acceptate de comisie, formulate de deputaţi, toate s-au desfăşurat în aceleaşi limite ale cadrului revizuirii Constituţiei.

Din aceste motive, daţi-mi voie să aduc un elogiu Adunării Constituante din 1991.

În altă ordine de idei, comisia specială constituită de Parlament, pornind de la limitele admisibilităţii de revizuire, pe toate datele concepute, acceptate, de principiu, de grupurile parlamentare, a ajuns la soluţiile rezolvate de prima Cameră sesizată, Camera Deputaţilor, în condiţiile în care arătam. Doresc să evidenţiez preocuparea Camerei Deputaţilor, care a admis proiectul de lege cu peste două treimi din numărul deputaţilor. Este o realizare incontestabilă a Camerei Deputaţilor şi care doresc să fie la fel de bine realizată şi de Senat ca a doua Cameră.

În al treilea rând, Senatul a îndeplinit cu rigoare toate procedurile prealabile, potrivit programului stabilit de Biroul Permanent. Domnul preşedinte al Camerei

şi preşedinte al comisiei a evidenţiat numărul amendamentelor, cele admise şi cele respinse. În legătură cu aceste amendamente eu doresc să subliniez că, în forma în care le regăsim în raport, ele reprezintă forma finală de text acceptat adoptat de comisie, cu modificări şi adaptări de către comisie, la amendamentul autorului sau autorilor, inclusiv corelarea de texte care, de regulă, a scăpat autorilor. Prin urmare, autorii cu modestie trebuie să recunoască că, aşa cum sunt în raport şi cum, desigur, vor promova, amendamentele sunt şi rod al activităţii colective a comisiei, alături de dânşii. Mai multe amendamente au fost asemănătoare, unele până la identitate şi, de aceea, regăsiţi în raport câte doi sau trei autori. Unele din amendamente au fost respinse pentru că depăşeau limitele revizuirii prevăzute expres de art. 148. Altele erau identice cu textul adoptat de Camera Deputaţilor ori neînsemnate diferenţe de redactare, dar fără a fi mai bune, şi au fost respinse. Alte amendamente propun formulări deficitare şi de neacceptat din punct de vedere tehnic şi metodologic juridic. Ne vom confrunta cu toate acestea la dezbaterile orale, dacă vor fi susţinute de autorii lor şi, în aceste condiţii, domnilor colegi, este necesar să acordăm toţi întreaga atenţie amendamentelor respinse şi care vor fi susţinute în plen.

Membrilor comisiei le-au parvenit câteva reformulări de amendamente după redactarea raportului. Este o altă situaţie. Ele reprezintă, de fapt, o altă formă de redactare a amendamentelor iniţiale dezbătute şi soluţionate de comisie, şi revenirea autorilor la o altă redactare implică, domnule preşedinte, şi cred, din punctul meu de vede că impune să fie deferite comisiei pentru a le discuta şi dezbate împreună cu autorii lor, în noua redactare, şi a-şi exprima scris şi motivat punctul de vedere pentru ca, astfel, plenul să se poată pronunţa asupra lor.

În sfârşit, o a patra categorie de idei la care doresc să mă refer este cea privitoare la textele noi. Noi sunt în întregime capitolul V.1 privind integrarea euroatlantică. Tot noi sunt, dar cu completări şi modificări, o serie întreagă de principii înscrise şi texte reprezentând norme fundamentale pe care le-a evidenţiat domnul preşedinte al comisiei, Valer Dorneanu şi colegii mei antevorbitori.

Am impresia că nu exagerez în repetare şi îmi cer scuze dacă vreuna dintre acestea reprezintă o repetiţie. Aş dori să evidenţiez înscrierea expresă a principiului separaţiei puterilor şi echilibrul dintre acestea, este mult prea important, controlul constituţionalităţii tratatelor, lărgirea accesului la funcţiile şi demnităţile publice, dreptul de a alege şi de a fi ales al cetăţenilor Uniunii

Europene în autorităţile administraţiei publice locale - o noutate absolută -, legea română, mai favorabilă, în raporturile juridice conflictuale de drept internaţional privat, de asemenea, o noutate, nu o veţi găsi regăsi în constituţii, nici chiar în reglementări interne, caracterul facultativ şi gratuit al jurisdicţiei administrative, care pune capăt controverselor în aceste probleme, mai precisă şi mai restrictivă reglementarea arestării preventive - aţi văzut discuţiile purtate -, a prelungirii acesteia şi a percheziţiilor. S-a renunţat la accesul la cultură, mediu sănătos şi altele. Şi aş dori să mai subliniez, nou, de asemenea, şi poate că şi susceptibil de discuţii aprinse, răspunderea magistraţilor pentru prejudiciile create prin exercitarea cu rea-credinţă sau gravă neglijenţă a funcţiei. E o răspundere subsidiară pe calea acţiunii în regres, dar o instituie Constituţia şi este mare lucru, şi eu sunt încredinţat ferm că acest text va contribui, poate nu chiar decisiv, dar în mare măsură, la noua orientare şi noua fundamentare a activităţii magistraţilor, fie procurori, fie judecători. Mai sunt sporirea competenţelor pentru Avocatul Poporului şi ale Curţii Constituţionale, necesare, dar şi restrângerea competenţelor jurisdicţionale ale Curţii de Conturi. Acestea, îmbinate, dau satisfacţie multor puncte de vedere exprimate în dezbaterile publice. Au fost evidenţiate competenţele Camerelor, restrângerea imunităţii parlamentare, a ordonanţelor de urgenţă şi multe atâtea altele.

În acest context, doresc, domnilor colegi, doamnelor senatori şi domnilor senatori, doresc să-mi exprim încrederea mea în temeinicia, seriozitatea şi abordarea competentă a tuturor problemelor în dezbaterile ce urmează de către toţi şi încredinţarea că, asumându-ne răspunderea colectivă şi solidară, întregul Senat, ne vom realiza, ne vom îndeplini această înaltă şi de onoare datorie de a definitiva spre mediere forma cât mai bună a proiectului de revizuire a Constituţiei.

Doresc succes tuturor colegilor în această privinţă. Vă mulţumesc.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Mulţumesc, domnule senator.

Permiteţi-mi să dau cuvântul domnului senator Aron Belaşcu, Grupul parlamentar România Mare.

Domnul Aron Belaşcu:

Domnule preşedinte al Senatului,

Domnule preşedinte al Camerei Deputaţilor,

Stimate colege, stimaţi colegi senatori şi deputaţi prezenţi,

Adoptarea, modificarea sau abrogarea unei Constituţii reprezintă un moment istoric în viaţa fiecărui popor deoarece constituţiile, aşa cum se cunoaşte prea bine, definesc întreaga organizare statală şi fundamentează însuşi sistemul drepturilor şi libertăţilor.

Orice Constituţie, fiind rezultatul unor anumite condiţionări istorice, economice şi social-politice, va reflecta, în mod inevitabil, momentul în care ea a fost elaborată. Unele constituţii, datorită înaltei lor încărcături morale, repartiţiei simetrice a atribuţiilor între puteri, au rezistat veacurilor, aşa cum este Constituţia americană, pe care nimeni nu s-a gândit să o schimbe vreodată. Alte constituţii, însă, au avut o existenţă efemeră, fiind legate de un anumit regim politic sau chiar de autoritatea despotică a unor persoane care s-au găsit, pentru moment, în fruntea statelor.

În România, aşa cum arăta şi colegul meu, domnul senator Badea, nu ducem lipsă de o reglementare constituţională corespunzătoare a instituţiilor politice şi funcţionării mecanismelor statale, ci mai degrabă ne confruntăm cu dispreţul suveran faţă de lege.

Acceptând că orice lege fundamentală este perfectibilă, Partidul România Mare a arătat, însă, că sensul demersului constituţional este stabilitatea, capacitatea de a face faţă diferitelor deturnări de nuanţă politică. Istoria demonstrează că ţările cu constituţii instabile sunt ele însele instabile. Or, în condiţiile de haos şi hemoragie legislativă din România de azi, e un imperativ să oferim, prin intermediul Constituţiei, un reper al ordinii şi solidităţii. Pitagora atrăgea atenţia protonienilor, pe drept cuvânt, că uneori o lege în plus poate fi mai periculoasă decât o lege în minus, îndemnându-i pe cetăţeni să se gândească de mai multe ori atunci când doresc să adopte sau să modifice legile.

Constituţia României din 1991 a fost rezultatul unei elaborări ce a răspuns cerinţelor şi comandamentelor de după anul 1989. Ea a însumat o bogată experienţă de drept comparat şi a fost pregătită de studii întocmite cu migală şi deplină competenţă de jurişti dintre cei mai avizaţi, motiv pentru care a fost apreciată ca extrem de modernă. Să se fi erodat o astfel de modernitate doar în 11-12 ani?

Chiar dacă în România este la modă ca un act normativ să fie modificat încă înainte de a fi publicat în Monitorul Oficial, Constituţia, care reprezintă fundamentul politico-juridic al construcţiei statale, trebuie să se bucure de stabilitate. Nu putem fi de acord cu argumentele prezentate în expunerea de motive, dar şi în raportul prezentat, prin care se încearcă motivarea revizuirii Constituţiei, acestea nerezistând realităţii.

O Constituţie oferă cadrul general de dezvoltare socio-economică a unei ţări, iar pentru România el presupune economie de piaţă şi democraţie. Aceste deziderate sunt corect reflectate şi protejate în actuala Constituţie a României.

Cât despre argumentul privind ajustarea constituţională necesară integrării euroatlantice, el este unul fals. Zeci de acte normative, chiar sute au realizat armonizarea legislaţiei noastre cu ţelurile integrării, iar consacrarea constituţională a acestui fapt este o problemă pur formală la care, desigur, consimţim cu toţii. Da, România este obligată să-şi adapteze legislaţia în funcţie de legile care acţionează în Comunitatea Europeană, dar, modificând acum Constituţia, la un sfert de drum, nu facem altceva decât să deschidem poarta unei permanente modificări a legii fundamentale, lucru nu doar periculos, ci şi costisitor.

În acelaşi timp, din cauză că nu putem asigura cadrul corespunzător aplicării noilor prevederi, vom păţi ca în economie, unde avem legi şi acte normative ca în Vest, dar condiţii de realizare şi salarii ca în Est, creând o mare discrepanţă între cadrul legislativ şi realitate.

Oare nu ar fi fost mai înţelept să aşteptăm adoptarea Constituţiei europene?

Revenind la argumentaţiile din expunerea de motive şi din raportul prezentat, unde se face vorbire, printre altele, despre anumite blocaje şi întârzieri nejustificate în relaţiile dintre cele două Camere, despre limitarea riguroasă a ordonanţelor de urgenţă, despre întărirea controlului Parlamentului asupra Guvernului, condiţionarea remanierii guvernamentale, despre inovaţiile aduse în statutul Avocatului Poporului şi al Curţii Constituţionale, cu implicaţii pozitive pentru statutul cetăţeanului şi întărirea democraţiei constituţionale, a valorificării spaţiului libertăţilor publice, a drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale cetăţenilor, a egalităţii dintre aceştia, putem arăta că toate sunt paleative, demagogii.

Analizate în profunzime, prin prisma amendamentelor care s-au conturat, se constată că este vorba de aceeași Marie cu altă pălărie.

Și, totuși, în ciuda acestor argumente, Partidul România Mare ar fi fost dispus la un dialog deschis dacă, prin revizuire, s-ar fi avut în vedere corecții vitale, cum ar fi eliminarea din actuala Constituție a unor discriminări, le-am putea spune chiar anomalii, pe care, sub presiunea forțelor timpului, dar și sub imperiul euforiei felicitărilor și îmbrățișărilor cu reprezentanții Consiliului Europei din acea perioadă, politicienii noștri, în general lipsiți de măsură, au alunecat pe panta excesului de zel și, ajutați și de alții, au produs în C.P.U.N., prin inducție și sugestie, o Constituție care, din punctul de vedere al tratamentului cetățenilor, nu seamănă cu nici o alta din lume. Oamenii acestui pământ sunt egali, indiferent ce au legiferat implicit, poate și contradictoriu și sub presiune părinții Constituției din anul 1991. Să reparăm lucrurile, prin urmare să facem în România o Constituție dreaptă pentru toți, așa cum clamează în titlul I, „Principii generale“, art. 4, „Unitatea poporului și egalitatea dintre cetățeni“. Nici un criteriu de judecată logic nu impunea împănarea Parlamentului cu deputați care nu au în spate numărul corespunzător de alegători. Nici o țară din lume și nici un organism nu putea solicita României așa ceva și nici minoritățile, ca să fim drepți, la început, nu pretinseseră un astfel de lucru. Minoritățile etnice nu au vocație politică. Este inadmisibil ca organizațiile culturale să intre în competiție politică, iar, ceea ce este mai grav, să intre în Parlament, indiferent de rezultat. Este normal, de pildă, din statistică luat, ca 262 de ruteni din România să aibă deputat în Parlament în timp ce unui deputat român îi sunt necesare câteva zeci de mii de voturi?

Este normal ca un număr de 2 374 881 de cetățeni care au votat partide și alianțe în anul 2000, care nu îndeplinit baremul legal de intrare în Parlament, să nu aibă nici un deputat în Parlament, în timp ce minoritățile etnice, în afara celei maghiare, bineînțeles, cu un total numai 294 263 de voturi, să trimită în Parlament nu mai puțin de 18 deputați care, desigur, votează sistematic tradițional cu puterea? Aceasta este democrația? Ce discriminare mai mare decât aceasta poate apărea față de români, nemaivorbind despre U.D.M.R., care face jocul dublu, după cum îi este interesul, ba ca organizație culturală cu obiective riguroase în acest domeniu și scutită de servituțile partidelor politice - necesitatea de a se înscrie ca partid politic, dovada de sprijin electoral în mai multe județe și așa mai departe -, primind subvenții serioase de la stat, ba ca organizație cu vocație politică, participarea la alegeri, înghițirea de alte fonduri cu destinație politică de data aceasta, participarea sistematică guvernare.

În prezent, din totalul de 485 de parlamentari, 57 aparţin minorităţilor, împreună cu cea maghiară, ce, în afară de faptul că nu au în spate nici pe departe reprezentativitatea necesară, sunt în mod constant o masă de manevră la discreţia puterii.

Să nu uităm că numărul organizaţiilor culturale etnice este în continuă creştere şi să ne amintim de ultimul recensământ al populaţiei.

Este normal ca prin menţinerea alin. (2) al art. 119 şi modificarea şi completarea art. 127 să se legifereze - pentru că aceasta este efectiv - limba maghiară ca a doua limbă oficială în România, precum şi înlăturarea din administraţie şi justiţie a celor care nu cunosc acea limbă? Este o prevedere care nu are precedent în sistemele de drept ale lumii democratice. Aceasta va conduce la înlăturarea discriminatorie a magistraţilor procurorilor, a avocaţilor şi a celorlalţi funcţionari din justiţie care nu cunosc limba maghiară, ar dezavantaja justiţiabilii români implicaţi în astfel de procese şi ar împiedica controlul instanţelor superioare în căile de atac. Şi exemplele pot continua.

Este evident că felul în care a procedat ţara noastră atunci este atipic, devenind periculos, iar actualul Parlament trebuie să facă, în acest domeniu cel puţin, un pas înapoi.

Cu certitudine că actuala putere nu se poate dispensa uşor de cele 57 de voturi sigure pentru a elimina o atitudine iraţională şi pentru a realiza o adevărată democraţie etnică în România, anulând deci discriminarea românilor. Se distanţează, însă, actuala putere, hotărât şi fără remuşcări, de amendamente care privesc simbolurile sfinte ale neamului românesc, ale mândriei naţionale cum ar fi, ca să dăm un singur exemplu, inserarea stemei ţării pe tricolorul românesc. Din 57 de amendamente ale Partidului România Mare s-a admis doar unul singur şi acesta în coautorat.

De altfel, n-ar trebui să ne mirăm, întrucât sentimentele naţionale ale celor care conduc România de azi sunt în mare suferinţă.

Vă mulţumesc.

Domnul Doru Ioan Tărăcilă:

Vă mulţumesc, domnule senator.

Invit la tribuna Senatului pe domnul senator Eckstein-Kovács Peter, Grupul parlamentar al U.D.M.R.

Vă rog, aveţi cuvântul.

Domnul Eckstein-Kovács Peter:

Domnilor preşedinţi,

Doamnelor şi domnilor,

Eu cred ca această revizuire a Constituţiei este, fără doar şi poate, revizuirea proeuropeană a Constituţiei româneşti. Să nu uităm că această Constituţie datează din anul 1991. În acel moment noi nu eram membri în organizaţiile atlantice şi europene. În acel moment am făcut o Constituţie sub presiunea evenimentelor, din dorinţa de a da statului român şi societăţii româneşti o lege de bază. Timpurile s-au schimbat şi eu zic că a fost absolut necesară această modificare a Constituţiei, pentru că dorim să ne integrăm într-o altă lume. Şi, aici, în acest proiect de revizuire a Constituţiei sunt câteva articole, art. 145 (1), (2), care, practic, reglementează raporturile noastre cu Uniunea Europeană, la care în 1991 nici nu visam, respectiv cu NATO, şi în care este oglindită o cu totul şi cu totul altă concepţie despre suveranitate, dacă vreţi, faţă de cea din 1991.

Acest proiect de revizuire a Constituţiei consfinţeşte faptul că, din moment ce vom deveni membri ai Uniunii Europene, vor fi obligatorii acele norme care vor fi obligatorii pentru toţi cetăţenii europeni - şi noi vom fi cetăţeni europeni -, se consfinţeşte faptul că, acolo unde va exista un drept de codecizie a parlamentelor naţionale, respectiv a organismelor supranaţionale europene, atunci se va aplica această codecizie.

Este, iarăşi, o noutate absolută şi importantă: cetăţenii români vor avea dreptul să candideze şi să voteze pentru Parlamentul European. În contrapartidă, dacă vreţi, cetăţenii străini, membri ai unui stat al Uniunii Europene, vor avea rezidenţi în România, desigur, vor avea dreptul să voteze la alegerile locale şi pentru Parlamentul European.

Aceasta este adevărata şi noua reformă a Constituţiei româneşti, pentru că, în rest, să fim sinceri, este vorba de o revizuire şi noi am fi vrut o reformă. Şi aici trebuie să schiţez numai câteva dintre gândurile cu care am pornit noi,

U.D.M.R.-ul, la această modificare a Constituţiei.

Am fi dorit ca prin această Constituţie să avem un sistem monocameral, un sistem parlamentar, să înfiinţăm regiuni de dezvoltare, să desfiinţăm instituţia prefectului. Am fi dorit foarte multe lucruri care, cred eu, ar fi fost bune şi folositoare dar care, în momentul de faţă, nu au găsit ascultare.

Eu cred, de altfel, că pentru această revizuire a Constituţiei - şi aici sunt într-un complet dezacord cu părerea colegilor de la P.R.M. - este momentul, întrucât toate ţările din jurul nostru foste socialiste, ca să spunem aşa, şi-au modificat, unele chiar de două ori, Constituţia, de când au avut loc schimbările din centrul şi estul Europei. Nu putem sta în loc. Lumea se schimbă şi se schimbă foarte repede. Dacă noi rămânem în urmă cu sistemul nostru constituţional, nu suntem competitivi.

Este adevărat că această Constituţie a Europei nu a fost încă adoptată, dar este un proiect la elaborarea căruia am participat, am avut pe masa noastră, a comisiei, acest proiect, care poate să sufere anumite modificări, dar, în esenţă, va trasa noua ordine constituţională a Europei.

A fost momentul, este momentul. Schimbările, modificările nu sunt, dacă vreţi, de substanţă. Aceasta este critica noastră faţă de acest proiect de lege. În acelaşi timp, trebuie să fim şi înţelegători, şi aici eu cred că trebuie să relevăm, dacă vreţi, răspunderea partidelor politice care au participat la elaborarea acestui proiect de lege, pentru că marja de înţelegere a fost foarte mică. Aici, într-adevăr, ceea ce s-a adoptat şi se propune, acum, Senatului spre adoptare este rodul unui consens între partidele democratice din Parlamentul României.

Eu personal, dar şi grupul nostru parlamentar, cu rezervele pe care le-am exprimat, nu putem decât să salutăm anumite propuneri care s-au făcut. Cum să nu salutăm faptul, de exemplu, că serviciul militar nu mai este obligatoriu? Trebuie să salutăm. Cum să nu salutăm faptul că femeile au aceleaşi şanse de a accede la funcţii publice? Este un lucru normal, pe care l-am susţinut din primul moment. Faptul că justiţia va deveni, poate - aici avem rezervele noastre -, independentă şi a treia putere în stat iarăşi este un lucru absolut de susţinut şi pe care îl vom susţine şi în continuare.

Sunt anumite lucruri pe care n-am reuşit să le trecem prin comisie. În primul rând, art. 148 şi art. 1, la care s-a referit domnul preşedinte Marko, nu voi reveni,

dar am fi dorit ca minoritățile naționale să aibă un statut mai modern și mai aproape de doleanțele minorităților naționale, care să fie recunoscute ca și comunități, comunități care sunt fondatoare ale statului român.

În privința ordonanțelor de urgență, instrumentul care ne lipsește, practic, pe noi, pe parlamentari, de exercițiul mandatului nostru, așa cum se cere, noi am solicitat eliminarea totală a ordonanței de urgență, aceasta fiind necesară, eventual, în caz de război, starea de necesitate, calamități, dar numai atunci. Nici aici nu am reușit decât un rezultat parțial.

Am fi dorit ca temelia suveranității și a statului român să fie aceea a cetățeniei, ca solidaritatea cetățenilor să fie fundamentul țării românești. Iarăși, am avut numai un succes parțial.

În concluzie, fiind membru în această comisie de revizuire, doresc să mulțumesc colegilor, staff-ului care ne-a ajutat consistent, și la Cameră, și la Senat, și domnului președinte Dorneanu, care a condus cu mult tact lucrările acestei comisii.

Mulțumesc.

Domnul Doru Ioan Tărăcilă:

Vă mulțumesc, domnule senator.

Stimate colege și stimați colegi,

Deși mai multe grupuri parlamentare mai au timpi la dispoziție, mai sunt doar doi colegi înscriși pe listă: Grupul parlamentar P.S.D. (social-democrat și umanist), domnul senator Triță Făniță, îl invit la tribună, și mai este înscris domnul senator Antonie Iorgovan.

Grupul parlamentar mai are 14 minute la dispoziție.

Domnul Triță Făniță:

Domnule președinte de ședință,

Domnule președinte al Camerei Deputaților și al Comisiei pentru elaborarea propunerii legislative privind revizuirea Constituției,

Stimaţi membri ai acestei comisii,

Dragi colegi,

Doresc, înainte de toate, să subliniez importanţa acestui moment în activitatea Senatului, a Parlamentului României în ansamblul său. Pot spune că nouă, senatorilor şi deputaţilor din actuala legislatură, ne-a revenit o misiune cu adevărat istorică, aceea de a revizui Constituţia din 1991 în lumina cerinţelor integrării ţării noastre în Uniunea Europeană şi NATO şi ale noii etape de dezvoltare democratică a României, de consolidare a statului de drept.

De asemenea, consider că se cere apreciată în mod deosebit activitatea responsabilă, de un înalt profesionalism, a comisiei alese de noi pentru elaborarea propunerii legislative privind revizuirea Constituţiei. Faptul că raportul care ne-a fost prezentat s-a adoptat în unanimitate este de natură a ne întări speranţele că, ori de câte ori se pune mai presus de toate interesul naţional, se poate ajunge la consens, se pot adopta cele mai bune soluţii.

Motivarea amendamentelor admise şi a celor respinse este foarte convingătoare şi ne ajută pe noi să parcurgem procedura de dezbatere şi de adoptare a proiectului de lege în timp optim, susţinute de argumente politice şi juridice foarte bine formulate.

Desigur, despre toate acestea se pot pronunţa, în spirit profesional, colegii noştri specialişti în domeniul dreptului, în special al dreptului constituţional.

În ceea ce mă priveşte, pe baza experienţei de parlamentar acumulate în cele două legislaturi, pot aprecia în cel mai înalt grad modul în care s-a conceput specializarea celor două Camere, întărirea controlului Parlamentului asupra activităţii Guvernului, limitarea riguroasă a regimului ordonanţelor de urgenţă, restrângerea imunităţii parlamentare.

Toate acestea vor avea un efect deosebit de pozitiv pentru întreaga viaţă politică şi economico-socială a ţării, vor întări încrederea populaţiei în Parlamentul României.

Dată fiind formaţia mea profesională, cred că s-a procedat corect şi inspirat când comisia a admis o serie de amendamente referitoare la libera iniţiativă, la accesul liber al persoanei la o activitate economică, la rolul patronatelor.

Aceste prevederi constituţionale erau absolut necesare pentru a ne alinia la principiile şi regulile economiei de piaţă funcţionale. Faptul că s-a definit mai bine conţinutul libertăţii economice, atât în sensul accesului liber la o activitate economică, cât şi al garantării exercitării economice, este de natură a limpezi multe lucruri, atât de principiu, cât şi de ordin practic.

Nu este un secret pentru nimeni că mai sunt piedici, inclusiv de ordin legislativ, în calea liberei iniţiative, a manifestării fără îngrădire a libertăţii economice.

Sunt, stimate colege şi stimaţi colegi, doar unele dintre elementele conţinute în raportul comisiei speciale, pe care le aprob şi le apreciez în cel mai înalt grad. Sunt convins că gândim cu toţii în acelaşi spirit constructiv în care s-a desfăşurat activitatea comisiei alese de noi.

Cu această convingere, declar că voi vota proiectul de Lege privind revizuirea Constituţiei, cu sentimentul că îmi fac, astfel, datoria faţă de propria conştiinţă, faţă de alegători, faţă de România.

Vă mulţumesc pentru atenţie.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Stimate colege şi stimaţi colegi,

Ultima luare de cuvânt, din partea Grupului parlamentar social-democrat şi umanist.

Are cuvântul domnul senator Antonie Iorgovan.

Domnul Antonie Iorgovan:

Domnule preşedinte, doamnelor şi domnilor colegi,

Stimaţi membri ai Comisiei de revizuire a Constituţiei,

Spun filozofii şi marii filozofi că fiecare ţară are Constituţia care i se potriveşte. Noi, specialiştii, atunci când discutăm despre Constituţie, firește că nu putem să ieşim din cadrele care sunt aşezate şi, deci, care reprezintă constante, spunem noi, ale doctrinei. N-ai cum să vorbeşti cu rigoare ştiinţifică despre o Constituţie democratică, la acest început de secol şi de mileniu dacă nu te regăseşti în ceea

ce se cheamă, până la urmă, uzanţe ale dreptului constituţional şi ale parlamentarismului modern.

Sigur că putem să discutăm, şi s-a şi acroşat această idee, despre Parlament unicameral, şi s-a exprimat, nu cu mult timp înainte, nu cumva ar fi fost cazul ca această revizuire să vizeze şi problema bicameralismului?

Mi-aş îngădui să vin cu o precizare. Am avut cinstea, în această vară, să fiu desemnat, pentru a-l reprezenta pe preşedintele Senatului României, la o întâlnire pe Planetă, care s-a ţinut la Tunis, cu toţi preşedinţii de Senate, organizată de o academie de drept constituţional internaţional şi tema a fost exact bicameralismul. Vreau să spun că am venit de acolo cu următoarea lecţie: nici vorbă să se renunţe, în statele unitare, cum este România, la bicameralism, acolo unde există, deci toţi cei care au un sistem bicameral, din ţările unitare prezente acolo, în Europa, exemplu tipic Franţa sau Italia, au venit cu argumente pentru fortificarea acestei structuri bicamerale a Parlamentului, dar, mai mult, ceea ce este foarte interesant şi nu departe, cum să spun, undeva, foarte departe de spaţiul cultural al Mediteranei, ci pe partea cealaltă, dacă pot să mă exprim aşa, pe coasta cealaltă a Mediteranei, pe coasta africană „one by one“, dacă îmi e îngăduită această expresie, după Maroc, urmează, sigur, cu îngăduinţa domnului Pruteanu, bineînţeles, una după alta, ţările respective, încep să treacă de la o structură unicameralã la o structură bicameralã, pe argumente care n-are sens şi nu este locul să le reiterez în faţa domniilor voastre. Deci, acest fenomen trebuie să ne dea de gândit. Noi avem o tradiţie bicameralã, deci bicameralismul se fortifică acolo unde nu exista, pe argumente foarte puternice şi atunci nu cumva şi în perspectivă bicameralismul trebuie să fie formula care se potriveşte, apropo de ceea ce spun filozofii României? Sigur, să gândim un bicameralism elastic, să fie o articulaţie foarte subtilă, pentru că trebuie să vedem viitorul. Ce va face Parlamentul României în momentul în care România va fi în Uniunea Europeană şi când majoritatea covârşitoare a normelor care fac parte din dreptul intern vor fi norme comunitare? Este o întrebare la care urmează să dăm răspuns.

Ceea ce, însă, vreau să spun este faptul, şi o spun ca specialist, şi îmi exprim satisfacţia în acest sens şi mulţumirea, şi-i felicit pe toţi cei care au contribuit, este faptul că noi, românii, şi este un proces istoric în care suntem şi noi angrenaţi ca neam şi ca ţară, ca Parlament, ca specialişti, ca oameni politici, am reuşit, sigur că s-ar putea să se spună că, mă rog, folosesc vorbe mari, dar am reuşit, totuşi, să dăm un exemplu prin modul în care am gândit revizuirea Constituţiei. Dacă adoptarea Constituţiei s-a făcut sub o presiune a istoriei...

Suntem câţiva care am fost acolo. În faţă erau tot timpul mitinguri. Nu a fost o zi, în acea perioadă, să nu se spună: „Ieşiţi afară!“ Erau lozinci de acest gen, foarte mobilizatoare, de altfel: „Sunteţi Parlamentul ruşinii naţionale...“ şi ceva de acest gen. Și, în acele condiții, au mai fost și niște manifestări ale unor categorii de truditori ai subteranului, care au avut și ele ecouri interne și internaționale.

Dar, dincolo de această presiune a istoriei, a momentului, noi, cei care am fost acolo, credem şi avem această convingere și istoria recentă ne-a confirmat că, până la urmă, am făcut o treabă bună, în sensul că am așezat țara pe un edificiu constituțional, care edificiu a stat la baza mișcărilor politice și fortificării sistemului politic din România. Să nu uităm că pe această Constituție România, deci în baza acestei Constituții, a fost primită în Consiliul Europei. Oameni buni, nici nu se stătea de vorbă cu noi în 1990. O spune Antonie Iorgovan, care a condus prima delegație a Parlamentului României la Veneția. De fapt, la Comisia de la Veneția, pentru că în altă parte nici n-am fost primiți. Se uitau la noi de foarte de departe, cam ce aveam de gând, ce e în capul nostru, vom fi în stare să conturăm și am fost.

Nu vorbesc de atunci, pentru că este istorie. Îmi place, însă, și sunt mândru că am făcut parte din această echipă a prezentului, care echipă a venit în mod firesc să clădească, să ducă mai departe. Și acesta este meritul celor care au dirijat echipa. Vreau să spun că și modul în care a fost constituită echipa, pentru că foarte mulți au spus, și am auzit și eu, că la noi, la români, dacă nu suntem bârfitori n-am fi noi. Ce caută Valer Dorneanu, președinte de Cameră? Păi, e o rațiune: tocmai! Faptul că un președinte de Cameră este președintele comisiei scoate în evidență seriozitatea din punct de vedere politic. Că importanți lideri ai partidelor parlamentare au fost vicepreședinți, secretari în această comisie, s-a dorit prin această structură să se scoată în evidență necesitatea unei convergențe a forțelor politice, pentru că, stimate colege și stimați colegi, dragi prieteni, nu putem să vorbim despre o Constituție, despre stabilitate politică în baza unei Constituții numai prin discuțiile noastre, ale profesioniștilor, la seminarii științifice, la cercuri, la tot felul de reuniuni, atâta vreme cât forțe politice importante ale țării, cu prezență parlamentară, nu sunt în această casă care se cheamă procesul de revizuire a Constituției. O spun cu durere ca prieten și vechi prieten al unor lideri din partidul care a înțeles să se retragă. Ca avocat al lor, pentru că eu pot să spun acest lucru, ca ar fi fost istorie, în orice caz ar fi trebuit să se reînregistreze dacă avocatul Antonie Iorgovan nu s-ar fi bătut în instanță. Nu cred că au procedat înțelept. În procesul de revizuire a Constituției, eu

însumi, ca profesionist al dreptului, am spus: „Nu este momentul!“ Am şi scris un articol. Este publicat, nu pot să mă dezic de el. Aşa am văzut eu problema în calitate de „profesorul Antonie Iorgovan“. Dar dacă forţele politice ale ţării s-au aşezat la masă, am făcut o comisie şi modul în care s-a constituit această comisie este, vă rog să mă credeţi, recent am primit laude, le-am primit eu, pe acolo, pe unde am fost, la reuniunile internaţionale, este un model în Europa. Dacă ne-am aşezat la masă, de ce la atâţia ani să nu negociem de aşa natură în acea comisie şi să găsim un numitor comun? Pentru că în 1990-1991, în acea presiune a străzii, a momentului, a istoriei, ţinând seama şi de lipsa noastră de experienţă, totuşi, dintre forţele parlamentare un partid, cu o singură excepţie, nu-i mai dau numele ca să nu-i fac reclamă, că nu mai e în Parlament acuma, dar cu o singură excepţie, regretatul şi neuitatul academician Vasile Gionea, în corpore, partidul respectiv nu a votat Constituţia. Un alt partid istoric, prin liderii la vârf, s-au opus Constituţiei.

Am depăşit timpul?

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog să încheiaţi.

Domnul Antonie Iorgovan:

Vă rog să mă iertaţi, am crezut că am timp. Bine. Ceea ce vreau să spun, domnule preşedinte, şi mă iertaţi, n-am ştiut că trebuie să mă încadrez în timp, am uitat, am ştiut, dar am uitat... (Rumoare). Vreau să scot în evidenţă următoarea idee: Constituţia este şi un pact politic şi este rugămintea, este, mă rog, apelul meu spre reflexie către acel partid care până acuma a înţeles să stea deoparte. Eu cred că este bine şi pentru partidul respectiv şi, în primul rând, pentru imaginea vieţii politice din România ca să fim toţi în această sală, în acest moment istoric de revizuire a Constituţiei.

Vă mulţumesc. (Aplauze).

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Stimaţi colegi,

Pentru că Grupul parlamentar al Partidului România Mare mai are la dispoziţie câteva minute, domnul senator Mihai Ungheanu doreşte să ia cuvântul.

Domnul Mihai Ungheanu:

Doamnelor şi domnilor senatori,

Domnilor colegi,

Mie lucrurile mi se par ceva mai simple, chiar dacă sunt privite altfel. Părerea mea este că negocierea trebuia începută înainte de a se alcătui comisia, că nu trebuia începută acţiunea respectivă decât după ce, prin negocieri, toate partidele se înţelegeau asupra scopului urmărit şi că atunci lucrurile ar fi stat cu totul altfel şi că nu trebuia început până când un partid, acela care nu se lăsa convins, nu era convins şi treaba ar fi fost cu totul alta. E prea multă grabă în anumite acţiuni care se întreprind, de ordin legislativ, şi aş vrea să vă gândiţi la acest lucru, pentru că am văzut şi o anumită satisfacţie, la anumiţi vorbitori, în legătură cu faptul că numai un anume grup a lucrat până acum, în mod deosebit, la Constituţie. Este discutabil dacă toţi din P.R.M. suntem de acord cu faptul că reprezentanţii noştri s-au retras de acolo. Aceasta este acum o altă problemă. Problema este cum discutăm acum şi eu subliniez că era nevoie de o negociere de partide înainte de a se constitui comisia şi atunci am fi stat astăzi de vorbă altfel.

Cât despre expresia că partidele democratice au lucrat la această Constituţie, vreau să subliniez că este o formulare depăşită, că este o formulare care poate fi foarte uşor pulverizată şi nu înţeleg de ce este formulată. Toate partidele parlamentare sunt partide democratice, au intrat în Parlament printr-un vot, unele partide au chiar mai multe voturi, deci sunt mai democratice decât altele, dar nu spun, altele, care au mai puţine voturi, se consideră democratice. Eu aş vrea ca acest mod de a pune problema, care este complet fals, care este demagogic şi care face foarte mult rău vieţii politice din România, să fie părăsit. Asta pentru binele tuturor.

În legătură cu chestiunea principală, repet că o negociere de partide ar fi rezolvat toate problemele, şi nu o negociere după ce se constituie o comisie.

Vă mulţumesc.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Stimaţi colegi, domnul senator Adrian Păunescu, un minut, vă rog.

Domnul Adrian Păunescu:

Eu cred că e foarte important ceea ce s-a discutat în ultimele luări de cuvânt de aici. Sunt de acord și cu ceea ce a spus senatorul Iorgovan, și cu ceea ce a și senatorul Ungheanu. Cred că noi în ceea ce facem acum facem pentru o lungă perioadă. Vă rog să mă iertați că nu spun de timp, ca să intru în sistemul de tautologii folosite foarte adesea, „perioadă de timp“, „avansării înainte“, mă rog, și celelalte, „panaceu universal“. Eu cred că e o perioadă lungă pentru care noi acum legiferăm și e foarte important apelul care s-a făcut, sunt foarte importante argumentele care s-au dat pentru ca toate partidele să participe la elaborarea, la finalizarea unei Constituții pentru întregul popor român. A lipsi Parlamentul de o componentă a sa înseamnă a lipsi acest act fundamental de o componentă a sa la nivel popular. De aceea, ceea ce a spus senatorul Ungheanu e foarte corect. Într-adevăr, trebuie să avem puțin mai multă răbdare, să avem răbdarea de a respecta diferența, să avem răbdarea de a respecta opiniile diferite și să facem în așa fel încât nimeni să nu fie constrâns să facă lucruri împotriva conștiinței sale. Sunt strâmtori ale istoriei în care partide care doresc binele pot face erori pentru că n-au alternativă. Intrarea într-o asemenea fundătură ar putea să ne coste o Constituție neconformă cu interesele întru totul, cu interesele fundamentale ale poporului român. De aceea, pledez în aceeași direcție ca și senatorul Iorgovan, ca și senatorul Ungheanu, și anume pentru crearea condițiilor ca în acest ultim sezon care se referă la Constituție să fim împreună, să legiferăm împreună și să avem puterea de ne auzi unii pe alții.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Mulțumesc. Stimați colegi,

În încheierea dezbaterilor noastre, permiteți-mi să dau cuvântul președintelui Comisiei constituționale, domnului deputat Valer Dorneanu.

Domnule președinte, aveți cuvântul.

Domnul Valer Dorneanu:

Domnule președinte,

Stimați colegi senatori,

Nu voi face imprudența să vorbesc mai mult decât am vorbit la început și nici nu

voi relua multe din temele dumneavoastră. Aş vrea să-mi exprim satisfacţia extraordinară, politică, dar şi intelectuală, pentru maturitatea cu care s-au purtat discuţiile în aceste dezbateri generale.

Nu vreau, prin această afirmaţie, să fac o captatio benevolentiae, nu este nici în caracterul meu, eu cred în puterea argumentelor, a raţiunii şi a logicii, dar nu pot să nu observ şi să nu dau Cezarului ceea ce este al Cezarului. Am găsit maturitatea specifică senatorilor de peste 35 de ani, experienţa lor, am găsit conştiinţa actului pe care începem să-l realizăm, responsabilitatea abordării actului fundamental al tării. Acest lucru m-a impresionat deosebit.

Aş vrea să ştiţi că noi, comisia, am fost tot timpul dominaţi de aceste principii. Nu spun asta pentru a mulţumi distinşilor mei colegi care au făcut aprecieri pozitive pentru mine, pentru că eu nu am fost acolo un dirijor, ci un simplu moderator care a avut în faţă nişte solişti de o valoare extraordinară, care se aruncau, pur şi simplu, nu numai cu pasiunea ştiinţifică, dar şi cu maturitatea politică şi cu valoarea argumentelor. Sigur că a fost un lucru extraordinar, sigur că suntem cu toţii mulţumiţi pentru rezultatul acestei munci.

Aş vrea să ştiţi că, atât în cazul amendamentelor admise, cât şi al celor respinse avem, alături de convingerea comisiei, argumente extraordinare. Aproape în toate cazurile Comisia de la Veneţia, şi îi mulţumesc domnului vicepreşedinte Tărăcilă că a evocat acest lucru, aproape în toate cazurile avem şi avizul pozitiv al Comisiei, aviz în sens ştiinţific, nu luaţi un aviz de autoritate, un aviz ierarhic. Este o mare satisfacţie!

Să ştiţi că acest spirit de reflecţie, de conciliere ne-a dominat şi mă bucur că îl regăsesc şi la dumneavoastră şi vă asigur că noi, comisia, nu vom merge pe poziţia absolutului şi finalului în ceea ce priveşte atât amendamentele admise, cât şi cele respinse.

Amintesc, apropo de invitaţia unor colegi de-ai mei, adresată Partidului România Mare, că am tratat cu toată colegialitatea poziţia acestui partid, îmi pare rău că trebuie să-l contrazic pe distinsul senator Mihai Ungheanu, dar trebuie să-i reamintesc că în discuţiile bilaterale care au început imediat după alegeri, atât între P.S.D, cu fiecare din partide, cât şi în discuţii colective, Partidul România Mare a fost prezent. Partidul România Mare a spus de la început: „Noi credem că acest lucru nu este oportun, dar dacă celelalte partide se angajează într-un proces de revizuire a Constituţiei vom participa, fiindcă nu ne este străină

Constituţia ţării“ şi au participat cu propuneri. Eu vă stau la dispoziţie cu Protocolul obiectivelor de revizuire pe care le-am stabilit cu toţi, inclusiv cu dumneavoastră, şi vă stau la dispoziţie şi cu Hotărârea Parlamentului de constituire a comisiei, la care dumneavoastră aţi achiesat, care a fost luată inclusiv cu participarea dumneavoastră. Deci aţi fost prezenţi, nu puteam să vă omitem. Sunteţi cel mai mare partid din opoziţie şi vă aşteptăm la dezbateri.

Vă amintesc că în Camera Deputaţilor au fost dezbătute cu seriozitate toate amendamentele dumneavoastră şi unul chiar vi-l evoc, fiindcă este oarecum curios din punct de vedere al poziţiei dumneavoastră. La „Libertatea economică“ începutul amendamentului a fost făcut de dumneavoastră şi aici, în Camera Deputaţilor, a fost continuat.

Iată de ce vă aşteptăm, suntem conştienţi şi credem în participarea dumneavoastră, după cum sunt convins că senatorii vor demonstra aceeaşi maturitate, aceeaşi experienţă, aceeaşi conştientizare a faptului că suntem în prezenţa unui moment istoric.

Vă mulţumesc foarte mult.

Domnul Mihai Ungheanu (de la prezidiu):

Daţi-mi cuvântul! (Discuţii).

Domnul Valer Dorneanu:

Nu pot să nu mulţumesc în mod deosebit tuturor celor care au făcut aprecieri şi la adresa comisiei, şi la adresa mea, mai ales domnului senator Quintus care, cu maturitatea şi cu înţelepciunea dânsului, m-a ajutat în temperarea spiritelor care s-au încălzit şi înflăcărat nu din patimă, ci din dorinţa de a adopta un text foarte bun. Vreau să vă spun că, de multe ori, membrii aceluiaşi partid, care aveau şi un mandat politic, nu s-au sfiit să-şi spună părerea constituţională, juridică, astfel încât au înclinat balanţa şi au schimbat chiar poziţia partidului. Nu a contat interesul partinic, nu a contat partizanatul, ci dorinţa de a realiza o lucrare foarte bună.

Mai sunt dator cu două răspunsuri colegilor de la Partidul România Mare. Cel care a invocat antichitatea şi a spus că, „decât o lege în plus, mai bine fără lege“, eu zic să venim mai în actualitate şi să ne amintim ce ne-a spus Titulescu: „mai bine o lege decât o fărădelege“.

Sigur că aici este mult mai mult decât atât, dar era nevoie de această Constituție și era nevoie de revizuirea ei. Că nu era momentul acum, din punct de vedere al integrării europene, ci abia după, iar vă contrazic, fiindcă, pentru a definitiva actul ratificării Protocolului de aderare, pentru a definitiv însuși actul de aderare la NATO, avem nevoie de un cadru constituțional, avem nevoie de un semnal politic.

Iată că și din acest punct de vedere era nevoie de revizuirea Constituției!

Vă mulțumesc și îmi exprim încrederea că auspiciile sub care s-au desfășurat dezbaterile generale vor domina și dezbaterile pe texte.

Vă mulțumesc din suflet! (Aplauze).

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Domnul senator Mihai Ungheanu, fiindcă i-ați pomenit numele, are dreptul la un minut. (Rumoare, discuții).

Domnul Mihai Ungheanu:

Domnilor colegi... Nu! Eu nu v-am ocupat niciodată abuziv acest drept.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Aveți cuvântul, domnule senator.

Domnul Mihai Ungheanu:

Vreau să spun un lucru foarte simplu. Ceea ce am ascultat puțin mai înainte nu are legătură cu problema de principiu pe care au am ridicat-o. Este nevoie de o negociere permanentă între partide, o negociere care trebuie dusă până acolo unde interesele coincid, pentru că despre asta e vorba: o negociere clasică, nu o negociere care pleacă de la o mentalitate exclusivistă, așa cum s-a întâmplat și se mai întâmplă. Atâta tot.

Aș vrea să spun că nu am primit răspuns la ceea ce am spus mai înainte.

Vă mulțumesc.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Stimaţi colegi,

Încheiem această primă zi din sesiunea noastră extraordinară. Vă aştept mâine, la ora 9,00, când vom începe dezbaterile pe articole.

Declar închisă şedinţa noastră de azi.

Şedinţa s-a încheiat la ora 19, 00.

● D. S., şedinţa din 25 august 2003, p. 2-63.

72. Dezbateri parlamentare asupra propunerii legislative privind revizuirea Constituţiei (Şedinţa Senatului din ziua de 28 august 2003)

Continuarea dezbaterilor asupra propunerii legislative privind revizuirea Constituţiei României

Şedinţa a început la ora 9,45.

Lucrările au fost conduse de domnul Nicolae Văcăroiu, preşedintele Senatului, asistat de domnii Ion Predescu şi Mihai Ungheanu, secretari ai Senatului.

[…]

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Mulţumesc. Domnule consilier,

S-a retras amendamentul. Vă mulţumesc foarte mult. Trecem la punctul următor. Punctul 140 I-am discutat la admise, 141, punctul 58 din legea de revizuire, dacă se mai păstrează amendamentul? Da?

Doamna senator Petre.

Doamna Maria Petre:

Vă mulţumesc, domnule preşedinte.

Stimaţi colegi,

Aşa cum textul deja spune, textul propus de noi, avem două variante pe care vi le propunem: fie menţinerea formulei iniţiale...

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Puţin mai tare, vă rog.

Doamna Maria Petre:

Deci ceea ce vă propunem este bazat pe soluţii alternative. Deci prima propunere e menţinerea formulei iniţiale din Constituţia actuală, de la art. 127 alin. (2), fie una din cele două formulări pe care amendamentul nostru le conţine. Şi anume forma iniţială din Constituţie, şi vă supun atenţiei mai întâi menţinerea acesteia, sună aşa: „Cetăţenii aparţinând minorităţilor naţionale, precum şi persoanele care nu înţeleg sau nu vorbesc limba română au dreptul de a lua cunoştinţă de toate actele şi lucrările dosarului, de a vorbi în instanţă şi de a pune concluzii prin interpret; în procesele penale, acest drept este asigurat în mod gratuit.“

V-aş propune să discutăm întâi această formulă, după care să vedem dacă una din celelalte două formule alternative ar fi mai bună decât aceasta.

Vă mulţumesc.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Mulţumesc foarte mult.

Numai o secundă, că mai sunt intervenţii la punctul acesta şi poate le parcurgem o dată, facem o singură dezbatere. Deci rog să se intervină, dacă se doreşte, cu amendamentele de la nr. crt. 142, nr. crt. 143, nr. crt. 144, nr. crt. 145. Deci toţi colegii care au făcut amendamente pot interveni pentru a face o singură discuţie.

Domnul senator Dinescu, vă ascultăm.

Domnul Valentin Dinescu:

Vă rog să aveţi îngăduinţa de a-mi da posibilitatea să susţin amendamentul domnului Belaşcu, având în vedere ca are un deces în familie şi grupul m-a însărcinat pe mine în susţinerea acestui amendament.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog.

Domnul Valentin Dinescu:

Domnule preşedinte,

Stimaţi colegi,

Probabil că într-o stare de normalitate ar fi trebuit să sistăm aici discuţiile legate de revizuirea Constituţiei, să chemăm Guvernul la ordin şi să vedem cât de pregătit este pentru a face faţă impactului care se anunţă extrem de violent, generat de această secetă, de faptul că în multe localităţi prelungirea ei începe să aibă conotaţii dramatice. Dar nu suntem în această situaţie. Suntem însă în situaţia de a ni se forţa din nou mâna, pentru introducerea pe şest - vă rog să-mi fie iertată expresia - a celei de-a doua limbi, ca limbă oficială în stat. Am să vă spun, domnule preşedinte, că argumentele pe care comisia le-a adus în susţinerea acestei teze sunt, cel puţin din punctul meu de vedere, contradictorii.

Se vorbește aici despre o discriminare față de ceilalţi cetățeni, dar stau să mă întreb: obligativitatea unui funcționar public de a cunoaște o altă limbă decât limba oficială, obligativitatea unui magistrat de a cunoaște altă limbă decât limba oficială nu sunt tot discriminări fată de reprezentanţii acestor instituţii?

Mă întreb, de asemenea, domnule preşedinte, dacă cineva calculează În acest moment consecinţele adoptării acestui text - şi avem o mulţime de colegi în sală - dacă cineva îşi dă seama că, în baza acestei prevederi constituţionale, va trebui să operăm cu un Cod de procedură civilă destinat minorităţilor, un Cod de procedură penală destinat minorităţilor. Acestea vor avea oricând la îndemână posibilitatea de a recuza instanţele pe motiv că nu le vorbesc limba.

În consecinţă, domnule preşedinte, ne asumăm o mare răspundere, în primul rând, faţă de art. 13 din Constituţie. Nu mai putem discuta din acest moment de limba oficială, dacă vom adopta textul aşa cum este el prevăzut, pentru că am făcut-o ferfeniţă ieri, o facem ferfeniţă mâine, o facem ferfeniţă azi şi ce s-a mai ales din biata limbă română? Va dispărea limba română ca atribut fundamental al poporului român? Noi ne vom duce şi vom spune electoratului: nu te mai duce la drept dacă nu ştii limba unei minorităţi, pentru că nu ai nici o şansă; copile, să judeci în limba română!

În consecinţă, credem că textul vechii Constituţii este îndestulător, că el aduce toate libertăţile necesare pentru ca cetăţenii români aparţinând altor etnii să-şi poată exercita în deplină egalitate dreptul şi accesul la justiţie.

Vă mulţumesc.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc foarte mult. Domnul senator Eckstein.

Repet, stimaţi colegi... Domnule senator Păunescu, mă ascultaţi, da?

Domnul Adrian Păunescu (din sală):

Da!

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Toţi cei care aveţi amendamente la acest articol, acum le discutăm pe toate la un loc pe aceeaşi problemă. Aveţi cuvântul, domnule senator.

Domnul Eckstein-Kovács Peter:

Vă mulţumesc, domnule preşedinte.

Sunt, practic, două considerente pentru care comisia a agreat forma care este în faţa dumneavoastră la acest articol din Constituţie.

Una este de eliminare, dacă vreţi, a unei discriminări. În textul actual: „Cetăţenii români aparţinând minorităţilor naţionale au aceleaşi drepturi lingvistice, dacă intră în contact cu organele judecătoreşti, ca şi străinii şi apatrizii“, respectiv au dreptul de a comunica în aceste instanţe prin intermediul unui traducător. Este clar, dacă ne gândim - şi aici este o primă critică, dacă vreţi, a unor amendamente care fie solicită menţinerea textului actual sau au texte asemănătoare cu traducătorul - că justiţia, când are în faţa ei un cetăţean străin sau apatrid care nu cunoaşte limba română, trebuie să comunice cu el şi atunci comunică prin intermediul unui traducător. Este obligat. Acesta este un drept general al omului, nu este un drept specific. Şi aici trebuie să schimbăm ceva. E clar!

Al doilea argument, unul practic, legat tot de instituţia traducătorului. Aceasta este situaţia excepţională: vine un turist italian care este jefuit, depune reclamaţia în italiană, nu e nici o problemă. Dar alta este situaţia când se judecă cetăţeni la o judecătorie în care 90 sau 95% din cetăţenii care sunt în raza teritorială arondată judecătoriei vorbesc altă limbă decât cea română, curentă, când judecătorul, procurorul cunoaşte limba, este sau nu este maghiar nu interesează pe nimeni, când toată lumea are o limbă comună, atunci - să mă scuze oricine! - este argumentul practic, dacă vreţi, că este imposibil ca fiecare martor, fiecare act, să fie tradus când toată lumea înţelege.

Al treilea argument e legat de problemele folosirii limbii materne în administraţie. Este vorba că cetăţenii sunt egali şi acest lucru nu a fost contestat de nici un partid parlamentar. Cetăţeanul să aibă posibilitatea să-şi exercite cât mai plenar drepturile. Când un cetăţean de limbă maghiară sau turcă se duce la magazin să cumpere ceva sau se duce în altă parte se poate exprima, dar când se duce în instanţă, când e vorba de justiţie, de drepturile lor patrimoniale sau de libertatea personală, atunci i se spune servitute. Nu ştiu dacă ştie despre ce este vorba. Când trebuie să i se spună „crima s-a făcut la lăsarea serii“, poate că nu ştie „lăsarea serii“, dar în limba sa maternă ştie foarte bine.

Interesul înfăptuirii justiţiei este ca ea să fie dreaptă şi fiecare persoană să beneficieze plenar de aceste drepturi şi aici o poate face mai bine dacă se exprimă în limba maghiară.

Ce nu vrem, ce n-am vrut şi nu a vrut nici comisia, şi nu vrea nici U.D.M.R.-ul prin acest amendament? Nu vrea să oblige nici un fel de cetăţean român, indiferent de etnie, că e român sau turc, să vorbească obligatoriu o altă limbă. Asta nu vrem.

Al doilea lucru. De asemenea, nu vrem ca actele unui dosar, fie civil sau penal, să nu existe în limba română în acest dosar pentru ca, dacă se merge pe filieră ierarhică, să poată lua cunoştinţă orice persoană. Acest lucru nu-l vrem.

Formularea este generală şi poate unii se sperie de generalitatea textului, că „persoanele care aparţin unei minorităţi naţionale au dreptul să folosească limba, în condiţiile unei legi organice“. Cine va adopta această lege organică? Nici Parlamentul de la Chişinău, nici cel de la Budapesta, nici măcar Uniunea Europeană, ci noi vom decide, şi aici, într-adevăr, va fi de discutat la ce limită, unde se va face şi când se va putea folosi de acest drept. Instituţia traducătorului va rămâne, desigur, în situaţiile specifice.

Anticipez puţin întrebări care se vor pune. Dacă se practică acest lucru în Europa şi în lume, răspunsul este da. Nu voi da exemplul unor state federale, ci unele foarte apropiate nouă, ca Spania...

Domnul Dumitru Petru Pop (din sală):

Franţa.

Domnul Eckstein-Kovács Peter:

...Italia, unde, vai de mine!, se judecă merci-bine în germană în anumite regiuni, nu în toată țara, desigur... Voi da exemplul Finlandei.

În materie de acte normative internaționale este Convenția-cadru, ratificată de România, și mai ales Carta limbilor regionale și minoritare, semnată și încă neratificată de România, și, cu voia dumneavoastră, Proclamația de la Alba-Iulia, care nu este un document internațional, dar care este apropiat, cred, sufletului dumneavoastră și al nostru, în care se spune: „Popoarele României vor avea dreptul să se instruiască, să se administreze și să se judece în limba lor, prin persoane alese de ei.“

În afară de aceasta, aș vrea să închei că documentul comisiei este rodul unei înțelegeri, este clar, și aceasta este una cvadripartită, adică cei care au dorit să participe la lucrările Comisiei pentru revizuirea Constituției. Aici a fost, desigur, o negociere foarte lungă, dificilă și la care noi ținem foarte mult și cerem să fie respectată. (Aplauze din partea Grupului parlamentar al U. D. M. R.)

Vă mulțumesc.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Iată ca a apărut un punct comun din luările de cuvânt de până acum: instituția interpretului, care înțeleg ca este acceptată de toate părțile.

Domnul senator Păunescu.

Domnul Adrian Păunescu:

Domnule președinte, Domnilor colegi,

Sunt impresionat de lucrurile spuse aici de colegul Eckstein. Multe dintre lucrurile pe care le-a spus sunt corecte. Cred că, dacă, într-adevăr, s-ar merge în această direcție, s-ar ajunge la un text constituțional acoperitor pe care sad votăm toți și care să ne facă demni de faptele la care suntem chemați, să ne elibereze de tendința spre terorizarea și șantajarea celorlalți, lucru care am văzut ca se întâmpla ieri în jurul unei mese la care se striga de parcă era o chemare la război. Așa că lucrurile pe care le-a spus domnul senator Eckstein sunt încurajatoare și eu voi continua câteva din cele pe care le-a spus.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog să închideţi telefonul mobil!

Domnul Adrian Păunescu:

Cine?

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Nu dumneavoastră. Sună un telefon şi mă deranjează.

Domnul Adrian Păunescu:

Dar eu mă pot ocupa de închiderea tuturor telefoanelor. (Discuţii, râsete)

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog foarte mult.

Domnul Adrian Păunescu:

Mergem la linia Bin Laden.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Au rămas de la emisiunea de aseară, „Sunaţi la numărul...“.

Vă rog.

Domnul Adrian Păunescu:

Aşa este. Sunteţi un bun telespectator. (Discuţii, râsete). De altfel, remarc forma deosebită în care vă aflaţi şi mă bucur foarte mult.

Eu voi spune aşa. Pledez pentru drepturi ale minorităţilor, cu deosebire în exprimarea fizionomiei fiecăreia şi fiecăruia dintre componenţii minorităţilor, şi mă ridic împotriva oricărui separatism care ar putea atenta la acel bun constituţional însuşit de întreaga noastră comunitate, care este caracterul statului român, „definit definitiv“, cum bine spunea ieri domnul senator Predescu, în toate Constituţiile.

Sunt împotriva oricărei discriminări pozitive care are efecte negative asupra

celorlalţi, conform principiului că „dreptul meu se întinde până acolo unde începe dreptul tău“. Şi că orice discriminare pozitivă trebuie să aibă în vedere respectul faţă de ceilalţi este evident şi în administraţie, şi în justiţie.

Nu aş vrea ca textul pe are îl avem de discutat să reprezinte o altă forma de cedare. Vă mărturisesc că mă simt la fel de responsabil de această posibilă cedare, în faţa unor pretenţii absurde de separatism, ca ministrul Manoilescu, întors de la Viena, într-o noapte de coşmar în care auzea, în toate gările din Ardeal, cum îl înjură cei care băteau cu ciocanele în roţile trenului, ca să vadă dacă totul este în regulă la nivelul trenului, şi spuneau: „Ne-a vândut, ticălosul!“ Şi era vorba despre el. Şi nu mai ştia unde să se ascundă în culcuşul vagonului inconfortabil al întoarcerii umilite acasă.

Eu cred că rostul nostru este să facem o Constituţie care să contribuie la unitatea naţională, şi nu să devină element de disoluţie naţională. Într-o Europă unită, fiecare tară trebuie să rămână ea însăşi şi să dea semnul unităţii ei naţionale.

Mă întreb, dacă lucrurile stau aşa cum le-am auzit rostite aici, cine vrea să-şi facă - la întrecere cu iredentiştii lipsiţi de scrupule - portret de radical în Ardeal? Şi dacă acest portret de radical nu cumva contravine portretului nostru de oameni normali, care vor ca în justiţie partenerii să fie egali şi să se înţeleagă în limba română, care este limba oficială a statului naţional? Asta e toată problema pe care o avem de discutat şi de soluţionat. Eu cred că, dacă se vine cu suflet deschis şi cu conştiinţa că nici un bine făcut unuia dintre noi nu e cu adevărat un bine dacă se răsfrânge negativ asupra tuturor celorlalţi, se poate face pasul înainte, spre o Constituţie a tuturor.

Valabilă ar fi prevederea aceasta, existentă acum în proiectul de Constituţie aprobat de Camera Deputaţilor, dacă s-ar urmări logica întemeierii altui stat, a cărui limbă oficială şi nu fie necesar să fie tradusă în româneşte. Or, aşa ceva nu cred că doreşte nimeni. Sau doreşte?

Descalificanta părăsire a limbii române, care este precizată chiar în această Constituţie ca limbă oficială a ţării, nu poate duce decât la efecte negative în rândurile populaţiei majoritare. Ar fi o lege nu pentru minorităţi, ci împotriva majorităţii şi - voi spune - şi împotriva minorităţilor, pentru că justiţia devine inoperantă pentru toţi.

Dau acest exemplu, pe care l-am mai spus public. Ne aflăm la Sighetul

Marmaţiei şi un camion al unui turc, de naţionalitate turcă, din România, un om din Dobrogea, care pescuieşte caraşi, loveşte mânzul unei iepe a unui ungur din Sighet, care are o logodnică din Rona, ucraineancă, iar eu sunt negustor evreu şi mă aflu în zonă, să cumpăr cai pentru italienii cu care conlucrez. În ce limbă se va desfăşura procesul? Cum se vor înţelege aceşti oameni între ei? Unii sunt minoritari ai României, alţii aceşti cetăţeni străini. Devine inoperantă, la simpla gândire, această justiţie. Şi procesele pot dura o veşnicie şi ceva. O veşnicie multilingvă.

O lege inoperantă, un spital bolnav de propria-i neputinţă şi un delir al monologurilor paralele! Doar dacă nu trebuie să înveţe fiecare limbile tuturor.

Această pretenţie este, din păcate, concomitentă cu tot felul de revanşe, de obrintiri şi de stagnări. Cu tot felul de uitări. Bathyaneum-ul a fost lăsat, prin act public, moştenire Transilvaniei şi Bisericii. Şi multă vreme, prima parte nu s-a citit, ci numai „Bisericii“.

Nu e un simplu amendament, domnilor colegi, ci o privire normală asupra justiţiei României.

Repet, nu am nimic împotriva dreptului minorităţilor de a se exprima în justiţie. Ca dovadă că noi toţi acceptăm ideea că minoritarii care nu ştiu limba română, pentru a putea fi elocvenţi până la capăt, pentru a-şi putea folosi toate cunoştinţele în propria lor apărare, pot să se exprime în limba lor maternă. Dar de aici încolo trebuie prevăzută instituţia interpretului şi dreptul legal al părţilor în faţa acestei justiţii.

Să nu escaladăm confruntarea. După părerea mea, s-au făcut lucruri importante în aceşti ani, dar acesta, de a vorbi fiecare singur - Bacovia anunţase asta încă la începutul veacului: „Omu! începuse să vorbească singur.“, dar o definea ca boală -, a vorbi singur, fără comunicare cu ceilalţi, e o scenă de teatru al absurdului, de rătăcire antieuropeană, de intraductibilă vanitate şi o gravă problemă de conştiinţă pentru cel care vă vorbeşte.

Cunosc refrenul advers: „Retorică naţionalistă!“ De fapt, cine spune asta o spune despre sine însuşi. Ceea ce am spus eu aici am spus în legitimă apărare, nu numai a dreptului şi obligaţiei tuturor de a vorbi şi apăra limba română, nu numai în apărarea armoniei şi logicii europene, ci şi în apărarea minorităţilor, a dreptului lor la o justiţie echitabilă, dreaptă şi egală.

Sunt un om raţional şi, deşi îmi susţin amendamentul, aşa cum am mai precizat, rămân deschis spre orice negociere care însă nu trebuie să excludă termenii esenţiali ai ecuaţiei comunicării, conlucrării şi eficienţei: limba română şi interpretul.

Domnule preşedinte, Domnilor colegi,

Am auzit vânturându-se pe aici ideea că aş fi intrat într-o înţelegere, să-mi fac numărul şi să plec. Cine lansează asemenea ticăloşii despre mine să ştie că nici nu-mi fac numărul şi nici nu plec.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

S-au referit la emisiunea de aseară, nu la ...

Domnul Adrian Păunescu:

Asta se poate, domnule preşedinte. Eu ştiu însă mai bine la ce s-au referit şi mă tern că şi dumneavoastră ştiţi foarte bine ce anume se colportează.

Aş încheia, spre a vă bucura sufletele, cu patru versuri pe cale de a deveni populare: „Doina-n Turnul Babel plânge / Şi strămoşii se răscoală / Ce s-a câştigat cu sânge / Nu se pierde cu cerneală.“ (Aplauze)

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Mulţumesc.

Domnul senator Markó Béla.

Domnul Markó Béla:

Domnule preşedinte, Stimaţi colegi,

Eu apreciez, bineînţeles - şi sincer spun acest lucru, domnul Adrian Păunescu ştie acest lucru -, în general, apreciez talentul de poet al cuiva şi apreciez talentul de literat şi de poet al Domniei sale.

E foarte firesc ca un om legat de literatură, de poezie să fie în acelaşi timp un apărător vehement al limbii, în cazul nostru, al limbii române.

Înțeleg foarte bine acest lucru, înțeleg și intenția de a crea un portret de radical, așa cum s-a spus aici, sau un portret de iredentist, pentru a avea posibilitatea de a combate acest fenomen al iredentismului sau al ultraradicalismului, numai că sunt nevoit să resping această idee, fiindcă, stimați colegi, iredentiștii nu se află în această sală. În această sală se află un grup de senatori ai U.D.M.R., care, la fel ca întreaga uniune, în acești ani, au fost caracterizați de câteva principii foarte clare și foarte bine închegate, între care și combaterea iredentismului sau combaterea unui ultra-radicalism care ar fi făcut, între altele, imposibil, bineînțeles, un dialog între noi, între români și maghiari.

În același timp, în ceea ce privește conținutul demersurilor U.D.M.R., trebuie să reafirm încă ceva. Aceste demersuri au fost caracterizate în permanență de un principiu foarte important pentru noi toți și de aceea nu cred ca domnul senator antevorbitor ar avea dreptate în ceea ce privește intențiile U.D.M.R.

Noi de la început am afirmat importanța învățării și cunoașterii limbii oficiale a țării, și anume a limbii române. De la început am afirmat și am reafirmat ca limba oficială a țării trebuie să fie cunoscută de către toți oficialii, de către toți funcționarii care lucrează în diferite instituții ale statului.

De ce spun acest lucru? Fiindcă și ieri s-au exprimat dubii în ceea ce privește această obligativitate. Nu, stimați colegi, în mod firesc, orice funcționar, de orice nivel și de orice grad, trebuie să cunoască, trebuie să vorbească foarte bine limba română, „fără deosebire de naționalitate“, dacă-mi permiteți, în ghilimele, această expresie cam demodată.

Deci acest principiu a caracterizat în permanență demersurile U.D.M.R., în timp ce, într-adevăr, foarte consecvent, am militat ca pe lângă limba oficială a țării, în anumite ipostaze și în anumite situații, în viața publică, acolo unde există, într-adevăr, un număr semnificativ de cetățeni români de altă naționalitate, să se dea posibilitatea utilizării acelei limbi, pe lângă limba română, actele oficiale, în mod firesc, și în aceste ipostaze întocmindu-se și în limba română.

Aș vrea să și acest lucru, pentru a clarifica ceea ce mi s-a părut ieri că nu a fost foarte clar pentru toți colegii, în legătură cu demersurile U.D.M.R.

În ceea ce privește situația în justiție, sunt întru totul de acord cu domnul senator Eckstein-Kovács Peter, colegul meu, care a expus în mod foarte clar despre ce este vorba și nici n-ar trebui, eventual, să aduc completări la expunerea Domniei

sale. Totuși, vă rog recitiți această propunere a comisiei, care sună astfel „Cetățenii români aparținând minorităților naționale ai dreptul să se exprime în limba maternă în fața instanțelor de judecată, în condițiile legii organice.“

Este un text extrem de general, dacă-mi permiteți. Nu se vorbește, de exemplu, de un contact sau o relație în scris sau oral, ci se vorbește despre exprimare clarificându-se, sper foarte mult, ulterior, care sunt ipostazele în care este vorba de o exprimare orală sau eventual, vom putea vorbi, în unele cazuri, și despre exprimare în scris, fiind vorba de o mărturie sau așa ceva. Nu vreau să detaliez acest lucru. Dar formularea dă posibilitate legiuitorului, care, ulterior, printr-o lege organică, va reglementa acest lucru, să găsească soluțiile cele mai bune, pentru a nu leza interesele, în genere ale limbii oficiale și de a nu leza interesele, în special ale unei părți participante într-un proces sau care este prezentă în instanța de judecată.

Tot așa, se enunță în mod clar că este vorba despre condițiile legii organice, este vorba de situația când cineva se află în fața instanțelor de judecată, deci referirile se fac, în primul rând, eventual, la pârâți martori, alte persoane citate, chemate în fața instanțelor de judecată, și nu, în fond, despre activitatea instanțelor de judecată, activitatea judecătorilor și așa mai departe.

Nu se vorbește despre ideea de interpret și este foarte bine că nu se vorbește despre necesitatea unui interpret, fiindcă, într-adevăr, probabil că în foarte multe cazuri când se va permite folosirea limbii materne se va recurge la un interpret, dar s-ar putea să existe situații când nu este nevoie de așa ceva, când un martor, când un pârât, în fața unui avocat, a unui judecător care cunoaște limba maternă, va avea posibilitatea să se exprime, eventual, în completare, și în limba maternă. În astfel de cazuri, în mod firesc, nu vom avea nevoie de interpret, dar actele respective, și în acest caz, se vor întocmi și se vor lăsa în limba română.

Ceea ce am spus eu deja ține de o altă dezbatere, așa cum și ceea ce a spus domnul Adrian Păunescu tine de o altă dezbatere, dezbaterea dispozițiilor din legea organică ce va reglementa această situație.

Eu recunosc că noi nu am fost prea mulțumiți de acest text, fiindcă acest text care figurează aici, la propunerea comisiei, într-adevăr, ar putea să dea posibilitate unor interpretări foarte restrictive. Dar interpretarea, oricum, fie restrictivă, fie mai permisivă - și tot dumneavoastră, tot Parlamentul României va decide -, line de dumneavoastră.

Deci majoritatea va decide la momentul respectiv, în cazul dezbaterilor privind legea organică, dacă, într-adevăr, se va da o interpretare mai restrictivă sau mai permisivă şi, mai ales, probabil că vor exista nişte dezbateri foarte detaliate, fiindcă în justiţie situaţiile sunt foarte diferite şi în ceea ce priveşte locul unde se află instanţa, şi în ceea ce priveşte caracterul procesului, dar câteva lucruri au fost spuse şi de către colegul meu senator, domnul Eckstein-Kovács Peter. Aici se face un lucru foarte important. Se face o deosebire între cetăţenii străini şi minoritarii care trăiesc în România. Şi vi rog să acceptaţi acest lucru. Eu am tot respectul pentru arabi, pentru chinezi şi aşa mai departe... Nici nu vreau să fac o înşirare, ca nu e bine, dar totuşi nu cred că putem să facem prin Constituţie o confuzie, să putem pune un semn al egalităţii între aceşti cetăţeni străini, care au venit pentru afaceri, pentru alte treburi, în România, şi între maghiarii sau nemţii, sau alţi cetăţeni români, de o anumită naţionalitate, care trăiesc în România. Şi e foarte bine că se face această diferenţă, în timp ce se dă posibilitatea ca, ulterior, prin legea organică, să se rezolve această problemă.

De ce în justiţie? Şi aici aş încheia. De ce în justiţie?

Justiţia, într-adevăr, este un domeniu extrem de important, este un domeniu extrem de delicat, în acelaşi timp, în cazul oricărui cetăţean care ajunge în faţa instanţei. Şi sunt anumite situaţii, sunt anumite ipostaze, când interesul adevărului, interesul justiţiei şi interesul omului care se află într-o situaţie extrem de dificilă... Este în pericol libertatea acestui om sau în cazul proceselor civile este în pericol averea persoanei respective.

Trebuie să luăm în considerare că persoana respectivă se află într-o situaţie extrem de dificilă şi trebuie să-i dăm posibilitatea ca această persoană, ca martor sau ca pârât, să se poată exprima cel mai bine, să explice cel mai bine, fiind strâmtorată într-un anumit moment, în limba sa maternă, să-i dăm această posibilitate în interesul persoanei, deci în interesul unui cetăţean român şi în interesul justiţiei.

Din sală:

În interesul cetăţeanului român, să învăţaţi limba română!

Domnul Markó Béla:

Vă rog să acceptaţi propunerea comisiei de modificare a Constituţiei.

Vă mulţumesc.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc foarte mult. Domnul senator Filipaş.

Domnul Avram Filipaş:

Domnule preşedinte,

Stimaţi colegi,

Să urmărim cu forţa raţiunii de care, de atâta timp, Parlamentul nostru dă dovadă în tot ce s-a întâmplat aici. Acum, aici, în acest moment, vă rog să sesizaţi că au apărut nişte elemente noi în discuţie. Ele au început să apară din momentul în care domnul senator Eckstein a luat cuvântul şi s-au continuat cu cuvântul domnului senator Markó Béla. Sunt elemente noi asupra cărora noi trebuie să medităm şi cred că ar trebui să le luăm în considerare ca bază de discuţie.

Întâi de toate, domnule preşedinte, aş vrea să fie foarte clar pentru toată lumea, eu aşa înţeleg, o spun aici pentru că aş vrea să se înţeleagă şi dincolo de limitele Parlamentului, că alin. (1) al art. 127, „procedura judiciară se desfăşoară în limba română“, rămâne în vigoare. Nu e nici un fel de discuţie în legătură cu aceasta. Atunci, dacă aşa stau lucrurile, celelalte alineate nu pot să vină nicidecum în contradictoriu cu acest alin. (1). Ele trebuie să se conformeze şi să ajute desfăşurarea, evoluţiunea alin. (1), care alin. (1), de regulă, în doctrina teoriei dreptului penal, reprezintă principiul, reprezintă regula.

Acum, domnul Eckstein a rostit un discurs pe care eu I-am ascultat cu multă atenţie. Dacă a susţinut acelaşi discurs în Comisia constituţională, şi eu sunt convins că I-a ţinut, atunci îmi place să cred că nu a vorbit singur, adică cred că a fost acolo Comisia constituţional 6. Pentru că din redactarea propunerii nu rezultă că a ţinut în vreun fel seama comisia de aceste elemente, pe care le-am ascultat acum din discursul domnului Eckstein.

A luat cuvântul domnul Markó Béla, care a modificat substanţial lucrurile, mutând, în realitate, problema la legea organică. E bine aşa. Să o discutăm în amănunţime, sub toate condiţiile, la legea organică. Cred că este înţelept să procedăm în acest mod, în acest moment.

Vă mulţumesc.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Domnul senator Nedelcu.

Să ştiţi că eu dau cuvântul în ordinea în care aţi ridicat mâna.

Domnul Mircea Nedelcu:

Domnilor preşedinţi, Onorat Senat, Stimaţi colegi,

Este foarte greu să vin să-mi susţin amendamentul, am insistat pentru că am un amendament depus la acest punct şi vreau sad susţin. Este foarte greu, mai ales după ce s-a întâmplat aseară când, la fel, am încercat să vă atrag atenţia ca se creează o breşă, se introduce o a doua limbă oficială în statul român, pentru ca este un real pericol şi ceea ce s-a întâmplat aseară, introducându-se la administraţia publică locală, şi totodată vreau să se înţeleagă bine ca apreciez munca şi efortul colegilor noştri de la U.D.M.R., cum apreciez şi umilitorul troc pe care l-aţi făcut aseară în acest sens. Deja s-a produs o periculoasă breşă.

În susţinerea amendamentului de la acest punct nu vreau să atrag atenţia decât asupra câtorva elemente. Din punctul meu de vedere, şi aici rog specialiştii juriști să mă corecteze sau să-mi răspundă, din punctul meu de vedere se instaurează un al doilea sistem, un sistem paralel în justiţia română. Actele oficiale nu vor avea obligativitatea de a fi traduse în limba română, de vreme ce se vor judeca în instanţe în limba maghiară. Aş vrea să întreb ce se va întâmpla cu cazurile judecate în judeţele Harghita, Covasna, spre exemplu, care va fi necesar să fie trimise la Curtea Supremă de Justiţie sau la Înalta Curte de Casaţie, cum i se va spune după noua Constituţie.

Aş vrea să întreb, se urmăreşte, cumva, obligativitatea de a angaja la Înalta Curte de Casaţie cât mai mulţi judecători, magistraţi vorbitori de alte limbi decât cea română? Şi, de asemenea, aş vrea să întreb în ce limbă se vor judeca în aceste judeţe procesele dintre un cetăţean de etnie maghiară şi un cetăţean de origine română.

Pentru că nu văd în felul acesta de ce îi împiedică amendamentul pe care eu l-am depus, care aş vrea să intre în atenţia dumneavoastră, şi am să-i dau citire pentru a vi-l reaminti, pentru a nu trece aşa uşor peste el cum s-a trecut aseară.

În primul rând, denumirea articolului va fi „Dreptul la interpret“, după care textul aș vrea și curgă în felul următor: „Cetăţenii români aparţinând minorităților naționale se pot exprima în limba maternă, prin intermediul unui interpret, în fața instanțelor de judecată. Pentru a se asigura coerența justiției în România, toate actele, cererile, lucrările și deciziile din dosare se redactează în limba română.“

Mi-am permis să adaug acest punct, da, domnule Păunescu, pentru a veni în susținerea și a dumneavoastră, și, în caz că va fi respins amendamentul dumneavoastră, și fie susținut al meu.

Aș vrea să închei în felul următor...

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog să scurtați!

Domnul Mircea Nedelcu:

Da, domnule președinte, dar este un subiect mult prea important pentru a putea să fiu scurt.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Ați încheiat prezentând amendamentul.

Domnul Mircea Nedelcu:

Aș vrea să inchei cu o ultimă frază: că, oricum, poporul român este cu ochii pe noi, au văzut aseară că Guvernul României și-a inscripționat numele în Ateneul Roman, dar vă asigur că, dacă se va trece ușor și astăzi peste acest punct, în memoria poporului român va fi că acest Guvern, această putere a renunțat la limba română, pentru care au suferit și chiar au vărsat sânge mii, sute de mii de români.

Vă mulţumesc.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Domnul senator Pruteanu.

Domnul Mihail George Pruteanu:

Domnilor preşedinţi,

Stimate colege, Stimaţi colegi,

Chestiunea este, într-adevăr, crucială.

Nu numai eu, cred că mulţi dintre noi am simţit, în străinătate fiind, jena de a comite greşeli când ne exprimam într-o limbă străină, aflaţi acolo, în franceză, în engleză, în germană. Ne crispam.

Ne amintim cu câtă plăcere răutăcioasă ataca presa scăpările sau impreciziile preşedintelui Iliescu, atunci când se exprima cu multă uşurinţă, cu volubilitatea care îl caracterizează, în limbi străine.

Îmi amintesc cum a fost imediat vânată o cacofonie a senatorului Petre Roman, ieri.

În schimb, daţi-mi voie să spun, fără maliţie şi fără venin, cât de puternic ne-am obişnuit, de-a lungul acestor ani, cu erorile de limbaj ale parlamentarilor români de etnie maghiară. Parcă le-am fi legitimat. Ni se pare firesc ca ei să comită dezacorduri în gen, în număr, ca şi cum la ei limba română este facultativă. E un semn!

Dacă la acest nivel atât de înalt oameni cu aşa o bună pregătire, oameni atât de temeinic aşezaţi în viaţă, şi ca rang, şi ca acumulări profesionale, dacă la ei admitem eroarea de limba română, toleranţa se extinde şi mai mult la nivelul de jos, unde acest lucru devine firesc, şi limba română tinde să capete un fel de statut de „facultativ“.

În chestiunea propriu-zisă, în speţă, două principii mi se pare ca trebuie să guverneze sine qua non, indiscutabil, redactarea acestui articol. Acela că limba română este normalitatea şi folosirea unei limbi minoritare este excepţia şi că, deci, orice se întâmplă într-o sală de judecată trebuie să răsune şi în româneşte. Pentru că, în acea sală, fie ea în Odorheiul Secuiesc, în Miercurea Ciuc, oriunde, e de ajuns să se afle un singur român, şi acel român nu e cazul să fie frustrat. În acea sală se poate afla presa venită din Bucureşti, Constanţa, Târgu-Mureş, Iaşi şi aşa mai departe. Procesul este public prin definiţie. Cum să se desfăşoare numai într-o limbă pe care majoritatea nu o vorbeşte?

Deci sunt perfect de acord că minoritarul are dreptul să se exprime oral şi, chiar în anumite limite pe care specialiştii le vor detalia, chiar şi în scris, în limba sa. Dar procesul se desfăşoară în limba română, prin interpret, şi cei din sală, repet, unul singur dacă este român, au dreptul să audă ce spun procurorul, avocatul, judecătorul, inculpatul, martorii şi toţi ceilalţi. Acesta este un principiu.

Al doilea principiu este că actele, fără nici o excepţie, trebuie puse în dosar şi în limba română sau, mai exact, rectific, daţi-mi voie, şi în limba minoritară. Nu are nimeni nimic împotrivă, dar actele trebuie să existe în româneşte. Pentru ca, altfel, creăm o frustrare, creăm o situaţie cu totul neplăcută populaţiei majoritare. Nici nu aş face, de fapt, această discriminare între majoritar şi minoritar, mie mi se pare inoperantă, puţin sâcâitoare, creează tensiuni, dar aceste principii, dacă le încălcăm, ne facem de râs şi facem o Constituţie bolnavă.

Procesul este în limba română, limba română este normalitatea. Facem excepţiile de rigoare pentru minoritari, nu cei care nu ştiu limba română... Este undeva formularea aceasta, care este oribilă. Cum adică nu ştiu limba română? Asta e ceva patologic, admit pentru cazurile de oligofreni, de bolnavi psihic, idioţie congenitală, lucruri din acestea, boli, maladii.

În rest, însă, un cetăţean român care nu ştie limba română nu este un element de luat în consideraţie. Este de domeniul, repet, al spitalelor, nu al Constituţiei. Există asemenea elemente, de acord, dar sunt de tratat la nivelul psihiatric, la fel ca omul care se naşte cu trei mâini sau cu două nasuri sau lucruri de genul acesta. Toată mila, toată compasiunea, dar nu legea se ocupă, nu Constituţia se ocupă de o aşa bizarerie, un cetăţean care în 2003 nu ştie că s-a terminat Al Doilea Război Mondial.

Dacă îndeplinim aceste două condiţii, ca tot ce se întâmplă în sala de judecată să fie tradus şi în româneşte, fiecare cuvânt, repet, o excepţie ar putea fi prevăzută în legea organică numai dacă, prin verificare, în sală nu există nici un cetăţean român şi nici nu va veni vreunul, dar nu vreau să intru în aceste amănunte, dacă se îndeplinesc aceste două principii, tot ce se spune în sală să fie tradus şi actele să fie în româneşte, atunci Constituţia va fi bună. Dacă nu, nu!

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Doamna senator Norica Nicolai, după care domnul senator Nicolae Iorga.

Doamna Norica Nicolai:

Domnule preşedinte,

Dacă nu aş fi ascultat discursul domnului senator Eckstein-Kovács Peter, căruia am să-i adresez o întrebare înainte de a-mi spune punctul meu de vedere, aş fi crezut că nu facem o Constituţie pentru principii, ci pentru orgolii, dar discursul domnul Eckstein-Kovács Peter m-a convins că facem o Constituţie pentru principii. Discursul dânsului, sigur, nu se regăseşte în formularea Camerei.

Domnule senator,

Susţineţi ca reglementarea trebuie să fie de domeniul legii organice. Aş vrea să-mi precizaţi unde este sediul materiei, care sunt legile organice care ar trebui să cuprindă aceste texte şi, vă rog, dacă puteţi să o faceţi acum.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Eu vă propun să nu daţi dumneavoastră sfaturile.

Doamna Norica Nicolai:

Eu nu dau sfaturi legale, domnule preşedinte, dar noi trebuie să decidem în cunoştinţă de cauză: este un principiu pe care îl consacrăm constituţional sau este o situaţie pe care o lăsăm la reglementarea legii organice.

Domnul Eckstein-Kovács Peter a spus că este de domeniul legii organice şi probabil într-unul din coduri, procedură civilă, procedură penală.

Stimaţi colegi,

Dar vă atrag atenţia ca această situaţie este deja legiferată şi este legiferată de noi în urmă cu câteva luni. În 24 iunie 2003 Parlamentul României adoptă modificările şi completările la Codul de procedură penală şi la unele legi speciale.

Am legiferat într-o manieră absolut europeană. Am legiferat la cererea expresă a Uniunii Europene care ne-a solicitat să respectăm acordurile internaţionale cu privire la înfăptuirea justiţiei şi vă pot citi care a fost opţiunea absolut europeană a Parlamentului României în urmă cu o lună şi jumătate.

Art. 7, ,,Limba în care se desfăşoară procesul penal“, suntem în faţa Codului de

procedură penală: „În procesul penal, procedura judiciară se desfășoară în limba română. În fața organelor judiciare se asigură părților și altor persoane chemate în proces folosirea limbii materne, actele procedurale întocmindu-se în limba română.“

Art. 8, „Folosirea limbii oficiale prin interpret“: „Părților care nu vorbesc sau nu înțeleg limba română ori nu se pot exprima Ii se asigură în mod gratuit posibilitatea de a lua cunoștință de piesele dosarului, dreptul de a vorbi, precum și dreptul de a pune concluzii în instanță, prin interpret.“

Tot ce vă cere în acest moment Grupul parlamentar al Partidului Național Liberal este să punem în acord, ca principiu constituțional, acest text pe care deja I-am adoptat. Vom găsi o formulă acoperitoare, eu salut deschiderea domnului Eckstein-Kovács Peter, am înțeles corect că nu se dorește o utilizare excesivă a limbii materne în justiție și în nici un caz obstrucționarea justiției, și vă rog să retrimitem acest text la comisie, să găsim formula europeană, formula corectă, în acord cu un text legal pe care deja, domnilor colegi, îl avem și, slavă Domnului, toți avem obligația să respectăm legea.

Din sală:

Formula este în vechea Constituție.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulțumesc foarte mult. Domnul senator Nicolae Iorga. Haideți să ne apropiem de final, stimați colegi.

Din sală:

Să dăm o soluție!

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Nu o soluție, trimitem la comisie și dați soluția acolo.

Domnul Nicolae Marian Iorga:

Eu înțeleg vehemența domnului senator Markó Béla, dânsul și-a pledat foarte bine cauza, dar uită că în sală mai sunt și avocați din Ardeal.

Îmi pare rău că nu este aici și distinsul meu coleg Nicolae Popa Vlad, dar eu vreau să vă informez pe dumneavoastră că, dacă acum intrăm în orice sală de ședință de pe raza județelor Harghita și Covasna, se vorbește numai ungurește.

Din sală:

Nu avem nici un judecător maghiar!

Domnul Nicolae Marian Iorga::

Am procese și în Szentgyorgy și în Csikszereda, așa îi spune parcă la Miercurea-Ciuc, unde cel care avea nevoie de interpret eram eu.

Judecătorul audia martorii sau inculpații numai în limba maghiară și dicta, traducea grefierei în românește ca să consemneze la dosarul cauzei.

Ca să nu vă mai spun că acest lucru este de foarte mult timp și dumneavoastră știți foarte bine asta, în 1980, pe vremea când erau încă asesorii populari în litigiile de muncă, judecătorul m-a rugat la pledoaria mea să fac un scurt rezumat în ungurește ca să înțeleagă și tovarășii asesori.

Vă mulțumesc.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Stimaţi colegi,

Aș dori să ne apropiem și de final.

Totuși am fost de acord cu libertatea asta, dar nu înseamnă să vorbească câte 20 de inși din partea fiecărui grup.

Vă rog foarte mult.

Este foarte important, s-au făcut două propuneri, trei, avem cinci amendamente, s-au dat toate lămuririle, mai discutăm, dacă vreți, 10-15 minute, dar vă rog să încheiem.

Domnul senator Frunda György.

Domnul Frunda György:

Domnule preşedinte,

Distins Senat,

Voi fi scurt şi voi încerca să mă refer la aspecte care nu au fost discutate până acum.

Domnule preşedinte,

Din punct de vedere al consecvenţei constituţionale, avem un text de principiu, art. 13, care spune că limba oficială a ţării este limba română.

Acolo unde am vrut să facem excepţii şi să asigurăm minorităţilor naţionale dreptul de a-şi folosi limba, într-un alineat subsecvent, alin. (2), am asigurat acest drept.

Aşa este, de exemplu, cu privire la dreptul la învăţământ. În primul alineat arătăm că învăţământul se desfăşoară în limba română, într-un următor alineat arătăm că persoanele aparţinând minorităţilor naţionale pot să fie instruite sau să-şi înveţe limba maternă, în condiţiile prevăzute de lege.

În administraţia publică, arătăm că limba oficială care se foloseşte în general, de principiu este limba oficială a ţării şi, ca o excepţie, admitem ca, în condiţiile legii, persoanele aparţinând minorităţii naţionale să-şi folosească limba.

Aceeaşi consecvenţă juridică trebuie să o avem, cred şi la acest articol.

În alin. (1) al art. 127 arătăm că limba oficială în care se desfăşoară procesul este limba română, şi în alin. (2) arătăm ca personale aparţinând minorităţilor naţionale pot să-şi folosească limba maternă În condiţiile prevăzute de lege.

Aceasta este prima observaţie, de lege organică, corect.

A doua observaţie: cum s-au desfăşurat lucrurile până acum? Până în 1991, până la adoptarea Constituţiei, toate legile de procedură, şi suntem mulţi avocaţi pledanţi aici, permiteau folosirea limbii materne.

Cum se desfăşura acest lucru, pentru că, vă rog să aveţi în vedere un adevăr de necontestat, fiecare om durerea şi-o poate spune cel mai bine în limba lui. Dacă mergi la medic, dacă mergi în instanţă, poţi să-ţi spui durerea numai în limba ta.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Nu a contestat nimeni.

Domnul Frunda György:

La Târgu-Mureș dacă mergeai la un proces și o parte era de altă naționalitate decât română, de obicei maghiară, judecătorul român îi dădea voie să vorbească în ungurește și ne ruga pe unul dintre noi, care eram acolo, colegi judecători, grefier, avocat din sală, să facem traducerea.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Deci interpret.

Domnul Frunda György:

Consemnarea se făcea în limba română.

După 1991, după schimbarea codurilor, pe baza Constituției, nu se mai putea face traducerea de către un interpret, la propriu, prezent în sală, decât prin interpret oficial.

Instanțele, și doamna ministru știe acest lucru, sunt foarte multe cereri pentru a deveni interpreți, instanțele nu au suficienți interpreți, nu sunt interpreți suficienți.

Acest lucru trebuie rezolvat, dar nu aici, în Constituție, ci în legea organică.

Din această cauză, zeci de cauze penale și civile sunt amânate. Interpretul este gratuit, dar numai în dosarul penal, pe baza unei convenții europene. În dosarul civil trebuie plătit de parte și foarte multe părți nu au această posibilitate.

Eu sunt de acord că acțiunile care se introduc, încheierile din dosar, deciziile din dosar, toate trebuie făcute în limba română. Nici o problemă. Niciodată nu am cerut să fie făcute în limba maghiară, dar acest lucru nu este de domeniul Constituției, ci este de domeniul legii organice.

Vor apărea sau sunt situații când sunt acte procedurale, acte între părți încheiate în altă limbă, maghiară, germană sau o altă limbă. Ele se depun la dosar, pentru

că sunt probe. Voinţa părţilor s-a încheiat în limba respectivă, dar ele sunt însoţite de traducerea oficială în limba română.

Iată, domnule preşedinte, că reintroducerea posibilităţii limbii materne nu este o piedică, ci este o modalitate de a ajuta la o mai bună desfăşurare a procesului.

În ceea ce priveşte experienţa europeană, vreau să vă spun că România a semnat Carta minorităţilor, Carta limbilor regionale şi minoritare, dar este lege românească care prevede posibilitatea folosirii limbii materne în justiţie, fără limite.

România a semnat şi Convenţia europeană a drepturilor omului, care a la art. 14 prevede acest lucru, şi Curtea Europeană Drepturilor Omului s-a pronunţat în cauze în care nu puteai să-ţi foloseşti limba maternă şi statul respectiv a pierdut, şi a semnat şi Convenţia-cadru privind minorităţile naţionale.

Acestea sunt baza legală europeană, dar nu acesta este argumentul meu forţe. Argumentul meu forţe este că folosirea limbii materne a făcut mai uşoară desfăşurarea justiţiei. Nu este adevărat şi nu vreau să cad în capcana întinsă de mai mulţi, să cad în capcana emoţiei sau a exemplelor nepertinente, şi de-o parte, şi de alta au fost cazuri, eu nu vreau să fac reproşuri, din punctul meu de vedere. Normal ar fi ca în toate judeţele unde trăiesc minoritari să fie judecători proveniţi din rândurile lor, dar din păcate, avem foarte puţini judecători, normal ar fi aşa cum a fost în perioada interbelică... (Discuţii agitate în sală)

Din sală:

Să înveţe limba naţională!

Din sală:

Asta doriţi?

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Domnule coleg, vă rog, haideţi să...

Domnul Frunda György:

La Curtea Supremă de Justiţie să avem judecători de altă naţionalitate. (Discuţii

agitate în sală)

Din păcate nu avem, dar eu cred...

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog, domnule senator Dinescu, v-am dat cuvântul, vă rog foarte mult să ascultaţi. Trebuie să ascultăm şi pe altcineva.

Domnul Frunda György:

Eu cred că prin acest element contribuim la un mai bun mers al justiţiei.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Stimaţi colegi,

Vedeţi, în argumentaţia dumneavoastră, mă refer la toţi, reluaţi o problemă pe are am convenit-o, nimeni nu a făcut vreo referire că o persoană aparţinând unei minorităţi nu are dreptul că vorbească în limba maternă. Haideţi să scoatem din discuţie.

Dacă punem virgulă „prin instituţia interpretului“, am încheiat şi plecăm acasă.

Deci vă rog foarte mult, dacă aveţi alte argumente, dar nu mai veniţi cu asta pentru că nu discutăm ce a însemnat Convenţia europeană. O respectăm întocmai.

Vă rog, foarte pe scurt, domnul senator Avram Filipaş şi domnul senator Gheorghe Buzatu.

Domnul Avram Filipaş:

Stimaţi colegi,

Tot ce s-a spus aici este corect, şi ştim cu toţii lucrul acesta. Incorect este faptul că, din păcate, onorata Comisie constituţională a tratat superficial acest lucru. Dovada vine nu din partea discursurilor noastre, ci din partea discursurilor colegilor de la U.D.M.R., care s-au îndepărtat de soluţia comisiei şi mă îndoiesc că nu au spus acest lucru şi la comisie, şi acum au ajuns la alte soluţii care pot

constitui o bază de discuţii.

Cred, aşa cum am spus mai înainte, că prin lege organică, amănunţit şi înţelept gândit şi în timp, putem rezolva această chestiune, ne apropiem de rezolvarea ei, cu înţelepciune, şi iată şi temeiul legii organice de care s-a spus mai înainte, altfel nu îl propuneam: art. 72 alin. (3) lit. h), organizarea şi funcţionarea instanţelor judecătoreşti, şi aşa mai departe. Este limpede.

Putem face o lege organică în Parlamentul României în care să rezolvăm această problemă, din păcate, însă, nu pe baza soluţiei pe care o dă Comisia constituţională.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Domnul senator Gheorghe Buzatu, aveţi cuvântul, vă rog.

Se mai doreşte vreo intervenţie?

Domnul Gheorghe Buzatu:

Mulţumesc, domnule preşedinte. Domnule preşedinte,

Eu cred că discuţiile care se poartă sunt inutile. De ce? Noi, în fond, dăm un atac la ceea ce ne este suveran, limba română. Poate onorata comisie să prezinte orice formulă, cât de europeană, dar limba română rămâne suverană.

Este un atac la suveranitate aici. Cred că sunt bine înţeles. Eu spun, şi m-aşteptam în acest sens, onorata comisie să vină cu un articol în Constituţie care să fie de protecţie a limbii române. Nu a făcut-o, mâine, poimâine cine ştie ce fel de dicţionar moldo-român sau nu ştiu de care va apărea şi nu am luat act de acest lucru. Va fi exact cum spune colegul, un dicţionar olteano-român sau dobrogeano-român şi aşa mai departe.

Eu întreaga responsabilitate, aşa cum a precizat domnul profesor Filipaş, o pun pe seama onoratei comisii. Au lucrat, am spus şi aseară lucrul acesta, a lucrat artificial.

Nu este firesc. Această problemă, repet ce am spus aseară, se aştepta să stârnească discuţii şi totuşi se modifică un text. De ce? Pentru că avem Constituţia care este în atenţia noastră, care este în funcţiune şi care este ideală.

Citez de aici, pentru stenogramă, în speranța că stenograma aceasta nu va fi declarată secretă pentru 20 de ani, vă rog să-mi dați voie, art. 127.

„(1) Procedura judiciară se desfășoară în limba română.

(2) Cetățenii aparținând minorităților naționale, precum și persoanele care nu înțeleg sau nu vorbesc limba română au dreptul de a lua cunoștință de toate actele și lucrările dosarului, de a vorbi în instanță și de a pune concluzii prin interpret. În procesele penale acest drept este asigurat în mod gratuit.“

Ce dăm mai mult? Schimbăm? Știm ce înseamnă că mai binele este dușmanul binelui. La această situație s-a ajuns. Și pentru ca să dovedesc aici, citez din argumentația pe care comisia, nu colegii noștri de la Camera Deputaților, o dă. De ce se modifică? Atenție! Pentru că prevederea actuală a art. 127 este o discriminare față de ceilalți cetățeni români, contrară principiului egalității cetățenilor, indiferent de etnie etc., etc. Ce extremiști au votat Constituția din 1991? Unde sunt? Să-i vedem. Dacă e vorba că ne luăm după acest text. Nu se poate așa ceva. Vom avea diverse dicționare.

Dar să revin. Textul care este propus, care a fost adoptat de colegii noștri de la Camera Deputaților, sunt colegii noștri, nu e o critică a colegilor noștri, ăsta e textul care a rezultat, de ce să nu se admită că i se pot aduce corecturi? Iată, o să dau câteva sugestii. De unde se poate vedea că e bine să se umble la text. Nu este un text bătut în cuie. Și pe urmă facem o scurtă pauză... Dar, domnule președinte, între altele fiind spus, nici acum nu am aflat de ce aseară am făcut ultima pauză. Ne-ați promis explicații, dar nu știm. Oricum, noi mai vrem o pauză.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vi le spunem după...

Domnul Gheorghe Buzatu:

Deci iată textul adoptat deja. Pe coloana întâi: „Cetățenii români aparținând minorităților naționale au dreptul să se exprime în limba română, iar, după caz, prin interpret, în fața instanțelor de judecată.“ Ce este? Este revenirea sau menținerea într-o formă lărgită, explicativă...

Domnul Nicolae Văcăroiu:

S-a înţeles.

Domnul Gheorghe Buzatu:

Da. Pe de altă parte, textul acesta accept că este valabil aşa cum este. Alin. (2): „Cetăţenii români...“, textul pe care l-am citit, numai într-un singur caz, domnule preşedinte... (Vociferări, strigăte în sală)

Domnul Dumitru Petru Pop (din sală):

Mass-media este numai pentru U.D.M.R.?

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Stimate coleg...

Domnul Dumitru Petru Pop (din sală):

Ce, stimate coleg...

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Stimate coleg,

Încă o dată: şi dumneata poţi să duci mass-media din zona în care eşti, nu este nici o problemă. Suntem la o instituţie publică şi şedinţa este publică. Presa are acces în limita pe care o vedeţi acolo. (Vociferări, comentarii)

Vă rog! Vă rog! Poate încheiaţi, domnule profesor.

Domnul Gheorghe Buzatu:

Domnule preşedinte,

Textul acesta, aşa cum a fost recomandat de comisie şi cum a fost votat de colegii noştri, se poate aplica, după părerea mea, într-o singură situaţie, şi anume: se pot exprima în limba maternă numai atunci când se întâlnesc cetăţeni maghiari cu ucraineni, ei între ei. Dar când este vorba de a fi un proces la care parte este un cetăţean român...

Domnul Adrian Păunescu (din sală):

Cum se înțeleg?

Domnul Gheorghe Buzatu:

Cu condiția ca actele să fie date şi în limba română...

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Domnule profesor...

Domnul Gheorghe Buzatu:

Nu, stați așa. Dar discuția...

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Domnule senator Buzatu, haideţi să nu mai creăm şi alte situaţii, că e în dezavantaj, şi ce spuneţi dumneavoastră nu e...

Domnul Gheorghe Buzatu:

Nu este în dezavantaj...

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog să încheiaţi!

Domnul Gheorghe Buzatu:

Domnule preşedinte, o altă problemă. Nu era bine ca onorata comisie să fi apelat şi la avizul Academiei Române?

Domnul Nicolae Văcăroiu:

La ce?

Domnul Gheorghe Buzatu:

La avizul Academiei Române, fiind vorba de limba română.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Domnule profesor, suntem la o dezbatere şi vă rog să susţineţi punctul de vedere. Lăsaţi Academia Română.

Domnul Gheorghe Buzatu:

Nu. Lăsaţi, că nu este aşa, pentru că actele în final pot să fie corectate de Academia Română, pentru ca, cum am spus, limba română este suverana noastră.

O ultimă situaţie, şi am prevăzut acest lucru aseară. Ieri, când a fost vorba de propunerea pe care a făcut-o domnul senator Filipaş, s-a spus că trebuie să asigurăm coerenţa actelor, coerenţa instanţelor în ceea ce priveşte actele care rezultă. Dar, acum, dacă asta este situaţia, dacă va fi un tribunal ca şi un Turn Babel, care este coerenta actelor? În aceeaşi limbă...

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Nu vă supăraţi, toată lumea a fost de acord că documentele se emit numai în limba română.

Domnul Gheorghe Buzatu:

Nu. Nu vorbim de documentele emise. E vorba de faptul că judecata se face în limba română. Şi singura soluţie este aceasta: revenirea la art. 127.

Vă mulţumesc.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Am înţeles.

Domnul senator Adrian Păunescu.

Domnul Adrian Păunescu:

Domnule preşedinte,

Reprezentanţii legitimi ai U.D.M.R. au susţinut ideea raţională că pentru a ne putea înţelege în justiţie este obligatorie traducerea în limba română a tot ceea ce se întâmplă în proces. Eu cred că nici excepţia ca un proces să se desfăşoare între

cetăţeni maghiari nu poate fi acceptată şi exceptată de la traducerea în limba română, pentru că judecătorul este un oficial care indiferent de apartenenţa lui etnică trebuie să respecte limba oficială a statului român, care este limba română. Pledoaria domnului Frunda pentru judecătorii din rândul minorităţii maghiare nu este una absurdă, dar ea trebuie să însemne şi pledoaria pentru ca intelectualul respectiv să ştie şi să se exprime în limba română. Aici nu trebuie încurcată etnia cu obligaţia oficială de a respecta limba română, care este limba oficială a acestei ţări.

De aceea, le propun colegilor de la U.D.M.R. să cădem de acord împreună, în mod raţional, asupra a ceea ce, vorba unui fost primar al Capitalei „verbal, vocal, oral, din gură“, au fost şi dumnealor de acord. Şi anume să prevedem, neapărat, instituţia interpretului, respectând astfel dreptul celorlalte părţi implicate în proces. Nu e o chestiune absurdă. Nu e luarea dreptului minorităţilor de a se exprima, atunci când e cazul, şi în limba lor maternă. Dimpotrivă! Susţinem ca oamenii care nu se pot exprima pe de-a întregul, cum au pledat aici liderii udemerişti, care nu se pot exprima din motive de emoţie, din motivul că vor cu adevărat să-şi cuprindă întreaga durere într-un proces, să-şi apare averea, să-şi apere numele şi aşa mai departe pot vorbi în limba lor maternă. Dar nu trebuie să facem din asta o pledoarie pentru separatism, o pledoarie pentru transformarea justiţiei române în 18 justiţii paralele. E absurd, e aberant, e nedrept. Nu foloseşte nici minorităţilor naţionale, pentru că ele nu se judecă după etnie, fiecare nu se judecă în propria sa găoace. Procesele apar în felul în care viaţa le impune, nu după etnii, nu după limba maternă vorbită. Nu cerem un lucru absurd şi ii rog pe liderii udemerişti să arate că sunt luminaţi. De altfel, eu nu am spus că dumneavoastră sunteţi iredentişti. Am spus că e la un moment dat un concurs de iredentişti, care e mai radical. Eu ştiu, înţeleg, dumnealor au de făcut faţă luptei cu nişte iredentişti adevăraţi care vor separarea, care vor autonomia Ardealului şi aşa mai departe. Şi dânşii au obligaţia de a merge cât se poate de mult în apărarea drepturilor minorităţii dumnealor. Dar daţi-ne voie să apărăm şi noi drepturile majorităţii pe care o reprezentăm şi, în momentul ăsta, să spun: să apărăm şi drepturile minorităţilor naţionale, care trebuie să trăiască în acest stat, în deplină egalitate cu ceilalţi cetăţeni ai României. Nu cerem lucruri aberante. Nu vrem să băgăm pumnul în gură minorităţilor. Vrem ca procesele să aibă coerenţă, vrem ca România să fie stat al tuturor chiar şi prin faptul că toţi au acces la un bun comun, care este limba română. (Aplauze puternice în toată sala)

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc.

Are cuvântul doamna senator Stănoiu Rodica. Rog televiziunile, toate, să treacă în spatele sălii. Vă rog, doamna senator, vă ascultăm.

Doamna Rodica Mihaela Stănoiu:

Domnule preşedinte,

Doamnelor şi domnilor senatori,

Eu cred că s-au desprins două lucruri esenţiale, cu care suntem de acord: alin. (1), că procedura se desfăşoară în limba română, şi, ceea ce colegii noştri au susţinut a fi esenţial pentru dumnealor şi îi înţeleg, departajarea celor două ipoteze, deci străinii şi minorităţile naţionale din România. Este ipoteza esenţială. Deci pe aceste chestiuni am căzut de acord.

Din expunerea domnului senator Eckstein au apărut două ipoteze. Nu mai revin asupra lor, au fost clare, la care dumnealor ţin, de asemenea.

Se pare că, totuşi, textul comisiei nu pare foarte clar pentru toţi colegii noştri să fi îmbrăţişat exact şi explicit aceste ipoteze. Mai apare şi ideea ridicată de doamna senator, cu răspuns parţial, dar care trebuie discutat, dacă lăsăm totul ce nu este foarte explicit aici pe lege organică sau dacă mai trebuie să mai spunem ceva. Apărând aceste chestiuni, eu vă propun să trimitem textul la comisie şi să discutăm dacă mai este nevoie să mai spunem ceva, dacă rămâne textul respectiv, dacă pe principiile acestea, poate mai bine explicitate, reuşim să dăm satisfacţie. Aceasta am vrut să spun.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc.

Domnul senator Ion Predescu.

Domnul Ion Predescu:

Domnule preşedinte, Domnilor colegi,

Eu aş dori să vă rog să avem toţi, în egală măsură şi obligatoriu, în vedere câteva

aspecte, care sunt esenţiale, din punctul meu de vedere, şi cred că veţi ajunge la aceeaşi concluzie, şi anume: domnilor, justiţia nu operează cu cetăţeni, cu minorităţi, cu străini sau apatrizi. Justiţia operează cu persoane fizice sau juridice, de drept privat sau de drept public. Mi se pare o axiomă lucrul acesta. Nu e nimeni judecat ca cetăţean român, sau ca străin, sau ca apatrid. E judecat ca persoană pentru faptele, raporturile sale civile sau de altă natură deduse judecăţii. De aici corelarea. Noi acordăm o încărcătură de altă natură termenilor pe care îi folosim în rezolvarea acestor probleme şi de aici greşelile. De aici tezele, confruntările şi înclinările către o parte sau către cealaltă, datorită termenilor pe care îi folosim, politici şi inadecvaţi, care nu sunt cei necesari rezolvării problemei justiţiei. Sper să fiţi de acord. Da, domnule, şi noi, şi dumneavoastră, şi toţi. Întâi, noi, fără strigături, dumneavoastră şi cu strigături. Aici ne diferenţiem.

Din sală, din partea P.R.M.-ului:

Noi strigăm ca lumea!

Domnul Ion Predescu:

Aici ne diferenţiem.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Nu dialogaţi cu sala, vă rog.

Domnul Ion Predescu:

Ce a făcut comisia? Comisia a acceptat, că nu a avut încotro, nici nu avea altă soluţie, şi nimeni nu are altă soluţie, alin. (1): „Procedura judiciară se desfăşoară în limba română.“ Textul care impune, din principiile fundamentale, limba română ca limbă oficială obligă pe oricine să raţioneze aşa şi să nu se abată de la acest text. Unde e greşeala comisiei? La alin. (2), în vigoare, care acorda acelaşi tratament persoanelor aparţinând minorităţilor, străinilor, apatrizilor. Greşit s-a exprimat aşa. Trebuia să spună doar atât: „persoanele care nu cunosc, nu vorbesc, nu înţeleg etc. limba română“ şi aici intrau şi minorităţile, şi străinii, şi apatrizii, intrau în acelaşi concept juridic, persoane care nu cunosc, nu înţeleg, nu vorbesc.

Mai înţeleaptă a fost Constituanta, care a folosit alin. (2) la fel pentru toţi.

Greşeala cred că este - în ce mă priveşte, o recunosc - ca am împărţit alin. (2) în două alineate, distingând nedrept şi discriminator între cei care nu cunosc prea bine, nu vorbesc că nu pot sau nu vor, că şi asta este valabil, limba română în faţa instanţei sau autorităţilor şi cei care n-o cunosc că sunt străini sau apatrizi. Factorul comun este pentru toţi limba maternă. Acesta este factorul comun şi pentru cetăţenii care nu cunosc, nu vorbesc, nu înţeleg, şi pentru străinii care nu cunosc, nu înţeleg, nu vorbesc: limba maternă la care apelează, şi nimeni nu cred că le contestă dreptul de a-şi folosi limba maternă.

Dar reţineţi, vă rog, alin. (1) „Procedura judiciară se desfăşoară în limba română“, şi asta înseamnă dezbateri orale şi consemnarea lor. Acestea toate se fac în limba română. Procesul, de orice natură ar fi el, este oral, nu se desfăşoară în scris, egal pentru toţi, toate părţile, inclusiv instanţa şi alte autorităţi, participă, contradictoriu, şi unii, şi alţii au cuvântul în egală măsură asupra uneia şi aceleiaşi probleme pe care o consideră necesară, publicitate, în sală, nu undeva în locuri închise, sub controlul civic al sălii de şedinţe, aceasta înseamnă publicitate, şi oficial, sub autoritatea instanţei, aceasta înseamnă, a statului reprezentat de instanţa. În aceste condiţii, trebuie asigurată egalitatea tuturor părţilor. Cum se asigură egalitatea? Printr-un singur mecanism. Faţă de limba oficială, toate celelalte limbi au un singur mecanism de egalitate, interpretul. Aceasta este regula simplă.

În ce mă priveşte, pentru mine, aceste coordonate sunt suficiente şi orice text am adopta să corespundă acestora.

Doresc să felicit Camera Deputaţilor, care este autoarea textelor din procedura penală, care a dat soluţii corespunzătoare acestor principii. Senatul le-a acceptat şi au intrat în vigoare. În această privinţă, este în vigoare Codul de procedură penală cu aceste rezolvări care corespund pe deplin principiilor pe care le-am exprimat aici şi care - doresc să subliniez, poate exagerez, dar e punctul meu de vedere fundamentat - sunt cu caracter obiectiv.

Vă mulţumesc. (Aplauze)

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Domnule preşedinte al Comisiei constituţionale Valer Dorneanu, aveţi cuvântul.

Domnul Valer Dorneanu:

Stimaţi colegi,

Daţi-mi voie să fiu emoţionat, nu pentru ca sunt preşedinte al comisiei, nu pentru că aţi concentrat un tir - spun cu toată seriozitatea - nedrept la adresa activităţii comisiei, făcându-ne superficiali, făcându-ne oameni care nu cunoaştem exact realităţile din tară şi aşa mai departe. Sunt emoţionat şi pentru faptul ca ştiu mai bine decât mulţi dintre dumneavoastră ce se întâmplă în acele judeţe în justiţie şi care sunt relaţiile reale dintre români şi maghiari, dintre românii simpli şi maghiari, dintre organismele româneşti şi ungureşti responsabile.

Am senzaţia că punem prea multă patimă în această problemă, prea multe sentimente. Suntem tentaţi să pornim de la fapte izolate, foarte multe din ele de neadmis, de la păreri greşite, de la excese.

Eu cred însă, aşa cum s-a spus foarte bine aici, că noi facem o Constituţie de principii şi o Constituţie de principii europene. Noi nu facem o Constituţie prin care să rezolvăm faptul că un maghiar dintr-un magazin din Harghita este atât de obraznic şi nu răspunde în româneşte. Noi trebuie să pornim de la faptul că aici dialogăm în Parlament nu cu nişte organizaţii reprezentate de diverşi extremişti, ci cu U.D.M.R.-ul care, cel puţin până acum, s-a manifestat ca o organizaţie democratică, ca un partid, dacă dânşii vor să-şi asume acest calificativ.

Stimaţi colegi,

Suntem de acord, în principiu, că trebuie să asigurăm accesul liber al tuturor cetăţenilor în justiţie. Suntem de acord că trebuie să asigurăm egalitatea justiţiei. Suntem de acord că trebuie să asigurăm minorităţilor naţionale şi, în primul rând, minorităţii maghiare dreptul de a-şi păstra etnia, limba şi aşa mai departe.

Când trecem însă la concretizarea acestor drepturi începem să avem nişte probleme. Nu ne deranjează dacă utilizează limba maternă în biserică, nu ne deranjează că utilizează limba maternă acasă, dar când să ne ducem pe la autorităţi, prin justiţie, acolo începem să avem nişte rezerve. Unii mai maleabile, alţii mai motivate, alţii de-a dreptul radicale. Haideţi, totuşi, să pornim de la premisa ca suntem aici, cu toţii, în această ţară, şi am spus eu odată - nu cred că ar trebui s-o spun aici - suntem condamnaţi să trăim împreună şi suntem condamnaţi şi obligaţi să ne înţelegem pentru că nici nouă nu ne va fi uşor, nici dumnealor, atunci când vom intra pe un teren de dispută, pe un teren de adversitate, deloc.

Eu cred că ne putem da mâna pentru a găsi un text. Nu spun ca textul pe care în comisie şi în Camera Deputaţilor l-am votat este cel mai înţelept, dar sunt convins că mulţi dintre dumneavoastră v-aţi oprit la acest text şi nu v-aţi dus mai departe. Aţi inventat tot felul de exagerări, printre care şi aceasta că, din această cauză, am transformat procesul în limba maternă deşi există acel alin. (1) care prevede clar în ce limbă se desfăşoară procesul.

Noi am spus că părţile, cetăţenii români aparţinând unei minorităţi naţionale au dreptul să se exprime în limba maternă, în condiţiile legii organice, n-am spus mai mult. Legea organică trebuie să spună în ce condiţii, trebuie să spună la ce instanţe, la ce pondere de populaţie trebuie să se aplice şi ponderea asta nu va trebui să se refere la localităţi, ci la raze teritoriale ale instanţelor. Se va spune... (Discuţii în sală)

Din sală:

Ponderea n-are nici o...? (Discuţii aprinse în sală)

Domnul Valentin Dinescu (din sală):

Se încearcă evitarea termenului de interpret şi ştiţi de ce. Domnul Predescu a pledat aici corect şi ne-a convins. Nu evitaţi, domnule Dorneanu, cu o şmecherie, termenul de interpret. (Discuţii)

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Stimaţi colegi!

Domnul Valentin Dinescu (din sală):

Nu suntem imaturi să ne consideraţi....

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Domnule Dinescu, vă scot afară din sală. Vă rog foarte mult!

Domnul Valentin Dinescu (din sală):

Nu e nevoie, ies singur.

Domnul Valer Dorneanu:

Am senzația că nici nu aveți puterea de a mă asculta. Eu nu știu să fi folosit cuvântul „interpret“ nici în favoare, nici în defavoare. Am spus că textul meu... (Discuții în sală.)

Din sală:

S-a spus!

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Domnule Dorneanu, vă rog, aveți cuvântul! Vă rog, nu mai întrerupeți, ascultați.

Domnul Valer Dorneanu:

Cred că e suficient cât am spus. Cred că altceva n-aș putea spune pentru că nici nu există dorința de a ne asculta unii pe alții, nu există nici buna-credință în sensul celorlalți.

Eu nu cred ca suntem numai oameni buni și oameni răi. Cred că fiecare are dreptul la opinie și celălalt poate găsi ce-i bun în opinia celuilalt. Dacă nici atâta putere nu avem, a dialogului, atunci nu știu care sunt valorile democrației parlamentare pe care le promovați dumneavoastră. (Comentarii, Discuții în sală.)

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog eu foarte mult, domnilor senatori!

Domnul Valer Dorneanu:

Să ne oprim, stimate domnule președinte, stimați colegi, să încercăm să facem o negociere pentru un text care sperăm să iasă mai bun. Și la acesta, și la celelalte rămase în suspensie.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Stimați colegi,

Eu cred că a fost o dezbatere utilă și suficientă. Vreau să înțelegeți că interesul pe care-l avem cu toții este de a scoate o Constituție bună și un text bun. Să

lăsăm la o parte acest partizanat politic. Un lucru, cred eu, de excepţie, din discuţiile de astăzi şi din partea minorităţilor, au rezultat foarte multe puncte comune.

De altfel, stimaţi colegi, demonstraţia o dă faptul că acest Cod penal pe care l-am votat recent are o prezentare foarte bună, cu care sunteți de acord.

Rugăm comisia să analizeze toate aceste amendamente şi să găsească o formulă pe care să ne-o prezinte.

Vă propun să-l trimitem la comisie. Vă rog să votați.

S-a aprobat cu 95 de voturi pentru, 6 voturi împotrivă şi 4 abțineri.

[…]

Domnul Adrian Păunescu:

Domnule preşedinte, Doamnelor şi domnilor colegi,

Cred că amendamentul privind dezvoltarea culturii şi stimularea creaţiei artistice, prin asigurarea sprijinului material necesar, prin protejarea şi garantarea drepturilor de autor, prin reduceri sau scutiri de taxe şi impozite, precum şi prin alte măsuri, în condiţiile legii, şi cel privitor la protejarea şi conservarea moştenirii culturale, inclusiv a celei aparţinând minorităţilor naţionale, a monumentelor istorice şi artistice, în condiţiile legii, reprezintă un act de conştiinţă, un demers obligatoriu şi constant pentru dezvoltarea culturii naţionale, pentru dezvoltarea culturii minorităţilor, pentru fizionomia României în perspectivă istorică imediată şi îndelungată.

Nu este un fapt derizoriu că avem o cultură naţională autentică şi nu este un fapt necunoscut că la ora de faţă oamenii de cultură trăiesc greu, mulţi dintre ei stingându-se în mizerie, ca în cele mai urâte scene din istoria literaturii române, demascatoare de putreziciune şi nedreptate.

De aceea, eu cred că în Constituţie trebuie introduse aceste amendamente, care să dea viitorilor diriguitori ai culturii, viitorilor guvernanţi, suportul constituţional pentru a sprijini cultura, arta, creativitatea, pentru a păstra moştenirea culturală, pentru a nu ne trezi orfani în furtunile istoriei.

Îi rog pe toți colegii să conștientizeze și să acutizeze ceea ce ar trebui să însemne obligația față de spiritualitatea națională. Astăzi, cultura și arta trec prin momente grele și Constituția la care lucrăm trebuie să scoată din acest punct mort spiritualitatea națională.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulțumesc.

Vă rog, din partea comisiei, domnul președinte Dorneanu.

Domnul Valer Dorneanu:

Stimate domnule președinte,

Este destul de dificil să mă pronunț asupra acestor amendamente, care, în substanța lor, cuprind măsuri absolut generoase și benefice, numai că în titlul acesta destinat economiei și finanțelor nu prea își găsesc rostul. Vedeți? Toate textele se referă la altceva.

Distinsul nostru senator a mai avut un amendament cu privire la obligațiile statului pentru protejarea patrimoniului cultural. Poate rămâne în suspensie? Poate preluăm aceste texte și să găsim un loc potrivit, acolo unde i-l destinasem și celuilalt, pe la drepturi, pe la îndatoriri, pentru ca aici capitolul se referă exclusiv la economie și la finanțe.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Domnule președinte,

Aici e vorba de titlu. Deci repet, încă o dată. Înțeleg de la dumneavoastră că nu putem amesteca cultura cu finanțele publice, cu mediul și fiecare se duce la capitolul din Constituție.

Domnul Valer Dorneanu:

Asta spuneam, poate găsim un alt loc, eventual împreună cu celălalt amendament, pe care l-am lăsat în suspensie.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

De acord. Vă rog să le găsiți.

Domnul Adrian Păunescu:

Solicit cuvântul, domnule preşedinte.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Da, domnul senator, vă ascultăm.

Domnul Adrian Păunescu:

Am amânat şi am reformulat acel amendament, art. 53: „Persoanele fizice şi juridice au obligaţia de a apăra natura şi echilibrul ei, de a se îngriji de conservarea moştenirii culturale, de a proteja monumentele istorice şi culturale de patrimoniu şi de a dezvolta creativitatea contemporană.“

Dar aici lucrurile erau puse mai în adâncime, prin explicitarea felului în care trebuie protejată şi garantată cultura, prin garantarea drepturilor de autor şi aşa mai departe. Nu cred că este nemotivată aşezarea aici.

Domnul Valer Dorneanu:

Pe fond, nici n-am pomenit cuvântul că n-ar fi nemotivată, dar nu în capitolul acesta, care e destinat exclusiv economiei şi finanţelor. Să-i găsim în altă parte un text, eu sunt de acord, să vedem în ce măsură textul pe care l-aţi propus ar cuprinde...

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Deci, domnul senator, cu alte cuvinte, tradus mai simplu, textul pe care ni l-aţi citit, cu textul pe care vreţi să-l propuneţi, le daţi domnului preşedinte Dorneanu şi, când se întâlneşte comisia, încearcă să-i găsească loc la alt capitol, şi nu la finanţe publice.

Domnul Adrian Păunescu:

Ştiţi cum vorbiţi, domnule preşedinte, cu mine? Parcă sunt copil şi îmi faceţi lucrurile mai vizibile, figurativ, parcă faceţi desene în aer.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Pentru operativitate.

Domnul Adrian Păunescu:

Bine, bine, dar să nu uităm, domnule președinte al comisiei. Eu vi le dau și dumneavoastră, care sunteți un înțelept, le veți găsi loc la cultură, da? Eu credeam case va putea pune la economie și la finanțe, pentru a avea suport. Așa, eu, cu domnul Răzvan Theodorescu, ne putem înțelege că vom face o mare cultură națională, pe un fond financiar inexistent.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Deci, domnul senator, dumneavoastră ați înțeles că, dacă puneți cultura și finanțele publice, vor fi bani mai mulți pentru cultură?

Domnul Adrian Păunescu:

Dar îmi închipuiam că domnul Tănăsescu va alerga hămesit după un capitol de cultură. Va trebui să facem un capitol „Cultură“. Da? Bine.

Domnul Mircea Ionescu-Quintus (din sală):

Procedură, domnule președinte.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Mulţumesc.

Domnul senator Mircea Ionescu-Quintus, procedură.

Domnul Mircea Ionescu-Quintus:

Domnule președinte,

Vorbesc în calitate de membru al comisiei. Constat că aproape toate amendamentele complicate, a căror rezolvare înseamnă o atitudine mult mai serioasă și mai costisitoare în timp, sunt trimise la comisie. Eu știu cum am lucrat noi la comisie și în cât timp am terminat. Dacă vom proceda în acest fel, la sfârșitul sesiunii noastre va trebui să dați timp comisiei să rezolve toate aceste

amendamente şi apoi să reluăm dezbaterile, pentru că, cu câteva mici şi tot ce a fost important s-a trimis la comisie. Comisia nici nu ştiu când poate lucra.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Nu aveţi decât 4. Vă rog eu foarte mult.

Domnul Mircea Ionescu-Quintus: 4 din 40.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

4 articole. Deci restul n-au fost la comisie. Au vrut, de exemplu, departajarea Camerelor, au vrut cutare, a vrut domnul senator Roman...

Domnul Mircea Ionescu-Quintus:

Ce s-a făcut până acum...

Domnul Nicolae Văcăroiu: Deci aveţi perfectă dreptate.

Domnul Mircea Ionescu-Quintus:

Nu, vreau să vă spun că mai urmează şi altele. Am înţeles ca...

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Sper că nu.

Domnul Mircea Ionescu-Quintus:

...Dorim ca să şi rezolvăm în plen ceea ce comisia a discutat şi a hotărât bine sau nu. Poate foarte bine să nu fie urmată poziţia comisiei, dar trebuie să luăm nişte hotărâri.

Mulţumesc.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

De acord. Eu am încredere, însă, în înţelepciunea comisiei, a fost prezentă aici, a ascultat argumentele noi şi sunt convins ca într-o oră...

Domnul Adrian Păunescu (din sală):

Procedură, domnule preşedinte.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Da, domnul senator.

Domnul Adrian Păunescu:

Iată, domnilor preşedinţi, de ce era potrivit la capitolul „Economia şi finanţele publice“. Pentru că la acelaşi capitol sunt prezente „stimularea cercetării ştiinţifice naţionale“, „exploatarea resurselor naturale în concordanţă cu interesul naţional“.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Ţin de economie, domnul senator.

Domnul Adrian Păunescu:

Suportul culturii nu tine de economie?

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Ba da, economie şi finanţe publice. V-a învăţat domnul Răzvan Theodorescu, dar nu are dreptate. Acolo e vorba despre economie şi finanţe publice.

Domnul Adrian Păunescu:

A încercat să vă convingă domnul senator Ungheanu, dar nu aveţi dreptate.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Întotdeauna am dreptate.

Domnul Adrian Păunescu:

Domnule preşedinte, aici e capitolul lor potrivit, nu avem unde în altă parte.

Domnule preşedinte Dorneanu, unde să punem asta?

Domnul Valer Dorneanu:

Cercetarea ştiinţifică trebuie stimulată din punct de vedere al laturii ei economice. N-o putem lega de cultură, cât ar fi ea sub aspect intelectual.

Domnul Adrian Păunescu:

Nu, știința face parte din cultură. Bine, să zicem că dumneavoastră aveţi altă părere, dar în momentul în care există protejarea intereselor naționale în activitatea valutară, stimularea cercetării, exploatarea resurselor naturale, ocrotirea mediului, toate acestea îmi dau dreptul să cer considerarea culturii şi a creației artistice ca niște priorități naționale, care trebuie așezate la capitolul de economie şi finanțe publice.

Stimate coleg, domnule președinte, vreți să supun la vot?

Domnul Adrian Păunescu:

Da.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Domnul senator Roman.

Domnul Petre Roman:

Eu cred că în ceva, şi anume chiar în esență, colegul Adrian Păunescu are dreptate. În lumea veche, să spunem, în lumea Evului Mediu, în lumea dezvoltării capitaliste, lucrurile acestea s-au făcut într-o formă care nu era prevăzută în relația dintre stat şi cultură. Dar în lumea contemporană, la capitolul „Economie“, nu toată dezvoltarea care este în amendament, asta nu cred, dar la capitolul „Economie“, dacă spunem „stimularea cercetării naționale“, dați-mi voie să putem adăuga - părerea mea este că putem adăuga - o altă literă care spune „stimularea creației culturale naționale tine de economie“. Ține de o componentă economică, dacă vrem.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Toate sunt, aveți dreptate!

Domnul Petre Roman:

Nu, dar, atenţie, la capitolul „Economie şi finanţe“, nu în altă parte.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

A!

Domnul Petre Roman:

Putem să discutăm mult pe tema aceasta, domnule preşedinte! Aveţi o viziune care e - daţi-mi voie să vă spun - un pic rămasă în urmă. Astăzi toate statele care constată ce influenţă economică...

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Cred că aveţi o minte prea avansată!

Domnul Petre Roman:

Nu, nu, deloc! Luaţi exemplele altor state, dacă vreţi. Toată lumea recunoaşte că stimularea creaţiei culturale naţionale este o componentă a politicii de stat, şi anume chiar în zona economică.

De aceea eu cred că este absolut normal să punem „stimularea cercetării naţionale“.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Stimate coleg, haideţi să avansăm, vă rog mult.

Domnul Petre Roman:

De acord, propunerea mea este „stimularea creaţiei culturale naţionale“.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

În primul rând, nu supun la vot pentru că nu aţi făcut acest amendament.

Domnul Triţă Făniţă (din sală):

Stimularea agricolă!

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Stimaţi colegi,

Îmi pare rău că a plecat domnul Iorgovan, să vă dea studiul comparat să vedeţi dacă e capitol cu titlul, în alte Constituţii, să mi-l arătaţi şi mie, „Economie, cultură, artă, finanţe publice“!

Domnul Petre Roman (din sală):

Nu am spus asta!

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Păi, la asta discutăm! Supun la vot...

Domnul Adrian Păunescu (din sală):

Nu, o clipă!

Domnul Nicolae Văcăroiu:

La titlu?!

Domnul Răzvan Theodorescu (din sală):

La titlu.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog.

Domnul Răzvan Theodorescu:

Pe cât ştiu eu, domnule preşedinte, finanţele fac parte din economie. Deci este absolut tautologic: economie şi finanţe!

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Nu este adevărat! Finanţele nu fac parte din...

Domnul Răzvan Theodorescu:

Cum nu fac?! Prin marile activităţi ale spiritului omenesc există: economia, creaţia ştiinţifică şi cea culturală. Acestea sunt, nu putem să le negăm!

Şi domnul Roman, nu mai spun, colegul Păunescu au perfectă dreptate.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

De acord. Stimate coleg, sunt de acord. Vă mulţumesc.

Supun la vot, de acord?

Din sală:

Da!

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Deci la nr. crt. 157 supun la vot amendamentul domnului senator Adrian Păunescu, legat de titlul IV. Vă rog să votaţi.

Cu 45 de voturi pentru, 50 de voturi împotrivă şi 6 abţineri, a fost respins.

La nr. crt. 158, referitor la art. 134 din Constituţie, este o denumire de titlu, amendament al P.D.-ului. Îl supun votului.

Vă rog să votaţi acest amendament.

Cu 35 de voturi pentru, 58 de voturi împotrivă şi 5 abţineri, a fost respins.

La nr. crt. 159, art. 134 din Constituţie, domnul senator Păunescu propune ca denumirea art. 134 să fie „Economia, cultura, ştiinţa şi mediul“. Spun corect?

Domnul Adrian Păunescu (din sală):

Nu mai este cazul să votăm, nu mai avem ce acoperi, din moment ce s-a votat eliminarea substanţei.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Deci îl retrageţi, vă mulţumesc foarte mult.

Nr. crt. 160, art. 134 din Constituţie, domnul senator Păunescu, dacă îl mai susţineţi?

Domnul Adrian Păunescu:

Da.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog, vă ascultăm.

Domnul Ion Predescu:

Care este?

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Art. 134 din Constituţie, b1) şi b2).

Domnul Adrian Păunescu:

Da, rog, pentru că eşecul propunerii anterioare este foarte dureros şi, din păcate, poate deveni semnificativ, propun ca aceste două amendamente să fie cuprinse în ceea ce va găsi, fără îndoială, domnul preşedinte Dorneanu, în locul potrivit, pentru a nu ne crampona de orgolii personale, ci pentru a rezolva problema.

Este, însă, foarte, foarte trist că în Constituţia României nu există un singur capitol „Cultură“.

Vreau să reţineţi că sunt trei texte, domnule senator. Unul, pe care l-aţi formulat şi l-aţi dat, şi aceste b1) şi b2).

Domnul Adrian Păunescu:

Cum?!

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Sunt trei texte pe care le-aţi dat la comisie pentru a găsi o formulă şi un loc: cel pe care l-aţi citit mai devreme şi la care a fost discuţia de ieri şi acestea două.

Domnul Adrian Păunescu:

Da.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Bun. Mulţumesc.

Deci nu mai supun la vot, rog comisia să analizeze. Nr. crt. 161 dacă se mai susţine?

Domnul Valer Dorneanu:

E aceeaşi situaţie.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Nu, vă mulţumesc.

Art. 134 din Constituţie, dacă mai susţineţi? La poziţia 162? Mulţumesc.

La nr. crt. 163, dacă se mai susţine? Nu se mai susţine. Vă mulţumesc. Vedeţi că eu fac pauză întotdeauna, nu vreau nici să trec, dacă doriţi să interveniţi.

[…]

PAUZĂ

DUPĂ PAUZĂ

Domnul Corneliu Vadim Tudor (din sală):

O chestiune de procedură, domnule preşedinte.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog frumos.

Domnul Corneliu Vadim Tudor:

Este pentru a nu ştiu câta oară când constatăm că Parlamentul votează împotriva Parlamentului. Ăsta e un vot împotriva Parlamentului şi în favoarea Guvernului.

Atât am avut de spus.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Domnule preşedinte,

Cu tot respectul, o singură precizare. Noi am stabilit deja - şi o practicăm de un an de zile - relaţia cu Consiliul Economic şi Social, ca organ consultativ, în cadrul Comisiei economice. De câte ori este nevoie, îl chemăm. Prin legea de organizare, el nu e subordonat nici Guvernului. Nu poate să aibă subordonare, pentru că reprezintă, practic, societatea civilă. El e consultativ. L-am creat prin lege, ca să-i dăm un statut şi obligativitatea de a-I consulta pe legi cu impact financiar sau social. Asta a fost ideea constituirii lui. Deci n-a fost un gând rău... Ca să nu mergeţi pe ideea asta.

Domnul Corneliu Vadim Tudor (din sală):

Dacă-mi permiteţi?

Domnul Nicolae Văcăroiu: Vă rog.

Domnul Corneliu Vadim Tudor (din sală):

Pentru să sunteţi economist, şi unul dintre cei mai buni ai ţării, faptul că din 1997, şi când funcţionează acest Consiliu Economic şi Social, şi problemele economice, şi cele sociale funcţionează din ce în ce mai rău este o dovadă că trebuie să se schimbe ceva în statutul acestui organism şi de aceea am fi vrut noi să fie monitorizat, într-un fel, sau consultat de comisiile de specialitate ale Parlamentului, care, la rândul lor, controlează şi monitorizează chiar activitatea Guvernului.

Instituţia supremă democratică, şi în acest stat, şi în statele pe care le invoca doamna colegă Elena Sporea, este Parlamentul. S-au văzut state democratice care, o perioadă, nu au avut guverne. Au fost crize guvernamentale, dar parlamente au trebuit să aibă întotdeauna.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Şi a mers economia?

Domnul Corneliu Vadim Tudor (din sală):

De aceea ţinem noi să consulte şi să controleze Parlamentul chestiunile vitale, de care se leagă existenţa acestei ţări, pentru că ce a făcut Guvernul până acum - nu numesc care, de diferite culori - a fost prost, domnule preşedinte.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Domnule preşedinte,

Eu am înţeles. Nu discutăm mai mult. Eu am înţeles foarte bine. El nu este, vă rog să reţineţi, el nu este un forum de decizie. Dacă am greşit, am greşit noi, Parlamentul. Ei ne-au scris de zeci de ori, la toate comisiile, să-i consultăm de câte ori avem legi. Aici este o treabă a noastră, internă.

Vă mulţumesc, oricum.

Trecem la numărul curent 174, punctul 68 din legea de revizuire.

Dacă se susţine? Nu se susţine. Vă mulţumesc. Doamna senator Norica Nicolai a renunţat la amendament.

[…]

● D.S., şedinţa din 8 septembrie 2003, p. 1-56.

73. Dezbateri parlamentare cu privire la propunerea legislativă de revizuire a Constituţiei (Şedinţa Senatului din 1 septembrie 2003)

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Stimaţi colegi,

Biroul permanent întrunit în prima sa şedinţă de lucru vă propune pentru această săptămână următorul program: astăzi, de la ora 17,00 până terminăm, vom continua dezbaterea asupra Legii privind revizuirea Constituţiei, marţi şi miercuri - activităţi în cadrul comisiilor, joi - şedinţă în plen, vineri şi sâmbătă - activităţi în circumscripţiile electorale.

Aveţi observaţii cu privire la acest program?

Domnul Adrian Păunescu (din sală):

Este vag, asta cu „până terminăm“! Este vag, domnule preşedinte, nu se ştie niciodată când terminăm!

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Aici aveţi dreptate!

Domnul Adrian Păunescu (din sală):

Apar inadvertenţe care ne obligă să fim mai sceptici cu privire la momentul când terminăm, aşa că mai bine am stabili o oră.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Stimaţi colegi,

Depinde foarte mult de dumneavoastră, mă refer la susţinerea unor amendamente. Eu sper ca în jurul orei 18,00-18,30 să trecem la votul asupra legii, astfel încât, la orele 19,00-19,30 să încheiem programul de astăzi. Dacă va exista un decalaj de 15-30 de minute cred că nu se va supăra nimeni.

Dacă nu aveţi observaţii cu privire la programul acestei săptămâni, vă rog să votaţi

Cu 102 voturi pentru, un vot împotrivă şi două abţineri, programul acestei săptămâni a fost adoptat

Supun votului dumneavoastră ordinea de zi de joi. Observaţii?

Vă rog să votaţi.

Cu 11 voturi pentru, un vot împotrivă şi nici o abţinere, a fost adoptat.

Stimaţi colegi,

Punctul 2 din ordinea de zi - continuarea dezbaterii asupra proiectului de Lege de revizuire a Constituţiei României.

O serie de texte au fost trimise la comisie. Comisia s-a întrunit astăzi începând cu ora 8,00, a elaborat raportul pe care l-aţi primit. Vreau să vă informez că toţi colegii care au avut amendamente au participat la discuţiile din cadrul comisiei şi sperăm ca, din acest punct de vedere, lucrurile să meargă cu mai multă operativitate.

Vă rog să-mi permiteţi să dau cuvântul domnului preşedinte Valer Dorneanu, preşedintele Comisiei constituţionale, pentru a ne prezenta raportul suplimentar.

Vă ascultăm, domnule preşedinte.

Domnul Valer Dorneanu - preşedintele Camerei Deputaţilor, preşedintele Comisiei pentru elaborarea propunem legislative privind revizuirea Constituţiei:

Stimate domnule preşedinte,

Stimaţi senatori,

Eu am înţeles, din discuţia dumneavoastră prealabilă cu privire la ora terminăm programului, o sugestie transparentă pe care mi-aţi adresat-o, să fiu foarte scurt, în consecinţă, cu privire la textele care au fost retrimise sau amânate de la vot, comisia a decis următoarele, în ceea ce priveşte punctele 1 şi 2 referitoare la introducerea unui amendament care să consemneze rolul Revoluţiei din

Decembrie 1989, comisia vă propune următorul text, care pornește de la completarea alin. (3) din actualul art. 1.

Preluăm prima parte: „România este stat de drept, democratic și social, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme“ - acesta este textul existent - am adăugat „în spiritul tradițiilor democratice ale poporului român și ale idealurilor Revoluției din Decembrie 1989, aceste drepturi fund garantate“.

Comisia a pornit de la premisa că am putea face un preambul acum, deși Adunarea Constituantă nu a găsit de cuviință să facă acest lucru. Pe de altă parte, am găsit acest text, care adaugă rolul revoluției și tradițiile democratice ale poporului român.

La punctul 3, care se referă la arestarea în cursul urmărim penale...

Din sală:

Pierdem timpul așa!

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Domnul președinte Dorneanu face o prezentare a principalelor probleme. După aceea, luăm amendament cu amendament și supunem la vot.

Nu vă faceți problemei

Domnul Valer Dorneanu:

Celor care spun că pierd timpul le amintesc că ambele Regulamente, și al Camerei, și al Senatului, prevăd că atunci când se restituie o lege la comisie aceasta adoptă un raport suplimentar care este prezentat.

La punctul 3, cu privire la arestarea preventivă, arestarea înainte de trimiterea în judecată, comisia a ajuns la următoare concluzie, în unanimitate – „în cursul urmăririi penale, arestarea preventivă se poate dispune pentru cel mult 30 de zile și se poate prelungi cu câte cel mult 30 de zile, fără ca durata totală să depășească un termen rezonabil, dar nu mai mult de 180 de zile“.

Domnul Adrian Păunescu:

120!

Domnul Valer Dorneanu:

180. 120 votase comisia, dar s-a demonstrat că era un termen exagerat, pentru că, în cazul unor infracţiuni foarte complexe, cum sunt crimele, apropo la Passaris, expertiza neuropsihiatrică şi administrarea tuturor dovezilor nu se pot face într-un termen de 120 de zile.

Tot aici, în ceea ce priveşte faza de judecată, s-adoptat, în unanimitate, următorul text - „în faza de judecată, periodic, dar nu mai târziu de 60 de zile, instanţa este obligată, în condiţiile legii, să verifice legalitatea şi temeinicia arestării preventive şi să dispună de îndată punerea în libertate a inculpatului dacă temeiurile care au determinat arestarea preventivă au încetat sau dacă instanţa constată că nu există temeiuri noi care să justifice menţinerea privării de libertate“. Celelalte amendamente au fost, practic, cuprinse în textul pe care l-am prezentat.

Punctul 6 - referitor la păstrarea identităţii spirituale. Aici, din mai multe amendamente care au fost făcute, primul al domnului senator Păunescu, a reieşit textul pe care îl prezint şi care a fost convenit şi cu autorul principal, domnul Adrian Păunescu, şi cu senatorii Ion Solcanu şi Ghiorghi Prisăcaru. Textul va suna aşa: „Statul trebuie să asigure păstrarea identităţii spirituale, sprijinirea culturii naţionale, stimularea artelor, protejarea şi conservarea moştenirii culturale, dezvoltarea creativităţii contemporane, promovarea valorilor culturale şi artistice ale României lume“. Acest text ar urma să fie alin. 3 al art. 321, vot la Cameră.

În legătură cu punctele 7 şi 8, referitoare la denumirea marginală „Munca şi protecţia socială a muncii“ cuprinsul alin. (2) din acest text, comisia, de comun acord cu autorul, vă propune următorul text marginal şi următorul conţinut pentru alin. 2 - „Munca şi protecţia socială“, denumire marginală, iar conţinutul alin. (2), art. 38 - „Salariaţii au dreptul la măsuri de protecţie socială. Ele privesc securitatea şi sănătatea salariaţilor, regimul de muncă al femeilor şi al tinerilor, instituirea unui salariu minim brut pe ţară, repausul săptămânal, concediul de odihnă plătit, prestarea muncii în condiţii deosebite sau speciale, formarea profesională, precum alte situaţii specifice, stabilite prin lege“.

Am evitat să enumerăm toate situaţiile deosebite, cu ar fi: munca în condiţii grele, munca în condiţii vătămătoare, de risc şi aşa mai departe, utilizând un termen generic: „condiţii deosebite sau speciale... stabilite prin lege.“

La punctul 9 - cu privire la amendamentul domnului senator Roman, comisia a acceptat următoarea reformulare a alin. (31) art. 41- „Sunt interzise naţionalizarea sau orice alte măsuri de trecere silită în proprietate publică a unor bunuri pe baza apartenenţei sociale, etnice, religioase, politice sau de altă natură a titularilor“. S-a adăugat ipoteza naţionalizării şi a trecem în proprietatea statului din motive sociale.

La punctul 10 s-a pornit de la un amendament al doamnei senator Norica Nicolai şi s-a înlocuit în cadrul art. 73 sintagma – „sesizarea unei Camere în primă lectură“ şi s-a trecut „sesizarea Camerei ca primă Cameră sesizată“, atât în cazul Senatului, cât şi în cazul Camerei Deputaţilor.

Punctul 11, cu privire la punctul 37 din Legea de revizuire, intră la punctul 10 şi se face precizarea legilor organice care sunt date în competenţa unei Camere.

Punctul 12 - referitor la ordonanţele de urgenţă - comisia nu a putut adopta cu majoritatea necesară nici unul din amendamentele făcute, în schimb, a preluat din toate câte o idee şi a adoptat, cu majoritate, următorul cuprins al alin. (4) art. 114: „Guvernul poate adopta ordonanţe de urgenţă numai în situaţii extraordinare a căror reglementare nu poate fi amânată, având obligaţia motivării urgenţei în cuprinsul acestora“. S-a schimbat terminologia veche: „care nu comportă sub nici o formă amânarea“.

La acest alin. (4) se adaugă alin. (41): „Ordonanţa de urgenţă intră în vigoare numai după depunerea sa spre dezbatere...“ şi apoi textul adoptat de Camera Deputaţilor. Este o mai bună sistematizare şi o mai bună punere în evidenţă a noilor prevederi.

După cum v-am spus, celelalte amendamente nu au întrunit majoritatea necesară. Ca urmare, comisia propune acest amendament la art. 114 alin. (4).

La punctul 20, referitor la folosirea limbii materne în justiţie, doresc să mulţumesc, în numele comisiei, pentru răspunderea tuturor celor care au participat la dezbaterile acestui text, mulţumirea noastră pentru cei care au făcut amendamente, mulţumirea noastră pentru cei care au ştiut să renunţe la nişte rigori care nu erau acceptabile de către ceilalţi membri ai Senatului, în faţa celor

două variante principale. Practic, comisia a pornit de la mai multe amendamente - unul formulat de domnul senator Păunescu, unul formulat de către comisie, care a venit cu un text de sinteză ce avea la bază un document internațional privind autonomia locală, și care se referă la faptul că drepturile care se recunosc minorităților naționale în folosirea limbii materne nu trebuie să împiedice buna administrare a justiției. S-a pornit, de asemenea, de la o renunțare a Grupului U.D.M.R., precum și de la o idee nouă formulată în timpul dezbaterilor de domnul senator Quintus.

Din această conjugare de forțe, comisia vă propune următorul text al alin. (3) al art. 127, convenit cu inițiatorii amendamentelor. Deci după textul alin. (2), adoptat de Comisia constituțională și de Camera Deputaților, care sună așa: „Cetățenii români aparținând minorităților naționale au dreptul să se exprime în limba maternă în fața instanțelor de judecată, în condițiile legii organice," se introduce alin. (3): „Modalitățile de exercitare a dreptului prevăzut la alin. (2), inclusiv prin folosirea de interpreți sau traduceri, se vor stabili astfel încât să nu împiedice buna administrare a justiției și să nu implice cheltuieli suplimentare pentru cei interesați."

Celelalte amendamente nu au întrunit majoritatea necesară.

La punctul 25 referitor la art. 134 alin. (2), amendament plecat...

Domnul Adrian Păunescu (din sală):

Domnule președinte. Aici este o inexactitate!

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog.

Domnul Adrian Păunescu:

Avem inexactitatea că unul dintre amendamente nu a fost pus la vot, pentru că autorul respectivului amendament a înțeles să coopereze întru realizarea unui text acceptabil de toate părțile, ceea ce nu înseamnă că, dacă dumneavoastră considerați necesar să îl dați unui singur autor, amendamentul, ceea ce mi se pare nedrept și absurd, eu nu voi cere punerea la vot a propriului amendament, din nou, în plen.

Domnul Valer Dorneanu:

Stimate colege şi stimaţi colegi, este o omisiune regretabilă a mea. Într-adevăr, nu au fost supuse la vot toate amendamentele. Nu s-a supus votului amendamentul domnului senator Adrian Păunescu, care a spus că, dacă se adoptă amendamentul pe care vi l-am prezentat, dumnealui renunţă la propriul amendament.

Domnul Antonie Iorgovan:

Domnule preşedinte, mă iertaţi! Vă rog să îmi permiteţi, pentru că...

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Stimate colege şi stimaţi colegi, am o rugăminte. Vom lua amendament cu amendament.

Domnul Adrian Păunescu (din sală):

Dar lăsaţi-l pe colegul nostru să vorbească!

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog, aveţi cuvântul! Vă rog, vă ascultăm, domnul senator.

Domnul Antonie Iorgovan:

Domnule preşedinte, am lucrat prea mult şi suntem după un travaliu destul de mare ca să ne împotmolim, până la urmă, de subtilitate.

Deci domnule preşedinte, iarăşi staff-ul este lamentabil. Nu a fost nici un amendament Ionescu-Quintus. Amendamentele oficiale în raport sunt cele care sunt. Domnul senator Ionescu-Quintus, în calitate de membru în comisie, cum suntem atâţia membri, a pus mâna pe condei şi am lucrat pe amendament. Deci să rămână în istorie că este amendamentul Păunescu, pe care amendament l-am acceptat într-o nouă formulare. Aşa este corect şi riguros ştiinţific.

Vă mulţumesc.

Domnul Valer Dorneanu:

Stimate colege şi stimaţi colegi, repet încă o dată. La acest...

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Domnule preşedinte Dorneanu, vă rog eu, hai să sintetizaţi prezentarea, că luăm amendament cu amendament.

Domnul Valer Dorneanu:

Bine. Deci în legătură cu art.134 alin. (2) lit. c), la propunerea domnului senator Adrian Păunescu s-a adoptat următorul amendament pentru lit. c): „Stimularea cercetării ştiinţifice şi tehnologice naţionale, a artei şi protecţia dreptului de autor“. Şi pentru că s-a invocat de paternitatea aici, în ceea ce priveşte cercetarea tehnologică, aceasta s-a adăugat la propunerea domnului deputat Varujan Pambuccian.

La punctul 26, pornind de la amendamentul Partidului Democrat, s-a adăugat un alin. (3) art. 138 referitor la impozite, taxe şi alte contribuţii Deci, în primul rând s-a schimbat denumirea marginală de la impozite şi taxe şi s-a adăugat impozite, taxe şi alte contribuţii, ca să coincidă cu conţinutul acestui articol. Amendamentul pe care l-a votat comisia, la propunerea Partidului Democrat, cu o completare făcută de către membrii comisiei, este următorul „Sumele reprezentând contribuţiile la constituirea unor fonduri se folosesc în condiţiile legii, numai potrivit destinaţiei acestora“.

La punctul 27, cel cu privire la efectele deciziilor Curţii Constituţionale, pornind de la două amendamente, al domnului senator Avram Filipaş şi al doamnei senator Norica Nicolai, comisia a adoptat următoarele texte, pe care vi le prezint.

Cuprinsul alin. (1) art. 145 ar fi următorul: „Dispoziţiile constatate ca fiind neconstituţionale îşi încetează efectele juridice la 45 de zile de la publicarea deciziei Curţii Constituţionale, dacă în acest interval Parlamentul sau Guvernul, după caz, nu pun de acord prevederile neconstituţionale cu dispoziţiile Constituţiei“. Pe durata acestui termen s-a adăugat „Dispoziţiile constatate ca fund neconstituţionale sunt suspendate de drept“.

Următorul text vizează alin. (3) al aceluiaşi articol şi sună în felul următor „Deciziile Curţii Constituţionale sunt general obligatorii de la data publicării în Monitorul Oficial al României şi au putere numai pentru viitor“.

Ultimul text pe care l-am luat în discuție a fost un amendament cu privire la alin. (5) de la art. 151, cel cu privire la mandatul judecătorilor Curții Supreme de Justiție. Amendamentul propus nu a întrunit majoritatea comisiei și, în consecință, rămâne ca textul votat de Camera Deputaților să fie cel definitiv.

Acestea sunt concluziile comisiei Vă mulțumesc foarte mult pentru atenție.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Și noi vă mulțumim

Stimate colege și stimați colegi, vă rog să urmăriți textele din anexă. Avem pe coloana din mijloc amendamente și pe ultima coloană textul adoptat de comisie.

Fată de textul art. 1 alin. (3) din Constituție, s-a adăugat formula pe care o aveți la nr. crt. 1 din Legea de revizuire, alin. (3) al art. 1 „ în spiritul tradițiilor democratice ale poporului român și ale idealurilor Revoluției din Decembrie 1989 și sunt garantate“

Domnul George Mihail Pruteanu (din sală):

Domnule președinte, permiteți?... „și al“ nu „și ale“, „și al idealurilor“, „în spiritul idealurilor“.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

... „al idealurilor“. Vă rog, dacă se mai susțin alte amendamente? Supun la vot textul adoptat de comisie. Vă rog să votați.

Domnul Adrian Păunescu (din sală):

Domnule președinte, stați puțin! E incorectă observația din punct de vedere gramatical, gândiți-vă cum sună, pentru niște cunoscători de limba română, „spiritul idealurilor“. Păi, sunt în aceeași familie. E ca și când ai spune, mă rog, „pantoful cizmei“; „spiritul idealurilor“ nu-i corect. Atunci, dacă e „ale“, atunci da, e vorba de tradiții.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Rămâne „ale idealurilor“. (Rumoare. Discuții).

Domnul Adrian Păunescu:

Nu, nu-i corect, „spiritul idealurilor“ nu merge.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Stimate colege şi stimaţi colegi, deci „în spiritul tradiţiilor democratice ale poporului român şi ale idealurilor Revoluţiei din Decembrie 1989“.

Vă rog să votaţi.

Domnul Corneliu Vadim Tudor (din sală):

Domnule preşedinte, am şi eu o propunere.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog, poftiţi la microfon!

Domnul Corneliu Vadim Tudor:

Acest amendament e o mare prostie şi o insultă pentru istoria naţională. N-are nici o legătură aşa-zisa Revoluţie din Decembrie cu Constituţia României, pe care am înţeles că vreţi să o faceţi pentru nişte ani buni de-acum încolo, dacă nu cumva peste un an Uniunea Europeană ne va sili să renunţăm la Constituţia Adrian Năstase şi să adoptăm Constituţia Valéry Giscar d’Estaing. Toată formularea este aberantă Am înţeles că, acum câteva zile, colegul Mihai Ungheanu spunea: „Dacă tot invocăm revoluţiile, de ce nu invocăm Marea Revoluţie de la 1848, de la care se deschid toate razele României moderne?“. De ce nu invocăm şi spiritul şi tradiţiile Actului fundamental de la 1 Decembrie 1918?

Eu am impresia că unii, care nu prea îşi găsesc justificarea în societatea românească de vreo 14 am, vor să se bage singuri în Constituţia României. E prea mul totuşi. Acea aşa-zisă Revoluţie din Decembrie 1989 ne-a adus în halul în care suntem, pe fundul prăpastiei. Ar putea să mai tacă din gură, o perioadă.

În al doilea rând, din punct de vedere gramatical, dar şi semantic, aici sunt nişte greşeli incalificabile. Or şti domnii care au fost în Comisia de revizuire a Constituţiei, iată, de unde vin şi pretenţiile revizioniste ale unora, d moment ce

comisia se numeşte „de revizuire“ Normal că a dat naştere la tot felul de revizionisme.

Domnule, noi suntem creştini sau, cel puţin, aşa ne pretindem, chiar şi cei care sunt liber-cugetători declaraţi. Domnule, dar de când pluralismul politic reprezintă valoare supremă, domnule preşedinte al Senatului? Eu ştiu că valoare supremă e Biblia, eu ştiu că valoare supremă este creştinismul, e credinţa în Dumnezeu. Pluralismul politic, valoare supremă! Haideţi să nu ne mai jucăm atâta cu cuvintele. Ar fi multe de spus despre această propoziţie arborescentă şi stufoasă, care nu spune absolut nimic.

E inutil să vă mai spunem că Partidul România Mare, care nu a venit să taie frunză la câini în Parlament, o să voteze împotriva acestei siluiri a istoriei naţionale.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Dacă aţi fi participat la lucrările Comisiei constituţionale aţi fi avut posibilitatea să vă spuneţi punctul de vedere. (Rumoare. Discuţii).

Domnul senator Răzvan Theodorescu, vă rog, aveţi cuvântul!

Domnul Răzvan Theodorescu:

Evident, voi spune cu totul şi cu totul altceva decât colegul meu, domnul senator Vadim Tudor. Este un moment esenţial al istoriei moderne româneşti. Nici 1848, nici alte momente măreţe nu au fasonat societatea românească căreia îi dăm această Constituţie aşa cum a făcut-o... (Domnul senator Corneliu Vadim Tudor comentează din sală).

V-am ascultat fără să vă comentez. Am vrut să vă strig, la un moment dat, domnule senator, „Prezentaţi-vă scuze!“ N-am făcut-o, pentru că sunt un om politicos, Vadim. Vadim. Bun.

Deci mi se pare că punctul de vedere, ieri sau alaltăieri, al domnului senator Mihai Ungheanu, astăzi al domnului senator Corneliu Vadim Tudor, sunt nişte opinii absolut izolate în societatea românească. Dumnealor reprezintă o parte din electorat, asta este! Sunt nişte greşeli gramaticale, incontestabil, însă stărui pentru păstrarea acestei părţi.

Noi, venind în Uniunea Europeană, venim cu o specificitate care este această revoluţie. Nu putem renunţa la ea, cine doreşte este, de pe acuma, un perdant în societatea românească.

Vă mulţumesc.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Înţeleg că nu mai sunt luări de cuvânt. Supun la vot textul adoptat de comisie. Vă rog să votaţi. Deci textul pe care ni-l propune comisia.

A fost adoptat cu 83 de voturi pentru, 28 de voturi împotrivă şi o abţinere.

Domnul Corneliu Vadim Tudor (din sală):

Vă rugăm, o listă a votului.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

La punctul nr. 3... Liderii de grup au cerut o listă? Da? O listă. Vă rog, liste pentru grupuri.

La punctul 11 din Legea de revizuire a Constituţiei, vă rog, dacă faţă de textul pe care ni-l propune comisia colegii care au făcut amendamente mai doresc să intervină? Înţeleg că nu. Da?

Domnul senator Valentin Dinescu, aveţi cuvântul!

Domnul Valentin Dinescu:

Domnule preşedinte, v-aş propune să scoatem...

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Domnul senator Dinescu, aveţi amendament aici?

Domnul Valentin Dinescu:

Nu, vizavi de text.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog să luaţi loc.

Domnul Valentin Dinescu:

Dar ce înseamnă „termen rezonabil“ atunci? Pun o întrebare.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Eu am făcut apel la colegii care au avut amendament. Dacă vreţi, vi-i citesc: domnul senator Dan Mircea Popescu, domnul senator Mircea Ionescu-Quintus, domnul senator Ion Predescu, doamna senator Norica Nicolai.

Domnul Valentin Dinescu (din sală):

Ce înseamnă „termen rezonabil“, ca prevedere constituţională?

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog, dacă se mai susţin amendamente?

Din sală:

Nu.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Nu. Dacă sunt intervenţii legate de textul propus de comisie? Vă rog, domnul senator Dinescu.

Domnul Valentin Dinescu:

Domnule preşedinte, noi vă propunem eliminarea sintagmei „termen rezonabil“, în primul rând că ea nu defineşte nimic ca prevedere constituţională şi, în al doilea rând, că ea devine redundantă în raport cu continuarea, care spune clar: „nu mai mult de 180 de zile“.

Vă mulţumesc.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog, din partea comisiei, domnul preşedinte.

Domnul Valer Dorneanu:

Stimate colege şi stimaţi colegi, termenul „rezonabil“ a primit deja o consacrare europeană. Cine îl va defini? Îl vor defini instanţele. Noi, dacă am fi rămas cu un termen de 120 de zile sau de 180 de zile, pe de o parte, în cazuri uşoare, am fi creat judecătorilor o stare de neglijenţă în a aprecia asupra oportunităţii şi a temeiniciei menţinerii arestării preventive. Am pus un termen maxim, pentru cazuri foarte complexe, cum sunt acele omoruri de care presa a luat cunoştinţă, Passaris şi altele, care nu pot fi soluţionate în stare de arest în termen de 120 de zile. Dacă lăsam numai termenul maxim, am fi stimulat, practic, insuficienta preocupare şi exigenţă a judecătorilor în a verifica durata arestării preventive, pentru că nici o zi în arest nu poate să ne lase liniştiţi. Deci pentru aceste motive, practic, termenul rezonabil se întinde de la 30 de zile, care sunt durata minimă şi prima dată pe care o decide judecătorul, până la 180 de zile.

Mulţumesc.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog, dacă mai sunt intervenţii? Înţeleg că nu.

Deci la nr. crt. 3 ni se propune 41, 42 textul propus de comisie şi la 43 textul prezentat de Camera Deputaţilor. Vă rog să votaţi. Vă rog să.... Poftim?!

Din sală:

S-a cerut cuvântul.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Scuzaţi-mă, nu v-am observat! Aveţi cuvântul, domnule senator! Nu trebuie să vă supăraţi, nu v-am observat. Rog secretarii să fie atenţi şi să mă informeze.

Domnul Avram Filipaş:

Domnule preşedinte,

Stimaţi colegi,

Două chestiuni vreau să vă relev în legătură cu această redactare şi ceea ce spun

eu acum are legătură şi cu unele texte care urmează.

În primul rând, sintagma „termen rezonabil“ este luată din practica judiciară a Curţii Europene a Drepturilor Omului, care foloseşte foarte frecvent această sintagmă: „termen rezonabil“. Cred că din patru în patru decizii ale acestei Curţi apare una care conţine acest „termen rezonabil“.

Este foarte bun termenul pentru că el obligă instanţele de judecată să fie foarte atente în legătură cu respectarea unor drepturi importante ale omului în procesul judiciar.

Problema - şi asta este partea a doua a intervenţiei mele - se leagă de cuvântul „dar“. De regulă, în textul judiciar şi, în general, în gramatică „dar“ are un rol disjunctiv, el deserveşte textul. Toată lumea va înţelege că prin „termen rezonabil“ înţelege termenul până la 180 de zile, de aceea, dacă vom înlocui „dar“ cu „şi“ nu va disjunge cele două teze, ci, dimpotrivă, le cumulează, atunci o asemenea interpretare ar fi exclusă.

Deci vă propun să sune textul: „un termen rezonabil şi nu mai mult de 180 de zile“.

Din sală:

E corect!

Domnul Avram Filipaş:

Pentru că altfel cunoaşteţi foarte bine ce se întâmplă în practică, să evităm definirea termenului „rezonabil“ prin termenul „180 de zile“, ceea ce ar însemna că l-am făcut praf, nu mai are nici un fel de valoare.

Vă mulţumesc.

Domnul Valer Dorneanu:

Comisia acceptă această propunere.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Deci „fără ca durata totală să depăşească un termen rezonabil şi nu mai mult de

180 de zile“, da?

Domnul Valer Dorneanu:

Da.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

De acord. Vă rog să votați.

Cu 96 de voturi pentru, 29 de voturi împotrivă și două abțineri, s-a adoptat.

Deci s-au votat cele trei texte (41), (42), (43) din Raportul suplimentar.

La nr. crt. 6 punctul 16 din Legea de revizuire a Constituției s-a introdus un text nou la art. 391 alin. (3).

Domnul Valer Dorneanu:

Nu, dar mai este unul cu „arestarea în instanță“.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Stimați colegi,

Poate că nu am fost suficient de clar: v-am supus votului (41) pe care l-am discutat, cu intervenția domnului Filipaș, (42) și (43) care este textul de la Camera Deputaților. Deci toate trei alineatele au fost supuse votului și adoptate. Nu au fost intervenții. În loc de „dar“ rămâne „și“, așa cum am stabilit.

Domnul Avram Filipaș (din sală):

Da, și acest „și“ intră și la (42).

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Și la (42) în loc de „dar“, „și“.

Stimați colegi,

La punctul 16 din Legea de revizuire, vă rog, dacă sunt intervenții? Înțeleg că nu

sunt. Supun votului dumneavoastră textul adoptat de comisie prin raportul suplimentar. Vă rog să votați.

Cu 99 de voturi pentru, 21 de voturi împotrivă și abțineri, s-a adoptat.

Nr. crt. 7, art. 38 din Constituție, avem un text pe care ni-l propune comisia. Vă rog, dacă mai sunt intervenții? Nu mai sunt. Supun votului dumneavoastră textul adoptat de comisie. Vă rog să votați.

Cu 94 de voturi pentru, 25 de voturi împotrivă și abțineri, s-a adoptat.

Acest vot a soluționat și nr. crt. 8, era o intervenție.

La nr. crt. 9 punctul 22 din Legea de revizuire, vă rog, dacă sunt intervenții, colegii care au făcut amendament la textul adoptat de comisie? Nu sunt. Ați avut amendament?

Domnul Liviu-Doru Bindea:

Nu am amendament, dar la observații pe text dacă se poate.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Stimate coleg...

Domnul Liviu-Doru Bindea:

Este foarte important.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog, aveți cuvântul!

Domnul Liviu-Doru Bindea:

Mulțumesc, domnule președinte.

Doamnelor și domnilor senatori,

Interzicerea care se prevede prin acest text se referă la situațiile de discriminare a titularilor, or, formularea din partea ultimă a frazei, „politice sau de altă natură a

titularilor“, eu cred că poate să extindă situaţiile până la golirea de conţinut a instituţiei, a conceptului de naţionalizare.

De aceea propun ca, în plus, pentru a se respecta intenţia de a interzice situaţiile discriminatorii, să i adauge: „situaţii politice sau de altă natură discriminatorie a titularilor“.

Vă mulţumesc.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog, domnule președinte.

Domnul Valer Dorneanu:

Stimaţi senatori,

Noi nu urmărim discriminarea, ci urmărim stabilirea unei interdicţii foarte clare şi categorice de a se trece proprietatea silită sau a se naţionaliza bunuri pe aceste criterii.

Domnul Liviu-Doru Bindea:

Exact, pe criterii discriminatorii.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog să luaţi loc, domnule senator.

Domnul Valer Dorneanu:

Nu, nu, este o confuzie. Mulţumesc foarte mult.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Dacă mai sunt intervenţii? Nu mai sunt. Supun votului dumneavoastră textul adoptat de comisie. Vă rog să votaţi.

Cu 93 de voturi pentru, 25 de voturi împotrivă şi 5 abţineri, s-a adoptat.

Nr. crt. 10, punctul 37 din Legea de revizuire, de asemenea, avem un nou text

propus de comisie prin raportul suplimentar. Vă rog, dacă sunt intervenții? Nu sunt, vă rog să votați.

Cu 90 de voturi pentru, 23 de voturi împotrivă și 4 abțineri, a fost adoptat acest text care are alin. (1), (2) și (3).

La nr. crt. 12, punctul 50 din Legea de revizuire, vă rog, dacă față de textul adoptat de comisie, colegii care au făcut amendamentul mai intervin?

Domnule senator Petre Roman, aveți cuvântul!

Domnul Petre Roman:

Consider necesar, pentru a se consemna în stenograma dezbaterii noastre, să spun următoarele: textul propus nu schimbă în esență situația existentă, cea prevăzută de actuala Constituție. Faptul că în plus apare obligația de a motiva urgența nu schimbă cu nimic posibilitatea Guvernului de a adopta ordonanța de urgență. Nu îl deranjează cu prea mare lucru făptui că motivează urgența. Dacă așa stau lucrurile, înseamnă că principalul motiv pentru care am dorit să revizuim Constituția în acest aspect nu se realizează.

În ultimii ani, regula legiferării a fost ordonanța de urgență, iar nu proiectul de lege trimis către Parlament. Mai multe au fost ordonanțele de urgență decât proiectele de lege transmise de Guvern Parlamentului, de aceea putem spune că regula a devenit tocmai excepția, situația extraordinară.

Nu apare o barieră în calea acestui abuz! Nu! Asta este o chestiune asupra căreia nu mă poate convinge nimeni, fiindcă doar faptul că Guvernul este obligat să motiveze urgența nu schimbă cu nimic problema în sine.

Sigur, în Comisia pentru revizuirea Constituției nu s-au obținut voturile necesare pentru amendamentul pe care l-am propus eu, reamintesc că amendamentul era simplu, și anume: una din Camere, Camera sesizată, abilita Guvernul cu privire la caracterul de urgență, după care Guvernul adopta ordonanța de urgență. Era o formulă, în orice caz, mai eficientă și mai clară pentru a bloca abuzurile pe care le cunoaștem, atât de mari încât s-a ajuns ca ordonanța de urgență, adică situația extraordinară, să prevaleze față de situația normală care este aceea că Guvernul transmite proiecte de lege Parlamentului care legiferează. Asta este realitatea.

Prin urmare, îmi mențin punctul de vedere și bineînțeles că îi rog pe colegii

senatori să voteze în consecință.

Vă mulţumesc.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc, domnule senator.

Eu vreau să precizez faptul că aici avem de-a face cu un amendament al Grupului P.D., acceptat de comisie, unde comisia, prin raport suplimentar, a introdus - cum ați spus și dumneavoastră - această motivare a urgenței. Asta este singura intervenție din partea comisiei.

Are cuvântul domnul senator Mihai Ungheanu, după care domnul senator Popa.

Domnul Mihai Ungheanu:

Domnilor colegi,

Revin asupra unui lucru pe care l-am mai spus, este o evidență că nu mai putem accepta regimul ordonanțelor de urgență, așa cum este practicat, așa cum este formulat în Constituție. Este o necesitate să se producă o schimbare.

Amendamentul propus de comisie nu promite nimic bun în acest sens și, ca să mă înțelegeți, eu am să vă dau un exemplu în legătură cu activitatea noastră viitoare: pe data de 4 septembrie avem în program proiecte de lege; zece sunt ordonanțe de urgență. Deci zece ordonanțe de urgență avem de discutat în prima ședință, iar în programul legislativ prioritar al Guvernului avem 14 ordonanțe de urgență, pe lângă alte patru ordonanțe simple.

Acest amendament care este preluat de comisie nu poate opri o asemenea metodă, deci el nu poate fi votat. Trebuie acceptat un amendament mai rațional, un amendament care să creeze un sistem de grilă și de oprire a unui sistem care nu este abuziv, este supraabuziv, este ceva dincolo de imaginație!

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Domnul senator Popa.

Domnul Nicolae-Vlad Popa:

Și eu am impresia că, de fapt, este o altă Mărie, pentru că, tehnic, eu nu văd realizabilă această motivare a urgenței în cuprinsul acestora, adică a ordonanțelor; în cuprinsul ordonanței.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Poate să fie în preambul, domnule senator. Tot în cuprinsul ordonanței.

Domnul Nicolae-Vlad Popa:

Din expunerea de motive da, dar aici rezultă în cuprinsul ordonanței, și nu în expunerea de motive.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Deci în preambul! V-am făcut precizarea, preambulul ordonanței.

Domnul Nicolae-Vlad Popa:

Atunci nu are absolut nici o valoare, pentru că nu se poate ataca la...

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Face parte din lege!

Domnul Petre Roman:

Expunerea de motive nu face parte din lege!

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Nu expunerea, preambulul ordonanței. Domnul senator Păcurariu.

Domnul Iuliu Păcurariu:

Domnule președinte,

Stimați colegi,

Susțin poziția colegului meu, domnul senator Petre Roman, și am să vă dau un exemplu: Ordonanța nr. 45/2003, noua Lege a finanțelor publice locale, care

intră în vigoare cu data de 1 ianuarie 2004, există un singur articol care se referă la reglementarea împrumuturilor municipalităţilor, la emiterea de obligaţiuni municipale şi aşa mai departe; ministrul în funcţie de atunci, domnul Octav Cozmâncă, a motivat că promovarea în caracter de urgenţă a acestei legi se datorează existenţei acestui articol în obiectul legii.

Deci, întotdeauna Guvernul va găsi un astfel de articol, un cui al lui Pepelea, prin care să poată justifica promovarea acestor ordonanţe de urgenţă. Este cel mai bun exemplu care poate fi dat şi este greu să fie contrazis.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Da, vă mulţumesc. Domnul senator Tărăcilă.

Domnul Doru Ioan Tărăcilă:

Domnule preşedinte,

Domnilor judecători, judecători în materia dispoziţiilor alin. (4) din art. 114 din Constituţie, şi spun că astăzi trebuie să fiţi judecători, stimaţi colegi, pentru că efectiv aceeaşi chestiune se repune în faţa Senatului pentru a treia oară. Ne găsim doar în prezenţa unui amendament formulat de colegul nostru, domnul senator Petre Roman, la textul din Constituţie, sau ne găsim în prezenţa unui amendament acceptat de către Camera Deputaţilor şi la care doi colegi, un coleg din Grupul parlamentar P.R.M. face o propunere de eliminare a textului respectiv, adoptat de Cameră, iar, pe de altă parte, Grupul parlamentar P.D. propune modificarea textului adoptat de Camera Deputaţilor în trei chestiuni: o restricţionare şi mai puternică a situaţiilor excepţionale, prin adăugarea cuvântului „numai“. Doi - o modificare absolut necesară la acel text, adoptat de Cameră, pentru că daţi-mi voie să spun că el este greşit. Vă rog să observaţi că motivarea care se cerea să fie dată ordonanţei viza nu urgenţa, ci măsurile dispuse prin textul ordonanţei, când în realitate este corect să obligăm Executivul să motiveze, indiferent unde, urgenţa ce determină adoptarea actului normativ respectiv, în cauză a unei ordonanţe. A treia chestiune pe care o propune Grupul parlamentar P.D. este reducerea de la 45 de zile la 30 de zile. Împotriva acestui text adoptat de Cameră doi colegi au formulat două amendamente. Pe de o parte, colegul din Grupul parlamentar P.R.M., care spune să fie eliminat textul, şi deci atunci ne întoarcem fie la textul existent în Constituţie, pe care-l critică toată lumea, fie la amendamentul domnului senator Roman, care, aşa cum am spus şi

în intervenţia precedentă din dezbaterile din Senat, înseamnă o altă filosofie în adoptarea unei legi, respectiv a unei ordonanţe de urgenţă. Acest amendament nu poate fi primit pentru multe considerente şi un prim considerent este cel care rezultă din art. 58 alin. (1) din Constituţie: „Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului român şi unica autoritate legiuitoare a ţării“.

Domnul senator Roman ne propune ca, printr-o formulă pe care Domnia sa o numeşte „de abilitare“, una dintre Camere, deci fie Senatul, fie Camera Deputaţilor, în momentul în care Executivul solicită în baza dispoziţiilor art. 114 dreptul de a emite ordonanţe de urgenţă, doar o Cameră să se pronunţe în numele Parlamentului României, ceea ce este de neadmis, în situaţia în care există un Parlament bicameral.

O a doua chestiune, fiecare lege trece prin cele două Camere, chiar şi cu noua procedură. Vă rog să observaţi dispoziţiile articolului 64 din Constituţia actuală, şi care nu se propun a fi modificate. Camera Deputaţilor şi Senatul adoptă legi, hotărâri şi moţiuni, în prezenţa majorităţii membrilor, în situaţia de speţă, deci, în situaţia amendamentului propus de domnul senator Petre Roman, cu siguranţă o Cameră, indiferent care ar fi ea, Domnia sa ne propune să adopte... ce? Un aviz în legătură cu un proiect de lege, deci adăugând în felul acesta la dispoziţiile art. 64 din Constituţie, fără a exista cenzura celeilalte Camere.

Deci, din punctul nostru de vedere, situaţia aceasta discutată în cadrul Comisiei pentru revizuire ne-a condus, pe baza acestor argumente şi a multor altora, pe care nu am să le mai evoc, pentru că au fost evocate în şedinţa precedentă, să respingem amendamentul şi să acceptăm amendamentul Grupului parlamentar P.D., care corectează textul adoptat de Camera Deputaţilor, pentru că, în situaţia contrară, ne vom găsi în situaţia în care va rămâne textul Camerei Deputaţilor care are în el, în cuprinsul său, trei probleme care pot şi trebuie să fie corectate.

Vă mulţumesc.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc foarte mult. Domnul senator Constantin Bîciu.

Domnul Constantin Bîciu:

Domnule preşedinte,

Doamnelor şi domnilor senatori,

Textul actual al art. 114 alin. (4) din Constituţie, care căuta să limiteze numărul de ordonanţe de urgenţă, nu a fost respectat niciodată şi, dacă vreţi, să vi-l reamintesc doar pe jumătate, deci „în cazuri excepţionale, Guvernul poate adopta ordonanţe de urgenţă. Acestea intră în vigoare numai după depunerea lor spre aprobare la Parlament“. Şi mai departe, „dacă Parlamentul nu se află în sesiune, el se convoacă în mod obligatoriu“. Deci n-a fost respectat niciodată, niciodată Guvernul nu a convocat Parlamentul în sesiune de urgenţă.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Ba a fost respectat, domnule senator.

Domnul Constantin Bîciu:

Textul pe care se merge acum, pe amendamentul acceptat la comisie... Dacă-mi daţi voie să continuu... Textul pe care se merge acum, prin amendamentul acceptat de comisie, face acelaşi lucru: impune nişte reguli Guvernului, de care suntem convinşi cu toţii că n-au fost respectate niciodată. Eu nu am cerut, prin amendamentul meu, eliminarea textului, am cerut numai ca pentru reducerea numărului de ordonanţe de urgenţă să limităm aria lor de aplicare şi, din acest motiv, am introdus, după expresia „în situaţii extraordinare“, „privind siguranţa naţională“, deci, am limitat, am cerut ca domeniul de aplicare al ordonanţelor de urgenţă să fie limitat, cum ar fi normal, numai la situaţii privind siguranţa naţională. Deci aceasta a fost amendamentul meu, nu am cerut eliminarea textului, cum susţine domnul senator Tărăcilă, şi mi-l susţin în continuare.

Mulţumesc.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc foarte mult. Vă rog, dacă domnul senator Petre Roman, doreşte...

Domnul Petre Roman:

În mod categoric, cele două argumente aduse de domnul senator Tărăcilă nu stau în picioare. Primul se referă la ideea că Parlamentul legiferează, nu o lege, ceea ce propun eu nu e o lege, e o hotărâre. Al doilea argument, şi mai strâmb, că ar fi un aviz, care nu există. Iar nu e vorba de aviz, e vorba de o hotărâre. Prin

urmare, hotărârile, așa cum spune Constituția, într-adevăr, le adoptă fiecare Cameră, iar legiferarea înseamnă discutarea și aprobarea ordonanței de urgență. Or, amendamentul meu spune foarte clar: hotărârea se referă, se pronunță prin hotărâre asupra caracterului de urgență. Asta nu-i legiferare. Atât. Ordonanța de urgență vine ulterior și este dezbătută ca atare, ca un proiect de lege. Deci aceste două argumente îmi pare rău dar nu stau în picioare. Hotărârea se referă la caracterul de urgență pe care-l invocă Guvernul, și hotărârea aceasta este bariera, nu foarte, foarte puternică, dar este o barieră reală în calea abuzurilor, despre care toată lumea vorbește, dar pentru care nu s-a găsit o soluție. Asta este o soluție.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Domnule senator, am discutat și știți foarte bine că am supus și la vot.

Domnul senator Buzatu.

Domnul Gheorghe Buzatu:

Domnule președinte, eu sunt convins că noi facem astăzi un pas înapoi în raport cu discuțiile care au fost săptămâna trecută, pentru că atunci se ajunsese la anumite formule, la anumite sugestii, azi ni se prezintă un text simplificat și noi pe acesta îl luăm în discuție și excludem toate celelalte variante. Din acest punct de vedere consider că cele precizate de domnul senator Petre Roman sunt pe deplin întemeiate. Articolul în sine, așa cum a rămas acum, încă poate fi interpretat. „Guvernul poate adopta ordonanțe în situații ordinare, a căror reglementare...“. Pot fi reglementate situațiile extraordinare sau reglementarea ordonanțelor? Vă rog să citiți aici în text... „având obligația motivării urgenței“. Cu alte cuvinte, dacă o ordonanță de urgență... este normal că fiecare motivează undeva de ce dă documentul, aceasta acoperă motivul pentru care s-a dat documentul? Nicidecum, domnule președinte. Repet, facem un pas înapoi față de propriile noastre dezbateri. Dacă este vorba că textul rămâne așa, pentru că, vorba aceea, a fost aprobat de comisie, dați-mi voie să propun introducerea câtorva cuvinte. Am aici Cărțulia roșie a lui Mao Tze Dun, care te ajută să înoți fără să mai dai din mâini, mă rog, poți să treci fluviile, și propun ca în continuarea textului avizat de comisie, după cuvintele „în cuprinsul acestora“ să se adauge: „Toți reacționarii sunt tigri de hârtie“.

Vă mulțumesc. Am citat de la pagina 72 din Cărțulia roșie...

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Da. Şi au vă mulţumesc, domnule senator.

Are cuvântul domnul senator Predescu. Îi dau cuvântul doamnei senator imediat.

Domnul Ion Predescu:

Dacă folosim termeni mai puţin controlaţi, ajungem desigur la concluzii greşite. În materie de legiferare, Parlamentul, şi asta înseamnă Camera Deputaţilor şi Senatul, nu se pronunţă şi nu aprobă sau adoptă decât legi, nu hotărâri, să fie foarte limpede.

Domnul Petre Roman:

E foarte bine.

Domnul Ion Predescu:

Păi, da, e foarte bine, dar atunci nu se menţine teza dumneavoastră. Unde aţi văzut lege adoptată de o Cameră?

Domnul Petre Roman:

Nu e lege, e ordonanţă.

Domnul Ion Predescu:

Şi ordonanţa ce e, domnule coleg? Este actul legislativ din proprie iniţiativă - art. 114 - sau abilitare - alin. (1) - de iniţiativă proprie şi de urgenţă - alin. (4). De ce spun eu că folosim termeni aproximativi şi ajungem la concluzii greşite? Pentru că termenii nu sunt echipolenţi în materie. Ei, am greşit-o noi din punctul de vedere al dumneavoastră, care sunteţi străin de problemă. Aşa stau lucrurile....

Domnule preşedinte, e limpede deci. Nu se poate deferi unei Camere, ci numai ambelor Camere, şi acordaţi-vă susţinerea la ambele Camere. Şi atunci cum? Parlamentul, în ambele Camere, se pronunţa întâi asupra urgenţei şi apoi se pronunţă asupra reglementării ca atare. Aşa ceva, disjuncţia asta de legiferare nu mai e întâlnită undeva. Vrem să fim în aşa fel de originalitate, e altă problemă. Şi mai e ceva... Păi, dacă vorbiţi, nici nu auziţi şi nu înţelegeţi. Rămâneţi pe teza

dumneavoastră.

Și mai e ceva, domnule președinte. Urgența în materia ordonatelor de urgență e element constitutiv supus cenzurii de constituționalitate. Cum să se pronunțe o singură Cameră? E cu neputință! Prin urmare, oricâtă vervă ați avea în a-l combate pe domnul senator Tărăcilă, nu din simpatie, eu, ci, pe baza Constituției, nu putem accepta, și de aceea nici n-a acceptat comisia punctul dumneavoastră de vedere. (Aplauze).

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Doamna senator Norica Nicolai.

Doamna Norica Nicolai:

Domnule președinte,

Am impresia că toți suntem într-o cvasieroare argumentând juridic. Acest text este un text, din punctul meu de vedere, fundamental politic. El trebuie să impună foarte clar o relație, un tip de comportament foarte clar al unui Guvern. Această motivare nu face decât să cosmetizeze, să salveze aparența decretării și realizării legiferării prin ordonanțe. Lucrurile se vor perpetua. Noi v-am propus să delimităm strict domeniile, înțelegem la calamități, înțelegem la catastrofe, înțelegem la urgență, la stare de necesitate ca un Guvern să aibă posibilitatea să legifereze, dar trebuie să găsim o soluție politică să limităm și nu putem face această limitare numai impunând obligativitatea motivării.

Și ce-i cu asta, domnule președinte?

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Stimată colegă, motivarea urgenței se va regăsi în cuprinsul ordonanței, mai precis în preambul, și ca urmare ordonanța poate fi atacată la Curtea Constituțională imediat. Și eu cred că astfel de soluții sunt bune, pentru că automat blochează emiterea ordonanțelor de urgență. Nu uitați că facem o Constituție pentru viitor, nu o facem pentru mâine.

Da. Dacă mai sunt intervenții?

Domnul senator Pruteanu, vă ascultăm.

Domnul George Mihail Pruteanu:

De asemenea, la punctul acesta, formularea are, într-adevăr, ceva nefericit. E vorba de „Guvernul poate adopta ordonanțe de urgență numai în situații extraordinare, a căror reglementare nu poate fi amânată“, într-adevăr, ideea de a reglementa situațiile extraordinare nu e perfect formulată, pe aceeași idee însă rămânând propun modificarea acestei sintagme, a acestei porțiuni, în felul următor: „Guvernul poate adopta ordonanțe de urgență numai în situații extraordinare, al căror control prin lege nu poate fi amânat“.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Păi, e același lucru, domnule!

Domnul George Mihail Pruteanu:

Nu e același lucru, că nu reglementăm situațiile, ci le controlăm prin lege. E propunerea mea.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

E vorba de legiferare, și nu de control.

Din partea comisiei, domnul președinte Dorneanu.

Domnul Valer Dorneanu:

Stimați senatori,

Eu sunt de acord cu ceea ce a spus distinsa noastră colegă, anume că această problemă constituie o problemă politică, în egală măsură cu una constituțională. Sunt însă în măsură să vă spun că, dintre toate variantele pe care le-am analizat de mai bine de doi ani de zile, această reglementare este cea mai avantajoasă și este mult mai bună decât cea care există. Ea definește mai clar situațiile extraordinare în care se poate apela la această formulă de legiferare. Noi nu putem acum să prestabilim situațiile extraordinare care vor apărea, pentru că nu le putem prevedea pe toate. Prevedem două... o să apară o situație extraordinară în alt domeniu. Nu putem nici face confuzie cu starea de urgență, cu starea de mobilizare, pentru că acestea au ele însele reglementări speciale. Există regimul stării de urgență, regimul stării de mobilizare. Ceea ce avem noi în vedere la

utilizarea ordonanţelor de urgenţă sunt situaţii extraordinare care apar în afara acelora.

Cât priveşte propunerea domnului senator Petre Roman, eu nu mai insist asupra faptului că în ceea ce priveşte constituţionalitatea sunt mari inadvertenţe. Nu este nici abilitare, nici altceva, şi, în orice caz, dacă am trece peste aceste inadvertenţe, niciodată Camera Deputaţilor nu dă avize. Dă un aviz la o numire, la altceva... însă pe fond, dacă noi am sta 5-6-10 zile să analizăm dacă este cazul sau nu să adoptăm o ordonanţă de urgenţă, se pierd efectele.

Vreau să vă reamintesc că aţi omis să vă pronunţaţi asupra faptului că noi am introdus un text (41), în care se prevede expres că „ordonanţele de urgenţă nu pot fi adoptate în domeniul legilor constituţionale, nu pot afecta regimul instituţiilor fundamentale ale statului, drepturile...“ - nu era înainte, stimate coleg! - „drepturile, libertăţile şi îndatoririle prevăzute de Constituţie, drepturile electorale şi nu pot viza măsuri de trecere silită a unor bunuri în proprietatea publică“. Iată de ce vă rugăm să votaţi acest text care este mult mai bun decât cel existent şi cel adoptat de Camera Deputaţilor şi ne dă o soluţie care defineşte mai restrictiv cazul extraordinar şi pune mai multe bariere în calea acelor guverne care ar fi tentate să abuzeze de această modalitate de legiferare.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Mulţumesc foarte mult.

Domnul Petre Roman (din sală):

Domnule preşedinte... dacă-mi permiteţi să fac... (Rumoare, discuţii.)

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Stimaţi colegi, vă rog foarte mult. Aveţi cuvântul, domnule senator!

Domnul Petre Roman:

În afară de faptul că asupra chestiunilor de fond, de filosofie a problemei îmi menţin părerea, aş vrea să spun, în legătură cu ceea ce a spus domnul preşedinte Dorneanu, delimitarea, definirea mai bună a situaţiilor extraordinare. Din acest punct de vedere, în formularea pe care am făcut-o, daţi-mi voie să cred că este ceva mai mult decât se spune în amendamentul acceptat. Eu am spus, „în situaţii

extraordinare determinate de necesitatea protejării unui interes public major, Guvernul poate adopta ordonanțe de urgență pentru stabilirea unor măsuri fără de care acest pericol nu poate fi înlăturat“. Oricum este o definire ceva mai restrictivă decât cea pe care ați acceptat-o, dacă tot este să ne referim la acest aspect pe care îl considerați esențial. (Rumoare, discuții).

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Stimați colegi, cred că ați ascultat argumente și de o parte, și de alta.

Supun votului dumneavoastră textul adoptat de comisie, mă refer la alin. (4) art. 114. Vă rog să votați. Textul adoptat de comisie.

Cu 80 de voturi pentru, 47 împotrivă și nici o abținere.

La alin. (41), stimați colegi, sunt intervenții legate de convocarea Parlamentului dacă este în vacanță. Nu sunt intervenții.

Vă rog să votați.

Cu 90 de voturi pentru, 28 împotrivă și 6 abțineri, s-a adoptat.

Trecem la punctul 58 din legea de revizuire. Nr. crt. 20. Colegii care au făcut amendamente doresc să intervină? Nu. (Rumoare).

Domnul Aron Belaşcu (din sală):

Ba da. Am amendament care s-a respins.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Cei care au făcut amendamente... Nu susțineți. Aveți amendament? S-a supus la vot...

Aveți cuvântul, domnule senator!

Domnul Aron Belaşcu:

Domnule președinte,

Stimați colegi,

Este vorba de art.127. Amendamentul meu era următorul: „eliminarea integrală a modificărilor şi completărilor operate în art.127 de Camera Deputaţilor şi menţinerea în integralitatea sa a art.127 din actuala Constituţie.“

Acesta este amendamentul şi mi-l menţin.

Vă mulţumesc.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Am reţinut, domnule senator. Mai sunt colegi care au făcut amendament şi doresc să-l susţină?

Domnul Corneliu Vadim Tudor (din sală):

Şi dacă nu au făcut amendamente nu au voie să vorbească?

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Aveţi răbdare! Vă dau cuvântul. Domnul senator Nedelcu.

Domnul Mircea Nedelcu:

Vă mulţumesc, domnule preşedinte. Am avut şi eu un amendament depus care a fost respins de comisie şi nu am nimic de adăugat decât că îmi menţin amendamentul.

Vă mulţumesc.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

înţeleg că nu mai sunt alţi colegi care au amendamente.

Domnul senator Corneliu Vadim Tudor.

Domnul Corneliu Vadim Tudor:

Domnule preşedinte al Senatului,

Onoraţi colegi,

Întrucât de ceea ce voi spune acum va depinde maniera în care va vota sau nu va vota Partidul România Mare şi pentru că eu nu sunt jurist, sunt totuşi preşedintele acestui partid parlamentar de opoziţie, daţi-mi voie câteva minute să spun declaraţia de principiu a Partidului România Mare faţă de acest punct nodal al Constituţiei şi faţă de tot ceea ce s-a întâmplat şi în sesiunea extraordinară, şi în această zi. Am să încerc să fiu scurt şi cred că nu mi-o veţi lua în nume de rău dacă voi răspunde aşa, la acest microfon, demersurilor acelor colegi din P.S.D. care timp de o săptămână au încercat să afle cum va vota Partidul România Mare. Vă spunem acum cum vom vota.

Domnule preşedinte al Senatului Nicolae Văcăroiu,

Noi, cei de la Partidul România Mare, credem că acum a sosit momentul adevărului. Este momentul care demonstrează că, de fapt, revizuirea Constituţiei nu era nici un fel de prioritate, ci un punct important al protocolului secret dintre P.S.D. şi U.D.M.R., fiindcă prioritatea este, de fapt, Constituţia Uniunii Europene, pe care în 3 ani vom fi nevoiţi să o adoptăm şi noi, firește, dacă vom fi invitaţi la aderare.

Preşedintele Partidului Popular European, Jacomo Santini, spunea că „România a ajuns într-o mizerie de nedescris şi că se îndoieşte că ţara noastră va adera la Uniunea Europeană în 2007“.

Presa din această dimineaţă ne anunţă că: „reunite la Praga, ţările mici ale Uniunii Europene fac front comun pentru modificarea Constituţiei europene“.

Prin urmare, nici o ţară nu-şi revizuieşte în acest moment Constituţia, ci toate se raportează la Constituţia E-u-ro-pea-nă! Şi atunci, cine este cu adevărat european? Dumneavoastră, cei de la P.S.D.-U.D.M.R., sau cei de la Partidul România Mare care nu cerem altceva decât să ne potrivim ceasul politic după acela al lumii în care vrem să intrăm?

Aşa-zisul amendament al stimatului şi venerabilului nostru coleg Mircea Ionescu-Quintus pe noi nu ne-a putut induce în eroare, fiindcă ştim bine comportamentul duplicitar al liderilor U.D.M.R. care nu vor ţine seamă de legea organică la care face referire amendamentul, ci vor interpreta Constituţia aşa cum vor ei.

Introducerea limbii maghiare atât în administraţie, cât, mai ales, în justiţie reprezintă un atentat grav la identitatea şi demnitatea naţională. Indiferent ce

pretexte invocă actuala putere, faptele acestea sunt, şi capitularea ei în faţa pretenţiilor U.D.M.R. este totală şi definitivă. Ni se tot spune că acestea ar fi cerinţele comunităţii internaţionale, dar aşa ceva ştiţi bine că nu este adevărat. Nimeni nu ne-a cerut asta! Din păcate pentru actuala putere acest salt în gol fără paraşută îl face la 14 ani de la evenimentele din Decembrie 1989 şi românii nu mai pot fi nici păcăliţi, nici şantajaţi cu străinătatea. Mai circulăm şi noi prin străinătate, domnilor!

Am să vă relatez, pe scurt, o întâmplare petrecută în 1995 care îl are ca protagonist chiar pe preşedintele partidului dumneavoastră. Mă aflam în Norvegia într-o delegaţie parlamentară condusă de preşedintele de atunci al Camerei Deputaţilor, actualul prim-ministru, domnul Adrian Năstase.

În timpul vizitei pe care am efectuat-o la preşedinta Parlamentului din Oslo, un deputat U.D.M.R. i-a înmânat acesteia un set voluminos de documente despre aşa-zisa prigoană etnică şi politică la care ar fi supusă minoritatea maghiară din România.

El însuşi, deputatul U.D.M.R., era jenat de misiunea ingrată cu care îl însărcinase conducerea U.D.M.R. Era ca un pasager într-o barcă silit să o găurească din mers, punându-şi colegii de delegaţie într-o situaţie proastă. Cel mai revoltat era şeful delegaţiei, domnul Adrian Năstase, care îmi spunea, citez din memorie: „E inadmisibil ce face ungurul ăsta!“, fără să-l informeze pe el în prealabil, şeful delegaţiei.

Am întrebat-o atunci pe gazda noastră, preşedinta Parlamentului Norvegiei, „în câte limbi se desfăşoară învăţământul în ţara ei?“ „în 42 de limbi“ - mi-a răspuns aceasta. O lumină radioasă a luminat chipul deputatului U.D.M.R. „Vedeţi?“ - părea a spune el, „aşa este în ţările civilizate“.

Numai că preşedinta Parlamentului a continuat: „Este vorba de învăţământul particular, fiindcă învăţământul de stat funcţionează numai în limba oficială, limba norvegiană“.

Aceasta este chestiunea esenţială şi în acest impas ne aflăm noi acum. Să vă ajute Dumnezeu să-l rezolvaţi cum ştiţi, dar eu vă spun, amical, veţi avea mari probleme cu alegătorii dumneavoastră.

Prin ceea ce s-a votat în Camera Deputaţilor şi prin ceea ce vreţi să faceţi dumneavoastră acum instituiţi a doua limbă oficială în România, limba

maghiară, asta v-o spun ca sociolog, ca doctor în istorie şi ca şef de partid. Poate colegul Răzvan Theodorescu să fie un istoric mai important şi decât Gheorghe Buzatu, şi decât mine, şi decât Mihai Ungheanu. Tot ce se poate, dar realitatea aceasta este: când este introdusă limba maghiară în administraţia publică, atunci când este introdusă în justiţie, s-a oficializat ca a doua limbă a statului! Ce Dumnezeu, avem şi noi orientare în timp şi spaţiu! Ştim şi noi ce se întâmplă pe lumea asta. Am avertizat încă din 1990 cu privire la politica paşilor mărunţi practicată de U.D.M.R. Astăzi diversiunile permanente ale acestei organizaţii au atins cota de alarmă. Rând pe rând au căzut aproape toate redutele mândriei şi siguranţei românilor din Ardeal.

Avem aici mulţi senatori reprezentanţi ai electoratului din Transilvania şi oamenii ne întreabă ce întâmplă aici, la Bucureşti. De ce nu sunt întrebaţi şi ei? Cine le hotărăşte soarta peste capul lor?

Elevii români de la Liceul „Bolyai Farkas“ din Târgu-Mureş au fost daţi afară cu o cruzime de nedescris, provocându-se adevărate traume sufleteşti. Transilvania a fost împânzită de tot felul de plăcuţe bilingve şi unde este cazul şi unde nu este cazul, ca de pildă la Cluj-Napoca, unde recensământul ordonat de dumneavoastră - era domnul fost ministru Octav Cozmâncă aici în sală, nu-l mai văd - în anul 2002 a stabilit că minoritatea maghiară este sub 20%, mai precis 18%. Dacă nici un recensământ naţional nu este respectat, atunci orice este posibil.

Nu ajunge că sunt în Transilvania zone întregi unde nu se mai vorbeşte deloc româneşte, iar cei care nu ştiu ungureşte nu pot cumpăra nici măcar pâine la brutărie?! Au fost create enclave periculoase care l-au determinat chiar pe ministrul de interne, colegul dumneavoastră, domnul Ioan Rus, să acuze în cursul anului trecut pierderea suveranităţii statului român în unele judeţe ale Ardealului. Imediat, după cum se ştie, a fost redus la tăcere.

Mai mult decât atât, chiar Legea Statutului maghiarilor din afara graniţelor Ungariei, dictată de Guvernul Victor Orban şi votată în Parlamentul de la Budapesta şi care, la timpul respectiv, a fost criticată chiar de premierul dumneavoastră, domnul Adrian Năstase, iată că acum îşi face de cap nestingherită pe teritoriul României, sfidându-i şi umilindu-i pe români, care sunt din ce în ce mai săraci şi nu înţeleg cum este posibilă o asemenea ofensivă în România mileniului III.

Alte abuzuri intolerabile - şi cu asta mă apropii de sfârşit, nu vreau să abuzez de timpul dumneavoastră, dar mă simţeam dator să vă spun de ce un partid cu 36 de deputaţi... (Rumoare, discuţii).

Din sală:

...senatori...

Domnul Corneliu Vadim Tudor:

...va vota aşa sau altfel. E de datoria noastră să vă spunem. Alte abuzuri intolerabile, izvorâte din acelaşi protocol P.S.D.-U.D.M.R., retrocedările, inclusiv Muzeul Ţării Crişurilor şi Biblioteca Bathyaneum, unde se află celebrul Codex Aureus, manuscris creştin din sec.VIII-IX. Numai pentru o copiere a acestui manuscris directorul Bibliotecii Naţionale, domnul Dan Erceanu, a fost arestat şi închis şi acum i se pune poprire pe avere, pe salariu. E prigonit. Şi acum ne pregătim, în virtutea acestui protocol, să dăm poate cel mai scump manuscris din istoria de două ori milenară a creştinismului.

Totul se desfăşoară în direcţia segregaţiei, direcţie greşită şi anacronică într-o Europă care se îndreaptă către unificare. Astăzi are loc cea mai insuportabilă escaladare a acestui tip de revizionism: atentatul la limba română!

„Limba este naţionalitatea“ - spunea filosoful iluminist german Fichte. Un atac la limba română echivalează cu un atac la naţiunea română. De aici şi până la proclamarea autonomiei aşa-zisului ţinut secuiesc nu mai este decât un pas.

Aşa cum decurg lucrurile, nu m-ar mira dacă se va face şi pasul acesta până la alegerile din anul 2004.

În vreme ce unii din P.S.D. se dau de ceasul morţii pentru apărarea limbii române din Republica Moldova, aici, în România, nu le mai pasă deloc de limba română, fiindcă, probabil, disciplina de partid e mai importantă. Treaba lor. Rezultatele se văd.

Domnule preşedinte, tactica U.D.M.R.-ului a fost destul de perfidă. A cerut enorm pentru a obţine exact cât trebuia, adică a solicitat eliminarea prevederilor art.1, conform căruia „România este un stat naţional şi unitar“, ştiind bine că, deocamdată, nu i se poate da satisfacţie, pentru ca şocul celorlalte pretenţii să pară ceva mai suportabil. Lucrurile sunt clare...

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Stimate coleg...

Domnul Corneliu Vadim Tudor:

Imediat!

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog, totuși, să vă referiți la textul supus...

Domnul Corneliu Vadim Tudor:

Domnule președinte al Senatului și al ședinței...

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog foarte mult.

Domnul Corneliu Vadim Tudor:

... eu nu sunt jurist. Eu vă vorbesc ca om politic. Aveți atâția juriști care ne-au adus în fundătura asta.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

La declarații politice o să vă dau cuvântul...

Domnul Corneliu Vadim Tudor:

Asta e declarația noastră politică. Haideți să nu stricăm totuși relativa normalitate a vieții politice din România! Am semnat niște acorduri și protocoale cu șefii dumneavoastră supremi...

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Eu vă rog... Eu vă rog să...

Domnul Corneliu Vadim Tudor:

... şi cu domnul Ion Iliescu, şi cu domnul Adrian Năstase...

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Totuşi... vă rog să.... (Voci suprapuse).

Domnul Corneliu Vadim Tudor:

Daţi-mi voie să am şansa să îmi mai păstrez semnătura pe acele protocoale şi acorduri, pentru că, dacă dumneavoastră nu ne daţi voie să vorbim în Senat, unde nu dumneavoastră ne-aţi trimis, atunci nu ştiu ce rost mai are să mai venim la lucrări.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Dar vorbiţi de 20 de minute. (Voci suprapuse).

Domnul Corneliu Vadim Tudor:

Vă atrag atenţia... Domnule, dar dumneavoastră vorbiţi de trei ani şi ne-aţi adus în situaţia în care ne-aţi adus. E aici domnul Ioan Muraru, care e avocatul poporului. Nu ştiu dacă are drept la cuvânt, dar îl rog să reflecteze dacă un senator poate să aibă o zăbală în gură. Eu pot să mă duc şi la loc, dar nu e firesc ce se întâmplă.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog eu să vă referiţi la text.

Domnul Corneliu Vadim Tudor:

Bine, o să formulez următoarea concluzie.

Dacă Guvernul P.S.D. - U.D.M.R. s-ar mobiliza pentru rezolvarea marilor probleme social-economice ale ţării, aşa cum o face, de luni de zile, pentru revizuirea absolut inutilă a Constituţiei, atunci l-am fi luat, întrucâtva, în serios.

Doamnelor şi domnilor,

La deschiderea sesiunii parlamentare de astăzi a fost intonat Imnul de stat al României - „Deşteaptă-te române“. Eu cred că acest cântec sacru pentru neamul

românesc nu are ce să mai caute într-un Parlament care calcă în picioare interesul naţional.

Iubim şi respectăm şi noi minorităţile naţionale. Avem cel puţin 10.000 de unguri în Partidul România Mare, membri cu carnet, dar, pentru numele lui Dumnezeu, liderii U.D.M.R. au depăşit de data asta orice măsură!

Iată de ce, domnule preşedinte Nicolae Văcăroiu şi onoraţi colegi, la fel cum au procedat în Camera Deputaţilor, parlamentarii Partidului România Mare vor părăsi sala pentru a nu asista la o asemenea blasfemie.

Avertizez că acest act de trădare de ţară o să-i coste foarte scump la alegeri pe cei care-şi bat joc de Transilvania. Totul până la limba română! Limba, istoria şi geografia unei ţări nu se supun la vot. Decât să votez aşa ceva, mai bine îmi tai mâna dreaptă. Mai sunt şi români de caracter în ţara asta. Ce Dumnezeu?! Nu mizaţi prea mult pe boicotul mediatic la care e supus Partidul România Mare. Până la urmă tot vom apuca să le spunem românilor ce crimă de leznaţiune s-a întâmplat în Parlament.

Şi încă ceva. De ce n-aţi spus asta, doamnelor şi domnilor de la P.S.D., în campania electorală din anul 2000? Fiindcă n-aţi fi obţinut nici măcar 10%, atât cât veţi obţine în anul 2004, dacă veţi satisface pretenţiile aberante ale acestei organizaţii ilegale - U.D.M.R.

Vă mulţumesc. (Aplauze din partea senatorilor P.R.M.).

Domnul Dumitru Petru Pop (din sală):

Trădare!

(Senatorii Grupului Parlamentar România Mare părăsesc sala de şedinţe).

Domnul Nicolae Văcăroiu: Este foarte interesant... Colegii noştri de la România Mare se retrag înainte de a vota.

Stimaţi colegi, sigur, ne aşteptam - nu e nimic nou - Grupul România Mare, care nu a participat la Comisia constituţională, în final, să iasă, prin aceeaşi formulă care s-a petrecut şi la Camera Deputaţilor. Nu era o noutate. Eu vreau să vă spun însă că acest subiect al limbii în justiţie ştiţi foarte bine că a făcut obiectul unor discuţii îndelungate, peste două ore. În final, s-a încercat o armonizare a textelor,

de aşa natură încât să ajungem la un text care să însemne folosirea, aşa cum este normal, a limbii române în justiţie, dar toate documentele se redactează în limba română. Era, pur şi simplu, problema cetăţenilor străini, apatrizi şi a celor aparţinând minorităţilor naţionale, care nu cunosc limba sau doresc să se exprime în limba maternă.

În final, comisia ne propune acest text, convenit cu iniţiatorii amendamentelor, pe care îl vedeţi, care înseamnă - vă rog să vedeţi alin. (2) - „Modalităţile de exercitare a dreptului prevăzut de minorităţi, inclusiv prin folosirea de interpreţi sau traduceri, se vor stabili astfel încât să nu împiedice buna administrare a justiţiei şi să nu implice cheltuieli suplimentare pentru cei interesaţi“.

Textul acesta a fost votat, în unanimitate, de către Comisia constituţională, deci de toate partidele.

Din sală:

La vot!

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Daţi-mi voie... Nu trebuie să-mi spuneţi. Supun eu la vot când cred de cuviinţă.

Deci acestea sunt... nu protocoale, aranjamente... E un text pe care l-au pus de acord toţi - P.S.D., cu P.N.L., cu P.D., cu U.D.M.R., pe formulele refăcute.

În consecinţă, supun votului dumneavoastră textul adoptat de către Comisia constituţională. Vă rog să votaţi.

Votat cu 78 de voturi pentru, un vot împotrivă şi 9 abţineri.

Stimaţi colegi...

Din sală:

Vă rugăm, liste!

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Liste, da. Liste pentru lideri... Am înţeles.

Suntem la art.134 din Constituţie, numărul curent 25.

Dacă sunt obiecţii, intervenţii la textul propus de comisie? Înţeleg că nu. Vă rog să votaţi.

Votat cu 82 de voturi pentru, nici un vot împotrivă, o singură abţinere.

Punctul 26, art.138 din Constituţie. Dacă sunt obiecţii? Nu sunt. Vă rog să votaţi textul propus de către comisie.

Votat cu 86 de voturi pentru, nici un vot împotrivă, o singură abţinere.

La numărul curent 27... (Discuţii în sală).

Stimaţi colegi, la nr.26, art.138 din Constituţie, s-a mers pe formula propusă de către Grupul P.D., da? Sunt obiecţii? Nu. Deci s-a votat cu 86 de voturi pentru, nici un vot împotrivă, o abţinere.

La punctul 69 din legea de revizuire, numărul curent 27, dacă sunt intervenţii? Nu sunt. Vă rog să votaţi textul propus de către comisie.

Votat cu 90 de voturi pentru, nici un vot împotrivă, o singură abţinere.

La numărul curent 28, punctul 69 din legea de revizuire, cu referire la alin. (3) de la art.145, dacă sunt intervenţii? Nu sunt. Vă rog să votaţi. Vă rog să votaţi, stimaţi colegi.

Votat cu 90 de voturi pentru, nici un vot împotrivă, o singură abţinere.

La numărul curent 29, punctul 71 din legea de revizuire.

Domnul Ion Predescu (de la masa prezidiului):

Nu este de votat. Rămâne textul Camerei Deputaţilor

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Ni se propune textul Camerei Deputaţilor. (Discuţii la prezidiu).

Nu, am avut amendament. Vă rog să votaţi textul Camerei, să nu avem nici o problemă.

Votat cu 84 de voturi pentru, nici un vot împotrivă, nici o abţinere

Supun votului dumneavoastră acum raportul - şi principal, şi suplimentar - al Comisiei constituţionale, cu toate amendamentele pe care le-am adoptat în plenul Senatului

Vă rog să votaţi raportul Vă rog să votaţi, stimaţi colegi

Votat cu 93 de voturi de voturi pentru, nici un vot împotrivă şi o singură abţinere

Din sală:

Liste!

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Stimaţi colegi, trecem acum la votul asupra proiectului de Lege de revizuire a Constituţiei, la care se vor introduce toate amendamentele pe care le-aţi văzut.

Votul, aşa cum am stabilit, vot nominal

Ce înseamnă vot nominal? Colegul meu, domnul senator Predescu, citeşte foarte rar, fiecare coleg senator se ridică în picioare şi spune „Pentru“, dacă este pentru Legea de revizuire a Constituţiei, şi „Contra“, dacă este împotriva legii. (Discuţii la prezidiu).

Deci există o propunere - şi vă rog să fiţi de acord cu ea - ca liderii de grup, dacă doresc, înainte de votul final, să ia cuvântul, legat de intenţia de vot.

Domnul senator Solcanu

Domnul Ion Solcanu:

Domnule preşedinte,

Stimaţi colegi,

Textul pe care îl veţi supune votului plenului Senatului este rodul unor îndelungate şi responsabile negocieri politice între grupurile parlamentare, între Grupul social-democrat şi Grupurile parlamentare P.N.L., U.D.M.R. şi P.D.

În același timp, textul, care sper că va fi votat de Senatul României, reprezintă strădania Comisiei constituționale, dar și rezultatul dezbaterilor pline de substanță din plenul Senatului, efectuate și cu buna-credință a distinșilor colegi de la Partidul România Mare.

Noi apreciem că modificările aduse actualului text al Constituției sunt de o importanță deosebită, pentru că oferă temeiul constituțional în vederea realizăm procesului de integrare a României în Uniunea Europeană și de aderare la Alianța Nord-Atlantică.

În același timp, prin noul text, pe care sper să-l adoptăm, au fost aduse modificări importante privind competentele celor două Camere, de natură să urgenteze procesul de legiferare S-a prevăzut expres principiul separației și echilibrul puterilor în stat Au fost prevăzute noi drepturi fundamentale, precum dreptul la un proces echitabil și judecarea cauzelor într-un termen rezonabil, dreptul la un mediu sănătos, accesul la cultură, libertatea economică. În fine, restituirea Înaltei Curți de Casație și Justiție, reorganizarea Consiliului Superior al Magistraturii și sporirea rolului Avocatului Poporului consolidează statul de drept și întărește independența justiției.

Toate aceste elemente extrem de importante ale noului text al Constituției ne determină să votăm acest text

Vă mulțumesc. (Aplauze).

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Din partea Grupului național liberal, domnul senator Quintus.

Domnule președinte, aveți cuvântul!

Domnul Mircea Ionescu-Quintus:

Domnule președinte,

Onorată comisie,

Stimate doamne și stimați domni colegi,

Suntem prea obosiți ca să vă mai reținem timpul cu ceea ce, foarte important, am

realizat, şi această realizare ne aparţine tuturor, şi este meritul nostru, al tuturor, şi am îmbrăţişat acea idee că nici un partid nu trebuie să-şi aproprie mente speciale în această importantă operă pe care o facem. Spun importantă pentru că un înţelept, un înţelept evreu, a spus că „puţin e mult mai mult decât nimic“.

Noi nu am făcut puţin în direcţia revizuim Constituţiei care, după 13 am, era absolut nevoie să se adapteze măcar situaţiei actuale, dacă nu perspectivei de viitor.

Modificările care împlinesc, care îmbunătăţesc acest text al legii noastre fundamentale vi le-a spus colegul nostru, domnul preşedinte Solcanu, şi nu mă refer la ele. Este adevărat însă că sunt şi neîmpliniri pe care le regretăm şi în privinţa cărora, poate, li s-ar fi găsit şi lor nişte soluţii. Este fără îndoială că reglementarea ordonanţelor de urgenţă, acest domeniu atât de controversat, nu a ajuns acolo unde era nevoie pentru a se reda Parlamentului dreptul său de legiferare. Este tot atât de adevărat că nu am izbutit să găsim formula cea mai fericită pentru a departaja atribuţiunile celor două Camere, deşi am evitat comisiile de mediere şi întârzieri nepermise.

Regret foarte mult că nu am găsit o soluţie care să... dacă nu să desfiinţeze, măcar să împiedice, cât de cât, migraţia politică.

Sunt neîmpliniri pe care trebuie să le avem în vedere într-o viitoare şi probabil nu prea îndepărtată revizuire a Constituţiei.

Aş vrea să vă spun că ceea ce am realizat este important, că indiferent dacă o parte dintre noi, şi este de regretat că această Constituţie nu este votată de toate forţele politice parlamentare, nu se găsesc în această sală, eu sunt sigur că, undeva, regretul pe care l-am avut eu, acum 12 am, când nu am votat Constituţia, există în sufletele multora dintre ei.

Pentru această împrospătare şi îmbunătăţire a legii noastre fundamentale, pentru munca pe care cu o strădanie şi cu o competenţă deosebite au depus-o juriştii care au făcut parte din comisia de revizuire şi pentru maturitatea oamenilor politici, pentru că această Constituţie nu este rezultatul unui compromis, în general, ideea de compromis este supărătoare, mai ales când este vorba de legea fundamentală, este rezultatul unui consens al oamenilor politici, ceea ce dovedeşte că această clasă atât de hulită, în parte pe drept şi în foarte multă altă parte pe nedrept, a ajuns să poată să hotărască asupra legii noastre fundamentale.

Pentru toate aceste considerente, Grupul parlamentar al Partidului Naţional Liberal, şi eu am această satisfacţie, vom vota pentru legea tării noastre, legea noastră fundamentală. (Aplauze.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Doamna preşedinte Maria Petre, aveţi cuvântul!

Doamna Maria Petre:

Vă mulţumesc, domnule preşedinte

Doamnelor şi domnilor colegi,

Nu cred că vă spun un lucru nou atunci când voi reaminti doar faptul că, de la începutul acestui proces pe care tindem în acest moment să-l ducem spre o nouă fază, în Senatul României, parlamentarii Partidului Democrat, Partidul Democrat, în ansamblul lui, s-a implicat activ şi responsabil.

Sunt cunoscute, şi dovedesc şi rapoartele comisiei în faza de dezbatere la Cameră, şi dovedesc şi rapoartele pe care le avem astăzi, aici, în Senat, amendamentele pe direcţiile pe care Partidul Democrat a încercat să le impună în acest proces de revizuire a Constituţiei pe care, în opinia mea şi a colegilor mei şi din Senat, dar şi a colegilor din Cameră, credem totuşi că trebuia să-l ducem un pic mai departe decât am reuşit în aceste două etape, cea de-a doua fund cea pe care Senatul sperăm să o încheie astăzi

Sunt câteva lucruri importante pe care noi, Partidul Democrat, le-am propus şi care au fost rezolvate la Cameră, şi mă refer aici la eliminarea stagiului militar obligatoriu din Constituţie, mă refer, de asemenea, la scăderea numărului de semnături necesar pentru promovarea unei legi altfel decât pe calea standard, de la 250 000 la 100 000 de semnături, am reuşit, de asemenea, în dezbaterile de la Senat, pe calea propunerilor de amendamente pe care le-am făcut comisiei, în numele grupului de la Senat, în plen, în ceea ce a însemnat o nouă dezbatere, astăzi, în Comisia constituţională, să adăugăm alte câteva lucruri la ceea ce rezolvasem în Camera Deputaţilor. Unul dintre ele este cel care priveşte ceea ce tocmai am votat de curând, articolul prin care noi sperăm să punem capăt unei practici care a însemnat atâta abuz în utilizarea unor contribuţii la fondurile publice şi sperăm ca, pe calea legii şi pe calea principiului pe care l-am instituit, astăzi, în Constituţie, să nu se mai întâmple aşa ceva. Ceea ce nu am reuşit şi ne

face pe fiecare dintre noi, şi pe partid, în ansamblu, să spunem că, din păcate, procesul nu a mers chiar în limitele în care trebuia să meargă, era să instituim în Constituţie principiul potrivit căruia puteam pune capăt migratiei politice, şi noi ştim acum şi cine era interesat într-o direcţie, şi cine era interesat în cealaltă, dar credem că, dincolo de ceea ce aparent însemnau aceste două categorii de interese, conta fenomenul în sine şi semnalul pe care noi trebuie să-l dăm către societate şi către naţiune, în ansamblu.

Dat fiind faptul că nişte lucruri s-au rezolvat la Camera Deputaţilor, alte lucruri am reuşit să le rezolvăm aici, dat fiind faptul că vă ceream, după cum vă amintiţi cu toţii, stimaţi colegi, joi, permisiunea să nu votăm în dimineaţa următoare pentru că noi, din două categorii de motive, chiar nu puteam vota a doua zi de dimineaţă, ceea ce vă pot comunica în acest moment este că decizia Biroului permanent naţional, care a avut loc chiar astăzi, al Partidului Democrat, este să votăm favorabil, să votăm pentru modificarea cu ceea ce am reuşit împreună să introducem în textul revizuit, să vă transmit ceea ce, de asemenea, am discutat în Biroul permanent naţional, şi anume că opţiunea noastră de astăzi se mai poate schimba în varianta în care la comisiile de mediere vom face iarăşi paşi înapoi, să ne exprimăm încă o dată regretul că nu am reuşit să promovăm principiul de eliminare a migraţiei politice, că nu am rezolvat decât aparent problema abuzului de ordonanţe de urgentă şi închei mulţumind tuturor colegilor care au susţinut în comisie, şi apoi în plen propunerile noastre şi, reluând ideea, că sperăm în acest moment ca la comisia de mediere să nu facem din nou pasul înapoi Nu pentru noi, cei din Partidul Democrat, ci pentru principii în sine care merită susţinute.

Vă mulţumesc foarte mult. (Aplauze).

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Dau cuvântul domnului preşedinte Markó Bela.

Domnul Markó Bela:

Domnule preşedinte,

Doamnelor şi domnilor senatori,

Uniunea Democrată Maghiară din România în 1991 nu a votat Constituţia ţării noastre. Am avut mai multe motive pentru acest vot împotrivă, între care, după cum ştiţi şi dumneavoastră, definiţia de stat naţional, precum şi absenta aproape

cu desăvârşire a dispoziţiilor privind garantarea utilizăm limbii materne în unele domenii importante ale vieţii publice, excepţie făcând domeniul învăţământului.

A trecut mai mult de un deceniu şi ne aflăm în faţa unui proiect de modificare a Constituţiei.

Grupul nostru parlamentar, colegii noştri din comisia de modificare a Constituţiei, atât în Camera Deputaţilor, cât şi aici, în Senat, au conlucrat cu celelalte trei formaţiuni politice care au participat la elaborarea acestui proiect. S-a conlucrat între P.S.D., P.D., P.N.L. şi U.D.M.R. în interesul elaborării unui proiect de modificare a Constituţiei acceptabil pentru cele patru formaţiuni politice. Am început această activitate, cu speranţa că vom reuşi o reformă profundă a Constituţiei noastre.

Nu pot afirma că vom avea o astfel de reformă a Constituţiei prin proiectul care se votează astăzi. Nu pot afirma că toate motivele pentru care, în 1991, ne-am împotrivit formei de atunci a Constituţiei au dispărut din actualul text al Constituţiei, dar, în acelaşi timp, pot afirma că, prin amendamentele acceptate, Constituţia României se va îmbunătăţi.

Vom avea o Constituţie mai bună, vom avea o Constituţie mai euroconformă, dacă îmi permiteţi această expresie, decât până acum.

Am fost acuzaţi că ne referim de foarte multe ori la unele criterii europene, dar astfel de criterii ale integrăm, ale diferitelor foruri europene există şi în privinţa Constituţiei noastre, în mod firesc. Ele există, câteodată aproape mot-a-mot, şi în ceea ce priveşte abordarea problemei minorităţilor, dar nici mie nu-mi place să fac referiri la aceste criterii europene de fiecare dată.

Noi, trebuie să vă spun sincer, credem că am avut o contribuţie în ceea ce priveşte eforturile ţării noastre atât în intrarea în NATO, cât şi în ceea ce priveşte apropierea de Uniunea Europeană şi dacă vom reuşi cât mai repede să intrăm în Uniunea Europeană vom considera că este un succes comun al majorităţii româneşti şi al minorităţii maghiare pe care o reprezentăm aici, în Parlamentul României, fiindcă credem că este în interesul atât al românilor, cât şi al maghiarilor această integrare.

Dar, totuşi, ceea este mult mai important, sunt convins că, prin acele reglementări în legătură cu care au fost atâtea discuţii şi care sunt rezultatul unui compromis, de fapt, din partea tuturor, inclusiv şi din partea U.D.M.R., şi anume

utilizarea limbii materne în administraţia publică, în serviciile descentralizate, cât şi în justiţie, de fapt, am reuşit, dincolo de îndeplinirea unor criterii europene, am reuşit să contribuim la asigurarea şi garantarea unor condiţii de convieţuire mult mai bune decât până acuma.

Acestea sunt cele mai importante motive pentru care U.D.M.R., Grupul U.D.M.R. din Senat, va vota proiectul de modificare a Constituţiei.

Vă mulţumesc. (Aplauze).

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc, stimaţi colegi.

înainte de a trece, efectiv, la votul nominal, daţi-mi voie, în primul rând, să mulţumesc, în numele dumneavoastră şi al meu, Comisiei constituţionale şi preşedintelui ei, domnul Valer Dorneanu. (Aplauze).

A fost o muncă extraordinară, cred că 80% nevăzută. Comisia se întrunea undeva, într-o sală, şi aşa au început abordările, punct cu punct. Nu a fost uşor, o muncă grea de luni de zile, dar iată că au reuşit să ne pună astăzi în faţa unui vot final, votul pe Legea de revizuire a Constituţiei.

De asemenea, vreau să mulţumesc colegilor din Comisia constituţională de la Camera Deputaţilor din toate partidele, mai puţin România Mare, care au fost prezenţi în această săptămână alături de noi şi să nu uitaţi că am reuşit să transformăm într-un succes sesiunea noastră extraordinară şi datorită faptului că în comisie s-a lucrat în plină vacanţă în perioada 7-14 august.

Deci mulţumirile noastre, stimaţi colegi, sperăm şi noi să vă dăm o satisfacţie şi să votăm această lege.

Domnule preşedinte, doriţi să luaţi cuvântul?

Domnul Valer Dorneanu:

Da.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Îl ascultăm pe domnul preşedinte al Comisiei constituţionale.

Mulţumesc. De asemenea, când am vorbit de Comisia constituțională să știți că m-am referit și la reprezentantul președinției, domnul consilier Mihai Constantinescu, și la domnul profesor Ioan Muraru, avocatul poporului, care, observați, și acum este aici alături de noi.

Vă rog, domnule Valer Dorneanu.

Domnul Valer Dorneanu:

Stimaţi domni senatori,

Nu am dorit un privilegiu să vin aici, ci din respect faţă de dumneavoastră am ţinut să spun câteva cuvinte de mulţumire de la această tribună.

Vreau întâi, în numele membrilor comisiei, să vă mulţumesc dumneavoastră, senatorilor, pentru responsabilitatea extraordinară de care aţi dat dovadă, participând cu o exigenţă şi un profesionalism specifice dumneavoastră.

Nu spun aceste vorbe pentru a vă atrage voturile dumneavoastră, senatorilor, pentru responsabilitatea extraordinară de care aţi dat dovadă, participând cu o exigenţă şi un profesionalism specifice dumneavoastră.

Nu spun aceste vorbe pentru a vă atrage voturile dumneavoastră, pentru că, oricum, dumneavoastră, prin ţinuta dumneavoastră, care nu s-a îndoit nici în faţa timpului, nici a vremurilor, nu v-aţi lăsat influenţaţi de vorbele mele.

Realmente, aţi adus un plus de valoare prin soluţiile pe care dumneavoastră le-aţi susţinut cu o mare răspundere şi cu înflăcărare. Doresc, de asemenea, să mulţumesc de data aceasta membrilor comisiei.

Mi-ar plăcea să pot urma modelul american şi să mă refer la fiecare dintre dumneavoastră, pentru că fiecare ar trebui nominalizat şi ar trebui să-i relev meritele sale. Cred însă că veţi înţelege fiecare dintre dumneavoastră cât am preţuit activitatea fiecăruia, faptul că aţi ştiut fiecare să treceţi peste partizanatul politic, aţi ştiut când puteţi renunţa, când trebuie renunţat şi aţi făcut-o cu mărinimie, cu mare maturitate şi cu mare răspundere.

Doresc şi eu, ca şi distinsul domn preşedinte al Senatului, să mulţumesc, în mod

separat, și membrilor fără drept de vot ai comisiei, domnului profesor Ioan Muraru, care și-a adus o contribuţie extraordinară, domnului profesor Mihai Constantinescu care, uneori, prin pasiunea cu care își argumentează pozițiile, pasiune rezultată și dintr-o pregătire enciclopedică pe care, de fapt, o au și ceilalţi membri fără drept de vot ai comisiei, nu vreau să mă refer la ținuta și pregătirea extraordinară a colegilor mei, care m-au făcut de multe ori să uit că trebuie să-i opresc, din dorința de a fi beneficiarul unor argumenta științifice de elită.

Cred că votăm, ca să nu spunem deja „am votat“, cel mai important act normativ al deceniului.

Cred că asistăm la cea mai frumoasă și mai responsabilă dezbatere politică, dezbatere care a pus toate partidele participante la procesul greu, dar frumos, de revizuire a Constituției.

Vă mulţumesc foarte mult și fiți convinși că am realizat un lucru bun, dar să-l ducem până la capăt acum, votându-l, și, în continuare, votând raportul de mediere al comisiei. (Aplauze puternice).

Domnul Avram Filipaș (din sală):

Vă rog.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Stimaţi colegi,

A vorbit fiecare lider de grup. Domnule Avram Filipaș, voiați să spuneți ceva deosebit?

Domnul Avram Filipaș (din sală):

Din partea senatorilor independenți.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Din partea senatorilor independenți. Vă rog să mă scuzați.

Domnul Avram Filipaș:

Domnule preşedinte,

Îmi cer scuze, nu am vrut să creez un moment...

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Dar nici nu trebuie...

Domnul Avram Filipaş:

Sunt gata să şi renunţ, însă colegii...

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog, aveţi cuvântul!

Domnul Avram Filipaş:

Voiam un singur lucru să vă spunem, senatorii independenţi aici prezenţi, că vă rugăm să adăugaţi la cuvintele frumoase pe care le-aţi spus, la mulţumirile pe care le-aţi adresat tuturor colegilor noştri, mulţumiri adresate pentru abnegaţia şi competenţa cu care dânşii au lucrat şi v-am ruga să ţineţi seama, poate nu este expresia cea mai potrivită, dar să aveţi în vedere şi faptul că şi noi, senatorii independenţi, am conlucrat cu colegii noştri cu aceeaşi voinţă, ca lucrurile să ajungă în acest punct frumos, după părerea noastră, pe care interesul naţional îl merită.

Vă mulţumesc foarte mult.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Şi eu vă mulţumesc. Aveţi perfectă dreptate. Eu m-am referit la toţi colegii senatori. Cred că cu toţii apreciem nivelul extraordinar de ridicat şi de competent al dezbaterilor asupra Constituţiei, chiar dacă nu toate au trecut aşa cum ne-am fi dorit noi, în toate aceste amendamente. O să fie loc să facem paşi importanţi înainte.

Îl rog pe domnul secretar Ion Predescu să citească rar.

Fiecare coleg îşi aude numele, se ridică în picioare, spune „pentru“, pentru

Constituţie.

Domnul Ion Predescu:

Celor care au părăsit sala am să le fac apelul şi îi trec absenţi.

Acatrinei Gheorghe - absent

Alexa Constantin - pentru

Alexandru Ionel - absent

Apostolache Victor - pentru

Athanasiu Alexandru - pentru

Badea Dumitru - absent

Balcan Viorel - pentru

Bădulescu Doru-Laurian - pentru

Bălan Angela Mihaela - absentă

Bălălău Constantin - pentru

Belaşcu Aron - absent

Belu Ioan - absent (vot prin corespondenţă)

Bichineţ Corneliu - absent

Bindea Liviu-Doru - pentru

Bîciu Constantin - absent

Brădişteanu Şerban Alexandru - pentru

Bucur Dionisie - pentru

Bunduc Gheorghe - absent

Buzatu Gheorghe - absent

Cârciumaru Ion - absent

Ciocan Maria - absentă

Ciocârlie Alin Theodor - pentru

Codreanu Dumitru - absent

Constantinescu Dan - pentru

Constantinescu Eugen Marius - absent

Cozmâncă Octav - pentru

Crăciun Avram - pentru

Cristolovean Ioan - pentru

Dina Carol - absent

Dinescu Valentin - absent

Dinu Marin - pentru

Dobrescu Maria Antoaneta - pentru

Dumitrescu Viorel - absent (vot prin corespondență)

Duță Vasile - pentru

Eckstein-Kovács Péter - pentru

Fabini Hermann Armeniu - pentru

Făniță Triță - pentru

Feldman Radu Alexandru - pentru

Filipaș Avram - pentru

Filipescu Cornel - pentru

Florescu Eugeniu Constantin - absent

Flutur Gheorghe - pentru

Frunda György - pentru

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Am aici votul prin corespondență.

Citiți mai departe și îl spun eu acum, este „pentru“.

Domnul Ion Predescu:

Găucan Constantin - absent

Gogoi Ion - pentru

Guga Ioan - pentru

Hanganu Romeo Octavian - pentru

Hârșu Ion - pentru

Hoha Gheorghe - pentru

Honcescu Ion - pentru

Horga Vasile - absent

Hrițcu Florin - pentru

llașcu Ilie - absent

Iliescu Ion - pentru

Ionescu-Quintus Mircea - pentru

Iorga Nicolae Marian - absent

Iorgovan Antonie - pentru

Iustian Mircea Teodor - pentru

Kereskenyi Alexandru - pentru

Leca Aureliu - pentru

Lupoi Mihai - absent

Maghiar Teodor - pentru (vot prin corespondență)

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Avem aici, numai o secundă! Prin corespondență. Numai o secundă, prin corespondență, „pentru“.

Domnul Ion Predescu:

Marcu Ion - absent (vot prin corespondență)

Marinescu Simona Ana Maria - pentru

Markó Bela - pentru

Matei Vintilă - pentru

Matei Viorel - pentru

Mărgineanu Ștefan Gheorghe - absent

Mihordea Mircea - absent

Mocanu Vasile - pentru

Munteanu Tudor Marius - pentru

Nedelcu Mircea - absent

Nemeth Csaba - pentru

Nicolaescu Ioan - pentru

Nicolaescu Sergiu Florin - pentru

Nicolai Norica - pentru

Nicolescu Constantin - pentru

Novolan Traian - pentru (vot prin corespondență)

Domnul Nicolae Văcăroiu:

„Pentru“.

Domnul Ion Predescu:

Onaca Dorel-Constantin - absent

Oprescu Sorin Mircea - pentru (vot prin corespondență)

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Avem aici „pentru“.

Domnul Ion Predescu:

Opriș Octavian - pentru

Otiman Păun-Ion - pentru

Paleologu Alexandru - pentru

Pană Aurel - pentru

Pană Viorel Marian - pentru

Pastiu Ioan - absent

Păcurariu Iuliu - pentru

Păcuraru Nicolae Paul Anton - pentru

Pătru Nicolae - absent

Păunescu Adrian - pentru

Domnul Adrian Păunescu (din sală):

Sigur că aș fi vrut să fie o Constituție mai aproape de echilibru, dar pentru că toată lumea prezentă în această sală merge într-o direcție constructivă și în speranța că la mediere se mai poate repara ceva, fără nici un entuziasm, spun „pentru“.

Domnul Ion Predescu:

Deci „pentru“.

Penciuc Corin - pentru

Pete Ștefan - pentru

Petre Maria - pentru

Petrescu Ilie - absent

Plătică-Vidovici Ilie - pentru

Pop Dumitru Petru - absent

Pop de Popa Ioan - pentru

Popa Nicolae-Vlad - pentru

Popescu Dan-Mircea - pentru

Popescu Laurențiu-Mircea - pentru (vot prin corespondență)

Predescu Ion - pentru

Prichici Emilian - pentru

Pricop Mihai-Radu - pentru

Prisăcaru Ghiorghi - pentru

Pruteanu George Mihail - împotrivă

Pujină Nelu - pentru

Puskás Valentin-Zoltán - pentru

Radu Constantin - pentru

Rahău Dan Nicolae - pentru

Rebreanu Nora Cecilia - pentru

Rece Traian - pentru

Roibu Aristide - pentru

Roman Petre - pentru

Rus Ioan Aurel - absent

Sârbulescu Ion - pentru

Seche Ion - pentru

Seres Dénes - pentru

Sin Nicolae - pentru

Sógor Csaba - pentru

Solcanu Ion - pentru

Sporea Elena - pentru

Stănoiu Rodica Mihaela - pentru

Stoica Fevronia - pentru

Szabó Károly-Ferenc - pentru

Șelaru Rodica - pentru

Ștefan Viorel - pentru

Tărăcilă Doru Ioan - pentru

Theodorescu Emil Răzvan - pentru

Toma Constantin - pentru

Tudor Corneliu Vadim - absent

Ungheanu Mihai - absent

Vajda Borbala - pentru

Vasile Radu - pentru

Văcăroiu Nicolae - pentru

Vela Ion - pentru

Verestóy Attila - pentru

Voinea Melu - pentru

Vornicu Sorin Adrian - pentru

Zanc Grigore - pentru

Zlăvog Gheorghe - absent

Din 104 senatori a votat împotrivă unul singur. Cât fac? 103 voturi pentru. (Aplauze furtunoase).

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Cu 103 voturi pentru, un vot împotrivă și nici o abținere, s-a adoptat.

Stimaţi colegi, ne-am apropiat de final. Este ora 19,05. Domnul președinte Valer Dorneanu dorește să ne spună două cuvinte. Vă rog.

Domnul Valer Dorneanu:

Distinşi senatori, emoţia şi dorinţa de a vedea votată Legea de revizuire a Constituţiei cât mai repede m-au pus în situaţia să fac câteva omisiuni, foarte regretabile, în sublinierea meritelor unor colegi de-ai noştri.

Am nominalizat dintre membrii fără drept de vot a comisiei pe domnul profesor Muraru, pe domnul profesor Constantinescu. L-am omis pe bunul meu prieten, şi-mi pare rău pentru aceasta, că, întotdeauna, îţi uiţi prietenii, pe domnul Gaspar, care, întotdeauna, când e la „merite“ îl trecem la „fără vot“, când nu, la „deputaţi“, când, nu, este ministru şi niciodată nominalizat. (Aplauze). Vreau şi vă spun că de la primul titlu, de la prima notă, prima propunere, dânsul şi-a adus o mare contribuţie şi încă o dată îi cer scuze pentru că am avut această omisiune

Am omis, de asemenea, să mă pronunţ cu privire la presă şi să-i mulţumesc pentru responsabilitatea şi obiectivitatea cu care a urmărit toate lucrările de revizuire a Constituţiei, pentru cum a redat cu fidelitate şi cu obiectivitate mersul acestor lucrări.

Nu vreau să omit, de această dată, societatea civilă cea care, atât în cadrul forumului constituţional, cât şi prin foarte multe propuneri pe care le-a făcut, şi-a demonstrat, în primul rând, interesul faţă de acest act fundamental, şi-a demonstrat calificarea de ţinută, de elită a societăţii noastre civile.

Am omis, de asemenea, să mă refer la contribuţii deosebită pe care au adus-o membrii Comisiei pentru democraţie prin drept de la Veneţia, care, prin expertizelele sale, ne-a şi încurajat să susţinem unele soluţii, dar şi ne-a sugerat multe altele.

Vă mulţumesc din suflet pentru că aţi votat acest act fundamental.

Mulţumesc şi celor care l-au votat cu un pic de reţinere. Sperăm să mai aducem îmbunătăţiri şi în timpul medierii.

Aş vrea, vă spun din suflet, să vă consideraţi, tot autori şi direcţi, dar şi anonimi, ai unui act politic fundamental.

Vă mulţumesc foarte mult tuturor. (Aplauze furtunoase).

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog să luaţi loc. Cred că toată lumea e mulţumită pentru mulţumiri. Ne-am făcut datoria. Era de datori noastră şi cred că s-a muncit bine în această perioadă şi am făcut un act bun.

Stimaţi colegi, trebuie să constituim şi o comisie de mediere.

Vor fi patru colegi de la P.S.D., unul de la P.N.L., unul de la P.D., unul de la U.D.M.R.

Din partea Grupului parlamentar social democrat, rog patru propuneri.

Domnul Ion Solcanu:

Propunem pe domnii senatori: Ion Predescu, Doru Ioan Tărăcilă, Adrian Păunescu şi Opriş Octavian.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Mulţumesc.

Din partea Grupului parlamentar al Partidului Naţional Liberal, o propunere.

Domnul Nicolae-Vlad Popa:

Propunem pe domnul senator Mircea Ionescu-Quintus.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Domnul senator Mircea Ionescu-Quintus. Din partea Grupului parlamentar al Partidului Democrat, o propunere.

Doamna Maria Petre:

Propunem pe domnul senator Petre Roman.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Mulţumesc.

Din partea Grupului parlamentar U.D.M.R., o propunere.

Domnul Verestóy Attila:

Propunem pe domnul senator Eckstein-Kovács Petér.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Mulţumesc.

Dacă sunt obiecţii? Dacă nu, vă rog să votaţi constituirea acestei comisii de mediere.

Cu 93 de voturi pentru, nici un vot împotrivă, nici o abţinere, a fost aprobată componenţa comisiei de mediere.

Stimaţi colegi, daţi-mi voie, pe final, să-i dăm cuvântul, pentru două minute, pe o problemă separată, domnului senator Pop de Popa Ioan.

Domnule profesor, aveţi cuvântul!

Domnul Ioan Pop de Popa:

Vă mulţumesc, domnule preşedinte.

Doamnelor colege şi colegi,

Doresc să vă anunţ oficial, în numele meu personal, Ioan Pop de Popa, în numele domnului Dinu Marin şi al domnului Aureliu Leca, că ne-am depus demisia din Partidul Umanist din România. (Aplauze furtunoase). Motivele sunt personale şi nu le comentez. Vom rămâne, în continuare, în Grupul parlamentar al Partidului Social Democrat.

Vă mulţumesc. (Aplauze furtunoase).

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Ne bucurăm.

Stimaţi colegi, daţi-mi voie să închei şedinţa noastră de astăzi. Mâine şi miercuri vom lucra în comisii şi joi ne vom vedea în plen.

Vă mulţumesc, încă o dată, tuturor, pentru efortul pe care l-am făcut.

Ședința s-a încheiat la ora 19,15.

● D.S., ședința din 1 septembrie 2003, p. 6-24.

74. Alocuţiunea preşedintelui Comisiei pentru politică externă, Ghiorghi Prisăcaru, la împlinirea a 10 ani de la aderarea României la Consiliul Europei (Şedinţa comună a Senatului şi Camerei Deputaţilor din 7 octombrie 2003)

Domnule preşedinte al României,

Domnilor preşedinţi ai Senatului şi Camerei Deputaţilor,

Prea Fericite Părinte Teoctist, Patriarhul României,

Domnule secretar general al Consiliului Europei,

Doamnă Catherine Lalumière,

Stimaţi colegi parlamentari, Excelenţe, Doamnelor şi Domnilor,

Sunt extrem de onorat să am posibilitatea ca, în numele Grupurilor Partidului Social Democrat din Senat şi Camera Deputaţilor, să vorbesc azi în cadrul acestei sesiuni solemne, prilejuită de împlinirea a 10 ani de la primirea României în Consiliul Europei.

Prezenţa la sesiunea noastră comună şi alocuţiunile prezentate de preşedintele României, domnul Ion Iliescu, de domnul Walter Schwimmer şi doamna Catherine Lalumière semnifică, în cel mai înalt grad, importanţa momentului pe care-1 aniversăm astăzi.

Mulţumim doamnei Catherine Lalumière pentru prezenţa şi contribuţia domniei sale, care - din câte ştiu - şi-a anulat alte angajamente pentru a fi azi, împreună cu parlamentarii români, la marcarea acestui eveniment. Nu puţini sunt cei care-şi amintesc de consecvenţa şi distincţia cu care doamna Lalumière, pe atunci secretar general al Consiliului Europei, a sprijinit România în concretizarea opţiunii sale pro-europene.

În ceea ce-1 priveşte pe domnul Walter Schwimmer, în calitate de raportor pentru România al Consiliului Europei, domnia sa a recomandat, în 1997,

încetarea monitorizării angajamentelor asumate de ţara noastră. În septembrie 1999, după alegerea sa ca Secretar General, prima ţară vizitată în această calitate de domnul Walter Schwimmer a fost România.

Doamnelor şi domnilor,

Fără îndoială, la scara istoriei, zece ani înseamnă puţin.

Priviţi, însă, din perspectiva transformărilor produse în România, aceşti ani au însemnat enorm de mult, consacrând desprinderea definitivă de trecutul totalitar şi racordarea ireversibilă la principiile şi normele europene.

În perioada de după Revoluţia din Decembrie ‘89, România a trecut la reconstruirea edificiului democraţiei începând cu semnarea celor mai importante instrumente juridice ale Consiliului Europei: Convenţia europeană a drepturilor omului; Convenţia europeană pentru prevenirea torturii; Convenţia-cadru pentru protecţia minorităţilor naţionale; Carta socială europeană; Carta Europeană a autonomiei locale, Carta Europeană a limbilor regionale şi minoritare ş.a.

Odată cu adoptarea legislaţiei europene, trebuie subliniată activitatea intensă de promovare a acesteia, ceea ce face ca, în zilele noastre, drepturile omului - inclusiv ale cetăţenilor români aparţinând minorităţilor naţionale - să reprezinte un „acquis“ solid, cu efecte pozitive asupra stabilităţii democratice interne şi vizibilităţii României în lume. Prin eforturi apreciabile, societatea românească a integrat, într-o perioadă scurtă, valorile şi instrumentele acţiunii politice proprii ţărilor cu democraţie consolidată. De aceea, putem afirma că, azi, urmare acestor împliniri, ţara noastră se numără printre ţările cele mai active ale comunităţii internaţionale care acţionează pentru afirmarea principiilor democraţiei în Europa şi în lume.

La primul Summit de la Viena din 1993 - la care dv., domnule preşedinte Ion Iliescu, aţi reprezentat România în calitate de proaspăt membru cu drepturi depline - Consiliul Europei a lansat conceptul de stabilitate democratică. Acesta presupune stabilitate, atât în plan intern cât şi extern, regional. Ori, şi în acest domeniu, România s-a manifestat, în toată această perioadă, ca ancoră de stabilitate, dar şi ca furnizor activ de securitate zonală şi europeană. Contribuţiile României sunt cunoscute şi, cu siguranţă, acestea vor spori, odată cu primirea cu drepturi depline în NATO şi Uniunea Europeană.

La 10 ani de la aderarea României la Consiliul Europei, avem de-a face cu o altă

Românie care a trecut printr-un proces profund de reforme instituţionale, beneficiază de o democraţie funcţională şi, pe această bază, poate să-şi asume responsabilităţi ca viitor membru al NATO şi al UE.

Aceasta nu presupune, nicidecum, o încetinire a angajamentelor asumate de consolidare şi aprofundare a exerciţiului democratic în plan intern şi european.

Vorbind în numele Grupurilor parlamentare ale Partidului Social Democrat, pot să afirm că respectarea libertăţii şi drepturilor fundamentale ale omului, inclusiv ale cetăţenilor aparţinând minorităţilor naţionale, consolidarea statului de drept, afirmarea societăţii civile, asigurarea participării efective a cetăţenilor la viaţa publică vor constitui, în continuare, obiective esenţiale ale acţiunii noastre politice. Vom conlucra, în acest sens, cu celelalte forţe politice, cu biserica, cu societatea civilă, cu tineretul, pentru realizarea acestor obiective.

De aceea, România recunoaşte rolul specific al Consiliului Europei în construcţia instituţională a statului de drept şi a societăţii democratice româneşti în ansamblu. După cum suntem convinşi de rolul pe care organizaţia de la Strasbourg îl va juca şi în viitor, ca promotor al principiilor şi normelor democraţiei, drepturilor omului şi statului de drept.

Doamnelor şi domnilor,

Consiliul Europei a fost pentru România un partener loial şi de lungă durată în evoluţia de la ţară în tranziţie, la ţară cu democraţie consolidată. Logica sa democratică a inspirat şi accelerat acţiunea instituţiilor fundamentale ale statului, demersurile clasei politice şi ale societăţii civile. Această logică s-a repercutat asupra vieţii de zi cu zi a cetăţenilor României, pe măsura schimbării mentalităţilor şi însuşirea noilor valori. Este vorba de crearea şi promovarea comportamentului democratic la nivelul fiecărui component al corpului social.

În opinia noastră, însă, relaţia României cu Consiliul Europei nu trebuie privită doar din perspectiva însuşirii de către noi a principiilor şi normelor europene, cuprinse în documentele la care ţara noastră a devenit parte. Merită, deopotrivă, a fi luată în considerare şi activitatea desfăşurată de România, în plan parlamentar şi guvernamental, pentru afirmarea Consiliului Europei ca instituţie fundamentală în făurirea unei Europe Unite şi democratice. De aceea, vă rog să-mi îngăduiţi ca, odată cu omagierea rolului Consiliului Europei în dezvoltarea democratică a ţării, să aduc calde mulţumiri tuturor acelora care, dincolo de

apartenența politică și convingerile ideologice, au contribuit la înscrierea României printre membrii activi și respectați ai acestei instituții paneuropene.

Convingerea noastră este că, și pe mai departe, Consiliul Europei va avea nevoie de contribuția României. Constituția Europeană, care ar putea fi adoptată încă la sfârșitul acestui an, și lărgirea Uniunii Europene la 27 membri până în 2007, pune în mod serios problema rolului Consiliului Europei în viitoarea arhitectură europeană. Nu cred că slăbirea, în ultimii ani, a interesului unor țări vest-europene față de Consiliul Europei trebuie să conducă la transformarea acestuia doar într-o „agenție“ pentru democratizarea Estului. Democrația se obține nu prin naștere, ci prin educație și formare, prin respectarea de către toți a normelor proprii unui sistem de valori și principii.

De aceea, Consiliul Europei va trebui să fie gardianul respectării drepturilor omului și a statului de drept în toate statele sale membre, inclusiv în cele cu democrație consolidată. Din acest punct de vedere, cea de a treia reuniune la nivel înalt a Consiliului Europei, pe care noi o sprijinim, trebuie să se concentreze tocmai asupra rolului viitor al Consiliului Europei, a conlucrării sale cu celelalte instituții europene, în construirea Marii Europe, democratice, unite și prospere. Așa cum se exprima recent domnul Walter Schwimmer, și noi credem că UE și Consiliul Europei pot deveni organizații complementare și nu concurente, evitând astfel riscul de creare a unor noi linii de democrații în Europa.

Însușirea și promovarea principiilor și normelor democratice nu poate fi considerat niciodată ca fiind un proces încheiat, odată pentru totdeauna. Acesta se perfecționează și se aprofundează continuu. Și în România încă avem de lucrat în acest domeniu: din punct de vedere al cadrului legislativ, al implementării legislației și al mentalităților. Constituția revizuită, care sperăm să fie aprobată prin Referendumul național din 19 octombrie, ne înscrie indiscutabil pe coordonate europene. Avem, însă, nevoie să rezolvăm o serie de probleme care să-i facă pe toți cetățenii țării participanți activi și egali la organizarea și conducerea societății românești.

În egală măsură, România, în calitate de membru al Consiliului Europei, are obligația de a acționa pentru ca principiile și normele democratice să fie aplicate de toate statele membre. Am în vedere, îndeosebi, acele aspecte care privesc respectarea riguroasă a standardelor europene în privința protecției cetățenilor care aparțin minorităților naționale. Este, desigur, important să fie adoptate

documente - precum este Convenţia-cadru pentru protecţia minorităţilor naţionale - care stabilesc principii şi norme în acest domeniu, dar la fel de important este ca acestea să fie puse integral în aplicare de către toţi. Nu putem accepta standarde duble, după cum nu putem fi mulţumiţi de faptul că minoritarii români din unele ţări europene nu beneficiază de drepturile prevăzute în documentele europene şi internaţionale. Poziţia noastră în acest domeniu este limpede: aceştia sunt şi trebuie să rămână cetăţeni loiali ai ţărilor în care trăiesc, dar trebuie să fie sprijiniţi în păstrarea identităţii lor etnice şi culturale. Aceasta reprezintă, de fapt, şi bogăţia Europei spre care ne îndreptăm: un continent unit, în marea sa diversitate etnică şi culturală.

Cu aceste gânduri doresc ca, în numele Grupurilor parlamentare ale P.S.D, să mulţumesc cetăţenilor României pentru eforturile făcute în aceşti ani în direcţia racordării noastre la normele democraţiei europene şi să-mi exprim speranţa că, în curând, aceste eforturi îşi vor găsi împlinirea prin totala noastră integrare în marea familie europeană. De aceea, doresc - în încheiere - să apreciez colaborarea cu celelalte forţe politice în cadrul unei politici de consens naţional pentru înfăptuirea obiectivelor noastre fundamentale de însuşire a standardelor şi de integrare în structurile europene.

Vă mulţumesc pentru atenţie.

● D.S., şedinţa din 7 octombrie 2003, p. 7-9.

75. Blestemul poziţiei geopolitice a României: Suntem prea aproape de Rusia şi prea departe de Dumnezeu – intervenţia lui Gh. Buzatu cu prilejul dezbaterii proiectului de lege pentru ratificarea Tratatului dintre România şi Federaţia Rusă semnat la Moscova la 4 iulie 2003 (Şedinţa Senatului din 3 noiembrie 2003)

Domnul Doru Ioan Tărăcilă:

[…] Îl invit la tribună pe reprezentantul Grupului parlamentar România Mare, domnul senator Gheorghe Buzatu.

Aveţi cuvântul, domnule senator.

Domnul Gheorghe Buzatu:

Vă mulţumesc, domnule preşedinte.

Doamnelor şi domnilor senatori, am ascultat cu deosebit interes ultima parte a expunerii domnului ministru de externe, Excelenţa Sa domnul Mircea Geoană, şi, de asemenea, intervenţia colegului nostru, senatorul Ghiorghi Prisăcaru.

Documentul care se supune atenţiei noastre astăzi este foarte interesant, eu l-aş numi cardinal pentru definirea relaţiilor externe ale României. Este oarecum surprinzător faptul – dar asta este ordinea pe care noi o aprobăm la început de şedinţă – că acest document este supus atenţiei noastre, aşa, la un sfârşit de şedinţă, trebuind să mergem mai repede, trebuind să fie aprobat astăzi sau data viitoare şi trebuind ca discuţiile să fie, într-un fel, comprimate.

Cu toate acestea, având în vedere importanţa materiei, cred că acest document merită mai multă înţelegere din partea noastră, merită o dezbatere ceva mai largă şi nu cred că această jumătate de oră care ne-a mai rămas este suficientă pentru studiul atent al acestui document.

O primă constatare. Am în faţă documentul primit la casetă. Deci, mai mult decât scrie în ordinea de zi, avem în dezbatere Legea pentru ratificarea Tratatului de către Camera Deputaţilor şi Senatului. O primă surpriză este următoarea (citez din text):

„Parlamentul României adoptă prezenta lege. Art. 1 – Se ratifică Tratatul privind relaţiile prieteneşti... şi art. 2 – Declaraţia comună a miniştrilor afacerilor externe...“.

Deşi în expunerea de motive se precizează un lucru cât se poate de clar, şi anume că această Declaraţie, din punct de vedere juridic, nu reprezintă o anexă a Tratatului… Atunci de ce este inclusă în acest proiect de lege? Pentru că aici este şi eficienţa hotărâtoare, radicală, cardinală, a acestui proiect de lege. De vreme ce Tratatul privind relaţiile prieteneşti conţine prevederi – sunt articolele sale, 19 sau 20, câte sunt aici - care pot fi întâlnite în orice documente de această natură, ei bine, această Declaraţie comună, semnată tot la 4 iulie anul acesta la Moscova, ridică importante probleme referitoare la trecut, la prezent şi la viitor.

Orice am spune noi, este greu de crezut că Federaţia Rusă, din momentul în care s-a semnat Tratatul, îşi va schimba politica. De 300 de ani politica Rusiei a fost şi va rămâne aceeaşi. Ne gândim la ce va fi Rusia democrată de mâine. Rămâne de văzut, dar marile puteri, aşa cum a explicat foarte bine un cunoscut om politic britanic, „nu au sentimente, ci ele au numai interese“. Şi mie îmi este foarte greu să cred că din acest moment, din 4 iulie, dintr-o dată, Rusia îşi schimbă politica faţă de România.

Eu cred că în vederea semnării Tratatului la 4 iulie – şi a declaraţiei la care m-am referit – în primul rând era bine ca Rusia să fi dat dovadă de anume bunăvoinţă faţă de România. Spre exemplu, mă gândesc că Federaţia Rusă a tratat cu atâta indiferenţă situaţia celor 3 camarazi ai senatorului Ilaşcu care au fost arestaţi încă în 1992 şi sunt deţinuţi în „Republica“ Transnistriană. Cum este posibil? Fiindcă noi cunoaştem cuvântul decisiv pe care îl are Rusia în a determina o atitudine clară a „guvernului“ de la Tiraspol în problema respectivă.

Din alt punct de vedere, Rusia nu şi-a precizat atitudinea foarte clară în ceea ce priveşte relaţiile cu Basarabia, Republica Moldova, cum i se spune în mod oficial.

Ea este prezentă pretutindeni, acolo este implicată în toate acţiunile pe care le desfăşoară Chişinăul şi, totuşi, dacă vedeţi dv., firele - ceea ce s-a constatat şi în declaraţiile politice de astăzi - sunt toate canalizate de guvernanţii actuali de la Chişinău spre Bucureşti. România este vinovată de cutare situaţie, de cutare gest, acum şi de fondurile culturale care/cum sunt orientate sau ar trebui orientate, pe viitor, spre Chişinău şi aşa mai departe… Toate acestea în momentul când ştim

sigur că jocul, acolo, îl face Rusia.

Dar, aici, nici nu trebuie argumente prea multe, pentru că vorbesc realităţile înseşi. Este vorba şi de realităţi istorice care sunt constatate în zeci şi zeci de lucrări ştiinţifice. Nu mă refer la lucrările care aparţin unor geografi şi istorici români, mă refer la cele care sunt datorate unor reputaţi specialişti străini şi care încă includ acest spaţiu în spaţiul rusesc.

Avem vreo declaraţie a Rusiei din care să rezulte, anume, că Moscova se leapădă – ăsta e termenul - totuşi, de statul moldovenesc, de Republica Moldova? Nu avem.

Rusia este - mă rog, orice comparaţie şchioapătă - este prezentă, dar ea nu se amestecă. Ştiţi dv. cum stă situaţia.

S-a obţinut ceva concret în această privinţă? Nu s-a obţinut nimic!

Rușii sunt foarte atenți în ceea ce privește circulația și manevrarea documentelor lor, pentru a explica politica lor față de România, în ansamblu și față de Basarabia, în special.

Ca unul care am avut ocazia să studiez, imediat după ce s-au deschis arhivele foste sovietice, în 1992 - 1993 - 1994, în arhivele de la Moscova ale Ministerului de Externe, am fost printre primii cercetători străini care intrau acolo, căci până atunci numai istoricii sovietici intrau. Ei, acum au devenit istorici ruși. Ei bine, acele documente au un circuit anume și, acolo unde este vorba de drepturile și interesele românești, ele sunt canalizate într-un fel... Dar nu asta prezintă interes acum, ci prezintă interes că totdeauna, de-a lungul celor 300 de ani, de la Petru cel Mare și până astăzi, orice acțiune a Rusiei s-a făcut potrivit unor directive cât se poate de clare, de concrete.

Au fost cărţulii, cărţi de culoare, să le spunem, pentru studiul diplomaţilor ruşi şi sovietici în interiorul Centralei. Un exemplu cred că este binevenit în această privinţă. Politica URSS, politica Rusiei sovietice - URSS a apărut în 1924 – de la 1917 până la 1940 s-a concretizat şi promovat după o broşură scrisă pentru necesităţile Ministerului de Externe - pe atunci se chema Comisariatul Poporului pentru Relaţiile Externe - scrisă de Cristian Rakovski, un revoluţionar bulgar, care a stat în România, iar la 1917 a plecat în Ucraina şi apoi la Moscova şi s-a numărat printre cei care au decis soarta politicii externe sovietice în sud-estul Europei şi vizavi de România, îndeosebi, până când el însuşi avea să fie

arestat…

Domnul Doru Ioan Tărăcilă:

Domnule profesor, vă rog să limitaţi expunerea.

Domnul Gheorghe Buzatu:

Da, bineînţeles, doar nu am timpul limitat de vreun regulament în această privinţă...

Domnul Doru Ioan Tărăcilă:

Văd că vă referiţi la Rusia sovietică şi la altele. Vă rog să limitaţi expunerea.

Domnul Gheorghe Buzatu:

Dar nu trebuie să pornim de la origini? Vreţi să ajung la sfârşit dintr-o dată? Vreţi, domnule… Vorbeam mai devreme, la declaraţii politice, despre fostele Regulamente. Vreţi un simplu „Da“ sau „Nu“?

Domnul Doru Ioan Tărăcilă:

Nu. Vrem punctul de vedere al grupului parlamentar. Pe acesta îl ascultăm. Vă rog.

Domnul Gheorghe Buzatu:

Nu uitaţi că un vechi Regulament al Senatului indica - m-am referit la Regulamentul din 1925 - că, din momentul în care… Doar azi am vorbit, şi văd că degeaba se face apel la documentele noastre din trecut. Din momentul, deci, în care un preşedinte de şedinţă - se preciza în Regulamentul de la 1925 - se implică într-o discuţie, după aceea el ar trebui să părăsească fotoliul prezidenţial.

Domnul Doru Ioan Tărăcilă:

Nu aţi fost foarte atent ce aţi prezentat, domnule profesor. Aţi prezentat…

Domnul Gheorghe Buzatu:

Eu vă rog să nu fiu întrerupt.

Domnul Doru Ioan Tărăcilă:

Aţi prezentat cazul când îşi expune punctul de vedere. Eu v-am ascultat cu multă atenţie. Eu v-am spus numai, tehnic, să limitaţi expunerea.

Domnul Gheorghe Buzatu:

Da, dar este foarte interesant. Interesant, pentru dv. intervenţiile „tehnice“ nu cuprind puncte de vedere… cu toate că lucrurile stau exact pe dos. Puteţi demonstra, cumva, contrariul? Revin însă: Fiind vorba de relaţiile româno-ruse şi sovietice, oricând trecutul este foarte interesant. Dovadă este că şi această anexă - Declaraţie comună, cum îi ziceţi - tot la trecut se referă. Deci, o discutăm sau nu o discutăm? Abia am intrat în problemă, domnule preşedinte. (Râsete în sală).

Păi, atunci, să ne precizăm atitudinea… Nu puneţi la vot cât timp trebuie să vorbesc despre ea?…

Domnul Doru Ioan Tărăcilă:

Într-un timp rezonabil. Dv. aţi epuizat până în acest moment 20 de minute.

Domnul Gheorghe Buzatu:

Un timp rezonabil înseamnă cel puţin o oră la această problemă.

O oră începând de aici încolo. (Râsete în sală).

Să ştiţi, domnule preşedinte, că nu m-aţi determinat să pierd firul expunerii.

Domnul Doru Ioan Tărăcilă:

Sunt convins de asta şi nu asta am intenţionat.

Domnul Gheorghe Buzatu:

Deci, fiind vorba de politica Rusiei…

Domnul Doru Ioan Tărăcilă:

Mai ales că vorbeaţi de Rusia sovietică.

Domnul Gheorghe Buzatu:

V-aţi pripit, ca de obicei, dar vă înţeleg… Deci, fiind vorba de politica Rusiei şi a Rusiei sovietice, domnule preşedinte, pretutindeni în lume, cei care se ocupă de relaţiile externe ale Rusiei nu se numesc parlamentari, ci se cheamă kremlinologi. Deci, din momentul în care s-a semnat Tratatul, haideţi să-l lăsăm în seama kremlinologilor. Îmi pare rău, dar va veni momentul când, poate, veţi fi contrazişi pe această temă.

Voi ajunge şi la acel aspect, deşi dv. îmi impuneţi o limitare de timp… Totuşi, vă spun că mai am nevoie de o jumătate de oră, cel puţin. (Discuţii în sală).

Este mult sau este puţin? (Discuţii în sală).

Vasăzică, semnarea acestui Tratat a necesitat 11 ani şi noi acum, când îl discutăm, trebuie să ne grăbim…

(Din sală): Un an a durat.

Domnul Gheorghe Buzatu:

Nu. Vorbesc de când au pornit negocierile, pe urmă, la 1995, la reluarea lor şi la stadiul actual. Noi acum ar trebui, în 10 minute, să rezolvăm această problemă.

Doamnelor şi domnilor senatori,

Tratatul care a fost semnat la 4 iulie confirmă întru totul politica externă pe care Rusia ţarilor şi Rusia sovietică au dus-o, în toate direcţiile, în toate privinţele, pentru toate ţările, şi vizavi de România, îndeosebi. În acelaşi timp, însă - şi regret acest lucru - confirmă şi slăbiciunile pe care le-a manifestat diplomaţia română. Eu nu înclin să cred că aici Bucureştii au ştiut să conducă firele negocierilor, cât se poate, foarte bine, pentru că, vizavi de textul Tratatului, cum am spus, care conţine prevederi obişnuite, ele nu ne apar, nu sunt stranii, nu aduc nimic nou, sunt texte comune, principii cunoscute… Ei bine, Declaraţia comună afectează semnarea acestui tratat, ratificarea lui, îngreunează votul Parlamentului.

Câteva dintre problemele care sunt atinse în Declaraţia comună denotă, cât de colo, că Rusia nu a renunţat cu nimic la pretenţiile sale bineştiute şi ne pune pe noi într-o situaţie dificilă, delicată, ne face să ne asumăm responsabilităţi care nu

sunt ale noastre.

Nu era nevoie acum - cred eu - să se facă trimitere la Pactul Ribbentrop-Molotov din 1939, care văd în textul Declarației că este și condamnat. Condamnat de către cine? Parlamentul de la Moscova a condamnat deja acest pact încă la 24 decembrie 1989 și l-a declarat „nul ab initio“. Asta este formula la care s-a ajuns pe vremea lui Gorbaciov. El era atunci liderul statului sovietic. Și am avut onoarea să-l cunosc pe secretarul său, pe domnul Aleksandrov. Am dezbătut această problemă - de asta spun că timpul este cât se poate de scurt – în 1991, la Chișinău. Atunci, acolo a fost o consfătuire internațională a istoricilor, au participat specialiști din vreo 20 – 30 de țări, inclusiv din Statele Unite, Franța, Marea Britanie, Germania, România, Basarabia și altele, inclusiv trimiși ai Senatului de la București, iar poziția lor a fost clară, a fost mai precis una de condamnare și respingere a pactului Hitler – Stalin. Ce s-a întâmplat cu acest pact? În mod fals i se spune aici „din 23 august“. El a fost semnat în zorii zilei de 24 august 1939, atunci când ministrul de Externe al Germaniei, Ribbentrop, a venit la Moscova și, în prezența lui Stalin, Ribbentrop și Molotov au semnat pactul, în fapt un tratat de neagresiune reciprocă. Un tratat prin care cele două puteri se angajau să nu poarte acțiuni ofensive una contra celeilalte. Pactul ca pactul, dar, în același timp, Germania și U.R.S.S. au semnat un protocol secret și, în esență, trimiterea este la acest protocol secret, care însă nu este menționat în Declarația comună. Protocolul secret era o anexă a pactului, o anexă în patru puncte. În două din cele patru articole se făceau trimiteri la Statele Baltice și la Polonia, iar art. 3 era cu referire la Basarabia, care nu era nominalizată, dar se făcea vorbire de faptul că Germania se dezinteresa de… interesul Rusiei pentru sud-estul Europei, în mod concret pentru anume zone ale României. În lunile imediat următoare, în martie 1940, Molotov a făcut pași înainte, pentru a grăbi „rezolvarea“ problemei în interesul URSS, iar în iunie 1940 a prezentat cele două note ultimative, prin care ni se solicitau, sub amenințarea cu recurgerea la forța armelor, cedarea Basarabiei și a nordului Bucovinei.

Cedarea acestor teritorii a consemnat nu numai sfârșitul României Mari, dar a marcat dezastrul României. Dacă astăzi ne aflăm în situația în care ne aflăm, începutul datează de la acea notă, de la prima ultimativă sovietică din 26 iunie 1940, a doua succedându-i imediat, la 27 iunie 1940.

Chestiunea nu este chiar așa de simplă. S-a schimbat brutal destinul nu numai al unei țări, dar, în același timp, s-au modificat destinele tuturor țărilor din zonă, de la Marea Baltică până la Marea Neagră, Țările Baltice și Polonia, deopotrivă cu

România.

Dar, în mod semnificativ, atunci când Sovietul Suprem URSS, la 31 august 1939, a ratificat pactul de neagresiune sovieto-german din 23 august 1939, dar protocolul anexă n-a fost şi nu putea fi luat în consideraţie, pentru bunul motiv că el era – şi aşa trebuia să rămână potrivit voinţei semnatarilor - strict secret. În acest fel, noi nu putem decât să-i constatăm nulitatea din start, adică ab initio, după cum au făcut-o şi sovieticii în timpul lui Gorbaciov. Or, noi acum, în 2003, ne trezim să-l condamnăm! Este prea târziu şi este, oricum, prea puţin! De ce? Pentru că, deşi protocolul secret este atins de nulitate, realităţile cărora el le-a dat naştere sunt încă vii, efective, palpabile, ele încă se … aplică, funcţionează… Aceste realităţi trebuie anulate! Vreţi un acord cu cineva? Condamnaţi protocolul secret şi pe semnatarii săi, dar înainte de orice anulaţi acele realităţi care au rezultat direct din documentul pe care tocmai îl repudiem categoric!

Constatăm însă că, în concepţia semnatarilor Declaraţiei din 4 iulie 2003, menţinem realităţile, condamnăm documentele şi, totuşi, mergem înainte. Nu se poate aşa ceva! Şi, în plus, parcă inspirându-ne din ceea ce s-a petrecut la Moscova în vremea lui Stalin, venim noi astăzi şi declarăm că Declaraţia comună face şi nu face parte din tratat. Suntem asiguraţi, în diverse declaraţii de presă, în expunerea de motive, că nu face parte, dar în proiectul de lege această Declaraţie este inclusă. Se merge în acelaşi sens ca în 1939, când Sovietul Suprem stalinist n-a luat în consideraţie, din motivul expus, protocolul secret, aşa şi acum repudierea documentului nu face parte din Tratat, deşi noi urmează s-o votăm ori să n-o votăm!!!

Doamnelor şi domnilor,

Ăsta este numai un capitol, pentru că protocolul secret de la 23 august 1939 – repet, din 24 august, de fapt – a rămas un model. Este, probabil, documentul cel mai oribil al întregii istorii a secolului al XX-lea prin esenţa lui şi cel mai catastrofal din punctul de vedere al consecinţelor sale imediate, el conducând direct la declanşarea celui de-al doilea război mondial la 1 septembrie 1939. Dar, din punctul nostru de vedere, acum, după ce întreaga comunitate internaţională a condamnat acest document, noi îl repunem în discuţie. Ne declarăm dispuşi să-l condamnăm, atunci când trebuia s-o fi făcut de mult şi în chip real, încălcându-i hotărât consecinţele!… De altfel, primii care l-au publicat, în 1948, au fost americanii, iar asta n-au făcut-o cu gândul de a respecta odiosul târg Hitler-Stalin. Era un volum editat de Departamentul de Stat al Statelor Unite. Şi atunci

protocolul secret a ieşit la iveală, de atunci avem textul complet al acestui mizerabil protocol secret, prin care ţări ale Europei, independente, suverane, au fost private brutal de libertate, ele trecând sub „protecţia“ Moscovei.

Dar, spuneam, acesta este un capitol minuscul, un capituleț, în raport cu un alt capitol pe care îl cuprinde Declarația comună și cu care, în nici un fel, noi nu putem fi de acord. Nu eu, ca istoric, dar, întrebați, vă rog, poporul român dacă ar fi de acord să-și condamne participarea României la cel de-al doilea război mondial?!

Dar ce-a fost un acest război? A fost un război personal al cuiva, a fost un război al altcuiva ori a fost o cruciadă pentru a cuceri Marea Uniune Sovietică sau a fost un război provocat chiar de URSS?!

Și noi, astăzi, venim și condamnăm războiul la care am fost siliţi să participăm din vina URSS. Să-i ascultăm, vă rog, pe marii istorici ai lumii, pe oamenii de stat de atunci ai României sau străini… cum s-au pronunţat ei în această privință…, cum au văzut ei războiul din 1941-1944? A fost incontestabil un război drept de la un capăt la altul, de la 22 iunie 1941 și până la 23 august 1944. Nu a fost un război pentru câștigarea unor teritorii străine. A fost un război pentru eliberarea Basarabiei şi a Bucovinei de Nord, a fost un război pentru drepturile noastre istorice violate, dar, în acelaşi timp, doamnelor și domnilor senatori, a fost un război în care s-a avut în vedere şi un factor politic de cel mai mare interes, și asta v-o spun, de data aceasta, ca istoric.

Guvernul de la Bucureşti, în orice moment, a avut informaţii că la Kremlin s-au pregătit, și astăzi cunoaștem cu toţii acest lucru, pentru că s-au publicat documentele, deci în orice clipă, de la 1941 la 1944, în laboratoarele roșii de la Kremlin s-au preparat nucleele viitoarelor cabinete comuniste de la Bucureşti, Varşovia, Sofia.

Era vorba de un război și ideologic, nu purtat, așa cum se mai afirmă, „de florile mărului“. Nu. Era vorba de distrugerea în perspectivă a dușmanului, la urma-urmelor de ce ne place acum atât de mult - distrugerea comunismului. A! Faptul că România s-a aflat alături de Germania, dar asta e cu totul altceva! Dar să nu uităm, până la 1939, până la 1 septembrie 1939, când a început al doilea război mondial, alături de Germania cine s-a mai aflat?

Domnul Adrian Păunescu (din sală):

Rusia.

Domnul Gheorghe Buzatu:

S-a aflat Rusia, da, în ultimă instanţă, dar înainte s-a aflat Anglia… s-a aflat Franţa… Şi Statele Unite au făcut demersuri în acest sens. Şi, astăzi, vedem că dintre toate marile puteri rămâne singur statul român vinovat pentru această alianţă. Adolf Hitler a devenit un aliat de ocazie pentru noi. Nu o spune Gheorghe Buzatu, devenit senator azi. Cei mai mari istorici ai Germaniei de după 1945 au demonstrat acest lucru. Menţionez un nume: Andreas Hillgruber, care a făcut şcoală în istoriografia europeană postbelică. El vorbea de o alianţă de moment, de faptul că a fost un război paralel al României cu acela al Germaniei. Că în propaganda de război a Uniunii Sovietice România a fost, din motive… de propagandă, pusă mereu în aceeaşi balanţă cu Germania, asta este cu totul altceva. Că în propaganda de război a Statelor Unite şi a Marii Britanii a fost introdusă tot aici, şi asta este altceva. De înţeles pentru scopurile de atunci de război. Dar care nu-s acceptabile în prezent. Astăzi, după 60 de ani, a face această confuzie, este de nepermis. De ce? A fost un război pe care România l-a purtat până la limitele extreme. Până unde a condus-o forţa armelor. Mareşalul Antonescu, care s-a aflat atunci la conducere şi care a avut aprobarea forţelor politice de la Bucureşti, cel puţin până la atingerea Nistrului, a explicat că nu el, nu România puteau să determine, în momentul X sau Y, clipa în care părăsea războiul şi dicta armatei: „Băieţi, mergem acasă, ne-am atins idealurile“. Războiul era planetar şi nu unei ţări ca România, nu unei puteri mici sau foarte mici i se permitea, i se putea îngădui să decidă momentul în care se retrăgea ori stopa războiul.

Dar faptul că Războiul din Răsărit era unul drept a fost recunoscut chiar de Uniunea Sovietică pentru că, în ultima întrevedere pe care ministrul nostru de atunci la Moscova, Grigore Gafencu, a avut-o cu Molotov, ministrul de externe al URSS, la 24 iunie, după ce începuse războiul, s-au dat unele explicaţii. Deci, la 24 iunie 1941, Molotov, într-un mod indirect, şi-a exprimat regretele pentru cele petrecute, iar Gafencu i-a reproşat în acest fel: „În acest război, dv. ne-aţi introdus pentru că, prin pretenţiile nesăbuite pe care le-aţi avansat anul trecut, iată, ne-aţi determinat să fim aici, alături de Germania“. Şi când făcea Gafencu acest lucru? Atunci când U.R.S.S. nu ştia, la 24 iunie 1941, vă spun cu siguranţă că Moscova nu îndrăznea măcar a întrezări în vreun fel victoria în al doilea război mondial, nici măcar ca luminiţa de la capătul tunelului, pentru că era o imposibilitate. Cu o armată în stadiul în care o adusese Stalin înainte de 1941,

atunci când decapitase conducerea armatei roșii … care devenise totalmente nepregătită …

Domnul Doru Ioan Tărăcilă:

Domnul senator, vă rog să concluzionați…

Noi discutăm despre Tratat… Dv., de o jumătate de oră, de fapt, exact de 37 minute, ați început să ne povestiți războiul…

Domnul Gheorghe Buzatu:

… Vă prinde bine această poveste… Dar, discutam despre Tratatul din 4 iulie cu trimitere la Războiul din Răsărit…

Domnul Doru Ioan Tărăcilă:

Ați început să ne povestiți războiul. Vă rog să vă referiți la tratat…

Domnul Gheorghe Buzatu:

Sunt bune și poveștile, ați văzut și la Regulament, domnule președinte… Din când în când e bine să mai auzim și povești… dar adevărate…

Domnul Doru Ioan Tărăcilă:

Dați-ne posibilitatea ca, peste o lună, ca peste un an, să citim toate aceste lucruri din cartea dv…

Domnul Gheorghe Buzatu:

Nu, cărțile sunt deja scrise și ele de mult trebuiau citite, oricum înainte de-a se fi semnat documentele la Moscova, nu acuma…

Domnul Doru Ioan Tărăcilă:

Din punctul dv. de vedere…

Domnul Gheorghe Buzatu:

Păi, asta este surprinderea mare. Că toate aceste chestiuni, care sunt spre

cunoştinţă generală, au fost demult rezolvate, rezultatele nu au fost publicate, în primul rând, de istoricii români, pentru că la noi nu a fost posibil, o bună perioadă, să fie tratate asemenea aspecte. Ci de istoricii străini. Şi aici, istoricii britanici, americani şi germani sunt în frunte. Şi, iată, eu cred că era de datoria diplomaţilor noştri să cunoască aceste aspecte, să fi devenit specialişti în materie. Nu se poate aborda, trata şi rezolva trecutul în asemenea termeni, condamnând Pactul, precum şi participarea României la al doilea război mondial, de partea Germaniei hitleriste, din momentul în care recunoaştem că a fost un război drept şi paralel al României în 1941-1944. O spun rezultatele cercetărilor istorice cele mai serioase. Nu este posibil să vină diplomatul, să vină omul politic, după aceea… ca să anuleze concluziile oamenilor de ştiinţă… Mai cunoaştem asemenea epoci şi consecinţele lor… Diplomaţii nu pot să-şi însuşească anumite puncte de vedere, altele decât cel ce exprimă Adevărul.

Federaţia Rusă şi România îşi exprimă hotărârea de a depăşi „moştenirea negativă“ a trecutului. Păi, aceşti termeni înseamnă că această moştenire negativă a trecutului este, funcţionează. Cum depăşim aceste aspecte negative, dacă nu privim adevărul în faţă? Ruşii ştiu cel mai bine unde au greşit faţă de noi. Ar fi foarte curios să o faceţi, aşa, pe detectivii şi să pătrundeţi în arhivele ruseşti de acum, unde directivele descoperite sunt foarte clare, aşa cum au fost şi în trecut. Pe aceste probleme ale Basarabiei, Bucovinei şi, în ansamblu, ale României, vă asigur că ruşii, în arhivele lor, doar schimbă dosarele de la un raft la altul, dar concepţia lor în ceea ce ne priveşte - nicidecum.

De aceea, sunt convins că ei, în sinea lor, sunt mulţumiţi, ne privesc cu bucurie auto-satisfacţia noastră, şi-i înţeleg, pot să spun că-i felicit, pentru că evident este izbânda lor diplomatică, au inclus în Declaraţie această prevedere. Da, din punctul lor de vedere, este un succes diplomatic, a sili România, după 60 de ani, nu să-şi ceară scuze, dar să condamne un război drept şi popular, Războiul din Răsărit, purtat de poporul român întreg.

La procesul său, din 1946, Ion Antonescu s-a exprimat în sensul că, atunci când s-au făcut două plebiscite, nu spun referendum, pentru că este prea aproape de noi, s-a găsit un grup de nebuni, de vreo 5 000 de comunişti, care, atât şi nimic mai mult, au votat contra războiului. În rest, a fost epopeea poporului român în secolul al XX-lea. A fost ca în vremurile antice. Un nou Anabasis pentru noi. Marin Preda se gândea că uneori e nevoie de aşa ceva pentru un popor. La urma-urmei, sunt războaie care sunt echivalente cu marile revoluţii.

Din sală: …Teoria războiului…

Domnul Gheorghe Buzatu:

Nu este nici o teorie… Este teoria realităţii…

Este nevoie ca un popor să dea dovadă de acest spirit de luptă. Şi românii l-au exersat de la 1941 la 1944. Voi reveni la această problemă, dar …

Domnul Doru Ioan Tărăcilă:

Vă rog, uitaţi-vă, cu cât entuziasm au primit această veste colegii…

Domnul Gheorghe Buzatu:

Dar Declaraţia mai intră într-o chestiune, într-un domeniu care chiar că ne doare pe toţi. Este Tezaurul românesc de la Moscova. Ce este acest Tezaur? Cum de ne îngăduim să renunţăm atât de uşor la el, să amânăm rezolvarea situaţiei sale sine die, pentru că această Comisie care se va forma, care trebuie să studieze arhivele etc. etc. nu va ajunge la nici un rezultat. Asta o spun pentru stenogramă, ca să rămână scris, pentru confruntarea cu rezultatele ce se vor constata peste 5 ani sau peste 10 şi 20 de ani!

Vasăzică, România a ajuns, astăzi când se află în situaţia de a avea nevoie de dolari, să renunţe aşa, cu mare larghеţe, la un fond de aur care a fost bine constituit, a fost trimis la Moscova în 1917, cu o destinaţie bine ştiută, am avut asigurări din partea Angliei şi a Franţei că vor interveni pentru a se rezolva problema, iar, astăzi, noi admitem că chestiunea Tezaurului trebuie lăsată în seama unei comisii.

Doamnelor şi domnilor,

Încercaţi să mergeţi la Moscova. Eu m-am dus de unul singur. Am fost trimis de Academia Română. Domnul senator Prisăcaru ştie. Eram cercetător. Şoarece de arhivă, cum se spune… Dar, revin, încercaţi să mergeţi la Moscova într-o delegaţie oficială, şi prima întrebare care vi se va pune: „Dumneata nu vii după Tezaur“?! Nu, domnilor. Nu mă interesa tezaurul. Deşi am găsit documente şi despre Tezaur. Or, cine poate crede că în viitor rușii se vor ține de cuvânt și, atunci când va sosi la Moscova delegaţia oamenilor de ştiinţă români, a politicienilor, economiştilor etc. etc., i se pune totul la dispoziţie. Nicidecum.

Pot să precizez că ei cunosc cu precizie unde se află şi ce mai reprezintă Tezaurul nostru de acolo. Când a fost vorba, de la Kremlin s-a şi dat un semnal în 1935, după ce Titulescu a semnat cu Litvinov restabilirea relaţiilor diplomatice în 1934, s-a dat un ucaz ca să ni se dea ceva înapoi şi, imediat, s-a descoperit Tezaurul. Au ştiut unde-i era locul. Şi ni s-au dat atunci manuscrise ale Academiei Române, cărţi vechi, ni s-au dat tablouri, Grigorescu etc. etc.

În 1956, când s-au primit la Moscova alte semnale, se păstrează aici la Arhivele Statului din Bucureşti scrisoarea lui Hruşciov către Gheorghiu-Dej, imediat au găsit o altă parte din Tezaur (Cloşca cu puii de aur etc. etc.) şi delegaţia română trimisă acolo, compusă din Tudor Arghezi, George Oprescu, cunoscutul istoric al artei româneşti, şi alţii, imediat au primit materiale… Ba, la întoarcere, ei au făcut un cărţoi cuprinzând povestea Tezaurului restituit parţial.

Şi apoi, periodic, informaţiile lor despre Tezaur tot dispar. Ele se pierd… Şi acuma, vasăzică, delegaţia română se prezintă la Moscova şi i se promite că în viitor trebuie să vină alţi specialişti ca să studieze Tezaurul. Dar în alte cazuri cum au făcut?

Este cazul să privim şi alăturea, ce atitudine au avut sovieticii faţă de Tezaurul Republicii Spaniole luat în 1936? Cum au procedat Puterile Occidentale cu Tezaurul statelor ocupate de Germania - Ţările Baltice, Polonia, care au fost depuse în Occident? Sau cum a procedat România cu o parte din Tezaurul polonez, pe care l-a restituit cu bunăvoinţă în 1947. Iar când e vorba să ne referim la regimul care ne este rezervat nouă, totul devine o nebuloasă.

Ni se dau explicaţii, unele sunt fantastice, că în timpul NEPUL-ui Vladimir Ilici Lenin ar fi dictat folosirea Tezaurului nostru, că în vremea celui de-al doilea război mondial Tezaurul ar fi fost luat de la Kremlin şi trimis undeva pe Volga şi mai departe în interiorul URSS-ului.

Este fals, căci în 1965, în cursul primei vizite de stat pe care a făcut-o Nicolae Ceauşescu la Moscova, la 3-9 septembrie 1965, Brejnev şi ceilalţi au declarat că ştiau ce era cu Tezaurul, deşi în primele zile ale conversaţiilor tăgăduiseră acest lucru.

Deci, dacă se ştia la 1965, ce revoluţie, ce faptă măreaţă, ce răsturnare s-a mai produs între timp la Moscova, ca să fi intervenit din nou pierderea urmelor Tezaurului, un Tezaur precum cel al României.

Valoarea Tezaurului nostru, la urma urmei, este simbolică - circa 1,1 miliarde de dolari, la preţul actual, reprezentând contravaloarea stocului metalic necesar emisiunii Băncii Naţionale a României la 1914 sau la 1916 (314,5 milioane lei aur)… Dar sunt multe de corectat la cifre, dacă luăm în calcul celelalte valori expediate în 1917 la Moscova pentru a le salva în faţa ocupaţiei inamicilor de atunci - Germania şi aliaţii ei…

Dar, zic, un asemenea Tezaur reprezintă pentru cel care l-a cedat, pentru România, şi pentru cel care l-a primit, o valoare simbolică şi una materială, distincte. Dacă Tezaurul este întreg, este Tezaurul nostru; dacă Tezaurul nu mai este aşa cum ne îngăduim să credem, el nu mai este Tezaurul, şi putem spune că, într-adevăr, bieţii de ruşi nu mai au ce să ne restituit pentru că, şi pentru ei, numai integral fiind Tezaurul mai prezintă vreo semnificaţie. Dacă o piesă de acolo lipseşte, pentru că noi avem pentru toate piesele rămase acolo ori retrocedate la 1935 şi 1956, tabelele cu inventarul complet pentru toate piesele, până la ultimul inel al Reginei Maria, deci, dacă o piesă lipseşte de acolo, Tezaurul nu mai este al nostru, cel original, astfel că putem spune, aşa cum au făcut şi semnatarii din 4 iulie 2003, că să lăsăm lucrurile în seama viitoarei Comisii.

Ce rost au aceste prevederi din Declaraţia comună în acest Tratat care-şi propune raporturi normale între două state, între o putere şi o ţară mai mică, între două ţări care nici măcar nu mai sunt vecine, dar vedeţi dv., România rămâne în sfera de interese a Rusiei.

Cei mai de seamă savanţi au exprimat cândva în ce ar consta blestemul poziţiei geopolitice a României de 300 de ani încoace. Care ar fi acesta? Ei, românii, se spune „sunt prea aproape de Rusia şi prea departe de Dumnezeu“.

În această situaţie - putem şi ofta… - dar ne putem gândi, dacă un document, precum acesta, se poate semna oricând, decât atunci când România a ajuns destul de puternică, când a ajuns ea însăşi şi când nu i se sugerează de ici de colo că e cazul să-şi reglementeze raporturile cu Rusia.

Cândva, la 1996 – 1997, circulau zvonuri că trebuia să ajungem la înţelegere cu Ucraina, s-a semnat tratatul, tot istoric şi acela; acum cu Rusia; problema este cine va urma?

Dacă urmăm în această cadenţă, şi asta o spun tot pentru stenogramă, vom

ajunge peste ani și ani să ni se sugereze ca Bucureștii să semneze asemenea tratate și cu Oltenia și cu Muntenia, și cu Dobrogea, pentru că ne stă bine să fim în relații bune cu toți vecinii.

Doamnelor și domnilor…

Domnul Doru Ioan Tărăcilă:

Vă rog să nu încheiați, că mai avem zece minute până la epuizarea ordinii de zi.

Domnul Gheorghe Buzatu:

Să știți că abia de data aceasta intru în materia adevărată! (Aplauze).

Domnul Doru Ioan Tărăcilă:

Ne bucurăm! Aveți cuvântul.

Domnul Gheorghe Buzatu:

Domnule președinte,

Eu vă mulțumesc că mă mai întrerupeți pentru că îmi dați câte o șansă, cât de cât, întrucât a venit iarna, sunt puțin răgușit, iar dv. îmi îngăduiți să-mi iau mici pauze ...

Domnul Doru Ioan Tărăcilă:

Eram îngrijorat.

Domnul Gheorghe Buzatu:

... Totuși, istoria merge înainte, indiferent de grijile dv. Mă gândesc cu mare plăcere că, spre exemplu, joi, când va continua discuția la acest Tratat, voi fi eu președinte de ședință...

Domnul Ghiroghi Prisăcaru:

Nu mai e ședință joi.

Domnul Gheorghe Buzatu:

Nu mai este joi? S-a desfiinţat şi asta? Joia cealaltă atunci, oricum la o şedinţă viitoare, dv. veţi fi aici şi o să vedeţi că eu nu o să vă întrerup, vă voi îndemna să spuneţi tot ce ştiţi. (Sala se amuză).

Domnul Doru Ioan Tărăcilă:

Îmi cer scuze dacă vi se pare că v-am întrerupt, dar, indiferent de scaunul pe care-l voi ocupa în Senat, voi manifesta acelaşi respect faţă de dv.

Domnul Gheorghe Buzatu:

Nici nu m-am îndoit vreodată, domnule preşedinte.

Deci, merită România asemenea Declaraţie comună?

(Din sală): Da!

Domnul Gheorghe Buzatu:

Dv., pentru că sunteţi cu „Da-ul“, o să votaţi Declaraţia. În ceea ce ne priveşte, noi vom avea nişte rezerve care se vor exprima la vot şi probabil că acest lucru nu va mai întârzia mult, deoarece domnul preşedinte crede că este cazul să mă opresc aici. Multe aspecte, în felul acesta, rămân în afara atenţiei noastre.

Îmi pare rău, nu sunt economist, nu sunt finanţist să intru în esenţa, în fondul problemelor care sunt atinse prin Tratatul propriu-zis, dar chestiunea stă în felul următor pentru mine ca unul ce vine din tagma istoricilor: Avem noi în continuare capacitatea să răspundem tuturor proiectelor pe care Rusia ni le oferă pe plan economic şi financiar? Ori rămânem asemenea unui şoricel care zgândărim un elefant şi, atunci când trecem podul, îi suflăm în ureche să fie atent cât de mult tremură podul pe care tocmai trecem.

Avem noi deschiderea necesară ca să răspundem ofertelor lor?

Tare mi-e teamă că nu!

Rusia a fost şi a rămas aceeaşi. Un imperiu. Cu ce oferte deschidem noi poarta spre Răsărit pentru a crede că acest Tratat - în acest domeniu, în această direcţie în care suntem trimişi pe linie economică, ştiinţifică, financiară - are şanse extraordinare?

Deocamdată, la noi diplomaţia este orientată când spre Est, când spre Vest. Când se orientează într-o direcţie, se închide poarta cealaltă, când deschidem poarta cealaltă am trântit-o în nas pe cea din spate … Or, aceasta nu este o diplomaţie.

Un imperiu, doamnelor şi domnilor, are o existenţă maximă de strălucire, mă refer, potrivit specialiştilor, de 250-300 de ani.

De ce să nu avem în vedere şi un asemenea element, când e vorba de a privi la viitor.

(Din sală): Ideea.

Domnul Gheorghe Buzatu:

Nu e vorba de idee, ne referim la cei care au trecut şi ne gândim la ce va fi în sau cu Rusia peste 20-30 de ani. Merita să-i facem noi asemenea concesii, să venim cu această Declaraţie comună care este plină de falsuri istorice, care este plină de neadevăruri flagrante, din punctul de vedere al poporului român, care, repet, acest popor a făcut Războiul din Răsărit. L-a pierdut! A pierdut, prima dată, războiul în 1944 – 1945, iar, în 1989 – 1990, l-a pierdut a doua oară o dată cu „războiul rece“, şi este silit, este obligat în continuare, să suporte toate tragediile unei bătălii în care a fost atras fără voia sa şi împotriva intereselor sale.

Cât timp România va mai urma această politică de a reprezenta prea mult interesele altora şi nu interesele proprii? Faţă de Rusia trebuie să urmăm exemplul Poloniei. Numai atunci când putem să exprimăm cu adevărat interesele acestui popor, voinţa sa, trecutul său, planurile lui de viitor, putem îndrăzni să semnăm un asemenea document care să ne reprezinte pentru că altfel ştiţi se întâmplă, ceea ce s-a petrecut în 1940. Molotov în memoriile sale, în mod cât se poate de semnificativ, a considerat util să insereze şi această apreciere, cam în aceşti termeni: „Acum adresăm ultimatumul României pentru că sunt convins că ei, românii, nu vor lupta pentru apărarea Basarabiei şi Bucovinei…“. Şi, mă întreb, dacă ceea ce s-a petrecut atunci nu se repetă acum.

În acest moment, semnăm Tratatul pentru că, în mod sigur, România trebuie să-şi asigure acest florilegiu de tratate de care are nevoile pentru intrarea în Europa... (Discuţii în sală).

Domnul Gheorghe Buzatu:

Iarăşi mă întrerupeţi?

Dar să ştiţi că, cu cât mă duceţi mai departe, eu câştig convingerea că discuţia merită aprofundată…

Vă mulţumesc, doamnelor şi domnilor senatori!

Sunt multe de spus aici, eu cred că data viitoare o să fiu mai în formă, dar acum exprim punctul de vedere al Partidului România Mare, care în mod concluziv este cel pe care l-am exprimat deja.

Noi vom vota, dar, din raţiunile expuse, dintre care eu am prezentat aici - cu întreruperi destul de dese, dar toate au fost… binevoitoare - numai câteva, noi, aşadar, vom vota împotriva acestui proiect de lege pentru ratificarea Tratatului din 4 iulie 2003 căruia i s-a anexat Declaraţia asupra căreia am insistat.

Puteam să spun asta, nu-i aşa, de la început? Dar a fost frumos şi aşa, pentru că aşa este la război…

Eu vă doresc succes, dv. urmând să vă vedeţi îndeplinite toate obiectivele pe care vi le-aţi propus prin semnarea acestor documente, dintre care, însă, unul nu este normal să fie făcut cadou poporului român, pentru că el este defăimător, este ruşinos pentru poporul român … Am în seamă această Declaraţie comună a miniştrilor afacerilor externe ai României şi Federaţiei Ruse.

Îmi pare rău pentru dv., căci Istoria mă va confirma.

Vă mulţumesc pentru atenţie. (Aplauze).

În sală:

Procedură!

Domnul Doru Ioan Tărăcilă:

Vă mulţumesc, domnule senator.

Înainte de procedură, dv. cunoaşteţi foarte bine că trebuie să faceţi referire la un anumit text din regulament în baza căruia doriţi să ridicaţi o problemă în plen.

Deocamdată nu mi-am permis să-l întrerup pe domnul senator Gheorghe Buzatu, care a depăşit cu 25 de minute programul afectat dezbaterilor legislative, dar, apreciind că problema este extrem de importantă şi este corect ca reprezentanţii tuturor grupurilor parlamentare să-şi exprime poziţiile în aceeaşi şedinţă, propun plenului Senatului continuarea dezbaterilor până la epuizarea ordinii de zi.

Vă rog să vă pronunțați prin vot.

Vă rog să votați […].

Mulţumesc tuturor colegilor care au intervenit în numele grupurilor parlamentare. Având în vedere că raportul comisiei este favorabil şi lipsit de amendamente, supun, printr-un singur vot, atât raportul comisiei, cât şi proiectul de lege, în ansamblu.

Vă rog să votați.

Rog colegii să voteze.

Cu 84 de voturi pentru, 27 de voturi împotrivă şi nici o abţinere, raportul Comisiei pentru politică externă şi proiectul de lege în ansamblu au fost aprobate. (Aplauze).

Domnul Ion Solcanu (din sală):

O listă!

Domnul Doru Ioan Tărăcilă:

În numele grupurilor parlamentare, vă rog să scoateți o listă.

Vă mulţumesc, stimaţi colegi.

Programul legislativ al acestei zile s-a terminat […].

● D.S., şedinţa din 3 noiembrie 2003, p. 25-32, 34.

76. Dezbaterile pe marginea proiectului de lege pentru aderarea României la Tratatul Atlanticului de Nord (Şedinţa comună a Senatului şi Adunării Deputaţilor din 26 februarie 2004)

Domnul Valer Dorneanu:

Doamnelor şi domnilor colegi senatori şi deputaţi, vă rog să vă ocupaţi locurile în sală!

Domnule preşedinte al României,

Domnule prim-ministru,

Stimaţi membri ai guvernului,

Domnilor senatori şi deputaţi,

Stimaţi membri ai Corpului diplomatic,

Stimaţi invitaţi,

Iată, pentru Parlamentul României, pentru România, a sosit ziua cea mare, ziua în care vrerea de peste cincizeci de ani a poporului român, pe care sper că noi o vom exprima astăzi, se va reuni, într-o simbioză fericită şi firească, cu voinţa deja exprimată a popoarelor ce formează statele din Tratatul Nord-Atlantic, care şi-au exprimat voinţa, prin Parlamentele lor, voinţă ca România să se reunească în cel mai puternic, cel mai eficient, cel mai democratic for, Tratatul Nord-Atlantic, ce reuneşte alianţa unor state care apără valorile democraţiei, apără pacea şi stabilitatea în lume şi promovează principiile statului de drept.

Este o zi care vine după o lungă aşteptare (aplauze puternice) şi, de aceea, această zi este cu atât mai fericită.

Daţi-mi voie să fi început astfel şedinţa noastră de astăzi, şedinţa comună a celor două Camere ale Parlamentului, pe care o declar deschisă, anunţându-vă că, din cei 485 de parlamentari, şi-au înregistrat prezenţa 454, iată, o prezenţă

semnificativă. Lipsesc doar 31 de colegi.

În ordinea de zi, cum aţi înţeles deja, figurează un singur punct, aprobarea Legii de ratificare a Protocolului de aderare a României la NATO.

Dacă sunteţi de acord cu această ordine de zi?

Cine este pentru? Mulţumesc.

Voturi împotrivă? Abţineri?

Unanimitate.

Dau cuvântul domnului prim-ministru Adrian Năstase pentru a prezenta proiectul de Lege pentru aderarea României la Tratatul Atlanticului de Nord, semnat la Washington la 4 aprilie 1949.

Domnul Adrian Năstase, prim-ministru al guvernului României:

Domnule preşedinte al României,

Domnilor preşedinţi ai Senatului şi Camerei Deputaţilor,

Doamnelor şi domnilor senatori şi deputaţi,

Stimaţi invitaţi,

Înainte de a vă prezenta gândurile mele privind semnificaţia politică şi istorică a acestui moment, aş dori să vă spun câteva cuvinte despre cei care au un merit de excepţie la succesul pe care îl marcăm astăzi aici: militarii români.

Aş vrea să mă refer la militarii care, astăzi, se află în cele mai dificile locuri, demonstrând cu profesionalism că aderarea noastră la NATO nu este rezultatul vreunei conjuncturi politice, este o împlinire a unei munci serioase şi pline de curaj.

I-am întâlnit în urmă cu două zile în Irak, la Basra, la Nassiryah şi la Al Hillah, acolo unde România are dislocaţi în prezent 738 de militari în diferite misiuni, un batalion de infanterie, un detaşament de geniu, o companie de poliţie militară, un detaşament de informaţii şi mai mulţi ofiţeri de stat major.

Am fost mândru să fiu alături de ei şi să primesc cuvintele de apreciere ale comandaţilor de divizie britanică şi poloneză şi ale brigăzii italiene.

Mi-am notat câteva dintre aceste aprecieri, am să vă citez câteva dintre ele: „Românii au dovedit un înalt grad de interoperabilitate, de excepţie, profesionalism în misiunile de pază şi apărare, la patrulări pe itinerariile cele mai ameninţate, la executarea lucrărilor de geniu privind organizarea locaţiilor în care sunt dislocate comandamentele. Două dintre exploziile de săptămâna trecută au produs mai puţine pagube şi datorită lucrărilor de calitate executate de geniştii români. Românii au capacitatea de a stabili relaţii de comunicare şi conlucrare cu localnicii. În misiunile în care sunt trimişi românii am un mare grad de încredere că ele vor fi o reuşită“.

Am încheiat menţionarea acestor referiri, păreri, opinii, dar au fost extrem de multe şi am fost extrem de mândru alături de ceilalţi colegi din delegaţia în care ne-am deplasat în Irak.

Sunt sigur că oricare dintre cei prezenţi astăzi aici aţi fi simţit aceeaşi mândrie pentru aceste cuvinte şi de aceea m-am bucurat să împlinesc acolo, în Irak, decorarea de către preşedintele României cu Ordinul Virtutea Militară în grad de cavaler cu însemne militare a Drapelului de luptă al Batalionului 26 Infanterie „Scorpionii Roşii“, unitatea cu cea mai consistentă participare la acţiunile de stabilizare din Irak, dar şi în alte misiuni.

Sunt sigur că, în faţa bravilor noştri militari sau poliţişti din Irak, Afganistan, Bosnia sau Kosovo, sensul mândriei patriotice îşi întregeşte valoarea şi greutatea sa istorică.

România are, în prezent, în teatrele de operaţiuni din Bosnia, Kosovo, Afganistan, Irak şi în alte misiuni ale Naţiunilor Unite 1 486 de militari, iar alţi 1 500 de militari se află în pregătire în ţară pentru rotaţia efectivelor.

Doamnelor şi domnilor,

Stimaţi colegi,

Nu întâmplător am dorit să încep cu această evocare, pentru că ea demonstrează semnificaţia majoră pe care decizia Parlamentului de astăzi o va avea pentru identitatea şi pentru percepţia României în lume. Mă aflu în faţa dv. cu convingerea că actul istoric pe care Parlamentul României este chemat să-l

consfinţească astăzi este noua calitate a identităţii României în lume şi o nouă demnitate atât de meritată pentru armata română.

Parlamentul României dezbate astăzi proiectul Legii pentru aderarea României la Tratatul Atlanticului de Nord, document care atestă că România a trecut definitiv în partea cea bună a istoriei sale. Este un moment pe care l-am aşteptat de mult timp cu toţii, o împlinire la care au contribuit toate forţele politice, guvernările de după 1989, întreaga societate românească.

A venit vremea să fim mai îndrăzneţi atunci când redescoperim vocaţia şi meritele noastre ca naţiune, ca spirit, şi să facem astfel ca an de an, cu fiecare pas spre aderarea la Uniunea Europeană şi NATO, partenerii noştri să înţeleagă şi să respecte meritele şi ambiţia românilor.

Pentru toate aceste argumente, evenimentul de astăzi se constituie într-un moment solemn. El egalează marile momente ale istoriei noastre naţionale, momente în care fondatorii naţiunii române, apoi marii oameni politici şi democraţi ai secolului trecut au decis, în numele românilor, calea lor spre mai bine şi de fiecare dată decizia lor a fost în numele unui mai bine împreună cu Europa, împreună cu familia în care astăzi Parlamentul decide să alăture, oficial, România.

Rezultatul votului de astăzi al Parlamentului este o împlinire a unei responsabilităţi pe care România şi-a asumat-o în ultimii ani, aceea de a contribui activ la misiunile Alianţei, ca un aliat de facto în spiritul valorilor democratice şi al Tratatului Atlanticului de Nord.

Votul dv. de astăzi a rămas să consacre trecerea de la statutul de aliat de facto la cel de aliat de iure al Alianţei Nord-Atlantice.

Stimaţi colegi,

Aderarea României la NATO a reprezentat un obiectiv constant al politicii noastre externe începând din 1990. El a întrunit permanent adeziunea majorităţii populaţiei şi sprijinul întregului spectru politic românesc. Consensul naţional faţă de integrarea României în NATO a permis abordarea riguroasă a pregătirii pentru aderare şi susţinere robustă de către populaţia ţării a eforturilor de aderare.

Pe fondul rezultatelor pozitive înregistrate în plan economic şi în planul

stabilității sociale, în ultimii trei ani a fost posibilă accelerarea ridicării nivelului de compatibilitate a instituțiilor românești, a armatei române, a procedurilor de lucru cu cele specifice Alianței.

Consolidarea bugetului pentru reforma militară a fost însoțită de o planificare riguroasă a obiectivelor și resurselor disponibile. Acest proces a fost stimulat de creșterea obținută în perioada 2001-2003, pe baze macroeconomice sănătoase, și va fi continuată în 2004 și în anii următori, fiind prognozat un ritm mediu anual de dezvoltare de peste 5%.

Performanțele obținute în reforma armatei au permis plasarea țării noastre în avangarda statelor candidate la aderare. În acest moment, în proporție de peste 85% reforma structurală și operațională a armatei este încheiată.

În prezent avem cea mai mare contribuție militară la NATO dintre statele invitate să adere. Mai mult, profesionalizarea forțelor armate a contribuit la definirea unei interoperabilități recunoscute, umane și de gândire, de concepție cu Alianța, cu partenerii din statele membre.

Sunt o serie de repere de prestigiu care au consolidat meritele României de a deveni membră a Alianței.

Spre exemplu, în 2002, pentru prima oară România a fost capabilă să ofere infrastructura sa pentru rotirea trupelor aliate dislocate în regiune. Forțele americane au fost rotite prin Portul Constanța.

Tot în 2002 au fost utilizate mijloace proprii pentru dislocarea forțelor în Afganistan, în condițiile în care nici chiar unele state membre nu dispun de asemenea capacități de transport.

Un alt exemplu al modului în care suntem percepuți de către ceilalți aliați: pot spune că decizia NATO de a desfășura în România următoarea reuniune informală a miniștrilor apărării din statele membre arată faptul că ni se acordă un rol semnificativ chiar în participarea directă la transformarea Alianței.

Implicarea noastră în procesele de reconstrucție și stabilizare în Afganistan și Irak a definit noi proiecte de asistență, de securitate pentru alte state. Sprijinul pe care am început să-l acordăm în domeniul reformei armatei pentru statele partenere și candidate să adere la NATO a creat premisele dezvoltării unui nou tip de diplomație, a apărării, din care România va deveni donator de asistență

pentru alte state.

Stimaţi colegi,

Dincolo de rezultatele pe linie militară acumulate în ultimii ani, momentul de astăzi este rezultatul unui proces de acumulări şi de transformări profunde ale societăţii româneşti.

Este rodul unor ani de eforturi realizate cu tenacitate şi răbdare, dublate de reforme interne pe multiple dimensiuni: militară, economică, socială, a consolidării democraţiei şi statului de drept, a luptei împotriva corupţiei, birocraţiei şi mentalităţilor învechite. Este emblema unui efort profund de schimbare a întregii societăţi româneşti, la care Guvernul nostru s-a angajat în anul 2001 şi la care au fost chemate să contribuie forţele democratice ale ţării, societatea civilă, partenerii sociali.

Reuşita de astăzi arată meritele unui pact de stabilitate socială pe care dorim să-l promovăm şi care va conferi o bază solidă de construcţie pe fundamentul interesului naţional.

Tocmai de aceea această reuşită are meritele sale, fiind un bun exemplu care demonstrează forţa consensului politic pe marile teme de politică externă, de interes naţional, în primul rând integrarea europeană şi euroatlantică; demonstrează, în acelaşi timp, meritele menţinerii acestor mari obiective strategice ale României în afara controverselor şi disputei. Dincolo de politica zilei, de ciclurile electorale, marile repere ale efortului naţional, în interesul României, trebuie să rămână deasupra tuturor intereselor de moment.

Aceasta a fost calea împlinirilor de anvergură, a momentelor de referinţă în istoria modernă a României, iar lecţiile istoriei noastre sunt mult prea importante pentru a nu le pune astăzi în adevărata lor valoare.

O altă lecţie a acestui parcurs este rezultatul obţinut prin temeinicie şi seriozitate în îndeplinirea angajamentelor.

Să nu uităm că pregătirea pentru aderarea la NATO a fost jalonată de planurile naţionale anuale, iar modul metodic de îndeplinire de către Guvern a angajamentelor pe care ni le-am asumat a avut o greutate semnificativă în decizia de la Praga. Aplicarea lor ne demonstrează cât de importantă este continuitatea pentru a duce până la capăt proiectul de modernizare a României.

Aceasta este datoria politică pe care ne-am asumat-o.

Aderarea nu este un proces mecanic, bazat pe o simplă îndeplinire a unor criterii minimale. De aceea, în strategia noastră de guvernare, pregătirea pentru aderarea la NATO s-a corelat cu obiectivele privind pregătirea pentru integrarea în Uniunea Europeană.

Economia, societatea românească au evoluat pentru a putea răspunde exigenţelor acestor procese simultane.

Merită să subliniem astăzi, aici, faptul că pregătirea pentru aderarea la Uniunea Europeană şi NATO a însemnat pentru români redescoperirea valorilor noastre europene, a armoniei naţionale şi împăcării cu trecutul, a însemnat o acţiune sistematică de asanare a societăţii româneşti de fapte şi fenomene contrare statului de drept, contrare valorilor umane. Şi reamintesc de intervenţia mea, aici, în Parlament, în aprilie 2002, când am spus clar că planul de acţiune pentru aderarea la NATO înseamnă în acelaşi timp lupta contra discriminării, lupta împotriva corupţiei, acţiunea fermă împotriva practicilor perpetuate în ultimul deceniu în instituţiile de protecţie a copiilor, reforma privind accesul la informaţii clasificate şi îndepărtarea definitivă a umbrelor trecutului.

Toate acestea au contribuit la afirmarea mai vizibilă a demnităţii cetăţenilor români. Par acum repere lipsite de relevanţă, dar ele s-au petrecut în ultimii trei ani. Cred că nu este puţin lucru să reuşim să dăm încredere şi să afirmăm demnitatea românilor. Dacă acum este posibil ca ei să călătorească liber în Occident, este şi aceasta o realizare a demnităţii pe care am reuşit să o redăm în ultimii ani cetăţenilor noştri.

Neîndoielnic, ambiţiile noastre sunt mai mari şi trebuie să fie mai mari, şi ele nu sunt legate strict de un proiect de etapă. Tocmai de aceea am tratat cu toată seriozitatea evaluările pe care NATO le-a făcut pentru cele patru planuri de aderare parcurse până în prezent.

Astfel, aderarea noastră la Alianţa Nord-Atlantică confirmă îndeplinirea criteriilor politice incluse în aceste planuri şi capacitatea României de a susţine dezvoltarea democraţiei, securităţii şi stabilităţii, valori împărtăşite în egală măsură şi de Uniunea Europeană.

De aceea, cred că este bine să recunoaştem că aderarea la NATO ne-a ajutat pe toţi să înţelegem mai bine, să ne asumăm atributele şi valorile esenţiale ale

familiei euroatlantice, fără de care aderarea la Uniunea Europeană şi la NATO nu ar fi posibilă.

Doamnelor şi domnilor,

Progresele pe care România le-a făcut în pregătirea deciziei de la Praga şi mai apoi, în pregătirea aderării efective la NATO, sunt convergente cu cele pe care le face în cadrul negocierilor cu Comisia Europeană şi în relaţia noastră cu alte instituţii şi parteneri europeni. De aceea este important, poate, să fac unele precizări privind această convergenţă, pentru că nu ne poate fi indiferentă calitatea inegală a statutului României faţă de cele două repere fundamentale ale familiei europene şi euroatlantice, Uniunea Europeană şi NATO.

Ieri am prezentat preşedintelui Comisiei Europene, Romano Prodi, comisarului Gunther Verheugen şi preşedintelui Pat Cox lista concisă de acţiuni concrete pe care Guvernul României le va întreprinde până în luna iunie, când este programat Consiliul de Asociere România-Uniunea Europeană. Acest angajament, agreat de reprezentanţii Comisiei, este structurat pe priorităţile de reformă care vor consolida capacitatea României de a încheia negocierile de aderare în cursul anului 2004.

În acest moment putem spune că România şi Comisia Europeană au un plan comun pentru îndeplinirea acestui obiectiv şi contăm pe interacţiunea continuă cu structurile europene, pe sprijinul şi pe cooperarea lor. Reuşita acestui program în termenul convenit va reprezenta o ancoră solidă pentru aderarea la Uniunea Europeană în 2007.

Domeniile prioritare sunt: reforma justiţiei, lupta împotriva corupţiei, protecţia copilului, reforma administraţiei publice, concurenţa, energia, politica fiscală şi capacitatea administrativă. Fiecare domeniu este însoţit de repere temporare precise. Veţi avea posibilitatea în cursul zilei de astăzi să vedeţi în detaliu acest plan pe care l-am dat publicităţii şi la Bucureşti, nu doar la Bruxelles.

Din această perspectivă, reorganizarea Guvernului va avea ca scop concentrarea mai eficientă pe priorităţi şi o coordonare mai riguroasă a eforturilor pentru pregătirea aderării.

Am avut de îndeplinit un plan similar, concret în cadrul aderării la NATO şi astăzi suntem capabili să constatăm şi putem să vedem că el a reuşit.

Discuţiile avute ieri la Bruxelles, dar şi cele anterioare cu preşedinţia Uniunii Europene, cu alţi parteneri europeni, ne dau încrederea că proiectul nostru naţional de a respecta calendarul aderării este posibil şi este în puterea noastră să-l îndeplinim. Cu mai multă energie, cu mai multă hotărâre pe domeniile critice, cu o mai mare susţinere politică din partea forţelor politice şi a societăţii civile, încheierea negocierilor cu actuala Comisie Europeană este posibilă.

Aderarea la NATO este un îndemn pentru toţi să punem valoarea consensului politic în prima linie a solidarităţii noastre naţionale.

Cred că acest an, complicat pentru politica internă, dar şi pentru Europa, trebuie să însemne pentru România un exemplu de ambiţie şi de succes naţional. Avem ambiţia de a demonstra că pentru noi, ca parte a Europei, aderarea la NATO nu este intrarea într-un labirint, este o parte din drumul precis până la aderarea la Uniunea Europeană. Acesta este un angajament politic esenţial pe care nu îl vom rata.

Reformele duse până la capăt cu rigoare şi hotărâre pentru aderarea la Uniunea Europeană, aceasta va fi cea mai bună politică electorală în acest an.

Domnule preşedinte,

Doamnelor şi domnilor,

Eforturile noastre de pregătire pentru aderarea la NATO, pe plan intern şi extern, nu s-au încheiat o dată cu dobândirea calităţii de membru al Alianţei.

Summit-ul de la Praga a marcat absolvirea de către România a unei etape de consolidare politică, democratică şi economică. Praga a însemnat însă şi începutul unei noi etape, cu responsabilităţi complexe pentru comunitatea euroatlantică. Aderarea la NATO va aduce României atât beneficii substanţiale, cât şi obligaţii sporite.

Beneficiile sunt indiscutabile, noul statut va însemna prestigiu şi credibilitate pe plan internaţional, acces la decizii politice esenţiale pentru securitatea europeană şi euroatlantică. Garanţiile de securitate primite de România prin aderarea la NATO sunt fără precedent în istoria sa.

Vom beneficia de aceste garanţii în cadrul unei alianţe democratice, la al cărei proces decizional privind inclusiv securitatea României şi a regiunii sale vom

participa pe deplin.

Aderarea la NATO înseamnă stabilitate democratică, ca bază esenţială a unei dezvoltări economice durabile.

Un mediu economic sănătos, curăţat de corupţie şi de birocraţie, un climat de stabilitate socială şi de securitate regională vor avea o influenţă decisivă în perceperea României de către mediile politice şi de afaceri din exterior ca o ţară predictibilă şi stabilă. (Aplauze puternice).

Aderarea presupune costuri ce decurg din obligaţiile României ca stat membru al Alianţei privind alinierea la standardele NATO, dar ele vor fi oricum mai scăzute decât încercarea de a asigura în mod individual securitatea. Astăzi securitatea naţională înseamnă mai mult decât puterea militară sau apărarea, în condiţiile în care principalele ameninţări de securitate sunt generate de triada terorism, regimuri nedemocratice şi proliferarea armelor de distrugere în masă.

Pentru a-şi putea îndeplini obligaţiile de stat membru al Alianţei şi de a contribui la transformarea acesteia în noul mediu de securitate, România va continua s-şi consolideze noul său profil strategic.

România se află în prezent în situaţia, poate unică în istoria sa, de a-şi consolida statutul de furnizor de stabilitate şi cooperare.

Vom pune astfel în valoare meritele noastre naţionale, voinţa, ambiţia, competenţa şi curajul, prin deschiderile pe care vom continua să le facem în relaţia noastră cu vecinii, cu statele din Balcanii de Vest, cu noua vecinătate estică a Uniunii Europene şi în zona Orientului Mijlociu lărgit.

Vom rămâne activi în lupta împotriva terorismului, inclusiv prin realizarea unei contribuţii de substanţă la stabilizarea şi reconstrucţia Irakului şi Afganistanului.

Vom rămâne ferm angajaţi în consolidarea Parteneriatului pentru Pace, ca instrument de promovare a securităţii şi stabilităţii în spaţiul euroatlantic.

Prin aderarea la NATO vom continua politica de sprijinire a unei relaţii transatlantice puternice. Ca viitor membru al NATO şi al Uniunii Europene, ţara noastră va fi un promotor constant al unei alianţe cu capabilităţi militare sporite şi cu un rol viguros într-o Europă puternică la nivel global.

Doamnelor şi domnilor,

Astăzi Parlamentul va da răspunsul la invitaţia oficială primită de România de a face parte din amplul proiect de reîntregire a Europei, început în 1997. Prin votul dv. de astăzi România întoarce definitiv o pagină a istoriei şi îşi consacră noul său statut internaţional.

Vă solicit, stimaţi membri ai Parlamentului României, ca votul dv. să însemne confirmarea încrederii românilor în puterile lor, în calităţile lor şi în destinul României, ca membră a Uniunii Europene şi a NATO. (Aplauze puternice).

Îmi exprim încrederea că această decizie ne va încuraja pe toţi, partidele politice, societatea civilă, partenerii de dialog social, întreaga noastră societate, să ne concentrăm în continuare pe atingerea cu succes a ţintelor din parcursul pentru aderarea la Uniunea Europeană.

Vă mulţumesc pentru atenţie. (Aplauze puternice).

Domnul Valer Dorneanu:

Vă mulţumesc, domnule prim-ministru.

În continuare, domnul senator Sergiu Nicolaescu va prezenta raportul Comisiilor de politică externă din cele două Camere ale Parlamentului şi al Comisiilor pentru apărare, ordine publică şi siguranţa naţională.

Aş ruga insistent şi respectuos reprezentanţii presei să ne permită să desfăşurăm în normalitate lucrurile.

Fotoreporterii şi cameramanii rog s-şi păstreze aceleaşi locuri.

Aveţi cuvântul, domnule senator.

Domnul Sergiu Nicolaescu:

Mulţumesc, domnule preşedinte.

Domnule Ion Iliescu, preşedinte al României,

Domnule Adrian Năstase, prim-ministru,

Doamnelor şi domnilor miniştri,

Stimaţi colegi şi invitaţi,

Este un privilegiu, mărturisesc, pentru mine ca astăzi, 26 februarie 2004, să citesc în faţa Domniilor voastre raportul comun privind proiectul de Lege pentru aderarea României la Tratatul Atlanticului de Nord, semnat la Washington la 4 aprilie 1949.

Potrivit hotărârii Birourilor permanente reunite ale Camerei Deputaţilor şi Senatului din 10 februarie 2004, Comisiile pentru apărare, ordine publică şi siguranţă naţională şi Comisiile pentru politică externă ale celor două Camere, prin adresele de 10 februarie 2004, au fost sesizate în fond cu proiectul de Lege pentru aderarea României la Tratatul Atlanticului de Nord, semnat la Washington 4 aprilie 1949.

În raport cu obiectul de reglementare, proiectul de lege urmează să fie adoptat în conformitate cu art. 149 din Constituţia României, care prevede că aderarea României la Tratatul Atlanticului de Nord se face prin lege dezbătută în şedinţă comună a Camerei Deputaţilor şi Senatului, cu o majoritate de două treimi din numărul deputaţilor şi senatorilor.

Proiectul de lege a primit avizul favorabil de la Comisia juridică, de disciplină şi imunităţi a Camerei Deputaţilor şi de la Comisia juridică, de numiri, disciplină, imunităţi şi validări a Senatului. Consiliul Legislativ a avizat, de asemenea, favorabil acest proiect de lege.

La lucrările şedinţei comune au fost prezenţi 61 de senatori şi deputaţi, din totalul de 75 de membri.

În conformitate cu art. 11 din Regulamentul şedinţelor comune, la dezbatere au participat, în calitate de invitaţi, şi domnul Ioan Mircea Paşcu, ministrul apărării naţionale, precum şi domnii Sorin Encuţescu, George Cristian Maior, secretari de stat, Mihai Popescu, şeful Statului Major General, general de brigadă Corneliu Dobriţoiu, locotenent-colonel Constantin Zamfir şi doamna Mihaela Matei, din partea Ministerului Apărării Naţionale, domnul Cristian Diaconescu, secretar de stat, şi doamna Anca Vişan, director general, din partea Ministerului Afacerilor Externe.

Comisiile sesizate pentru întocmirea raportului comun la acest proiect de lege au

luat cunoştinţă de conţinutul Decretului nr. 29 din 27 ianuarie 2004, prin care, la propunerea Guvernului, preşedintele României supune spre aprobare Parlamentului aderarea României la Tratatul Atlanticului de Nord, în conformitate cu prevederile art. 91 alin. (1) din Constituţia României, republicată, precum şi ale art. 1 şi art. 4 din Legea nr. 4/1991 privind încheierea şi ratificarea tratatelor, lege aflată în vigoare la data emiterii decretului menţionat mai sus.

Comisiile au subliniat faptul că aderarea României la Tratatul Atlanticului de Nord reprezintă un moment istoric care marchează materializarea unuia dintre obiectivele fundamentale ale politicii externe şi de securitate a României, obiectiv urmărit în mod constant de toate Guvernele care s-au succedat începând cu 1990 şi sprijinit de marea majoritate a populaţiei ţării.

Acest consens politic şi public pentru aderarea la Alianţă a permis abordarea dinamică a proceselor de pregătire pentru aderare şi parcurgerea cu succes a unui lung şi complex proces de reforme militare şi economice la consolidarea democraţiei şi a statului de drept.

În cadrul dezbaterilor membrii comisiilor au apreciat că prin aderarea la Tratat România dobândeşte, în virtutea art. 5, cele mai solide garanţii de securitate din întreaga sa istorie.

În actualul context de securitate, rolul NATO este în deplină concordanţă cu interesele strategice ale României. Aderarea ţării noastre la Tratat oferă un nou spaţiu de manifestare atât pentru remodelarea şi evoluţia NATO, cât şi pentru prevenirea conflictelor, crizelor şi noilor tipuri de ameninţări.

În calitate de membru cu drepturi depline, România va putea promova pe agenda Alianţei teme menite să servească interesul naţional, contribuind la configurarea politicii NATO în domeniul securităţii internaţionale.

Aderarea României la NATO va asigura cadrul de securitate necesar pentru consolidarea democraţiei şi a instituţiilor sale, pe principiile respectului faţă de cetăţean şi supremaţia legii pentru amplificarea reformei şi a creşterii economice, valorificând potenţialul propriu de dezvoltare durabilă.

Totodată, aderarea României la NATO va impulsiona procesul de integrare a ţării noastre în Uniunea Europeană în 2007.

În conformitate cu art. 149 din Constituţia României, republicată, şi ale art. 9 şi art. 10 din Regulamentul şedinţelor comune ale Camerei Deputaţilor şi Senatului, membrii comisiilor, cu unanimitate de voturi pentru, au hotărât să supună spre dezbatere şi adoptare în şedinţa comună a Camerei Deputaţilor şi Senatului proiectul de Lege pentru aderarea României la Tratatul Atlanticului de Nord, semnat la Washington în 4 aprilie 1949.

Vă mulţumesc. (Aplauze puternice).

Domnul Valer Dorneanu:

Vă mulţumesc.

Stimaţi colegi,

În continuare urmează dezbateri generale pe baza acestui proiect de lege. Potrivit deciziei Birourilor permanente, în cadrul acestei proceduri vor lua cuvântul câte un reprezentant al grupurilor parlamentare din cele două Camere ale Parlamentului.

Din partea Partidului Social Democrat are cuvântul domnul deputat Ovidiu Petrescu, şeful delegaţiei române în Adunarea Parlamentară NATO.

Aveţi cuvântul, domnule deputat Petrescu.

Domnul Ovidiu Cameliu Petrescu:

Domnule preşedinte al României,

Domnilor preşedinţi,

Domnule prim-ministru,

Stimaţi colegi,

Stimaţi invitaţi,

Este evident dificil ca să iei cuvântul după ce atât de multe lucruri s-au spus referitor la semnificaţiile acestui proiect de lege. Dar, deşi fiecare orator se va strădui să nu repete ceea ce s-a spus, eu cred că anumite lucruri merită să fie

repetate.

Sunt atât de importante pentru țara noastră, semnificația lor este cu totul remarcabilă încât merită să spunem de câte ori avem ocazia că prin acest act de aderare România este o participantă la luarea deciziilor privind securitatea spațiului euroatlantic. Este un lucru extrem de important să fii participant la luarea unor decizii de importanță fundamentală. Este, de asemenea, extrem de important să faci parte din cea mai importantă alianță de securitate a lumii, din cea mai puternică alianță. Este foarte important să ai garanții extrem de solide de securitate.

În acest context, relațiile noastre cu toate țările membre, cu toți vecinii noștri, sunt într-un alt context. Ele vor fi mai puternice, mai stabile, România va fi un partener important al tuturor acestor state.

De asemenea, această admitere este o confirmare a faptului că România împărtășește valorile democrației și economiei de piață. Pentru noi se va crea, de asemenea, și un context de consolidare a acestor valori.

Nu este lipsit de importanță că în acest context de credibilitate vom putea să ne desfășurăm mai bine activitatea externă, vom putea să ne apărăm mai bine interesele naționale.

Nu lipsit de importanță este faptul că, deși pe termen scurt anumite cheltuieli în domeniul apărării vor crește, pe termen mediu și lung cheltuielile României pentru apărare nu vor fi atât de mari ca în situația în care am fi fost în afara acestei Alianțe.

S-a spus aici, și sunt sigur că se va spune în continuare, că acest moment este un moment istoric. Și este foarte adevărat! De multe ori avem tendința să fugim de cuvintele care par mari, care par exagerate, dar în această situație în nici un caz nu putem considera că evaluarea aceasta, a momentului de aderare ca un moment istoric pentru România, este pe deplin reală.

În anii care au trecut de la Revoluție, presați fiecare dintre noi, atât la nivel executiv, cât și la nivel legislativ, dar și fiecare cetățean în parte, luptând cu anumite probleme pe care realitatea ni le pune în față, neglijăm poate faptul că această trecere de la un anumit sistem social-politic la un cu totul alt sistem este un fapt de istorie.

Această hulită clasă politică născută după 1990, practic, creează momente de istorie remarcabile în viaţa societăţii româneşti. Pentru că noi suntem aceia care schimbăm lumea aceasta în care trăim. Şi este un lucru pe care nu trebuie să-l uităm, este un lucru pe care trebuie să îl înţelegem şi să acţionăm întotdeauna responsabil faţă de istorie şi faţă de noi înşine.

Vor fi foarte mulţi care, în stilul nostru obişnuit, uneori vor încerca să minimalizeze acest eveniment. Vor spune că oricum NATO trebuia să se extindă, vor spune că am fost primiţi în Alianţă numai datorită faptului că America a fost atacată la 11 septembrie şi multe alte astfel de argumente.

Nu este adevărat şi vă voi spune că sunt elemente care să demonstreze că România, în afară de faptul că merită să fie primită în Alianţa Nord-Atlantică datorită realizărilor pe care le-am putut obţine până acum şi care evident că vor continua, dar merită şi datorită faptului că trăim într-o lume în profundă schimbare.

De fapt, alianţa în care intrăm nu mai este alianţa în care am cerut să intrăm în 1993. NATO s-a schimbat el însuşi profund şi continuă un proces de schimbare radicală. Dacă în trecut el trebuia, în termenii Războiului Rece, să apere lumea occidentală, acum NATO se deschide foarte mult către întregul spaţiu euroatlantic şi dincolo de acest spaţiu. Este căutarea unor noi atribuţiuni, este vorba de asumarea unor noi responsabilităţi, este vorba de asigurarea stabilităţii şi securităţii nu numai în spaţiul euroatlantic, ci, în general, în lume.

Această nouă înţelegere a determinat şi o modificare a atitudinii Tratatului Nord-Atlantic faţă de extindere.

Pentru că nu întotdeauna a fost importantă în acest proces de extindere capacitatea militară a unui stat sau a altuia. Pentru că sunt admise state cu puţină relevanţă militară unele dintre ele. Nu este cazul României, care are o performanţă deosebită în acest domeniu. Dar esenţială a fost extinderea influenţei politice, extindere care este mult mai importantă decât pregătirea pentru apărarea împotriva unui potenţial inamic, extinderea influenţei valorilor democraţiei şi economiei de piaţă. De aceea, NATO este preocupat foarte puternic de situaţia din spaţiul mediteranean, de situaţia din Orientul Mijlociu, de situaţia din vestul Balcanilor, de situaţia din Caucaz, de situaţia ţărilor din Asia chiar. Veţi vedea schimbări remarcabile care se vor produce în doctrina NATO, în concepţia ei.

Dar aceste schimbări nu trebuie să rămână numai la nivelul Alianţei. Fiind parteneri ai acestei puternice alianţe, noi înşine trebuie să ne schimbăm. Şi nu este vorba de nişte schimbări numai în domeniul economic sau politic.

Este vorba, practic, şi de nişte schimbări profunde în mentalităţile noastre, nu numai ale clasei politice, dar şi ale fiecărui cetăţean în parte. Este vorba de depşirea graniţelor, a unor graniţe nu în sens neapărat geografic, ci a unor bariere şi graniţe psihologice. Pentru că sute şi sute de ani România a gândit că trebuie să îşi apere graniţele ţării. Acum trebuie să gândim că suntem cetăţeni ai Europei, suntem cetăţeni ai lumii şi suntem responsabili pentru tot ceea ce se întâmplă şi în Europa, şi în lume. Această însumare de responsabilităţi, evident, cu păstrarea identităţii noastre naţionale, evident, cu apărarea intereselor noastre naţionale ne va face cunoscuţi, mult mai cunoscuţi în lume, mult mai credibili în lume.

Dacă ne gândim, orice român, fie că a fost om de ştiinţă, fie că a fost un artist, fie că a fost un sportiv, fie că a fost un politician, este cunoscut şi apreciat de oamenii din Occident, de naţiunile înconjurătoare numai pentru că a participat într-o activitate externă, numai pentru că s-a confruntat cu alte valori. Pentru că fără aceste lucruri oamenii nu ne vor cunoaşte, nu vor înţelege ce înseamnă România, ce poate să însemne România, ce poate ea să dea umanităţii. Această participare, chiar dacă nu este agreată întotdeauna de toată lumea, pentru că mulţi se întreabă ce căutăm noi în anumite locuri ale lumii, în Balcanii de Vest, ce căutăm în Afganistan, ce căutăm în Irak, ei bine, această participare ne face să fim luaţi în considerare de celelalte naţiuni, apreciaţi de celelalte naţiuni, ne face să avem un cuvânt de spus în dezbaterile care privesc securitatea şi politica la nivel european şi mondial.

De aceea este atât de important ca noi să ne extindem participarea în toate domeniile şi, în cazul acesta, participarea la toate activităţile NATO, cum deja am făcut-o, de altfel. România şi-a marcat dintotdeauna această dorinţă de participare, mai ales că încă din iulie 1990 au fost derulate primele contacte cu NATO, iar la Adunarea Atlanticului de Nord, aşa cum se numea la momentul acela Adunarea Parlamentară NATO, participăm din noiembrie 1990, iar din aprilie 1991 avem statut de delegaţie asociată la Adunarea Parlamentară NATO.

Ei, bine, să sperăm că aderarea la NATO va constitui o schimbare majoră de atitudine şi de viziune în ceea ce priveşte atât clasa politică, cât şi cetăţeanul obişnuit. Şi, fără a-mi fi teamă de repetiţie, repet anumite cuvinte care ar putea fi

considerate cuvinte mari, dar nu sunt deloc, trăim un moment istoric, acesta în care toate grupurile parlamentare cred că vor vota acest proiect de lege, un moment istoric care este cu totul special şi este bine să ne bucurăm că am avut posibilitatea să-l trăim împreună.

Vă mulţumesc. (Aplauze).

Domnul Valer Dorneanu:

Vă mulţumesc, stimate coleg.

Din partea Grupurilor parlamentare P.R.M., are cuvântul domnul deputat Tudor Marcu.

Domnul Marcu Tudor:

Domnule preşedinte al României,

Domnilor preşedinţi ai Camerelor,

Domnule prim-ministru,

Stimaţi colegi,

Mai înainte de a-mi începe cuvântul, vă mărturisesc că, nefiind un emotiv din fire, văzând însă şi emoţia domnului Ovidiu Petrescu, evidentă în vocea domniei sale, explicabilă, de altfel, şi pe mine mă cuprinde o oarecare emoţie datorită acestui moment cu totul deosebit, pe care l-am aşteptat, în ce mă priveşte, de atâta timp şi de care sunt extrem de bucuros. (Aplauze).

Vă mulţumesc.

Peste câteva zile se vor împlini 55 de ani de la semnarea la Washington, la 4 aprilie 1949, a Tratatului Atlanticului de Nord, o alianţă de ţări independente pentru menţinerea păcii şi apărarea propriei libertăţi.

După schimbările petrecute, mai ales în Europa, după anul 1990, această alianţă şi-a concentrat atenţia în special asupra politicilor de cooperare pentru asigurarea unei securităţi şi stabilităţi de care depinde viitorul Europei.

Această orientare, dar nu numai, a făcut ca aproape toate ţările Europei să dorească aderarea la Tratat, pentru a-şi asigura fiecare dintre ele pacea şi securitatea.

A fost firesc, deci, ca şi ţara noastră s-şi impună ca scop aderarea la Tratat şi în acest fel s-a reliefat rapid orientarea în această direcţie a tuturor curentelor politice, a tuturor partidelor şi formaţiunilor politice care au participat sau nu la guvernare, au fost sau nu parlamentare.

Partidul România Mare a înţeles, încă de la bun început, că, în actuala conjunctură istorică în care se află România, singura soluţie viabilă în destinul ei este aderarea la Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord, concomitent cu eforturile necesare pentru integrarea în structurile Uniunii Europene. Astfel, partidul şi membrii săi au susţinut şi semnat toate documentele necesare, începând chiar cu primul dintre ele, de la Snagov, din anul 1995. Toate punctele de vedere cuprinse în aceste documente au fost susţinute şi mediatizate prin mijloacele de care dispunem, atât pe plan intern, cât şi internaţional. Am considerat şi considerăm în continuare că scopurile Tratatului, prevăzute în toate cele 14 articole ale sale, corespund, în mod evident, în bună măsură cu necesităţile României în drumul ei spre dezvoltare şi securitate. În mod deosebit aş argumenta următoarele angajamente reieşite din primele 5 articole, astfel.

Daţi-mi voie să enumăr succint pe fiecare dintre ele, să vedeţi argumentele noastre pentru care am aderat fără nici o reţinere la semnarea acestui Tratat.

„Art. 1. Soluţionarea pe cale paşnică a oricărui diferend internaţional în care ar putea fi implicată ţara, astfel încât să nu se aducă atingere păcii şi securităţii internaţionale şi justiţiei“. De fapt, asigurarea păcii este un deziderat al ţării noastre în toată existenţa ei milenară.

„Art. 2. Promovarea condiţiilor de asigurare a stabilităţii şi bunăstării, prin eliminarea diferenţelor între politicile economice internaţionale şi încurajarea colaborării economice între toate părţile semnatare“. Această prevedere poate asigura garanţia unei cooperări economice între ţara noastră şi ţările aliate cu o economie mai dezvoltată, fără discriminare şi fără impunerea unor condiţii prealabile deosebite şi greu de îndeplinit, aşa cum, poate pe bună dreptate, ni se impun în alte direcţii.

„Art. 3. Ţările semnatare, prin acordarea de sprijin reciproc în mod continuu şi

eficace, îşi vor menţine şi dezvolta capacitatea individuală şi pe cea colectivă de a rezista unui atac armat“. Este foarte important acest articol, deoarece el ține de restructurarea armatei și de înzestrarea ei cu tehnică militară, armament și muniție.

România este, într-adevăr, într-o plină restructurare a armatei şi dacă până nu de mult am putut asigura această înzestrare din producția industriei proprii, care asigura și fonduri substanțiale economiei naționale prin exportul excedentului de producţie, în prezent această industrie este aproape desființată, urmând a ne asigura necesarul de înzestrare în noua concepție din import.

Pentru asigurarea tuturor necesităţilor armatei române, însă, ţara noastră nu va putea face efortul financiar necesar în actualele condiţii economice. În virtutea posibilităţilor oferite însă de acest tratat, acționând inteligent şi animaţi de bune intenții, și nu de dorința de îmbogățire cu orice risc, vom putea atrage interesul investitorilor străini pentru obținerea tehnologiilor necesare revigorării industriei de apărare, atât pentru înzestrare, cât și pentru export.

„Art. 5. Țările membre ale Tratatului vor sprijini un eventual atac armat considerat a fi îndreptat asupra Alianţei, în vederea restabilirii şi menţinerii securității tuturor ţărilor semnatare“.

În prezent, pentru România, sprijinul necondiționat este cea mai sigură cale de acțiune în scopul asigurării securității necesare dezvoltării economice corespunzătoare unui nivel de trai îndestulător întregului popor, acesta fiind, de fapt, și scopul politicii Partidului România Mare.

Eforturile de până în prezent, însă, ale celor care au condus România într-o formă sau alta nu au fost decât parțial încununate de succes, acestea fiind umbrite de o imagine internă și externă nefavorabilă.

Flagelul corupției s-a manifestat în toate aspectele sociale, în economie, justiție, armată, administrație etc.

Este inutilă o încercare de enumerare a acuzelor de corupție și de incompetență asupra regimurilor postrevoluționare, cel puțin unele dintre ele, deoarece o înșiruire a acestora, chiar și numai cele recunoscute ca atare de către oficialii organismelor internaționale care monitorizează țara noastră, ar consuma timpul afectat tuturor partidelor parlamentare din această ședință. Însă Partidul România Mare atrage atenția în mod serios asupra modului cum s-au folosit fondurile

alocate pentru restructurarea şi înzestrarea armatei, care se constituie într-un factor definitoriu pentru îndeplinirea cerinţelor asumate prin semnarea Tratatului.

Până în prezent, fondurile alocate acestui scop, după ce că au fost reduse în comparaţie cu cele alocate de celelalte ţări membre NATO, fapt datorat, bineînţeles, economiei deficitare a ţării noastre, au fost folosite în unele cazuri, necorespunzător. Mă refer aici la unele programe de înzestrare nefundamentate tehnic şi economic, cu costuri foarte mari, unele dintre ele obţinute prin ofertă directă şi fără licitaţie, cu toate că nu era vorba de furnizori unici, deci cu încălcarea legii. Şi vă rog să reţineţi că spun asta cu toată responsabilitatea, deoarece vin din această structură. Au rezultat aparate astfel importate, fabricate, cu licenţă sau modernizate, de slabă factură tehnică, cu performanţe depşite pe plan mondial, necompetitive, cu toate laudele pe care le afişează unii responsabili din armată, care, de altfel, nu conving pe nimeni. Este vorba de aparate din domeniul aviaţiei, telecomunicaţiilor, marinei şi artileriei. Din nefericire, din aceste cauze, unele, de fapt, se traduc şi prin morţi în timpul exercitării serviciului militar.

Pentru anul în curs s-au alocat armatei 2,38% din produsul intern brut, ceea ce înseamnă 1 400 000 000 dolari, iar pentru anii următori sumele alocate anual prin convenţie nu pot coborî sub 2% din produsul intern brut.

Sumele sunt mari. Se iau din celelalte sectoare ale economiei naţionale: din educaţie, din învăţământ, din sănătate, din protecţie socială etc., în mare măsură, şi poporul român le suportă cu greutate. Aceşti bani trebuie folosiţi mai bine şi cu un control mai eficient al Parlamentului şi al organismelor corespunzătoare din Guvern.

Este cazul să o spunem clar chiar cu acest prilej, oarecum festiv, că există corupţie şi în armată, ca şi în toate celelalte sectoare, cu toate eforturile depuse pentru înlăturarea ei, dar nu numai corupţia dovedită în ultimul timp a unor ofiţeri superiori, oricum, descoperită nu de către controalele executate de organismele din cadrul armatei, ci de către Parchetul Naţional Anticorupţie.

În urma votului nostru de astăzi, se poate considera că s-a creat cadrul necesar pentru a putea acţiona în interiorul Alianţei în mod inteligent, fără acte de corupţie sau injustiţie. Mulţi dintre noi sunt loviţi direct de către această injustiţie din ţara noastră, indiferent cum o socotim în relaţiile internaţionale, în

propovăduirea politicilor partidelor care guvernează ţara, care sunt, oricum, mai uşor de monitorizat de către celelalte ţări componente decât până acum. Trebuie să profităm de acest mediu internaţional propice dezvoltării economice a ţării noastre, pe fondul unei stabilităţi externe şi asigurării unei siguranţe naţionale în completarea activităţilor din cadrul Uniunii Europene în această direcţie. Credem în dezvoltarea acestor posibilităţi, mai ales că se prefigurează în viitorul apropiat o nouă configuraţie politică în conducerea treburilor ţării, în mare măsură şi prin contribuţia Partidului România Mare. Vom scăpa astfel de una din acuze, anume, de corupţie, promovată într-un fel sau altul de partidele aflate la guvernare în ultimii 14 ani. Vom putea conduce cu specialişti în fiecare domeniu, nu neapărat cu oameni politici, care s-au dovedit în mare măsură incompetenţi şi foarte adesea corupţi, specialişti cărora li se cere dovada de profesionalism, cinste şi patriotism. Din punctul nostru de vedere, preferăm să fim acuzaţi de un exces de justiţie decât de corupţie, fie ea şi cât de mică.

România are în continuare, în paralel, de urmat sarcini pe ambele planuri, în cadrul Tratatului Atlanticului de Nord, pentru îndeplinirea sarcinilor asumate prin aprobarea Legii pentru aderare, dar şi în cadrul Uniunii Europene, pentru finalizarea ultimelor 8 capitole din Planul de integrare. Va trebui să le rezolvăm cât mai corect, cu inteligenţă, profesionalism şi patriotism. De acum încolo vom fi monitorizaţi la sânge şi nu se vor mai permite sincope în politica internă, internaţională şi în guvernarea ţării, acestea ducând instantaneu la îndepărtarea noastră de la ţelurile propuse şi, astfel, la mărirea decalajului, deja în creştere, al României faţă de ţările dezvoltate şi cu o reală democraţie.

Ca un punct de vedere personal, pot afirma, domnilor, cu respectul cuvenit funcţiilor fiecăruia dintre noi, că în cuvântul meu iniţial am fost mult mai critic, iar în unele paragrafe chiar extrem de tăios la adresa unor structuri din viaţa ţării, şi pe bună dreptate, lucruri pe care le cunoaştem cu toţii, inclusiv asupra noastră, a parlamentarilor prezenţi sau neprezenţi astăzi la această fericită adunare, dar nu am vrut să stric tocmai eu momentul deosebit mult aşteptat de către noi toţi al acestei adevărate festivităţi.

Cuvintele domnitorului Petru Rareş, care constituie, de altfel, sloganul Partidului România Mare, dacă-mi este permis, „Vom fi iarăşi ce am fost şi mai mult decât atât“, îşi găsesc o fericită împlinire astăzi în această memorabilă adunare.

Vă mulţumesc pentru atenţie. (Aplauze).

Domnul Valer Dorneanu:

Din partea grupurilor parlamentare ale Partidului Naţional Liberal, are cuvântul domnul deputat Cornel Popa.

Domnul Cornel Popa:

Domnule preşedinte al României,

Domnule prim-ministru,

Domnilor miniştri,

Excelenţele voastre, domnilor ambasadori,

Distinşi invitaţi,

Stimaţi colegi parlamentari,

Doamnelor şi domnilor,

Noi, membrii Parlamentului României, suntem astăzi privilegiaţi. Suntem privilegiaţi, pentru că avem onoarea de a fi actorii unui moment fericit al istoriei ţării noastre, şi au fost mult prea puţine astfel de momente. Atât de rar au reuşit românii s-şi vadă visele împlinite.

În 1990, adică acum doar 14 ani, un astfel de vot în Parlamentul României părea un vis nebunesc.

Pentru România sfâşiată de mineriade, pentru România care nu dădea semne că se va desprinde vreodată cu adevărat de trecutul comunist, NATO reprezenta o altă lume. Pentru că Alianţa Nord-Atlantică nu mai este doar alianţa militară înfiinţată în 1949, în timpul Războiului Rece. NATO este alianţa statelor care împărtăşesc valorile democratice şi apără principiile libertăţii individuale şi supremaţia legii. Şi iată că, totuşi, astăzi, 26 februarie 2004, reprezentanţii poporului român, membrii Parlamentului sunt chemaţi să împlinească voinţa cetăţenilor acestei ţări, aderarea la Tratatul Atlanticului de Nord. Pentru că voinţa românilor a fost cea care a întors, în cele din urmă, toate forţele politice ale acestei ţări cu faţa spre Europa.

Într-un moment de împlinire, în momentul înfăptuirii unui vis urmărit din 1993, atunci când România şi-a depus candidatura pentru admiterea în structurile NATO, trebuie să priveşti în urmă cu realism şi obiectivitate.

Pentru a porni cu dreptul pe acest nou drum ce se deschide României, credem că este bine să cunoaştem şi să ne recunoaştem greşelile.

Trebuie să avem puterea să recunoaştem că, poate pentru prima oară în istorie, România a beneficiat de o conjunctură favorabilă şi de punerea în valoare a unor atuuri care nu au depins de noi, clasa politică.

Poziţia geostrategică, războiul împotriva terorismului, schimbarea principiilor strategice ale Alianţei Nord-Atlantice, nu sunt merite ale guvernelor României. Este meritul românilor că, în toată această perioadă, au rămas consecvenţi în dorinţa lor de a fi parte din familia nord-atlantică.

Nu este vina lor că au fost necesari 3 ani conducerii României din perioada 1990-1993 pentru a concepe măcar ideea de a orienta România spre democraţie, spre NATO şi Uniunea Europeană.

Este meritul societăţii civile că a militat în permanenţă pentru a îndrepta România spre valorile şi principiile Alianţei. Nu este vina societăţii civile că, până în 2004, există acţiuni politice la cel mai înalt nivel împotriva valorilor şi principiilor democratice. Aceste acţiuni au îngreunat indiscutabil procesul de aderare NATO.

Este şi meritul liberalilor că au folosit toate pârghiile externe care le-au stat la dispoziţie pentru a susţine cauza României.

Este meritul tuturor partidelor, care, mai devreme sau mai târziu, au urmat acest exemplu, dar nu trebuia să dureze atât de mult.

Avem dreptul să ne felicităm pentru momentele când am ştiut să arătăm celor care acum ne devin aliaţi că România este un partener de nădejde.

Atunci când Guvernul României a avut tăria de a lupta cu opoziţia din acea vreme şi cu cvasimajoritatea opiniei publice, sprijinind acţiunea NATO în Kosovo, am demonstrat ce înseamnă cuvântul României.

Când următorul Guvern a reuşit, în pofida unor convingeri de până atunci, să

schimbe opţiunea, întorcându-şi, în fine, faţa spre Vest, am demonstrat că vom fi alături de Alianţă, indiferent de formaţiunea politică aflată la guvernare. Comportamentul României, ca un membru de facto al NATO, a probat în multe ocazii hotărârea românilor de a urma acest drum. Aşa cum au afirmat atât oficialii Alianţei, cât şi analişti prestigioşi, trebuie avut în vedere că aderarea României la NATO s-a bazat, în primul rând, pe considerente strategice şi politice.

România a primit un vot de încredere, care are menirea, în viziunea partenerilor noştri, nu de a răsplăti, ci de a responsabiliza. De aceea, avem datoria de onoare faţă de aliaţii noştri de a pregăti România, de a face faţă noii conjuncturi internaţionale.

Atentatele care au avut loc pe 11 septembrie 2001 în Statele Unite nu au fost doar o lovitură dată intereselor americane, ci şi naţiunilor care cred în valorile libertăţii, democraţiei şi progresului. În mod firesc, ele au determinat o uriaş acţiune de solidarizare a tuturor celor care împărtăşesc aceste valori. Printr-o mişcare politică fără precedent, Statele Unite au reuşit să realizeze o largă coaliţie internaţională, care a declanşat un război necruţător împotriva terorismului. Lupta pentru eradicarea terorismului presupune, însă, o acţiune masivă de reajustare a structurilor interne şi internaţionale, care să ofere securitatea statelor. În această nouă conjunctură, calitatea de membru al Organizaţiei Tratatului Atlanticului de Nord pune România în faţa unor provocări extraordinare. Din acest moment, reforma profundă a societăţii româneşti nu mai reprezintă doar un angajament în faţa cetăţenilor români, ci şi o datorie de onoare faţă de partenerii noştri din NATO. Nu ne mai putem juca acum cu spectacole de imagine, cu rapoarte triumfaliste, cu programe pe care Guvernul nu se oboseşte să le respecte. Este în joc imaginea şi, în final, chiar viitorul României.

În plan politic, României nu îi este suficientă doar stabilitatea politică. Ţara noastră trebuie să devină cu adevărat un stat de drept. Ce înseamnă asta? Sunt convins că şi liderii P.S.D. ştiu. Un stat cu o justiţie dreaptă şi independentă, un stat în care să fie respectată şi aplicată legea, un stat în care să nu existe diverse persoane, în general numite baroni, care să se afle deasupra legii. Oficialii NATO au transmis mesaje foarte clare cu privire la necesitatea punerii în practică a unor măsuri care să conducă la o luptă reală, nu mimată, împotriva corupţiei instituţionalizate. De asemenea, sperăm că reprezentanţii P.S.D. vor înţelege şi cererile NATO cu privire la securizarea informaţiilor, la reforma serviciilor

secrete, renunțând la interesele și prieteniile de partid. În plan militar, România trebuie să continue în ritm foarte alert procesul de reformare, de profesionalizare a armatei. Va trebui găsită voința politică pentru depășirea diverselor orgolii și interese care afectează ritmul acestei reforme.

Partidul Național Liberal își afirmă, încă o dată, convingerea că un pas obligatoriu către profesionalizarea armatei române este și renunțarea la serviciul militar obligatoriu, iar Ministerul Apărării Naționale trebuie să înțeleagă acest lucru.

Fie și dacă avem în vedere doar efortul imens presupus de aducerea armatei române, din punct de vedere al dotării, la nivelul armatelor NATO, reforma economică este esențială. Investitorii străini de anvergură nu vor veni în țara noastră doar pentru că am devenit membri ai NATO. Ei cer, în continuare, stabilitate legislativă, un sistem fiscal normal, reducerea birocrației și a corupției. Fără o economie de piață funcțională, fără investiții masive, fără o creștere economică reală, care să ducă la creșterea veniturilor bugetare, altfel decât în rapoartele guvernamentale, România nu își va putea îndeplini angajamentele și nu va putea susține creșterea bugetului destinat apărării.

Pe scurt, toți cetățenii acestei țări trebuie să înțeleagă că România are o foarte mare responsabilitate. Unul dintre cele mai importante obiective din istoria țării noastre a fost îndeplinit. Pentru prima oară în istorie, securitatea românilor este asigurată. Prin articolul 5 al Tratatului Atlanticului de Nord, vechile noastre temeri își pierd orice temei. Orice atac armat asupra României va presupune un atac armat asupra tuturor statelor membre ale NATO, care, împreună, vor ști s-și apere pacea și libertatea. Putem fi mândri că am reușit să oferim această garanție copiilor noștri. Nu trebuie să uităm, însă, că în viață primești atât cât oferi. Toți românii trebuie să înțeleagă că ne putem bucura din plin de urmările acestui eveniment doar în funcție de acțiunile noastre.

Să sărbătorim momentul actual gândindu-ne la următorul - integrarea în Uniunea Europeană.

Dacă vom înțelege să nu repetăm greșelile, vom avea prilejul să spunem că am construit, pentru totdeauna, o Românie prosperă, democratică, europeană.

Argumentele de mai sus sunt doar câteva dintre cele care determină Grupurile parlamentare ale Partidului Național Liberal din Senat și Camera Deputaților să

voteze pentru proiectul de Lege pentru aderarea României la Tratatul Atlanticului de Nord, semnat la Washington la 4 aprilie 1949.

Vă mulţumesc. (Aplauze).

Domnul Valer Dorneanu:

Din partea Partidului Democrat, are cuvântul domnul deputat Sorin Frunzăverde.

Domnul Sorin Frunzăverde:

Domnule preşedinte al României,

Domnule preşedinte al Camerei Deputaţilor,

Domnule preşedinte al Senatului,

Domnule prim-ministru,

Doamnelor şi domnilor colegi,

Distins auditoriu,

Într-un interval de timp caracterizat de profunde deveniri politice, economice şi sociale, începând din primăvara anului 1991, politica de aderare a României, cu dimensiunea sa strategică concretă, exprimată prin reforma sistemului militar, a generat fundamentarea noului concept de securitate a ţării, dar şi demersuri diplomatice oportune şi eficiente în actualul context internaţional. Aşa se face că, indiferent de ideologia factorului politic aflat la putere, în mod treptat, politica de apărare a devenit tot mai dinamică şi creativă, adaptabilă la fluiditatea mediului internaţional, marcat de pericole şi situaţii periculoase, extinzându-se conceptual şi geografic spre o abordare multidimensională a securităţii şi apărării României.

Pe aceste temeiuri, în plan extern s-a activat, cu multă credibilitate, de fapt, politica de apărare, strategia de securitate şi instituţia militară devenind promotorii şi factorii principali ai integrării euroatlantice. Valoarea strategică, oportunitatea, claritatea şi consecvenţa politicii noastre de apărare au rezultat din obiectivele asumate integral şi la termenele fixate îndeplinite şi care au vizat restructurarea armatei, planurile de aderare, capacitatea politico-diplomatică şi

militară de securitate şi cooperarea cu statele membre NATO. Un moment important a fost constituit semnarea, în 1994, a Parteneriatului pentru Pace. Exemplară a fost colaborarea României, pentru prima dată aliat al Tratatului Atlanticului de Nord în timpul conflictului din Balcani. Între anii 1999 şi 2000, România a derulat primul plan anual de aderare. Efortul naţional făcut de către populaţie, armată şi clasa politică nu a fost zadarnic. Rezultatele pozitive înregistrate în procesele de reformă militară şi integrarea euroatlantică au permis ca numai la trei luni de la tragicele evenimente de la 11 septembrie 2001, România să se implice major într-un amplu demers politic şi militar, de construcţie şi operaţionalizare a unei coaliţii internaţionale de luptă împotrivă terorismului. În toată această perioadă, comportamentul politico-militar al României a fost de fiecare dată cel al unui membru de facto, dar şi de iure al Alianţei Nord-Atlantice. Summit-ul NATO de la Praga din noiembrie 2002 ne-a adus, îndreptăţit, statutul de invitat la aderare, ceea ce ne-a obligat să păstrăm acelaşi comportament de aliat, în plan extern, şi să intensificăm programul de aderare în interiorul armatei.

Anul acesta istoria va consemna o realitate unică pentru noi.

România devine membru NATO, eveniment marcat de armata noastră prin prezenţa a circa 2.000 de militari dislocaţi în Peninsula Balcanică, în Afganistan şi în Irak.

În fapt, participarea pentru prima dată la cinci operaţiuni majore în afara graniţelor.

În contextul politicii de apărare comună, în conformitate cu Directiva politico-militară a NATO, apreciem că suntem deja integraţi efectiv în procesele politice şi militare ale Alianţei, ipostază strategică de mult aşteptată, riguros pregătită, realizată cu multe sacrificii, dar binemeritată.

În primăvara acestui an, sistemul militar românesc integrat se află într-un proces structural, cu parametrii clar definiţi. Factorul politic autohton este angajat în realizarea obiectivelor asumate, inclusiv în ceea ce priveşte participarea la transformarea Alianţei, iar România a devenit furnizor de asistenţă de securitate în Europa de Sud-Est, prin politici regionale coerente.

Această nouă ipostază îi conferă României o identitate strategică şi politică distinctă în aranjamentele de securitate regională, zonală şi europeană.

S-a ajuns aici printr-o strategie a utilizării echilibrate în timp a factorilor politici, economici, militari şi sociali.

Acum, noua calitate politico-strategică externă trebuie să genereze o realitate internă la standarde şi valori euroatlantice.

Aderând la Tratatul de la Washington, România primeşte cele mai autentice garanţii de securitate din întreaga sa istorie. În acelaşi timp, România este obligată să acorde asemenea garanţii tuturor celorlalte state NATO, ceea ce reprezintă pentru noi o provocare politico-militară fără precedent. De acum încolo începe greul responsabilităţilor privind respectarea angajamentelor şi înfăptuirea obiectivelor asumate.

În vederea participării la apărarea colectivă, dar şi la prevenirea şi gestionarea crizelor politico-militare, conducerea strategică a României, angajată în structura militară integrată şi în procesul planificării colective a apărării, va trebui să răspundă precis, elaborat şi angajat la perfecţionarea constantă a capacităţilor militare, alocând pentru aceasta resursele necesare.

În acest mod, România va face dovada respectării contribuţiei angajate şi, deopotrivă, a îndeplinirii obligaţiilor ce decurg din statutul de aliat.

Cele mai mari provocări la nivelul deciziei politice decurg din conceptul strategic NATO, completat la Summit-ul de la Praga, din care citäm: „Pentru majoritatea aliaţilor, nevoia de a menţine vechile forţe supradimensionate a fost reevaluată, în sensul reducerii acestora, punându-se accent, în schimb, pe proiectarea unor noi structuri de forţe moderne, mobile şi foarte bine echipate şi dotate, ce pot fi susţinute din punct de vedere al resurselor, care pot acţiona oriunde este nevoie, în afara graniţelor naţionale, precum şi foarte bine pregătite să răspundă la întregul spectru de misiuni şi scenarii anticipate“. În consecinţă, România va trebui să facă eforturi susţinute pentru a duce la bun sfârşit procesul intern de revizuire a structurii de forţe, astfel încât să se adapteze uşor la cerinţele angajamentului de la Praga privind capabilităţile, deoarece numai aşa îşi va putea asuma misiuni combatante.

Doamnelor şi domnilor,

România aparţine Europei, geografic, istoric şi prin tradiţia civilizaţiei.

Aderarea la NATO vine să confirme apartenenţa noastră şi la valorile

euroatlantice, bazate pe principiile democraţiei, libertăţilor individuale şi statului de drept, aşa cum sunt ele exprimate în preambulul Tratatului de la Washington.

Statutul de membru NATO conferă României garanţii de securitate cum nu a mai avut.

Acum, când mediul de securitate internaţional este caracterizat prin existenţa unor factori majori de instabilitate, de apariţia şi difuziunea unor noi riscuri şi ameninţări, din punct de vedere geopolitic şi geostrategic, aderarea României la Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord consolidează poziţiile Alianţei în arhitectura de securitate a spaţiului central sud-est european. Nimeni, în plan extern, nu poate contesta această realitate. În acelaşi timp, însă, după ani de sacrificii şi eforturi, românii au de acum dreptul să trăiască într-o societate bazată pe sistemul de valori propriu lumii libere - democraţia, egalitatea în faţa legii, libertatea de opinie, justiţia socială. Nimeni, în plan intern, nu poate contesta această realitate. Nimeni nu mai poate refuza românilor, în ţara lor, dreptul la libertate şi la un trai decent, într-un stat membru al Alianţei Nord-Atlantice, ce de acum nu poate fi decât de drept.

Partidul Democrat va vota aderarea României la Tratatul Atlanticului de Nord.

Vă mulţumesc. (Aplauze).

Domnul Valer Dorneanu:

Mulţumesc, domnule deputat.

Din partea Grupurilor parlamentare ale Uniunii Democrate Maghiare, din România are cuvântul domnul senator Szabó Károly-Ferenc.

Aveţi cuvântul, domnule senator.

Domnul SzabóKároly-Ferenc:

Domnule preşedinte al României,

Domnilor preşedinţi ai Camerelor Parlamentului,

Domnule prim-ministru,

Distinşi membri ai Executivului,

Doamnelor şi domnilor deputaţi şi senatori,

Nu este nici o exagerare în enunţul conform căruia acest act, pe care noi îl înfăptuim astăzi, este un moment istoric, moment la care suntem nu numai martori, dar, mai ales, actori efectivi. Faptul că astăzi a devenit posibilă punerea pe ordinea de zi a Parlamentului României a Legii pentru aderarea României la Tratatul Atlanticului de Nord este o piatră de hotar şi o etapă a unui proces care a început în decembrie 1989 şi va continua şi de acum înainte, şi care a căpătat valenţe în planul securităţii regionale prin faptul că Alianţa Nord-Atlantică a luat cunoştinţă de disponibilitatea şi capacitatea României de a-şi asuma misiuni în aria sa de responsabilitate, în concordanţă cu noile sale îndatoriri, în concordanţă cu noul context de securitate european şi regional, asupra căruia şi-au pus, fără îndoială, amprenta evenimentele din 11 septembrie 2001, pe de o parte.

Pe de altă parte, Alianţa a constatat faptul că România şi-a dovedit disponibilitatea şi capacitatea de a se conforma criteriilor de aderare la NATO. Acest proces a fost îndelung şi în mod aprofundat măsurat, cuantificat şi constatat de către entităţile care compun Alianţa, atât în contextul lor politic, cât şi militar.

Aş vrea să amintesc câteva dintre aceste criterii.

Criteriul economic se referă la instaurarea domniei economiei de piaţă în locul economiei de stat, centralizate. Acesta este un proces care nu este nici pe departe pe cale de a fi terminat şi reprezintă, în continuare, un obiectiv legat de integrarea în Uniunea Europeană.

Criteriul care se referă la statul de drept şi domnia legii este unul dintre cele mai importante, iar îndeplinirea acestui criteriu se află într-un stadiu, să-i spunem aşa, avansat.

Legat de criteriul care se referă la minorităţile naţionale şi abordarea problematicii minorităţilor naţionale în contextul securităţii naţionale şi regionale, trebuie să amintesc aici faptul că organizaţia pe care o reprezint în Parlament şi-a dat concursul efectiv, atât în plan intern, cât şi în plan internaţional, în măsura posibilităţilor pe care le are, pentru ca România, pe de o parte, să corespundă criteriilor şi, pe de altă parte, într-adevăr, efectiv să fie invitată să adere la Alianţă, constatând faptul că în ţara noastră, în domeniul

reformei legislative şi constituţionale, s-au făcut paşi importanţi, care pleacă din abordarea problematicii minorităţilor prin prisma securităţii naţionale şi regionale. În cadrul acestui proces, avem de-a face cu crearea unui cadru legal şi constituţional, în care minorităţile să poată deveni un element de amplificare a securităţii, şi nu o sursă de insecuritate.

În sfârşit, un alt criteriu care ţine de exercitarea îndatoririlor Parlamentului este acela al controlului democratic asupra instituţiilor din sfera apărării şi a securităţii. Aş insista asupra acestui aspect, în legătură cu faptul că, dacă vorbim despre controlul democratic, dar cu deosebire insistăm asupra controlului parlamentar, trebuie să spun că mai avem foarte multe de făcut în ceea ce priveşte consistenţa şi eficacitatea acestuia, care trebuie să constituie unul dintre obiectivele noastre de imediată urgenţă. Mă refer în special la faptul că este cazul reglementării problemei accesului la informaţiile clasificate, în ceea ce-i priveşte pe parlamentarii care, prin îndatoririle lor, exercită controlul prin comisiile de specialitate şi la acea chestiune a certificatului de securitate. De asemenea, controlul parlamentar trebuie să se extindă, în opinia mea, şi nu sunt singur în această opinie, şi asupra unor domenii care până acum au fost oarecum departe de focusul pe care Parlamentul, în ţările care s-au conformat acquis-ului NATO o fac, şi anume, chestiunea achiziţiilor. În etapa următoare urmează adoptarea legislaţiei şi adaptarea ei faţă de cerinţele care decurg din calitatea României de membru de iure, nu numai de facto, al Alianţei, şi mă refer la problematica reformei mecanismului militar, la chestiunea reglementării, în spiritul anului 2004, a Legii privind pregătirea populaţiei pentru apărare şi, în cadrul acesteia, a problematicii serviciului militar obligatoriu, care trebuie aliniată nu numai prevederilor Constituţiei, dar şi practicii curente din ţările NATO.

Mai insist asupra unor elemente care ţin de activitatea Legislativului în legătură cu acest domeniu şi care privesc reglementări decurgând din folosirea, utilizarea forţelor armate ale României în afara teritoriului naţional şi, respectiv, din prezenţa şi activitatea unor forţe ale Alianţei, deci forţe armate ale altor state pe teritoriul ţării noastre, care implică o anumită flexibilitate legislativă. Îmi permit să afirm aici că legea care se află în dezbaterea Parlamentului, şi a ajuns chiar într-o fază avansată, reglementând utilizarea trupelor române în misiuni în afara graniţei, trebuie să ofere, pe de o parte, celeritatea şi flexibilitatea decurgând din adaptarea la mecanismele decizionale ale NATO şi, în acelaşi timp, să menţină Parlamentul în postura de a adopta decizii majore în această privinţă.

Sunt multe elemente care trebuie spuse în acest context. Eu m-am limitat la acestea și, în concluzie, vă rog, onorați colegi, să luați act de intenția declarată a Grupurilor parlamentare ale Uniunii Democrate Maghiare din România de a vota favorabil această lege.

Mulțumesc. (Aplauze).

Domnul Valer Dorneanu:

Din partea Grupului parlamentar al Minorităților Naționale, are cuvântul domnul deputat Varujan Pambuccian.

Domnul Varujan Pambuccian:

Domnule președinte al României,

Domnilor președinți ai celor două Camere ale Parlamentului României,

Domnule prim-ministru,

Stimați colegi,

Aceasta nu este o zi obișnuită și, nefiind o zi obișnuită, cred că nu are sens nici să facem bilanțuri, nici să ne facem planuri de viitor.

Aceasta este o zi atât de rară în istoria unei națiuni, încât eu cred că singurul lucru pe care îl putem face, în mod natural și cu sinceritate, este să ne bucurăm, să ne bucurăm că lucruri care păreau de neatins atunci când stăteam în bucătărie și ascultam Radio Europa Liberă se întâmplă astăzi, în această clădire, unde vedem steagul României alături de steagul Alianței Nord-Atlantice.

Să ne bucurăm că am intrat într-o alianță a libertății și a normalității, într-o zonă a circulației libere, a celei mai avansate tehnologii, într-o zonă a lumii în care fiecare cetățean poate spera că mâine va fi mai bine decât ieri, cu temei.

Nu este o zi obișnuită, este o zi rară. O zi rară, în care fiecare dintre noi își regăsește gândurile sale, meritele sale, și când spun fiecare dintre noi nu mă refer la fiecare dintre noi ca oameni politici sau ca profesioniști în diverse domenii, ci mă gândesc la fiecare dintre noi ca cetățeni ai acestei țări. Ea nu este un accident al istoriei. Ea este o consecință firească a istoriei, și pentru că este o consecință

firească a istoriei, cred că tot ceea ce merită cu adevărat să facem astăzi este să ne bucurăm.

Vă mulţumesc. (Aplauze).

Domnul Valer Dorneanu:

Stimaţi colegi,

Au vorbit reprezentanţi ai tuturor grupurilor parlamentare. Ştiţi că în Parlamentul României există şi mai mulţi independenţi. Vă rog să fiţi de acord ca, în numele a şase dintre aceştia, care nu sunt afiliaţi pe lângă grupuri parlamentare, să ia cuvântul domnul Cornel Boiangiu, cumulând timpii afectaţi celor şase colegi ai Domniei sale.

Aveţi cuvântul, domnule deputat Boiangiu.

Domnul Cornel Boiangiu:

Vă mulţumesc, domnule preşedinte.

Domnule preşedinte al României,

Domnilor preşedinţi ai celor două Camere ale Parlamentului României,

Domnule prim-ministru,

Domnilor miniştri,

Stimaţi reprezentanţi ai Corpului Diplomatic, şi, nu în ultimul rând, domnule şef al Marelui Stat Major al Armatei Române, pentru că dv., aşa cum s-a spus şi de către antevorbitorii mei, aţi fost reprezentantul cel mai autorizat, şeful diplomaţiei României, în diversele acţiuni pe care armata noastră le-a întreprins şi care s-au soldat cu respect faţă de România, în primul rând, eu aş dori să readuc în memoria prietenilor care ne găsim şi, într-adevăr, avem de ce să fim mândri acum, faptul că ţara noastră, în conjunctura în care ştim că lumina nu vine de la Răsărit, ci ne vin, din nou, pericole de la Răsărit, ştim bine ce se întâmplă acolo, ştim bine ce se întâmplă în Moldova lui Voronin şi ce se întâmplă cu armate rămase pe teritoriile pe care le ştim. Această acţiune a diplomaţiei româneşti, de-a lungul timpului, a fost extraordinară, ne asigură

independența acestui stat și să apărăm, măcar, ce ne-a rămas, după cel de-al Doilea Război Mondial.

De aceea, aș vrea să readuc în memoria dv. parteneriatul strategic din 1997, când președintele Statelor Unite de atunci s-a deplasat la București și s-a încheiat acest parteneriat, să readuc în memoria dv. ceea ce s-a realizat în 1999 când, așa cum știm, s-a dat dreptul de survol, pentru prima dată, într-un moment de cotitură, armatelor NATO și armatei Statelor Unite pentru a survola teritoriul României, și, mai mult decât atât, s-a dat ordin să se interzică avioanelor Federației Ruse să ajute pe cei pe care nu trebuia să-i ajute, pentru că îi vedem astăzi în fața Tribunalului Internațional, ca și criminali de război.

Din acest motiv, trebuie să fim mândri cu adevărat că toate aceste forțe au colaborat și au ajuns la această situație, în care România este apărată de prieteni de nădejde, și să fim bucuroși cu toții.

Dumnezeu să ne ajute! (Aplauze).

Domnul Valer Dorneanu:

Mulțumesc, stimate coleg.

Doamnelor și domnilor senatori și deputați, am încheiat dezbaterile generale. Trecem la dezbaterea proiectului de lege, pe textele acestuia.

La titlul proiectului de lege dacă aveți obiecțiuni?

Supun votului dv. titlul proiectului de lege.

Cine e pentru? 454 de voturi, adică unanimitatea celor prezenți.

Dacă sunt, totuși, voturi pe care nu le-am observat eu, împotrivă sau abțineri? Nu sunt.

Trecem la articolul unic. Dacă la acesta există obiecțiuni? Articolul unic conține dispoziția de aderare la tratat. Tratatul îl aveți anexat legii. Dacă există obiecțiuni?

Nu sunt.

Supun votului dv. textul articolului unic.

Cine e pentru? Dacă sunt voturi contra sau abțineri?

Nu.

454 de voturi, unanimitatea celor prezenți.

Stimate colege și stimați colegi, în conformitate cu art. 149 din Constituția României, aderarea la Tratatul Nord-Atlantic se face prin votul a două treimi din numărul total al deputaților și senatorilor.

Cu această precizare, supun votului dv. legea în ansamblu.

Cine este pentru?

Mulțumesc.

Dacă sunt voturi împotrivă sau abțineri?

Unanimitatea celor 454 de senatori și deputați. (Aplauze puternice).

Stimate colege și stimați colegi, voturile și aplauzele dv. sunt, cred eu, un semnal semnificativ, și pentru NATO, dar, cred eu, și pentru Uniunea Europeană, cu privire la unanimitatea și dorința poporului român de a-și urma cele două deziderate.

Dați-mi voie, în încheierea acestei ședințe, să dau cuvântul președintelui României, care va prezenta, cu acest prilej, un mesaj. (Aplauze).

Domnul Ion Iliescu, președintele României:

Domnilor președinți ai Senatului și Camerei Deputaților,

Domnule prim-ministru,

Doamnelor și domnilor senatori și deputați,

Doamnelor și domnilor membri ai Corpului diplomatic,

Onorată asistență,

Am dorit să vin astăzi în faţa dv., la finalul votului privind aprobarea Legii pentru aderarea României la Tratatul Atlanticului de Nord, pentru a vă transmite felicitările şi aprecierile mele cu prilejul acestui eveniment important, care reprezintă încununarea eforturilor comune ale tuturor forţelor politice şi ale societăţii româneşti în ansamblu, pentru realizarea acestui obiectiv strategic de politică externă a României postrevoluţionare.

Se cuvine să mulţumim tuturor acelora care, prin munca lor, prin angajamentul lor, fără echivoc, în slujba României, a intereselor naţiunii române, au făcut posibilă integrarea ţării într-un sistem de securitate colectivă, care şi-a dovedit, în timp, viabilitatea, eficienţa şi stabilitatea.

Nu voi rosti nici un nume şi nu voi evidenţia meritele personale ale nimănui, deşi sunt mulţi cei care merită acest lucru. Suntem cu toţii în slujba interesului naţional, iar cetăţenii acestei ţări aşteaptă de la noi performanţă, profesionalism şi patriotism.

Voi evidenţia doar modul exemplar în care armata şi-a asumat reformele, care i-au permis s-şi îndeplinească noile misiuni şi să participe la acţiuni complexe în afara graniţelor ţării.

Se cuvine să aducem omagiul nostru celor căzuţi la datorie pe câmpul de onoare, inclusiv în zilele fierbinţi ale Revoluţiei din Decembrie. (Aplauze).

Ei au plătit cu viaţa pentru asigurarea, afirmarea şi apărarea valorilor democratice, iar jertfa lor ne aminteşte mereu care ne sunt obligaţiile morale, legale şi constituţionale.

Practic, ne aflăm astăzi la capătul unui proces care a permis României să se desprindă definitiv şi irevocabil de acea perioadă, care a însemnat ruperea de evoluţia sa firească, alături de familia naţiunilor membre ale comunităţii euroatlantice.

Acest proces a însemnat, în primul rând, recuperarea valorilor democraţiei, construirea statului de drept şi a structurilor economiei de piaţă, elaborarea unui set de garanţii constituţionale şi a unui cadru legislativ puse în slujba cetăţenilor României.

Aderarea României la Tratatul Atlanticului de Nord aduce ţării noastre nu doar solide garanţii de securitate, dar şi noi obligaţii şi responsabilităţi.

În aceşti ani de pregătire a aderării am învăţat cu toţii importanţa solidarităţii şi a concentrării eforturilor întregii naţiuni pentru reuşita proiectului strategic al României, integrarea sa europeană şi euroatlantică.

Cred sincer că am învăţat, în toţi aceşti ani, să preţuim la adevărata sa valoare abordarea consensuală a problemelor care ţin de viitorul României, să lucrăm împreună pentru afirmarea intereselor noastre de securitate, într-o lume în rapidă şi permanentă schimbare.

Nu am fi atins obiectivele propuse fără sprijinul prietenilor şi partenerilor noştri europeni şi americani, cărora le mulţumim şi le suntem recunoscători. Fără ei... (Aplauze).

... Fără ajutorul lor ne-ar fi fost cu mult mai greu în aceşti ani. Extinderea NATO şi a Uniunii Europene este un exerciţiu de solidaritate între naţiuni, fără precedent în istorie.

Avem astăzi datoria să ne aplecăm cu atenţie asupra istoriei noastre postdecembriste, pentru a înţelege mai bine semnificaţia şi consecinţele deciziilor noastre, pentru a nu mai repeta greşeli şi pentru a nu mai pierde oportunităţi de dezvoltare.

Evenimentul de astăzi este un moment de satisfacţie şi de bucurie, pe care merită să-l trăim cu decenţă şi cu demnitate, cu sentimentul datoriei împlinite.

Totodată, nu trebuie să ne pierdem spiritul de angajare responsabilă în ceea ce avem de făcut în continuare. Trebuie să fim conştienţi că intrăm într-o nouă etapă, care cere eforturi la fel de susţinute, pentru a dovedi că suntem parteneri de nădejde într-o organizaţie care se bazează pe solidaritate şi pe responsabilitate.

Doamnelor şi domnilor, aşa cum am ştiut să lucrăm împreună pentru reuşita aderării la Organizaţia Atlanticului de Nord, trebuie să lucrăm şi pentru succesul negocierilor de aderare la Uniunea Europeană. Ne aflăm într-un moment critic al procesului de negociere, când trebuie să ne concentrăm atenţia asupra progreselor pe care trebuie să le facem în însuşirea şi aplicarea acquis-ului comunitar.

Am adus modificări necesare Constituţiei ţării. Acum trebuie să introducem rapid toate schimbările cerute de noul cadru constituţional în legislaţie, în

structura şi în funcţionarea instituţiilor statului, pentru creşterea eficienţei şi capacităţii lor administrative, pentru compatibilizarea societăţii noastre şi a instituţiilor statului cu acquis-ul comunitar, cu criteriile Uniunii Europene.

Este un an electoral care are dinamica lui în plan politic. Fără a renunţa la spiritul critic firesc, specific democraţiei şi confruntărilor electorale, trebuie să ne gândim la consecinţele şi la costurile folosirii subiectului integrării europene în campania electorală. Este mai profitabil pentru ţară şi pentru partidele politice, dar mai ales pentru cetăţeni, să identificăm problemele, să ierarhizăm priorităţile şi să lucrăm împreună pentru rezolvarea acestora.

Fac un apel la responsabilitate din partea tuturor forţelor politice şi organizaţiilor societăţii civile. Ştim bine care sunt slăbiciunile noastre şi rămânerile în urmă. Să ne concentrăm asupra lor şi să dovedim partenerilor europeni că ştim să răspundem cu promptitudine şi profesionalism observaţiilor lor întemeiate pe fapte, că avem capacitatea de a acţiona cu fermitate şi în spirit de solidaritate pentru rezolvarea problemelor.

Corupţia rămâne o problemă de maximă importanţă în condiţiile actuale, în special din cauza unui răspuns nu întotdeauna ferm şi adecvat al tuturor celor abilitaţi să o combată. Avem suficiente legi, să le aplicăm, indiferent de statutul politic, economic sau social al celor care au încălcat legea. Să-i mobilizăm pe cetăţeni, să-i responsabilizăm, să-i conştientizăm de importanţa atitudinii lor civice.

Avem datoria să rezolvăm, o dată pentru totdeauna, problema copiilor instituţionalizaţi şi a adopţiilor, printr-o lege în spirit european. Este obligaţia acestui Parlament să adopte noua lege din perspectiva asumării responsabilităţii naţiunii române faţă de copiii aflaţi în dificultate.

Revine tot Parlamentului obligaţia de a adopta o soluţie legală care să ofere toate garanţiile necesare unei justiţii nu doar independente politic, ci şi accesibile şi egale pentru toţi cetăţenii României.

Îmi exprim convingerea că vom şti să demonstrăm maturitate, responsabilitate şi devotament, că vom şti să lucrăm împreună pentru binele naţiunii române.

Lumea ne va judeca după faptele noastre şi, în aceste clipe încărcate de profunde semnificaţii, mă adresez cetăţenilor României, solicitându-le să ne sprijine în continuare în eforturile de integrare europeană şi euroatlantică.

Doresc să închei, mulţumind, încă o dată, tuturor celor care au contribuit la succesul integrării noastre în Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord, tuturor liderilor şi partidelor politice, naţiunii române, cetăţenilor pentru eforturile şi sacrificiile lor.

Vă mulţumesc pentru atenţie! (Aplauze puternice).

Domnul Valer Dorneanu:

Domnule preşedinte, daţi-mi voie să traduc aceste călduroase aplauze în sincere şi călduroase mulţumiri, pe care vi le adresăm.

Noi o să vă transmitem legea spre promulgare. Nu avem, însă, din mesajul dv., nici o îndoială că acest lucru se va petrece. Până atunci, din acest moment, legea se află depusă la secretarii celor două Camere ale Parlamentului.

● D.S., şedinţa din 26 februarie 2004, p. 1-16.

77. Şedinţa solemnă a Parlamentului României consacrată aniversării primelor alegeri libere după Revoluţia din decembrie 1989 (Bucureşti, Palatul Patriarhiei, 20 mai 2004).

Şedinţa începe la ora 10,50.

Se intonează Imnul Naţional al României. (Aplauze).

Lucrările sunt conduse de domnul senator Nicolae Văcăroiu, preşedintele Senatului.

Din prezidiu fac parte: domnul deputat Valer Dorneanu, preşedintele Camerei Deputaţilor, domnul senator Mircea Ionescu-Quintus, vicepreşedinte al Camerei Deputaţilor în legislatura 1990-1992, domnul Radu Câmpeanu, vicepreşedinte al Senatului în legislatura 1990-1992, domnul Radu Ciuceanu, deputat în legislatura 1990 - 1992, domnul Cazimir Ionescu, deputat în legislatura 1990-1992.

La şedinţa solemnă participă ca invitaţi: domnul Ion Iliescu, preşedintele României, domnul Adrian Năstase, primul ministru al Guvernului, preşedinţi şi reprezentanţi ai Curţii Constituţionale, Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, Curţii de Conturi, Consiliului Legislativ, precum şi Avocatul Poporului.

De asemenea, participă senatori şi deputaţi din legislatura 1990-1992.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Doamnelor şi domnilor parlamentari,

Stimaţi invitaţi,

Onorată asistenţă,

Vă rog să-mi permiteţi să declar deschisă şedinţa solemnă a Parlamentului României, consacrată aniversării primelor alegeri libere după revoluţia din Decembrie 1989.

La şedinţa noastră solemnă avem onoarea să salutăm prezenţa domnului Ion Iliescu, Preşedintele României (aplauze); domnului Adrian Năstase, primul ministru al României, prezent şi în calitate de deputat (aplauze); preşedinţi şi reprezentanţi ai Curţii Constituţionale, Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, Curţii de Conturi, Consiliului Legislativ, precum şi Avocatul Poporului (Aplauze).

Salutăm, în mod deosebit, prezenţa colegilor senatori şi deputaţi, din legislatura 1990-2000, aleşi la 20 mai 1990 (Aplauze).

Doamnelor şi domnilor senatori şi deputaţi,

Stimaţi invitaţi,

Onorată asistenţă,

Decembrie 1989 a scris o filă de aur în istoria României, a dat posibilitatea celei mai mari schimbări politice din istoria României, din sec. XX, întrucât a însemnat intrarea ţării noastre într-un alt timp istoric, cel al democraţiei autentice.

În trecerea de la guvernarea organismelor revoluţionare, Consiliul Frontului Salvării Naţionale şi Consiliul Provizoriu de Uniune Naţională, la instaurarea unui regim politic reprezentativ un rol hotărâtor l-a avut Decretul-Lege nr. 92/1990, pentru alegerea Parlamentului şi a preşedintelui României.

Ca lege electorală, acest act normativ stabileşte atribuţiile sufragiului şi modalitatea de scrutin, pentru alcătuirea viitorului Parlament şi desemnarea preşedintelui României.

Principiile care au stat la baza acestei legi electorale au fost pluralismul politic, votul universal, egal, direct şi secret, liber exprimat, reprezentarea în Parlament a tuturor categoriilor populaţiei, inclusiv a minorităţilor naţionale, precum şi reprezentarea proporţională.

El statuează, deci, principiile democratice ale exercitării puterii politice de către popor, sistemul democratic pluralist şi separaţia puterilor, structura Parlamentului, câteva dintre funcţiile acestuia, atribuţiile preşedintelui, unele raporturi dintre Parlament, preşedintele României şi Guvern, responsabilitatea politică a preşedintelui României şi a Guvernului.

Am putea spune că Decretul-Lege nr. 92/1990 are semnificaţia renaşterii parlamentarismului. Prin Decretul nr. 169 din 19 martie 1990, în temeiul art. 12 din Decretul-Lege 92/1990, s-a stabilit data de 20 mai 1990 pentru alegerea Parlamentului şi a preşedintelui României.

Alegerile libere şi corecte de la 20 mai 1990 au constituit un imperativ al democraţiei, pluralismul a fost esenţa alegerilor libere şi, de altfel, unul dintre obiectivele Revoluţiei din decembrie 1989.

Alegerile libere s-au impus şi din alt motiv, de ordin constituţional, şi anume pentru desemnarea pe această cale a unei Adunări Constituante care să exprime voinţa poporului, electoral, în elaborarea şi adoptarea Constituţiei.

Şedinţa de astăzi marchează un moment aniversar şi reprezintă un semn de preţuire şi recunoştinţă faţă de cei care şi-au adus contribuţia în aceşti ani de activitate parlamentară la consacrarea deplină a celor două instituţii deţinătoare ale puterii legislative, în sistemul politic românesc, Camera Deputaţilor şi Senatul.

Profit de această ocazie, pentru a saluta prezenţa printre noi a parlamentarilor care au făcut parte din Adunarea Constituantă. Momentul este unul de satisfacţie şi de reală mândrie.

Dumneavoastră sunteţi cei care aţi reînnodat firul tradiţiei constituţionale şi parlamentare româneşti şi care v-aţi îndeplinit cu conştiinciozitate şi maturitate, cu zbucium şi dăruire obligaţiile ce v-au revenit pentru promovarea democraţiei şi realizarea statului de drept, care aţi contribuit prin efortul personal, indiferent de culoarea politică, la îndeplinirea idealurilor binelui şi prosperităţii poporului român.

Se cuvine, stimaţi colegi, să nu îi uităm pe cei care au plecat dintre noi - şi nu sunt puţini - 17, la Senat şi 37, la Cameră. Cred că se cuvine, stimaţi colegi, şi sunteţi de acord cu mine, ca în omagierea celor care au dispărut să păstrăm un moment de reculegere.

(Se păstrează un moment de reculegere).

Vă mulţumesc.

În acest moment aniversar, sunt convins că luările de cuvânt vor scoate în

evidenţă principalele evenimente din activitatea noastră, în cei 14 ani de parlamentarism, progresele înregistrate de România, pe calea construcţiei statului de drept, dar şi drumul pe care îl avem de parcurs, până a avea atributele unei naţiuni europene performante.

Cu aceste gânduri, stimaţi colegi, daţi-mi voie să invit la cuvânt pe domnul Ion Iliescu, preşedintele României.

Domnule preşedinte, aveţi cuvântul. (Aplauze).

Domnul Ion Iliescu – preşedintele României:

Domnule preşedinte al Senatului,

Domnule preşedinte al Camerei Deputaţilor,

Domnule prim-ministru,

Onoraţi membri ai Corpurilor Legiuitoare,

Doamnelor şi domnilor foşti membri ai Adunării Constituante, alese la 20 mai 1990,

Distinşi membri ai Corpului Diplomatic,

Doamnelor şi domnilor,

Alegerile din 20 mai 1990 au reprezentat un moment esenţial în drumul României către o democraţie funcţională, drum deschis de Revoluţia română din decembrie 1989.

Consider extrem de important să reamintim semnificaţia primelor alegeri libere, după mai bine de jumătate de secol de regimuri totalitariste şi doresc să felicit pe cei care au iniţiat, Parlamentul României, această adunare solemnă.

Nu vom înţelege cu adevărat ce au însemnat pentru viaţa politică şi pentru viitorul naţiunii române, alegerile din 20 mai 1990, dacă nu le vom conecta la procesul deschis de Revoluţia română din decembrie 1989, la idealurile şi la obiectivele acesteia.

În esența sa, Revoluția din decembrie nu a fost una restauratoare, care să își fi propus să dea timpul înapoi și să întoarcă România la ordinea politică, economică și socială din perioada antebelică.

Revoluția română a fost una întemeietoare. Obiectivele ei fundamentale prefigurau o nouă ordine constituțională, legală și instituțională, un stat modern, o societate deschisă, liberă și democratică.

Drumul spre această nouă construcție statală bazată pe valorile lumii libere și democratice, trecea obligatoriu prin alegeri libere, democratice și echitabile care să dea expresie voinței cetățenilor români. De aceea, el era și înscris ca obiectiv în cele 10 puncte ale Programului Revoluției române, înscris în Comunicatul către țară, din noaptea de 22 decembrie.

Organizarea alegerilor din mai 1990 era sarcina prioritară a organelor puterii provizorii care a rezultat în urma prăbușirii, sub presiunea și prin jertfele cetățenilor României, a regimului ceaușist.

Eram cu toții conștienți de faptul că legitimitatea unui regim politic și a unei guvernări nu poate rezulta decât în urma unui scrutin electoral.

Legitimitatea oferită de Revoluție era una preponderent morală și simbolică, dar cu totul insuficientă, pentru a construi structuri statale puternice, stabile și respectate.

În vederea asigurării condițiilor necesare organizării primelor alegeri libere, crearea Consiliului Provizoriu de Uniune Națională, care a funcționat ca Parlament ad-hoc, a fost o soluție adecvată momentului și ea a întrunit, practic, consensul tuturor forțelor politice apărute imediat după decembrie 1989.

Înființarea sa dezvolta și completa funcțiile asumate de Consiliul Frontului Salvării Naționale care se organizase în primele zile ale Revoluției sub forma unui Forum civic, în care erau reprezentate personalități publice și nu formațiuni politice.

Apariția Consiliului Provizoriu de Uniune Națională înlătura și unele ambiguități apărute în urma deciziei de organizare a Frontului Salvării Naționale ca partid politic. Cu toate controversele și contestările – adesea violente, născute de apariția Frontului Salvării Naționale ca partid – efectele acelei decizii au fost, preponderent, pozitive.

Competiţia politică a căpătat consistenţă, iar partidele politice, atât cele istorice, cât şi cele nou apărute, inclusiv Frontul Salvării Naţionale, au fost obligate să prezinte proiecte de viitor, pentru societatea românească, să afirme valorile şi principiile în numele cărora acţionează şi să participe la dezbaterea publică de pe poziţii conforme cu normele şi principiile democratice.

Deşi nu toţi au renunţat la tentaţia de a folosi strada şi violenţa ca mijloace de presiune pentru atingerea unor obiective politice, crearea Consiliului Provizoriu de Uniune Naţională a detensionat situaţia şi a permis adoptarea unor acte normative legislative esenţiale.

Atunci s-au prefigurat soluţii constituţionale, precum forma republicană a statului, pluripartitismul, limitarea numărului mandatelor prezidenţiale, forma bicamerală a Parlamentului, reprezentarea politică şi protecţia minorităţilor naţionale, garantarea drepturilor şi libertăţilor cetăţeneşti fundamentale.

Consensul la care s-a ajuns în privinţa opţiunilor fundamentale puse în discuţie, a fost un element pozitiv care a asigurat organizarea în bune condiţii a alegerilor din 20 mai.

Oricum am judeca acele alegeri, ele trebuie privite cu obiectivitate şi fără idei preconcepute. Etichetarea zilei de 20 mai, cu trimiteri la rezultatul alegerilor, drept „Duminica Orbului“, era subiectivă, nedreaptă şi jignitoare la adresa poporului român.

Cetăţenii au votat cu ochii larg deschişi pentru o societate nouă, democratică, bazată pe statul de drept, pe justiţie socială, pe respectul drepturilor şi libertăţilor fundamentale, o societate pluralistă, tolerantă, deschisă.

România îşi datorează actualul ei statut de ţară membră a NATO şi de viitoare membră a Uniunii Europene, proiectului de viitor aprobat prin alegerile de la 20 mai 1990. Din perspectiva acestui statut, care este şi consecinţa votului din 20 mai 1990, are mai puţină importanţă cine a câştigat şi cine a pierdut acele alegeri câtă vreme, de beneficiile integrării europene şi euro-atlantice a României, se bucură toţi românii, atât din ţară, cât şi din afară.

Privind la ceea ce am înfăptuit, suntem cu toţii de acord că unele lucruri puteau fi făcute mai bine, mai repede, cu costuri economice şi sociale mai mici. După 14 ani, ne putem permite să privim, fără încrâncenare, la trecut, să ni-l asumăm în deplinătatea sa şi să lucrăm împreună, fără a mai exclude pe nimeni, la reuşita

proiectului nostru de viitor.

Acum, viitorul nostru este strâns legat de viitorul construcţiei europene, suntem parte a acestui proces. Vom încheia negocierile de aderare în cursul acestui an, iar, în 2007, vom fi membru cu drepturi depline al Uniunii Europene.

Acest decalaj de doi ani şi jumătate, faţă de noii membri admişi cu începere de la 1 mai 2004, reflectă atât rămânerile în urmă istorice, în materie de dezvoltare democratică, instituţională, economică şi socială, cât şi propriile noastre greutăţi, dar şi erori, în procesul de democratizare şi de structurare a unei economii de piaţă funcţionale.

Cu toate acestea, construcţia democratică ale cărei temelii le-am pus la 20 mai 1990, este solidă şi funcţională, trecând cu succes testul dublei alternanţe la guvernare.

Sunt convins că alegerile din acest an vor dovedi că democraţia în România a devenit o valoare plină de conţinut, că cetăţenii îşi asumă responsabilităţi, aşa cum au făcut şi cu 14 ani în urmă, acţionează solidar, sprijinind continuarea reformelor necesare aderării la Uniunea Europeană.

Avem cu toţii datoria de a asigura continuitatea proceselor de convergenţă cu spaţiul politic, economic şi social, existent în Comunitatea Europeană şi euro-atlantică.

Nu ne mai putem permite să pierdem timp în dispute sterile, pe teme periferice şi care nu au legătură cu nevoile şi aşteptările românilor.

Alegerile de la 20 mai 1990 au consacrat opţiunea fundamentală şi ireversibilă a românilor pentru democraţie şi au dat instituţiilor alese, legitimitate şi un mandat clar pentru reformarea radicală a societăţii şi economiei româneşti. Istoria va reţine aceste adevăruri fundamentale despre alegerile din 20 mai 1990.

Nimic nu poate fi mai tonic pentru cei care am participat la acest moment de istorie, decât sentimentul că am contribuit, după priceperea şi puterile noastre, la schimbarea în bine a României, chiar dacă mai avem atât de multe de făcut, pentru a spune că suntem cu adevărat mulţumiţi de felul în care trăim.

În acest cadru solemn şi aniversar, aş dori să exprim aprecierile mele pentru adversarii noştri politici de atunci, cu care ne-am confruntat atât în cadrul

CPUN-ului, cât şi în campania electorală.

Doresc să constat cu satisfacţie că dezbaterea televizată a celor trei candidaţi la funcţia de preşedinte, premieră în viaţa noastră politică, a fost un exemplu de dezbatere civilizată, de idei, bazată pe argumente şi în spirit de respect reciproc. Ea reflecta şi spiritul în care conlucrasem cu cei doi contracandidaţi, domnii Ion Raţiu şi Radu Câmpeanu, în cadrul CPUN-ului, şi a prefigurat spiritul cooperării noastre politice viitoare, mai ales în perioada activităţii Adunării Constituante, dar şi în momente mai delicate de stări conflictuale. Toată această perioadă a fost, pentru noi toţi, o perioadă de învăţare şi de exersare a regulilor democratice.

Este firească existenţa diferenţei de opinii şi confruntarea politică, dar nu trebuie să pierdem din vedere esenţialul, cum să ne unim forţele în jurul marilor comandamente ale interesului naţional şi, dincolo de multe aspecte negative din viaţa politică a acestor ani care au trecut, eu cred că putem aprecia acest fapt major că am ştiut, când a fost nevoie, să realizăm şi consensul necesar pentru promovarea intereselor esenţiale ale ţării, aşa cum a fost obiectivul strategic al integrării României în NATO şi Uniunea Europeană.

În această reuniune solemnă, ţin să subliniez tocmai această trăsătură pozitivă a vieţii noastre politice şi să mulţumesc tuturor celor care au acţionat în acest sens.

Doamnelor şi domnilor,

Fiecare generaţie are datoria să adauge ceva la edificiul naţiunii române. Noua generaţie de oameni politici, de intelectuali, de manageri va prelua ştafeta şi va corecta ceea ce este de corectat în proiectul nostru de viitor, continuând, în acelaşi timp, ceea ce am început în zilele fierbinţi ale Revoluţiei din decembrie 1989, democratizarea şi modernizarea României.

Progresul este rezultatul acumulărilor, nu al distrugerii de dragul negării sterile. România are nevoie acum de progres, de un demers constructiv, de implicarea tuturor cetăţenilor în acest vast program de transformări, care vor face din ţara noastră o ţară europeană, în deplinul sens al cuvântului.

Închei exprimându-mi speranţa că vom şti să apreciem împreună, cu obiectivitate, rezultatele alegerilor din 1990, că vom reuşi să ne dovedim şi acum, la fel de solidari şi de responsabili ca atunci.

Vă mulţumesc pentru atenţie. (Aplauze puternice prelungite).

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc, domnule preşedinte, Ion Iliescu.

Stimaţi colegi,

Doamnelor şi domnilor,

În această perioadă de 14 ani, am avut un ajutor de nădejde, aş spune mâna dreaptă a noastră. Sunt aici în sală şi mă refer la reprezentanţii aparatului tehnic din Camera Deputaţilor şi Senat. (Aplauze).

De asemenea, mulţumim reprezentanţilor mass media, ca de fiecare dată sunt prezenţi alături de noi în aceste momente, în momente deosebite. (Aplauze).

Permiteţi-mi să invit la cuvânt pe domnul Radu Câmpeanu care, în prima legislatură, 1990-1992, a fost vicepreşedinte al Biroului permanent al Camerei Deputaţilor.

Din sală:

Al Senatului.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Al Senatului, vă rog să mă scuzaţi, al Senatului, şi urmează Camera Deputaţilor.

Domnul Radu Câmpeanu:

Domnule preşedinte,

Domnilor preşedinţi ai Adunărilor Legiuitoare,

Domnule prim-ministru,

Domnilor miniştri,

Onorată asistenţă,

Trebuie să recunosc că o asemenea şedinţă, o asemenea sărbătoare este utilă pentru conştiinţa poporului român.

Orice popor demn, şi care are în faţa lui un viitor pe care eu îl consider strălucit şi luminos, trebuie să marcheze în conştiinţa lui anumite fapte care au fost determinante şi a căror semnificaţie trebuie să rămână.

Pot să vă spun că acel prim Parlament, din care am avut onoarea să fac parte, a fost, după părerea mea, o exemplificare a ceea ce trebuie să fie o adevărată adunare legislativă în care s-au expus păreri diferite, aş spune chiar foarte diferite, dar într-o libertate totală de exprimare, cu argumente pro şi contra, care au dus, până la urmă, la sinteze importante şi la soluţii legislative utile.

Nu era un Parlament al grupurilor mici de interese, nu era un Parlament al unor oameni care credeau că reprezintă o modalitate de a se lansa în viaţa socială.

Era un Parlament de responsabili, de oameni care ştiau că au fost acolo trimişi ca să expună punctul de vedere al celor care i-au ales şi al întregii naţiuni române.

Evident că alegerile de care vorbea domnul preşedinte Iliescu, au avut viciile lor, violenţele lor. Eu unul am fost obiectul acestor violenţe, dar rezultatul era, în fond, cam acelaşi. Chiar dacă un număr de voturi a fost în plus sau în minus, dacă am fi avut noi, liberalii, unul sau doi senatori sau deputaţi în plus, majoritatea era aceea care s-a stabilit. Trebuie să recunoaştem acest lucru.

Şi eu, unul, trebuie să recunosc că m-am găsit de multe ori în divergenţă cu foarte mulţi reprezentanţi ai acelei majorităţi şi de foarte multe ori am ajuns cu dânşii la o înţelegere de idei şi la o înţelegere asupra unor soluţii legislative.

Sigur, nu am să vă obosesc aici cu exemple, dar au fost discuţii care au durat în comisiile permanente unite ale Senatului şi Camerei, în legătură cu Legea agrară, până la 1,00 dimineaţa, ca să ajungem, totuşi, la un compromis. Aşa se discuta atunci.

Sigur, adversităţile existau, fără îndoială, dar nu era ură, nu era critica inutilă, nu era insulta. Aş vrea ca Parlamentul care va fi ales să mediteze puţin la exemplul acelui prim Parlament.

Aş dori ca cei care vor veni pe băncile Camerei Deputaţilor şi ale Senatului, mâine, să ştie că un Parlament al unei ţări este, într-adevăr, un loc esenţial, determinant al politicii şi activităţii sociale ale unei ţări.

Evident, sunt critici de adus, fără discuţie, şi eu sunt unul dintre cei care le-am

adus şi le aduc.

Cred, şi să mă ierte domnii preşedinţi ai Corpurilor legiuitoare, că, prin modificările aduse Regulamentului de funcţionare a Parlamentului, i s-a diminuat, într-un fel, importanţa şi semnificaţia. Şi aş dori foarte mult să propun viitorului Parlament să revizuiască aceste Regulamente şi să redea Adunării Parlamentare drepturile firești pe care trebuie să le aibă, adică de dezbatere publică şi, în acelaşi timp, aş solicita Guvernului să nu mai utilizeze atât de mult ordonanţele de urgenţă, pentru că ordonanţele de urgenţă, dacă sunt prevăzute în Constituţie şi în toate Constituţiile, reprezintă o cale de excepţie, nu o cale ordinară de guvernare.

Cred că mergând pe această linie şi continuând o serie de progrese – aud şi eu foarte mulţi critici, că este nenorocire, că nu s-a făcut nimic în 14 ani, nu este adevărat, domnilor, chiar faptul că noi suntem aici, cu toţii, împreună, după 14 ani, înseamnă că ceva s-a schimbat în această ţară, şi s-a schimbat în bine, cu tot ce am făcut noi toţi, bine sau rău sau mai puţin bine sau mai puţin rău, dar am făcut toţi. Şi va trebui să facem toţi, în continuare ca acest bine să devină un bine general.

Nu vreau să vă mai lungesc şi să vă ţin aici ascultându-mă pe mine, că nu e interesant, vreau să închei cuvântul meu cu mulţumirea pentru aceia care au luat această iniţiativă, a acestei aniversări.

E un lucru nu numai bun, e un lucru esenţial pentru conştiinţa noastră istorică.

Ţin să mulţumesc pentru acest lucru şi să urez viitorului Parlament să se ridice la nivelul la care era Parlamentul din 1990-1992. Vă mulţumesc. (Aplauze puternice prelungite).

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc, foarte mult.

Cum este şi firesc, a luat cuvântul un vicepreşedinte al Senatului din prima legislatură, 1990-1992, este firesc să vorbească imediat şi un vicepreşedinte al Camerei Deputaţilor din perioada 1990-1992, domnul Mircea Ionescu-Quintus. (Aplauze).

Domnul Mircea Ionescu-Quintus:

Domnule preşedinte al României,

Domnilor preşedinţi ai Camerelor Parlamentului,

Domnule prim-ministru,

Onoraţi membri ai Guvernului,

Excelenţele voastre, reprezentanţi ai Corpului Diplomatic,

Stimaţi colegi senatori şi deputaţi, de ieri şi de azi,

Nu pot şi nici nu vreau să-mi stăpânesc emoţia revenirii în această istorică sală, care s-a luminat de-a lungul vremii prin marii noştri bărbaţi politici, sau care s-a întunecat în acel trist septembrie 1991.

Dar cum amintirile ce mă copleşesc la întoarcerea în timp nu pot fi rostite în cele câteva minute pe care le am la dispoziţie, vă cer îngăduinţa să spicuiesc din primele mele intervenţii din Camera Deputaţilor şi să încerc să fixez astfel unele momente de început, în activitatea noastră parlamentară. Aşadar, la 20 iunie 1990, spuneam de aici: „Alegerea mea în Camera Deputaţilor, investitură pe care zeci de mii de concetăţeni mi-au dat-o, pentru a-i reprezenta în Parlamentul ţării ca liberal, este o mare cinste ce mi s-a făcut, dar şi o grea îndatorire de care sunt pe deplin conştient. Ca jurist, voi avea sporita obligaţie de a contribui la dezbaterea şi adoptarea Constituţiei, în care să fie consfinţite principiile de bază ale democraţiei şi cele ce privesc drepturile şi libertăţile fundamentale ale omului“. Vreau să asigur pe toţi cei care mi-au acordat încredere că, alături de ceilalţi parlamentari, mă voi strădui din răsputeri să fiu exponentul idealurilor lor de libertate, de dreptate şi de demnitate pentru care s-au jertfit şi pentru care au luptat atâţi înaintaşi“.

La 4 iulie 1990, spuneam înainte de a pleca la sesiunea Consiliului Europei: „Am fost mandatat de conducerea partidului nostru s-o reprezint până la trecerea Dunării, iar după aceea să reprezint ţara“. Aşa am şi făcut, deşi am produs nemulţumirea celor ce se aşteptau ca în calitate de trimis al Opoziţiei să solicit neacordarea statutului de invitat special. După ce doamna Doina Cornea declara că România nu este pregătită să primească acest statut, dându-mi-se cuvântul din partea delegaţiei parlamentare şi guvernamentale, din care făcea parte, iată, şi domnul prim-ministru, am spus răspicat că avem datoria să convingem Consiliul Europei că România a fost, este, şi trebuie să fie o ţară europeană, că separarea

de Comunitatea Europeană nedreptățește și prejudiciază pe concetățenii noștri, care, indiferent de convingeri politice sau religioase doresc să revină în Europa. „Această mare și unică șansă ce se oferea poporului român trebuie s-o examinați, mă adresam Consiliului Europei, cu înțelegere și înțelepciune, iar prin hotărârea dumneavoastră să demonstrați că spiritul european nu se oprește la granița României“. Și, în fine, la 27 iunie 1991, adresându-mă unei delegații a Parlamentului din Basarabia, le spuneam: „Doresc să exprim, în numele Parlamentului român, marea noastră bucurie de a vă avea din nou printre noi, frați de dincolo de Prut, spuneați că ne datorați nouă sprijinul pentru menținerea limbii și credinței românești. Eu vă răspund că meritul este al dumneavoastră, pentru că timp de 50 de ani, în ciuda tuturor greutăților și a cruntei opresiuni la care ați fost supuși, v-ați păstrat ființa, limba și credința noastră strămoșească. Am fost, le spuneam, unul dintre cei care au răspuns ordinului „Treceți Prutul!“ și l-am trecut pe pod de vase și ne-ați întâmpinat cu flori. Acum, dumneavoastră vă întoarceți pe Podul de flori, pentru a ne reîntâlni frățește. Când frații se întâlnesc, se îmbrățișează. Dați-mi voie să vă îmbrățișez, în numele colegilor deputați, și să ne rugăm împreună lui Ștefan cel Sfânt, acolo, în singurătatea de la Putna, că visul din care nu ne trezim de 50 de ani se va împlini și am spus. Așa să vă și/ să ne ajute Dumnezeu“. Am încheiat aceste întoarceri în timp și cum am promis că nu mă voi lăsa pradă amintirilor, am să mă opresc acum, spunându-vă acum, de la această înaltă tribună, că în ciuda unor ezitări, a unor stângăcii, a unor erori inerente lipsei de experienţă, trecuseră doar cinci luni de la eliberare, Parlamentul de după 20 mai 1990 a adoptat, totuşi, foarte importante acte normative, a dat ţării o Constituţie de care avea atâta nevoie, a rezistat unor periculoase încrâncenări politice şi nu s-a dovedit a fi cel al ruşinii, ci al trezirii la viaţă liberă şi democratică. Vă mulţumesc. (Aplauze).

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc, domnule senator Mircea Ionescu-Quintus.

Stimați colegi,

Doamnelor și domnilor,

În cei 14 ani am avut patru legislaturi, vreau să vă aduc la cunoştinţă că la Senat sunt 10 colegi care au patru legislaturi, iar la Cameră 17. Deci, se regăsesc și astăzi în Camera Deputaților și în Senatul României. Unul dintre aceştia este domnul deputat Adrian Năstase, primul-ministru al României, căruia îi dau

cuvântul. (Aplauze).

Domnul Adrian Năstase:

Domnule preşedinte al României,

Domnilor preşedinţi ai Camerelor Parlamentului,

Stimaţi colegi,

Să-mi daţi voie să vă spun, la rândul meu, că sunt extrem de emoţionat, poate şi datorită faptului că regăsesc atmosfera unei perioade extrem de amicale şi, în acelaşi timp tensionate, din punctul de vedere al dezbaterilor, mi-aduc aminte în perioada anilor 1992-1996, ca preşedinte al Camerei, în această incintă, am participat la dezbateri extrem de importante după alegerile care avuseseră loc, dar evoluţiile în planul democraţiei româneşti au fost marcate în mod fundamental de alegerile din 20 mai 1990, şi atunci când analizăm, astăzi sau mâine, ceea ce s-a întâmplat în perioada de după 1989, trebuie să revenim la acest moment de referinţă pentru evoluţia ţării noastre, ca parte a familiei democraţiilor europene, moment care a marcat constituirea şi recunoaşterea noilor instituţii democratic alese ale ţării noastre, 20 mai 1990.

Ziua de 20 mai va rămâne în cărţile de istorie ale românilor, fiindcă este ziua în care democraţia românească a prins cu adevărat contur. Mi-aduc aminte atmosfera din perioada alegerilor, suntem şi acum în campanie electorală şi, sigur, poate această coincidenţă ne face pe toţi să fim mai sensibili la aceste subiecte, să facem şi diferenţe, să comparăm, să ne aducem aminte condiţiile în care s-a validat Parlamentul de atunci, să ne aducem aminte înţelepciunea celor care au înţeles că obiectivul imediat pentru consolidarea democraţiei în România îl reprezintă elaborarea unei noi Constituţii, care, ea însăşi să fie după aceea punctul de pornire pentru formule instituţionale, noi, bazate pe un fundament constituţional, stabilit şi acceptat prin referendum. Unele dintre ţările care au avut dificultăţi în această perioadă de timp, putem să ne uităm şi la ceea ce se întâmplă în Irak astăzi, perioadele de tranziţie trebuie să fie cât mai scurte, aceasta este lecţia pe care noi am învăţat-o foarte rapid şi, probabil, de aceea ne-a fost mai uşor să trecem peste multe dificultăţi, a fost aceea că foarte rapid este important să configurăm printr-un consens politic larg o nouă formulă constituţională şi rolul principal al Adunării constituante, din acest punct de vedere, va rămâne punctul cel mai important, raţiunea cea mai importantă şi, în

acelaşi timp realizarea deosebită pe care cei care au lucrat atunci au adus-o ca o contribuţie personală şi colectivă la dezvoltarea democraţiei din România. Dacă Revoluţia de la 1989 a făcut posibil să ne alegem drumul în istorie, pe 20 mai, alegerea noastră a devenit decisivă şi ireversibilă. De atunci, România a mers mereu înainte. Sigur, au existat nemulţumiri, tensiuni, viaţa politică a adus unora sau altora împliniri sau neîmpliniri, satisfacţii, insatisfacţii, dar privind în urmă putem să comparăm, putem să constatăm că multe dintre obiectivele pe care atunci doar le prefiguram, s-au realizat.

Domnul preşedinte Mircea Ionescu-Quintus se referea la acea memorabilă întâlnire cu Consiliul Europei, când aveam ca obiectiv maximal important, ambiţios atunci, să devenim, să obţinem un statut de invitat special pe lângă Consiliul Europei. Să ne gândim la toţi paşii care s-au făcut de atunci. Statutul nostru, întâi în Consiliul Europei, apoi celelalte activităţi importante pentru a obţine un statut succesiv mai favorabil în cadrul Alianţei Atlantice, activitatea parlamentarilor care au susţinut în structuri parlamentare multilaterale internaţionale aceste obiective: Uniunea Europeană cu problemele şi perspectivele pe care, nu mă îndoiesc, le vom susţine în continuare împreună. Toate aceste lucruri s-au întâmplat în ceva mai mult de zece ani. Iată, este datoria noastră, acum, în acest moment, care este de sărbătoare, să privim în urmă, dar să ne gândim şi la ceea ce avem de făcut mai departe. Mi se pare important să spunem că momentul 20 mai a fost un prim test, pe care România a trebuit să-l treacă pe calea aleasă în zilele decisive ale Revoluţiei române, iar alegerile din 20 mai au transformat în fapt istoric această opţiune, au deschis concret calea pentru transformarea ţării într-un stat modern, european.

În mod evident, dincolo de evaluările pe care ni le-am asumat cu toţii la Revoluţie şi în perioada imediat următoare, momentul 20 mai a fost important, pentru că dincolo de aceste valori asumate am putut să dovedim împreună şi capacitatea de a acţiona democratic. Dincolo de ceea ce au fost acele alegeri, care au consacrat România ca o democraţie electorală, eu cred că putem să vorbim astăzi despre ţara noastră ca despre o democraţie consolidată şi acesta este probabil omagiul cel mai bun pe care putem să-l aducem celor care zile, nopţi întregi şi-au consacrat, şi-au orientat eforturile lor pentru a pregăti aceste momente. Sigur, progresele înregistrate sunt meritul întregii societăţi, a societăţii civile, al majorităţii tăcute, dar şi al clasei politice, al mass-media, al generaţiilor experimentate, dar şi al noilor noastre elite politice. Cred că este important, la acest moment, să sprijinim pe mai departe această acţiune. Îmi amintesc cu emoţie de energia şi de entuziasmul nostru de atunci, alături de preşedintele Ion

Iliescu, am convingerea că am învăţat în toţi acei ani valoarea pentru binele ţării, a acestei energii politice şi trebuie să spunem în acest moment când privim în urmă, dar când privim şi spre viitor, că în mare măsură evoluţiile politice din acea perioadă, înţelepciunea acelor momente şi rezultatele de echilibru, de moderaţie s-au datorat celui care astăzi este preşedintele României, domnul Ion Iliescu. (Aplauze).

Dragi colegi,

Entuziasmul acelor zile a fost înlocuit treptat de responsabilitate. Gălăgia, zgomotul, spectacolul au fost înlocuite de cumpătare, de chibzuinţă. Fiindcă astăzi ne aflăm în campanie electorală, trebuie să ne gândim la cât de importantă este şi în acest an participarea la vot atât la alegerile locale, cât şi la alegerile generale din toamnă. Nu este vorba doar despre democraţie sub aspect formal, democraţia trebuie să funcţioneze în fiecare zi şi în mod substanţial, în mod fundamental, cu ocazia alegerilor, atunci când se verifică, se consolidează, se schimbă, atunci când este cazul, structurile reprezentative. Aş vrea să transmitem împreună un mesaj, în special pentru tinerii care vor veni anul acesta la vot, să le arătăm, să le spunem că ceea ce am început împreună, după 1990, trebuie să fie continuat de către generaţiile mai tinere.

Stimaţi colegi,

În 1990 am început împreună să exersăm, după o jumătate de secol, pluripartitismul. Este important să învăţăm în continuare, din lecţiile altora, dar mai ales din greşelile noastre. De aceea este important să ştim când să ne separăm în interese de partid, dar mai ales când este necesar să ne unim pentru a sprijini interesul naţional. Unul dintre obiectivele importante pe care trebuie să le sprijinim, să le slujim mai departe, este cel al integrării europene şi vreau din acest punct de vedere să fac un apel la noi toţi până la urmă, ca în continuare să ştim să lucrăm pentru a realiza o atmosferă de unitate, de coagulare a forţelor politice în jurul acestui obiectiv vital pentru ţara noastră.

Sigur, nu trebuie să ne oprim atunci când nu suntem de acord unii cu alţii, dar să învăţăm în continuare de la cei care au ştiut să discearnă între ceea ce este vital pentru ţară şi ceea ce este conjunctural sau luptă de partid, de aceea vreau să vă spun şi în calitate de preşedinte al Partidului Social-Democrat, vom încerca cu moderaţie să tratăm aceste lucruri, să le scoatem din zona unor confruntări care ne-ar face rău tuturor. Ne vom bucura cu toţii dacă vom reuşi să ne integrăm mai

rapid în Uniunea Europeană, pentru a beneficia de mecanisme, de structuri, de fondurile suplimentare, de sprijinul care va veni, în acest fel, aşa cum s-a întâmplat cu alte ţări ca Spania, Portugalia, Grecia şi eu cred că din acest punct de vedere şi întâlnirea de astăzi are un rol simbolic. De aceea, închei prin a vă comunica încă o dată bucuria şi emoţia de a fi împreună cu dumneavoastră astăzi şi speranţa că rememorând acest moment de istorie ne împrospătăm încrederea şi în acelaşi timp devotamentul pentru valoarea exerciţiului democratic, pentru valorile prin care construim împreună, uniţi, România puternică şi demnă. Vă mulţumesc pentru atenţie. (Aplauze).

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc, domnule prim-ministru.

Vă rog să-mi permiteţi să invit la cuvânt pe domnul deputat Radu Ciuceanu, vicepreşedinte al Biroului permanent al Camerei Deputaţilor în legislatura 1990-1992.

Domnul Radu Ciuceanu:

Domnule preşedinte al României,

Domnilor preşedinţi ai Camerelor Legiuitoare,

Domnule prim-ministru,

Domnilor colegi,

Stimaţi oaspeţi,

Când anii se adună mai mulţi, şi în cazul meu sunt destui, ai această aplecare către trecut, pe care îl poţi nu numai controla, supraveghea, dar ai şi impresia că-l ştii. Vă voi spune câteva gânduri, totuşi, în calitate de istoric, de aceea, cu speranţa că mă voi încadra în timp, vă voi relata o parte din studiile făcute de noi în mod temeinic, cred, o parte din ceea ce se încearcă acum să se înjghebeze şi în parte s-a reuşit. Sunt momente, evenimente din istoria noastră contemporană care merită, merită într-adevăr o aprofundare şi aceasta pentru faptul că generaţiile care vor veni după noi ne vor cere socoteală de ceea ce am făcut. Amintirea este darul pe care-l avem de a ne privi Trecutul cu îngăduinţa unui prezent pe care-l va judeca numai Viitorul. Din cadrul vremii s-au depănat 14 ani

şi ziua de 20 mai 1990 adună în sine nu numai un reper istoric, despre care putem spune acum, noi, cei care l-am trăit, că prin acest scrutin românii au luat în chip ireversibil calea democraţiei, dar şi momentul în care naţiunea română putea să-şi demonstreze capacitatea de refacere a unui patrimoniu spiritual ţinut sub obroc peste 40 ani. Iar după maratonul unui CPUN pitoresc, de ce să n-o spunem, prin vot şi orientare, după paranteza comunistă, la ctitoria primei Adunări Naţionale Constituante. În mod cert, în România, regruparea forţelor politice, fie că vrem sau nu să o recunoaştem, a avut o notă aparte faţă de ce s-a petrecut în ţările surate est-europene: în Ungaria, Polonia, RDG, Germania, forţele care au acţionat pe frontul anticomunist şi au organizat rezistenţa în paralel cu vechile structuri comuniste, iar doborârea regimului comunist s-a făcut printr-o translare lipsită de victime şi violenţă. Partidele comuniste de aici, ca şi cele din Bulgaria şi Cehoslovacia, rămânând la putere până la organizarea alegerilor. Se cunosc rezultatele alegerilor din aceste ţări unde partidele răspunzătoare de lunga dictatură au fost eliminate, s-ar putea spune, fără convulsii. În România, ştim foarte bine, lucrurile s-au petrecut în altfel, prin caracterul violent pe care l-a îmbrăcat Revoluţia. Forţele politice legate de regimurile comuniste au fost spulberate. Unele din ele, ca într-un râu subteran, au ieşit la suprafaţă în alt loc, amestecate într-un imbroglio, aş zice eu, încât în 20 mai, în pofida unei campanii duse de partidele numite istorice, de tranşare a trecutului, electoratul n-a mai putut alege între forţele neocomuniste şi forţele democratice anticomuniste, cu alte cuvinte, la noi nu s-a petrecut acel vot de blam pe care-l meritau cei care în noiembrie 1989 aplaudau frenetic în Sala Palatului, şi-l realegeau pe „cel mai iubit şi stimat exemplar al Carpaţilor“. De aceea, întrebarea logică a rămas în minţile noastre: FSN-ul, care a câştigat alegerile şi care în mod incontestabil conţinea şi elemente democratice şi anticomuniste, împotriva cui le-a obţinut, împotriva comuniştilor sau împotriva anticomuniştilor? Şi pe revers se leagă cealaltă întrebare: cine a pierdut alegerile, forţele anticomuniste sau cele comuniste? La aceste întrebări se cuplează, de altfel, şi misterul topirii, ştim foarte bine, dispariţiei sutelor de terorişti care făceau exerciţii la ţintă cu făpturile noastre. S-a spus, pe bună dreptate, iarăşi, într-o analiză post-electorală că în viitorul Parlament principala forţă va fi FSN-ul şi care va beneficia în mod discreţionar de avantajele majorităţii. S-a mai spus atunci şi că vinovat de acest final este electoratul român şi că la modul figurat acesta trebuia să fie acţionat în judecată spre a da lămuriri asupra modului în care a fost capacitat în guvernare, în noua formulă, şi toate acestea pe un fundal pe care începuse să capete contur şi expresie coagularea rapidă a unui vădit front anticomunist, concretizat de foştii dizidenţi politici, asociaţia care încerca prin şedinţa fondatorilor să-i înfrunte cu generalul C. Lăţea, să-şi creeze o platformă

politică susţinută, de altfel, de milioanele de simpatizanţi. A existat chiar tentativa, şi aş vrea să fac o mică paranteză aici, în preajma acestor alegeri, chiar ni s-au oferit locuri într-o situaţie în care foştii deţinuţi n-ar fi putut să obţină în mod explicit o participare la Parlament. A existat chiar tentativa constituirii unui partid care, de altfel, a fost şi înscris şi care ar fi însemnat pentru acea vreme o supremă instanţă morală, care să reprezinte sacrificiile şi suferinţele, ca şi rezistenţa armată împotriva totalitarismului. Proiectul însă a fost torpilat în ultima zi prin acţiunea optuză a unui lider istoric, care se temea, vezi, Doamne, că prin apariţia formaţiei în cauză îşi va pierde electoratul rural şi care, din perspectiva mea de istoric, avea dreptate. La scară naţională se pune întrebarea crucială: pentru doborârea FSN-ului la alegeri, de ce nu s-a produs o coagulare într-un front anticomunist a forţelor politice din vechile partide istorice? Există o singură explicaţie: cine cu cine să se unească şi în jurul căror personalităţi? Se ignora fără intenţie, credem noi, prăpastia celor 43 de ani şi victimele care cu sutele de mii înnobilaseră, prin oasele lor pământul ţării. Cu siguranţă că acest aspect terifiant pentru analiştii politici de atunci - şi poate şi de acum - este decurs sub tăcere. La noi, dacă s-a produs o revoluţie, cea din decembrie 1989, subliniez, ea a luat naştere şi s-a dezvoltat nu pe un fond istoric, de rezistenţă, deja uitat, domnilor, ci pe acutizarea la maxim a unui refuz de a mai accepta tirania perechii inseparabile cu o criză economică simţită până la ultimul român şi cu un standard de viaţă aproape egal cu cel din comuna primitivă. Reacţia, emergentă, evident că trebuia cuplată, ca întotdeauna, în istoria poporului român cu un flux continuu de eliberare în fostele ţări captive ale Moscovei şi care a contribuit determinant la orientarea ezitantă a forţelor represive, şi, în cele din urmă, la capitularea lor, ştim foarte bine. Acum, după atâţia ani, şi când avem la dispoziţie posibilităţile informaţionale dublate de depărtarea emoţională de eveniment, putem afirma pe bună dreptate că, totuşi, trezirea din somnolenţă şi înjghebarea unor poziţii absolut necesare intrării pe făgaşul democraţiei s-a petrecut în chip miraculos. În 5 luni de zile au crescut marile aripi politice pe trupuri plăpânde şi la scrutin Partidul Naţional Liberal a reuşit să se prezinte cu aproape un milion de votanţi, iar Partidul Naţional Ţărănesc Creştin şi Democrat cu peste 300.000 de alegători. Prin apariţia altor partide, cu nuanţe distinctive, Mişcarea Ecologistă din România, apropiată ca scor de ţărănişti, Partidul de Uniune Naţională Român din Transilvania cu un scor de peste 300.000 de oameni, PDAR cu 220.000, Partidul Ecologist Român cu circa 200.000 şi, nu în cele de urmă, ca simbol un Partid Socialist-Democratic Român cu 152.000 de votanţi. Iar prezenţa a trei lideri veritabili, care au participat la alegerile prezidenţiale, dintre care unul, Radu Câmpeanu, cu statut de fost deţinut politic, a creat convingerea că divorţul României de lagărul comunist devenise o

realitate. Deci trebuie să spunem fără înconjur că România căpătase o accelerație suficientă pentru examenul unui scrutin național. Am avut prilejul, în ultima zi, să răsfoiesc ceva din presa de epocă. Scurtez, pentru că timpul fuge după mine. În seara zilei de 17 mai 1990, în Studioul 1 al Televiziunii, când Răzvan Theodorescu a fost gazda celor trei candidați, asistat de Emanuel Valeriu și de către Victor Ionescu, s-a făcut acea memorabilă, să zic, confruntare. Dau un rezumat acum: pe lângă reproșurile ridicate de partidele din Opoziție asupra unor incidente regretabile și repetate, s-a trecut la definirea drumului politic promovat de către fiecare candidat, la care, dau în ordine alfabetică, la care Radu Câmpeanu declară că dacă, totuși, va ajunge în Opoziție va fi un opozant constructiv, apărând ideile care sunt ale programului liberal și promovând reformele considerate a fi indispensabile pentru viitorul României. Se arată partizanul hotărât al transformărilor structurilor existente, foste comuniste, în structuri democratice, citez: “trebuie să avem, în sfârșit, idei clare de viitor.“. Răspunzând întrebării, Ion Iliescu afirma că, după alegeri, în fața țării vor sta probleme foarte grave care vor necesita conjugare a eforturilor și conlucrarea, indiferent de pe ce poziții, citez: „ Sper, în primul rând, într-o maturizare a vieții politice“. În ceea ce privește ideea de democrație, Ion Iliescu declara că, citez: “Democrația presupune nu numai puterea majorității, dar și dreptul la existență și legitimare a minorității“. Pe plan economic afirma, citez: „S-a moștenit o situație complexă, complicată și grea, o veritabilă criză de sistem, în primul rând, în economie cu dezechilibre pe toate planurile“. Ion Rațiu, și mă apropii de sfârșit…

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Poate încercați să sintetizați, totuși…

Domnul Radu Ciuceanu:

Într-un minut termin. Ion Rațiu s-a centrat pentru lupta sa pentru democrație, din trecut, în activitatea sa, în cadrul Uniunii Mondiale a Românilor Liberi. Cât despre eventualitatea că nu va fi ales, va face o admirabilă declarație, pe care merită s-o aduc în fața dumneavoastră.

„Chintesența democrației, domnilor, se poate exprima într-o singură frază pentru mine. Voi lupta până la ultima mea picătură de sânge ca să ai dreptul să nu fii de acord cu mine“.

Și acum, când Ion Rațiu este acolo sus, în lumina dreptății, pot spune cu mâna pe inimă că s-a ținut de cuvânt, chiar și față de colegii săi de partid.

M-am oprit aici și sper că într-o viitoare activitate a Centrului de Istorie post ’89 să existe un stadiu detaliat, așa cum spuneam și mai înainte, a evenimentelor care au premers alegerii din 20 mai.

Spre sfârșit, un rezumat a unei analize ar putea să mă ducă la concluzia, cu siguranță, că prezența masivă a electoratului în zona FSN își are explicații directe, pe de o parte, din existența celor 4 milioane de carnete de partid. (Discuții).

Mai mult decât atât, la victoria FSN-ului a contribuit, poate în mod paradoxal, și partidele istorice prin aceea că au adus... (Aplauze).

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Poate sintetizăm, domnule profesor. Vă rugăm frumos. (Rumoare, discuții.) Vă rugăm.

Domnul Radu Ciuceanu:

Vorbesc ca profesor. Prin aceea că au adus în fața alegătorilor nu numai sloganul luptei împotriva comunismului dar și pe acela al luptei împotriva foștilor comuniști. Era evident că opinia publică pe cale de a căpăta o multiidentitate putea să intre cu ușurință, chiar fără a fi manipulată, într-o criză manifestă. Vezi Piața Universității peste care trecem ușor, care-și așteaptă de 14 ani un studiu multidisciplinar, ajutat de serviciile speciale – zic eu - SIE și DIE. Împotriva unui sistem deja structurat, a unei democrații gravitațional univoce, ce ar fi reprezentat...

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Domnule profesor, vă rugăm frumos, să reintroduceți în formă Parlamentul. (Discuții, rumoare, vociferări, râsete, aplauze). Vă rog să încheiați.

Domnul Radu Ciuceanu:

În încheiere, aș vrea să... A existat, potrivit Sinaxarului creștin, o „Duminică a Orbului“. (Rumoare, discuții). Problema este alta și încerc, retoric, să v-o pun la

toţi, începând cu mine: dacă, într-adevăr, am reuşit să ajungem la lumină, dacă, într-adevăr, ne-am desprins de vălurile întunericului, dacă ceea ce am sperat atunci îşi poate găsi o concretețe în zilele de astăzi şi putem avea pentru copiii noştri un viitor mai bun. Vă mulţumesc. (aplauze)

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc, domnule profesor. Stimaţi colegi, din păcate, la ora 11.00, Președintele României şi Primul-ministru Adrian Năstase au o serie de acţiuni importante. Este o vizită oficială, primul-ministru al Turciei vine, la 11.00, dacă nu mă înşel, aterizează pe aeroport, cred că sunt în asentimentul dumneavoastră să mulţumim domnului preşedinte Ion Iliescu, Preşedintele României, pentru onoarea pe care ne-a făcut-o de a fi prezent la Adunarea noastră solemnă, şi domnului prim-ministru Adrian Năstase. (Ropot de aplauze).

Vă mulţumim foarte mult!

Vă rog să luaţi loc, stimaţi colegi, nu am încheiat şedinţa noastră aniversară. Vă rog să luaţi loc. Vă mulţumim foarte mult.

Vă rog să-mi permiteţi să-l invit la cuvânt pe domnul senator Mihăiţă Postolache. Fac un apel la dumneavoastră ca luările de cuvânt să nu depăşească 5 minute.

Domnul Mihăiţă Postolache:

Bine ne-am regăsit, stimaţi colegi.

Domnule preşedinte al Senatului,

Domnule preşedinte al Camerei Deputaţilor,

Stimaţi colegi, senatori şi deputaţi, membri ai „Parlamentului Ruşinii“,

Dacă vă amintiţi, astfel era catalogat în presa vremii primul Parlament al României, ales prin scrutinul din 20 mai, după Revoluţie: „Parlamentul Ruşinii“.

Cred că după alegerile care au urmat în 1992-1996-2000, această sintagmă pusă pe nedrept, la vremea respectivă, asupra Adunării Constituante a fost uitată pentru că exemplele care ne-au urmat, au demonstrat cu precădere că Adunarea

Constituantă, care a avut şi rolul de adunare legislativă prin Adunarea Deputaţilor şi Senat, şi-a făcut, la vremea respectivă, pe deplin datoria.

Nu am posibilitatea să prezint nişte statistici în cifre asupra a ceea ce a însemnat activitatea noastră parlamentară, dar îndrăznesc să spun, să aduc la lumină, câteva din recordurile absolute pe care le deţine primul Parlament al României, bineînţeles, în comparaţie cu ceea ce a urmat şi am văzut că s-a întâmplat până acum.

A fost cel mai reprezentativ Parlament al României, fiind ales în urma unui scrutin electoral la care s-a înregistrat o prezenţă la vot ce ulterior nu a mai fost atinsă. (Discuţii).

A fost Parlamentul cu cea mai fidelă reprezentare teritorială, marea majoritate a senatorilor şi deputaţilor fiind cetăţeni cu domiciliul, efectiv, în provincie.

A fost Parlamentul cu cea mai scăzută medie de vârstă. Personal, la nici 33 de ani am fost cel mai tânăr senator, situaţie care, din păcate, nu se va mai regăsi, întrucât, prin Constituţia aprobată la acea vreme şi prin noua Constituţie care menţine prevederea în speţă, vârsta de intrare în Senatul României s-a ridicat la 35 de ani.

Rămân prizonierul acestui record de cel mai tânăr senator al României, probabil pentru multă vreme, şi îmi este ciudă pentru că, în lipsa unui asemenea record, poate, lumea şi-ar fi amintit mai mult de insistenţa cu care am participat la dezbaterile parlamentare şi de recordul deţinut de 30 de întrebări şi interpelări adresate propriului Guvern.

Nu în ultimul rând, Adunarea Constituantă rămâne singurul Parlament în care imensa majoritate a senatorilor şi deputaţilor trăiau exclusiv din indemnizaţiile parlamentare.

Primul Parlament al României post-ceauşist a lucrat mult, eficient şi, mai ales, cu deosebită dedicaţie.

S-au pus bazele practicii parlamentare prin adoptarea regulamentelor de funcţionare ale Senatului, ale Adunării Deputaţilor, ale Adunării Constituante şi ale şedinţelor comune ale celor două Camere.

A fost dezbătut un consistent şi complex pachet legislativ al reformelor

economice şi sociale atât de necesare noii noastre democraţii.

Ca adunare constituantă, Parlamentul a dat ţării prima Constituţie post-revoluţionară.

Şi, nu în ultimul rând, doresc să reamintesc tuturor poziţia verticală, poziţia de echilibru şi imens de importantă pe care a avut-o Parlamentul României în timpul mineriadei din septembrie 1991 când, într-adevăr, bazele tinerei noastre societăţi democratice au fost la un pas de a se prăbuşi şi am fost în vecinătatea imediată a unui război civil.

Personal, am fost membru al Comisiei pentru redactarea proiectului de Constituţie, dar mergeam în mod regulat la şedinţele Comisiei economice unde eram membru, pentru că acele legi mă interesau.

Conştiincioşi ca şi mine erau toţi colegii senatori şi îmi amintesc cu deosebită satisfacţie cum, seara, la sfârşitul şedinţelor, după terminarea dezbaterilor, săream peste masa de seară şi mergeam repede la hotel pentru a prinde telejurnalul de seară, să vedem dacă apărem la televizor cu dezbaterile, cu luările de poziţie, cu luările de cuvânt din şedinţa ce tocmai se încheiase. Aceasta era maxima noastră satisfacţie, să ne vadă cei de acasă, să ştie că nu degeaba ne-au mandatat cu încrederea lor. Bine ar fi ca acele vremuri să se întoarcă.

Bine ar fi ca spiritul acelor timpuri să revină printre politicieni. Mai bine i-ar fi acestui năpăstuit popor dacă ar vedea că politicienii sunt ceea ce susţin. Dacă susţin dreptatea, să fie drepţi! Dacă susţin adevărul, să fie cinstiţi! Dacă susţin austeritatea, să înceapă chiar cu ei!

Bine ar fi dacă politica ar fi decontaminată de afaceri!

Domnilor preşedinţi ai Camerei Deputaţilor şi Senatului,

Îndrăznesc, în încheierea luării mele de cuvânt, să vă fac o propunere. Dacă e bună, poate se găsesc mijloacele financiare şi oamenii dedicaţi care să o ducă la îndeplinire. Dacă nu este bună, nu avem nimic de pierdut.

Experienţa parlamentarilor care s-au succedat în Parlamentul României, în perioada 1990 până acum, ca şi a celor care, vrând nevrând, vor părăsi fotoliile parlamentare după alegerile care se vor desfăşura în toamnă şi pe mai departe, ar fi păcat, după părerea mea, să se irosească. Camera Deputaţilor...

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Poate, totuşi, încheiaţi. Vă rog frumos.

Domnul Mihăiţă Postolache:

Vă mulţumesc pentru neatenţia pe care mi-aţi acordat-o. Tocmai mă adresam dumneavoastră, domnule preşedinte, cu o propunere.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog.

Domnul Mihăiţă Postolache:

Propunerea ar fi fost şi este următoarea. Ştiu că există şi am vizitat site-ul Camerei Deputaţilor. Ştiu că există şi am vizitat site-ul Senatului. Bine ar fi, după părerea mea, dacă pentru foştii parlamentari, în afară de onoarea de a fi invitaţi la diverse şedinţe solemne, s-ar crea posibilitatea ca pe baza unei parole de acces, să poată participa şi să-şi spună punctul de vedere asupra proiectelor de lege care se află în dezbaterea Parlamentului, constituindu-se, astfel, un material util, după părerea mea, pentru lucrul în comisiile parlamentare. Puncte de vedere ale unor oameni care au trecut prin Parlament, au experienţa dezbaterilor parlamentare... (Aplauze, rumoare, discuţii).

Vă mulţumesc. Deci au experienţa dezbaterilor parlamentare. Majoritatea dintre noi trăim şi muncim între oameni şi avem contact permanent şi ceea ce am putea transmite prin acest sistem electronic cred că v-ar fi de o reală utilitate.

Aceasta este propunerea. Vă rog să o gândiţi, să o analizaţi, şi poate dă Dumnezeu să se şi îndeplinească. Vă mulţumesc.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumim foarte mult. O vom analiza cu atenţie. (Aplauze).

Stimaţi colegi, vă rog să-mi permiteţi să-l invit la cuvânt pe domnul deputat Cazimir Ionescu. Se pregăteşte domnul Ion Solcanu.

Domnul Cazimir Ionescu:

Domnilor preşedinţi ai Adunărilor Legislative,

Onorată Adunare,

Stimaţi colegi,

Poate că pe unii dintre dumneavoastră îi deranjează rumoarea care s-a aşezat în sală în ultimele 10 minute. Eu unul o consider tonică. Abia acum regăsesc atmosfera de acum 14 ani din această istorică clădire. Am vrut să fac această propunere la sfârşit dar cred o fac acum. Cred că iniţiativa care s-a luat pentru membrii CPUN-ului să fie prelungită şi pentru membrii Parlamentului adus de alegerile din 20 mai, şi anume: acel club să nu fie neapărat un club CPUN, ci să fie un club al Parlamentelor pre-constituţionale. Pentru că ambele au lucrat cam în aceleaşi condiţii şi au fost animate de aceeaşi atmosferă. Eu cred că atmosfera de acum spre asta tânjeşte, spre dorinţa unui dialog liber, pe grupuri mai mici sau mai mari, şi care – de ce nu? – pot duce şi la intervenţii binevenite pentru comisiile tehnice ale viitoarelor Parlamente.

Sigur că aniversăm astăzi 14 ani de la primele alegeri libere parlamentare şi prezidenţiale şi sper să fie în asentimentul dumneavoastră, apreciind o dată în plus că acestea au dus la un moment decisiv pentru păşirea spre normalitate a societăţii româneşti, într-o perioadă plină de tensiuni şi suspiciuni.

În ciuda tuturor acestor tensiuni politice şi sociale care au marcat primele luni după decembrie ’89, structurile provizorii de putere post-revoluţionare putem spune că au reuşit totuşi să asigure cadrul de manifestare firească a procesului de democratizare, elaborând cadrul legislativ pentru exprimarea liberă a opiniilor politice şi o desfăşurare corectă a competiţiei electorale.

După o jumătate de secol de totalitarism şi 4 luni de organisme provizorii ale puterii de stat, alegerile aveau... (Rumoare, discuţii).

Mai tare? E prima oară când mi se întâmplă. (Rumoare, discuţii). E prea tare?

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Acum e bine.

Domnul Cazimir Ionescu:

A! Aşa ştiaţi. Da. Alegerile din 20 mai aveau să legitimeze, în sfârşit, prin vot popular viitoarele instituţii ale statului de drept şi să pună bazele unui proces politic şi legislativ care avea să aducă România în familia sa de drept, reintegrând-o în spaţiul politic şi cultural european.

Sigur, Parlamentul urma să elaboreze Constituţia României, act normativ fundamental, care a beneficiat de aportul tuturor forţelor politice, inclusiv al celor contestatoare şi, prin aceasta, de multe ori, corective şi profitabile. Avea să elaboreze Constituţia, spun eu şi au spus toţi antevorbitorii mei, dar eu aş vrea să subliniez că avea să şi lucreze la conducerea treburilor ţării fără Constituţie încă 2 ani. Şi cred că acest aspect merită menţionat, subliniat în mod special, şi se cuvine să medităm la actele de înţelepciune care ne-au ajutat să depăşim pericolele la care ne expunea Ghidul Constituţional. Nu spun mai mult decât că exemple foarte recente din lume ne pot arăta la ce mari pericole eram expuşi şi de care, printr-o înţeleaptă strategie, am reuşit să ne ferim.

Viaţa politică de după decembrie ’89 şi până la primul Parlament democrat de după ’45 s-a desfăşurat, într-adevăr, într-un climat despre care putem să spunem că era ieşit din tiparele parlamentarismului, purtând însă în mod sigur amprenta autenticităţii şi a preocupării prioritare pentru interesul naţional.

Ce fel de Parlament a fost acela, a spus în câteva cuvinte, mai devreme, domnul Radu Câmpeanu. Eu aş adăuga numai că a fost, în mod sigur, un Parlament harnic. Există voci care spun că a fost şi un Parlament naiv şi atunci aş adăuga că a fost sublim prin naivitatea şi autenticitatea lui.

Sigur că perioada a fost plină de suişuri şi coborâşuri, de succese şi încrâncenări, dar în ciuda oricăror erori şi stângăcii eu cred că putem spune astăzi – şi nu neapărat deoarece suntem într-un moment aniversar - că atunci s-a pus temelia pentru o viaţă liberă şi democratică. Vă mulţumesc. (Aplauze, discuţii).

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc foarte mult. Îl invit pe domnul senator Ion Solcanu, de asemenea parlamentar în 4 legislaturi. Se pregăteşte domnul Petrişor Moraru.

Domnul Ion Solcanu:

Domnilor preşedinţi ai Corpurilor Legiuitoare,

Doamnelor şi domnilor senatori şi deputaţi,

Este Ziua Înălţării astăzi, 20 mai, şi în tradiţia românească este şi ziua de omagiere a eroilor. Spunând acest lucru, vă invit să ne gândim cu toţii la eroii României pe umerii cărora este aşezat statul român de drept.

Mă aflu azi, aici, într-o dublă ipostază, aceea de membru al Senatului României în toate cele 4 legislaturi şi aceea de istoric, profesie pe care o practic de aproape 40 de ani. Această a doua ipostază mă recomandă pentru o incursiune în istoria recentă care ne reprezintă fie şi de motivul invocat cu veacuri în urmă de cronicarii moldoveni, că „să nu se înece în uitare anii trecuţi“, iar cea dintâi ipostază îmi dă posibilitatea să privesc din interior cu un ochi critic realizările, dar şi minusurile primului Senat ales în mod democratic, alegeri pe care le aniversăm azi.

Printre cei prezenţi azi la ceas aniversar se află şi foşti senatori care-şi amintesc cu siguranţă ce încărcătură emoţională a avut pentru noi toţi prima zi de lucru, când preşedintele de vârstă al Senatului României, profesorul universitar ieşean Cezar Buda şi-a început discursul cu următorul îndemn:

„Prima sarcină şi cea mai importantă a acestui for superior este de a da ţării actul fundamental de guvernare democratică, Constituţia“.

Din acel moment, aveam să pornim la drum cu entuziasmul propriu oricărui început, conştienţi că trebuia să depăşim obstacole majore. Ne-am comportat uneori stângaci, alteori timid şi am făcut şi erori, aceasta şi pentru că majoritatea noastră, senatori şi deputaţi, eram începători în ale politicii iar cei cu experienţă erau puţini ca număr şi supuşi unor presiuni permanente imense.

Stimate colege şi stimaţi colegi parlamentari,

Onoraţi invitaţi,

Suntem la ceas aniversar când, de regulă, ne amintim doar părţile luminoase ale trecutului la care am fost părtaşi. Indiscutabil, Parlamentul României a creat cadrul legislativ necesar democratizării şi reformării societăţii româneşti. Impresionantul efort legislativ început acum 14 ani a condus, treptat-treptat, la dislocarea sistemului economic centralizat, la crearea condiţiilor proprii economiei funcţionale de piaţă. Trebuie să fim oneşti şi să recunoaştem erorile şi imperfecţiunile inerente acestei activităţi de pionierat, chiar şi azi, în ceas

aniversar.

Procesul de trecere de la comunism la societate liberă şi democratică nu avea niciunde în lume un echivalent. Nimeni nu experimentase acest model, nu mai făcuse drumul de la comunism la capitalism. Aşa se explică faptul că deciziile Parlamentului şi Executivului, mai ales cele ale primelor două Guverne, nu au fost lipsite de improvizaţii. Că uneori s-a improvizat mult, s-a bâjbâit efectiv, a recunoscut-o însuşi primul guvern post-revoluţionar, e drept, indirect, prin vocea purtătorului său de cuvânt Bogdan Baltazar.

„Domnul Bârlădeanu – spunea Bogdan Baltazar – cu puţină bunăvoinţă ar putea înţelege că în politică există o metodă a iterărilor succesive. De pildă, iei o măsură, trimiţi nişte semnale, semnalele vin înapoi, vezi ce ai greşit, trimiţi din nou semnale.“

Cu umorul de care nu ducea lipsă, Alexandru Bârlădeanu dădea o traducere neaoş românească acestei metode a iterărilor succesive. „Dai drumul la motor, nimereşti groapa din faţă, dai înapoi, nimereşti în groapa din spate şi tot aşa. Asta se cheamă iterări succesive.

Eu nu mi-aş putea permite să recomand domnului Baltazar să-şi facă noul costum de haine după metoda iterărilor succesive. Să-şi facă întâi pantalonii prea scurţi, mânecile prea lungi, şi după aceea, prin iterări succesive, să le aducă la dimensiuni normale.

Lăsând la o parte gluma – spunea Bârlădeanu – cred că această metodă taie în carnea vie a corpului social.“ Citatul a fost preluat dintr-un interviu pe care domnul Bârlădeanu l-a acordat ziarului ADEVĂRUL în 1991. (Aplauze răzleţe).

Stimaţi colegi,

Stimate colege,

Am ţinut să evoc aceste aspecte tocmai pentru a accentua furtuna constructivă de idei şi puterea adevăratului forum de dezbateri reprezentat de Senat în calitatea sa de instanţă legiuitoare.

Distanţarea temporală şi experienţa acumulată ne permit astăzi o privire retrospectivă detaşată asupra bilanţului legislativ al Senatului României. Voi fi, sper, în asentimentul dumneavoastră afirmând că acest bilanţ este unul bun pe

ansamblu.

Dacă azi avem o economie de piaţă aflată în parametrii apropiaţi de funcţionalitate, dacă azi România dispune de instituţii democratice proprii statului de drept, dacă în aceşti ultimi ani cetăţenii români circulă fără restricţie în spaţiul Schengen, dacă România este astăzi membră NATO, dacă până la sfârşitul acestui an vom încheia ultimele capitole de negociere privind integrarea în Uniunea Europeană, iar în 2005 vom semna Acordul de Integrare pentru ca în 2007 să devenim membri ai Uniunii Europene, toate acestea sunt rezultatul, implicit, al proceselor de tranformare radicală şi ireversibilă a întregii societăţi româneşti, începută de primul Parlament al României, ales în mod democratic acum 14 ani, la 20 mai 1990, şi continuat de Parlamentele care i-au succedat. Vă mulţumesc. (Aplauze).

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc, domnule senator. Are cuvântul domnul deputat Petrişor Moraru, din legislatura 1990-1992. Se pregăteşte domnul Bogdan Niculescu Duvăz.

Domnul Petrişor Moraru:

Deci nu am 4 mandate, ci doar unul singur şi a fost destul. Văd că am încă mulţi prieteni aici şi mă bucură acest lucru.

Domnilor preşedinţi,

Domnilor colegi,

Doamnelor colege,

Am început într-o stare de tensiune specială primul meu drum spre noul Parlament al României ales în 1990. Veneam cu deputatul de atunci Baranyi. La Piaţa Romană a trebuit să coborâm. Spre Piaţa Universităţii, cam pe la jumătate, minerii ne-au luat la întrebări. E drept că domnul Baranyi, avea barbă, era puţin curios şi mai-mai să ne trezim cu o bătaie acolo.

Iar drumul pe jos până la această sală l-am făcut pentru că se întrunea prima întâlnire a Parlamentului României proaspăt ales. A fost o experienţă utilă, au mai fost altele, dar timpul trece şi, sigur, rămân doar în amintire.

Vreau să vă spun că la această oră, în Timişoara şi, sunt convins că nu numai acolo, în Catedrală, este o slujbă, sigur, este slujba Înălţării, dar în acelaşi timp se comemorează şi eroii revoluţiei române, iar azi este o zi de pelerinaj, a 14-a oară, în care oamenii politici, oamenii de bună-credinţă, oamenii care-şi respectă eroii însoţesc delegaţiile oficiale şi se depun coroane de flori în faţa Catedralei, la troiţă, în cimitirul eroilor, în cimitirul săracilor, acolo unde sunt corpurile celor care au participat la revoluţie, celor care ne-au dat posibilitatea nouă să fim azi, aici.

Trebuie să spun, în acelaşi timp, că ar trebui să ne cerem scuze - şi eu mă simt dator şi îmi cer scuze faţă de colegii mei de revoluţie - faţă de cei care atunci şi-au dat obolul pentru că după 14 ani încă nu ştim mare lucru, nu ştim cine i-a ucis sau nu avem condamnaţi pentru faptele comise.

În acelaşi timp, trebuie să ne cerem scuze pentru că am promis cu toţii atunci, inclusiv domnul Gavra, care este foarte agitat la această oră, că noi vom realiza în timp scurt în România acele deziderate de ani de zile ale românilor. Din păcate, au trecut 14 ani şi încă nu s-a făcut mare lucru.

Acum se întâmplă ceva, sigur, vedem în fiecare localitate, acum se lucrează puternic, se repară şoselele, se dă altă imagine, suntem în plină campanie electorală.

Spuneam, la un moment dat, că ar fi fost bine ca alegerile locale şi alegerile parlamentare să fie anual, pentru că atunci, sigur, faţa localităţilor ar fi fost alta, ar fi fost una normală pentru România.

Pe de altă parte, mă bucur că suntem prezenţi astăzi, dar, trebuie s-o spunem, este puţin curioasă data – 14 ani. N-am avut nici la 5 ani, nici la 10 ani, ci la 14 ani. Sper să nu fie o întâlnire electorală, sper ca această întâlnire să fie anuală, dacă se poate, sau măcar din 5 în 5 ani, cum suntem obişnuiţi.

Oricum, vreau să vă spun că Timişul, pe care l-am reprezentat în vremea respectivă, a dat câteva elemente importante ţării, în primul rând Revoluţia şi, în al doilea rând, votul Constituţiei, în baza căreia încă funcţionăm astăzi, cu mici amendamente, a fost dat de către un deputat de Timiş. Acest lucru mă bucură şi sunt convins că activitatea parlamentarilor de Timiş, cel puţin din mandatul 1990 – 1992, nu a trecut neobservată.

Eu vă mulţumesc mult şi sper ca, în continuare, cei care astăzi reprezintă

România în cele două Camere ale Parlamentului să o facă cu cinste şi să se gândească, în primul rând - privatizarea, în mare parte s-a încheiat - la legislaţia care să ajute românul şi, în al doilea rând, pe omul politic care să poată profita de ceea ce se întâmplă.

Eu le doresc succes. (Aplauze).

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Are cuvântul domnul deputat Bogdan Niculescu Duvăz – patru legislaturi parlamentare. Se pregăteşte doamna Beizadea Mariana.

Domnul Bogdan-Niculescu Duvăz:

Domnule preşedinte al Senatului,

Domnule preşedinte al Camerei Deputaţilor,

Stimaţi colegi,

O sesiune sau o adunare sărbătorească, aniversară, de obicei, nu durează aşa de mult. O să-mi cer scuze şi o să încerc totuşi să concentrez ceea ce voiam să vă transmit, pentru că am privilegiul de a vă adresa câteva gânduri, într-un moment în care aniversăm 14 ani de la primele alegeri libere din România, după Revoluţia din Decembrie 1989. Acest moment a venit după 50 de ani de dictatură – regală, fascistă sau comunistă.

14 ani sunt suficienţi pentru a face un bilanţ, cu atât mai mult cu cât ne aflăm în pragul încheierii legislaturii noastre de anul acesta, deci în plin an electoral.

Au trecut patru legislaturi, care au produs şapte guverne. Suficient ca, practic, toate formaţiunile politice parlamentare să fi trecut pe la putere sau prin băncile opoziţiei, guvernând sau făcând parte din coaliţii. Este, pentru noi toţi, un moment bun pentru a ne aminti de unde am plecat.

Pluralismul politic, libera exprimare, alegerile libere erau printre cele zece puncte care compuneau Declaraţia Revoluţiei din Decembrie 1989. Erau, în esenţă, lucruri la care visase, în tăcere sau în şoaptă, majoritatea românilor. Erau, în fond, drumul întoarcerii noastre către valorile lumii civilizate, pe care România le îmbrăţişase odată cu prima Constituţie din 1866, născute din suflul

Revoluţiilor de la 1848.

Stimaţi colegi,

20 mai 1990 îl pomenesc cu oarecare nostalgie. Descoperisem că aveam idei diferite, că trebuie să reparăm ceea ce istoria ultimei jumătăţi de secol stricase, şi nu ştiam cum. Ne contestam unii pe alţii, cu violenţă, uneori, dar sunt convins, mult mai sincer sau, în orice caz, cu foarte multă sinceritate.

Era, poate, copilăria sau adolescenţa democraţiei româneşti sau, mai curând, convalescenţa ei. Trebuia să învăţăm să ne mişcăm democratic, un organism anchilozat şi atrofiat de peste 50 de ani de totalitarism. Trebuia să învăţăm, cu icneli, cu poticneli, cu tarele pe care propaganda comunistă ni le lăsase în minte şi în suflet. Acesta a fost, poate, spiritul primului Parlament ales al României, la 20 mai 1990, şi acest spirit a stat la baza programului primului Guvern, condus de domnul Petre Roman.

Să ne amintim. Un program votat aproape în unanimitate. Câtă sinceritate, câte aspiraţii comune! Care opoziţie ar mai face astăzi acelaşi lucru?

Primul Parlament, care a avut şi rol de Adunare Constituantă, a adoptat şi noua Constituţie democratică, votată prin referendum popular în 1991. Ea a reprezentat baza statului democratic şi a statului de drept, chiar dacă nu a fost votată de opoziţia de atunci. Ce diferenţă faţă de 2003, când revizuirea a fost susţinută, practic, cu o singură excepţie, de toate formaţiunile din Parlament, deci a fost adoptată de peste 75% din parlamentarii României.

Stimaţi colegi,

Chiar dacă ne-am combătut, ne-am contestat, chiar dacă astăzi suntem unii pe baricade politice diferite, aceste lucruri le-am făcut împreună, cum împreună am ales, în decembrie 1989, calea către lumea civilizată, lumea valorilor democratice, lumea aspiraţiilor româneşti a ultimelor două secole.

Pentru asta aş dori, astăzi, să vă mulţumesc dumneavoastră, în primul rând. Pentru asta aş dori să mulţumesc tuturor românilor care au contribuit, uneori cu multă suferinţă, la construirea acestui drum, pentru că, dacă astăzi circulăm liberi prin Europa, suntem membri NATO sau la un pas de încheierea negocierilor de aderare la Uniunea Europeană, înseamnă că ne-am apropiat de normalitate.

Sigur, toate acestea sunt succese ale acestei guvernări. În același timp, reprezintă suma eforturilor cumulate a acestor 14 ani. Și vreau să mulțumesc, mai ales, sutelor de mii de idealiști solidari și curajoși, care au ieșit pe stradă, la sfârșitul acelui decembrie 1989, la Timișoara, Cluj, Sibiu, Craiova, Galați, București și în multe orașe ale țării, alături de care am trăit sentimentul eliberării de frică.

Vreau să le mulțumesc lor și eroilor căzuți atunci, fără să știe că, peste timp, unii îi vor face părtași la o lovitură de stat de care ei n-au auzit niciodată.

Vreau să le mulțumim cu toții, doamnelor și domnilor, pentru că datorită lor suntem azi aici, la începutul celui de-al treilea mileniu, pentru a aniversa 14 ani de exercițiu democratic. Cred că ceea ce ne-a unit atunci, pentru un mănunchi de aspirații comune, ar trebui să ne unească și astăzi, în drumul către normalitate.

O societate democratică ce se maturizează lasă loc dialogului. Într-o societate pluralistă, idei diferite înseamnă dezbatere, și nu negare și distrugere. O societate democratică se caracterizează, în primul rând, prin toleranță și capacitatea de a-l asculta pe celălalt.

Cred sincer că într-o lume normală oamenii nu mai confundă tupeul cu curajul, scandalul cu acțiunea, libertatea de exprimare cu libertatea de a înjura. Cum cred că, pentru a atinge obiective majore, trebuie să fim împreună, pentru că împreună, vrem sau nu, ne vom asuma și succese, și eșecuri.

Stimați colegi, am convingerea că tot împreună vom reuși să adoptăm acest set de valori ale unei societăți democratice mature. Cred asta pentru că cei care ne judecă au ajuns deja, sunt convins, la aceste concluzii. Nu ne rămâne decât să-i urmăm.

Vă mulțumesc foarte mult. (Aplauze).

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulțumesc foarte mult.

Stimați colegi, reiau apelul să nu depășim 5 minute.

Are cuvântul doamna deputat Beizadea Mariana, se pregătește domnul Dumitru Constantin.

Doamna Mariana Beizadea:

Stimată asistență,

Onorată conducere actuală și trecută,

Onorați colegi,

Cu emoție, vreau să vă adresez doar cu câteva cuvinte. Nu sunt pregătită pentru nici un discurs prea mare, decât atât, să ne aducem aminte de cei care au reprezentat Parlamentul 1990 – 1992, primul Parlament al României.

Îmi vine să cred că Parlamentul României constituie vlaga țării. Deci, plictiseala, lipsa de răbdare și lipsa de atenție în Parlamentul României trebuie să nu existe absolut deloc. Vă rog să mă iertați.

O pioasă amintire pentru cei dispăruți: Ioan Alexandru, Ion Rațiu, Amedeo Lăzărescu, fostul preşedinte al Camerei Deputaţilor, Dan Marţian, fostul președinte al Senatului, Bârlădeanu și mulți alții, pentru care eu port o amintire.

Îmi amintesc de domnul Ioan Alexandru, cât de mult a dorit ca această primă lege, unică lege a țării, Constituția, să înceapă cu cuvintele: „În numele Atotputernicului Dumnezeu“. Și mă gândesc, stimați colegi, că acele cuvinte, pe acea vreme, nevinovate și destul de naive, după părerea unora, ar fi creat un alt ton.

Așa cum am spus și atunci, deși am intervenit la Constituție, un punct pentru care am avut doar 25 de voturi, și anume activitatea procuraturii să fie separată de aceea a Ministerului Justiției, totuși, eu am votat Constituția, și atunci am spus că orice lege este perfectibilă.

În ideea acestei perfectibilități – vă rog să mă iertați, sunt puțin emoționată – eu sper că și viața noastră va putea deveni ceva mai armonioasă.

Să nu uităm că suntem într-o sală care geme de istorie și care trebuie să ne oblige la mai mult, la mai multă demnitate, stimați colegi.

În ultimii 14… hai să zic 12 ani, cuvântul acesta, demnitate, s-a pronunțat mai puțin.

Vă mulţumesc. (Aplauze).

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumim, stimată doamnă, deputat în legislatura 1990 – 2000.

Are cuvântul domnul Dumitru Constantin. Este aici? Nu este. Nu este nici o problemă.

Dau cuvântul domnului Radu Aurică. Se pregătește domnul Marcu.

Domnul Aurică Radu:

Sărut mâna, doamnelor și domnișoarelor.

Bine ne-am reîntâlnit, stimați colegi.

Bineţe tuturor celor ce alcătuiesc acest Parlament…

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Mai aproape de microfon, vă rog, că nu se aude.

Domnul Aurică Radu:

Bineţe celor aflaţi la balcon.

Pentru toată lumea, sunt același Radu Aurică, anonimus, cel care a avut curajul să conducă mulţimea de manifestanţi ieşiţi frumos, cu inimi curate, la Revoluţie, de pe platforma „Republica“, „23 August“, „IMUAB“ – și o iau în ordine – „Mase plastice“, „Aversa“ etc.

Vă spun toate acestea pentru că nu-mi este ruşine să afirm că, pentru mine, Revoluția a fost Revoluţie, dar, totodată, să spun că Revoluția nu s-a terminat. Cel puțin pentru mine, ea nu s-a terminat, și nici pentru colegii mei de la uzina „Republica“.

I-aţi văzut zilele acestea la televizor, aţi citit despre ei în diferitele cotidiene, i-aţi văzut că, de un an și jumătate, au salariile neplătite, Sunt mulţi dintre ei care urmează să fie văduviți de case. Este regretabil, este criminal ce se întâmplă în această țară. Și poate că ar trebui să fac o paranteză și să vă rog următorul lucru,

domnilor foşti colegi. Ar fi trebuit să încep prin a ruga Parlamentul actual ca, printr-o lege de urgenţă, nu ştiu cum să-i zic, să ne acorde nouă, celor ce am făcut parte din vechiul Parlament şi avem câteva cuvinte de spus, mai tari, mai dure chiar, să ne acorde imunitate parlamentară, nouă, celor din ’90 – ’92, pentru 2 ore, pentru 3 ore sau pentru 5 minute, cât o să vorbesc eu, pentru că, afirm fără şovăire, este regretabil ce se întâmplă cu privatizarea prin metoda MEBO. Sunt privatizări în furt. Sunt sforării, cum nu s-a pomenit în această ţară. Oameni care s-au îmbogăţit peste noapte, cum a crescut voinicul din poveste în câteva clipe.

Mă uitam acum, când am intrat aici, ce maşini sunt în deal la Mitropolie! Ce maşini, Dumnezeule, sunt în curtea PD-ului! Ca să dau câteva exemple, doar. Dumnezeule, Doamne, dar ce vile sunt peste tot! Şi ale cui sunt? Ale celor de la Republica, nu, ale celor din „Faur“, nu! Şi este regretabil că de această privatizare s-a ocupat Ovidiu Muşetescu - nu-i zic „domn“, reţineţi – fost coleg cu noi în primul Parlament.

Eu cred – şi de asta am zis că e bine să avem 5 minute de imunitate parlamentară, că poate vorbesc cu păcat, poate vorbesc tendenţios, Doamne, iartă-mă. Nu se poate ca nimeni să nu se ia de unul care a făcut privatizări oneroase! Şi aici este domnul Radu Ciuceanu – a fost până mai adineauri – care ştie problema uzinei „Republica“, uzină de ţevi, uzină-mamă de ţevi. Spun uzină-mamă, pentru că „Republica“ trebuia să fiinţeze. În ciuda tuturor, „Republica“ trebuia să fiinţeze.

De aceea, vă rog, doamnelor şi domnilor, foşti deputaţi şi actuali deputaţi, să vă aplecaţi un pic, cu metodă, cu tact, fără ură şi părtinire… sine ira et studio, ar zice latinii noştri.

Vă mărturisesc că sunt consternat. Iar dacă astăzi mă aflu în cea de-a 31 zi de grevă a foamei şi a nesomnului - a se reţine şi sintagma nesomnului… Doamna doctor, cred că am dreptate, nu, când am introdus această sintagmă. În psihologie există şi terapie prin nesomn. Da? Aşa este? Mulţumesc foarte mult.

Deci, mă aflu în greva foamei şi a nesomnului de 31 de zile, pentru că ce se întâmplă şi la Teatrul Nottara este regretabil. Am alungat un dictator – unii chiar l-au şi omorât, unii, nu oamenii de la „Republica“, nu cei de la „Faur“, nu cei pe care i-am condus eu – astfel încât am pus zeci şi sute de minidictatori la Teatrul Nottara – vorbesc pentru domnul Mircea Diaconu – la „Republica“, prin foştii directori, la orice societate cu capital privat, patronii sunt în stare – citeam azi în

ziar – să trimită în concediu fără plată 250 de țesătoare sau croitorese – în ziarul „Ultima oră“, pare-mi-se, de astăzi. Nu se poate… Ministerul Muncii trebuie să…

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Domnule coleg, am înțeles. Poate doriți să finalizați. Vă rog frumos.

Domnul Aurică Radu:

Întotdeauna, când e vorba să spunem și adevăruri de la această tribună…

Domnul Nicolae Văcăroiu:

V-am acordat spațiu la fel. Vă mulțumesc pentru adevăruri. Trebuie să încheiați.

Domnul Aurică Radu:

Eu m-am conformat. 5 minute ați zis. Sunt 4 minute și 31 de secunde. Am cronometrat. Sunt foarte bine… Stau bine cu ceasul.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

7 minute și 30 de secunde.

Domnul Aurică Radu:

Îmi pare rău, domnule… Înseamnă că ceasul unuia dintre noi merge… nu știu cum merge.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Va-ș ruga.

Domnul Aurică Radu:

Regretabil este că în acest Parlament nu l-am văzut pe colegul meu Canacheu Costică, să mai fie atât de virulent, în bine, repet, ca în Parlamentul ’90 – ’92.

Costică Canacheu, te-am admirat, tinere. Ești încă tânăr. Nu știu ce se întâmplă. Ori nu ești dat pe post, ori domnul președinte, aici, de față, îți taie microfonul.

E o întrebare pe care mi-o pun. Dar, domnule preşedinte, … (Intervenţie din sală, neinteligibilă).

Ai dreptul la replică, dragule, dacă nu-ţi convine.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Eu îl dau, nu dumneavoastră. Vă rog să finalizaţi.

Domnul Aurică Radu:

Finalizez spunându-vă că este clar că oameni care mai avem curaj sau nu suntem oameni-salcie, cum zic eu, deci oamenii care mai sunt verticali n-o să fie în primele rânduri, indiferent în ce an s-ar produce o „revoluţie din bucăţi“, cum am zis eu. Această revoluţie din bucăţi trebuie să se producă şi pe pământul românesc. Dacă nu se produce şi aşteptăm să se împlinească acea brucaniadă de 20 de ani sau de 120 de ani, ar fi mare păcat, mare păcat pentru acest popor. Iar dacă…

Vă mulţumesc, domnule preşedinte, că mi-aţi acordat cuvântul şi mai mult de 5 minute acum.

Iar dacă am venit un pic cu un ton, cu un iz de dur, vă rog să mă iertaţi. Imi cer, mai ales pentru doamne, mii de scuze, eu vorbesc un pic mai tare, pentru că am crescut în laminoare. Laminoare sunt mai multe. „La minor“ este o gamă, dar la „Republica“, în uzinele metalurgice se lucrează cu laminoare. Vă rog să mă credeţi că zgomotul de acolo mi-a lăsat urme pe timpanul urechii drepte.

Încă o dată, sper să ne auzim mai repede şi mai în fiecare an, şi dacă domnii din prezidiu de astăzi şi de mâine – fiindcă vor mai avea multe legislaturi de purtat în spate dânşii – bineînţeles că un eu sau Costică Canacheu sau domnul nu ştiu care… Brătianu, n-o să mai avem. Şi e păcat să pozăm în oameni ai cinstei, corectitudinii, onestităţii, când, în fond, lângă noi, în spate, în faţă, lateral stânga sau dreapta sunt oameni gen Gabriel Bivolaru…

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc, domnule deputat.

Domnul Aurică Radu:

… pe care l-au însoţit unii la tribunal, zicând că este nevinovat.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Stimate coleg…

Domnul Aurică Radu:

Vă mulţumesc. Nu vreau să vă deranjez prea mult. Şi, încă o dată scuze…

Vă mulţumesc, domnule preşedinte. Mai poftiţi pe la noi.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Mulţumesc foarte mult.

Să ştiţi că înţelegem necazurile, restructurarea… reforma e dificilă, e grea, e cu sacrificii. Camera Deputaţilor chiar face o analiză, la ora actuală, o anchetă, legată de „Republica“… Da.

Vă rog să luaţi loc. Dreptul la replică o să vi-l dau într-o şedinţă ordinară.

Are cuvântul domnul Dumitru…

Domnul Costică Canacheu solicită cuvântul.

Stimate coleg, eu fac un apel. Vreau să spun că peste 10 minute trebuie să eliberăm sala. Deci, până atunci ne-a dat-o Patriarhia. Au o întrunire cu totul deosebită. Vom continua însă. Colegii deputaţi sunt invitaţi la Camera Deputaţilor şi vom continua discuţiile, colegii senatori la Senat. Deci, toţi colegii senatori…

Aveţi cuvântul, domnule deputat Dumitru.

Domnul Constantin Dumitru:

Stimate şi stimaţi colegi,

Stimat prezidiu,

Plecând de la prima întâlnire, tot aici, la aniversarea C.P.U.N.-ului, mă simt dator

să subliniez o singură temă. Având în vedere că asistăm, de peste 14 ani, la această mare inovaţie în istoria poporului nostru, regimul democratic, tocmai pentru că nu am avut nici o funcţie politică până în 1989 şi pentru prima oară m-am trezit într-un nucleu de putere, în birou cu domnul Cazimir Ionescu, în C.C., tocmai pentru că, între 3 şi 5 ani am fost eliminat, până în 1989, am dreptul moral să exprim ceea ce foarte puţin se aude astăzi. Dar profit de privilegiul ca din 1992, din 28 iunie, să îmi declar încetarea calităţii de om politic. Asta am făcut-o în sala Polivalentă, când s-a înfiinţat PDSR-ul, şi, pentru prima oară, într-un for politic naţional, am exprimat ce au reprezentat în istoria noastră 45 de ani din dezvoltarea noastră. Tocmai pentru că nu am complexe şi n-am avut complexe, mi-am permis marele lux.

În acelaşi timp, vreau să subliniez: respect calitatea de om politic. Nici o societate nu poate trăi fără instituţia politică, în toate formele ei. De aceea, singura strategie realist-posibilă este aceea care se realizează acum: integrare, NATO etc.

Dar ca om de ştiinţă, aşa cum am rezistat până în 1989, îmi permit să fac o singură remarcă, esenţială în prezent. Sunt profund marcat de faptul că de 14 ani creşte în progresie geometrică euforia renegării propriei istorii din perioada socialistă.

Cum am şi spus la Organizaţia F.S.N. pe capitală, în 1991, am fost regalist până la 17 ani şi am asimilat viziunea socialistă nesilit de nimeni, 3 ani de zile chinuindu-mă, când am aflat că există Securitate. Cine credeţi că m-a rezolvat? Tudor Arghezi la „Mărţişor“, unde regizorul Val Mugur m-a dus.

Am dat aceste precizări, ca să spun: „Vae victis“, vai de cei care îşi reneagă trecutul, care îl deformează.

În toată campania electorală şi înainte ai fost comunist, ai fost cutare… Vreau să spun atât. A ignora acest trecut istoric înseamnă a ignora, cum am spus şi la şedinţa C.P.U.N., că bazele modernităţii, revoluţia industrial-urbană şi socio-profesională a fost realizată sub umbrela sistemului totalitar. Asta le-am spus-o, cum am amintit şi la C.P.U.N., la Internaţionala Socialistă.

Ce vină avem noi că am realizat această modernitate, această bază, în alt sistem? Şi a nu-ţi apăra demnitatea istorică înseamnă să te trezeşti în prezent, când tranziţia de la socialismul totalitar la capitalismul democratic se face cum ştim,

te supără şi te îngrozeşte faptul că nu ştii să îţi aperi trecutul. De aceea suntem trataţi ca nişte copii: „Nu aveţi standarde europene, mai ne gândim…“

Am citit, zguduit, acum trei săptămâni, în „Curentul“, că una din exigenţele standardelor europene este că WC-urile trebuie să aibă bideuri. Până unde merge? Emma Nicholson ne dă lecţii cu copiii şi aşa mai departe. Dar faptul că în 14 ani copiii au devenit o problemă naţională, asta nu se discută. Premierul nostru a spus, relativ recent, să intrăm cu demnitate în Uniunea Europeană. Aceasta nu trebuie să fie doar o recomandare, trebuie să fie un program. Cine nu îşi apără cu demnitate trecutul, acela nu reuşeşte.

Condamnând ce a fost, condamnând toate formele – şi am avut şansa, cum am spus, să organizez o rezistenţă cu Mihai Botez, viitorul ambasador al nostru în America, care a murit în 1993, şi cu Mircea Ioanid. Fiecare în alte forme…

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Poate încercaţi să finalizaţi.

Domnul Constantin Dumitru:

Finalizez acum. Deci, să ne gândim. Indiferent de opţiunea politică, de trecutul politic, cu toţii am trăit aceste decenii. Unii din proaspătă adolescenţă. Am cunoscut toate fazele. Cine crede că poţi accepta o perspectivă istorică… Iată de ce în 1975, când am fost dat afară din învăţământ 6 ani, prima oară m-am gândit să emigrez, dar am înţeles că nu poţi pleca la John şi, când m-am întâlnit cu seria de studenţi care au terminat în 1977, m-au salvat de la excludere totală, în 1997 le-am spus; „Nici nu ştiţi ce rol aţi jucat în viaţa mea.“ Pentru prima oară m-am trezit în situaţia soţiei care vrea să-şi părăsească soţul şi să se ducă la amant. Or, când mergi la amant, nu poţi să spui decât: „Numai tu m-ai învăţat să mă simt femeie, să ştiu ce-i dragostea“. Dacă, după câteva luni zici: „Ştii ce? Mă gândesc la Păcală…“. (Voci suprapuse).

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Stimate coleg…

Domnul Constantin Dumitru:

… avea şi el meritele lui.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Domnule profesor, vă rog foarte mult.

Domnul Constantin Dumitru:

Am încheiat.

Deci, în esență, iată de ce anul trecut am scris „Cruciada anti Irak“, unde, tocmai având privilegiul de a nu fi om politic, mi-am exprimat dezacordul profund cu această politică.

Suntem membri NATO, e foarte greu să avem altă poziție…

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Domnule profesor, vă rog eu foarte mult. Haideți să încheiem.

Domnul Constantin Dumitru:

… dar să nu uităm că istoria merge pe alte direcții decât ni le imaginăm într-o legislatură sau alta.

Vă mulțumesc.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulțumesc foarte mult.

Are cuvântul domnul deputat Marcu.

Rog, două-trei minute, domnule Marcu, nu mai avem timpul necesar, din păcate, după care va lua cuvântul domnul președinte Valer Dorneanu.

Domnul Gheorghe Marcu:

Domnilor președinți,

Stimate și stimați foști și actuali colegi,

Fac parte din categoria persoanelor norocoase, deoarece mă număr printre

colegii actuali care am făcut parte ca aleşi şi din primul Parlament român postdecembrist, rezultat în urma scrutinului de acum 14 ani.

Atunci se puneau temeliile democraţiei de drept european, după aproape cinci decenii de totalitarism.

Scena politică românească era agitată şi uneori chiar confuză.

Cu toţii acceptam teoretic ideea pluralismului ideologic şi politic, dar confruntările dintre noi căpătau uneori în practică, din păcate, accente de virulenţă.

Toleranţa, fair-play-ul, acceptarea dialogului, ca mijloc de promovare a interesului naţional, consensul benefic între parteneri cu orientări politice diferite, toate acestea au fost cuceriri importante ale vieţii noastre parlamentare şi constituie astăzi certitudini.

Putem afirma cu toţii că am învăţat pas cu pas rigorile parlamentarismului şi specificul unei munci atât de noi, munca de legiuitor.

Dincolo de nostalgie şi impresie, de mărunte resentimente şi adversităţi, mi se pare moral să recunoaştem că fiecare din cei care s-au perindat prin forul legiuitor, în aceşti 14 ani, şi-a zidit o parte din suflet la edificiul atât de preţios al democraţiei.

Firește, atunci, la începutul romantismului nostru inerent, mulţi confundam uneori realitatea dură cu visele şi poate cu utopiile noastre. Credeam, de pildă, că mai binele va veni imediat, că drumul spre viitor va fi lipsit de obstacole, numai că aşa doream noi.

Între timp, ne-am dat cu toţii seama că fiecare centimetru de progres, dacă mă pot exprima astfel, trebuie cucerit cu trudă şi sacrificii. Ştim că nu este loc nici de statistici şi bilanţuri, dar oricine compară cu minimă obiectivitate ce a fost atunci cu ce este astăzi, inclusiv în viaţa parlamentară, se cuvine să recunoască evidenţa unei imense creşteri calitative.

Stimaţi colegi de ieri şi de astăzi,

Fie ca momentul acesta festiv şi istoric să ne dinamizeze energiile, unindu-ne în cuget şi în simţiri, pentru ca milioanele de români, cei care ne privesc cu infinită

răbdare şi speranţă, să aibă mereu de câştigat.

Vă mulţumesc foarte mult.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Mulţumesc, domnule deputat.

Dau cuvântul domnului deputat Valer Dorneanu, preşedintele Camerei Deputaţilor.

Domnul Valer Dorneanu:

Stimaţi colegi,

Mi-am pregătit un discurs, dar cred că nu este cazul să vă reţin atenţia cu el. Eu nu sunt dintre cei care mă pot mândri cu patru mandate, dar vă pot mărturisi că, încă din momentul Revoluţiei, am fost, în calitate de specialist sau prin diversele funcţii, în miezul problemelor şi în această calitate ţin să-mi exprim convingerea că noi, cei care am vieţuit în aceşti ultimi patru ani, în sălile Parlamentului, am învăţat şi am construit împreună clasa politică, viaţa politică şi democraţia.

Chiar dacă presa ne monitorizează şi ne descalifică sau ne pune la nivelul de bază al sondajelor, putem să ne amintim şi să evocăm cu oarecare mulţumire tot ce s-a făcut de către clasa politică, de către Parlament în aceşti ultimi ani.

Lipsiţi în ultimii 50 de ani de o experienţă democratică, am avut totuşi puterea să ne racordăm la valorile democratice ale parlamentarismului, să construim statul de drept, să punem bazele economiei de piaţă şi să ajungem în acest moment în care, iată, suntem membri ai NATO şi sperăm că în toamnă să ne putem considera deja şi membri ai Uniunii Europene, deci, cu capitolele acquis-ului comunitar încheiate.

Dacă noi am ajuns aici, am ajuns, repet, şi datorită fiecăruia dintre dumneavoastră, şi mă simt dator să evoc aici, în primul rând, pe primii preşedinţi ai Parlamentului nou ales al României, regretaţii Dan Marţian şi Alexandru Bârlădeanu, care au fost modele de echilibru, modele de oameni, caractere şi cei care au ştiut să înnoade puncte de vedere diferite, puncte de vedere contradictorii, păreri susţinute de la echilibrul înţelepciunii până la zgomotul celor care nu aveau argumente.

Dacă vrem să omagiem primii noştri parlamentari, înaintaşii noştri din perioada interbelică, trebuie să o facem nu cu ambiţiile noastre personale, nu pentru a ne auzi vorbind, nu pentru a ne aminti ceva care ni se pare interesant, ci pentru a ne exprima întotdeauna, în orice ocazie, funcţie de măria sa, cetăţeanul, cel pe care îl slujim.

În tot ce facem, în tot ce vorbim, ori de câte ori intervenim, să ne gândim exclusiv la acesta, pentru că cetăţeanul ne-a trimis aici şi în slujba lui lucrăm.

Vă mulţumesc. (Aplauze).

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Mulţumesc foarte mult.

E bine să încheiem frumos, cu sexul frumos, doamna deputat Preda.

Aveţi cuvântul.

Doamna Elena Preda:

Domnule preşedinte al Senatului,

Domnule preşedinte al Camerei Deputaţilor,

Distinşi colegi,

Distins auditoriu,

Este o onoare pentru mine că pot rosti câteva cuvinte în această zi memorabilă, când aniversăm 14 ani de la primele alegeri democratice din România postrevoluţionară.

Este totodată o zi sfântă când celebrăm Înălţarea Domnului.

Pornisem atunci, în 1990, cu entuziasm, devotament şi dârzenie, un grup de 500 senatori şi deputaţi care eram consideraţi ai ţării, după cum spunea un distins coleg.

Pornisem ca să construim un viitor mai sigur şi mai bun pentru toţi.

Juriști, economiști, profesori, sociologi, medici, cunoscători ai teoriilor de dezvoltare socială, cum ar fi cele ale lui Voltaire, Montesquieu sau Tocquevile, toți credeam și speram că vom putea crea un nou contract social de conviețuire în societate, o biblie modernă a celor mai bune legi după care să poată fi guvernată țara.

Nimic nu ne oprea să descoperim natura și funcționalitatea societății perfecte, doar Kenneth Galbright, distinsul economist vizionar, i-a stabilit chiar standardele în cartea sa cu același nume, e drept, puțin mai târziu, în 1996. Și chiar eram sinceri, comprehensivi, hotărâți și puternici și era o fervoare în starea noastră de spirit, încât astăzi ne întrebăm ce s-a întâmplat în toți acești ani.

Poate că teoria rousseau-istă referitoare la perfecțiunea condiției sociale a omului bun din fire, iubitor de ordine și dreptate, ne-a făcut să sperăm că odată create instituțiile și legile, ele încep să funcționeze de la sine.

Teoria conform căreia omul, guvernat sau guvernant, ar fi incoruptibil prin natura sa. Psihologia socială a spus și spune altceva. Poate că decizia unora dintre legiuitorii primei legislaturi de a rupe în totalitate legătura cu trecutul, fără a trece prin purgatoriul asumării lui, al evaluării lui cu puncte slabe și puncte forte, a fost o eroare. Dau un singur exemplu.

Când parlamentarii dobrogeni, constănțeni și tulceni solidari cereau insistent conservarea sistemelor de irigații, unii guvernanți ai primei legislaturi făceau pariuri cu agricultura.

Astăzi, știm ceea ce psihologii sociali știau de mult, că omul nu este și nu poate fi despărțit în esență de trecutul său. Mai știm că o societate nu poate fi clădită doar cu ajutorul instituțiilor și al legilor, ci cu efortul fiecăruia dintre noi.

Ideea în care credea chiar și Condorcet că o lege bună trebuie să fie bună pentru toți, așa, cum o teoremă în geometrie e valabilă pentru toți, nu a găsit rezonanță niciodată în lumea practică, dar o lege bună pentru o majoritate, un sistem corect de aplicare și oameni potriviți s-au găsit, se găsesc și se vor găsi.

E atât de necesar să întărim controlul parlamentar, s-au scris cărți bune pe această temă…

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Doamna deputat, îmi cer scuze, că nu aş vrea să vă întrerup, dar…

Doamna Elena Preda:

…ca fiind cel mai bun exemplu al unei democraţii funcţionale. Şi este important să creştem autoritatea acestei instituţii, Parlamentul, pentru a respecta, creşte prestigiul, pe măsura demnităţii, creativităţii şi inventivităţii poporului român.

Vă mulţumesc.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumim foarte mult.

Stimaţi colegi,

Să fiţi de acord şi cu jumătate de minut de drept la replică.

Aveţi cuvântul, domnule deputat.

Domnul Costică Canacheu:

Nu a mai fost nevoie de nimic vehement pentru că cutuma parlamentară pe care domnul preşedinte al Senatului şi fost prim-ministru al României o cunoaşte foarte bine, nu putea dânsul să-mi refuze dreptul la replică.

Ca răspuns direct la colegul Radu Aurică, sunt la fel de vehement, numai că nu de fiecare dată.

Am învăţat că vehemenţa trebuie folosită selectiv. Am să spun însă un lucru care conţine, chiar dacă e spus calm, vehemenţă.

Am făcut parte din Grupul parlamentar al Frontului Salvării Naţionale, deci sunt unul dintre cei salvaţi. Înainte de începerea sesiunii oficiale, Grupurile parlamentare ale Frontului Salvării Naţionale, cum foarte mulţi dintre dumneavoastră cunoaşteţi, s-au întâlnit la Sala Omnia pentru o ultimă discuţie cu de-acum alesul preşedinte Ion Iliescu.

La prezidiu erau Ion Iliescu, Dan Marţian, Alexandru Bârlădeanu şi cel care a vorbit mai înainte, domnul profesor N. S. Dumitru.

S-au spus multe lucruri pentru un început de parlament ales. Eu împreună cu, să-i zicem așa, delegația Bucureștiului, colegii parlamentari ai Frontului știu ce însemna delegația Bucureștiului, era privită într-un anumit fel, era acolo Adrian Năstase, Adrian Severin, Puiu Pașcu, Dan Mircea Popescu, Niculescu-Duvăz și Radu Aurică și Costică Canacheu și alții, și alții, și alții, vă dați seama dacă eu, care eram pe locul 19 pe acea listă, am intrat în Parlament. Cine și-ar mai închipui astăzi că locul 19 într-o listă este loc eligibil?

O delegație care făcea glume destul de înțepate la discursurile care se țineau atunci la Sala Omnia și care erau mai degrabă din 89 și nu din 90. Și atunci am ridicat mâna la fel, ca acum, în finalul reuniunii, și am cerut domnului președinte Iliescu cuvântul.

L-am obținut cu greu, dar l-am obținut.

Și am spus: Dincolo de tot ce s-a vorbit astăzi, aici, în grupul nostru parlamentar gigant, eu cred că prima noastră misiune este ca, prin activitatea noastră legislativă și de guvernare, să apărăm bugetul României. Este singura avere din România anului 1990. Și această avere trebuie să o apărăm pentru că la această avere se va atenta pe toate căile democratice.

Acest lucru s-a întâmplat. Și suntem în 2004, și știm foarte bine, și cei care suntem din nou parlamentari sau nu mai suntem parlamentari, că bugetul României are un semnificativ deficit, că bugetul fondului de pensii are un extraordinar de mare deficit și că misiunea aceea principală pe care eu o propuneam cu oarecare naivitate nu s-a îndeplinit.

Bugetul României a trecut, și aveți o întreagă listă, cel puțin în presă, de evenimente, repede-repejor în averi private, în acele case și palate, și mașini, și industrii întregi pe care le menționa Aurică mai devreme.

Am să mai menționez un lucru…

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Stimate coleg… vă rog foarte mult… la un drept de replică…

Vă rog foarte mult….

Domnul Costică Canacheu:

Am închis, domnule președinte.

Un singur lucru, în cei doi ani. Am remarcat votul de conștiință al lui Claudiu Iordache, care nu este astăzi aici, la recunoașterea independenței Basarabiei, nu politic, vot de conștiință.

Să ridici singur mâna împotrivă este un lucru pe care puțini oameni reușesc să-l facă într-o viață… Am remarcat – și a fost cea mai frumoasă și teribilă experiență a mea – ce gândeau colegii mei, ce gândeam și eu în 1990, 1991, chiar, când ceream semnăturile…cei 131 care au semnat…

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Stimate coleg…vă rog foarte mult…

Domnul Costică Canacheu:

… pentru a rezolva problema arhivei Securității…

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă rog, s-a înțeles. Vă rog să încheiați.

Domnul Costică Canacheu:

Îmi spuneau, stai cuminte, măi băiete, că noi plecăm de aici și ăștia ne rezolvă pe toți, ardelenii.

„Da, șe ai mă, Costică, mă, nu ți-i bine, mă?! Da, vezi-ți, mă, de trieabă, mă“.

„Cum să ne băgăm noi, mă, în treaba asta, îmi spuneau cei din Moldova“.

„Stai mă cuminte că noi terminăm acuma în 92 și ne iau ăștia cu fulgi cu tot“.

Era proiectul de hotărâre privind rezolvarea acestei chestiuni care nu se mai rezolvă…

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Stimate coleg…

Domnul Costică Canacheu:

Vă mulţumesc. Succes.

Domnul Nicolae Văcăroiu:

Vă mulţumesc foarte mult.

Stimaţi colegi,

Doamnelor şi domnilor,

Sigur, atunci când, împreună cu colegul meu, domnul Dorneanu, am gândit să organizăm un astfel de eveniment, şi cu sprijinul preşedintelui, cred că am făcut un lucru bun şi, aşa cum s-a spus aici, ar trebui să continuăm.

Sigur că ne-ar fi plăcut să nu fim atât de strânşi cu timpul şi să avem răbdare să ascultăm cât mai multe luări de cuvânt, lucruri care, nu neapărat, ne convin, nu ne convin, trebuie spuse, pentru că este şi firesc ca fiecare om, fiecare coleg, mai ales senator, deputat, să-şi spună părerea.

Important este că a fost o întâlnire cu adevărat emoţionantă şi o vom continua după aceea, Camera Deputaţilor şi la Senat, aşa cum v-am anunţat deja.

Repet, poate că ar fi bine ca, anual, să găsim această formulă ca pe parcursul, măcar, a trei-patru ore să ne întâlnim şi să discutăm diferite probleme, mai ales că dumneavoastră, cei care aţi fost o perioadă îndelungată parlamentari şi astăzi nu vă mai regăsiţi printre senatori şi deputaţi, dar aveţi în continuare contacte cu cetăţenii, cu populaţia, simţiţi, şi noi simţim, nevoile mari. Să nu exagerăm atunci când încercăm să o transformăm, şi nu s-a dorit sub nici o formulă ca această şedinţă solemnă să fie o luptă politică.

Nu are nici o legătură cu campania electorală şi vreau să se ţină cont de acest lucru.

Sigur că sunt încă enorm de multe probleme de rezolvat în România. Sigur că am fi dorit cu toţii, dacă ar fi fost posibil, ca toate fabricile româneşti să producă la calitate extraordinară şi să fim, cum să spun, în piramida ţărilor europene în ceea ce priveşte competitivitatea.

Din păcate, lucrurile au stat altfel.

Suntem în plin proces de globalizare, efectele sunt deosebit de dure şi trebuie să găsim, tot împreună, soluţii pentru a ieşi din acest impas.

Eu cred însă că s-a reuşit un lucru cu totul deosebit, şi mă refer la o creştere permanentă a calităţii clasei politice. Sigur, procesul va continua.

Cert este însă că alegerile din această perioadă de 14 ani de zile au scos în evidenţă foarte mulţi oameni noi. Toţi cei, însă, care s-au perindat, unii au dovedit vocaţie pentru politică, şi-i regăsim astăzi în diferite funcţii, calităţi, alţii s-au pierdut pe drum, din motive diverse. Un fapt este însă astăzi demonstrat.

România are nevoie de o clasă politică de înaltă calitate şi în acest proces un rol esenţial, indiscutabil, îl au partidele politice.

Sunt convins că sunteţi de acord cu mine că la şcoala aceasta a Parlamentului trebuie trimişi doar cei aleşi după cele mai exigente criterii. Numai aşa vom putea să fim competitivi în Europa, în lume. Noul statut pe care îl are România, astăzi, de membră a NATO, în viitorul statut pe care îl va avea România de membră a Uniunea Europeană.

Stimaţi colegi, eu vreau să vă mulţumesc în numele meu, al colegului meu, domnul preşedinte Valer Dorneanu, al celor două Birouri permanente pentru că aţi dat curs invitaţiei noastre, şi mai ales colegilor parlamentari din legislatura 1990-1992 şi că aţi făcut acest efort de a fi astăzi aici împreună cu noi.

Vă mulţumesc şi vă mai aşteptăm şi anul viitor pentru o discuţie, poate, pe un interval de timp mai lung.

Vreau să vă precizez că, în 15 septembrie, vom aniversa 140 de ani de la înfiinţarea Senatului României. Camera Deputaţilor are ceva mai mult, dacă nu mă-nşel. Şi vom face o festivitate la care v-am dori, de asemenea, alături de noi.

Nu pot să închei fără să vă transmit în numele meu, al colegilor mei din cele două Birouri permanente, ţinând seama că mâine foarte mulţi îşi serbează numele de Constantin şi Elena, să le doresc multă sănătate, petrecere frumoasă, succes, dar dumneavoastră tuturor şi familiilor sănătate şi să aveţi parte de bucurii în viaţă.

Cu aceasta permiteți-mi să declar închisă ședința noastră de astăzi.

Ședința se încheie la ora 12.15.

● D.S., ședința din 28 mai 2004, p. 1-16.

78. Ştefan cel Mare şi Sfânt – Părinte al Patriei – Cuvântarea senatorului Corneliu Vadim Tudor la şedinţa solemnă a Parlamentului României prilejuită de împlinirea a 500 de ani de la moartea Voievodului (30 iunie 2004).

Doamnelor şi domnilor!

Comemorăm, în aceste zile de vară, 500 de ani de la trecerea în veşnicie a lui Ştefan cel Mare. De ce l-a numit Poporul ,,Mare“? În acest calificativ, ,,Mare“, oamenii cuprind toate calităţile şi superlativele. Un principe ,,Mare“ este şi bun, şi drept, şi înţelept, şi frumos, şi viteaz. Să ne gândim la Alexandru cel Mare, la Carol cel Mare, la Petru cel Mare, la Frederic cel Mare – şi, iată, la Ştefan cel Mare al nostru. Nu numai românii, ci şi străinii au recunoscut dimensiunea lui copleşitoare: la 30 de ani după moartea românului, Regele Sigismund, al Poloniei, îl numea într-un document, redactat în latina de cancelarie a epocii, ,,Stephanus ille Magnus“ - ,,Acel Mare Ştefan“. Iar cronicarul Martin Cromer scrie despre prietenia şi înrudirea lui Ivan al III-lea, Marele Duce al Moscovei, cu, citez, ,,Ştefan, Marele Principe al moldovenilor“. A fost şi mic, odinioară, acest demiurg al românilor – atunci când s-a născut din dragostea lui Bogdan al II-lea pentru o moldoveancă aprigă, părinţii alegându-i numele de botez Ştefan. Un nume parcă predestinat, fiindcă, în greaca veche, ,,stephanos“ înseamnă ,,coroană“. În patronimica noastră, Ştefan îl evocă pe primul martir al Creştinismului, cel care a fost ucis cu pietre, la foarte scurtă vreme după Răstignirea şi Învierea Mântuitorului, pentru că a propovăduit învăţăturile lui Isus Christos. Nu se ştie mai nimic despre micul Ştefan al nostru, până în anul 1451. Atunci, aflat la o nuntă în Reuseni, alături de tatăl său, voievodul Bogdan al II-lea, probabil la 15 octombrie 1451, pe vremea mustului şi a aromelor tulburătoare de fructe, Ştefan trăieşte scena de coşmar a uciderii acestuia de către fratele Domnului, adică unchiul său, Petru Aron. Istoria se repetă, având în vedere că Bogdan n-a fost nici primul, nici ultimul principe ucis de fratele lui, care i-a uzurpat locul pe tron. Să ne gândim la tragedia lui Hamlet, bunăoară. Porunca fratricidului şi regicidului Petru Aron era ca şi adolescentul Ştefan să fie ucis, desigur, pentru a nu revendica scaunul de Domnie şi a se stinge sămânţa lui Bogdan al II-lea. Dar Dumnezeu a vrut altfel, fiindcă avea un plan cu Ştefan – ajutat de câţiva curteni, rămaşi fideli, acesta fuge prin podgoriile din Reuseni,

ajunge în Transilvania și se refugiază la curtea altui unchi al său, Iancu de Hunedoara. Aici deprinde meșteșugul armelor – dar nu singur, ci împreună cu un văr al lui, cu câțiva ani mai răsărit, viitorul Vlad Țepeș. Ștefan era nepotul lui Alexandru cel Bun, iar Vlad era nepotul lui Mircea cel Bătrân. Formidabilă constelație de înrudiri! După șase ani, Ștefan avea să se reîntoarcă în Moldova, bătând oastea unchiului său, în aprilie 1457, în două lupte: cea de la Doljești și cea de la Orbic. La 14 aprilie, pe Câmpul de la Direptate, Ștefan e aclamat, proclamat și ,,uns“ ca Domn al Moldovei de către Mitropolitul Teoctist. Restul e legendă. Adică miracol. Să domnești nu mai puțin de 47 de ani, într-o țărișoară râvnită și lovită, din toate părțile, de furtunile unor vremuri bezmetice – așa ceva ține tot de planul lui Dumnezeu. Momentul de glorie supremă l-a atins Ștefan la 10 ianuarie 1475, când a repurtat o victorie extraordinară împotriva Imperiului Otoman, în locul numit Podul Înalt, nu departe de orașul Vaslui. De altfel, toate aceste denumiri dăinuiesc și azi: Reuseni, Doljești, Orbic, Vaslui, Baia – unde Ștefan a zdrobit oastea maghiară a lui Matei Corvin, care era tot român de-al nostru – dar dăinuiesc și numele altor locuri, în care trăiesc românii, de mii de ani, fără întrerupere, ca semn de continuitate și de veșnicie, ca ilustrare a versurilor eminesciene ,,Iar noi locului ne ținem: / Cum am fost, așa rămânem!“ Atunci, Papa Sixtus al IV-lea l-a omagiat pe tânărul voievod al Moldovei, numindu-l ,,Atlet al Creștinătății“. Era, să nu uităm, 1475, anul nașterii lui Michelangelo, la numai 22 de ani după cucerirea marii cetăți Constantinopole de către turci, epocă de teribilă expansiune a Islamului în Europa. Tânărul Ștefan s-a însurat cu Maria de Mangop, o descendentă a împăraților bizantini, poate și pentru a demonstra că românii drept-credincioși sânt moștenitorii Bizanțului – denumit ,,A doua Romă“. E lesne de imaginat ce s-ar fi ales din Europa creștină dacă reduta Moldovei ar fi cedat, așa cum avea să cedeze, după circa 50 de ani, reduta Ungariei, în bătălia de la Mohacs, din 1526, când Buda a devenit pașalâc. ,,Toate acestea sunt Istorie, s-au petrecut acum o jumătate de mileniu“ – pot spune unii și alții, mai ales din tânăra generație, care are alte preocupări. În principiu, ei au dreptate, așa este, viața merge înainte – dar i-aș ruga să remarce un lucru, destul de greu de sesizat, pentru că este ca aerul pe care îl respirăm și la care luăm aminte abia atunci când nu-l mai avem: e vorba de Limba Română! Fără victoria de la Podul Înalt, fără alte biruințe ale lui Ștefan și ale altor înaintași, fără palma aceea răsunătoare pe care, cu bărbăție, i-a tras-o căpitanul de pompieri Pavel Zăgănescu unui ienicer obraznic, care scuipase disprețuitor în urma trupei pompierilor români, în Dealul Spirii, la 13 septembrie 1848 – ei, bine, fără toate aceste dovezi ale demnității eu bag mâna în foc că astăzi n-am mai fi vorbit, cu toții, limba română, care este cea mai fidelă și mai legitimă urmașă a ,,latinei populare“ - ,,latina vulgata“, care se vorbea în Roma antică. La

o asemenea putere şi cinste ne-a adus Ştefan cel Mare! De la Ştefan încolo, Istoria s-a scris altfel. Popoarele care au astfel de titani nu mai pot fi ca înainte. Ele se raportează, mereu, la ştacheta ridicată de aceştia. Aşa îmi imaginez eu Podul Înalt – ca pe o ştachetă foarte înaltă, care ne-a obligat să ne păstrăm rangul. Francezii, de exemplu, se vor mândri, tot timpul, că sunt compatrioţii şi urmaşii lui Napoleon, această sursă de lumină neputând fi astupată sau negată de nimeni. Acel Napoleon care spunea, atât de frumos: ,,Îmi câştig bătăliile cu visele soldaţilor mei“. Dar Ştefan n-a stat numai călare, sau în bivuacuri de luptă, cu spada la căpătâi. El a fost şi ctitor de ţară, întemeietor de lăcaşuri de cult, făuritor al unei civilizaţii magnifice, care a dat întreaga măsură a geniului românesc. Moartea lui Ştefan n-a fost una uşoară, aşa cum nici viaţa nu i-a fost uşoară. El avea rănit nu numai trupul, după atâtea lupte crâncene – el avea rănit şi sufletul, din pricina iubitei sale fiice Elena, măritată cu fiul ţarului Ivan al III-lea, ca simbol al unei alianţe politico-matrimoniale, ratată, din păcate – pentru că tânăra femeie şi fiul ei au fost azvârliţi în fortăreaţa din Moscova, ca urmare a intrigilor urzite de noua stăpână de la Kremlin, Sofia Paleoloaga. Sufletul bătrânului oştean mai sângera şi din cauza uneltirilor boierilor trădători – fiindcă asta a fost şi a rămas, din nefericire, una dintre bolile lumii româneşti, şi anume luptele politice intestine, trădarea, ,,hiclenia“, cum zice cronicarul, care ne macină în interior şi ne descalifică în exterior. În decembrie 1855, când au fost deshumate osemintele de la Mănăstirea Putna şi oamenii au văzut că erau galbene ca aurul, semn de sfinţenie, Moş Toader Niţu, din Putna, a căzut în genunchi pe marginea gropniţei voievodale, a privit la rămăşiţele pământeşti ale Zimbrului şi a plâns ca un copil, spunând, printre lacrimi: ,,Săracii de noi! Aista-i tatăl nostru!“ Scena e povestită, din gură în gură, şi redată de tânărul Eminescu, în ,,Curierul de Iaşi“.

Astăzi, spre ruşinea noastră, a început să bântuie un blestemat curent de opinie, insuflat de nişte mercenari fără ţară şi fără scrupule, care nu au nici o meserie, dar se pricep de minune să injecteze venin în starea de spirit a românilor. Risipiţi de crivăţul pustietăţii pe meleagurile noastre, tot felul de irozi ai minciunii şi ai deşertăciunii, în cârdăşie cu nişte ,,cozi de topor“, încearcă să extirpe nervul sentimentului naţional, predicând prin manualele alternative de liceu, prin emisiuni de Televiziune, prin unele publicaţii şi pe la nişte simpozioane ridicole teza conform căreia în lumea modernă nu mai e recomandabil să fii patriot şi că statul-naţiune şi-a trăit traiul, şi-a mâncat mălaiul. De aproape 15 ani încoace, o liotă de netrebnici pune la stâlpul infamiei tot ce e românesc, spurcă însemnele şi simbolurile demnităţii naţionale, insultă memoria lui Ştefan cel Mare care, vezi, Doamne, ar fi fost un afemeiat, deci nu trebuia sanctificat, dar şi memoria lui

Mihai Viteazul, care ar fi fost un aventurier și un condotier, precum și memoria altor ,,descălecători de țară“. Toată lumea are voie să-și glorifice înaintașii, să arboreze drapelul național, să intoneze cântecele vechi ale înălțării sufletești, așa cum fac americanii, francezii, englezii, germanii, spaniolii, italienii, portughezii, rușii, scandinavii, chinezii, japonezii, israelienii și alte neamuri – numai noi, românii, n-avem voie, fiindcă se reped niște profesioniști ai diversiunii, vaccinați cu tot felul de burse suspecte și ciupiți de niște Servicii Secrete străine, să ne denunțe, în stil inchizitorial, pe motiv că am fi național-extremiști. Românii au început să fie tratați ca niște cobai ai unor experimente de Gulag, de tipul mankurtizării, al spălării creierului. Fântânile sufletului românesc sunt otrăvite, zi de zi. Până și cei trei Magi ai civilizației românești din Secolul XX – Eugen Ionescu, Mircea Eliade, Emil Cioran – sunt bălăcăriți și ștampilați cu infamanta diatribă de ,,fasciști“. Nu se poate atâta mizerie morală! Destul! Ajunge! Am spus-o și o repet: e prea mult pentru o generație, să moară și de foame, și de rușine! Țările de pe bătrânul continent se pot integra în Europa Unită numai cu valorile lor inconfundabile, numai cu Specificul Național al lor. Noi vom fi respectați ca români, nu ca o masă amorfă, născută în laboratoarele de clonare pe care le întreţin reprezentanții unor ,,secte raeliene“ fără Patrie. România are nevoie, mai mult ca oricând, de oameni de caracter, iubitori de Neam și de Biblie, la fel cum au fost părinții noștri și lanțul generațiilor de înainte-mergători. România are nevoie, totodată, mai puțin de sabia propriu-zisă a lui Ștefan cel Mare, încă prizonieră la turci, și mai mult de spiritul epocii sale: eroic, creator, biruitor prin Christos.

Doamnelor și domnilor!

Ne-am adunat astăzi, aici, pentru comemorarea unei jumătăți de mileniu de la trecerea în veșnicie a lui Ștefan cel Mare. ,,El a făcut ceea ce era plăcut înaintea Domnului și a adormit lângă părinții săi“ – cum ar spune Cartea Sfântă. Ar trebui ca parastasul de 500 de ani al lui Ștefan cel Mare să fie un prilej trist. Și, totuși, avem atâtea motive să ne bucurăm! Fiindcă Ștefan nu a murit, cum nu moare nici Soarele de pe cer. Nicolae Iorga scria că, pe la anul 1550, marinarii sârbi din Ragusa – Dubrovnikul de azi – cântau ceva neasemuit de frumos: ,,Ștefan, Ștefan, Domn cel Mare / Seamăn pe lume nu are / Decât numai mândrul Soare!“ Poate muri un astfel de om, când numele lui e imortalizat în mănăstirile, izvoarele, colinele, poienile, răscrucile, peșterile și Munții Moldovei? Să ne gândim, astăzi, la românii de pe ambele maluri ale Prutului și să ne rugăm la Dumnezeu să ajute revenirea, pe cale pașnică, în Europa Unită, a Basarabiei și Bucovinei de Nord, teritorii etern românești, la Patria-Mamă. Să nu uităm nici

setea de dreptate a lui Ștefan, nici spiritul său vizionar, așa cum au fost ele reflectate în finalul de apoteoză al capodoperei ,,Apus de Soare“, de Delavrancea: ,,Că Moldova n-a fost a strămoșilor mei, n-a fost a mea și nu e a voastră, ci a urmașilor voștri și a urmașilor urmașilor voștri, în veacul vecilor!“ Prin urmare, Moldova nu e a ciocoilor și a baronilor locali, care o tâlhăresc și o înfometează – Moldova e a acestor prunci de plăieși și răzeși, care trebuie să trăiască într-o țară cinstită și demnă, eliberată de Mafia rapace a acestor vremuri de adâncă ruşine naţională.

Îmi plec fruntea și genunchii înaintea acestui gigant care a fost Ștefan cel Mare, Mușatinul frumos la chip și la suflet. Propun ca la ora 12 a zilei de 2 iulie 2004, pe toată întinderea românității să se tragă clopotele, să se aprindă candelele la icoane și să se păstreze un minut de reculegere, fiindcă o dată, o singură dată se împlinește o jumătate de mileniu de la intrarea pe poarta împărătească a Raiului a acelui român cu inimă de leu, care a salvat țara de la pieire și Europa de la umilire. Este momentul istoric în care PRM face apel la o adevărată solidaritate națională, în jurul idealurilor sănătoase pentru care au trăit și au murit coloși ca Ștefan cel Mare. Am să închei cu câteva dintre nemuritoarele versuri ale capodoperei lui Ș, ,,Doina“, atât de valabile și azi: ,,Ștefane, Măria Ta, / Tu la Putna nu mai sta, / Las’ Arhimandritului / Toată grija schitului, / Lasă grija Sfinților / În sama părinților, / Clopotele să le tragă / Ziua-ntreagă, noaptea-ntreagă, / Doar s-a-ndura Dumnezeu / Ca să-ți mântui neamul tău! / Tu te-nalță din mormânt / Să te-aud din corn sunând / Și Moldova adunând. / De-i suna din corn o dată, / Ai s-aduni Moldova toată, / De-i suna de două ori / Îți vin codrii-n ajutor, / De-i suna a treia oară / Toți dușmanii or să piară / Din hotară în hotară, / Îndrăgi-i-ar ciorile / Și spânzurătorile!“

Să ne trăiești veșnic, Părinte al Patriei! La Mulți Ani, Măria Ta!

INDICE DE NUME

183, *184

A

Acatrinei, Gheorghe, 837

Agârbiceanu, Ion, 662

Agarici, Viorica, 688

Albert, regele Belgiei, 80

Alexa, Constantin, 837

Alexandrini, Al., 569, 572, 573, 574, 576, 577, 578, 580, 581, 582, 583, 584, 589, 590, 591

Alexandru cel Mare, 927

Alexandru, Ionel, 837

Alexandru, Ioan, 915

Amin, Idi, 709

Andrei, Petre C., 395, 396, 397, 431, 434, 435, 450, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 533, 538, 539, 540

Antipa, Grigore, 645

Antonescu, Ion, 854, 855

Antonescu, Victor, 532, 612, 613

Apostolache Victor, 837

Appony, 143, 278, 280

Arbore, Zamfir, 219, 227, 228

Argetoianu, Constantin, 477, 489, 564, 565, 577, 579

Arghezi, Tudor, 856, 919

Arion, Constantin C., 109

Arion, Virgil, 183

Asquitt, 171

Athanasiu, Alexandru, 837

Averescu, Alexandru, 218, 253, 421, 486, 518, 519, 520, 558, 610, 611, 706

B

Bacaloglu, 427

Badea, Dumitru, 744, 757, 837

Badoglio, 610

Balcan Viorel, 837

Balfour, lord, 133, 672

Baltazar, Bogdan, 911

Banffy, baron, 140, 141

Bârlădeanu, Alexandru, 678, 911, 915, 922, 924

Bădulescu, Doru-Laurian, 837

Bălan, Angela Mihaela, 837

Bălan, Nicolae, 314, 689

Bălălău, Constantin, 837

Bălănescu, 61

Bărnuțiu, Simion, 228

Beizadea, Mariana, 913, 915

Bela, Markó, 752, 776, 777, 779, 780, 784, 833, 839

Belaşcu, Aron, 757, 771, 823, 837

Bell, J., 680

Belu, Ioan, 837

Beneš, Eduard, 327, 328, 570, 571, 628

Bentoiu, Aurelian, 562, 574, 575, 580, 581, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591

Bernardy, 281

Berthelot, 239

Bianu, 273, 314

Bibescu, Gheorghe, 654

Bichineţ, Corneliu, 837

Bilaşcu, dr., 275

Bindea, Liviu-Doru, 814, 815, 837

Bismarck, 145, 146, 150, 157, 158, 302, 382, 404, 635

Bivolaru, Gabriel, 918

Bîciu, Constantin, 818, 819, 837

Blank, Aristide, 422, 429

Blum, Leon, 619

Boerescu, 104, 105, 107, 115

Bogdan al II-lea, 928

Boiangiu, Corneliu, 885

Bolcaș, Lucian, 722

Boncour, Paul, 610

Botez, Ioan, 653

Botez, Mihai, 920

Botez, N. N., 471, 472

Brâncoveanu, Constantin, 188

Brandsch, Rudolf, 333

Brădișteanu, Șerban Alexandru, 837

Brătianu, C. I.C., 555

Brătianu, Dimitrie, 88, 89, 90, 94

Brătianu, Gheorghe, 491, 494, 495, 525, 551, 596, 597, 598, 599

Brătianu, Ion, 77, 79, 80, 157, 159

Brătianu, Ion I. C., 127, 284, 287, 324, 563, 706

Brătianu, Vintilă, 390, 425, 426, 706

Brejnev, 857

Briand, Aristide, 357, 358, 368, 405, 459, 486, 525, 535, 546, 547, 548, 653

Brote, Iuliu, 227

Bucur Dionisie, 837

Buda, Cezar, 910

Budberg, general, 91

Bujor, Paul, 247, 335, 336

Bulei, Ion, 107

Bullow, 150, 404

Bunduc, Gheorghe, 837

Buzatu, Gheorghe, 787, 788, 789, 790, 820, 825, 837, 847, 849, 850, 853, 854, 855, 856, 858, 859, 860

Buzdugan, Alexandru, 521

Buzdugan, I., 417, 418

C

Cabalero, Largo, 619

Câmpeanu, Radu, 890, 895, 896, 904, 909

Canacheu, Constantin, 917, 918, 919, 924, 925, 926

Cândea, Romulus, 460, 461, 462, 464, 465, 466, 470, 471, 472, 475, 476

Cantacuzino, Ion, 129

Cantacuzino, Şerban, 85

Cantemir, Dimitrie, 84, 91, 94, 219, 220

Cantili, P. G., 172, 177, 188, 189

Cârciumaru, Ion, 837

Carol al II, regele României, 425, 426, 429, 649

Carol cel Mare, 927

Carol I, regele României, 77, 87, 132, 240, 383, 654

Carp, Petre P., 84, 88, 90, 103, 105, 106, 107, 117, 121, 125, 126, 127, 128, 130, 132, 133, 139, 144, 145, 147, 150, 152, 155, 156, 158, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 454, 480

Catargiu, Lascăr, 81, 91, 103, 104, 129, 424, 427

Cădere, Victor G., 398, 399

Călinescu, Armand, 425, 427, 441, 477, 479, 482, 484, 529, 561, 564, 565, 568, 569, 570, 573, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 600, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 650

Cănănău, N., 471

Ciano, 612, 613

Cicerin, 413, 486

Cicio-Pop, Ştefan, 359, 379, 485, 491, 492, 494, 495, 526, 529, 531, 532, 537

Ciocan, Maria, 837

Ciocârlie, Alin Theodor, 837

Cioran, Emil, 930

Ciorogariu, Romulus, 236, 318

Ciuceanu, Radu, 890, 902, 905, 916

Ciumetti, Sterie, 604, 605

Cîmpineanu, Ion, 85

Clemenceau, 620, 653

Coandă, Grigore T., 238

Codreanu, Dumitru, 838

Codreanu, Ion, 382, 604

Combes, 131, 204

Condeescu, 572

Condrus, M., 576

Constantin Dumitru, 919, 920

Constantinescu, Dan, 838

Constantinescu, Eugen Marius, 838

Constantinescu, Alexandru, 237

Constantinescu, Emil, 695, 703

Constantinescu, Mihai, 725, 739, 835

Constantinescu, Mitiță, 665

Constantinescu, N., 296

Constantinescu-Bordeni, N., 490, 602, 603

Constantinopol, 62, 67, 87, 89, 171, 179, 188, 553, 615, 617

Cornel, N., 300

Cornescu, M., 465

Corodeanu, 502, 505, 506, 509, 524

Coroianu, Iuliu, 228, 229

Costa-Foru, C. G., 78, 82

Costăchescu, N., 461, 462, 464, 468, 471, 473, 475, 476

Costin, Miron, 93

Costinescu, Emil, 121, 538, 688

Costinescu, I., 491, 538

Cox, Pat, 866

Cozmâncă, Octav, 817, 826, 838

Crăciun, Avram, 838

Cretzulescu, 61

Crispi, 150

Cristea, Miron, 236, 277, 278, 279, 280, 289, 291, 292, 293, 294, 296

Cristolovean, Ioan, 838

Cromer, Martin, 927

Cudalbu, Teodor, 265

Cuza, A. C., 134, 139, 144, 204, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425,

426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 442, 443, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 535, 539, 617

Cuza, Alexandru Ioan, 61, 87, 654

Cuza, G.A., 617

D

Delavrancea, Barbu Șt., 169, 706

Deleanu, 740

Demetrescu, Anghel, 438

Despot-Vodă, 659

Diaconescu, Cristian, 870

Diaconu, Mircea, 917

Diamandy, 135, 139, 144, 386

Dimitriu, 420, 430, 566, 567, 569

Dina, Carol, 838

Dinescu, Valentin, 771, 787, 794, 795, 811, 812, 838

Dinu, Marin, 838, 842

Dissescu, 110, 230

Dobrescu, Maria Antoaneta, 838

Dobrițoiu, Corneliu, 870

Dobrogeanu-Gherea, Alexandru, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264

Dorneanu, Valer, 725, 728, 729, 730, 734, 738, 739, 744, 745, 752, 756, 762, 765, 767, 769, 793, 795, 796, 797, 799, 802, 805, 806, 808, 822, 812, 813, 814, 815, 822, 823, 835, 841, 861, 869, 871, 873, 877, 880, 883, 885, 886, 889, 890, 921, 922, 926, 927

Duca, I. G., 117, 118, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 280, 323, 325, 326, 329, 331, 333, 363, 364, 421, 422, 426, 447, 485, 491, 494, 501, 539, 567, 602, 603, 612

Duică, Bogdan, 309, 320, 321

Dumitrescu, Viorel, 717, 718, 838

Durazzo, Marchiz, 611

Duţă, Vasile, 838

Duţă, Marcel, 107

E

Eckstein-Kovács, Péter, 760, 772, 773, 777, 778, 783, 784, 838, 842

Eliade, Mircea, 930

Eminescu, Mihail, 291, 297, 731, 929, 931

Encuţescu, Sorin, 869

Eremia, Horaţiu, 608

F

Fabini, Hermann Armeniu, 838

Fagure, Emil, 430, 431, 432, 433, 452, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 503, 504, 508, 512, 522

Fălcoianu, Dumitru, 99

Făniță, Triță, 762, 800, 838

Feldman, Radu Alexandru, 838

Ferdinand de Coburg, 148

Ferdinand I, regele României, 202, 209, 297, 364, 425, 426, 458, 487, 519, 654

Fielderman, 689

Filipaș, Avram, 720, 779, 787, 788, 790, 809, 813, 814, 836, 837, 838

Filipescu, Cornel, 838

Filipescu, Nicolae, 126, 127, 128, 183, 185, 204, 230, 620

Filotti, Zamfir, 156

Fleva, Nicolae, 98, 102, 117

Florescu, Eugeniu Constantin, 838

Flutur, Gheorghe, 838

Frederic cel Mare, 198, 927

Frunda György, 718, 720, 725, 726, 785, 786, 787, 790, 838

Frunzăverde, Sorin, 880

Funar, Gheorghe, 709

G

Gafencu, Grigore, 403, 412, 414, 415, 427, 638, 655, 660, 682, 854

Galbright, Kenneth, 923

Gaspar, Acsinte, 841

Găucan, Constantin, 838

Geoană, Mircea, 847

Georgescu, Florin, 704

Gheorghiu-Dej,Gheorghe, 856

Gherman, Oliviu, 686, 690

Ghibănescu, Gh., 293

Ghica, Alexandru Dimitrie, 654

Ghica, Grigore, 85, 91, 129, 188

Ghilescu, Stan, 606

Gide, Charles, 262

Gionea, Vasile, 765

Giurescu, Constantin, 651

Giscar d’Estaing, Valéry, 810

Glodeanu, 691

Goga, Octavian, 558, 605, 609, 610, 611, 612, 613, 615, 616, 618, 619, 706

Gogoi, Ion, 838

Goldştein, Max, 341

Gorbaciov, 851, 852

Graţiani, Gaspar, 659

Graur, Ştefan, 501, 508

Grădişteanu, P., 157, 183, 188, 230, 329, 339

Groza, Petru, 707

Guesde, Jules, 131, 204

Guga Ioan, 838

Gusti, Anastasie, 262, 505

Gyarfas, Elemer, 556, 559

H

Hanganu, Romeo Octavian, 838

Haret, Spiru, 122, 498

Hârşu Ion, 838

Henţescu, 265, 275

Herriot, 537

Hervé, Gustav, 446

Hillgruber, Andreas, 853

Hitler, Adolf, 431, 432, 433, 443, 445, 446, 453, 455, 457, 458, 459, 620, 635, 668, 683, 690, 851, 852, 853

Hoha, Gheorghe, 838

Holban, Anton, 425, 454

Honcescu, Ion, 838

Horga, Vasile, 838

Horthy, 528

Hossu, Iuliu, 277, 309, 314, 315, 316, 317, 318, 691

Hriţcu, Florin, 838

Hruşciov, 856

Hymans, 326

I

Iamandi, Victor, 536, 537, 602, 605

Iepureanu, Costache Manolache, 78, 82, 94, 95, 97, 98, 103, 104, 106

Ilaşcu, Ilie, 727, 838, 848

Iliescu, Ion, 691, 695, 709, 722, 744, 781, 827, 838, 843, 844, 869, 887, 890, 892, 895, 901, 904, 906, 924

Inculeţ, Ion, 484, 485, 486, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 559, 603, 605, 606, 607, 617, 618, 623

Ioan Paul al II-lea, papa, 691, 692

Ioan Robu, Înalt Preasfinţitul, 692

Ioanid, Mircea, 920

Ioanițescu, Radu, 251, 252, 379, 390, 441, 442, 448

Ionescu, Avram, 536

Ionescu, Cazimir, 908, 909

Ionescu, Take, 89, 106, 134, 139, 141, 144, 146, 147, 148, 149, 152, 156, 163, 167, 168, 169, 187, 203, 204, 207, 263, 264, 279, 280, 292, 293, 364, 404, 410, 453, 456, 608, 638

Ionescu, Victor, 904

Ionescu-Quintus, Mircea, 696, 750, 798, 808, 812, 825, 831, 838, 842, 890, 897, 899, 900

Ionescu-Sisești, 647

Iordache, Claudiu, 925

Iorga, Nicolae, 146, 148, 149, 157, 196, 197, 203, 232, 301, 354, 418, 419, 423, 430, 431, 447, 490, 499, 506, 507, 520, 523, 534, 559, 560, 592, 623, 626, 654, 655, 660, 738, 783, 784

Iorga, Nicolae Marian, 784, 838

Iorgovan, Antonie, 723, 724, 762, 763, 765, 766, 767, 800, 808, 838

Irimescu Gândești, 301, 302

Iunian, Grigore, 607

Iustian, Mircea Teodor, 838

Ivanțoc, Andrei, 709

J

Jevtič, 628

Joffre, 653

Jouvenel, de, 553

K

Kellogg, 358

Kereskenyi, Alexandru, 838

Kogălniceanu, Mihail, 79, 80, 83, 89, 94, 98, 116, 127, 230, 245

Krakalia, 276

Kulşnicov, Andrei, zis Nenin, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352

Kunya, 326

L

Lahovary, Ion, 82, 128, 647

Lalumière, Catherine, 843

Landau, M., 430, 438, 445

Lapedatu, Al., 516, 557, 559

Lazăr, Aurel, 298, 299, 300, 301, 302, 304, 305, 306, 307, 308

Lazăr, Gheorghe, 269

Lățea, Constantin, 903

Lăzărescu, Amedeo, 915

Leanca, C., 417, 441

Leca, Aureliu, 838, 842

Lenin, Vladimir Ilici, 258, 262, 349, 614, 857

Leopold, 641

Leşko, Alexandru, 709

Litvinov, 404, 413, 414, 486, 487, 491, 493, 494, 525, 554, 614, 615, 682, 683, 856

Lowenstein, 571, 591

Lucaci, Vasile, 185, 228

Ludendorff, 653

Lupoi, Mihai, 711, 838

Lupu, Costache, 84, 85, 323, 340, 343, 588, 592

Lupu, Nicolae dr., 325, 326, 332, 382, 387, 604, 619

M

Madgearu, Virgil, 256, 259, 261, 420, 421, 423, 427, 430, 432, 433, 434, 435, 436, 439, 441, 442, 444, 445, 447, 448, 450, 451, 452, 455, 499, 500, 501, 502, 504, 505, 506, 507, 508, 508, 509, 511, 512, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 547, 548, 570, 572, 574, 576, 577, 580, 604

Maghiar, Teodor, 838

Maior, George Constantin, 321, 870

Maiorescu, Titu, 71, 77, 80, 83, 108, 111, 114, 230

Maniu, Iuliu, 299, 306, 331, 386, 493, 507, 516, 520, 521, 522, 523, 542, 543, 551, 555, 556, 563, 577, 585, 588, 686, 706, 707

Manoilescu, Mihail, 388, 389, 496, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 511, 512, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 775

Manu, D., 422, 430, 432, 436, 437, 442, 443, 448, 450, 451, 452

Mao Tze Dun, 820

Marcu, Ion, 839

Marcu, Gheorghe, 921

Marghiloman, Alexandru, 107, 108, 110, 113, 114, 116, 122

Maria de Mangop, 928

Maria Tereza, 144

Maria, regina României, 857

Marinescu, Simona Ana Maria, 839

Marţian, Dan, 915, 922, 924

Matei Corvin, 928

Matei, Vintilă, 839

Matei, Viorel, 839

Matei, Mihaela, 870

Mărgineanu, Ștefan Gheorghe, 839

Meran, conte, 180

Mezincescu, D., 517, 518, 521

Micescu, 281

Michelangelo, 928

Mihalache, Ion, 420, 421, 479, 520, 603

Mihordea, Mircea, 839

Mircea cel Bătrân, 928

Mirescu, I. I., 430, 433, 495

Mironescu, George G., 357, 386, 390, 392, 393, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 459, 546, 548, 568

Mirto, Eduard, 427, 428, 429, 430, 441, 442, 443, 445, 447, 448, 450, 452, 528, 532, 533, 541

Mocanu, Vasile, 839

Moldovan, Victor, 326, 328, 485

Moldovanu, Leonte, 169, 171

Molotov, 679, 680, 681, 683, 684, 685, 686, 851, 854, 860

Moraru, Petrișor, 910, 912

Moșoiu, Traian, 305, 306

Moțoc, C., 227

Mugur, Val, 919

Munteanu, Tudor Marius, 839

Muraru, Ion, 739, 740, 828, 835, 836, 841

Mureșan, Lucian, Înalt Preasfinţitul, 639

Mussolini, Benito, 383, 407, 444, 449, 505, 506, 544, 548, 609, 610, 611, 613, 621

Mușetescu, Ovidiu, 916

N

Nacu, 109, 110, 113

Napoleon I, 201, 207, 657, 929

Năstase, Adrian, 679, 686, 700, 701, 703, 704, 740, 810, 825, 826, 827, 862, 869, 890, 899, 906, 924

Neagu, Ion, 722, 724

Neculce, Ion, 84

Nedelcu, Mircea, 780, 781, 824, 839

Nemeth, Csaba, 839

Nicholson, Emma, 920

Nicolae I, 137

Nicolae II, 137

Nicolaescu, Ioan, 839

Nicolaescu, Sergiu Florin, 839, 869

Nicolai, Norica, 715, 726, 783, 803, 806, 809, 812, 821, 839

Nicolescu, Constantin, 839

Niculescu-Duvăz, Bogdan, 912, 913, 924

Nistor, Iancu I., 265, 275, 276, 475

Novolan, Traian, 839

O

Olteanu, Ionel, 729

Onaca, Dorel-Constantin, 839

Oprescu, Sorin Mircea, 839

Opriş, Octavian, 839, 842

Orleanu, 251, 252, 253, 254, 260, 263

Otiman, Păun-Ion, 839

P

Paleologu, Alexandru, 839

Pambuccian, Varujan, 809, 885

Pană, Aurel, 839

Pană Viorel Marian, 839

Papacostea, Victor, 489, 527, 536, 538, 539, 540

Pastiu, Ioan, 839

Paşcu, Ioan Mircea, 869

Păcurariu, Iuliu, 817, 839

Păcuraru, Nicoale Paul Anton, 713, 714, 839

Pătru, Nicolae, 839

Păunescu, Adrian, 720, 721, 734, 767, 772, 774, 776, 777, 778, 781, 789, 790, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 839

Pecurariu, Ioan, 271

Pella, Vespasian I., 233, 237, 238, 239, 240, 246

Penciuc, Corin, 840

Petala, Nicolae, 573

Pete, Ştefan, 840

Petre, Maria, 727, 747, 749, 770, 832, 840

Petre Roman, 719, 815, 817, 818, 819, 820, 822, 823, 842

Petrescu, Ilie, 840

Petrescu, Oviciu Cameliu, 871, 874

Petrescu-Comnen, 259, 386

Petrov, Popa, Tudor, 709

Petru Aron, 928

Petru cel Mare, 84, 85, 221, 615, 617, 927

Pherekyde, Mihail, 171, 243, 318

Pilescu, 239

Pilsudski, 487, 546, 614

Pimen, 316

Pistiner, Iacob, 361

Platov, 348, 349, 350

Plătică-Vidovici, Ilie, 840

Plessia, I., 568, 603

Poincaré, Raymond, 241, 444, 449, 455

Pomponiu, 569, 570, 571, 585, 586

Pop de Popa, Ioan, 840, 842

Pop, Dumitru Petru, 773, 789, 829, 840

Pop, Valeriu, 580, 581, 607

Popa, Nicolae-Vlad, 784, 816, 817, 840, 842

Popa, Cornel, 877

Popescu, Laurenţiu-Mircea, 840

Popescu, Candiano, 81, 424

Popescu, Dan Mircea, 812, 840, 924

Popescu, Mihai, 870

Popovici, Aurel, 227

Popovici, Ion, 649, 652, 653

Popovici, Mihail, 227, 583, 584, 586, 587

Postolache, Mihăiță, 906, 908

Preda, Elena, 922, 924

Predescu, Ion, 716, 718, 754, 770, 774, 792, 795, 801, 812, 820, 830, 837, 838, 839, 840, 842

Preda, Marin, 855

Prelipceanu, V. T., 530, 533, 534, 536, 539, 605

Prichici, Emilian, 840

Pricop, Mihai-Radu, 840

Prisăcaru, Ghiorghi, 806, 840, 843, 847, 856, 858

Procopiu, G., 172

Prodi, Romano, 866

Pruteanu, George Mihail, 764, 781, 809, 821, 822, 840

Pujină, Nelu, 840

Puskás, Valentin-Zoltán, 840

Putin, Vladimir, 708

R

Radu, Constantin, 840

Radu, Aurică, 916, 917, 918, 924

Radu, V.S., 608

Rahău, Dan Nicolae, 840

Rakovski, Cristian, 335, 336, 486, 849

Ralea, Mihail, 379, 382, 383, 386, 387, 388, 389, 391, 392, 393, 395, 396, 397, 398, 399, 401, 402, 420, 423, 424, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 434, 435, 437, 438, 439

Râmniceanu, 114

Rareș, Petru, 196, 243, 273, 877

Rațiu, Ion, 185, 228, 895, 904, 905, 915

Rădăceanu, Lotar, 359, 361, 362, 364, 490, 534, 535, 536, 537, 540, 542, 543

Rădulescu-Motru, C., 499

Rebreanu, Nora Cecilia, 840

Rece, Traian, 840

Ribbentrop, 679, 680, 681, 683, 684, 685, 686, 851

Richelieu, 148

Robescu, C. F., 177

Robu, Nichifor, 619

Roibu, Aristide, 714, 715, 840

Roman, Petre, 695, 702, 719, 781, 798, 799, 800, 801, 840

Roman-Vodă, 658

Rothermere, 459

Rousseau, Jean-Jaques, 456, 710

Rozenberg, Solomon, 435, 438, 439

Rudolf al II-lea, împărat german, 84

Rus Ioan , 826, 840

S

Sadoul, Jaques, 335

Sadoveanu, 397, 398

Samoilă, I., 439

Sandu, Florin, 722

Santini, Jacomo, 824

Sârbulescu, Ion, 840

Sava, Constantin, 693

Săveanu, N. N., 555

Schitănescu, Constantin, 256, 259

Schwimmer, Walter, 843, 845

Seche, Ion, 840

Seipel, 331

Seletzky, 569, 571, 577, 588, 589, 590

Serdici, 542, 543

Seres, Dénes, 840

Severin, Adrian, 181, 604, 924

Sigismund, regele Poloniei, 927

Simionescu, N., 331

Sin, Nicolae, 840

Şişman, Nicolae, 346, 347

Sixtus al IV-lea, papa, 928

Slavici, Ioan, 227, 706

Slăvescu, Victor, 424

Sógor, Csaba, 840

Solcanu, Ion, 691, 726, 806, 830, 831, 840, 842, 861, 908, 910

Sporea, Elena, 803, 840

Stalin, Iosif Visarionovici, 433, 669, 683, 851, 852, 854

Stănoiu, Rodica Mihaela, 714, 722, 791, 840

Steege, L., 61

Stere, Constantin, 135, 139, 143, 144, 145, 148, 149, 150, 152, 162, 165, 170, 417, 418

Stern, 282

Stoica, Fevronia, 840

Sturdza, D. A., 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 120, 126, 141, 185, 230, 416, 425, 655

Sturdza, Grigore prinţul, 81

Szabó Károly-Ferenc, 840, 883

Ş

Şafran, Alexandru, 648, 686, 687, 690

Şaguna, Andrei, 269, 270, 315

Şeicaru, Pamfil, 361, 362, 412, 415, 568, 610, 611, 612, 613

Şelaru, Rodica, 840

Şorban, Raoul, 690

Ştefan cel Mare, 927

Ştefan, Viorel, 840

Ştefănescu-Amza, Constantin, 564, 565, 568, 572

Şumuleanu, Corneliu, 246

T

Tarcea, 714

Tardieu, 459, 489, 537, 548, 551, 628

Tărăcilă, Doru Ioan, 738, 744, 760, 762, 768, 817, 819, 821, 840, 842, 847, 849, 850, 854, 855, 856, 858, 860, 861

Tătărescu, Gheorghe, 334, 339, 422, 519, 571, 650, 665, 666

Teoctist, Preafericitul Părinte, 692, 693

Teodorescu, Anibal, 259, 520, 521, 649

Teodorescu, Virgil, 604

Theodorescu, Răzvan, 797, 799, 800, 801, 811, 825, 840

Tisza, Istvan, 174, 175, 176, 178, 181

Titulescu, Nicolae, 364, 365, 378, 386, 405, 446, 456, 457, 458, 513, 519, 523, 525, 526, 535, 537, 549, 551, 560, 568, 596, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 626, 638, 683, 769, 856

Todea, Alexandru, 691

Toma, Constantin, 840

Toncescu,V., 423, 424, 431, 433, 436, 438, 439, 441, 445

Trancu-Iaşi, 248, 251, 261, 263

Tudor, Corneliu Vadim, 705, 721, 722, 723, 727, 744, 802, 803, 810, 811, 824, 826, 827, 828, 840

Tudor, Marcu, 874

Ţ

Ţăranu, Ionel, 393

U

Uică, Nicolae, 568, 570, 571, 586, 590

Ungheanu, Mihai, 699, 713, 714, 766, 767, 768, 769, 770, 799, 810, 811, 816, 825, 840

V

Vaida-Voevod, Alexandru, 207, 305, 306, 328, 329, 485, 486, 492, 494, 535, 567, 568, 570, 571, 591, 638

Vajda, Borbala, 840

Valeriu, Emanuel, 904

Vancea, Ion, 270

Vandervelde, 131, 204, 258

Vântu, I. G., 570

Vasiescu, Mișa, 449

Vasile, Radu, 693, 694, 840

Vasilescu-Nottara, I., 389, 399, 400

Vasiliu, Harlamb, 542

Văcăroiu, Nicolae, 696, 703, 704, 705, 713, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 734, 738, 744, 747, 749, 750, 752, 754, 757, 763, 766, 767, 769, 770, 771, 772, 774, 776, 779, 780, 781, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802,

803, 804, 805, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 835, 836, 837, 838, 839, 841, 842, 843, 890, 895, 896, 897, 899, 902, 904, 905, 908, 909, 910, 911, 913, 915, 916, 917, 918, 920, 921, 922, 924, 925, 926

Vela, Ion, 841

Venizelos, 655

Verestóy Attila, 727, 841, 842

Verheugen, Gunther, 866

Vernescu, 77, 78, 79, 80, 104

Vişan, Anca, 870

Vladimirescu, Tudor, 208, 229

Voinea Melu, 841

Voinov, N., 105, 106

Vopicka, Charles, 707

Vornicu, Sorin Adrian, 841

Voronin, 886

Vrăbiescu, Iulian, 171

Vulpe, I., 227

W

Wagermann, 651

Wilhelm, împărat, 135

Willer, Iosif, 542

Wilson, Woodrow, 707

Wolff, Theodor, 407

X

Xeni, C., 575, 580

Z

Zamfir, Constantin, 870

Zanc, Grigore, 841

Zelea-Codreanu, Corneliu, 603

Zlăvog, Gheorghe, 841

---

[183] Cuprinde trimiteri numai la textele discursurilor și dezbaterilor parlamentare

[184]* Numărul paginilor se referă la ediția tipărită a cărții și la ediția digitală în format PDF.